جامعِ سنڌي لغاتُ

جلد ٽيون (ڄ - ز)

بسعي و اهتمام سنڌي ادبي بورڊ

زير نگراني

ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

مرتب

ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

Gulhayat Institute

سنڌي ادبي بورڊ
ڄام شورو سنڌ

جامع
سنڌي لغات

Gul Hayat Institute

Gul Hayat Institute

جامع
سنڌي لغات

[ادبي توڙي عام مروج سنڌي ٻوليءَ جي]

جلد ٽيون (ڇ - ز)

بسعي و اهتمام سنڌي ادبي بورڊ
زير نگراني
ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

مرتب
ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ

Gul Hayat Institute

سنڌي ادبي بورڊ
ڄامشورو سنڌ
2007ع

[سنڌي ادبي بورڊ جا سڀ حق ۽ واسطا قائم]

ڇاپو پهريون	سال 1984ع	تعداد چار هزار
ڇاپو ٻيو	سال 2007ع	تعداد هڪ هزار

هي ڪتاب بورڊ طرفان تيار ڪيل اشاعتي رٿا موجب سنڌ حڪومت جي ساليانې ترقياتي پروگرام تحت خصوصي طور شايع ڪيو پيو وڃي. ڪتاب جي اشاعت لاءِ مالي وسيلا سنڌ حڪومت طرفان مالي سال 07-2006 جي بجيٽ مان فراهم ڪيا ويا.

قيمت: ٽي سؤ پنجاهه رپيا
[Price Rs. 350-00]

Gul Hayat Institute

خريداريءَ لاءِ رابطو:
سنڌي ادبي بورڊ ڪتاب گهر
تلڪ چاڙهي، حيدرآباد سنڌ
(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)
Email Address: sindhiab@yahoo.com
Website: www.sindhiab.com

هيءُ ڪتاب سنڌيڪا اڪيڊمي ڇپيو ۽ اعجاز احمد منگي سيڪريٽري سنڌي ادبي بورڊ، ان کي پڌرو ڪيو.

ڄ

ڄ: ث. سنڌي "الف – ب" جو سورهون اکر – تلفظ "ڄي" ابجد
ي حساب موجب "ج" جي برابر (٣). هي اکر عربي ۽ فارسيءَ
کونهي. اُردو ۽ هندي ۾ "ج" ۽ "ه" کي ملائي (جهه). هي
کريعني "ڄ" بڻايو ويندو آهي.

ه – (ڇهه): صفت. هڪ عدد (٦) – پنج ۽ هڪ.

ه رُخو: ڇهن پاسن وارو.

ه ڪُندو: جاميٽريءَ جي ڇهن ڪُندن واري شڪل.

ا: ضمير اِستفهام (فه چه) ڪُجاڙو – ڪوهه – ڪهڙو. سوال
ڪرڻ جو لفظ.

ا ٿي پوي: محاورو. جيڪي ٿيڻو هجي سو ڀل ٿئي. هر
الت ۾ ـ هر صورت ۾ ـ نتيجو ڪهڙو بہ نڪري.

ا رهيو: ڪجهه بہ باقي نہ رهيو – ڪابہ اميد باقي نہ رهي
هي. "تنهنجي منهن ۾ ڇا رهيو؟"

ا ته: حرف شبہ. شايد – مُبادا – الائجي.

ا چئجي: تعجب ۽ عبرت جو محاورو – ڪهڙي ڳالهہ ڪجي!
سُبحَانَ اللہ! ڇا بيان ڪجي.

اڪاڻ: ڇا لاءِ ـ ڇو – ڇوجو – ڇو تہ.

ا مان ڇا: اصل جي بلڪل خلاف. خيال جي برخلاف ٿي پوڻ.

ا مان ڇا ٿي وڃڻ: حالت يا زماني جو بدلجي وڃڻ – حالت
ڪرگون ٿي وڃڻ. رنگ ڦري وڃڻ – وڏو انقلاب يا ڦيرو اچي وڃڻ.

ا مان ڇا سمجهڻ: مفهوم ۽ مطلب جي برخلاف سمجهڻ.

ا منجهان ڇا ڪري وجهڻ: ننڍي ڳالهہ کي وڏائي وڏو ڪرڻ.
ڪڙيل ڪم کي سَنوارڻ. ظاهري ناممڪن کي ممڪن ڪرڻ.
بيرت جهڙو ڪم ڪري ڏيکارڻ.

ابُ ج ڄاهُون: ث. وهندڙ پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ ڏنل بَندُ
جيڪو ڪکن ڪانن ۽ ڪانين مان ناهجي) – ٻَنڌو – روڪَ
– اٽڪَ – آڏَ (وهندڙ پاڻيءَ کي) – آڏارَ – ڀرجهَلو. ڪٽڪ
وغيره جي تيلِين مان ٺاهيءَ جي نموني ٺهيل ٽوڪري (جنهن
۾ ماني وغيره رکجي) – دَٻڪِي – پِنڊِي (ت). ٻيڙين وغيره
ٻَڌڻ لاءِ تماڪ رکڻ جي وڏي ڄَڀِي (ت). ننڍو پاڻي (ت).
ويڪري جُتِي (ت).

– ڄابَ ڏيڻ: وهندڙ پاڻيءَ کي روڪڻ لاءِ ٻَندو ڏيڻ. جهَلو ڏيڻ.
سارِين ۾ "رونبي" کان اڳ ۾ پاڻي بند ڪرڻ.

– ڄابَ مارڻ (ت): پاڻي ڍُڪ پِي ٿوري اُڃ لاهڻ.

• ڄاٻاهِي ج ڄاٻاهِيُون: ث. ٻيڙيءَ جو اڳيون حصو يا بيهڪ –
اڳل.

• ڄاٻَرَ (لس): ث. ڄَٻـَرَ (هڪ گاهه جو قسم).

• ڄاٻِراڻي (ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڄاٻِرو (ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڄاٻڙِ ڄاٻڙِ: پاڻيءَ ۾ هلڻ جو آواز – شَپ شَپ جو آواز.

• ڄاٻڻُ: مصدر. (سن. ڄَڌْ) روڪڻ – بند ڪرڻ – ڄاب ڏيڻ
(پاڻيءَ کي).

• ڄاٻو ج ڄاٻا: ذ. ٻَندو – ڄابَ. (صفت) تمام ويڪرو –
ڪشادو (ت).

• ڄاتِ: ث.، جُوال – ٻُورو (ل). ٽَٻر ٽٻر (ڪ).

• ڄاتِرُ ج ڄاتـِرَ (ت): ذ. صفت. ڄاتيءَ وارو – دليرُ – بهادر.

• ڄاتَرُ ج ڄاتَرَ (ت): ذ. ٻيريا ٻَٻُرجي ڍِنگهـِرَن جو لوڙهو.

• ڄاتِلو ج ڄاتِلا: صفت. زمين تي پکڙيل (ٻُوٽو).

• ڄاتو: ذ. صفت. (ٻِـ ڏندي ٽيڻ کان اڳ عُمر جو گهيٽو يا ٻَڪَر).
نوراپو – ڪِيرو – پاٺور. بهادري – مردانگي – سورهيائي.
حوصلو – جُراتْ – همّت. ٻڪريءَ جو ڇهن مهينن عمر وارو
ڦَرُ. جوان ٻَٽِ (ڪ).

Gul Hayat Institute

• **چاتِي ج چاتِيُون:** ٿ. سينو – اُرهُ. ٻُٻَا (عورت جا).

– **چاتيءَ تي مَڱَ ڏيڻ:** (محاورو) ڪنهن جي مرضيءَ جي خلاف ڪم سندس روبرو ڪرڻ. حَسَدُ جي باھ ڪان جَلائڻ – رِشْڪُ جاڳائڻ.

– **چاتيءَ تي هٿ رکي ڏسڻ:** (محاورو) ڪنهن بہ مسئلي کي پنهنجي حالتن سان ڀيٽائي پوءِ ڪا راءِ قائم ڪرڻ. ويچار ڪرڻ – قياس ڪرڻ. ٺڏي سيني سان غور ڪري ڪنهن نتيجي تي پهچڻ.

– **چاتيءَ تي هَٿَ هڻڻ:** دل جهلڻ – پاڻ ۾ همت هڻڻ جو اظهار ڪرڻ. اقرار ڪرڻ – خاطري ڏيارڻ – تسلي ڏيڻ – ذميداري کڻڻ – هرحالت ۾ ٻڌل رهڻ.

– **چاتِي ٺرڻ:** دل ٺرڻ – دل خوش ٿيڻ – سَرهو ٿيڻ. دل جا مطلب پورا ٿيڻ.

– **چاتِي ٺوڪڻ:** چاتيءَ تي هَٿُ هڻڻ – خاطري ڏيارڻ – پڪو دلاسو ڏيڻ.

– **چاتِي چِڄَڻ:** سخت صدمو رسڻ – تمام گهڻو ڏک ٿيڻ.

– **چاتي چِلڻ:** مِهْڻا طعنا ڏيڻ – اندَرُ ساڙَڻ – صدمو پهچائڻ.

– **چاتي چِنَڻُ:** وڏو صدمو رسائڻ. چاتي ڪُٽڻ – ماتم ڪرڻ.

– **چاتِيءَ سان لڳائڻ:** سيني سان لائڻ – پيار ڪرڻ. پنهنجو ٻڌائڻ – تسلي ڏيڻ – سِڪَ سان ڀاڪر پائڻ.

– **چاتِي ڪُٽڻ:** ماتم ڪرڻ – سينہ ڪوبي ڪرڻ – پِٽڻ ڪُٽڻ – دانهون ڪرڻ.

– **چاتِي ڪڍي هلڻ:** سينو ڪڍي هلڻ – آڪڙجي هَلڻ – پهلوانن وانگر هَلڻ – غرور ۾ تانءِ سان گهمڻ.

– **چاتِيءَ وارو:** ذ. صفت. جگر وارو – بهادُر – سُورمو – سُورِهيہ – دِلير.

• **چاتِي (ساڪرو ۾ داهيچي):** اَوَٽ – اَئٽ ٻن سالن کن واري ٻڪري.

• **چاٽَ ج چاٽُون:** ٿ. هوا جي زور سان وَسندڙ سنهي ٻُوندَ. "ڳوڙهن جِيْ ڳِلَنِ تان ڇَٽي پيس چاٽَ" ٻُوند جو وَسڪارو. ڇِٽڪار. گهاٽو ڏنْڌُ – ڪوهيرو. ڇَٽَ. ڀوڪ تان پکين کي تڙڻ لاءِ ٺڪاءُ ڏيڻ وارو نوڙُ (ٿ). ڏاس جي ٻورِي (ٿ) – ننڍي ڳُوڻِ (ٿ).

• **چاٽارَڻُ:** مصدر. ڇِٽڪار ڪرڻ – ڇِٽِڪار ڪرڻ. ڇِٽِڻ (ٻج).

– **چاٽارَ ج چاٽارُون:** ٿ. ڇِٽِڪارَ – ڇِٽِڪارَ. ٻُوند ٻُوندَ.

– **چاٽارَ ڪرڻ:** ڇِٽڪار ڪرڻ – ڇِٽِڪار ڪرڻ. پاڻي ڇِٽِڪڻ.

• **چاٽِلو ج چاٽِلا (ل):** ذ. پکٽِيلُ – پٽِريلُ (ٿ). وڏو ويڪرو وڻ.

• **چاٽو ج چاٽا:** ذ. ووٽن ۾ پوکيل گاھ (جوئر، ٻاجهري وغيره). گاھ جو هڪ قِسم – چيچُ (ڪ).

• **چاپَ ج چاپون:** ٿ. مُهر – ٺپو – سِيْلَ. ڇاپو – طَبْع. ڇُرُ. تصوير – مُورت. مارڪو – نشان – علامت.

• **چاپخانو ج چاپخانا:** ذ. (هہ. چاپ + ف. خانہ) ڪتابن ڇاپڻ جي جاءِ – پريس – مَطبَع.

• **چاپارُ (ڪ):** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **چاپاڪو:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ رت جي خرابيءَ سبب سڄي بدن تي دَٻڪ تي پون) – سِيتانگُ – ڇَپاڪو. پکيءَ جو هڪ قسم (ميرانجهڙي رنگ جو ننڍڙو پکي، اڪثر سج لٿي کان پوءِ نڪري، رستن ۾ پيچرن تي وهي).

• **چاپِرو ج چاپِرا:** ڇپرو – جهُوپِڙي. ڪَکَن جو گهَرُ.

• **چاپُرُو:** ذ. صفت. ڇپَر جو – جبل جو – جابلُو – ڪُرو – پهاڙِي.

– **چاپِرُو ٻِيرَ:** ذ. ڇپَرَ يا جبل جا ٻيرَ – جاڳُرا ٻيرَ (جي ننڍڙا ٿين).

– **چاپِري (لس):** ذ. ڇپر جا اُٺ – جابلو اُٺ.

• **چاپڙَ ج چاپڙُون (ٿ):** ٿ. سَنهون لَڪُڻ – ڇَهو. چاپڙڪَ (ٿ). چاڙَپ (ل). طعنو.

– **چاپڙَ هڻڻ (ٿ):** گمان ٿيڻ – شڪ آڻڻ.

• **چاپِڙَ ڪَ ج چاپِڙَڪُون (ٿ):** ٿ. سَئُونٽِي – سَنهي ڪاٺِي. چاڙپ – ڏنڍي سان پاسيرو ڏَڪُ.

– **چاپِڙڪ هڻڻ:** ڪُجھ حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪرڻ. لوڙھ سان ڏڪ هڻڻ. مخالفت ڪرڻ.

• **چاپڻُ:** مصدر. چاپي هيٺ آڻڻ – ڇَپڻ – پڌرو ڪرڻ (ڪتاب وغيره) – طبع ڪرڻ. چاپو هڻڻ – نقش ڪرڻ. ڇُرڻ.

• **چاپو ج چاپا:** ذ. ڪپڙي ڇُرڻ لاءِ ڪاٺ مان ٺهيل ٺپو – پورُ. مُهر – نقش – ڇِٽُ. نشان. طباعت – ڇَپائي. ڪنهن ڪتاب جي هڪ ڀيرو اشاعت. پکين ڦاسائڻ جو ڪارو. ڏِٻُ. اوچتو حملو – اوچتي چڙهائي.

– **چاپو ڪوڙڻ:** هڪ هنڌ ويهڻ. پکين ڦاسائڻ لاءِ ڪانن جو ڪارو

رکڻ – ڪُپي ويهڻ – اُٿڻ جي نہ ڪرڻ.

– **چاپو هڻڻ:** اوچتو حملو ڪرڻ. نشان ڪرڻ. ٺپو لڳائڻ. رات جو دشمن تي چڙهائي ڪري قتل عام ڪرڻ.

• **چاپوٽو ج چاپاٽا:** ذ. گاهہ وغيره جي ڇِت _ چاجو.

• **چاڄَ (ت):** ث. اڏاوت – تعمير _ ٺئين سر بناوت.

• **چاڄُ ج چاڄَ (ل):** ذ. گاهڻ – چاجو – مَنَهَن.

• **چاجڙي:** اسم خاص. لاڙڪاڻي ۾ ميروخان تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **چاجلي:** ذ. گَدَهَن جي هڪ ذات.

• **چاجَڻُ (ت):** مصدر. اڏاوت ٿيڻ – تعمير ٿيڻ – ٺهڻ.

• **چاجو ج چاجا:** ذ. (سن. ڇَدُ) ڪَکائين ڇِت – اڳڻ جي ڇَجهري – مَنَهن – ڇپَرُ. لانڍي – ڇتو – ڇَن. "چاجيون چمڪيون چوهہ مان، جڏهن لڏئون ڪا مَنَهَن جي ڪل".

• **چاجي ج چاجي:** ذ. ڇَڄ سان انَ صاف ڪندڙ عورت.

• **چاجيا (ٿ):** ذ. پٽڪو – پڳَ.

• **چاڄ:** ث. (سن. تَڪرَمُ) پَٽڙو ڏڌ – ڇڏي لَسي – ڏڌ. کير جي گجي (جا ولوڙڻ وقت لَسيءَ مٿان تري بيهي).

• **چاچَر ج چاچرون:** ث. پاڻيءَ جي ڇَر "چاچر ڇڪيرن. گهُور نہ اڇي گهاتوئين" (شاهہ ڪريم). تانگهو پاڻي – ڇَڄ. تانگهو تلاءَ. ڍوري. پوئي تي پاڻيءَ جو ڍَهو.

– **چاچَر ۾ چيرون ڪرڻ:** ٿوري پاڻيءَ ۾ ٻوڙڻ.

• **چاچَرجَڻُ:** فعل مجهول. ڪناتار ٿيڻ – تمنار ٿيڻ – ٽب ٿيڻ. ڇُلڪڻ. ڪنن تائين پرجي وڃڻ.

• **چاچرو:** ذ. پسارڪي وکر ج _ هڪ قسم – شاهُترو. پاڻيءَ جي لاٽ يا چينهرو (ت). (اسم خاص) ضلعي ٿرپارڪر ۾ تعلقي، شهر ۽ ديهہ جو نالو.

• **چاچري:** اسم خاص. هالا. ٽنڊي باڳي، شاهبندر ۽ گوني تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **چاچولڻُ:** مصدر. ڪنهن شيءِ کي پاڻيءَ ۾ اُٿلائڻ پٿلائڻ – ڌوئڻ خاطر). آگهارڻ. جهوڳڻ – لَٻِڻ. جُٽ ڦِٽ ڪرِڻ – آڌا اُبتا سوال ڪرڻ (مُنجهہ ڪيڏڻ لاءِ).

– **چاچول ج چاچولُون:** ث. اُٿل پُٿل (پاڻيءَ ۾) جهوڳَ – لَٻَ.

• **چاچي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **چاڏَ ج چاڏون:** ث. اَلِني – ڦيءَ (ت). وڏي ڪَڏَ (ت).

• **چاڏولَ، چاڏهول (ٿ):** ث. صفت. بي لَڄِي – بي اَفعالي – چاڏوهڙ عورت.

• **چاڏوهڙ ج چاڏوهڙون (ت_ ل):** ث. اَها سُونا ڏاڄي جنهن کي پنهنجو ڪڇو ڦر ڇڏائي هِٽي ڦُرتي لاتو ويو هجي. بي افعالي عورت – بي لڄي – واڇان.

• **چار، چارُ:** ث. [سن. ڪُشَارُ] ڪيرِي – رَک – ڦُلهيار – چاري – پِيُوت. "گلر غاليچا اوهان ٻاجهُون چار پانيان سپ چائي" (سچل). خاڪ – مِٽي. ڇَر – ليٽ – هوڙ. "هي چارُون ۽ ڇِڄَ، اَجا اوڙاهہ آڳاهُون ٿيو" (شاهہ).

– **چار ٿي پوڻ، وڃڻ (لس):** شرمندو ٿيڻ – پشيمان ٿيڻ – ڦِڪو ٿيڻ.

• **چارُ:** ذ. آنن جو آکيرو (جنهن تي ڪُڪڙ ويهي آرو پچائي) آرو – چارو. ڏٽ – چانهر. ماٽ _ سانتِ (ل). ٺڳي (ت).

– **چارَ اوگرائي:** ث. بدهضمي – ڪاڏي جو هضم نہ ٿيڻ سبب دل تي بار ڪرڻ ۽ ڪَکي اوگرائي ڏيڻ جي حالت.

– **چار تي ويهڻ:** ڪُڪڙ جو آنن تي ويهڻ – آرو پچائڻ – ڪُپ ڪوڙي ويهڻ.

– **چارُ ڪرڻ:** آري تي ويهڻ – آرو ڪرڻ. ويهڪَ ڪرڻ.

– **چار گوڏرائي (ڪ):** ث. چار اوگرائي – بدهضمي.

– **چارَ (ل):** (اسم خاص) تعلقي گوني ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **چارو ج چارا:** ذ. آرو – چارُ.

– **چارو ڪرڻ:** آرو ڪرڻ – چار ڪرڻ. آرام ڪرڻ.

• **چاري (ڪ):** ث. چوپائي مال جي هڪ قسم جي بيماري (جنهن ۾ مال جا پير ڪُر منڊا ٿي پوندا آهن) – سمهرو. ٻڪرين جي هڪ بيماري (جنهن ۾ ٻڪريءَ کي ڇپن تي ننڍا ننڍا، هيرا يا گيڊوڙي جيترا ڦوڙها نڪري پون). ڪيري.

• **چاري ج چاريون (ڪ):** ث. سمنڊ جي شاخ (جنهن ۾ پاڻي تانگهو ٿئي) – ڪاري. ڪوهستان ۾ ڍوري يا هيناهين زمين (جنهن جي پيٽ ۾ گاهہ هجي). چوپائي مال جي چرڻ جي سير (لس) "صبح ساريون، ڇپَر چاريون، وڃن واريون، جهنگن ڦرون جال ميان" (احمد شاهہ). ٻڪري (ت).

• **چاريڪَ ج چاريڪون (ت):** ث. چاڙڪي – چار آگر ماپَ.

• **چاڙَ ج چاڙون:** ث. اُهو ڪپڙو (پوتي، اجرڪ وغيره) جو فوتيءَ

Gul Hayat Institute

جي مٿان وجهجي. فوتيءَ جي مٿان ڪپڙي وجهڻ بدران ڏنل رقم. ٽُڙ ڪي چيري چورس بنائڻ وقت ان مان پاسن کان نڪتل ٽُڪرن مان هڪڙو ٽُڪر - چاڙهو. ڍوري - سُڪل واهُ. ڪاري - چاڙهہ. هيٺاهين زمين (ل). ڪڇ جي رڻ جي ڪنڌي واري زمين. ڪڇ ۽ سنڌ جي وچ وارو علائقو (جو چاڙ هيٺ سڏبو آهي). ڪورين جي اصطلاح ۾ تاڃيءَ جي وڃان وجهڻ جي ٽي فوٽ ڪن ڏکي ڪائي (ٿ).

- **چاڙِتو ج چاڙتا:** ٻئي جي پاران نظرداري يا ڪم ڪندڙ - هٿ ٺوڪيو. خوشامدڙيو - ٻَٽُو - چاپلوس. مُريدُ - چيلو - پوءِ لڳ. نوڪر. دلال - ٻئي جو سيڪاريل ماڻهو (ڪم ڪڍڻ لاءِ).
- **چاڙَپ ج چاڙپُون:** سنهو ۽ ڏکو لَڪُڻُ - ڇَهو. پاسيرو ڏَڪُ. سَٽڪو - ڦَٽڪو - چاپَڙ. ڏُڪو - نوڪَرُ - طعنو.
- **چاڙَجاڳير:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **چاڙِڪِي ج چاڙِڪِيُون:** ٿ. چار آڱُرماپَ. هٿ جي چوٿين پَتي.
- **چاڙو ج چاڙا (ڪ):** ذ. صفت. نار ۾ ڪم ايندڙ هڪ ڪاٺيءَ جو نالو (شاهہ وَنگَنَ ڪي پاسن کان هيون وَنگُون گڏجن ٿيون. جن مان ٻاهرين ڪي تاڙِيُون ۽ اندرين ڪي چاڙا چئبو آهي) پُڙواڳ (ڪ).
- **چاڙَهْ ج چاڙهونْ:** فوتي جي لاش تي برادري طرفان وڌل ڪپڙو (جو اجرڪ، چادر وغيره جي صورت ۾ هوندو آهي). اُهي رُپيا جي رسم طور فوتيءَ جي عزيزن کي ڏنا وڃن - اوچاڙ (ل) - چاڙ. لڳ لاڳاپو. لڳ لاڳاپي واري سفارش. درياءَ يا ڍوري جي شاخ. ڪاريءَ جي پُڇڙي. ڪاٺيءَ جي ڦٽِيلَ، جا ڪاٺ جي چيرن وقت پاسن کان بچي پوي. جُوئر جو هڪ قسم (انَ ڳاڙهو ۽ سنگ ڏگهو ٿئي). ڏَتُ - ڇَپُ. پاليل جانور جو ڏَڻُ.
- **چاڙَهْ اچي ٽَڪڻ:** لڳ لاڳاپي جو اچي بارُ پَوڻُ - بارُ پَوڻُ.
- **چاڙَهْ ٻڌجي وڃڻ:** رُعْبُ ڇانئجي وڃڻ.
- **چاڙُهہ:** ذ. هڪ قسم جو شڪاري پکي.
- **چاڙهو ج چاڙها:** ذ. ڪاٺَ جو چيريل ڇوڏو - چاڙَ. پَٽِي - تَختو. سنهي ۽ ڏکي ڪاٺي. پاڻيءَ کان ٿورو مٿي ٻيٺل پانڌيءَ وارو هُرلو (ٿ).
- **چاڙهِي ج چاڙهِيُون (ڪ ٿ):** ٿ. ٻن سالن جي ٻڪري - آئي (ڪ).
- **چاڙِي:** ٿ. ڪمند جي چُوبن ڪي ساڙڻ مان ٺهيل ڪيري.

- **چاڪَ:** ٿ. (سن. شَاڪْتْ) طاقت - سَگهہ - زور - قُوَت - وَسُ - هَستي. وڏائي - حڪمراني - بيپرواهي - لاغرضي - غرور.
- **چاڪَ ڇُٽڻ:** زور گهٽجڻ - هَستي مرڻ - حڪومت ختم ٿيڻ. "ڇُٽِي ويندين چاڪَ، پاڻهي پوندا پيش مون" (مسافر).
- **چاڪاٽُ، چاڪوٽو (ل):** ذ. اوڇتو ڌِپُ. تاهُ. ڏَقِيڙُ - نِفاقُ - گڙٻڙ - دشمني.
- **چاڪاٽ چاڪاٽ وجهڻ:** نفاق وجهڻ. دشمني پيدا ڪرڻ. ڏَقيڙُ وجهڻ.
- **چاڪارِيو ج چاڪارِيا (ٿ):** ذ. ڇَهن ورهين جي جمار جو اُٺ.
- **چاڪِرُ ج چاڪِرَ (ٿ):** ذ. درياءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم - مُڪُرُ - شاڪر.
- **چاڪُو (ٿ):** ذ. وَجهُ - داءُ. چورِيءَ جو موقعو.
- **چاڪو لڳڻ:** داءُ لڳڻ. مفت جو مال هٿ اچڻ - وَجهُ ملي وڃڻ.
- **چاڪو هڻڻ:** مفت جو مال هٿ ڪرڻ - چوري ڪرڻ.
- **چاڪاٽو ج چاڪاٽا (ٿ):** ذ. مَلهہ جو هڪ داءُ - آڏڙي. جهَلَ. وَجهُ. رَندَڪ - اٽڪ. اڙتِي - ڦَڏو - وَڪَڙُ.
- **چاڪاٽو وجهڻ:** ٺهيل ڪم کي بگيڙڻ. جهيڙو وجهڻ. ڪم ۾ ڪانجاٽو وجهڻ
- **چاڪِرو (ٿ):** ذ. ٻڪريءَ جي ڏاس مان ٺهيل سُٽ.
- **چاڳُ ج چاڳَ:** ذ. (سن. ڇَاڳُ) ٻَڪريءَ جو ڦَرُ - ڇيلو.
- **چاڳُر، چاڳرَ ج چاڳرُونْ، چاڳڙُونْ:** ٿ. ڏسو "چاڳُلَ" ٻَڪريءَ جي کَلَ مان ٺهيل سانداري. تانگهي پاڻيءَ جي ڍوري.
- **چاڳِرَڻُ (ل):** مصدر. اڌو ڪارو پَرڻ.
- **چاڳَل ج چاڳَلُونْ:** ٿ. ٻَڪريءَ جي کَل مان ٺهيل سانداري (جا پاڻي وجهڻ يا سيٽاهہ طور ڪم اچي). ڍوري. ڍِنڍ. هُنر.
- **چاڳِلائِي ج چاڳِلائيُون (ٿ):** ٿ. چاڳِلائِي. چَشڪو - مزو.
- **چاڳِلائيُون ڪرڻ:** مزيدار ڪاڌا ڪائڻ - چَشڪا وَٺڻ.
- **چاڳا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
- **چاڳاڻِي:** اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **چاڳو ج چاڳا:** ذ. صفت. اهو ماڻهو جنهن جي هٿن يا پيرن ۾ ڇهہ - ڇهہ آڱريون هجن - ڇانگَڙُ.
- **چالَ:** حرف ندا. شالَ - شَلَ. "واهڙ وَهِين مَ چالَ، سُڪي ٻيلاٽيُون ٿيين" (شاهہ).

• **چالَ ج چالُون (ڪ):** ث. چوڙو. ڪجيءَ جي ڦرهن مان نهيل جُتي. هڪ قسم جي جُتي جا پيش جي نوڙين مان ناهين.

• **چالَ ج چالَ:** ذ. (سن. اُدْ + شَلْ + لَنگ) ٽپو – ٽپ – اُڇانگ – ڪُڏ – پَلُ.

– **چالرُ ج چالرَ:** ذ. صفت. چال ڏيندڙ – ٽپا ڏيندڙ.

– **چالٽو چالو:** ذ. صفت. چال ڏيندڙ. ٽپ ڏيندڙ.

• **چالا:** ث. (هہ) ڪَلَ – چوڙو.

• **چالارُ ج چالارَ (ڪ):** ذ. جهنگلي جانور جو هڪ قسم.

• **چالٽو ج چالٽا:** ذ. (هہ. چهالا. سن. اڪَرُ) چُلٽو – قلٽو – قوقيندو – چالو. لِقَ – قُلوڪٽو – چالُون هڻندڙ – ڪُڏٽو – ٽپٽو.

• **چالو ج چالا (ت):** ذ. چُلٽو – قُلٽو – قُلوڪٽو.

• **چالي ج چاليُون:** ث. اکين جي هڪ بيماري (جنهن ۾ ڇپر جو اندريون پاسو سُڄي پوي) ڳِچيءَ جي هڪ بيماري – مَلي. چُلٽو – چالو. اُٺ جي هڪ بيماري (جنهن ۾ ڪَن جي پاڙ وٽ ڳَڙ ٿئي ۽ ان مان گَندُ وهي). "جهڙي چالي تهڙي پني" (چوٽي). چَلِي. ڏبڪي – پنبي (ت). (صفت) زود هضم – هَلڪو (کاڌو). چلُرن واري – چيلري (مڇي).

• **چاليا:** ث. (هہ) سوپاري.

• **چامڪَ ج چامڪُون (ت):** ث. سنهڙو لَڪڻ – چَمڪَ – ڇهو. ٺلهڙ.

• **چاڻ:** ث. چاڻو – چاڻءَ – سايہ.

• **چاڻ:** ذ. (سن. ڇدمَنْ) نڳي – دولابُ – ڪوٽُ – فريب.

• **چانپَ ج چانپُون:** ث. سنهي ڪاٺي. ڏنگهري. چينيو. دور کي رسيءَ وجهڻ ڪانسواءِ لڪڻ سان هڪليندو هلڻ جي حالت. سَنهون ماڻهو – ڏٻرو ماڻهو. اکين جي چِنپ (ڪ). وَڏ – ٽڪ – چانگ (وڻ جي).

– **چانپَ ڪاهڻ:** بنا رسيءَ جي ڪنهن چوپائي کي اڳيان ڪاهڻ.

– **چانپَ ڪري اچڻ:** پاڻيءَ جو زور سان ڏوڪي اچڻ.

– **چانپَ لڳڻ:** لَڪڻ جو ڌڪ لڳڻ.

• **چانپرُ ج چانپرَ:** ذ. سُڪل ۽ سنهي ناري – چانپو.

• **چانپڻُ (ل):** مصدر. وَڏَ جون ناريون وڍڻ – چانگڻ. نارين جا پَنَ روڙڻ – ناريون سوئڻ. اکيون چِنپڻ (ڪ).

• **چانپو ج چانپا:** ذ. سُڪل ناري – ڏِنگهر. ڪَنڊن ڪانسواءِ ناري.

• **چانٽڻُ:** مصدر. ڪاٽڻ – وَڍڻ. چانگڻ (وڻ). جدا ڪرڻ. چُونڊي ڌار ڪرڻ. چونڊڻ – انتخاب ڪرڻ. ورهائڻ. گهٽ ڪرڻ. مختصر ڪرڻ.

• **چانٽ:** ث. ڪَتر. چانگ – وَڍ. ڪاٽ ڪُوٽ. تخفيف – ڪَمي. چُونڊ. ورهاست.

– **چانٽ ڪرڻ:** چانگڻ. وَڍڻ (وڻ) چونڊي ڌار ڪرڻ.

• **چانپڻُ (ل – ڪ):** مصدر. چاپڻ. چِپڻ.

– **چانپ:** ث. چاپ. مُهر. چِٽ. مُورت – نشان – مارڪو.

• **چانپ منڊي:** "چِلا چانپ منڊيون ڏسيو ڏيل ڏري" (مل).

• **چانپو ج چانپا:** ذ. چاپو. چِٽ وغيره ڪڍڻ جو پورُ.

• **چانپيٽو ج چانپيٽا (ت):** ذ. جهٽ. وَجهُ – داءُ.

– **چانپيٽو هڻڻ:** جهٽ وجهڻ. ٻَري ڪان ڌڪ هڻي زخمي ڪرڻ.

• **چانجبلڙو ج چانجبلڙا (ل):** ذ. صفت. چِلولو – البيلو. ڪيچلو – مسخرو.

• **چانجرو ج چانجرا (ل):** ذ. چانگرو. نَخرو – انگَلُ – نازُ – ماٺو.

– **چانجرا ڪرڻ:** چانگرا ڪرڻ – نَخرا ڪرڻ – انگَلَ ڪرڻ – ماٺا ڪرڻ.

– **چانجرائي:** ث. چانگرائي – چِلولائي. مَسخري.

• **چانچولڻُ:** مصدر. چاچولڻ – آگهارڻ – آچلائڻ. اٿلائڻ پٿلائڻ مَنارڻُ.

– **چانچول:** ث. چاچول. چُلڪو. پاڻيءَ ۾ مَنارڻ جي حالت.

• **چانڊ ج چانڊُون (ل):** ث. اشارو – اکين جو اشارو – غمزو – هَلڻ وقت هٿ لوڏڻ جو هڪ نمونو – هَلڻ جي لوڏ. آسانگو – آسرو – آڌر. ڪانيءَ جي ڇپَر.

• **چانڊو ج چانڊا:** ذ. حصو – پاڱو – ڀِتي. خيرات وغيره مان فقير کي مليل حصو. ٿورو کاڌو – نيرن. نڳيءَ سان هٿ ڪيل مالُ. رُشوت.

– **چانڊا پانڊا ڪرڻ:** حصا پتيون ڪرڻ. مفت جو مال ورهائي کٽڻ. موجون ڪرڻ.

– **چانڊا پاٽي (ت):** (محاورو) چانڊو پاٽي.

– **چانڊا پڌائڻ (ت):** خرچيون وٺڻ. رشوتون وٺڻ. زور پيچڻ.

– **چانڊا ڪرڻ (ت):** مفت جو مال کائڻ. مَزو وٺڻ.

– **چانڊائي ج چانڊائي:** ذ. چانڊو ونڊندڙ. چندو ونڊندڙ. ونڊ ونڊندڙ. ورهائيندڙ.

Gul Hayat Institute

– **چانڊو پاٽي:** محاورو. مختصر ڪاٽو – معمولي خرچ پکو. خرچي. رشوت نيرن.

– **چانڊو پاٽي ڪيڻ:** خرچي ڪيڻ – رشوت وٺڻ.

– **چانڊو پاٽي ڪرڻ:** نيرن ڪرڻ. رشوت ڪاٽڻ – ٿورو ڪاٽڻ – هيانءِ جهَلَ ڪرڻ.

– **چانڊو چڙائڻ:** چانڊو پاٽي ڪيڻ – رشوت طور ڪجهه رقم وٺڻ.

– **چانڊو ڪرڻ:** نيرن ڪرڻ – هيانءِ جهَلَ ڪرڻ. رشوت ڪاٽڻ.

• **چانڊائي:** ذ. صفت. ڇندُ ڪندڙ – ننگُ – مَڪارُ.

• **چانڊَ:** ث. مينهَن جي چاتَ – چانتَ.

• **چانڊُ، چانڊُ ج چانڊَ، چانڊَ:** ذ. صفت. ڇڙو – اڪيلو. فقط "ڇڙو" سان گڏ ڪم ايندڙ "ڇڙو چانڊُ"، "ڇڙهو چانڊُ" بمعنيٰ ڪنوارو – اڻ پرڻيل.

• **چانڊو ج چانڊا:** ذ. صفت. چڙَڪَ – چست – ڦڙتُ – چالاڪ.

• **چانڊڻ:** مصدر. (پرا. ڇنٽئي. سن. ترڪش) ڇنڊڻ. چانٽڻ. چانگڻ. ڪهٽ ڪرڻ. ڪاٽڻ. ورهائڻ. چونڊي ڌار ڪرڻ.

– **چانڊ:** ث. چانگَ – تخفيف. چانٽَ.

– **چانڊڻ چونڊڻ:** ڪاٽَ ڪُوٽَ ڪرڻ. وڍي ٽڪي هلڪو ڪرڻ. چانگڻ. صفا ڪرڻ – تخفيف ڪرڻ – گهٽائڻ.

– **چانڊي:** ث. چانگَ – چانٽَ. ڪوٽِ. ڪمي. تخفيف. ڇنڊڇاڻ. ڇنڊ ڦوڪ. صفائي.

– **چانڊي ڪرڻ:** تخفيف ڪرڻ – گهٽائڻ.

• **چانڊي:** ث. لاهياري ڪي سنگن جي صورت ۾ مليل اُجورو لاٿي – حصو – بکرو.

• **چانگَ ج چانگون:** (ث) ٻاڪري يا ريڍي مال جو وَلَرُ. ٽولو – ميڙ – ڳلو – جماعت – لشڪر – فوج. فعل. چانگڻ مان اسم – وڻ جي هلڪي وڍ.

• **چانگُ ج چانگ:** ذ. چانگَ – وَلَرُ. ٽپُ – اُچانگَ. ٻلُ – ڪُڏُ.

– **چانگُ ڏيڻ:** ٽپ ڏيڻ – چال ڏيڻ.

• **چانگارو ج چانگارا (ل):** ذ. چانگرو. نخرو. ماٽو.

• **چانگاري ج چانگاريون (ت):** ث. ٽوڪَ – چِٽَر.

– **چانگاريون ڪرڻ:** ٽوڪون ڪرڻ.

• **چانگاسُ (ت):** ذ. ڳئون يا مينهن جو مُتُ.

• **چانگاٽي:** اسم خاص. برهمڻ جي هڪ ذات جو نالو.

• **چانگرجڻُ (ت):** فعل مجهول. ڦونڊجڻ. وڏائيءَ ۾ پرجڻ – آڪڙجڻ.

• **چانگرو ج چانگرا:** ذ. ماٽو – اَنگَلُ. ناز نخرو – ٽانءِ.

– **چانگرا ڪرڻ:** نخرا ڪرڻ – ماٽا ڪرڻ. نت نتاءُ ڪرڻ. بهانا ڪرڻ – ٽانءِ ڪرڻ.

– **چانگڙو ڪرڻ (ٿ):** ڪٽ ڦٽ ڪرڻ.

• **چانگلي ج چانگليون:** ث. ڪجيءَ جي ڦر جهلڻ واري تاري – گوشو.

• **چانگڻ:** مصدر. وڻ جون تاريون ڪپڻ. جدا ڪرڻ. چانٽڻ. وڍڻ.

– **چانگَ:** ث. وڻ جي تارين جي وڍ. ڪاٽَ ڪوٽَ. آلي تاريءَ جي شاخ. سنهي تاري.

– **چانگائڻ:** مصدر. "چانگڻ" مان متعدي بالواسطه. وڻ جون تاريون وڍائڻ.

– **چانگَ پوڻ:** وڻ ۾ وڍُ پوڻ.

– **چانگرُ ج چانگرَ:** ذ. وڻ جي تاري – لامَ.

• **چانگهُ ج چانگهون (ڪ):** ث. چانگ – وَلرُ.

• **چانگهرُ ج چانگهرَ:** ذ. درياءَ مان نڪتل ننڍو واهڙُ.

• **چانگهڻُ (ڪ):** مصدر. ڏسو "چانگڻ".

– **چانگهه ج چانگهون:** ث. تارين جي وڍَ – چانگَ.

• **چانوَ ج چانئون:** [هه چايا =: ف. سايه]. ڇانءَ ـ سايو – پاڇو – چانولو (چانورو) – پاڇولو. اُجهو – ڍَڪُ. اولو. ڪکن جو گهر يا منهَن – سهارو – پناهه – آڙَ – بچاءُ – حفاظت – حمايت – پُشتي.

– **چانو مانوَ رهڻ (ث):** (محاورو). ماٽ ۾ رهڻ – صبر ۾ رهڻ.

– **چانولو ج چانولا:** ذ. ٿوري ڇانءَ ـ پاڇولو. جنَ وغيره جو پاڇو – ڪکائون گهر – معمولي گاهه.

– **چانويرائي:** ث. ڇانءَ ـ چانولو.

– **چانويرو چانويلو ج چانويرا. چانويلا:** ذ. پاڇولو – چانولو (چانورو) (صفت) ڇانءَ وارو – سايه دار – ديوَ يا پريءَ جو اَثر.

– **چانهولو ج چانهولا (ث):** ذ. ڇانءَ ـ پاڇو. بنيءَ ۾ ڇانءَ لاءِ ناهيل منهَن.

• **چانوٽي ج چانوٽيون:** ث. [هه چايا =] فوج جي رهڻ جو هنڌ – لشڪر گاهه – صَدَرُ. شڪارپور ۽ جيڪب آباد ۾ ديهه جو نالو.

• **چانوان:** ذ. [جمع صورت. چانوون ج چانوان] رت جي ڪمي

Gul Hayat Institute

سبب ڳَلَ تي ٿيل ڪارا داغ.

• **ڇانهر:** ٿ. ڇَپُ – دَٽُ – ڇَنڊُ – مَڪر – مڪرُ.

– **ڇانهر ڪرڻ:** دَٽُ هڻڻ. مَڪَر ڪري پٺجي رهڻ. مڪر ڪرڻ – ڇَنڊُ پڪيڙڻ.

• **ڇانهون ج ڇانهان:** هنداڻو – ڇانهينِ.

• **ڇانهي (ٿ):** ٿ. ڇانوَ ـ ڇانولو.

– **ڇانهي ڇپلو (ٿ):** ذ. هڪ قِسم جي راند (اُس ۽ ڇانءَ جي).

• **ڇانهيال:** ٿ. وَل جو هڪ قِسم.

• **ڇانهينِ ج ڇانهيون:** هنداڻو – ترٻوز.

• **ڇانءِ ج ڇانئون:** ٿ. [هه – ڇايا =] ڇانوَ – پاڇولو – سايو.

– **ڇانئرُ:** ذ. صفت. ڇانوَ وارو – سايہ دار.

• **ڇانئري:** ٿ. ڇيلري مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڇانئڻُ:** مصدر. (هه. ڇايا) ڇانوَ ڪرڻ – ڍَڪڻ. لِڪائڻ. پڪيڙڻ. ڇانئجي وڃڻ – پڪڙجي وڃڻ. غلبو حاصل ڪرڻ.

• **ڇانيلُ، ڇانئيلُ:** ذ. صفت. ڇانوَ ڪيل پڪڙيل. ڍَڪيل.

• **ڇانئين ڇپلو، ڇانهين ڇپلو:** ڪنهن وقت ڇانءِ ڪنهن وقت اُس (ٿ).

• **ڇانئينِ ج ڇانئيون:** ٿ. رَت جي ڪميءَ يا گرميءَ سبب منهن تي ٿيل ڪارو داغ.

• **ڇانپي هڻڻ:** سَڙڻ – ٻَڇڙڻ. حَسد ڪرڻ.

• **ڇانيال (ٿ):** ذ. صفت. پٽ جو اولهہ وارو پاسو (جنهن تي صبح جي پهر ۾ ڇانو ٿئي). "تڙڪولَ" جو ضِدَ.

• **ڇاڻِ ج ڇاڻيون:** ٿ. ساموندي ڪاري – ڪاڙي.

• **ڇاڻ:** ٿ. جهڻ ـ لَسي – ڇِڊو ڏڌ.

– **ڇاڻُ ج ڇاڻَ:** ذ. درياءَ جو هُرلو.

– **ڇاڻڻُ:** مصدر. ٻَرڻُ يا ڪپڙي سان ڪنهن ٻيلنل شيءِ کي صاف ڪرڻ. ڏوٽڻ (وڻ). تارڻ (ڇاڻڻي ۾). ڪوهڻ (ڪنپ). ڪيرائڻ (ميوو وڻ مان). ڇانگڻ (وڻ).

– **ڇاڻُ ج ڇاڻَ:** ذ. اتي ڪي ڇاڻڻ بعد باقي بچيل ڦوڳُ – ٻوسو. ڪپهہ جا ذرا (جي پيڃڻ وقت اُڏامي پري پون).

– **ڇاڻائي، ڇاڻائي:** ٿ. ڇاڻڻ جي مزوري.

– **ڇاڻڻ ٻهارڻ:** مسڪين ٿيڻ – رُلڻ – ڏِ ڪا ڪائڻ – ڏاڍي هيٺي حال ۾ اچي وڃڻ.

– **ڇاڻڻي ج ڇاڻڻيون:** ٿ. ڇاڻڻ جو اوزار – ٻَرڻُ – ڇاڻڻ جو طريقو.

– **ڇاڻو (ل):** ذ. ڇاڻڻ لاءِ ڪپڙو – صافو. ٻَرڻَ. ڇاڻَ. ٻَڇت. وڻن مان پنن ڇڻڻ جي حالت.

– **ڇاڻو پوڻ:** ڪجين (وڻن) جو ٻورُ ڇڻڻ.

– **ڇاڻو ڪرڻ:** ڪجيءَ جو ٻورُ ڇاڻي ڇڏڻ.

– **ڇاڻي ج ڇاڻيون:** ٿ. ٻَرڻُ – ڳيچڻُ. هُرلو (درياءَ جو).

– **ڇاڻي پيئڻُ:** ڇاڻڻ ڇنڊڻ. تفتيش ڪرڻ – جاچي جُوچي ڪم ڪرڻ.

• **ڇالو:** ذ. جانورن جي شَهْوَت – وهَر.

– **ڇالو ڪرڻ:** جانورن جي ماديءَ جو نَر سان مِلڻ لاءِ وَهَرجڻ – شَهْوَت ٿيڻ.

• **ڇاوَنجاهہ:** صفت. هڪ عدد جو نالو (٥٦). ڇهہ ايڪا پنج ڏَهاڪا – پنجاهہ ۽ ڇهہ.

• **ڇاهہ:** ٿ. جهَڻِ ـ ڇاڄ – ڇاڻِ "سياري ۾ سيئي ڇڱا جن گهٽي باهہ. اوناهري ۾ سيئي ڇڱا جن گهٽي ڇاهہ" (ڇوٽِي).

• **ڇاهاني:** ڇہ آني – ڇهہ آنا. آنڪي پرڻ.

• **ڇاهتر:** صفت. هڪ عدد جو نالو (٧٦). ڇهہ ايڪا سَت ڏَهاڪا – سَتر ۽ ڇهہ.

• **ڇاهٺ:** صفت. هڪ عدد جو نالو (٦٦). ڇهہ ايڪا ڇهہ ڏهاڪا – سَٺ ۽ ڇهہ.

• **ڇاهرِ (ت):** ٿ. دَٽُ. مَڪَرُ – ڦَندُ. اٽڪل – فريب.

– **ڇاهرِ ڪرڻ:** دَٽُ هڻڻ. مَڪَرُ ڪرڻ – ڇاٽي واٽي بيهوش ٿيڻ.

• **ڇاهلُ ج ڇاهلَ (ڪ):** ذ. پِيش (پِيْسَ) مان ٺهيل جُتي. "ڏند سنائا شينهن هئا، سي ڇَٽي پيا ڇاهل"

• **ڇاهو:** ذ. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڇاهوٽڻُ (ل):** ظرف. تمام ڀَري.

• **ڇاهُونْ:** ضمير. ڇاڪان – ڇالاءِ.

• **ڇاهي ج ڇاهيون (ڪ):** ڇانءَ ـ ڇانوَ. پاڇو – سايو.

• **ڇاءِ ج ڇائُون:** ٿ. (سن. ڇايا) وَرڪا – ٻَرڪا – ڀَوَنِ ـ وَسڪارو (گُلن وغيره جو).

• **ڇاءِ:** ٿ. ڏَونرو. لَسي – ڏَڌ.

– **ڇائرُ ج ڇائرَ:** ذ. صفت. ڏَونرو وڪٽندڙ – ڏوڏي.

• **ڇائلَ ج ڇائلُون (ڪ):** ٿ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

• **چائڻُ:** مصدر. ڏسو "چانئڻُ".
• **چائوڙ ج چائوڙيون (ٿ):** ڇهن سَرَن واري اُٺ جي مهارَ.
• **چائُونْ:** ذ. گرميءَ سبب مُنهَن تي ٿيل ڦُنڊو – چانئين.
• **چائِي:** ٿ. (سن. ڪشار) رَکَ – ڪيري – ڇار – ڦُلهيار. مِٽِي – خاڪ – ڌُوڙ. ڇانوَ – پاڇو – سايو. (اسم خاص) تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديھ جو نالو.
– **چائِي پائِڻُ:** ڌوڙ پائڻ. خراب ڪم ڪرڻ – ناجائز ڪم ڪرڻ.
– **چائِي جا ٻُڪ وجهڻ:** ڌوڙ مُنهَن ۾ وجهڻ واويلا ڪرڻ. رُلڻ. ڌوڙ پائڻ.
– **چائِي ڇَٽو ج چائِي ڇَٽا:** ذ. گناھ جو ڪم. ڏوھ. گناھ – بُڇڙي عادت.
– **چائِي ڇَٽڻ:** بڇڙائي ظاهر ٿيڻ. ڪنهن جي مُنهَن مان نحوست نُمايان هجڻ.
– **چائِي ۾ ڇيھ هُئڻ:** تمام نياڳو هُئڻ.
• **چائيتالِيهَ:** صفت. (هڪ عدد جو نالو (٤٦). ڇھ ايڪا چار ڏهاڪا – چاليھ ۽ ڇھ.
• **چايا:** ٿ. (ھ. ڇايا؛ ف. سايہ) ڇانءَ ـ پاڇو – سايو. جِنّ ڀُوت جو پاڇو. هڪ راڳڻيءَ جو نالو.
– **چايا پوڻ:** پاڇو پوڻ. جِنّ جو واسو ٿيڻ. ماٺ لڳڻ – خاموش ٿي وڃڻ.
– **چاياتُ:** ذ. صفت. ڇانءَ وارو – سايہ دار.
– **چايا نِيتَرُ:** ذ. (سن) سج جي پاڇي تي وقت ڏسڻ جو اوزار – سورج گهَڙِي.
• **چايانْتَ:** ٿ. ديپڪ راڳ جي هڪ راڳڻيءَ جو نالو.
• **چايانْ ڦايانْ ڪرڻ:** نبيرڻ. نقصان وجهڻ. ضايع ڪري ڇڏڻ.
• **ڇَبَ:** ٿ. (سن. ڇوِهْ) حُسن – سُونهن – خوبصورتي.
• **ڇَبَ:** ٿ. پاڻيءَ جي ڇَـرَ. پاڻيءَ وارو ميدان. ڍورو – ٽَڻ (ٽَئينْ) وِهاڻي وغيره جي ڇَو (ٿ). ڏاڙهي – سُونهارِي. ڪَبَ (ڪ). (صفت) گهاٽِي – جهَبَ (لس).
– **ڇَبَ ڇَبَ:** شَپ شَپ – پاڻيءَ ۾ هلڻ جو آواز.
– **ڇَبَ ڇاڇولِڻُ:** پاڻيءَ ۾ ٽاڦوڙا هڻڻ.
– **ڇَبَ مان جهَلي ڇَنڊ ڪَيڻ (ڪ):** ڏاڙهيءَ مان جهلي سيڪت ڏيڻ.

• **ڇَبُ، ڇبُ (ل):** ذ. هيٺاهين زمين. ڇَنِ.
• **ڇِبَ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **ڇبَ ج ڇبُونْ:** ٿ. سواريءَ جي جانور کي بيهارڻ يا هلائڻ لاءِ لَغامَ جي اوچتي ڇِڪ – ڇِبِي. هَٽ لائڻ – ڇُهاءُ (ٿ). گاھ واري ايراضي – ماٽِري.
• **ڇَباڻِي ڇَبانْئِينْ:** ٿ. دريائي ٻيڙيءَ جي شيخلي جي جهَل لاءِ رَسو. ڪاري جي ٻيڙيءَ جي ڪُوهي جو ڦِيچو – ڇَباڻِي.
• **ڇَبَٽُ ج ڇُبَٽَ:** ذ. صفت. گُـر. ڇَريو – ڇَرِيَٽ.
– **ڇَبَٽ ڪرڻ:** لِڪائڻ – گُـر ڪرڻ. لَٽي مِٽي ڪرڻ. ڪُپَٽ ڪرڻ.
• **ڇَبَٽِي ج ڇَبَٽِيُونْ (ڪ):** جُتيءَ جو هڪ قسم – ڇَنْپَلْ.
• **ڇب ڇِب:** ٿ. پاڻيءَ ۾ هلڻ يا ٽاڦوڙا هڻڻ جو آواز.
– **ڇَب ڇبِ ڪرڻ:** پاڻيءَ ۾ هلڻ. ٽاڦوڙا هڻڻ.
• **ڇَبَرِ:** ٿ. گاھ جو هڪ قسم. ڀَرت جو هڪ قسم.
– **ڇَبرانو:** صفت. ڇَبر وارو – گهٽيءَ ڇَبر وارو. ڇبرائين زمين.
• **ڇَبَرِلو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **ڇَبِرو ج ڇَبِرا (ٿ):** ذ. هڪ قسم جو ٽوڪرو – ڇَبو.
• **ڇَبرِي ج ڇَبِرِيُون (ٿ):** ٿ. ڪَجائو.
• **ڇَبَڙاٽُ ج ڇَبَڙاٽَ (ڪ):** ذ. ڪائڻ وقت ڇباڙڻ جو آواز – چاٻو – ڇَبڙاٽُ.
• **ڇَبَڙُ ڇَٽُ (ٿ):** ذ. صفت. چالاڪ. ٺَڳُ. ڪَنجُوس. گهٽو ڪائيندڙ – پيٽوڙِي.
• **ڇَبَڙُ ڇَدُ:** ذ. صفت. ڇَبَڙُ ڇَٽُ.
• **ڇَبْڙِي ج ڇَبْڙِيُون:** ٿ. "ڇَبِي" جو تصغير. دَٻَڪي (ٿ).
• **ڇَبِڙِيُونْ (ل):** ٿ. سونارن جي اصطلاح ۾ سَنهڙا سونا مَٽِيا.
• **ڇَبِڪو:** ذ. پاڻيءَ ۾ هَلَڻ يا ڪِرَڻ جو آواز.
• **ڇَبڪِي (ل):** ٿ ٿوري انداز ۾ ـ تمام گهٽ – ٿوري.
• **ڇَبَلَ ج ڇَبَلُونْ (ٿ):** ٿ. بي ڍنگي (زال) – بدافعالي. ويڇهڙَ.
• **ڇَبَلاڻِي:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.
• **ڇَبلو ج ڇَبِلا:** ذ. خلاصو – ويڪرو (وڳو) – گهرگهِلو.
• **ڇِبِڻُ (ڇبڻ):** مصدر. اوچتي ڇِڪِي ڏيڻ – ڇِبِي ڏيڻ. لغام کي ڇبي ڏيئي گهوڙي کي روڪڻ. ڇُهَڻُ (هَٽ).
• **ڇَبو ج ڇَبا:** ذ. ڪجيءَ جي ڦرهن يا ڪٽڪ جي ڪانڳڙي مان

Gul Hayat Institute

ٿهيل ويڪري مُنهن وارو تـِبـِٽو (جنهن ۾ مانيون يا ڪارڪون وجهن). ٽوڪرو. گهوڙيءَ جي شين رکڻ جو وڏو ڇبو. جُتيءَ جو هڪ قسم – پناٽڪو چمپل (ت).

– **ڇهي ٻج هئڻ:** گهٽين ذاتين جو گڏوچڙ هئڻ. جدا جدا ذات وارن جو هڪ هنڌ گڏ هجڻ.

• **ڇَهي ج ڇهيون:** ث. ننڍو ڇبو. ڇاپ. پنڊي – دَٻڪي. شڪل – شبيهه (ت).

• **ڇِهي ج ڇِهيون:** ث. اوچتي ڇڪ – جهِٻي (لغام جي). سَٽ – ضرب – ڌڪو – ملامت – دَٻاءُ.

• **ڇِهي اچڻ:** ڇڪَ اچڻ. هيانءَ ۾ سُور ٿيڻ. سَٽ اچڻ.

– **ڇِهي ڏيڻ:** اوچتي ڇڪ ڏيڻ. سَٽ ڏيڻ. لغڙ کي ڇڪَ ڏيڻ.

• **ڇَهيلو ج ڇهيلا:** ذ. صفت. سُهڻو – حَسين – خوبصورت – ڪشادو.

• **ڇَپ راڏي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇِت ج ڇِتيون:** ث. پالي جهڙو هڪ اوزار (ڊگهي ڪاٺيءَ ۾ لڳل ڪُنڍيدار سُوئو جنهن سان مُهاڻا مڇي ماريندا آهن، ۽ پڻ ٻئي شڪار ۾ ٻہ پالي وانگر ڪم اچي). "ڇتن منجهه ڇتيون، هنيون هوت هٿن سين" (راڄن شاه). ڇت _ ڪُڏُ.

• **ڇت ج ڇِتيون:** ث. جاءِ جو ڏِڪُ – ڪُڏُ. ڪوٺو.

– **ڇِت تان تاله اُڇلڻ:** ڳالهه وائکي ڪرڻ. راز ظاهر ڪرڻ. ڌارين کي همراز ڪرڻ. دشمن کي دل جو حال ڏيڻ.

– **ڇِت مان آسمان ڏسڻ:** جاءِ جي ڇت کي سوراخ هُئڻ. غريباڻو گهَرُ هُئڻ.

• **ڇِت (ت):** ث. پڙو. سُٿڻ (ت). پڙيءَ جي اندران پاتڻ جو ڪپڙو. رِڏِ جو ننڍڙو ڦَرُ (ڪ).

– **ڇِت ڇُڙيو ج ڇِت ڇُڙيا:** ذ. صفت. ٻِڇتو. هلڪيءَ دل وارو. بزدل. ترڙو.

– **ڇِت ڇنل هُئڻ (ت):** سُست هُئڻ. بزدل هُئڻ.

– **ڇِت ڇوڙڻ (ت):** همت هارڻ – بزدل ٿيڻ.

• **ڇِتا:** ذ. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. زالن يا ٻارن جي مٿي جا ننڍڙا ۽ اپا وار – ڇُنڊا.

– **ڇتا اچا ٿيڻ:** وار اچا ٿيڻ – عُمر وڏي ٿيڻ. زماني جو گهڻو تجربو پرائڻ.

– **ڇِتا ڇڏائڻ:** مٿي جا وار رکائڻ.

– **ڇِتا ڇوڙائڻُ (ت):** ميندِيُون ڇوڙائڻ. وارَ ڇوڙائڻ.

• **ڇِتارا:** اسم خاص. ڪراچي ضلعي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇتائي:** چانڊين جي حسناڻي پاڙي مان هڪ پاڙو.

• **ڇَتـَرُ:** ذ. ڇَتُ.

– **ڇَتـَرپتي:** ذ. صفت. تاجدار – راجا.

– **ڇَتـَرڌاري:** ذ. تاجدار – راجا.

• **ڇِترُ ج ڇِتـَر:** ذ. ٽڏي جو ڇِـنل ٽـُڪر – ڇِتري. ٽڏو – پڙچ. ڇوڏو – ڇيتُر. ڇيتيون ٿيل شيءِ. پُراڻي جُتي يا جهونو گهيتلو – ڪلتُرُ. آڏي ڪـَترڻِل ڪپڙي جي ڌَرَ جو وڏيل ٽـُڪر – ڇيتـَرُ. مُٺي ماڻهوءَ جو پٽر (ل). سُوءَ.

– **ڇِترُ ڇهائڻ:** سُوءَ لهرائڻ.

• **ڇِترڙي ج ڇِترڙيون (ت):** ث. (سن. ڇِترڪا) ڇِتي.

• **ڇِترو ج ڇِترا:** ذ. صفت. ڏکيو – اهنجو. ڪتَل. ماڪيءَ جو مانارو (ت). حرڪتي – اٺونترو – بي آرام – شرارتي.

– **ڇترائي:** ث. بي آرامي – ڪيچَل.

– **ڇِتروڙ:** ذ. صفت. هُنرمند. دغاباز.

• **ڇِتري:** اسم خاص. هندن ۽ مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو – ڪَتري.

• **ڇِتري ج ڇِتريون (ت):** ث. [ه] ڇِتي – ڏُپ ڇِتي.

– **ڇتري آڏائڻ:** واپارين جي اصطلاح ۾ اگهه وڌائڻ – مهانگائي ڪرڻ.

• **ڇِتري ج ڇِتريون:** ث. ٽڏي جو ٽـُڪر – ڇِنل ٽڏو. سَنها ۽ گهاٽا ڪـَکر (ث).

• **ڇِتريس (ت):** صفت. هڪ عدد جو نالو – ڇٽيهه (٣٦). ٽيهه ۽ ڇهه.

• **ڇِترا:** ذ. "ڇِتا" جو تصغير. ننڍڙا وارَ – ڇِتا – ڇُنڊا.

– **ڇِترن جي ساهيڙي:** محاورو. ننڍي هوندي جي ساهيڙي.

– **ڇِترن جي ياري:** محاورو. ننڍپڻ جي دوستي.

• **ڇتڪتائي:** ث. ڇِتي ڪُتي واري حالت. ڏڙهيُون ۽ جهَٽ. پٽَ ڪوهه – آنڌ مانڌ. چريائي – ماليخوليا. ڪم جي گهٽائيءَ سبب ورچ. بيزاري.

– **ڇتڪتائي هُجڻ:** گهٽي ڪم سبب بيزاري هُئڻ. پٽَ ڪوهه هُئڻ.

Gul Hayat Institute

— **چِتڪُتائي هَلڻ:** بيهودِ ي هَلت هَلڻ — ڏِ ڙهيون ڏيڻ — چِتي ڪُتي وارا چَڪَ هڻڻ.

• **چِتَلُ:** ث. ننڊين وارن واري عورت. (اسم خاص) عورت جو نالو.

• **چِتَن شاهُ:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو. سيد مرد جو نالو.

• **چِتو:** اسم خاص. مرد جو نالو. چِتو سانگي مشهور (شاعر).

• **چِتو ج چِتا:** ذ. صفت. چِڙيل — مَسُتَ — پاڳلُ — ديوانو — هُڙڪيو — سودائي — بَدحَواس — چَڪَ هڻندڙ (ڪتو وغيره) "چِتائِي" جي بيماريءَ ۾ ورتل ماڻهو يا جانور، ڪُتو وغيره).

— **چِتو ٿيڻ:** چَريو ٿيڻ — چِرچَڻ. چِتي ڪُتي وانگر چَڪَ هڻڻ. ڪاوڙجڻ. بدحواس ٿيڻ.

— **چِتي ج چِتيُونَ:** ث. صفت. ڪائيندڙ — ڦاڙيندڙ. سخت بُڇڙي.

— **چِتي وارا چَڪَ:** محاورو. چِتڪُتائي. چَڪَ هڻڻ جي حالت. چريائي. بَدحَواسِي. هر ڪنهن کي ڏاڙهڻ واري حالت.

— **چِتي وارا چَڪَ هڻڻ:** چِتي ڪُتي وانگر ڏاڙهڻ لاءِ اچڻ — وڙهڻ — جهيڙو ڪرڻ — بد حواس ٿيڻ.

— **چِتي واري لَـڙي:** محاورو. اوچتي لُـوهَـ. اوچتي ڊوڙ.

• **چِتي واري لَـڙي ڪرڻ:** اوچتو حملو ڪرڻ. اوچتو سَٽَ ڏئي وڃڻ.

• **چُِتو:** مصد. "چُهڻ" مان اسم مفعول. چُهيو. "تاسر ڪر ڪڪوهه جو. تَرو نہ چُِتو تُن" (خليفو نبي بخش) (صفت) ناپاڪ — پليت. لِتڙيل — آلودو (ث). چُِتي.

• **چِتو ڀُوو:** اسم خاص. تعلقي اوباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چِتو منگي:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چِتي ج چِتيُونَ (ڪ):** ث. (سن. شَـڪُـتِـهِ) پالي جهڙو هڪ اوزار — چِت. رِڏِ جو مادِي ٻچو (ڪ).

• **چِتَ:** ث. چِڙڪار — چِنڪار. ٻجُ کي ٻنيءَ ۾ داڻو داڻو ڪري چِٽڻ جو عمل. پوک جو هڪ نمونو. جنهن ۾ ريجَ جي مٿان ٻـج چِٽجي. ٿورڙو مينهن — بُوند. خراب بانس — ڌَپ — بَدبُوءِ. وڏيءَ عمر جي ڏاچي (ت). اُٺ جي ڪياڙيءَ جو پَڳَهَـرُ (ت). بُهتان — تُهمت — اِلزام.

— **چِتَ اچڻ:** بانس اچڻ — ڌَپ اچڻ. بُڇان اچڻ — ڪراهت اچڻ.

— **چِتَ پاڻي ٿيڻ:** مينهن وسڻ. بُوند بُوند پوڻ.

— **چِتَ ڦُٽَ ٿيڻ (ت):** جهيڙو ٿيڻ.

— **چِتَ ڪاهَ:** ث. پوک جو هڪ نمونو.

— **چِتَ ڪرڻ:** ٻج کي داڻو داڻو ڪري ٻنيءَ ۾ پکيڙڻ. زمين کي ريج ڪري مٿان ٻجَ چِتي هَرڏيڻ.

• **چِتَ (ڪ):** ث. بُهتان — الزام.

• **چِتَ وجهڻ:** بُهتان ڏيڻ — الزام مڙهڻ — ٺـڪر ٻَجَڻُ.

• **چِتُ ج چِتَ:** ذ. تاجُ — ڪَلنگي. موڙُ (پکيءَ جو). نار يا هُرلي جو هڪ چَڪَـرُ — ڊينگي جو مٿيون چَڪر (مُهري وارو چڪر). چَتِي. بينل پاڻيءَ تي جميل سينُورُ. وڻ جون چٽئي طرفن پکڙيل پاڙون. ڇهن سالن جي اندر عمر وارو اُٺُ (سنڌ جي مختلف پاڱن ۾ گهٽ وڌ عمر مقرر آهي. جيئن ٿر ۾ هڪ سال، اُتر ۾ ٽي سال، ڪاڇي ۾ ڇهه سال ۽ وچولي ۾ ڇهه مهينا). توڏو. مانارو. گردن — ڪَنڌُ.

— **چِتُ جهلائڻ:** سِرُ جي مٿان تاج آڻڻ. مٿان تاج يا غـلاف جي چانءِ ڪرڻ. "مولَيٰ تنهنجي مِلڻ لئي، لولاڪَ چِتَ جهلايو" (صالح شاهه).

— **چتيرو:** ذ. صفت. چِت وارو — تاجدار.

• **چِتَ:** حرف ندا. (نفرت ظاهر ڪندڙ لفظ) چِرا

• **چِتَ ڪرڻ (ت):** وساري ڇڏڻ. صفا ڪرڻ.

• **چِتاءُ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. روايت موجب سومرا نسل جو قبيلو.

• **چِتارڻُ:** چاتارڻ — چِتڻُ — چِتَ ڪرڻ.

• **چِتارو ج چِتارا:** ذ. صفت. چِتَ وارو — بانسارو — بَدبُودار — ڌَپَ وارو. ڪڪو. انَ چِتيندڙ.

• **چِتالو (ت):** ذ. گاهه جو هڪ قسم. ووڻن ۾ گاهه جي لاءِ چِتيل جوئر جو ٻج.

• **چِتانڪُ ج چِتانڪَ:** ث. [هـ] پَنجَ تولا وزن — آنو.

• **چِتانگُ ج چِتانگَ:** ذ. چِتانڪ.

• **چِتاڻ (ت):** ث. جدائي. وڇوڙي. چِداڻِ. پريشاني.

— **چِتاڻو (ت):** ذ. جُدائي. پريشاني.

• **چِتائي:** اسم خاص. ڪوسن جي قبيلي جو پاڙو. ڪن هين قبيلن جي پاڙن جو نالو.

• **چِتاءُ (ت):** ذ. پاڻيءَ جي چِنڪار — چِڙڪار.

Gul Hayat Institute

• **ڇٽائڻ:** مصدر. (پرا. ڇوڊا ويئي. سن. آپ) ڇڏائڻ – آزاد ڪرڻ. جند ڇڏائڻ – ڇوٽڪارو ڏيارڻ – ڇاق ڪرڻ (علاج ذريعي).

– **ڇٽائُو ج ڇٽائُو:** ذ. صفت. ڇوٽڪارو ڏيندڙ. بندُ خَلاص ڪندڙ. بچائيندڙ.

• **ڇٽائي (ت):** ث. ڇِڊائي. جدائي – علحدگي.

• **ڇٽڙائڻ (ت):** مصدر. ڇِڊو ڪرائڻ – گهٽو پاڻي وجهي پٽڙو ڪرڻ.

– **ڇٽڙائي:** ث. پٽڙائي. ڇِڊائي.

• **ڇٽڙو ج ڇٽڙا:** ذ. صفت. ڇِڊڙو – پٽڙو. پاڻيءَ جهڙو. سَنهُون – پتلو.

– **ڇٽڙو ڪرڻ:** پٽڙو ڪرڻ – ڇِڊڙو ڪرڻ.

• **ڇٽڪارڻ:** مصدر. ڇَنڊڻ. ڇِٽڪارڻ. ٻُرڪڻ.

– **ڇٽڪارَ ج ڇٽڪارون:** ث. ڇِٽڪار. ڇَٽَ.

– **ڇٽڪارائڻ:** مصدر. "ڇٽڪارڻ" مان متعدي بالواسطه. ڇٽڪارائڻ. ڇڙڪائڻ. ٻرڪائڻ.

– **ڇٽڪارجڻ:** مصدر. "ڇٽڪارڻ" مان فعل مجهول. ڇٽڪارجڻ. ٻرڪجڻ.

– **ڇٽڪار ڪرڻ:** ڇٽڪار ڪرڻ. ٻرڪڻ.

• **ڇُٽڪارو ج ڇُٽڪارا:** ذ. [سن. ڪارڪهُ =] آزادي – نجات – بند خلاصي – ڇوٽڪارو.

• **ڇُٽڪڻ:** مصدر. [سن. ڪارُ ڪَهُ =] ڇُٽڻ (ڳالهين ۾). روانو ٿيڻ (پَنڌَ ۾) شروع ٿيڻ. تکڙو هلڻ. روئڻ ۾ پوڻ. ڀڄڻ.

• **ڇَٽڻ:** مصدر. [پرا. ڇِٽڪئي يا ڇِٽڪيئي هن. ڪُشِپتِهُ =] ٻج زمين ۾ پکيڙڻ. داڻو داڻو ڪري ڦٽو ڪرڻ. ڇَٽڪارڻ. ڇٽڪارڻ (پاڻي) – ڇِٽڪار ڪرڻ – پاڻي ڇَٽڪڻ.

• **ڇِٽڻ:** مصدر. [پرا. ڇِٽڪئي يا ڇِٽڪيئي سن. ڪارڪهُ =] ڇَٽڻ – ڇَٽڪارڻ.

• **ڇُٽڻ:** مصدر. [پرا. ڇُٽئي سن. ڇُٽَ =] آزاد ٿيڻ. ڪَلڻ (بند مان). ڇڙڻ (مرض مان) – شفاياب ٿيڻ – ڇاق ٿيڻ. هلڻ (ريل گاڏي). شروع ٿيڻ. انزال ٿيڻ. لڳڻ (بندوق، توب وغيره).

– **ڇٽي پوڻ:** آزد ٿيڻ – بند خلاص ٿيڻ. آزار کان جند ڇُٽڻ. ڇٽي پوڻ – انزال ٿيڻ.

– **ڇُٽي وڃڻ:** آزاد ٿيڻ – بچي وڃڻ (سزا، ڏوهه کان) آزار مان جند ڇٽڻ. جيل مان ڇُٽڻ. بي طاقت ٿيڻ.

• **ڇٽو ج ڇٽا:** ذ. مانارو (ڏينين، ماڪيءَ وغيره جو). سخت واءَ جو جهُوٽو (جو ماڻهوءَ کي ڇريو بنائي). تکو واءُ – سخت طوفان. "ڇٽا! ڇپر پرينءَ جو پيرُ پرٽيان تو" (شاهه). مڇيءَ جو ڇلر بيٺل پاڻيءَ تي چاول سينوَرُ. پٽَ پاراتو (ث). (صفت). نِنَرُ (ت). عادت (ت). هڪ عضوي جو نالو (ت).

– **ڇٽو لڳڻ:** ڪاوڙ جو سبب ملڻ. ڇريائيءَ جا پُور اچڻ. وهمُ ويهجي وڃڻ.

• **ڇٽو ج ڇٽا:** ذ. صفت. ڇڊو – ڇِٽڙو – پٽڙو. پري. الڳ – جدا. پريشان.

– **ڇٽو پاڻو:** ظرف. ڇڊو پاڊو – ڪِٽي ڪِٽي – ورلي.

• **ڇٽو:** فعل. آزاد ٿيو. ڇُٽي ويو. (اسم خاص) مرد جو نالو. "ڏِ نو پٽ ڇُٽي جو" (جوٽي).

– **ڇٽاپٽ:** محاورو. ننڍڙي ٻار جي نِڄ ڏيڻ تي ماءُ يا دائي اِهي لفظ چوندي آهي.

• **ڇٽو پاٽي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇٽو جويو:** اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **ڇُٽو لوءِ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇٽو مهيسر:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇَٽي ج ڇَٽيون:** ث. [سن. ڇَترِڪَا] اُس يا مينهن کان بَچاءُ لاءِ تارَن ۽ ڪپڙي مان ٺهيل ڍَڪُ (جنهن جي وچ مان لڪڻ هوندو آهي جنهن مان جهلي مٿي جي مٿان جهليندا آهن). ڪنهن پاٽيٺ شيءِ مٿان سٽيو تَهُ. (کير جي) ٿَر – ملائي. پکيءَ جي جوٽي – موڙُ – چوٽ. پکيءَ جي ڳُجي – ڇَٽي – ڇهين ڏينهن واري رسم.

– **ڇَٽيرو ج ڇَٽيرا:** صفت. تاجدار – ڇَترپتي – راجا.

• **ڇُٽي ج ڇُٽيون:** ث. [پرا. آت آ. سن. آپتڪا] موڪل – رخصت. اجازت – رهائي – ڇوٽڪارو – نجات – تعطيل.

– **ڇُٽي وٺڻ:** موڪل وٺڻ – اجازت وٺڻ – رخصت وٺڻ.

• **ڇَٽيسو ج ڇَٽيسا:** ذ. صفت. وڏو بدمعاش – لُچو – اوباش.

Gul Hayat Institute

• **ڇتيلو ج ڇتيلا:** ذ. صفت. حرفتي – اٽڪلي – چالاڪ – چالبازُ – فريبي.

• **ڇتيھ:** صفت. هڪ عدد جو نالو – ٽن ڏهاڪن ۽ ڇهن ايڪن وارو انگ (٣٦).

– **ڇتيھ لکڻو ج ڇتيھَ لکڻا:** ذ. صفت. ڇتيھن لڇڻن وارو. سُلڇڻو. نيڪ بخت – بختاورُ – گهڻين خوبين وارو. ڀهڳڻ. سڀاڳو – سڌورو.

– **ڇتيهو:** ذ. ڏاج ۾ ڏنل ڪپڙن جا ڇتيهَ جوڙا. سُٽ جو هڪ قسم.

• **ڇٽ:** ث. (١– سن. شش)، (٢– سن. شَشْٽ) قمري مهيني جي ڇهين تاريخ – ڇهين. ڇهه (ڏينهن). ڇهه مهينا.

– **ڇٽ ڇٽ ڪرڻ:** نه وڻڻ. ڏ ڪارڻ.

– **ڇٽ ڇماهي:** محاورو. ڇهه ڏينهن يا ڇهه مهينا (ظرف) ڪڏهين ڪڏهين – ورلي – گاهي گاهي.

– **ڇٽڙيو ج ڇٽڙيا:** ذ. ڇهين مهيني جاول ٻارُ. ڇهون.

• **ڇٽي ج ڇٽيون:** ث. (سن. شَشْٽ) ٻارُ ڄمڻ کان پوءِ ڇهين ڏينهن ادا ٿيندڙ رسم (جنهن ۾ ٻار جو نالو رکندا آهن) – عَقيقَه جي رسم.

– **ڇٽيءَ جو چورو هڻڻ:** محاورو. ننڍي کان يتيم هئڻ – زماني جا ڏ کا کائي پختو ٿيڻ.

– **ڇٽي کاڌو:** محاورو. اهو ماڻهو جو ٻئي جو ڄم سڃاڻي. جائي ڄم کان واقف – چڱيءَ طرح ڄاڻڻ سڃاڻڻ وارو.

– **ڇٽي مانجهاندو:** ذ. هندن جي هڪ رسم.

– **ڇٽيون کائڻ:** جائي جم کان واقف هُئڻ. سڀني حرفتن کان واقف هجڻ.

• **ڇپ (ت):** ث. لِڪ. دَٽ – ماٽ ـ خاموشي. ڏسو "ڇپُ".

– **ڇپ چاڻ (ت):** محاورو. ڪَچي جهوپڙي.

• **ڇپُ:** ذ. لِڪ. ماٽ ـ ڇُپ – خاموشي. دَٽ – چانهر ڄُڪَ. شڪاريءَ جو جانور جي شڪار ڪرڻ لاءِ لِڪَ. مَقعَدُ جو اندريون پاسو – پڇو – سُفرو.

– **ڇپُ ڪرڻ:** لِڪي ويهڻ. دَٽ هڻڻ.

– **ڇپ مارڻ:** شڪار ڪرڻ وقت لڪي ويهڻ.

– **ڇپ ماري ويهڻ:** لِڪي ويهڻ – دت هڻي ويهڻ. ڇُهه مارڻ.

• **ڇپ ج ڇپون:** ث. جبل جو وڏو پٿر. ڳَري شيءِ. ڳَرو بارُ – آفت – مصيبت. جهڪاڻ وارو جهنگ (ڪ).

– **ڇپ پوڻ:** بارُ پوڻ. مصيبت پوڻ (پاراتي طور ڪم ايندڙ).

– **ڇپ ڇپيون ٿيڻ:** مصيبت ٽري وڃڻ.

– **ڇپ ڪرڻ:** مصيبت نازل ٿيڻ. تڪليف رسڻ.

• **ڇُپ:** ث. هڪ شيءِ جو ٻيءَ سان ڇُهاءُ – چوپُ – ناپاڪي.

• **ڇُپاتي:** ظرف. ڳُجهه ڳوهه ۾. "ڇپُ ڇُپاتي ڇُپ ڏِئي بازي".

• **ڇپاڪو:** ذ. چمڙيءَ جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جا رَتُ خراب ٿيڻ ڪري چمڙيءَ تي دَڙَٻ دَڙَٻ ٿيڻ جي صورت ۾ ظاهر ٿئي) – چاپاڪو. پکيءَ جو هڪ قسم (جو گهڻو ڪري رات جو اُڏامندو آهي).

• **ڇپڻُ:** مصدر. طبع ڪرڻ – ڪتاب ڇاپڻ.

• **ڇپڻ:** مصدر. لِڪڻُ – پوشيده ٿيڻ – ڇپ هڻي ويهڻ.

• **ڇپائڻُ:** مصدر. "ڇپڻ" مان متعدي بالواسطه. ڇاپائڻ – طبع ڪرائڻ (ڪتاب وغيره).

– **ڇپائي:** ث. ڇاپڻ جي حالت – ڇاپو. ڇپائڻ جو خرچ – طَباعَت.

• **ڇپائڻُ (ت)، ڇپائڻُ:** مصدر. (پرا. ڇپئي يا ڇپئي) لِڪائڻ – مَخفي رکڻ. گُم ڪرڻ.

• **ڇپَٽُ ج ڇپَٽَ (ل):** ذ. جسم تي ٿيل داغ – دڙٻ.

• **ڇپتر (ث):** ذ. چوڏو. ڪَڪَ پَنَ.

• **ڇپڻي ج ڇپڻيون (ت):** ث. ٽڏي يا ٻکي جو ڦاٿل ٽُڪر.

• **ڇپجڻُ:** مصدر. "ڇپڻ" مان فعل مجهول. ڇاپجڻ – طبع ٿيڻ.

• **ڇپجڻُ:** فعل مجهول. ڪنهن پليت شيءِ سان لڳڻ – چوپ لڳڻ – چوپجڻ – ناپاڪ ٿيڻ.

• **ڇپر ج ڇپرون (ت):** ڪاٺ جي ڇپَر. زندي ۾ وهڻ جي ٽيڪ.

• **ڇپرُ ج ڇپرَ:** ذ. (سن. ڇَٽ) ڇانءَ لاءِ ڍڪُ (ڪکائين ڇت). ڪکا ئين ٺهيل ڇت. سِرَن ۽ ورن سان ٻڌل لانڍي. ڍڪُ – ڇانءَ. لڪ. آڏار – ڏَڍُ "ڇپر ڇانءَ". اک جو مٿيون پردو – پَلڪُ – پِڊرُ. جبل – ڏونگر.

– **ڇپر ٻڌڻ:** ٻنهي پاسي لهوارو مَنهُن ناهڻ. لانڍي ناهڻ.

– **ڇپر ڇڪڻ:** اکين ۾ شور وهڻ. ڪاوڙجڻ.

– **ڇپرُ ڪرڻ:** گُم ڪرڻ – لِڪائڻ.

– **ڇپرُ ڪري ويهڻ:** اجهو ڪري ويهڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڇپـَر ڪَٽَ ج ڇپـَر ڪَٽـون:** ث. هڪ قسم جي وڏي ڪَٽَ (جنهن جي مٿان مَهاري وجهڻ لاءِ ڏڪ ٺهيل هجي). پَلَنگ.

— **ڇپـَرُ ڪَٽڻ:** بارُ ڪٽڻ – مدد ڪرڻ – وڏي ذميداري ڪٽڻ.

— **ڇپـَر ۾ ڇڏڻ:** جبل ۾ رولڻ. مصيبت ۾ ڇڏي وڃڻ.

— **ڇپـَر هڻڻ:** مَنهَن هُڻڻ. چانءِ هُڻڻ. پرجهلو هُڻڻ.

• **ڇپرو ج ڇپرا:** ذ. لوهي پَرڇ. ڏڪ. ڇت. گاڏين وغيره جي بيهڻ لاءِ ڏڪ سان جاءِ.

— **ڇپراٺون:** ذ. صفت. ڇپر وارو – ڏڪ سان.

• **ڇپرو ج ڇپرا (ڪ):** ذ. مرد ماڻهو. مُڙس.

• **ڇپرو ج ڇپرا (ڪ):** ذ. ڪاٺ مان ٺهيل جاري – پڃرو – جعفري دروازو – شبڪو.

• **ڇپري:** ث. هڪ قسم جو ٻوٽو (طاقت لاءِ گيهه سان گڏي ناهين).

• **ڇپري ج ڇپريون:** ث. ننڍڙي تَڏي. تَڏي تـَڪر – ڇپري. ڪانن وغيره مان ٺهيل پڙڇ (جو دروازو آڏو ڏجي). پَٽر. نندي لائڊي. رڍ جو هڪ قسم (وڏن ڪَنن سان) هڪ ٻوٽيءَ جو قسم.

• **ڇپري (ت):** ث. رڍ جو هڪ قسم (وڏن ڪَنن سان). جابلو ٻوٽيءَ جو هڪ قسم (جا پکڙجي ۽ ڪَندا ٿينس. دوا ۾ ڪم اچي). ڪانن يا ٻوٽن جي ٺهيل ڇت. ڇپري. نندي لائڊي. تَڏي تـَڪر.

— **ڇپرياٺون:** ذ. صفت. ڇپراٺون – ڇپري وارو – ڪانن جي ڇت وارو.

• **ڇپڪـوري (ت):** ث. (ف. شَبْ ڪُوري) رات جي نابينائي – اکين جي هڪ بيماري (جنهن ۾ رات جو نظر نہ پوي).

• **ڇپلو(ت):** ذ. اُس.

• **ڇپَنُ (ت):** صفت. هڪ عدد جو نالو – چاونجاهه (٥٦). پنجاهه ۽ ڇهہ.

— **ڇپني وارو ڏڪار:** ذ. ١٩٥٦ ع سنبت وارو ڏڪار.

• **ڇپنو:** ١٩٥٦ع (ڇپن) سنبت ۾ پيل ڏڪار – ڏڪار "ڇپنار ڪاڙ. ترمتي ڇپنو ڏڪار آوڙي مارو واڙسين" (مينگهواڙن جو ڳائڻ).

• **ڇپڻُ:** مصدر. لِڪڻ.

• **ڇپَڻُ:** مصدر. (پرا. ڇوئِپ. سن. ڇُپ) پليت شيءِ سان لڳڻ سان ناپاڪ ٿيڻ – لڪڻ – لِڪي وڃڻ – روپوش ٿيڻ.

• **ڇپـُهار:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇپيرو ڇپيريو ج ڇپيرا، ڇپيريا:** ذ. صفت. (ڇهه + پيرو) ڇهن پيرن وارو – چالاڪ – ڏنگو – لُچ – شرير.

• **ڇپريلُ ج ڇپريلَ (ت):** ذ. صفت. انڌو – نابين.

• **ڇجاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڇجڙو ج ڇجڙا (ت):** ذ. ڇجَ – سُپ.

• **ڇجَ ج ڇجَ:** ذ. انُ ڇَنڊڻ ۽ وائڻ لاءِ سـَرَ جي تيلين مان ٺهيل وڏو ويڪرو ٿانءُ. سُپُ – فيل گوش (ف) – هاٿيءَ جو ڪَنُ.

— **ڇجَ ڏيڻ (ت):** انّ صاف ڪرڻ. مشهور ڪرڻ. خوار ڪرڻ – بدنام ڪرڻ. راز کولڻ.

— **ڇجَ مان ڪاڍڻ:** شڪارين جي اصطلاح ۾ سُوئرجو هِري وڃڻ ۽ ماڻهوءَ جي هَٿ ۾ ڇج مان انّ وغيره ڪاڍڻ.

• **ڇجڙا:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ قبيلي جو نالو. قنبر جيڪب آباد ۽ لاڙڪاڻي تعلقي ۾ ديهن جو نالو.

• **ڇجڙو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇجلي ج ڇجليون (ت):** ث. ننڍڙو ڇجَ.

• **ڇجَنُ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇجڻُ:** مصدر. (پرا. ڇجـِئي. سن. ڇِدْ) تـَـٽـَـڻُ – ڀڄڻ. ڏارَ ٿيڻ – جدا ٿيڻ – الڳ ٿيڻ. هَـڃڻُ – ٽـَڪـِجڻ. لَهِي وڃڻ (پاڻي). موت ڪاٺڻ.

— **ڇجڻو:** ذ. صفت. ڇجڻ وارو. تـَـٽندڙ.

• **ڇجو ج ڇجا:** ذ. ڇاجو – ڇت. ڇنو.

• **ڇجهري ج ڇجهريون:** ث. دروازي يا دريءَ جي اڳيان ٺهيل ننڍڙي ڇت. شڪارين جي اصطلاح ۾ ڪـُنڍٽي ۾ اڏيءَ جي اڳيان مَنهَن جي ڇت جو وڏيل حصو (جنهن جانور جي نظر شڪاريءَ تي نہ پوي). ورانڊو – برآمده.

• **ڇُ – ڇُ، ڇُ – ڇُ:** ث. (آواز) ريل گاڏيءَ جي انجڻ جي هلڻ جو آواز.

• **ڇڇ ج ڇڇيون (ل):** ث. هيناهين زمين – ڍورو – تـَلي – تَرائي. پاڻيءَ جي ڇر – چاڇر. ليٽ – ٻوڏ. درياءَ جي تانگهي

Gul Hayat Institute

ڏِنڌَ (جنهن ۾ مَڇي مري). سيوهڻ ۾ ساماري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **چچُ ج چچ:** ذ. تَلاءُ – ڪُنب. ڍَنڍَ. گهڻو پاڻي. ٻلي جو پيٽُ. اها زمين، جنهن ۾ گدرا پوکيا وڃن. (اسم خاص) ٽنڊي باگي ۽ ٽنڊي الهيار تعلقن ۾ ديهن جو نالو. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. صفت. ٿلهو – بي ڍنگو.

– **چچُ چِنَّڻُ:** شوخي ظاهر ڪرڻ.

– **چچُ ڪرڻ:** ڪيميا گريءَ جي اصطلاح ۾ پاري کي گرم ڪرڻ بعد اهڙي حالت تي آڻڻ، جو باهه جي اُماڙي ڏيڻ تي بہ نہ اڏامي – قائـِمُ النّار ڪرڻ.

• **چُچُ ج چُچ (ل. ٽ):** ذ. صفت. بيوقوف – اٽڃاڻ. چَريو. (ذ) اُٺ جو مخصوص عضوو.

– **چُچائي:** ٿ. بي عقلي – بيوقوفي – بي خبري – لاعلمي.

• **چِچائڻُ (ل):** مصدر. ڪنهن شيءِ کي ڪراهت سان ڪائڻ.

• **چچـَر:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. (جوٽيجن جو پاڙو) تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چچَر ج چچَرون:** ٿ. چَـر (پاڻيءَ جي) – چاچَر. ٽوله.

• **چچَـرُ ج چچَـرَ:** ذ. صفت. اجايو ٿُلهو – ڦيڦو (جسم) – ٿُلهو ۽ لَڙڪيل پيٽُ.

• **چچَرڪِي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چچِڙُ ج چچِڙَ:** ذ. گوشت جو بيڪار حصو (جو لڳلڳڙو ٿئيءَ گوشت تان لاهي ڦٽو ڪيو وڃي) – لِبو – چِيچڙو – چچڙو.

– **چچِڙو ج چچِڙا:** ذ. چچِڙُ.

– **چچِڙا چِڪڻ:** خراب ڪم ڪرڻ.

• **چچُ پُرڳِڙِي:** اسم خاص. جيمس آباد ۾ ساماري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **چچ جَوارُ يا سَـرُ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چچ جهان خان:** جهان خان لغاري جي نالي سان تعلقي جاتي ۾ پاڻيءَ جي وڏي پکيڙ.

• **چچُ ساهڙڪو:** اسم خاص "ٺٽي" جي ويجهو هڪ ڍنڍ جو نالو.

• **چچُ عاقل ناهيو:** اسم خاص. "ٺٽي" جي ويجهو هڪ ڍنڍ جو نالو.

• **چچڪارَ (ٿ)، چچڪارُ (ذ):** (ل) پاڻيءَ هارڻ يا ڇُلڪڻ جو آواز.

• **چُچڪارَ (ل):** ٿ. مال کي پاڻي پيارڻ وقت آواز "چِي چِي" جو آواز.

• **چُچڪارڻُ:** مصدر. ڪُتي کي ٻچ ڪرڻ. چُچڪار جو آواز ڪرڻ.

• **چچڪتَر:** ٿ. راند جو هڪ قسم.

• **چچڪو:** ذ. پاڻيءَ ڇلڪڻ جو آواز. چاچول. زوردار مينهن وسڻ جو آواز. ريل گاڏيءَ جي انجڻ جو آواز. لوڏو ڌوڏو. ٺڳي.

– **چچڪا ڏيڻ:** مينهَن جو رڪي رڪي وسڻ.

– **چچڪو ڏيڻ:** مينهَن جو زوردار وسڪارو ٿيڻ. چاچولڻ. لَسُرڪُ. چولين جو آواز ڪرڻ.

• **چُچڪي (ٽ):** ٿ. مـِينهَن جو ٿوري وقت لاءِ زور سان وسڪارو – چوهو.

• **چچُندَرُ، چُچُندَرُ ج چچُندَرَ:** ذ. چچُوندرُ – ڪُئي جو هڪ قسم.

• **چچو:** ذ. اَٽڪ – رُڪاوٽ – رنڊَڪ. ڦڏو.

• **چچو ج چچا:** ذ. صفت. ڍرو – سُست – آهستي ڪم ڪندڙ – بيڪار.

• **چچوڙڻُ:** مصدر. ڏونداڙڻ. مـِٽيءَ ۾ لوٽڻ – لِٽوڙڻُ – بيزار ڪرڻ – خفي ڪرڻ. گيـنداڙڻ.

• **چچُوندرُ ج چچُوندرَ:** ذ. [ه] هڪ قسم جو ڪُوئو (جنهن ۾ بَدبُو تمام گهڻي ٿئي) – انڌو ڪُوئو.

• **چچُووالو:** ذ. ڪپڙن جي ڏيگهه ۾ ويڪر.

• **چچ ورهياڪو:** اسم خاص. "ٺٽي" جي ويجهو هڪ ڍنڍ جو نالو.

• **چچوهـرُ (ٽ):** ذ. بهتان ـ الزام.

• **چِچِي ج چِچِيُون:** ٿ. چِچ ـ چِن. هيـناهين ڪلراٺي زمين.

– **چِچِي ٿيڻ:** زمين ڪلراٺي ٿيڻ.

• **چچِي ج چچِيون:** ٿ. ڪِڪِي. مَڇيءَ جي ڏٻ – ڪِڪاڻ – ڪِڪَ – گندگي – ڪِن – ڪِچرو – مڇيءَ جي بدبوءِ. "ڪِڪيءَ هاٿيون ڪاريون، چچيءَ هاٿا چچ" (شاهه). گهٽ قيمت واري مَڇي. ڍنڍ جي مَڇي. ٻارَ جو پيشابُ يا پاخانو.

• **چِچِي مورا:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **چِدِرُ ج چِدِرَ:** ذ. شِگوفو – مُڪري. ڦند – فريب.
- **چِدِرِڻُ (ٿ):** مصدر. ڪپڙي تي ڪچي ڌاڳي سان ٽِڪُونْ اٽڪائڻ – ٽِڪُن جو پرت ڪرڻ.
- **چِڏرو ج چِدرا (ٿ):** ذ. صفت. چِبو – ٻَٽڙو. وِرلو.
- **چِڏَ:** ث. چِڏڻ جي حالت. ڇُوٽ (قيمت ۾) لاٽ.
– **چِڏَ ڇُوٽَ ڪرڻ:** (قيمت ۾) ڪُجهه رقم گهٽ ڪرڻ – ڪُجهه رعايت ڪرڻ.
- **چِڏَت:** ث. چِڏَ – ڇُوٽ. لاٽ. معافي – قيمت ۾ ڪَمِي.
- **چِڏائِڻُ:** مصدر. "چِڏَڻ" مان متعدي بالواسطه. آزاد ڪرائڻ – بندخلاص ڪرائڻ. وٺڻ – ڪجهه حاصل ڪرڻ. گهٽ ڪرائڻ (قيمت). هڪ ٻئي کان جدا ڪرڻ (وڙهڻ وارن کي).
– **چِڏِ ڻُ (چِڏَڻ):** مصدر. چِڏي ڏيڻ – ترڪ ڪرڻ – ڦٽو ڪرڻ. تياڳڻ. رِها ڪرڻ – ڇوٽڪارو ڏيڻ. معاف ڪرڻ. ڏيڻ (استعفا. طَلاق). مُلڪ چِڏڻ. ڇُوٽ ڏيڻ. شڪار پٺيان چِڏڻ (شڪاري ڪتي کي). درگذر ڪرڻ – نظرانداز ڪرڻ.
– **چِڏي ڏيڻ:** رها ڪرڻ – آزاد ڪرڻ. نظرانداز ڪرڻ – درگذر ڪرڻ.
– **چِڏي ڇڏڻ:** چِڏي ڏيڻ. آزاد ڪرڻ.
– **چِڏي وڃڻ:** ڦٽو ڪري وڃڻ. دست بردار ٿيڻ. مري وڃڻ – لاڏاڻو ڪرڻ.
- **چِڏو ج چِڏا (ل):** ذ. پاڻيءَ جو ننڍو ڊُبو – ڍَهو.
- **چِڏوچاڻُ:** ذ. صفت. ڪنهن نہ ڪم جو – نِڪمو. خسيس. بي عقل.
- **چِڍَ:** ث. چِڍائي – ٻِترائِي. ٻَتلائِي – رقت. ڊُورِي – پريرائِي. چِڍِي لَسِي – پاڻياڪ.
- **چِڍُ ج چِڍَ (ت):** ذ. [ع. شَرّ > چِرُ > چِڍُ] ڪِيڏُ – فريب. (صفت). حرڪتي – ڏِنگو.
– **چِڍُ چَنْچَرْ (ت):** محاورو. تمام ڏنگو – لُچو – حرڪتي – بدمعاش.
– **چِڍُ جاڳائڻُ:** حرڪت ڪرڻ. جهيڙو جاڳائڻ.
– **چِڍُ مچائڻ:** چِڍُ جاڳائڻ. فساد جاڳائڻ – جهيڙو وڌائڻ.
- **چِڍڙائِڻُ:** مصدر. چِڍو ڪرڻ – ٻَٽڙو ڪرڻ. گهٽائڻ – ٿورو ڪرڻ.
- **چِڍڙو ج چِڍڙا:** ذ. صفت. "چِڍو" جو تصغير. ٻَٽڙو – پاڻيءَ جهڙو. پاڻيائو (ذ) فريب – ٺڳِي – دولابُ.
- **چِڍَڻُ (ڪ):** مصدر. شاديءَ جا ساٽ سَوَڻ ڪرڻ.
- **چِڍو ج چِڍا:** ذ. صفت. گهٽو پاڻي پيل – ٻَٽڙو – ٻَتلو. ٻَري – وِتيرڪو. جُدا – الڳ. ٻَترو. (ٿ). چِڍِي ج چِڍِيُونْ.
– **چِڍائي، چِڍائِي:** ث. ٻَٽڙائي. دورِي – پريرائي – گهٽتائي – ڪَمِي – فاصلو – وِٿِي.
– **چِڍوپايو:** محاورو. ايڪڙ ٻيڪڙ – ٿوري انداز ۾ – ورلو. ڪڏهين ڪڏهين – اتفاق سان – مشڪل سان.
– **چِڍو پايو لَيڻ:** ٿوري انداز ۾ هٿ اچڻ – وِرلي هٿ اچڻ – مشڪل سان ليڻ – ڪڏهين ڪڏهين ليڻ – اتفاقي هٿ اچڻ.
- **چِڍُ ج چِڍَ (ٿ):** ذ. [ع. شَرّ > چِرُ > چِڍُ] جِنّ يا ڀُوت جو اثر.
- **چَرَ:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **چَرَ ج چرُونْ:** ث. پاڻيءَ جي اُٿل – ليٽَ – ٻوڏ. هيٺاهينءَ زمين ۾ بيٺل تانگهو پاڻي. پاڻيءَ جي لَس. درياءَ جي چاڙهه جو پاڻي. پکين، مڪڙن يا ٻڪرين جو وڏو تعداد. "اچي نمي نوتيارڪيءَ ۾، چاڳي سندي چَرَ" (ڄام خان). چانگ – وَلَرُ – قطار (ڪ).
- **چِرُ ج چِرَ (ت):** ذ. [ع. شَرّ] فساد – جهيڙو – معاملو. چريائي – شرارت.
– **چِرُ ڪڏائڻ:** شَرُ ڪُڏائڻ. رِيس ڏيارڻ – شرارت پيدا ڪرڻ.
– **چِرُ وجهڻ:** فساد وجهڻ – جهيڙو مچائڻ – فساد برپا ڪرڻ.
– **چِرڙِي:** ذ. صفت. شيطان – فسادي – جهيڙاڪار.
- **چُرَ:** ث. مصدر. "چرڻ" مان اسم. ڀُورُ سان ڪپڙي تي ڇاپي هڻڻ جي حالت. ڪپڙي تي نڪتل چِٽِسالي.
- **چُرُ ج چُرَ (ل):** ذ. چُرڻ جو اوزار – ڀورُ – چُرَ جو ڪم.
- **چراڙو ج چراڙا:** ذ. پاڻيءَ جي جيت جو هڪ قِسم – سَرْطان – ڪيڪڙو.
- **چراڙِي (ل):** ث. ريزگاري – ريزو – ريجو – روپئي جا چِٽَل يا پِگَل پئسا – وڏي نوٽ جي عوض ننڍا نوٽَ.
- **چر لهڻ:** اصل حقيقت معلو ڪرڻ.
- **چرائِڻُ:** مصدر. چيڙڻ – چيڙائڻ – ڪاوڙائڻ. چريو ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **چراٽَلُ ج چراٽَلَ**: ذ. صفت. ڪاوڙيل – چڙيل – چريل. مَست.

• **چراڻُ**: مصدر. "چرڻ" مان متعدي بالواسطه. چِٽَ ڪرائڻ (ڪپڙي تي).

• **چربر**: ث. ڇوهو پاٽي. ڪَريَلُ ڪير.

• **چرت (لس)**: ث. جهيڙو – بکيڙو – معاملو. ڇيڏڪُ – ڇَندُ – مَڪَرُ – سُرت ـ سنڀال.

• **چرچوت**: ث. اُڪلاءَ – جلدائي.

• **چُرڙ**: ذ. صفت. چونڊڪو – ريزڪي – "چرڙڪر". چنل (پٽسا). رولو – بيگانو – آواره ـ بيواهو.

• **چرڙ پرڙ چرڙورڙ**: ظرف. چِڙ وچِڙ ـ مُنتَشَر – ڊانوان ڊول – ٽڙيل پکڙيل. ڪَريَلُ ڪيرجو پاٽي. ڇوهو پاٽي.

• **چَرڙِي ج چَرڙيُونَ**: ث. جانور جو هڪ قِسم – گِلوئِي – ڪِرڙي.

• **چرڪ**: ث. هوا جو ٿورو جهوتو. ٿوري وقت لاءِ مِينهن جو وسڪارو. لوڻ پرڪڻ جي حالت.

• **چرڪڻُ**: مصدر. چرڪ پرڻ – اوچتو ڏکي وڃڻ. ڏڄڻ – ڏَپ ڪرڻ – ٿَهڻُ – ٽاهه ڪائڻ. پرڪڻ – چِتڪارڻ (لوڻ. مصالح وغيره).

— **چرڪُ، چرڪُ ج چرڪَ**: ذ. اوچتو ڏَپُ – ٽاهڻ – ڊيهو – اُڏڪو – خوف – يڙ – اُڏمو – جذبو – موجَ.

— **چرڪائڻُ**: مصدر. "چرڪڻ" مان متعدي بالواسطه. ڊيڄارڻ – ٽاهڻ. اوچتو ڏَپُ وجهڻ. ٿورو ٿورو ڏوڙو ولوڙڻ (ل).

— **چرڪ پرڻ. مارڻ**: ڏپ کان اوچتو ڏکي وڃڻ. ڏڄي وڃڻ. ٽاهڻُ – چرڪڻ. ڪنهن ڏپ جي سببان اوچتو ٽپ ڏيئي اٿڻ.

— **چرڪ ٿيڻ**: چرڪ پوڻ. ڪنهن نامعلوم خوف جو احساس ٿيڻ – ڏڄي وڃڻ.

— **چرڪ پوڻ**: ٽاهه پوڻ (جانورن يا پکين ۾). اوچتو ڏپ لڳڻ.

— **چرڪ لڳڻُ (ث)**: ٽاهه پوڻ. ڏڄڻ – ڏپ ٿيڻ.

— **چرڪيٽو ج چرڪيٽا**: ذ. صفت. ڏڄٽو – ڊيڄو – ٽهٽو (ث) چرڪيٽي ج چرڪيٽيون.

— **چرڪيل ج چرڪيل**: ذ. صفت. چرڪ پيل – ڏِنل. ٽهيَلَ.

• **چَرنَٽ ج چَرنَٽُون**: ث. زناني زيور جو هڪ قسم. (هڪ قسم جي وڏي نٿ).

• **چرڻُ**: مصدر. چري پوڻ – چڙڻ – ڪاوڙجڻ. چِتو ٿيڻ – بگڙي وڃڻ – چَريو ٿيڻ. رُلڻ – رمڻ – پِتڪڻُ – ڪاٽڻ لاءِ اچڻ.

• **چُرڻُ**: مصدر. (سن. چُرَ) چُر ڪرڻ – ڪپڙي تي رنگين پور هٽي. چِٽَ ڳَنل ڪيڏڻ. اُڪرڻ – چِٽڻ.

— **چُرٽي**: ث. ڪپڙي تي چُرَ.

• **چرٽي ج چرٽيُونَ**: ث. اوزار جو هڪ قسم (جا ڪانئين وغيره چيرڻ ۾ ڪم اچي) – چيٽي.

• **چُرٽي ج چُرٽيُونَ**: سونارن جي اصطلاح ۾ لوهي پٽ (جو ڳَهن صاف ڪرڻ لاءِ ڪم اچي).

• **چرو ج چرا**: ذ. (هـ. چَرا) شيهي جي گولي. ڇيرو. (بندوق وغيره جو).

• **چرو ج چرا**: ذ. اوزار جو هڪ قِسم – وڏي ڪاتي – ڪاتُ. رازڪي ڪم جو هڪ اوزار (انچ کن موڪرو اڌ انچ کن ٿلهو ۽ فوٽ کن ڊگهو لوهه جو ٽڪرو جو درزن کي نوڪ ڏيڻ ۾ ڪم اچي).

• **چِروچِر چِرو ڪِر**: صفت. چِڙ وچِڙ – مُنتشر – ڏار ڏار – ٽِڙيل پکڙيل.

• **چَرهو ج چرها (ث)**: ذ. سَٽ جو ڏيرو.

• **چَري ج چَريُون**: ث. وڍڻ جو هڪ اوزار – ڪاتي.

• **چُريتاڻي**: اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چَريلو ج چَريلا (ث)**: ذ. صفت. چالاڪ – اٽڪلي.

• **چُرِيُهر**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **چُرِيُنَٽ (ث)**: اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **چُرِيُنو ج چُرِيُنا**: ذ. ننڍي ڪاتي.

• **چِڙ ج چِڙوُن**: ث. ڊگهي ڪاٺي. چمڪ. ڪَڄيءَ جي تاڙي. انَ وغيره چَڙڻ جي حالت. صفائي – چَندَ. مارَ – پيچَ – سزا. لوهارن جي اصطلاح ۾ 'ڌوڻ' کي هلائڻ جي حالت. (صفت) تيز – تکو – سڌو. "چنبو وجهي چورَ کي، آءِ چِڙ عُقاب" (شاهه).

• **چڙائڻُ**: مصدر. "چڙڻ" مان متعدي بالواسطه. جانورن تان بُوسو لهرائڻ – انَ صفا ڪرائڻ – چَڙَ ڪرائڻ.

— **چڙائي، چڙائي**: ث. انَ چڙائڻ جو اُجورو. انَ جي چَڙَ – سارِيَن منجهان جانورن ڪڍائڻ جي حالت.

• **چڙائو**: اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **چڙائُوجاگير:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **چڙ ٻڄاندو ج چڙ ٻڄاندا:** ذ. صفت. اڪيلو – چڙو.
- **چڙ ٻڙ:** ظرف. چِرڙ وِرڙ ـ مُنتشَر.
- **چڙ ٻڻ:** مصدر. چڙب ڏيڻ – تڙي ڏيڻ. ڌمڪائڻ – دڙڪو ڏيڻ. چيڀيڻ – سٽڻ. چَندَ ڪڍڻ.

– **چڙب ج چڙبُون:** ث. تڙي – ٻيڪ – ڌڙِهي – دڙڪو. چيڀَ. ڪَهرو ڳالهائڻ.

– **چڙباٽُو:** ذ. صفت. چڙبُون ڏيندڙ – زود رنج.

– **چڙبڪ ج چڙبڪ (ڪ):** ذ. چڙب – دڙڪو.

– **چڙبُون ڏيڻ:** تڙيُون چاڙهڻ – ڌڙهيُون ڏيڻ – دڙڪا ڏيڻ – ڌمڪائڻ.

– **چڙبي ج چڙبيُون:** ث. چڙب – ڌڙهي – تڙي.

– **چڙبي چڙبيل:** ذ. صفت. چڙباٽو – هُڙڪيل.

– **چڙبيُون ڏيڻ:** چڙبُون ڏيڻ – تڙيون ملائڻ – ڌمڪائڻ.

- **چُڙت ج چُڙت:** ذ. صفت. چالاڪ – ڦُڙت – جهانجهرو. آجو. چُتل – جلدباز.
- **چُڙچڙ گابا (گابڙا):** محاورو. چُڙيل گابن وانگر پنهنجي مُنهَن هلندڙ. ڪُليل گابن وانگر پنهنجي مُنهَن چرندڙ. روءِ سوءِ ـ خود خيال – پنهنجي مُنهن.

– **چُڙ چڙ گابا (گابڙا) هُئڻ:** پنهنجي مُنهن سان هئڻ – چِڙ وِچڙ هئڻ. ٻَڌيءَ ۾ نه هُئڻ – سيني جو پنهنجو مُنهن هئڻ.

- **چُڙچَندَ:** ث. اَنَ چڙڻ جي حالت. اَنَ جي چڙائي – چِڙَ.
- **چُڙچوت:** ث. ڪم جي جلدائي – اُڪلاءَ – تڪڙ – تڙتڪڙ – اُٻاهر – تيزي – تِڪائي – عُجلت – جَلد بازي.
- **چُڙڪ:** صفت. چوهو. ڪَڙو تڙو – چُست. ڦُڙت. جَلَ ڦِتاڪو. تڪڙو.
- **چُهڙڪو:** ذ. صفت. چست – ڦُڙت – چُڙت. همت وارو (ذ) دٻاءُ – دٻ (ث).
- **چُڙڪ ج چُڙڪُون:** ث. ڪوڙڪي وانگر دام (جو عموماً ننڍڙن پکين جهڙوڪ بلبلن. جهرڪين وغيره جي ڦاسائڻ لاءِ اَڏيندا آهن).

– **چُڙڪ اَڏڻ (ت):** اوسيڙو ڪڍڻ – انتظار ڪرڻ.

– **چُڙڪ منڊڻ:** پکين ڦاسائڻ لاءِ دام اَڏڻ.

– **چڙڪ (چڙڪون) هڻڻ (ت):** بي لحاظو ڳالهائڻ. طعنا تنڪا هڻڻ. ڳُليل هڻڻ.

- **چڙُڪ:** صفت. ڪُليل – چُتل. ڪُتو (جواب). چڙواڪ.

– **چڙڪ جواب ڏيڻ:** روکڙو جواب ڏيڻ. نُهه ڦهه. جواب ڏيڻ. انڪار ڪرڻ. صفا جواب ڏيڻ.

– **چڙڪ هُڻڻ:** بي لحاظو هُڻڻ. ڳالهائڻ جو چوٽ هُڻڻ (جو رک رکاءُ نه ڪري ۽ منهن تي سچ چئي).

- **چڙڪڻ:** مصدر. چڙڻ (ل). وڄائڻ (ت) – آواز ڪڍڻ (ٺالهيءَ وغيره کي ڏڪ هڻي).
- **چڙڪڻ (ل):** مصدر. الڙڻ – اُڪڙڻ (سنڌ). ٿڪ سبب عضوا ڍرا ٿيڻ.
- **چڙڳاهي (ت):** ث. ڳاهه ڳاهڻ جو هڪ نمونو – بنا ڦرڻي ڳاهَه. ڳاهَ مٿان چئن يا ڇهن ڏاندن جي هَلَڙ.
- **چُڙمُوڙي (ل):** ث. صفت. چِڙ وِچڙ. جدا جدا.
- **چُڙڻ (چُڙڻ):** مصدر. اَنَ جي داڻن تان بُوسو لاهڻ لاءِ اُکريءَ ۾ ڪُٽڻ (فقط چانورن ۽ سانٺي کي چڙيندا آهن) – چِڙ ڏيڻ.
- **چڙڻ:** مصدر. چڙڻُ – ڪاوڙجڻ. چڙڻُ – مچرجڻ. جوش ۾ پرجڻ.
- **چُڙڻ:** مصدر. [پرا. چُٽئي سن. چُٽ] ڪُلڻ (ڳنڍ، هَڙ). وَهٽ جو رسي وغيره مان ڪُلڻ. چُٽڻ – آزاد ٿيڻ – نِڪرڻ (قيد مان) چُٽڻ (بندوق). وَهڻ – جاري ٿيڻ (پاڻي). انزال ٿيڻ – خلاص ٿيڻ – چُٽي پوڻ.

– **چُڙئي پلاند:** آزاد – روءِ سوءِ ـ پنهنجي مٿي ڪٽي – خود مختار.

– **چُڙي پوڻ:** ڇُٽي پوڻ – انزال ٿيڻ.

– **چڙيو (پچڙيو) ڳالهائڻ:** جئن آيو تئن ڳالهائڻ – خيال ڪان سواءِ ڳالهائڻ. بنا روڪ ٽوڪ ڳالهائڻ.

- **چُڙو ج چُڙا:** ذ. صفت. چڙهو ـ هڪڙو – اڪيلو. اڻ پرڻيل – وانڍو. فقط رکو. (ث. چُڙي ج چڙيون). ڦورو. سُٽ جو ڦورو (ث). اها ڪاٺي جنهن تي ڪپهه ويڙهي، دوا مان ٻوڙي ڪاڪڙي کي لائجي (ل). ڏَپ – بانس (ل).

– **چڙو چُڙمل:** محاورو. اڪيلو – اڪيلي سر. وانڍو. اڻ پرڻيل – ڪُنوارو (ث). چِڙي چڙمل.

Gul Hayat Institute

– **چڙو ڀڙو:** ظرف. فقط – رڳو.

– **چَڙو چانڊُو:** ذ. صفت. ڪنوارو – اڪيلو. ٻارن ڪان سواءِ – چڙوڇڙمل. (ث). چَڙِي چانڊِ.

• **چَڙواڳُ:** ذ. صفت. آزاد – ڇُٽَلُ. واڳ ڪان سواءِ (گهوڙو وهٽ). رُوءِ سُوءِ – خود مختار. اختيار ڪان ٻاهر.

– **چَڙواڳِي:** ث. خودمختاري. پنهنجي مُنهَن هلڻ جي حالت. آزادي.

• **چَڙهْ:** ث. تيز وهڪرو (پاڻيءَ جو). ماٺ – ڇُپ.

– **چَڙهه ڪَرڻ، هلڻ:** ڇَپُ هلڻ – دَٽُ هلڻ. ماٺ ڪري ڪري پوڻ.

• **چَڙَهْ ج چَڙهُونْ:** ث. ڊگهي ڪاٺي – لڙهو. لامَ – ٽارِي. سنهي ۽ ڊگهي ڪاٺي. بانس جو لڙهو. ڀُچڙي. ٽَنگ. لٽ. درياءَ جي شاخ – چاڙَهه.

– **چَڙَهْ لڳڻ (ت):** ڀچڙي لڳڻ. لَٽَ جو ڏَڪ لڳڻ. نقصان رسڻ.

– **چَڙهه نه ڇورڻ (ت):** چنگهه بہ نہ ڇورڻ. ڀُچڙي بہ نہ ڇورڻ. ماٺ ۾ پيو رهڻ.

– **چَـڙَهُون هلڻ (ت):** چَڙِيُون هلڻ. هَٿَ پير هلڻ – ڪوشش ڪرڻ.

– **چَڙهِي ج چَڙهيُون:** ث. چَڙِي – لَٽَ.

– **چَڙهيون هلڻ:** لَتُون هلڻ – چَڙيُون هلڻ.

• **چَڙَهْ:** ذ. اجرڪ ڇُرڻ جو ڇِدو رنگ.

• **چِڙْهاٽَ ج چِڙْهاٽُونْ:** ث. نار جو هڪ عضوو (ياندي جي مٽان مَنْجڻ واري ڪاٺي).

– **چَـڙَهْ، چَڙهائِي:** ث. سارين جي چَـڙَ – چَڙئي.

– **چَڙهو چَنْڊَ:** ث. سارين جي چَڙَ. چَڙچَند.

• **چَڙِهيْ ج چَڙهِيُونْ:** ث. سنهي ڪاٺي. لَڪڻ – تَلهڙ – چڙي. لَٽ. ٽارِي – لامَ. لَٽَ – ڪجيءَ جي ٽاري. چانديءَ جي لَٽ. سُٽَ جو ڦورو (ت). اختياري (ت).

– **چَڙهيدارُ ج چَڙهيدارَ:** ذ. صفت. اهو ماڻهو. جو هٿ ۾ لَڪُڻ ڪڻندو هجي. بااخيتار. لامُنِ وارو – ٽارِيُن وارو (وڻ). چوبدار – دربانُ.

– **چَڙهِيُونْ هلڻ:** چڙيون هلڻ – هٿ پير هلڻ – ڦَٿڪڻ. ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪرڻ.

• **چَڙِي ج چَڙِيُونْ:** ث. لَڪڻ – لَٽ – تَلهڙ. ٽاري – شاخ – ڪَجيءَ جي ٽارِي – لَٽ – چڙهِي. (صفت) اڪيلي. ڪُنواري.

– **چَڙِيُون چانگَـڻُ، ڪَپڻ، وَڍَڻ (ت):** ڪجيءَ جون ٽاريُون چانگڻ.

– **چَڙيُون ڏيڻ (ت):** ڪجيءَ جي اصطلاح ۾، ڪجين ۾ مال جي گهٽائي هُئڻ.

– **چَڙيُونْ هلڻ:** لَتُون هلڻ. ڦٿڪڻ. جِند ڇڏائڻ جي ڪوشش ڪرڻ. ڪپهه وغيره ڪي سَٽڻ (ڪ).

• **چُڙِيَڙُ ج چُڙِيَڙَ (ت):** ذ. صفت. حرڪتي – اُٽَتَرو – ڪيچِلو – ڏِنگو.

• **چُڙيو ج چُڙيا:** صفت. چُڙيل – ڪُليل. ڇُوٽ (ريزو). (ذ) جلاب ڪان آيل ڪاڪُوس. درياءَ جو (پاڻي).

– **چُڙيو ڀُچڙيو ڳالهائڻ:** بنا سوچ سمجهه جي ڳالهائڻ.

– **چُڙيو ڳالهائڻ:** ڇُوٽ ڳالهائڻ. گستاخيءَ سان ڳالهائڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ.

– **چُڙيو مَٽائڻ:** بَدڪار ٿيڻ – بدپيشو ڪرائڻ.

• **چَسو ج چَسا (ل):** ذ. بيوقوف – بي عقل. هيڻو. بُزدل – نادان – اناڙي – زَن مُرِيدُ – ڇَهه سو تارُنِ وارو اُٽيل ڪپڙو. مَچُو (ث). چَسِي ج چَسِيُونْ.

• **چَڪ ج چَڪُونْ:** ث. (سن. چَڪْرُ) ڀسگردائي – آسپاس – تَـرُ. وَسئُنْ – آبادي "ويجهي چَڪَ". ويجهڙائي – نزديڪي. (ف. شَشْ = ڇهه) تاس ۾ ڇهن داڻن وارو پَتو. چَڪِي.

• **چَڪ ج چَڪيُونْ:** ث. دريائي ٻيڙيءَ جي سڙهه ڪي ٻَڌڻ جي رَسن مان هڪ رسو.

• **چَڪُ:** ذ. جهڙالو – مَلار.

• **چَڪَ اچڻ (ت):** سوداءُ ٿيڻ. دل تي ڪو خيال اچڻ.

• **چِڪَ ج چِڪُونْ:** ث. [مصدر. چِڪڻ > اسم چِڪَ] چِڪِيْ – تاڻَ – زور. ٽَڪ. ڪَٽ جي واڻ وغيره ڪي ڏنل چِڪِي. ڪشش – تانگهه – اُڪِير – اُڪنڊ – سِڪَ – يادگيري – گهُرَ – طلب – ضرورت – تِڪَ (پاڻيءَ جي). نڪ مان زور سان هوا نڪرڻ جي حالت نچ. هڪ دفعو چِڪايل شرابُ. مَنْڊيءَ ۾ پيل نوڙِي – نيٽو – پڪَـڙَ – گرفت – جذبو.

– **چِڪَ چَبيڙَ ڪرڻ:** چڪتاڻ ڪرڻ. گهِل ڪرڻ. تڪليف ڏيڻ.

– **چِڪ چڪاڻُ:** ث. چِڪَتاڻ. گهِلَ گهِنداڙَ. ڪشْمَڪَش.

• **چِڪ مُنجهَڻُ:** تڪليف ۾ پوڻ.

Gul Hayat Institute

• **چڪاچڪ:** ظرف. ڪناتار – ٽمٽار – ڀرپور.

– **چڪاچڪ ڪرڻ:** چڱيءَ طرح سان ڀرڻ. ڊوُ ڪرڻ. ٽمٽار ڪرڻ.

• **چڪائڻ:** مصدر. "چڪڻ" مان متعدي بالواسطه. چڪَ ڏيارڻ – تاڻائڻ – وٺڻ (پاڻي يا بجلي جو ڪنيڪشن). گهُرڻ (سَگ). گهلائڻ (ڪورٽ ۾). وٺڻ (حق). دعويٰ ڄمائڻ.

• **چڪتاڻ:** ث. [چڪڻ > چڪَ + تاڻڻ > تاڻ] چڪ چڪان – گهَل – گينداڙ. رَڳڙو – معاملو – تقاضا – طلب – ڪشمڪش.

– **چڪتاڻَ ڪرڻ:** چڪ چڪان ڪرڻ. سختيءَ سان گهُر ڪرڻ. گهَلَ ڪرڻ.

• **چڪَ پوڻ:** محاورو. ڏاري جو چَڪو (ڇهه ڏاٽا) يا پوُنَ (هڪ ڏاٽو). چوپڙ يا ڏاري راند ۾ ڪنهن ڌر جي راند جي اها حالت جنهن ۾ چَڪو پوڻ سان راند اجا بہ هلي سگهي ٿي ۽ پوُنَ جي داءُ پوڻ سان راند ختم ٿي وڃي. آخرين داءُ پڇاڙي (راند جي). انتها (ڪنهن ڪم جي). پويان پساهه. باقي ٿوري وقت تي.

– **چڪ پوُن تي اچي بيهڻ:** راند جو نبرڻ. راند (چوپڙ. جُوا) آخرين داءَ تي هئڻ. ڪنهن بہ شيءِ جو خاتمو ٿيڻ. پڇاڙي ٿيڻ. مَرڻ جي ڪنڌيءَ تي هئڻ.

– **چڪَ پوُن تي هئڻ:** چَڪ پوُن تي اچي بيهڻ. مَرڻَ جي ڪنڌيءَ تي هئڻ. تمام جلدي ختم ٿي وڃڻ واري حالت ۾ هئڻ.

• **چڪجڻ:** مصدر. "چَڪڻ" مان فعل مجهول. سڪو ٿيڻ.

• **چڪجڻ:** مصدر. "چِڪڻ" مان فعل مجهول. تاڻجڻ – ڪَشجڻ – اينگهجڻ – گهلجڻ (ڪورٽ ۾).

• **چڪرُ ج چڪر (ث):** ذ. صفت. اُهو ماڻهو جنهن کي هٿ ۾ ڇهه آڱريون هجن – ڇاڳو.

• **چڪرُ ج چڪرَ:** ذ. صفت. چِڪيندڙ – زوري ڪسيندڙ – چِنندڙ – چِڪيءَ وارو (مريض).

• **چڪَ رَس:** ث. دريائي بيڙيءَ جي چِڪڻ لاءِ رسو – لانهه.

• **چڪڙو ج چڪڙا:** ذ. [سن. شَڪَٽڪَهُ] بيل گاڏي جو هڪ قسم (جنهن کي چار ڦيٿا هجن. مٿان ۽ پاسن کان بند ٿيل هجي. سواريءَ جي ڪم اچي). هڪ قسم جي ڏڪَ واري بيل گاڏي. ريل گاڏيءَ جو ننڍو گاڏو.

• **چڪڙي ج چڪڙيوُن:** ث. [سن. شَڪَٽڪَهُ] گاڏيءَ جو هڪ قسم. اجائي ميار رکڻ. چوپڙ راند جو هڪ داءُ. ڇهن داڻن وارو پتو – چَڪ.

• **چڪن:** صفت. موهت – عاشق – فريفتہ _ شيدا – مفتون.

• **چڪندو ج چڪندا:** ذ. صفت. [سن. شَشٽَ + ڪوٺهہ] ڇهن ڪندن وارو. ڇهن ڪندن واري شڪل.

• **چڪڻ:** ث. وَڍي يا نوڙي جا مَنڍ پَٽڙي کي ڦيرائڻ لاءِ ڪم اچي (ل) – وَڍي – نيتو. ننڍڙي ٻار کي سَٽَ جي سَوڻ ڪرڻ لاءِ اَڪ جي پورن پنن کي باهه تي سيڪي انهن مان ڪڍيل رس (جا ٻار جي نَڪ ۾ وجهندا آهن). ٻوٽيءَ جو هڪ قسم (جا ڪُٽي چاٽي ناس وانگر ڪم آڻجي تہ گهاٽي بلغم کي چِڪن رستي ٻاهر ڪڍي ۽ متي جي سُورَ کي فائدو ڪري) – نَڪَ چِڪٽي.

• **چڪڻُ (چِڪڻ):** مصدر. (سن. ڪُرِش) چِڪَ ڏيڻ – زور سان پاڻ ڏانهن آڻڻ – تاڻڻ. ڪَشڻ. ڊوهڻ. گهلڻ. للڪارڻ (مقابلي يا ٻلاند لاءِ). ويجهو آڻڻ. گهُرڻ (سَگ). طَلبڻ (حق) – تقاضا ڪرڻ. پيئڻ (بيڙي. چلم وغيره). اينگهائڻ.

– **چڪِٽي ج چڪِٽيوُن:** ث. پَچَڻ ۾ ڪم ايندڙ هڪ رسي (جنهن سان پچٽي جي پکي کي چڪي ٻڌجي) – پچارن جو هڪ اوزار.

• **چڪو:** صفت. (سن. شَشٽ = ڇهہ) ڇهہ (٦).

– **چڪو پنجو ڪرڻ:** ٺَڙڪ نَکِي ڪرڻ – اٽڪل سَٽڪل ڪرڻ. دولاب ڪرڻ – نَکِي ڪرڻ.

• **چڪو ج چڪا:** ذ. (سن. شَشٽ = ڇهہ) هڏي. پٿر وغيره مان ٺهيل ڇهن پاسن وارو ننڍڙو مڪعب (جنهن تي هڪ کان ڇهن تائين ٽُٻڪن جي صورت ۾ نشان ٺهيل هجن. چوپڙ راند يا جوا ۾ داءُ هٽڻ جي ڪم اچي) – ڏارو – ڪُٽو (قُرعَہ). هڪ عدد جو نالو.

– **چڪائي:** ذ. صفت. چَڪا هٽندڙ – جُواري.

– **چڪو هٽڻ:** ڏارو هٽڻ – جُوا ڪرڻ.

• **چڪو ج چڪا:** ذ. نوڙين مان ٺهيل گول سينهوڙي. جا ٽن يا چئن نوڙين ۾ ٻڌل هوندي آهي ۽ ساهميءَ جي ٻڙ وانگر ڇت ۾ ٽنگي. ان ۾ کاڌي جوُن شيون حفاظت سان رکي سگهبيون آهن (جيئن ماڪوڙين يا ٻلين وغيره جي نقصان کان محفوظ

Gul Hayat Institute

رهن) — اُڇٽُ — آونگ نوڙين مان نُهيل ڇاريدار ڳوٿري جا ڳاهَ وقت ڏِڳن جي ٻوٽ تي ٻڌندا آهن. (جيئن ڏاند انّ نہ کائي سگهن) — ٻُوتاڙو. سِڪي جي مٿان لڳل ٺپو يا نشان — مُهر. سِڪو. گهوڙي جي هڪ بيماري (جا اڳين ٽنگن ۾ ٿئي).

— ڇِڪا ڏيڻ: ڳاهہ وقت ڏاندن جي ٻُوٿن تي ٻوتاڙا چاڙهڻ.

— ڇِڪائي ج ڇِڪائي: ذ. صفت. ڇِڪا ڻاهيندڙ — ڇِڪن وارو.

— ڇِڪو ڇڙڻ: آزاد ٿيڻ — ڇڙواڳ ٿيڻ. پابندي لهڻ.

— ڇِڪو لَهَڻُ: وات کُلڻ — گهٽي بَڪَ ڪرڻ — گهٽو ڳالهائڻ.

— ڇِڪي تي (ڪُٺِي) رکڻ: وڏائي ڪرڻ — ٽيڙِي ڪرڻ — پاڻ کي ڪجهہ سمجهڻ.

• ڇِڪِي ج ڇِڪِيُونْ: ث. (سن. شَشٿْ = ڇهہ) تاس ۾ ڇَهن انڪن وارو پتو. (صفت). حيران — پريشان. مستاني — متوالي. "ڇَڪِي چوليءَ ۾ گهڙي، جِتي جي وِڙاهُ" (شاهہ). دريائي ٻيڙيءَ جي قلمِيءَ کي قابو ڪرڻ جو رسو.

• ڇِڪِي: ث. هڪ قسم جي بيماري (ڪنهن ڳري بار کڻڻ يا ٽِپُ ڏيڻ وغيره سبب چيلهہ ۾ سَٽ پوڻ جي بيماري) — ناف جي بيماري. چيلهہ جو سُور. ڪچو بار ڪرڻ جي زناني بيماري (ت). مَلَهہ جو هڪ انگ (جنهن ۾ هڪ مَلَهہ ٻئي مَلَهہ جي ٽَنگُن ۾ گوڏو ڏيئي، مُنين جي زور تي مٿي اُڇلي).

— ڇِڪِي اچڻ: ڪچو بار ڪرِڻ. سَٽ اچڻ. چيلهہ ۾ سُور پوڻ.

— ڇِڪِيءَ تي کڻڻ: مَلَهہ ۾ هڪ داءُ وڙهڻ (جنهن ۾ مخالف مَلَهہ جي ٽنگن وچان گوڏو ڏيئي مُنين جي زور تي مٿي کڻي اُڇلجي).

— ڇِڪي ٻڌڻُ، کڻڻ: مَلَهہ ۾ ڇِڪيءَ جو وارو ڪيڻ.

— ڇِڪِي پوڻُ: ڪنهن ڳَري بار وغيره کڻڻ ڪري چيلهہ ۾ سَٽَ پوڻ — ناف (ڏُنُ) ٽورو سرِڪي وڃڻ.

• ڇِڪِيْ ج ڇِڪِيُونْ: ث. ڇِڪَ — تاڻ. اوڇتي ڇِڪَ — ڇِڀي (لغام وغيره کي). سَٽَ "ڇِڪيءَ ڇِنائين، پَنڌُ مڙوئي پَٻَ جو" (شاهہ). ڊوهَہ. نقصان. دريائي ٻيڙيءَ جي سِڙَهَ کي ڇِڪي آڏَ سان ٻَڌڻ جي رسي. گهُرَ — طلَبَ.

— ڇِڪِي اچڻ: ڇِڪَ اچڻ. ڇِڀي اچڻ. نقصان پوڻ. گهُر ٿيڻ (قرض جي). گهٽو ڪاپو ٿيڻ.

— ڇِڪِيْ پئڻ (ت): نقصان پهچائڻ.

— ڇِڪِي ڏيڻ: ڇِڪَ ڏيڻ. سَٽ ڏيڻ. گهُر ڪَرڻ. زور سان ڇِڪي ٻڌڻ.

— ڇِڪِيُونْ پائي وٺڻ: زورِي ڪسي وٺڻ.

• ڇِڪيارِيْ ج ڇِڪيارِيُونْ: صفت. [ڇِڪَ + ياري < واري] جنهن تي ڇڪتاڻ ڪجي. "اُجارِي پيئندي، ڇِڪياري ڪين پيئندي".

• ڇَڪيو: صفت. مُڙيو — ڇونْڪيو.

• ڇَڪيِروُ (ث): ذ. صفت. ٻئي جو زور — ٽيڪ — همت — مُڙسي.

• ڇَڳو ج ڇَڳا (ث): ذ. صفت. ڇهہ ڏندو (جانور). ڇهن سالن جي ڄمار جو (وهٽ). مڇڳو.

• ڇُڳو ج ڇُڳا (ث): ذ. طُرو (پِتڪي جو) — ڇيڙو.

• ڇُڳاڻي: اسم خاص. هندن جي هڪ ذات (ضلعي لاڙڪاڻي ۾).

• ڇَڳر لاڙڻ: ڳئون، مينهن وغيره جو اوهہ لاڙڻ.

• ڇڳو ج ڇڳا: ذ. صفت. ڇهہ ڏندو (جانور). ڇهن سالن جي ڄمار جو جانور. اُهو ماڻهو جنهن جي هٿ يا پير ۾ ڇهہ آڱريون هجن — ڇاڳو. (ث) ڇيڳِي ج ڇيڳُونْ.

• ڇُڳو ج ڇُڳا: ذ. ميوي جو مُڇو (خصوصاً انگور، ڊاک وغيره جو). تارين يا گلن جو جهُڳِٽو. چوٽو (وارن جو) ويڙهو (سُٽَ جو). موڙُ. ڇَٽُ.

— ڇُڳارو، ڇُڳائون: ذ. صفت. ڇُڳَن وارو. ڇَٽَ وارو.

• ڇُڳِيْ: ث. زناني ڪپڙي جو هڪ قِسم — سُوسِيْ. (تَرُ ڳاڙهو. جدا جدا رنگن جا سنها ليڪا، منجهانئس سُٽڻون ٺاهين).

• ڇُڳير ج ڇُڳيرَ: ذ. صفت. ڇُڳِي وارو. ڇُڳَنِ وارو. موڙ وارو. طُري وارو. ڪَلَنگِيدار. پهلوان — جوڌو. "ڇاڇر ڇڳِيرن، گهور نہ اچي گهاتوئين". (شاهہ ڪريم). ڏٽُل — پسنديده _ سردار — اڳواڻ.

• ڇُڳِيرِيْ: سَرِنهَ جو هڪ قسم.

• ڇَلَ (ڪ): صفت. گهڻو — جَجهو — بي انداز.

• ڇلَ، ڇل ج ڇلَوُنْ، ڇليُونْ: ث. لشڪر — فوج — سپاهہ. مَٽَ مان پاڻي ڪيڻ لاءِ نِڪرَ يا ٽين جو هڪ ٿانءُ — ڪُنْجي — مَگُ.

Gul Hayat Institute

• **چِلَ:** ث. ڪَنجي. فوج — ڪَٽَڪُ.

• **چِلِ (ت):** ث. ڪٽڪ جي وَلِ جو ٿورو ٿورو حصو جو ڳاهَ ڳاهڻ مهل ڏاندن جي پيرن هيٺان ڏيندا آهن.

— **چِلِ وجهڻ:** ڳاهه ڳاهڻ مهل ڏاندن جي پيرن هيٺان ولِ وجهڻ.

• **چِلُ ج چَلَ:** ذ. [سن. چَلَهُ يا چَلَرُ] مَڪَرُ — ڍونگ — ٺڳي — دولاب — سَٽو — ڍِڳُ — ڏڙو (ڪ).

— **چِل چِدَرُ:** ذ. ٺڳي — مڪر — فريب — اٽڪل — ٺَلَ.

— **چِل ڪرڻ:** دولاب ڪرڻ. رُسَڻ — ٺڳڻ.

• **چِلَ:** ث. [سن. شَلڪَهُ] ڪَلَ. چوڙو. چوڙي (ٻہر جي). سنهون پردو. ڏاڙهونءَ جون کلون (جي رنگ طور ڪم اچن). ٿورو ذرو — زيوَرُ — ڳَهُ. چلڻ جي حالت. تڪليف — عذاب (ت).

— **چِل مارَ:** ث. مارَ موچڙو.

• **چِلُ:** ذ. ڪَل. چوڙو. (اصطلاحاً) ڪَل جهڙو زيور. ذرو.

— **چِلُ ٻہ نہ ڏيڻ:** ذرو ٻہ نہ ڏيڻ.

— **چِلُ پَٽُ:** ذ. ڳَهُ ڳَنو. سامان سَڙو.

— **چِلُ پَٽُ پائڻ:** ڳَهُ ڳَنو پائڻ.

— **چِلُ پَٽُ گڏ ڪرڻ:** سنهي ٿلهي شيءِ گڏ ڪرڻ. ڳَهُ ڳَنو جوڙائي رکڻ.

• **چَلُ ج چَلُون:** ث. (مصدر. "چَلڻ" = هلڻ. سن. اَچلڻ — چَلَ) هَلڻي — پَنڌُ. جُنبش. رولڙو. تڪليف. ڪمر جي گهٽائي (ت). ٽپو. ڊوڙ. اُچل. "واهيري جي ويس چَلُون ڪريان چِپَرين" (شاهه). (مصدر. "چلڻ" مان امر) هَل. "تانڪي ڳوري چُل، لاڙائو سِج ٿيو" (شاهه ڪريم).

• **چَلُ پَلَ:** ث. بيقراري. تلان ولان.

— **چَلُ پَلَ لڳڻ:** بيقراري لَڳڻ. آنڌ مانڌ ٿيڻ.

— **چَلُون ڪرڻ:** ٽپ ڏيڻ. اُچلون ڏيڻ — ڊوڙڻ — خوشيءَ ۾ ٽينگ ٽپا ڏيڻ. جهوتون هڻڻ. "واهيري جي ويس چَلُون ڪريان چِپَرين" (شاهه).

• **چَلا چَل:** ث. چَمر چَمر. بُوندَ وسڻ جو آواز "چَرن چالـُون چلڙ چيها، چَلاچل بوند ڏي چِٽڪا" (احمد ملاح)

• **چَلارُ ج چَلارَ:** ذ. صفت. هٿ جو ڇوٽ — سخي.

• **چَلالِي ج چَلالِيُون (ڪ):** ث. ڇَبي — چَلِي.

• **چَلان:** ڪَڇيءَ جون چلڪون.

• **چَلانگ ج چَلانگون:** ث. اُچانگ — چالُ — ٽپو.

• **چِلانبرو:** هڪ قسم جي وَل (مينهن تي ٿئي).

• **چِلائڻُ (ل. ث):** مصدر. "چلڻ" مان متعدي بالواسطه. رَندي يا کُهاڙي سان ڪاٺيءَ جا چوڏا لهرائي سنڌو ڪرائڻ — ترائڻ. ڪدو وغيره پاٽيءَ سان پرائي تار ڪرڻ. ڪنان تار ڪرائڻ.

• **چِلائڻُ:** مصدر. "چلڻ" مان متعدي بالواسطه. هلائڻ — رلائڻ.

• **چِلتو ج چِلتا:** ذ. (سن. شَلڪَهُ) ڪَلَ. چوڏو. چِلرُ (مڇي وغيره جو).

• **چِلرُ، چِلرُ ج چِلرَ:** ذ. (سن. شَلڪَرُ) مَڇيءَ جو چِلتو. چِلڙ. مانيءَ جو پَڙُ. هلڪو ڳهَهُ. چوپائي جا وڏيل ڏند (ل).

• **چِلرُ ج چِلرَ (ت):** ذ. صفت. تمام ٿلهو — ٿيٿو.

• **چِلڙ ج چِلڙَ:** ذ. ڏسو "چِلرُ".

— **چِلرُ چوڏو:** محاورو. ڳهُ ڳنو. شاديءَ وغيره ۾ ڪم ايندڙ سنهي ٿلهي شيءِ.

— **چِلر چوڏو:** ذ. سنهو ٿلهو زيور — چَلُ چوڏو.

• **چِلڪ (ت):** ذ. پاٽيءَ جي لَپَ.

• **چَلڪ (ث):** ث. جَميل رت جو ڍِڳُ، جو وات يا نڪ مان نڪري.

• **چِلڪ (ث):** ث. چِرڪُ.

• **چِلڪڻ (ث):** ث. صفت. بدچال ۽ گَدلي عورت.

• **چُلڪڻُ:** مصدر. پاٽيءَ جو ڪنهن ٿانءَ ۾ لوڏا کائڻ — چاچولجڻ — چُلڻ.

— **چُلڪائڻُ:** مصدر. "چُلڪڻ" مان متعدي بالواسطه. چاچولڻ — لوڏڻ (پريل ٿانءَ کي). آگهارڻ — آچلائڻ.

— **چُلڪو ج چُلڪا (ت):** ذ. پاٽيءَ سان پريل ٿانءَ کي لوڏو — چاچول. پاٽيءَ جي چلڪڻ جو آواز. چُڪو (ت).

— **چُلڪي ج چُلڪيُون:** ث. چولِي — لَهر. چاچول.

— **چُلڪو:** ذ. وَسڪارو (مينهن جو) — ڇِڇڪو. جهوٽو (واءَ جو). اُدمو. چاچول — لوڏو (پاٽيءَ جو). لالچ — رشوت (ت).

• **چِلڪو ج چِلڪا:** ذ. مڇيءَ جو چِلرُ.

— **چِلڪا چڙهڻ:** چِلـَر چڙهڻ. تَهَہ چڙهڻ.

• **چِلڪي ج چِلڪيُون:** ث. ٽولي — ماڻهن جو ميڙاڪو — چِلنگي. مِينهَن جو وسڪارو. چلڪو.

Gul Hayat Institute

• **چلڪرِيُ**: اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. مري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **چلَ مَردو ج چلَ مَردا (ث)**: گهوڙي جو هڪ سَنجُ — هَني ۾ پرتُ پريَلُ چمڙو.

— **چلنگ**: مينهن جو ڇنڪارو.

• **چلنگار (ل)**: ظرف. چڙواڳ — ري ڌڻيءَ ـ رولُو (چوپايو مال). نڌڪو.

• **چلنڪو ج چلنڪا (ل)**: ذ. گانگَٽُ — جهينگو. هڪ قسم جي ننڍي مڇي.

• **چلنڪي ج چلنڪيون (ل)**: ث. ٽن چئن ماڻهن جي ٽولي — ٽولو — ننڍو گروه ـ ڇڳو.

— **چلنڪيون ٿيڻ**: ٽوليون ٿيڻ. ورڇجي وڃڻ.

• **چلڻُ**: مصدر. نڳڻ — دولاب ڪرڻ. پنيلائڻ. هرڪائڻ.

• **چلڻُ**: مصدر. چوڏا لاهڻ (وڻ جا). ٽرڻ (ڪاٺي). رَنڊو هڻڻ. ڪَلَ لاهڻ — ڪَلڻُ. چلر لاهڻ (مڇي وغيره جا). گهڙڻ — تراشڻ. ڇڙڻ — تَهه لاهڻ. گهڙڻ (پٿر قلم وغيره). رهڙڻ (بدن). پرچڻ. تمتار ٿيڻ. ڪناتار ٿيڻ (ل).

• **چلڻُ**: مصدر. پاڻيءَ جو لڏڻ. چوليون هڻڻ. چُلڪڻ. ڇاچولجڻ. ڪنارن تان اُٿلڻ (پاڻي). ٿُلڪڻ (پاڻيءَ ۾). رُلڻ — ٽولاڪا کائڻ. هلڻ. دربدر ٿيڻ. هلاڪ ٿيڻ (پنڌ ۾). ظاهر ڪرڻ (راز). چوڻ — ڳالهائڻ. زور سان وڏڻ. همت حوصلي سان هلڻ. گهڙڻ.

• **چلٽو ج چلٽا (ل)**: ٿلٽو — چلٽو. ٿلوڪٽو.

• **چلٽو ج چلٽا**: ذ. باهه ۾ سڙڻ ڪري چمڙيءَ تي ٿيل ڦوڦيندو — ڦلٽو — ٿلوڪٽو.

• **چلو ج چلا**: ذ. ڳهه جو هڪ قسم. چانديءَ يا ٽامي وغيره جي تار جو ڇلو (جو هٿ جي آڱر ۾ پائجي). ستار وڄائڻ جي زبان. لوڪ گيت جو هڪ قسم.

— **چلا ڪرڻ (ث)**: ڪجيءَ جي اصطلاح ۾ ڏونڪا ڪپي گول ڇلن جي صورت ۾ آڻڻ.

— **چلو مُنڊي پائڻ**: زيور پائڻ. هار سينگار ڪرڻ.

— **چلو مُنڊي لاهي ويهڻ (ث)**: سڀ آسرا لاهي ويهڻ. ٻي اونو ٿي ويهڻ.

• **چلو**: اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چلو ج چلا**: ذ. [ف. چِلَهٔ] ٻار ڄمڻ يا ماتا جي بيماريءَ جي حالت ۾ مريض کي ٻين ماڻهن سان ملڻ کان پرهيز ڪرڻ جي حالت (ويمَ جي حالت ۾ ناپاڪ يا بيمار ماڻهوءَ جو اثر عورت تي پوندو آهي ۽ ماتا جي بيماريءَ جي حالت ۾ اها بيماري ٻين کي وچڙندي آهي). عموماً ٻارهن ڏينهن چِلي جو تعداد آهي. پرهيز — ڪِريُ.

— **چلو جاتارڻ (ڪ)**: چلو ڏوڙڻ. مَٿي تي پاڻي وجهڻ.

— **چلو ڏوڙڻ (ڪ)**: بيماريءَ مان اٿڻ. مَٿي تي پاڻي وجهڻ.

— **چلو ڪيڻ (ث)**: بيماريءَ ۾ رَڪ ڪرڻ. چاليهو ڪيڻ.

— **چلو ڪرڻ**: بيمار جي رک ڪرڻ. مريض کي هڪ ڪوٺيءَ ۾ سنڀاري ٻاهر نڪرڻ نه ڏيڻ ۽ نه ڌارين سان ملڻ ڏيڻ.

— **چلي ۾ ويهڻ**: بيماريءَ جي حالت ۾ پرهيز ۾ ويهڻ.

• **چلو دِرون**: ذ. جانور جو هڪ قسم (قد ڪتي جيڏو، منهن اَبلَقي رنگ. ان تي ليڪا آچا. ڪارا ۽ ڪن جي ڪل بہ ابلقي ٿئي. ان جو گوشت جَلندر ۽ جُذامَ جي بيماريءَ کي فائدو ڪري).

• **چلوَرَ ج چلوَرَ**: ذ. صفت. جنهن جا وار ڇلاوان هجن. گهُنڊيدار وارن وارو. سهڻو. محبوب.

• **چلوري ج چلوريون**: مڇيءَ جو هڪ قسم. چَلي — چِلڪو.

• **چُلون**: ٽڪڙيون ڊوڙون. لُوهون. جُلهون.

• **چلونڪرِيُ، چلونڪري ج چلونڪريون**: ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **چلهه (ث)**: ث. چِل. تڪليف. عذاب.

— **چلهه ڪرڻ**: چِل ڪرڻ. چلڻ.

— **چلهه ۾ هجڻ**: وڏي تڪليف ۾ هجڻ. گهڻي ڪم ۾ مشغول هجڻ.

• **چلهوري**: ث. مڇيءَ جو هڪ قسم (پلي جهڙي ۽ مٺي پاڻيءَ جي ٿئي). چلوري.

• **چلي ج چليون**: ث. ڦيش (پيِسَ) مان نهيل هڪ قسم جي ٽوڪري (جنهن جو مُنهن ويڪرو ٿئي) — ڇٻي. مڇيءَ جو هڪ قسم (لهڙ جهڙي. رنگ اڇو بنا چِلرَ. ڪَليِن وٽان بہ ڪنڊا. قد ڇهه — ست انچ مٺي پاڻيءَ جي مڇي). ڪَن جي واليِن کي مضبوط رکڻ واري هڪ والي.

Gul Hayat Institute

• **چليرحُم:** ذ. (ع. "صلہ" ڳنڍڻ + رَحم = مائٽي) قريب – لاڳاپي دار – مِٽ – مائٽ – عزيز.

• **چمُ ج چمَ (ک):** ذ. اک – چشم – عَيْن. چمڪو (گھنگھرن جو) – برف ڪرڻ جو غُبارُ.

– **چمُ ٻڌڻ (ک):** ناچ ۾ گھنگھرن ٻڌل پيرُ واري تي ڪٽڻ (جنهن تارَ تارَ ۾ ۽ گُرگُر ۾ ملندو اچي).

• **چماسِي ج چماسِيُوْن:** ث. ڇهن مهينن جو عرصو. هڪ رسم، جا ڪنهن فوتيءَ جي وفات کان پوءِ ڇهين مهيني ادا ڪندا آهن. (صفت). ڇهن مهينن جي.

• **چماهِي ج چماهِيُوْن:** ث. ڇھ مهينا – ششماهي. ڇهن مهينن جو پگھار وغيره.

• **چمائڻُ:** مصدر. (سن. شَمْ) اُجهائڻ – وِسائڻ. ٺَڏو ڪرڻ – ٺارڻ. "جي تَتوتَنُ تَنُورَ جئن، تہ چَندي ساڻُ چَماءِ" (شاهہ). سانت ڪرائڻ.

• **چمچرُ:** ذ. ڪنهن ماڻهوءَ جي وفات کانپوءِ سندس وارث طرفان ٻارهين مهيني ادا ڪيل رسم – ورسِي – ٻارهو. چنچر (ڏينهن).

• **چمِ چَمِ، چِمِ چِمِ:** ث. گھنگھرن جو آواز. چِيرِ جو آواز. مِينهَن وَسڻ جو آواز.

– **چِمِ چِمِ ڪرڻ:** گھنگھرا وڃڻ – چِمڪو ڪرڻ.

• **چمچيرِ ج چمچيرِيُوْن (لس):** ث. (ف. شمشير) تلوار – ترار.

• **چمَرُ ج چمَرَ:** ذ. جھڙ – ملار (ملهار). اچا ڪَڪَرَ (جي مينهن نہ وَسائين) – اُبون.

• **چمڪَ ج چمڪُون:** ث. سَنهڙي ڪانِي – ڇَهو. وڻ جي تازي سنهڙي ٽاري. لَڪڻُ – ٽِلهڙُ – قمچي.

• **چمڪاٽُ ج چمڪارَ:** ذ. گھنگھرن جو آواز. ڌاتوءَ جي ڪنهن بہ شيءِ جي وَڄڻ جو آواز – ڇِڪاٽ.

• **چمڪڻُ:** مصدر. ڏسو "چِمڪڻ".

• **چِمڪڻُ:** مصدر. وَڄڻ (گھنگھرا وغيره) ڇڪو ڪرڻ – ڌاتوءَ مان ٺهيل ڪنهن شيءِ جو آواز ڪرڻ. آواز ڪرڻ. چِمِ چِمِ ڪرڻ. گھٽو واءُ لڳڻ (ل).

– **چِمڪو ج چِمڪا:** ذ. واڄو (گھنگھرن جو). چِير وغيره جو آواز. تِکو واءُ (ل).

• **چِمڪِٽو ج چِمڪِٽا (ت):** ذ. رانديڪي جو هڪ قسم – جهنجهٽو.

• **چِمڪِٽِي:** ث. ٻِساڙکي وکر جو هڪ قسم (هڪ قسم جي وڻ ۽ ان جي ڦر جو نالو) – املتاس جي هڪ ڦَري، جيڪا چِمڪڻ جو آواز ڪندي آهي.

• **چمڪولي (ک):** ث. هڪ قسم جو ڦل (ناريل جهڙو ٿئي، پيٽان اينڌڙ رت جي بند ڪرڻ لاءِ ڏوٽري ۾ گڏي ڪارائيندا آهن. ڪچ ۽ ڪاٺياواڙ ۾ گهڻي ٿئي).

• **چِمْڪي ج چِمْڪيُوْن:** ث. سنهڙو لَڪڻُ – چِمڪ. ننڍي ڪاني ۽ ان جي چوٽيءَ ۾ ٻَڌل ڏورِ (جا مَڇي مارڻ لاءِ ڪم اچي).

• **چمَنُ (ت):** مصدر. ٺڏو ٿيڻ. ٺَرڻ. آٺرڻ.

• **چِميا:** ث. (سن. کْشَمْ) ڪميا. مهرباني.

• **چِن:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي باگي ۾ هڪ ديهہ جو نالو. هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **چِنَ، چِن ج چِنُوْن:** ث. (سن. چِدْ) ٽوٽين تي بيٺل ڪڪائين چِٽ. چِپَرَ. وڏو چَنو. مَنهَنْ. هيٺاهين زمين (جتي پاڻي گڏ ٿئي ۽ سُڪڻ بعد انهيءَ هنڌ گاهہ ٻوڙا وغيره پيدا ٿين). ٽانگھو تلاءُ – سر وغيره جي پاڻيءَ وارو هيٺاهون هنڌ – ڍنڍ (ل). گاهہ ۽ وٽڪار وارو هنڌ.

– **چِن ٻڌڻ:** چَنو ناهڻ. مَنهن اڏڻ.

• **چِن:** ث. ڪِنَ – پَلڪَ – گهڙي – لحظو – ڪَنُ.

• **چِنُ:** ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ نَرو لهي پوندو آهي). [مصدر "چِنڻ" > چِنُ] ڀڳُ – ٽوٽُ. نقصان. چِني چِڏڻ. ٽوڙ.

• **چِن پوڻ:** چن جي بيماري ٿيڻ. خَصِيَنِ لهي پوڻ جي بيماري. پڇي پوڻ. نقصان رسڻ.

• **چِنالُ ج چِنالُون:** ث. صفت. چِڙواڳ. بدچال – بدڪار (عورت) – لُچي – رنڊي – ڪَنجري.

• **چِنالو:** ذ. صفت. حرامڪار – بدچال – ڪَنجَرُ. بي غيرت.

• **چِنائڻُ:** مصدر. "چِنڻ" مان متعدي بالواسطہ. ٽوڙائڻ. جدا ڪرائڻ.

– **چِنائي:** ث. چِنڻ جي مزوري. جدائي.

Gul Hayat Institute

– **چِنايل:** صفت. توڙايل – پِنايل – جدا ڪرايل.

• **چن بابو:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چن بِيار:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چن بيراهه:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چن بيرواري:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چِنبَ:** ث. مصدر. "چِنبڻ" مان اسم. هڪ دفعو اکين پورڻ ۽ پٽڻ جي حالت. پِتِ ڪي پهريون ليپو (جنهن ۾ رڳو گارو ٿَپيندا ويندا آهن ۽ مٿان وري راڳي سان هيو سنو هَٿَ هڻندا آهن). وڻن جي ٽارين مان پن روڙڻَ جي حالت. روڙ. پرت جو هڪ قسم. (اسم خاص) تعلقي شهداد پور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **چِنبَ ڪرڻ:** وڻن جي ٽارين تان پَنَ روڙڻ. ٽارين تان پن پٽي صاف ڪرڻ.

• **چِنبُ (ت):** ذ. تلاءُ.

• **چِنبَرُ، چِنبَڙُ ۽ چِنبَرَ چِنبَڙَ:** ذ. اک جو پَلڪُ. اکين جي پلڪن جا وار – پِنجهَرُ – پِنبَڻُ.

• **چِنبِڙُ ۽ چِنبُڙُ (ڪ):** ذ. مڇي مارڻ جي رَڇَ جو هڪ حصو.

• **چِنبِڙِي (ت):** صفت. تمام ايرو. ڪانيءَ جهڙو سنهون. تمام هلڪو. (ث) پِنبٽِي.

• **چِنبيڪِي:** ث.ڪانيءَ جو سنهون ٽڪر – چِينيو.

• **چِنبيڪِي ڳاڙهي:** ث. ٻڪريءَ جو هڪ قسم (رنگ ڳاڙهو. ڪنن تي ڳاڙها ۽ اڇا ٽِبڪا. پُڇَ ۽ پيٽڙن تي وڏا وار. ڪن ڊگها. ٽنگون ڊگهيون. سِڱَ وڏا ۽ وٽيَلَ ٽين).

• **چنُ ٻنيِراڻي:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چِنيڻُ (ت):** مصدر. ڪَنيڻ – مٿي ڪڻڻ.

– **چِنيي اچڻ:** ڪنيي ڪٽي اچڻ. زوريءَ ڪٽي اچڻ.

• **چِنيڻُ ۽ چِنيڻَ:** ذ. ڏسو "چِنيڙُ". (ل). سرداري جي مٿان رکيل ڪاٺي جنهن تي اوساري ٿئي (ت).

• **چِنيڻ:** مصدر. پورڻ پٽڻ (اکيون) – ٽمڪائڻ – ٿپڻ (اکيون). گارو هڻڻ – ليپو ڏيڻ – راڳڻ – راڳو ڏيڻ – چينيڻ – جهٽڪڻ.

• **چِنيي:** ث. ماٿ ٿِنيي.

– **چِنيي هڻڻ:** ٿنيي هڻڻ – دَتَ هڻڻ.

• **چِنتَ ۽ چِنتُونُ (ٿ):** ث. چَنڊَ – برسات جي بوند – چَنڊ ڪارُ – وسڪارو.

• **چِنتاجڻُ (ٿ):** فعل مجهول. ٻڪريون ڏُڪيون رهجڻ.

• **چن پَتوڙ:** [چنڻ > چن + پتوڙڻ > پتوڙ] آنڌ مانڌ – بيقراري – پَتَ ڪوهَ.

• **چن جمالي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چِنچاٽ:** ذ. باهه ۾ پاڻي وغيره جي پوڻ جو آواز – چونچاٽ – شُوشَٽ.

• **چِنجارُ:** ذ. چنچر.

• **چنچر:** ذ. [سن. شَنِهرَ] هفتي جي ستن ڏينهن مان هڪ ڏينهن جو نالو. هڪ گرهه جو نالو. زُحل (جو عام طرح نَحسُ سمجهيو ويندو آهي). نُحوسَت – نياڳ – ڪمبختي.

– **چنچر پيرن ۾ هُئڻ:** هڪ هنڌ ٽِڪاءُ نه هئڻ – نَحوست جو اثر هئڻ – چڪرن ۾ هئڻ.

– **چنچري:** ث. چنچر گرهَ جي نُحوسَت. نياڳُ – بدبَختي. (اسم خاص). ٻانيٽن جو هڪ گروهه (جي چنچر گرهه جي نحوست لاهين).

– **چنچري لاهڻ:** نحوست لاهڻ. نياڳ ڪيڏڻ. سخت سزا ڏيڻ (اهو خيال آهي ته چنچر گرهه جو اثر پيل ماڻهو بد مزاج ٿيندو آهي). ڏاڍي مارَ ڏيئي سڌو ڪرڻ. مغرور جي دماغ مان غرور ڪيڏڻ.

• **چن چِروان:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چنَ چُرڪي:** ظرف. هوريان هوريان. ٿورو ٿوروڪري.

• **چِنڊُ ۽ چِنڊَ:** ذ. (هه) مِڪرُ – مَڪرَ – ڦَنڊُ – ڊونگ – گيگُ. دَتُ – ڇُپ. بهانو – مِنهَن. هندي شِعرُ جو بَحر يا وزن. پَدُ. مِصرَع.

– **چندائتو:** ذ. صفت. چند وارو – ٺڳُ – فريبي. حرفتي.

– **چندائي:** ذ. صفت. ٺڳُ. دولابي – مڪريل.

– **چندبازُ ۽ چندبازَ:** ذ. صفت. ٺڳي ڪندڙ – فريبي – مَڪريل. حرفتي – اٽڪلي. دَغاباز – دوکيباز – چالاڪ.

– **چندبازي:** ث. ٺَڳيءَ جا ڪم – ٺڳي – فريب. مَڪرُ – ڊونگ.

– **چند پڪيڙڻ:** ٺڳي ڪرڻ. مَڪرُ ڪرڻ. ڊونگ ڪرڻ. دَتُ هڻڻ.

Gul Hayat Institute

– **چنڊ ڇهَل:** ذ. مَڪر – فريب – ٺڳي. ناز نَخرا. انگل آرا.
– **چنڊ ڦَنڊ:** ذ. ٺڳيون. اٽڪلون. حرفتون.
– **چنڊ ڪرڻ:** مَڪر ڪرڻ – ڊونگ ڪرڻ – چند پکيڙڻ.
– **چنڊ وديا:** ث. هندي شاعريءَ جا اصول ۽ وزن.
– **چنڊ ويچار:** ذ. هندي شاعريءَ جا اصول ۽ وزن.
– **چنڊي ۽ چنڊي:** ذ. صفت. چنڊوارو – مَڪريل. فريبي – دغاباز. ڊونگي – ڦَنڊي – ٺڳُ.
– **چنڊيلو ۽ چنڊيلا (ٿ):** ذ. صفت. فريبي ڊونگي. چالاڪ.
• **چَنڊڻ (ٿ):** مصدر. گيهه جي ٿين جي منهن کي مٽي، ڪپڙي ۽ نوڙيءَ سان بند ڪرڻ.
• **چن ڏاڄهيرو:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **چنڊ ۽ چنڊون:** ث. سَنهي بُوندَ – ڦُڙيون. ميِنهَن.
– **چنڊون پوڻ:** ميِنهَن پوڻ – برسات پوڻ. دل کي آٿَت اچڻ.
• **چنڊڪي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **چنڊڻ ۽ چنڊڻون:** ث. ڪنهن ڍَنڍَ، نهر يا ڪيت منجهان زائد پاڻيءَ جي نيڪال ڪرڻ جي نالي.
• **چنڊڻُ (چَنڊڻُ):** مصدر. انَ کي ڇَڄَ سان صاف ڪرڻ. اُڇلَ ڏيڻ. چنڊي لاهڻ. صاف ڪرڻ. ڇانگڻ. ڪاٺَ ڪُوٺَ ڪري گهٽ ڪرڻ. گهٽ ڪرڻ (ٿولهه). جهَڪو ڪرڻ (بار). اُلٽي ڪرڻ – قَيءِ ڪيڏڻ. ڇِٽڪار ڪرڻ. گهٽي پاڻيءَ جو نيڪال ڪرڻ.
– **چنڊَ:** ث. مصدر. "چَنڊڻ" مان اسم. چنڊڻ جي حالت. چَنڊ ڪو. ڇَٽَ (ٻنيءَ ۾ انَ جي). پاڻَ جي سَنهي ڌَرَ کي پاڇيءَ يا ٻي ڪنهن پوڪ ۾ هارڻ (ٿ). ڇٽڪار. صفائي – اُلٽي – قَيءِ. تنبيهه – جُٽ _ ڌڙڪو داب.
– **چنڊالو ۽ چنڊالا (ڪ):** ذ. ٻهارو – جهاڙُو.
– **چنڊائڻ:** مصدر. "چنڊڻ" مان متعدي بالواسطه. صفا ڪرائڻ. گهٽائڻ (ٿولهه). ڇانگائڻ.
– **چنڊجڻُ:** مصدر. "چنڊڻ" مان فعل مجهول. صفا ٿيڻ. گهٽجڻ. هلڪو ٿيڻ (بار).
– **چنڊچاڻ:** ث. چنڊڦُوڪَ. صَفائي. ڪاٺ ڪُوٺ.
– **چنڊ چاڻ ڪرڻ:** گهٽائڻ. وَڍَ ڪُٽَ ڪرڻ. صاف ڪرڻ. ڪنهن معاملي نسبت جي تَڪَ تور ڪرڻ. چنڊي هلڪائي ڪرڻ.
– **چنڊَ ڦُوڪَ:** ث. صفائي. سُنائي. ٻهاري سُهاري. آڪڙ _ سيِٽَ – آرايش.
– **چنڊَ ڦُوڪَ ڪرڻ:** صفائي ڪرڻ. ٻهاري سُهاري ڪرڻ. صفا ڪرڻ. مِٽِي مَرُ لاهڻ.
– **چنڊَ ڦُوڪيو ۽ چنڊَ ڦُوڪيا:** ذ. صفت. صفائي پسند. فيشن وارو. نفاست پسند.
– **چنڊڪارَ ۽ چنڊڪارُون:** ث. چَنڊَ ڦُوڪَ. صفائي. ڇِٽڪار (پاڻيءَ جي). ڇِنڪار. برسات جي سنهي بُوندَ.
– **چنڊ ڪيڻ:** تنبيهه ڪرڻ – ڌڙڪو ڌَهمان ڪرڻ. جُٽ ڪرڻ. مار ڪيڻ.
– **چنڊَ ڪرائڻ:** گهٽائڻ. هلڪو ڪرائڻ. ڇانگائڻ (وڻ کي).
– **چنڊڪو ۽ چنڊڪا:** ذ. چَنڊڻَ لاءِ ڌنل اُڇل انَ وغيره کي چنڊڻ جي حالت.
– **چنڊِ ڪو ڏيڻ:** مِٽِي وغيره صفا ڪرڻ لا انَ کي ڇَڄَ ۾ اُڇل ڏيڻ – صاف ڪرڻ. ڪورڪي ڪم جو اصطلاح. ٽاڄيءَ ۾ ڪانن جو ڪَسُ ناهڻ.
• **چنڊَ، چنڊَڻ ۽ چنڊڻُون:** ث. ڍَنڍَ، واهَ، نالي، ڪَڏَ، ٻنيءَ وغيره مان. خاص طرح برسات واري وقت ۾ وڌيڪ پاڻيءَ جي نيڪال لاءِ نالي يا ڪَسِي وغيره.
– **چَنڊڻ چاڻ:** چنڊ چاڻ ڪرڻ. ڪنهن مسئلي جي جانچ ڪرڻ. جانچ جونچ ڪرڻ – غور فڪر ڪرڻ.
– **چنڊِ ٿو ۽ چنڊِ ٿا (ڪ):** ذ. ٻهارو – جهاڙُو.
– **چنڊِ ٽي ۽ چنڊِ ٽِيُون:** ث. مِٽِي وغيره لاءِ ڪاٺيءَ ۾ ٻڌل ڪپڙي ٽڪر (جنهن سان مٽِي ٻيل شين کي چنڊي صاف ڪجي).
– **چنڊي ڇلڻ:** صفا ڪرڻ. هلڪو ڪرڻ. گهٽائڻ (بار). صاف جواب ڏيڻ – انڪار ڪرڻ.
• **چنڊو ۽ چنڊا:** ذ. پاڻيءَ جو ڦُڙو – بُوندَ. قطرو. "جي ٿَنو تَن ٿَنوَرَ جٿن، تہ چنڊي ساڻُ ڇماءِ" (شاهه).
– **چنڊا پوڻ:** الزام لڳڻ. پاڻيءَ جا ڦڙا پوڻ. تهمت لڳڻ.
– **چنڊا وجهڻ:** پاڻيءَ جا ڦڙا وجهڻ. تهمت مڙهڻ – الزام ڌرڻ.
– **چنڊا هڻڻ:** پاڻي چنڪارڻ. وسائڻ – اُجهائڻ. الزام هڻڻ – تهمت مرهڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڇنڊبو پائڻ (ت):** بيماريءَ مان اٿڻ – مٽي تي پاڻي وجهڻ. هندن جو دڪان کي صبح جو ڇنڊبا هڻڻ.

– **ڇنڊبو ڦيٽو:** ذ. دُعا ۽ دَوا. سُتِي ڦَڪِي – جنتر منتر – جهاڙَ ڦُوڪَ.

– **ڇنڊبو ڦيٽو ڪرڻ:** دُعا ۽ دَوا ڪرڻ. سُتِي ڦَڪِي ڪرڻ.

– **ڇنڊبو وجهڻ:** پاڻي ڇِنڪارڻ. پاڻي وجهي نارڻ. ڪنهن بيماريءَ مان صحتياب ٿيڻ تي مٽي تي پاڻي وجهڻ (ماتا جي بيماريءَ جي حالت ۾ بيمار کي وِهنجاري مِٺيون مانيون ورهائيندا آهن). آٿَت ڏيڻ. ڏک، نااميدي يا ڪاوڙِ جي حالت ۾ همدردي ڪرڻ.

– **ڇنڊبو هڻڻ:** وِسائڻ. نارڻ (جهيڙو). صبح جو دڪان کولڻ وقت پاڻيءَ جا ڇنڊبا هڻڻ.

• **ڇنْڊبي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڇنْڊبِي ج ڇنْڊبِيُونْ (ت):** ث. تَڙِي – دڙڪو. ڇنْڊب.

– **ڇنْڊبِيُون ڏيڻ:** تَڙِيُون ڏيڻ – دڙڪا ڏيڻ. ڇَنڊبَ ڪڍڻ.

• **ڇِنقاڙَ:** ث. [ڇنڻ > ڇِن + قاڙڻ > قاڙ] ڇنڻ ۽ قاڙڻ جي حالت. پَٽ ڪوهه – تَڙ تَڪڙ. ڊاهه ڊُوهَ. بيقراري – آنڌ مانڌ.

• **ڇِنقاڙَ ڪرڻ:** ڇِنڻ ۽ قاڙڻ. پَٽَ ڪوهَ ڪرڻ. ڊاهَ ڊُوهَ ڪرڻ. بي صبريءَ جي حالت ۾ نقصان ڪرڻ.

• **ڇنِڙو ج ڇنِڙا (ڪ):** ذ. ٿانءُ جو هڪ قسم. وڏو وٽو (جو عموماً جَتَ پاڻ سان ڏاچِيُن جي کير ڏهڻ لاءِ کڻندا آهن. جنهن کي اُتر سنڌ ۾ ڏهائو چوندا آهن).

• **ڇنَ سورَ هلڙِي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن ٻُومرو:** اسم خاص. تعلقي ڏِگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن سون رالِي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن سونهرِي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن طالِبا:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن قبول:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇِن ڪامِهي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن لاکو:** اسم خاص. تعلقي ڏِگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇن مِرزا علي:** اسم خاص تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇِنَ ڪُٽَ:** ث. [ڇنڻ > ڇِن + ڪُسڻ > ڪُٽ] ڇنُ پَٽُ – ڇِنَ پَتوڙَ – بيقراري – حيراني – پَٽَ ڪوهَ.

• **ڇِنْگَ (ت):** ث. ڇُرَ وارن جي ڪم ۾ ايندڙ تيلِيُن مان ٺهيل تختي (جنهن تي رنگ وارو ڪپڙو پيل هوندو آهي ۽ اُن تان ٺپو پَري ڪپڙو ڇُريندا آهن).

• **ڇِنْگَ ج ڇِنْگُون:** ث. جوئر يا ٻاجهريءَ جي ڪاني جي ڇيت.

• **ڇنَ ڪَنْڪَا:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇِنْگهَ ج ڇِنْگهُونْ:** ث. ڪانيءَ جي ڇيتِ (جا ڏَندَ يا ڪَن ڪوٽڻ جي ڪم اچي). سنهي ڇيت. ڏندَ ڪوٽِڻِي. ڪَنَ ڪوٽِڻي. سنهي ۽ سُڪَل ڪاني. ڇِينيو. ڦٽي (اُٽاوَت جي ڪم جي). ڇيتِ (ت). هرهر پيشاب اچڻ جي حالت (ل).

– **ڇِنگهَ وجهڻ (ت):** ڦٽيءَ جي پَڳَلُ ڇيتِ تبديل ڪرڻ.

• **ڇِنْگهو ڇِنْگهو ج ڇنگها (ت):** ذ. ڇُگو. ڏاگِي وغيره ۾ پوتَلَ شيون (جهڙوڪ ڪانيءَ ۾ ڪُنيِيُون، ڏورِ ۾ مَڇِيُون، ڏاگِي ۾ گهنگهِرا وغيره).

• **ڇِنَل ڇاتَ (ل):** محاورو. پَراٽي جُتي. ڪُتَّلُ. پراٽو.

• **ڇِنَڻُ:** ٽوڙڻ. جدا ڪرڻ. پَٽڻ. ڦِٽائڻ (دوستي). ڪوهِڻُ – ختم ڪرڻ. قطع تعلقات ڪرڻ.

– **ڇِنَڻ قاڙڻ:** ڇِنقاڙ ڪرڻ – پٽڻ – ڪونڊڻ. ڪوهڻ – جدا ڪرڻ. نبيرڻ – فيصلو ڪرڻ.

– **ڇِنْڻِي:** ث. ڇِنَڻَ جي حالت. پَٽِڻِي.

– **ڇِنِي قاڙي ويهڻ:** تعلقات بلڪل ٽوڙي ڇڏڻ – لاڳاپا ختم ڪري ڇڏڻ – مائٽي ڇِنڻ. برادريءَ جو رستو نہ رکڻ.

• **ڇَنو ج ڇَنا:** ذ. ٽُوئِن مان ٺهيل لانڍي جنهن تي ڪکائين ڇت اڏيل هجي. ڇپَرُ. مَنَهُنْ. ڪکائون گهرُ. "مينهن پوي ٻہ پَهَرَ، ڇَنو ٽِمي ڇهہ پَهَرَ". پناهہ جي جاءِ. ڪکائون مَنَهُنْ جو شاديءَ وغيره جي ڪاج ۾ ڄاڃِيُن کي ويهارڻ لاءِ ڪم اچي. جاءِ _ گهر.

– **ڇنلڇانِيُونْ:** ث. ڪکاران گهَرَ. مال جي ويهارڻ جا ڇَپَرَ.

– **ڇنو اَڏڻ:** ڪَکائِينْ لانڍِيْ تيار ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **چنو ٻڌڻ:** لانڍي اَڏڻ.

– **چنو:** ١٩٥٦ سنبت وارو ڏڪار. ڇپنو.

– **چني چُومَر ڪرڻ:** تڏي آئي جو آدرڀاءُ ڪرڻ. مهرباني ڪرڻ. بخش ڪرڻ.

– **چنيرُ:** ذ. صفت. چَني وارو. گهر وارو.

• **چنوڙُ ج چنوڙَ (ڪ):** صفت. ڌار – جدا – الڳ – چڙ – ڪُلِيو (ريبو).

• **چنهُوڙ:** ذ. چِنهڙو – جدائي – تفريق – علحدگي.

• **چـنهُوڙ:** ذ. جدائي – علحدگي. حساب ڪتاب جي صفائي. پاٽيءَ جي گهٽتائي.

• **چنهُونُ ج چنهانُ:** ذ. ڏسو "چنو".

• **چني:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چني ج چنيُونُ:** ث. ننڍڙو چَنو. ننڍو مَنهُن. چَنو (فقط شاديءَ جي موقع لاءِ اڏيل). پاٽيءَ جي ڏوري. (ت). اسم خاص. هڪ شهر جو نالو.

• **چني:** اسم خاص. تڪڙ (تعلقي ننڍي محمد خان) جي ويجهو گنجي ٽڪر جي هڪ ڏڳ جو نالو.

• **چني ٻَلي:** اسم خاص. ڪاڇي جي جبلن ۾ هڪ هنڌ جو نالو.

• **چٺاٽُ ج چٺاٽَ:** ذ. واجو – کڙڪو (ڪنهن ڌاتوءَ جي ٿانءَ ريٿي وغيره جو __) – چٺڪات.

• **چٺانُ (ڪ):** ظرف. الائي – خبرناهي – نه ڄاڻان.

• **چٺائي ج چٺائيُونُ (ٿ):** ث. جيت جو هڪ قسم.

• **چٺپَ ج چٺپُونُ (ت):** ث. هلڪي شيءِ. ضعيف.

• **چٺ چٺ:** ث. گهنگهرن يا چيرو غيره جو آواز.

• **چُٺڪَ (ت):** ث. ننڍڙن پکين کي ڦاسائڻ جو هڪ اوزار. ڏسو "چڙڪ".

– **چٺڪَ اڏڻ:** چڙڪَ اڏڻ. ڪوڙڪو مَنڊڻ.

• **چٺڪاٽُ، چٺڪاٽُ:** ذ. پئسن. چيرِ يا ٿانءَ وغيره جي وڄڻ جو آواز – چٺاٽُ.

• **چٺڪارڻ:** مصدر. چٺڪڻ – چنڪارڻ. چنڪار ڪرڻ – پاٽي چٺڪڻ – ٻرڪڻ (لوڻ. مصالح وغيره). چٺڪاٽ ڪرائڻ.

– **چٺڪارَ ج چٺڪارُونُ:** ث. چِنڪار – چنڪار. چير وغيره جو آواز.

– **چٺڪارَ ڪرڻ:** چنڪارُ ڪرڻ – چنڪارُ ڪرڻ.

• **چٺڪڻُ:** مصدر. چِنڪار ڪرڻ – چٺڪارڻ. ٻُرڪڻ. وڄڻ – ٻرڻ.

– **چٺڪنڊو:** ذ. چٺڪو ڪنڌڙ – چمڪو ڪنڌڙ. راندڪي جو هڪ قسم – جهينجهٽو.

– **چٺڪو ج چٺڪا:** ذ. چمڪو. واجو (پئسن جو). چير جو آواز.

• **چٺڻُ:** مصدر. ڪرڻ – چڄڻ – ٽٽڻ (وڻ مان ميوو پن وغيره). لهڻ. هيٺ اچڻ. پرڻ. يا ڪپڙي مان چٺي صاف ٿيڻ (اٽو وغيره) – چٺي صاف ٿيڻ. لڙڻ (هيٺانهين ڏانهن). جهڙڻ (گهوڙي جو گهوڙيءَ کي ڏسي).

– **چٺي ج چٺيُونُ:** ث. چَٺڻ جي حالت. ڪرڻ يا لهڻ جو نمونو. چڄڻي.

– **چٺي پوڻ:** چڄي ڪري پوڻ. لهي پوڻ – لڙي پوڻ.

– **چٺيل:** صفت. ڪريل. صاف تيل – چٺي بيٺلُ (پاٽي وغيره).

• **چُٺُونُ (ڪ):** صفت. گهٽو جهجهو.

• **چٺهَرُ (ڪچ):** اسم خاص. چنچر.

• **چو:** حرف جملو. سوال پڇڻ جو لفظ – ڇا جي ڪري – ڪهڙي سبب. ڪهڙو (لس).

• **چوَ ج چوُونُ:** ث. وهاٽي. سَوڙَ. پٿراٽيءَ وغيره تي ڪپڙي جو چڙهيل پوش – ڇَهُ – غلافُ.

• **چُو:** ث. (آواز) وات مان زور سان هوا ڪڍڻ جو آواز. منتر يا دعا وغيره پڙهي ڦوڪڻ جو آواز – چُوڪارو. اُهو آواز جو ڪُتي ڦرهي تي ڪپڙا سَٽڻ وقت ڪري.

– **چُو وڃڻ:** ڪوبه نقصان نه ٿيڻ. "ڪَتيءَ جي گهران ويندي رڳو چو".

• **چُوا پاٽي:** محاورو. پاٽيءَ جهڙو چِڊو (ٻوڙ. کير – ڏڌ وغيره). ڦَتل کيرُ (جنهن ۾ کير جدا ۽ پاٽي جدا ٿيندو آهي).

• **چوارُ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

• **چوائڻُ (ل):** مصدر. (سن. چَڌ) چاڄو ٻڌائڻ – ڪڪن جي چِت وڃهڻ.

• **چوبُ:** ذ. (سن. ڪُشٿ = لوڏڻ) ولوڙ. ڏڦيڙُ – رولو – ڦيتاڙو.

• **چوت:** ڪنهن ناپاڪ شيءِ سان ڇُهڻ جي حالت. پَليتائي – ناپاڪي – چوب.

Gul Hayat Institute

– **ڇوت ڇاتِ:** ث. پَلِيتائِي – ناپاڪِي – ذات پات جو فرق. نفرت – پرهيز.

• **ڇوتِڙ (ٽ):** ث. ڇيتِ. ڇِپَر. ڇِينيو. ڇوڏو. ڪَلَ.

• **ڇُوتو ج ڇُوتا:** ذ. ڪمند جي چُوپيل ڪَلَ – چُوپو. ٿورو ذرو. ڪَلَ. ڇوڏو. ڇِلِڪو. پورُ – ٽُڪرُ (ڪ).

• **ڇوتِي ج ڇوتِي (ٽ):** ذ. صفت. هلڪو – ٽَرڙو. ڳالهائڻ جو بي ڍَنگو.

• **ڇوپِ (ث)، ڇوپُ (ذ):** [سن. ڇُپْ = ڇهڻ] پليت شيءِ سان ڇَهاءُ. هندن ۾ پليتي. ناپاڪائي، ڇُوت. هندن ۾ ڪنهن گهٽ ذات واري سان ڇُهاءُ جي حالت.

• **ڇُوٽِ:** ث. قيمت ۾ ڪَمِي آڻڻ جي حالت. لاٽ – گهٽاءُ – تخفيف – ڇَڏَت – معافي – ظرف). تَڪڙو – تيز – تکو – معاف – آزاد.

– **ڇوٽ جواب ڏيڻ:** يڪدم جواب ڏيڻ. آڏو جواب ڏيڻ. صفا انڪار ڪرڻ.

– **ڇوٽ ڇڏڻ:** آزاد ڇڏڻ. پنهنجي مرضيءَ تي ڇڏڻ. ڇڙواڳ ڇڏڻ. بندش لاهڻ. گاڏي، گهوڙي وغيره کي تمام تيز هلائڻ. قيمت ۾ تخفيف ڪرڻ.

– **ڇوٽ ڪرڻ:** معافي ڪرڻ. بي ڏوهي ٺهرائڻ. ڇڏي ڏيڻ. ربيو وغيره ڪُليو ڪرڻ.

– **ڇوٽ واڳ ملڻ:** آزادي ملڻ. خود مختياري ملڻ. ڇڙواڳي ملڻ.

– **ڇُوٽائُو:** ذ. صفت. ڇوٽ ڇڏيندڙ. معاف ڪندڙ.

• **ڇُوٽائِڻُ:** مصدر. ڇٽائڻ. ڇڏائڻ. آجو ڪرائڻ.

• **ڇوٽِڪارو ج ڇوٽڪارا:** ذ. نجات – موڪُ – رهائي – آزادي – ڇوٽڪو.

• **ڇوٽڪو:** آزادي – ڇوٽڪارو – نجات – موڪُ. (صفت). مختصر – ننڍو – ڪُليو (ريزو). ريزڪي (واپار). ٿورو ٿورو (ڪم) – مختصر ننڍو.

– **ڇوٽڪو پورهيو:** ذ. ٿورو ٿورو پورهيو. مختصر ڪم – ريزڪي ڌنڌو.

• **ڇوٽِڪي ج ڇوٽِڪيون:** ث. مختصر. ريزڪي (موڪل).

• **ڇوٽڪي موڪَل:** ث. ريزڪي موڪل. اتفاقي رخصت (جا ملازمن کي ڪنهن اوچتي ڪم سبب ملندي آهي).

• **ڇوٽ ڪابِڙِيْ (ٽ):** ث. راند جو هڪ قسم.

• **ڇوٽو ج ڇوٽا:** ذ. صفت. [هه. ڇوٽا] ننڍو. گهٽ. ٿورو. بندِرو. ناس (نڪ جي) – ڇوُنٽو.

– **ڇوٽِي ج ڇوٽِيون:** ث. ننڍي. ٿوري. بِندرِي. ڇُونٽي (نڪ جي).

– **ڇوٽي موڪل:** ث. ريزڪي موڪل. اتفاقي موڪل.

• **ڇُوٽِي ج ڇوٽِيُون:** ث. [سن. ڇُٽْ = ڇُٽڻ] موڪل – رخصت – اجازت – تعطيل – موقوفي – برطرفي (ملازمت تان).

• **ڇوٽِي لاٽِي:** ث. لاٽيءَ جو هڪ قسم.

• **ڇوٽياڻِي:** اسم خاص. هوتواڻي بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڇُوڇاٽُ، ڇونْڇاٽُ ج ڇُوڇاٽَ، ڇُونڇاٽَ:** ذ. زور سان هوا لڳڻ جا سوساٽَ. ٽئي تي ڪنهن شيءِ جي ٽَرَڪَڻَ جو آواز.

• **ڇوڇَرُ ج ڇوڇَرَ (ل. ث):** ذ. اهو جانور جو جهنگ ۾ چَرڻ نه وڃي پر آسپاس مان چَڪراتُ ڪري وَر وَرَ ڏيو گهر ۾ اچي ويهي رهي. (صفت). بيوقوف – بيعقل – اَناڙي (ٽ).

• **ڇوڇا ج ڇوڇا (ت):** ذ. صفت. ڍَرو – ڍلو.

– **ڇوڇو ٿيڻ (ت):** بي همت ٿيڻ. وائڙو ٿيڻ. حيران ٿيڻ. ڏڪيو ٿيڻ.

• **ڇُوڇو ج ڇُوڇا:** ذ. صفت. خالي – سڪٺو – ٺَلهو – سست – ڪاهل – وچڙندڙ مرض.

• **ڇُو ڇُو:** ذ. ريلوي انجڻ جي هلڻ جو آواز. نفرت سان پري رهڻ جو آواز.

– **ڇُو ڇُو ڪرڻ:** ويجهو اچڻ نه ڏيڻ.

• **ڇُوڇِي (ٽ):** ث. ننڍڙي ٻار جو مَخْصُوص عضوو – لُلي.

• **ڇودو ج ڇودا (ت):** ذ. صفت. شهدو – شودو – بدمعاش.

• **ڇوڏاهو:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ ڏيجيءَ ۾ هڪ ديهه ءِ ڳوٺ جو نالو.

• **ڇوڏاهو ج ڇوڏاها (ت):** ذ. صفت. ڇوڏو. اَمِيْنُ. ٺِياڪُڙُ.

• **ڇوڏِرُ ج ڇوڏِرَ (ت):** ذ. صفت. بد چال. ڪُلَڇٽو. گَدلو. خراب.

• **ڇوڏِڪي:** اسم خاص. حيدرآباد شهر ۾ هڪ گهٽيءَ بازار جو نالو.

• **ڇوڏو ج ڇوڏا:** ذ. (سن. شلڪَهُ) وڻ جي کَلَ. ڪاٺيءَ جي کَل – ڪجيءَ جي ’ڪاٺُ‘ مان ڇَڙي ظاهر ٿيڻ وارو حصو. (صفت).

Gul Hayat Institute

بدمعاش. ڪنجوس (ت).

– **چوڏا لاهڻ:** ڪُلون لاهڻ. مار ڪيڻ. سيڪت ڏيڻ. سڌو ڪرڻ. عيب اُگهاڙڻ. بيعزت ڪرڻ – بدنام ڪرڻ.

– **چوڏوڻڻ:** ڪاٺيءَ ڪي تري يا ڇلي ڪم جي لائق بنائڻ.

• **چوڏي ج چوڏيون:** ث. ٻير جا چوڏا. ڪُلون ڏاڙهونءَ جون (جي رنگ ناهڻ ۾ ۽ دوا طور ڪم اچن) – ڇِل. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ٻہ قسم ٿين. هڪ 'چوڏي' ويڪري منهن واري ۽ ٻي 'ڪاراسي چوڏي' سنهي منهن واري جا ڪائڻ ۾ لذيذ).

– **چوڏي وجهڻ:** چمڙي رڱڻ لاءِ ٻير جا چوڏا مصالح طور ڪم آڻڻ.

• **چورا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **چورلو:** اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **چورو ج چورا:** ذ. اهو ڇوڪر جنهن جو پيءُ مري ويو هجي (ماءُ جي مري وڃڻ تي بہ چورو چوندا آهن. چوڻي آهي تہ "پيءُ مئو تہ سڄو چورو. ماءُ مئي تہ اڌ چورو"). اهو ڇوڪرو جنهن جو پيءُ ماءُ مري ويا هجن. جنهنجو ڪوبہ وارث نہ هجي – يتيم. لاوارث. ڇوڪرو – نينگر (ڪ). (ث). چوري ج چوريون.

– **چوراٺو:** ذ. صفت. چوري ٻار جو – يتيم جو. (ث) چوراٺي.

– **چورڙو ج چورڙا:** ذ. "چورو" مان اسم تصغير. چورو – يتيم. (ث). چورڙي ج چورڙيون.

– **چورو ڇنو ج چورا ڇنا:** ذ. صفت. يتيم. مائٽن مُٺل – جنهن جو ڪوبہ مِٽ مائٽ نہ هجي. لاوارث – نِڌڪو. (ث). چوري ڇني ج چوريون ڇنيون.

– **چوري ج چوريون:** ث. "چورو" جو مونث. اُها ڇوڪري، جنهن جا ماءُ پيءُ مري ويا هجن. ڇوڪري – نينگري.

• **چوري:** ث. ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

• **چوريٺاٽي:** اسم خاص. تعلقي ماتليءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **چوڙَ چوڙ (ث). چوڙُ. چوڙ (ذ):** ڪاوڙ ڪان پيشانيءَ ۾ پيل گهنڊ. گهنج (پيشانيءَ جا). منهن ۾ پيل شورُ. ڦِتَل ۽ سيرُون پيل زمين (جا گهٽي پاڻيءَ جي بيهڪ ۽ سوڪ بعد ٿئي).

• **چوڙَ ج چوڙَ:** ذ. ڇِڙڻ. ڪنهن واهہ يا نديءَ جو ڇيڙو (جو ڪنهن ڍنڍ، واهہ يا سمنڊ ۾ پورو ٿئي. جيئن سنڌو نديءَ جو چوڙ عربي سمنڊ ۾ ٿئي). خلاصُ – اِنزالُ. پيشاب "تاڙا چوڙ". برسات جي پاڻيءَ جو جبل تان وهندڙ وهڪرو. ڪنهن ڪپڙي يا چمڙي ۾ سخت يا پڪو ڇِتو. (صفت). چوڙيندڙ – ڪوليندڙ "ڳنڍي چوڙ روزي چوڙ وغيره."

– **چوڙ ڪرڻ:** نديءَ وغيره جو ختم ٿيڻ. اِنزال ڪرڻ – ڇُٽڻ. پيشاب ڪرڻ.

• **چوڙ ٿر:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **چوڙ ٻراٺو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **چوڙڪو ج چوڙڪا (ت):** ذ. نوڙيءَ جو ٽڪر (جو ٻتر جي پاسن کي ٻڌڻ ۾ ڪم اچي).

• **چوڙڻ:** مصدر. (پرا. چوڊئي يا چوديئي. سن. چُٽ) ڪولڻ. ڇڏڻ. رسي وغيره سان ٻڌل کي ڇڏائڻ. بند خلاص ڪرڻ. ڇڏي ڏيڻ. هٿڻ (بندوق. توف وغيره). ڪابہ گهوٽيل شيءِ چاٽڻ (ڪ).

– **چوڙائڻ:** مصدر. "چوڙڻ" مان متعدي بالواسطہ ڪولائڻ. ڇڏائڻ – آزاد ڪرائڻ.

– **چوڙي ڏيڻ:** ڪولي ڏيڻ. بنا محنت جي (معاوضو رقم) ڏيڻ. مفت ۾ ڏيڻ(پئسا).

• **چوڙ، چوڙو ج چوڙا، چوڙا:** ذ. ڪنهن چوپائي جانور جي لَتَل ڪَلَ – چمڙو – ڪَلَ – سُڪَل ڪَلَ جهڙي ڪابہ سُڪل شيءِ. ڪاوڙ وغيره ڪان مُنهن ۾ پيل گهُنڊُ – گهنج.

– **چوڙائي، چوڙائي:** ذ. ڪَلُن جو واپاري. چمڙي جو واپاري.

– **چوڙ، چوڙو لاهڻ:** ڪَلَ لاهڻ. مار ڏيڻ. سخت سزا ڏيڻ. جسماني مارڪُٽ ڪرڻ.

– **چوڙي، چوڙي ج چوڙيون، چوڙيون:** ث. ڪَلَ – چمڙو.

– **چوڙي، چوڙي لاهڻ:** ڪَلَ لاهڻ. سخت سزا ڏيڻ.

• **چوڙي:** اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **چُوڪارڻ:** مصدر. صلواة سڳوري يا ڪو ڦيٽو وغيره پڙهي دَمُ ڪرڻ. شوڪارو هڻڻ. ڦُوڪَ ڏيڻ.

– **چُوڪار:** ث. چُوڪارو – شوڪارو – ڦُوڪَ.

– **چُوڪارو ج چُوڪارا:** ذ. شوڪارو. صلواة يا ڦيٽي وغيره جو ڦوڪارو. دعا جو ڦوڪارو – ڦُوڪَ.

• **چوڪَر ج چوڪَريون:** ث. نينگرِ – ڇوڪري.

• **چوڪَرُ ج چوڪَرَ:** ذ. ڇوڪرو – نينگر – ٻارُ – پُٽ.

– **چوڪراتُ ج چوڪراتَ:** ذ. نوجوان – گهرو – لاسيار – لاسڙات.

Gul Hayat Institute

– **چوڪراٽو ج چوڪراٽا**: ذ. صفت. ٻاراٽو. ننڍپڻ وارو. بي سمجهه. چوڪرن جهڙو. بيوقوفيءَ جو (ڪم).

– **چوڪراٽي ج چوڪراٽيون**: ٿ. صفت. ٻارن واري. چوڪرن جهڙي. بي عقليءَ واري. بيوقوفي. ٻاراٽي حرڪت.

– **چوڪراٽي پوتي**: محاورو. ٻاراٽو ڪم. بيوقوفي جهڙو ڪم بي همتي. ”چوڪراٽي پوتي، جهڙي ڏوتي تهڙي نہ ڏوتي.“

– **چوڪراٽي ڪرڻ**: ٻاراٽي حرڪت ڪرڻ. ٻاراٽي ڪرڻ. بيوقوفي ڪرڻ. بناسوچ ويچار جي ڪم ڪرڻ.

– **چوڪراٽي ڳالهہ ڪرڻ**: ڳالهہ ڪان ڦرڻ. بي بنياد ڳالهہ ڪرڻ. بيوقوفي وارو ڪم ڪرڻ.

– **چوڪرائي**: ٻالڪپڻ – ننڍپڻ – چوڪراٽي.

– **چوڪرو ج چوڪرا**: ذ. چوڪر – نينگَرُ – ٻار – طفل – ٻچو – پُٽُ. اڻ آزمود گار. ناتجربيڪار. (ٿ) چوڪري ج چوڪريون.

– **چوڪري ج چوڪريون**: چوڪرِ – نينگري.

– **چوڪري بازي**: ٿ. لوندي بازي – لواطت.

• **چوڪرو ج چوڪرا (ت)**: ذ. صفت. حيران – پريشان.

• **چولا**: ذ. [هہ] چڻن جو هڪ قسم – وڏا چڻا – رذل چڻا.

• **چولائي (ڪ)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **چولڙي ج چولڙيون**: ٿ. ڪڏ.

• **چولڻ**: مصدر. چاچولڻ. پاڻيءَ کي لوڏي لهريون پيدا ڪرڻ. لوڏڻ – ڏوڏڻ. ڪنهن شيءِ کي پاڻيءَ ۾ هيٺ مٿي ڪرڻ (ل). رولڻ ”ٻڏي هتيالو هوت سان، چولي چير چڏيائون.“ (دلپت). ڏ ڪڻ. اُچلڻ. ڳولڻ. پتوڙڻ. ڪوشش ڪرڻ (ت).

– **چولَ**: ٿ. چولِي – لَهَر – ڏوڏو. چاچول. اُٿل پُٿل. مانڌاڻ. رولڙو. ڳولا.

– **چولجڻُ**: مصدر. ”چولڻ“ مان فعل مجهول. چاچولجڻ. لهريون ٿيڻ. رلڻ.

– **چولرُ ج چولرَ**: ذ. صفت. چوليون هٽندڙ.

– **چولو**: ذ. لَهَر. ڏوڏو. چاچول. لوڏو. مصيبت. نقصان. ٽوٽو (ت).

• **چولٽي ج چولٽيون (ت)**: ٿ. هڪ اوزار جو نالو (منهن ورپل انبوري).

• **چولي ج چوليون**: ٿ. لهر – موج. ”ڇڪي چوليءَ ۾ گهڙي، جتي جِيَ وٺاهُ“ (شاهہ). پورُ – اُڌمو.

• **چونٽو ج چونٽا**: ذ. نڪ جو سوراخ – ناس – ناڪوٽو – چونٽي.

– **چونٽا چيرڻ**: ناسون چيرڻ. سخت مار ڪڍڻ.

• **چونٽي ج چونٽيون**: ٿ. نڪ جو سوراخ ـ ناس – ناڪوٽو – ڦرٽي (ل).

• **چُونجُ (ل)**: ذ. ڏڳيءَ جي پيٽ هيٺان لڙڪيل چمڙو – ڇِڇُ.

• **چُونچاٽ ج چُونچاٽ (ل)**: ذ. ٻاهہ يا زور تَتَلَ شيءِ تي پاڻيءَ جي ڪِرَڻ جو آواز. داغ ۾ پاڻي وجهڻ جو آواز. دانهون رڙيون.

– **چُونچاڙُ (ت)**: ذ. چونچاٽ.

• **چُونچِي ج چُونچِيون**: ٿ. مني پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم (اڇا چِلِسَر سَٽَ پَرَ، ڏيگهہ هڪ ڪان ٻن انچن تائين).

• **چُونڊَ (ل)**: ٿ. گهوٽ ڪُنوار تان پئسا يا ڪارڪون اُڇلائڻ جي حالت – گهورَ.

• **چونڊو ج چونڊا (ت)**: ذ. ننڍڙي ڦرڙي – ڦَٽُ – چُهُنڊو.

– **چونڊو ٻنجڻ**: آزار ٻڄڻ. تڪليف جو سبب ٻڄڻ.

• **چونڊي ج چونڊيون**: ٿ. نڪ جي چوٽي.

• **چونڪلاڻي**: اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو (جو رستماڻين جي شاخ آهي).

• **چُوهَ ج چُوهَ**: ذ. تيزي – تِڪُ ”ڏسي سي چوهہ چولين جا“. جوش – ڪاوڙ. پاڻيءَ جي وَهڪَ جي تِڪَ. زور. عُجلت – جذبو – اُمنگ. طوفان. رنج – ساڙ – حسد (ت) – غصو – ناراضگي – تيز هوا – وسڪارو.

– **چُوهَ ڇڄڻ**: جوش گهٽجڻ. ڏرڪي پوڻ. نراس ٿيڻ – نااميد ٿيڻ ”تڏهين پيس چُوهَ ڇِڃِي“.

– **چُوهَ چَنڊڻ**: ڪاوڙ چَنڊڻ. ڪاوڙ ڏيکارڻ. ڪاوڙ مارڻ. ساڙ ڪَڍڻ. زور لائي ٻَس ڪرڻ. اُچ لاهڻ (ت).

• **چُوهَ**: ٿ. تيزي – تِڪَ. جوش. جلدائي – تَڪڙ. گهٽائي.

• **چُوهارو ج چُوهارا**: ذ. ڪارڪَ جو هڪ قسم. پَڪَلَ ڪارڪَ – ڪارڪَ.

• **چُوهَرُ ج چُوهَرَ**: ذ. [سرائڪي] چوڪر – چوڪرو – نينگَرُ. ٿ. چُوهِرِ.

• **چُوهي چُوهو ج چوهِا، چُوهِا**: ذ. (سن. ڪَشُيُ = لوڏڻ) هوا جو زوردار جهٽڪو. طوفان – جهَڪَ. واءُ يا مينهن جو جهٽڪو. (صفت). تيز – تکو. جلد باز. تيز رفتار. تَڪڙو.

Gul Hayat Institute

– چوهيڪارُ ج چوهيڪارَ: ذ. صفت. طوفان. چوهو. زوردار. تيزرفتار.
• چوهيِ: ث. انَ چنڊڻ يا واٽـرڻ ڪانپوءِ ٻچيل ٿهَ. ٿهَڙ. ڪاري پاٽي پيئڻ ڪري ٿيل اُڄ (ث).
– چوهي ٿيڻ: ڪاري پاٽي پيئڻ سبب اُڄ لڳڻ.
• چوهيو (ٿ): ذ. مينهن جي تيزي. برسات – وسڪارو.
• چوئِي: ذ. اني جو ڇاڻ (ل).
• چويهَ: صفت. [ڇهَ + ويهَ] هڪ عدد (٢٦).
• ڇوپو ج ڇوپا (ٿ): ذ. مرد جو نالو.
• ڇهَ: صفت. [ف. شش؛ سن. ششٽ] هڪ عدد (٦).
– ڇهه آڱرو ج ڇهه آڱرا: ذ. صفت. ڇهن سالن جي عمر جو سوئر (جنهن جا وڃ ڇهه آڱـر ڊگها هجن).
– ڇهَ بازڪرڻ: ڇهن ڄڻن جو گڏجي پٽن راند ڪرڻ.
– ڇهه ٽويا ڇوڙ وڪامڻ: بيپرواهي هئڻ. مغروريءَ سان هلڻ – بي فڪري هئڻ.
– ڇهه ٽويا لڳڻ: ريئي جا ڇهه ٽويا انَ وڪامڻ. سستائي ٿيڻ – سهانگائي ٿيڻ.
– ڇهه ٽي نو پوڻ: ڪوٽ هيٺ اچڻ. پاڳُ ڪسڻُ. ڇڪي راند ۾ هار جو داءُ پوڻ.
– ڇهه پنج ڪرڻ: وائڙو ٿيڻ – حيران ٿيڻ – ششدر ٿيڻ.
– ڇهه پيرو ج ڇهه پيرا: ذ. صفت. ڇهن پيرن وارو. پير پير ۾ ڏيئي بنا آواز هلندڙ. چالاڪ – ڇپيرو. ث. ڇهه پيري ج ڇپيريون.
– ڇهه پيري پلي: محاورو. بنا آواز هلندڙ. ميسٽو ماٺهو. تمام چالاڪ.
– ڇهه دائيون پوڻ: نقصان هيٺ اچڻ. هار جو داءُ پوڻ.
– ڇهه ڏندو ج ڇهه ڏندا: ذ. صفت ڇهن ڏندن وارو (جانور). ڇهن سالن جي عمر جو چوپايو – ڇهه سالو – ڇڳو. ث. ڇهه ڏندي.
– ڇهڙُ: ذ. ڇهين ڏينهن ايندڙ واري جو تپ.
– ڇهه سالو ج ڇهه سالا: ذ. صفت. ڇهن سالن جي عمر جو (جانور). (ث). ڇهه سالي ج ڇهه ساليون.
– ڇهه ماهي ج ڇهه ماهيون: ث. ڇهن مهينن جو عرصو – ششماهي.
– ڇهه ماهي ڪارڻ: ڪافي وقت وڃائڻ.

– ڇهو ج ڇها: ذ. "ڇهه" يا "ڇهن سان" جي معنيٰ ڏيکاريندڙ. تاس ۾ ڇهن داڻن وارو پتو – ڇڪي.
– ڇهوتر ڇهوترو: صفت. ڇهه سيڪڙو (وياج).
– ڇهون: صفت. سلسلي ۾ پنجن ڪان پوءِ – هڪ عدد قطاري.
– ڇهوڻ ج ڇهوٽائي: ث. ڇهه پيرا وڌيڪ هئڻ جي حالت.
– ڇهوٽو ج ڇهوٽا: صفت. ڇهه پيرا وڌيڪ. (ث). ڇهوٽي.
– ڇهئي ٽويا ڇڏڻ: سڀ اختياري ڇڏڻ. واسطو نه رکڻ.
– ڇهين ڏندين: محاورو. ڇهن ڏندن سان (جانور). ڇهن سالن جي عمر وارو (جانور جو جوان ٿئي ۽ پنهنجي روءِ سوءِ رهڻ جي لائق ٿئي). (ڪنايتاً) روءِ سوءِ – خودمختيار. چڙواڳ. جوانُ جماڻُ. ڪمائيءَ وارو.
– ڇهين ڏندين. ڇهه اچڻ: هٿن ٺلهو اچڻ – سڪڻو اچڻ.
• ڇهَ: ث. ڇپ – ماٺ – ڇپ – دَٽ – ڇڪَ.
– ڇهه ماري ڪٽي ويهڻ: ڇپ ماري ويهڻ. ڇڪ هٽي ويهڻ.
– ڇهَ ڇڄڻ: همت هارڄڻ. نااميد ٿيڻ. وسيلا ڇڪڻ.
– ڇهه ڇڄي پوڻ: نااميد ٿيڻ – سخت مايوس ٿيڻ.
• ڇهَ، ڇهَ ج ڇهون: ث. سوڙ، پٿراٽي، وهاڻي وغيره جو غلاف – ڇوَ – پوش – ڍڪ.
• ڇهُ ج ڇهَ (ث): ذ. لئي جي وڻ جا تارا ۽ پن.
• ڇهَ: ث. ڇهڻ جي حالت. چوپ. پليتي. ڇوَ.
• ڇهارو ج ڇهارا: ذ. ڪارڪ جو هڪ قسم. سڪل يا پڪل ڪارڪ.
– ڇهارا ڪرڻ (ت): ڏونڪا رڌي ڇهارا تيار ڪرڻ.
• ڇهاس ج ڇهاس: ذ. (ڇهه + پاس = پاسا) ڇهن پاسن واري شڪل – ڇهه ڪُندو.
– ڇهاس جو ڪارب: ذ. فرشي سرن ناهڻ جو ڪارب.
• ڇهاسي: صفت. هڪ عدد (٨٦) – ڇهه ايڪا اٺ ڏهاڪا.
• ڇهانوي: صفت. هڪ عدد (٩٦) – ڇهه ايڪا نو ڏهاڪا.
• ڇهائي ج ڇهائيون (ڪ): ث. گهٽن ڏينهن جو گذر – مسافري – زال سان سمهڻ – رڃ صاف ڪرڻ.
• ڇهائڻ: مصدر ڇهڻ. لائڻ – گسائڻ. ٿورو پاسو هٽڻ.
• ڇهائي: ث. تيزي – تڪائي. جلدي.
• ڇهه ٻانهينُ (ڪ): ث. دريائي ٻيڙيءَ ۾ ڪم ايندڙ هڪ رسي (جنهن سـ آڏ ڪجي).

Gul Hayat Institute

• **چهَـرَ (ل)**: ث. بهانو – مِڪـرُ – مَڪَـرُ – ٺڳي – دولاب – ڇَهَل – لِڪَ – ڇَپُ – ڇُڪَ.

• **ڇُهَـرُ ج ڇُهَـرَ (ل)**: ذ. [سرائڪي] ڇوڪرو – ڇوڪر – نينگَـرُ. (ث). ڇُهَرِ ج ڇُهَرُونْ.

• **ڇهَرِ اوڳرائِيْ**: ث. ڪَـتِي اوڳرائي – ڇارَ اوڳرائي.

• **ڇهڙاٽِپَ**: ذ. ڇمڙِيءَ ڪي ڇهَڪُ ڏيڻ جي حالت.

• **ڇُهْڙَم (ٽ)**: ذ. ڇَمڙِيْ لاهڻ جو ڪم.

• **ڇهَلُ ج ڇهَلَ**: ذ. [سن. ڇَل = مڪر] ڇانْهَـرُ – ڊونگ – مَڪَـرُ – ڇَلُ. (صفت). تکو – تيز رفتار – چالاڪ (ل).

– **ڇهل بازُ ج ڇهل بازَ**: ذ. صفت. ٺڳ – مَڪريل – چالباز – چالاڪ.

• **ڇَهَلائِڻُ**: مصدر. ريبڻ – ٺڳڻ.

• **ڇِهَنْدَ، ڇُهِنْدَ (ت)**: ث. رَهَـڙَ – رُهَندَ – رَڳڙو – خراش – کَـرڙو.

• **ڇهـنْبڻُ (ت)**: مصدر. وڙهڻ. جهـِٽـڪَڻ. ڪاوڙ مان ڳالهائڻ.

• **ڇُهُنْدو ج ڇُهُنْدا**: ذ. رهڙ – رهند – ڦٽ – وڏي ڦرڙي.

– **ڇُهُندو لهڻ**: ڦٽ يا ڦرڙيءَ تان ڪَرِڙي لهي پوڻ.

• **ڇُهنْڪڻُ، ٿهِنْڪَڻُ**: مصدر. ڀُڙڪڻ – ڪِنجهَڻ – کُرڪَڻ. ڪَونْسَ ڪرڻ.

• **ڇُهَڻ**: مصدر. [پرا. ڇُوئِي. سن. ڇُپ] هٿ لائڻ. لائڻ – لڳائڻ.

• **ڇهو**: اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڇهو ج ڇَها**: ذ. "ڇهن" جو عدد. تاسَ ۾ ڇهن نشانن وارو پتو – ڇڪَ. سنهي ڪاٺي – ڇِنيو. ڪَنْڊَنِ واري ٽاري. ننڍي ٽلِي (ٽ).

• **ڇِهو ج ڇِها**: ذ. نقصان – ڇِيهو.

• **ڇُهو ج ڇُها**: ذ. ڏاڍو واءُ. هوا جو سخت جهونٽو. طوفان. جهَڪَ. پاڻيءَ ۾ لهرين جو جوش. وهڪ جي تک. مينهن جو وسڪارو – اوريْڪَ – ڇُوهو. واءُ ۽ سيءُ جو زور. تِکو واءُ جو برسات وقت لڳي، سمنڊ جي تِک. (صفت). تکڙو – تيز – تِکو. ٿورو ذرو.

• **ڇِهُونْ**: ث. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ لفظ. ڇيتيون – ڇيهُون – پُرزا.

– **ڇِهُون ڇِهُون ٿيڻ**: ذرا ذرا ٿيڻ. پرزا پرزا ٿيڻ.

• **ڇهْوٽو**: ذ. رسي جي ٿهيل شيءِ جا مينهن يا گهوڙي ڪي پير ۾ ٻڌڻ لاءِ ڪم اچي. ڇهه دفعا (هڪ عدد جا).

• **ڇهِي ج ڇهِيْونْ**: ث. سنهي ٽاري – ڇِنيو. ڇَهو (ل). پاڻي ڳهٽ ڪرڻ لاءِ اَڏَ جي مُنهَن ۾ ڏنل ڪکنِ جا ٽارا – ڪکن جي اَڙَ – ٻَندو – ڇاپَ (ت). جهَلَ – آڏَ – روڪَ.

– **ڇهِي ڏيڻ**: اَڏَ وغيره جي مُنهَن ۾ ڪَکَ ۽ ٽارا ڏيئي پاڻيءَ کي ٻَندو ڏيڻ.

• **ڇُهِي ج ڇُهيُونْ**: ٿوري ذري. تيزي – تک.

– **ڇُهِي ڏيڻ**: ڇيرو ڏيڻ – تکو ڪرڻ (ڪاتي وغيره).

• **ڇَهِي جو ڏهر**: اسم خاص. تعلقي ڇاڇري ۾ هڪ ڏهر جو نالو.

• **ڇٿو ج ڇِٿا**: ذ. ڇيهو – نقصان.

• **ڇُٿو ج ڇُٿا**: ذ. ذرو – هَوَ.

– **ڇُٿا پاڻي ڪرڻ**: دال وغيره کي تمام پَٽِڙو ڪري رڌڻ. لوٽا پاڻي ڪرڻ.

• **ڇِيْ**: ذ. نفرت جو آواز – ٿُو. ڇِي ڇِي – ڇِٽَ. خَيْفُ. چوپائي مال کي پاڻي پيارڻ لاءِ ڇيڪارَ جو آواز. ٻار جو پيشاب (ل).

• **ڇيبَر ج ڇيبَرُونْ (ڪ)**: ث. خبرچار.

• **ڇيبِلو ج ڇيبلا (ت)**: ذ. صفت. ڇِلوِلو – لاڏِلو – اَٺُنْٽِرو. حرڪتي. حَسين – سهڻو – ڇبيلو.

• **ڇِيْبو ج ڇِيْبَا (ڪ)**: ذ. ڇڙِبَ – ڇينبَ – جهَٽَڪَ. وهنجڻ – ٽڙ – غسل (ل).

• **ڇيتِ ج ڇيتُون، ڇيتيُونْ**: ث. ڪاٺيءَ جو سنهڙو ذرو. ڪک جيتري ڇهنبياري ڪاٺي (ڏندن وغيره کوٽڻ لاءِ) ڪـُتَ.

– **ڇيت ڪڍڻ**: هٿ يا پير ۾ لڳل ڪاٺيءَ جو ذرو ڪڍڻ. خرچي يا رشوت طور ڪجهه رقم ڇڏائڻ.

– **ڇيتيون ڇيتيُونْ**: ث. ذرا ذرا – پرزا پرزا. ڇِيهُونْ ڇِيْهُونْ.

– **ڇيتِيُون ڪرڻ**: ذرا ذرا ڪرڻ – پُرزا پُرزا ڪرڻ. ڇيهون ڇيهون ڪرڻ.

• **ڇيتَـرُ ج ڇيتَـرَ**: ذ. ٻڳل ڪاٺي يا پاسيري ڦاڙيل ڪپڙي مان ظاهر ٿيل ڇيتيون. شيشي وغيره جي ڇِلَ. زمين جو اهو ڀاڱو جو چورس يا مستطيل شڪل کان ٻاهر نڪتل هجي. جرَّ ڊِڳي کي هَرِ ۾ وهو ڪرڻ جي حالت (ل). ٺڳي (ٽ).

– **ڇيتراجڻ (ٽ)**: فعل مجهول. ٺڳجڻ. ڦُرجڻ.

– **ڇيترِينْدِي (ٽ)**: ث. ٺڳي – دولاب – دغا.

– **ڇيتِراءُ**: ذ. زيارت جي جاءِ. اها جاءِ جتي ساڌنِ کي ڪاڏو وغيره مفت ملي. بي حِسي.

Gul Hayat Institute

• **چيترائڻُ (ل):** مصدر. "چيترڻ" مان متعدي بالواسطه. چِلائڻ. جَڙَ ڏِگِي کي هَرِ ۾ وَهُو ڪرائڻ.

• **چيترَڻُ:** مصدر. تربيت ڏيڻ – سيکارڻ – وَهُو ڪرڻ (ڏاند کي). چِلڻ – شيشي کي پاسا ونِي سڌو ڪرڻ.

• **چِيِٽ ۽ چِيٽَنُ:** ث. [ف. چيت] هڪ قسم جو چِرِيَل ڪپڙو (جنهن مان عام طرح زالون پوشاڪ ٺاهين).

• **چِيِٽڪُ ۽ چِيِٽڪَ:** ذ. چريائي – پاڳلپڻو.

• **چيٽو:** ذ. وِڇوٽي – مفاصلو – وِٿي.

– **چيٽو پوڻ:** وڇوڙو پوڻ. وِٿي پوڻ. رنجش سبب هڪ ٻئي کان ڌار ٿيڻ.

• **چيٽِي:** ث. وِٿِي – وِڇوٽِي – مفاصلو – ويڇو. ويساهي – موڪل – فرصت.

• **چِيپُ:** ذ. [سن. چُپْ = چُهڻ] چُوت ـ پليتائي – آلُودگي.

• **چيچَ (ت):** ث. پاڻيءَ جو چينهرو – سرءُ جي موسم ۾ پاڻيءَ جي لاٽ.

• **چيچَ (ل):** ذ. دُهلَ جي وڄت جو هڪ نمونو (ناچ جو تال). ڏاندين يا ڏونڪن سان جهُمرِ ناچ. تماشو – رَونشو. خوشي. ڇَني يا ڇَپرَ جي اڏاوت. مهرباني – لُطف "ڪري چيچ ڇَپَر ۾، پُنهون ايندو پاڻ" (شاهه). چوپائي مال جو هڪ مرض (ڍور کي بيماريءَ سبب يا اَڪُلَ وغيره لڳڻ سبب ڳـنڍيو ٿي پوي يا هڪڙي هنڌان ڪَلَ لڙڪي پوي).

– **چيچ وِجهڻ:** ناچ وجهڻ. خوشيءَ وچان ٺينگ ٽپا ڏيڻ. گوڙ مچائڻ. رَونشو ڪرڻ. فساد ڪرڻ – هُل مچائڻ.

– **چيچ هڻڻ:** ڏونڪا هڻڻ. ناچ ڪرڻ. هُل فساد ڪرڻ. خوشيون ڪرڻ.

• **چيچرو ۽ چيچرا:** ذ. صفت. چيڪرو – اڊنگو.

• **چيچَڪُ ۽ چيچَڪَ:** ذ. رَندَڪَ. هُلُ. فساد. مُعاملو – رڳڙو.

• **چيچهرو (ت):** ذ. پاڻيءَ جو چينهرو. جدائي – وِڇوڙو.

• **چيچارُ (ڪ ڪ):** ڪَڪَ پَڻ – ڦينجها – ڪَڪَ ڪهڄَرَ.

– **چيچار ڪرڻ:** ڪائيون ڳَڏ ڪرڻ – ڦينجها ڳڏ ڪرڻ.

• **چِيِچارڻُ (ت):** مصدر. ڏڪ هٽي ڏونڌاڙڻ – چِيچِلائڻ – چِچائڻ. تڪليف ڏيڻ. هلاڪ ڪرڻ – تڙفائڻ – ڦٿڪائڻ.

• **چِيچِڙو ۽ چِيچِڙا:** ذ. گوشت تي چڙهيل پردو – وَکو – چيچڙَ – "ٻليءَ جي خواب ۾ چيچڙا" (چوڻي). ڦاتَل اِڳڙي – چِنل ليڙَ.

• **چِيچِلائڻُ:** مصدر. ڏندن ۾ جهلي ڏونڌاڙڻ. هلاڪ ڪرڻ – آزارڻ. ڏوٽڻ – چيچاڙڻ.

• **چِيِ چِيِ:** ث. چوپائي مال کي پاڻي پيارڻ وقت ڏراڙ جو ڪيل آواز – چيڪار. نفرت يا ڪراهت جو آواز. ٻار کي پيشاب ڪرائڻ لاءِ هڪ آواز.

• **چيڊَڻُ:** مصدر. [پرا. چِڊئِي يا چِڊّيئِي. سن. چِد] ٽـنـگَ ڪرڻ – سوراخ ڪرڻ – سَل ڪڍڻ. وِرهائڻ. تعريف ڪرڻ. پَچڻ.

• **چيڊُ ۽ چيڊَ:** ذ. [سن. چِڊْرُ] سوراخ – سَلُ – ٽـنـگُ. چِيرُ – شِگافُ. پاڄَ – تعريف. علم نحو جي اصطلاح موجب جملي جي لفظن جي تقسيم. علم رياضي جي اصطلاح ۾ اٿپوري انگ جا جملي ڪيل ڀاڱا.

– **چيڊُ ڪرڻ:** جملي جي تفريق ڪرڻ. انگ پچڻ.

• **چيڊڪُ ۽ چيڊڪَ:** ذ. رڪاوٽ – رنڊڪ – روڪ – جهڳڙو – خلل – پَچَڪڙي. ڦڏو – فساد – رولو – گوڙ. رَڳڙو. چريائي وارو پور. اُڏڪو. شدت. ڪُڏُ – شوق. مرگهيءَ جي علامتن واري بيماريءَ جو هڪ قسم – ڏَڪٽي يا لَرزو – رَعشه (رَعشي جي بيماري).

– **چيڊڪ وجهڻ:** رنڊڪ وجهڻ. خلل وجهڻ. فساد وجهڻ. جهيڙو مچائڻ. معاملو پيدا ڪرڻ.

– **چيڊڪي ۽ چيڊڪي:** ذ. صفت. پُورالو – رِيچڪائي. حرڪتي. جهيڙاڪار.

• **چير ۽ چيرُون:** ث. ڳـهـڻـو جو هڪ قسم. پيرن ۾ پائڻ لاءِ گهنگهرن جي لڙهي. گهنگهرا وغيره (جي نچڻ وقت ناچوءَ جي پيرن ۾ يا چوپائي مال جي ڳِچي ۽ ٽنگن ۾ ٻڌجن).

– **چيرُون ڪرڻ:** رانديون ڪرڻ. هَلَڻُ "اِي ڪانيرو ڪوءِ، جو چاڄَرَ ۾ چيرون ڪري" (شاهه ڪريم).

• **چيرُ (ڪ):** ذ. پرت جو هڪ قسم (گهير جو پرت).

• **چيرڻُ:** مصدر. رُلائڻ – رولڻُ – ڀَٽڪائڻ. گهمائڻ. چيڙائڻ – ڪاوڙائڻ.

• **چيرو ۽ چيرا:** ذ. اوزار تِکي ڪرڻ ۽ ان کي ڳسائڻ وقت ڏنل گهڪو – گاٽ ڪري ڪنهن اوزار جي تِکائي. بندوق جي

Gul Hayat Institute

گولي – چيرو. مال کي ڏکڻي ٿيندڙ بيماريءَ جو هڪ قسم.

– **چيرو ڏيڻ:** اوزار کي تِکو ڪرڻ لاءِ روهيءَ تي لائڻ. چيرائڻ – ڪاوڙائڻ.

• **چيڙَ ج چيڙُوْن:** ث. بنا مزوريءَ جي زوري ڪنهن ڪم سان لڳايل ماڻهو. اهو ڪم جو گهڻا ماڻهو بنا مزوريءَ جي لڳائي پورو ڪرائجي (مثلاً واهه جي ڪاٽي وغيره). بيگار، زمينداري سَڏُ (جنهن ۾ هاري بنا اُجوري ڪاٽي وغيره جو ڪم ڪندا آهن). گهڻن ماڻهن جو گڏجي ڪو ڪم ڪرڻ جي حالت. شڪار کي وَرائيندڙ ماڻهن جو ٽولو. وِيَلَ جانور جي پٺيان پيل ماڻهو (ڪ). وراڙو. ٻَچَ – هُشِي. ڪؤنس – چُرچَ – حرڪت. ڪاوڙائڻ يا ٻَرغلائڻ جي حالت. ٻيڙيءَ ڇِڪڻ جو رَسو.

– **چيڙچاڙَ:** ث. حرڪت – ڪؤنس. هَٽ ُ ڪَس.

– **چيڙچاڙ ڪرڻ:** حرڪت ڪرڻ – هٽ ڪس ڪرڻ. ڪاوڙائڻ لاءِ چورڻ.

– **چيڙ چوڙَ ڪرڻ:** گهڻا ماڻهو وٺي چڙهائي ڪرڻ. زبردست حملو ڪرڻ.

– **چيڙ ڳرائڻ:** ڪنهن راڄوٽي ڪم تي بيگر ۾ ماڻهن جو ٽولو وٺي وڃڻ. گهڻن ماڻهن کان ٻَچَ يا جماع ڪرائڻ.

– **چيڙَ ڪرڻ:** ٻَچَ ڪرڻ. حرڪت ڪرڻ – ڪَؤنَس ڪرڻ.

– **چيڙَ وهائڻ:** بيگر وهائڻ – زوريءَ ڪم وٺڻ.

– **چيڙو ج چيڙا:** ذ. صفت. چيڙَ ۾ وهندڙ – بيگر ۾ وَهندڙ – بيگاري – وَنگاري. مفت پورهيو ڪندڙ.

• **چيڙڻُ:** مصدر. چُراند ڪرڻ – حرڪت ڪرڻ. هَٽَ ڪَس ڪرڻ. چورڻ. ڪاوڙائڻ. خَفي ڪرڻ – سَتائڻ – تنگ ڪرڻ. ٻَچَ ڪرڻ – هُشِي ڏيڻ. چوپائي مال کي چارڻ لاءِ جهنگ ڏي ڪاهڻ – پهرائڻ. وَڄائڻ (ساز). شروع ڪرڻ (آلاپ، گفتگو). بيٺل پاڻيءَ ۾ واهه جي ڪاٽي ڪڻڻ (ل).

• **چيڙو ج چيڙا:** ذ. ٻَڇاڙي. پوڇڙ – پُڇڙي. ٻَنڪي جو طُرو – بيگاري ماڻهو– مفت ۾ ڪم ڪرڻ وارو "خانواهُ جو چيڙو".

– **چيڙو ڇڏائڻ:** ختم ڪرڻ. آخرين فيصلو ڪرڻ – نِبيرو ڪرڻ.

– **چيڙو ڇڏڻ:** جند ڇڏڻ. واسطو ٽوڙڻ. سانگو ڇڏڻ. آسرو لاهڻ. ٻَنڪي جو پُوڇڙُ ڇڏڻ. طُرو ڇڏڻ.

• **چيڙهڻْ (ل):** مصدر. چيڙڻ. چراند ڪرڻ. حرڪت ڪرڻ. چيڙائڻ.

– **چيڙَهُ:** ث. چُر – ڪؤنس – ڪُنْڏ – چيڙ.

– **چيڙيْ نِبيرِيْ ج چيڙيُونْ نِبيرِيُونْ:** ث. راڄوٽي معاملن جو نياءُ – انصاف – نبيرو – پنچاتي فيصلو.

– **چيڙي نبيري ڪرڻ:** راڄوٽا فيصلا ڪرڻ. نبيرا ڪرڻ.

• **چيڪارڻُ:** مصدر. چوپائي مال کي پاڻي پيارڻ لاءِ 'چِي چِي' جو آواز ڪرڻ. ڪاهڻَ يا هڪلڻ جو آواز.

• **چيڪَ:** چوپائي کي چَرڻ وقت پير ۾ ٻَڌَل رَسِي. ڦيٿي کي مضبوط رکڻ لاءِ چاٻي. رڪاوٽ – رُخنو.

• **چيڪُ:** ڪُليلَ – آزاد – ڇُڙواڳ.

– **چيڪُ چَرڻ:** چوپائي جو ٻنيءَ ۾ آزاديءَ سان چَرڻ – آزاديءَ سان گهمندو ڦرندو رهڻ.

– **چيڪ ڇڏڻ:** چوپائي کي ٻَنيءَ ۾ چُرڻ لاءِ آزاد ڇڏي ڏيڻ. هر قسم جي آزادي ڏيئي ڇڏڻ. ڇُڙواڳ ڇڏي ڏيڻ.

– **چيڪارو ج چيڪارا:** ذ. اهو وَهَٽُ (ڍڳو وغيره) جنهن کي 'چِي چِي' ڪري پاڻي پيارجي. 'چِي چِي' جي آواز تي پاڻي پيئندڙ وهٽ. (ث). چيڪاري ج چيڪاريُونْ. "اُڃارِي پيئنْدِيْ، چيڪارِي ڪانہ پيئندي." (چوڻي).

• **چِيْڪارو ج چِيڪارا (ٿ):** ذ. نَر هرڻ.

• **چيڳاڻِ (ڪ):** ظرف. ڄاڪاڻ – ڄا لاءِ – ڄي لاءِ.

• **چيڪائُو:** ذ. صفت. چِڪِيندڙ – ڳِهْليندڙ. گهڻو تماڪ چِڪيندڙ – چيڪُو – جِجا – ٻَنْدُ – ٻَنْدِيْ لائي ويهندڙ. سِراڻِ. اهو گڏهه يا گهوڙو جو چڪائڻ کان سواءِ نہ هلي.

• **چيڪڙائُو ج چيڪڙائُو:** ذ. صفت. طالبو – گهورو – مُدَعِيْ – طالب – اُميدوار.

• **چيڪو ج چيڪا (ٿ):** ظرف. يڪدم – جلد – ترت – جهٽ پٽ. (ذ). چِهَڪُ – وَدُ "پاڪيءَ سان چيڪو ڏنل اٿس."

• **چيڪُو ج چيڪُو:** ذ. صفت. تماڪُ چِڪيندڙ. ٻانڊاڻي (چلم جو). طالبو – اميدوار – گهورو – سيڪڙو. (ذ) بيل گاڏيءَ جي پيرن کي چِڪيندڙ ۽ سَرائِيءَ کي قابو جهليندڙ ڪاٺي (ت).

• **چيڪُونْ (ت):** ث. وارن جي ڳِنَڍِ ـ مِينْڍِي.

• **چيڳِرو ج چيڳَرا:** ذ. صفت. گدلو – ميرو – ڪِنو. اَلْبيلو – چِلوِلو – حرڪتي – شرير. (ث). چيڳِرِيْ ج چيڳِرِيُونْ.

Gul Hayat Institute

– **چيڳرائي ج چيڳرايُون:** ث. گـَدِ لائي – ڪـِنائي – اَلبيلائي – چِلو لائي.

• **چيڳلو ج چيڳلا:** ذ. صفت. ڏسو "چيڳرو." (ث). چيڳلِي ج چيڳليُون.

• **چيلاءِ (لس):** چو – چالاءِ.

• **چيڱـَ (ت):** ث. ٽيڱر – آڪڙ ـ وڏائي – مغروري.

– **چيڱـَ ٽيڻ:** مٿـي تي چڙهڻ – شـَنگهـَ ٿيڻ. ضد تي چڙهڻ.

– **چيڱ چڙهڻ:** مٿي تي چڙهڻ. آڪرو ٿيڻ. هَٺ ڪرڻ.

– **چيڱـرجَڻُ (ت):** فعل مجهول. مغرور ٿيڻ. ٽيڱـِرجَڻ. آڪـِڙجَڻ.

• **چِينڱهو ج چِينڱها:** ذ. مَڇي جهَلڻ جي ڪانئي.

• **چِيل (ل):** ث. پَينـْتَلَ وارو پاڻي. اهو پاڻي جو واهه مان اُتل ڪائي ڪنارن تان وَهي. بندَن جي وچ ۾ پاڻيءَ جي چَر. جالارو پاڻي. گهٽو پاڻي (اسم خاص). تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چيلِ (ت):** ث. چيلو. ڪَلَ. ٻـڪرِيون.

• **چيلُ ج چيل:** ذ. پچاڙَ. اَلـَرَ. ڏڪُ.

• **چيل ڇَيل (ت):** ث. ڪَلَ جدا ڪرڻ. چاچول (ڪپڙن ڪي).

• **ڇَيلارو:** اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چيلرِي ج چيلرِيُون:** ث. چلـرَنِ واري. چِلـرَنِ واري مڇي. هڪ قسم جي مڇي (جا مٺي پاڻيءَ ڍندن ۾ ٿئي). ڪُرڙو – ڏنـْيرو.

– **چيلرِي مڇي:** ث. چِلرن واري مڇي.

• **چيلو ج چيلا:** ذ. [سن. ڇـَگـلـَهـُ يا ڇَـڳلـڪهـُ] [ڇگلا يا ڇَگلِي] ٻـڪريءَ جو نـَرُ ڦَر – ليلو – ننڍو ٻـڪرو. (صفت). احمق – بيوقوف. (ث). چيلِي ج چيلِيُون.

– **چيلو (چيلِيُ) ٿي لِڪڻ:** پنيان لڪو رهڻ. پـَٺي نـہ ڇڏڻ.

• **چيلووَن. چيلوانُ:** صفت. چِليَل – ڳهَڙيل – تـَرَيل (ڪانئي).

• **چيلِيُون:** اسم خاص. تعلقي ڪـِبري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **چِيمَـڪُ (ل):** ث. بيماريءَ جو هڪ قسم (جا نقط گهوڙن ۽ اُٺَن ڪي ٿئي).

• **چِيَنُ:** ذ. ڇِيهو – نقصان – ٽوٽو – گهاٽو.

• **چِيِنا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **چينارو ج چينارا (ت):** ذ. پاڻيءَ جي لاٽ ِ. درياءَ وغيره ۾ پاڻي گهـٽجي وڃڻ جي حالت – چِينَهَرو (ل).

– **چِينارا ڪرڻ:** سرءُ جي موسم ۾ پاڻيءَ جو لهي وڃڻ – چِينَهَرو ٿيڻ. اُتَلَ جو پاڻي لهڻ.

• **چِينِيَرُ:** ذ. چِينيو – سُـڪَل تاري – سَنهي ڪانئي. سُـڪَل ڏنـڳري.

• **چِينْيَڪَ ج چِينْيَڪُون (ڪ):** ث. تازي وڏيل تاري (وڻ جي). چانگ.

• **چِينْبڻ:** مصدر. جُٺ ڪرڻ – ملامت ڪرڻ – جهـِٽڪڻ – تنبيهه ڪرڻ ڏڙڪو تاب ڪرڻ فهمائش ڪرڻ هـِيِّس ڪرڻ ليپڻ – چِينـبَ ڪرڻ – گاروهڻ.

– **چِينْبَ ج چِينْبُون:** ث. جُٺ ـ تنبيهـَ. جهـِٽڪو. فـَهمائش – مِهـٽو – طـَعنو. لنبُ – ليپو – چِينـبَ.

– **چِينبرُ ج چِينبرَ:** ذ. صفت. جهـِٽڪيندڙ – جُٺ ڪندڙ – هـِيس ڪندڙ (ت). طعنا هڻندڙ.

– **چِينبِڪو (ل):** جهـِٽـڪَ – چِينـبَ.

• **چِينيو ج چِينيا:** ذ. سُـڪَل ڏنـِڳـرِي – چانيو. سنهي ۽ سُـڪـل ڪانئي – پانـگـوڙ.

• **چِينْبِي ج چِينْبِيُون (ت):** ث. ٻـڪريءَ جو هڪ قسم (وڏن وارن ۽ سنهن رنگين نشانن واري ٿئي).

• **چِينـْتَ (ت):** ث. ڪـُتـي جو مُتُ.

• **چِينڊو ج چِينڊا (ت):** ذ. تـَڪَ مان وَهندڙ گَنْدُ – سِنگهـَ – گوبو.

• **چينو ج چينا (ت):** ذ. جُدائي – علحدگي. ورهاست – تفريق.

– **چينو ڪرڻ:** جدائي ڪرڻ. شراڪت وارو مال ورهائڻ. فيصلو ڪرڻ – نبيرڻ – معاملي جي صفائي ڪرڻ.

• **چِينوڙ ج چِينوڙ (ڪ):** ذ. صفت. چِنائيندڙ.

• **چِينهَرو چِينهَرا:** ذ. درياءَ جي پاڻيءَ ۾ لاٽِ (جا عموماً سرءُ جي موسم ۾ ٿئي). ٻوڏ يا اُتل جي موٽ. پاڻيءَ جي لاٽ. جدائي – علحدگي – تـَفريق.

– **چِينهَرو ج چِينهَرا:** ذ. صفت. چِينهَرو.

• **چِيڻُ:** ذ. چِيٽو. ياڻُ.

• **چِيڻُ. چِيوَڻُ:** ذ. اُهو ڏاڳو جنهن سان ڪُنير ڪَچن ٽانوَن ڪي ڇَـڪَ تي ڪـَپي ڪوري.

• **چيڻارو:** ذ. ڍِڳي. ڳـِٺون جي چيٽن لاهڻ جي جاءِ.

Gul Hayat Institute

• **چيٽو ج چيٽا:** ذ. چوپائي مال جو ڦوسو – گوبر. ڳوهو – تاڇَ. سُڪَل ڦوسِي. ياڻُ.

– **چيٽا پورُ ج چيٽاپورَ:** ذ. صفت. ٻن کي ويڙهائيندڙ – لائِي چائِي ڪندڙ – فساد وجهائيندڙ. منافق – فتنہ انگيز.

– **چيٽاپورڻ:** جهيڙو وجهائڻ. لائي چائي ڪرڻ. ويڙهائڻ. منافقي ڪرڻ "چيٽا پور تہ لٽ لڳي." (چوڻي). فِتْنو اٿارڻ.

– **چيٽا ڪيڻ:** ننڍي جانور کي پالڻ.

– **چيٽي پور پورو:** ذ. صفت. ڏسو "چيٽاپور."

• **چيٽِهار:** اسم خاص. ٿرِ ۾ هڪ ماڳ جو نالو.

• **چيٽِي ج چيٽيُونْ:** ث. [سن. ڇِدْ = سوراخ ڪيڻ. ڇِدْرُ] هڪ قسم جو اوزار ڏانَد ٻَڇِي لوهِيْ ڇَپَرَ جا لوهہ وَڍِڻ يا ڪائين ڦوڙِڻ ۾ ڪم اچي].

• **ڇِيو ج ڇِيا:** ذ. ڇِيهو – نقصان – ٽوٽو – ضَرَرُ.

• **چيهہُ ج چيهہَ:** ذ. پڇاڙي – آخر – انتها – پُڄاڻي. ڏَنگُ – حدّ – نهايت. وڍُ – چيرُ – زخم – ڇِهَڪَ.

– **چيهہَ ڇِجَڻ:** بيوس ٿيڻ. حوصلا خطا ٿيڻ. سڀ اميدون آسرا لاهڻ. بي همت ٿيڻ.

– **چيهہُ ڪرڻ:** ڏنگ ڪرڻ. حدّ ڪرڻ. وس مان نہ گهٽائڻ. انتها تي پڄائڻ. پوري پوري ڪوشش ڪرڻ. سموري طاقت خرچ ڪرڻ.

– **چيهہَ ڪري ڇڏڻ:** حد ڪري ڇڏڻ. ڪنهن ڪم ۾ وِنْهَن ئي نُنْهَنِ جو زورُ لائڻ. حيرت ۾ وجهڻ جهڙو ڪم ڪرڻ. ڪمال ڪري ڏيکارڻ.

• **ڇِيهَڙُ ج ڇِيهَڙَ:** ذ. سُگهَڙِ پائي – صفائي – سٺائي – هوشياري – چالاڪي – لياقَت – صلاحيت.

• **چيهِڙو ج چيهڙا (ٿ):** ذ. فوتيءَ جي مُنْهَن ڍِڪِڻ لاءِ پَلاندُ.

• **چيْهَلَ ج چيْهَلُونْ:** ث. صفت. سهڻي عورت – حسين.

• **چِيْهَلُ ج چِيْهَلَ:** ذ. سهڻو مرد. هَرَڻُ "ڇَمِ ڇِيْهَلُ = هرڻ جهڙيون اکيون." سِڄ.

• **چيهَلو ج چيهَلا (ٿ):** ذ. صفت. سيني کان پوين. پڇاڙيءَ وارو. آخري – پڇاڙي – ڏنگُ.

• **ڇِيْهَڻُ:** مصدر. [سن. ڇِدْ = ڇنڻ] وڍڻ – ڦاڙڻ – ڪَپِڻ.

• **ڇِيْهو ج ڇِيْها:** ذ. خسارو – نقصان – ٽوٽو – گهاٽو – زيان– پڇاڙي – حد(ٿ).

– **ڇِيْهو پائڻ:** نقصان سهڻ. نقصان وجهڻ.

– **ڇِيْهي کان نڪرڻ (ٿ):** نقصان کان بچڻ. بيهوش ٿيڻ. سخت ڪاوڙجڻ.

• **ڇِيْهُونْ ڇِيْهُونْ:** ث. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ. ذرا ذرا – ٽڪرا ٽڪرا – پرزا پرزا.

– **ڇِيْهُونْ ڇِيْهُونْ ڪرڻ:** ذرا ذرا ڪرڻ. پرزا پرزا ڪرڻ.

• **ڇِيٺُو ج ڇِيٺا:** ذ. ڇِيْهو – ٽوٽو – نقصان.

Gul Hayat Institute

ح

• **ح:** ث. [ع] سنڌي "الف ب" جو سترهون، عربي "الف بي" جو ڇهون اکر. (اُچار، حائي حُطِيُ) ابجد موجب عدد اَٺ. عِلمِ نُجُوم موجب هِن جي شڪل بُرج قَوس جهڙي آهي.

• **حاتِمُ:** اسم خاص. [ع. حَتَمَ = فيصلو ڪيو] عربستان جي هڪ مشهور سخي مرد جو نالو. سخي – داتا – تمام گهڻو سخي.

– **حاتم جي قبر کي لت هڻڻ:** حاتم کان به وڌيڪ سخي بڻجڻ (ٽوڪ).

– **حاتم طائِي:** اسم خاص. حاتم جيڪو سخي مرد مشهور آهي اهو "طيءِ قبيلي" جو سردار هو. انهيءَ ڪري ڪيس حاتم طائي (يعني طيءِ قبيلي وارو حاتم) ڪري سڏيندا آهن.

• **حاجَ ج حاجُون:** ث. [ع. حَاجَة جو مُخَفف] حاجَت. احتياج – گهرج – ضرورت – طلب – مُدعا – خواهش.

– **حاجَ لاهڻ، حاجَ لاهي ڇڏڻ:** سيڪت ڏيڻ.

– **حاجَ هُجڻ:** اجا ٿورو ڪم رهيل هجڻ. ٿوري حاج رهجي وڃڻ.

• **حَاجُ:** ذ. صفت. [ع. حَجَّ = حَجُ ڪيو] حَجُ ڪرڻ وارو – حاجِي. زِيارتِي.

• **حاجِبُ ج حَاجِبَ:** ذ. صفت. [ع. حَجَبَ = هن روڪيو] دربان – نگهبان – چوبدار – چوڪيدار – پاسبان – داروغو. پرده دار. خدمتگار – خادم اک جو پرون – ابرو.

• **حاجَت ج حاجات:** ث. ضرورت – غرض – مطلب – گهرج – کاپو – احتياج. قسوّت – خواهش – چاهه. جاءِ _ برابري – پچڻ جي جاءِ _ پُڄَت. جيئن چئجي: "ڪنهن جي بہ هن سان حاجت نہ آهي وغيره". ڪم آرزو – اُميد – آسَ – تَمَنّا – مُراد – اِلتجا – نيازمندي.

– **حاجَتَ بَرآرِي:** ث. [حَاجَتَ + بَر + آوردن = ضرورت پوري ڪرڻ] ڪنهن جي ضرورت پوري ڪرڻ جي حالت.

– **حاجَت خواهه:** ضرورت پوري ڪرڻ لاءِ سوال ڪرڻ وارو – سوالِي – سائل – محتاج.

– **حاجَت رَفَعَ ڪرڻ:** ڪنهن ڪم جي پوئواري ڪرڻ. ضرورت پوري ڪرڻ. ڪاڪوس ڪرڻ.

– **حاجَت رَوا:** ضرورت پوري ڪرڻ وارو.

– **حاجَتَ رَوائِي:** ث. [حاجَت + روائِي = ضرورت پوري ٿيڻ] ضرورت جي پورائي – مطلب جي تڪميل. مُشڪل ڪُشائِي – ضرورت پوري ٿيڻ واري حالت.

– **حاجَتَ ضَرُورِي:** ث. ضروري ڪم (خاص ڪري ڪاڪوس جو خيال).

– **حاجَتمَنُدُ:** ذ. صفت. [ف. حاجت + مند] گهُرجائُو – ضرورت وارو – غرض مند – خواهش مند – آساوَند – اُميدوار. مُحتاج – مُفلس – تنگدست – تنگ حال – بُکيو – سُڃو – ڪُنَلُ.

– **حاجَت منُدِي:** ث. [حاجَتُ + مَندي] ضرورت – گهرج – طَلَب – احتياج – غرض – مطلب.

– **حاجَتِي ج حاجَتِي:** ذ. صفت. حاجَت وارو – گهُرجائُو – ضرورتمند – حاجتمند – عرضمند – آسائو بيمار لاءِ کَٽ يا پلنگ وٽ پيشاب ڪرڻ لاءِ رکيل ٿانءُ.

• **حاجِيُ ج حاجِيُ – عربيءَ ۾ ج حُجاجُ:** ذ. [ع. حَاجِيُ] ڏسو "حاجُ". حَجُ ادا ڪرڻ وارو – حَج ادا ڪري آيل مسلمان – زِيارتِي – پانڌيئڙو – مسافر. بزرگ – ٻلارو (ث. حاجِياڻِي ج حاجِياڻِيُونَ).

• **حاجِيُ الْحَرَمَيْنِ:** ذ. صفت. ٻن حَرَمَنُ يعني مَڪي ۽ مَديني جي پاڪ جاين جي زيارت ڪري اچڻ وارو (هر هڪ حاجي مڪي ۾ ڪعبة الله جي زيارت ڪانپوءِ يا اڳ، سهولت آهر مديني مُنوره ڏي ويندو آهي).

Gul Hayat Institute

• **حاجِياڻا**: اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حاجي پوٽا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهه، حيدرآباد ۽ سکر ضلعي ۾).

• **حاجي پُور**: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حاجي خانُ**: اسم خاص. ضلعي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو (حاجي خان لغاري جي نالي سان).

– **حاجيڙو (ڪ)**: ذ. وڻ جو هڪ قسم (ٻيِرَ جهڙو).

• **حاجي شاهُ**: اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حاجي ڪَرم عَلي**: اسم خاص. تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حاجي ڪورائي**: اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حادِثُ**: صفت. [ع. حَدَثَ = ٿي پيو] نئين طرح وجود ۾ اچڻ وارو – نئون پيدا ٿيل – نئين شيءِ جا اڳ ۾ وجود ۾ نه هجي – هاڻي شروع ٿيل – جديد – تازو. فنا ٿيندڙ (جيڪا شيءِ وجود ۾ آندي ويئي آهي، اها لازمي طور فنا ٿيڻ واري آهي). زوال کي پهچندڙ – فاني. ڪِنايَةً ”مخلوق“ (يعني جيڪا شيءِ خلقي ويئي، آهي جهڙوڪ: زمين، آسمان، انسان، حيوان وغيره) – قديم جو ضدّ.

– **حادِثو ج حادِثا**: ذ. [ع. حادِثَه: حادِثُ] واقعو – سانحو – صدمو – تصادم – اتفاق. ڪنهن ڪم جي اوچتي رَنجَ ڳَڏيل واردات – اِتفاقي واقعو. ماجرا – قِصو – پَچاڙي – نتيجو.

• **حاذِقُ عربي ۾ ج حُذّاقُ**: ذ. صفت. [ع. حَذَقُ] تمام هوشيار – قابل – ماهر – ڄاڻو – ڪامل – فن جو اُستاد – ڪاريگر – هُنرمند – هُنرائتو – تجربيڪار – آزمودگار – سياڻو – ڏاهو – ڀڙُ – سُڄاڻُ سمجهو – داناءَ – ذهين – زِيرڪُ – چالاڪ – چِترُ. علاج ڪندڙ – حڪيم – ويد (هيءُ لفظ فقط حڪيمن جي تعريف لاءِ استعمال ۾ ايندو آهي).

• **حارُ**: ذ. صفت. [ع. حَرارَة] حرارت وارو – گرميءَ وارو – گرم (ت).

• **حارِجُ ج حارِجَ**: ذ. صفت. [ع. حَرَجَ] روڪيندڙ – آڏو ايندڙ – تنگ ڪرڻ وارو.

• **حاسِبُ**: ذ. [ع. حَسبَ] رقمن جو حساب ڪتاب ڪرڻ وارو – اڪائُونٽنٽ – خزانچي.

• **حاسِدُ**: ذ. [ع. حَسَدَ = هُن ساڙُ ڪيو] حَسدُ ڪرڻ وارو – ساڙيَلُ ـ مَسهُو – جيڪو ٻئي کي نه سَهي.

• **حَاسَّهُ**: ث. [ع. حَسّ = محسوس ڪيو] محسوس ڪرڻ واري قُوَت يا سگهه – احساسُ.

– **حَاشَا**: ث. [ع]. پناهه! ڪڏهن به نه! هرگز نه! بلڪل نه! انڪار ۽ ترديد لاءِ هڪ قَسَم کڻڻ جو نمونو.

– **حَاشَا ثُمَّ حَاشَا**: ظرف. هرگز نه. هرگز نه.

– **حَاشَا لِلرَّحمٰن**: ڪنهن به ڪم نه ڪرڻ جو عهد ڪرڻ، قَسم کڻڻ لاءِ لاعلمي ظاهر ڪرڻ جي موقعي جو لفظ. خدا نه ڪري! خدا جي پناهه! هرگز نه.

– **حَاشَاللّٰه**: ظرف. ڏسو ”حاشا لِلرَّحمٰن“.

– **حَاشَا وَ ڪَلّا**: ظرف. هرگز نه – ڪڏهن به نه – بلڪل نه – ڪجهه به ٿي پوي ته نه.

• **حَاشو ج حَاشَا**: ذ. [ع. حاشِيَه = ڪنارو] پاسو – وَٽ ـ سِنجاف – ڪتاب يا ورق جو چئني پاسن کان خالي ڇڏيل حصو – پني جي پاسي تي ڇڏيل جاءِ (جنهن تي تبصرو لکيو وڃي). ڏنِي – ڪَپُ – ڪِناري – حاشِي. سنڌي ڏِکي تويءَ جي پِرت پريل ڪِنار. لَڪڻ جو هڪ قِسم – نيتُ – معنيٰ – جاڻ – خبر – ڏونگيو (ث). آمدني.

– **حَاشِيُ**: ث. [ع. حَاشِيَة = ڪِنارو] ڪتاب يا ڪاغذ ۾ لکيت کان آجو ڪنارو – حاشو – وٽ ـ پاسو.

– **حَاشي چاڙهڻُ**: وَٽ لَڳائڻ – ڪنهن ڪتاب تي شرح لکڻ – ڪنهن ڳالهه کي وڌائي بيان ڪرڻ – مرچ مصالحي سان بيان ڪرڻ.

– **حَاشِي ڇڏڻُ**: لکڻ وقت ڪاغذ تي پاسن کان ڪجهه خالي جاءِ ڇڏڻ.

– **حَاشِيو ج حَاشِيا**: ذ. حاشِي.

– **حَاشِيَہ نَشِينُ**: ذ. صفت. مُعزز مُلازم – هر وقت خدمت ۾ رهڻ وارو – مُصاحبُ – گَڏُ رهڻ وارو.

• **حاصِل حَاصُلُ**: ذ. [ع. حاصِل] ڪنهن شيءِ جي بچت – بقايا – روڪڙ – نقدي. آمدني – پيدائش – اُپت – پيداوار

Gul Hayat Institute

(پوک جي). عيوض – نتيجو – ڦَلُ. وڪرو. فائدو – لاڀ – نفعو – سُودُ – پراپت – سرسي – مطلب – مقصد – ارٿ – متن. هٿ ۾ هئڻ جي حالت – مالڪي – قبضو. حصي ۾ آيل – پڙ پيَلُ – پهتل – پَلئہ پيَلُ.

– **حاصِلات ج حاصِلاتُون:** ث. آمدني – اُپت – حصي ۾ آيل پاڳو – لاڀُ – پراپت – پيدائش. فائدو – نفعو – سُود – ڏَنُ – مال – ملڪيت – قبضو – ڍل. حَقابو.

– **حاصِلات ٿيڻُ:** پلئہ پوڻ – حاصلُ ٿيڻ.

– **حاصِلُ مَصْدَر:** گرامر ۾ اهو مصدر جنهن منجهان حاصل ڪيل لفظ، جيڪو معنيٰ ۾ مصدر وانگر آهي، مگر نشاني "ڻ" جي ڪانہ هوندي اٿس ۽ نہ وري مصدر وانگر ان مان ڪي بہ بيا صيغا نڪري ٿا سگهن. انهيءَ ڪي "مصدر ترڪيبي" چوندا آهن. جيئن "ڏِڪڻُ" منجهان "ڏِڪَ" "لِکڻ" منجهان "لِيکَ" ۽ "پهچڻ" منجهان "پُهچَ".

– **حاصِلُ ٿيڻُ:** هٿ اچڻ – ملڻ (ڪنهن شيءِ جو) – قبضي ۾ اچڻ – وصول ٿيڻ. فائدو ٿيڻ – پڙ پوڻ – پراپت ٿيڻ.

– **حاصِلُ ڪرڻُ:** هٿ ڪرڻ – وٺڻ – قبضي ۾ ڪرڻ – پاڻ وٽ آڻڻ. لهڻ – ڪمائڻ – اُپائڻ – پيدا ڪرڻ – گڏ ڪرڻ – جمع ڪرڻ.

– **حاصِلُ ڪلامُ:** ظرف. مطلب تہ – القصہ – الغرض – خلاصہ ڪلام – خلاصہ مطلب – آخر – آخرڪار – نيٺ – نيٺان نيٺ.

– **حاصِلُ مَطلب:** ظرف. مطلب تہ آخرڪار – نيٺان نيٺ – حاصل ڪلام.

• **حاصلاڻي (ث):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **حاضِرُ ج حاضِرَ:** ذ. صفت. [ع. حاضِرَ = هو موجود هو] اڳيان هجڻ جي حالت – موجود. اڳيان – سامهون. پيش – روبرو – مُقابل – تيار – سنبريل. هَڪيو تَڪيو – ٿيڻ لاءِ هَڪيو. خوشيءَ سان ڪم ڪرڻ وارو – خواهان – خواهشمند – راضي – خوش – رضامند – آماده. جيئن چئجي ائين – صحيح – ٺيڪ – برابر – هائو. "جيئن، حاضر سائين!" جلد – جهٽ پٽ – يڪدم – هاڻي جو هاڻي. هلندڙ – هاڻوڪو – موجوده حال (وقت). گرامر موجب هڪ ضمير جو نالو – "ضمير حاضر" (تون، توهان، توهين).

– **حاضِرات ج حاضِراتُون:** ث. جنن ڀُوتن کي گهُرائڻ يا گڏ ڪرڻ جو ڪم يا حالت. هنيلن تي ضابطو رکڻ يا انهن تي حڪومت هلائڻ جي حالت. جنن ڀُوتن کي قبضي ۾ رکڻ جي طاقت. مُراقبي ۾ ويهڻ جي حالت ۾ روحاني ڪشش. جن ڪيندڙ (ڀوپي) جي اڳيان جنّ ڪيڻ وقت نذراني طور لوبان، ڌوپ، خوشبوءِ وغيره. زبردست هَستيون.

– **حاضِرات ڪرڻُ:** جنن ڀُوتن کي گهُرائي ڪنهن ڳجهہ بابت پُڇڻ.

– **حاضِراتي:** جنن ۽ ڀُوتن کي سڏائڻ وارو عامِلُ – ڀوپو.

– **حاضِران حُضُورُ:** ذ. صفت. هر هنڌ حاضر – هر وقت حاضر – هر جڳهہ موجود – حاضر ناظر.

– **حاضِرُ ٿيڻ:** موجود ٿيڻ – پيش ٿيڻ – تيار ٿي اچڻ. پيدا ٿيڻ. شامل ٿيڻ.

– **حاضِرُ جَوابُ:** ذ. صفت. يڪدم معقول جواب ڏيندڙ – ٺَهہ ٺَهہ مناسب جواب ڏيندڙ – بنا دير سوال جو موزون جواب ڏيندڙ. چَتُر – چالاڪ.

– **حاضِرُ جَوابُ ڏيڻ:** اُتي جو اُتي موزون جواب ڏيڻ – ٺَهہ ٺَهہ جواب ڏيڻ.

– **حاضِرُ جَوابي ج حاضِرُ جَوابيُون:** ث. يڪدم صحيح ۽ معقول جواب ڏيڻ جي لياقت.

– **حاضُرُ رهڻُ:** موجود رهڻ.

– **حاضِرُ شَرمُ:** ذ. صفت. زبان تي مُهر لڳل. فضيلت وارو. حضور شرم – لَڄارو – شرميلو – حياءَ وارو – جيڪو حياءَ ۽ شرم کان ڪجهہ ڪُڇي نہ سگهي.

– **حاضِرُ ضامِنُ:** ذ. صفت. وارنٽ پهچڻ کان اڳ، جوابدار جو ڪورٽ ۾ پهچي ڏنل ضامن.

– **حاضِرُ ڪرڻُ:** موجود ڪرڻ – پيش ڪرڻ – اڳيان ڪرڻ – روبرو آڻڻ. ڏيڻ (ڪا شيءِ سوکڙي يا نذراني طور) – پهچائي ڏيڻ.

– **حاضِرُ ناظِرُ:** ذ. صفت. هر هنڌ موجود رهندڙ ۽ ڏسندڙ (خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو).

– **حاضِري ج حاضِريُون:** ث. اڳيان رهڻ جي حالت – روبرائي – سَنمُکائي. پيشي – ڪورٽ يا عدالت ۾ پيش ٿيڻ –

Gul Hayat Institute

شُنوائِي. مُلاقات. چاڪِري – خدمت. ماڻهن جو ميڙ – ڪَٽَ – مجموع. واپارجي اصلاح موجب حاضرسال (ڏيهي).

– **حاضُري پُڪارَڻُ:** حاضر هجڻ جي پَڪَ ڪرڻ لاءِ نالا پُڪارڻ يا وٺڻ.

– **حاضُري پِرڻُ:** موجود ٿيڻ – موجودگيءَ جو ثبوت پيش ڪرڻ – پيش ٿيڻ. حاضر ٿيڻ. روبرو ٿيڻ – سامهون ٿيڻ. حاضريءَ جي ڪتاب ۾ حاضر ماڻهن جي داخلا ڪرڻ. خدمت ڪرڻ – حاضري ڏيڻ – خوشامد طور هر هر وڃڻ – ڪاڻِ ڪڍڻ.

– **حاضِري پَوَڻُ:** ڪنهن ڏوهيءَ ڪي ڪنهن خاص مقرر ڏينهن تي ٺاڻي ۾ يا ڪورٽ ۾ شنوائي جو ڏينهن مقرر ٿيڻ.

– **حاضِريءَ جو نَقشو:** ملازمن جي موجودگيءَ جي داخلا جو ڪتاب يا ڪاغذ – مَسْٽَرول – حاضريءَ جو ڪتاب.

– **حاضِري ڏِيڻُ:** موجود رهڻ – اڳيان رهڻ – موجودگيءَ جي ثابتي ڏيڻ – خدمت ڪرڻ – نوڪري ڏيڻ.

– **حاضُري لَڳائِڻُ:** نوڪري لڳائڻ – حاضري پرڻ.

– **حاضُري کائِڻُ:** نيرن ڪرڻ – صبح جو ناشتو ڪرڻ.

– **حاضُري ۾ رَهَڻُ:** هردم موجود رهڻ – خدمت لاءِ هر وقت تيار رهڻ.

– **حاضُري وٺَڻ:** حاضري پُڪارڻ – نوڪريءَ جو ڪم ڪرائڻ – سيڪت ڏيڻ.

– **حاضِرِيْن:** ذ. (حاضر جو جمع سالم) حاضر ٿيل ماڻهو – مُتوَجِّہ ٿيڻ وارا – مجلس يا محفل ۾ سڀ شريڪ ٿيل ماڻهو – جلسي جا موجود ماڻهو.

• **حَاطو ج حَاطَا:** ذ. [ع. حَاطَ = هُن گهيرو ڪيو] ڪنهن جاءِ جي چوڌاري ڏنل نندي پٽ جي اندران آيل ميدان – اڱڻ – آڳَـنْدُ – پَڌر – ميدان – احاطو يا گهيرو.

• **حَافِظُ ج حَافِظَ:** ذ. [ع. حَفِظَ = هن ياد ڪيو، بچايو] حفاظت ڪندڙ – سنڀاليندڙ – نگهبان – پاسبان – راکو – چاري – سانديندڙ – بچائيندڙ – پناهه ڏيندڙ. ڌڻي – وارث – مالڪ. قرآن شريف کي برزبان ياد ڪندڙ – ياد حافظ. جيئن ته قرآن شريف کي انڌا ماڻهو گهڻي انداز ۾ ياد ڪندا آهن، تنهنڪري محاوره ۾ "حافظ" جي معنيٰ بعضي بعضي "انڌو" بہ ورتي ويندي آهي.

– **حَافِظُ حَقِيْقِيْ:** ذ. صفت. اصلي نگهبان – خدا تعاليٰ.

– **حَافِظو:** ذ. اندرين ۽ ٻاهرين حواسن جي چُرپُر کي دماغ ۾ محفوظ رکندڙ قُوَت – ياد رکڻ جي قُوَتَ – چيتو – يادگيري – يادآوري – يادگيرو.

– **حَافِظْ (حَافِظَہ) ث.** اها عورت جيڪا قرآن شريف حِفظ ڪري (برزبان ياد ڪري) – حافِظياڻِي.

• **حَاڪِمُ ج حَاڪِمَ:** ذ. صفت. [ع. حَڪَمَ = هن فرمان ڪيو] حڪم هلائيندڙ – فرمانروا. حڪومت ڪندڙ – سردار – بادشاهہ – راجا – سلطان – والِي. آقا – مالڪ – ڌڻي – فيصلو ڪندڙ – آچاري – مُنْصِفُ – قاضي – مفتي – جج – ناظر.

– **حَاڪِمِ اعْليٰ:** ذ. وڏو آفيسر – وڏو عملدار – سلطان – شهنشاهہ – خداوند تعاليٰ (احڪم الحاڪمين – حاڪمن جو حاڪم).

– **حَاڪِمانَہ:** صفت. حاڪم جو – امير جو – اميراڻو – شاهاڻو – شاهي – حاڪماڻو.

– **حَاڪِماڻو ج حَاڪِماڻَا:** ذ. صفت. حاڪم جو – حاڪم وانگر – اختياريءَ وارو – فوجداري – نادري – شاهاڻو. دٻدٻي وارو – مان شان وارو. (ذ) وڏ ماڻهپي – ٽيڪر. ث. حاڪماڻِي ج حاڪِماڻيُون.

– **حَاڪِمِ بَالا:** ذ. وڏو عملدار – مٿانهون حاڪم – حاڪم اعليٰ – سلطان – شهنشاهہ – خداوند تعاليٰ – بادشاهہ حقيقي – فرمانروائي حقيقي.

– **حاڪم جي اڳياڙي، گهوڙي جي پڇاڙيءَ کان بچڻ:** حاڪم اڳيان هرويرو هر هر وڃڻ ۽ گهوڙي جي پٺيان هر هر اچڻ ۾ هميشہ خطرو هئڻ.

– **حَاڪِمِ وَقتُ:** ذ. صفت. موجوده وقت جو حاڪم – موجوده حاڪم – بَرسَر اقتدار.

– **حَاڪِمِيْ:** ث. حڪومت – سرڪار – راڄ – صاحبي – بادشاهي – سرداري – نوابي – حڪمراني – وڏيرپ.

• **حَالُ ج اَحوالُ:** ذ. [ع. حَالَ = گذري ويو] هلندڙ وقت (جيڪو اڃا گذريو نہ هجي) – ماضي ۽ استقبال جي وچ وارو وقت. گرامر موجب ٽن زمانن مان هڪ زمان (ماضي – حال – مستقبل). حالت – گت – ڪيفيت. پُڄندي – حيثيت –

Gul Hayat Institute

طاقت – زور – پهچ – دم. ذڪر – ماجرا. احوال – بيان – حقيقت – خبرچار. طريقو – طور. محويت جي حالت. وَجد جي حالت. محبت اِلاهي جو جذبو. بيخودي – مَستي – رِقت – وَجد. (ظرف). هينئر – هن وقت – هاڻي – يڪدم – فِي الحال – اجا – اجا تائين.

– **حَالا:** ظرف. هاڻي – هينئر – هن وقت – موجوده وقت.

– **حالانڪ:** ظرف. درحاليڪ – باوجوديڪ – انهيءَ هوندي بہ.

– **حَالَ اَچِڻُ:** وَجدُ اچڻ. جوش غالب پوڻ. جذبو اچڻ. مستي چڙهڻ (محبت اِلاهي جي). مجذوب ٿيڻ. بيخود ٿيڻ (راڳ يا بيو ڪو نُڪتو ٻڌي).

– **حال احوال:** خبر چار – ضرورت يا مقصد واري ڳالهہ. پورو داستان. سڀ خبرون. ڳالهہ ٻولهہ.

– **حالَ احوال ڪان نڪرڻ:** ڪنهن ماڻهوءَ جي حالت خراب افعالن ڪري چٽ ٿيڻ – بيڪار ٿيڻ. دين دنيا ڪان نڪرڻ.

– **حال احوال وٺڻ:** آيل ماڻهوءَ کان خبر چار پُڇڻ. اچڻ جو سبب معلوم ڪرڻ.

– **حَال اِستمراري:** ذ. گرامر ۾ هڪ زمان جو نالو. اهو زمان جنهن مان خبر پوي تہ شروع ڪيل ڪم اجا هلندو اچي، يعني جنهن وقت ڳالهہ ڪجي ٿي تنهن وقت بہ ڪم جاري يا هلندڙ آهي. (هو خط لکي پيو).

– **حَالَ ڀائي ج حَالَ ڀائي:** ذ. صفت. اوريندڙ – همدرد. هرحالت ۾ شامل. ڏک سک ۾ همراهہ. حال جو واقف. حال محرم – همراز – غمخوار – گهڻگهرو. خيرخواهہ. گهرو دوست. پڳ مٽ يارُ.

– **حالَ ڀائي ٿيڻ:** حال محرم ٿيڻ. غمگساري ڪرڻ. همدردي ڪرڻ. غم ۽ رنج ۾ شريڪ ٿيڻ.

– **حال پريان نال:** ڪاڏي پيتي جي شيءِ جيڪا بہ موجود هجي اها پيش ڪرڻ. تَڪلف نہ ڪرڻ.

– **حَال تي هلڻُ:** وِت ۽ سَگهہ آهر هَلڻ. پنهنجي حيثيت ۽ لياقت مطابق هلڻ.

– **حَالَ پوڻُ:** صوفين جي هڪ اصطلاح ۾ سالڪ تي وَجد يا حال واري حالت طاري ٿيڻ. حال اچڻ. بيخود ٿيڻ. رِقت ٿيڻ. راڳ وغيره ٻڌي جذبي ۾ اچي وڃڻ.

– **حَالَ جو نہ ڦالَ جو رهڻُ:** ڪنهن بہ ڪم جو نہ رهڻ. نڪمو ٿيڻ. بيڪار ثابت ٿيڻ.

– **حَالُ چَالُ ج حَالَ چَالَ:** ذ. هَلَت چَلَت. رسم رواج – رِيت نِيت – دستور – هَلِي چَلِي – زماني جو رُخ رواج.

– **حالَ حَاضِرُ (ت):** ذ. جيڪو موجود هجي. موجود – حاضر – هڪيو تڪيو – فِي الحال.

– **حَالَ ڏاڳا (ت):** فقيرن جا ڪننا ڪولابا. فقيراڻا ٽپڙ (رلي – گودڙي – ڪشتو – لٽ – لوٽو وغيره) – فقيراڻو ويس.

– **حَالَ فِي الْحَالِ:** ظرف. هينئر – هن وقت – هاڻي – تيستائين – ڪجهہ حصو – بِالفِعلِ – وقت لاءِ – جيترو ٿي سگهي اوترو – ڪجهہ نہ ڪجهہ – تڪڙو – جلد.

– **حَال ڦال وڃائڻ:** بڇڙا حال ڪري گهمڻ. سُوءِ يا ارمان ڪرڻ.

– **حَال ڪان بي حَال ٿيڻ:** چڱي حالت مان خراب حالت ٿيڻ – زارو نزار ٿيڻ. ششدر ٿيڻ.

– **حالَ ڪي وِسارڻ:** موجوده نعمتن جو قدر نہ ڪرڻ "حيف تنين جي حال، جن وساريو حال ڪي."

– **حالَ ۾ اچڻُ:** حالَ اچڻ – بيخود ٿي وڃڻ – جذبي ۾ اچي وڃڻ.

– **حال مُتشڪڪِيُ:** ذ. گرامر جو هڪ زمان – هلندڙ وقت ۾ ڪم ٿيڻ بابت شڪ ڏيکاريندڙ فعل جو زمان. جيئن: "خط لکندو هوندو"، "ماني کائيندو هوندو." وغيره.

– **حالَ مَٽائڻُ:** رخ مَٽائڻ – مُنهن مَٽائڻ – ڌيان نہ ڏيڻ. خيال بدلائڻ. عادت مَٽائڻ.

– **حالُ وڃائڻُ:** ٻَٽ ۾ ڳِرڻ – ضعيف ٿيڻ – گدلو ٿيڻ – خراب حالت ۾ پهچڻ – بُڇڙا افعال ٿيڻ.

– **حالَ وَڃڻُ:** خراب ٿيڻ – بڙو ٿيڻ – چڱيءَ حالت مان خراب حالت ۾ اچڻ.

– **حَالَ وَسلا (ت):** ذ. حال ڏاڳا – فقيراڻو ويسُ.

– **حَالَتُون قَالَتُون وَڃڻُ:** دين ڪان وڃڻ تہ دنيا ڪان بہ وڃڻ – افعالن ڪان نڪرڻ – ڪنهن بہ ڪم جو نہ رهڻ.

– **حَالِيَ:** ظرف. وقتي – حال جو – موجود.

– **حَالِيَ حوالِيَ ٿيڻُ:** حال ڪان واقف ٿيڻ – خبر لهڻ – مهمان ڪان اچڻ جو سبب معلوم ڪرڻ.

– **حَالِيَ، حَالِيَ فِي الْحَالِيَ:** ظرف. هن وقت – هينئر – هيءَ گهڙي – وقتي – ٿوري وقت لاءِ.

Gul Hayat Institute

– **حَالِيُ مَوالِيُ:** سنگتي ساٿي – يار دوست – هم پيالہ – هم نوالہ – گڏ گذارڻ وارا.

• **حَالَت ج حَالَتُون:** ث. [ع.] حال – حقيقت – احوال – خبر – ڪيفيت. جان – طاقت. نمونو – صورت. وجهہ. گرامر ۾ اسم يا ضمير جي صورت ۾ جيڪا ڦيرڦار ٿئي، تنهن کي اسم يا ضمير جي حالت چئبو آهي. (گرامر ۾ پنج حالتون آهن: ١. حالت فاعلي ٢. حالت مفعولي. ٣. حالت جَدي ۴. حالت اضافت ۵. حالت ندا).

– **حالَتَ اِضافَت:** ث. نسبت يا لاڳاپي واري صورت – گرامر موجب اسم يا ضمير جي اها حالت، جنهن ۾ اسم يا ضمير جي لفظ جي پويان "جو – جا – جي – جُون – جي – جَن" منجهان يا ڪو حرف اضافت اچي.

– **حالَتَ جَري:** ث. گرامر موجب اسم يا ضمير جي اها حالت جنهن ۾ اسم يا ضمير جي پويان حرف جر جي علامت جهڙوڪ: "۾ – کي – تي وغيره" اچي.

– **حالَتَ فاعِلِي:** ث. اسم يا ضمير جي اها حالت، جنهن ۾ هو جملي جو "فاعل" ٿي ڪم اچي.

– **حالَتَ ڪَرڻُ:** جُٽ ڪرڻ – زيادتي ڪرڻ – تعدي ڪرڻ.

– **حالَتَ مَفعُولِي:** ث. اسم يا ضمير جي اها حالت، جنهن ۾ هو جملي جو "مفعول" ٿي ڪم اچي.

– **حالَتَ نِدا:** ث. گرامر موجب اسم جي اها حالت، جنهن ۾ ان کي ڪو سَڏُ ڪيو وڃي يا ڪنهن لفظ جي اها حالت، جنهن سان عجب، خوشي، سَڌَ يا ارمان ظاهر ڪيو وڃي.

– **حالَتَ نَزعُ:** ث. سَڪرات جي حالت – چالاڻي جو وقت – روح پرواز ٿيڻ واري حالت – دم نڪرڻ واري گهڙي.

– **حالَتِيو ج حالَتِيا:** ذ. صفت. حال ۾ آيل – مجذوب – عاشق.

• **حالِيُ:** اسم خاص. اردو زبان جو هڪ مشهور شاعر (مولانا الطاف حسين حالي پاڻي پَتيءَ جو تَخَلُص).

• **حَامَ ج حَامُون:** ث. [ع. حِمايَة = طرفداري] ذمو. قبوليت. داڙَ – هِٻاڪَ – همت – يقين.

– **حامَ باسڻُ:** قبول ڪرڻ – ذمو کڻڻ.

– **حامَ ڀَرڻُ:** ذمہ داري کڻڻ لاءِ هائوڪار ڪرڻ – دلاسو ڏيڻ – اقرار ڪرڻ.

– **حامَ هَڻڻُ:** هِٻاڪَ هڻڻ – داڙَ هڻڻ.

• **حامُ:** اسم خاص. حضرت نُوحُ عليه السلام جي هڪ پٽ جو نالو (جنهن جي نسل مان حبشي پيدا ٿيا).

• **حامِدُ ج حامِدَ:** ذ. صفت. [ع. حَمِدَ = هن ساراهيو] تعريف يا ساراهہ ڪندڙ – ثنا ڪندڙ – حضرت مُحمّد صلي الله عليه و آله وسلم جو هڪ صفاتي نالو. اسم خاص. سنڌ جي هڪ نامياري شاعر جو نالو "حافظ حامد تکڙائي".

– **حامِدائُو ج حامِدائُو (ت):** ذ. صفت. (جاڻي واڻي) پنهنجي تعريف پاڻ ڪندڙ – خودثنائي.

– **حامِدِين:** ظرف. [ع. عَمداً جي بگڙيل صورت] جاڻي واڻي – ڏسي وائسي – عمداً – ارادي سان (ارادة).

• **حَامِدُ واهُ:** اسم خاص. تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **حامِرو:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **حَامِلُ:** صفت. [ع. حَمَلَ = هن کنيو] کڻي ويندڙ – کڻندڙ – ڍوئيندڙ – بار کڻندڙ – حَمالُ – قُلي – مزدور.

– **حَامِلُ وَحِيُ:** صفت. وَحي کڻي ايندڙ – خداتعاليٰ جو ڪلام کڻي اچڻ وارو. اِلهامُ آڻيندڙ. حضرت جبرائيل عليه السلام جو هڪ لقب.

– **حَامِلَہ:** ث. ٻار جو پيٽ ۾ بار کڻڻ واري عورت. پيٽ واري عورت. پيٽ سان. ٻن جِيئَنِ سان. گـَرڀِڻي – گـَرڀونتي – ڏکي – ڳورهاري.

• **حَامِيُ ج حَامِيَ:** ذ. صفت. [ع. حَمَيٰ = هن بچايو] بچائيندڙ – مددگار – حمايتي – مدد ڪندڙ – مُعاون – پرجهلو – ٻانهن ٻيلي – واهرو – ٻُنيرائي ڪندڙ – حاميڪار – ساٿي – نگهبان – رکوال – سنڀال ڪندڙ – پاٺيوار. الله تعاليٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

– **حَامِيُ ٿِيڻُ:** مددگار ٿيڻ. ٻانهن ٻيلي ٿيڻ. حمايت ڪرڻ. طرفداري ڪرڻ. ٽيڪو ڏيڻ.

– **حَامِيڪَارُ ج حَامِيڪَارَ:** ذ. صفت. ڪنهن ڪم ۾ مدد ڪندڙ. طرفداري ڪندڙ. مددگار. ٻانهن ٻيلي. پرجهلو. حمايتي. حمايت ڪندڙ.

• **حَامِي ج حَامِيُ:** [ع. حَامَ] حمايت – مدد – آڌار – ٽيڪ – ڏِي.

Gul Hayat Institute

— **حامِي ڀَرڻُ:** حامِ ڀرڻ — اقرار ڪرڻ — ذميداري کڻڻ.

• **حَامِيدَپُورُ:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حَامِيو ج حَامِيَا:** ذ. صفت. [ع. حَامِيَة = گرم. بچاءُ ڪندڙ] گرم — ڪوسو — تَتَلُ — باهه ٿيل — ساڙيندڙ — ٻرندڙ.

• **حَاوِيُ ج حَاوِيَ:** ذ. صفت. [ع. حَوِيَ = هن گڏ ڪيو] گهيرو ڪندڙ — گهيريندڙ — قابو ڪندڙ — ڇانئجي ويندڙ — غالب — ڪنهن فن ۾ ڪامل — ماهر. آوي (ڪنيارجي).

• **حَائِلُ ج حَائِلَ:** ذ. صفت. [ع. حَالَ = هو وچ ۾ پيو] روڪيندڙ. وچ ۾ پوندڙ. آڏو ايندڙ. رنڊڪ وجهندڙ. (ظرف). پرسان. پاسي ۾. (ث) آڏ — روڪَ — رنڊڪ — آڙ.

• **حَبُ:** اسم خاص. ضلعي ڪراچيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حَبُ:** اسم خاص. هڪ نديءَ جو نالو. جا ڪراچيءَ کان ست ڪوهه پري پٻ جبل جي اُتر واري قطار وٽان بلوچستان جي حد مان هلي ﺑﻪ سؤ چاليهه ميلن ۾ پٽ پسائيندي ڪراچي جي پريان ڪيپ مانز (راس العماري) وٽ عربي سمنڊ ۾ ڇُٽي ٿي. بيابان — ميدان. "اڳيان هاڙهو حَبُ لڳو پيو آهي."

• **حَبُ ج حَبَ (ع. حُبُوبُ):** ذ. [ع] داڻو — دوا جي ٺاهيل گوري — ٽڪي — ڳوڙهي — گوري — گولي. ٻج — تُخم.

• **حُبُ:** ث. [ع. حُبَّ = پيار] پريت — پريم — عشق — سِڪَ — چاهه — چِڪَ — اُنس — لاڙو — شوق — آرزو — تمنا — سَڌَ — مرضي — دوستي — واقفيت — آشنائي — صحبت.

— **حُبَائِتو ج حُبَائِتا:** ذ. صفت. قرب وارو. محبت وارو. محبتي.

— **حُبُّ ذَاتُ:** ث. پنهنجي ذات جو عشق. خود پسندي. خودي.

— **حبالْوَطَنُ:** ث. پنهنجي وطن. ملڪ يا ڳوٺ جي سڪ يا محبت. وطن لاءِ دلي پيار جو جذبو.

— **حُب الْوَطَنِيُ:** ث. وطن يا ديس لاءِ دلي محبت جو جذبو.

• **حُبابُ ج حُبَابَ:** ذ. [ع. حَب = داڻو. گولي] پاڻيءَ جو ڦوٽو. پاڻيءَ جو ڦوڪٽو. ٻوڙيو — ڦوڦينڊو — ٻُلبُلو — ڦَڦڪٽو — ٻڙڪٽو (پاڻيءَ جو). جَرڦوٽو "هوءِ جي جهرڪيا جَرَ تي، سي تان سپ حُبَاب" (شاهه).

— **حُبَابِيُ ج حُبَابِيَ:** ذ. صفت. پاڻي ڦوٽي وارو. پاڻيءَ جي ڦوٽي جهڙو. سنهون — پِتِرو — هلڪڙو — ذرڙو — باريڪ.

• **حَبْسُ ج حبْسَ:** ذ. [ع. حَبَسَ = هن قيد ڪيو] قيد — بند — قيدخانو — بنديخانو — جيل — ترِمُ — تُرنگُ — ٽيپَ — سزا. هوا جي بند ٿيڻ جي حالت. رُڳهه — ٻُوسات — مُونجهه — گهُٽَ — اُٻَسَ.

— **حَبْسِ بيجَا:** ذ. ناجائز طور تي ڪنهن کي بند ڪرڻ جي حالت. ناحق روڪ ناحق بند.

— **حَبْسِ ٿيڻُ:** هوا جو بند ٿيڻ. اُٻس ٿيڻ. ساهه گهُٽجڻ.

— **حَبْسِ دَمُ:** دم جو گهُٽجڻ يا ساهه بند ٿيڻ جي بيماري. دم جي بيماري. جوڳين، صوفين وٽ گهڻي دير تائين دم بند ڪرڻ جو هڪ طريقو.

— **حَبْسِ دَوَامُ:** ذ. جنم ٽيپ — عمر قيد.

• **حَبْشُ:** اسم خاص. [ع. حَبْش = شيدي] آفريڪا کنڊ ۾ هڪ ملڪ جنهن ۾ ڪارا ماڻهو گهڻا تا رهن. سوڊان — زنجبار — شيدين جو وطن. حبشين جو ملڪ. آئبيسينيا.

• **حَبْشِيُ ج حَبْشِيَ:** ذ. صفت. حبش ملڪ جو رهاڪو. ڪاريءَ چمڙيءَ وارو ماڻهو. شيدي (ث. حَبْشڻ ج حَبْشڻون).

• **حَبْلُ:** ث. [ع. حَبَلَ = هن ٻڌو] رَسي — نوڙي — ٿُلهو ڏاڳو — رَڳَ — نبض — نار — نَس.

— **حَبْلُ الْوَرِيْدُ:** ث. شاهه رَڳَ — گردن جي رَڳَ.

• **حُبُوبُ:** ذ. [ع. حَبَّ = داڻو. گولي]. حَبَّ جو جمع — داڻا. پاڻيءَ جا ٻوڙيا — ڦُوڪٽا — ڦوڦينڊا. ڪوڙا افواهَ — ڏِونگَلَ — سَنْسَنِي — اُڏو — هَوَرُ — گپُ — هاواڻو — ڪوڙيون خبرون. هُلُ — بغاغو — اُڌاهُ.

— **حُبُوبَاتُ:** ذ. ڪوڙا افواهَ — ڪوڙ — بَدوڙ — ڪوڙيون خبرون.

— **حُبُوبَاتِي ج حُبُوبَاتِيَ:** ذ. صفت. ڪوڙا افواهه اُڏاريندڙ. اجايا هل هلائيندڙ. افواهي — ڌاهه ڌاهيندڙ.

— **حُبُوبَ اُڏارڻُ:** ڪوڙا هُل اُڏارڻ. افواهه پکيڙڻ. بدنامي ڪرڻ. الزام مڙهڻ.

— **حُبُوبَ ڌاهڻُ:** ڪوڙا ڌاهَ ڌاهڻ.

• **حَبِيبُ ج حَبِيبَ:** ذ. [ع. حَبَّ = هن پيار ڪيو] پيارو — پيار وارو — پرين — پريتم — حُب وارو — محبوب — دِل وارو — دِلدارُ — مُحِبُ — سڄڻ — دوست — يارُ — معشوق — محبوب. رسول ڪريم صلي الله عليه و آله وسلم جن جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

Gul Hayat Institute

— **حَبيبَاڻو ج حَبيبَاڻَا:** ذ. صفت. دوست وارو. دوست جو. دل گهُرئي جو. پياري جو. دوستاڻو – ياراڻو. (ث. حبيباڻي ج حبيباڻيون).

— **حَبيبَاڻي هيجَ:** ث. محبوب جي سِڪ يا چِڪ. ”حبيباڻي هيجَ، پسين مُنهن ميهار جو.“ (شاهه).

— **حَبيبِ خُدا:** خدا جو پيارو – حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عيله و آله وسلم.

— **حَبيبِي ج حَبيبِيُ:** ذ. صفت. حبيب جو حبيب وارو. دوست جو. يار جو.

• **حَـتـرُ ج حَـتـرَ(ت):** ذ. [ع. حَذَر جي بگڙيل صورت] احتياط – پاسو – پرهيز – خيال – پؤ – لحاظ.

• **حَتَّيٰ:** ظرف. [ع] تائين – ايستائين – ايستائين جو – جيستائين – ايتريقدر – جيتريقدر – ڪنهن حد تائين – تيستائين.

— **حَتي الاِمڪَان:** ظرف. جيستائين ٿي سگهي. جيترو ٿيٽو هجي. وَسَ آهر. پُڄنديءَ سارو.

— **حَتيٰ ڪ:** ظرف. ايستائين جو. ايتريقدر جو.

— **حَتيٰ الْمَقْدُوْر:** ظرف. پهچ آهر. پُڄنديءَ سارو. وس آهر. حَتَّي الامڪان.

— **حَتيٰ الْوَسْع:** ظرف. حَتيٰ المقدور. وُسعت يا پُڄنديءَ آهر. جيترو وس پُڄي. پنهنجي طاقت آهر. وس آهر.

• **حَجُ ج حَجَّ:** ذ. [ع. حَجَّ = هن حج ڪيو] لغوي معنيٰ ”ارادو ڪرڻ“ ۽ اصطلاحي معنيٰ ”ڪعبة الله جي طواف ۽ ٻين احڪامن جو عبادت جي نيت سان ارادو ڪرڻ.“ اسلام جي پنجن رڪنن مان هڪ رڪن (جو عرفات جي ميدان ۾ ذوالحج جي نائين تاريخ خاص حڪمن جي بجا آوري سان ادا ٿئي).

— **حَج اَصغَرُ:** ذ. ننڍو حَجَ. عمري جي ادائي کي حج اصغر سڏبو آهي، جنهن ۾ احرام ٻڌي مڪي ۾ اچبو آهي ۽ پوءِ بيت الله جو طواف ڪري، صفا مروه ۾ ڊوڙي احرام لاهبو آهي.

— **حَجِ اَڪبَرُ:** ذ. وڏو حج. هن ۾ عمره سان گڏ عرفات تي وڃبو آهي ۽ اهو نائين ذوالحج ۾ ادا ٿيندو آهي. عام ماڻهو جمعي جي ڏينهن واري حج کي حج اڪبر سڏيندا آهن. صوفين جي اصطلاح ۾ جذبِ قُلوب (دليون گرويده ڪرڻ يا موهڻ). دل وَٽڻ. نفس مارڻ.

— **حَجُ پڙهڻُ:** حَجَ ڪرڻ. حجَ جا مقرر شرط بجا آڻڻ.

— **حَجُ چڙهڻُ (ت):** من جو مطلب پورو ٿيڻ.

— **حَجُ ڪَرڻُ:** احرام ڪري بيت الله شريف جي زيارت تي وڃڻ. نائين تاريخ ذوالحج مهيني جي عرفات جي ميدان ۾ حاضر ٿيڻ ۽ مقرر شرط بجا آڻڻ.

— **حَجُ ڪَٽڻُ:** حَجَ جيترو ثواب حاصل ڪرڻ. وڏو خير جو ڪم ڪرڻ. حاجت روائي ڪرڻ.

• **حُجَ ج حُجُون:** ث. [ع. حُجت] حُجَت – گستاخي – گـهُرائپ – دوستاڻو ناتو. دلاسو – همّت. اُميد – آسرو – پروسو.

— **حُجَ پائي اَچڻُ:** اُميد رکي اچڻ. آسرو سمجهي اچڻ.

— **حُجَ ڪَرڻُ:** گستاخي ڪرڻ. گـهُرائپ ڪرڻ. پڪو آسرو رکي ڪو ڪم ڪرڻ.

• **حِجَابُ ج حِجَاب:** ذ. [ع. حجَبَ = هُن ڍڪيو. هو وچ ۾ آيو] پردو – پڙدو – اوٽ – آڙَ – آڏَ – روڪ – رنڊڪ ”گهڙو پڳو تہ گهوريو، پاڻا هو حجاب.“ (شاهه). ڦڪائي – شرم – پاڪدامني – پرم – غيرت – لحاظ – رياءُ – حياءُ – لَڄ.

— **حِجَابَانَہ:** ظرف. حجاب سان. شرم و حَياءُ سان.

— **حِجَابُ لَٽڻُ:** شرم لهڻ – لَڄ نہ ٿيڻ.

— **حِجَابُ ڇڏڻُ:** شرم حيا ڇڏڻ. بي حيا ٿيڻ.

— **حِجَابُ ڪَرڻُ:** لڄ ڪرڻ. پردو ڪرڻ. لحاظ ڪرڻ.

• **حَجَّاجُ:** اسم خاص. [ع] عراق جي هڪ ظالم گورنر جو نالو (حجاج بن يوسف ثقفي سن ٦٦١ ع کان ٧١٤ ع تائين).

• **حُجَّاجُ ج حُجَّاجَ:** ذ. [ع] حَاجَ جو جمع – گهڻا حاجي.

• **حِجَازُ:** اسم خاص. [ع. حَجَزَ = هن روڪيو. هو وچ ۾ آيو] عربستان جو وچ وارو علائقو (جنهن ۾ مڪہ، مدينہ ۽ طائف اچي وڃن ٿا. جيڪين تہ هيءَ ملڪ نجد ۽ تهامہ جي وچ ۾ آهي انهيءَ ڪري ”حِجاز“ سڏجي ٿو).

• **حَجَامُ ج حَجَامَ (اصلي صورت حَجَّامُ):** ذ. صفت. [ع. حَجَمَ = هُن ٽڪو ڏنو] حجامت ڪندڙ – سَنوارتَ ناهيندڙ – اُسْتو – نائي – حَجَمُ. (ث. حَجامڻ ج حَجامڻيون). ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (وات وڏو – مٿان ڳاڙهو – هيٺان اڇو. هڪ فوٽ ڊيگهہ ۽ هڪ فوٽ ويڪر). نَرُ پنيوري. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

– **حَجَامَت ج حَجَامَتُون:** ث. حجامڪو ڪم – سَنوارت – وارن ڪوڙڻ يا ٻٺائڻ جو ڪم – سيرب.

– **حَجَامَت ٻَٺائڻُ:** متو ڪوڙڻ يا متي جا وار ڻاهڻ – لٽڻ – ٺڳڻ.

– **حَجَامَت ڪَرائڻُ:** وارن ۽ ڏاڙهي وغيره جي سنوارت ڪرائڻ. پاڻ ٺڳائڻ – نقصان پرائڻ.

– **حَجَامَت ڪَرڻُ:** حجامڪو ڌنڌو ڪرڻ – سنوارت ڻاهڻ – وار ڻاهڻ – صفائي ڪرڻ – ٺڳڻ.

– **حَجَامَت لاهڻُ (ت):** حجامت ڪرڻ – سيرب لاهڻ – ٺڳي ڪرڻ.

– **حَجَامُو:** اسم خاص. سنڌو نديءَ مان نڪرندڙ هڪ ڦاٽ جو نالو (ضلعي ٺٽي ۾). تعلقي گهوڙاٻاريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حَجَامَڻ:** اسم خاص. تعلقي ڏڪڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حَجَامِڻِ ج حَجَامِڻيون:** ث. 'حَجَامَ' جو مؤنث. اها عورت جيڪا شادي غمي جي موقعي تي گهروارين عورتن کي ڪم ڪار ۾ مدد ڪري.

• **حُجَّت ج حُجَّتُون:** ث. [ع. حَاجَّ = هن بحث ڪيو] ثابتي – دليل – بُرهان. بحث مباحثو – قيل و قال – سوال جواب – دعويٰ جو جواب – دليل بازي اعتراض – عذر تڪرار – جهڳڙو – زيادتي. گستاخي – حَجّ ـ اُميد – آسرو – سَڌَ – تمنّا.

– **حُجَّت اُٿارڻ:** سوال جواب ڪرڻ. اعتراض ڪرڻ. دليل بازي ڪرڻ. اجايا عذر ڏيڻ. بهانا ڏيڻ. ڦڏو وجهڻ. شڪ اُٿارڻ.

– **حُجَّت پَڄڻُ:** ٻئي کي ڪوڙو ثابت ڪرڻ.

– **حُجَّت تَردِيدِيُ:** ڪنهن دُرجي خلاف بحث.

– **حُجَّت ڪَرڻُ:** تڪرار ڪرڻ. بحث ڪرڻ. جهيڙو ڪرڻ. دليل ڏيڻ. هَٽ چِراند ڪرڻ. گستاخي ڪرڻ.

– **حُجَّتُ الاِسْلَام:** اسلامي تعليمات جو وڏو ۽ مستند عالم – امام غزالي رحمة الله عليه جو لقب.

– **حُجَّتِي ج حُجَّتِيَ:** ذ. صفت. دعويٰ ڪندڙ. عذر ڪندڙ. سبب ڏيندڙ. تڪراري – جهيڙاڪ – جهڳڙالو – بحثي – بحث مباحثو ڪندڙ – حُجَت ڪندڙ – گستاخي ڪندڙ – گهرو – گهاٽو – دل گهُريو.

• **حَجَرُ ج حَجَر(حِجَارَة):** ذ. [ع] پٿر – پهڻ ـ پاهڻ – سَنگ.

• **حَجَرُ اَسْوَدُ:** ذ. ڪَعْبَةُ اللهِ جي پِٽ ۾ لڳل ڪاري رنگ جو پٿر، جنهن کي طواف ڪرڻ مهل چُمي ڏني ويندي آهي.

– حَجَرُ اليَهُوْد: ذ. هڪ قسم جو پٿر جو گردي جي پٿريءَ لاءِ دوا ۾ ڪم اچي ٿو سَنگ يَهُوْدُ.

– **حُجْرا (ڪ – ل):** ذ. پرت جو هڪ قسم.

– **حُجَرات:** ث. [ع] قرآن شريف جي اُٺونجاهينءَ سورة جو نالو.

– **حُجْرو ج حُجْرا:** ذ. [ع. حُجْرةُ] ڪوٺڙي – عبادت ڪرڻ لاءِ خلوت خانو. مسجد سان لڳ ننڍڙي ڪوٺي.

– **حُجْرَهْ نَشِيْن:** ذ. صفت. حُجري ۾ ويٺل. تارڪ الدّنيا. ڏاڪي يا چلي ۾ ويٺل.

– **حَجَف ج حَجَفُون (ت):** ث. [ع. هَجْوَ جي بگڙيل صورت] ٺوڪَ – چِٽَرَ – ٺٺولي – مَسخري.

– **حَجَلَه:** ث. [ع. حَجلَ + هُن ڪُنوار جو پلنگ ٺاهيو] گهوٽ ڪُنوار لاءِ ڻاهيل سيج.

– **حُجَمُ ج حَجَمَ:** ذ. [ع. حَجَمَ = هُن ٿُڪو ڏنو] سناوَرت ڻاهيندڙ – حَجامُ – نائي اُستو – مڇيءَ جو هڪ قسم. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **حَدّ ج حَدُوْنَ:** ث. [ع. حَدَّ = هن نشان مقرر ڪيو. هُن سزا ڏني] ڪنارو – ڇيڙو – دنگ – پڇاڙي – پڇاڙي – آخري جاءِ ـ پُڇڙي – سَرحَد – پوڇڙُ – پوڇڙِي – وِيري – ڇيهُ – اَنتُ – نشانُ – سَنڌو – سيڙهو – حاطو. ٻيلو – جهنگ. (ت) – اسلامي شريعت موجب مقرر ڪيل سزا (صفت) گهڻو – زياده ـ نهايت.

– **حَدّ بَسْت:** ث. حد بندي – حدّ جو بندوبست – دنگ ڪرڻ – نشان ڪرڻ – نبيرو ڪرڻ – زمين جون حدون مقرر ڪرڻ.

– **حَدّ بُلوغ:** ث. بالغ ٿيڻ جي وَهِيُ يا عُمر.

– **حَدّ بندي ج حَدّ بَند يُوْنَ:** ث. دنگ جي مقرري – سرحد بندي.

– **حَدّ ٻَڌڻ:** حَدّ مقرر ڪرڻ.

– **حد ٽپڻ:** مقرر جاءِ کان اڳتي وڃڻ. گناهه جهڙو ڪم ڪرڻ. حدن کان ٻاهر نڪري وڃڻ.

– **حدّ جي اندر:** ظرف. حدّ ۾ ـ پڄت ۾ ـ ٿي سگهڻ جي دائري ۾.

– **حَد حَد:** حَد اندر. "حد حد هليا هر ڪوءِ، بيحد چليا نه ڪوءِ" (شاهه).

Gul Hayat Institute

– **حَدّ شَرع:** ث. شريعت موجب آخري سزا. مقرر سزا. سزا لاءِ شريعت جو قانون.

– **حَدّ فاصل:** ث. ٻن شين جي وچ ۾ اچي جُدا ڪندڙ شيءِ.

– **حَدّ ڪَرَڻ:** ڇيهه ڪرڻ – ڇيڙو ڪرڻ – آخر ڪرڻ – اِنتها ڪرڻ – دنگ ڪرڻ – پورو ڪرڻ – ختم ڪرڻ – اڳتي نه وڌڻ – عجب جهڙو ڪم ڪرڻ – ڪمال ڪرڻ – تمام گهڻو ڪرڻ – اِترو گهڻو ڪرڻ جنهن کان وڌيڪ ناممڪن هجي.

– **حَدّ کان ٻاهر:** ظرف. دنگ کان پري. حدّ کان وڌيڪ. بي انتها – بيحد – تمام گهڻو.

– **حَدَ کان وڌڻ:** پنهنجي حيثيت کان اڳتي قدم وڌائڻ – پُڄت کان ٻاهر قدم کڻڻ – وِت کان ٻاهر هلڻ.

– **حَدّ کان وڌيڪ:** ظرف. حَدّ کان زياده. بي شمار – بي انداز – بيحد.

– **حَد نه رَهڻ:** انتها تي پهچي وڃڻ – دنگ تي وڃڻ – تڪميل تي وڃڻ.

• **حَدادُ ج حَدادَ:** ذ. [ع. حديدُ + لوهُ] لوهه جو ڪم ڪندڙ لوهـُر – لوهار. جيل جو داروغو.

• **حِدتَ ج حِدتُون:** ث. [ع. حَدّ = هُن اوزار تکو ڪيو] تيزي – تکائي (گرمي جي). تلوار جي ڌارَ – زور – طاقت – قوّت.

• **حَدَسُ ج حَدَس (ت):** ذ. (حَسَدَ جي بگڙيل صورت). ساڙُ – ڪينو – بُغض – حَسَدُ.

• **حُدُودُ:** ث. [ع] حَدّ جو جمع – حَدُونَ.

– **حُدُودِ اَربَع:** ث. [ع. حُدُودُ = حدون يا پاسا + اَربَع = چار يعني چار پاسا] چارئي طرف – چار حدون – چار پاسا (اوله – اوير – اُتر ۽ ڏکڻ).

– **حُدُودِ اَرضِي:** ث. [ع. اَرضُ = زمين] زمين جي حد بندي.

• **حَدهُ زئِي:** اسم خاص. لاشاري بلوچن جو هڪ قبيلو. جو گهُراماڻين جي شاخ آهي.

• **حُدِي:** ث. [ع. حَدا = هُن تنوار ڪئي] (عربستان ۾) اُٺ کي تکو هلائڻ لاءِ هڪ تنوار.

• **حُدِي خوان:** ذ. صفت. تنوارينڌڙ – جَتُ. اُٺ کي تنواري هلائڻ وارو.

• **حُدَيبِيه:** اسم خاص. هڪ جاءِ جو نالو جتي ٦٢٨ ع ۾ حضرت مُحمّد صلي الله عليه و آله وسلم ۽ قريش جي وچ ۾ صلح نامو ٿيو هو.

• **حَديثَ ۽ حَديثُونُ:** ث. [ع. حَدثَ = هُن ڳالهه ٻڌائي] نئين ڳالهه – نئين شيءِ – خبر – روايت – حڪايت – بيان – قِصو – نصيحت. رسول مقبول جي قول ۽ فعل جي خبر. ذڪر.

– **حَديثَ سمجهڻ:** ڳالهه کي صحيح سمجهڻ. خواهه مخواهه ڪنهن جي ڳالهه تي يقين ڪرڻ.

– **حَديثَ سُڻائڻ:** نئين ڳالهه ٻڌائڻ. هيئنانهيون متانهيون ڳالهيون ٻڌائڻ.

– **حَديثُونَ ڪَرَڻ:** جُنيون ڪرڻ – تعديون ڪرڻ – تنگ ڪري ڇڏڻ.

• **حَدِيدُ:** ذ. [ع. حَدِيدُ = لوهُ] ڌاتوءَ جو هڪ قسم – لوهُ – لوهه جو اوزار – لوهه جو توپ. اسم خاص. قرآن شريف جي هڪ سورة – (صفت). تِکو – تيز.

• **حَديقو ج حَديقا (حَدائِق):** ذ. [ع. حَدِيقَة = چوديواريءَ وارو باغ] باغ – چمن – باغ جنهن جي چوڌاري پٽ هجي. ڪجهيءَ جي وڻن جو باغ.

• **حديڪي:** اسم خاص. تعلقي تنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حَذاقَت:** ع. ڏسو "حَاذِقُ". مهارت – عقلمندي – ڏاهپ – سياڻپ.

• **حَذرُ ج حَذَرَ:** ذ. [ع. حَذرَ = هو خبردار رهيو] خبرداري – اڳ ڇيني – دورانديشي – ڏاهپ – انديشو – خوف – ڊپ – ڏرُ – ڀؤ – پرهيز – پاسو – بچاءُ – اِجتِنابُ – اِحتياطُ – اِنڪارُ.

– **حَذرُ ڪرڻ:** پرهيز ڪرڻ – نٽائڻ – انڪار ڪرڻ.

– **حَذرُتُون:** ظرف. خيال سان – سمجهه سان.

• **حَذفَ:** ز. [ع. حَذفَ = هُن ڪٽيو. هُن ڇانگيو] ڇانٽَ – ڪٽ – ڇانگ – گهٽتائي – ڪمِي.

• **حَذفُ ڪرڻ:** گهٽ ڪرڻ – ڇانگ ڪرڻ – ڪڍي ڇڏڻ. وڍڻ – جُدا ڪرڻ.

• **حُرّ ج اَحرار:** ذ. صفت. [ع. حَرُ = هو آزاد ٿيو] جو ڪنهن جو ٻانهو نه هجي. آزاد. (اسم خاص). پير پاڳاري جي مريدن جو لقب. هڪ ذات جو نالو. حضرت امام حسين(ع) جي مقابلي ۾ ميدانِ ڪربلا ۾، يزيد جي موڪليل لشڪر جو هڪ سپه

Gul Hayat Institute

سالارُ (جو بعد ۾ ڦري حضرت امام حُسين(ع) جي پاسي آيو). "هُتي هدايت حُرَ کي، اَزل ۾ اصلا. حُرَ هلي آيو، مانجهي مَردانو." (شاهه).

— **حُرِيَت ج حُرِيَتُونْ:** ث. غلامي نه هئڻ جي حالت — آزادي.

● **حِرا:** اسم خاص. [ع] مڪه شريف جي ويجهو هڪ ٽڪريءَ جو نالو (جنهن جي چُر ۾ حضرت نبي ڪريم جن عبادت لاءِ وڃي رهندا هئا). اها جاءِ جتي پهرين وحي نازل ٿي — غارِ حِرا.

● **حَرارَتُ ج حرارتون:** ث. [ع. حرّ = هو گرم ٿيو] گرمي — تپش — حِدّتَ — ڪاڙهو — ڪوساڻ — سوزش — تابش — گرمائش — جوش — تاءُ. تپ — هلڪو بخار — بدن ۾ رت جي گرميءَ جو دؤرو. غُصو — غضب — ڪِروڌ — ڪاوڙ.

— **حرارت ٿي پوڻ:** ٿورو تپ ٿي پوڻ. بخار اچي وڃڻ.

— **حَرارَتِ دِيني:** مذهبي جوش — مذهبي غيرت.

— **حَرارتِ غَريزِي:** بدن جي قدرتي طاقت.

● **حِراسَتَ ج حِراستُونْ:** ث. [ع. حَرَسَ = هن سنڀال ڪئي] سنڀال — حفاظت — نگراني — نگهباني — پهرو. قيد — قابو — بند — حوالات — نظربندي. دولاب — ٺڳي — دغا — فريب. اٽڪل بازي — حرفت — هوشياري.

— **حِراست ۾ رَهَڻُ:** حوالات ۾ رهڻ — نگهباني ۾ رهڻ — نظربند رهڻ.

● **حَرامُ ج حَرامَ:** ذ. [ع. حَرَمَ = هن منع ڪئي] منع ڪيل — رد ڪيل — ممنوع — منع ٿيل — بي قاعدي — ناجائز — ناروا — غير مُباح — اڻ رهائيندو — شريعت جي خلاف. پليت — نجس — ناپاڪ. زنا — بدڪاري — بدپيشو — ڪَسبُ. 'حَلالُ' جو ضِدَ. حرمت وارو — "مَسجِدِ الحَرامِ ـ مُحَرمِ الحَرام وغيره." اصطلاح ۾: عظمت وارو — وڏائي وارو — حرمت وارو — پاڪ — پوتر — جنهن کي پليديءَ کان محفوظ رکيو وڃي. جنهن جو احترام ڪيو وڃي.

— **حَرامُ ٿِيڻُ:** مُردارُ ٿيڻ — خراب ٿيڻ — جانور جو تڪبير سان ذبح ٿيڻ کان اڳ مري وڃڻ. ضايع ٿي وڃڻ.

— **حَرامِپائِي ج حَرامِپائِيُونْ:** ث. حرامزادائي — حرامزادگي. لچائي — خرابي.

— **حَرامَ جو مالُ:** ذ. مفت جو مال — ناجائز دولت. بدڪاريءَ جو ڪمايل مال. بڇڙائي سان هٿ ڪيل مال.

— **حَرامَ جِي هَڏِي پيٽَ ۾ پَوَڻُ:** مفت جو مال کائڻ. ناجائز طريقي سان هٿ ڪيل مال کائڻ. رشوت ملڻ.

— **حَرامُ خورُ ج حَرامُ خورَ:** ذ. صفت. حرام کائُو — حرام کائيندڙ. مردار کائيندڙ. ڀڙوت کائيندڙ. نمڪ حرام — مفت خور — ناجائز ڪمائي تي گذران ڪرڻ وارو.

— **حَرامُ خورِي ج حَرامُ خورِيُونْ:** حرام جي مال تي گذران. رشوت خوري. حرامپائيءَ جو ڪم. بي قاعدگي — نافرماني.

— **حَرامِڙائِي ج حِرامِڙائيُونْ:** ث. لچائي — خرابي — بدمعاشي — ٺڳي.

● **حَرامِڙو ج حَرامِڙا:** ز. صفت. حَرامِي — بدمعاش. حرامزاده ـ لُڇ. (ث). حَرامِڙِي ج حَرامِڙيُون.

— **حَرامزادائِي:** ث. بدمعاشي — لوفرپائي — لچائي — حرامزادگي — حرامپائي — بڇڙائي — بي حيائي — نالائقي — بدفضيلتائي — نافرماني.

— **حَرامزادِگِي ج حَرامزادِگِيُونْ:** ث. حرامزادائي — بي حيائي — ڪَمينَپَ — لچائي — شرارت — بدمعاشي — بڇڙائي.

— **حَرامزادو ج حَرامزادا:** ذ. صفت. حرام جي نُطفي مان ڄاوِلُ — زنا مان پيدا ٿيل. حرامي — بي نڪاحو — وَلَدُ الزِّنا. بدمعاش — ڪميڻو — لچو — لوفر — فسادي. (ث). حَرامزادِي ج حَرامزادِيُون.

— **حَرامڪارُ ج حَرامڪارَ:** ذ. حرام ڪندڙ — ناجائز ڪم ڪندڙ — زاني — زناخور — بدڪار.

— **حَرامڪارِي ج حَرامڪارِيُونْ:** ث. زِنا — بدڪاري — بڇڙائي — ڪارُمُنهائِي.

— **حَرامُ ڪَرَڻُ:** پليت ڪرڻ. نَجَسُ ڪرڻ. بدمزي ڪرڻ. خراب ڪرڻ. زنا ڪرڻ. بدڪاري ڪرڻ.

— **حَرامُ کائڻُ:** ناجائز ڪمائي جو مال کائڻ. زنا جي ڪمائي کائڻ. رشوت وٺڻ.

— **حَرام کائُو ج حَرام کائُو:** ذ. صفت. حرام جو مال کائيندڙ. رُشوَتِي — رشوت خور.

— **حَرامُ کي هَٿَ وِجهَڻُ:** بڇڙا ڪم ڪرڻ.

— **حرام موت مرڻ:** خودڪُشي ڪرڻ. پنهنجي جان پاڻ وٺڻ.

Gul Hayat Institute

– **حَرامِيْ ج حَرامِيْ:** ذ. صفت. زنا مان پيدا ٿيل ٻار. بي نِڪاحو. نڪاح کان اڳ ڄاول. وَلَدُالزِنَا – حَيْضِي ٻار. بدمعاش – لُچ – لُڦنگ – شرير – شيطان – ٺڳ – چور. انحرافي ڪندڙ – نافرمان – بيوقوف – حرام کائُو.

• **حَرِبَ:** ث. [ع] لڙائي – جنگ. قرلٽ – قُرمار.

• **حَـرْبُگاهُ ج حَـرْبُگاهَ:** ذ. لڙائيءَ جو ميدان. ميدان جنگ. رَزْمگاهه.

• **حَـرْبَه:** ذ. لڙائيءَ جي هڪ هٿيار جو نالو. اوزارُ – حملو – ڪاهَ – هَلاَنْ – ٽپو – جهَٽُ.

• **حَرْجُ (حَرِجُ) ج حَرجَ:** ذ. [ع. حَرِجَ = جڳهه تنگ ٿي] تنگي – سوڙهه – نقصان – ٽوٽ ـ ضَررُ – ڇيهو – گهاٽو – ڪمي – گهٽتائي – وقت جو ضايع ڪرڻ – دير.

– **حَرْجَاڻو ج حَـرْجَاڻَا:** نقصان جو عوضو.

– **حَـرْجُ وِجهَڻُ:** ٽوٽ وجهڻ – ڇيهو وجهڻ.

• **حِرْزِ:** ث. [ع. حَرِزَ = هن سنڀال ورتي] پناهه – پناهه جي جاءِ ـ بچاءُ سنڀالَ – حفاظت. تعويذ – جنتر منتر.

• **حِرْزِجَان:** پنهنجي سر جو بچاءُ.

• **حِرْصُ حِرْصَ:** ذ. [ع. حَـرَصَ = هن لوڀ ڪيو] لالچ – طمع – لوڀ – چاهه – موهه – خواهش – اِڇا – رغبت – سَڌَ – شوق – تَمنّا – آرزُو – اميد – وڏائي – مغروري – هٻچ.

– **حِرصائِڻُ:** مصدر. خواهش وڌائڻ – لالچائڻ – حرص ڏيارڻ – هِرڪائڻ.

– **حِرْص ڪَـرَڻ:** لالچ ڪرڻ – طمع ڪرڻ – هٻچ ڪرڻ.

– **حِرْصِيْ ج حِرْصِيْ:** ذ. صفت. لالچي – طمعي – لوڀي – تاڪائُو – حَرِيصُ – حارصُ – هٻچي – بُکيت – بُکيو. توريءَ گهٽيءَ تي سَڌَ ڪندڙ – سَڌڙيو.

• **حَـرْفُ ج حَـرْفَ:** [ع. حَـرَفَ = هو ڦِريو. هُن مَٽيو] لغوي معنيٰ طرف. پاسو – ڏارَ. ڪنارو – جبل جي چوٽي. ڪنهن ٻـ ٻوليءَ جي 'الف بي' جو هڪ اکر. آواز ظاهر ڪرڻ جو نشان. حَـرُفِ تَهَجّي. اکر جيئن: "اب ت وغيره". لفظ جو پَدُ – لفظ – جملو – ڪلمو – پٽڪو – سخن – قول – ڳالهه – ميار – مِهڻو – ڏوراپو. جيئن: "مون ڏي ماروئڙن جا، آهن حرف هزارين." ڏوهه – ڀل – خطا – قُصور – عتاب – الزام – حساب ڪتاب – پڇا ڳاڇا – پُڇاڙو. جيئن: .آنْ تانْ حرف هرو، مورائين معاف ٿيو." (شاهه). عيب – نقص – گهٽتائي. گرامر ۾ هڪ ڳالهائڻ جو ڀاڱو.

– **حَـرْفُ اَچِڻُ:** اکرن جي ڄاڻ پوڻ. پڙهڻ. خواري ٿيڻ. گِلا ٿيڻ. بدنامي ٿيڻ. الزام اچڻ. داغ لڳڻ. مَيار لڳڻ.

– **حَرْف اِسْتِثْناءَ:** . علم نحو جو هڪ اصطلاح. اهي حرف جي جُدائي يا نياري ڳالهه جي معنيٰ ڏيکارين يا منجهائن نئين ڳالهه پيدا ٿئي جهڙوڪ: سواءِ ڌارَ – مگر – بغير – بجز – پر – ليڪن – خواه وغيره.

– **حرف اِستَفْهَام:** ذ. اهو حرف يا لفظ جيڪو سوال يا پڇا ڪرڻ ۾ ڪم اچي. جهڙوڪ: ڇو – ڇا – ڪير – ڪهڙو – ڪيڏانهن – ڪڏهن – ڪٿي – ڪهڙو وغيره.

– **حَـرْف اِشارَهْ:** ذ. اهو ضمير جو لفظ جيڪو اشاري لاءِ ڪم اچي جهڙوڪ: هي – اِهي – هُو – اُهي وغيره.

– **حَـرْف اِشْتِراکُ:** ذ. اهو ضمير جو لفظ جيڪو ٻئي ضمير سان گڏ جي ڪم اچي جهڙوڪ: پاڻ – خود – پنهنجو وغيره. مان پاڻ – اسان پاڻ – هو پاڻ – منهنجو خود – پنهنجو خود وغيره.

– **حَـرْف اِضافَتَ:** ذ. اهو حرف جيڪو ٻين اسمن يا ضميرن جي وچ ۾ ملڪيت يا ٻي ڪا نسبت ظاهر ڪري جهڙوڪ: جو – جا سندو وغيره. ملڪ جو بادشاهه. بادشاهه جو پٽ. پٽ جو نالو وغيره.

– **حَـرْف اَفْسوس:** ذ. حرف ندا جو اهو لفظ جيڪو افسوس يا ارمان ڏيکاري جهڙوڪ: هاءِ هاءِ ـ واءِ ـ واويلا – آهه وغيره.

– **حَـرْف بَہ حَـرْف:** اکر بہ اکر – اکري طرح – لفظ لفظ ڪري – هُوبَهُو – سربستو – سمورو – سڄو – جُملي.

– **حَـرْف بَيَانُ:** ذ. علم نحو موجب اهي حرف جن مان ڪنهن جي ڪيل ڳالهه يا بيان جي معنيٰ نڪري. جيئن: هن چيو تہ. "آءُ وڃان ٿو." (تہ حرف بيان).

– **حَـرْف تاڪِيْد:** ذ. تنبيهه يا تاڪيد جي معنيٰ ڏيکاريندڙ حرف جيئن: خبردارُ! سنڀال! چيت! هان! هون! هرگز! متان!

– **حَـرْف تَحْسِيْنُ:** علم نحو موجب اهي حرف جن مان ساراهه جي معنيٰ نڪري. جهڙوڪ: "شاباس، واهه واهه، مرحبا، جسُ". حرف تعريف.

Gul Hayat Institute

– **حَرفِ تَشْبِيهه:** ذ. علم نحو موجب مشابهت يا هڪجهڙائي ڏيکاريندڙ لفظ جيئن: "وانگي – مثل – جان – جڻ ته – گويا" وغيره.

– **حَرفِ تَمَنّا:** ذ. علم نحو موجب 'سڌ يا تمنا' جي معنيٰ ڏيکاريندڙ لفظ. جهڙوڪ: "مَـرُ – ڀَلِ" وغيره.

– **حَرفِ تميز:** ذ. علم نحو موجب. قدر ڏيکاريندڙ لفظ. جهڙوڪ: "مس مس – هرويرو – هوريان – ڏاڍيان."

– **حَرفِ تَنبيهه:** ذ. ڏسو "حرف تاڪيد."

– **حَرفِ ٻڌي ڪَڍڻ:** گاريون ڏيڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ.

– **حَرفِ جَر:** ذ. گرامر جي اُن لفظن مان هڪ لفظ. اهو لفظ جو اسم يا ضمير جي پنيان اچي ۽ اُن جو لاڳاپو ٻئي ڪنهن لفظ سان ڏيکاري. جيئن: "پِت تي ڪانءُ ويٺو آهي." هِن جملي ۾ 'تي' حرف جر آهي.

– **حَرفِ جُملو:** ذ. گرامر موجب ڳالهائڻ جي اُن ڀاڱن مان هڪ ڀاڱو. اهو لفظ جو ٻن لفظن يا جملن کي پاڻ ۾ ڳنڍي. جيئن: ڪاغذ يا قلم، مَسُ ۽ قلم وغيره. "يا" ۽ "۽" حرف جملو آهي.

– **حَرفِ رکڻ:** ميار رکڻ. ڏوهه رکڻ. الزام مڙهڻ. سزا جي لائق ثابت ڪرڻ. شرمندو ڪرڻ.

– **حَرفِ زني:** ث. ڪنهن کي گهَٽِ وَڌِ ڳالهائڻ. جُٽِ _ تنبيهه – تنقيد – اجايو ڳالهائڻ.

– **حَرفِ ساڪن:** ذ. گرامر موجب جَزمَ وارو اکر.

– **حَرفِ سُڃاڻڻ:** اکر سڃاڻڻ. "الف – بي" ذهن نشين ڪرڻ.

– **حَرفِ شَرط:** ذ. علم نحو موجب شرط جي معنيٰ ڏيکاريندڙ لفظ. جهڙوڪ: "جي. جيڪڏهن اگر. اگرچه. جيتوڻيڪ. جڏهن. مگر."

– **حَرفِ شڪ:** ذ. علم نحو موجب. سڪ يا گمان ڏيکاريندڙ لفظ. جيئن: "متان. مبادا. شايد."

– **حَرفِ شناس:** ذ. صفت. اکر سڃاڻندڙ. ڪجهه پڙهيل. ٿورو گهٽو پڙهيل.

– **حَرفِ صَحِيح:** ذ. اهي حرف جيڪي حرف علت وانگر ٻي ڪنهن اکر سان گڏ جي آواز پيدا نه ڪن (ا، و ي کان سواءِ سنڌي ٻوليءَ ۾ باقي اٺيتاليهه اکر سڀ حرف صحيح آهن. جهڙوڪ: ب. ٻ. ڀ. ن. ڻ. هه ۽ ي).

– **حَرفِ صَوت:** ذ. علم نحو موجب. اهي لفظ جن مان جاءِ يا وقت جي معنيٰ نڪري. جيئن: "اڄ. ڪڏهن. ڪٿي. هِتي وغيره".

– **حَرفِ عَطف:** ذ. حرف جملو. علم نحو موجب. ميلاپ يا لاڳاپي جي معنيٰ ڏيکاريندڙ حرف.جهڙوڪ: "ب. ۽ اڻ. هر. بلڪ".

– **حَرفِ علت:** ذ. اهو حرف. جو ٻئي ڪنهن به حرف سان گڏجي اُچار ناهي (حرف علت سنڌي ٻوليءَ ۾ ٽي آهن. ا و ۽ ي).

– **حَرفِ گير:** ذ. صفت. نُڪته چيني ڪرڻ وارو – نُڪته چِيني. عيب ڪڍڻ وارو.

– **حَرفِ گيري ج حَرفِ گيريون:** ث. نُڪته چِيني – راءِ زني – عيب ڪڍڻ.

– **حَرفِ مُبهَم:** ذ. علم نحو موجب. ڪُجهه يا اِبهام ڏيکارڻ وارا لفظ. جهڙوڪ: "ڪو. ڪا. ڪي وغيره".

– **حَرفِ مَنفِي:** ذ. گرامر موجب اهو لفظ. جنهن مان ناڪار جي معنيٰ نڪري. جهڙوڪ: "نه. هرگز نه. نه نه. ڪِينَ. نَڪو. نَڪا. نَڪِي" وغيره.

– **حَرفِ نِدا:** ذ. گرامر موجب اهو لفظ. جيڪو سڏَ، سَڏَ. خوشي. عجب. ارمان وغيره ڏيکاري. جهڙوڪ: "او شَل. واهه. هاءِ" وغيره.

– **حَرفِ نِسبَت:** ذ. علم نحو موجب. تعلق يا لاڳاپو ڏيکاريندڙ لفظ "آڻ. آنو آڻو اينه. اينو. اَڪ. وار. آڻ" جهڙوڪ: (شاهه) شاهانه = شاهاڻو. (سال) ساليانه = ساليانو (روز) روزينه = روزينو وغيره.

– **حَرفِ هَرو:** ذ. حرف حساب – ليکو چوکو – مَيارَ. "آن تان حرف هَرو موراڻين معاف ٿيو" (شاهه).

– **حَرفِي ج حَرفِيُ:** ذ.صفت. حرف جو – حرف وارو – لفظي – اکري. مياردار – ڏوهاري – گنهگار. شرمسار – پشيمان. ڀليل – عيبدار.

– **حِرفَت ج حِرفَتون:** ث. [ع] ڪاريگري – ڌنڌو – پيشو – ڪسب – ڪم – هنر – دستڪاري. گُڻ – فَنّ – علم. چالاڪي – تجويز – اٽڪل – ڪِيڏ – ڏاهپ – هوشياري – حرڪت – حڪمت – عقلمندي – چَترائي – عَياري – مَڪاري – ٺَڳي – مَڪَرُ.

– **حِرفَت باز ج حِرفَت باز:** ذ. صفت. چالاڪ – عَيارُ مَڪارُ – ٺَڳُ.

Gul Hayat Institute

- حرفَتبازي ج حرفَتباز يُون: ث. سياڻپ – اٽڪل بازي – چالاڪي. مڪاري – عياري – ٺڳِي. اٽڪلي – حرفتي – فتنہ باز.
- حِرفَتِي ج حِرفَتِي: ذ. صفت. ڪيڏاري – اٽڪلي – ڪيڏيباز – سياڻو. هُنر وارو – ڪاريگر – هوشيار – چالاڪ – مڪريلو – ٺڳ – شرير – لُچ.
- حَرفِي: صفت. جنهن ڏي حرف هجي. مَياري. ڏوهي.

• حَرڪَت ج حَرڪَتُون: ث. [ع. حَرڪَ = هو چُريو] چُرپُر – چال – رفتار – گردش – ڦيرو – لوڏو – ڌوڏو – جُنبش – ٽَڙَڪَ – تَحَرُڪ – چور ڦور. ڪم – فِعل – عَمَلُ – ڪَرِتِي. ڪنهن کي ڪاوڙائڻ لاءِ ڪيل چُر – اڻ وڻندڙ ڳالهہ (ٻارن جي) – اجائي اُٿ ويهہ (ٻارن جي). مَستي – لُچائِي. ڪِتَ – چُراند – ڪونس ڦتائي – ڪينچل – چُر – شرارت – ڏ نگائي – خَلَلُ. مَسخري – چيڙچاڙ. ڦَتڪو – ڌَڙڪو – تَڙَپ – بيقراري – اِضطراب. ڦُصور – خطا – ننڍو ڏوهہ. رنڊڪ – روڪَ – رُڪاوت – آڙ – آڏَ. هلت چلت – آمدرفت – سفر – ڪُوچُ. علم نحو موجب. اکرن کي چورڻ يا آواز ڪرڻ ۾ ڪم ايندڙ نشاني "زبر ـَ. زير ـِ ۽ پيش ـُ" وغيره.

- حَرڪَتباز ج حَرڪَتباز: ذ. صفت. حرڪت ڪندڙ. حرڪتي – شرير – ڪيچلو – زبان ڪار. حرفتي.
- حَرڪَتبازي ج حَرڪَتبازيُون: ث. حرڪت – چُر – ڪينچل – مَستي – ڪئونس – شَرارت.
- حَرڪَتَ ڏيڻُ: لوڏڻ – چورڻ – زيرون زبرون ڏيڻ.
- حَرڪَتَ ڪَرڻُ: لوڏڻ – چورڻ – هلائڻ. چُر ڪرڻ – شرارت ڪرڻ.
- حَرجُ ڪرڻُ – زيان ڪرڻ – نقصان ڪرڻ.
- حَرڪَت ۾ بَرڪت هُئڻُ: ڪم ڪرڻ سان ئي فائدو ٿيڻ – محنت جو ڦل ضرور حاصل ٿيڻ.
- حَرڪَتِي ج حَرڪَتِي: ذ. صفت. حرڪت ڪندڙ – چُرپُر ڪندڙ – بي صبر. ٻِئي کي ڪاوڙائيندڙ. لُچو – ڪينچلو. چالاڪ – ٺڳ.

• حَرَمُ ج حَرَمَ: ذ. ع. [حَرَمَ = هُن منع ڪئي] ممنوع – بندش بيل – روڪيل – پوتر – پاڪ – مُقدس. اُها جاءِ جتي گناهن ڪرڻ جي منع آهي – ڪعبة الله شريف جي چوديواري – حاطو. ادب جي جاءِ. (ف) نڪاح ۾ آيل عورت – زال – گهرواري. اندرين جاءِ _ خلوت گاهہ – زنان خانو – زال لاءِ مخصوص ڪيل ڪوٺي.

• حَرَمُ خانو ج حَرَمُ خانا: ذ. زنان خانو – حَرَم سراءِ.

• حَرَمسراءِ ج حَرَمسرائُون: ث. بيگمات يا زالن جي رهڻ جي جاءِ _ حَويلِي – زنان خانو – ديرو – حَرَمُ.

• حِرمانُ: ذ. [ع] مايوسي – نااُميدي – محرومي – بدقسمتي.

• حُرمَت ج حُرمَتُون: ث. [ع] احترام اَدَرش – عزت – شانُ – مانُ – آبرو. وڏائي – عظمت – اقتدار – شَرَفُ – رُتبو – تعظيم – پاڪائي – برڪت – حَقُ.

- حُرمَتُ ڪَرڻُ: عزت ڪرڻ – تعظيم ڪرڻ.

• حَرَمَين: اسم خاص. [ع] حَرَمَ جو عدد تثنيہ يعني مَڪہ مُعظمہ ۽ مدينہ مُنوره جا ٻہ حرم.

• حَرواڻِي: اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو (جو رستماڻين جي هڪ شاخ آهي).

• حُرُوفَ: ذ. [ع. حَرفَ جو جمع] حَرفَ – اکَر.

- حُرُوف تَهَجِّي: ذ. 'الف – ب' جي اکرن جي صورت – هر ٻوليءَ جا ابتدائي مفرد اکر – الفابيت.
- حُرُوفِ مُرَڪَّب: ذ. اهي لفظ جيڪي ٻن يا وڌيڪ لفظن منجهان ٺهيل هجن.
- حُرُوفِ مُفرَد: ذ. حُروف تَهَجِي جي اکرن منجهان هر هڪ اکر "الف – بي" جو هر هڪ جدا جدا اکر.

• حُرِيَت: ث. [ع. حُرَ – هو آزاد ٿيو] غلاميءَ کان پوءِ حاصل ڪيل آزادي – آزادي.

• حَرِيرُ: ذ. [ع] پَٽَ – ريشم – سِلڪ. سِٽيءَ مان ٺهيل هڪ خاص ڪپڙو، اهو ماڻهو جيڪو غصي ۽ غضب سان جهٽ پٽ گرم ٿي وڃي.

- حَرِيرِي ج حَرِيرِي: ذ. صفت. پَٽَ جو – ريشمي – سِلڪِي – ريشم وارو – سِلڪَ وارو. ريشم وڪڻندڙ – پاٽولي. ابو محمد قاسم بن علي بصري. عربي جي هڪ وڏي اديب ۽ مصنف جو لقب. سندس مشهور تصنيف "مقامات حريري".

• حَرِيصُ ج حَرِيصَ: ذ. صفت. [ع. حَرص = هن لوڀ ڪيو

Gul Hayat Institute

لالچي حرص وارو — حرصي — لوڀي — هٻڇي — طمعي — پيٽي — گهڻ کائو — پيٽوڙو.

• **حَرِيْفُ ج حَرِيْفَ:** ذ. صفت. [ع] ساڳئي ڌنڌي وارو — هم پيشہ. دشمن — بدخواه ـ رقيب. هوشيار — داناءَ — سياڻو — ڏاهو — چالاڪ — خبردار — چاڙو. مقابلو ڪندڙ — مخالف — مُقابل — حرفت وارو — اٽڪلي — چالاڪ — هُنرمند. جوارين جي اصطلاح ۾ چاڙو جُواري. بدمعاش — ٺڳ — مڪار — لُچ.

• **حَرِيْمُ:** ذ. [ع] منع ڪيل حد — گهر جي چار ديواري. ڪعبة الله جي ٻاهرين ديوار — گهر — مَڪانُ.

• **حِزْبُ ج حِزْبَ:** ذ. [ع. حَزَبَ = هن ورهايو] ماڻهن جو ميڙ — جٿو — گروهه — ڌُر ـ ٽولو — جماعتَ. هٿيار. ورد يا وظيفي جو روزانو مقرر حصو — قرآن ڪريم جو سٺيون حصو.

• **حزب الأحرار:** ذ. آزاد ماڻهن جي جماعت.

— **حِزْبُ الله:** ذ. الله وارن جي جماعت ـ الله جي بندگي ڪرڻ وارو — فرمانبردار ٽولو.

— **حِزْبُ مُخالِفُ:** پارليامينٽ يا اسيمبليءَ ۾ حڪومت جي مخالف ڌُر.

— **حِزقِيلُ:** اسم خاص [ع] حِزقِيلُ. يهودين جي هڪ پيغمبر جو نالو (توريت جو هڪ ڪتاب انهيءَ جي نالي تي آهي).

• **حزمُ ج حَزْمَ:** ذ. [ع. حَزَمَ = هو پڪو پختو ٿيو] خبرداري — احتياط — تياري — آمادگي — عاقبت انديشي.

• **حُزْنُ:** ذ. [ع. حَزَنَ = هو ڏکويو] ڏکُ — رَنجُ — صدمو — درد — غم — افسوس — ملال. ڪُڙتي — گـُوندر.

— **حَزِيْنُ:** ذ. صفت. دردمند — غمگين — ڏکويل — ملـُولُ — رَنجيده ـ رَنجايل.

• **حِسُ:** ث. [ع. حَسَّ = هن محسوس ڪيو] حواسن سان ڄاڻڻ جي طاقت — ڇُهڻ جي طاقت — سُڻڻ جي طاقت — ڄاڻڻ جي قُوت. ڪنهن اثر جي قبوليت جو جَذبو — اِحساس. ڇُهڻ جو حَواس — اندري. (جمع حواسُ). جذبو — جُنبش — حرڪت.

— **حِسُ باطِنِي:** ث. دلي احساس — ضمير جو حس.

— **حِسُ ظاهِري:** ث. ڏسڻ، ٻڌڻ، سُنگهڻ — چکڻ ۽ ڇُهڻ جو هر هڪ ظاهري اِحساس.

— **حِسُ مُشْتَرَڪُ:** ث. دماغن ۾ حواسن جي معلومات گڏ ڪرڻ جي طاقت. عقل — فهم — سمجهہ — پَروڙ.

• **حِسابُ ج حِسابَ:** ذ. [ع. حَسَبَ = هن ڳڻيو — هن ليکو ڪيو] ليکو — ڳاڻيٽو — ڳڻپ — شمار — تخمينو — انداز — جاچ — پڙتال. انگن جو علم — علم رياضي — حساب ڪتاب — انگي حساب (زباني حساب — سليٽي حساب). اگهہ — قيمت — نرخ — بها — قاعدو — ڍنگ — طور — طرح — نمونو. جيئن: ”هتي جو حساب الائي ڪهڙو آهي؟“. ميزان — جوڙ — معاملو — فرق. ڦيرڦار. نقص — رنڊڪ. خرابي — حرڪت. ڀُلَ — چوڪ — غلطي. جيئن: ليکي ۾ ڪجهہ حساب ٿي پيو آهي“. ٻلو — ڏيتي ليتي. رقم — پئسا — ڏوڪڙ. جيئن: ”پنهنجو حساب هرڪو وٺندو وڃي.“ جن ڀوت جو اثر — لڳت جي بيماري — سحر — جادو. جيئن: ”هن کي ڪجهہ حساب ٿي پيو آهي“.

— **حِسابُ بي بَاقُ ڪَرڻُ:** حساب چُڪائڻ — ڏيتي ليتي صاف ڪرڻ — اڳيون پويون حساب صاف ڪرڻ — ڪجهہ بہ باقي نہ ڇڏڻ.

— **حِسابُ پُڇڻُ:** حساب جو جواب ٻڌائڻ — حساب ڪرڻ.

— **حِسابُ پُڇڻُ:** حساب پڇڻ لاءِ چوڻ.

— **حِسابُ جَوجَو ڪَرڻُ:** ذري پُرزي جو حساب ڪرڻ. ”بخشش سَو سَو حساب جَوجَو.“

— **حِسابُ جوڙڻُ:** جوڙ لڳائڻ — ٽوٽل ڪرڻ — گڏ ڪرڻ.

— **حِسابُ چڪاسَ:** نڪتل حساب جي جانچ جونچ — چڪاسَ.

— **حِسابدانُ ج حِسابدانَ:** ذ. صفت. ليکي ۾ هوشيار — حسابن جو ڄاڻو — ماهر — قابل.

— **حِسابُ ڏيڻُ:** ليکو ڏيڻ — وهنوار ڏيڻ — ليکو صاف ڪرڻ لاءِ ڏيڻ — رقم ڏيڻ — عوض ڏيڻ. ڪم جي جوابداري سونپڻ — چارج حوالي ڪرڻ. جواب ڏيڻ. لوڙڻ — نتيجو ڀوڳڻ.

— **حِسابُ رَکڻُ:** ڏيتي ليتي رکڻ — ڪنهن جو وهنوار رکڻ. (حساب) داخل ڪرڻ. واسطو رکڻ.

— **حِسابُ ڪتابُ ج حِسابَ ڪتابَ:** ذ. ليکو چوکو — ڏيتي ليتي — ڏنو ورتو. وهنوار — ڪنڊو — پيٽو. لاڳاپو — واسطو — ميلاپ. جيئن: ”فلاڻي سان حساب ڪتاب رکيو اٿم“.

— **حِسابُ ڪَرڻُ:** ڳڻپ ڪرڻ — ليکو ڪرڻ — رقمن جو جوڙ ڪرڻ. وهنوار ڪرڻ — بي باق ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **حِسابَ کان ٻاهر:** بي شمار – بي حَدَ ـ بي انداز – ڳاڻيٽي کان ٻاهر.

– **حِسابُ ڪَنگهڻُ:** حساب ڏيڻ – ليکو ڪرڻ.

– **حِسابُ لڳائڻُ:** اندازو لڳائڻ – حساب ڦهلائڻ – تخمينو ڪرڻ.

– **حِسابَ ۾ اچڻُ:** ڳڃاڻي هيٺ اچڻ. جيئن: "رب جي روبرو هرڪو حساب ۾ ايندو".

– **حِسابَ ۾ جمع ڪرائڻُ:** ڪاتي ۾ رقم داخل ڪرائڻ.

– **حِسابَ ۾ نہ هُئڻُ:** ڪابہ حيثيت نہ رکڻ – ڪنهن بہ ڳاڻاڻي يا شمار ۾ نہ هئڻ.

– **حِسابُ نہ لڳڻُ:** ٻلو نہ لڳڻ – يادگيري نہ پوڻ.

– **حِسابُ وَٺڻُ:** ليکو وٺڻ – وهنوار وٺڻ – گذريل خطا يا گهٽتائيءَ جو حساب چُڪائڻ – بدلو وٺڻ – انتقام وٺڻ.

– **حِسابي ج حِسابِيَ:** ذ. صفت. حساب وارو – حساب پڇڻ جو ماهر – حساب جو – حساب ڄاڻندڙ – رياضي دان. ليکو ڄاڻندڙ – حساب ڪتاب سنڀاليندڙ – ڀوت يا جِنّ جو ورتل ماڻهو. جوتشي – نَجُومي.

– **حِسابي حِسابُ:** ظرف. ليکي سان – حساب سان وهنوار سان. حِساب ۾ ٿيل غلطي سڌارڻ ۽ ان جو عوضو ڀري ڏيڻ جو اقرار (واپاري اڪثر رقم جي ڀهچ وقت لکندا آهن تہ: "ڀُل چُڪ حسابي حساب" يعني جيڪڏهن ڪابہ ڀُل چُڪ ٿي هوندي تہ ڀري ڏيڻ ۾ ايندي).

• **حَسّاسُ ج حَسّاسَ:** ذ. صفت. [ع. حَسَّ = هن محسوس ڪيو] محسوس ڪندڙ – ڇُهڻ سان معلوم ڪندڙ – ٿوري ذري بہ محسوس ڪرڻ وارو – سالم حواسن وارو. هوشيار – داناءُ – يڪدم اثر وٺڻ وارو.

– **حَسّاسِيَّتَ:** ث. جلد محسوس ڪرڻ جي قُوّتَ.

• **حُسامرَ:** ث. [ع. حَسَمَ – هن ڪپيو – هن محروم ڪيو] تيز خنجر – ترار – تلوار – شمشير – سرواهي.

• **حَسّانُ ج حَسّانَ:** ذ. [ع. حَسُنَ = هو موچارو ٿيو – هوسهڻو ٿيو] تمام سُٺو – بهتر. عقلمند. (اسم خاص). حضرت حَسّان بن ثابت انصاري حضور صلي الله عليه و آله وسلم جن جي ڪچهريءَ جو شاعر ۽ سندن مدح خوان.

• **حَسْبُ:** ظرف. [ع] مُوجب – مُوافِق – ڪافي – سارو – پٽاندر – مطابق. جي سبب – جي ڪري. ان موجب – تنهن ڪري – تنهن موجب.

– **حَسْبِ اِتِّفاق:** ظرف. اتفاقاً – اوچتو – ناگهان – اتفاق سان – جنهن جو توقع يا امڪان نہ هجي.

– **حَسْبِ اِرْشاد:** ظرف. حڪم موجب – ارشاد پٽاندر – چوڻ سارو.

– **حَسْبُ الْاَمْر:** ظرف: حڪم موجب – چوڻ موجب – حڪم سان.

– **حَسْبُ الْحُڪْم:** ظرف. حڪم موجب – حڪم مطابق.

– **حَسْبِ فَرمائِش:** فرمان موجب – فرمان مطابق.

– **حَسْبُ الْمُراد:** ظرف. مرضيءَ يا خواهش موجب.

– **حَسْبِ توفِيق:** ظرف. پنهنجي حيثيت آهَرَ. پُڄنديءَ سارو. خدا جي هدايت موجب.

– **حَسْبِ حال:** ظرف. حال سارو. وقت سارو. قاعدي موجب – حالت پٽاندر.

– **حَسْبِ دَسْتُور:** ظرف. دستور موجب – قاعدي موجب. اڳئين وانگر. هميشه وانگر – هلي چلي موجب.

– **حَسْبِ ذَيْل:** ظرف. هيٺئين موجب – هيٺ لکيل موجب – هيٺئين احوال موجب – جيئن تہ – جهڙوڪ.

– **حَسْبِ ضابِطہ:** ظرف. قاعدي موجب. ضابطي موجب – قانون مطابق – دستور موجب – حسب دستور.

– **حَسْبِ عادَتَ:** ظرف. عادت موجب – دستور موجب – عام رواجَ موجب.

– **حَسْبِ قاعِدَہ:** ظرف. قاعدي موجب – قانون مطابق – حسب دستور.

– **حَسْبِ قانُونُ:** ظرف. قانون موجب – قاعدي موجب – حسب دستور.

– **حسب مَعْمُول:** ظرف. حسب دستور – عام دستور موجب – عام طرح – معمول موجب.

– **حَسْبِ مِقْدارُ:** ظرف. حيثيت موجب – حيثيت آهر – پُڄت سارو – طاقت آهر – وَس آهر.

– **حَسْبِ مَنْشا:** ظرف. خواهش ۽ ارادي موجب – تمنّا موجب –

Gul Hayat Institute

حسب مراد – دل جي گهُر مطابق.

– **حَسَبُ ج حَسَبَ:** ذ. [ع. حَسَبَ = هو شريف زادو ٿيو] شجرو – ڳڻپ – شمار – انداز. خاندان جو سلسلو – خانداني شجرو – اصل نسل – نسب – پيڙهي. نک – ذات – پاڙو – قبيلو – طريقو – عزّت – مان شان – لياقت – درجو.

– **حَسَبُ نَسَبُ:** ذ. خانداني سلسلو – بُڻُ بنياد – ذات پات – اصل نسل – شجرو – ڪُڙم – قبيلو – نُک. ڏاڏاڻڪو ۽ ناناڻڪو (بنياد).

● **حَسَدُ ج حَسَدَ:** ذ. [ع. حَسَدَ = هن ساڙڪيو] بدخواهي – مَٽَ گهرائي – وروڌ – وير – دشمني – عداوت – بيائي. ساڙُ – پچُ – ڪامَ – زنگُ – جَلُ.

– **حَسَدُ رَکَڻُ:** دشمني رکڻ – سڙڻ – پچڻ – جلڻ – نه سهڻ.

● **حَسرَتَ ج حَسرَتُون:** ث. [ع. حَسِرَ = هن ڏڏو ساهه کنيو] ڪنهن شيءِ نه ملڻ جو افسوس – پشيماني – پڇتاءَ – ندامت – شرمندگي – ارمان – غم. اُميد – آرزو – تمنا – شوق – سَڌَ – چاهُ – هَوَسُ – اُتساهه.

– **حَسرَتُ آلُودُ:** ذ. صفت. غم وارو – غمگين – ارمان ڀريو – وڏي افسوس وارو.

– **حَسرَتُ انگيز:** ذ. صفت. حسرت اُڀاريندڙ – ارمان پيدا ڪندڙ.

– **حَسرَتُ باقِي رَهڻُ:** ارمان رهجي وڃڻ – دل ۾ رهجي وڃڻ.

– **حَسرَتُ ڀَريو:** ارمان وارو – شوق سان ڀريل.

– **حَسرَتُ ڀريُون نگاهُون:** ڏک ۾ ارمان سان ڀريل نگاهون.

– **حَسرت جُون هَنجُون هارَڻُ:** رنج ۽ غم جو اظهار ڪرڻ. پنهنجي قسمت کي روئڻ – ناڪاميابيءَ جي شڪايت ڪرڻ.

– **حَسرتُ پُوري ڪرڻ:** دل جو ارمان ڪڍڻ – خواهش يا آرزو پوري ڪرڻ.

● **حَسرتُ زده:** ذ. صفت. غم جو ماريل – ڏک ڀريل.

● **حَسَنُ:** ذ. صفت. [ع. حَسُنَ = موچارو ٿيو] سٺو – چڱو – ڀلو – عمدو – سهڻو – خوبصورت. (اسم خاص). حضرت عَلي(ع) جن جي فرزند ارجمند جو نالو جن جي وفات زهر ملڻ سبب ٢٨ صفر ٤٧ هجريءَ ۾ ٤٧ ورهين جي ڄمار ۾ ٿي.

– **حَسَنِي:** ذ. صفت. حضرت امام حسن(ع) جن جو اولاد.

● **حُسنُ ج حُسنَ:** ذ. [ع. حَسُنَ = هو موچارو ٿيو] چڱائي – ڀلائي – سنائي – خوبي – عُمدگي. خوبصورتي – سهڻائي – ملوڪائي – جمال – سوڀيا – سونهن – جوڀنُ – روُپ – سندرتا – دلربائي. نزاڪت – زينت – رونق – رنگ – سينگار.

– **حُسنِ آرا:** سونهن وڌائڻ واري – حسن جو شان وڌائڻ واري.

– **حُسنِ اَخلاقُ:** لڇڻ جي خوبي – سنا لڇڻ.

– **حُسناڪُ:** ذ. صفت. حُسن وارو – سُهڻو – مَلُوڪ – سُنَدَر. "عبداللطيف چئي پرين اسان جو هميشه آ حسناڪ" (شاهه).

– **حُسنِ اِنتِظامُ:** بندوبست جي خوبي – سهڻو بندوبست.

– **حُسنِ بَيانُ:** خوش بياني – وڻندڙ ۽ اثرواري تقرير.

– **حُسنِ تَدبِير:** ث. سهڻي اٽڪل – سٺي تدبير – سهڻي رٿ يا تجويز – سهڻي صلاح – عمدو مشورو.

– **حُسنُ پَرَستُ:** ذ. صفت. عاشق مزاج – حُسن کي پسند ڪندڙ.

– **حُسنِ خُلق:** نيڪ مزاج – سُني طبعيت – نيڪ طبعيت.

– **حُسنِ سُلُوڪُ:** سهڻي رَوش – سُٺو بَرتاءُ.

– **حُسن راءِ:** ث. نيڪ خيالي – چڱي راءِ – سُٺي راءِ.

– **حُسنِ صَبِيحُ:** ذ. اڇو رنگ – نهايت دلڪش يا اعليٰ حُسن – گورائي – گوراڻ.

– **حُسنِ طَلَب:** ث. تمام سهڻي نموني سان ڪنهن شيءِ لاءِ ڪيل گهُر يا طَلَب – گهُرڻ جو سهڻو طريقو.

– **حُسنِ ظَنُّ:** ذ. سهڻو گمان – نيڪ خيال – ڪنهن لاءِ چڱو خيال رکڻ.

– **حُسنِ مَلِيح:** ذ. سانورو يا ڪٽڪ رنگو حُسن.

– **حُسنِ يُوسُفُ:** ذ. حد درجي جي سونهن – تمام وڏو حُسن.

● **حَسناڻي:** اسم خاص. تعلقي جوهي ۾ هڪ ديهه جو نالو. چانڊين بلوچن جو هڪ قبيلو.

● **حَسنجو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر نوابشاهه ۽ حيدرآباد ضلعن ۾).

● **حَسنعَلِي:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **حَسنِي:** اسم خاص. ڪيتراڻ بلوچن جو هڪ قبيلو.

● **حُسنِيٰ:** سهڻي ۾ سهڻي عورت – بيحد سهڻي عورت. (نالي طور پڻ ڪم اچي).

● **حَسڻ واهڻُ:** اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

● **حَسڻ وَڳڻ:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **حَسِيبُ ج حَسِيبَ:** ذ. صفت. [ع. حَسَب = هن ڳڻيو] حساب وٺندڙ — چڱي حسب نسب وارو — بزرگ. خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

• **حَسِيْنُ ج حَسِيْنَ:** ذ. صفت. ڏسو "حُسْنُ". سهڻو — حسن وارو — سونهن وارو — سوڀياوان — خوبصورت — خوبرُو — سُندر — ملوڪ — جميل — شڪيل — سنو — وڻندڙ — سينگاريل.

— **حَسِيْنُ وجَمِيْلُ:** ذ. صفت. تمام سهڻو — نهايت خوبصورت.

— **حَسِيْنَہ:** ث. صفت. خوبصورت عورت — حسن واري عورت — سهڻي —سوڀيا واري.

• **حُسَيْنُ:** ذ. حضرت عَلي ڪرم الله وجه جن جو ٻيو فرزند، جنهن ١٠ محرم الحرام سنہ ٦١ هجريءَ ۾ شهادت پاتي.

— **حُسَينِي ج حُسَينِي:** ذ. صفت. حضرت امام حُسين(ع) جو — حضرت امام حُسين(ع) جو پيروڪار — حضرت امام حُسين (عہ) جو اولاد.

• **حُسين پور:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **حُسَيْنِي:** اسم خاص. [ع] فارسي راڳن جي ٻارهن نغمن يا سُرن مان ٻي نمبر سُر جو نالو — سج اُڀرڻ کان پهر سج تائين سرائجي. شاهہ جي رسالي ۾ سسئي جي سُرن مان هڪ سُر جو نالو. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. فقيرن جو هڪ قسم — ڪاٽ ٻانيڻ. هڪ ذات جو نالو.

— **حُسيني راڳ ڪرڻ:** ساڳي ڳالهہ وري وري ڪرڻ.

• **حَشاشُ بَشَاشُ:** صفت. نهايت خوش — کِلمُک — گد گد — مَسرُور — حد کان وڌيڪ خوش.

• **حَشامُ ج حَشامَ:** [ع. حَشمَ = هن شرمايو — هن دٻايو] انبوهہ — ميڙ — ميڙاڪو — پِيهَہ (ماڻهن جي). لشڪر — خلق. غلغلو — گهمسان — شور — غوغاءَ — هُل — بکيڙو — ورلاپ — آهون دانهون — آهہ و زاري. (صفت). تمام گهڻا — بي انداز — ڍِڳَ.

• **حَشرُ ج حَشرَ:** ذ. [ع. حَشَرَ = هُن ڪٺو ڪيو] گڏ ٿيڻ جي حالت — گڏجاڻي — وري جيئرو ٿي اُٿڻ جي حالت (قيامت ۾). مسلمانن جي عقيدي موجب پروردگار ٻه عالم هن دنيا کي صور اسرافيل جي آواز سان تباهہ ڪري هر هڪ ساهہ واري کي جيئرو ڪري، ان کان سندس عملن جو حساب وٺندو. هن سڄي عمل کي حَشر جو نالو ڏنو ويو آهي. قيامت جو ڏينهن — مَحْشَر — روز محشر. هُل — گوڙ — گهمسان. پِٽَ — پِٽڪو — ماتم — واويلا — روج — راڙو. مُحَرَم جي ڏهين تاريخ. حضرت امام حُسين(ع) جي شهادت جو ڏينهن.

— **حشَرُ بَرپا ڪرڻ:** گوڙ گهمسان ڪرڻ. مصيبت کڙي ڪرڻ — فساد مچائڻ.

— **حَشَرُ مَچائڻ:** زور سان روئڻ — روج راڙو ڪرڻ — هُل هنگامو ڪرڻ — دانهون ڪرڻ — واويلا مچائڻ — ماتم ڪرڻ — گوڙ گهمسان ڪرڻ.

— **حَشْرِي ج حَشْرِيُون:** ث. واويلا — ماتم — حشر — بدنامي — رُسوائي.

— **حَشْرِي لائي ڏيڻ:** ڏاڍو تنگ ڪرڻ — بدنام ڪرڻ — رُسوا ڪرڻ.

• **حَشَرات:** ذ. [ع. حَشَرَة = جيتُ] حَشَرة جو جمع. سُرندڙ جيت — سرڻا جهڙوڪ: "ڪينئان، نانگ، بلائون، ماڪوڙيون، ٽنبڻ وغيره." (برسات ۾ پيدا ٿيندڙ ۽ زمين ۾ ٽنگ ڪري رهندڙ جيتَ).

— **حَشَراتُ الأرض:** ذ. زمين جا جيت جهڙوڪ: ماڪوڙا، نانگ، بلائون، ڀِتون، گوهون، نوريڙا ۽ ڪوئا وغيره."

• **حَشَمُ:** ذ. [ع. حَشَمَ = هن دٻدٻو رکيو] نوڪر چاڪر — خدمتگار — همراهہ — عَملو — اتالو — سُواري. مُرڪَبات ۾ "جاهہ" سان گڏ استعمال ٿئي، جيئن: "جاهہ وحَشم".

• **حَشْمَتَ ج حَشْمَتُون:** ث. [ع] دٻدٻو — رُعب تابُ — نوڪر چاڪر ۽ خدمتگارن جو اتالو. نوڪر چاڪر — عَملو — اتالو — فوج — لشڪر. اسباب — سازو سامان. وڏائي — عظمت — بزرگي — مرتبو — شان — اقبال. آب — مانُ — شوڪت — ٺُومان — تيجُ — ٺَٺُ — پيڪو — ڏَيا — اِڊنبرُ — ڏامر ڏوم. مُڙسي — همَت — بهادري — مٺيا.

— **حَشْمَتَ وارو ج حَشْمَتَ وارا:** ؛. صفت. دٻدٻي وارو — رعب وارو — طاقتمند — عزت وارو.

— **حَشْمَتَ وارو هُئڻ:** همت وارو هئڻ.

— **حَشْمَتَ وِيهَارَڻ:** رُعب وِيهارڻ — ڄمَت ڪرڻ — دهشت يا ڏکو ويهارڻ — دٻدٻو رکڻ.

– **حَشْمَتِي ج حَشْمَتِي:** ذ. صفت. دٻدٻي وارو – زور وارو – چمت وارو – رعب تاب وارو.

• **حَشو ج حَشا:** ذ. [ع. حَشا = هن ڀريو] وِهائي جو ڀرڻ. ڀرڻ جي شيءِ ـ ڀرتي. ڀرتي وارو ڪلام – زائد شعر يا ڪلام. بيهودو ڪلام.

• **حَشِيْش:** ث. [ع] نشيدار ٻوٽي جو هڪ قسم – ڀنگ – سائي ٻوٽي.

• **حِصارُ ج حِصارُون:** ث. [ع. حَصَرَ = هُن گهيرو ڪيو] حاطو – چوديواري – جنگلو – لوڙهو. شهرپناهه – ڪوٽ – قلعو.

– **حِصو ج حِصا (حِصَصُ):** ذ. [ع. حِصَۃ: حِصَ > حِصَ = ڪَٽڻ، ورهاست ڪرڻ] ڀتي – ڀاڱو – ٻخرو – ٽڪرو. وَنڊ – ورچ – ورهاست – ونڊي – ڦانڊپي – تقسيم – ورهاڱو.

– **حِصا ڪَرڻ:** ڀاڱا ڪرڻ – ٽڪرا ڪرڻ – ورهائڻ.

– **حِصائتو ج حِصائتا:** صفت. ظرف. حصي وارو – حصي سان – ڀتيان ڀتي – ڀاڱي سان – وِرچ موجب – ورچائتو – ڀاڱائتو – حصن ۾ ـ ڀاڱن ۾.

– **حِصّي ڀائِي ج حِصّي ڀائِي:** ذ. ڀتيارُ – ڀتيدارُ – ڀائيوارُ – حِصيدارُ – ورچدارُ – وَنڊيارُ.

– **حِصيدارُ ج حِصيدار:** ذ. [حِصَ + دار (داشتن جو امر)] حِصي ڀائي – حصو رکندڙ – ڀائيوار.

– **حِصّيداري:** ث. ڀائيواري – ڀتياري – شراڪت.

– **حِصّي رَسِيِّ:** ث. هڪجهڙي حِصّي سان – حِصّي رسد – حِصّي سارو. انگي حسابن جي طريقن منجهان هڪ طريقو.

– **حِصّي رَسَدُ:** حِصّي سان – ڀتيءَ سارو – ڀاڱي ۾ ـ ٽڪرن ۾. ڀتين رستي (ڀهچ). برابر سان – هڪجهڙي حِصّي سان – حِصّي موجب – ڀاڱي رُوءِ.

– **حِصّيرو ج حِصّيرا:** ذ. صفت. حِصّي وارو – حصو ونندڙ – حصّيدار – ڀاڱيوارُ – ڀائيوارُ – ڀاڱي ڀائي. ظرف. حِصّي رسد – حصن ۾ ـ ڀاڱن ۾ ـ ڀاڱي سان – نسبت سان.

• **حُصُولُ:** ذ. [ع. حَصَلَ = حاصل ٿيو] حاصل ٿيل – پيدائش – آمدني – اُپت – حاصلات. فائدو – نفعو.

– **حُصُولُ ٿيڻ:** حاصل ٿيڻ – نصيب ٿيڻ.

• **حَضَرُ ج حَضَرَ:** ذ. [ع. حَضَرَ = هو حاضر ٿيو] حاضر رهڻ جي حالت – رويرائي – موجودگي – وطن جي رهائش – هڪ جڳهه جو قيام (ضد = سفر).

• **حَضْرَتُ ج حَضْرَتَ:** ذ. صفت. [ع. حَضَرَ = هو حاضر ٿيو] حاضر موجود – روبرو. بزرگن ۽ بادشاهن لاءِ تعظيم جو لقب – جهڙوڪ: "حضور، قبلہ، سڳورو، مانوارو حضور اعليٰ، جناب اعليٰ، عزت مآب وغيره."

• **حَضْرَمُوت:** اسم خاص. [ع] عربستان ۾ عمان ۽ يمن جي وچ واري هڪ صوبي جو نالو.

• **حُضُورُ:** ذ. [ع. حَضَرَ = هو حاضر ٿيو] جنهن جي اڳيان حاضر ٿجي. حاضر ٿيل – موجود – حاضر – روبرو – سامهون. ڪنهن بزرگ يا حاڪم جي تعظيم لاءِ ڪم ايندڙ لفظ – جهڙوڪ: "حضرت، قبلہ، مخدوم، سائين، سڳورو ڏڻي، آقا، سردار، مهاراج، آن داتا". حاضري – موجودگي – رويرائي. دربار – ڪچهري – مجلس. جيئن: "سائين جن جي حضور ۾ اچي پهتو آهيان". هستي – حشمت. آري جام جي دربار. "تون وڃين هوت حضور، منهنجو جيئڻ جيلاهين ٿئي." (شاهه).

– **حُضُورَ ۾:** ظرف. موجودگيءَ ۾ ـ حاضريءَ ۾ ـ خدمت ۾ ـ درگاهه يا دربار ۾.

– **حُضُورِ اَعْليٰ:** جناب عالي – جناب اعليٰ – حضور والا.

– **حَضُورِ والا:** جناب عالي – حضور اعليٰ.

– **حُضُورِيِ:** ث. قُرب – نزديڪي – ويجهڙائي – حاضري. صفت. حضور جو – حضور ۾ پهتل – واصل بِاللّه. بادشاهي دربار يا ڪچهري.

• **حَطَبُ:** ث. [ع] ڪاٺي – لڪڙي. لَٺ ـ لڪڻ. باهه ٻرڻ – ٻَلُ.

• **حَطِيْمُ:** ث. [ع] ڪعبۃالله جي ٻاهران اولهه طرف ڪان ڏنل هڪ ڀت – ڪعبہ سان لڳ. رهيل جاءِ جو ٽڪرو.

• **حَظُّ ج حَظّا:** ذ. [ع. حَظ = هو بختاور هو] سُٺي قسمت – نصيب – ڀاڳ – بخت. خوشي – آنند – سَرهائي – لطف – ذائقو – لذّت – مزو – سوادُ.

– **حَظ نَفْسانِيِ:** ذ. حيواني خوشي – نفساني لذّت.

– **حَظ نہ هُجَڻُ:** مزو نہ هجڻ – سواد نہ هجڻ.

• **حفاظت:** ث. [ع. حَفَظ = هن رکيو، هن بچايو، هن ياد ڪيو]

Gul Hayat Institute

يادگيري – حافظو – ذهن – سارَ – ياد – بچاءَ – سلامتي – پناهَ – آڏ – اَجهو – اولو – رکيا – خبرداري – نگراني – سماءُ – جاچ – سنڀال – نگهباني – چوڪسي.

– **حفاظت ڪرڻ:** سنڀال ڪرڻ – بچاءَ ڪرڻ.

• **حِفظُ:** ظرف. [ع] ياد – بر زبان – ازبر – ڪَنٺُ – حفاظت – پناهه – رکيا.

– **حِفظ اَمن:** ذ. امن جي حفاظت يا سنڀال.

– **حِفظ صحت:** ذ. تندرستيءَ جو بچاءُ – صفائيءَ جو بندوبست.

– **حِفظ ڪرڻ:** ياد ڪرڻ (قرآن شريف).

– **حِفظ ماتقدم:** ذ. ڪنهن انديشي جو اڳواٽ ڪيل بچاءُ.

• **حِفظ مَراتبُ:** ذ. مرتبي جو لحاظ – درجي سارو عزت (جهڙي حيثيت تهڙو برتاءُ).

• **حَفيظُ ج حَفيظَ:** ذ. صفت. [ع. حفظ = هن بچايو] سنڀاليندڙ – نگهبان – محافظ. خدا جو هڪ صفاتي نالو.

• **حَقُ ج حَقُ:** ذ. [ع. حَقَ = ثابت ٿيو] سَچُ – راستي – صدق – سچائي. صفت. صحيح – برابر – پورو – سچو. درست – نيڪ – بجا – ثابت – قائم – (ضد = باطل). لازم – لائق – واجب – حلال – جائز – مباح – روا. خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو. صوفين جي اصطلاح ۾ حقيقي وجود – خدا تعاليٰ. انصاف – عدل – نياءُ – فرض – ديوٽي – ذمي واري. عوضو – بدلو – اُجرت – مزوري. حصو – ڀاڱو – ڀتي – انعام. زال جو مڙس ڪانڌُ – ورُ. ظرف. واسطي – لاءِ ـ بابت. جيئن: "الائي ڪنهن جي حق ۾ فيصلو ٿئي!"

– **حَقا:** ظرف. نيڪ آهي – حق آهي – حَقان – حق وٽان – خدا جي طرف – تحيق. "حَقان حق ٿئوس، هئي طالب حَقَ جي" (شاهه).

– **حَقا:** ظرف. تحقيق – سچ پچ – يقيناً – سچ پچو ته – قسميہ (قسم سان).

– **حَقُ اُدا ڪرڻ:** فرض ادا ڪرڻ – نوڪري يا خدمت جو ڪم پورو ڪرڻ – سيڪنهن کي پنهنجو سچو حصو ڏيڻ – حق ڏيڻ – فرض پورو ڪرڻ.

– **حَقُ الله:** (هڪ ڪلمو) الله سچو ـ الله برحق.

– **حَقُ اليَقين:** ذ. سچو يقين – اُها پڪي ڄاڻ، جا اکين ڏٺي مشاهدي ڪي (ڏسڻ)، پرجهڻ ۽ پروڙڻ سان حاصل ٿئي.

– **حَقانو ج حَقانا:** ذ. حق جي ڳالهه.

– **حَقاني ج حَقانيُ:** صفت. حق جو – حق وارو – حقيقي. صحيح – برابر – بلڪل پوري – درست – واجبي. سچي پچي – تحقيق.

– **حَقانيت:** ث. سچائي – صداقت – حقيقت.

– **حَقائتو ج حَقائتا:** ذ. حق وارو – حق جو – حقي – حقيقي. مڙس – ڀتار. "حَقائتو هُت ٿيو، آءُ هت ٻَندياڻي" (شاهه).

– **حَقائتو ج حَقائتا:** ذ. صفت. حق وارو – حق جو – حقي – صحيح – پورو. قانون جو – قانون وارو – باقاعدي – انصاف موجب.

– **حَقُ بجانبُ:** ظرف. حق يا سچ جي پاسي هجڻ جي حالت.

– **حَقُ بخشائڻُ:** هڪ بد رسم موجب ڇوڪريءَ کي سڄي عمر ڪنواري رهڻ لاءِ قرآن شريف سان لائُون ڪارائڻ – شادي نہ ڪرائڻ. سَتي جَتي ڪري ويهارڻ.

– **حَقُ بخشڻ:** ڇوڪريءَ جو نہ پرڻجڻ – ڪنواري رهي وقت گذارڻ – ڇڙهي رهڻ. برهمچاري ٿي رهڻ.

– **حَقُ بخشي ويهڻ:** بنا شادي عمر گذارڻ – نڪاح نہ ڪرڻ.

– **حَقُ بينُ ج حَقُ بينَ:** ذ. صفت. انصافَ ڪندڙ.

– **حَقُ بي ناحَقُ:** ظرف. بي انصافي سان – ڪُنياءَ سان. سواءِ ڪنهن ڏوهه جي – ناجائز طرح – بي سبب – هرويرو – حَقُون بي ناحَقُون.

– **حَقُ ٻوڙڻ:** حق غصب ڪري وڃڻ – بي انصافي ڪرڻ.

– **حَقُ ڀڃڻ:** مڙس سان بي وفائي ڪرڻ – مڙس جو چيو نہ وڻڻ.

– **حَقُ تاليفُ:** ذ. ڪنهن ڪتاب جي گڏ ڪرڻ جو حق.

– **حَقُ تصنيفُ:** ذ. مُصنفَ جو حق – ڪتاب لکڻ جو حق.

– **حَقُ تعاليٰ:** تمام وڏو – خدا – خدا تعاليٰ ـ الله تعاليٰ.

– **حَقُ تلفي ج حَقَ تلفيون:** ث. حق مارڻ جي حالت – بي انصافي – حق ڦري وٺڻ جي حالت.

– **حَقُ تي:** ظرف. سچ تي.

– **حق پرستُ ج حَقُ پرستَ:** ذ. صفت. خدا کي پوڄيندڙ. خدا جو مڃيندڙ. خداپرست. سچ کي پسند ڪندڙ. سچائيءَ سان هلندڙ. انصاف وارو. عادل.

Gul Hayat Institute

– **حَقّ پَرستِي:** ث. حق جي مڃتا. خدا جي حڪمن جي پيروي. شريعت موجب هلڻ. سچائيءَ تي هلڻ جي حالت. انصاف – عدل.

– **حَقّ پَسندُ ج حَقّ پَسندَ:** ذ. صفت. انصاف پسند – سچ جو ڳولائو – سچارُ.

– **حَقُ حَقُ ڪَرڻُ:** خدا جو نالو وٺڻ. انصاف ڪرڻ. عدل ڪرڻ.

– **حَقّ حُقُوق:** ذ. سڀ اختياريون – واسطا – لاڳاپا – ناتا. صحيح حقّ ـ حڪم احڪام – سڀ فرض.

– **حَقدارُ ج حَقدارَ:** ذ. صفت. حق وارو – حق رکندڙ – حَقِي – سچو مالڪ – اصل مالڪ – ڌڻي – مالڪ – قبضيدارُ – واسطيدار – لاڳاپيدار.

– **حقداري ج حقداريون:** ث. واسطيداري – حقّ ـ ذاتي حصو.

– **حَقّ رَسِي ج حَقّ رَسِيُونْ:** ث. انصاف – عدل يا نياءُ – پلئه پوڻ جي حالت.

– **حَقّ شَرَعِ پارڻُ:** مڙس جو پنهنجي نڪاح هيٺ زال سان همبستر ٿيڻ.

– **حَقُ شُفعَہ:** پنهنجي گهر يا زمين جي پرواري گهر يا زمين جي خريد ڪرڻ جو سڀ کان وڏو حقّ. پاڙي واري جو حقّ. پرِ واري جو حقّ.

– **حَقّ شَناسُ ج حَقّ شَناسَ:** ذ. صفت. خدا کي سڃاڻندڙ – حق سُڃاڻندڙ – حق صحيح طرح ڪم آڻيندڙ – حق جو ڄاڻندڙ – حق بجا آڻيندڙ – عادل – مُنصِفُ – انصاف وارو. قدردان – شڪرگذار – احسانمند.

– **حَقّ شَناسِي:** ث. سچ جي سُڃاڻپ – ٿورو مڃڻ – احسانمندي – شڪرگذاري – قدرداني.

– **حَقّ فِراموشُ:** ذ. صفت. ٻئي جو حق وساريندڙ – ناشناس – احسان فراموش – ٿورو نه مڃيندڙ.

– **حق فِراموشِي ج حَقّ فِراموشِيُونْ:** ث. ٻئي جو حقّ وسارڻ جي حالت.

– **حَقّ فِروشِي ج حَقّ فِروشِيُونْ:** ث. بي ايماني – عدل ۽ انصاف کي رشوت وٺي وڪرو ڪرڻ – بي ديانتي.

– **حَقّ ڪَرڻُ:** شادي ڪرڻ – انصاف ڪرڻ. عدل ڪرڻ – انصاف ڪرڻ.

– **حَقّ گذارُ ج حَقّ گذارَ:** ذ. صفت. انصاف ڪندڙ.

– **حَقّ گو ج حَقّ گو:** صفت. سچ چوندڙ – سچارُ.

– **حَقّ گوئِي ج حَقّ گوئِيُونْ:** ث. سچ چوڻ جي حالت – سچ چئي ڏيڻ – سچائي – انصاف جو فيصلو. سچي شاهدي.

– **حَقّ ۾:** ظرف. جي باري ۾ ـ بابت – متعلق – جي طرف – واسطي – لاءِ ـ حمايت ۾ ـ فائدي ۾.

– **حَقّ ۾ رَهڻُ:** بيوه عورت جو شادي نه ڪرڻ، بلڪ پهرئين مڙس جي حق ۾ گذارڻ.

– **حَقّ مارڻُ:** ڪنهن جو حق گم ڪرڻ يا غَصَبُ ڪرڻ.

– **حَقّ مُبِين:** ذ. حَقّ يا سچ جيڪو پڌرو هجي.

– **حَقّ نا حَقّ:** ظرف. بي سبب – خواه مخواه ـ آهاني بهاني – هرويرو – اُهينئِي.

– **حَقّ ناشَناس:** ذ. صفت. احسان فراموش – ناشڪر گذار.

– **حَقّ نمڪ:** ذ. نوڪري يا نمڪ خواريءَ جو حَقّ. اهو حَقّ جو مالڪ جو نوڪر تي هجي – وفاداري – ديانتداري – خيرخواهي.

– **حَقّ وٺڻُ:** پنهنجو حصو وٺڻ – پنهنجو اُجورو وٺڻ.

– **حَقّ وَڍڻُ:** ورثو ڦٻائڻ – حق غَصَبُ ڪرڻ – حقِ ملڪيت کسي وٺڻ.

– **حُقُوقُ الله:** خدا تعاليٰ جا حق جيئن ان کي "وَحدَه لاشَرِيڪَ لَه" ڪري مڃجي، ان جي عبادت ڪجي.

– **حُقُوقُ العِبَاد:** انسانن جا حقّ ـ انسان جا انسان تي حق – ٻانهن جا حَقّ.

– **حَقُون ناحَقُون:** ظرف. واجب غير واجب. هر حالت ۾ امان گهُرڻ جي حالت. "ربّ حقون ۽ رکي ناحقون ۽ رکي."

– **حَقون ناحَقون رکڻُ:** بي انصافيءَ ظلم کان پناهه ۾ رکڻ. ٻي ڌوهي هجڻ جي حالت ۾ ۽ ڪنهن سزا ملڻ کان امانُ گهرڻ.

– **حَقِي:** ذ. صفت. سچيءَ طرح. صحيح نموني ۾ ـ برابر حق – جائز نموني ۾ ـ واجبي – سچو – حقدار – انصاف وارو.

– **حَقِيقِي:** ذ. صفت. اصلي سچو پچو – برابر – صحيح – حقيقت. علم لغت موجب، پنهنجي ٺهرايل ۽ مقرر ڪيل معنيٰ وارو لفظ.

– **حَقِيقِي ڀاءُ** ذ. سڳو ڀاءُ – ساڳي ماءُ پيءُ جو ڄاول ڀاءُ.

– **حَقِيقِي مُلهه:** ذ. سچو پچو اگهه يا قيمت.

Gul Hayat Institute

– حَقيِ وارثُ ج حَقِيَ وارثَ: ذ. شريعت موجب وارث. سچو پچو وارث.

• حَقابو ج حَقابا: ذ. [ع. حَقُ + ف. آب = پاڻي = پاڻيءَ جو حقّ] ڍل جو هڪ قسم. جاگيردارن کان پوک لاءِ کم آندل پاڻيءَ جو ورتل مُعاوضو – پاڻيءَ جو حقّ.

• حِقارَتَ ج حِقارَتون: ٿ. [ع. حَقر = هو نيچ ٿيو] نيچائي – گهٽتائي – بُرائي – ڌڪار – نفرت – ڪراهت – ٻُڇان. ذلت – خواري – بي عزتي – ڇُت ڦِٽ.

– حقارت جي نظر سان ڏسڻ: ٻئي کي ذليل ۽ خوار سمجهي، گهٽ توَجهُ ڪرڻ – ڌڪارڻ – نيچ ڪري سمجهڻ.

– حق دادائي: اسم خاص. لاشاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• حُقنو ج حُقنا: ذ. [ع. حُقنَه > حَقنَ = هن پچڪاري هڻئي] پيٽ صفا ڪرڻ جي هڪ پچڪاري. قبضي پڄندڙ هڪ اوزار. مقعد کان پچڪاري ذريعي قبض ٽوڙڻ جو هڪ علاج جو نمونو.

– حُقنو ڪرائڻ: پچڪاري سان پاڻخانو ڪرائڻ.

• حُقو ج حُقا: ذ. [ع. ف. حُقَة = ننڍڙي پيتي] تماڪ وجهي ڇڪڻ لاءِ هڪ قسم جو (نڙ، گوءِ ۽ ٽوپيءَ جو) ماندائو – گُڙ گُڙو – ننڍي چلم – ڏٻي.

– حُقا ڀرڻ: چلم ناهي ڏيڻ – غلامي ڪرڻ – ذليل ٿي گذارڻ.

– حُقائي ج حُقائي: ذ. صفت. حُقي وارو – حُقي پيئڻ جو عادي – حُقو ڇڪيندڙ – حُقي پياڪ – تماڪ پيئندڙ – موالي – ڀانڊائي.

– حُقو تازو ڪرڻ: حُقي جو پاڻي بدلائڻ – نڙ ۽ گوءِ تي پاڻي وجهڻ.

– حُقو نيڪڻ: حُقو ڀري ويهي پيئڻ. ڪم ڪار نه ڪرڻ.

– حُقو پاڻي بند ڪرڻ: برادري مان ڪيي ڇڏڻ – تڪليف پهچائڻ.

– حُقو رسائڻ (ڪ): حقو تيار ڪرڻ.

• حُقي بَردارُ ج حُقي بَردار: ذ.صفت. حقو جهليندڙ – حُقو يا چلم تيار ڪندڙ – گهٽ درجي جو نوڪر.

• حُقُوق: ذ. [ع] حَقَّ جو جمع – برابر حصا – حَق – فرض – سچا واسطا – قاعدا – ذميواريون.

• حَقِيرُ ج حَقِيرَ: ذ. صفت. [ع. حَقر = هو نيچ ٿيو] حقارت جي لائق – نفرت جوڳو – گهٽ – ڪمتر – خسيس – نيچ – ادنيٰ – تمام ٿورو – خَفِيفُ – ڌڪاريل – ذليل – خوار – غريب – مسڪين – ڪنگال – ٻڪيو – سُڄو – پيڻگيو – بي ڀهچ – هيٺو – ڪمزور – ضعيف – لاچار.

– حَقِيرُ ڄاڻڻ: گهٽ سمجهڻ – ادنيٰ سمجهڻ – نيچ سمجهڻ.

• حَقيقَت ج حَقيقَتون: ٿ. [ع. حَقَّ = هو نيڪ هو] اصليت – ماهيت – اصل – جَڙ – پيڙهه – بنياد – حالت – حال – ڪيفيت – پيدُ. سچي واقفيت يا معلومات – سچو احوال – سچي ڳالهه. سچائي – سُپت – صداقت. خبر – پروڙ – معلومات – ڄاڻ – ماجرا – بيان – احوال. حق – ملڪيت – حقداري. صوفين جي اصطلاح ۾ سلوڪ جي هڪ منزل.

– حَقِيقَتاً: ظرف. حقيقت ۾ – سچي طرح – صحيح نموني ۾ – سچ پچ.

– حَقِيقَت بِينُ ج حَقِيقَت بِينَ: ذ. صفت. اصليت کي جاچڻ وارو. حقيقت جاچڻ وارو. سچ سڃاڻندڙ. سچ پرکيندڙ.

– حَقِيقَت جو کُلڻ: راز ظاهر ٿيڻ. ڪيفيت جو معلوم ٿيڻ. اصليت پڌري ٿيڻ.

– حَقِيقَت حالُ: ذ. پنهنجي اندر جي حقيقت. سچو بيان.

– حَقِيقَت شَناسُ: ذ. صفت. سچ سڃاڻندڙ – حقيقت سُڃاڻندڙ.

– حَقِيقَت ۾: ظرف. سچ پچ ته – صحيح نموني ۾ – دراصل.

• حَقِيقو ج حَقِيقا: ذ. [ع. عَقِيقَه جي بگڙيل صورت] مسلمانن جي هڪ مذهبي سُنت (جا ٻار ڄمڻ وقت مٿي ڪوڙائڻ ۽ خيرات ڪرڻ ذريعي ادا ڪئي ويندي آهي) – عَقِيقو. ڇٽي جي خيرات.

– حَقيو ج حَقيا: ذ. صفت يا ظرف. [ع. حقّ حَقي > حقيو]. سچو – لازمي – پڪو – پختو – وعدي تي پورو – وعدي واري جاءِ تي يقيني موجود. لازمي طور ڳنڍوڳنڍ. "هردم مون سان هوئج حقيو. فرياد رس يا مرشدا" (حمل).

• حقيو تڪيو: ظرف. پڪ ئي پڪ – لازمي طور يقيناً.

• حَڪَاڪُ ج حَڪَاڪَ: ذ. صفت. [ع. حَڪَّ = هن سونُ وِنڊيو يا پرکيو] وينجهارُ – هيري ۽ شيشي کي ونڊيندڙ – وينجهر – جوهر تلاش – نگُ سازُ.

Gul Hayat Institute

• **حُڪامُ:** ذ. [ع. حَڪَمَ = هن حڪم ڪيو، هُن فيصلو ڪيو] حڪومت ڪرڻ وارا – عملدار – آفيسر "حاڪم" جو جمع.

• **حِڪايَت ج حِڪايتُون:** ث. [ع. حَڪَيَ = هن ڳالهه ٻڌائي] آکاڻي – ڳالهه – قصّو – داستان – ڪهاڻي – ٽوٽڪو – لطيفو – بيان – خبر – احوال – حديث – روايت.

– **حِڪايتاً:** ظرف. ذڪر طور – روايت طور – ڳالهه ڪندي.

• **حَڪَمُ ج حَڪَمَ:** [ذ. صفت. ع. حَڪَمَ = هن فيصلو ڪيو] آمِينُ – فيصلو ڪندڙ – مُنصِفُ – ٺياڪڙ – سَرپَنچُ – ثالث – مُصلح – ترجمان.

• **حَڪمِي:** ث. ٺياڪڙي – امانت – مصلحت.

• **حُڪُمُ ج حُڪُمَ:** ذ. [ع. حَڪَمَ = هن فرمان جاري ڪيو] فرمان – ارشاد – آگيا – امرُ – چيو – آرڊر – اختياري. سرڪاري قاعدو – قانون. رخصت – موڪل – اجازت – پروانو. حڪومت – فرمان روائي – راڄ. تاس راند ۾ ٻوليل رنگ.

– **حُڪم اِمتِناعِي:** ڪنهن ڪم ڪان منع جو حڪم. جيڪو عدالت جاري ڪندي آهي.

– **حُڪمان حُڪمُ:** ظرف. حڪم جي زور سان – ڏاڍائيءَ سان – ظلم سان – شوخيءَ سان – زبردستي. زوران زوريءَ سان – اختياريءَ سان.

– **حُڪمان حُڪمِي:** ظرف. يڪدم – جهٽ پٽ – زبردستي – زوري.

– **حُڪم بجا آڻڻ:** حڪم مڃڻ – چيو وڃڻ – حڪم جي تعميل ڪرڻ.

– **حُڪمُ بَردار ج حُڪمُ بَردارَ:** ذ. صفت. حڪم مڃيندڙ – فرمانبردار – تابعدار – نوڪر – نمڪ حلال.

– **حُڪمُ بَرداري:** ث. فرمانبرداري – اطاعت – نمڪ حلالي – وفاداري.

– **حُڪمُ ٽوڙڻ:** حڪم نہ مڃڻ – نافرماني ڪرڻ.

– **حُڪم جاري ڪَرڻُ:** حڪم صادر ڪرڻ. اشتهار ڦيرائڻ. پڙهو ڏيارڻ. منادي ڦيرائڻ.

– **حُڪمُ جو ٻَندو:** ذ. حڪم مڃيندڙ ماڻهو. فرمانبردار – چيئوانُ – نوڪر – غلام.

– **حُڪمُ جو ٻَندو هُئڻُ:** هر طرح چيئوان هئڻ. غلام هئڻ.

– **حُڪمُ ڏيڻُ:** ارشاد ڪرڻ – فتويٰ ڏيڻ – فيصلو ڪرڻ. اجازت ڏيڻ – هدايت ڪرڻ.

– **حُڪمرانُ ج حُڪمرانَ:** ذ. صفت. حڪم هلائيندڙ. حڪومت ڪندڙ. اختياريءَ وارو. فرمان روا – بادشاهه – حاڪم.

– **حُڪمراني:** ث. حڪم هلائڻ جي اختياري – فرمانروائي – اختياري – وَس – واڳ. حڪومت جي جوڙجڪ – بندوبست – بادشاهت – سلطنت – حڪومت – راڄ. قاعدو – دستور – عَمَلُ.

– **حُڪمراني ڪرڻُ:** حڪم هلائڻ – فرمانروائي ڪرڻ – بادشاهي ڪرڻُ.

– **حُڪمُ ڪرڻ:** حڪم هلائڻ – حڪم ڏيڻ – فرمائڻ. اجازت ڏيڻ. سختي ڪرڻ. جبر ڪرڻ.

– **حُڪمنامو ج حُڪمناما:** ذ. لکيل حڪم – تحريري حڪم – فرمان نامو – اختياريءَ جو پروانو – لکيل هدايتون.

– **حُڪمَنُ:** ظرف. زوري – زبردستي – زبردستي سان.

– **حُڪمُ هلائڻُ:** حڪومت ڪرڻ. ويني ويٺي ڪمن بابت حڪم ڏيڻ. امر ڪرڻ. فرمان ڪرڻ. سختي ڪرڻ. جبر ڪرڻ.

– **حُڪمِي ٻَندو ج حُڪمِي ٻَندا:** ذ. صفت. حڪم جو نوڪر. حڪم مڃيندڙ – چيئوان – تابعدار.

• **حِڪمَتَ ج حِڪمَتُون:** ث. [ع. حَڪمَ = هو سياڻو ٿيو] دانائي – سياڻپ – عقلمندي – ڏاهپ – هوشياري. هڪ علم جو نالو جنهن جي وسيلي دنيا ۾ پيدا ٿيل هر هڪ شيءِ تي بحث ڪجي. (حڪمت [نظري] جا ٽي قسم آهن: ۱. حِڪمت طبيعي. ۲. حِڪمت رياضي. ۳. حڪمت اِلاهي]. ڪن مُحققَن جي راءِ موجب هر هڪ شيءِ جي حقيقت معلوم ڪرڻ جو علم، جنهن جا ٻہ قسم آهن. ۱. حِڪمت عِلمِي يا نظري. ۲. حِڪمت عَمَلِي. تدبير – اٽڪل – ڪيڏ – هوشياري – چالاڪي. علاج ڪرڻ جو فن. طبابت – ڊاڪٽري – ڪاريگري – هنر – ڌنڌو – پيشو – ڪَسَبُ.

– **حِڪمَتَ اِلاهي:** ث. باري تعاليٰ ۽ عقل تي بحث جو علم – قدرتي راز. خُدائي ڳجهه.

– **حِڪمَت آميز:** ذ. صفت. سياڻپ يا ڏاهپ وارو. جنهن ۾ ڪو خاص مطلب رکيل هجي.

Gul Hayat Institute

– **حِڪْمَتَ سان:** ظرف. اٽڪل سان – تدبير سان – دانائيءَ سان – هوشياريءَ سان.

– **حِڪْمَتَ عَمَلِيْ:** ث. اٽڪل بازي. تهذيب، اخلاق ۽ سياست جي واقفيت. مُلڪي مصلحت. مُلڪي تدبير. سياسي چالبازي – پاليسي. هٿ جو هنر. هٿ جي اٽڪل. ظاهري فنّ. ظاهري چالاڪي. اٽڪل – چالاڪي – هوشياري – دورانديشي – سياڻپ.

– **حِڪْمَتَ ڪَرَڻُ:** طبابت ڪرڻ. ڊاڪٽري ڌنڌو ڪرڻ. دانائي ڪرڻ. تدبير ڪرڻ.

– **حِڪْمَتِيْ ج حِڪْمَتِيْ:** ذ. صفت. علم حڪمت جو ڄاڻو. حڪمت وارو – فلسفي – فيلسوف. چالاڪ – ڏاهو – سياڻو – هوشيار – اٽڪلي – حرفتي – هنري – هنرائتو – ٻَـرُ ڪُ – فنّ باز.

• **حُڪَڙُ (ت):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **حُڪُوْمَتَ ج حُڪُوْمَتُوْنْ:** ث. [ع. حَڪَم = هن حڪم هلايو] حڪم هلائڻ جو اداره. بادشاهي –سلطنت – حُڪمراني – فرمان روائي – راجائي – راڄ – حڪومت ڪان مليل اختيار – قاعدو – قانون – ضابطو – انتظام – بندوبست. سختي – زور – ڏاڍائي – دٻاءُ.

– **حُڪُومَتَ جَمْهُوْرِيْ:** ث. رعيت جي حڪومت. رعيتي راڄ. ڪنهن ملڪ جي بالغ باشندن جي ووٽ تي چونڊيل حڪومت. عام ماڻهن جي چونڊيل حڪومت. "بادشاهي راڄ" جو ضدّ.

– **حُڪُومَتَ شَخْصِيْ:** هڪ ماڻهوءَ جي ڇڙواڳيءَ واري حڪومت. ڏنڌي جي حڪومت.

– **حُڪُومَتَ ڪَرَڻُ:** راڄ ڪرڻ – بادشاهي ڪرڻ.

– **حُڪُومَتَ گَاهْ:** حڪومت هلائڻ جو هنڌ. تخت گاهه – گاديءَ جو هنڌ – راڄڌاني.

• **حَڪِيْمُ ج حَڪِيْمَ:** ذ. صفت. [ع. حَڪُمَ = هو ڏاهو ٿيو] ويچاروان – حڪمت جو ڄاڻو – عقلمند – ڏاهو – سياڻو – داناءُ. فيلسوف – طبابت جو ڄاڻو – علاج ڪندڙ. ويڄ – طبيب – ڊاڪٽر. خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

– **حَڪِيْمَاڻـُو ج حَڪِيْمَاڻَا:** ذ. صفت. حڪم جو -حڪمت پريو – طبيب جو – طبيبڪو.

• **حَلُ ج حَلُ:** ذ. [ع. حَلّ = هن سلجهايو] ڪنهن ڏکيءَ ڳالهه جو سُلجهاءُ. ڦولهه – ڪولُ – انڪشاف – سمجهاڻي – ماهِيَتَ – سمجهاءُ. صفت. پَڄُ – پَڄٽي – ڪنهن مشڪل سوال جو جواب. آسان – سَوَلو. ملاوت – ميلاپ – گڏيل.

– **حَلُ ٿِيَڻُ:** ملي هڪ ٿي وڃڻ – جزن جو ملڻ – گڏ وڃڙ ٿيڻ – مُنجهيل شيءِ جو آسان ٿيڻ.

– **حَلُ ڪَرَڻُ:** سمجهائڻ – سَلِڻُ – ڪولي ٻڌائڻ – انڪشاف ڪرڻ – آسان ڪرڻ – مشڪلات لاهڻ – سُلجهائڻ. جُزا ملائڻ – مِلاوت ڪرڻ – ملائڻ – ڳارڻ. حساب جو ڪڍڻ – پڄڻ – صحيح ڪَرڻ – چڱيءَ طرح ياد ڪرڻ – سمجهڻ – ذهن ۾ ويهارڻ (سبق).

• **حَلاَجُ:** ذ. صفت. [ع. حَلَجَ = هُن ڪپهه تنبِي] ڪپهه پڃڻ وارو – پڃارو. (اسم خاص). حُسين بن منصور جو لقب (جنهن کي اَنَاالْحَقُ چوڻ تي ڦاسيءَ چاڙهيو ويو).

• **حَلاَلُ ج حَلاَلَ:** ذ. صفت. [ع. حَلّ = هو جائز ٿيو] مُباحُ – جائز – روا – رِهائيندو – حَقّي –درست – صحيح. اجازت مليل – قانون موجب – قانوني – باقاعدي. شرع موجب – شرعي. ذبح ڪيل. (ضدّ ـ حَرامُ ج حَرامَ).

– **حَلاَلُ ٿِيَڻُ:** جائز ٿيڻ – روا ٿيڻ.

– **حَلاَلَ جو:** ذ. صفت. حَقِيّ ـ قانوني – شرعي – دراصل – واجبي – سچو – رِهندو – حقيّ واجبي. صحيح طريقي سان ڪمايل روزي.

– **حَلاَلَ جو هُئَڻُ:** قاعدي موجب هئڻ – حقّ جو هئڻ.

– **حَلاَلـخورُ ج حَلاَلَخورَ:** ذ. صفت. حقّ حلال جي ڪمائي کائيندڙ. مباح شيءِ کائيندڙ. ايمانداريءَ سان ڪمائيندڙ – حَلاَلِيْ. (ڪنايتہ) ڀنگي – ٻهاريءَ وارو – ٻاليشاهي.

– **حَلاَلُ ڪَرَڻُ:** شريعت موجب جانور کي تڪبير وجهي ڇُري وَهائڻ – سِيرَ وجهڻ – ذبح ڪرڻ – تڪبير وجهي ڪُهڻ.

– **حَلاَلُ ڪري کائڻ:** محنت ڪري کائڻ – جائز نموني سان کائڻ – ڊيوٽي پوريءَ طرح ادا ڪرڻ – سونپيل ڪم نهايت ايمانداريءَ سان ڪرڻ.

– **حَلاَلَہْ:** ث. اُها عورت جا ٻئي ماڻهوءَ سان نڪاح ڪري ۽ ان کان طلاق ملڻ بعد واري پهرئين مڙس سان نڪاح ڪري.

Gul Hayat Institute

– **حَلالِي ج حَلالِيَ:** ذ. صفت. حلال مان پيدا ٿيل – حقي ٻارُ – حقَ حلال جو تخم. نيڪ – ڇٽيوانُ – فضيلت وارو – وفادار – حلال خور. (ضدّ ـ حَرامِي ج حَرامِيَ).

– **حَلالِي چَمُ:** ذ. ذبح ڪيل جانور جي کل مان تيار ڪيل چم. وفادار.

– **حَلالِي ٻارُ:** ذ. جائز طريقي ۾ پيدا ٿيل ٻارُ.

• **حَلاوَتَ ج حَلاوَتُون:** ث. (ع) مٺائي – ميناج – مِناڻ – شيريني – پڪل ميوي جو رسُ. لذّت – مزو – ذائقو. راحت – آرام – سک – چَيْنُ.

• **حَلَبُ:** اسم خاص. [ع] شام ملڪ ۾ هڪ مشهور شهر جو نالو (جيڪو قديم زماني ۾ آرسين ٺهڻ کان مشهور هو).

• **حَلَفُ:** ذ. [ع. حَلَفَ = هن قسم کنيو] قَسَمُ – سُنْهُنْ – سوڳَنْدُ. اعتبار – ساک – ويساهه – پَت. عَهْدُ – انجام – اقرار.

– **حَلَفاً:** ظرف. قَسم سان – ساکَ سان.

– **حَلَف کَڻَڻُ:** قسم کڻڻ. قرآن کڻي قسم کڻڻ.

– **حَلَف مَنْصَبِ:** ڪنهن عهدي وٺڻ وقت، ڪنهن سرڪاري آفيسرَ اڳيان سرڪار سان وفاداري ۽ خيرخواهيءَ جو قسم.

– **حَلَفُ نامُو ج حَلَفُ نامَا:** ذ. لکيل قَسم – قسم نامو.

• **حَلْقُ ج حَلْقَ:** ذ. [ع] ڪاڪڙو – ڪاڪڙي وارو هنڌ – نڙي – نڙگهٽ – کَنْڌُ – گهَٽُ – ڳاٽُ.

– **حَلق بَنْد ڪَرَڻُ:** زبان بند ڪرڻ. مات ڪرڻ. چُپ ڪرائڻ. چُپ ڪرائي ڇڏڻ.

– **حَلْقِي ج حَلقِيَ:** صفت. نڙيءَ جو. نڙيءَ مان نڪتل.

– **حَلْقِي حَرفُ:** ذ. نڙيءَ مان آواز ڪڍندڙ اکر. جيئن. (ح – خ – ع – غ ـ ق – ه).

– **حَلْقِي پِئجِي وِڃَڻُ (ت):** گهڻي روئڻ سبب گهگهي پئجي وڃڻ.

• **حَلقو ج حَلقَا:** [ع. حَلقة: حَلقَ = هن گول چڪر ڪاڍو] گهيرو – چڪرو – ڦيرو – گردو – گول – وراڪو. جهُنڊُ – ميڙ – ميڙاڪو – مجلس – جهُڳٽو – مَنڊِلي – زمرو. مُنڊي – والي – ڇَلو – گول کُنڊو – ڇيڪلو – ڦيٽو – ڇَڪَرُ. طَوقُ – ڪنڍي. ڳانو – ڪمربند – پٽو.

– **حَلقو ٻَڌَڻُ:** چوڌاري گهيرو ڪرڻ – چوڌاري گولائيءَ ۾ ويهڻ – گول ٻَڌڻ.

– **حَلقَہ اِنْتخابُ:** اهو علائقو جتان ماڻهو پنهنجو نمائندو چوندين.

– **حَلقَہ بَگوشُ:** ذ. صفت. اهو ماڻهو جنهن جي ڪن ۾ غلاميءَ جي نشاني يعني والي پيل هجي. ڪيوِتي پيل شخص. غلام ٻانهو – فرمانبردارُ – مُطيع.

– **حَلقَہ بَگوشِي:** غلامي – اطاعت.

• **حَلْڪَائِي:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **حِلْمُ ج حِلْمَ:** ذ. [ع. حَلمَ = هو بردبار ٿيو] سَهَڻ جو مادو. برداشت جي طاقت. صبر – تَحَملُ – ڪاڻ – بردباري. ڪنهن جي سزا ۾ نرمي ڪرڻ جي حالت. نرمي – نرم دلي – نرمائي – مَروّت – مِهَرَ – جادو – ڪامڻ.

• **حُلوُ:** ذ. ع. [حَلْيِ = هن سينگاريو يا پهرايو] ڪپڙن جو جوڙو – پوشاڪ – وڳو – چوغو – جامو – جُبو – بهشتي لباس.

• **حُلوَانُ حُلوَانَ:** ذ. [ع. حُلوانءَ = مزيدار ٿيڻ] گهيٽي جو کير پياڪ ڦَرُ – ٻڪريءَ جو ڦَرُ – ڇيلو – ليلو. (جنهن جو گوشت جلد ڳرندڙ ۽ مزيدار ٿئي). ڪچڙو گوشت. ڳاڙهي رنگ جو ڪپڙو.

• **حُلُولُ:** ذ. [ع. حَلّ = اندر گهڙڻ] هڪ شيءِ جو ٻيءَ شيءِ ۾ اهڙيءَ ريت گهڙي وڃڻ جو ٻنهي ۾ ڪو فرق معلوم نه ٿئي. دخول – واسو – ميلاپ. (حلُول ٻن قسمن جو آهي، ١. سَرَياني: جنهن ۾ سڄو جسم ٻئي جسم ۾ تحليل ٿئي). ٢. طرياني: جنهن ۾ هڪ جسم جا فقط ڪي جزا ٻئي جسم ۾ تحليل ڪن.

• **حَلوو ج حَلوا:** ذ. [ع. حَلاوَة = مٺو ٿيڻ] مٺائيءَ جو هڪ قسم (ڳيهه، نشاستي، ميدي ۽ کنڊ جي ملاوت مان ٺهيل مٺائي). نَرم ڪاڏو. (حلوي جا قسم: بادامي حلوو، چاٻون حلوو، پستائي حلوو، سونهري حلوو، سوَن حلوو، کهنبو حلوو). ڪنايتاً: آسان ڪم.

– **حَلوائِي ج حَلوائِيَ:** ذ. صفت. مٺائي ٺاهيندڙ – حلوي وارو – مٺائي وڪڻندڙ.

– **حَلوو سمجهڻ:** ڪنهن ڪم کي آسان سمجهڻ.

– **حَلوو مُستَطِي:** حلوي جو هڪ قسم (ڪٽڪ پچائي ان مان نشاستو ڪڍي کنڊ ۽ گيهه سان گڏي بادامين ۽ پستا وجهي ٺاهجي).

Gul Hayat Institute

– **حَلوو ماني:** حلوي سان ماني. ڏاڍو آسان ڪم.

– **حَلوو ماني ڪري وڃڻ:** جلدي ڪائي ختم ڪرڻ. اڏاري ڇڏڻ. خرچ ڪري ڇڏڻ. تمام آسان ڪري سمجهڻ.

– **حَلوو ماني ڪانهي نہ هُئڻ:** آسان ڪم نہ هئڻ.

– **حَلوي پُوريءَ سان ڳم هُئڻ:** پنهنجي طلب جو فقط خيال رکڻ.

– **حَلوي جو دڪان ۽ ڏاڏي سائين جي فاتحہ هُئڻ:** پرائي مال تي دل کولي سخاوت ڪرڻ.

• **حَلِيمُ ج حَلِيمَ:** ذ. صفت. [ع. حَلمَ = هو بردبار ٿيو] بردبار – تَحمّل وارو – گنڀير – ڪانڌ وارو – سهندڙ – برداشت ڪندڙ – دير رنج – ڌيرج وارو. ڪُنُئرو – ڪومل – نرم – ملائم. مانيٽو – سانتيڪو – نماڻو – صبر وارو – نهنو – نرم سڀاءَ. ڪِلمَڪُ – خوش طبع – رلڻو ملڻو. خداتعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو (برداشت ڪرڻ وارو. معاف ڪرڻ وارو). ڪمياوان. هڪ قسم جو ڪاڌو (جو اناج، گوشت ۽ مسالا وجهي تيار ڪبو آهي). کچڙو.

– **حَلِيمائي ج حَلِيمائيُون:** ث. صبر – ڪميا – برداشت – ڪانڌ – نهٺائي – نرمائي – ماٺ.

– **حَلِيمُ سڀاءُ:** ذ. صفت. نرم سڀاءَ – ڪومل فطرت – نيازنوڙت.

– **حَلِيمُ طَبعُ:** ذ. صفت. حليم سڀاءَ – بردبار.

• **حَلِيفُ:** ذ. صفت. [ع. حَلَفَ = هن قسم کنيو] عهدنامو ڪندڙ ڌر – معاهدو ڪندڙ ٻن ڌرين مان هڪ ڌر – ساٿي – رفيق.

• **حُليو ج حُليا:** ذ. [ع. حُليَة = حَليَ = هُن سينگاريو] زيورُ – ڳهڻ – ڳهڻو. خِلعَت – پاکر. انعامي پوشاڪ. پيرن کان مٿي تائين – سراپا. سڃاڻپ لاءِ شڪل ۽ اُن جو بيان. شڪل – صورت – شبيهہ – نمونو – بيهڪ – ٺاٺ – چهري سُڃاڻڻ جي نشاني. عام سڃاڻپ جي نشاني.

– **حُليو بگاڙڻ:** شڪل ڦيري ڇڏڻ. بُري حالت ڪرڻ. تعدي ڪرڻ.

• **حُم:** ذ. [ع. حروف مُقطعَاتُ] ڪُجهين سُورتن جو مُنڍ. قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو.

• **حَمات:** ث. [ع. حِمايَة = بچائڻ] مدد – پنيرائي – بچاءَ – همراهي – حمائت – حمايت.

– **حِماتِي ج حِماتِيَ:** ذ. صفت. بچائيندڙ – محافظ – سنڀاليندڙ. مددگارُ – پنيرائُو – پرچهلو – حمائتي.

• **حِمارُ ج حِمارَ:** ذ. [ع] جانور جو هڪ قسم. گڏهه – خَرُ.

• **حِماقَت ج حِماقَتُون:** ث. [ع. حَمِقَ – حَمُقَ = هو بيوقوف ٿيو] بيوقوفي – ناداني – چريائي – بي عقلي – ڇسپائي – اياڻپ – جٽپائي.

• **حَمّالُ ج حَمّالَ:** ذ. صفت. [ع. حَمَل = هن کنيو] بار کڻندڙ – بار ڍوئيندڙ – بار ڍوهو – مزور – مزدور – ڪُولي – قُلي – پَرِيَتُ – پورهيت – پورٽر.

• **حَمّالي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد سنڌ ۽ ڪراچيءَ ۾). بار کڻندڙ.

• **حَمّامُ:** ذ. [ع. حَرّ = هن گرم ڪيو] گرم پاڻيءَ سان وهنجڻ جي جاءِ يا غسلخانو. دوائن يا مصالح کُٽڻ لاءِ ڌاتوءَ جي اُکري. پکيءَ جو هڪ قسم. ڪبوتر – پاريهل – ڳيرو.

– **حَمّامِ دَستو ج حَمّامِ دَستا:** ذ. اُکريءَ ۾ ڪم ايندڙ ڌَستو – مُهرو.

– **حَمّامُ ڪَرڻُ:** غسل ڪرڻ – وهنجڻ – ترُ ڪرڻ.

• **حَمّامِي:** ذ. صفت. وهنجڻ جو بندوبست رکندڙ – وهنجاريندڙ.

• **حُمّارُ ج حُمّارَ:** ذ. [ع. حُمّة = بخار] تپ – بخار. گرمي – باهه. "منگل منهنجي مَن تي ٻارِئو هوت حُمار." (شاهه).

• **حِمائِت ج حِمائِتُون:** ث. [ع. حَمِيَ = هُن بچايو] مدد – بچاءَ – پنيرائي – حمايَت.

– **حِمائِتِي ج حِمائِتِيَ:** ذ. صفت. مددگار – پنيرائو – پرچهلو – حامي – طرفدار.

• **حَمائِلَ ج حَمائِلُون:** ث. [ع] ڳچيءَ ۾ ترار جو پٽو پاسيري وجهڻ جي حالت. ترار جو پٽو. دوال شمشير ڳچيءَ ۾ وجهڻ جي شيءِ. ننڍي تقطيع وارو قرآن شريف جو ڳچيءَ ۾ وجهي سکهجي.

– **حَمائِل ڪَرڻُ:** ڪُلهي يا ڳچيءَ ۾ پٽو وجهڻ (تلوار يا بندوق وغيره لاءِ).

• **حِمايَت ج حِمايَتُون:** ث. [ع. حَمِيَ = هُن بچايو] بچاءَ – پناهه – سنڀال – محافظت – نگهباني – رکيا – اوٽ – مدد – ٽيڪ.

Gul Hayat Institute

– **حِمايتي ج حِمايتيۡ:** . صفت. بچائيندڙ – محافظ – سنڀاليندڙ – رکپال. مددگار – پٺيرو – واهرو. تَلهدار – طرفدار.

• **حَمۡدُ:** ذ. [ع. حَمدَ = هن تعريف ڪئي] خداپاڪ جي تعريف – ساراهہ – نيڪي – واکاڻ – مَدَحَ – مداح – تعريف – ثنا – شڪرانو.

• **حَمۡزاڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. بگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **حَمۡزہ:** اسم خاص. [ع] حضور ڪريم جن جي هڪ چاچي جو نالو.

• **حَمَلُ ج حَمَل:** ذ. [ع. حَمَلَ = هن بار کنيو] بوجهو – بارُ – وزن – ڀَرِي. عورت جي پيٽ ۾ ٻار هئڻ جي حالت. پيٽ – گَربُ – گَبُ – اميدواري. آسماني ٻارهن برجن مان هڪ برج جو نالو (گهيٽي جي شڪل جو تارن جو ميڙ). ميک. اسم خاص. تعلقي وارهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **حَمَلُ ٽيڻ:** عورت کي پيٽ ٽيڻ.

– **حَمَلُ ڪيرائڻُ:** پيٽ ڪرائڻ – ٻار ڪيرائڻ – ڪُهائي ڪرڻ.

• **حَمۡلو ج حَمۡلا:** ذ. [ع. حَمَلَ = هن حملو ڪيو – هن ڪاهہ ڪئي] هلان – ڪاهہَ – چڙهائي – جُلهہ. وارُ – اُلر – اورڙ – چوٽَ. انبوهہ – تُرڪۡ.

– **حَمۡلہ آوَرُ ج حَمۡلہ آوَرَ:** ذ. صفت. حملو ڪندڙ – هلان ڪندڙ – ڪاهيندڙ.

– **حَمۡلو ڪَرَڻُ:** ڪاهہَ ڪرڻ – هلان ڪرڻ – چڙهائي ڪرڻ – وارُ ڪرڻ – اُلر ڪرڻ.

• **حَمِيَّتَ:** [ع. حَمِي = هن غيرت ڏيکاري] غيرت – ننگُ – شَرمُ.

• **حَمِيۡدُ:** ذ. صفت. [ع. حَمدَ = هُن تعريف ڪئي] ساراهيل. تعريف ڪيل. اسم خاص. خدا تعاليٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

• **حَمِيۡرُ ج حَمِيۡرَ:** ذ صفت. [ع] بهادر – پهلوان – سورمو – وِير – دِلير – سُورِهہ. اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. سنڌ تي حاڪم سومري گهراڻي سان آخرين بادشاهہ جو نالو. "حميرن هڪون، جاڙَ جُسي کي پاتيون" (شاهہ).

• **حَمِيۡراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **حِنا ج حِنائُوۡن:** ث. [ع. حَنّا = هن ڳاڙهو ڪيو] هڪ ٻوٽي جو نالو – ميندي.

– **حِنائِيۡ ج حِنائِيۡ:** ذ. صفت. مينديءَ وارو – مينديءَ جهڙو.

• **حِنوئي:** صفت. حِنا (ميندي) جي رنگ وارو (باز).

• **حَنّانُ:** ذ. [ع. حَنَّ = هُن ٻاجهہَ ڪَئي] بيحد بخشيندڙ – رحمت ڪندڙ. اسم خاص. خدا جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

• **حَنۡبَلۡ:** اسم خاص. اهل سُنت جي چئن فقيه امامن مان هڪ جو نالو. امام احمد بن حَنۡبَلۡ رحمة الله عليه.

– **حَنۡبلِيۡ:** صفت. امام احمد بن حَنۡبَل جا پيروڪار. سُني مسلمانن جو هڪ فرقو.

– **حَنۡجرِيۡ ج حَنۡجرِيُوۡن:** [ع] گلو – نڙگهٽ. ساز جو هڪ قسم. جهَانۡجهہَ (جا ڪدڙن جا پاندي وڄائيندا آهن) ڪنجري.

• **حَنۡظَلُ:** [ع] هڪ وَلِ ۽ اُن جي ڦَلَ جو نالو – تُوهہُ.

• **حَنَفِيۡ:** اسم خاص. [ع. حَنَفَ = هو يڪسُو ٿيو – هن لاڙو ڪيو] امام اَبُو حَنِيۡفہ جو پوئلڳ. سُني مسلمانن جو هڪ فرقو.

• **حَنِيۡفُ:** ذ. صفت. [ع] حضرت ابراهيم عَليه السلام جي دين کي مڃيندڙ. پڪو مسلمان. يڪسُوئي اختيار ڪرڻ وارو. فقط هڪ خدا کي ڪارساز ڪري مڃڻ وارو. دين جو سچو. مهبي عقيدن جو پڪو. حق جو قائل.

• **حُنَيۡن:** اسم خاص. [ع] عربستان ۾ مڪي معظمہ ۽ طائف جي وچ ۾ هڪ واديءَ جو نالو جتي نبي ڪريم سان ڪافرن جنگ ڪئي هئي (جنگ حُنين).

• **حَوّا:** اسم خاص. [ع] حضرت آدم عليه السلام جي زال جو نالو. سيني انسانن جي ماءُ. دنيا ۾ پهرين آيل عورت (ڏاڏي حَوّا).

• **حَوادِثۡ:** ذ. [ع. حادثو – حادثة جو جمع] حادثا – واقعات. ڳالهيون. حالتون – نتيجا.

• **حَوارِيۡ ج حَوارِيۡ:** ذ. [ع. حَوَرَ = هن اڇو ڪيو (ڪپڙو)] ڌوٻي – ڪپڙن جي اڇاڻ ظاهر ڪندڙ. اڇي چمڙيءَ وارو. وفاداريءَ سان ڪم ڪندڙ ماڻهو حضرت عيسيٰ عليہ السلام جا اصحاب – مسيح جا دوست (جيڪي ڪُل ٻارهن هئا). دوست – يار. همراهہ – مددڪندڙ پيروي ڪندڙ.

• **حَوّاسُ:** ذ. [ع. حَسَّ = هُن محسوس ڪيو] ڄاڻڻ جو عضوو – ڄاڻڻ جي طاقت (حواس ڪُل ڏهہَ آهن، جن مان پنج ظاهري ۽ پنج باطني آهن. ظاهري: اکيون، ڪَن، نَڪ، وات ۽ هٿ. باطني:

Gul Hayat Institute

حَس – مشترڪ، خيال، وَهم، حافظو ۽ مُتصرف) اندري – عضوو – هوش – اوسانُ – عقل – سمجهه – فهم – ٻڌ.

– **حَواس باختہ:** ذ. صفت. وائڙو – مُنجهيل – موڳو – حِراسيل.

– **حَواس باختہ ٿيڻ:** هوش نہ رهڻ – گهبرائجي وڃڻ – هڪوٻڪو ٿيڻ – وايون بطال ٿيڻ – حوصلا خطا ٿيڻ.

• **حَوالُ ج حَوالَ:** ذ. [ع. حَالَ = هو مٽيو – بدليو – ڦريو] حال – حالت – حقيقت – دَشا – ڪيفيت – روئداد – گـَتي. ڳالهه – احوال – خبرچار – معلومات.

• **حَوالاتُ ج حَوالاتَ:** ذ. سپردگي – نظربندي – قيد – حَراست. اهي شيون، جيڪي قبضي ۾ هجن. جيل – ترُم – ترُنگ – قيد – بَندُ.

– **حَوالات ۾ ڏيڻ:** سپردگي ۾ ڏيڻ. قيد ۾ هٽڻ – فوجداري جي حوالي ڪرڻ – بند ڪرائڻ.

• **حَوالدارُ ج حَوالدارَ:** ذ. حوالات کي سنڀاليندڙ – جيل جو ننڍو عملدار – پلٽڻ يا پوليس ۾ هڪ عهدو – هيڊ ڪانسٽيبل – جمعدار، وڏو پٽيوالو – وڏو چپراسي – نائڪ.

• **حَوالو ج حَوالا:** ذ. [ع. حَوَلَ = هن اشارو ڏنو] ڪتاب جي ڪنهن لکيت جو پورو ڏَسُ – اشارو – لاڳاپو – واسطو – نسبت. نشانُ – پتو – ڏَسُ – اُهڃ. ذِڪر – خبرچار – حال احوال – اَهڃاڻ – معلومات.

– **حَوالو ڏيڻ:** ڪنهن ڪتاب ۾ لکيل ڳالهه يا واقعي ڏانهن اشارو ڪرڻ.

– **حَوالي:** [ع. حَالَ = هو بدليو – هو ٻئي وٽ ويو] هٿ ۾ ڏيڻ جي حالت – سونپ – سپردگي – ذمّہ واري. سپرد – هٿ هيٺ – ذمي – ٻلي – مليل – زير.

– **حَوالي ڪرڻ:** سُپرد ڪرڻ – قبضي ۾ ڏيڻ – ڏيڻ – سنڀال ۾ ڏيڻ – ذمي ڪرڻ – هٿ هيٺ ڏيڻ. ڏيارڻ – جهلائڻ.

– **حَوالِيُ مَوالِي:** سنگتي ساٿي – دوست يار – هردم گڏ رهڻ وارا – همدم.

• **حُوتُ:** ث. [ع] وڏي مڇي. آسمان جو ٻارهون برج (جنهن ۾ مڇيءَ جي شڪل جهڙو تارن جو هڪ ميڙ آهي).

• **حَوضُ ج حَوضَ:** ذ. [ع. حوض جي بگڙيل صورت] پاڻيءَ جو ننڍو تلاءُ – حوض – ڪُنڊ – ڪاڻ.

• **حَودو ج حَودا (ت):** ذ. [ع. حوض] ٽانگي (گهوڙي گاڏي) جو ٿانئو.

– **حَوديُ ج حَوديُون:** ث. [ع. حوضي] ڪِني پاڻيءَ جي ننڍي ڪـُنڊَ.

• **حُورَ ج حُورُون:** ث. (ع. حور = پُوري – ڪارين اکين واري عورت) ڪارن وارن ۽ ڪارين اکين واري بي حد خوبصورت عورت. بهشت ۾ رهندڙ حسين عورت. صفت. پاڪ عورت. نهايت خوبصورت – حسين سُهڻي – اپڇرا – اپسَرا – تمام سهڻي عورت. پَري.

– **حُورجو ٻچو:** ذ. تمام سهڻو – پريزادو.

– **حُورَ بَدَنُ:** ذ. صفت. حُورَ جي بدن جهڙو – تمام حَسين – خوبصورت.

– **حُوروَش:** ذ. صفت. حُورَ وانگر – حُورَ جهڙو. خوبصورت.

• **حُوريُ ج حُوريُون:** ث. حُورَ

• **حُوراڻي:** اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **حَوصِلو ج حَوصِلا:** ذ. [ع. حَوصَلَة = گـُجي] پکيءَ جي گـُجي. دل جي هِمَت – جُرات – دليري – طاقت – قوت – بهادري. جيئن: "موت جي منهن ۾ وڃڻ لاءِ بہ حوصلو کپي." بُردباري – سمجهه – ڄاڻ – ٻڌي – هوش – عقل – خيال – سُرت – چيتو – جذبو – اوسان – دماغ – فهم – ذهن. جيئن: فلاڻي جو ايترو حوصلو ئي ڪونهي، جو سبق ياد ڪري." ٻُوجهہ – پَروَڙ. چاهہ – اُمنگ.

– **حَوصِلا خطا ٿيڻ:** عقل ڇڏي وڃڻ – حيران ٿيڻ – وائڙو ٿيڻ – هوش گم ٿيڻ.

– **حَوصِلائتو ج حَوصِلائتا:** ذ. صفت. حوصلي وارو – حوصلي جو. عقلمند – سُريتو – سرتائتو – چيتي وارو – هوشائتو – داناءُ – چالاڪ – حرفتي.

– **حَوصِلو ڌارڻ:** دل جمع ڪرڻ. بردبار ٿيڻ. خيال هڪ هنڌ ڪرڻ. عقل ڌارڻ – سياڻو ٿيڻ. همت ڪرڻ. ايمان رکڻ. هوش درست رکڻ.

– **حَوصِلو رکڻ:** حوصلو ڌارڻ – حوصلو ڪرڻ.

– **حَوصِلو ڪرڻ:** حوصلو ڌارڻ – حوصلو رکڻ.

– **حَوصِلو وِڃائڻ:** سُڌ ٻڌ وڃائڻ – هوش نڪري وڃڻ – بي همت ٿيڻ – بي ايمان ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **حَوصَلي افزائي:** ث. همّت ڏيارڻ جي حالت. شاباس – دل کي ٿيڪ ڏيڻ – همت افزائي ڪرڻ.

• **حَوصلي دار:** ذ. صفت. همت وارو. سُچيتُ

• **حَوصلہ داري:** ث. جُرات – سُچيتائي.

– **حَوصلي مَند:** ذ. صفت. همت وارو. سمجهو – سُچيتُ.

– **حوصلي وارو:** ذ. صفت. بردبار. سياڻو – دماغ وارو. فهم وارو – عقل مند. همّت وارو – بهادر – دلير.

• **حَوضُ ج حَوضَ:** ذ. [ع. حَاضَ = هُن پاڻي ڪٺو ڪيو – هن هَودي ناهي] پاڻي گڏ ڪرڻ جو هتراڌو ناهيل چوڪندو تلاءُ – تلاءُ – تالابُ – هودُ – حَودُ – ڪُڏ – تانڪي.

– **حَوضُ ڪَوثَر:** اسم خاص. بهشت جي هڪ چشمي جو نالو.

• **حول:** [ع. حَالَ = هو بدليو – هُن ٺڳيو] مت ست. طاقت. ٺڳي – دغا – دولاب – ڪوت. لوهي توپ.

– **حَوليو ج حَوليا:** ذ. صفت. حولُ پاٽَلُ – لوهي توپ پيل (ماڻهو). ڪَلنگي وارو – حوليو.

• **حَوَلدارُ ج حَوَلدارَ:** ذ. حوالدارُ.

• **حَويلي ج حَويليون:** [ث. ع. حول = چوڌاري] چئن پتين واري جاءِ ـ وڏو ۽ پڪو گهر – گهر – منزل – جاءِ ـ مڪان – ڪوٺي. محل سراءِ. حرم سراءِ. قصر – محلات – بنگلو – بلڊنگ – حاويلي.

– **حَويلي روشن ٿيڻ:** اولاد وارو ٿيڻ – پٽ قائم رهڻ.

• **حَيُّ:** صفت. [ع] هميشه حيات – زنده ـ جيئرو. خدا تعالىٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو. اسم خاص. عرب جي هڪ قبيلي جو نالو.

– **حَيُّ قَيُّومُ:** هميشه زنده ۽ دائم قائم.

– **حَيُّ لايَمُوتُ:** [ع. حَيّ = جيئرو. لايَمُوت = نٿو مري] الله تعالىٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو. اها هستي جيڪا هميشه هميشه باقي رهي.

• **حَيَا ج حَيَا:** ث. [ع. حَيِيَ = هن شرم ڪيو] شرم – حجاب – لڄ – حياءُ – مَرَمُ – ٻَرم – پَت ـ غيرت – لحاظ. پاڪدامني – شرميلتا.

• **حَيادارُ ج حَيادارَ:** ذ. صفت. غيرتمند – شرم وارو.

• **حَيَاتُ:** ث. [ع. حَيّ = هو جيئرو رهيو] حياتي – عمر – اوستا. زندگي – جان – ساهہ – روح – پَراڻ.

– **حَيَاتُ ج حَيَاتَ:** ذ. صفت. حياتيءَ وارو – حياتي – جيئرو – جيئندو – زنده.

– **حَيَات ابَدِيُ:** ث. هميشه واري زندگي – دائم قائم زندگي – هميشه جو جياپو – سدائين امَرُ (نہ مَرڻ وارو).

– **حَيَات بَخش:** ذ.صفت. حياتي بخشڻ وارو – خداتعالىٰ.

– **حَيَات تازه:** ث. نئين حياتي – وڏي بيماريءَ کان نجات حاصل ڪرڻ کان پوءِ واري زندگي.

– **حَيَات جاودانيُ:** ث. هميشه هميشه واري زندگي.

– **حَيَاتُ و مَمَاتُ:** ذ. صفت. زندگي ۽ موت.

– **حَيَاتِيُ ج حَيَاتِيُ:** ذ. صفت. زندگي – عمر – اوَسْتَا – زندگيءَ جو وقت – جيئري رهڻ واري مدت – ڄمار.

• **حَيَاتُ ڳاهو:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا باريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **حَيَاتِيُ ج حَيَاتِيُون:** ث. [ع. حَيّ = هو جيئرو رهيو] جيئري رهڻ جي حالت – زندگي – جياپو. جان – ساهہ – جِيءُ – پَراڻ – چوٽا – وجود – جيوَن – دَم – سانس – جِندِ ـ پساهُ – عُمرِ ـ اوستا – ڄمارَ.

– **حَيَاتِيءَ تان هٿ کڻڻ:** وڌيڪ حياتيءَ جي اُميد نہ هئڻ – وڌيڪ جيئڻ جو آسرو نہ هجڻ.

– **حَيَاتِيءَ جو ماڻُ پُرجي اچڻ:** عمر پوري ٿيڻ – پڇاڙي ٿيڻ – آخر ٿيڻ – موت جو وقت اچي وڃڻ.

– **حَيَاتِي ڇڏائي وڃڻ:** سخت خوفزده ٿيڻ – بي همّت يا نِستو ٿيڻ.

– **حَيَاتِي ڇڏي وڃڻ:** مري وڃڻ – ختم ٿيڻ – چوٽا ڪٽڻ وڃڻ – زندگي پوري ٿيڻ. نِستو ٿيڻ. بي هِمّت ٿيڻ.

– **حَيَاتِي زهر ٿيڻ:** ڪابہ خوشي نہ ٿيڻ – ڏکن ۽ ايذائن ۾ گذارڻ – ذليل ٿي رهڻ.

– **حَيَاتِيءَ کي حَلالُ ڪرڻ:** زندگيءَ کي ڪامياب ڪرڻ. سُکيو وقت گذرڻ. سوڀارو ٿيڻ – فتح حاصل ڪرڻ.

– **حَيَاتِي گهارڻ:** زندگي گذارڻ – زندگيءَ جا ڏينهن پورا ڪرڻ.

• **حَيَاتِيَات:** جانورن ۽ ٻوٽن جو علم – بائلاجي سائنس.

• **حَيَاتِيُون:** وٽامنس (Vitamins) – اُهي ڪيميائي حصا، جيڪي انسانن ۽ جانورن جي غذا ۾ هوندا آهن.

Gul Hayat Institute

• **حَيَاءُ ج حَيَاءُ:** ذ. [ع. حَيِيَ = هن شرم ڪيو – هن شرمايو] لَڄَ – شرم – غيرت – حجاب – ڦِڪائِي – مَرَمُ – پَـرَمُ – پَت ـ لِيْهَ – حَيَا. لحاظ – رِياءُ – پاسخاطر – مُحابو.

– **حَيَائِتو: ج حَيَائِتَا:** ذ. صفت. حَيا وارو – شرم وارو – حجاب وارو – لَـڄَ وارو – شرميلو – مَرم وارو – لِيهه وارو – لَڄارو – پَـرَمائتو – سِيْلوان.

– **حَيَاءُ دارُ ج حَـيَاءُ دارَ:** ذ. صفت. حَيائتو – حيا شرم وارو – لَڄارو.

– **حَيَاءُ وارو ج حَيَاءُ وارا:** ذ. صفت. حَيائِتو – شرم وارو – شَرميلو – لَڄارو.

– **حَيَاءُ وڪِڻَڻُ:** بي حيا ٿيڻ – بي لَڄو ٿيڻ – بي غيرت ٿيڻ.

• **حَيْـثِـيَتَ ج حَيْـثِـيَتُوْنْ:** ث. [ع. حَيْثُ = جتي – جنهن حَد تي] سگهه – پهچ – پُڄَنْدِ ي – رَسائي – پُڄَتِ ـ وَسْعَت – هُونْدَ. عالمگيري – عُمُومِيَت – بِساط – قدر. لياقت – درجو – بيهڪ – قابليت. عزت – آبرو.

– **حيثِيَتْ کان وَڌِيڪَ:** ظرف. طاقت کان ٻاهر. پڄنديءَ کان وڌيڪ.

• **حَيْدَرُ:** ذ. [ع. حَيَةٌ = ازدها – وڏو نانگ + دَرُ ("دريدن = ڦاڙڻ" جو امر)] ازدها – چيرينڌڙ – شينهن. اسم خاص. حضرت علي ڪرم الله وَجْهُهُ جو لقب.

– **حَيْدِرِيْ ج حَيْدِرِيْ:** ذ. صفت. حيدر جو. حضرت علي ڪرم الله وَجْهَهُ جو. شيعه مذهب وارو شيعو.

• **حيْدَرْآبَادِ:** اسم خاص. سنڌ پرڳڻي ۾، هڪ ضلعي، تعلقي، ديهه ۽ شهرجو نالو (جو غلام شاهه ڪلهوڙي ٻڌايو هو).

• **حَيدَرَانْ زَئِيْ:** اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو (جو بلوچاڻين جي شاخ آهي).

• **حَيْدرُپُورْ:** اسم خاص. تعلقي ٺـُل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **حَيْدِرِيْ:** اسم خاص. ٻه درياهي وٽ سنڌونديءَ جي هڪ شاخ جو نالو.

• **حَيْرَانُ ج حَيُرَانَ:** ذ. صفت. [ع. حارَ = هو هڪو ٻڪو ٿي ويو] هَڪو ٻَڪو – وائڙو – مُنجهيل – موڳو – ويچون – مُتَعَجبُ – پريشان – شَشْدر – مُتَحَيِّر – دَنگ – گهٻرايل – مُضْطَربُ – عجب ۾ ـ اچرج ۾ ـ تَـپرس ۾.

– **حَيْرانُ ڪَـرَڻُ:** پريشان ڪرڻ – عجب ۾ وجهڻ. رُلائڻ – خراب ڪرڻ – دربدر ڪرڻ – تڪليف ڏيڻ.

– **حَيْرانِيْ ج حَيُرانِيُوْنْ:** ث. عجب – حيرت – پريشاني. موڳائي – مُونجهَ – ڳَڻتي – گهٻراهٽ – وائڙپ – ڏڪيائي – اوڪائي.

• **حَيُرت ج حَيُرتُوْنْ:** ث. [ع. حَارَ = هو هڪو ٻڪو ٿي ويو] عجب ـ پريشاني – حيراني – اچرج – تپرس. تَعَجُب – وِيچارُ – ڳَڻتي – موڳائي – بيهوشي – غَشَ ـ گَهَـرَ – مُونْجهَ.

– **حَيُرت آفْزَا:** ذ. صفت. حيرت ۾ وجهڻ وارو. حيران. پريشان ڪرڻ وارو.

– **حَيرتَ اَنگيزُ:** ذ. عجب وارو – عجيب – حيرت وارو. حيران ڪندڙ.

– **حَيْرتْ زَدَهْ:** . صفت. حيران – پريشان – تعجب ۾ پِيَلُ.

• **حَيْص بَيْصِ:** ث. [ع. حَاصَ = هن نٽايو – هن نفرت ڪئي] پش و پيشي – گندگوڙ – ٿورو غوغاء – لڙائي – جهڳڙو – تڪرار – مونجهارو (منطق جي دليلن ۾).

– **حَيْص بَيْصِ ڪَـرَڻُ:** گوڙ ڪرڻ – مونجهارو ڪرڻ – وِس وِس ڪرڻ. واتورجڻ. مُهاڏو ڏيڻ.

• **حَيْضُ ج حَيْضَ:** ذ. [ع. حَاضَتْ = عورت کي ماهواري آئي] عورتن کي هر مهيني (عضوي مخصوص مان) ايندڙ رت – ماهواري – ڪپڙا – زناني – زالاڻو. ڦـُلَ – گـُلَ – رَجُ.

– **حَيُضِيْ ج حَيْضِيْ:** ذ. صفت. حرامي – حرام جو – حرامي ڦـرُ – وَلَدُ الزِنَا – حرامزادو – شرير – حرڪتي – لـُڇ.

– **حَيْضِيْ ٻارُ:** ذ. حرامي ٻارُ – وَلَدُ الزِنَا – شرير.

– **حَيْضِيْ حَرامِيْ (ت):** ذ. صفت. حيض جي حالت ۾ حمل ٿيل ٻار. بدمعاش – بي حيا.

– **حَيْضِيْ ڦَـرُ (ت):** ذ. صفت. حيضي ٻار – حرامي ڦـرُ.

– **حيضي ڦَرُو:** حيضي ڦر – حرامي ٻار.

– **حَيْضِيُ مُتُ (مُتـرُ) ج حَيْضِيْ مُتَ (مُتْر):** ذ. حرامي ٻارُ – حرامي ڦـرُ.

– **حَيْفُ ج حَيْفَ:** [ع. حَاف = هن بڇڙي هلت ڪئي] حقارت جو لفظ. افسوس – ارمان – هاءِ هاءِ. لعنت ملامت جو ڪلمو. تُفْ – ڦِٽَ – شرم ڦيٽ – ڦِـٽڪارَ.

• **حِيْلو ج حِيْلا:** ذ. [ع. حِيْلَةٌ: حَالَ = ڦِريو] ڇَلُ – عذر – بهانو

Gul Hayat Institute

– اٽڪل – حرفت – ڪيڏ – حڪمت – هُنر – فن. چالو – اُپاءُ – تجويز – سبب – وسيلو – رستو – رٿ – ڪارڻ – نمونو – ڊنگ. سٽ – ڪوشش – سعيو – اُدم – محنت. روزگار – ڪم – ڌنڌو – نوڪري. مڪر – فريب – ڍونگ – ڪوٽ – دغا – دولاب – ٺڳي.

– **حيلو حوالو ج حيلا حولا:** ذ. عذر – بهانو نتاءُ. واري ڦيري – نتاءُ سناءُ. مٿو مونو – حيلو وسيلو – اٽڪل – سٽڪل – جهلو پلو. وس – اٽڪل – حرفت – تجويز – ڪوشش – سعيو – تدارڪُ.

– **حيلو حوالو ڪرڻ:** ڪوشش ڪرڻ. سعيو ڪرڻ. وس ڪرڻ. هر قسم جي ڪوشش ڪرڻ. هر ممڪن ڪوشش ڪرڻ. سڀ ذريعا استعمال ڪرڻ.

– **حيلو ڪرڻ:** بهانو ڪرڻ. محنت ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ. اٽڪل ڪرڻ. ڌنڌو ڪرڻ. ڪم ڪرڻ. سعيو ڪرڻ. روزگار ڪرڻ. همٿ ڪرڻ.

– **حيلو وسيلو ج حيلا وسيلا:** ذ. ذريعو – وسيلو – بهانو. مددگار.

– **حيلو وسيلو ڍونڍڻ:** ذريعو ڳولڻ. مددگار جي تلاش ڪرڻ.

– **حيلو هلائڻ:** ڪوشش ڪرڻ. ذريعو استعمال ڪرڻ. سعيو ڪرڻ. اُدم ڪرڻ.

– **حيلي باز ج حيلي باز:** ذ.صفت. اٽڪلي – چالاڪ – هوشيار – ٺڳ – دغاباز – مڪارُ – فريبي – بهانا ڪندڙ. نتائيندڙ.

– **حيلي بازي ج حيلي بازيون:** ث. بهانو – عذر – سعيو – ڪوشش – اُدم – اُپاءُ – تدارڪ.

– **حيلي ساز – ج حيلي ساز:** ذ. صفت. حيلي بازُ – چالاڪُ – مڪارُ – نتائيندڙ – بهانا بڻائيندڙ – عذر پيش ڪندڙ.

● **حين:** ذ. [ع. حَانَ = مند آئي] وقت – عرصو – زمانو – سمو – مدت.

– **حينُ حيات :** ظرف. سڄي ڄمار – سڄي عمر – حياتيءَ جو سارو عرصو.

● **حيوانُ ج حيوان:** ذ. [ع. حَي = هو جيئرو رهيو] زندگاني – زندگي – حياتي. (صفت). ساهه وارو – روح وارو – جانِ وارو – جانور – پسُون. وهٽ – ڍورُ. بي سمجهه – بي وقوف – جاهل – نادان. وحشي.

– **حيوانُ مطلقُ:** ذ. صفت. آزاد ۽ ڇڙواڳ جانور. گهمندڙ ڦرندڙ حيوان. ڍورَ جو ڍورَ جانور – گوناٽو – بدتميز.

– **حيوانُ ناطقُ:** ذ. صفت. ڳالهائيندڙ جانور. ماڻهو – انسان – آدمي.

– **حيواني:** ذ. صفت. حيوان جو – شهواني – نفساني – بهيميهٔ – ڍورن واري حالت. جانورن واري حالت.

– **حيوانيت:** ث. وحشت – جانور پڻو – حيوانپڻو. بي شرمي – بي شرمائي – بي حيائي – ناداني – ناسمجهي – بيوقوفي – بي رحمي – ظلم – ڪنورائي.

● **حيوانيات:** ث. جانورن جي تواريخ. انهن جي جسم جي ساخت ۽ عادتن وغيره جو علم. زولاجي (Zoology).

Gul Hayat Institute

خ

• **خ:** ث. [ع. ف] سنڌي 'الف – بي' جو ارڙهون اکر. عربيءَ جو سَتون ۽ فارسيءَ جو نائون اکر. ابجد جي حساب موجب عدد ٦٠. علم هيئت ۾ اهو اکر منگل يا مريخ کي ظاهر ڪري ٿو.

• **خَا:** ذ. ڪنڌ يا ڪياڙيءَ جا وارَ.

• **خَابِرُوْ ج خَابِرُوْ:** ذ. صفت. [ع. خَبَرَ = هن ڳالهه ٻڌائي] اسم فاعل. خبر ڏيندڙ. خبر پهچائيندڙ. اطلاع ڏيندڙ. سُڌ سماءُ ڏيندڙ. احوال ٻڌائيندڙ. جاڻُ ڪندڙ_ قاصد – پيغام بَر – خبر رَسانُ – جاسُوس.

• **خَاتَمُ:** ث. [ع. خَتَمَ = مُهر هَڻِي] مُنڊيءَ جي ٽِڪَ. مُنڊي – ڇاپ لڳل مُنڊي. ٺپو – ڇاپَ – مُهر – خانگي مُهر – تڪميل جي نِيشانِي.

– **خَاتَمُ بَنْدُ ج خَاتَمْ بَنْدَ:** ذ. صفت. عاج، ڪاٺيءَ يا هَڏي تي اُڪر جو ڪم ڪندڙ. جڙات جو ڪم ڪندڙ. خاتُوبَنْدُ.

– **خَاتَمُ بَنْدِيْ ج خَاتَمُ بَنْدِيُوْنْ:** ث. عاج، ڪاٺيءَ يا هڏي تي اُڪر جو ڪم. جڙات جو ڪم.

– **خَاتَمِ سُلَيْمَانْ:** حضرت سليمان عليه السلام جي مُنڊي (جنهن تي اسم اعظم لکيل هو ۽ وڏي برڪت واري هئي).

• **خَاتِمُ:** ذ. صفت. [ع. خَتَمَ = هن پُورو ڪيو]. پُورو ڪندڙ. ختم ڪندڙ. پڄاڙي ڪندڙ. توڙ تائين رَسائيندڙ.

– **خَاتَمُ الْاَنْبِيَآءِ:** اسم خاص. سيني نبين جي نبوت ختم ڪندڙ. آخري پيغمبر. حضرت محمد مصطفيٰ صلي ُالله عليه و آله وسلم.

– **خَاتِمُ الْمُرْسَلِيْنْ:** سيني رسولن جي رسالت ختم ڪندڙ. آخري رسول.

– **خَاتَمَ النَّبِيِّيْنْ:** سيني نبين جي مُهر. سيني نبين جي نبوت کي ختم ڪندڙ. سيني نبين کان بعد ۾ اچڻ وارو.

• **خَاتِمو ج خَاتِمَا:** [ع. خَاتِمَة] پڇاڙي – دنگ – آخر – پڇاڙي – نتيجو – آخرت. موتُ – وفات – رِحْلت. ڪتاب جي پڇاڙيءَ ۾ لکيل عبارت.

– **خَاتِمَهْ بِالْخَيْرِ:** نيڪيءَ واري پڇاڙي. پڇاڙيءَ جو وقت ايمان جي سلامتيءَ سان گذرڻ جي دُعا. مرڻ وقت شهادت جو ڪلمو نصيب ٿيڻ جي حالت. خير سان گذاري وڃڻ يا مرڻ.

– **خَاتِمو ٿِيَڻُ:** پڇاڙي ٿيڻ. مري وڃڻ. فوت ٿيڻ. انجام کي پهچڻ. گذر ڪري وڃڻ.

• **خَاتُو بَنْدُ ج خَاتُوبَنْدَ:** ذ. صفت. [ع. خَتَم + ف. بند = مُهر هڻندڙ] سازگر – ساز ٺاهيندڙ. ڪاٺ جو سامان ٺاهيندڙ – واڍو – سُوٽهَڙُ. عاج تي اُڪر جو ڪم ڪندڙ. آرسين جا فريم ۽ ڪٻٽ ٺاهيندڙ. عينڪن جا ڪوڪا ٺاهيندڙ.

– **خَاتُوبَنْدِيْ ج خَاتُوبَنْدِيُوْنْ:** ث. سازن ٺاهڻ جو ڪم. سازگري. ڪاٺ ۽ عاج تي گلڪاري وغيره جو ڪم. ڪاٺ مان سامان ٺاهڻ جو ڪم.

• **خَاتُوْنْ:** ث. [تُرڪي] نيڪ عورت. امير گهراڻي جي عورت جو لقب. اميرزادي – شهزادي – بيگم – راڻي. شريف عورت. گهر جي مالڪياڻي – زال – گهرواري – عورت – بيبي – ليڊِي.

– **خَاتُون جَنَّتِ:** ث. جنّت جي شهزادي. حضرت بيبي فاطِمه(ع) جو لقب (جا بيبي صاحبہ حضور ڪريم جن جي پياري صاحبزادي حضرت بيبي خديجة الڪبريٰ جي بطن مان تولد ٿي، حضرت علي ڪرم الله وَجْهُ جن جي ڳهرواري ۽ اِمَامَيْنِ حضرت حسن ۽ حضرت حسين(ع) جي والده ماجده هئي).

– **خَاتُون عَـرَبُ:** ث. خاتون جنت. حضرت فاطمه(ع) جو لقب.

• **خَاتُون فَلَڪُ:** ث. آسمان جي راڻي. چنڊ. زُهْـرَهْ – ناهِيدُ (حُسن ۽ محبت جي ديوي).

Gul Hayat Institute

• **خَادِمُ ج خَادِمَ:** ذ. [ع. خَدَم = هُن خدمت ڪئي]. خدمت ڪندڙ – نوڪر – چاڪر – شيوڪُ – ٽهليو – ملازم. مُريد – چيلو. شاگرد – طالب. ڪنهن درگاهه جو خدمت ڪندڙ – مُجاوِرُ. (ث. خَادِمہ = نوڪرياڻي).

– **خَادِمَانہ:** نوڪر وانگر. نهايت عاجزيءَ سان.

– **خَادِمِ دَرگَاهُ:** صفت. درگاهه يا مسجد وغيره جي سنڀال ڪندڙ _ مجاورُ.

– **خَادِمِيُ:** ث. خدمت – چاڪري – ٽهل ٽڪور. ملازمت – نوڪري.

• **خَارُ ج خَارَ – خَارُونْ:** ذ. ث. [ف] ڪنڊو – سيلهُه – ڀالو – سُوئو. ڪاوڙ – جوش – غصو – چڙ – بغض – ساڙُ – تپش. حسد – جَل. بدلو – دشمني.

– **خَارُ اَچَڻُ:** حسد ٿيڻ – ڪاوڙ لڳڻ – چڙِي پوڻ – پوسرڻ – ساڙ لڳڻ.

– **خَارَبَسْتُ:** ذ. [خار + بَستُ] ڪنڊن جو لوڙهو يا واڙ.

– **خَارُ بَنْدُ ج خَارَبَنْدَ:** ذ. ڪنڊن جو لوڙهو. ڪنڊن وارن ڏنگهرن جو لوڙهو.

– **خَارُ بَنْدِيُ:** ث. لوڙهي ڏيڻ جي حالت. چوڌاري ڪنڊن جو لوڙهو ڏيڻ.

– **خَارُ پُشْتُ ج خَارُپُشْتَ:** ذ. ڪنڊن جي پُٺ وارو جانور. چاهو – سيڙهه. پُٺي کنهڻ جو لوهي اوزار – ڪَرُ ڪَرو – کَرکَرو.

– **خَارچِيْنُ:** ذ. گهر يا باغ جي چوڌاري ڏنل لوڙهو.

– **خَارخَار:** بي چيني – پريشاني – جوش خروش – غصّو.

– **خَارْدَارُ:** ذ. صفت. ڪنڊن وارو – ايذاء ڏيندڙ – تڪليف ڏيندڙ – هلاڪ ڪندڙ. اهو ڇوڪرو جنهن کي ڏاڙهيءَ جا ڀهريان وار ايندا هجن.

– **خَارُ ڏيارڻُ:** ڪاوڙ ڏيارڻ – غصو ڏيارڻ. پوسرائڻ – ساڙ ڏيارڻ – ٻجرائڻ – جوش جاڳائڻ.

– **خَارُ ڏيڻُ:** چيڙائڻ – ڪاوڙائڻ. پوسرائڻ – ستائڻ – تڪليف پهچائڻ – غصّو ڏيڻ.

– **خَارْزار:** ڪنڊن وارن وڻن جو جهنگ – ڪانڊيرن واري زمين.

– **خَارُ ڪَائِڻُ:** غصو ڪرڻ – ساڙ ڪائڻ – ٻَجَ ڪائڻ. ڪاوڙجڻ – رِيسَ ڪرڻ – حَسَدُ ڪرڻ – پوسرڻ – جَلَڻُ.

– **خَارْڪَش:** ڪائين وڪڻڻ وارو – ڪائيون وڪڻندڙ – ڪائيَرُ.

– **خَارُ لَڳَڻُ:** ڪاوڙ لڳڻ – چڙ اچڻ – جوش پيدا ٿيڻ.

– **خَارُو خَسُ:** ڪَکَ ڪَنڊا – ڪَکَ پَنَ _ ڪَکَ ڪانا – ڪچرو.

• **خَارَا ج خَارَا:** ذ. [ف] پٿر جو هڪ قسم – نيلو پٿر – سخت پٿر.

– **خَارَا سَنگُ ج خَارَاسنگَ:** ذ. نيري رنگ جو پٿر. سخت پٿَرُ.

– **خَارَ اشِگَافُ ج خَارَاشِگَافَ:** ذ. صفت. پٿر کي چيريندڙ. تمام سخت.

• **خَارَانُ:** اسم خاص. بلوچستان ۾ هڪ علائقي جو نالو. هڪ جبل جو نالو.

• **خَارِجُ ج خَارِجَ:** ذ. صفت. [ع. خَرَج = هو ٻاهر نڪتو] ٻاهر نڪتل – ترڪيل – ڌڪيل – لوڌيل – نڪتل. الڳ – پري – ترڪيل – ڌڪيل – لوڌيل – علحده _ جُدا. علاوه _ سواءِ. بيڪار – نڪمو – ردي – اڻ وڻندڙ – مردود. باغي – سرڪش – بي دين.

– **خَارِجُ اَزْ اِخْتِيَارُ:** ظرف. اختيار کان ٻاهر. وَس کان ٻاهر.

– **خَارِجُ اَزْ بَحْثُ:** ظرف. بحث نه ڪرڻ جهڙو. جنهن تي بحث ڪرڻ جي منع هجي.

– **خَارِجُ اَزْ عَقْلُ:** ذ. صفت. عقل کان پري. سمجهه کان مٿي. سمجهه کان پري. بيوقوف – احمق.

– **خَارِجُ ٿيڻُ:** نڪرڻ – ٻاهر ٿيڻ – رد ٿيڻ – جدا ٿيڻ.

– **خَارِجُ ڪَرڻُ:** ڪڍڻ – ٻاهر ڪرڻ – نيڪالي ڏيڻ. جدا ڪرڻ – علحده ڪرڻ. رَدِ ڪرڻ – نامنظور ڪرڻ. برطرف ڪرڻ. ڪڍي ڇڏڻ.

– **خَارِجہ:** صفت. ٻاهر جو – ٻاهريون. ٻاهر ڪڍيل – ترڪيل – ڌاريو.

– **خَارِجِيُ ج خَارِجِيُ:** ذ. صفت. ٻاهر ڪڍيل – ترڪيل. ٻاهريون – ڌاريو. حق وارن کان خارج ٿيل. اهل سنت کان نڪتل – مردود. مسلمانن جو اهو فرقو جو اڳ ۾ سيد نا علي (ع) جي لشڪر ۾ هو. پوءِ ناراض ٿي خروج ڪيائين ۽ حضرت علي ڪرم الله وَجْهُہ جن کي خليفو ڪري ٻه نٿو مڃي.

Gul Hayat Institute

• **خَارِش:** کَنهڻ جي هڪ بيماري – ڪاڄي – ڪاڄ – ڪاڏ – ڪَنَهِڙو – کُجلي – کَهِ – ڪارِس، کِرنُهِن – تِرتِر – سُر سُر. چمڙيءَ جي هڪ بيماريءَ جو نالو – خارش.

– **خَارِش مارَڻُ (ت):** عادت پوري ڪرڻ.

– **خَارِشِي ج خَارِشِيُ:** ذ. صفت. خارش وارو. کُجليءَ وارو. خارش جو مريض.

• **خَارِشُ:** اسم خاص. تعلقي ناري ضلعي خيرپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **خَارقُ ج خَارِق:** ذ. صفت. [ع. خَرَقَ = هن ڦاڙيو – هن ڏاريو] ڦاڙيندڙ – ڀڃيندڙ. عادت کي ٽوڙيندڙ. عادت جي خلاف ڪم ڪندڙ. ڪرامت – معجزو.

– **خَارِقُ عَاداتِ:** ذ. عادتي ۽ قدرتي قاعدي کي ڀڃڻ وارو. نبين جا معجزا. اوليائن جون ڪرامتون.

• **خَازِنُ ج خَازِن:** ذ. صفت. [ع. خَزَنَ = هن گَنو ڪيو] گَنو ڪندڙ. خزانو سنڀاليندڙ – خزانچي. محافظ – نگهبان.

– **خَازِنِ بهشت:** بهشت جو داروغو.

• **خَاشَ ج خَاشُونْ:** ث. [ف. خواهش جي بگڙيل صورت] خواهش – گهُر – مرضي (پنهنجي خاش خوشيءَ سان).

• **خَاشَاڪُ:** ذ. [ف] ڪِنُ ڪِچرو – ڪَکَ پَن – گَند – گند گوچر. اڪثر مرڪب صورت ۾ "خَسْ" سان گڏ ڪم ايندڙ. جيئن: "خَسْ وخاشاڪ = ڪَکَ پَنَ".

• **خَاشِعُ.** ذ. صفت. [ع. خَشَعَ = هو مطيع ٿيو – هن عاجزي ڪئي] عاجزي ڪندڙ – مِنت ڪندڙ. نِوڙت وارو. خُشوع ڪندڙ.

• **خاشِڪيلي ج خَاشِڪيلِي:** ذ. [ع. خاصخيلي جي بگڙيل صورت] نوڪر – ٻيلي – خادم. سنڌ ۾ هڪ ذات جو نالو.

• **خَاشو ج خَاشَا:** ذ. [ف. خَاشَاڪَ] سُلفِيءَ جي مٿان رکڻ لاءِ نوڙيءَ جو ٻريل مُڇو.

• **خَاشو ج خَاشا:** ذ. صفت. [ع. خاصَة جي بگڙيل صورت] چڱو – سٺو. سهڻو – ملوڪ. عمدو. (ث. خَاشِي ج خَاشِيُونْ).

• **خَاصُ:** صفت. [ع] نِج – اصل – شُڌ. جيئن: "هيءَ خالص گيهه مان ٺهيل مٺائي آهي." مخصوص ڪيل – ذاتي – خانگي – شخصي – پنهنجو. "هيءَ خاص منهنجو گهوڙو آهي". سنو – چڱو – چوکو. چونڊيل – ڏُٺيل – تمام سنو – عمدو – اُتم – اعليٰ – اُچو – مکيه – فائق – چيدو. نهايت عمدو – سڀني ۾ سنو – اُچي ۾ اُچو – شاندار – ڀلارو – افضل – پاڪ. مرغوب – وڻندڙ – پيارو – مقبول. صرف – فقط رڳو. جيئن: "هيءَ خاص اوهان لاءِ آندل آهي". گرامر موجب اهو اسم، جيڪو ڪنهن خاص ماڻهو جاءِ يا شيءِ جو نالو ٻڌائي.

– **خَاصَائِي ج خَاصَائِيُون:** ث. چڱائي – ڀلائي – بهتري. سهڻائي – عمدائي – سنائي – پاڪائي – صفائي. نيڪي. خاصيت.

– **خاصُ ڪَري:** ظرف. نراليءَ طرح – رڳو هن لاءِ تہ خُصُوصاً – خُصوصيت سان – خاص طرح.

– **خَاصُ عَامُ:** ذ. امير غريب. ننڍا وڏا – سڀ. ساري خلقت – رعيت.

– **خَاصو ج خَاصَا:** ذ. صفت. [ع. خَاصَّةْ جي بگڙيل صورت] سنو – چڱو – موچارو – ڀلو – عمدو – سهڻو – ملوڪ – ناهوڪو – بهتر. موچارو – وچولو – موافق. درميانو – پورو پُنو. نيڪ – ڀلو.

– **خَاصُ وَعَامُ:** ذ. ڏسو "خاص عام".

– **خَاصِي ڪَرَڻُ:** قبول ڪرڻ – منظور ڪرڻ.

• **خاصُخيلِي:** اسم خاص. [ع. خاص + خيلي = گهوڙي سوار] گهوڙي سوار فوج جو سپاهي. هڪ قبيلي جو نالو.

– **خَاصڪيلِي:** "خاصخيلي" جي بگڙيل صورت – ڏسو "خاصخيلي".

• **خَاصو ج خَاصَا:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم (سنڌ ۾ اڳئين سمي ۾ ٺهندو هو). ڪاڙي جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڇلرن سان. رنگ اڇو ۽ قد هڪ انچ. مدراس جا ماڻهو گهڻو ڪري واپرائيندا آهن). اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاري ۽ ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **خَاصِئَتَ ج خَاصِئَتُونْ:** ث. [ع. "خاصيّت" جي بگڙيل صورت] ڏسو "خاصيَت".

• **خَاصِيَّتَ ج خَاصِيَّتُونْ:** ث. [ع] اثر – تاثيرُ. وصف. صفت – گڻ – لَڇڻ – عادت – خصلت – سيرت. لياقت – هوشياري – مزاج – طبيعت. چڱائي – نيڪي. خاصِئَت.

• **خَاطِرُ:** ث. [ع. خَطَرَ = دل ۾ آيو] جيڪي دل ۾ گذري – دل – من – هانءُ – جگرُ. چِتُ – ڌيانُ – خيال – ويچار. ارادو –

Gul Hayat Institute

قصد – مرضي – خوشي. آدرڀاءُ – خاطر تواضع – ڪينڪار – مرحبا – تعظيم – عزّت – حُرمت – شانُ – مانُ. خدمت – چاڪري – ٽهل. طرفداري – پاسخاطري – لحاظ – رياءُ – مُروّت. (ظرف). لاءِ ـ واسطي – جي ڪري – ڪري – جي لاءِ ـ باري ۾ ـ ڪارڻ – بابت.

– **خاطر آزاري:** رنجيدگي – ناراضپو – صدمو پهچائڻ – دل ڏکائڻ.

– **خاطرِ آزُرْدَه:** [ف. آزرده = رنجايل] رنجيده ـ ناراض دل وارو – رنجايل – ڏکويل – ملول.

– **خاطرِ جَمع:** ذ. دل جي تسليٰ ـ دلجاءِ ـ پڪ – يقين – دلداري – تسڪين – اطمينان – خاطري. پروسو – آسرو – اعتماد – دل جمعي.

– **خاطرجمعي:** اطمينان – تسلي – تسڪين.

– **خاطرِ خواهَ:** ذ. ظرف. مرضي موجب – حسب منشا. دل جي چاهت موجب. مرضيءَ سان. دلچسپيءَ سان. گهرج موجب. دل جي يقين سان. دل جَمعي سان. پڪي پرُوسي سان. دل جان سان. موزون – ٺيڪ – مناسب.

– **خاطرِداري:** ث. خاطر جمعي – دلداري – خاطري – پڪ – يقين – دلجاءِ. آدرڀاءُ – ڪينڪارَ – ڀليڪارَ – تواضع – خدمت – مهمان نوازي – مهماني.

– **خاطرِ ڪرڻ:** خدمت ڪرڻ. آدر ڀاءُ ڪرڻ. طرفداري ڪرڻ. خوشامد ڪرڻ. دلجوئي ڪرڻ.

– **خاطرِ مُدارات:** آدر ڀاءُ – مهمان نوازي – لحاظ لياقت – نياز نوڙت.

– **خاطرِ ۾ نه آڻڻ:** خيال ۾ ئي نه آڻڻ.

– **خاطرِ نَشين:** ذ. صفت. اها ڳالهه جا ياد ٿي وڃي. دل ۾ جاءِ ڪرڻ واري. دلپسند – پياري.

– **خاطري:** ث. پڪ – يقين – دلجاءِ ـ خاطر جمعي. دلداري – همّت افزائي – ڏَڍُ – تسليٰ ـ دلاسو – خدمت – آدرڀاءُ – خوش مرحبا – خوشي – سُک – راحت.

– **خاطريءَ جهڙو:** ذ. صفت. پسنديءَ جهڙو – دلپسند – وڻندڙ – خواهش موجب – دل گهُريو – دل جاءِ جهڙو – خاطرخواهه.

– **خاطريءَ سان:** دل سان. دل و جان سان. يقين سان. لحاظ سان.

مروّت سان.

– **خاطريُون ڪرڻ:** تمام گهڻي مرحبا ڪرڻ. تمام سٺي مهماني ڪرڻ. تمام گهڻي خدمت ڪرڻ.

– **خاطِفُ ج خاطِفَ:** ذ. صفت. [ع. خَطَفَ = هن ڪسيو] ڪسيندڙ. اوچتو ڪسي کڻي ويندڙ. هيءُ لفظ برق (وڄ) سان گهڻو ڪري استعمال ٿيندو آهي.

• **خاطُوْ ج خاطئُو:** ذ. صفت. [ع. خَطَ = هن لکيو] خط لکندڙ. خط پهچائيندڙ. پيغام رسائيندڙ. خط رسان – قاصد. اخبارن ڪي خبرون پهچائيندڙ. خابرُو. مُخبر.

• **خاطو بند:** تعميرجي هڪ هنرجو ڄاڻو.

• **خاطِيُ ج خاطِئِ:** ذ. صفت. [ع. خَطِيَ = هن ڏوهه ڪيو] خطا ڪندڙ – خطاڪار – خطا وارو – گنهگار – ڏوهاري – پاپي. خط آڻيندڙ.

• **خاقانُ ج خوَاقِين:** ذ. [ترڪي. خاخان = وڏو خان] وڏو بادشاهه – شهنشاهه – سلطان. اسم خاص. چين ۽ ترڪستان جي آڳاٽي بادشاهه جو لقب. (اهو لقب چنگيزخان اختيار ڪيو هو ۽ پوءِ چين جي بادشاهه ڪي چوڻ لڳا پر هاڻي. هر بادشاهه ڪي سڏيو ويندو آهي).

• **خاقاني:** اسم خاص. فارسيءَ جي هڪ وڏي قصيده گو شاعر جو تخلص.

• **خاڪ:** ث. [ف. خاڪ = مٽي] مٽي – لَٽَ – ڌُسڙ – ڌُڌڙ – ڌرَ – رَتي. ڦلهيار – ڦلهير – چار – ڪيري – رَڪ. زمين – ڌرتي. بزرگن جي مزارتان آندل مٽي يا خاڪ. ڪِنايَته: ڪجهه به نه. بلڪل نه. ذرو به نه. سنڌي ادب جي مشهور شاعر مولانا درمحمد جو لقب.

– **خاڪ آلُودَه:** ذ. صفت. مٽيءَ سان ڀريل. مٽيءَ ۾ لٿوڙيل. مٽيءَ هاڻو.

– **خاڪ اُڏامڻ:** مٽي اُڏامڻ – ڌوڙ اُڏامڻ. تباهه ٿيڻ – برباد ٿيڻ. رسوا ٿيڻ – مٽي پليد ٿيڻ – ڪجهه به باقي نه رهڻ.

– **خاڪ اُڏائڻ:** مٽي اُڏائڻ – آهه زاري ڪرڻ – ماتم ڪرڻ – پٽڻ – روڄ ڪرڻ – بدنام ڪرڻ – آواره ڦرڻ – ڀٽڪندو رهڻ.

– **خاڪ بازي:** ث. مٽيءَ سان راند. راند روند. هَوس پرستي – هڪبئي تي خوشي ملهائڻ لاءِ گَپَ اُڇلڻ.

Gul Hayat Institute

— **خَاڪ بَرسَر:** ث. ڌوڙ مٿي ۾ پيل – خراب خوار. ڪنايتہ: اهنج – ڏکيائي – مشڪلات. پريشاني. تنگي.

— **خَاڪ بَرسَر هُئَڻُ:** مفلس ٿيڻ – پريشان هئڻ.

— **خَاڪِ بَسَر:** ذ. صفت. مٿي ۾ ڌوڙ پيل – مٽيءَ ۾ رهندڙ. خراب حال. ڏُتڙيل.

— **خَاڪِ بَسِيط:** ث. [بَسِيط = ويڪرو – ڪشادو – کليل] زمين – ڌرتي. زمين جو سارو سطح يا مٿاڇرو.

— **خَاڪ تان ڪَڍِي افلاڪ تي پهچائڻ:** هيٺ تان ڪڍي مٿي ڪرڻ. غريب مان امير بنائڻ – گهٽ درجي مان وڏو درجو عطا ڪرڻ – تمام وڏو احسان ڪرڻ – لياقت کان مٿي رتبو ڏيڻ.

— **خَاڪ تُودَه:** ذ. [ف. تُودَهْ = ڍيرُ – ڍِڳُ – انبارُ] مٽيءَ جو ڍِڳُ – ڍِبُ – دڙو. تيرانداز لاءِ نشان چُٽڻ جي جاءِ. مٽيءَ جو ڍيرو. هَدَفُ. نشانو.

— **خَاڪ ٿِيڻُ:** مٽي ٿيڻ – نابود ٿيڻ – برباد ٿيڻ – ناس ٿيڻ. سڙي پسمر ٿيڻ.

— **خَاڪ ٿي وَڃَڻُ:** چَٽ ٿي وڃڻ – ڳري مٽي ٿي وڃڻ – نابود ٿي وڃڻ – ناس ٿي وڃڻ – برباد ٿي وڃڻ.

— **خَاڪِ پا:** ث. پيرن جي مٽي. نهايت حقير شيءِ. عاجز. مسڪين.

— **خَاڪ جو پُتلو:** ذ. مٽيءَ مان ٺهيل بوتو – انسان – ماڻهو – آدمي.

— **خَاڪ ڇاڻَڻُ:** رُلڻ – دربدر ٿيڻ. خوب ڳولڻ – تلاش ڪرڻ. برباد ٿيڻ – تباهه ٿيڻ.

— **خَاڪدانُ ۽ خَاڪِدانَ:** ذ. مٽي يا گند وغيره اُڇلڻ جو ٿانءُ. ڪنايتہ: دنيا.

— **خَاڪدانُ ڪُهَن:** ذ. ڪهنو يا پراڻو مٽيءَ جو ٿانءُ – دنيا – هيءُ جهانُ.

— **خَاڪ رُوبُ ۽ خَاڪِ رُوبَ:** ذ. صفت. مٽي ٻهاريندڙ – ٻهاريدارُ – جهاڙو ڏيندڙ – پَنگي – ڀاليشاهي. ڪنايتہ: حلال خور – سادگي پسند – سادي مزاج وارو.

— **خَاڪ زادَه:** ذ. صفت. مٽيءَ مان ڄاول – مٽيءَ جو پُتلو. انسان – ماڻهو – آدمي.

— **خاڪسارُ ۽ خَاڪسار:** ذ. صفت. خاڪ جهڙو – مٽيءَ جهڙو – مٽيءَ جو. مٽي وانگر. غريب – مسڪين. عاجز. نماڻو – حقير. عرضدار – ليلائيندڙ. نوڪر.

— **خاڪساري:** ث. عاجزي – نوڙت – نياز – نماڻائي – نهٺائي – نيازمندي. لاچاري – مجبوري. مسڪيني حال. هيڻاهين اختيار ڪرڻ.

— **خَاڪِستَر:** ث. رَکَ – ڇار – ڦلهيار.

— **خَاڪِ سِيَاهُ ڪَرَڻُ:** ساڙي رک ڪري ڇڏڻ – ناس ڪري ڇڏڻ.

— **خَاڪِ شَفا:** ث. شفا ۽ تندرستي ڏيندڙ مٽي – مڪہ معظمه ۽ مدينه منوره ۽ ڪربلي معليٰ جي خاڪ.

— **خَاڪِ شو:** ذ. صفت. سونارن جي ٻٺيءَ جي مٽي ڌوئيندڙ – ڌُوڙ ڌوئو.

— **خَاڪِ شوري:** ث. مٽيءَ جو ڪم. محنت – جسماني پورهيو – مزوري – روزگار – هٿن جي ڪمائي.

— **خَاڪِ شوري ڪَرَڻُ:** هاريو ڪرڻ – پوک پوکڻ. پورهيو ڪرڻ – مزوري ڪرڻ.

— **خَاڪِ صِفَتُ:** ذ. صفت. مٽيءَ جهڙو – مٽيءَ وانگر.

— **خَاڪِ ڪَرَڻُ:** ساڙي پَسَمُ ڪرڻ – مٽي ڪرڻ – رَکَ ڪرڻ. اُجاڙڻ – تباهه ڪرڻ – برباد ڪرڻ.

— **خَاڪِ ڪَشُ ۽ خَاڪِ ڪَشَ:** ذ. صفت. ٻنين ۾ مٽيءَ کي گڏ ڪري، ٻنن ٺاهڻ جو اوزار – ڏانداري.

— **خَاڪِ ۾ خَاڪ ٿِيڻُ:** تمام هيڻاهين ونڻ. گولن جو گولو ٿيڻ. وجود وڃائڻ – من مارڻ – فنا ٿيڻ. سخت محنت ڪرڻ – جفاڪشي ڪرڻ.

— **خَاڪِ ۾ مِلائِڻُ:** مٽيءَ ۾ ملائڻ – برباد ڪرڻ – تباهه ڪرڻ – چَٽ ڪرڻ – ناس ڪرڻ. بگاڙڻ – خراب ڪرڻ. پائمال ڪرڻ – ذليل ۽ رُسوا ڪرڻ.

— **خَاڪِ ۾ مِلَڻُ:** تباهه ٿيڻ – برباد ٿيڻ – چَٽ ٿيڻ – ناس ٿيڻ. نالو نشان متجي وڃڻ – مري وڃڻ.

— **خَاڪِ ۾ مِلِي وَڃَڻُ:** مٽيءَ ۾ دفن ٿيڻ. مري وڃڻ – رد ٿي وڃڻ (رٿون وغيره) _ ناڪامياب ٿيڻ.

— **خَاڪِ نَشِيْنُ ۽ خَاڪِ نَشِيْنَ:** ذ. صفت. مٽيءَ تي ويهندڙ – ساده مزاج – سادين عادتن وارو – مسڪين.

— **خَاڪِ وَسائِڻُ:** خَاڪ اُڏائڻ – ڌوڙيو ڪرڻ – ماتم ڪرڻ – واويلا ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **خاڪ وَسڻُ:** مِٽي پوڻ. واري وَسڻُ. ويراني ٿيڻ — بي رونق ٿيڻ.

— **خاڪِي ج خاڪِيُ:** ذ. صفت. خاڪ جو — خاڪ جي پيدائش. مِٽيءَ هاڻو — مِٽيءَ وارو. مِٽيءَ جي رنگ جهڙو. هڪ رنگ جو قسم. ڪپڙي جو هڪ قسم. هندو فقيرن جو هڪ قسم. (بُت تي ڀڀوت يا مِٽي مَليندڙ) — ڀڀوتيو. مجازاً: آدمي — انسان — ماڻهو. مسلمان فقيرن جو هڪ ٽولو.

— **خاڪِي وَرْدِيُ:** پوليس يا فوج جو سپاهي.

• **خاڳاهو ج خاڳاها (ت):** ذ. سارين ڪان سواءِ خريف جي ٻئي فصل کي پوکڻ کان پوءِ پهريون پيرو پاڻي ڏيڻ.

• **خاڪسِيُ:** ث. خوب ڪلان — هڪ پسارڪو وکر جنهن کي خاڪشير بہ چئجي (بخار لاءِ دوا طور ڪم اچي).

• **خاڪ شِيرُ:** ث. خاڪسِيُ (ڳاڙهاڻ ۽ هيڊاڻ تي مائل سنهو ٻج) — خُوب ڪلان.

• **خاڪو ج خاڪا:** ذ. [ف] اهو نقشو جيڪو صرف حَدن جون ليڪون ڪڍي ٺاهيو وڃي — ڍانچو — مِٽيءَ — مِٽيءَ تي يا مِٽيءَ سان ناهيل نقشو — نقشو — چِٽ — اُتارو — بوتو — فوٽو — شڪل — تصوير جو ٻاهريون ليڪو — ڪچو نقشو — مُسوِدو. ڪورَ — ويٽ — ڪَچ — وَڏ. مَسخريءَ جي تصوير (ٽوڪبازيءَ طور). سفيد پنو (جنهن تي فقط ڪچا نشان ڪري بند ڪيو وڃي، اُن لاءِ تہ وندر جي وقت يا موقعي تي ڪجهہ لکيو وڃي). ڪنهن قيمتي پٿر جهڙوڪ: موتين، مرجان وغيره جو پِيسَل ڪُٽيو يا پائوڊر.

— **خاڪو ڪڍَڻُ:** ڪچو نقشو ڪڍڻ — مُسودو تيار ڪرڻ. ليڪن سان ڪنهن تصوير جا نشان ڪڍڻ — ليڪڻ — انگارڻ.

• **خالُ ج خالَ:** ذ. [ع] خالي ٻيل جڳهہ — وِٿي — وِڇوٽِي — ڇيرُ — ڦوڙُ — سيرَ — ٽُنگَ — ڏرڙُ — ٻَرگهَلُ — ٻَهَلُ — گهَٽ. نَڪُ. مُنهن يا جسم تي ڪنهن بہ هنڌ قدرتي طور نڪتل ڪارو ٽڪو — تِرُ. تاسَ راند جي پَتن ۾ هر هڪ جي پنيان چوڻ جو لفظ (هڪ خال — ٻہ خال — ٽي خال — چارخال — پنج خال — ڇهہ خال — ست خال — اٺ خال — نَو خال — ڏهہ خال).

— **خالِ سِياهُ:** ذ. صفت. [ف. سِياهُ = ڪارو] ڪارو تِرُ.

• **خالِدُ:** ذ. صفت. [ع. خَلَدَ = هو هميشه لاءِ رهيو] هميشه رهندڙ. اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهہ جو نالو.

• **خالدِيُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **خالِصُ ج خالِصَ:** ذ. صفت. [ع. خَلَصَ = هو نِجو يا صاف ٿيو] ملاوت کان سواءِ _ بنا ملاوت — بنا کوٽ — سچو — شُدُ — نِبار — چوکو — ٺَٺُ — صاف — نِجُ — اصل — کَرو — صحيح. سچي ۽ پڪي اعتقاد وارو.

• **خالِصو:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي باگي، تعلقي موري ۽ تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **خالِصو ج خالِصا:** ذ. صفت. نانڪ جا پوئلڳ. گروپنٿي — سِک — سِنگهُ. ٻنيءَ جي ڏلَ جو هڪ قِسم. ڏلَ ڀريندڙ زمين. سرڪاري زمين جنهن ۾ ٻئي ڪنهن جو حق نہ هجي. بادشاهي ملڪيت. سرڪاري خزانو.

— **خالِصِي ڪَرڻُ:** ضبط ڪرڻ — ڪَسَڻُ. ظلم ڪرڻ — ڏاڍُ ڪرڻ. ايڪانت ۾ رهڻ. گوشہ نشيني ۾ رهڻ.

• **خالِقُ ج خالِقَ:** ذ. صفت. [ع. خَلَقَ = هن پيدا ڪيو] پيدا ڪندڙ — ڪرتار — سرجڻهار — خلقڻهار — خلقيندڙ — پروردگار — خداتعاليٰ. اللہ تعاليٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

• **خالُو ج خالُو:** ذ. [ع] ماسيءَ جو مڙس — ماسڙُ. (ث) خالَہ.

• **خالِي ج خالِيُ:** ذ. صفت. [ع. خَلاَ = هو خالي ٿيو] اڻ ڀريل — کوکلو — ٻُوڙو — سکڻو — پالهو. ڪم ۾ نہ ايندڙ — بي ڪار — نِڪمو — واندو. اڪيلو — تنها — صرف — فقط — ڇڙو.

— **خالِي ٻِيلِيُ:** ظرف. بناسبب — هَرو ڀَرو — بي سبب — خواهہ مخواهہ — اجايو — ناحق — بي فائدي — ري گناهہ — بنا ڏوهہ جي.

— **خالِي ڪَرڻُ:** سکڻو ڪرڻ — ٺلهو ڪرڻ — پالهو ڪرڻ — واندو ڪرڻ. ڇڏي وڃڻ. برطرف ڪرڻ. چونڪارو ڪرڻ.

— **خالِي وَڃڻُ:** ٺلهو وڃڻ — سکڻو وڃڻ — بيڪار وڃڻ.

— **خالِي هَٿين:** ظرف. بنا سمر جي. ٺلهين هٿين — سکڻو. مفلس — غريب — نادار — پالهو.

• **خامُ ج خامَ:** ذ. صفت. [ف] ڪچو — اڻ پڪل — اڻ رسيل — ناپختو. ردي — خراب. ناقص — عيبدار — وِڏ وارو. ناتجربيڪار — اناڙي — نادان — جِٽ — جاهل — نالائق _ اڻ لائق — ڪُڏنگو. ڪاٺ جي مٿان لڳل چمڙو (ت). ڪچو يا اڻ رڱيل (ڪپڙو). اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

Gul Hayat Institute

– **خامُ خو**: ذ. صفت. بي وقوفي – ناداني.
– **خامُ خيالُ ج خامُ خيالَ**: ذ. اجايو خيال. غلط خيال. وهم.
– **خامُ خيالي**: ٿ. ڪوڙو خيال. غلط شڪُ. وهم – گمان.
– **خامُ طبعُ**: ذ. صفت. ڪم ذهن – اڻوڄهه – موڳو – بيوقوف – مُنجهيل – ناتجربہ ڪار.
– **خامُ عقلي**: ٿ. بي عقلي – بي وقوفي – چريائي. ڀُل – چُڪ – غلطي.
– **خامُ ڪاري ج خام ڪاري**: ذ. صفت. بي هُنر – اناڙي – اڻ آزمودگار – اڻ واقف – ناتجربيڪار.
– **خامي ج خاميُون**: ٿ. ڪچائي – اڻ پڪائي – اڻ پورائي – ڪمي – گهٽتائي – نُقص – وڏ – اوڻائي – غلطي – ڀُل – ڀُڪ – سهْوَ.
• **خامو**: اسم خاص. تعلقي گوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **خاموشُ ج خاموشَ**: ذ. صفت. [ف] ماٺ چُپ. ساڪِت – صبر – چپ چاپ. گهوڙي جي مٿين چَپ جي بيماريءَ جو قسم. سارين جي ٻيجي لاءِ تيار ڪيل زمين.
– **خاموشُ ڪرائڻُ**: ماٺ ڪرائڻ – صبر ڪرائڻ – بس ڪرائڻ – چُپ ڪرائڻ.
– **خاموشي ج خاموشيُون**: ٿ. ماٺ ـ چُپ ـ چپڙي – چپ چاپ – گنگ ٻوڙ – سانت ـ سُڪوت – صبر.
• **خانُ ج خانَ**: ذ. [ترڪي. خاقان] سردارُ – رئيس – مسلمان اميرن جو هڪ لقب (اڳي فقط تاتار جي بادشاهن جو لقب هو پر هاڻي هرهڪ رئيس، امير يا سردار جو لقب آهي. جيئن. پٺاڻ قوم جو لقب ۽ سنڌ ۾ بلوچ قوم جو لقب). بزرگ – اصيل – ڀلو – اُتم. امير (ٿ. خانَم).
– **خانبهادُرُ**: ذ. سرڪاري يا گورنمينٽ طرفان ڪنهن عهدي يا خدمت جي صلي ۾ مليل عزت جو خطاب.
– **خانُ خانانُ**: اسم خاص. سردارن جو سردارُ. اميرن جو امير. رئيسن جو رئيس. (بيرم خان ۽ سندس پٽ عبدالرّحيم کي مغل بادشاهن کان مليل لقب).
– **خانُ دانُ ج خانُ دانَ**: ذ. صفت. اعليٰ گهراڻو – اعليٰ ڪُٽنب – گهراڻو – پُري – پيڙهي – ڪُٽنب – قبيلو. اشراف – اصل.
– **خانداني ج خاندانيُون**: ٿ. وڏ ماڻهپي – اميري – شرافت – عمده نسلي – قديم شريف گهراڻي جو.
– **خانداني ڏيکارڻُ**: وڏ ماڻهپي ڏيکارڻ – سيٺ ڪرڻ – وڏائي ڪرڻ – اجايا خرچ ڪرڻ.
– **خانُ سالارُ**: ذ. صفت. لشڪر جو ڪاڌو تياسيندڙ. شاهي آفيسر.
– **خانُ سامان**: ذ. [ف] بادشاهه جي محل جو منتظم. انگريزن جو بورچي. ڀنڊاري – ناظر – مودي. بورچي خاني جو عام مختار – بٽلر. اردلي – نوڪر – خدمتگار.
– **خانُ صاحِبُ ج خانُ صاحِبَ**: ذ. صفت. عزت جو هڪ لقب.
– **خانَمُ**: ٿ. اعليٰ گهراڻي جي عورتن جو لقب – بيگم – اميرزادي.
– **خانوادو ج خانوادا**: ذ. صفت. وڏيرو – رئيس – امير.
– **خانوَتي ج خانوَتيون**: ٿ. خانوادي – وڏيري – گودي – گهرڏياڻي.
– **خاني ج خانيُون**: ٿ. رئيسي – اميري – وڏ ڀرپ. شانُ – مانُ – آب. اقبال – مرتبو – وڏائي – بزرگي – بَرتري. دٻدٻو – حشمت – رُعب – شان شوڪت. "خان جي خاني، مانيءَ مان معلوم ٿي" (پهاڪو).
• **خاناڻي**: اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاري ۽ تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **خانُ ٻيلو**: اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **خانپور**: اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي، تعلقي ڳڙهي خيري، تعلقي ميرپور بٺوري، تعلقي ڪوٽڙي ۽ تعلقي خيرپور ناٿن شاهه ۾ هڪ ديهه جو نالو. شڪارپور جي اوير ۾ هڪ شهر جو نالو.
• **خانزئي**: اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.
• **خانُ سر**: اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **خانقاهَ ج خانقاهُون**: ٿ. [ف. خانگاه < خانہ = گهر + گاه = جاءِ] درويشن ۽ بزرگن جي رهڻ جي جاءِ. ڪنهن بزرگ جي مزار تي ٺهيل چوڪنڊي – خانگاهه.
• **خان ڪلهوڙو**: اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **خانگاهَ ج خانگاهُون**: ٿ. [ف] ڏسو "خانقاهه".

Gul Hayat Institute

• **خانِگي ج خانِگيِ:** ذ. صفت. [ف] گهر جو – گهريلو. نِج – ذاتي – شخصي – پنهنجو. نويڪلو – خلاصو. خاص. پوشيدو – ڳجهو – مخفي. غيرسرڪاري.

– **خانِگي جهَڳڙو:** ذ. گهرو جهيڙو – ذاتي جهيڙو.

• **خان ڳڙهه:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **خانُمان:** ذ. [ف. خانہ = گهر + مان = سامان] گهر جو سامان – اسباب اثالو – مال – ملڪيت – گهر ٽڙ.

– **خانُمان خَرابُ:** ذ. صفت. سڀڪجهه تباهه – برباد – جهُڳوئي جهڻ.

• **خانو ج خانا:** ذ. [ف. خانَہ = گهر] گهر – مڪان – جاءِ – جهُڳو – ڪمرو – ڪوٺي – چونڪو. حصو – ٽُڪرو – پاڳو – وِيرِي. ڪنهن ڪٻٽ يا ميز جو دروازو. تلوار رکڻ جي مياڻ – ڪپُ.

– **خانو آبادُ ٿيڻُ:** گهر وسڻ – گهر آباد ٿيڻ.

– **خانو آبادُ هُئڻُ:** اولاد چڙهڻ – اولاد جو لائق هجڻ.

– **خانو خالي ڪري وڃڻُ:** اُت جو تمام تڪرو هلڻ.

– **خانو خرابُ ٿيڻُ:** گهر برباد ٿيڻ. ڇٽ ٿيڻ – جهڳو جهڻ ٿيڻ.

– **خانو خرابُ ڪرڻُ:** ڪنهن جو گهر تباهه ڪرڻ – نابود ڪرڻ – ناس ڪرڻ – ڇٽ ڪرڻ – نقصان ڪرڻ.

– **خاني ڪان باهر هُئڻُ:** چريو هئڻ – بي عقل هئڻ. ڏٺيون پاٺيون ويل هئڻ.

– **خاني مان نڪري وڃڻُ:** بدافعال ٿيڻ.

• **خانوادُهُ:** ذ. [ف. خانَہ = گهر + وادَہ = پيڙهه] هڪ گهر جا ماڻهو. هڪ خاندان جا ياتي هڪڙي بزرگ جو اولاد. خاندان – گهر – قبيلو – ڪٽنب – پيڙهي. مشائخ يا درويش سان تعلق رکندڙ خاندان. اشراف – اصيل – وڏيرو – سردار. فقيريءَ جو سِلسِلو.

• **خانواهه:** اسم خاص. جوهي، رتوديرو جيمس آباد. شڪارپور، ڳڙهي خيرو ۽ ڪنڊڪوٽ تعلقن ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **خانواهڻ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌياري ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **خانوٽ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ڳوٺ ۽ ديهه جو نالو.

• **خانوري:** اسم خاص. تعلقي مٺيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **خانَہ:** ذ. [ف] گهر – جاءِ – مڪان – حويلي. ڪبوترن يا ڪُڪڙن جي رهڻ جي ڪُڏي. آکيرو – واهيرو. پيتي. ميز يا تجوريءَ جو اندريون گهر – خانو. شطرنج يا چوپڙ راند ۾ ساريءَ رکڻ جو گهر. ڪنهن شيءِ رکڻ جي جاءِ. "دواخانہ وغيره".

– **خانَہ آبادُ:** ذ. صفت. ڀريل گهر – خوش – سُکيو – ستابو – شاهوڪار – وڏندڙ ويجهندڙ گهرُ.

– **خانَہ آبادِي:** ث. خوشحالي – خوشي – سکيائي – آسودگي. شادي.

– **خانَہ بدوشُ:** ذ. صفت. بي گهر. اهو ماڻهو جو هڪڙي هنڌ گهر ڪري نہ رهي. رولُ – رولُو – آواره – ڀٽڪندڙ – پريشان – دربدر – بي گهر. سانگي – پرديسي – رمتو – سدائين مسافري ڪندڙ. لڏو ڪٽي هلندڙ. جيئن قديم تاتاري، واگهڙي ۽ جبلي وغيره.

– **خانَہ بدوشِي:** ث. هيڏانهن هوڏانهن رُلڻ جي حالت. مُسافري – ڀٽڪ – رولاڪو.

– **خانَہ بَربادِي:** ث. گهر يا خاندان جي تباهي.

– **خانَہ تلاشِي:** ڪنهن چوري ٿيل شيءِ جي ڳولا لاءِ ڪنهن گهر جو سمورو سامان اُلٽ پُلٽ ڪري ڇڙڻ جي حالت. ڪنهن جي گهر کي جهاڙو ڏيڻ. تلاشي – جهاڙو – ڳولا.

– **خانَہ پَردازِي:** ث. گهرو خرچ ۾ ڪفايت. ڪم خرچي ڪفايت – قناعت.

– **خانَہ پُرِي:** ث. خالي گهر کي ڀرڻ جو ڪم. نقش ڀرڻ جو ڪم. سرڪاري مقرر ٿيل نقش کي ڀرڻ جو ڪم.

– **خانَہ جَنگِي:** گهرو لڙائي – گهرو جهڳڙو – گهرو فساد – پاڻ ۾ ويڙهه. ٽوري ڳهٽي ڳالهہ تان ويڙهه. دنگو – فساد – ساڳئي ملڪ وارن جو پاڻ ۾ دنگو فساد ڪرڻ.

– **خانَہ خُدا:** ذ. خدا جو گهر – ڪعبة الله – بيت الله – عبادت گاهه – مسجد.

– **خانَہ خَرابُ:** ذ. صفت. تباهه – برباد – ويران – خراب – ڏانوادول. بدعادت – بدڪار – بدوضع. آوارَہ – رولُ.

– **خانَہ خَرابِي:** ث. گهر جو ڦيناڙو – گهرو نقصان – بربادي – تباهي – ستيا ناس.

– **خانَہ دارُ:** ذ. صفت. گهر وارو – گهر بار وارو – ڪٽنب وارو.

Gul Hayat Institute

— **خانہ داري:** گهر ٻار جو ڪاروبار. گهر جا معاملات. گهر جو ڪم ڪار – گهر جو انتظام.

— **خانہ زاد:** ذ. صفت. گهر جو پيدا ٿيل غلام. گهر جو نپايل ٻانهو. گهرجي ٻانهيءَ جو ٻار، غلام زادو.

— **خانہ ساز:** ذ. صفت. گهر ناهيندڙ – رازو.

— **خانہ سوز:** ذ. صفت. خاندان کي بدنام ڪندڙ. گهر جلائيندڙ.

— **خانہ شماري:** گهرن جو شمار يا ڳڻپ. ماڻهن جي ڳڻپ. آدم شماري.

— **خانہ نشين ج خانہ نشين:** ذ. صفت. گهر ۾ ويهڻ وارو. گوشہ نشين. بي ڪار، واندو – نڪمو – نڪمٽو.

— **خاني:** صفت. ڪريز ڪاڌل باز ۽ ڪريزون ڪاڌل باز (عمر ۾ ٽن سالن جو).

• **خاور:** ذ. [ف]. هڪ طرف جو نالو ـ اوير – اڀرندو – مشرق – پورب. الهندو (بعضي الهندي طرف لاءِ ۽ استعمال ٿئي). اڀرندي طرف. وارو. سج – سورج – آفتاب.

• **خاوند ج خاوند:** ذ. [ف. خانہ وند. خانہ = گهر + وند = وارو] آقا – مالڪ – ڌڻي – سائين. گهر وارو – مڙس – پتار – شوهر – گهر ڌڻي – وارث – پتي.

— **خاوندي:** ث بنده نوازي – مهرباني – عنايت.

• **خائف ج خائف:** ذ. صفت. [ع. خاف = هو ڊنو] ڊڄندڙ – ڊپ ڪندڙ – ڊيڄو – ڊڄڻو. انديشو ڪندڙ.

• **خائن ج خائن:** ذ. صفت. [ع. خانَ = هن خيانت ڪئي] امانت ۾ خيانت ڪندڙ – بي ايمان – بد ديانت – ٺڳ – دغاباز – بدنيت.

• **خايو ج خايا:** ذ. [ف. خايہ = آنورو] پيلو – آنورو – خصيو. پکيءَ جو آنو – بيضو.

• **خباثت:** ث. [ع. خبث = هو خراب ٿيو] پليتي – ناپاڪائي – گندگي. اندر ڪارائي. لچائي – شرارت. بدڪاري – بڇڙائي.

• **خبازي:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو وکر – گول پنن وارو پٽڪريا ڦٽر (خيري گل جو ٻج).

• **خبث:** ذ. [ع] خباثت – پليدي – ناپاڪائي.

— **خبث الحديد:** ذ. [ع] لوهہ ڳارڻ وقت ان مان نڪتل ڪن ڪچرو. لوهہ جي ڪشتہ جو هڪ قسم. 'خبث الحديد'.

• **خبر ج خبرون:** ث. [ع. خبر = هن ڄاتو] آگاهي – واقفيت – اطلاع – ڄاڻ. افواهہ – هل – هوائي. احوال – سماچار – سڌ سماءُ – سمڪ – پروڙ – ڪڙڪ – ڪل – سنديش – سنيهو – پيغام – پيام – نياپو. علم – گيان – ڄاڻ – پتو – حديث – نشان – سراغ. سمجهہ – عقل – سڌ ٻڌ – معلومات. اوساڻ – هوش. علم نحو موجب جملي جي ٻن ضروري جزن مان اهو ٻيو جزو جو پهرئين بابت ڪجهہ چوي يا بيان ڪري. مثلاً: "مير محمد هوشيار ڇوڪرو آهي." انهيءَ جملي ۾ "هوشيار ڇوڪرو آهي". کي گرامر ۾ "خبر" (Predicate) چئبو آهي.

— **خبر آڻڻ:** پتو ڪٽي اچڻ – سراغ معلوم ڪرڻ. احوال آڻڻ – سڌ آڻڻ. فوتيءَ جو اطلاع اچڻ.

— **خبر اڏائڻ:** ڪوڙي ڳالهہ مشهور ڪرڻ – افواهہ اٿارڻ.

— **خبر پوڻ:** معلوم ٿيڻ – سڌ پوڻ – سمجهہ ۾ اچڻ – ڄاڻ پوڻ – واقف ٿيڻ.

— **خبر پهچائڻ:** اطلاع ڪرڻ – احوال ڏيڻ. نياپو ڏيڻ. آگاهي ڪرڻ.

— **خبر چار ج خبرون چارون:** ث. حال احوال – سڌ سماءُ – سماچار – واءُ ساءُ. بيان.

— **خبردار:** [ف] حرف ندا. تنبيهہ جو لفظ – خبردار ٿيو! هوشيار ٿيو! هيڏي ڌيان ڌريو!

— **خبردار:** ذ. صفت. خبر رکندڙ – ڄاڻ رکندڙ – ڄاڻو – آگاهہ. هوشيار – سچيت – سجاڳ – ڦڙت – چالاڪ – سرتو – چوڪس.

— **خبردار ٿيڻ:** واقف ٿيڻ – هوشيار ٿيڻ.

— **خبردار خبردار پڪارڻ:** پهرو ڏيڻ.

— **خبردار رهڻ:** چوڪس رهڻ – تيار رهڻ – هوشيار رهڻ – هر وقت خيال رکڻ – حذر ڪرڻ.

— **خبردار ڪرڻ:** چتائڻ – ٻڌائڻ – هوشيار ڪرڻ.

— **خبرداري:** ث. خبرگيري – نگهباني. هوشياري – سجاڳي – سچيتائي – پرداخت – سنڀال – احتياط – چالاڪي – سياڻپ.

— **خبر ڏيڻ:** اطلاع ڏيڻ – آگاهہ ڪرڻ – آگاهي ڏيڻ – ڄاڻ ڏيڻ – چتائڻ – حال احوال ٻڌائڻ – احوال ٻڌائڻ.

Gul Hayat Institute

— **خَبَرَ رَسَانُ:** ذ. صفت. اطلاع پهچائيندڙ — قاصد — نامبر — پانڌيڙو.

— **خَبَرَ رَکَڻُ:** پتو رکڻ — واقفيت رکڻ — خيال رکڻ.

— **خَبَرُ گِيرُ ج خَبَرُگِيرَ:** ذ. صفت. خبر وٺندڙ — نگهبان — چوڪيدار — چاري. جاسُوسُ.

— **خَبَرُگِيرِي ج خَبَرُگِيرِيُونُ:** ث. خبر وٺڻ جي حالت. خبرداري — معلومات — جاسوسي.

— **خَبَرَ لَهَڻُ:** خبر وٺڻ. چڱيءَ طرح سان تپاس ڪرڻ. سيڪت ڏيڻ.

— **خَبَرَ نَہ هُجَڻُ:** واقفيت نہ هجڻ. اطلاع نہ هجڻ.

— **خَبَرَ وَٺَڻُ:** حال وٺڻ — پُڇڻ — دريافت ڪرڻ. معلومات ڪرڻ — سُڌ وٺڻ — سماءُ وٺڻ — واقفيت وٺڻ. جاچ ڪرڻ — ڏسڻ — نظر رکڻ — سنڀال ڪرڻ — مارڻ — ڪُٽڻ — سزا ڏيڻ — بدلو وٺڻ — مزو چکائڻ — ٺيڪ ڪرڻ — دُرست ڪرڻ.

— **خَبَرَ وَڃَڻُ:** اطلاع وڃڻ — نياپو وڃڻ — قاصد وڃڻ.

— **خَبَرُونُ پَکِيءَ تي پَوَڻُ:** دير ۾ نتيجو ظاهر ٿيڻ. دير ۾ سزا پوڻ.

• **خَبْطُ ج خَبْطَ:** ذ. [ع] عقل جو جنون سان گڏ هجڻ جي حالت. چريائي — ديوانگي — سوداءُ — مستي.

• **خَبْطُ سَوَارُ ٿِيَڻُ:** اجايو ۽ بيهودو خيال ۽ وهم دل ۾ ويهڻ.

— **خَبْطِي ج خَبْطِيَ:** ذ. صفت. ديوانو — چريو — وهمي — پاڳل — مست — سودائي — بيوقوف — بدحواس — وهمي ڳالهين ۾ مشغول.

• **خَبِيْثُ ج خَبِيْثَ:** ذ. [ع. خَبُثَ = هو پليت ٿيو] پليت — پليد — ناپاڪ — نجس — گندو — بڇڙو — خراب — ڪِنو. شرير — بدڪار — لُچ — بدظن. پاپي — دُشٽُ — شيطان.

• **خَبِيْرُ:** ذ. صفت. [ع. خَبَرَ = هن ڄاتو] چڱيءَ طرح خبر رکندڙ. سيڪجهہ ڄاڻندڙ. خوب واقف — داناءُ. اسم خاص. خداتعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو. ڄاڻُٺهار — ڏسڻ پسڻ وارو.

• **خُتَابُ ج خُتَابَ:** ذ. علم پڙهڻ جي جاءِ. اسڪول — مڪتب — درسگاهہ — مدرسو — پاٺشالا — ودياليہ — ڪُتابُ.

— **خُتَابِي:** ذ. "ڪُتابي" جي بگڙيل صورت. ڪُتاب (مڪتب) ۾ تعليم وٺندڙ ڪُتابي. پڙهندڙ — شاگرد.

• **خَتَمُ ج خَتَمَ:** ذ. [ع. خَتَمَ = هن پورو ڪيو] اَنْتُ — آخر — پڇاڙي — پُڄاڻي — انتها — ڏنگ — ڇيهُ — پڇڙي. صفت. پُورو — مُڪمَّلُ — تمام. پويون — آخرين. قران شريف جا ٽيهہ پارا پڙهي پورا ڪرڻ.

— **خَتَمُ ٿِيَڻُ:** پڇاڙي ٿيڻ — بند ٿيڻ — پورو ٿيڻ.

— **خَتَمُ ڪَرَڻُ:** پُورو ڪرڻ — پُڄاڻي ڪرڻ — ڇيهہ ڪرڻ — آخر ڪرڻ — انت ڪرڻ — ماري ڇڏڻ. قرآن شريف جا ٽيهہ پارا پڙهي پورا ڪرڻ.

• **خَتِمُو ج خَتِمَا:** ذ. [ع. خَتَمَ = هن پورو ڪيو] مري ويَلَنَ جي رُوحن کي بخشش واسطي پڙهايل قرآن شريف. پُوري قرآن شريف جي تِلاوت. مُئي جي حق ۾ دُعا. مُئي ماڻهوءَ جي ماني يا خيرات. فاتح خواني.

— **خَتِمُو ڏِيَڻُ:** مماتيءَ وارن جي حق ۾ ثواب خاطر دعا گهُرڻ. قرآن شريف پڙهي بخشڻ.

• **خُتَنُ:** اسم خاص. تاتار جي هڪ علائقي جو نالو. (هتان جو مُشڪ مشهور آهي).

• **خَتَنْگُ ج خَتَنْگَ:** ذ. [ف] "خَدَنگَ" جي بگڙيل صورت. گَزُ — تيرُ — ٻاڻُ — سيلو — تُڪو — تُڪِڙي. صفت. تکو — تيز — هوشيار — چالاڪ — پهلوان — جوڌو — بهادر — سورهيہ — سُورمو. جيتَ جو هڪ قسم (اڇي رنگ جي هڪ پکري جا روشنائيءَ تي ڪنب ڪولي چوگرد ڦرندي نچندي آهي).

• **خَتْنُو ج خَتْنَا:** ذ. [ع. ختنه > خَتَنَ = وڍڻ (ڪنهن شيءِ کي)] مسلمانن جي هڪ رسم جنهن ۾ عضوِ تناسل جو ڪولو (زياده چمڙو) وڍيو وڃي. طُهر — طهور — مسلماني — سُنت ابراهيمي.

— **خَتْنُو ڪَرَائِڻُ:** طهر ڪرائڻ. سُنت ويهارڻ. سنت ابراهيمي ادا ڪرڻ — مسلماني ڪرڻ.

— **خَجَالَتُ:** ث. [ع. خَجِلَ = هو شرمندو ٿيو] شرمساري — شرمندي — حياءُ — لڄ — شرم — ڦڪائي — ندامت — پشيماني — پڇتاءُ.

• **خَجَسْتَهُ:** ذ صفت. [ف] سعيد — سڀُورو — مبارڪ سڀاڳو — خوش قسمت هڪ گل جو قسم (جنهن جو رنگ زردو ۽ ٻج ڪارو ٿئي.

• **خَجِلُ:** ذ. صفت. [ع. خَجِلَ = هو شرمندو ٿيو] ڦڪو — شرمندو — پشيمان.

Gul Hayat Institute

- **خَچَر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **خَچَرُ ج خَچَرَ:** ذ. [سن. کيچَر ف. اَسْتَر] جانور جو هڪ قسم (جو نر گڏهه ۽ مادي گهوڙيءَ يا مادي گڏهه ۽ نر گهوڙي جي ميلاپ مان پيدا ٿئي) — اَستر — گاڏَڙ. (ث. خَچَرِ ج خچريون) ف. استرماديہ]. اسم خاص. دادو ضلعي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

— **خَچْرائُـو ج خَچْرائا:** ذ. صفت. خچر جو — خچر جهڙو — خچر وارو.

— **خَچَرپائِي:** ث. گڏهه پائي — بيوقوفي — مَجهُولِي — بدتميزي — اڏنگائي.

— **خَچَرخانو ج خَچَرخانا:** اها جاءِ جتي هميشه مانڌاڻ متل هجي. هُل بکيڙي وارو هنڌ.

— **خَچَر کلو ج خَچَر کلا:** ذ. صفت. گوڙ — بکيڙو — هل — فساد — دَمْچَرُ — دَمْچَکَـرُ — خچر خلو.

— **خَچَرِي ج خَچَرِيُون:** ث. [ف. استرماديہ] مادي خَچَرِ.

- **خُدا:** [ف. خود = پاڻ + آ > آمدن = اچڻ] پاڻهي ايندڙ — خود ايندڙ ۽ موجود رهندڙ. واجب الوجود — ربّ ـ پروردگار — معبود ـ الله ـ خداوند — مالڪ — صاحب — آقا.

— **خُدا بَخْشي!:** خدا شل معاف ڪري! مغفرت جي هڪ دعا.

— **خُداتَـرسُ ج خُدا تَـرَسَ:** ذ. صفت. الله تعاليٰ کان ڊڄندڙ. رحمدل — قياس وارو — ٻاجهارو — بزرگ — مُؤمن.

— **خُداتَـرسِي:** ث. خدا جو خوف. الله جو ڊپ. ڪَهل — ٻاجه — نيڪي. بزرگي — تقويٰ — پرهيزگاري.

— **خُدا تَعاليٰ:** ذ. الله سائين سيني کان بلند آهي. قادر مطلق آهي.

— **خُدا تي ڇَڏڻُ:** خدا تي ڀروسو ڪرڻ. توڪل ڪرڻ. خدا تعاليٰ جي مرضيءَ تي ڇڏي ڏيڻ. خدا تعاليٰ جي حوالي ڪرڻ.

— **خُدا تَعاليٰ تي ٻارڻ:** توڪل تي رهڻ. خدا تي ڀروسو ڪرڻ.

— **خدا پرسْتُ ج خُداپَرَسْتَ:** ذ. صفت. خدا کي پوڄيندڙ — عبادت ڪندڙ — عابد — مُوحّدُ — زاهد — پوڄاري — ديانتدار — نيڪ نيّت — بزرگ. حق پرست. خداتعاليٰ کي يڳانو ۽ لاشريڪ سمجهڻ وارو.

— **خُداپَرسْتِي:** ث. رڳو خدا جي عبادت. مالڪ جي پوڄا. ڌڻيءَ جي بندگي. رحمدلي — ديانتداري — نيڪ نيتي — بزرگي.

— **خُدا جو شانُ!:** خدا جي قدرت! خدا جي حڪمت! (حيرت جي وقت استعمال ٿيندڙ جملو).

— **خُدا جو قَهَـرُ نَازِل ٿِيَڻُ:** آسماني آفت جو اچڻ. مصيبت ظاهر ٿيڻ.

— **خُدا جو ڪارخانو:** دنيا جو انتظام. ساري ڪائنات.

— **خُدا جو گهَـرُ:** ذ. مسجد — عبادتگاهه — ڪعبةُ الله ـ بيتُ الله.

— **خُدا جو نالو وٺڻُ:** خدا کي ياد ڪرڻ. ذڪر ڪرڻ. نماز ادا ڪرڻ. انصاف ڪرڻ. سچ ڳالهائڻ.

— **خُدا جي پَناهَ!:** ث. خدا شل پناهه ڏئي! مالڪ سائين جو سهارو! الله شل بچائي! مَعَاذَ الله! خدا تعاليٰ شل رکي وٺي!

— **خُدا جي قُـدْرَتَ:** ث. خدا جي سگهه يا طاقت. خداتعاليٰ جي وڏائي. خدا تعاليٰ جي بزرگي.

— **خدا جي لٺ کي آواز نہ هُئڻُ:** ڌڻي تعاليٰ جو غضب اوچتو اچي ڪڙڪڻ. ڳجهين يا نامعلوم مصيبتون نازل ٿيڻ.

— **خدا جي مارَ:** ث. خدا جو غضب. خدا جو ڌَمَـرُ.

— **خُدا جي مَارَ پَوڻُ:** خدا جو غضب نازل ٿيڻ. اوچتي مصيبت اچڻ.

— **خدا جي واسطي ڪُوئو بہ نہ مارڻُ:** هميشه رڳو خود مطلبي جو ڪم ڪرڻ.

— **خدا ڄاڻي:** (هڪ ڪلمو). ڪجهه بہ نہ آهي. خدا کي خبر. مون کي ڪو پتو ڪونهي. مون کي ڪا خبر ڪانهي.

— **خُدا چاهي:** (هڪ ڪلمو). اِنشاءَ اللهُ تَعاليٰ. خدا جي مرضي تي ته! جيڪڏهن خدا تعاليٰ گهريو ته!

— **خُدا حافظ:** موڪلائڻ وقت دعا جو هڪ ڪلمو. خدا جي حفاظت ۾ توکي ڇڏيم. ربّ توکي بچائي ـ الله توهار — الوداع — في امانِ الله ـ آسرو الله جو.

— **خُدا خُدا ڪَـرڻُ:** خدا جو نالو وٺڻ. عبادت ڪرڻ — ذِڪرُ ڪرڻ ـ الله الله ڪرڻ — توبهه ڪرڻ — خدا جو خوف ڪرڻ — حذر ڪرڻ. "خدا خدا ڪر مون تنهنجو ڪهڙو ڏوهه ڪيو آهي؟".

— **خُدا خُدا ڪَري:** ظرف. مشڪل سان. وڏي تڪليف سان. تمام ڏکيائيءَ سان. مس مس. حيلن سان. وڏي انتظار کان پوءِ.

— **خُداداد:** ذ. صفت. خدا جو ڏنل. الـهي نعمت. خدا جي ڏات.

— **خدارا:** ظرف. خدا جي نالي. خدا جي واسطي. خدا ڪارڻ.

— **خُدا رَسِيدَهُ:** ذ. صفت. الله کي پهتل يا ويجهو. الله وارو — پرهيزگار — ولي — پهتل — نيڪ — درويش.

Gul Hayat Institute

— **خُدا رَکي:** خدا تعاليٰ شل پناهه ڏئي! ڏڻي تعاليٰ بچائي "خُدا رکي ته ڪير چکي."

— **خُدا سان ڪمُ پوڻ:** خدا تعاليٰ وٽ حساب ڪتاب ٿيڻ. خدا تعاليٰ جي قبضه قدرت ۾ اچڻ يعني مرڻ کان پوءِ ضرور ان جي اڳيان حاضر ٿيڻ. ڪنايةً پاسو ڪرڻ. زيادتي نه ڪرڻ. سچ چوڻ.

— **خُدا سان لَنئُون لَڳڻ:** خدا سان ڌيان لڳڻ. خدا ڏانهن مُتوجه ٿيڻ. هر وقت خداتعاليٰ کي ياد ڪندو رهڻ.

— **خُدا سان مِلڻ:** فوت ٿيڻ. مري وڃڻ.

— **خُدا سمجهي:** خدا انهيءَ جو بدلو ونئي (مون کي بدلي وٺڻ جي طاقت ڪانهي).

— **خُداشَناس:** ذ. صفت. خدا کي ڄاڻڻ وارو. الله وارو — معرفت وارو — ڄاڻ سڃاڻ وارو ـ الله لوڪ — بزرگ — درويش — نيڪ — پارسا — عارفُ باللهِ

— **خُدا ڪَري:** شل ائين ٿئي!

— **خُدا کان ڏِڄڻ:** خدا جو خوف ڪرڻ. ڪِناياتاً: ڪوڙ نه ڳالهائڻ. ظلم نه ڪرڻ.

— **خُدا کي مَڃڻ:** خدا کي برحق سمجهڻ.

— **خُدا کي ياد ڪرڻ:** هر وقت خدا کي سوال ڪرڻ. خدا کان مدد گهُرڻ. خدا جي مدد ۽ رحمت ۾ اميدوار هجڻ. خدا کي حاضر ناظر ڄاڻڻ.

— **خُدا لَڳي چَوڻ:** انصاف جي ڳالهه ڪرڻ. سچ چوڻ. ڪنهن جو پاسو نه وٺڻ.

— **خُدا نَه خواستہ:** ظرف. خدا نه ڪري! ائين نه ٿئي! شل خدا ائين نه ڪري!

— **خُدا وَٽ وَڃڻ:** مرڻ — وفات ڪرڻ — انتقال ڪرڻ.

— **خُدا وَنْدُ:** [ف. خُدا + وند = جهڙو] صاحب — مالڪ — آقا — آڳو — ڏڻي — سائين.

— **خُداوَنْد عالَمُ:** ذ. جهان جو مالڪ. دنيا جو بادشاهه.

— **خُداوَنْد نعمَت:** ذ. نعمتن جو مالڪ — نعمتون بخشيندڙ — مهر ڪندڙ — خدا — ٻاجهارو — مهربان.

— **خُدائي:** خدا جي حڪومت — خدا جي صاحبي — اُلوهِيَت — خداوندي — خَلقَت — دنيا — جهان — سنسار — شانُ — عَظمت. ذ. صفت. خدا تعاليٰ جو. خدا تعاليٰ جي طرف کان.

— **خُدائيءَ جي دَعوٰي ڪَرڻ:** پاڻ کي خدا سڏائڻ — غرور ڪرڻ — تڪبّر ڪرڻ — وڏائي ڪرڻ.

— **خُدائي ڇِڪ:** قهر الاهي ـ الله جو غضب.

— **خُدايا:** حرف ندا. اي خدا! يا الاهي! يا الله!

— **خُدا ياد اَچڻ:** مصيبت ۾ گرفتار ٿيڻ وقت خدا کي ياد ڪرڻ ۽ ٻاڏائڻ.

• **خُدا آباد:** اسم خاص. دادو ضلعي ۾ هڪ جهوني شهر جو نالو (جو ميان نور محمد ڪلهوڙي جو تختگاهه هو ۽ سنه ١٧٥٩ع ۾ ميان محمد مراد ياب خان جي ڏينهن ۾ ڪوسن ڏاڙيلن جي ٻاهه ڏيڻ ڪري ويران ٿي ويو). تعلقي دادو ۽ تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **خُدا آبادُ (نَئُون):** اسم خاص. هالانوان کان ڪوهه پنڌ تي اتر — اولهه اصل ۾ ميرن جو ڪوٽ جنهن ۾ ميان سرفراز خان ڪلهوڙي کي رهايائون سندس گاديءَ هڻڻ جي ڪري خداآباد سڏيو ويو.

• **خُدادائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو).

• **خُدائِڻ ج خُدائِڻون (ت):** ث. ڪجيءَ جو هڪ قسم جيڪو ڪارڪ منجهان ازخود پيدا ٿي پوي. اُها ٻوٽي جيڪا جهنگ ۾ ازخود پيدا ٿئي. خودرَو (پاڻهين اُپرندڙ). ڪٽڪ جو هڪ قسم (داڻو ننڍو ۽ تلهو ٿئي).

• **خَدْشو ج خَدْشا:** ذ. صفت. [ف. خَدْشَہ = خطرو] انديشو — فڪر — ڏپ — ڊاءُ — ڀؤ — ڊپ — خوف — خطرو. ويچار — خيال — چنتا — ڳڻتي. شڪ — گمان — ڪتڪو — شبهه — انومان — الڪو — اُڌڪو. ڏقيڙ — فساد — لُڙ — جهيڙو.

• **خِدمَت ج خِدمَتُون:** ث. [ع. خَدَمَ = هن ڪم ڪيو] نوڪري — ملازمت — پورهيو — ڪم — ڪار — ڪاج — چاڪري — ٽهل — سيوا — شيوا — ٻيلپ — نفري — ڪمائي — مشغولي — خدمت.

— **خِدمَات:** ث. خدمت جو جمع. ڪارناما — نُمايان ڪَمَ — وڏي اهميت وارا ڪم — اَهمُ ڪارگذاريون — تعريف جوڳا ڪم.

— **خِدمَت ڪَرڻ:** ٽهل ڪرڻ — چاڪري ڪرڻ — شيوا ڪرڻ — نوڪري ڪرڻ يا ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

– **خدمتگارُ ج خدمتگارَ:** ذ. صفت. ملازم – نوڪر – چاڪر – ٽھليو – سيوڪُ – شيوڪُ – ٻانھو يا ٻيلي ٽي گذارڻ وارو.

– **خدمتگاري ج خدمتگاريُون:** ث. خدمت – پورهيو – ٽھل – شيوا.

– **خدمتگذارُ ج خدمتگذارَ:** ذ. صفت. خدمت چاڪري ڪرڻ وارو – خادم – نوڪر – ٽھليو – سيوڪُ – چاڪرُ.

– **خدمتي ج خدمتيَ:** ذ. صفت. خدمت ڪندڙ ٽھليو – شيوڪ – نوڪر – چاڪرُ.

• **خدمتي ج خدمتيَ:** ذ. صفت. خدمت ڪندڙ ٽھليو – شيوڪ – نوڪر – چاڪرُ.

• **خدمتگار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد سنڌ ۾).

• **خدنگ ج خدنگَ:** ذ. [ف] هڪ وڻ جو نالو (جنھن جي ڪاٺي مضبوط ٿئي ۽ اڪثر انھيءَ مان تير ٺھن). مجازي معنيٰ: تير – ننڍوتير – خدنگ.

• **خدو (کدو):** ذ. [خدابخش جي بگڙيل صورت] تاس جي پتن جي هڪ رنگ جو نالو – ڪارو. زمين کوٽڻ جو هڪ اوزار – ڪوڏر.

• **خديجة:** اسم خاص. [ع] نبي ڪريم صلي الله عليه و آله وسلم جن جي پھرين بيبي – خديجة الڪبريٰ (جنھن هجرت کان ٽي سال اڳ ۾ وفات ڪئي).

• **خديو:** اسم خاص. [ف] بادشاھ – حاڪم. مالڪ – آقا. مصر جي بادشاھ جو لقب.

• **خلمت:** "خدمت" جي بگڙيل صورت.

• **خر ج خرَ:** ذ. [سن. کر. ف. خر = گڏھ] جانور جو هڪ قسم – گڏھُ – کرُ. صفت. بيوقوف. احمق – نادان – جاهل. خراب ماڻھو – لُچ – بدمعاش – حرامي. ڪريل – ڪمينو. دشمن – رقيب. وڏو جيئن: خرسنگ = وڏو پٿر. خرمگسِ = وڏي مک وغيره."

– **خرُ بنجڻُ:** بيوقوف ٿيڻ. بي عقل ٿيڻ.

– **خرِ دجالُ:** ذ. دجال جي سواريءَ جو گڏھ. روايت آهي تہ آخر زماني ۾ دجال نالي هڪ شخص گڏھ تي سوار ٿي ايندو. ماڻھن کي گمراھ ڪرڻ لاءِ ايندو.

– **خرِدماغ ج خرِدماغ:** ذ. صفت. بد دماغ – ڪند ذهن – بي وقوف – جاهل – مغرور – گھمنڊي – هٺيلو – ضدي – جاهل.

– **خردماغي:** ث. بي عقلي – بد دماغي – ڪند ذهني. هٺُ – ذاتي – تڪبر.

– **خرڪار:** خرڪار ڪئمپ.

– **خرمستُ ج خرمستَ:** ذ. صفت. نٽر – هوڏي – ضدي – ڪند ذهن – ڏڏ. بدمست – بي پرواھ – بي عقل – بي وقوف.

– **خرمستي:** ث. گڏھ جھڙي مستي – بدچالي – ڪُلڇٽائي – شرارت بدمعاشي.

– **خرمغزُ ج خرمغزَ:** ذ. صفت. گڏھ جي مغز جھڙو – احمق – ڪند فھم – ڏڏ – توائي – ديوانو. فسادي – نٽرُ – بي وقوف.

• **خر:** ذ. (آواز) گڏھ کي هڪلڻ جو آواز.

• **خرابُ ج خرابَ:** ذ. صفت. [ع. خَرِبَ = هو تباھ ٿيو] ڪِنو – بڇڙو – گندو – بد – برو – مدو – عيبدار – بدزيب – ردي – وِيلُ – نِڪمو – ڪوجھو – ناپاڪ – اپوتر – پليت – پليد – قبيح – ويران – تباھ – برباد – ڦِٽل – ڏُف – ڊنلُ – خستہ – ضايع – چٽ – ناسُ – اجڙ.

– **خرابات:** "خرابُ" جو جمع. خرابيون – بڇڙائيون – بدعادتون – خراب ڪم. شراب خانو – گتو – ڪلال خانو. فاحش ڪاريءَ جو اڏو. جُوا خانو.

– **خراباتي ج خراباتيَ:** ذ. صفت. شرابي – ڀنگي (ڀنگ پيئڻ وارو). نشئي – موالي – جُواري – بدچال.

– **خرابُ ٿيڻُ:** بڇڙو ٿيڻ. ڪنو ٿيڻ. گندو ٿيڻ. برباد ٿيڻ. اجڙ ٿيڻ. بگڙڻ. آواره ٿيڻ. بدچال ٿيڻ. ڪري پوڻ.

– **خرابُ حالُ ج خراب حالَ:** ذ. صفت. بڇڙيءَ حالت ۾. ابتر حال – پريشان حال – بدحال.

– **خرابُ خستہ:** ذ. صفت. [ف. خستہ = اجڙيل] سُڃو – برباد – اجڙيل – ناسُ – ويران – اُداس – پريشان.

– **خرابُ ڪرڻُ:** ڪِنو ڪرڻ – بڇڙو ڪرڻ – گندو ڪرڻ – بگاڙڻ – نڪمو ڪرڻ – برباد ڪرڻ – تباھ ڪرڻ – ڦِٽائڻ – ڪارڻ. حيران ڪرڻ – پريشان ڪرڻ – زنا ڪرڻ – حرام ڪرڻ – بدفعلي ڪرڻ.

– **خرابو ج خرابا:** ذ. ڪَنڊُ – ڪِنُ – ڪچرو – بگاڙو – ڦِٽاءُ – ڪوٽ – ڪوڙُ – ويرانو – اجڙيل گھر – ٻَچَتِ – اوبر – جُوٽ.

Gul Hayat Institute

— **خرابُ ھُجڻُ:** بڇڙو ھجڻ — گندو ھجڻ. برباد ھجڻ. نڪمو ھجڻ. حيران ھجڻ. پريشان ھجڻ. ڪنھن ؞سان بدفعل ھجڻ. بدچال ھجڻ. آواره ھجڻ. ويران ھجڻ.

— **خرابي ج خرابيون:** ث. بڇڙائي — گندائي — گندگي — قباحت. ڪنائي — ميرائي — برائي — بدي. اوگڻ — بربادي — تباھي — نابودي — بگيڙو — نقصان — زيان — وڃاءُ — بدنامي — فنا — پائيمالي — گھاٽ — بيھودگي — ڪميٽپ.

— **خرابيءَ ۾ پوڻ:** بڇڙائيءَ ۾ منھن وجھڻ. مصيبت ۾ پوڻ. تڪليف ۾ پوڻ.

— **خرابيءَ ۾ وجھڻ:** بڇڙائيءَ ۾ وجھڻ. مصيبت ۾ وجھڻ. تڪليف ۾ وجھڻ.

• **خراج:** ذ. [ع. خَرَجَ = ھو نڪتو] ملڪ جي آمدني — ڏنُ — ڍَلَ — محصول — ناڪو — چُنگي — مالگذاري — ٽئڪس — ديوٽي — رائرُ — سُنگ — رڪبُ — نُول — ڏاڻ.

— **خراجُ گذارُ:** ذ. ڍل ڀريندڙ — ڏن ڀَرو.

— **خراجي:** ذ. صفت. ڏن ڀريندڙ. ڍل ڀريندڙ. محصول ڏيندڙ.

• **خرارُ ج خرار:** ذ. [ف. خَروار = گڏھ جي کڻڻ جيترو بارُ] اناج جو ھڪ ماپو. سٺ ڪاسن جو ھڪ ماڻ (جوئر جو ٢٢ مٽو باجھريءَ جو ٢٠ مٽو ۽ ڪڻڪ جو ٢٠ مٽو ماپو) — خرارُ.

— **خرارُ ج خرارَ:** ذ. خرار.

• **خراسانُ:** اسم خاص. ملڪ جو نالو (ايران جي اپرندي).

— **خراساني ج خراساني:** ذ. صفت. خراسان جو. خراسان وارو. گڏھ جو ھڪ قسم.

• **خراش ج خراشون:** ث. [ع. خَرَش = ھن رھڙ ڏني] ننھن يا ڪندي جي رھڙ جو نشان. رھڙ — رَھنڊ — چِلَ — ڪُنجلي — چلڪو.

• **خرافات:** ث. [ع. خرفَ = ھن بَڪَ ڪئي] جمع 'خُرافت' جون واھيات ڳالھيون — بڪواس. ڪِلڻ جھڙيون ڳالھيون — ڪِل مسخري — ٺَٺول — گارگند.

— **خرافات بَڪڻ:** واھيات ڳالھيون ڪرڻ. بڪواس ڪرڻ. ڪِل جھڙيون ڳالھيون ڪرڻ. مسخري ڪرڻ.

• **خرامُ:** ذ. ف. ناز نخري واري نازڪ ھلٽي. ڍار سان ھلٽي. لوڏ سان ھلت. نازڪ چال — تور — لوڏ — ڏنڪ — ٽيلارو.

— **خرامانُ:** ذ. صفت. ناز نخري سان ھلندڙ. خوش رفتار.

— **خرامان خرامان ھلڻ:** ناز نخري سان ھلڻ ٽلندو ٽلندو ھلڻ.

— **خرانٽ ج خرانٽ:** ذ. صفت. [ھندي. ڪرانت = پوڙھو] پوڙھو — جھونو — آزمودگار — عاقل — داناءُ — رُونٽڙو — رُونٽو.

• **خربوزو ج خربوزا:** ذ. [ف. خَربُزه. خَر = وڏو + بُزه = مِٺو ۽ سُرھو ميوو] ھڪ ڦل جو قسم. گدرو — خَربُزه _ خربوزه. گھوڙي جي وارن مان ٺھيل چاري.

• **خرچ ج خرچون:** ث. [ھندي. ڪرچ = آواز جي پاڙ يعني آواز جي نڪرڻ جو ھنڌ] مخرج.

• **خرچين ج خرچينون:** ث. [ف. خرزِين] گھوڙي جي پٺيءَ تي بار کڻڻ جو ٻه مُنھون ڳوٿرو — ڪڙيو — ڪرسڻ — ڪرچين — زنبيلُ.

• **خرچنگ ج خرچنگ:** ذ. [ف. خرچنگ = سيانتو] پاڻيءَ جي ھڪ جيت جو قسم. پاڻيءَ واتڙو (ت). ڪيڪڙو — ڪيڪڙو — سيانتو — سَرطان. ٻوٽيءَ جو ھڪ قسم. آسماني ٻارھن برجن مان ھڪ برج جو نالو.

• **خرچڻ:** مصدر. خرچ ڪرڻ. صرف ڪرڻ. کپائڻ — کاپو ڪرڻ. استعمال ڪرڻ. ڪتب آڻڻ. ڪم آڻڻ. واپرائڻ.

— **خرچ ج خرچ:** ذ. روانگي (پئسي وغيره جي). خرچ ڪيل رقم — کاپو — کاپارو — لاڳت _ کپت _ واصل — ڀوتو. ھرج — نقصان — جوکم. پئسا — ڏوڪڙ.

— **خرچائو ج خرچائو:** ذ. صفت. اجايو خرچ ڪندڙ — گھڻو خرچ ڪندڙ — گھڻ خرچائو — اڏائيندڙ (پئسو). درياه دل — سخي — ھٿ ڦاڙ.

— **خرچ ٿيڻ:** کپڻ صرف ٿيڻ — ڪم اچڻ — واپرائجڻ.

— **خرچ پکو ج خرچ پکا:** ذ. روزمره جي ڏيتي ليتي. خرچ ٿيل رقم. کاڌي پيتي لاءِ مُوڙي. گھر جي کاپي لاءِ گھربيل رقم. گذران جي پورت. سيڌو — سامان — سمرُ — توشو — رَسد.

— **خرچ ڏيڻ:** گھر جي خرچ پکي لاءِ پئسا ڏيڻ. مزوري ڏيڻ. خرچ ڪيل رقم ادا ڪرڻ.

— **خرچ ڪرڻ:** ڪنھن شيءِ جي خريداري ڪري ان جي عوض پئسا ڏيڻ. کاپو ڪرڻ. کپائڻ — ڪم آڻڻ — ڪتب آڻڻ.

— **خرچ ڪاھارُ ج خرچ ڪاھار:** ذ. گھرو جانورن جي کاڌي جو خرچ — خرچ پکو.

Gul Hayat Institute

– **خَـرچَ ۾ وجهَڻُ:** وڏي ضرورت جي پورائيءَ لاءِ پئسا خرچ ڪرائڻ. وڌيڪ خرچ ڪرائڻ.

– **خَـرچـِٽُـو ج خَـرچـِٽا (ٿ):** ذ. گهوٽيتن طرفان ڪنواريتن کي مَهر طور ڏنل رقم.

– **خَـرچِي ج خَـرچـِيُونَ:** ٿ. ٿورڙي خرچ لاءِ ڏنل پئسا. ڪنهن ٻار کي (خرچڻ لاءِ) ڏنل ٿورا پئسا. انعام – عطيو. محنت مزوري ڪرڻ کان سواءِ مليل رقم.

• **خَـرخَـرُ:** ذ. (آواز) گڏهه کي هڪلڻ جو آواز ٻليءَ جو ننڊ ۾ آواز.

• **خُـرخُـرُ:** ذ. (آواز) کونگهرو – گهوگهرو.

• **خَـرخرو ج خَـرخرا:** ذ. [ف. خرخره] گهوڙي جي بدن صاف ڪرڻ جو اوزار. ڪَـرڪَـرو. سنڌي سڪل تور مان ٺاهيو آهي.

• **خَـرخسو ج خَـرخسا:** ذ. [ف. خَـرخَشۡ = دنگو – فساد] جهيڙو – جهگڙو – فساد – وڳوڙ – مانڌاڻ – هنبس – لـُٽ – ماچانگ – هُل – گوڙ – راماٽو – مَمڻ – دَمُچر – بکيڙو – هنگامو – حشر – هُلڙ – غلغلو – ڪِٽ پِٽ – خرخشو.

– **خرخشو:** خَـرخَسو.

• **خِرَدُ:** ٿ. [ف] عقل – دانائي – سياڻپ – ڏاهپ – فهم – شعور – سمجهه – ذهن – دماغ.

– **خِردمَند:** سياڻو – داناءُ – ڏاهو – عقلمند – دانشور – سمجهدار.

– **خِردمَنْدِي:** ٿ. دانائي – دانشمندي – ڏاهپ – سياڻپ – عقلمندي – هوشياري.

• **خُـرۡدُ:** ذ. صفت. [ف] ننڍو – ڇوٽو – ذرو – گهٽ – ٿورو. ڪم عمر.

– **خُرۡدُ بِيۡنُ ج خُرۡدُبِيۡنَ:** ذ. صفت. ننڍي شيءِ کي وڏو ڪري ڏيکاريندڙ اوزار – خرد بِيۡنِي.

– **خُـرۡدُ بِيۡنِي ج خُرۡدُبِيۡنِيُونَ:** ڏسو "خردبين".

– **خُرۡدُ سَالُ:** ذ. صفت. ننڍي عمر جو. ڪم عمر – طفل – ٻارُ – ٻچو.

– **خُـرۡدُسَالِي:** ننڍپڻ – ٻالپڻ – ڪم سِني.

– **خُـرۡدَمُ ج خُـرۡدَمَ:** ذ. [ف] تارُن جو مڙهيل. لوهه يا چم جو چيلهه ۾ ٻَڌڻ جو پٽو. چمڙي جو لڪڻ – دُرو – هَنٽر – ڪـُڙدم.

• **خُـرۡدو ج خُـرۡدا:** ذ. [ف. خَـرۡدَهٗ = ڪاٻهه ننڍڙي شيءِ] ننڍو سِڪو – ريزو – ريجو – ڪـِچرو – مـَـٽ.

• **خُـرۡدَهٗ:** ذ. [ف] ڪاٻهه ننڍي شيءِ ـ ٽڪرو – ريجو – ريزو – ريزگاري. نڪتو – عيب – وڏ.

– **خُـرۡدَه بِيۡنُ:** ذ. صفت. بُرائي ڏسندڙ ۽ ڪيندڙ. عيب جُو.

– **خُـرۡدَهٗ فَروۡشُ ج خـُرۡدَهٗ فَروۡشَ:** ذ. صفت. ريزڪي وڪڻندڙ – گهوررڙيو.

– **خُـرۡدَهٗ گِيۡرِي ج خُـرۡدَهٗ گِيۡرِيُوۡنَ:** ٿ. عيب گيري – عيب جوئي – نڪته چيني.

• **خُـرۡزِيۡنَ ج خُـرۡزِيۡنُوۡنَ:** [ف. خُـرۡزِيۡنَ = گڏهه جو سنج] چمڙي يا ڏاس مان ٺهيل ٻه مُنهين ڳوٿري (جا ڪنهن به وهٽ جي پٺيءَ تي سامان ڪڻڻ لاءِ استعمال ڪجي). ڪڙيو – هَـرۡتِيۡرُ – ڪرسڻ – ڪـُرجِيۡنَ.

• **خُـرسَنۡدُ:** ذ. [ف] خوش – راضي – شادمان. ڪفايت ڪندڙ – ڪفايتي.

– **خُـرسَنۡدِي:** خوشي – رضامندو – قناعت.

• **خَـرسڻُ ج خَـرسڻَ (ٿ):** ذ. ڪَنڊن واري ٻوٽيءَ جو هڪ قسم (جو خارش سبب پاڻيءَ ۾ ٽهڪائي وِهنججي).

• **خُـرۡشِيۡدُ (خورشيد):** ذ. [ف] سج – سوريه – سورج – آفتاب.

• **خَرصُ:** ذ. [ع. خَـرَصَ = هن ڪوڙ ڳالهايو] ڪوڙ – بدوڙ – جوٽ – دروغ. ڪوڙي راءِ ـ ڪوڙو قياس – ڪوڙو خيال – ڪوڙي رٿَ – اٽڪل – ٽڪَ – ڏڪو. شڪُ – انومان – ٺَلَ – ڳپوڙو.

• **خُـرطُومَ ج خَـرَاطِيمُ:** ذ. [ع] هاٿيءَ جي سُونڊ.

• **خَـرۡقُ:** ذ. [ع. خَـرَقَ = هُن ڦاڙيو] ڦاڙُ – چير – ڏارُ.

– **خَـرۡقِ عَادَتَ:** قدرت ۽ عادت جي قانون جي خلاف عجيب ڳالهه. ڪنهن وليءَ جي ڪرامت. معجزو.

– **خَـرۡقو ج خَـرۡقَا:** ذ. [ع. خَـرۡقِيَۃ > خَرقَ = هن ڦاڙيو] ٽڳڙي – ڇِتي – پيوند – پراڻو – ڇتين ڀيل چولو – گودڙي. فقيرن جو لباس. مرشد کان مريد کي تبرّڪ طور مليل جُبو.

– **خَـرۡقَہ پوۡش:** ذ. صفت. ڦاٽل يا ڇتيون لڳل ڪپڙن وارو – درويش – فقير. الله لوڪ. صوفي.

• **خَـرۡڪِي ج خَـرۡڪِيُونَ:** ٿ. (آواز) اها ڪنگهه جنهن ۾ ڪانگهارو ٻاهر نه نڪري پر رڳو نڙيءَ مان رُوڪٽ نڪرن. نِڙيءَ جو آواز. نڙيءَ ۾ ڪرڪو. گهُرڪي (موت جي). گهُرٽو – ڪرڙاٽ (نِڙيءَ جو).

Gul Hayat Institute

• **خَرگَاهُ:** ذ. [ف. خَر = وڏو + گاهه = هنڌ] تمام وڏو تنبو. شاهي خيمو. تمام وڏو مڪان يا جاءِ ـ محل. هلڪڙو تنبو – راﺋُٽِي.

• **خَرگوشُ ج خَرگوشَ:** ذ. [ف. خَر = وڏو گَڏهه + گوشُ = ڪَن] وڏن ڪنن واري (جانور) جو هڪ قسم – گڏهه جي ڪنن جهڙو (جانور) – سهو – سيهڙ (سهڙ).

• **خُرمُ:** ذ. صفت. [ف] خوش – سرهو – شاد – نهال – راضي – پرسن – شادمان. طبيعت ۾ خوش يا نيڪ – نِمرو – جوڙ – توانو – تندرست. اسودو – بختاور – بخت وارو – سڀاڳو – سرسبز – شاداب – تازو – آباد.

– **خُرَّمِي:** ٿ. خوشي – سراهي – سرهائي – شادماني.

• **خرمَن:** ذ. صفت. [ف. خَر = وڏو + من = ڍڳ].

• **خِرمَنِ ماهُ:** ذ. چنڊ جو گهيرو – پڙُ – حلقو – هالو.

• **خُرمو ج خُرما:** . [ف] ڪارڪ جو هڪ قسم – ڪجي – ڇوهارو – ڪارڪ – ڪجور – پاڻ ۾ مليل سُڪل ڪارڪون – ڪَتَلَ – ڪَرمو – ڪجيءَ جو هڪ قسم (ٽ) مٺائيءَ جو هڪ قسم.

• **خَرموشُ ج خَرموشَ (ٽ):** ذ. تمام پوڙهو اُٺ.

• **خَرمُهرَه:** ٿ. [ف. خَر = وڏو + مهره = ڪوڏي] وڏي ڪوڏي – وڏو ڪوڏ – سنکُ – ناقوس.

• **خَرنَ:** ٿ. رازن جو اصطلاح. اوساريءَ جو هڪ قسم.

• **خَروارُ ج خَروارَ:** ذ. صفت. [ف. خَر = گڏهه + وار = بار] گڏهه جي مس کڻڻ جيترو بار. انّ ماپڻ جو هڪ قسم – سَٽِ ڪاسا – خَرار – ويهه مڻ توران. ڏسو ”خَرار“.

• **خَروَٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو افغانن جو هڪ قبيلو).

• **خُروجُ:** ذ. [ع. خَرَجَ = هو نڪتو] نيڪال – ٻاهر نڪرڻ – نڪري نروار ٿيڻ. حملو – بغاوت – شورش – فتنه – باغي ٿيڻ جي حالت. علم عروض موجب اهو لفظ جو نظم ۾ وصل کان پوءِ اچي.

• **خُروسُ:** ذ. [ف] پالتو پکيءَ جو هڪ قسم – ڪُڪڙُ.

– **خُروسِ عَرشُ:** ذ. صبح ٿيڻ کان اڳ آواز ڪندڙ پکي.

• **خَروشُ:** ذ. [ف] آواز – شور – غل – هَنبَس – لَڙُ – هُل – راماٽو – ڏمچر – حشر – هنگامو – هلڙ – ماچانگ – ممڻ – غلغلو. دنگو – فساد – بکيڙو – دانهن – فرياد – پُڪار.

مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ جيئن: ”جوش و خروش“ وغيره.

• **خريبُ ج خريبَ:** ذ. [’فريب‘ جي بگڙيل صورت] فريب – ٺڳي – دولاب – دغا – ترڪٽ – گهات – دوڪو. ڪُڏت ـ رمز. لَبُ. دوهه.

– **خريبي ج خريبِي:** ذ. صفت. فريب ڪندڙ – ٺڳ – ترڻاڪ. ڏوڪي باز. بدمعاش.

– **خَريدَڻُ:** مصدر. [ف] خريد ڪرڻ – ناٽي وٺڻ – مُلهه وٺڻ – سودڻ – ڳِنهڻ – وٺڻ – وهائڻ.

– **خَريدَ ج خَريدُون:** ٿ. مُلهه ڏيئي ڪا شيءِ وٺڻ جي حالت – ڳِنهپ – خريدي – سودو – وڻج. اگهه – مُلهه.

– **خَريدارُ ج خَريدارَ:** ذ. صفت. خريداري ڪندڙ – ڳنهندڙ – وٺندڙ – مُلهه وٺندڙ – گراڪ – گراهڪ. واپاري – وڻجارو – تجارتي – سوداگر. خواهان – چاهيندڙ – طالبو.

– **خَريداري ج خَريداريُون:** ٿ. وٺڻ جي حالت – خريد ڪرڻ جي حالت – گراڪي. وڪرو.

– **خَريدِ فروخَتُ:** ٿ. مال جي ڏي وٺ. وڪرو ۽ خريداري – ڏيتي ليتي (مال جي) – واپار. سودو – ڏنڊو – تجارت – وڻج – سوداگري.

– **خَريدِ فروخَتُ ڪرڻ:** ٿ. واپار جي شين مان ڪي وڪڻڻ ۽ وٺڻ.

خَريدُ ڪَرڻُ: مُلهه ڳِنهڻ – خريدڻ – سودڻ.

– **خَريدِ وفروخَتُ:** ٿ. خريد فروخت – ڏيتي ليتي.

– **خَريدِي:** ٿ. خريد – خريداري. مُلهه – اگهه – نِرخ. قيمت – ناٽو. صفت. واپار ڪيل – ورتل – ڳِنهيل – ڳِڌل.

• **خَريطو ج خَريطا:** ذ. [ع] ننڍو ڳوٿرو – ٻُجڪي – ٿيلهي – ڳوٿري. زمين جو نقشو.

• **خَريفُ ج خَريفَ:** ذ. [ع. خَرَفَ = هُن سرءُ جي موسم ۾ وڻ مان ميوو ڪٺو ڪيو] هڪ موسم جو نالو – خزان – سَرءُ. سانوڻيءَ جي فصل جي مُند – سرءُ جو فصل – خزان جو فصل – سانوڻيءَ جو فصل. ڪَتِي.

• **خزانُ:** ٿ – ذ. [ف] سرءُ – هڪ موسم جو نالو – وڻن مان پنن ڇڻڻ جي موسم (آڪٽوبر، نومبر ۽ ڊسمبر مهينا). بي رونقي – زوال – تباهي – بربادي.

– **خزانُ اچڻُ:** بربادي ٿيڻ – بهاريءَ جو ختم ٿيڻ – ويراني اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **خزانُ ٿي وڃڻ:** خراب ٿيڻ – تباهه ٿيڻ – ويران ٿي وڃڻ.

• **خزانو ج خزانا:** ذ. [ع. خَزَنَ = هُن ڪنو ڪيو] سون. چاندي وغيره گڏ ڪري رکڻ جو هنڌ – گنج. ناڻو – ملڪيت – ڌن. دنيا – مايا – سرمايو – ڏوڪڙ – دولت – ذخيرو. گودام – انبار – توشاخانو. سرڪاري پئسا حفاظت سان رکڻ جي جاءِ – بئنڪ – خزاني آفيس. ڦُلُ يا تويي (چلم يا حقي جي) ۾ تماڪ ۽ چِغل رکڻ جي جاءِ (ت). اسم خاص تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— **خزانچي ج خزانچي:** ذ. صفت. خزاني جو ڪُنجي دار – خزانو رکندڙ – خزاني جي سنڀال ڪندڙ – خزاني وارو – پئنداري – اڪائونٽنٽ – خازِنُ.

— **خزاني دارُ ج خزاني دارَ:** ذ. صفت. خزانچي.

• **خزانہ بند:** اسم خاص. بلوچستان ۾ "بارشو" وٽ هڪ جهونو ڏڙو. (۱۹۱۳ع ۾ راءِ صاحب ديوان جميعت راءِ کي، جو رياست قلات جو بالا عملدار هو، جتان هڪڙي تصوير هٿ لڳي. جنهن تي هڪڙي هاٿيءَ جي پالڪي ۽ فِيل بان سميت شڪل نڪتل هئي).

• **خزرج:** اسم خاص. [ع] عربستان جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **خزيمہ:** اسم خاص. بلوچستان جي جهلاوان علائقي جو هڪ ڳوٺ (جتان غزنوي تاجدارن جي زماني جا ڪي سِڪا هٿ لڳا آهن).

• **خزينو ج خزينا:** ذ. [ع. خزانہ] خزانو.

• **خَس:** ذ. [ف] سُڪل گاهه – ڪَکَ – ڪانا.

— **خَس ٿيڻُ (ت):** جُوئر جو انُ (جو مرض سبب سنگ ۾ مارجي وڃي).

— **خَس و خاشاڪ:** ذ. ڪک ڪانا – گاهه گند – ڪِن ڪچرو. ٻهر. اجائي سجائي ڳالهه.

• **خسارو ج خسارا:** ذ. [ع. خَسِرَ = هن گهاٽو پاتو] نقصان – گهاٽو – ٽوٽو – ڇيهو – زيان – ضرر.

— **خسارو پوڻ:** ٽوٽو پوڻ – نقصان پوڻ – حرج پوڻ – گهاٽو پوڻ.

• **خستو (خستہ):** ذ. صفت. [ف. خَسْتَن = زخمي ڪرڻ] ڏکويل – ستايل – رنجور – رنجايل – عاجز. مايُوس – نااُميد – بيزار – ڪڪ ـ خَفي – ڪاوڙايل – چيڙايل – ڏمرايل. هيٺو – ايرو – ڏبرو – زخمي – گهايل – عاشق – بيمار – مُفلس – تنگدست.

— **خستائي ج خستائيُون:** ث. ڏک – رنج. ڳُٽتي – ڪپت – ڪَجائي. ڪاوڙ – ڏَمرُ – چڙ – خرابي – بيماري – مُفلسي.

— **خستگي ج خستگيُون:** ث. زخمي ٿيڻ جي حالت – گهائلي. دلگيري – مايوسي – رنجيدگي – اُداسي – پريشاني – ڏک – ارمان – غم. ناراضپو. مُفلسي – تنگدستي.

• **خستوري ج خستوريُون:** ث. خوشبودار وکرجو هڪ قسم (جو چيو وڃي ٿو ته هرڻ جي ڌُن مان نڪري ٿو) – ڪستوري – ڪٿوري – مُشڪَ.

• **خستہ:** ذ. صفت. [ف. خَسْتَن = زخمي ٿيڻ – زخمي ڪرڻ] زخمي – گهايل – دلگير – ڏکويل. رنجيده ـ رنجور – ٽاڪئون – پُرٽو – پُرڪت. بدحال – پريشان – تنگدست – ذليل – خاموش – بيمار – نادار – مُفلس.

— **خستہ حالُ ج خستہ حالَ:** ذ. صفت. خراب حال – بدحال – پريشان حال. ڏکويل – رنجايل – پيڙيل – دل شڪستہ – ناخوش – رنجيده خاطر – آزرده دل.

— **خستہ دل:** ذ. صفت. رنجيده دل – دل شڪستہ – پريشان حال وارو – بُري حال وارو.

• **خَسْ خَسْ:** ث. [سن. ڪَسْ ڪَسْ. ف. خشخاش] پسارڪي وکرجو هڪ قسم – پُسْتَ جي ڏوڏيءَ جي ڪڻ يا ٻج – ڪس ڪس – پُسْت ڪڻ. ڪجهيءَ جي ڪاهر جهڙيون سنهيون تندون (جن مان جاءِ کي ٺڏي رکڻ لاءِ پترون ٺهن ۽ انهن تي ڦوهارا ڪجن).

• **خُسر:** ذ. [ف] سهرو.

• **خسرو ج خسرا:** ذ. زميينداري خرچ پکي جو ڪتاب – تپيدارن وٽ زميندارن جو رکيل حساب ڪتاب. مسواڙ جو ڪتاب. واهن جي ڪاٽيءَ وغيره. جي ڪم جو رکيل حساب ڪتاب. ڪرڙو – ڪسرو – سوڙهه – اُرڙيءَ جي بيماري (جنهن ۾ ٻارن جي بدن تي داڻا نڪرن).

— **خسرو تيارُ ڪرڻ:** وصولي يا ماپ جو ڪتاب تيار ڪرڻ – ٻاهراڙيءَ ۾ گهرن ۽ گهرن جي مالڪن جي نالن جو رجسٽر.

• **خُسْرَوْ:** ذ. صفت. [ف] خُوبرو – خوبصورت – سهڻو – حَسين. مشهور – نالي وارو – نامور – هاڪارو. اسم خاص. خواجہ ابوالحسن بن اميرالدين محمود لاچين عرف امير خسرو هندي

Gul Hayat Institute

۽ فارسي جي مشهور شاعر جو تخلص. ايران جي بادشاهہ جو لقب – خسرو پرويز هرمز جو پُٽ ۽ نوشيروان جو پوٽو. جيڪو شيرين جو عاشق هو.

• **خُسروانہ:** ذ. صفت. بادشاهاڻو – شاهاڻو.

• **خُسروِي:** ث. شاهي بادشاهي – شاهاڻو.

• **خَسُرو ج خَسُرا:** ذ. صفت. جنهن ماڻهوءَ کي قدرتي طرح ڏاڙهيءَ جا ۽ ٻيا ساري بدن جا وار نہ هجن.

• **خسُوف:** ذ. [ع. خَسَفَ = هو ٻڏو] چنڊ گرهڻ.

• **خَسِيِ ج خَسِيِ (ت):** ذ. صفت. [ع. "خَصِي" = ڪُتيل جي بگڙيل صورت] _ نامرد – خصِيِ. ڪارڪن جو هڪ قسم (جنهن ۾ ڪڪڙي ڪانہ ٿئي).

– **خسِيِ ٿيڻ:** نامرد ٿيڻ – خَصِي ٿيڻ. ڪارڪن جو ڪڪڙي نہ ڪرڻ (ت).

– **خسِيِ ڪَرڻ:** ڪُٽ ڪرڻ – جانورن جا خصيا ڪٽڻ، اُنهن جي جنسيت ختم ڪرڻ. نامرد بنائڻ – بي اثر ڪرڻ – خالي ڪرڻ.

• **خَسِيس:** صفت. [ع. خَسَّ = هو رذيل ٿيو هن گهٽايو] گهٽ درجي جو – معمولي – نيچ – رواجي – ٿورڙو – گهٽ – ادنيٰ – خفيف – سفلو – غير ضروري. ٿوري مُلهہ وارو – ڪِينَ جهڙو – غريباڻو. ڪميڻو – بخيل – ڪنجوس – هلڪڙو – ٽرڙو – هلڪڙي طبيعت وارو.

– **خَشت خام:** ث. ڪَچي سِر.

– **خَشخاش:** ث. [ف. خَس خَش. سن. ڪس ڪس] پسارڪي وکر جو هڪ قسم – پوست جي ڪَڻ _ ڪَش ڪَش – خَش خَش.

• **خَش خَش:** ث. [ف] خشخاش.

• **خُشڪ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **خُشڪُ ج خُشڪَ:** ذ. صفت. [سن. اُچشڪ = سُڪل] سُڪل – سُڪو – ٺوٺ – اُساٽيل. لُوساٽيل – اُڃايل – ڪوماڻل. اڻيو – اپوڳو – رُڪو. خالي – ٺلهو – پالهو – سڪڻو. بي مُروّت – رُک مُنهون – بي لطف – بي مزه _ بي سمجهہ. پرت جو هڪ قسم.

– **خُشڪُ ٿيڻ:** سُڪڻ. رُڪو ٿيڻ. ڪُوماڄڻ.

• **خُشڪُ پوڪ ج خُشڪُ پوڪُون:** ث. سُڪل پوڪ – ڪُوماڻل پوڪ – اُساٽيل پوڪ (جنهن کي پاڻي پورو آيل نہ هجي).

– **خُشڪُ دماغ ج خُشڪُ دماغ:** ذ. صفت. بي مغز – بي عقل. چريو – پاڳل – چِرٻِٽُ – ديوانو. سودائي – خفقاني – پورالو. بي مُروّت.

– **خُشڪُ دماغِي:** ث. ديوانگي – چريائي. سودا – خفقان.

– **خُشڪُ سالُ:** ذ. سوڪ وارو سال – ڏڪار وارو سال – اڻاٺ وارو سال – ڪميءَ وارو سال. جنهن سال مينهن نہ پوي يا درياءَ جو پاڻي نہ اچي – ڏڪار – قحط.

– **خُشڪُ سالِي:** ث. ڏڪارُ – قَحطُ – سوڪَ – ڪالُ.

– **خُشڪُ ٺُنڊِڻِي:** ث. ٺُنهَنْ ٺَچڻو – ٺنڊي – ٺُوٺ – ٺـٺو ٺٺون – هلڪڙو – ٽَرڙو – ٺونٺو. ٺِنڊڻي – ماڪوڙي. ڪَج ڪُلاهہ.

– **خُشڪُ مِزاجُ ج خُشڪُ مِزاجَ:** ذ. صفت. رُکو رُوحُ – تُرش رُو – بدمزاج دنيا ڪان ڪَٽ.

– **خُشڪو ج خُشڪا:** ذ. (هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ). ٻيٽ جو هڪ قسم – داغ ڪان سواءِ رذل چانور – اُٻاريل چانور – فقط پاڻيءَ ۾ ٽهڪيل چانور – ٿوري گيهہ سان رذل چانور. سُڪل اٽو جيڪو پچائڻ مهل چاڻي کي لڳايو وڃي – پَليٿڻُ.

– **خُشڪِي ج خُشڪِيُون:** ث. سوڪ هجڻ جي حالت – سُڪل زمين – سُڪي. وات ۽ نڪ سُڪي وڃڻ جي حالت – اُڃ – ٽونس – پياس. چڙ _ غُصو. قحط – ڏڪر – ڪالُ. مٽي جي خُشڪي (جنهن ۾ تيل نہ ملائڻ ڪري مٽي جمي وڃي).

– **خُشڪيُون پچائڻ:** اجايا خيال ڪرڻ – بيسود اڳڪٿيون ڪرڻ – ٻِهَ پَچائڻ – پُور جاڳڻ.

– **خُشڪيُون جاڳڻ:** اجايا خيال ڪرڻ – ٻِهہ پچائڻ – بي سود اڳڪٿيون ڪرڻ.

– **خُشڪيُون چاڙهڻ:** ٽونس ڪرڻ – اُڃ لڳائڻ. حواس گم ڪرڻ. حيران ڪرڻ – پريشان ڪرڻ. زبان خشڪ ڪرڻ – ڳهٽو ڳالهائڻ نہ ڏيڻ.

– **خُشڪيُون چڙهڻ (خُشڪيُون وڃڻ):** ڳالهائي نہ سگهڻ – حواس باختہ ٿيڻ – وائڙو ٿي وڃڻ.

– **خُشڪيُون هڻڻ:** خيال هڻڻ – پُور هڻڻ.

• **خَشَمُ:** ذ. [ف] چڙ – ڪاوڙ – غُصو – غَضَبُ – طيشُ – عتابُ.

– **خَشَم آلودہ:** ذ. ڪاوڙ سان ڀريل – ڪاوڙيل – چڙيل – غُصي ۾ _ رنج.

Gul Hayat Institute

— خَشْمْگِين: ذ. صفت. ڪاوڙيل — چڙيل.
— خَشْمْنَاڪ: ذ. صفت. خشمگين — ڪاوڙيل.
• خُشْنُود: ذ. صفت. خوشنود.
— خُشْنُودِي: خوشنودي.
• خُشُوع: ذ. [ع. خَشَعَ = هن عاجزي ڪئي] عاجزي — نيازي — نياز — نئڙت — هيناهين. تابعداري.
— خُشوعُ خُضوعُ: نهايت عاجزي ۽ نئڙت واري دلي حالت.
• خُشُونَت: ث. [ع. خَشُنَ = هو سخت ٿيو] سختي — کهرائي — ڪَرُ ڀَرُ _ ڪراهت. ويرُ — دشمني — عداوت. تُندي — چِڙ — ڪاوڙ — غصو. نفرت — بُڇان.
• خَشِيَّت: ث. [ع. خَشِيَ = هو ڊنو — ڊپ — خوف — ڏَرُ — پؤ _ ڊڄ.
• خَشِيئَت: ث. خشيت.
• خَصَائِل: ذ. [ع. "خصلت" جو جمع] خصائل — خصلتون — عادتون — لَڇڻَ — اعمال — اخلاق.
— خَصَالَتْ ج خَصَالَتُون: ث. [خصلت جي بگڙيل صورت] لڇڻ — عادت — خصلت — رَوش — وضع — طبيعت.
• خَصْلَت ج خَصلتون: ث. [ع. خَصَلَ = هو فائق ٿيو. اڳرو ٿيو] عادت — لڇڻ — سِياءُ — ارڪان — اخلاق — اعمال — پرڪار — علـّت — خوءِ _ چال — سيرت — چلت. رغبت — طبيعت — مزاج. خاصيت — وصف — گڻ — صفت — لياقت. قِسم — نمونو — جنس.
• خَصْم: ذ. صفت. [ع. خَصَمَ = هن جهڳڙو ڪيو] ويري — دشمن — بدخواه — حريف — مُقابل — مخالف. مالڪ — آقا — خاوند. گهروارو — مڙس — پَتار — شوهر.
• خُصُوص: صفت. ظرف. [ع. خَصَّ = هن خاص بنايو] خاص — خاص ڪري — خاص طرح — خصوصاً — تاڪيد سان.
• خُصُوصاً: ظرف. خاص طرح — علي الخصوص — خاص ڪري — گهڻو ڪري — انهيءَ ڪري — ان سبب.
• خُصُوصِيَّت ج خُصوصِيَّتون: خاصيت — خاص گڻ — خاص صفت. خاص ڳالهه.
• خُصُومَت ج خُصُومَتُون: ث. [ع. خَصَمَ = هن جهيڙو ڪيو] دشمني — عداوت — بدخواهي — ويرُ — وِروڌ — ڪُلفت. ايرڪا — بغض — ڪينو. عڪس — خار — ڪاوَ — حسد — ساڙ — تيسو. جهڳڙو — جهيڙو — ٽونٽو — فساد.
• خَصِيُّ (خَصِّي — خَصِّيِ): ذ. [ع. خَصِيَ = هن خصيا ڪٽيا] پيلا وڍيل — ڪُٽ ڪيل — ڪُٽ — مُخنّثُ — نامرد — ڪدڙو — اها عورت جنهن کي پستان (ٿڻ) نه هجن.
— خَصِيُّ ڪَرڻُ: ڪدڙو ڪري ڇڏڻ. ڪنهن ڪم جو نه ڪرڻ — بيڪار ڪري ڇڏڻ — بي همت ڪري ڇڏڻ.
— خَصِيو ج خَصِيَا: ذ. پيلو — آنورو — ڪپور.
• خِضَابُ ج خِضَابَ: ذ. [ع. خَضَبَ = هن وار رنڱيا] عام طرح هڪ رنگ — خاص طرح هڪ وَسْمَ ميندي ۽ پنير مان تيار ڪيل رنگ — وارن کي ڪارو ڪرڻ جو رنگ — ڪيسُ.
— خِضَابُ لائِڻُ: وارَ ڪارا ڪرڻ. ٽڪو لائڻ — عيب لڳائڻ — الزام مڙهڻ — ڳلارو بنائڻ.
• خَضِرُ (خِضْر): اسم خاص. [ع. خَضِرَ = هو سائو ٿيو] رهبر — رهنما — گمراهه کي رستو ڏيکاريندڙ. هڪ پيغمبر سڳوري جو نالو (جنهن لاءِ روايت آهي ته هو جنهن هنڌ ويهندو هو يا هلندو هو ته اهو هنڌ هميشه سرسبز ۽ آباد رهندو هو. قديم خيالن مطابق هو سمنڊ ۽ دريائن جو بادشاهه ليکيو وڃي ٿو). هڪ نبي جو نالو جنهن لاءِ چيو وڃي ٿو ته هن ظُلمات ۾ وڃي آبِ حيات پيتو هو. جنهنڪري هو قيامت تائين جيئرو رهندو. حضرت خضر عليه السلام (ان جي نبوت ۾ اختلاف آهي. ڪي چون ٿا ته نبي هو. پر ڪن جو خيال آهي ته ولي هو. ان جو اصل نالو اُرميا چيو وڃي ٿو).
• خُضُوعُ: ذ. [ع. خَضَعَ = هن عاجزي ڪئي — هو لٿو] عاجزي — نيزاري — نياز — نوڙت. نرمي — نرم دلي — ٻاجهه.
• خَطُ ج خَطَ: ذ. [ع. خَطَّ = هن ليڪو پاتو — هُن لکيو] ليڪو — لِيڪَ — ريڪا — ريک — سيٽَ. لڪِيتَ — لِکَت — لِکتي — تحرير — چِٺي — رُقعو — پَتَر — نامو. رَسْمُ الْخط — صورتخطي — دستاويز — سَنَدَ. ڏاڙهيءَ جي ريهَ — سونهاري — ريش جو ڳلن وارو حصو. سڌين ليکن ڪڍڻ لاءِ واڍڪي اوزار جو نالو.
— خَطُ اُڀَرڻُ: ڏاڙهيءَ جي ريهه لهڻ — ڏاڙهي ظاهر ٿيڻ. چِٺي اچڻ — ڪاغذ اچڻ.
— خَطِ اِسْتوا: ذ. زمين کي ٻه حصا ڪندڙ خيالي لِيڪَ — وڏي

Gul Hayat Institute

۾ وڏي ويڪرائي ڦاڪ – پُوچَڪَر – اها لِيڪَ جا زمين کي اُتر ۽ ڏکڻ وارن ٻن پُورن حصن ۾ ورهائي ٿي – دنيا جو تمام گرم حصو.

– **خَط اُفق:** ذ. ڌرتي ۽ آسمان جي ملڻ واري حد جو ليڪو. حد نگاه.

– **خَط ٺاهڻ:** حجامت ٺاهڻ – حَجامت ڪرڻ.

– **خَط ٺَهڻ:** مُنهن ۾ ڪنڌ جا وارَ ٺاهڻ.

– **خَط پَٽ ج خَط پَٽَ:** ذ. چِٺِي چَپاٽي – حال احوال – سُڌ سَماءُ.

– **خَط جَدِيْ:** ذ. سياري ۾ سج جي هلڻ لاءِ خَط اِسْتوا کان ساڍا ٽيويهه درجا ڏکڻ واري هڪ خيالي لِيڪَ – لڪير ريکا – جدي گهيرو (جنهن تي سج پهچي ته ڌرتيءَ جي اُترئين اڌ گول ۾ ڏينهن ننڍي ۾ ننڍو ۽ موسم سرد ٿئي).

– **خَط خُطُوطَ:** خَط پَٽ – چِٺيون چَپاٽيون.

– **خَط سَرْطَانْ:** ذ. سج جي اونهاري ۾ هلڻ لاءِ خط استوا کان ساڍا ٽيويهه درجا اُتر واري خيالي لِيڪ – ڪَرْڪ ريکا – سرطان گهيرو (جنهن تي سج پهچي ته ڌرتيءَ جي ڏاکڻي اڌ ۾ ڏينهن ننڍي ۾ ننڍو ۽ موسم سرد ٿئي).

– **خَط طُغْرا:** ذ. بادشاهي فرمان جو نمونو.

– **خَط عُمُودْ:** ذ. اُتر کان ڏکڻ تائين اُڀي خيالي لِيڪ – پايو – اها ليڪ. جيڪا ٻي سنئين لِيڪ تي پوي ۽ ٻه گونيون ڪُندِون ٺاهي.

– **خَطْ ڪِتَابَتْ:** ث. چِٺي چپاٽي – خط پٽ – حال احوال – سُڌ سماءُ.

– **خَطْ ڪَشْ:** ذ. مقرر ماپ جي ليڪن ڪڍڻ لاءِ هڪ واڍڪو اوزار.

– **خَطُ مُتْوازِي:** ذ. ٻي لِيڪ سان لڳوتار برابر مفاصلي تي هلندڙ لِيڪ – پور وچوٽ لِيڪ.

– **خَطُ مِحْوَرُ:** ذ. اها خيالي لِيڪ. جا زمين جي هڪ قطب کان ٻئي قطب تائين مقرر ڪيل آهي ۽ جنهن تي زمين ڦرندي رهي ٿي.

– **خَطُ مُسْتَقِيْم:** ذ. سِڌي لِيڪ – سنئين لِيڪ – اها لِيڪ جنهن ۾ هڪڙي چوٽيءَ کان ٻيءَ چوٽيءَ تائين ڪا ڪَجِي يا ڪو گهُٻ نه هجي.

– **خَطُ مُلاقِيْ:** ذ. جاميٽريءَ موجب گهيرو هڪ ۽ فقط هڪ هنڌ ڇُهندڙ لِيڪ.

– **خَطَ مَمَاسْ:** ذ. خَط مُلاقي.

– **خَطُ نِڪرڻ:** ڏاڙهي اچڻ – ڏاڙهيءَ جي ريهه لَهڻ.

– **خَطَ وٺائِڻُ:** حجام کان ڏاڙهيءَ جي وارن جا خط ٺهرائڻ – سَنوارت ٺهرائڻ.

– **خَط وڪِتابَتْ:** ث. خط پٽ – لکپڙهه.

• **خَطَا ج خَطَـائُونْ:** ث. [ع. خَطِيءَ = هن غلطي ڪئي] چُڪَ – ڀُل – غلطي – ڏوهه – سَهْوَ – قُصُور – تقصير ـ جُرم – پاپُ – گُناهه – دوش – اسم خاص. اُترچين ۾ مشڪ کان مشهور هڪ شهر جو نالو.

– **خَطا آموزگار:** ذ. صفت. گناهه بخشڻ وارو – خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

– **خَطَابَخش:** ذ. صفت. ڏوهه معاف ڪندڙ – خطا بخشيندڙ.

– **خَطَا ٿِيَڻُ:** ڀُل ٿيڻ – چُڪ ٿيڻ – سَهْوَ پوڻ – ڏوهه ٿيڻ – گناهه ٿيڻ. گُسڻ – نه لڳڻ (تير وغيره). نِڪرڻ – وَهڻ (پيشاب وغيره).

– **خَطَاپوشُ ج خَطَاپوش:** ذ. صفت. خَطا ڍڪيندڙ – عيب پوش – عيب ڍڪيندڙ.

– **خَطا رَضا پوڻُ (ت):** ڏوهه گناهه تي پوڻ.

– **خَطَاڪَارُ ج خَطَاڪَارَ:** ذ. صفت. خَطا ڪندڙ – گُنهگار. ڏوهي – اپراڌي.

– **خَطا ڪَرڻُ:** چُڪ ڪرڻ – غلطي ڪرڻ. ڏوهه ڪرڻ – گناهه ڪرڻ.

– **خَطا ڪائِڻُ:** چُڪ ڪرڻ – ڀُل ڪرڻ – ڀُلجڻ – غلطي ڪرڻ – ڏوهه ڪرڻ – گناهه ڪرڻ – سَهْوَ ڪرڻ – ڪيل گناهن جي سزا ڀوڳڻ – سزا ملڻ – ڪيتو لوڙڻ.

– **خَطا کي اِصْلاحَ ڏيڻُ:** غلطي درست ڪرڻ. گناهه بخشڻ – ڏوهه معاف ڪرڻ. چشم پوشي ڪرڻ – ڀُل چُڪَ کي نه ڏسڻ.

– **خَطاوارُ ج خَطاوارَ:** ذ. صفت. قصوروار – ڏوهي – گنهگار – مُجرم.

– **خَطَائُون ڪَٽَڻُ:** گُناهه بخشڻ – ڏوهه معاف ڪرڻ.

• **خِطابُ ج خِطابَ:** ذ. [ع. خَطَبَ = هن وعظ ۽ نصيحت

Gul Hayat Institute

كٿي] ڪنهن جي روبرو ٿي ڳالهائڻ جي حالت — ڳالهه ٻولهه — گفتگو — ڪلام — روءِ سخن — ليڪچر — تقرير — ياشن — سرنامو. تعريفي لقب — عزت جو نالو. جو حڪومت جي طرفان ملي — لقب — اسم نالو. غصو — ڪاوڙ — چڙ — عتاب.

— **خطابت:** تقرير جو فن.

— **خطابُ ڏيڻ:** لقب ڏيڻ.

— **خطابُ ڪرڻ:** تقرير ڪرڻ — ڳالهائڻ.

— **خطابي ج خطابيِ:** ذ. صفت. خطاب مليل — خطاب ڪيل.

• **خُطابُ ج خُطابَ:** ذ. مڪتب — ڪتاب.

— **خُطابي ج خُطابيِ:** ذ. صفت. طالب علم — شاگرد — ڪتابي.

— **خُطبو ج خُطبا:** ذ. [ع. خُطبَة = تقرير] اهو ڪلام، جنهن ۾ خدا تعاليٰ جو حمد، تعريف، ثنا، ساراهه ۽ واکاڻ ڪئي وڃي — جمعہ نماز يا عيد نماز سان گڏ خدا تعاليٰ ۽ رسول الله صلي الله عليه و آله وسلم جي ثنا، نعت ۽ عام نصيحتون ڪرڻ. وعظ — ليڪچر — واکاڻ — تقرير. سمجهاڻي — نصيحت — اپديش. مهاڳ — مُقدمہ.

— **خطيبُ ج خطيبَ:** ذ. صفت. [ع. خَطَبَ = هن تقرير ڪئي] خطبو پڙهندڙ — وعظ ٻڌائيندڙ — تقرير ڪندڙ. واعظ — ليڪچرار — مُقرّر.

• **خطرو ج خطرا:** ذ. [ع. خَطَرَ = دل ۾ خيال آيو — حادثو ٿيو] خوف — ڊپ ڀؤ — ڏرَ — ڏج — انديشو — جوکو — آفت — دُشواري — سختي — وَسوسو — هراس.

— **خطرناڪُ ج خطرناڪَ:** ذ. صفت. خطري وارو — ڊپ وارو — ڀوائتو — خوفناڪ — خوفائتو — ڀيانڪ.

— **خطري ۾ وجهڻ:** جوکي ۾ وجهڻ — مصيبت ۾ ڦاسائڻ.

• **خطمي:** ث. [ع] پسارڪي وکر جو هڪ قسم — گل خيرو. پتنر (ٽڪين وانگر، ڳاڙهي رنگ جي ستارن جهڙو ميراڻ تي مائل ٻج).

• **خطڻ:** مصدر. (خط منجهان نڪتل) ليڪڻ — ليڪو ڪڍڻ — حد مقرر ڪرڻ.

• **خطو:** ذ. [ع] زمين جو ٽڪر — سر زمين — پلاٽ. حصو — ٽڪر (مُلڪ جو). ننڍو شهر. مُلڪ.

• **خطيرُ:** ذ. صفت. [ع] ڪثير — جهجهو — وڏو — گهڻو — نهايت.

• **خفا ج خفا:** ذ. صفت. [ف] ناراض — رنج — آزرده ـ ناخوش. بيزار — ڪَڪ — ورچيل — خفي.

— **خفا ٿيڻ:** ناراض ٿيڻ — رنج ٿيڻ — بيزار ٿيڻ.

— **خفي ڪرڻ:** رنج ڪرڻ — ناراض ڪرڻ — بيزار ڪرڻ.

• **خفتُ ج خفتَ:** ذ. ("خفق" يا "خفقان" جي بگڙيل صورت) خيال — ڌيان — لوري — تات — يادگيري — جهوري — ڳڻتي — فڪر — ٻور. مرضي — خواهش — تمنا — اِڇا — ڪامنا — منشا — سَڌ — دل رُچي. دماغ ۾ خلل — چريائي — سوداءُ — جنون. (ڪ) شوق.

— **خفتي ج خفتيِ:** ذ. صفت. خفت ڪندڙ — خيال وارو — فڪرمند — ٻورالو — اِڇاوان — سڌائتو — خواهشمند — خواهان. شوق مند — شوقين — سرگرم — اُتساهي — اُڇاهئتو. نيهي — غورشي — حرصي. سودائي — خفقاني — خللي — جنوني. جانور (شڪار لاءِ) يا پکي (ڪڪڙ، تتر وغيره ويڙهائڻ لاءِ) ڌاريندڙ، سانڍيندڙ يا پاليندڙ.

• **خِفت:** ث. [ع. خَف = هو هلڪو ٿيو] هلڪائي — ڦڪائي — شرم — خجالت. ذلت — بي عزتي — هَتڪ. نماڻائي — عاجزي — مسڪيني.

• **خُفتہ:** ذ. صفت. [ف. خُفتَن = سُمهڻ] سُتل — غافل — اڻ واقف — جاهل.

• **خفخان:** ذ. خفقان. ڪم طاقتي.

— **خفخاني ج خفخانيِ:** ذ. صفت. خفخان جي بيماريءَ ۾ ورتل — سودائي — ٻورالو — خفقاني. ڏيجو. اعصابي ڪمزوريءَ ۾ ورتل — بدني طاقت جي گهٽتائيءَ وارو.

• **خفقانُ ج خفقانَ:** ذ. [ع. خَفَقَ = اضطراب ۾ ٿيو] دِل جي ڌڙڪ — گهبراهٽ — بي قراري. هڪ بيماريءَ جو نالو (جنهن ۾ دل جي حرڪت وڌي وڃي) — دل هَول — سوداءُ — ماليخوليا — چريائي — جنون — خفخان — اعصابي ڪمزوري — بدني طاقت جي گهٽتائي — ڊپ — هراس — خوف.

— **خفقانُ ٿيڻ:** سوداءُ ٿيڻ — جُنون ٿيڻ.

— **خفقانُ پچائڻ:** اجاين خيالن ۾ پاڻ کي خوش ڪرڻ — اجايا ٻورَ پچائڻ.

— **خفقاني ج خفقانيِ:** ذ. صفت. ڏيجو — اعصابي ڪمزوريءَ ۾

Gul Hayat Institute

ورتل – بدني طاقت جي گهٽتائي وارو. چريو – سودائي – جُنوني – پاڳل – خفقاني.

• **خفڪِي ج خفڪِيُون:** ث. [ف] ناراضگي – رنجش – بيزاري – پريشاني – ناخوشي. رنج – ڪاوڙ – چِڙ – جوش – غُصو – ڏمر – غَضَبُ.

• **خفو ج خفَا:** ذ. [ف] دماغي وڳوڙ – خَلَلُ – خَفتُ – سوداءُ – ويچارُ – ڳَٽتي – ڪجاٽي – ڪَپَتِ _ اُلڪو – اُڌڪو. دل جي ڌڙڪ – آنڌ مانڌ – ولوڙ – وِرِچَ – بيزاري – دِقت. ناراضگي – رنجش. ڪم جي گهٽائي – گـهَلَ – تڪليف – ڏوجهرو – مَرحلُ – مصيبت. چِڙ – تيسو – ڪِجَ – ڪاوڙ.

– **خَفو ٿيڻُ:** سوداءُ ٿيڻ. آنڌ مانڌ ٿيڻ. ويچار ٿيڻ.

– **خَفو پچائڻُ:** خيال ڪرڻ – ويچار ڪرڻ – سوداءُ پچائڻ.

– **خَفي:** ذ. صفت. ناراض – رنج. ڪَڪِ _ بيزار – وِرچايل – آتو – هلاڪ.

– **خَفي ٿيڻُ:** ڪاوڙجڻ – ناراض ٿيڻ – چِڙڻ – رنج ٿيڻ – پريشان ٿيڻ.

– **خَفي ڪَرڻُ:** بيزار ڪرڻ – ڪَڪِ ڪرڻ. رنج ڪرڻ.

• **خُفيَہ:** صفت. [ع. خَفيٰ = هن لڪايو] لِڪل – ڳجهو – پوشيده _ الوپ – مخفي – باطني – ڇُپيل – گپت – اولاٽتو. دلي ذِڪر – ڳـُجهہ – اندر – باطن (ل).

– **خُفيہ پُولِيس:** ث. پوشيده پوليس – جاچ ڪندڙ پوليس – جاسوسي پوليس – سي – آءِ _ ڊي (C.I.D).

• **خَفِيفُ:** صفت. [ع. خَفَّ = هو هلڪو ٿيو] هلڪو – گهٽ ٿورو – رسوا – بي عزت – نيچ. هڪ بحر يا وزن جو نالو. سومرن جو هڪ قبيلو.

• **خَلا:** ذ. [ع. خَلا = هو خالي ٿيو] خالي جاءِ _ خالي هنڌ – خال – زمين ۽ آسمان جي وچ وارو خال – پورُ – پولارُ – وايو منڊل.

• **خَلاصُ ج خلاصَ:** ذ. صفت. [ع. خَلَصَ = هو آزاد ٿيو] آزاد – ڇٽل – رِها – ڇيڪ – ڇُوٽ. فارغ – واندو – آجو – خَتَمَ – پورو – ڪَتَلَ – ڪم آيل.

– **خَلاصِيْ ج خَلاصِيُونْ:** ث. آزادي – رهائي – نجات – مُڪتي – ڇوٽڪارو – موڪ.

• **خَلاص پاپڙِيْ:** ث. پسارڪي وَکَرَ جو هڪ قسم (ڳاڙهي، ميري، زردي ۽ اڇي رنگ جون ٽڪيون ٿين).

• **خُلاصو ج خُلاصَا:** ذ. صفت. [ع. خَلَصَ – پنهنجو – ذاتي – شخصي – نِويڪلو – اڪيلو – علحده _ خانگي – غير سرڪاري. هَڙَ – موڙي – سڄوئي – بلڪل – پوشيدو – بي اونو. اختصار – تت – نچوڙ – حاصل ڪلام. سَتُ – جوهر – عرق.

– **خُلاصائِيْ ج خُلاصائِيُونْ:** ث. ويڪرائي – ڪشادگي – موڪرائي – فراغت – چوڙائي. نِويڪلائي – اڪيلائي – لڪ – پوشيدگي.

– **خَلاصِڪائِيْ ج خُلاصِڪائِيُونْ:** ث. واندڪائي – اڪيلائي – خلاصائي – خَلوَت.

– **خُلاصو ٿِيڻُ:** ويڪرو ٿيڻ – وڏو ٿيڻ – ڪُشادو ٿيڻ. ڍلو ٿيڻ. ڪُلڻ. اڪيلو ٿيڻ – نِويڪلو ٿيڻ.

– **خُلاصو ڪَرڻُ:** ويڪرو ڪرڻ – ڪشادو ڪرڻ – وڏو ڪرڻ – کولڻ. ڍلو ڪرڻ. اختصار ڪرڻ – تَتُ ڪرڻ.

• **خَلاصِيْ ج خَلاصي:** ذ. صفت. ناڪُئو – ملاح. توبخاني يا جهاز تي ڪم ڪندڙ. تَنبُن جو رکپال.

• **خِلافُ ج خِلافَ:** ذ. صفت. [ع. خَلَفَ = هن مخالفت ڪئي] پٺتي هٽي بيهڻ جي حالت – برخلاف – برعڪس – اُبتڙ – ضِد – ناموافق – ڪُوڙ – جوٽ – ڪوٽ – حريف – دشمن – مقابل – سامهون.

– **خِلافُ بَيانِيْ ج خِلافُ بَيانِيُونْ:** ث. ڪوڙي ڳالهہ – ڪوڙو بيان.

– **خِلاف چوڻُ:** ڪوڙ ڳالهائڻ. طبيعت جي ناموافق ڳالهہ ڪرڻ.

– **خِلاف دَسْتُورُ:** صفت. رواج جي خلاف – قانون کان ابتڙ – بي قاعده _ بي قانون.

– **خِلافِ راءِ:** مرضيءَ جي خلاف – ڪنهن جي خيال جي اُبتڙ.

– **خِلافُ سَمْجهَڻُ:** اُبتڙ سمجهڻ – ڪوڙ سمجهڻ.

– **خِلافِ شَرع:** شريعت محمديءَ جي اُبتڙ – شريعت جي برعڪس – ناجائز.

– **خِلافِ طَبْع:** طبيعت جي برخلاف – مزاج جي برعڪس.

– **خِلافِ عَقْلُ:** عقل جي اُبتڙ – سمجهہ کان ٻاهر.

– **خِلافِ قياسُ:** ناممڪن – عقل جي خلاف.

– **خِلافُ ڳالهائِڻُ:** اُبتڙ ڳالهائڻ – فائدي ۾ نہ ڳالهائڻ.

Gul Hayat Institute

– **خِلافُ وَرزِي:** ث. قاعدي جي ڀڃڪڙي – برخلاف ڪم ڪرڻ.

– **خِلافِ وَضع:** طريقي ۽ عادت جي برخلاف – رسم ۽ رواج جي اُبتڙ – عام دستور جي خلاف.

– **خِلافُ هُجڻُ:** برخلاف ٿيڻ – مخالف هجڻ – اُبتڙ هجڻ – دشمن هجڻ.

• **خِلافَتَ ج خِلافَتُون:** ث. [ع. خَلَفَ = هو پوءِ آيو] ڪنهن جي وفات ڪان پوءِ ان جي جاءِ تي ويهڻ جي حالت – نائبي – نيابت – وليعهدي – مسلمانن جي بادشاهت – مسلمان خليفي جو عهدو – نبي يا ولي جي جاءِ نشيني.

– **خِلافَت تَحرِيڪَ:** ترڪيءَ ۾ خلافت کي وري قائم ڪرڻ لاءِ هندستان ۾ ١٩٢٠ع ۾ هلايل هلچل.

– **خِلا فَتِ راشِدَهُ:** ث. حضرت ابوبڪر صديق، حضرت عمر فاروق، حضرت عثمان غني ۽ حضرت علي رضوان الله تعاليٰ عليهم جي حڪومت ۽ حڪومت جو زمانو.

– **خِلافَتِي ج خِلافَتِي:** ذ. صفت. خلافت ڪندڙ – خلافت جو – خلافت تحريڪ ۾ بهرو وٺندڙ.

• **خَلاقُ:** ذ. [ع. خَلَقَ = هن پيدا ڪيو] پيدا ڪرڻ وارو – گهڻو پيدا ڪندڙ.

• **خَلالُ:** ذ. [ع. خَلَ = هن وِڌي ڪئي] ٻن شين جي وچ ۾ مفاصلو. ڏندن ڪوٽڻ جو اوزار. فقهه موجب ڏاڙهيءَ جي ٻاڙن يا هٿن ۽ پيرن کي پاڻي پهچائڻ لاءِ وارن ۽ آڱرين کي جدا ڪرڻ جي حالت.

– **خَلالُ ڪَرڻُ:** ڏند ڪوٽڻ – ڏاڙهيءَ جي وارن جي ٻاڙن کي پُسائڻ لاءِ وارن کي هٿن جي آڱرين سان کولڻ ۽ بار بار جدا ڪرڻ.

• **خُلَتُ:** ث. [ع. خاله = هن انکي دوست ڪري ورتو] دوستي – ياراني – ياراڻو – سنگت – ياري – اخلاص – آشنائي. محبت – سچو عشق ۽ مستي، جيئن ته: "دوئي ڏار ڏري، جُه خُلت خنجر آيو" (شاهه).

– **خُلَتُ خَنجَرُ:** ذ. محبت جي ترار (ل).

• **خَلجانُ:** ذ. [ع. خَلَجَ = هن چوريو يا هلايو] ڏڪ – تَردد – انديشو – فڪر – گهبراهٽ – چِنتا.

• **خَلجِي:** اسم خاص. ترڪ نسل مان دهلي جي بادشاهن جو هڪ گهراڻو (جنهن جو پهريون بادشاهه جلال الدين فيروزشاهه خلجي، عيسوي سنه ١٢٨١ع کان ١٣٢١ تائين). هڪ ذات جو نالو (ت).

• **خَلخالُ:** ذ. [ع] ڳَهَه جو هڪ قسم – پازيب – آواز ڪرڻ وارو ڳَهَه.

• **خُلدُ ج خُلدَ:** ذ. [ع. خَلَدَ = هو هميشه لاءِ رهيو] هميشگي – هميشه رهڻ جي حالت – بهشت – جنت – فردوس – سرڳُ – هميشه رهڻ واري شيءِ.

– **خُلدُ آشيانُ:** ذ. صفت. [آشيان = آکيرو] جنتي – بهشتي – جنهن جو بهشت ۾ مڪان هجي.

– **خُلد بَرِين:** ذ. سڀ کان اعليٰ بهشت – فردوس اعليٰ.

– **خُلدُ مَڪانِي:** ذ. صفت. بهشتي – جنتي – خلد آشيان.

• **خَلِش:** ث. [ف]. ڇيڪار – ڪنڊي جو جسم ۾ چُڀڪو. ڪُٽڪو. خُصومت – جهڳڙو – رنڊڪ – ڀڃڪڙي. بي آرامي – بي قراري – چوراڪورا.

– **خَلِش وَڃڻُ (ت):** خار لڳڻ – ڪنڊو لڳڻ. ڪاوڙ لڳڻ.

• **خَلطُ:** ذ. [ع. خَلَطَ = هن ملايو] ڳُڏجي وڃڻ جي حالت – ملاوٽ – ميل – ميل جول – مونجهارو – گڙٻڙ – رولو. صفت. گڏيل – مليل – ڳاڙڻ. هميشه مرڪب ۾ ڪم ايندڙ لفظ. جيئن: "خَلطُ مَلطُ وغيره.

– **خَلط مَلط:** صفت. مليل جُليل – ملاوٽ ڪيل – ڳاڙڻ ساڙڻ.

• **خِلطُ ج خِلطَ:** ذ. [ع] آندن ۾ پيدا ٿيل گندگي. انساني طبيعتن مان هڪ مواد جهڙوڪ: صفرا، بلغم، خون ۽ سودا. طبع – مزاج. پاڻي – رطوبت. مذاق – خوش طبعي – ڪِل – پوڳ – چرچو – موج – لهر – پُور – خيال – ريجَڪُ.

• **خِلعَتَ ج خِلعَتُون:** ث. [ع. خَلَعَ = هن عزت سان چوغو پهرايو] ڀئي کي بخشش طور ڏنل لباس – وڳو – جامو – لبادو. ڪنهن بادشاهه جي امير يا سردار کي عزت طور پهرايل پوشاڪ – جُبو – فَرغَلُ – سروپا _ پاڪر. تحفو – عطيه.

– **خِلعَتُ پهرائڻُ:** پوشاڪ عطا ڪرڻ – انعام ڏيڻ.

– **خِلعَتُ فاخِرَهُ:** ث. اهڙي سروپا جنهن تي فخر ڪجي – نازڪ ۽ نفيس لباس – نهايت عمدي پوشاڪ.

– **خِلعَتُ مِلڻُ:** پوشاڪ يا لباس جو انعام ملڻ.

Gul Hayat Institute

– **خِلعَتي ج خِلعَتيون:** ذ. صفت. خِلعت ڏنل – سروپا وارو – عزت جي وڳي وارو. پهريل – ڏنل – انعامات حاصل ڪيل.

• **خَلَفُ:** ذ. [ع. خَلَفَ = هو پوئلڳ ٿيو] نيڪ فرزند – صالح فرزند – سياڻو پٽ – فرزند – پٽ. جاءِ نشين – مستحق – حقدار – وارث.

– **خُلفاءُ:** ذ. [ع] "خَليفو" جو جمع. خليفا – نائب – جاءِ نشين – پوئلڳ.

– **خُلفاءِ راشِدين:** رشد ۽ هدايت وارا خليفا – اسلامي سلطنت جا پهريان چار خليفا (حضرت ابوبڪر صديق، حضرت عمر فاروق، حضرت عثمان غني ۽ حضرت علي رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين).

• **خُلقُ ج خُلقَ:** ذ. [ع. خَلَقَ = هن پيدا ڪيو] پيدائشي سڀاءُ – لڇڻ – عادت – سيرت – مزاج – گُڻ. اُٺڻ ويهڻ ۽ ملڻ جُلڻ جو اخلاق – پيش اچڻ جو سهڻو نمونو – آدرڀاءُ – تعظيم – آب – عزت – مانُ – لياقت – مروّت – فضيلت – خوش اخلاقي – خوش مزاجي – ڪِلمُڪائي.

– **خُلق ڏيڻ:** سهڻي نموني پيش اچڻ – محبت سان هلڻ.

• **خُلقَ وارو ج خُلقَ وارا:** ذ. صفت. بااخلاق – مروت وارو – فضيلت وارو – سُلڇڻو.

– **خَلقَ:** صفت. پيدا ٿيل – پيدا ڪيل – پيدائش – اُپايل. ث. انسان ذات – بني نوع انسان – بني آدم – عام ماڻهو – لوڪ – عالم – آدمي – رعايا – رعيت – جنتا.

– **خَلقَ آزارُ ج خَلقَ آزار:** ذ. صفت. عام ماڻهن کي آزاريندڙ – ظالم.

– **خَلقَتَ ج خَلقَتون:** ث. خلق – مخلوقات.

– **خِلقَتُ ج خِلقَتون:** ث. پيدائشي حالت – سرشتي – فطرت – خميرو.

– **خَلق کلائڻ:** بدنام ٿيڻ – خوار ٿيڻ – ماڻهو کلائڻ.

– **خَلقَٺهارُ:** ذ. صفت. پيدا ڪندڙ – اُپائيندڙ – خالق. الله تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

– **خَلقيلُ:** ذ. صفت. پيدا ڪيل – اُپايل. ث. ڪائنات – خلقَتَ.

– **خَلقيندڙُ:** ذ. صفت. پيدا ڪندڙ – اُپائيندڙ – خالقُ – خلقٺهار.

• **خَلَلُ ج خَلَلَ:** ذ. [ع. خَلَّ = هو لاغر ٿيو – هن وٿي ڪئي] رُخنو – سوراخ – تَنگُ – ٻرگهلُ – دَرزَ – وِٿي. رَنڊڪ – پيچڪڙي – رُڪاوٽ – روڪَ – اٽڪَ – دَخلُ. وِگوڙ – ٽِنگ – پڪيڙو – جهيڙو – جنگ – جهڳڙو – فتنو – فتور – اٿوٿت – اٿٻٿت – اختلاف – ابتري – ڦيٽارو – ڏڦيڙ – بلوو – فتنه انگيزي – بغاوت – رولو – گڙٻڙ – مونجهارو – بي انتظامي – تڪرار – نقصان – خسارو – ٽوٽو – حرج – دشمني – وروڌ. بيماري – روڳ. ڏک – تڪليف.

– **خَلَلُ اندازُ ج خَلَلَ انداز:** ذ. صفت. فسادي – جهيڙاڪُ – فتنائي.

– **خَلَلُ جاڳائڻ:** رولو مچائڻ – فساد مچائڻ – رنڊڪ وجهڻ – رُڪاوٽ وجهڻ.

– **خَلَلُ دماغ:** ذ. صفت. دماغ جو فتورُ – چريائي – ماليخوليا – سوداءُ – جُنون.

– **خَلَلُ ڪرڻ:** نقصان ڪرڻ.

– **خَلَلي ج خَلَلي:** ذ. صفت. جهيڙائي – فسادي – تڪراري – معاملائي – فتنه انگيز – بغاوتي – مونجهارو وجهندڙ – جهيڙاڪار – وڙهڻو – جنگير – ٻچاپڙو – لوتڙو – ڪَنهَرُ – چيٽا پورُ – شرير – حرڪتي.

• **خُلَمُ ج خُلَمَ:** ذ. حرڪت – چترائي – لُچائي – ڪئونس – ڪيچَل. نقصان – حرج – چيهو – ٽوٽ – مونجهارو – وِگوڙ – ڏڦيڙ – خَلل – رولو – ڦيٽارو – مانڌاڻ – ٻائيتال – گوڙ.

– **خُلَمُ ٻارڻ:** گهڻي حرڪت ڪرڻ – زياده نقصان ڪرڻ.

• **خَلوَتَ ج خَلوَتون:** ث. [ع. خَلا = هو خالي ٿيو] ڪنهن جاءِ جي خالي ٿيڻ جي حالت – خالي جاءِ – اڪيلائي – خلاصگائي – ايڪانت – گوشو – گوشهٔ نشيني – نِويڪلائي – اڪيلاٽپ. جيئن: "جن کي عشق عميق جو، سي خَلوت خيالي" (شاهه).

– **خَلوَتَ پسندُ:** ذ. صفت. اڪيلائي پسند ڪندڙ – نِويڪلو گذاريندڙ.

– **خَلوَتَ خانو ج خَلوَتَ خانا:** اڪيلائيءَ واري جاءِ – نِويڪلي جاءِ. سمهڻ جو ڪمرو.

– **خَلوَتَ سراءِ:** ث. اڪيلائيءَ واري جاءِ.

– **خَلوَتَ ڪرڻ:** اڪيلو ٿيڻ.

– **خَلوَتَ گاهه:** ث. اڪيلائيءَ واري جاءِ – ايڪانت واري جاءِ – نِويڪلي جاءِ – خلاصو – ڪمرو.

Gul Hayat Institute

— **خَلْوَتْ نَشِيْن:** ذ. صفت. اڪيلو ويهندڙ — اڪيلائيءَ ۾ ويهندڙ. دنيا کان تياڳ ڪيل. سنياسي. رشي. لاطمع — تارڪُ دنيا.

— **خَلْوَتِيْ ج خَلْوَتِيْ:** ذ. صفت. اڪيلائيءَ ۾ گذاريندڙ — اڪيلائپ پسند ڪندڙ — ايڪانتي. لوڪ تياڳي — سنياسي — رشي. گـهرو دوست — گهاٽو دوست — حال محرم — خاص ملاقاتي.

• **خُـلُـوْص:** ذ. [ع. خَلَص = هو پاڪ صاف ٿيو] سادو ۽ پاڪ ٿيڻ جي حالت — سادگي — صفائي — پاڪائي. نج دوستي — سچي دوستي — اخلاص — محبت — صداقت — سچائي — وفاداري.

— **خُلُوْص نِيَتْ:** ث. سچائي — نيڪ ارادو.

• **خَلِيْطو ج خَلِيْطَا:** ذ. [ع. "خَرِيْطُ" = ڪيسو" جي بگڙيل صورت] اها ڳوٿري، جنهنجو منهن ڌاڳي سان ائين سِبيَلُ هجي جو ان ڪي کولي يا بند ڪري سگهجي. ڳوٿري — پوٽڙي — ڦوٽڙي — ٿيلهو.

• **خَلِيْج:** ذ. [ع] اُپسمنڊ — پاڻيءَ جو هڪ ڀاڱو. جنهن جي ٽن پاسن کان خشڪي ۽ چوٿين پاسي کان سمنڊ مليل هجي. جيئن: خليج بنگال، خليج فارس وغيره. درياء — نهر.

• **خَلِيْفو ج خَلِيْفَا:** ذ. صفت. [ع. خَلِيْفَه < خَلَفَ = هو پوءِ آيو] ڪنهن ڪانپوءِ ايندڙ — ولي عهد — قائم مقام — جاءِ نشين (بادشاهه وغيره جو) بدران آيل يا بدران موڪليل — عيوضي — نائب. الله تعاليٰ جي طرفان ملڪ جي حڪومت هلائيندڙ — خدا جو نائب. پريٽ ڪم ڪندڙ — مددگار — واهرو — سهايڪ. سيد يا پير جو خاص نوڪر. حجام — نائي. درزي وغيره. خادم — نوڪر — ٻيلي.

• **خَلِيْفَة الله:** ذ. صفت. الله جو نائب. اسم خاص. حضرت آدم عليه السلام جو لقب.

— **خَلِيْفَة الْمُسْلِمِيْن:** ذ. صفت. مسلمانن جو بادشاهه يا خليفو.

• **خَلِيْفَة:** ذ. ڏسو "خليفو"

• **خَلِيْقُ ج خَلِيْق:** ذ. صفت. [ع. خَلَقَ = هُن پيدا ڪيو] پيدائشي نيڪ سُڀاءَ وارو — خَلق وارو — سهٺي هلت چلت وارو — مُروت وارو — لحاظي — ڪلمڪ — سلڇڻو — خوش مزاج — نرم دل — رحم دل — ٻاجهارو — مهربان.

• **خَلِيْلُ ج خَلِيْلُوْن:** ث. تاس راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ رڳو ٽي ڄڻا راند ڪري سگهن ٿا).

• **خَلِيْلُ ج خَلِيْل:** ذ. [ع. خُلَة = دوستي] سچو دوست — مخلص دوست — سنگتي — ساٿي — يارُ — سڄڻ — همراهه. سنڌ جي هڪ شاعر جو تخلص.

— **خَلِيْل الله:** ذ. صفت. الله جو دوست. اسم خاص. حضرت ابراهيم عليه السلام جو لقب.

• **خَلِيْلانِيْ:** اسم خاص. بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **خَمُ ج خَمْ:** ذ. [ف. خَمُ = ڏِنگُ] ڏِنگائي — وَنگُ — ٽيڙ — آڏائي — ور — وڪڙ — موڙ — پيچ — وَٽُ — ٻَجُ.

— **خَمْ ابْرُوْ:** ذ. ڀِرن جي ڏِنگائي.

— **خَمْ دارُ ج خَمْ دارَ:** ذ. صفت. وَر وَڪڙ وارو — وَنگ وارو — ڏِنگو — ٽيڙو — آڏو — ترڇو — پيچدارُ — پيچيدو.

• **خُمْ:** ذ. [ف]. شراب جو مَٽُ — دُنگُ — پيپُ.

• **خُمْ خانَهْ:** ذ. شراب خانو — ڪُٽو — شراب پيئڻ جي جاءِ ـ ٻَنِي.

• **خُمارڻُ:** مصدر. [فارسي مان ورتل] شراب پيارڻ — نَشَئِي ڪرڻ.

— **خُمارُ ج خُمارَ:** ذ. نَشو. نشي جي مستي — نشي جا پُورَ — مدهوشي. نشي لهڻ کان پوءِ سُستي — پڇاڙيءَ جو نشو. ننڊ جو زورُ — اونگهه — ڪِـمُ — ڪِـهَـرَ — ننڊاڪڙائي — خُماري — پنڪي. اکين جي ڪِـرَاڻِ — اکين جي ڳاڙهاڻ. متوالي نظر.

— **خُمارَ آلُودَهْ ج خُمارُ آلُودَهْ:** ذ. صفت. نشي ۾ چُورُ — مخمور — مست — متوالو.

— **خُمارجڻُ:** مصدر. نشي ۾ پرجڻ — نشو ٿيڻ — هلڪي بيهوشي طاري ٿيڻ. ننڊ ۾ پرجڻ — ڪِـهرجڻ.

— **خُمارِيْ ج خُمارِيْ:** ذ.صفت. خمار وارو — خمار جو — نَشَئِي — پنڪيل.

— **خُمارِيْ:** ث. خمار — نشو — پنڪي.

• **خُمَاسِي ج خُمَاسِيْ:** ذ. صفت. [ع. خَمْسَة = پَنجَ] علم نحو جي اصطلاح موجب پنجن اکرن وارو لفظ. جهڙوڪ: سَفَرجَل وغيره.

• **خَمِيْرو:** ذ. [ع. خمير] بن ڏينهن جو ڳوهيل ڪَـتو اٽو.

• **خُمْچو ج خُمْچَا:** ذ. [ف. خُمْچَة = ڪومچو] ڪاٺ يا لوهه جو وڏو ٿالهه (جنهن ۾ ڪاڏي جا گهڻا ٿانوَ رکجن) ڪومچو — خوانچو. نازُ — نَخرو — انگَـلُ (ڪ).

– **خمچا ڪرڻ (ڪ):** ناز نخرا ڪرڻ.

• **خَمرُ ج خَمرَ:** ذ. [ع. خَمرُ = شراب – نشو] انگورن جو رَسُ (پچايل) – شراب – مَئي – مَد. مَستي (محبت جي) – عشق.

• **خُمرو ج خُمرا (ت):** ذ. [ف]. ٺڪر جي ٿانوَ جو هڪ قسم (جو گدري جي ڦاڪن وانگر ٺهيل هجي) – ٺپو.

• **خَمس:** صفت. پنج – پنجن جي نسبت ڏيکاريندڙ. "حواس خمسه" – پنج حَواس (ڏسڻ، سنگهڻ، چکڻ، ٻڌڻ ۽ ڇُهڻ جا حواس).

• **خَموشُ:** صفت. [ف]. ماٺ ڪيل – چُپ – سانت – خاموش.

• **خَمْيازَهُ:** ذ. [ف]. آرس – اوٻاسي – لَڳَ – ڳَر. بدلو – عوض – تاوان. رنج – تڪليف. پشيماني – افسوس.

• **خميده:** صفت. [ف] ڏنگو – ڦڏو – خَمَ وارو – مُڙيَلُ – ڪُبو – ڇٻو – جهُڪيلُ.

• **خَميرُ ج خَميرَ:** ذ. ڳوهيل پاروٿو اٽو (جو گهڻو وقت اڳي ڳوهي رکجي ۽ کٽو ٿي پوي) – کٽو اٽو – ڳوهيل اٽو. ڪنهن به ڳوهيل شيءِ جو ڇاٽو – پنوڙو. ماڻهوءَ جي اصلي بناوت جو موادُ – سرشتي – خلقت – فطرت – پيدائش – ترڪيب – ملاوت. سَتُ – جوهر – عرق – مغز – عطر. دفن ڪرڻ جي جاءِ (ڪنهن مُردي ڪي) – لحد – قبر. مني (جسم جي). صفت. بالغ – رَسيلُ – سامايل. پڪو – پَڪلُ. مزاج – طبيعت – سُڀاءُ.

– **خميرو ج خَميرا:** ذ. ڳوهيل اٽو جو کٽو ٿي ويو هجي – کنڊ ۾ چاش ڪيل دوا. جيئن: "خميرو گازبان وغيره".

• **خَميسَ ج خَميسُون:** ث. [ع] هفتي جي ستن ڏينهن مان هڪ ڏينهن. هفتي جو پنجون ڏينهن – وسپت. قميص مان بگڙيل شڪل – چولو – پهراڻ.

• **خَميصَ ج خَميصُون:** ث. قميص – چولو – پهراڻ.

• **خَنّاسَ ج خَنّاسَ:** ذ. [ع. خَنَسَ = هو پوئتي هٽي ويو] سرڪش ديوُ – شيطان رجيم – خبيث روح – بدروح. شيطان – بڇڙو – پاپي – بدڪارُ. صفت. وسواسن ۾ وجهندڙ. مردود – شرير – جيڪو بڇڙائيءَ جو ڏس ڏيئي پاڻ هٽي وڃي.

• **خَنّاقُ ج خُنّاقَ:** ذ. صفت. [ع. خَنَقَ = هن ڳلو گهُٽيو] ڳلي گهُٽڻ جي حالت. بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ڳلو يعني نڙي سُڄي پوندي آهي ۽ ماڻهو ساهه نه کڻي سگهڻ ڪري عموماً مري ويندو آهي).

• **خُنّامُ ج خُنّامَ (ل):** ذ. ڦڏو – فساد – مانداڻ – ڀائيتال. نقصان – حرج – ڇيهو – ٽوٽو.

• **خَنبيرَ (ل):** ذ. ["خمير" جي بگڙيل صورت] ڏسو "خَميرُ".

• **خَنجَرُ ج خَنجَرَ:** ذ. [ف] هڪ مشهور هٿيار جو نالو. ننڍي تلوار – ڪٽار – ڇُرو – وڏو چاقو.

• **خَنجريِ ج خَنجريُون:** ث. دُهلڙي – ڊيڪي – ڪنجري.

• **خَندانُ:** ذ. صفت. [ف. خنديدن = ڪِلڻ] ڪِلَ – ٺَهَ ٺَهَ – ٺهڪڙو – هاسِي – هَسي – ڪِلڪو – ٺٺول – مسخري – چٿر. ڊونگل – ڊيڪُ.

– **خَندو ڪرڻ:** ڪِل ڪرڻ – ٺهڪڙو ڪرڻ – ٺهه ٺهه ڪرڻ – چٿر ڪرڻ – ٺٺول ڪرڻ – ڊونگل هڻڻ.

– **خَندَهُ:** صفت. [ف] ڪِلندڙ.

– **خَندَهُ پيشاني:** ذ. صفت. ڪِلمُک – خوش طبع – ڪِلڻو.

– **خَندَهُ روءِ:** ذ. صفت. ڪِلمُک – خنده پيشاني.

– **خَندَهُ رُوئي:** ث. خوشي – خوش مزاجي – ڪلمُکائي.

– **خَندَهُ زَن:** ذ. صفت. ڪلندڙُ.

• **خنزيرُ ج خِنزيرَ:** ذ. [ع] هڪ جانور جو نالو – سُوئرُ – مِرون.

• **خَنساءَ:** اسم خاص. [ع] عرب جي هڪ بهترين شاعر عورت جو نالو (ان جو ديوان به هو. قادسيه واري لڙائيءَ ۾ هوءَ پنهنجن چئن پٽن سان شامل هئي ۽ اُتي سندس چارئي پٽ شهيد ٿيا).

• **خُنَڪ:** صفت. [ف] ٺريل – ٿڌو – سردُ – يخ – برف – چڱو – سٺو – خوش – ڪڙو تڙو.

– **خُنڪارَ ج خُنڪارُون:** ث. ٿڌ – ٿڌڪار – سردي. خوشي – موج – فرحت. خوشبوءِ – سُڳنڌ. مستي – نشو – مئُ – خمار. شهنشاهه – قيصر – مهاراجا. خُنڪِي.

– **خُنڪِي ج خُنڪيُون:** ث. ٿڌائي – ٺارُ – سردي. خُنڪار. وڏائي – آڪر. بي پرواهي. ڪڙائي.

– **خُنڪِي ڏيکارڻ:** بي پروائي ڏيکارڻ – وڏائي ڏيکارڻ. آڪڙ ڏيکارڻ. ڪڙائي ڏيکارڻ.

• **خُوُ:** ث. [ف] سڀاءُ – عادت – خصلت – سيرت.

– **خُوگَرُ:** ذ. صفت. عادي – علتي – هيراڪ – ٻانڌاڻي.

• **خوابُ ج خوابَ:** ذ. [ف] ننڊ ۾ ڏٺل نظارو – سپنو – رُؤيا. ننڊ – انگهه – آرام. خيال – تصوّر – ويچار – وهم – گمان. بشارت.

Gul Hayat Institute

— **خوابُ آلُودَهُ:** ذ. صفت. [ف. آلودن = رَل مِل ڪرڻ] ننڊا ڪڙو — ننڊائتو — خُماريل — پنڪيل — ننڊ جا جهوٽا ڪائيندڙ.

— **خوابِ پريشانُ:** ذ. ڊيڄاريندڙ خواب — بڇرو خواب — بگڙيل خواب — مُنجهيل خواب.

— **خواب جُون ڳالهيُونُ:** ث. خيالي ڳالهيون — اجايون ڳالهيون.

— **خوابُ خيالُ ج خوابَ خيالَ:** ذ. وهم گمان — ويچار. اجايو ڏيک. گذريل ڳالھ جي آڪاٽي — درگذر — فنا — ختم ٿيل.

— **خوابُ خيالُ نَہ هُئڻُ:** ڪوبہ خيال نہ ٿيڻ — ڳالھ ويچار هيٺ نہ هجڻ — ارادو نہ رکڻ.

— **خوابُ ڏسڻُ:** ننڊ ۾ ڪجھ ڏسڻ — سَپنو لهڻ.

— **خوابِ غفلتُ:** ذ. غفلت جي ننڊ — بي پرواهيءَ جي ننڊ — لاغرضيءَ جي ننڊ — ويسلائي — اگوندرائي.

— **خوابُ گاھ ج خوابُ گاهُون:** ث. سمهڻ جو ڪمرو — آرام ڪرڻ جي ڪوٺي يا جاءِ.

— **خوابُ لهڻُ:** ننڊ ۾ ڪا ڳالھ ڏسڻ — سپنو ڏسڻ. شڪ پوڻ — وهم اچڻ — گمان پوڻ.

— **خواب ۾ بَرڪَڻُ:** ٻڦلڻ — ورقلڻ.

— **خوابُ وَخيالُ:** ذ. وسريل ڳالھ. ڪوڙي ڳالھ يا خيال.

— **خوابُ هُجڻُ:** ڪجھ بہ نہ هجڻ — خالي وَهمُ هجڻ.

— **خوابيدگِيُ ج خوابيدگيُونُ:** ث. غفلت — سُستِي — ننڊ جي حالت — ڪاهلي — بي پرواهي.

• **خواجا:** اسم خاص. مسلمانن جي اسماعيلي ۽ اثناعشري فرقن جا پوئلڳ.

• **خواجو ج خواجا:** ذ. [ف. خواجه = سردار] مالڪ — ڌڻي — گهر ڌڻي. سردار — آقا. (توران ۾ سيد کي "خواجو" چيو ويندو آهي).

— **خواجہ تاشُ:** ذ. صفت. هڪ مالڪ جي سيني نوڪرن مان هرهڪ.

— **خواجہ سَرا:** ذ. بادشاهن ۽ اميرن جي محلن جو داروغو — گهر ۾ ايندڙ ويندڙ يا ڪم ڪار ڪندڙ ڪدڙو غلام.

• **خواجہ خِضرِ:** اسم خاص. هڪ نبيءَ جو نالو. جنهن لاءِ چيو وڃي ٿو تہ ان کي حيات حاصل ٿيو. ان ڪري هن کي "پاڻيءَ جو بادشاھ" سڏيو وڃي ٿو ۽ زنده آهي) — زنده پير — زنده ولي.

• **خوارُ:** صفت. [ف. خوردن = کائڻ] کائيندڙ — کائڪ — کائُو. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ. جيئن تہ: شيرخوار وغيره. پيئندڙ — پياڪُ. جيئن تہ: شراب خور. خونخوار وغيره.

• **خُوارُ ج خُوارَ:** ذ. صفت. [ف]. بدنام — بي عزت — بي مانُ — رُسوا — گِلارو — ڏٺو — ذليل. آواره ـ ڪميڻو — تُڇ — ڪِريل — اوڇو — رول — دربدر — ردي — بُڇڙو — خراب — پريشان — تنگ — دُکي.

— **خُوارزيلُ:** ذ. صفت. ["خارجي" جي بگڙيل صورت] خُوارُ — تڙيل — بدنام — رُسوا — گِلارو. بدچال — ڪميڻو — ڪِريل.

— **خُوارُ ڪرڻُ:** ذليل ۽ رُسوا ڪرڻ — بُڇڙو ڪرڻ. حيران ۽ پريشان ڪرڻ. گِلارو ڪرڻ.

— **خُوارِيُ ج خُوارِيُونُ:** ث. بدنامي — گِلا — بي عزتي — بي مانِي — ذِلت — رُسوائي — ننڊائي — بدناموسي. بڇڙائي — نيچپڻ — ڪميڻائي — ڏاميچائي.

— **خُوارِيُ ڪرڻُ:** بي عزتي ڪرڻ — بدنامي ڪرڻ.

— **خُوارِيءَ ڪاڏو ج خُوارِيءَ ڪاڏا:** ذ. صفت. بدنام ٿيل — بڇڙو ٿيل — گِلارو.

— **خُوارِيءَ ڪاڏو هُئڻُ:** بدنام هئڻ — گلارو هئڻ — بي عزت هئڻ.

• **خَوارَزمُ:** اسم خاص. [ف]. جيحون نديءَ جي ڪناري تي هڪ شهر جو نالو.

• **خَواسٽُ:** ذ. [ف. خواستن = گهُرڻ] گهُر — طلب — چاھ. مرضي — خواهش. آسَ — اُميد. عرض.

— **خَواسٽہ:** گهر بيل (خدانخواسته = خدا نہ گهُري يا خدا نہ ڪري).

— **خَواستگارُ ج خَواستگارَ:** ذ. صفت. چاهيندڙ — گهُرندڙ — طلبگارُ — طالبو — طالب — آسائُو — اُميدوار — خواهشمند — درخواست ڪندڙ — عرضدار.

— **خَواستگارِيُ ج خَواستگارِيُونُ:** ث. طلب — خواهش — گهُر — چاهنا.

• **خَواصُ ج خَواصَ:** ذ. [ع. "خاص" جو جمع] اميرَ — رَئِيسَ — نَوابَ — اعليٰ درجي جا ماڻهو — خاندانَ — وڏا ماڻهو (مگر سنڌيءَ ۾ واحد طور ڪم ايندڙ). اعليٰ درجي جو نوڪرُ — خاص — وڏو نوڪر. خدمتگارُ — ممتاز نوڪر. خاصيتون — اَثَرَ.

— **خَواصِيُ ج خَواصِيُونُ:** ث. خدمتگاري — خدمت — نوڪري — چاڪري. هم نشيني — شاهي سواريءَ ۾ پنيان ويهڻ جي حالت.

Gul Hayat Institute

• **خَوانُ:** ذ. [ف] ماني يا طعام کٽي وڃڻ جو ٿانءُ – ڪاڏي رکڻ جو ٿالهه – طباقُ – طشت – دسترخوان.

– **خَوانُ پوشُ ج خَوانُ پوشَ:** ذ. صفت. خونچي ڍڪڻ جو ڪپڙو – طعام ڍڪڻ جو ڪپڙو.

– **خَوانچو (خونچو):** ذ. خوان – ننڍڙو دسترخوان. گهورڙين جي شين رکڻ لاءِ ٿالهه – ڪاٺ جو وڏو ويڪرو ٿالهه.

– **خَوانُ سَالارُ ج خَوانُ سَالارَ:** ذ. صفت. طعام ٺاهيندڙ – ڪاڏي تي نظرداري ڪندڙ – داروغو.

– **خَوانُ سَامَانُ ج خَوانُ سَامَانَ:** ذ. صفت. خان سامان – بورچي خاني جو نوڪر – ڪارائڻ پيارڻ جو سامان ڪٺندڙ. پنڊاري. عام مختيار. بورچين جي مٿان آفيسر.

– **خَوانِ نِعْمَتْ:** ث. لذيذ قسمن جي ڪاڌي جو خونچو – طرح طرح جي قسمن جي ڪاڌن وارو ٿانءُ.

• **خَوانْ:** صفت. [ف. خواندن = پڙهڻ] پڙهندڙ. ڳائيندڙ. مرڪبات جي آخر ۾ ٿو اچي؛ جيئن: ثناخوان، مدح خوان، نوحه خوان وغيره.

– **خَوانْدگِي:** ث. [ف]. پڙهائي – پڙهڻ جو ڪم.

– **خَوانْدَنْ:** مصدر. [ف]. پڙهڻ – علم سکڻ – لکڻ پڙهڻ جو هنر سکڻ. پروڙڻ – پُرجهڻ – ڄاڻڻ.

– **خَوانْدو:** ذ. صفت. [ف. خوانده = پڙهيل] تعليم يافته – عالم – ڄاڻندڙ. هوشيار – سمجهدار – چاتو – چتر – ڏاهو – عاقل – سنوڀرو – عقلمند – داناءُ – سياڻو.

– **خَوانِي ج خَوانِيُونْ:** ث. پڙهڻ جو ڪم – پڙهائي. هيءُ لفظ مرڪبات جي آخر ۾ ٿو ڪم اچي؛ جيئن: "قرآن خواني، مرثيه خواني وغيره".

• **خَواهْ:** صفت. [ف. خواستن = گهرڻ] گهرندڙ – گهورو – چاهيندڙ – طلبگار – طالبو – خواهشمند. مرڪبات جي آخر ۾ ڪم ايندڙ لفظ؛ جيئن: "خيرخواهه، بدخواهه وغيره". (حرف جملو) يا – يا ته – توڙي – توڻي. پڻ. چاهي – ڀيءُ حالت ۾ – نه ته – ڀنهي مان هڪڙو؛ جيئن: "فلاڻو خواهه فلاڻو".

– **خَواهَانْ:** صفت. چاهيندڙ – گهرندڙ – طالبو – طلبگار.

– **خَواهْ مَخَواهْ:** ظرف. هرويرو – اجايو – ريءَ گناهه – بنا ڏوهه – بي سبب – بي ڏوهه – بي واجبي – بنا ڪنهن سبب جي – خالي پيلي – لاچار – ناچار – بي وس – زوري – زبردستي – مجبوراً.

• **خَواهِشْ ج خَواهِشُونْ:** ث. [ف. خواستن = گهرڻ] گهُر – طَلَبَ – چاهُه – سَڌَ – اِڇا – مَنْشا – مرضي – ڪامنا – دل – چاهنا – گهُرَجَ – آرزو – تمَنّا. خيال – ارادو – نيّت – راءِ – اُڪير – شوق – حُبّ – اُڪند. مطلب – مقصد – مُراد.

– **خَواهِشْمَنْدُ ج خَواهِشْمَنْدَ:** ذ. صفت. گهُرندڙ – چاهيندڙ – طالبو – گهورو – خواهان – سَڌائتو – اِڇاوان – آسائتو. گهُرجائو – ضرورتمند.

• **خَواهَرُ:** ث. [ف]. ڀيڻ – همشيره – ڀيڻُر.

• **خُوبُ ج خُوبَ:** ذ. صفت. [ف]. چڱو – سٺو – ڀلو – بهترين – تمام سٺو – عمدو – سهڻو. ڀلارو – اُچو – اُتم – اعليٰ – نيڪ – لائق – وڻندڙ – پيارو – زيبا.

– **خُوب ڀلهارو ڪرڻُ (ت):** خوب ڪشمڪش ڪرڻ.

– **خُوبْ تَرْ:** صفت. وڌيڪ چڱو – وڌيڪ سٺو.

– **خُوبرُو ج خُوبرُوَ:** ذ. صفت. سهڻي شڪل وارو – سهڻو – خوبصورت – حَسين – مَلوڪُ – سُنْدر.

– **خُوبرُوئِي:** ث. شڪل جي سهڻائي – سونهن – حُسن سُندرتا – خوبصورتي.

– **خُوب سِيرَتُ:** ث. صفت. نيڪ سيرت – سٺن لڇڻن وارو – نيڪ اعمالن وارو – چڱن افعالن وارو – سٺين عادتن وارو – فضيلت وارو.

– **خُوبْ صُورَتُ:** ذ. صفت. سهڻي شڪل وارو – سهڻو – سُندر – حَسين – حُسن وَنْدُ – سوڀيا وان – ٺاهوڪو – وينگس – شڪيل.

– **خُوب صُورَتِي ج خُوب صُورَتِيُونْ:** ث. شڪل جي سهڻائي – سُونهن – حُسن – سُندرتا – سوڀيا.

– **خُوب نُمَا:** ذ. صفت. چڱو ڏسڻ ۾ ايندڙ – سهڻي ڏيک وارو. سٺي ڳالهه – سُنائي – عُمدائي.

– **خُوبِي ج خُوبِيُونْ:** ث. چڱائي – ڀلائي – بهتري – فائدو – نيڪي – لاڀُ – نفعو – ٿورو. سُندرتا – سُهڻائي – سُونهن – مَلوڪائي – سُياءُ – خصلت – خاصيت – گڻ. نيڪي – ناموس – ساراهه – واکاڻ.

• **خُوبَانِي ج خُوبَانِيُونْ:** ث. ميوي جو هڪ قسم – زَرْدالو.

• **خوجو ج خوجا:** ذ. صفت. ڪدڙو – مُخَنَّثُ.

Gul Hayat Institute

• **خُود:** ضمير. [ف]. پاڻ – پنڊ – پنهنجي سر – ذات – نَفس.

– **خُود آرائِيءَ:** ث. پاڻ کي سينگارڻ جي حالت – ناهه نوهه – هار سينگار. خود نُمائي – فخر – تڪبر.

– **خُود اِختيارُ:** ذ. صفت. خودمختار – پنهنجي وَس ـ روءِ سُوءِ ـ آزاد – ڇڙواڳ.

– **خُود اِختياري ج خُد اِختياريُون:** ث. خودمختاري – آزادي – ڇڙواڳي.

– **خُودْ بَخُودْ:** ظرف. پنهنجو پاڻ – ازخود – پاڻمرادو – پاڻهي – بنا چوڻ جي.

• **خُود بِينُ ج خُود بِينَ:** ذ. صفت. پاڻ کي ڏسندڙ – پاڻ کي پسند ڪندڙ – وڏائي خور – پاڻ کي وڏو سمجهندڙ – خود پسند – ايمانُ – هٺيلو – مغرور – پاڻ کي پڏائيندڙ.

– **خُودبِينِيءَ:** ث. پاڻ کي ڏسڻ جي حالت – خودپسندي – مغروري – غرور – تڪبر – هَٺُ – وڏائي – ايماني.

– **خُودنَما:** ذ. صفت. پنهنجي پاڻ واکاڻ ڪندڙ – پاڻ کي ساراهيندڙ – ٻٽاڪي. مغرور.

– **خُودنُمائِيءَ:** ث. پاڻ ساراهڻ جي حالت – آپ وڏائي – پنهنجي ساراهه – پنهنجي ساک.

– **خُودْ پَرَسْت:** ذ. صفت. پنهنجو پاڻ کي پوڄيندڙ – پنهنجي نفس جو پوڄاري. خودپسند – هٺيلو – مغرور – وڏائي ڪندڙ – ايماني – پڏڻو – ترڙو – ٻٽاڪي – هلڪي طبيعت وارو. خود مطلب.

– **خُودْ پَرسْتِيءَ:** ث. پنهنجو پاڻ پوڄڻ جي حالت. خودثنائي – خود پسندي. مغروري – وڏائي – هَٺُ – تڪبر. خودمطلبي.

– **خُودْ پَسَنْدُ:** ذ. صفت. پاڻ کي پسند ڪندڙ – پنهنجو پاڻ وڻندڙ. پنهنجو پاڻ کي هرويرو ٻين کان بهتر سمجهندڙ. پنهنجي مرضي مطابق هلندڙ. خودبين – خودنما – خودپرست.

– **خُودپَسَنْدِيءَ:** ث. پنهنجو پاڻ کي بهتر سمجهڻ جي حالت. خودرائي – خودبيني – خودثنائي – خودپرستي.

– **خُودارُ ج خُودْدارَ:** ذ. صفت. پنهنجو پاڻ رکندڙ – پنهنجي آبرو جو پاڻ خيال رکندڙ – غيور – غيرتمند – غيرت وارو. ٻين جي اڳيان پنهنجي گهٽتائي نه ڏيکاريندڙ – ٻئي جي محتاجي نه قبوليندڙ. گنڀير – سنجيده ـ صابر – بردبار.

– **خُودْداريءَ:** ث. پنهنجو پاڻ کي سنڀالڻ جي حالت – پنهنجي عزت – شخصيت – مان – شان – عزتِ نفس – غيرت. بي پرواهي – لاغرضي.

– **خود راءِ:** ذ. صفت. پنهنجي راءِ تي هلڻ وارو – پنهنجي مرضيءَ موجب هلندڙ – خودخيال – هٺيلو.

– **خُودْ رَفْتگِي ج خُودرَفْتگيُون:** ث. آپي کان ٻاهر نڪرڻ جي حالت – بي خودي – مدهوشي – بي خبري.

– **خُودْ رَفْتَه:** ذ. صفت. آپي کان نڪتل – آپي کان ٻاهر – مدهوش – بي خبر – بي خود – جنهن کي پنهنجي خبر نه پوي – هوش کان ٻاهر.

– **خُودْ رُوْ:** ذ. صفت. پاڻهي اُپرندڙ (جهنگلي ٻوٽا).

– **خُودْ سَاخْتَه:** ذ. صفت. پنهنجو جوڙيل – ناهيل – هٿ جو ناهيل – بنايل – پنهنجي مَنهن نهيل – پنهنجو پاڻ نهيل.

– **خُودْ سَتَائِيءَ:** ث. پنهنجي تعريف پاڻ ڪرڻ جي حالت – خودثنائي – ٻٽاڪ – ڏاڙ ـ پاڻ کي ڦُندائڻ.

– **خُودْ سَرُ:** ذ. صفت. سرڪش – ضدي – هٺيلو – هوڏي – خودراءِ ـ پنهنجي مرضيءَ موجب هلندڙ.

– **خُودسَرِيءَ:** ث. سرڪشي – ضِديت – هٺيلائي – تڪبر – خودرائي.

– **خُودْ غَرضُ ج خُودْ غَرضَ:** ذ. صفت. پنهنجي مطلب وارو – پنهنجي غرض وارو – پنهنجي ڪم وارو – غرضائتو – مطلبي – خود مطلبي. فقط پنهنجو فائدو ڳوليندڙ – لالچي.

– **خُودْ غَرضِيءَ:** ث. پنهنجو ڪم – پنهنجو مطلب – پنهنجو غرض – خود مطلبي – لالچ – پنهنجو فائدو سوچڻ واري حالت.

– **خُود فَراموشُ ج خُودْ فَراموشَ:** ذ. صفت. پاڻ کي وساريندڙ – غافل.

– **خُودْ فَراموشِيءَ:** ث. پاڻ کي وسارڻ واري حالت – غفلت.

– **خُودْ ڪامِيءَ:** ث. خود غرضي – خود مطلبي – فقط پنهنجي بهتري چاهڻ واري حالت.

– **خُود ڪشيِدُو ج خود ڪشيِدا:** ذ. صفت. پنهنجو پاڻ ڇڪيندڙ – موهيندڙ – تمام سٺو – بهترين.

– **خُود ڪُشِيءَ:** ث. پاڻ کي مارڻ جي حالت – آپ گهات – آتم هَتيا.

Gul Hayat Institute

– **خُود ڪُشِي ڪَرڻ:** پنهنجو پاڻ کي مارڻ _ آپ گهات ڪرڻ – آتم هتيا ڪرڻ.

– **خُود مُختيارُ ج خُود مُختيارَ:** ذ. صفت. پنهنجي مرضيءَ تي هلندڙ – خودخيال – خود راءِ. (مختار عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جو سنڌيءَ ۾ ڦري "مختيار" ٿيو آهي). اختيار وارو – ڇڙواڳ – آزاد – سُوتنتر – پابنديءَ کان آجو – بي پرواهه – بي ڪاٽيو. پنهنجي پيرن تي – پاڻ پرو – روءِ سُوءِ _ پنهنجيءَ وارو – هوند وارو – بي احتياج.

– **خُود مُختياري:** ث. آزادي – خودخيالي – بي پرواهي – لاپرواهي – ڇڙواڳي – شخصي حڪومت.

– **خُود مَطلَبُ ج خُود مَطلَبَ:** ذ.صفت. خود غرض – رڳو پنهنجو فائدو چاهيندڙ.

– **خُود مَطلَبِي:** ذ.صفت. خود غرضي – فقط پنهنجي شخصي ڀلائي چاهڻ جي حالت.

– **خُود نُما ج خُود نُمَا:** ذ. صفت. پنهنجو پاڻ ڏيکاريندڙ – ڏيکاٽو – ڏيکر – ڏيکي – آڏمبري. ضدي – مغرور – هنيلو – ترڙو – هلڪڙو.

– **خُود نُمائِي** ث. پنهنجي ڏيکائي ڏيڻ واري حالت – ڏيکاءُ – ڏيک – ڏيکر – اڏمبري. مغروري – شيخي – وڏائي – ضديت.

– **خُودِي ج خُودِيُون:** ث. پاڻ پڻو – آپو – شخصيت – انانيّت. وڏائي – ڪبريائِي. خود مختياري – خودسري. خود پسندي – خودبيني. خود داري. غرور – هَٺ. گهمنڊ – ايمان – تانءُ _ تنٻ. احساس برتري.

– **خُود يَاوَرِي:** ث. پنهنجي مدد – پنهنجي همت – پنهنجي مُڙسي.

– **خُوديُون وَرنِديُون ڏيڻ:** (ت) سامهون ٿيڻ – اجايا سجايا لفظ ڪڍڻ – لحاظ نه رکڻ.

• **خُودُ ج خُودَ:** ذ. [ف]. لڙائيءَ ۾ مٿي جي بچاءَ لاءِ ڪم ايندڙ هڪ قسم جي لوهي ٽوپي يا ٽوپ – لوهه جو هول – مٿي جي زرهه – ڪَلنگِي – لوهو ٽوپلو (ت).

• **خُودبافُ:** ذ. [ف] گل جو هڪ قسم. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم (جنهن ۾ گل اُڻيل هجن).

• **خُورُ:** ذ. [ف. 'خورشيد' مان تخفيف ٿيل] سج – آفتاب – سورج – مِهر – شمس.

• **خورُ ج خورَ:** صفت. [ف. 'خوردن' منجهان امر جو صيغو] کائيندڙ. مرڪبات ۾ استعمال ٿئي ٿو جيئن: "گوشت خور، رشوت خور، حرام خور وغيره."

– **خُوردُ:** ذ. کاڌو – چُوڻُو – قُوتُ.

– **خُوردونوشُ:** کاڌو پيتو – داڻو پاڻي.

• **خُورَاڪ ج خُورَاڪُون:** ث. [ف. خوردن = کائڻ] کائڻ جي شيءِ _ کاڌو – کانو – ماني – طعام – راشن – کاڄ – غذا – ڀوڄن – آهار. روزينه – راتبُ – چُوڻو – رسَدُ. اَڏقو – توشو – قُوت – گذران. جانورن جو کاڌو – چارو. عمدو کاڌو – مغزيات ڀيل کاڌو – طاقتور غذا – طاقتور شيءِ _ ڀوڳهڙو. (ڊاڪٽرن ۽ حڪيمن جو اصطلاح) هڪ وزن (دوا وغيره جو).

– **خُوراڪِي ج خُورَاڪِي:** ذ. صفت. خوراڪ وارو. سٺا ۽ طاقت وارا کاڌا کائيندڙ. طاقت واريون شيون (کاڌو ۽ دوائون وغيره) کائيندڙ. سُٺي کاڌي جو شوقين.

– **خُورِد:** ذ. صفت. ننڍو.

– **خُورِد بِيني ج خُورِد بِينِيُون:** ث. ننڍين شين کي وڏائي وڏو ڪري ڏيکاريندڙ اوزار.

– **خُوردوڪَلاَن:** ذ. صفت. [ف. ڪَلاَن = وڏو] ننڍا وڏا.

• **خُورِد بُردُ:** ذ. [ف. خوردن + بُردن = کڻي وڃڻ] هضم ڪرڻ جي حالت (پئسا، کاڌو وغيره) خيانت – بي ايماني ٺڳي – هڙپ – هضم – غبن – تَغَلّبُ. بي جا ڪاپو – فضول خرچ – بي جا تَصَرفُ (پئسن وغيره جو).

– **خُورد بردُ ڪَرڻ:** کائي ناس ڪرڻ. ڪنهن جا پئسا کائي وڃڻ – هضم ڪرڻ. بي ايماني ڪرڻ. خيانت ڪرڻ. ڪنهن سان ٺڳي ڪرڻ. بي جا ڪاپو ڪرڻ.

• **خُوردو ج خُوردَا:** ذ. [ف. خورد = ننڍو] ننڍو سِڪو – ننڍا سِڪا – ريجو – ريزو – ريزگاري.

• **خُورزِينَ ج خُورزِينُون:** ث. [ف] خُرجِين – ڪُرجِينَ – ڪرسَڻ.

• **خُورسَندُ:** ذ. صفت. [ف] خوش – سرهو. سُکي – آسودو – خُرمُ.

• **خُورِش ج خُورِشُون:** ث. [ف. خوردن منجهان] کائڻ جي شيءِ _ کاڌو – خوراڪ – غِذا – ڀوڄن – طعام – آهار – کاڄ –

Gul Hayat Institute

قوتَ – چارو – چوڳو – چُوڻو – داڻو – پالنا.

• **خُورْشِيدُ:** ذ. [ف] سج – سُورج – سوريہ – سج – مِهر – آفتاب – شمس – خاور – اِندرُ.

• **خُور کائِڻ:** کوڙ کائڻ – سَنَل ڪرڻ (پيس کوٽ راند ۾).

• **خُورْماڪِيُ:** اسم خاص. بلوچستان جو هڪ علائقو.

• **خُوش:** صفت. [ف. خُش = سرهو] سرهو – راضي – مگن – مَستُ – شاد – شادان – مسرورُ – خُرّم – نهال – پرسن – سُکي – سُکيو – آسودو – توانو – چاق – پڙُ – نوبنو – چڱو ڀلو – تندرست – آباد – سائو – سرسبز – تازو – شاداب. بخت وارو – بختاور – ڀاڳوان – سڀاڳو. وڻندڙ – چڱو – اُڇڪ – سُنو – عمدو.

– **خُوشَا:** حرف ندا. اي خوش! مبارڪ!

– **خُوش آبُ:** ذ. صفت. پاڻيءَ وارو – تازو. صاف – چمڪيدار – خوشابُ. مرڪبات ۾ هيءَ لفظ "دُرُ يا گوهَر" سان ڪم اچي. جيئن: "دُرِخوشاب" چمڪندڙ موتي."

– **خُوش آمَدَ:** حرف ندا. ڀلي ڪري آيا! مرحبا جو لفظ. ث. خُوشامد.

– **خُوش آمَدِيُ:** حرف ندا. استقبال جا لفظ. ڀلي ڪري آيا.

– **خُوش آوازُ ج خُوش آوازَ:** ذ. صفت. سُني آواز وارو. مِني آواز وارو. سُريلو.

– **خُوش آهَنگُ:** ذ. صفت. خوش آواز. مِني سُر وارو. سُريلو. ڪِل خوشيءَ سان ڪم ڪرڻ وارو.

– **خُوش آيَندُ:** صفت. خوش ڪندڙ – وڻندڙ – دلپسند – سنو – عمدو.

– **خُوش اَخلاقُ:** ذ. صفت. سُهڻن لڇڻن وارو – سُلڇڻو.

– **خُوش اُسلُوبُ:** ذ. صفت. سُني نموني وارو – خوش وضع. خوبصورت – عمدي طريقي وارو.

– **خُوش اُسلُوبِيُ:** ث. چڱو نمونو – سهڻي طرز – سُنيءَ طرح – عمدو طريقو.

– **خُوش اَطوارُ:** ذ. صفت. سُنين عادتن وارو – سُلڇڻو – سَليقہ مَندُ – سُگهڙُ – هٽن سچو – فضيلت وارو – تهذيب وارو.

– **خُوش اِقبالُ:** ذ. صفت. سڀاڳو – نصيب وارو – خوش نصيب – بخت وارو – بختاور – بامُراد – وڏي اقبال وارو.

– **خُوش اِلْحَانُ:** ذ. صفت. سهڻي آواز وارو – سُريلو – خوش آواز – خوش آهنگ – مِني آواز وارو.

– **خُوش اِلْحَانِيُ:** ث. خوش آوازي – مِنوآواز – سُريلائپ – سُريلائي.

– **خُوش اِنْتِظَامِيُ:** ث. عمدو بندوبست – سنو انتظام.

– **خُوش اَندامُ:** ذ. صفت. سهڻين وصفن وارو – سهڻي شڪل وارو – شڪيل – خوبصورت – ڊولائتو – سَڊول.

– **خُوش بَاشُ:** صفت. پنهنجي خوشيءَ سان رهندڙ – سهنجو – سُکيو – آسودو. راضي. تندرست – نوبنو. بي پرواهہ – بي فڪر.

– **خُوشبُوءِ ج خُوشبُوْيُونْ:** ث. سُني بانس – وڻندڙ بوءِ – سُني بوءِ – سُڳنڌ – سُرهاڻ – سُرهائي – هَڳاءُ – هُبڪار – مَهڪَ. عطر – خوشبوءِ.

– **خُوشبُودارُ ج خُوشبُودارَ:** ذ. صفت. سُني بوءِ وارو – سُرهو – سُڳنڌُ – مُعطر. خوشبوءِ دار.

– **خُوشبُوءِ ج خُوشبُوئِيُونْ:** ث. خُوشبُو.

– **خُوش بَيَانُ:** ذ. صفت. سُني نموني ۾ ڳالهہ ڪندڙ – خوش ڪلام – شيرين گفتار. عمدي تقرير ڪندڙ – ڳالهائڻ جو فصيح ۽ بليغ.

– **خُوش بَيَانِيُ:** ث. تقرير جي عمدگي – خوشگفتاري – فصاحت – بلاغت.

– **خُوش تَقرِيرُ:** ذ. صفت. عمدي تقرير ڪندڙ – خوش بيان – خوش گفتار – خوش آواز – فَصِيحُ.

– **خُوش ٿيڻُ:** راضي ٿيڻ – سَرهو ٿيڻ – شاد ٿيڻ – ڪِلڻ.

– **خُوش پوشاڪُ:** ذ. صفت. سُنو لباس پهريندڙ – سفيد پوش. سُنن ڪپڙن وارو – سکيو ستابو – آسودو.

– **خُوش جِيئرُو ج خُوش جِيئرا:** ذ. صفت. خوش باش – خوش – شاد – سَرهو. خوش خلق – خوش مزاج. ڪِلڻو – ڪِلمُک – ڪِل مُنهُون – ڪلائيندڙ – فرحتي – سهجو. مزيدار – وڻندڙ.

– **خُوش حَالُ ج خُوش حَالَ:** ذ. صفت. سُني حال وارو – سُني حالت وارو – آسودو – سکيو – خوش – سرهو. امير – تونگر.

– **خُوش حَالِيُ ج خُوش حَالِيُونْ:** ث. آسودگي – سُکيائي – خوش – سرهائي – هوند – مُسرتُ – ثَروتُ.

– **خُوش خَبَرُ:** ث. سُني خبر – وڻندڙ – ڳالهہ – بَشارتُ.

Gul Hayat Institute

— **خُوش خَبْرِي:** ث. سُني ڳالھ — خوشيءَ واري ڳالھ — وڻندڙ خبر — بشارت — نَويد.

— **خُوش خَبْرِي ڏيڻ:** بشارت ڏيڻ — مبارڪ ڏيڻ.

— **خُوش خَرامُ:** ذ. صفت. سھڻو هلندڙ — ناز سان آهستي هلندڙ — خوش رفتار. ٺِلَندڙ.

— **خُوش خَرامِي:** ث. سھڻي هلت — آهستگيءَ سان هلڻ جي حالت — ناز وارو هلڻ — ٺيلارو.

— **خُوش خِصَالُ:** ذ. صفت. خُوش اَطوار — سھڻين عادتن وارو — سھڻين خصلتين وارو.

— **خُوش خَطُ:** ذ. سنو لِکڻ — عمدي تحرير — سھڻا اکر. صفت. سھڻا اکر لکندڙ — سُنو لکندڙ. عمدا اکر لکڻ وارو.

— **خُوشخَطِي ج خُوشخَطِيُون:** ث. ڪِتابَت — سھڻي لکڻي. عمدي تحرير. سھڻا اکر.

— **خُوش خُلقُ:** ذ. صفت. سُني سَڀاءَ وارو. خوش اَخلاق. صاحب اخلاق. سُنين عادتن وارو. سُلڇڻو — ڪِلمُڪ — خوش طبع — رلڻو ملڻو — لحاظ وارو. مروّت وارو.

— **خُوش خُوَ:** ذ. صفت. سُني سَڀاءَ وارو. سني خصلت وارو.

— **خُوش خوراڪُ ج خُوش خوراڪَ:** صفت. عمدو ۽ لذيذ کاڌو کائيندڙ. سنو کاڌو کائيندڙ — خوش غذا. خوش گذران. مڇي مانيءَ وارو. ڇَشڪن تي هِريل. پيٽَ لَٽُ.

— **خُوش خيالُ:** ذ. صفت. عمدن خيالن وارو. خوش فِڪر — شاعر — مُصَنِّفُ.

— **خُوش دِلُ:** ذ. صفت. خوش — شادان — مگن — مَستُ — بشاش — رَلڻو ملڻو — ڪِلمُڪ — چرچائي — گهَبائي — خوش ڪندڙ — وڻندڙ. خوش جيئڙو — زنده دل — مذاقي.

— **خُوش دِلِي:** ث. خوشي — مزو — فرحت — لذّت — ذوق — لطف — وندر — دلپسندي — خاطري — راضپو — زنده دلي — چرچا گهَبا.

— **خُوش دِماغُ ج خُوش دِماغَ:** ذ. صفت. خوش خيال — هوشمند — سمجهدار — عقل وارو.

— **خُوش ذائِقَه:** ذ. صفت. سُني سواد وارو. لذّت وارو — ذائقي وارو — لذيذ — سوادي — مزيدار.

— **خُوش رَفتارُ:** ذ. صفت. سني چال هلندڙ.

— **خُوش رَنگُ:** ذ. صفت. سنو ۽ چِهرو رنگ. وڻندڙ رنگ وارو. شوخ رنگ.

— **خُوش زَباني:** ث. خوش بياني — چترائي — مِٺو ڳالهاءُ.

— **خُوش طَبْعُ ج خُوش طَبْعَ:** ذ. صفت. سُني طبيعت وارو. چرچائي — مذاقي — ڪِلمُڪ — زنده دِل — پوڳائي — ظريف — مسخرو — کلائيندڙ.

— **خُوش طَبْعِي:** ث. چرچو گهبو — کِل مسخري — ڪِلمُڪائي — خوش مزاجي — ظرافت — مسخري — چرچا مسخري — روح رهاڻ.

— **خُوش طِينَتُ:** ذ. صفت. نيڪ خصلت — خوش اطوار — نيڪ طبيعت.

— **خُوش عِنانُ:** ذ. صفت. [عَنان = واڳ] سهڻي خصلت وارو — مُطيع — فرمانبردار. گهوڙو — اشاري سان هلندڙ گهوڙو — اصيل گهوڙو.

— **خُوش قِسمَتُ:** ذ. صفت. سُني بخت وارو. سڀاڳو — بختاوَر — خوش نصيب.

— **خُوش قِسمَتِي:** نيڪ بختي — سَڀاڳ — خوش نصيبي.

— **خُوش قَلَمُ ج خُوش قَلَمَ:** ذ. صفت. سھڻو لکندڙ — خوش خط.

— **خُوش ڪَرڻُ:** راضي ڪرڻ — سَرهو ڪرڻ — نِهال ڪرڻ — مسرور ڪرڻ — فرحت ڏيڻ. تَسڪين ڏيڻ.

— **خُوش گُذرانُ ج خُوش گُذرانَ:** ذ. صفت. سني گذران وارو — خوش خوراڪ.

— **خُوش گُفتارُ ج خُوش گُفتارَ:** ذ. صفت. سُنيءَ طرح ڳالهائيندڙ — خوش بيان.

— **خُوش گُلُو:** ذ. صفت. [ف. گُلو = گِلو — نڙي] خوش الحان — سُريلو.

— **خُوش گوارُ:** صفت. مزيدار_ مفيد — نِرويو — لذيذ — وڻندڙ — دلپسند — صحت بخش — فائدي وارو — هضم ٿيڻ جهڙو — زُود هضم. اُها شي جنهن جي کائڻ سان طبيعت خوش ٿئي.

— **خُوش لِباسُ ج خُوش لِباسَ:** ذ. صفت. سني پوشاڪ وارو — خُوش پوشاڪ — سفيد پوشاڪ.

— **خُوش مِزاجُ ج خُوش مِزاجَ:** ذ. خوش طبع — سهڻي سڀاءَ وارو.

— **خُوش مُعامِلُ:** ذ. صفت. سٺن ڪمن وارو. ڪمن ۾ چڱو هلڻ وارو. چڱي هلت وارو. ڏيتي ليتيءَ جو صاف.

— **خُوش نَصِيبُ ج خُوش نَصِيبَ:** ذ. صفت. سني ڀاڳ وارو.

Gul Hayat Institute

نصيب وارو. خوش قسمت. ڀاڳوان. نيڪ بخت.

– **خُوشْ نَصِيْبِيْ:** ث. خوش قسمتي – نيڪ بختي.

– **خُوشْ نُمَا:** ذ. صفت. سٺو ڏسڻ ۾ ايندڙ – خوبصورت – دلچسپ – وڻندڙ – سهڻو – زيبائتو.

– **خُوشْ نُمَائِيْ:** ث. زيبائش – ڏيک ويک. دلچسپي.

– **خُوشْنُوْدُ:** ذ. صفت. خُوشْ – خُـرّم – راضي – نهال – سُکي – آسودو. خوش باش – خوش خُرّم – سَهجو – هوند وارو.

– **خُوشْنُودِيْ:** ث. خوشي – آنند – فرحت – راضپو – رضامندو. مرضي.

– **خُوشْ نَوِيْسُ ج خُوشْ نَوِيْسَ:** ذ. صفت. عمدو لکندڙ – خوش خط – عمدو ڪاتب – سٺا اکر لکندڙ.

– **خُوشْ نِيَّتْ:** ذ. صفت. سٺي نيّت وارو – نيڪ نيّت – ايماندارُ. ديانتدارُ – خيرخواه.

– **خُوشْ نِيتِيْ:** ث. ايمانداري – نيڪ نيّتي – خير خواهي.

– **خُوشْ وَخُرّمُ:** صفت. شادان و فرحان – خوش باش – چڱو ڀلو – شاد – آنند – سَرهو – تندرست.

– **خُوشْ وَقْتُ:** ذ. ظرف. خوشحال – آسان زندگي – آسودگي.

– **خُوشِيْ ج خُوشِيُوْنْ:** ث. سُک – ڪلياڻ – آنند – پرسنتا – آسودگي – سُرور – مُسَرّت – سَرهائي – منگل. راحت – بهاري – مزو – اُمنگ – لذت – فرحت – وندر – لطف – ذوقُ – مؤج. عيش پسندي – ڀوڳ بِلاسُ – شادماني. مرضي – رضامندو – راضپو. بي فڪري. (ميانوال طريقي ۾) ڏنڊُ.

– **خُوشِيْ جِيْئـَڙو ج خُوشِيْ جِيئـَڙا:** ذ. صفت. خُوش جِيْئـَڙو – ڪلمُکْ.

– **خُوشِيءَ سَانْ:** ظرف. ڏاڍي اُمنگ ۽ چاهه سان – مرضيءَ سان – رضامندي سان.

– **خُوشِيْ مَلهَائِڻُ:** خوشي ڪرڻ.

• **خُوشَامَدِ:** ث. [ف] چاپلوسي – چَٽَ – ڏاڍر. اجائي ساراهَ – ڪوڙي تعريف. مرحبا – آدرڀاءُ – خاطرداري. نازبرداري.

– **خُوشَامَدْڙِيو ج خُوشَامَدڙِيا:** ذ. صفت. خوشامد ڪندڙ – چَٽَ ڏيندڙ – چاپلوسُ – خوشامدي.

– **خُوشَامَدْ ڪَرَڻُ:** چاپلوسي ڪرڻ – چَٽَ ٻَڌَڻُ. مرحبا ڪرڻ – آدر ڀاءُ ڪرڻ.

– **خُوشَامَدِيْ ج خُوشَامَدِيْ:** ذ. صفت. خوشامدڙيو.

• **خُوْشَہْ:** ذ. [ف]. سَنگُ (ڪنهن ٻوڪ جو). ڇڳو (انگورن، ڊاک وغيره جو). پکيءَ جو هڪ قسم. اِنْدَلَٽ.

– **خُوشَہْ چِيْنُ:** ذ. صفت. [ف. چين = چونڊيندڙ] ٻين کان فيض حاصل ڪندڙ. ٻين جي ڪلام وغيره مان ڪجهه ڪٽندڙ يا چونڊيندڙ. رهيل کهيل ڪٽڻ وارو.

• **خُوشِيْ ج خُوشِيُوْنْ (ڪ):** ث. ٻڪريءَ جي رنگ جو هڪ قسم – ڪَنن ڪڙي ٻڪري.

• **خُوشِيْرُوْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **خَوضُ:** ذ. [ع. خَوضَ > خَاضَ = هُن ٽٻي هنئي] پاڻيءَ ۾ ٽُٻي هڻڻ جي حالت – غوطو – ٽٻي. ڪنهن ڳالهه جي ڳُٽي – ڳوڙهو ويچار – فڪر – ويچار – غور – سوچ – ڌيان – ڳَـڻَ ڳوت.

• **خَوْفُ ج خَوْفَ:** ذ. [ع. خَافَ = هو ڊڄي ويو] ڊپ – ڀَو – ڊاءُ – هول – ڊِڄُ – هيبت – ڏَرُ – خطرو – انديشو – دهشت – هِراس – اُڌڪو – اُلڪو.

– **خَوْفَائِتوْ ج خَوفَائِتَا:** ذ. صفت. ڊپ وارو – ڀَوْ وارو – ڀوائتو – خوفناڪ – هيبت ناڪ – خطرناڪ – ڀيانڪ.

– **خَوفُ زَدَہْ:** ذ.صفت. ڊپ ۾ پيل – هِراسيل – ڊِنَل.

– **خَوفُ ڪَرَڻُ:** ڊڄڻ – ڊپ ڪرڻ. انديشو ڪرڻ. رحم ڪرڻ – ترس کائڻ.

– **خَوْفـَنَاڪُ ج خَوْفَنَاڪَ:** ذ. صفت. ڊپ وارو – ڀوائتو – ڊپائتو – ڊيڄاريندڙ – هيبت وارو – ڀَيانڪ – خوفائتو.

• **خُوْڪُ:** ذ. [ف] هڪ جانور جو قسم – سُوئَرُ – مِرونْ – خنزِيْرُ.

• **خَوْلُ ج خَولَ:** ذ. [ف] مٿيون غلاف (تلوار وغيره جو). مياڻ – ڪوپو.

• **خَوْلِسَرُ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. چوٽيءَ وارو هڪ پکي.

• **خُوْمَاڻُ ج خُوْمَاڻَ (ت):** ذ. [ف. خَوانْ = دسترخوان] گهڻو ۽ سٺو کاڌو.

– **خُومَاڻُ کائِڻُ:** سٺو کاڌو کائڻ.

• **خُوْمِچوْ ج خُوْمِچَا:** ذ. [ف. خَوانْچَہْ = خونچو – خومچو] کاڌي رکڻ جو وڏو ٿالهه. طَبَقُ – ٿاٽِ _ لـغَنُ – خوانچو.

• **خُوْنُ ج خُوْنَ:** ذ. [ف] ساهه واري جي بدن جي پاڻيٺ ـ رتُ — لـَهُو — لوهُوْ. ڪنهن ساهه واري کي مارڻ جي حالت. جيئن هتيا — مَردُم ڪُشي — موت — ڪوس — خونريزي. اولاد — عزيز — عزازت — مائٽيءَ جو ناتو — نسل — پيڙهي — ذات.

• **خُوْنُ آشَامُ:** ذ. صفت. رت جو پياسي — خونخوار.

— **خُوْنَ آلُـوْدُ:** ذ. صفت. رت ۾ ٻريل — رتورت — رت ٿيل. رت لڳل — رت سان گڏيل. اسم خاص. گل جو هڪ قسم (جو رات جو سُرهاڻ ڏيندو آهي).

— **خُوْنَابُ:** ذ. رت وارو پاڻي. رت جا ڳوڙها. ڳاڙهو رنگ.

— **خُوْنُ اَفْشَانُ:** ذ. صفت. خون وهائيندڙ.

— **خُوْنُ اَفْشَانِيُ:** ث. رت وَهائڻ جي حالت. رتو ڇاڻ — خونريزي.

— **خُوْنُ بَارُ:** ذ. صفت. (ف) رت وَهائيندڙ (هيءُ لفظ اڪ سان گڏ گهڻو ڪري استعمال ٿيندو آهي. جيئن: "چشمِ خونبار" وغيره). رت روئڻ.

— **خُوْنُ بِگـَڙڻُ:** رت خراب ٿيڻ — ڪوڙهه يا جذام ٿيڻ.

— **خُوْنُ بَهَا ج خُوْنُ بَهَائُوْنُ:** ث. خون جي قيمت. رت جو عيوضو. مقتول جي وارثن کي خون جي عيوض مليل نقدي. مقتول جي عيوضي جي رقم.

— **خُوْنُ ٿـِيڻُ:** قتل ٿيڻ — مارجڻ — زخمي ٿيڻ.

— **خُوْنُ پَاڻِيُ هِڪُ ڪـَرڻُ:** گهڻا خون ڪرڻ. رت کي پاڻيءَ وانگر وهائڻ. گهڻي خونريزي ڪرڻ. سخت محنت ڪرڻ.

— **خُوْنُ پِيئَڻُ:** رت پيئڻ — خون چوسڻ — قتل ڪرڻ — ستائڻ — تنگ ڪرڻ — ڪڪ ڪرڻ.

— **خُوْنُ پِيئِـڻُ:** جوش يا ڳُتيءَ ۾ ڳرندو رهڻ.

— **خُوْن جَامُ:** ذ. ڳاڙهو شراب.

— **خُوْن جِگـَرُ:** ذ. صفت. جگر جو رت.

— **خُوْن جِگـَرُ پِيئَڻُ:** غصو کائڻ. غم کائڻ. رنج کڻڻ. سخت محنت ڪرڻ.

— **خُوْن جو پِيَاسِيُ:** ذ. صفت. جاني دشمن.

— **خُوْن جو پياسي هُئَڻُ:** سخت دشمن هئڻ.

— **خُوْن جو جَوْشُ:** ذ. مائٽيءَ جو جوش. رشتہ داريءَ جو جوش. خانداني محنت.

— **خُوْنَ جو دَوْرُو:** ذ. رت جو جسم جي اندر ڦيرو. رت جو دَورو.

— **خُوْنَ جو عِيوَضُ:** ذ. قصاص (جان جي عيوض جان). خون جو بدلو.

— **خُوْنَ جِيُ بُوْ اَچڻُ:** دشمنيءَ جا اهڃاڻ اچڻ.

— **خُوْنُ چِڪَانُ:** ذ. صفت. رت وَهائيندڙ — رت ٽمائيندڙ — رَت ۾ ٻڏل — خونريز.

— **خُوْنُ چِڪـَانُ:** ذ. صفت. ڏسو "خُون چڪان".

— **خُوْنُ خَـرَابُو ج خُوْنُ خَـرَابَا:** ذ. خونريزي — رتوڇاڻ — مارَڪُٽَ — جنگ — فساد.

— **خُوْن خَرُوسُ:** ذ. ڪُڪڙ جو رت. ڳاڙهو. شراب.

— **خُوْنُ خُشْڪُ ٿيَڻُ:** هراسجي وڃڻ. ساهه سُڪي وڃڻ. خوف ڇانئجي وڃڻ. خوف طاري ٿيڻ.

— **خُوْنُ خُوارُ:** ذ. صفت. رت پيئندڙ — رت پياڪ — رت جو پياسي. ظالم — وَحشي — هتيارو — قاتل — ڪِيس ڪندڙ — خوني — جَلاد — سناڪ — بي رحم — رهزن. وڏو دشمن.

— **خُوْن فِشَانُ:** ذ. صفت. رت وَهائيندڙ — رت ٽمائيندڙ.

— **خُوْن ڪَبُوتـَرُ:** ذ. صفت. ڳاڙهو شراب.

— **خُوْنُ ڪَرڻُ:** قتل ڪرڻ — هتيا ڪرڻ — ڪِيس ڪرڻ — ڪُهڻ — مارڻ.

— **خُوْنُ نَابُ:** ذ. رت جا ڳوڙها — خالص رت — نج رت. پاڻيءَ ۾ مليل رت. صفت. ڳاڙهو — لال — سُرخ.

— **خُوْنُ وَهائڻُ:** رت وهائڻ — رت ڳاڙڻ — رتوڇاڻ ڪرڻ — گهڻا خون ڪرڻ.

— **خُوْنُ وَهڻُ:** رَتُ وهڻ — قتل ٿيڻ.

— **خُوْنِيُ ج خُوْنِيَ:** ذ. صفت. اُهو شخص جنهن ڪنهن کي ماريو هجي — قاتل — قتل ڪندڙ — ماريندڙ. ظالم — هتيارو — بي رحم — جَلاد — هڇارو — رَهْزن.

— **خُوْنِيُ دَسْتُ:** ذ. رت جو دست — پيچش.

— **خُوْنِيـنُ:** ذ.صفت. خون وارو — رت وارو — رت جو. رت سان نسبت رکندڙ. خون آلوده ـ رت ۾ ٻريل. صفت. ڳاڙهو — لال — سُرخ.

• **خُوْنچُوْ ج خُوْنچَا:** ذ. [ف. خوانچہ = ننڍڙو ٿالهہ] مانيءَ جي ننڍن ٿاوَن کڻڻ لاءِ ٿالهہ يا مستطيل نموني تي ٺهيل ڪاٺ جو تختو — دسترخوان — خُومچو — ڪُومچو — خوانچو. (ڪڇي محاوري ۾) ڪِيسو — جيب — ڪَوندو (ڪ).

Gul Hayat Institute

• **خوءِ**: ث. [ف]. سِياءُ – عادت – لڇڻ – پرڪار – خصلت. طبيعت – مزاج. رواج – ريت – چال – رسم. انتظام – تربيت – ڍنگ – طريقو – نمونو – قِسم.

– **خوءِ بَدُ**: ذ. صفت. خراب عادت – خراب خصلت – بدلڇڻ – خراب سياءُ.

• **خُوئِدُ ج خُوئِدَ**: ذ. ڪٽڪ جي پهرئين اوير يا نڪتل گاهه جا پانڊَ جي مال کي کارائجن – کَهِيدُ – ڪوئيد. مال جي چاري لاءِ ساوا وڍيل جَوَ.

• **خَويشُ**: ضمير. [ف. خويش = پاڻ] خود – پاڻ – پنڊ. پنهنجو – پنڊ جو. صفت. ويجهڙائيءَ جو – قريبي – مائٽ – عزيز – رشتيدار. جيئن: "اول خويش بعد درويش" (چوڻي).

• **خيَابانُ ج خيَابانَ**: ذ. [ف]. باغ – گلن جو بارو – ڦلواري – چَمَن. باغ جي وچ وارو رستو. سَبزي – وَسنُون – آبادي. بيابان جي وَسندي.

• **خيَالُ ج خيَالَ**: ذ. [ع. خيال] جا ڳالهه ماڻهوءَ جي دماغ ۾ اچي – تصور – ويچار – پُورُ – سوچ – غور – سمجهه – سُوجهه – راءِ – ڳُڻت – انسنو – هَرُ تَرُ – ڪَٿَ – ڳُڻتي – پچار. صلاح – ارادو – مرضي – مَنشا – ڌيان – چِت – توجهه – جاچ – سنڀال. موج – آرو – لَهر – ريجَڪُ – جُهجڪي – وهم – گمان – سڪ – دليل – فڪر – انديشو – قياس – جنون – چريائي – خبط. دنيا جي وهمي صورت. سارو عالم. ويدانت موجب 'مايا' ۽ تصوف موجب 'وهم' ۽ ڪنهن سچي اهليت ڪانسواءِ. هڪ راڳ جو نالو. گيت جو هڪ قسم. هندي شاعريءَ جو هڪ قسم. هنديءَ ۾ ماپ جو هڪ قسم. راند روند – چرچو گهبو. سينگارُ – ناهه ٺوهه. جاڳُ – چلولائي.

– **خيَالاتُ**: ذ. خيال جو جمع – خيال.

– **خيَالُ اُڏَڻُ**: خالي تجويزون رٿڻ – بي معنيٰ سوچڻ. جيئن: "اجايو خيال چو اڏجي، اها عادت اجائي آ" (مننار).

– **خيَالُ اُڀرڻُ**: دليل ڊوڙائڻ – گمان ويڙهائڻ.

– **خيَالُ بَندي ج خيَالُ بَنديُون**: خيالن جو سلسلو – خيالي تصوير.

– **خيَالُ ٻَڌَڻُ**: وهم پچائڻ – تصور ڪرڻ. دل ئي دل ۾ ڳالهه ويچارڻ. منصوبہ سِٽڻ.

– **خيَالُ تان لَهي وَڃَڻُ**: وِسري وڃڻ.

– **خيَالُ تي چَڙهڻُ**: سمجهه ۾ اچڻ. ياد اچڻ.

– **خيَالُ ڏيڻُ**: تَوَجهَه ڏيڻ. ڌيان ڏيڻ. ويچار ڏيڻ. يادگيري پوڻ. لحاظ ڏيڻ.

– **خيَالُ پَرَسُتُ ج خيَالُ پَرَسُتَ**: ذ. صفت. خيالي – وهمي – خواب لهندڙ.

– **خيَالُ پَوڻُ**: خيال ڏيڻ.

– **خيَالُ رَکَڻُ**: فڪر رکڻ. تَوَجهَه ڏيڻ. ياد رکڻ. ڌيان رکڻ. سنڀال رکڻ.

– **خيَالُ ڪَرَڻُ**: سوچڻ – ويچار ڪرڻ – غور ڪرڻ – ڌيان ڏيڻ – توجهه ڪرڻ – فڪر ڪرڻ. انديشو ڪرڻ – ڳڻتي ڪرڻ – تَصوّر ڪرڻ – تجويز ڪرڻ – قياس ڪرڻ – مروّت ڪرڻ – رعايت ڪرڻ.

– **خيَالُ ڪَمائڻُ**: صوفين جي اصطلاح موجب توجهه پچائڻ.

– **خيَالُ ۾ آڻڻُ**: ويچار ۾ آڻڻ. سمجهه ۾ ويهارڻ.

– **خيَالُ ۾ اَچَڻُ**: ياد پوڻ. سمجهه ۾ اچڻ. ذهن نشين ٿيڻ. خيال ۾ ويهڻ.

– **خيَالُ ۾ نَہ آڻَڻُ**: توجهه ئي نه ڏيڻ. ڌيان ئي نه ڏيڻ. لحاظ ئي نه ڪرڻ.

– **خيَالُ نَہ رَکَڻُ**: ياد نه رکڻ – وِسارڻ. ڌيان نه ڏيڻ. ويچار نه ڪرڻ. پرواهه نه ڪرڻ.

– **خيَالُ نَہ رَهَڻُ**: ڌيان نه رهڻ. ياد نه رهڻ.

– **خيَالِي ج خيَالِي**: ذ. صفت. خيال وارو – خيال جو – ڌياني – فڪري – ويچار ڪندڙ – ويچاري – ڳاٽو – سوچيندڙ – ويچاروان – شڪي – وهمي – گماني – پُورالو – قياسي – دماغي – عقلي – حرفتي – سياڻو – شوقين.

– **خيَالِي پُلاءُ پَچائڻُ**: اجايا خيال ڪرڻ. بي فائدا منصوبا سِٽڻ. ناممڪن ڳالهيون سوچڻ.

– **خيَالِي عَدَدُ ج خيَالِي عَدَدَ**: ذ. غير محسوس عدد. ذاتي عدد. صافي انگ – عدد مُجَرّد.

– **خيَانتُ ج خيَانتُون**: ث. [ع. خَانَ = هُن ٺڳيو يا هُن دوکو ڏنو] ڪُوبي – بي ايماني – دغا. امانت ۾ چوري. بد دیانتي – کُپت – ٺڳي – چوري – غَبَنُ – تَغَلُبُ – ويساهه گهاتي.

Gul Hayat Institute

— **خَيانَتَ ڪَرَڻُ:** امانت جي چوري ڪرڻ. امانت ۾ ٺڳي ڪرڻ. غبن ڪرڻ — چوراڻ.

• **خَيّامُ:** اسم خاص. [ع. خَيمَ = هُن تنبو لڳايو] تنبو ٺاهيندڙ — خيمه دوز. هڪ مشهور فارسي شاعر (عُمَر) جو تخلص — عمر خَيام.

• **خَيبَرُ:** اسم خاص. عربستان ۾ هڪ قلعي جو نالو (مدينه شريف جي ويجهو جيڪو حضرت علي ڪرم الله وجهه جي هٿان فتح ٿيو). پاڪستان ۽ افغانستان جي وچ ۾ هڪ لڪ جو نالو.

• **خَيتَرانِي:** اسم خاص. بلوچ قوم جو هڪ قبيلو.

• **خَيْرُ ج خَيُرَ:** ذ. [ع. خَارَ = هو بهتر ٿيو] نيڪي — ڀلائي — چڱائي — ثواب — درجو — اجر — برڪت. سلامتي — تندرستي — عافيت — صحت — چاقائي — چڱڀلائي. خوشي — سک — آنند. دان — خيرات — زڪوات — صدقو — ڀيک — پِنَ. (قبوليت لاءِ) ها — هائو — ٻجا — دُرست — ٺيڪ. صفت. چڱو — سٺو — عمدو. درميانو — وچولو — نه سٺو نه خراب. ظرف. ڪونه — نه — ورلي ڪو.

— **خَيْرُ الْبَشَرِ:** ذ. صفت. انسانذات ۾ ڀلارو. حضرت محمد صلي الله عليه و آله وسلم جن جو لقب.

— **خَيْرُ الْعَمَلِ:** ذ. صفت. چڱو يا ثواب جو ڪم.

— **خَيْرُ الْوَرىٰ:** ذ. صفت. خلق ۾ سڀ کان چڱو — خيرالبشر.

— **خَيْرَ اَنْدِيشُ ج خَيْرَاَنديشَ:** ذ. صفت. ڀلائي چاهيندڙ — خيرخواه — نيڪ خواه.

— **خَيْرِبَادُ:** [ف. خير = چڱو + باد = هجي يعني خير هجي] اُسهڻ وقت "فِي اَمَانِ الله" وانگر چوڻ جو هڪ ڪلمو. خدا حافظ — الله بيلي — آسرو الله جو. الوداع. شل اوهان ذي خير هجي.

— **خَيْرِبَاشَدْ:** جملو. خير ته آهي. خدا خير ڪري.

— **خَيْر بَرِڪَتُ ج خَيْر بَرِڪَتُون:** ث. خوشيءَ جي موقعي تي مبارڪ جو جواب. خير ۾ برڪت يا وڌيڪ. خوشحالي — آسودگي.

— **خَيْرِ تو گهُرجي:** نه ڪپي — ڪونه گهرجي.

— **خَيْر ٿِيَڻُ:** امن ٿيڻ — سلامتي ٿيڻ — بچاءُ ٿيڻ (ڪنهن حادثي کان).

— **خَيْر چَاهِڻُ:** ڀلائي يا سلامتي گهُرڻ — عافيت گهُرڻ. ڀلو چاهڻ.

— **خَيْرخَبَر ج خَيْرخَبَرُون:** ث. خير عافيت — خيريت — سُٺي خبر — خير واري ڳالهه — نيڪ احوال — خوشخبري.

— **خَيْرخَواهُ ج خَيْرخَواهَ:** ذ. صفت. ڀلائي چاهيندڙ — همدرد — خيرانديش — گهڻگهرو — هڏ ڏوکي.

— **خَيْرخَواهِي ج خَيْرخَواهِيُونْ:** ث. ڀلائي — نيڪي — چڱائي — بهتري — سلامتي — گهڻگهرائي — همدردي — هڏ ڏوکائي.

— **خَيْر دَلالِي ج خَيْر دَلالِيُونْ (ث):** ظرف. خير جي ڪم ڪندي — هرو ڀرو — ناحق. "خير دلالي ڪندي ٿا هٿ سڙن" (چوڻي).

— **خَيْرسَان اُسهَڻُ:** ٻاهر وڃڻ — سفر تي روانو ٿيڻ.

— **خَيْر سَان گُذَرَڻُ:** سلامتيءَ سان گذرڻ — آسودگيءَ سان گذرڻ (حياتي).

— **خَيْرسَلا:** ث. خير و عافيت — خيرخوبي — مزاج پُرسيءَ جو ڪلمو.

— **خَيْرعَافِيت:** ث. ڪُل خير — سڀ خير — خيرسلامتي — چاقائي — تندرستي.

— **خَيْر ڪَندي هَٿَ سَڙَڻُ:** چڱي ڪم ڪرڻ مان نقصان پهچڻ.

— **خَيْرڪو ج خَيْرڪا:** ظرف. ڪونه جي مفهوم ۾ استعمال ٿيندڙ لفظ. نه — ڪجهه ٻه نه — نه آهي — ڪونهي.

— **خَيْرڪِي هُئَڻُ:** موجود نه هئڻ.

— **خَيْر ڪِيئَنْ:** ث. خوش خيرعافيت پڇڻ وقت ڪم ايندڙ جملو — خيرعافيت — خيرسلامتي — سڀ خير — خير ئي خير. خوشي. صحت — تندرستي — چاقائي — چڱڀلائي.

— **خَيْر گهُرَڻُ:** ڀلائي يا سلامتي چاهڻ — امن گهرڻ — خير جي وائي ڪيڏڻ "خير گهُر، ائين نه چئو" — عافيت چاهڻ — دعا گهُرڻ. توبه ڪرڻ.

— **خَيْرمَقْدَمُ:** ذ. ڪنهن وڏي ماڻهو يا بزرگ جي اچڻ وقت جو جملو — خوش آمديد — ڀلي ڪري آيا — آجيان ڪرڻ — ساراهڻ.

— **خَيْرمَنائِڻُ:** ڀلائي چاهڻ — عافيت چاهڻ — سلامتي گهُرڻ.

— **خَيْرِ وَنَڻُ:** خيرات ونڻ — پنڻ.

— **خَيْر وَ عَافِيَتَ:** ث. خيريت — ڀلائي — سلامتي — امن. تندرستي — چڱڀلائي — گهڻگهرائي. بهبودي — خيرخواهي.

— **خَيْر هُجَڻُ:** سلامتي هجڻ — امن هجڻ.

— **خَيْرَئِي خَيْرَ:** ذ. انڪار جي مفهوم ڪي ادا ڪندڙ اصطلاح — ڪجهه ٻه نه. سک سانت. "هتي خير ئي خير لڳو پيو آهي."

Gul Hayat Institute

– **خَيْرِي ج خَيْرِيَ:** ذ. صفت. خير جو. سلامتيءَ جو – چڱو – نيڪيءَ وارو – امن وارو. مفت جو.

– **خَيْرِيَتْ:** ث. نيڪي – ڀلائي – چڱائي. امن. سلامتي. تندرستي – عافيت.

• **خَيْرات ج خَيْراتُوْنْ:** ث. [ع. 'خير' جو جمع] نيڪيءَ جا ڪم – نيڪيون – ڀلايون – چڱو ڪم. دانُ – پُڄ. امداد – بخشش – بکيا – بيک. پِنَ – خير. صدقو – لنگر – زڪوات.

– **خَيْراتِ خَانُو ج خَيْراتِ خانا:** ذ" صفت. دان ڪرڻ جي جاءِ – محتاج خانو – لنگر خانو.

– **خَيْراتِ ڏِيڻُ:** خدا ڪارڻ ڏيڻ – دان ڏيڻ. مفت ڏيڻ. صدقو ڏيڻ.

– **خَيْراتِي ج خَيْراتِيَ:** ذ. صفت. خدا ڪارڻ جو – دان جو – صدقي جو. مفت جو. جيئن "خَيراتِي مال. خَيراتي اسپتال" وغيره.

• **خَيْرو:** ذ. [ع] گل جو هڪ قسم – خَطمِي.

• **خِيْرِهْ:** ذ. صفت. [ف] اونداهيءَ وارو – اونداهو. ڪيني وارو – ويري – بدخواهه – مغرور – شوخ – گستاخ. پريشان – حيران.

– **خِيرگِي:** ث. اکين اڳيان انڌاري – اونداهه – ڪاراڻ – پريشاني – عداوت ويرُ.

• **خَيْرِيُ:** ذ. [ع] ٻوٽيءَ جو هڪ قسم.

• **خَيرِيجَات:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **خِيْزْ:** ذ. امر [ف. مصدر: برخاستن = اُٿڻ] اُٿ – ڪڙو ٿيءُ. صفت. اُٿاريندڙ – پيدا ڪندڙ. (مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ. جيئن "زرخيز. مردم خيز وغيره") – اُٿڪ – ٽپو – چال – ٻِڏُ – چلا نگ – ٻُل. جيئن: "ڏِيان خيزُ خِزان ۾. بي تومَنجهه بَهار" (شاهه).

• **خيزران:** ذ. [ف] وڻ جو هڪ قسم. بيدُ – نيٽُ.

• **خَيْل:** ذ. [ف. ع] گهوڙو – گهوڙيسوار – سُوار. سُوارن جو جنگي رسالو. فوجي سُوار. جماعت – پارٽي – ميڙ – انبوهه – ٽولو.

• **خِيْمو ج خِيمَا:** ذ. [ع. خَيمَهٗ] تنبو – وڏو تنبو – ڪيمو – شاميانو – سائبان. ڪپڙي جو ٺهيل گهَرُ.

• **خِيمَا ڪوڙڻ:** تنبو ڪوڙڻ – منزل ڪرڻ – رهائش اختيار ڪرڻ.

– **خَيْمَهٗ:** ذ. [ع] خيمو – تنبو.

– **خَيمَهٗ دوزُ ج خَيمَهٗ دوزَ:** ذ. صفت. تنبو سِبَندڙ يا تيار ڪندڙ – خَيّامُ.

– **خَيمَهٗ گاهُ ج خِيمَهٗ گاهَ:** ذ. منزل ڪرڻ جي حد. تنبن واري جاءِ. تنبن ڪوڙڻ واري جاءِ.

Gul Hayat Institute

د

• **د:** ث. (ع. ف) سنڌي الف. بي جو اوڻيهون، عربيءَ جو اٺون، فارسيءَ جو ڏهون اکر. ابجد موجب سندس عدد چار. فارسيءَ ۽ هنديءَ ۾ ب، ت، ج، ز، س، ش، گ، ل، ن، و، ھ سان بدلجندڙ.

• **ڏابُ:** ذ. [ع. دَابُ = اُدمَ ڪرڻ] نمونو – ريت – رواج – رسم – طريقو – طور – ڪم – ڪاج – ڌنڌو – چال. ڏَباءُ – رُعب – تاب – دڙڪو (ت). صفت. جوش. ڪيفيت – معاملو – عادت. پريل – تکو – سخت – ڏاڍو – زورائتو.

• **ڏابو ج ڏابا:** ذ. ماتا جو نشان. داڻو – اَنُ _ اَناج. ڏرو – ٻيرُ – مَٽيو – موهيڙو – ڦوڦِيندبو – ڇُٽو – ڏبو.

• **ڏاب ج ڏابُون:** ث. گهوڙي جي اڳين ۽ پوئين ٽنگ ۾ ٻڌڻ جو رسو. ڏبڪُ (ل). پارائي – ٻاري – ڪاٺ جو بيرم – ڪانو. گوڏي جيترو پاڻي. هلڪي ماني – ڦُلڪو (ٿ).

• **ڏابُ ج ڏابَ:** ذ. [پرا. دَبَّ. سن. دَرْپَ] زور – ٻار. تِکو – ڇُٽو – داغُ. ڏَبُ – ڏَباءُ – دڙڪو.

• **ڏاباگرُ ج ڏاباگر:** ذ. صفت. چمڙي جون ڏبيُونْ ٺاهيندڙ اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (ت).

• **ڏابِڙُ ج ڏابِڙَ:** ذ. ڏاڪو – ٻانِهينْ. جهاز جو هڪ پُرزو. لنگر جي رسي ويڙهڻ جي چرخي.

• **ڏابڙُو ج ڏابڙا:** ذ. ڪپڙن ڌوئڻ لاءِ ڪاٺ جو ڦَرهو – تَختو.

• **ڏابِڙِي ج ڏابِڙِيونْ (ٿ):** ث. دانگي يا جنڊ جي مٿان (گول مٽيءَ جي ٺهيل ٺُلهِيْ.

• **ڏابِڪِرِيْ:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏابِلو ج ڏابِلا:** ذ. ٿانءَ جو هڪ قِسم. ڏِک سان ڪاٺ يا ٽامي وغيره جو گول ننڍو ڏبو – ڀهڳڻ – ڏَابلو – ڏابورو. ٽين يا لوهه جو بند ٽيل ڏبو – ڏبلو – ڏبو. ڏاڪون – ڏاڪُنْئون – مُخبو. صفت. ٿُلهو – موٽو – متارو – ٻُت ۾ پريل – دوڦَرو.

– **ڏابِلِي جَهْڙو:** ذ. صفت. ٿلهو – سُجيل – دوڦَرو.

• **ڏابِڻُ:** مصدر. ڪنهن شيءِ کي مٿان زور ڏيئي پچائڻ. زور ڏيڻ – پِيڙو ڏيڻ – پيچائڻ – سوڙهو ڪرڻ – ڏبِڻ – چِپڻ – پِچائڻ.

– **ڏابَ ج ڏابُونْ:** ث. مٿان کان هيٺ ايندڙ زور – ڏَبَ – بوجهُ – بارُ. ڏبڪُ – ڏانوڻُ – ڏاڻُ. ڪام کي هيٺان ايندڙ ٽيڪَ.

– **ڏابُ ج ڏابَ:** ذ. مٿان آيل زور – ڏَباءُ – زور – ڏَبَ – سختي – تنگي. بارُ – بوجهُ – وَزَنُ. ڏَهمان – دڙڪو – تاب – ڌمڪي. خوف – رعب – دبدبو. داغ – عيب – ڇُٽو.

– **ڏابائِڻُ:** مصدر. ڏَبائڻ – زور ڏيڻ.

– **ڏابائُو ج ڏابائُو:** صفت. اڳئين حصي ۾ وڏيڪ بار پيِلَ گاڏي. بارسان پريل گاڏي.

– **ڏابائُونْ:** ذ. صفت. هيٺائون – جهم وارو – لوڻ وارو.

– **ڏابَ دَڙِڪو ج ڏابَ دَڙِڪا:** ذ. ڪاوڙ. دهمان – تاب دڙڪو.

– **ڏابَ ڏِيڻُ:** مٿان زور ڏيڻ – پِيچائڻ – چِپڻ.

– **ڏابُ رَکَڻُ:** حشمت رکڻ – زور رکڻ – رُعب تاب رکڻ.

– **ڏابِڙ دُوبِڙ (ت):** ث. دڙڪو – تاب – هَائَڙ هُوئَڙ.

– **ڏابُ ويهَارَڻُ:** رعب ويهارڻ – حشمت ڄمائڻ.

– **ڏابو ج ڏابا:** ذ. حشمت – رعب – ڏاڪو.

• **ڏابو ج ڏابا:** ذ. سفر ڪرڻ کان پوءِ ٿورو آرام وٺڻ يا ساهِي پٽڻ جي حالت. منزل – ويساهِيْ – مانجهاندو – ڏابو – ڏارو (ٿ).

– **ڏابو ڪَرَڻُ:** منزل ڪرڻ – ساهِي کڻڻ – ٽَڪ پجڻ.

• **ڏابُوٽِ (ٿ):** ث. ڪنڊ جو هڪ قسم. سنهي پيٺل ڪنڊ.

• **ڏابُوٽِيْ ج ڏابُوٽِيُونْ:** ث. نرم – ڪُنٺِرِي. نازڪ – سُڪي. ڏابوٽ.

• **ڏابُوڙُو ج ڏابوڙا:** ذ. صفت. ڏبلي جهڙو – سُجَلُ – ٿُلهو – متارو. ڪرڻ جو آواز. ڏبڪو (ڪ).

Gul Hayat Institute

• **ڏاهيڄا (ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڏاهيچي:** اسم خاص. ضلعي ٺٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏات ج ڏاتون:** ث. [سن. ڏا = ڏيڻ] ڏات.

• **ڏاتا ج ڏاتا:** ذ. صفت. [سن. داتا > دان ڏيڻ] ڏيندڙ – ڏيڻ وارو – ڏاتا – ڏاتار. خيرات ڪندڙ. بخشش ڏيندڙ – داني. سخاوت ڪندڙ – سخي. درياءَ دِل – اُدارَ چِتُ – فراخ دِل – فَيّاض. جيئن "ڏاتا ونان نہ دان ڪي، ونئُن ڦيرائي فيل" (شاهہ). روزي ڏيندڙ – رَزّاق – رازِقُ. خدا تعاليٰ جو صفاتي نالو. ڏتي – خدا _ الله. درويش – فقير _ گـُرو – مرشد.

– **ڏاتارُ ج ڏاتارَ:** ذ. صفت. ڏاتا – ڏاتار.

– **ڏاتو ج ڏاتو:** ذ. صفت. ڏاتا.

• **ڏاڄ ج ڏاڄون:** ث. [ع. دُجة = سخت اونداهي] اُنڌاهي – ڪاراڻ – پِنَيَ – اُونداهي رات.

• **ڏاڇو ج ڏاڇا:** ذ. صفت. ميرو – غَلِيظ – گَدلو (ل. ق).

• **ڏاڇو ج ڏاڇا:** ذ. صفت. گيڙوءَ رَتو – ڏاءَ ڏنل – ڪَڪو ڳاڙهو رنگ ڏنل. اوني رنگ جو سادو ڪپڙو. ڪَڪو ڳاڙهو صوف. پڳنُون. ميرو – غَلِيظ – گـَدلو (ل. ق).

• **ڏاخـرُ ج ڏاخـرَ:** ذ. صفت. ڳائيندڙ – راڳيندڙ.

• **ڏاخِل. داخِلُ:** ذ. صفت. [ع. داخِل] اندر ايندڙ – پهچندڙ – گهڙندڙ – حاضر ٿيندڙ. گهڙيل – شامِلُ – وِڌل – پيل – اندر ڪيل. ظرف. اندر – وِچ ۾ _ منجهہ. صفت. لکيل – نُونڌيل – درج ڪيلُ (بل وغيره).

– **ڏاخلا ج ڏاخلائُون:** ث. اندر پهچڻ جي حالت. اندر اچڻ جي حالت. رَسائي – پُهچ – سُپردگي – حوالِگي. (ليکي جي ڪتاب ۾) داخل ڪرڻ جي حالت – لکيت – نُوڌ. اسڪول ۾ تعليم لاءِ نالي شامل ٿيڻ جي حالت.

– **ڏاخلا فِيءَ:** (في = fee) ث. ڪنهن بہ اداري ۾ نالي داخل ڪرائڻ جي فِي.

– **ڏاخِلُ ٿيڻُ:** اندر اَچڻ – اندر پوڻ – منجهہ ٿيڻ – گهڙڻ – پوڻ. شامل ٿيڻ – شريڪ ٿيڻ – جمع ٿيڻ (پئسن وغيره جو حساب ڪتاب ۾). رجسٽر ۾ لکجڻ. پهچڻ.

– **ڏاخِلُ دفتر ٿيڻُ:** آفيس ۾ لکپڙهہ ڪي بنان ڪارروائي جي رکي ڇڏڻ. رفع دفع ٿيڻ. ڪنهن ڳالهہ جو دبجي وڃڻ. درخواست تي ڪو بہ تدارڪ نہ ٿيڻ.

– **ڏاخِلُ دفتر ڪـرڻُ:** ڪنهن ڪاغذ کي بنان ڪاروائي جي رکي ڇڏڻ. درخواست وغيره تي غور نہ ڪرڻ.

– **ڏاخِلُ ڪـرڻُ:** اندر ڪرڻ – گهيڙڻ – گهيڙائڻ – وجهڻ – اُماڻڻ – لنگهائڻ. شامل ڪرڻ – ملائڻ – گڏڻ – جمع ڪرڻ – گڏ ڪرڻ. رجسٽر تي نالو وغيره لکڻ – درج ڪرڻ – لکڻ.

– **ڏاخِلو:** ذ. اندر گهڙڻ جي حالت – ڏاخلا – اندراج – شموليت. ڏسو "داخلا".

– **داخِليُ ج ڏاخِليُ:** صفت. اندريون – اندروني – گهريلو – خانگي – گهر جو (معاملو). داخل.

• **ڏاد (ڪ):** ذ. پکيءَ جو قسم. گـُونهہُ خورُ.

• **ڏادُ ج ڏادَ:** ذ. ف. انصاف – عدل – نياءُ آچار – فيصلو – نِبيرو. تدارڪُ – بِلو – پيٽِي. فرياد – بدلو – عيوضو. سچائي – دريافت – ڪوجنا – پُڇا ڳاڇا _ عطا – بخشش – سوکڙي. آفرين – واهہ واهہ _ تَحسِين – مرحبا – شاباس.

– **ڏادُ ٿيڻُ:** انصاف ٿيڻ. عدل ٿيڻ.

– **ڏادُ خواهُ:** ذ. صفت. انصاف گهرندڙ – فيصلي لاءِ سُوالي – فريادي – دعويدار – مُدعي – دانهين.

– **ڏادُخواهِيُ ج ڏادُخواهِيُون:** ث. فرياد – دعويٰ – دانهن – پُڪار. انصاف لاءِ فرياد.

– **ڏادُ دَورُ:** ذ. عدل ۽ انصاف وارو زمانو – سُکيو وقت – آوَج وارو وقت – فتح منديءَ جو وقت.

– **ڏادُدَهِش (ف):** ث. سخا و ڪرم – مهرباني ۽ بخشش – خير و خيرات – سخاوت – دان پُڄ – عَطيہ.

– **ڏاد ڏيڻُ:** انصاف ڏيڻ – انصاف ڪرڻ – عدل ڪرڻ – تَحسِين ۽ آفرين ڪرڻ – آفرين ڏيڻ – شاباس ڏيڻ – هِمّت افزائي ڪرڻ – قابليت جو اعتراف ڪرڻ.

– **ڏاد رسِي ج ڏادَ رسِيُون:** ث. انصاف – فيصلو – نياءُ – آچار – نِبيرو – تدارڪ – بِلو – پيٽِي – دريافت – ڪوجنا – حقَ رَسِي.

– **ڏاد فَرياد:** ذ. عدل انصاف. واويلا – دانهَن ڪُوڪَ – فرياد ٻُڌي انصاف ڪرڻ جي حالت.

– **ڏاد فَرياد ڪـرڻُ:** ظلم جي بي انصافي کان دانهون ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

واويلا مچائڻ – هُل ڪرڻ. فرياد مچائڻ – انصاف ڪرڻ – عدل ڪرڻ – نياءُ ڪرڻ.

– **ڏاد فرياد نہ هُئڻ:** بي انصافي هئڻ. بيداد نگري هئڻ.

– **ڏادَ ڪَرُ ج ڏاد ڪَرَ:** ذ. انصاف ڪندڙ – عادلُ – مُنصِفُ.

– **ڏادَ گھرڻ:** انصاف گھرڻ – نياءُ گھرڻ. آفرين وٺڻ – تعريف وٺڻ.

– **ڏاد نہ اِستاد:** ظرف.نہ ڏيڻي نہ ليڻي. نہ ڏيڻ نہ وٺڻ. هَروڀَرو – خواه مخواه _ بنا سبب – بيگناه.

– **ڏاد نہ فَرياد:** ذ. انڌير – ظلم – بي انصافي – نہ پڇا نہ ڳاڇا – اَنڌير نَگري.

– **ڏاد وٺڻ:** ڪنهن ڪان پنهنجي هنر يا ڪمال جي تعريف ڪرائڻ. پنهنجي قابليت جو اعتراف ڪرائڻ.

– **ڏادِي:** ذ. فرياد – داد فرياد – دانهن.

– **ڏادي اِستادِي:** ث. ڏي وٺ. (گهٽو ڪري نفعي ۾ ڪم ايندڙ).

– **ڏادي نہ اِستادي:** ظرف. بي سبب – بنا ڪنهن سبب – هروڀرو – ناحق – بي گناهہ – اَجايو.

• **ڏاڏاگيِر ج ڏاڏا گيِرَ:** ذ. صفت. بدمعاش – لوفر – لُڦنگو – پاتاريءَ وارو.

• **ڏاڏائي:** اسم خاص. جسڪاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ڏاڏپوٽا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏاڏرَ ج ڏاڏرون:** ث. سَتار جي ساڄي پاسي واري تار يا تندُ.

• **ڏاڏرو ج ڏاڏرا:** ذ. (هہ). پوربي گيت جو هڪ قسم – ڏاڏرو.

• **ڏاڏلاڻي:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏادلو ج ڏاد لا:** ذ. صفت. (سن. تاتَ + لو) پيارو – محبوب – لاڏلو – سِڪيلڊو – مُحِبُ – دوست – رانوَلُ – سُهاڳي – پريتَمُ – پِيَنُ – لَڏَنُ. مِنو – منڻ – لاڏ ڪوڏ سان نپايل – ناز جو پاليل – چَچلو – ڪوڏِ نپنو – اَنگلي – هَٿائو – هَٿَ جو هيراڪُ – هٿ پالُ – دالو – بودلو – مَنڌول – پانڌيلو (ث. ڏادلِي ج ڏادلِيون).

– **ڏادلو ڪرڻ:** لاڏلو ڪرڻ. هٿ هيرو ڪرڻ. مِچلائڻ – اَنگلي ڪرڻ. پيار ڏيئي خراب ڪري ڪاري ڇڏڻ – بگاڙڻ – ڦِتائڻ (ٻار وغيره کي).

• **ڏادلوءِ:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽ ڏيجيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏادلِي ج ڏادلِيون (ت):** ث. سارين جو هڪ قسم (سڳداسي، سنهڙا ۽ خوشبوءِ دار چانور).

• **ڏادو ج ڏادا:** ذ. [ف. دادَر = ڀاءُ – برادر – دوست] پيءُ جو پيءُ – ڏاڏو. وڏو ڀاءُ – اَدو – ڀائُو – برادر. صفت. وڏي عمر جو پوڙهو. (ث. ڏادِي ج ڏادِيون).

• **ڏادُو:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ ضلعي، تعلقي، تپي ۽ ديهہ جو نالو.

• **ڏادِي ج ڏادِيُون (ڪ):** ث. ڳچ جي پرت جو هڪ قسم.

• **ڏادِي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏاريجا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏاڏاڪ ج ڏاڏاڪ (ل):** ذ. صفت. ڳالهائڻ ۾ حشمت وارو. پهلوان – همٿ ڀريو.

• **ڏاڏر ج ڏاڏرون:** ث. ڇَٽ – ڳِلٽو – ڳَرهو – ڳرڳهلي – ٿَلُ – ٿُسلاءُ _ چڙهو. دڙڪو – دَٻاءُ – دَهمانُ (ت).

– **ڏاڏر رائي ج ڏاڏ رائي:** ذ.صفت. ڇٽ ٻڌندڙ – ٿسلائيندڙ – ڳِلٽا ٻڌندڙ – ڳلٽائي.

– **ڏاڏر ٻڌڻ:** ڇٽ ٻڌڻ – ڳِلٽو ٻڌڻ. پرائي ملڪيت تي پنهنجو حقَ جمائڻ (ت).

– **ڏاڏر ڏوڏر (ت):** ث. ٿوري گهٽي ڪاوڙ.

• **دار:** صفت. (ف. داشتن = رکڻ) رکندڙ. جهليندڙ – ڪٽندڙ. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ جيئن "خانہ دار، جوبدار، نگهدار، آبدار وغيره".

– **دارمدار:** ذ. دارومدار – بيهڪ – اِنحصار.

– **داروگير:** ث. پڪڙ ڀچاڙ – وٺ پڪڙ. ڇڏ وٺ – لڙائي – جنگ – جهڳڙو – جهيڙو.

• **دار:** ث. (ف) سُوري – سُولي – ڦاسي – ڦاهي.

• **دارُ ج دارَ:** ذ. (ع). رهڻ جو هنڌ – گهر – مڪان – جاءِ _ ماڳ – مقام – خانو – جڳهہ. جيئن: "دار دنيا ڇڏي، لنگهہ لُڦاپُر ڏانهہ" (گرهوڙي). دنيا – جهان – سنسار.

– **دارُ الادَب:** ذ. سکڻ جي جاءِ _ علم جي جاءِ _ علم ادب جو مرڪز.

– **دارُ الآخِرت:** ذ. آخرت جي جاءِ _ آخرين رهڻ جي جاءِ _ ٻيو جهان – دارُالبقا. قيامت.

Gul Hayat Institute

– **دارُ الاَرشَادِ**: ذ. حڪم جو گهر – فرمان ملڻ جي جاءِ ـ حڪم جاري ٿيڻ جي جاءِ.

– **دارُ الاِقامه**: ذ. رهڻ جي جاءِ ـ بورڊنگ هائوس.

– **دارُ الاَمارَتِ**: ذ. تخت گاهه. ڪنهن بادشاهه يا امير جي رهڻ جي جاءِ.

– **دارُ الاَمانِ**: ذ. سلامتيءَ جي جاءِ (جتي لڙائي يا فساد نہ هجي).

– **دارُالاَمْنِ**: ذ. امن جو گهر – چَيْنَ ۽ آرام سان گذارڻ – سلامتيءَ وارو هنڌ – اُهو ملڪ جتي مذهب ۾ دست اندازي نہ ٿئي.

– **دارُالْبَقَا**: ذ. قائم رهندڙ گهر – هميشگي وارو هنڌ. عالم بالا – بيو جهان – هُوءَ دنيا – اڳيون جهان. پرلوڪ.

– **دارُالْبَوارِ**: ذ. تباهيءَ جي جاءِ ـ موت جو گهر يعني دوزخ.

– **دارُالْجَزاءِ**: ذ. بَدلي جو گهر – عالَمِ آخرت – نيڪ يا بَد ڪمن جي عيوضي ملڻ واري جاءِ.

– **دارُالْحَـرْبِ**: ذ. لڙائي جو گهر – جنگ جو هنڌ – اهڙو گهر جتي لڙائي جائز هجي – اُها جاءِ جتي مذهبي فرض ادا ڪرڻ ڏوهہ هجي – ڪافرن جو مُلڪ – انهن ماڻهن جو مُلڪ جن اسلام تي ايمان نہ آندو هجي.

– **دارُالْحُڪُومَة**: ذ. گاديءَ جو هنڌ – تخت گاهہ – مرڪزِ حڪومت – پايہ ٔ تخت – صدر مقامُ – دارالسّلْطَنَتْ.

– **دارُالْخِلا فَہْ**: ذ. گاديءَ جو هنڌ – تختگاهہ – راڄڌاني. دارالحڪومة.

– **دارُالسُّرُوْرِ**: ذ. خوشيءَ جو گهر – بهشت – جَنَت.

– **دارُالسَّلامِ**: ذ. صُلح جي جاءِ ـ سلامتيءَ جو گهر – بهشت.

– **دارُالسَّلْطَنَت**: ذ. گاديءَ جو هنڌ – تخت گاهہ – پايہ ٔ تخت.

– **دارُالشَّـرعِ**: ذ. قاعدي قانون جي دربار. ڪورٽ – ڪچهري.

– **دارُالشِّفَا**: ذ. اسپتال – صحت حاصل ڪرڻ جو هنڌ – تندرستي ملڻ جو گهر – شِفا خانو – دواخانو.

– **دارُالضَّرْبِ**: ذ. ضرب خانو – سِڪَن ناهڻ جو ڪارخانو – ٽڪسال.

– **دارُالْعِبَادَة**: ذ. عبادت جو گهر. مسجد.

– **دارُالْعَدَالَة**: ذ. انصاف جو گهر – ڪچهري – ڪورٽ.

– **دارُالْعُلُومِ**: ذ. علمن جو گهر – مدرسو – اسڪول.

– **دارُالْعَمَلِ**: ذ. عمل ڪرڻ جي جاءِ ـ دنيا.

– **دارُ الْعَيَارِ**: ذ. ڪسوٽيءَ جي جاءِ ـ اُها جاءِ جتي ڪوٽي ڪري جي پرک ڪجي.

– **دارُالْفَنا**: ذ. بي بقا گهر – ناپائدار گهر – فاني گهر – دنيا – زمين.

– **دارُالْقَرارِ**: ذ. هميشه آباد رهندڙ دنيا – نہ فنا ٿيڻي دنيا – آرام ۽ راحت واري دنيا يعني دنيا – جنّت – بهشت.

– **دارُالْقَضَا**: ذ. عدالت خانو – ڪچهري – انصاف ٿيڻ جي جاءِ. ڪورٽ.

– **دارُالْڪُتبِ**: ذ. اخبارون ۽ ڪتاب پڙهڻ وغيره جي جاءِ ـ لائبريري.

– **دارُالْمَرَضِ**: مريضن جي علاج ٿيڻ جو هنڌ – اسپتال – دواخانو – شفاخانو.

– **دارُالْمُڪَافَاتِ**: ذ. جزا ۽ سزا جي جاءِ ـ بدلي ملڻ جو گهر – آخرت.

– **دارُالْمُلْڪِ**: ذ. گاديءَ جو هنڌ – تخت گاهہ – پايہ تخت.

– **دَارُالْمُومِنِيْنَ**: ذ. مومنن (ايماندارن) جي جاءِ ـ بهشت.

– **دَارُالنَّعِيمِ**: ذ. نعمتن جو گهرُ. بهشت – جنّت.

– **دَارُشْ**: ذ. دنيا – جهان – سنسار.

– **دَارَيْنِ**: (عدد تثنيه) ذ. ٻہ گهَر – ٻئي گهَر – ٻَئِي جهانَ – دنيا ۽ آخرت – هِي جَڳُ ۽ هُو جَڳُ – دنيا ۽ قيامت.

• **دَارِ ج دَارُون (ت)**: ث. ننڍي مڇي.

• **دَارُ ج دَارَ**: ذ. قوتِ ـ ڇيرُ – ڪِنِ – ڏَڪاءِ – ڪَبو – سِپَـرَ – قاڙ (ل.ق).

• **دَارَا**: اسم خاص. (ف) ايران جي هڪ قديم بادشاهه جو نالو (جو سڪندر جي وقت ۾ ماريو.

– **دَارَائِي ج دَارَائِيُوْن**: ث. بادشاهت – حڪومت – سلطنت.

• **دَارَاپُور**: اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دَارچِيْنِي ج دَارچِيْنِيُوْن**: ث. (ف) گرم مصالح جو هڪ قسم. هڪ خوشبوءِ دار وڻ ۽ ان جي ڇوڏي جو نالو. دال چِيْنِي بہ چون.

• **دَارسِيْ**: اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دَارُو ج دَارُوَ**: ذ. (ف) دوا – علاج – سُتي – شراب – مَئي. بارُود. دارُون.

Gul Hayat Institute

— **ڏارو درمان:** ذ. علاج — معالجو — دَوا دارُوَ.

— **ڏارو ڏرمَن:** ذ. علاج — معالجو — دوا دارو.

— **ڏارو فَروشُ ج ڏارُو فَروش:** ذ. صفت. دوائون وڪڻندڙ — شراب وڪڻندڙ.

— **ڏارُئين:** ذ. صفت. دارُون سان — دوائن سان "ڏَردَ نہ لَهي دارُوئين، زُلف زورُ ڏ نومر." (شاهہ).

● **ڏارُو بِجُ:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ ٻج جو هڪ قسم.

● **ڏاروغو ج ڏاروغا:** ذ. (ف. داروغۃ) ڪنهن ڪم جو سنڀاليندڙ — مُحافِظ — نِگران — رَکوال. ڪنهن جماعت جو سردار. نظر ڪندڙ — چوڪيدار — رَکوالُ. انجنيري کاتي ۾ هڪ ملازمت — واهن جو ڪم سنڀاليندڙ — واهن جو سپروائيزر — آبدار.

— **ڏاروغائِي ج ڏارو غائِيُون:** ث. داروغي جو ڪم — مُحافَظَت — نگهَباني — انتظام — اِهتِمامُ — حڪومت — آفيسري — عملداري — بالادستي.

— **ڏاروغِي ج ڏاروغِيُون:** ث. ڏاروغائِي.

● **ڏارُون ج ڏارُون:** ذ. [دارو. سن. درؤيہ] دوا — علاج — طِب — ٻِڪي — ڦَڪِي — ڏَپ — ڏَرمَلُ. باروت — بارود. بندوق جو تيل. طاقت وارو ڏاتو — تيزاب. ڏيهي شراب — سونفي (سونفن وارو) شراب.

● **ڏارِيسِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **ڏاڙَ ج ڏاڙُون (ت):** ث. مٿاهون هنڌ — مٿاهين زمين — اُتاهين زمين — پَڊرو. ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو. اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص. هڪ ديهہ جو نالو.

— **ڏاڙَٻانِي:** ث. ٻيڙيءَ وغيره جو هڪ عضوو جنهن تي ڪاٺيون وغيره يا سامان رکجي.

● **ڏاڙ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **ڏاڙَ ج ڏاڙَ (ل):** ظرف. صفا صاف — ٻنہ جڻين: "تون تہ ڪو وڏو ڏاڙَ حرامي آهين صفت. وڏولُچ — بدمعاش.

● **ڏاڙا ڦاڙا ڪَرڻ:** خراب ڪرڻ — اَجايو وڃائڻ. پوري ورهاست نہ ڪرڻ. رقم اُڏاري ڇڏڻ.

● **ڏاڙو ج ڏاڙُو:** ذ. شفيع — ڇڏائيندڙ — وڪيل — سفارش ڪندڙ — وچوارو خيال ڪندڙ — پاسو وٺندڙ — پاران ڳالهائيندڙ — بدران ڳالهائيندڙ — ثالثُ — ٽِياڪُڙُ — وِچو. حمايتي. مددگار.

● **داڙهہ ج داڙهُون (ت):** ث. گوڙ — هُل — دوڙ — دَٻاءُ — خالي رُعبُ — ٻاهريون دٻاءُ.

● **داڙهہ ٻَڌڻُ:** دٻاءُ رکڻ — وڏي رقم ٻَڌڻ.

● **داڙهہ هڻڻُ:** خالي دٻاءُ رکڻ — هيسائڻ لاءِ رعب ويهارڻ — گوڙ ڪرڻ — هُلُ مچائڻ — دوڙ ٻَڌڻ.

● **داڙِي ج داڙِيُون:** ث. ونجهوٽِي راند ۾ هڪ هاري — ڏَري (ت). ڏڙهي راند ۾ ڪم ايندڙ ڪاٺ جي پٽي — ٻيٽ (ت).

● **داسُ ج داسَ:** ذ. صفت. [پرا. داس. سن. داس = ٻانهو] غلام — نوڪر — ٻانهو — گولو — خدمتگار — چاڪر — چوڪر — پڳهاردار — ٽَهليو — خادم. چيلو — مريد — شاگرد — ڏن ٻرو. (ث. داسي ج داسِيُون) صفت. اُپاريل — دَمِيَلُ — دم پُخت — رَنڌِيل.

— **داسُ ڪَرڻ:** غلام ڪرڻ — ٻانهو ڪرڻ — خادم ڪرڻ. اُپارڻ — دمڻ — رنڌڻ. ڏانديون ڪرڻ. ٻلو يا مڇي سيڻڻ (ت).

— **داسِي ج داسِيُون:** ث. ٻانهي — نوڪرياڻي — گولي.

● **داستَانُ ج داستَانَ:** ذ. (ف). آکاڻي — قصو — ڪهاڻي. ڳالهہ — ڪَٿا — وارتا — بيان — حڪايت — افسانو — فسانو — داستانو — روايت — ذڪرُ — نَقل — نَظير. وڏو قصو — سرگذشت — احوال.

— **داستَان گـو ج داستَان گو:** ذ. صفت. آکاڻي ٻڌائيندڙ — قِصا، ڪهاڻيون. نقل ٻڌائيندڙ — قِصہ خوان.

● **داستَانو ج داستَانَا:** ذ. داستان — بيان — آکاڻي — ڳالهہ — وارتا.

● **داستَانو (دستانو) ج داستَانَا:** ذ. (ف). هٿ جو جوراب — داستانو (شڪارين جو هٿ چاڙهڻ جو چمڙي يا ڪپڙي جو جوراب. پکيءَ جي چنبن کان بچاءَ لاءِ).

● **داسڙڪِي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊو محمد خان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● **داسڙا:** اسم خاص. سومرن جي هڪ ذات جو نالو.

● **داسڙو:** اسم خاص. شاهہ جي رسالي ۾ منسوب ڪيل چنيسر لاءِ _ چنيسر جو ڪناية نالو (سُر ليلا چنيسر. گر). "مُون ڪي ڇَڏِ مَرِ داسڙا! وَڃان نہ وٽوانڌ" (شاهہ).

● **داسڻُ ج داسڻَ (ڪ):** ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ رَسو — داماڻُ. (سڙهہ

Gul Hayat Institute

جو مکيہ واجھہ جنھن کي ڇِڪڻ سان سِڙھ جا ساڪا سپ ڪلي پوندا ۽ سِڙھ سنئون ٿيندو).

• **داسُ ج داسا:** ذ. [سن. دڙشٽ.] جاءِ جي ڇت ۾ ڪم ايندڙ چورس ڊگهي ڪاٺي – نندي ڪام – شھتيِرُ. ٿُلھي ڪاٺ جي پٽي. ڪاٺيءَ جو ڊگھو ۽ سَئون پَڇَرُ – ڪاٺي – لَڙھو – لَڪڙو. اُٺ جي پَلڻ جي پاسن وارو ڏَڪُ (بار وغيره جي جھَلَ جي ڪاٺي) (ت). ٿُلھو ڏُکو – ٿُلھي لَٺ – سَونٽو (ت). شڪارين جي اصطلاح ۾ بچاءَ لاءِ ڪنيل وڏي لَٺ يا ڪِلو (ت). خاص ڪري دروازي يا دريءَ جي سِردري واري پٽي. ڪاري جي ٻيڙيءَ جو هڪ عضوو. ٻيڙيءَ جي پاسي واري وٽ جو مٿيون سطحي تختو – درياءَ جي ٻيڙيءَ جي ڳَڙھ. پوک جو سوڪڙو صفت. ناسي يا ڪارو رڱيل ڪپڙو جيڪو غم طور پائجي.

• **داشت:** [ف. داشتن = رکڻ] گڏ ڪري رکيل مال، نقد وغيره.

– **داشتہ:** بنا نڪاح جي رکيل عورت – سُريت.

• **داعِيُ ج داعِيَ:** ذ. صفت. [ع. دَعَا = هن سڏيو] سڏيندڙ – سَڏُ ڏيندڙ – دعوت ڪندڙ – دعوت ڏيندڙ. دعوا ڪندڙ – فريادي – مُدّعي. دُعا ڪندڙ – خيرخواه – دعاگو. پيغمبر – مُبلغ – پرچار ڪندڙ.

– **داعِيُ مُداعِيُ (مُدّعي):** ذ. صفت. فريادي ۽ جوابدار – داعي – مُدّعي.

• **داغل:** ذ. گل جو هڪ قسم – داڳَل.

• **داغڻُ:** مصدر. [ف. "داغ" مان ورتل] نشان ڪرڻ – ڇُتو ڪرڻ – ٽِڪو ڪرڻ – داغ ڪرڻ – ڏَبو ڪرڻ – داڳَڻُ. ڏَنبُ ڏيڻ – ڏنيڻ – عيب ڪرڻ – عيبدار ڪرڻ – ڪارنهن لائڻ – ڪَلنڪُ لڳائڻ. ٽِڪو لڳائڻ.

– **داغُ ج داغَ:** ذ. نشان – داڳُ – ٽِڪو – ٽَڌو – ڏَنبُ – سڙيل هنڌ (بدن جو). ڦَٽ جو نشان – سِيٺُرو. ڪَلنڪُ – ڪارٺ – ڪارهن. نقص – عيب. زخم – ناسور – گھاءُ – ڇَھَڪُ – وَڍُ – چِيرُ. لَغارَ. طعام کي گيھ. بصر ۽ ڦوٽي جو داغ. ٽَڙڪو – وَگھار – رنج – غم – ڏک – درد – صدمو – وڇوڙو – وِرھُ. ڪنھن عزيز جي مرڻ جو غم.

– **داغ ٿيڻُ:** نشان ٿيڻ – ڏنب ڏيڻ – اثر ٿيڻ – عيب تي بيھڻ.

– **داغِ جِگَرُ:** ذ. دل جو زخم.

– **داغِ دارُ ج داغِ دارَ:** ذ. صفت. داغ وارو. داڳدار – داغ لڳل – داغي – داغيَلُ – ڪاري نشان وارو – ٽِڪي وارو – ڇٽ ڇٽ – ڇٽڪمرو. ڪَلنڪي – عيبدار. ڪارهڻ وارو – ڪارائتو. نشان وارو – ڪنھن جاءِ تان ڳري ويل ميوو – گيھ جي لغار ڏنل طعام – داڳي.

– **داغ دوزي ج داغ دوزيُونْ:** ث. زخم ڏيڻ – ڏنب ڏيڻ – گھاءُ ڪرڻ. ڪَلنڪُ ڏيڻ.

– **داغ سَڙَڻُ:** رڌڻ مھل ديگڙي ۾ گيھ جو سڙڻ.

– **داغ ڪَرَڻُ:** نشان ڪرڻ – ڇِٽا ڪرڻ – ڏَبا ڪرڻ – خراب ڪرڻ.

– **داغ لَڳائڻُ:** عيب لڳائڻ – بدنام ڪرڻ.

– **داغ لَڳَڻُ:** عيب لڳڻ – بدنامي ٿيڻ – نشان ٿيڻ. طعام جو ديگڙيءَ ۾ سَڙَڻ – جَلَڻ.

– **داغِيُ ج داغِيَ:** صفت. داغدار – داغيل – داغ وارو. ڇِٽي وارو – سڙيل – داغ ڏنل – نشانن وارو – ڏبن وارو – ڏنبي ڏنل. عيبدار – فقط گيھ ۾ رڌل جانور – باصري خشڪا.

– **داغِيُ ڪَرَڻُ:** ڪارو ڪرڻ – گنھگار ڪرڻ – ٽِڪو لڳائڻ.

• **داڦَ ج داڦُونْ (ت):** ث. صفت. [سن. سَتُوبَ = ٿَڦڻ. سن سُترايَن. سُتا = قائم ڪرڻ] ڏاڦ. پٽڙي گپ – گارو. سارين جي زمين کي پاڻيءَ ۾ ڏنل هَرُ – ريجُ ڏيڻ کان پوءِ ڏنل هَرُ. وڏو چيٽو – ٿاڦ. ث. صفت. وڏي ـ پارِي – ڳورِي.

– **داڦَ ڪَرَڻُ:** پاڻيءَ ۾ هَرُ ڪاهڻ.

• **داڦُ ج داڦَ:** ذ. صفت. پاري – ڳورو – ڳرو – ڳران. وڏو ڳڙو.

• **داڦڻُ:** مصدر. [سن. سَتُوبَ = ٿَڦڻ] دڦڻُ – مِٽِي يا چيٽو پٽ تي هٽڻ. گھٽو ڳالھائڻ – بَڪَڻ – ڪاڏھون جو ڪاڏي ڳالھائڻ – بڪواس ڪرڻ – بيھودو ڳالھائڻ – ڪوڙبدوڙ ڪرڻ – واهيات ڳالھائڻ – چُغلي هڻڻ. خراب ڪرڻ.

– **داڦَ ج داڦُونْ:** ث. ذ. اجائي بَڪَ – بيھودي گفتگو. گاري جي داڦ – راڳو – ليپو – چِنيَ.

– **داڦَ داڦَڻُ:** خراب ڳالھائڻ – واهيات ڳالھائڻ – دَڦ ڪرڻ. بَڪَ ڪرڻ – اجايون بيسود ڳالھيون ڪرڻ.

– **داڦَ ڪَرَڻُ:** اجايو ڳالھائڻ – واهيات ڳالھائڻ.

• **داڦوڙو ج داڦوڙا:** ذ. [سن. سُتُوبَ – ٿَڦڻ] اُٺ جو پيرُ – ترڻ

Gul Hayat Institute

مهل پاڻيءَ ۾ هٿ پير هلائڻ جي حالت – تاقوڙا. ڦـَدرُ پير.

• **داق:** فقيراڻو وڳو.

• **داڪَلَ ج داڪَلَ (ث):** ث. دڙڪو – داٻ – ها ها ماشا.

• **داڪُ ج داڪَ (ت):** ذ. پوڙهو. نَربلو.

• **داڳـَڻُ:** مصدر. [ف. داغ منجهان ورتل = نشان] نشان ڪرڻ. داغڻ – داغ ڏيڻ. ڏنڀ ڏيڻ – مال کي ڏنڀيرڻ سان ڏنڀ ڏيڻ. طعام کي بصريا ڦوٽي جو داغ ڏيڻ. ڏڪَ سان ڦٽڻ "مروڻءَ کي دونالِيءَ سان داڳي ڇڏيائين".

– **داڳُ ج داڳَ:** ذ. [ف. داغ جي بگڙيل صورت] دَاغُ. ڏنڀ – ڇُٽو. داسُ (ٻاڄي وغيره جو).

– **داڳُ ڏيڻُ:** داغ ڏيڻ.

– **داڳي:** ذ. صفت. داغي.

– **داڳِي ج داڳِيُونَ:** ث. نار جي پٽ ـ ڳاڏِي.

• **داڳينو ج داڳينا:** ذ. ڳـنڙي – ٻُجڪو – هـَڙ – بِدڙي – ٻُشڪو (ت) – ننگ. زيورُ – مٽِيُون – ڳـِهُ.

• **دَال ج دَالِيُونَ:** ث. [پرا. دال. سن. دَلَ = ڏرڻ] اناج جو هڪ قسم. ڏريل (مٽر، چڻا، مڱَ، ماهن، مهري، اڙد، چوڻرا، سڱڻي، مانجهلي، تُوهر وغيره ڏَريل – ٻاڄيءَ جو هڪ قسم.

• **دَال جُتيُن ۾ وِرهائڻ:** هڪ ٻئي کي موچڙا هڻڻ.

– **دَال روٽِي:** ث. دال ماني. غريباڻي خوراڪ. مڇي ماني. روٽي لنگوٽي. سادو گذران.

– **دَال روٽِي وارو هُئڻُ:** چڱي حيثيت وارو هئڻ. پنهنجيءَ وارو هئڻ. ٻي جو محتاج نہ هئڻ. دستوري گـذر سفر ڪرڻ جي لائق هجڻ.

– **دال خور:** دال کائو. گهٽو ڪري دال کائڻ وارو 'ڪنايتہ'. بزدل.

– **دَال ڪَڍڻ:** ڏاڍي مار ڏيڻ. پيڙي ڇڏڻ.

– **دَال ڳـَرڻ:** دال جو ڳري نرم ٿيڻ. پُهچي سگهڻ – وَس ڪرڻ – حيلو ڪرڻ – پُڄي سگهڻ – مراد ۾ ڪامياب ٿيڻ.

– **دَال ۾ ڪارو هُجڻ:** شڪَ هجڻ – انديشو هجڻ – ڪجهه خرابي هجڻ. گمان هجڻ – ڪو راز هجڻ.

– **دَال مَان سِيرو ٿيڻ:** ڀاڳ وارو ٿيڻ. هڪدم غريب مان شاهوڪار ٿيڻ "جي ڏنو ڀاڳ پيڙو تہ دال مان سِيرو" "جي ڏني بخت دٻ، تہ سِيري مان رَبُ".

– **دَال مَانِيءَ وارو هئڻ:** ث. دال روٽي وارو هئڻ. پوري پُني حيثيت وارو هئڻ.

– **دَال مانِي ڪَارَائڻ:** غريباڻو ڪاڌو ڪارائڻ. حاضر ڪاڌو ڪارائڻ. 'ڪنايۃ'. جيل موڪلڻ. جيل ۾ وجهڻ.

– **دَال نہ ڳـَرڻ:** پهچي نہ سگهڻ. وَس نہ هجڻ. مقابلو نہ ڪري سگهڻ. پُڄي نہ سگهڻ. ڪاميابي نہ ٿيڻ. پُهچ نہ هجڻ.

• **دَالانُ ج دَالاَنَ:** ذ. [ف] محراب جي شڪل وارن وڏن دروازن واري ڪوٺي – وڏو صُفحو. ٿنڀن سان ڏيڍِي. سُتُونُ دار ڏيڍي. جاءِ جو اڳڻ يا صَحَنُ. ايوان – ورانڊو – آڳـَنڌُ – دَالو. درياهه جي ٻيڙيءَ جي وچ مٿان تختن جو کليل ميدان.

• **دَال چِڪُنو:** ذ. پاري ۽ سَنکئي جو مرڪب (جو مَلَمَ ٺاهڻ ۾ ڪم اچي).

• **دَالچِينِي ج دَالچِينِيُونَ:** ث. [ف. دارچيني. سن. دَارُ = ڪاٺ + چِيني = چين ولايت جو] گرم مسالي (مصالح) جو هڪ قسم. هڪ خوشبوءِ دار وڻ جو ڇوڏو.

• **دَالڙو ج دَالڙا (ل.ت):** ذ. ڏهائي جو ٽانءُ – ساڙهو – ٻاڳيو (مُنهَن ويڪرو مال جي کِيرُ ڏهڻ جي ڪم ايندڙ) – ڏڪي. ننڍو ڪُنو.

• **دَالُو ج دَالاَ:** ذ. صفت. هَٺَ هيرو – پالِيَلُ. اَلبيلو – دادلو – ڇڙواڳ – ڇَرڙيو. (ف) ايوان – اڱڻ – ورانڊو – دالان. پرت جو هڪ قسم. اَنَ ڦاڪُن وارو گل (ث).

– **دَالو بنجڻ:** دادلو ٿيڻ. پيارو ٿيڻ. ڇڙواڳ ٿيڻ. هٺ هيرو ٿيڻ.

• **دَالهن (ت):** ث. ڪکن جو ٺهيل ننڍو ڪارو – تـُٻـٽـي.

• **دَالِي ج دَالِيُونَ (ل):** ث. ڳـَڏِي. اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَالِيڏَال:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالوَ.

• **دَالِيرِي ج دَالِيرِيُونَ:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **دَالِي ٽَنڊِي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَالِي وَڏِي:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَامَ:** ظرف. ع. هميشه ـ سدائين – دائم – قائم – شالَ هميشه هلي.

– **دَامَ اِقبالہ:** جملو. شَلَ هن جو اقبال دائما رهي.

Gul Hayat Institute

• **ڏامُ ج ڏامَ:** ذ. (ف) پکين ڦاسائڻ جو ڄار — ڄال — ڄاري — ڇَنڊُ — ڏِہِي. ڦاهي — ڦَنڊو — ڦاهو — ڪوڙ ڪو. سِرڪِڻِي — رَسي — نوڙي. دوکو — فريب. (سن) پئسي جو چوويهو حصو — چار ڪوڏيون. دَمڙي — ڪوڏِي. قيمت — مُلهه — نَرخُ — اَگهه — ناڻو — پئسو — جيئن "ڏامُ ڪري سڀ ڪام" ڪَرتُ. ڏِکهوڪيل. ڏوائن توري جو وَٽُ — توري جو هڪ وزن (هڪ تولو اَٺ ماسا).

• **ڏام اُڏائڻُ (ت):** ڄارُ وجهڻ. ڇند پکيڙڻ — لالچ رَکڻ.

— **ڏامدارُ ج ڏامدارَ:** ذ. صفت. ڏام وارو — ڦاهي وارو — پکي ڦاسائيندڙ — ماري — شڪاري. پاپي — ظالم — بي رحم (ت).

— **ڏام ڏُوالِيُ (ت):** برهه ۽ عشق جي ڦاهي.

— **ڏام رَکڻ:** ڦاهي اَڏڻ. ڀلؤ پکيڙڻ.

— **ڏام ۾ آڻڻ:** قابو ڪرڻ — ڦاسائڻ — مڪر ۽ فڪر ۾ آڻڻ — اثر هيٺ آڻڻ.

— **ڏام وجهڻ:** ڦاهي وجهڻ — ڦندو وجهڻ — ڇندُ ڪرڻ — مَندُ مَندِڻ.

— **ڏاميو ج ڏاميا (ت):** ذ.صفت. ڏام وارو. وڏو چور — پاڙاريدار.

• **ڏامادُ ج ڏامادَ:** ذ. (ف) ڌيءَ جو مُڙس — نِياڻو — نائِبي — ڄاٽو.

• **ڏامانُ ج ڏامانَ:** ذ. [ف] دامَنُ — پَلئُ — ڪِنارَ. آڪڙ ـ ڪاوڙ — دَهمانُ (ل).

• **ڏامڙو ج ڏامڙا:** ذ. ٿانءَ جو هڪ قسم. پِتَلَ جو دِلو — تامائِي — تامڙو.

• **ڏامَنُ ج ڏامَنَ:** ذ. (ف) چولي وغيره جو لٽڪندڙ پلئُ — ڏاوَنُ — پَلؤ — پانڌُ — پاند — پَهڳُ — ڇيڙو — جهولِي. جبل جي وٽ ـ پَر — دامان — ڪنار — ڪَپُ — ڪَس — مَتاڙ ـ حَدَ پنارو. آسرو — اَجهو — پناهه.

— **ڏامن پڪڙڻ:** پلاند جهلڻ — ڏاوَنُ وٺڻ روڪڻ — منع ڪرڻ — باز رکڻ. دامن جهلڻ. وٺڻ — مدد گهرڻ — آسرِي لڳڻ.

— **ڏامن پکيڙڻ:** پلاند پکيڙڻ — جهولي جهلڻ — دعا گهرڻ — خدا ڪان التجا گهرڻ. پنڻ — اميد رکڻ.

— **ڏامن ڪَشِي ڪَرڻ:** پرهيز ڪرڻ — ڪناره ڪَشِي ڪرڻ — پاڻ بچائڻ.

— **ڏامنگيرُ ج ڏامنگيرَ:** ذ. صفت. ڇهڻيل — چنبڙيَلُ. دعويدار — مُدّعِي. ساٿي — پاسو وٺندڙ — رفيق — پوءِ لڳ — مريد — طرفدار.

— **ڏامنگيرُ هُجڻ:** پيڇو ڪرڻ — پنيان پوڻ — تنگ ڪرڻ — ستائڻ — تڪليف ڏيڻ. چنبڙي پوڻ — پَڇڙ نہ ڇڏڻ.

— **ڏامن ۾ ويڙهڻ:** دامن ۾ لڪائڻ — اَجهو ڏيڻ — سهارو ڏيڻ — پناهه ڏيڻ — محفوظ رکڻ — سلامتي بخشڻ.

— **ڏامن جهلڻ:** پناهه وٺڻ — اَجهو وٺڻ — آسرو وٺڻ — اوٽ وٺڻ.

— **ڏامن وٺڻ:** دامن جهلڻ.

• **ڏامني ج ڏامنيون:** ث. [سن. سودامِني] ڪاٽ جو ننڍو ڏاسو — ٽوٽِي. ڏاوني (هه). ڪِنوڻِ ـ وِڄُ — وڄِئي — برق. ترني — ڪنگورُ. "مَکُ پَسِي مَحبُوبَ جو ارن ٿيون اولي. ڏامِنيون سڀ دُور ٿيون. اَنگ اندر جولي".(بودو).

• **ڏامڻُ ج ڏامڻَ:** ذ. ٻيڙيءَ جي وَنجهه جو رسو جنهن جي ڇڪڻ سان سڙهَ جا ساڪا يا چادرون سڀ ڪُلي پوندا آهن) — داماڻ — دامنُ.

• **دانُ ج دانَ:** ذ. [پرا: داڻُ. سن. دان > دا = ڏيڻ] بخشش — خيرات — ٻيڪ — ڀِکيا — پِنُ — پُڄُ — عطا — ڏاڻُ. عَطيو — اِمداد — اِنعام — تُحفو. ڏَنُ — ڏاڻُ — نَذرانو — سوکڙي — سوغات.

— **دانُ پُڄُ ج دانَ پُڄ:** ذ. دان — خيرات — بخشش. سوغات — تحفو.

— **دانُ پِنُ:** دانُ پُڄُ.

— **دانِيُ ج دانِيَ:** ذ. صفت. خيرات ڪندڙ — سخا ڪندڙ — سخي — فَيّاض — وڏي دل وارو — درياه دل.

— **دانِيُ پُرشُ ج دانِيَ پُرشَ:** ذ. صفت. سخاوت ڪندڙ — سخي مَرد.

• **دانُ ج دانَ:** ذ. صفت. [ف. داشتن = رکڻ] رکڻ جي جاءِ ـ گهر — جڳهه — مڪان — هنڌ. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ. جيئن: "آتشدان، قلمدان، شمعدان وغيره." (ف. مصدر. دانستن = ڄاڻڻ) ڄاڻندڙ — ڄاڻو. مرڪبات ۾ "فارسي دان، عربي دان، نادان وغيره".

• **دانا ج دانا:** ذ. صفت. [ف. مصدر. دانِستَن = ڄاڻڻ] ڄاڻندڙ — ڄاڻو — سياڻو — ڏاهو — عاقل — زيرڪ — هوشمند — عقلمند — ڳِڻَ وارو — هوشيار — ڀهڳڻ. چالاڪ.

— **دانا بِينا:** ذ.صفت. ڏسندڙ ۽ وائِسندڙ — عاقل هوشيار — سمجهو سياڻو. ڏاهو — اڪابرُ — هوشيار. اسم خاص. الله تعاليٰ جو صفاتي نالو.

Gul Hayat Institute

— **داناھُ ج داناھَ:** ذ. ف. داناء جي بگڙيل شڪل. صفت. ڄاڻندڙ — ڄاڻو — سُڄاڻُ — سُرِيتو — عقلمند — هوشيار — سياڻو — داناءُ.

— **داناھِي:** ث. ڄاڻ — پروڙ. سياڻپ — عقلمندي. هوشياري — ڏاهپ — چترائي — عقل — زيرڪي — سمجهه — ٻڌي — هوش — گيانُ.

— **دانائِي:** ث. ڏسو "داناهي".

• **دان بَنْدِي (داڻ بندي):** ث. [ف. دانَہ = داڻو + بَسْتَنْ = ٻڌڻ] بيٺل فصل تي ڍل ٻڌڻ جو طريقو — بيٺل فصل جي ڪٿَ يا اندازو.

• **دانبو ج دانبَا (ڪ):** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم — (گِسر جي جنس مگر رنگ ڳاڙهيرو ۽ اڇا پتا. ڊيگهه اڌ فوٽ کان ڏيڍ فوٽ تائين).

• **دانڊلَڻُ:** مصدر. [ھ دانڊلَنا = دانڊل ڪرڻ] دانڊل ڪرڻ — گَنھ پِيْھَه ڪرڻ — رڳڙو ڪرڻ — جهڳڙو ڪرڻ — جهيڙو ڪرڻ — لَڙ ڪرڻ — آئِٽَڻ — جهُنْڊَڻ — تڪرار ڪرڻ — ٻائيتال ڪرڻ — ڪروڌ ڪرڻ. ٺڳي ڪرڻ — چالاڪي ڪرڻ — چشم بندي ڪرڻ — جادو ڪرڻ.

— **دانڊل:** ذ. جهڳڙو — جهيڙو — ڦڏو — گهِپي — رَڏي — ڪِل ڪِل. ٻائيتال — ماناڻ. ريڙه پيڙه.

• **دانڏُولَڻُ:** مصدر. دونڌاڙڻ — دانڊلڻ. ڪَڪ ڪرڻ. ڏڪ ڏيڻ.

— **دانڊولو ج دانڊولا:** ذ. لوڏو — جهوبو — ٽيلهو — جهوڪو.

• **دانَرُ ج دانَرَ (ل):** ذ. صفت. اڻ وڻندڙ — بدشڪل — بيڊولو — ڪُڏَپ. ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

— **دانِسْتُ:** ث. [ف. دانِسَتْنَ = ڄاڻڻ] ڄاڻ — دانش — پروڙ — واقفيت. راءِ ـ سمجهه.

دانِسْتگِي: ث. ڄاڻ — ڄاڻپ. سمجهه — خيال — راءِ ـ عِلمُ. —

— **دانِسْتَ نَامُو ج دانِسْتَ نَامَا:** ذ. رپورٽ — اطلاع — سڃاڻپ جو بيان — خبر — جاچ — تلاش — پَنچ نامو.

— **دانِسْتَ وِھَارَڻُ:** پنچات سڏائڻ — تلاش ڪرڻ — ڳولا ڪرڻ.

• **دانِسْتَہَ:** ظرف. ڄاڻي ٻجهي — سمجهي ڪري. "دِيْدَہْ دانِسْتَہْ" = اکين ڏٺو — اکين اڳيان.

• **دانِسْتِي ج دانِسْتِيُونْ (ت):** ث. ڪَنگهه.

• **دانِشْ:** ث. (ف. دانستن = ڄاڻڻ) ڄاڻ — ڄاڻڻ — ڄاڻپ — سمجهه — عقل — فهم — ٻوڌ — علم.

— **دانِشْ مَنْدُ ج دانِشْ مَنْدَ:** ذ. صفت. عاقل ـ سمجهو — هوشيار — ڄاڻو — سياڻو — عقلمند — ڏاهو — داناءُ — ٻڌوانُ — سڪيل.

— **دانِشْمَنْدِي ج دانِشْمَنْدِيُونْ:** ث. دانائي — عقل — سمجهه — هوشياري — عقلمندي — فراست — حڪمت.

— **دانِشْ وَرُ:** ذ. صفت. — سياڻو — ڏاهو — عقلمند — سَمجهُو — ذهينُ — دانشمند.

— **دانِشْ وَرِي:** ث. سياڻپ — عقل — ڏاهپ — علم. حڪمت. سائنس — وگيان — هنر.

• **دانِشڻُ (ڪ):** مصدر. گهٽي ٻڪ ٻڪ ڪرڻ — جهَڳِي هڻڻ — گوڙ شور ڪرڻ.

• **دانْغُلُ:** ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻسارڪو وڪر. (گاهه جو هڪ قسم. پن ڊگها ۽ پُردار شاخون. گل ميرو آسماني).

• **دانْق:** ذ. (ف). سِڪي جو هڪ قسم — چانديءَ جو هڪ ننڍو سڪو — درهم جو ڇهون حصو — دانگ.

• **دانْگُ ج دانْگَ:** ذ. (ف). توري جو هڪ وزن — ڇهن رتين جو هڪ وزن. مثقال يا درم جو چوٿون حصو. (طبي اصطلاح ۾ وزن چار رتيون. شرعي اصطلاح ۾ ٻه رتيون ۽ ايراني ايڪيھه جَوَ آهن). ڪنهن به شيءِ جو ڇهون حصو — حصو — پاڳو — ٽڪرو. ظرف — ڏس — پاسو. ذ. صفت. بيوقوف — عقل وِيَلُ. ٽَڙيلُ — نياڳو. بدمعاش — چور — ڪُوڙو (ت).

— **دانگرِدانگُ (ت):** ذ. صفت. تمام وڏو بدمعاش — آڙاھ لُچ.

— **دانْگُو ج دانْگَا:** ذ. صفت. بي وقوف. موڳو. بدمعاش — ڪَرَيلُ. ڍنگو. پليت. اندر ڪارو.

— **دانْگُوڙو ج دانْگُوڙا (ت):** ذ. صفت. دانگو — اندر ڪارو — مُنهن ڪارو — دانگيءَ جهڙو.

• **دانگُوڙو ج دانگُوڙا (ت):** ذ. پاڻيءَ جي حوديءَ جي حاطي جو دَرُ.

• **دانْگِي ج دانْگِيُونْ:** ث. ماني پچائڻ لاءِ ٺڪر جو ٿانءُ. ٺڪر جو تَئو.

— **دانْگِي ٻَڃِڻِي ڪُتِي جِڻِي ذات پَرکڻُ:** نقصان سَهي ٻئي جي لياقت پرکڻ.

— **دانگِي چِڙهڻُ:** ڏڪار پوڻ — گهر جو خرچ وڌي وڃڻ — معيار زندگي اوچو ٿي وڃڻ.

— **دانگِي گهُمائڻُ:** بڇڙو ڪرڻ — منهن ڪارو ڪرڻ.

— **دانگِي مُنھَن تي مَلڻُ:** شرمسار ڪرڻ — خراب خوار

Gul Hayat Institute

ڪرڻ – تعدي ڪرڻ.

– **دانُو:** اسم خاص. (ف. دانستن = ڄاڻڻ مان نڪتل) نالو ماڻهوءَ جو.

• **دانهُ ج دانهَ:** ذ. صفت. (ف). دانا – داناهه – داناءُ – سياڻو – ڏاهو – سمجهو.

• **دانهڻ:** مصدر. دانهن ڪرڻ – ڪُوڪَ ڪرڻ – رڙ ڪرڻ – ڪُوڪڻ رڙڻ. واءِ ويلا ڪرڻ. سڏڻ – فرياد ڪرڻ – پُڪارڻ.

– **دانهَنَ ج دانهُون:** ث. رڙ – ڪُوڪ – پُڪار – رِيهُه – راڙو – واڪو. روڄ – رودَنُ – رڙو رڙ – واءِ ويلا – ٻاڪر ڪُتو – زاري – راڙهو. سڏُ – پُڪار – ڪُوڪارُ – فرياد – نالش – آهَ – شڪايت.

– **دانهَنَ جو داد ڪَرَڻُ:** فرياد ٻڌڻ – داد رسي ڪرڻ – انصاف ڪرڻ. آهه زاري جو قدر ڪرڻ – دانهن ورنائڻ.

– **دانهَنَ ڪَرَڻُ:** فرياد ڪرڻ – پُڪار ڪرڻ – رڙ ڪرڻ – شڪايت ڪرڻ.

– **دانهَنَ ڪُوڪَ ج دانهَنَ ڪُوڪُون:** ث. فرياد – دعوىٰ – شڪايت – آه و زاري. فرياد فريو.

– **دانهِرُ ج دانهِرَ:** ذ. صفت. دانهون ڪندڙ – دانهيندڙ – دانهين – رڙيون ڪندڙ – واڪا ڪندڙ – عرضدار – دانهُن ڪرڻ جو عادي – هر وقت شڪايت ڪرڻ وارو – بي صبرو.

– **دانهوڙِي ج دانهوڙِيُ:** ذ. صفت. دانهن ڪندڙ – فرياد ڪندڙ – عرض ڪندڙ – شڪايت ڪندڙ – واڪا ڪندڙ – هردم پُڪاريندڙ.

– **دانهُون دانهَنَ لائڻُ:** دائما دانهون ڪرڻ – لڳو لڳ دانهون ڪرڻ – رڙين تي رڙيون ڪرڻ – پيو روئڻ – هردم پڪاريندو رهڻ.

– **دانهِيرُ ج دانهِيرَ:** ذ. صفت. دانهرُ.

– **دانهِينُ ج دانهِينَ:** ذ. صفت. دانهن ڏيندڙ – فريادي. "ڏي دلاسو دلربا، دانهين آهن در تي بينا" (مولوي احمد ملاح)

– **دانهين ٿيڻ:** فريادي ٿيڻ.

– **دانهِينَ وارِي دانهَنَ:** ث. راڙي واري ڪُوڪ. وڏو اعتراض – وڏو واڪو – واويلا – راڙ گهوڙا.

– **دانهِينَ وارِي دانهَنَ ڪَرَڻُ:** بالڪل گهڻو پڪارڻ. حقي دانهن ڪرڻ.

• **دانهِينڻ ج دانهِينڻ (ت):** ث. مڇَ يا ڏِيَنِ جي مُٺِ (جا نوڙي وٽڻ ۾ ڪم اچي).

– **دانهِينَ وِجهَڻُ:** فساد اُٿارڻ – جهيڙو وڌائڻ. ڳالهه کي ٽيڪو ڏيڻ – سفارش ڪرڻ. مڇَ يا ڏِيَنِ جو مُڇو، نوڙي وَٽڻ وقت وجهڻ.

• **دانِيُ ج دانِيَ:** ذ. راڪس – ڀُوتُ – جِنُ – ديوُ. پريت جيڏو – هيبتَ جهڙو – دَئيتُ – راڪاس – ڏينارو.

• **دانِيال:** اسم خاص. هڪ پيغمبر جو نالو.

• **دَاڻُ دَاڻُ:** ث. [ف – دانهَ دانَ] ڪڻا – داڻا – ٻِجُ. ذرا ذرا – پُرزا پُرزا – ترتر – پور پور – پُڪا پُڪا. ٻر ٻُر – ٻُٽار – آرايون.

• **دَاڻُو ج دَاڻا:** ذ. [ف – دانَه = داڻو. گ. داڻو. پرا. ڏنا. سن. ڌانيَہ] هڪ عدد – ڪڻو. اَنَ جو ڪڻو – اناج – ٻِجُ. ننڍڙو ذرو – اَنِي ذَرو – جُزو. هارَ ۾ پيل هڪ هيرو يا جواهر – مڻيو – موتي – مڻڪو. ماتا جو هڪڙو جسم تي داغ – چِٽو – چِٽڙو. گهوڙي جو ڪاچ جهڙوڪ، چِٽا، جوئر، جَوَ وغيره.

• **دَاڻَا:** ذ. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ. اَنَ جو ٿورو انداز. جيئن "اَنِي داڻا، لُوڻَ داڻا" وغيره.

– **دَاڻُو پاڻِي:** ذ. اَنَ پاڻي – آبداڻو – ڪاڌو پيتو – رِزق. قِسمت – نصيب – لِکيو – ڀاڳ – ڪنايت. حياتي – زندگي.

– **دَاڻُو پاڻِي هُئَڻُ:** قسمت ۾ هئڻ. حياتي هئڻ.

– **دَاڻُو پاڻِي ڪَٽَڻُ:** حياتيءَ جا ڏينهن پورا ٿي اچڻ – حياتي پوري ٿيڻ.

– **دَاڻُو پَڙهِي هَڻَڻُ:** جادو ڪرڻ – اکر ڪرڻ – ميرو اکر ڪرڻ – ٽوٽو ڦيٽو ڪرڻ – جوئر جي ڪڻي تي مُرليءَ جي مُنڍڻ لاءِ منتر پڙهڻ.

– **دَاڻِي دَاڻِي تي مُهر هُئَڻُ:** مقرر نصيب ضرور ملڻ – هڪ جو نصيب ٻئي کي هرگز نه ملڻُ.

– **دَاڻِي دَاڻِي جو مُحتاجُ:** صفت. غريب – گهرجائو – گهرجائتو.

– **دَاڻيُون پَاڻيُون وَڃَڻُ (دَاڻيون پاڻيون وڃڻ):** چٽ يا خراب ٿيڻ – سمورو خراب ٿي وڃڻ.

• **دَاوُ ج دَاوَ:** ذ. (ف) داءُ – وارو – چال – چالو. گهيرو – ڦيرو (راند جو) نڳي. حيلو – وسيلو.

• **دَاوَرُ ج دَاوَرَ:** ذ. [ف. دادور. داد = انصاف + آوردن – آڻڻ <

Gul Hayat Institute

ڏادوَرُ > ڏاوَرُ] انصاف ڪندڙ – عادل. مُنصف. بادشاهه – سلطان – شاهه – راجا – عظيم – اعليٰ – سڀ کان مٿي. خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

– **ڏاوَرِ مَحشَر:** قيامت جي ڏينهن سڀني جو فيصلو ڪرڻ وارو – خدا تعاليٰ.

• **ڏاوَڻُ ج ڏاوَڻَ:** ث. دامَنُ – پلاند – پلئو – پوتيءَ جي ڪُنڊَ – ڪپڙي جي ڪنارِ _ پاندُ.

– **ڏاوَڻُ وَٺَڻُ:** دامن وٺڻ – سامر پوڻ – پڪو آسرو ڪرڻ.

• **ڏاوِڻ ج ڏاوِڻيُون (ڪ):** ث. ڏَڄ – ڇاتي.

• **ڏاوَڻ ج ڏاوَڻُون:** ث. ڪاٺ جي پيتيءَ جو هڪ قسم – پَڃَرُ – ڪايو. لَڙهو – چَڙهو – چَڙهي – داسو.

• **ڏاهَڙ ج ڏاهَڙيُون (ت):** ث. دباءَ – آڪَڙ.

• **ڏاهُ ج ڏاهَ:** ذ. [سن. داهه: دهه = سڙڻ] مڙدي کي جلائڻ لاءِ ڪاٺين جو مَڇُ – چِڪيا – آڙاهه – ڏاگهه. اگنِي سنسڪار – مڙدي کي ساڙڻ جي ڪِريا.

• **ڏاءُ ج ڏاءَ:** ذ. [سن. درَوَيَه = ناڻو: ٻالِي دَوَ: پرا. دوا] شرط ۾ ٻڌل رقمَ – جوا جي پِڙ ۾ رکيل رقم – جُڳَ ۾ رکيل رقم – شرط يا جُوا جي جڳَ کي هيٺوڪرڻ جي حالت. ڏاري جو وارو – گهُمرو – وَجههُ – موقعو – چالبازي – فريب – موقعو – گهاتُ – سمجهه – ڦيرو – وڪڙ – وَرُ – ساڄي – ٽِڪُ – ڪُٽو – ٻُلُ – ٽِڻِ. ڏاڻُ – اٽڪل – تجويز. پٽرجو هڪ قسم – ڪنيارن کي رنگ طور ڪم ايندڙ ڳاڙهو پٽر.

– **ڏاءُ اچَڻُ:** وجهه ملڻ – موقعو ملڻ – ڪُٽو پوڻ.

– **ڏاءُ ڏيَڻُ:** وجهه ڏيڻ – ٻُل ڏيڻ – موقعو ڏيڻ. ڪنيار جو ڪچن ٿانوَن کي مٿان مِٽيءَ جو راڳو ڏيڻ.

– **ڏائـِرُ ج ڏائـِرَ:** ذ. صفت. ڏاءُ وارو – ڏاءُ ڪٽندڙ. ڏاءُ هٽندڙ.

– **ڏاءُ رکَڻُ:** جوارين جي اصطلاح ۾ _ بازي رکڻ – شرط رکڻ.

– **ڏاءُ گَسائِڻُ:** وارو گسائڻ – وجهه وڃائڻ – موقعو ناري ڇڏڻ.

– **ڏاءُ لڳَڻُ:** وجهه لڳڻ. ڪمائيءَ يا پيدائش ۾ گهٽ اضافو ٿيڻ.

– **ڏاءُ هَٽڻُ:** چوپڙ راند ۾ ڏارو اُڇلڻ – وارو وٺڻ. نصيب آزمائڻ – بخت آزمائڻ.

• **ڏائِڊُ (ڪ):** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

• **دائِرُ:** صفت. [ع. دارَ = هو ڦريو – هن چڪر ڪاڏو] دوره ڪندڙ – ڦرندڙ. زير تجويز–درپيش. اڳيان آيل قاعدو.

– **دائِرُ ڪَرَڻُ:** رجوع ڪرڻ – اڳيان ڪرڻ – هلائڻ (مقدمو) – سلسلو شروع ڪرڻ – حڪم جاري ڪرڻ.

– **دائِرو:** ذ. گهيرو – چَڪَرُ – گول – ڦيرو – چيڪلي – پڙُ – حَلقو – مَدارُ. دوستن جو ميڙ – زُمرو – گروهه. جاءِ _ جڳهه – اوطاق. مسلمان فقيرن جي ويهڻ جي جاءِ _ آستانو – مڪان – اوتارو. "هَڙَ ۾ تماڪ ته جهنگ مڙوئي دائرو" – ڏِيبڪي – هڪ باجي جو نالو جيڪو هڪ پاسي کان کليل هوندو آهي ڪَنجري.

• **دائِري ج دائِريُون (ت):** ث. مسخري – کل – يوڳ.

– **دائِري وِجهَڻُ:** چرچا ڪرڻ – مسخري ڪرڻ.

• **دائِريو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دائِم:** ظرف. [ع. دام = هن ڄَتاءَ ڪيو] هميشه _ سدائين – مُدام – سدا – نِتُ – ٻارهوئي – دائما – دائمي. پڪي طرح.

– **دائِمًا:** ظرف. دائم – هميشه _ سدائين – دائمي – لڳو تار.

– **دائِمُ المَرِيض:** ذ. صفت. هميشه بيمار رهندڙ – سدائين بيمار.

– **دائِمي:** ظرف. هميشه جو – سدائين جو – مُدامي.

– **دائِمي تاڪِيدُ:** ذ. هميشه جو حڪم نامو يا منع نامو – پڪو حڪم يا فرمانُ.

• **دائِڻُ (ت):** مصدر. وهنجڻ. ماءَ جي ڏَڄ پيئڻ. ڌائڻ.

• **دائُو:** اسم خاص. نئي بارڻ جي الهندي طرف هڪ جبل جو نالو.

• **دائُود:** اسم خاص. (عبراني) هڪ پيغمبر جو نالو. جو بادشاهه ۽ نبي هو. هن تي زبُور جو آسماني ڪتاب نازل ٿيو هو.

– **دائُودِي:** ث. صفت. دائود جو – دائود وارو (آڙاهه جيڪو لوهه کي ڳاري ڇڏي) "دائودي ڏيون ڪري، رَڪَن ڪونهي رنگُ" (شاهه). هڪڙو زردي مائل اڇو گـُلُ – دائودي گـُلُ – ڪٽڪ (سفيدي مائل ڪٽڪ جو قسم).

• **دائُود پوٽا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **دائِي ج دائِيُون:** [ف. دايَه. گ. دائي. پرا. ڌَتي] وِيَم ڪرائيندڙ – ٻار ڄڻائيندڙ عورت – ٻَچ پياريندڙ عورت – ڏَڄ ڌارائيندڙ عورت – ننڍي ٻار کي پاليندڙ – نپائيندڙ – سنڀاليندڙ – ٽهل ٽڪور ڪندڙ – خدمت ڪندڙ – ٽَهلِي – ٻانهي – نوڪرياڻي – خدمتگار.

Gul Hayat Institute

— **دَائِي کَانْ پيٽ لِڪائِڻُ:** حال مَحرَم کان ڳالهه مخفي رَکَڻُ.
— **دَائِي کان دُنُ ڳُجهو نہ هُئَڻُ:** حال محرم کي سَمُورِي حقيقت معلوم هئڻ.
— **دَائِپائِي ج دَائِپائِيُونَ:** ث. دائپو. تيمارداري — ٽهل — خدمت — چاڪري.
— **دَائِپُو ج دَائِپا:** ذ. دائي جو ڪم — دائپڻو — ٻار ڄڻائڻ جو ڪم — ٻار پالڻ يا کيڏائڻ جي نوڪري. چاڪري — خدمت — ٽهل. مسخري (ت).
— **دَائِپُو وجهَڻُ (ت):** مسخري وجهڻ — مسخري لائڻ.
— **دَائِڪو ج دَائِڪا:** ذ. صفت. دائيءَ وارو — دائيءَ جو — دائيءَ سان واسطو رکڻ وارو.
• **دَائيدانَا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.
• **دَايَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. دائپو ڪندڙ.
• **دَايڪ:** صفت. [سن]. ڏيندڙ — ڏيڻ وارو. جيئن "سک دايڪ" وغيره.
• **دَايِم:** ظرف. (ع) دائم.
— **دَايِمَا:** ظرف. دائما — هميشه لاءِ ـ سدائين لاءِ.
• **دَايو ج دَايَا:** ز. (سن. ڌاتري). دائي جو مذڪر. نوڪر — ٻار سنڀاليندڙ — ٻار نپائيندڙ.
• **دُبُ:** ذ. ع. رِڇُ.
— **دُبُ اَصغَرَ:** ذ. اتر قطب جي ويجهو ستارن جي رڇ جهڙي ننڍي شڪل — ننڍڙو رِڇُ.
— **دُبُ اَڪبَرَ:** ذ. (ع) آسمان جو هڪ بُرج يا نکٽ. ستن تارن جو ميڙ — سپت رِشِي. اتر قطب جي ويجهو ستارن جي رڇ جهڙي وڏي شڪل — وڏو رِڇُ — ڪَتَ.
• **دُبَارو ج دُبَارَا:** صفت. [ف. دُو = ٻه + بار = گهمرو] ٻيو دفعو — ٻيو گهمرو — ٻِيهَر — موٽِي — وَرِي — ٻيو ڀيرو.
• **دَبَائِي ڄَتَ:** اسم خاص. ڄتن بلوچن جي قبيلي جو نالو.
• **دُبِدَا:** ذ. [سن. دُودا] دل جي ڪوتائي دل جي ٻيائي — سَنسو — شَڪُ — دولاب — ٽَڪِي.
• **دَبدَبُو ج دَبدَبَا:** ذ. [ف. دَبدَبَہ = دبدبو] دَبدَبو — شان شوڪت — رُعب تاب — ڀَپڪو — ڌام ڌوم — تُومان — شور — آواز — زور سان ڳالهائڻ.
• **دَبَرَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **دُبُرِ ج دُبرِيُونَ:** ث. ع. پچاڙي — پُٺ — پِٺِيجو. ڪِين — گُد يا — مَقعد.
• **دَبَرَڻُ (ت):** مصدر. تپ ۾ وَڪِلڻ — بيهوشيءَ ۾ ڳالهائڻ — ٽَڙيو ڳالهائڻ.
— **دَبَرَ ج دَبرُونَ:** ث. بيهوشيءَ ۾ ڳالهائڻ — وَڪلڻ.
• **دُبَرِ واهڻ:** اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **دَبِسْتَانُ:** [ف. آدَبستان. ادب = چڱي حالت + سِتان = جاءِ] اسڪول — مَڪتَب — مَدرِسہ — تعليم گاهه.
• **دَبِگَرُ ج دَبِگَرَ:** ذ. صفت. چمڙي جون ڏِلون ٺاهيندڙ — سپر ساز. چم جا دَٻا ٺاهيندڙ. دَٻيُونَ جوڙيندڙ. نغارن کي چَمُ مَڙهيندڙ. دبگر.
• **دَبَلَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهه ۾)
• **دَبلا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **دَبو ج دَبَا:** ث. [ع. دَبَة = گيهه جو ٿانءِ] چمڙي جي ڪُلِهي (جا گيهه يا تيل جي رکڻ جي ڪم اچي). دَٻِي — آڏڙِي. (ث. دَبِي ج دَبِيُونَ.)
• **دَبِيرُ:** ذ. لکندڙ — ڪاتِبُ — مُنشي — مضمون نگار — مُصَنف — (ڪتاب لکندڙ). مُؤلِف — سيڪريٽري — مشهور شاعر مرزا سلامت علي لکنوي جو تَخَلصُ.
— **دَبِيرِ فَلَڪُ:** ذ. هڪ تاري جو نالو — عطارد — ٻُڌُ — وِهَاڻو.
• **دَبُ:** اسم خاص. تعلقي اُٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **دَبَ ج دَبُونَ:** ث. [سن. دَمُ = دَبڻُ] مٿان کان هيٺ تي زور — پيڙ — داٻُ — پيڙو — دٻاءُ. سختي — زور — تاءُ — تَابُ. چَندَ — چيڀ — ٽڙي — جَبرُ — زبردستي — ڀَپڪي — تَنبيهَہ.
— **دَبِ ٻِٽائِڻُ:** ڌمڪائڻ — دڙڪو ڏيڻ — تنبيهه ڪرڻ.
— **دَبجَڻُ:** ڪنهن شيءِ جو هيٺان اچي وڃڻ — پيڙهجڻ — پِچَڻ — سوڙهو ٿيڻ — پِيچَڻ — چِپجڻ. هِيسجڻ — مغلوب ٿيڻ. پُورجَڻ — ڍڪجڻ.
— **دَبجِي وَڃَڻُ:** هيسجي وڃڻ — سست ٿيڻ — هيڻاهين اختيار ڪرڻ.
— **دَبَ دَٻاءُ ڪَرَڻُ:** زور آڻڻ — سخت برتاءُ ڪرڻ — رعب تاب رکڻ.
— **دَبَ دَسَ ڪَرَڻُ:** زور سان مڃائڻ — لاچار ڪري قبول ڪرائڻ — زبردستي ڪرڻ — دَبَ ڦَس ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **دَبَ ڏيڻُ:** زور ڏيڻ – پِيڙ ڏيڻ. سختي ڪرڻ – تنگي ڪرڻ.
– **دَٻڙ دُسَ:** ث. زبردستي – زوراوري – ڏاڍائي – ٻُوسات. زور – ڏاڍُ – جَبَرُ – عام جهيڙو – دنگو.
– **دَٻڙَ دُسُونس ڪَرڻُ:** ڏاڍُ ڪرڻ – زوراوري ڪرڻ. ماري ڪُٽي ڪم پورو ڪرڻ – ڏاڍِ مڙسي ڏيکارڻ.
– **دَبَ قُسَ:** ث. دبَ دُسَ – زوربار – دٻدٻاءُ – زبردستي – قانون جي خلاف – ڏاڍَ مُڙسي – مرضيءَ جي خلاف.
– **دَبَ قُسَ ڪَرڻُ:** زور مس ڪري مڃائڻ يا لاچار ڪرڻ – زوري قبول ڪرائڻ – بي قاعدگي ڪرڻ.
– **دَبَ ڪَيڻُ:** تنبيهه ڪرڻ – جُٽ ڪرڻ – جهِٽڪَڻُ – چِڙٻَڻُ – دڙڪو ڏيڻ.
– **دَٻلَتَ ج دَٻلَتُونْ:** ث. دَبَ قُسَ – دٻردُونس (دٻڙدُسَ).
– **دَٻنامُو ج دَٻناما:** ذ. تنبيهه – تاڪيد – ملامت.
• **دَبَ ج دَٻُونْ (ڪ):** ث. ڏندن جي چوگرد وارو گوشت وارو حصو – مَهار – مالهِي.
• **دبُ رتَنُ:** ذ. بي بَها موتي – انمول هيرو.
• **دبُ ج دَبَ:** ذ. اوڊ. ڍَڪ.
– **دَبُ ڪَرڻُ:** هوا ڪان پاڻ کي لِڪائڻ – بدن کي گرم رکڻ لاءِ هڪبئي مٿان اوڇڻ (جهڙوڪ چادر – ڪمبل – لحاف) وجهڻ.
• **دِبَ ج دِٻُونْ:** ث. (آواز) ڪرڻ جو آواز – ٺِهڪو – دَٻڪو – دَٻڙاٽ. پُٺن تي هنيل ڏڪ – مُڪَ.
• **دُٻا:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻاري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **دَٻالَتَ ج دَٻالَتُونْ:** ث. (سن. دَمْ = دَٻَڻُ) دٻاءُ وجهڻ – زور وجهڻ – مٿان زور ڏيڻ – پچائڻ – پيچائڻ – پيچائڻ – سوڙهو ڪرڻ – نِپوڙڻ – پيڙهڻ – چيپائڻ – پُورڻ – دٻڻ – لَتِڻ – دفن ڪرڻ – دُوسڻ – لِڪائڻ – چپائڻ. هيسائڻ – عاجز ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – ڏمڪائڻ – دڙڪو ڏيڻ – ڏڏو ڏيکِر ڪرڻ. زبردستي پرائي مال تي قبضو ڪرڻ – غَضَبُ ڪرڻ.
• **دَٻائِڻُ:** مصدر. [سن. دَمَنَ. دَمْ = زور ڏيڻ] زور ڏيڻ – هيسائڻ – اک ڏيکارڻ.
– **دَٻاءُ ج دَٻاءَ:** ذ. زور – داٻ – ٻوجو – ٻوجهه – ٻار. رُعب – تاب – هِيسَ – دِپ – ڏَهڪاءُ – خوف – ڏمڪي – دَٻڙَ – دَڙَبَ – دُڏڪو – دڙڪو – ڏَڏو ڏيکَرُ – دَهْمان – دهشت – سختي – جَبَرُ. زبردستي.
– **دَٻاءُ رَکَڻُ:** زور آڻڻ – زبردستي ڪرڻ – زور بار ڪرڻ.
• **دَٻْدا:** ث. ڪوتائي – ٻيائي – دَبْدا.
• **دبُ دَبُ:** ذ. (آواز) ڪُٽڻ يا ڏَڪَن هڻڻ جو آواز – ڏَڪ ڏَڪ. پريل دنگي کي ليٽائي شراب ڪڍڻ وقت آواز ٿيڻ – گهَٽُ گهَٽُ.
– **دَبَ دَبَ ڪَرڻُ:** ڏاڍيان ڏڪ هڻڻ.
• **دَٻْدٻو ج دَٻْدَٻا:** ذ. [ف. دَبْدَبَهْ] رعب تاب – شان و شوڪت – حشمت – هاڪ – ٺَٺُ – ٺاهه ٺوهه – ٽُومان – اڊمبر – پيڪو – ڏامَ ڏومَ. طاقت – جَبْروتُ – ڏهڪاءُ. آب – مان – شان – اقبال – مرتبو – وڏو عهدو – درجو.
• **دَٻَرَ ج دَٻرونْ (ڪ):** ث. ڏَڙڪي – رِلي – گودڙِيْ. رِلهڪو – رلهي. ڏٻر.
• **دَٻِڙا (ت):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.
• **دَٻڙائِڻُ (ل):** مصدر. دَٻائڻ – ڏمڪائڻ – دَبَ ڪيڻ – تنبيهه ڪرڻ.
• **دَٻڙ دُلِيْ ج دَٻڙِ دُلِيُونْ (ل):** ث. ٿلهي متاري – وَٽرُ سَٽَرُ.
• **دَٻِڙِنگ (ت):** ذ. (آواز) مٿان ڪِرڻ جو آواز – ٺَهڪو – دَٻڪو.
– **دَٻڙِنگ ڪَرڻُ:** ٺَهڪو ڪري ڪِري پوڻ – اوچتو ڪري پوڻ.
• **دَٻسُ ج دَٻسَ** ذ. اڙتَ ٺيرائڻ جو هٿيو – آڏاڻي جو مُنيو.
• **دَٻسُڙُو:** ذ. ماتا جي بيماريءَ جو هڪ قسم – ننڍي ماتا.
• **دَٻَڪُ ج دَٻَڪَ:** ذ. وَهَٽَ کي چيڪ نه ڇڏڻ لاءِ اڳئين ۽ پوئين پيرن ۾ ٻڌل رسو – ڏاڻُ – ڏاوَڻُ. ٽِيلين مان ٺهيل ماني رکڻ جي ننڍي پِنْڊِي – دَٻڪي – ڇاپَ (ت). نشان – چُٽو – داغ – داٻُ.
• **دَٻڪا (ت):** ذ. پرت جو هڪ قسم.
• **دَٻڪڻُ:** مصدر. [سن. دَمْ = دَٻَڻ] لِڪڻ – ڇُپڻ – گُجهو ٿيڻ. دِٻڻ – دِپ ڪرڻ. ٻيهي رهڻ – ساهي پٽڻ. ترسڻ.
– **دَٻڪُ ج دَٻڪَ:** ذ. ٺَهَرَ – ٺانَهرَ – ٻيهَڪ. داٻو – دِاٻو – مانجهاندو – ٿورو آرام.
– **دَٻڪائِڻُ:** مصدر. ترسائڻ – ٻيهارڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏٻڪوءُ ج ڏٻڪا:** ذ. ٿوري بيهڪ — داٻو — ڏاٻو.

• **ڏٻڪوءُ ج ڏٻڪا:** ذ. (آواز) گھڻن شين جي ڪرڻ جو آواز — ڦھڪو — ٺپڪو — ڇپڪو. گھوڙي وغيره جي پيرن جو آواز.

• **ڏٻڪوءُ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏٻڪي ج ڏٻڪيون:** ث. ڪجيءَ يا تيلين مان ٺهيل ماني رکڻ جي پنڊي يا ٽانوَ — ڇٻي — ڇاٻ.

• **ڏٻڪياڻوءُ (ڪ):** ذ.صفت. ڏٻڪڻ وارو. لسي پرت جو هڪ قسم.

• **ڏٻگر(ٿ):** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏٻگرُ ج ڏٻگــر:** ذ. صفت. (ف. دبگـــر) چمڙي جون ڏٻيون ٺاهيندڙ. دبگر. نغارا ۽ ڏهل مڙهيندڙ — بزگر. لوهه جي ڏٻن وغيره جا ڍڪ ٺاهيندڙ — ٽينگر — ٽيناڻي.

• **ڏٻلو ج ڏٻلا:** ذ. ڪنهن ڌاتوءَ يا ڪاٺ مان ٺهيل ننڍو ڏٻو (جنهن ۾ قيمتي شيون يا ماني وغيره رکجي) — داٻلو.

• **ڏٻلي ج ڏٻليون:** ث. ننڍو دٻلو — ڏٻي — ڏاٻي ڏٻي. سونگي — سونگهي (ل).

— **ڏٻلي گھڙائڻ:** ڳـهـن جي سڄي ساڻ جوڙائڻ.

• **ڏٻلي:** اسم خاص. تعلقي ٺـل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏٻلي:** اسم خاص. تعلقي اوٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏٻڻُ:** مصدر. [سن. دَمُ = دٻڻ] مٿان ڪان هيٺ تي زور ڏيڻ — پيڙڻ — چپڻ — دٻائڻ. زور سان وجھڻ — گھوچڻُ — جھوڪڻُ — ڦسڻ. پورڻ — لڪائڻ — چٻائڻ.

• **ڏٻو ج ڏٻا:** ذ. [ع. دَبَّۃ = دٻو] گيهه يا تيل رکڻ لاءِ چمڙي جو مٽ جھڙو ٿانءُ. لوهه جو ٺهيل وڏو دٻلو — رکڻ لاءِ چمڙي جو مٽ جھڙو ٿانءُ. لوهه جو ٺهيل وڏو دٻلو — ڏولَ — ٽيڻ. (ٿ) ڏٻي ج ڏٻيون].

— **ڏٻي ۾ ٺڪريون:** ظرف. ڪجھه ٻه نه اچائي ڪُڙ ڪُڙ — ڪجھه به سمجھه ۾ نه اچڻ.

• **ڏٻو ج ڏٻا:** ذ. [سن. درو = ڏٻو] پاڻيءَ جي تمام ننڍڙي ڪـڏَ — ڇڏو — ننڍڙو ڪامون پاڻيءَ سان ڀريل. هيناهين زمين جي ٽوري ٽـڪر ۾ بيٺل پاڻي. مَس جو تيل ڇٽو — چٽو — نشان — ٽڪو — ڏاڳ — داغ. اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ تعلقي روهڙي ۾ ديهن جو نالو.

• **ڏٻهڙو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏٻهڙوءُ ج ڏٻهڙا (ٿ):** ذ. پڪين ڦاسائڻ جو هڪ نمونو (ڪارو زمين تي اوپو رکي هيٺان ان داڻا رکي، ڇڪ ڏيڻ). ڏٻهو.

• **ڏٻي ج ڏٻيون:** ث. چمڙي جي ٺهيل دلي يا گھاگھر (گيهه يا تيل واسطي ڪم ايندڙ) — پتاڙ — پتاڙي. ننڍو ڏٻو — ڏٻلي — ڏٻي — سونگي.

• **ڏٻي:** اسم خاص. جيڪب آباد ضلعي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. تعلقي سانگھڙ، ٽنڊو محمد خان، دادو ۽ ٺـل ۾ ديهن جو نالو.

• **ڏٽ ج ڏٽ:** ذ. [ه] سُستي — ڪاهلي. مڪرُ — ڍونگ — ٽالُ — مَڪـرُ — فريب — ڪوڙ — اٽڪل — ٺڳي. بهانو — ڳـشو — ڳـهـرُ — ڇَنڊُ — ڪَنَ لاٽار — ماٺ — چُپ. ل. صفت. اهو ماڻهو جو ڇيو نه مڃي — هوڏي — نحس — اڙدو — نافرمان — ڏڏ — ڪُندفهم. بيوقوف — بي عقل. سُست — ڪاهلُ — ننـرُ.

— **ڏٽ ڏٽائي بيهڻ:** ننرٿيڻ — ضدي ٿيڻ — نحس ٿيڻ.

— **ڏٽ هڻڻ:** نه ڳالهائڻ — ماٺ ڪري سُمهڻ. چند هڻڻ — چپ هڻڻ. ذ. صفت. مڪريلو — گيگائي — ڍونگي — ٽالي — ٺڳ.

• **ڏٽو ج ڏٽا:** ذ. صفت. مڪريلو — گيگائي — ڍونگي — ٽالي — ٺڳ.

• **ڏٽ ٻيرُ (ڪ):** ذ. ٻير جو هڪ قسم (جيڪي ٻير ڪائڻ سان نڙيءَ ۾ ڦاسن).

• **ڏُٽ:** صفت. [سن. دو = ٻه] ٻٽو — ٻيڻو — ڏوڙو. خاص ڪري ٻٽو اکرو.

• **ڏُتارو ج ڏُتارا:** ذ. (سن. دُوِ = ٻه + تار) وڄت جي تار جو هڪ قسم — ٻه تالو — ٻه تارو.

• **ڏُتالو ج ڏُتالا:** ذ. ڏُتارو — ٻن تارن وارو — ٻن تالن وارو.

• **ڏُتاهو ج ڏُتاها (ٿ):** ذ. آسرو. انجام. اُميد. ٺڳي. خيال. دَغا. ذ. صفت. ويساهه ڏيئي ٺڳي ڪندڙ (ٿ).

• **ڏُترُ ج ڏُترَ (ل):** ذ. صفت. ٿلهو متارو — بي ڊولو — گھٽي ٿولهه وارو.

• **ڏُتنو ج ڏُتنا (ٿ):** ذ. صفت. ٿلهو — ڍوبرو — ڏگنو.

• **ڏُتيا:** ث. [سن. دُوِ = ٻه] ڏوئي — ٻي تاريخ — ٻيڄ. ٻيائي — ڪوٽُ — دل جي ٻيائي — اندر جي ٻيائي — ٻه اکيائي.

— **ڏُتياپاڻ:** ذ. ٻيائي — ٻه اکيائي.

• **ڏُتيڪ ج ڏُتيڪ:** ذ. ڏسو "ڏُتيڪ".

Gul Hayat Institute

• **دُتالَ ج دُتالَ:** ث. اُت جي ساز (سنج) جو هڪ قسم — رڪيبَ جي جهَل واري وَدِيُ.

— **دُپارا:** ظرف. [سن. دو = ٻه + پار = طرف] ٻنهي طرفن کان — اوراران ۽ پراران "مئي مَتي مِهراڻَ ۾، اڃن دُپارا دَڙڪا" (شاهه).

• **دُپٽو ج دُپٽا:** ذ. [سن. دُو = ٻه + پَٽَ = پٽو] ٻن پٽن وارو — ڪپڙي جو هڪ وَستُر — رَئو — پوتِيُ — چُني. ميدان — پوٺو (ڪ).

• **دُپشتِيُ ج دُپشتيُون:** ث. [ف. دُ = ٻه + اُپشت = پُٺ] ٻن پُٺين واري. ٻن جيئَن واري — پيٽَ سان — حَمَلَ واري — ڏکي — گـرَڀڻي.

• **دَجالُ:** اسم خاص. ع ـ [دَجل = هن دوکو ڏنو. هن ڪوڙ ڳالهايو — هن ڪوڙي دعويٰ ڪئي] عام عقيدن موجب، هڪ ماڻهوءَ جو قيامت کان ڪجهه اڳي پيدا ٿي، اهل دنيا کي حواس باختہ مُشاهدا ڏيکاري حق کان برغلائيندو. صفت. تمام گهڻو ڪوڙ ڳالهائيندڙ — ڪَذاب — ڪُساڪي.

• **دُجراج:** [سن. دَرجراج] چنبُ (ڏهس).

• **دِجلَہ:** اسم خاص. [ع] عراق جي هڪ مشهور درياءَ جو نالو.

• **دَجو:** ذ. لـڙي جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **دَجهڙُ ج دَجهڙَ (ل):** ذ. گوڙ — گهمسان — هُل — هنگامو.

• **دَچ:** ث. [سن. دَشَنُ = ڏند] ڏندن جي چِمڪَ (ل).

• **دَچَنُ ج دَچَنَ:** ذ. [پرا. دَسڻَ. سن دشَنُ = ڏند] ڏند. جيئن: "ڏوڏر دچن دهان ۾، لَب لاکِيُ لاک لڳات" (ڏهسنامو ڪبير شاهه).

• **دُخانُ:** ذ. [ع] دونهون. ٻاڦَ. ڪُورو. دُکان — هَٽَ — هَٽِي — ڇاپ، قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو.

• **دُختَرُ ج دُختَرونُ:** ث. [ف. دُختَـر: سن. دُهتَر = ڌيءُ] ماءُ — پيءُ جو مونث اولاد — ڇوڪري — ڌِيءُ — نِياڻي.

— **دُختَرِ رَزُ:** ث. [ف. رَزُ = انگور — داک] انگورَ جي ڌِيءَ. شراب — انگوري شراب.

• **دَخلُ ج دَخَلَ:** ذ. [ع. دَخَلَ = هُو اندر آيو] آوت — آمد — پيدائش — اُپت — آمدني. اندر اچڻ يا گهڙڻ جي حالت — داخلا — دخُول. رسائي — پهچ. قبضو — پُڄندي — پُڄَت ـ دسترس. ڪنهن ڪم ۾ ٽپي پوڻ جي حالت. دست اندازي — حد دخلي — مُزاحمت — هٿ چُراند — وچ ۾ ٽَپو. ٻي جاءِ دخل. اندر گهڙڻ جو هنڌ — گهيڙ — لنگهه — گهِٽي — گـذَرُ. دڪان تي ويهڻ جي جاءِ آسڻ — مَسنَدُ.

— **دَخل دَرِ مَعقولات:** ث. ڪنهن ڳالهه ۾ خواهه مخواهه دخل ڏيڻ جي حالت — وچ ۾ ڳالهاءِ — اجايو ڳالهين ۾ ٽپي پوڻ.

— **دَخل ڏيڻُ:** وچ ۾ پوڻ — دست اندازي ڪرڻ.

— **دَخلَڪارُ ج دَخلَڪارَ:** ذ. صفت. ڪم ۾ قبضو ڪندڙ — ڪم شروع ڪرڻ وارو.

— **دَخل ڪَرڻُ:** قبضوڪرڻ — اختيار ۾ آڻڻ — دست اندازي ڪرڻ — وچ ۾ ڳالهائڻ.

— **دَخل ۾ آڻڻُ:** ڪنهن شيءِ کي ڳاڻيٽي ۾ آڻڻ — انداز ۾ آڻڻ — حساب ۾ آڻڻ — تخميني ۾ آڻڻ.

• **دُخولُ:** ذ. [ع. دُخول = داخل ٿيڻ — اندر اچڻ] درآمد — آمدني داخلا. لنگهه — گهيڙ — گـذر.

— **دُخولُ ڪَرڻُ:** جماعُ ڪرڻ.

• **دَخيلُ:** صفت. [ع. دَخَلَ = هو اندر آيو] دخل ڏيندڙ — دخل ڪندڙ — اندر اچڻ وارو.

— **دَخيلَ ڪارُ ج دَخيلَ ڪارَ:** ذ. صفت. ڪاروبار ۾ دخل ڏيڻ وارو — ڪم ڪار شروع ڪرڻ وارو. قبضي وارو — متصرف.

— **دخيل ڪار ٿيڻُ:** ڪم شروع ڪرڻ — اڄرج وٺڻ — عُهدو سنڀالڻ.

— **دَخيلَ ڪاري ج دَخيلَ ڪاريون:** ث. قبضو — چارج.

• **دُدائڻُ (ت):** مصدر. پريشان ڪرڻ — برغلائڻ — ڀُلائڻ.

• **دَدڙو ج دَدڙا (ت):** ذ. ڏڏڙو — ڪـڪڙو — ڪوڪڙو — ٻيَر وغيره جو اندريون ٻج وارو حصو — ڪـڪڙو.

• **دُدشتو ج دُدشتا:** ذ. صفت. ٿلهو — توٽانگ — مَتارو. بي وقوف — جاهل — اناڙي.

• **دَدَنُ ج دَدَنَ (ت):** ذ. مال — ملڪيت — ناڻو — دولت — دنيا.

• **دُدَنگُ ج دُدَنگَ:** ذ. نانگ جو هڪ قسم.

• **دُدنو ج دُدنا (ت):** ذ. صفت. ٿُلهو. ماني يا لولو جيڪو ڳر سان پچائجي — ڍوڍو. (ث. دُدني ج دُدنيون).

• **دَدو ج دَدا:** ذ. [دَدُ = چوپايو جانور] جانور — حيوان — دَرندو.

• **دُدو ج دُدا:** صفت. [ف. دُوتا = ٻيٽو] ٻيٽو — ٻـنو — ڏهرو — ڏوڙو — ڏڳنو. وڏو — ڪشادو — ويڪرو. گهڻو — جهجهو.

• **دُڏ ج دُڏ:** ذ. صفت. [ف. دُوتا = ٻيٽو] ٻيٽو — ٿلهو — ڏهرو —

Gul Hayat Institute

ٻتو – ڏوڙو، متارو – ٿلهو – ڏڏو.

• **ڏڏ ج ڏڏا:** ذ. [سن. اُدَ] سمنڊ.

– **ڏڏسُتَ:** ذ. [سن. اُدَ = سمنڊ + سُتَ = پٽ: سمنڊ جو پٽ ۽ پيدائش] موتي "ٿي ڦـڙُ ڦـڙُ ڦوهارن جيءِ، ڏڏسُتُ صاف سمونڊ" (جلال).

• **ڏڏڙُ ج ڏڏڙ:** ذ. ڏاڄوڙي جي پاڙ جي مـٺي ڳنڍِ ـ اڏڙُ (لس).

• **ڏڏڙو ج ڏڏڙا:** ذ. ٻير جو ٻج – ککڙو. ٻير جي آگرين ۾ يا تريءِ ۾ ظاهر ٿيل گوشت جي ڳوڙهي. (جنهن ۾ تمام گهڻو سُورُ هوندو آهي ان کي جيستائين وڏائبو نہ آهي، تيستائين هلي نہ سگهبو آهي) – ڪُڪرو.

• **ڏڏڪارَ ج ڏڏڪارُون:** ذ. گوڙ – هُل – غُل – شور. مينهن جي گوڙ. توب جو آواز. ڏڏڪـرُ ـ ڏڏڪو.

• **ڏڏڪـر ج ڏڏڪـرُون:** ث. ڏسو "ڏڏڪار".

• **ڏڏڪو ج ڏڏڪا:** ذ. ڏڏڪار – ڏڏڪر – وڏو آواز (ڪنهن شيءِ جي ڪـرڻ جو يا هلڻ جو). ريل جي انجڻ جو هلڻ مهل آواز. پاڻيءَ جي مٿان ڪـرڻ جو آواز.

• **ڏڏلُ ج ڏڏلَ (ت):** ذ. گهڻو مال – دنيا – زر – ملڪيت.

• **ڏڏل ڏورُو:** مالدار. پيارو.

– **ڏڏيڙي:** ث. مـٺي پاڻيءَ جي مڇي جو هڪ قسم (شڪل ۾ ٻُوپريءَ جهڙي، ٻروڪري، ڏيگهہ ۾ انچ ڪن).

• **ڏڏ ج ڏڏُون:** ث. ڇيلهہ ۾ سٿر جي وچوارو حصو – ڏاڪ. ٻن سنڌن جي ميلاپ واري ڪَڏَ. ناريا هُرلي جي نمونو يا پاروني ۾ ٿيل ڪـڏَ (جنهن ۾ شيخلو يا مُهرو رکجي). چوڪاٺ جي چوڙ جنهن تي دروازي جو طاق ڦـري). (ٻوڪ جي) ٻُوڙي جي سُنڌيءَ – ڏڏي (ت). ڪُڪـڙ جي ننڍڙي ڪُـڙهَ – ڏڏو – ڏڪو (ت).

– **ڏڏ ٻڌڻ (ت):** ٿيلي جو ڏڏو ٻڌڻ – پاڙ مضبوط ڪري وڃڻ – آسودو ٿيڻ.

– **ڏڏرُ ج ڏڏرَ:** ذ. صفت. ننڍين ڪُـڙهن وارو ڪُڪڙُ.

• **ڏڏڻُ (ڪ):** مصدر. لـڏڻ – الڙڻ – ٿـڙڻ – ٿيڙُ ڪاٺڻ.

• **ڏڏو ج ڏڏا:** ذ. ڏڏِ ـ ڇيلهہ ۾ سٿر جي وچ وارو حصو – ٻـنڌڻ – ڇتڙِ ـ ڏاڪو – ٿڙو. ڪپڙي جي ڇـڙڻ لاءِ ڪاٺ جو ٺپو – ڪارٻُ (قالب) – پوڙ. اک جو اندر ويل ڏوڏو.

• **ڏڏي ج ڏڏيُون (ت):** ث. ڪوڏين جي راند ۾ هڪ داٺو.

• **ڏڏي ج ڏڏيُون (ڪ):** ث. سُڪي ويل وڻ جي پاڙ – ٽـڏي.

• **ڏرُ:** ظرف. (ف) اندر – منجهہ ـ ۾ ـ درميان – وچ. جيئن تہ "درحقيقت، دراصل". پري – ٻاهر. جيئن "ٻي سڀ ڳالهہ ڏرُ آهي."

– **ڏرآمد:** صفت. اندر آيو گهڙي آيو – پهتو – ظاهر ٿيو – جيڪا شيءِ ٻـئي ملڪ کان اچي. آمدنيءَ واري شيءِ.

– **ڏرآمد بـرآمد:** ظرف. اندر اچڻ ۽ ٻاهر وڃڻ جي حالت – آمدني روانگي – ملڪ ۾ ٻاهران اچڻ واريون ۽ ملڪ کان ٻاهر وڃڻ واريون شيون.

– **ڏرٻاب:** ظرف. حقّ ۾ ـ نسبت ۾ ـ بابت.

– **ڏرٻي:** ظرف. اندر گهڙي – اندر ٿي. دل ۾ ـ اندر (ل – ق).

– **ڏرپـرده:** ظرف. پردي ۾ ـ لِڪ ۾ ـ لِڪل – مَخفي طور – غائبانہ – ڳـجهہ. ڳجهو – پوشيده ـ راز ۾.

– **ڏرپي:** ظرف. پٺيان – خواهان – چاهڻ وارو.

– **ڏرپيش ج ڏرپيش:** ذ. صفت. اڳيان – سامهون – روبرو – ويجهو – ويچار هيٺ – زير ويچار – زير تجويز – بحث هيٺ.

– **ڏرپيش ٿيڻ:** سامهون ٿيڻ – اڳيان اچڻ – ويچار هيٺ اچڻ.

– **ڏرپيش ڪـرڻ:** سامهون ڪرڻ – اڳيان ڪرڻ – پيش ڪرڻ – اڳيان رکڻ.

– **ڏرپيش هُئڻ:** سامهون هئڻ – اڳيان هئڻ. زير ويچار هئڻ.

– **ڏرحال:** ظرف. يڪدم – هڪدم – جهٽ پٽ – قُدرت – فِي الحال – هاڻي – هن وقت.

– **ڏرحقيقت:** ظرف. بيشڪ – بي شبہ – دراصل – حقيقت ۾ ـ اصل ۾ ـ سچ پچ – تحقيق.

– **ڏرخصوص:** ظرف. خاص ڪري – خُصُوصاً.

– **ڏرزمان:** ظرف. يڪدم – هڪدم – جهٽ پٽ – هينئر جو هينئر – هن وقت – هاڻي جو هاڻي.

– **ڏرون:** ظرف. اندر – مَنجهہ – وِچُ – وچ ۾.

• **ڏر (ت):** ذ. مڇين جا ننڍا ٻچا – ننڍڙين مڇين جو وَلَـرُ.

– **ڏر هُجڻ:** بي انداز هجڻ – ڪافي هجڻ – گهڻو هجڻ.

• **ڏرُ ج ڏرَ:** ذ. [سن. دوار. ف. دَر = دروازو] دروازو – چوکٽ – چوڪاٺ – لنگهہ – ناڪ. ڪـوڙا – لـڪُ. قيمت – مُلهہ – اگهہ. اُها جاءِ جتي سَـتي ڇـڪيا تي چڙهي هجي.

– **ڏراچڻي وڃڻ (ت):** بند ٿيڻ. ختم ٿيڻ – پورو ٿيڻ. بس ٿيڻ –

Gul Hayat Institute

سب گهرجا پاتي ختم تي وڃڻ – سارو خاندان ختم تي وڃڻ.

– **دَرْبَانُ ج دَرْبَانَ:** ذ. صفت. دَر تي بيهندڙ – سَنتري – حاجِبُ – دَروانُ – درواڻُ – پهريدار – چوڪيدار. پٽيوالو – چِپراسي.

– **دَربَدَر:** ظرف. هڪ دروازي کان ٻئي دروازي تائين – رولڙي ۾ صفت. ڀٽڪندڙ – رُلندڙ – رولُـو – آواره – حيران – پريشان. بي گهر.

– **دَرْبَدَرْ ٿيڻُ:** دَر دَر رُلڻ – رولـُو ٿيڻ – ڀٽڪڻ – رُلڻ – رُلي وڃڻ. بيگانو ٿيڻ – بُڇڙو ٿيڻ – تباهه ٿيڻ. حيران ٿيڻ – پريشان ٿيڻ – ڪٿي بہ ٺڪاڻو نہ هجڻ.

– **دَرْبَدَرْ ڪَـرَڻُ:** حيران يا پريشان ڪرڻ. تباهه ڪرڻ.

– **دَر تي وَجِي پَوَڻُ:** پناهه وٺڻ – سامَ پوڻ.

– **دَرْبَـرَڻُ:** (ت) دربند ڪرڻ.

– **دَرْڪَارُ ج دَرْڪَارُوْنَ:** ث. ضرورت – گهرج. ضروري – گهربل.

– **دَرْڪِنَارْ:** ظرف. هڪ پاسي – علحده ـ الڳ – جُدا – علاوه. [ف] بغل ۾ پاڪر ۾.

– **دَرگـُذَرْ:** ظرف. معافي – چشم پوشي – ٽاري ڇڏڻ جي حالت.

– **دَرْگُذَرْ ڪَـرَڻُ:** ٽارڻ – چشم پوشي ڪرڻ – ڇڏڻ – معاف ڪري ڇڏڻ – معاف ڪرڻ – ٻلائي ڇڏڻ – وسارڻ – ڇڏي ڏيڻ – نٽائي ڇڏڻ.

– **دَرْماهُ:** ظرف. هر مهيني – ماهوار – ماهيانہ.

– **دَرْماهو:** ذ. ماهيانو پگهار – ماهوار پگهار – مهيني جو عيوض.

– **دَرْمِيَانَ:** ظرف. وچُ – جي وچ ۾ ـ منجهه – وچ ۾ ـ اندر – دوران ۾.

– **دَرْمِيَانو ج دَرْمِيَانَا:** ذ. وچ جو وچولو – پورو – موافق – پورو پٽو.

– **دَرْمِيَانِي ج دَرْمِيَانِيُوْنَ:** ظرف. وچون – وچ وارو – مُتوسط – اندروني.

– **دَرْوَاسُ (ت):** ث. گهرج – احتياج – ضرورت.

– **دَرْوَاقِعُ:** ظرف. حقيقت ۾ ـ درحقيقت – اصل ۾.

– **دَرُونُ:** ظرف. اندر – منجهه – وچ – منجهان.

– **دَرُون پَرْدَهُ:** پردي ۾ ـ پردي اندر – ڳجهيءَ طرح – لِڪ ۾.

– **دَر هَجَڻُ:** بي انداز هجڻ – ڪافي هجڻ – گهڻو هجڻ.

– **دَرْتي پَهچِي اَچَڻُ:** پناهه وٺڻ لاءِ اچڻ – لطف ۽ احسان جي اُميد رکي اچڻ – پاڻمرادو اچي پيش پوڻ.

– **دَرْتي دِيرو وِجهَڻُ:** دونهون دُکائي ويهڻ – دروازي تي نوڪر ٿي ويهڻ – ڪنهن ڪم لاءِ چنبڙي پوڻ – پَچَر نہ ڇڏڻ.

– **دَرْڦِٽَڻُ:** اولاد ٿيڻ – نصيب جا دروازا کُلڻ. "هڪ دَرُ لَتي، سو دَرَ ڦِٽي".

– **دَرْدَرْ (ت):** ظرف. دربدر.

– **دَرْپَـرو ج دَرْپَـرا:** ذ. دَر جو پڙدو – چِڪ.

– **دَرْپَـرْدَهُ** پردي اندر – لِڪ ۾ ـ لِڪي ڇپي – مخفي طرح.

– **دَرْدَرْ:** ظرف. گهر گهر – هڪ هڪ دروازي تي – دربدر.

– **دَرْدَرْ گهُـرَڻُ:** هر هڪ دروازي تي سوال ڪرڻ – پِنڻ.

– **دَرْلَهِي وَڃَڻُ (ت):** خوار ٿيڻ – گُلاهاب ٿيڻ.

– **دَر ۾ مُنهُن وِجهَڻُ (ت):** لِيو پائڻ – جهاتي پائڻ – ڪناية. نہ مڃڻ – انڪار ڪرڻ.

– **دَرْوَازو ج دَرْوَازا:** ذ. دَرُ.

– **دَرْوَانُ ج دَرْوَانَ:** ذ. صفت. دَرَ جو پهريدار – چوڪيدارُ – حاجب – دربان. نوڪر – چوبدار – پٽيوالو – چپراسي.

– **دَرْواڻُ ج دَرْوَاڻَ:** ذ. صفت. دروان – دربان.

– **دِرَايَتَ:** ث. دانائي – عقل – سمجهه – اونهو خيال – غور فڪر – ڏاهپ – سياڻپ.

– **دُرْجَنُ:** ذ. صفت. بڇڙو – بدڪار. دشمن – بدخواهه ـ ويري.

– **دُرْڪامِي:** بدچال – بدڪار – بڇڙو.

– **دُرْگَتَ:** ث. خراب حالت – بڇڙو حال. جوڳي جُٽ – درگتي – مصيبت – بدحالي.

– **دُرْگَتِ بَنائَڻُ:** بڇڙي حالت ڪرڻ – بُري گَتِ بڻائڻ – ذليل ڪرڻ – خراب خوار ڪرڻ.

– **دُرْگَنْدُ:** ث. ڪِني بانس – بدبوءِ ـ بونءِ ـ بانس – ڌَپ – عُفونَتَ.

– **دُرْلَڀُ ج دُرْلَڀَ:** ذ. صفت. ملڻ ۾ مشڪل – ڏکيو هٿ ايندڙ – اڻ لڀ – ناياب – ڪمياب.

• **دُرُ ج دُرَ:** ذ. [ع] موتي – پاڻيٺ – گوهَرُ – مٽيو – رَتَنُ – جوهر. ڪنن ۾ پائڻ جي ڳَـهَہ جو هڪ قسم.

– **دُرّ افشاني** [ف. افشاندن = ڇَٽڻُ]: ث. موتي پکيڙڻ – موتي

Gul Hayat Institute

ڇَنڻ — موتين جهڙا لفظ ڪم آڻڻ. خوش ڪلامي — خوش بياني — گوهر فِشاني — فَصاحت — بَلاغت.

— دُرِ يچو: ذ. ڪنن ۾ پائڻ جي ڳهه جو هڪ قسم. (ٻُندي جي نموني تي ڪجهه ويڪرو ٿئي).

— دُرُوج دُرڙا: ذ. دُر جو اسم تصغير — ڪَنَن ۾ پائڻ جا دُر.

— دُرِ شهوار: ذ. بادشاهن جي لائق موتي — تمام وڏو موتي — بي بها موتي.

— دُرِ مَڪنُونْ: ذ. [ع. مَڪنُونْ: = بند ٿيل] اڻ لپ موتي — بيش قيمت موتي — تمام مهانگو موتي. سِپ ۾ لڪل يا بند ٿيل موتي.

— دُرِّ ناسُفتہ: ذ. [ف. سُفتَنْ = سوراخ ڪرڻ] اڻ وِنڌيل موتي — بغير سوراخ موتي — ڪنواري عورت — دوشيزه.

— دُرِ نَجَف ذ. موتيءَ جو هڪ قسم (جو بلور وانگر سفيد ۽ شفاف ٿئي. منجهس ڪجهه ليڪا ڪارن وارن وانگر ڏسبا آهن، جي حضرت علي عليہ السلام ڏانهن منسوب ڪري، انهن جي تعظيم ڪندا آهن) هڪ قسم جو سفيد پٿر — شريف — نَجيب — اصلي نَسلي سيّد (فرهنگ آصفيہ).

— دُرِّيتيمُ: ذ. موتيءَ جو اهو داڻو، جو سِپَ مان اڪيلو نڪري — وڏو موتي — قيمتي موتي — پڪو موتي — لاثاني موتي — بي مثل موتي.

— دُرِيڪتا: ذ. دُريتيم — بي مثال موتي — لاثاني موتي.

• دَرا: ذ. (ف) گهِندُ — جَرَس — گهِنٽي. هڪ مڇيءَ جو قسم — ننڍڙا ڪرڙيءَ جا ٻچا (ت).

• دَراج (ٺ): ٺ. ڪاٺي سڌي ڪرڻ لاءِ لوهه جو اوزار.

• دُراج: ز. پکيءَ جو هڪ قسم — تتر.

• دَراڙ (ت): ٺ. اُهي ساريون، جن ۾ انُ نہ هجي — پاپَڙُ — درهاڙ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• دَراز: اسم خاص. تعلقي گمبٽ (رياست خيرپور ۾) ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ شهر جو نالو (جتي سنڌ جي مشهور صوفي شاعر سچل سرمست جي درگاه آهي) هڪ ذات جو نالو.

• دَرازُ: ذ. صفت. [ف. دراز = ڊگهو] ڊگهو — وڏو — لمبو — الماڙي يا ميز جو خانو. (ف) ڪاٺيءَ کي چلي سڌو ڪرڻ جو هڪ واڍڪو اوزار.

— دَرازُ ٿيڻُ: ڊگهو ٿيڻ — لمبو ٿيڻ — سنئون سڌو ٿي ليٽي پوڻ — جنگهون ڊگهيون ڪرڻ.

— دَرازُ دَسْتُ: ذ. صفت. ظالم — زوراور — زبردست.

— دَرازُ دَسْتِي: ٺ. ظلم — بي انصافي. زوراوري — ڏاڍائي.

— دَرازُ قَدُ: ذ. صفت. ڊگهي قد وارو — قداور — ڊگهو — جانگهڙيل.

— دَرازُ گوش: ذ. صفت. ڊگهن ڪنن وارو — وڏن ڪنن وارو.

• دَرازو ج دَرازا: ذ. سانچو.

• دُراعُ (ل): ذ. ڏاريو — ڏورانهون سَنگُ.

• دُراڪَت ج دُراڪَتُونْ: ظرف. ٻہ دفعا — ٻہ ڀيرا — ٻيٽو — ٻيَو — ٻيهر — دوباره ٻيٽي — وڌيڪ — زياده — ڏوڙو ـ ڏهرو — اُتوتنگ.

• دَرامُ ج دَرامَ: ذ. سونارن جو هڪ اوزار — ڪنگڻ جي ڦَلن نيپڻ لاءِ لوهه جو گول ٽڪر.

• دُراني: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. پٺاڻن جو هڪ فرقو — احمد شاهه دُراني جي قوم. ڪَنن ۾ موتي پائيندڙ پٺاڻن جو گروه.

• دَراوڙ: اسم خاص. قديم هندستان جي هڪ قوم جو نالو.

• دَراهِمُ: [ع] ”دِرهَمُ يا دِرَم“ جو جمع — چانديءَ جا قديم سڪا، چئن آنن جي برابر — ٻہ ماسا ۽ ڏيڍ رتي جو وزن — روپيو.

• دُراهو ج دُراها: ذ. [ف. دو = ٻہ + راهہ] ٻن معنائن وارو شعر جو هڪ قسم — ڳجهارت جو هڪ قسم. صفت. ٻن رستن وارو — ٻواٽو.

• دُراهي: حڪومت — اميري.

• دَرَبُ (ڪ): ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• دَرْبُ: [ع] وڏو دروازو — ڦاٽڪ — ڪوچہ — ڳلي — گهِٽِي — محل.

• دَرْبُ ج دَرْبَ: ذ. [سن. درويہ = ڌن] ڌن — ناڻو — مال ملڪيت.

• دَرْبَارُ ج دَرْبَارُونْ: ذ. [دربَاريُونْ: ٺ. [ف] بادشاهي ڪچهري — دربار — درگاهه — بارگاهه ـ آستانو. اميرن ۽ بادشاهن جي مجلس — شاهي عدالت. عدالت خانو. جشن — اجلاس.

— دَرْبارِ بَرخَواسْتُ ٿيڻُ: ڪچهري ختم ٿيڻ — حاضر مجلس جو اٿي وڃڻ.

— دَرْبارِ خَاصُ: ٺ. اُها دربار جنهن ۾ عام ماڻهن کي اجازت نہ هجي — اجلاس خاص — خصوصي ڪچهري.

Gul Hayat Institute

— دَرٻارِ عام: ٿ. عام ماڻهن جي دربار — ڪليل مجلس.
— دَرٻارِ ڪَرَڻُ: بادشاهن جو ظاهر ويهي اميرن وغيره کان سلامي وٺڻ — ڪچهري ڪرڻ — رعايا سان ويهي، ملڪي انتظام وغيره جا حڪم احڪام ڏيڻ.
— دَرٻارِ لَڳَڻُ: شاهي مجلس لڳڻ. هجوم ٿيڻ — ڪچهري ٿيڻ.
— دَرٻاري ج دَرٻاري: ذ. صفت. دربار جو — شاهي يا سرڪاري ملازم — مُقرَّب (ويجهو رهڻ وارو).
• دَرٻانُ ج دَرٻان: ذ. [ف. نِگهبانُ] دروازي تي بيهندڙ — درجي سنڀال ڪندڙ — حاجِبُ. دروانُ — درواڻ — سَنتري — چوڪيدار.
— دَرٻاني: ٿ. رکوالي — پهريداري — درواني — دربان جي ديوٽي.
• دَرٻندو (ڪ): ذ. سُرمائي مڇي ڦاسائڻ لاءِ ڪاري جي رَڇ جو هڪ قسم (پاڪي کان ٿلهين تندن وارو).
• دربند: [ف] قلعو — وڏو دروازو — پُل — بندَرُ.
• دَرٻو ج دَرٻا: ذ. مُهاڻن جا ٢٠_٢٥ مَڏَ.
• دَرٻارَ ج دَرٻارُون، دَرٻاريُون: ٿ. [ف. دَرٻار] ڏسو "دربار".
— دَرٻارِ خاص: ٿ. دربار خاص.
— دَرٻارِ عام: ٿ. دربار عام.
— دَرٻاري ج دَرٻاري: ذ. صفت. درباري هڪ راڳڻي جو نالو.
• دَرٻـردرازي: ٿ. دَٻڙ دُس — دَٻ ڦُس — زوراوري — دَست درازي — ٻُوسات بازي.
— دَرٻـردوٺـس: ٿ. ٻَل — طاقت — قـُوت — زُور — چوهـ — ڏاڍ — ڏاڍائي. زوري — مجبوري — لاچاري — زبردستي.
• دربيلو: اسم خاص. ساهتي ۾ هڪ مشهور ڳوٺ جو نالو. تعلقي ڪنڊياري جو هڪ شهر.
• دُرٽلُ ج دُرٽل (ڪ): ذ. صفت. حيران — هَڪو ٻَڪو — پريشان — مُنجهيل — موڳو.
• دُرٽلُ ٿيڻُ: ٻِلجي وڃڻ — مُنجهي پوڻ.
• دُرٻَڊ ج دُرٻَڊَ: ذ. ڳائڻ جو هڪ قسم. دُرٻد.
• دَرپَڻُ ج دَرپَڻَ: ذ [پرا. دَپَـڻُ. سن. دَرپَڻ = درسني] آرسي — آئينو — آهينو — آهري. ٽِڪَ — شيشو — دَرپَڻُ. "ويهي درپڻ دل جو آديسي اُجار" (دلپت).
• دَرپَڻُ ج دَرپَڻ: ذ. [سن] درسَڻُ — آئينو.
• دَرجُ: ذ. [ع. دَرَجَ = داخل ڪرڻ] لکڻ جي جاءِ _ داخلاجي جاءِ. لکڻ يا داخلا ڪرڻ جي حالت — لکيت — تحرير.
— دَرجُ ڪَرَڻُ: داخلا ڪرڻ — لکي ڇڏڻ. قلم بند ڪرڻ. ڪنهن رجسٽر ۾ لکڻ — فهرست. داخل ڪرڻ.
• دَرجَنُ ج دَرجَنَ: ذ. [انگ — Dozen] ٻارهن جو مجموعو — ٻارهن — دَزَن درزن. هڪ جنس جون ١٢ شيون.
• دَرجو ج دَرجا: ذ. [ع. درجَ + هو ڏاڪو ڏاڪو ڪري چڙهيو] لغوي معنيٰ ڏاڪڻ جو سيڙهي کان مٿيون ڏاڪو — مٿيون ڏاڪو. ڏاڪو — ڏاڪڻ جون پيرڙيون — پوڙي. وڏو عهدو. مرتبو — رُتبو — عُهدو — مَنصبُ. جماعت — ڪلاس — ٽولي. وڏائي — آب — اقبال. حشمت _ دٻدٻو — رُعب. حِصو — ٻخرو — پَتي — نمونو — ڀاڱو. حدّ _ حَدبندي — اِندو — دنگ. اَجرُ — ثواب — نيڪي — بدلو — عيوضو. زمين جو ٽي سو سٺيون حصو (يا ڊگري) (جو اٽڪل رُوءِ ٦٩ ميلن جي مفاصلي جو ڳڻبو آهي ۽ سجَ کي انهيءَ مفاصلي طيءِ ڪرڻ ۾ ٤ منٽ تا لڳن).
— درجو پائڻ: نيڪ ڪم جو بدلو حاصل ڪرڻ. وڏو درجو ملڻ.
— دَرجا: ذ. (جمع ۾) انگن جا درجا. جيئن: "ايڪا، ڏهاڪا، سَوَ هزارَ، ڏهه هزارَ، لَکَ وغيره".
— دَرجا ڦيرائڻ: امتحان ٿيڻ بعد شاگرد کي هڪ درجي مان ٽپائي ٻئي درجي ۾ ڪرڻ. حساب ۾ ڏنل رقمن جون جنسُون جدا جدا ڪري رکڻ.
— درجا وڌائڻ: ترقي ڏيڻ — اضافو ڪرڻ — رتبو وڌائڻ — منزل وڌائڻ.
— دَرجي بَه دَرجي: ظرف. ڏاڪي بہ ڏاڪي — منزل بہ منزل — قدم بہ قدم — رفتہ رفتہ — هوريان هوريان — آهستہ آهستہ — سلسليوار.
— دَرجيوارُ ج دَرجيوارَ: ذ. صفت. سلسلي وار — رُتبہ وار — واري سان — مَرتبي آهر — شان آهر — عُهدي آهر.
• دَرجي وارو: ذ. صفت. وڏي مرتبي وارو.
• دَرَختُ ج دَرَختَ: ذ. [ف] وَڻ — شجر — ٻوٽو — پيڙ.
• دَرَخشانُ: صفت. [ف. دَرَخشيدن = چمڪڻ] روشن — چمڪندڙ — جهلڪندڙ — جهرڪندڙ — تجليدار.

Gul Hayat Institute

• **دَرْخَوَاسْتَ ج دَرْخَواسْتُون** : ث. [ف. دَرْ = ۾ + خواستن = گهرڻ] ڪيل گهُر – خواهش – عرض – عَـرْضداشت – عَرِيضِي – سُوال. التماس – گذارش – آرزو – تمنّا لکيل عرض – عرض نامو – گذارش نامو – وينتِي پَتّر.

– **دَرْخَوَاسْتَ ڏِيَڻُ**: عريضي ڏيڻ – ڪنهن شيءِ حاصل ڪرڻ جي تمنا ظاهر ڪرڻ.

• **دَرْخَواسْتَ ڪَرَڻُ**: درخواست ڏيڻ – ڪنهن تي پُڪارڻ.

• **دَرْدُ ج دَرْدَ**: ذ. [ف] گَشْتُ – ڏنجهو – ڏکُ – سُورُ – اَهنجُ – دُکُ – پِيڙا – تڪليف. اَفسوس – رنج – شُوڪَ – غم. اَهنج – اوکائي – سختي – مصيبت – مشڪلات. ڪشالو – جاکوڙَ.

– **دَرْدَالُـودَه**: ذ. [ف. الـودَن = رِلڻ – تَقَڙِ] صفت. ڏُکويل – درد پريو.

– **دَرْدُ آمِيْز**: ذ. [ف. آميختن = رَلِڻ] صفت. ڏک سان پريل – ڏکارو – رنجيده ـ دردناڪ.

– **دَرْد اَنْگِيـزُ**: ذ. صفت. دُکُ پيدا ڪندڙ (دل تي) – ڏک جهڙو – ڏکارو – رنجيده ـ ڏُکَ پريو.

– **دَرْدَبانـِيْ**: ث. درد واري – سورن واري.

– **دَرْدجَاڳَڻُ**: سور ٿيڻ. ڏک ٿيڻ. ايذاءُ ٿيڻ.

– **دَردجي دَوا هُئَڻُ**: فائدو پهچائڻ. ڪم جي شيءِ هُئَڻُ.

– **دَرْد دُف ٿِيَڻُ**: درد دفع ٿيڻ – ڏک سُور لهي وڃڻ – خوشي حاصل ٿيڻ – آرام ۽ اطمينان نصيب ٿيڻ – خوش گذارڻ.

– **دَرْدِ دِلِ**: ذ. دل جو رنج – دلي صدمو.

– **دَرْدَ ڪَٽَڻُ**: درد دفع ڪرڻ – ڏُکَ سُورُ وِڃائڻ.

– **دَرْدلَڳَـڻُ**: سور ٿيڻ – ڏک ٿيڻ. بيماري ٿيڻ. اهنج ٿيڻ.

– **دَرْدمَنْدُ ج دَرْدِ مَنْدَ**: ذ. صفت. درد وارو – ڏکارو – ڏکيو. غمزده. غمخوار – رحم دل – همدرد – تَرس وارو.

– **دَرْدِ مَنْدِيْ**: ث. همدردي – غمگساري – رحم دلي – تَرس.

– **دَرْدنَاڪُ ج دَرْدنَاڪَ**: ذ. صفت. ڏک وارو – تڪليف وارو – سُورائتو.

– **دَرْدَن جا داستَانَ ڪولَڻُ**: ڏُک پريون ڳالهيون ڪرڻ.

– **دَرْدُ وَنْدُ ج دَرْدُوَنْدَ**: ذ. صفت. درد وارو – ڏک وارو – رنج وارو – درديلو – ڏکويل – رَنْجُور – سور وارو – غم پائي – ڏک پائي – همدرد – غمخوار.

– **دَرْدُ وَنْدِيْ**: ث. درد واري – ڏک واري – رنج واري – سوريتي – ڏکايل – سُوريل.

– **دَرْدِيْ ج دَرْدِيْ**: ذ. صفت. ڏک وارو – سور وارو.

– **دَرْدِ پَاٽِيْ**: ث. ڏک واري – دک واري.

• **دُرِدُنْبَارِ (ل)**: ذ. وڏو پَنڪو – پَکِـڙُ.

– **دُرِ دُنْبَال**: ذ. دُرِدُنْبَارُ.

• **دِرْدُ ج دِرْدَ**: صفت. [سن. دِرْدِ = پڪو] پڪو – مضبوط – پُختو. ڏاڍو – قابو – سوگهو. برقرار – اَڃلُ – اَڃلُ – ڪَپ ڪوڙُ – اِستر.

• **دِرْدِتَا ج دِرْدِتَائُونْ**: ث. ڏِيرجُ – پُخْتائي – آچلتا – پَڪائي – ثابت قدمي.

• **دَرِڙا (ٽ)**: اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **دَرْڙو ج دَرْڙا (ت)**: ذ. ننڍي مڇي.

• **دُرِڙو ج دُرِڙا**: ذ. صفت. بيوقوف – احمق. نَڳُ – ڏوِيِيْ – ڪُپتي – مڪريلو. لچو – هرتال – شودو – ڇيڳرو – حرامزادو. رولو – آواره. (ث. دُرڙي ج دُرڙيُون).

– **دُرْڙائِيْ ج دُرْڙائِيُونْ**: ث. منافقي. بيوقوفي – لـُچائي – شودپائي.

• **دُ رْڙِي ج دَ رْڙِيُونْ**: (ل. ت): ث. مروٽو – سُوٽَ – وَڍُ. حرڪتبازي – نڳي. ”پوءِ ڪرين دُرڙي دغا اي دل ۾ تي تون بيوقوف“ (قاسم). سِسِراٽي – ڇِرڪُ.

– **دُرْڙِي پَـوَڻُ (ت) اُٻِرڻ**: ڇِرڪُ پَرڻ. حيران ٿيڻ. ڊڄڻ – ڊڄي وڃڻ.

– **دُرْڙِيْ ڪَائَڻُ**: ڇرڪ پرڻ – بدن لڏي وڃڻ. سيسراٽي پوڻ.

– **دُرْڙِيْ مَٽَائِڻُ (ت)**: ڪاوڙ ڪرڻ الِي وڃڻ – انڪار ڪرڻ – تورو غصو ڪرڻ.

– **دُرْڙِيْ نہ پَـوَڻُ**: ذرو بہ خوف نہ ٿيڻ.

• **دَرِزَ ج دَرِزُوْنْ**: ث. [ع. دَرِزَ = هن نوپو ڏنو] ٻن سرن جي وچ ۾ وِٿي يا جاءِ ـ خالُ – ڦُوٽ ِـ ڇِيرُ – ڏارُ – ڦوڙُ – اڌو اڌ سَنْدُ. شِگافُ. [ف. دَرْزَن = سُئي] سِيْرَ. اوِڻي ڪپڙي جي نوپو – سيبو.

– **دَرَزَ پَـوَڻُ**: خالُ پرڻ – ڦوٽ پرڻ.

– **دَرِزُوْنْ وَنَڻُ**: جاءِ جي سرن جون وچ واريون وِٿيون پرڻ – ڇِير

Gul Hayat Institute

بند ڪرڻ – وِٽي بند ڪرڻ – ڏارِ لنبڻ.

• **دَرزادَه:** اسم خاص. مڪران ۾ رهندڙ هڪ قبيلي جو نالو.

– **دَرزِيُ ج دَرزِيَ:** ذ. [ف. دَرزن = سُئِي. درز = ٽوپو + زن. زدن = هڻڻ] ڪپڙا سبندڙ – خَيّاطُ. (ٿ. درزِڻ ج دَرزِڻيونُ).

– **درزِي جي سُئِي هُئڻ:** هميشه هڪ حال ۾ نه هُئڻ.

– **دَرِ زِڪو ج دَرزِڪا:** ذ.صفت. ڪپڙن سِبڻ جو – درزيءَ جو – دَرزيءَ وارو.

– **دَرزِڪو ڪم:** ذ. ڪپڻ سبڻ جو ڪم.

– **دَرزِياڻِي:** ٿ. "درزيءَ" جو مؤنث. درزڪو ڪم ڪندڙ عورت.

• **دَرَس:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دَرسُ ج دَرسَ:** ذ. [ع] سبق مذهبي وعظ – نصيحت (اسم خاص) تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **دَرس خانَهُ:** ذ. مڪتب – اسڪول – مَدرِسَہ – پاٺشالا.

– **دَرسُ ڏيڻُ:** سبق ڏيڻ – پڙهائڻ – وَعظ نصيحت ڪرڻ.

– **دَرسگاهُ ج دَرسگاهُونَ:** ٿ. پڙهڻ جي جاءِ _ مَڪتَبُ – اسڪول – مَدرَسو – پاٺشالا.

– **دَرس وَتَدرِيس:** ذ. پڙهڻ پڙهائڻ جي حالت.

– **دَرسُ وٺَڻُ:** سبق وٺڻ – پڙهڻ – نصيحت پرائڻ.

– **دَرسِي ڪتابُ ج دَرسِي ڪتابَ:** ذ. سبقن وارو ڪتاب. پڙهڻ وارو ڪتاب. لازمي ڪتاب. ڪتاب جيڪو اسڪول ۾ پڙهايو وڃي.

• **دَرسُ ج دَرسَ:** ذ. [ن. دَرشَن = ڏسڻ] ديدار – نظارو – ڏيکاءُ.

• **دُرَسُ:** صفت. [ف. "دُرُسْتُ" جي بگڙيل صورت] درست – برابر – صحيح – سچ پچ – ٺيڪ – پورو – سچ – حَقِي.

• **دَرسانُو چَنُو:** اسم خاص. ڪراچي جي آسپاس هڪ ديهه جو نالو.

• **دُرُسْتُ ج دُرُسْتَ:** ذ. صفت. [ف] صحيح – پورو – برابر – ٺيڪ – دُرس – موزون – لائق.

– **دُرُسْتُ ڪَرڻُ:** ٺيڪ ڪرڻ – ناهڻ – سڌارڻ – سنئون ڪرڻ – برابر ڪرڻ – صحيح ڪرڻ.

– **دُرُسْتِي ج دُرُسْتِيُونَ:** ٿ. سڌائي – برابري – سچائي – راستبازي – صحت – تصحيح – اِصلاح – سَنوار – ڪاٽ ڪُوٽ – سڌارو – ترتيب – ترمير – مَرمت – شايستگي – گوشمالي.

• **دَرسَڪِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَرَسَ:** اسم [سن. دَرْشَ] ديدار – نظر.

• **دَرسَنُ ج دَرسَنَ:** ذ. [سن. دَرْشَنُ = ڏسڻ] ڏسڻ جي حالت – ديدار – مُشاهدو – ڏيک. تماشو – نظارو – ڏيکاءُ. زيارت – ملاقات – مُڪاميلو – گڏجاڻي – ميلاپ – دَرشَن.

– **دَرسَنُ ڏيڻُ:** ديدار ڏيڻ – درشن ڏيڻ – ملاقاتي ٿيڻ – حاضر ٿيڻ – گڏجاڻي ڪرڻ.

– **دَرسَنُ ڪرائِڻُ:** ديدار ڪرائڻ – جهلڪ ڏيکارڻ. گڏجاڻي.

– **دَرسَنُ ڪَرڻُ:** ملاقات ڪرڻ – گڏجڻ – مِلڻ – مُڪاميلو ڪرڻ. زيارت ڪرڻ.

– **دَرسَنِي ج دَرسَنِي:** ذ. صفت. ڏسڻ جهڙو – ڏسڻ لائق – سهڻو – ناهوڪو – مٺوڪ.

• **دَرسَنِي ج دَرسَنِيُونَ:** ٿ. [سن. دَرْشَنِيَہ. دَرْشَن = ڏسڻ] منهن ڏسڻ جو شيشو – آئينو – آهينو – آرسي – ٽڪ. هُنديءَ جو هڪ قسم (اُها هُندِي جنهن جي ڏيکارڻ شرط پئسا ملن). صفت. گل جو هڪ قسم. "داغل، جنگي، درسني، ڪيا هزارين هبڪار" (سگهڙ).

– **دَرسَنِي هُندِي:** ٿ. هُنديءَ جو هڪ قسم. اُها هندي جنهن جي ڏيکارڻ سان پئسا يڪدم ملن.

• **دُرُشْتُ:** صفت. (ف) سخت – ڪَهرو – شوخ – ڪَرڙو – دُرُشْتُ مِزاج – تُندمزاج – ڪَرڙي طبيعت وارو.

– **دُرُشْتِي:** ٿ. سختي – ڏاڍائي – ڪهرائي. ڪنورائي – بي رحمي. بدخُلقي – ڪَرڙائي.

• **دِرِشْتِ:** ٿ. [سن. دَرْشَ = ڏسڻ] نظر – نگاهه – ڏسٽي – نِرت – بصارت – جوت _ دِيْدَ. ڏيکاءُ – نظارو. تماشو.

– **دِرِشْتِي:** ٿ. نظر – نگاهه – نِرت – جوت – دِيْدَ.

– **دِرِشْتِيءَ مَانُ ڪَڍَڻُ:** نظر مان ڪڍڻ – متاڃرو ڏسڻ. سَرسَري طور ڏسڻ.

• **دَرشَنُ ج دَرشَنَ:** ذ. [سن. دَرْشَن = ڏسڻ] ڏسڻ جي حالت – ديدار – مشاهدو – ڏيک. تماشو – نظارو – ڏيکاءُ. زيارت – ملاقات – مُڪاميلو – گڏجاڻي – ميلاپ. دَرسَنُ.

– **دَرشَنُ ڏيڻُ:** ديدار ڏيڻ – ملڻ – ملاقات ڪرائڻ – سامهون

Gul Hayat Institute

اچڻ – صورت ڏيکارڻ – درسن ڏيڻ.

– **دَرشَنُ ڪَرائڻُ:** ديدار ڪرڻ – اچي ملڻ – ملاقات ڪرائڻ. صورت ڏيکارڻ – سامهون اچڻ – درسن ورائڻ.

– **دَرشَنُ ڪَرڻُ:** زيارت – ملڻ – ملاقات ڪرڻ – ڏسڻ – ديدار ڪرڻ – دَرسن ڪرڻ.

• **دَريشڪ:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **دَرفشانُ:** ذ. صفت. [ف. دُرَفشيدن = چمڪڻ] چمڪندڙ – روشن – شاندار – عمدو – پيڪدار.

• **دَرڪ:** ذ. [ع. اِدرَڪَ = هن پروڙيو] سمجهه – پَروڙ – اِدراڪ – ٻُوجهه – واقفيت – عقل – گيانُ – فهم – ڄاڻ. استعمال – آزمودو – تجربو_ واسطو – ڪم (ت).

– **دَرڪ پوڻُ:** سمجهه پوڻ – اِدراڪ ٿيڻ – پَروڙ پوڻ.

– **دَرڪ ڏيڻُ:** دخل ڏيڻ – وچ ۾ ڳالهائڻ – دست اندازي ڪرڻ.

– **دَرڪ هجڻُ:** واقفيت هجڻ – پروڙ هجڻ – ڄاڻ هجڻ.

• **درڪ:** اسم خاص. بدين جي هڪ علائقي جو اڳيون نالو.

• **دَرڪارَ ج دَرڪارُون:** صفت. [ف. دَر = ۾ + ڪار = ڪم] ڪم ۾ _ گهربل – ضروري. (ث) ضرورت – حاجت. سوڙهه – گهرج – ڪَپَتَ – تنگي – لاچاري. پرواهه .

– **دَرڪار ٿيڻُ:** گهرج ٿيڻ. پرواهه ٿيڻ.

– **دَرڪار هجڻُ:** ضرورت هجڻ. پرواهه هجڻ.

• **دَرڪاڻي:** اسم خاص. بلوچن قوم جو هڪ قبيلو.

• **دُرڪي:** ث. گهوڙي جي هڪ چال – دوڙڪي.

• **دُرگا:** ث. [سن. دُرگا. دُر = مشڪل. گَ – گَمُ = وڃڻ. اهو جنهن ۾ مشڪل سان وڃي سگهجي. درگ = قلعو] هندو ڌرم موجب اِستريءَ روپ ۾ اِيشوَري شِڪتي – اناري شڪتي. شِوَ جي استريءَ جو نالو (هن ديويءَ جي جدا جدا روپن جا جدا جدا نالا آهن. جهڙوڪ چنڊي، پرواني، ڪالي وغيره).

• **دَرگاهَ ج دَرگاهُون:** ث. [ف] جاءِ _ ڪچهري – دربار. ڪورٽ – آستان. محلات – ڪنهن جاءِ جو مُنڍ – ڏڪي – بُنيو – چائنٺ. ڪنهن ولي الله جي مزار – آستانو – چوڪي – قُبو – روضو – مَقبرو. زيارت گاهه – عبادت گاهه – خانگاهه. بادشاهه يا اميرجي ڪچهري – دربار – بارگاهه.

– **دَرگاهِي ج دَرگاهِيُ:** ذ. صفت. درگاهه وارو – درگاهه جو. درگاهه جي سنڀال ڪندڙ – مُجاوِرُ.

– **دَرگهَه ج دَرگهون:** ث. درگاهه.

• **دُرلَڀُ:** ذ. [سن. دُرلَڀ. دُرُ = گهٽ + لَڀُ = ڪپڻ] الَڀ – ناياب – انوکو – اڻ لَڀُ.

• **دِرَمُ ج دِرَمَ:** ذ. [ع. دِرهَمُ. پرا. دَمَ. سن. دُرَمَ ديو. درام) سِڪي جو هڪ قسم. پائليءَ جهڙو چانديءَ جو هڪ سڪو – درهم. تور جو هڪ وزن (ڪن وٽ ٽي ماسا. ڪن وٽ چار ماسا استعمال ٿئي). درم شرعي جو وزن ساڍا ٽي ماسا آهي.

• **دَرمانُ ج دَرمانَ:** ذ. [ف] دوا – دارون – علاج. چارو. اُپاءُ.

• **دَرماندو ج دَرماندا:** ذ. صفت. [ف] بيوس – لاچار – مجبور – پريشان. بي واهو – بي وسيلو – نڌڪو – بي پهچ – اوَسُ – عاجز – نِڌَرُ – اپالو – اڏينُ. لاعلاج – ڏکي. وياڪل – تنگ – مُنجهيل. بي قرار – بي آرام – مَلُول – حيران. بيهوش. (ث. درماندي ج دَرمانديُون) جيئن: "هڏ نه ساهه سڏين، دل درماندي دوست ري" (شاهه).

– **دَرماندگي ج دَرماندگيُون:** ث. لاچاري – بي وسي – عاجزي – مجبوري. پريشاني – مشڪلات – تنگي. غمگيني – اُداسائي – غم – ڏک – رنج. بيقراري – بي آرامي. بلا – مصيبت.

– **دَرماندَهَ:** ذ.صفت. دَرماندو – مصيبت زده _ ويچارو – لاعلاج.

• **دَرماڻُونُ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَرماهَ:** ظرف. [ف. دَر = ۾ + ماهه = مهنو] مهني ۾ _ مهني سر مهني – هر مهني – ماهوار – ماهه پيرو – ماهه به ماهه.

– **دَرماهو ج دَرماها:** ظرف. هر مهني. ذ. ماهوار ملندڙ پگهار – تنخواهه.

• **دَرماهُ:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَرمُحمد:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَرمَلُ ج دَرمَلَ:** ذ. [ف. درماڻ > درمن > درمل = علاج] درمان – علاج – دوا – دارُون.

• **دَرمَنُ:** ذ. [ف. درمان = علاج] علاج – درمان – دوا – دارون.

• **دَرميانُ:** ظرف. [ف. دَر = ۾ + ميان = وچ] وچ ۾ _ اندر – منجهه _ ۾.

– **دَرميانُو ج دَرميانا:** صفت. اندريون – اندروني – وچون – وچولو – وچوارو – پورو – پورو پنو – موافق – مُعتَدِلُ –

Gul Hayat Institute

وچترو – ساڌارڻ – مذير – مُتوسط.

– ڏرميانو ڏرجو: وچولو درجو.

– ڏرمياني ج ڏرمياني: ظرف. درميانو.

• ڏرندو ج ڏرندا: ذ. [ف. دريدن = چيرڻ] ڦاڙيندڙ – چيريندڙ – خون خوار – وحشي. چيري ڪائيندڙ جانور (رڇ، شينهن، بگهڙ وغيره). شڪاري جانور. جيئن، ”درندا درياهه ۾، واڪا ڪيو ورن“ (شاهه).

• دَرنَـرُ ج دُرنَـرَ (ت): ذ. پکيءَ جوهڪ قسم (ميرانجهڙي رنگ جو ۽ ڊانڊي).

• دِرنگُ ج دِرنگَ (ت): [ف. دِرَنگَ = دير] هَبڪَ – هَنڪَ. خَوفُ – ڀَو – ڊِ جُ – ڊپ – خطرو. ويچار – ڌيان – خيال – ڊيرج – تامَلُ – دِرَ – تاخير – وقفو.

• دِرنگ نَہ ٿيڻُ: خوف نہ ٿيڻ – خيال نہ ٿيڻ.

• دُرنگو ج دُرنگا: ذ. صفت. [ف. دُ = ٻہ + رنگ] ٻن رنگن وارو. ٻِٽي چال هلندڙ. بي وفا. (ث. دُرنگِي ج دُرنگِيُونَ) مَڪارُ – مُنافِق – اندر هڪڙو ٻاهر ٻيو – اندر پليت.

• دَرو ج دَرا: ذ. [ف. دَرَهْ = ماٿري] ٻن جبلن جي وچان رستو – لنگهہ – لاڪو – گهٽ. مِني پاٽيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ننڍڙي مڇي جا ڳاڙهين چِلرن سان ست پر ۽ ٿد هڪ انچ ڪن) – ننڍي مڇي.

• درو ڏيڻُ (ڪ): آرو ڏيڻ – ولو ڏيڻ – وڪڙ وجهڻ.

• دِرو ج دِرا (ڪ): ذ. صفت. اڪ ڦريل – ٽِرڙو – ٽيڏو.

• دُرو ج دُرا: ذ. [ع. دره = چابُڪ] چمر جو پَٽو. چمڙي جو نهيل چهبڪ (جو سزائن ڏيڻ ۾ ڪم اچي) – ڦَٽڪو – ڏرو – تازيانو – ڪوڙو.

– دُرا لڳڻ: شرعي يا فوجي سزا جا ڪوڙا يا تازيانہ لڳڻ – جسماني سزا ملڻ.

– دُرا هڻڻ: ڪوڙا يا تازيانہ هڻڻ. شرعي سزا ڏيڻ – جسماني سزا ڏيڻ.

• دَراوت: اسم خاص. جبل جو هڪ لَڪُ جو نالو (جنهن مان نئين بارڻ لنگهي).

• دَروازو ج دَروازا: ذ. [ف. دَروازه = دَرُ] جاءِ ۾ اندر يا ٻاهر وڃڻ جو لنگهہ – دَرُ – ڪَوارُ – ڦاٽڪُ – لَڪُ – ڏيڍي – ٻٽيو. موريءَ جو دروازو.

– دَروازو بَند ڪَرڻُ: در بند ڪرڻ – در پورڻ – اندر اچڻ نہ ڏيڻ – منع ڪرڻ.

– دَروازو پُورڻُ: دربند ڪرڻ – در پُورڻ.

– دَروازو ڦائـر ڪَـرڻُ: در بند ڪرڻ.

– دروازو ڦائـر هُئڻُ: دربند هئڻ.

• دِرواش (ت): ث. [ف. درخواست جي بگڙيل صورت] گهرج – صورت – ڪَپُ – حاجت.

• درواٽي: ذ. ت. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو. رستماڻين جي شاخ.

• دُرو: ذ. هڪ تاري جو نالو – قطب تارو – ڌُرو.

• دُرودُ ج دُرودَ: ذ. [ف] رحمت – تحسين – آفرين – تعريف – دُعا – تسبيح – صلواة (جيڪڏهن خدا جي طرفان هجي رحمت ۽ برڪت جي معنيٰ. ملائڪن طرفان هجي تہ اِستغفار ۽ مسلمانن طرفان هجي تہ دعا سلام، ۽ جانورن ۽ پکين طرفان تہ تسبيح) ڏٺيءَ جي مهر لاءِ دعا – اها دعا ۽ سلام جيڪو حضور نبي ڪريم محمّد مصطفيٰ صلي الله عليه وآله وسلم تي پڙهيو وڃي.

– دُرودَ پـڙهڻُ: سلام پڙهڻ – دعا پڙهڻ.

• دُرُوغُ ج دُرُوغَ: ذ. (ف) ڪُوڙ – ڄُوٽ – ڪِذبُ – بُهْتانُ.

– دُرُوغ زَن: ذ. صفت. ڪوڙو – ڄوٽو – ڪوڙ ڳالهائيندڙ.

– دُرُوغ گوئِي ج دُرُوغ گوئِيُونَ: ث. ڪُوڙ – ڪِذب – ڄُوٽ.

• دَروغو ج دَروغا: ذ. [ف. داروغَهْ] واهن جي سنڀال لاءِ رکيل سرڪاري عملدار – داروغو.

• دَرُونَجُ: ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻسارڪو وڪر (ٻاڙ وچونءَ جي ڏنگ وانگر ڳنڍيون ڳنڍيون. ان ڪري هن کي درونج عقربي (وچون واري) سڏين. ڪل خاڪي رنگ تي، ڪوڙي ۽ خوشبوءِ واري).

• دَرُونِي: [ف]. ظرف. اندروني – اندريون – مخفي – ڳُجهو – لڪل.

• دروهُ ج دروهَ (ث): ذ. سن. دوهہ – ٺڳي – مَڪَرُ – ويساهہ گهاتي.

– دروهِي ج دروهِي: ذ. صفت. ٺڳي ڪندڙ – ٺَڳُ – دوهِي.

• دَرويشُ ج دَرويشَ: ذ. صفت. [ف. دَرُ = در. آويختن = لڙڪائڻ]

Gul Hayat Institute

ڪَنن ۾ ڏُر وجهندڙ فقير. پينو – گدا – بيڪاري. مَنگتو – سائلُ – سُوالي. پهتل – بزرگ – سالڪُ – ولي الله. مَسْتُ. نيڪُ – ديندار – مُتّقِي – سچار – عابِد – غريب – مُفلس – مسڪين. سادو – ڪم فهم (دنيا جي ڳالهين ۾) – صاحب معرفت (روحاني طرح).

– **ڏرويشاڻو ج ڏرويشاڻا:** ذ. صفت. فقيراڻو – غريباڻو – بُزرگانہ.

• **ڏرويشِي ج ڏرويشيون:** ث. فقيري – گدائي – مِسڪيني – غريبي – مفلسي. بزرگي.

• **ڏرويش نائچ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دَرہ:** ذ. [ف] ٻن جبلن جي وچ وارو رستو – دَرو.

• **دُرہ:** ذ. [ع] چمڙي جو چهبڪ – ڦَٽڪو – ڏُرو.

• **ڏرها ڏرها:** جملو. (بلوچڪي) خوش خوش – چڱا ڀلا.

• **دَرهڙ:** ذ. (آواز) دَڏڪو – دَمچرُ. "دَرهڙ دَوُنس دَرياهَ ۾، جِت لهرين ڪَن لوڙا" (شاهہ).

• **ڏرهَمُ:** صفت. [ف] اَلٽ پلٽ – گڙٻڙ – هيٺ مٿي – ٽڙو ڪڙ – تَهہ وَبالا. حيران – پريشان – مُنجهيل – غمگين – رنجيده.

– **ڏرهَمُ بَرهَمُ:** صفت. هيٺ مٿي – اَلٽ پلٽ – تهہ و بالا – گڙٻڙ. خفا – ناراض – پريشان.

– **ڏرهَمُ بَرهَمُ ٿيڻُ:** هيٺ مٿي ٿيڻ – اَلٽ پلٽ ٿيڻ. خفا ٿيڻ – پريشان ٿيڻ – نيست نابود ٿي وڃڻ.

– **ڏرهَمُ بَرهَمُ ڪَرڻُ:** هيٺ مٿي ڪرڻ – اُلٽ پلٽ ڪرڻ – معاملو خراب ڪري ڇڏڻ.

– **ڏرهَمُ ڏيڻُ:** سزا ڏيڻ – ڪيتو لوڙائڻ.

– **ڏرهَمُ ڪَرڻُ:** ناس ڪرڻ – بگاڙڻ – خراب ڪرڻ – اُلٽ پلٽ ڪرڻ – برباد ڪرڻ – رُلائڻ.

• **دِرهَمُ ج دَرهَمَ:** ذ. [ع] سِڪي جو هڪ قسم – دَرم. اَٺن جَوَن جو وزن.

• **ڏرهِيُ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **دَرِيُ ج دَريون:** ث. [سن. دَرِيُ] ننڍو دروازو – کڙڪي – ڳِلڪِيُ – دريچو – جهروڪُ – کِڙڪي – پاسي جو لنگهہ – خال – درز. باد گانُ – روشندان. فرش – گلم. پارِيَن راند ۾ ڪِديل هڪ خانو. اَنّ جي ماڻ جو هڪ قسم. پائيءَ جو چوٿون حصو (ت).

• **دَرِيُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دُرِيُ ج دُرِيُون:** ث. ڍِڳي ڳاڏيءَ جي نائي هيٺان لوهہ يا رُڪ جي پيل ڪامَ (جنهن ۾ ڦيتا پيل هجن). زيور جو هڪ قسم. ڳچيءَ ۾ پائڻ جو ڳُهُ – دُهري.

• **ڏَريا ج ڏَريا:** ذ. [ف] اَٿاهہ پاڻي – سمنڊ – ساگر. ندي – درياءُ – درياهہ. مٺي پاڻيءَ جو وهڪرو جو ڪنهن جبل يا ڍنڍ مان نڪري وڃي سمنڊ ۾ پوي.

– **ڏَريا بَرُ آمدِيُ:** ث. پاڻيءَ جي لاهہ وقت ظاهر ٿيل زمين (جا پاڻيءَ چڙهڻ وقت پاڻي هيٺ آئي هجي).

– **ڏَريابُرد:** ث. دريا جي ٻوڏ هيٺ آيل زمين.

– **ڏَريابُرد ٿيڻُ:** برباد ٿيڻ – ناس ٿيڻ – ويران ٿيڻ. ڦُرجي وڃڻ – لُٽجي وڃڻ. ڪٽي وڃڻ – لوڙهي ڇڏڻ.

– **ڏَريابُرديُ:** ث. دريا هيٺ آيل زمين.

– **ڏَريا چڙهَڻُ:** درياءَ جو پاڻي چڙهڻ.

– **ڏَرياخوردِيُ:** ث. درياءَ هيٺ آيل زمين – درياءَ پاڻي ويل زمين – ٻَڏَل زمين.

– **ڏَريادلُ:** ذ. صفت. وڏيءَ دل وارو – سخي – فيّاض – ڏاتار.

– **ڏَريا دل ٿيڻُ:** سخي ٿيڻ – وڏي دل وارو ٿيڻ.

– **ڏَريادلِيُ ج ڏَريادليون:** ث. سخاوت – فيّاضي – ڏاتاري.

– **ڏَرياالعل:** ذ. پاڻيءَ جو ديوتا – خواجہ خضرُ.

– **ڏَريا لَهڻُ:** دريا جو گهٽجڻ – درياءَ جو پاڻي گهٽ ٿيڻ.

– **ڏَرياهُ ج ڏَرياهَ:** ذ. دريا – درياءُ.

– **ڏَرياهُ بَرآمدِيُ:** ث. درياءَ جي ڇڏيل زمين – ڪَچو.

– **ڏَرياهُ بُردِيُ:** ث. درياءَ هيٺ آيل زمين. درياءَ جي پاتل زمين – درياءَ خوردي يا درياءَ جي ڪاڙل زمين.

– **درياهُ ڀر تي چوڪر ڪڍڻ:** جوکي واري جاءِ تي لاغرضائي يا بيپرواهي ڪرڻ. جيئن "درياهہ ڀر تي چوڪر ڪڍي، اَڄُ نہ ٻڏي تہ سُبان ٻڏي".

– **درياهہ ڀر تي واڳن سان وير وجهڻُ:** ڏاڍي جي حد ۾ رهِي اُنَ جي مخالفت ڪرڻ.

– **ڏرياهہ جا پلَ:** ذ. درياءَ جا وَرَ – درياهہ جا ريلا (جن جي پرسان پلوڙءَ اچلي)

– **ڏرياهُ جي ديگ ڪَرڻُ:** ڪَنيُ ڪرڻ – ڪُنُ هٽڻ.

Gul Hayat Institute

— ڏرياهہ خوردي: ث. دريا بُردي – درياهہ جي ڪاٽل.
— ڏرياهي ج ڏرياهيُ: ذ. صفت. درياءَ جو – نديءَ جو – پاڻيءَ جو – سامونڊي – بَحرِ. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم.
— ڏرياهي ناريل: ذ. دريائي ناريل سمنڊ جي ڪناري تي ٿيندڙ هڪ ناريل جو قسم. سامونڊي ناريل – نائرُ.
— ڏرياءُ ج ڏرياءَ: ذ.دريا – درياهہ.
— ڏرياءُ ٻي پاياڻ ۾ ٽُٻي هڻڻ: تمام اونهي ويچار ۾ پئجي وڃڻ. حقيقت حاصل ڪرڻ. ڪنهن ڳالهہ کي باريڪي سان جاچڻ.
— ڏرياءُ ڀلڻ: خيال ظاهر ڪرڻ. ويچار ويڙهائڻ – تمام وڏي تقرير ڪرڻ.
— ڏرياءُ کي ڪوزي ۾ بند ڪرڻ: گهڻو مطلب ٿورن لفظن ۾ ادا ڪرڻ.
— ڏريائي ج ڏريائيُ ذ.صفت. درياءَ جو درياءَ وارو. بحري – سامونڊي – درياهي.
— ڏريائي چور: ذ. پاڻيءَ تي ڦُر ڪندڙ چور. بحري ڌاڙو.
— ڏريائي گهوڙو: ذ. درياهہ جي هڪ جانور جو نالو.
• ڏريا خان: اسم خاص. تعلقي ڏوڪريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو. جام نظام الدين سمي جو وڏو وزير دولهہ دريا خان.
• ڏرياري (ڪ): ث. وَڏَف – سونف – هڪ ٻسارڪو وکَرُ.
• ڏريافت: ث. (ف) پڇا – تلاش – جاچ – پروڙ – بازُ پُرسي – پڇا ڳاڇا – جاچ جوچ. پڙتال – جونچ – چوک – پوئواري – تپاس – کوجنا – اوک – ڊوک – ٿولها – جُستجو – ڳولا – پڇاڻ – تحقيق – تفتيش – ويچار. عدل – انصاف.
— ڏريافت ڪرڻ: معلوم ڪرڻ – تحقيق ڪرڻ – پڇا ڪرڻ – انصاف ڪرڻ – حق پلئي وجهڻ.
— ڏريافت هڻڻ: خبر هڻڻ – جاچ هڻڻ – پڇا ڳاڇا ٿيڻ.
• ڏرياڻي: اسم خاص. هندو ديوانن جي هڪ ذات جو نالو.
• ڏرٻار ج ڏرٻارون (ت): ث. [ف. "دربار" جي بگڙيل صورت] ڀهراڙيءَ جو مستعمل لفظ – دربار.
• ڏريٽُ (ٿ): ذ. جِنُ ـ ڀُوت – ڏينارو.
• ڏريجي: اسم خاص. هڪ جبل جو نالو. (حب نديءَ جي اورئين پاسي اوير طرف).

• ڏريچو ج ڏريچا: ث. [ف. "در" جو اسم تصغير] دري – ڪڙڪي – ڳڙکي – ڳلڪي – جهَروڪ.
• ڏريڙو: اسم خاص. تعلقي سانگهڙ. تعلقي ساماري ۽ تعلقي ميرپورخاص ۾ ديهن جا نالا.
• ڏريڙي: اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• ڏريش (ڪ): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• ڏريش ج ڏريشون: ث. [انگ. ڊريس = لباس] پوشاڪ – لباس – ڊريس.
• ڏريغ: ذ. [ف] افسوس – حسرت – غم. پشيماني – پڇتاءُ – انڪار – تامل – بُخل – نفرت – ڪنجوسي.
• ڏريل: ذ. واڍن جي هڪ اوزار جو نالو – سَلُ ڪڍڻ جو اوزار.
• ڏرين: ث. اِندلٺ – قوس – قزح – سَت رنگي ڪمان. جيڪا بارش ان پوءِ آسمان ۾ نمودار ٿئي.
• ڏريوزه: ذ. [ف] بيک – گدائي – پنُ – منگ – فقيري.
— ڏريوزه گر: ذ. صفت. گداگر – پينو – فقير.
— ڏريوزه گري: ث. پنُ – بيک – گداگري جو پيشو.
• ڏڙ ج ڏڙون: ث. (آواز) گوڙ – هُل – شور – آواز. ڌمچر – ڌڪ ڪو – ڌرهڙ. جيئن "چنبڙ نالو ناهہ ڪو. درياهہ ڏڙ لائي" (شاهہ). لهرين جو آواز – لهرين جا ٺاڪوڙا – گجگوڙ – گجڪار. بکيڙو – فساد – جهيڙو. زمين جي اُکيڙ.
— ڏڙٻڙ (ت): ث. پيرن جو آواز – ڪڙڪو سڙڪو – ڌٻڪو.
— ڏڙڏ: ث. زمين تي زور سان پير هڻڻ جو آواز. ڌٻڪو.
— ڏڙ ڏڙڻ: ٺرا مٽي ڪرڻ – اجايا ٺينگ ٽپا ڏيڻ – ڦڙٻاٽيون هڻڻ – بَڪ بَڪ ڪرڻ. جيئن "دُزد دعويٰ تو ڏري ۽ ٿوڙي ڏيوٽُ ڏڙ" زمين کي گهڻو گنڍڻ (فاضل شاهہ).
— ڏڙ دلاسو ج ڏڙ دلاسا: ذ. آٿت – آسرو – دلاسو.
— ڏڙُ لائڻ: زور لائڻ – طاقت آزمائي ڪرڻ.
• ڏڙا ڪاڏ: اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• ڏڙاڄجي: اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• ڏڙائڻ (ڪ): مصدر. دڙڪا ڏيڻ – دڙڪا ڏيارڻ – دعويٰ ڪرائڻ. ٻني ولائڻ. هَبي تبي ڪرائڻ.
• ڏڙٻاٽڻ: مصدر. هيسائڻ – هيسڻ. دڙڪا ڏيڻ – تنگ ڪرڻ. چڙٻيون ڏيڻ – ڌٻائڻ – تنبيهہ ڪرڻ – ڌمڪائڻ – ڌهمان

Gul Hayat Institute

رکڻ. ظلم سان حڪم هلائڻ. شور ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ.

– **دڙٻاٽ ج دڙٻاٽون:** ث. دڙڪو – داٻ – زور – دٻاءُ – ظلم. گهوڙي جي سُنبن جو آواز.

• **دڙبو:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دُڙتو ج دُڙتا (ت):** ذ. صفت. ٿُلهو. بندرو.

• **دڙد ج دڙدون:** ث. تڪليف – ڏاڍ – سختي – تنگي. دٻاءُ. اهنج – مصيبت – ظلم.

– **دڙدون ڪاٽڻ:** ڏاڍا ڪاٽڻ – سور ڪاٽڻ. تڪليفون ڏسڻ.

• **دڙڪلو ج دڙڪلا (ٿ):** ذ. صفت. متارو – ٿلهو.

• **دُڙڪٽو ج دُڙڪٽا:** ذ. صفت. بلڪل سوڪ ٿيل – سخت ٿيل – ڏاڍو ٿيل.

• **دڙڪو ج دڙڪا:** ذ. تاٻ – دمڪي – دٻاءُ – ڌڪو – ڀيڪي – ڌڏڪو – دَهمانُ. سٽ – دَٻ. هيٻَس. دٻ – خوف – دهشت.

– **دڙڪو داٻ ج دڙڪا داٻ:** ذ. هاڻ هوئڙ _ دڙڪو دٻاچو – دڙڪو ڪڙڪو.

– **دڙڪو دٻاچو ج دڙڪا دٻاچا:** ذ. تنبيهه – منع – دڙڪو.

– **دڙڪو ڦڙڪو ج دڙڪا ڦڙڪا:** ذ. هاڻ هوئڙ _ دڙڪو دٻاچو.

– **دڙڪو ڪڙڪو ج دڙڪا ڪڙڪا:** ذ. هاڻ هوئڙ _ دڙڪو ڦڙڪو.

• **دڙڪي ج دڙڪيون (ل):** ث. [ع] دلق (گودڙيءَ جي بگڙيل صورت] رلي – گودڙي – دَڙڪي. دلق.

• **دُڙڪي ج دُڙڪيون (ت):** ث. [سن. دلن] گهوڙي جي پنڌ جو هڪ نمونو – دُڙڪي.

– **دُڙڪي اُچڻ:** بلڪل تکوءِ جلد اچڻ.

• **دڙڳ ج دڙڳ:** ذ. داغ (ڪپڙي تي رنگ وغيره جو) – چٽو – ڊُبو. رت جو جميل داغ. عيب – ڪلنڪ. ڪارات _ ڏاگهه. وڏو ٽنگ – ڳڙڪو – ڳڙڪ. گهاڙو – گهارو – ڪنڊ – گهٽ – گهيرو. جيئن "بايد وڏو بند کي دٿابي مون دڙڳ، توڙي جهوليون ڪن جهڙڳ، تہ بہ ڪنيو وجي خدآباد کي" (بايد).

• **دُڙڳي ج دُڙڳيون (ت):** ث. گهوڙي جي پنڌ جو قسم – دُڙڪي.

• **دڙمي ج دڙميون (ت):** ث. زمين جي حدَ ڏيکاريندڙ دڙي. بنين ٻارن جي وچ ۾ دڙي – مٽيءَ جي ڍِڳي.

• **دُڙنگو ج دُڙنگا (ل):** ذ. صفت. ٿلهو – متارو.

• **دڙڻ:** مصدر. جهيڙو ڪرڻ – وڙهڻ – فساد ڪرڻ – دنگو ڪرڻ – تڪرار ڪرڻ – بحث ڪرڻ – چيٽ پوڻ. ڪاوڙ مان هُل ڪرڻ – زور سان ڳالهائڻ – تکو ڳالهائڻ – جوشيلو ڳالهائڻ – هُل بکيڙو ڪرڻ – مار ڏيڻ – ثابت ڪرڻ – مچائڻ – دليل ڊوڙائڻ – قائل ڪرڻ – تقرير ڪرڻ. زمين کي گهٽو ڪَنڻ.

– **دڙي دنگي:** صفت. مُڙسان مُڙسي – همت سان – وڙهي جهڙي.

• **دڙو ج دڙا:** ذ. [سن. ذَتَ > دَلَ = دڙو] اُتاهين زمين جو تڪر – ننڍي پِٽ – مٽيءَ جو ڍِڳ – دِٻ – دِڙو. ڪچري اُچلڻ جو هنڌ – اروڙي – ڍير. واهہ جو ڪپ – ڪنارو (ل). (ث. دڙي ج دڙيون) ڍڳ – ڍير – ستو – سٽي – انبار – ڪوڙو – اَنبوهہ – ڪوڙ. پنوڙو – ڳوڙهو – ڳنڍو – ڦيري. چاٽو – دڳل. پِنُ. ٻٽي جي پنيرائي – ٽيڪو (ڪ). اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دڙهڙ ج دڙهڙ:** ذ. (آواز درياءَ جي چوليءَ جو آواز – گجگوڙ – گجڪار – گاج – دڙهڙ.

• **دڙهڙ ج دڙهڙ:** ذ. وڏو آواز – دٻدٻو – دهشت – رُعب – حشمت.

• **دڙهو ج دڙها:** ذ. زمين تي زور سان (ڪنهن جانور جو) لت هڻڻ جو آواز – دٻڪو – ڌٻڪو – ٺهڪو – پير جو ڌڪ – پُستي – لت. طوفان لڳڻ تي پاڻيءَ جي پيدا ڪيل گجگوڙ – گاج.

– **دڙها هڻڻ:** زور سان پير هڻڻ (زمين تي). گهوڙي وغيره جو سُنبن سان زمين کي کُٽڻ يا لتون هڻڻ.

– **دڙهي ج دڙهيون (ت):** ث. "دڙهو" جو مذڪر.

– **دڙهي هڻڻ:** چڙهي هڻڻ – لت هڻڻ. ٻار جي رُئڻ ۾ ٽنگون هڻڻ. اِٽ هڻڻ – ڪيل انجام کان ڦرڻ. مچيءَ مارڻ وقت مچيءَ کي چار ڏانهن پڃائڻ لاءِ ٻيڙيءَ جي ترِي ۾ پيرن جو ٺڪاءُ ڪرڻ.

• **دڙهي ج دڙهيون:** ث. ڪنهن پڙڇ يا ڇَجَ سان اَنّ مان مٽي ڪيڻ جي حالت – واٿر – ڇنڊ – صفائي.

• **دڙي ج دڙيون:** ث. [سن. دَلَ = دڙو] مٽيءَ جو ننڍو ڍِڳ – دِٻ – ننڍو دڙو. ڪنهن زمين جي دنگ تي (حدون ڏيکارڻ لاءِ) مٽيءَ جو ٺيل نشان – دڪي. نشان – ٻنو – ٻنڌو. ٻيلي مان لنگهندڙ ننڍو رستو – پهو – پيچرو – دِڳي – ٿَهي – سٽي

Gul Hayat Institute

– ڪوڙي – ٽيرِيْ گهوڙن جي هڪ بيماري (ت). اسم خاص. جيڪب آباد ضلعي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. تعلقي شڪارپور، تعلقي ڪنڌڪوٽ ۽ تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ ديهن جو نالو.

– **دَڙيْ دِڪيْ پيچڻ:** سنئون سڌو ڪرڻ – سنوارڻ – هڪ جهڙائي ڪرڻ – برابري ڪرڻ – همـوار ڪرڻ – تراڪڙو ڪرڻ.

• **دَڙيْ دِڪيْ وَٺڻ:** سطح هموار ڪرڻ – سڌائي وٺڻ – سنوار ڪرڻ – هڪجهڙائي ڪرڻ.

– **دَڙيُوْن ٿيَڻ:** ڏسي ٺـرڻ – خوش ٿيڻ – ڪِڳِيُون هڻڻ – وِهسڻ – راضي ٿيڻ – سَرهو ٿيڻ – بودِ ۾ اچڻ.

– **دَڙيُوْن ٽيـِڻ:** خوشي ڪرڻ – ڪڳيون هڻڻ – ٽپا ڏيڻ. خوشيون ڪرڻ – اجايا ڪم ڪرڻ – ڏاڍَ مُڙسيءَ جا ڪم ڪرڻ.

– **دَڙيُوْن چاڙهڻ:** زمين جي حد بندي ڪرڻ.

– **دَڙيُوْن وِجهڻ:** بيلي ۾ ننڍا رستا ناهڻ.

• **دَڙيْلو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَڙيْلي:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَڙ ج دَڙوْن:** ث. مِٽي – سنهڙي مِٽِي – ڌُوڙ – ڌس – لَٽُ – غُبار – رَئي – خاڪ – واري. اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **دَڙائڻُ (ت):** مصدر. مٽيءَ سان لٽائڻ. تنبيهه ڪرائڻ.

• **دَڙجڻُ (ت):** مصدر. مٽيءَ ۾ لَٽجڻ.

• **دَزُ (لس):** ذ. صفت. [ف. دُزد جو مخفف] چور – ڄَٽُ – بيوقوف – اٺجاڻ. "اهي اونهيون ڳالهيون ڳُجهه جون، جنهن جو دُزن ڪونهي ڏيان" (احمد شاهي).

• **دُزانُو:** ظرف. [ف. دُ = بہ + زانو = گوڏو] گوڏن ڀر – جونـئن ڀر – گوڏا ڀڃي ويهڻ جي حالت.

• **دُزْدُ ج دُزْدَ:** ذ. صفت. [ف] چور – چوري ڪندڙ – ڌاڙو – لـٽيرو – ڪاٺڪو.

– **دُزْدِيْ:** ث. چوري – ڦُـرَ.

• **دُزَڪَ ج دُزڪوْن (ڪ):** ث. ڏڪِي هوندي بہ وِيامڻ تائين ڪير ڏيندڙ ڏڳِي.

• **دَسُ ج دَس:** صفت. [ف. دَهُ: سن دَشَنْ = ڏهه] ڳُٽ جو هڪ تعداد – ڏهه. ڪنهن بہ شين جو گهڻو انداز. جيئن: "ماڻهن جا دَس، گهوڙن جا دَس، دهلن جا دس، بندوقن جا دس وغيره" (ذ) وارو وار – وسڪارو – وِرڪا – ڌوڙيو. جيئن: "گارين جا دس وغيره". دُهل جو واڄو. جيئن: "پري دس وڄائي، سيڪجهه ملنديءِ". ڪُڪڙ جي ٻانگ. جيئن: "اڌ رات ٿي ويئي آهي، ڪُڪڙ دس پيا ڏين." هلڪو قدم. ٽاپو – پير ڪسڪ – آٽيڙو – ٿُڏو – خطا – ڀُل – چُڪَ.

• **دِسِ ج دِسيُوْن:** ث. [سن. دِشا: ڏِسِ] ڏِسِ – طرف – پاسو. ديس – ڏيهہ. پرديس – پرانهون ملڪ – ڏيساوَر (ت).

– **دِسِ ڳَارِيْ ڪَرڻ:** ديس لجائڻ – ديس وارن کي گلارو ڪرڻ.

– **دِسِ لَتاڙڻ:** مُلڪ گهمڻ. مُلڪ ۾ اچڻ – گهڻو سير سياحت ڪرڻ.

• **دَسَ (ت):** صفت. ٿُلهي – دونسِي (مائي يا عورت وغيره).

• **دُسُ ج دُسَ (ت):** ذ. واري يا مِٽيءَ جو دِڳُ – دڙو.

• **دَسْتُ ج دَسْتَ:** ذ. (ف) هٿ – يَدُ – چنبو. پَنڙو ٽورو – زر زر ايندڙ ٽورو – پَنڙي ٽِپڪَ – جُلابُ.

– **دَسْت آموزَ:** ذ. صفت. هٿ سان سيکاريل – مُطيع ڪيل – مات ڪيل – وَسُ ڪيل – ٽَڏو – هيرايل – هـِريل – گهريچو – پالِيَل – گهرجو – ڌاريَلُ – هيراڪ – گهريلو – هٿ جو نپايل. هُنري – هنرمند – ماهِرُ – حاذق – چَتـُرُ – سُگهڙ – ڀڙَ – چالاڪ.

– **دَسْت اچڻ:** جُلاب اچڻ – پَنڙو ٽورو اچڻ – پيٽ اچڻ.

– **دَسْت اَندازُ [ف. انداختن = اُڇلڻ]:** ذ. صفت. دست اندازي ڪندڙ – وچ ۾ ٽپي پوندڙ – هٿ وجهندڙ – ٻئي جي ڪم ۾ دخل ڏيندڙ – هٿ چُراند ڪندڙ – هَٿ اٽڪائيندڙ – خَلَلُ ڪندڙ.

– **دَسْت اَندازِيْ:** ث وچ ۾ ٽپي پوڻ جي حالت – دُخُول – مُداخلت – هٿ چُراند.

– **دَسْت اَندازِيْ ڪَرڻ:** مُداخلت ڪرڻ – هٿ وجهڻ. ٻين جي ڳالهين ۾ ٽپي پوڻ.

– **دَسْتَانـو ج دَسْتَانـا:** ذ. هٿن تي چاڙهڻ جا جوراب. وڏي ڪرڇ يا تلوار جو قبضو.

– **دَسْت بَدَسْت:** ظرف. هٿوهٿ – جلدي – انهي وقت.

– **دَسْت بُرد:** ث. خِيانَت – گهوٻي – ناجائز – تصرف. لـٽَ – غَبَنُ – خُرد بُرد.

– **دَسْت بردارِ ٿيَڻ:** هٿ ڪڍڻ – ڇڏڻ – باز اچڻ – ترڪ ڪرڻ.

– **دَسْت بُـرد ڪَـرڻ:** گهوٻي هڻڻ – خيانت ڪرڻ – لـٽڻ.

Gul Hayat Institute

— **دَسْت بَسْته:** [ف. بَستَنْ = ٻَڌڻ] ظرف. هٿ ٻَڌي – هٿ جوڙي.

— **دَسْت بُوس ٿِيَڻُ:** [ف. بوسيدن = چمڻ] هٿ چمڻ – نياز ۽ نوڙت ڪرڻ.

— **دَسْت بيعَتْ ڪَرڻُ:** مريد ٿيڻ – ڪنهن جي هٿ تي بيعت ڪرڻ.

— **دَسْت پَنَاهُ:** ذ. ٽانڊن ڪڍڻ جو چِمٽو.

— **دَسْت خَطُ ج دَسْت خَطَ:** ذ. هٿ جو لکيل – هٿ جي لکيت – لکت – لکٽي – هٿ اکر – پنهنجي هٿ جي علامت يا نشاني – قلمي نسخو.

— **دَسْت خَطِي:** ذ. صفت. هٿ جو لکيل – قلمي – دَستي.

— **دَسْت دَرَازُ:** ذ. صفت. چالاڪ. هٿ ڊگهيرينڌڙ. چور – ظالم – زيادتي ڪندڙ.

— **دَسْت دَرَازِي:** ث. هٿ جي چالاڪي. رُڪاوٽ – رنڊڪ. خلل – ظلم – زيادتي.

— **دَسْت دَرَازِي ڪَرڻُ:** زيادتي ڪرڻ – ڪم ۾ اٽڪاءُ وجهڻ.

— **دَسْت راسْت:** ذ. ساڄو هٿ – مُعتبر – اعتماد وارو – سچو مددگار.

— **دَسْتَ رَسْ:** [ف. دست = هٿ + رسيدن = پهچڻ] ث. پهچ – پُڄت – پُڄندي – رَسائي – طاقت – هَلندي – هٿ پُهچ – هٿ ڊگهيڙ – ٽونگري – حيثيت – اُپَرَ – هٿ وَسُ. اُپاءُ – وسِيلو.

— **دَسْتَرسِي:** ث. دَسترس – پُهچ – رَسائي – هَلندي.

— **دَسْت شِفَا:** ذ. صحت بخشيندڙ هَٿُ – حڪيم يا طبيب. جنهن جو علاج هميشه ڪامياب وڃي.

— **دَسْت غَيْب:** ذ. ظاهري وسيلي کان سواءِ آمدني – غيبي مدد – ڪناية. مفت جو مال – رشوت جو مال.

— **دَسْت قُدْرَتْ:** ذ. طاقت – قدرت – سَگهه – قدرت جو هٿ – شڪتي – سمرٿي. قابو – اختيار – وَسُ.

— **دَسْتَڪَ:** ث. هٿ جو ڌَڪُ – دروازي تي هٿ سان ڌَڪُ – آواز – کَڙڪو – کڙڪاٽ – ٺڪاءُ – تاڙي.

— **دَسْتڪَارُ:** ذ. صفت. هٿ جو ڪاريگر – هنرمند – اُهو شخص جنهن جي هٿ ۾ ڪونه ڪو هنر هجي – هنر وارو.

— **دَسْتڪَارِي ج دَسْتڪَارِيُونْ:** ث. هٿ جي ڪاريگري – هٿ جو هُنر – هٿ جو ڪم – ڪاريگري. هنرمندي.

— **دَسْتڪُ ڏيڻُ:** دَرُ کڙڪائڻ – تاڙي وڄائڻ – کَڙو کڙڪائڻ – سڏڻ.

— **دَسْت ڪَرڻُ:** هٿ ڪرڻ – حال ڪرڻ – لهڻ – قبضي ۾ ڪرڻ.

— **دَسْت گَاهُ:** ث. مال ۽ اسباب. طاقت – زور – مدد – اُپاءُ – وسيلو – رسد – پُڄندي – قدرت – پُڄت – مَقْدُور – مَهارت – مَشْق.

— **دَسْتگِيرُ ج دَسْتگِيرَ:** ذ. [ف. دست = هٿ. گرفتن = وٺڻ]. صفت. هٿ وٺندڙ – ٻانهن ٻيلي – مدد ڪندڙ – واهرو – مددگار – سهائتا ڪندڙ – حامي – حمائتي – پٺ ڀَرو – مُعاوِنُ. بادشاهه پير حضرت عبدالقادر جيلاني رحمت الله عليه جو لقب.

— **دَسْتگِيرِي ج دَسْتگِيرِيُونْ:** ث. هٿ وَٺڻ – مدد ڪرڻ – پهچ – رسائي – مدد – سهائتا – بچاءُ.

— **دَسْت لَگڻُ:** ٿورو لڳڻ – هر هر پائخانو اچڻ – اِسْهال ٿيڻ.

— **دَسْت مَال:** ذ. هٿ صاف ڪرڻ جو رومال. ننڍڙو ٽُوال.

— **دَسْت نگَرُ:** ذ. صفت. ٻئي جا هٿ تڪيندڙ – مُحتاج – حاجتمند – مفلس – تنگدست.

— **دَسْت وَٺڻُ:** هٿ وٺڻ – دستگيري ڪرڻ – رهبري ڪرڻ – مدد ڪرڻ – حمايت ڪرڻ – حامي ٿيڻ – ڏک درد دفع ڪرڻ.

— **دَسْتِي ج دَسْتِيُ:** ذ. صفت. هٿ جو – هٿ وارو – هٿوهٿ.

— **دَسْتِيَابُ ج دَسْتِيَابَ:** ذ. صفت. هٿ اچڻ جهڙو – هٿ آيل – مُيَسر – موجود – حاصل. پيدا ڪرڻ جهڙو – ملي سگهڻ جهڙو.

— **دَسْتِيَابُ ٿِيَڻُ:** حاصل ٿيڻ – هٿ لڳڻ – ملڻ.

• **دَسْتَارُ ج دَسْتَارُونْ:** ث. پڳڙي – پَڳَ – عَمامو – پٽڪو – لُونگي – پاڳَ – مولِهاتو – مولهيو – ڦَهَڙَ.

— **دَسْتَارْبَنْدُ:** ذ. صفت. پٽڪو ٻڌندڙ – پٽڪو ٻڌل.

— **دَسْتَاربندي:** وڏن ماڻهن جي هڪ رسم جنهن ۾ فوتي جي وڏي پٽ يا وارث کي پڳ ٻڌرائي وڃي. يا ديني علم مان فراغت لهڻ مهل شاگرد کي پڳ ٻڌائجي.

— **دَسْتَارِ فَضِيلَتَ:** ث. ديني علم ۾ فاضل ٿيڻ جو پٽڪو – عَمامهٔ فضيلت.

• **دَسْتَانُ ج دَسْتَانَ:** ذ. (ف) نَغمَه – آواز – ڪهاڻي – آکاڻي – تواريخ – داستان – قصو – ساز جي چاٻي – ڌوڪو – دغا – فريب. رستم جي پيءُ جو نالو.

• **دَسْتَاوِيزُ ج دَسْتَاوِيزَ:** ذ. (ف) هٿ سان لکيل قبُوليت جو ڪاغذ – قبُوليت نامو – اقرار نامو – قَبْضُ – ضَمانت نامو – لکيت

Gul Hayat Institute

– لکيو. حڪومت جي مهر سان لکيل ڪاغذ – تمَسُڪ.

– **دَسْتاويزِيُ:** صفت. دستاويز جو – دستاويز موافق – نبض پٽاندر.

• **دَسْتَرُ:** ذ. [ف] دسترخوانو – ماني رکڻ جو ڪپڙو.

– **دَسْترخانُو ج دَسْترخانَا:** ذ. مانيءَ رکڻ جو ڪپڙو – دسترخوان.

• **دَسْترخَوَانُ ج دَسْترخَوَانَ:** ذ. [ف. دَستارخوان. دستار = پٽڪو، ڪپڙو + خوان = خونچو] ڪاڏي جو ڪپڙو جنهن تي ماني رکي کائجي – چادر – سُفرو – دسترخانو.

– **دَسْترخَوان جي ٻِلِي يا مَکِ هُئَڻُ:** ڪاڏي ۾ زوري شريڪ ٿيڻ.

– **دَسْترخَوانُو ج دَسْترخَوانَا:** ذ. ميزپوش – ميز جو ڪپڙو – ماني ڪارائڻ لاءِ وڇايل ڪپڙو – ڍاڪون ڍڪي کٽي وجهڻ وارو ڪپڙو.

• **دَسْتو ج دَسْتَا:** ذ. [ف. دَسْتَهٔ = هٿيو] هٿيو – هَٿُ – مُنيو – مُٺ – ڳَـنَ – هَتو. چنگل – ڄرُون. لَپَ. مصالح وغيره ڪُٽڻ لاءِ ڏاتُو يا پٿر جو مُهرو – ڏندو. جيئن "هاون دستو". فوج جو هڪ حصو. ننڍي پلٽڻ – جٿو. ماڻهن جي ٽولي – جماعت – گروهه. ڪاغذن جو ڪجهه انداز – ۲۴ پنن جو بندل – ٿهو – ڊِڳَ – سَنو. بدن جو هڪ حصو.

• **دَسْتُورُ ج دَسْتُورَ:** ذ. [ف. دست = زور، ور = هڪ صفتي پڇاڙي] طرز – رَوِش – رسم – رواج – ريت – پَرِ – اُصول. ڍنگ – ڍَبَ – نمونو – وتيرو – طور – طريقو – عادت – چال – هلت – وَجهه – اَٽ ويهه – ڍول – پرڪارُ – افعال – عادت – لڇڻ –لَلُ. قاعدو – قانون – نيم – آئين (ظرف). جان – وانگيان – وانگر – طرح.

• **دَسْتُورُ العَمَلِ:** ذ. رواج – قاعدو قانون – ريت رواج – هلت چلت جو طريقو – اُٿڻ ويهڻ جو ڍنگ. حڪومت جو سرشتو – سرڪاري حڪمن جو ڪتاب – هدايت نامو. ناهه نوهه – سنوار – ضابطو.

– **دَسْتُورُ ٻَڌَڻُ:** قاعدو مقرر ڪرڻ – عادت وجهڻ – معمول ناهڻ.

– **دَسْتُورُ جَارِي ڪَرَڻُ:** قاعدو ڪڍڻ – رواج وِجهڻ.

– **دَسْتُورِيُ ج دَستُورِيُ:** ذ. صفت. دستور موجب – رواج موجب – نموني مطابق – رواجي – هالو چالو. (ث) دلالي – لاٽ _ هنديائو – لاڳ – لاپو – ابواب – پانت. بالائي اُپت – رشوت.

• **دَسْتِي ج دَسْتِيُونَ:** ث. [ف. دَسْت = هٿ] هٿ جو – هٿ ۾ کٽي وجهڻ جهڙو. زيور جو هڪ قسم. ٻانهن ۾ پائڻ جو هڪ زيور. هٿ ۾ جهلي ٻيهڻ جو حقو. چرِ جو دستانو جنهن تي باز وهارجي. ترار جو مُنيو – پالي جو هٿيو – مُٺ. ڪپڙي ۾ ٻڌل ڪاغذن جي هَـڙَ – ٿهي – سَٿي – بندلي. وَهَٽَ ڪي اڳين ٻن ٽنگن ۾ پيل ڏاوڻُ – (ت). ڪُلهي وارو گوشت جو ٽُڪر.

• **دَشْتِي:** اسم خاص. (بلوچن جو هڪ قبيلو دشتِ مڪران جو دشتي). تعلقي شڪارپور، تعلقي جيڪب آباد، تعلقي بدين ۽ تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَسْرو:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دُسرِيُ ج دُسرِيُونَ:** ث. ڳَـهَہ جو هڪ قسم – ٻن سَرن جي ڏُهري (لس).

• **دُسِرُ(ٿ):** ث. ڏِسرَ – گهٽي مِٽي. خراب رستو.

• **دَسَ قَسَ:** ث. دهڙ دُونس – دَبالَت – دب قس – زورا زوري – حڪمان حڪمي.

– **دَسَ قَسَ ڪَرَڻُ:** دب قس ڪرڻ – زوري ڪرڻ – دَبالت ڪرڻ.

• **دَسَ ڪَرڻُ (ڪ):** ڪيٽِ جو پنجهو تورو تورو ڪري هارڻ.

• **دُسْڪِنُو ج دُسْڪِنَا (ت):** ذ. صفت. ٿلهو – دونسو. (ث. دُسْڪِنِي ج دُسْڪِنِيُون).

• **دَسَ لَهَڻُ (ت):** ڪورين جي اصطلاح ۾. پاڻ ۾ ڪندي سُواري تانيءَ مٿان آهستي آهستي گهمائيندو وڃڻ ۽ خيال ڪري ڏسڻ (ته تندون هڪ ٻئي کان ڌار ٿين ٿيون).

• **دَسْمَرُ ج دَسْمَرَ:** ذ. سڙيل جاءِ تي رکڻ لاءِ گيهه ۾ رڌل اٽي جي پوٽيس. ڦُرڙي تي رکڻ لاءِ ڳوهيل اٽو.

• **دَسْمَلُ ج دَسْمَلَ (ت):** ذ. ڪنوار کي اُپٽڻ هڻڻ جو ڪم.

• **دَسَڻُ:** مصدر: [سن. دَسَن = دسڻ] ٻيٺل ماڻهو يا جانور کي هيٺ ڪيرائڻ – ڪيرائڻ – ڍاهڻ – ليٽائڻ. هيٺان آڻڻ. جيتڻ – غالب پوڻ "دشمن دسڻ، مَلهه دسڻ وغيره."

• **دُسَڻُ:** مصدر. ڳپ ۾ ڦاسڻ – ڦَـپڻ – ڦَـڇَڻُ. داخل ٿيڻ – گهڙڻ.

• **دَسو:** اوني ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **دُسو ج دُسَا:** ذ. [ف. دُشاله.سن. دوشَاٽَ]. اوڇڻ جو هڪ قسم – دُشالو – دُشو. ڪمبل. جيئن: "دُسا ٻهرن ديس تي، مارُو ريٽا ڪَن." (هنر).

Gul Hayat Institute

• دَسوَانُ ج دِسوانَ (ت): ذ. [سن. دشن = ڏهه] ڏهون – بدن جي ڏهن عضون (جهڙوڪ ٻن اکين، ٻن ناسن، ٻن ڪَنَنِ، وات، گديا، آلت ۽ تارون) مان هر هڪ عضوو. دَسوون در – ڏهون در.

• دَسهرو ج دَسهرا: ذ. [سن. دَشرا: دشن = ڏهه + هَر = مارڻ، ڪٽڻ، ١_ ٽي ڏوهَ جسم جا: خون، چوري، زنا، ٢_ چار ڏوهه زبان جا: گندي گفتگو، شوخ پوڻ، گلا ڪرڻ، ڪوڙ ڳالهائڻ. ٣_ ٽي ڏوهه مَنَ جا: پَرائو مال تَڪڻ، دل ۾ خراب خيال ڪرڻ، ويساهه نه ڌارڻ. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن (جيٺ مهني جي ١٠ تاريخ جنهن ۾ هندو عقيدي موجب گنگا اشنان ڪري گناهه ڌوتا وڃن. انهيءَ ڏينهن تي رامچندر شري، راوڻ کي شڪست ڏني ان ڪري ملهايو پيو وڃي).

• دَسِي ج دَسِيُون (ت – ل): ث. چِڙهت رِشڪ. خارَ – چِڙَ – ڪاوڙ. ناٽي جي چوٽَ – ڪوٽ – راند ۾ ڏوڪي ڏيڻ لاءِ وڏي رقم جو داءُ.

– دَسِي ڏيڻُ: جيتڻ – ڪٽڻ – سوپ ڪرڻ – بازي ڪـٽـڻ. خار ڏيڻ – ساڙڻ – ڏوڪي لاءِ وڏي رقم داءُ ۾ وجهڻ.

• دَسِي هَڻُ (ت): جوارين جي اصطلاح ۾ راند ۾ اوٽ تي وڌيڪ پئسا وجهڻ – راند ۾ اڳلي کي گهٽا پئسا وجهي پچائڻ – راند چڏائڻ لاءِ رواجي چال کان وڌيڪ چال ڪرڻ لاءِ پئسا وجهڻ.

• دَسِيُونُ (ل): ذ. ڏاس جو اوچيدار ڏاڳو جو گهوٽ جي گهر ۾ ٻڌبو آهي – نانگ جيان وٽيل تنگيو پيو هوندو آهي.

• دَشَا ج دَشَائُونُ: ث. (سن) حالت. "وِرشَا."

– دَشَا مَٽائڻُ: پائخاني وڃڻ – رفع حاجت لاءِ وڃڻ.

• دِشا ج دِشائُون: ث. [سن. دِش = طرف] طرف – ڏس – پاسو.

• دُشَالو ج دُشَالا: ذ. [سن. دوُ = ٻه + سالور = شال] ٻٽي شال – ٻيٽي شال گَدَ اَٽيل.

• دَشتُ: ذ. [ف] صحرا – بيابان – رڻ پٽ – رَڄ – ميدان. جهنگل. اسم خاص. بلوچستان ۾ هڪ برساتي نديءَ جو نالو. رياست مڪرانجو هڪ ضلعو.

• دَشت بي دولَت: اسم خاص. رياست قلات ۾ بولان دَري جي منهن وٽ هڪ ميدان (جو ڪرد قوم جي ملڪيت آهي).

– دَشت پيَما: ذ. جهنگل، بيابان ۾ ڦرندڙ – آواره _ پريشان – وانڊرو.

– دَشت پيَمائي: بيابانن ۾ رُلڻ جي حالت – جهنگل جهاڳڻ جي حالت.

– دَشت خَاني: اسم خاص. ايران ۽ مڪران ۾ رهندڙ هڪ قوم جو نالو.

– دَشت نَوَرد: صفت. جهنگل ۾ رُلندڙ – بيابان جهاڳيندڙ.

– دَشت نَوَردِي: ث. جهنگل بيابان ۾ رلڻ ۽ دربدر ٿيڻ جي حالت.

• دَشتِي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. بلوچستان جو هڪ قبيلو.

• دِشتِ: ث. [سن. درِش = ڏسڻ] نظر – نگاهه – درشت.

• دُشتُ ج دُشتَ: ذ. [سن. دُشت = نياڳو. دُش = دشمني ڪرڻ] خراب – ڪنو – بڇڙو. نياڳو – چنڊول – نحس. ظالم – بي رحم – پاپي. ڪوٽو – ڪُوڙو. بدڪار – بد ذات – بدچال.

– دُشتَائي: ث. خرابي. بڇڙائي – بدڪاري. بُرائي – گناهه – پاپ.

• دُشڪَارِي ج دُشڪَارِيُون (ت): ث. اُلٽي – قيءِ _ اوڪارو.

• دُشڪَارِي اَچڻُ: قيءِ اچڻ – اُلٽي اَچڻ.

• دُشمَنُ ج دُشمَنَ: ذ. صفت. [ف. دُشمن: سن. دُشت = خراب + من = ويچار جي شِڪتي] خراب نيت وارو – بدخواه _ ويري – مخالف – دشمن – شَترو – غنيم – رِپَ – عَدُو – وِروڌِي. پٽيان پيل – مَنگهُرو – حريف – رقيب.

– دُشمَنَاٽُو: ذ. دشمني – دشمنو.

– دُشمَنُ جَانِي: ذ. صفت. جان جو دشمن – وڏي ۾ وڏو دشمن – قاتل دشمن – موتمار دشمن.

– دُشمَنُ مَرِنئي: جملو. بار کي پاراتو ڏيئي دعا ڪرڻ.

– دُشمَنو: ذ. وير – عَداوَت – بدخواهي – وِروڌ – دشمني.

– دُشمَنُ هيٺ ڪَرڻُ: دشمن کي زيربار ڪرڻ. دشمن کي فتح ڪرڻ.

• دُشمَني ج دُشمَنِيُون: ث. ويرُ – عداوت – وروڌ – ضدَ _ خُصُومت. بُغضُ – دُشمِڻي – زَنگُ – ڪُلفت.

– دُشمَنُ ج دُشمَنَ: ذ. دشمن.

– دُشمِڻَاٽُو ج دُشمِڻَاٽَا: ذ. صفت. دشمن جو – ويرين جو – دُشمني وارو – دشمڻڪو.

– دُشمِڻڪو ج دُشمِڻڪَا: ذ. صفت. دشمني وارو – دُشمني جو – دشمڻاٽو.

Gul Hayat Institute

– **دُشمني ج دُشمنيُون:** ث. دشمني.

• **دُشنَا:** ذ. [ف] خنجر – تلوار – ڪٽاري.

• **دُشنَامُ:** ث. [ف] گار – گار گند – خراب لفظ.

• **دُشو ج دُشَا:** ذ. [سن. دُشَا] اوني چادر جو هڪ قسم – دُشالو – مَلِيرُ – بوجڻ. ديسي اُٽيل ڪپڙو – اڻ گهڙيو ڪپڙو. ٿلهو، کهرو جاڏو سادو (ڪپڙو). (هه دُشا).

• **دُشوَارُ ج دُشوَارَ:** ذ. صفت. [ف. دُش = خراب + "وار" نسبت جي نشاني] ڏکيو – اَهنجو – مُشڪِل – سخت – ڪَٺَنُ.

• **دُشوَارِيُ ج دُشوَارِيُون:** ث. مشڪلات – ڏکيائي – اهنجائي – سختي – تڪليف.

• **دُعَا ج دُعَائُون:** ث. [ع. دَعَا = هن سڏيو] گهُر – سَڏُ – خواهش – آرزو. گهُرج – مِنٿَ – اَرْداسُ – سوال. خيرعافيت جي چاهنا – مُناجات – مَغفِرَت.

– **دُعَا دَفعا ڪَرائڻُ:** ڦيڻو وجهائڻ – تعويذ وٺڻ – تندرستي ۽ بخت جي بلندي لاءِ دعا گهرائڻ.

– **دُعَا دِلِ سَانُ نہ لَڳَڻُ:** پڪ نہ ٿيڻ. اعتبار نہ اچڻ.

– **دُعَا ڪَرَڻُ:** ڀلائي چاهڻ – نيڪي گهرڻ – خدا کي التجا ڪرڻ – آسيس ۽ عافيت گهرڻ.

– **دُعَاگـو ج دُعَاگـو:** ذ. صفت. ٻئي جي لاءِ دعا گهرندڙ – دعا ڪندڙ – خيريت گهرندڙ – خير گهرندڙ – ڀلو گهرندڙ – آسيس ڏيندڙ. خير خواه عرضدار – نيازمند.

– **دُعَاگو:** ذ. صفت. دعاگو.

– **دُعَاگهرڻُ:** خداتعاليٰ کان ڀلائي گهرڻ – مراد گهرڻ – ڀلو گهرڻ – عافيت گهرڻ – حاجت روائي چاهڻ.

– **دُعَالَڳَڻُ:** دُعا جو اثر ڪرڻ – مراد پوري ٿيڻ.

– **دُعَائي خير:** ث. درگاهه باريءَ ۾ نيڪ دُعا – سٺي التجا برڪت – آسيس. نڪاح. فاتحہ.

• **دَعوا ج دَعوائُون:** ث. [ع. دَعَا = هُن گهُر ڪئي] گهُر – طلب – تقاضا – چِڪ – طلبي – خواهش – مطالبو. مُعاملو – تڪرار – بحث – حقُ. مقدمو – ديواني ڪيس – فرياد – دانهن – ڪُوڪَ – پوڪار – پُڪار – قاعدي جي ڪارروائي.

– **دَعوا ٻڌڻُ:** مقدمو ناهڻ – مقدمو ڪرڻ. ڪنهن ڪم جو شرطيہ اعلان ڪرڻ.

– **دَعوا جَمائِڻُ:** مقدمہ جمائڻ – قبضو جمائڻ – حق جمائڻ.

– **دَعوا داخل ڪَرَڻُ:** ڪورٽ ۾ ڪيس ڪرڻ – مقدمو ڪرڻ – گهُر داخل ڪرڻ.

– **دَعوا دارُ ج دَعوا دارَ:** ذ. صفت. دعوا ڪندڙ – فريادي – پُڪاريندڙ – مقدمہ ڪندڙ – حق گهرندڙ – عرضدار – دانهين – مُدعي – چِڪيندڙ – تقاضا ڪندڙ. دشمن – رقيب.

– **دَعوا گِيرُ ج دَعوا گِيرَ:** ذ. صفت. گهڻيون دعوائون ڪندڙ – جهڳڙالو – تڪراري.

– **دَعويدارُ ج دَعويدارَ:** ذ. صفت. مُدعي – فريادي. رقيب. مُخالف – تقاضا ڪندڙ.

– **دعوا ڪَرَڻُ:** مُطالبو ڪرڻ – گهُر ڪرڻ – فرياد ڪرڻ – مقدمہ ڪرڻ – درخواست ڪرڻ.

• **دَعوَتَ ج دَعوَتون:** ث. [ع. دَعَا = هن سَڏُ ڏنو] ڪوٺَ – نيندِ – نوتو – سَڏُ. ڪاڄي جي ڪانڊ. شاديءَ جي ڪوٺ – مجلس ۾ شريڪ ٿيڻ جو سَڏُ – نِينهَنڊ. ضِيافَت.

– **دَعوَتِ اِسلام:** ث. اسلام ۾ اچڻ يا مسلمان ٿيڻ جي دعوت ڏيڻ. نصيحت وسيلي مسلمان ٿيڻ جو چوڻ.

– **دَعوَتَ تي وَڃَڻُ:** ڪاڄي جي ڪوٺ تي وڃڻ.

– **دَعوتُ ڏِيڻُ:** ڪاڄي يا مجلس لاءِ سڏڻ.

– **دَعوتِ شيراز ڪَرَڻُ:** دال ماني کارائڻ – تڪليف نہ ڪرڻ – جيڪي هجي سو کارائڻ – حال پريان نال ڪرڻ.

– **دَعوَتَ قَبول ڪَرَڻُ:** ڪاڄي ڪائڻ جي استدعا منظور ڪرڻ – ڪوٺ وَرنائڻ.

– **دَعوت ڪَرَڻُ:** ڪاڄي ڪائڻ لاءِ نِيند ڏيڻ – مجلس ڪرڻ.

– **دَعوَت نامُو ج دَعوَتَ نامَا:** ذ. دعوت جو خط يا سَڏُ.

– **دَعوَتِ وَليمَہ:** ث. شاديءَ جي موقعي جي دعوت – نڪاح جي موقعي تي کاني جي ڪوٺ.

• **دَعِيُ مُدعِيُ:** ذ. صفت. فريادي ۽ جوابدار ٻئي – ڪيس جون ٻئي ڌريون – مخالف ڌريون. ظرف. آمهون سامهون – منهن مقابل – هڪٻئي جي روبرو.

• **دَغَا ج دَغَائُون:** ث. (ف. ع) ٺڳي – دلبو – دولاب – ڊوڀو – ڊوکو – دوکو – دم – مڪر – فريب – ڪوٽ – ڪپٽ – ڪُڌت – ڇَلُ – دوهہ – ويساهہ گهاتي – بي ايماني.

Gul Hayat Institute

— دَغَابَازُ ج دَغَابَازَ: ذ. دغا ڪندڙ – دولاب ڪندڙ – دوڪيباز – دلبو ڏيندڙ – ڏوڪيباز – دغلباز – دغائي – فريبي – ڪُپتي – دهي. ڇَلُبَاز – مڪار. بي اعتبار.
— دَغَا ڏيڻ: ڏوڪو ڏيڻ – ٺڳي ڪرڻ – انجام ڪان ڦرڻ – وعدو ڪري ڦري وڃڻ – اصل شيءِ جي بدران ٻي شيءِ ڏيڻ.
— دَغَا ڪَرڻ: ٺڳي ڪرڻ – فريب ڪرڻ – دولاب ڪرڻ.
— دَغَا کائڻ: شڪ پوڻ – گمان اچڻ.
— دَغَائِي ج دَغَائِيَ: ذ. صفت. دغاباز – ڪوڙو – ڪُڌو – ڪُپتيو – داغ يا ڇِر لڳائڻ جي اُجرت.
• دُغَارُو ج دُغَارَا (ت): ذ.صفت. جهَٽُ – جهَپُ – سُوٽو (ٻيڙي يا حُقي جو) – ڪَشُ – چالاڪي.
— دُغَارَا هڻڻ: حُقي جا وڏا سُوٽا هڻڻ – وڏا ڪَش پرڻ.
• دُغَامُونُ (ت): ذ. گهوڙي جو هيٺاهون پند – دُگامون.
— دَغدَغا: هڪ قسم جي چوٽي ڦَندِيلَ – روشن – چمڪندڙ.
• دَغدغه (ع): خوف – هراس – ڊپ. وڳوڙ – فساد – بکيڙو – خلل – بي آرامي. کِتکِتائي.
• دَغزو ج دَغزَا: ذ. پکين ڦاسائڻ لاءِ ڪائين ۾ ڪتل جاري.
• دَغَلُ دَغَلَ: ذ. (ع) مَڪَرُ – فريب – دغا – دولاب. ويساه گهاتي. گوشت جو يا ڏونري جو ٽُڪر – دڳل (ت).
— دَغَلبَازُ ج دَغَلبَازَ: ذ. صفت. دغاباز – ٺڳ ڏوڪيباز – فريبي.
— دَغَلبَازُ ٿيڻ: ٺڳ ٿيڻ – دغا ڪرڻ.
— دَغَلبَازِي ج دَغَلبَازِيُون: ٺڳي – ڪوڙو – ڪپت – رِيبُ – فريب – دغابازي – ويساه گهاتي.
• دغَلِي ج دَغَلِيُون: ث. دغلبازي.
• دُغلو ج دُغلا: ذ. [ف] جنهن جو پيءُ ماءُ هڪ قوم مان نه هجن – گهٽ گهراڻي وارو – ڪم ذات – ڪمينو.
• دَفُ ج دَفَ: ذ. (ف) وڄائڻ جو هڪ ساز – ڪَنجري – ڪَنجري – دَفُ. سمهڻ وقت اوڍيل اوڇڻ (رلي – ڪَستو. لوئي، بلازڪيٽ، سوڙ، رضائي وغيره).
— دَفَائِي ج دَفَائِيَ: ذ. صفت. ڪنجري وڄائيندڙ – ڪنجري وڄائيندڙ – پانڊي – دَفائي.
• دُفُ ج دُفَ: صفت. دُف – ڇِٽُ – نابود – ناسُ – ويرانُ – اُجڙ – تابان – برباد – ختم. وڃايل – بگاڙيل – پيلاڙيل – نقصان ڪيل.
— دُفُ ڪَرڻ: وڃائي ڇڏڻ – ڇِٽُ ڪري ڇڏڻ – برباد ڪرڻ – ويران ڪرڻ – ناس ڪرڻ – اُجڙ ڪرڻ.
• دَفتَرُ ج دفترَ: ذ. (ف) آفيس جا ڪاغذ – حساب ڪتاب جا ڪاغذ – ڏيتي ليتي جا ڪتاب. رڪارڊ – ڪاغذن جو بنڊل. دفتر رکڻ جي جاءِ _ آفيس. اُها جاءِ جتي حساب ڪتاب ڪيو وڃي. وڏو ڪتاب. ڏکي ڳالهه "هُن جو دفتر ڪير پڙندو".
— دَفترِ اعمَالُ: ذ. اعمالن جو ڪتاب. زندگيءَ جي ڪارنامن جو احوال – اعمالنامو – اهو ڪتاب جنهن ۾ عمل لکيا ويا هجن.
— دَفتَربَندُ ج دَفتَربَندَ: ذ. صفت. دفتر خاني جو سنڀاليندڙ – دَفتَري – دفتردار.
— دَفترخانو ج دَفترخانا: ذ. دفتر رکڻ جي جاءِ _ آفيس.
— دَفتَردَارُ ج دَفتَردَارَ: ذ. صفت. دفتر سنڀاليندڙ. ڪليڪٽر يا ڪمشنر جي پاران زمين وغيره جو ڪم ڪندڙ – ڪليڪٽر جو مددگار.
— دَفتَر کُتَا ڪَتِيِ وَڃڻ: عقل ڇڏي وڃڻ – مت ڪسجي وڃڻ – سڀ ڳالهيون وسري وڃڻ – رواج ناس ٿي وڃڻ.
— دَفتَر نَوِيسُ ج دَفتَر نويسَ: ذ. صفت. مُنشِي – ليکڪُ – لکندڙ. ڪتاب لکندڙ.
— دَفتَرِي ج دَفتَرِيَ: ذ. صفت. دفتر جو – دفتر وارو. دفتر سنڀاليندڙ – دفتر ۾ داخل ڪرڻ يا لکڻ جو ڪم ڪندڙ. دفتر بند. آفيس جي عملي ۾ چپراسي ۽ ڪلارڪ جي وچ وارو عهدو – دفتر ڪي سنڀالي ترتيب سان رکڻ وارو.
— دَفتَرِي ج دَفتَرِيُون: ث. ٿلهو ڪاغذ – پانو – جُلدن ٻڌڻ ۾ ڪم ايندڙ ٿُلهي ڪاغذ جو قسم – گتو. ڦڙڪو.
• دَفعُ: ظرف. (ع) پري – دُور – دَفانُ – الڳ. ختم – پورو. شڪست – هار. قوت _ ڦيناڙو – ياچ.
— دَفعُ الوَقتُ: ظرف. وقت ٽارڻ – ٽال مَٽول ڪرڻ – حيلا بهانا ڪرڻ – وقت ٽپائڻ – موقعي کي ٽارڻ جي حالت.
— دَفعُ ٿيڻ: پري ٿيڻ – دور ٿيڻ – هَٽڻ. ڇِٽُ ٿيڻ – ناس ٿيڻ.
— دَفعُ ڪَرڻ: پري ڪرڻ – هٽائڻ – روڪڻ – ٽارڻ – گم ڪرڻ – دور ڪرڻ – ڀڄائڻ – پوئتي هَٽائڻ – گَسائڻ. لاهڻ – آجو ڪرڻ. ناس ڪرڻ. ڇِٽُ ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **دفعتاً:** ظرف. [ع. دفعہ = اوچتو] هڪ ئي دفعو – يڪبارگي. اچانڪ –ناگاهہ – اوچتو –يڪدم – فوراً – ناگهانَ.

• **دفعو ج دفعا:** ذ. [ع. دُفعہ = هڪ ڦيرو] هڪ ڦيرو. ڦيرو. گهمرو – وارو – ڦيرو. وِلو – گهُمْتار – چَڪر – وَرُ – وراڻو – گردش – وَڪڙ. دَسُ – نوبت – دَوُر – پورُ – وقت – ويلو – ناٽو – ويرم – سمو – ايام – زمانو – ويرَ – صاحبي – ايام ڪاري. قانون جو فقرو يا نمبر – قانون جي قاعدي جي حد جو فقرو ـ قلم – جيئن "دفعي فلاڻي موجب سزا ڏجي ٿي". درجو – جماعت. ڦيرو – گهمرو.

– **دفعدارُ ج دفعدارَ:** ذ. صفت. هڪ درجي (جماعت) جو آفيسر – سپاهين جي ننڍي جٿي جو عملدار – پوليس ڪاتي جو سوار – گهوڙي سوار – پوليس هيڊ ڪانسٽيبل – جمعدار.

– **دفعي دفعي:** ظرف. هر ڦيري – ڦيري ڦيري – ڦيري ڦيري – گهمري گهمري. هَر هَر – گهڙي گهڙي – واري واري سان – وري وري. هرهميشہ ـ هردم.

– **دفنڻُ:** مصدر. [ع. دَفَنَ = هن پوريو – ڍڪيو] پورڻ – ڍڪڻ. ميت کي زمين ۾.

– **دَفَنُ ج دَفَنَ:** ذ. زمين ۾ پورڻ جي حالت – پورُ – ڍڪُ. صفت. ڍڪيل – لڪايل – گُجهو.

– **دفنائڻُ:** مصدر. قبر ۾ پورڻ – دفن ڪرڻ – لتائڻ.

– **دَفن ٿيڻُ:** پُورجڻ – زمين ۾ بند ٿيڻ – مرڻ.

– **دَفن ڪَرڻُ:** زمين ۾ پورڻ – قبر ۾ رکڻ. قبر ۾ دفن ڪرڻ.

– **دفينُ ج دفينَ:** ڍڪيل – پوريل – زمين ۾ داخل ڪيل.

– **دفينو ج دفينا:** ذ. پُوريل – دفن ڪيل. لڪل خزانو – دَٻايل مال – پوريل ناڻو – پوريل مال – گُپت دَنُ.

• **دَفُ ج دَفَ:** ذ. [ع. دف = دفُ] ساز جو هڪ قسم – دُهَلَ جو قسم – ننڍو طَبْلو. ڊِڳ – ڊير – سَٽِي – سَٽو. سمهڻ وقت اوڏڻ جو اوڇڻ – ٻہ – ٽي رليون گڏي اوڏيل – ٻہ ٽي ڪپڙا گڏي اوڏيل.

– **دَفُ دَفُ:** ذ. دفَ جو آواز.

– **دَفُ ڪَرڻُ:** هڪبئي مٿان ٻَٽي رليون. اوڏڻ تہ ٻاهرين هوا نہ لڳي ۽ بدن گرم رهي.

• **دِفُ (ڪ):** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **دُڦُ ج دُڦَ:** صفت. سَڄَ ٿيل – تباهہ ٿيل – ڇَٽُ ٿيل – دُفُ. غبار – رائو ڪارهن (ت). نشان – داغ (ت).

– **دُڦَ تي ٻَندوقون ڇوڙڻُ:** خاطريءَ ڪانسواءِ ڪا ڳالهہ چوڻ يا ڪا راءِ قائم ڪرڻ – ڏٻي تي ڪم ڪرڻ – ڏُڪا هڻڻ.

– **دُڦَ ڪَرڻُ:** لُٽي ڇڏڻ – ضايع ڪرڻ – اُڏائي ڇڏڻ – ڇٽ ڪري ڇڏڻ – فضول خرچڻ – خلاص ڪرڻ – اجايو وڃائڻ.

• **دُقانُ ج دُقانَ (ت):** ذ. [ع. طوفان جي بگڙيل صورت] دوقان – طوفان.

• **دَقَرو ج دَقَرا [ل. ڪ]:** ذ. صفت. ٿُلهو – مَتارو – موٽو. (ث. دَقري ج دَقريُون).

• **دَقريُ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دَقڙُ:** مصدر. ڦَتڪڻ – تَڙڦڻ – تَڙڪڻ.

• **دَقڙو ج دَقڙا:** ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ اوزار – ٻيڙيءَ جو جهلو.

• **دُڪُ ج دُڪَ:** ذ. پري کان نظر ۾ ايندڙ ڪو جسم. جو سُڃاڻي نہ سگهجي (ل). اُونڌهہ – غبار – ڌُندُ (ل). جيئن "اکين اڳيان رڳي دُڪَ پيئي ڏسجي". پَرپُٺ – غيرحاضري (ل).

– **دُڪ سودو:** ذ. بنا شَين ڏسڻ جي سودو يا مَٽا سَٽا.

• **دِقُڻ (ل):** ٿَڦڻ. جيئن "تو تہ مون کي مٽيءَ مان دقي ڇڏيو آهي".

• **دَڦو ج دَڦا:** ذ. سخت هوا – طوفان – آنڌي. واچ. هير. چوڪرين جي راند جو هڪ قسم (ث).

• **دَڦِي ج دَڦِيون (ڪ):** ث. ڪاري جي رَڇ جو هڪ عضوو (ڪاٺ جا ٽڪرا جي (مٿان) جي چوٽيءَ جي مٿان ٻڌل ۽ پاڻيءَ ۾ تري بيهندا آهن).

• **دَڦيلو ج دَڦيلا:** ذ. ڪنهن وهندڙ پاڻيءَ جو (اونهائيءَ ۾) وڃي وري مٿي اچڻ ۾ ٿيل وَٽُ، وَڪڙُ وغيره.

• **دِقُ:** صفت. [ع. دَقَ = هن ڪُٽيو – ڪُٽي سنهو ڪيو] سنهو – اِيرو – سوڪيرو – نازڪ. (ذ). پُراڻو تَپُ – بخار جو هڪ قسم جنهن ۾ ماڻهو اِيرو ٿي آخرمري وڃي – سِلهہ. صفت. تڪليف ۾ آيل – هلاڪ – پريشان – ڪَڪُ – تنگ – بيزار – آزرده ـ وياڪُل – رنجيده ـ ناخوش.

– **دِقُ تَپُ:** ذ. گهڻو وقت هلندڙ تَپُ – سنهو بُخار – وڏو تپ – سِلهہ جو تپ.

– **دِقُ ٿيڻُ:** دِق مرض جو شروع ٿيڻ. تنگ ٿيڻ – عاجز ٿيڻ –

Gul Hayat Institute

بيزار ٿيڻ – ڪَڪ ٿيڻ.

– **دقُ ڪَرَڻُ:** ڪَڪ ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – حيران ڪرڻ – هلاڪ ڪرڻ – بيزار ڪرڻ – پريشان ڪرڻ – ستائڻ – ڏکوئڻ – آزارڻ – ڏک ڏيڻ.

– **دَقَائِقُ ج دَقَائِقُ:** ذ. [ع. دَقِيقَة = منٽ] دقيق جو جمع – باريڪ يا سنها نڪتا. مِنٽ.

• **دِقَّتَ ج دِقَّتُون:** ٿ. [ع] سنهائي باريڪي. مشڪلات – ڏکيائي – تڪليف – تنگي – بي آرامي – وياڪلتا – پريشاني – بيزاري – ڪِپت – هلاڪي. مصيبت – زحمت.

– **دقِيقُ ج دقِيقَ:** صفت. باريڪ – پيئل – سنهو. نازڪ – ڪومل – سوڪيمر. تمام ٿوري شيءِ ـ ذرو. مشڪل – ڏکيو – ڳوڙهو – منجهيل.

– **دَقِيقو ج دَقَائِقُ:** ذ. باريڪ نڪتو. مشڪل مسئلو. ڪلاڪ جو سٺيون حصو – مِنٽُ.

• **دَقْيَانُوسْ:** اسم خاص. قديم زماني جو هڪ ظالم. بُت پرست. جابرُ بادشاهه (فارس ۽ عرب جو نالو. جنهن جي خوف کان اصحاب ڪهف پنهنجو شهر ڇڏي. جبل جي غار ۾ وڃي لڪا) (صف) نهايت پراڻو – پراچين – جهونو – اڳين وقت جو – ڪهنو.

– **دَقْيَانُوسِيُ:** ذ. صفت. تمام پراڻو – پراڻي زماني جو – آڳاٽو. قدامت پسند – پراڻن خيالن وارو.

– **دَقيَانُوسِيُ خَيَالُ:** ذ. پراڻا خيال.

• **دَڪُ:** ذ. جنديءَ جي ڪر جو هڪ اوزار.

• **دُڪَانُ ج دُڪَانَ:** ذ. (ف) سودي وڪڻڻ جي جاءِ ـ واپاري جي ڪوٺي – هَٽُ – هَٽِي – چاپَ – شاپَ هنرواري جو هَٽُ.

– **دُڪَانَ جِي ڪَنُدُ:** ٿ. ڪورِين جي اوزارن هيٺان وڏي ڪَنُ. جنهن ۾ پير لڙهي وڃن.

– **دُڪَانْدَارُ ج دُڪَانْدَارَ:** ذ. صفت. دڪان هلائيندڙ – دڪان جو مالڪ – هَٽَ وارو – دڪان وارو.

– **دُڪَانْدَارِي ج دُڪَانْدَارِيُونْ:** ٿ. دڪان جو ڪم – سودو واپار – ڏي وٺُ – خريداري – وڪرو – واپار – ڌنڌو – ڪِرت.

– **دُڪَانُ ڪولَڻُ:** وڪڻڻ جو ن شيون کولي رکڻ.

– **دڪان ڪڍڻ:** ڪورين جي اصطلاح ۾ تاڃيءَ کي اٽڻ لاءِ ڏگهي مني سان ٻڌڻ.

– **دُڪَانُ لَڳَائِڻُ:** دڪان کولڻ – دڪان ڪڍڻ.

– **دُڪَانُ وِڌَڻُ:** وڪڻڻ جون شيون بند ڪري رکڻ – دڪان بند ڪرڻ.

– **دُڪَانُ هَلَڻُ:** خوب وڪرو ٿيڻ – چڱيءَ طرح ڌنڌو هلڻ.

– **دُڪَانِي ج دُڪَانِيُونْ:** ٿ. ننڍڙو هَٽُ – هَٽالڙِي. ڪاري جي وڏي ٻيڙي (واڻ) جو هڪ پاڳوءِ پاڇيل طرف.

• **دُڪَاٽِي ج دُڪَاٽِيُونْ:** ٿ. دَڪِي.

• **دَڪُرُ ج دَڪُرَ (ڪ.ل):** صفت. ميناج ڪانسواءِ ـ بي سواد – بي سود.

• **دَڪ دَڪ:** ٿ. [ع. دَقُ دَقُ] دل جي هلڻ جو آواز – ڌ ڌڪ – ڌهڪو. ڌَانُ ڌَانُ (مٽي جي) – ڌِوُنْ ڌَوُنْ (لونڊڙيءَ جي).

• **دَڪ دَڪ ڪَرَڻُ:** ڌِوُنْ ڌَوُنْ ڪرڻ – ڌهڪو ڪرڻ.

– **دَڪِ دَڪو ج دَڪِ دڪا (ٿ):** ذ. ڳڻتي – الڪو – خيال – فڪر. آسرو.

• **د ڪ د ڪ (ڪ):** ذ. (آواز) پاڳين جو لفظ – پنهنجو مال ٻئي مال کان ڌار ڪرڻ جو آواز.

• **دَڪَلُ ج دَڪَلَ:** ذ. گلاس جو هڪ قسم – شيشي جو هڪ قسم.

• **دَڪُو ج دَڪَا:** ذ. لوڏو – ڌوڏو – ڌَڌَڪو – جهٽڪو. ڌَڪُ – صدمو – دل جي چوٽ – چِپٽُ – ڪَنُبُ.

• **دِڪو ج دِڪا:** ذ. آڏ – رنڊڪ – سرن سان ٻڌل. ننڍو ٿلهو. سامان وغيره (گاڏي يا جهاز مان) لاهڻ جو هنڌ – زمين جو متاهون ٽڪر.

• **دُڪو ج دُڪا:** ذ. [سن. دُو ڪ] وزن جو هڪ انداز تولو – ١٢ ماسا. تولي جيترو مکڻُ جيڪو روزانو ننڍڙي ٻار کي کارائجي.

– **دُڪو ڏيڻُ:** ٻار کي مقرر وزن جو مکڻُ کارائڻ.

– **دُڪو وجهڻ:** ننڍڙي ٻار کي دُڪي جي وزن جيترو مکڻ واتان ڏيڻ.

– **دُڪي جي نِنڊُ:** ٻار جو دُڪو کائي سمهي پوڻ.

– **دِڪِي ج دِڪِيُونْ:** ٿ. مٽيري سنڌريل زمين جو ڪجهه حصو چاڙهيءَ جو ڏاڪو. ڏڙي.

• **دُڪَهُ:** ذ. ارڙهن ماسا.

• **دُڪِي ج دُڪِيُونْ:** ٿ. [سن. دوُ: ف. دو = ٻه] تاس جو هڪ پتو – ٻن داڻن وارو پتو – ٻڪ – ٻڪِي.

Gul Hayat Institute

• دِڪيرڻُ (ل): مصدر. ڏار ڪرڻ – جدا ڪرڻ. جيئن ”اڄ اسان پنهنجو مال قاسم جي مال مان دڪيري ورتو آهي.“ ٿاري جدا ڪرڻ.

• ڏکَ ج ڏکَ: ذ. وڏو – ڳرو – ٿلهو. نِڪمي ٿولهه وارو – بيوقوف. پوڙهو – جهُور (ت).

• ڏکَ ٻلو: موٽو متارو ٻلو – ٿلهو ٻلو.

• دِک ج دِڪُونُ (ٿ): ٿ. باهه – آگ.

• ڏکَ ج ڏکَ: ذ. [پرا. ڏکّ. سن. دُهک] درد – پيڙا – آباد – ڏک. رنج – افسوس – غم – ارمان – مرض – گوندر – بيماري. اهنج – تڪليف. اشارو – خبر.

– ڏکائتو ج ڏکائتا: ذ. صفت. ڏکَ وارو – سورائتو – ڏکويلُ.

– ڏک ڀوڳڻ: تڪليف سهڻ – ڏکُ سهڻ.

– ڏک ڏائڪ: ذ. صفت. ڏک ڏيندڙ – صدمو پهچائيندڙ – ڏکارو – سورائتو – ڏکوئيندڙ – مشڪل ڏکيو – ڏکَ ڀريو.

– ڏک ڏائي: ذ. صفت. ڏک ڏائڪ.

– ڏک ڏسڻ: تڪليف ڀوڳڻ – پيڙا ڏيڻ – عذاب ڀوڳڻ. سور سهڻ.

– ڏک ڏيڻ: تڪليف پهچائڻ – ستائڻ. آزارڻ – ايذاءِ پهچائڻ.

– ڏکڙو ج ڏکڙا: ذ. ”ڏکَ“ جو اسم تصغير.

– ڏکُ سُکُ ج ڏکَ سُکَ: ذ. تڪليف ۽ راحت – عذاب ۽ خوشي – غم ۽ خوشي – رنج ۽ گنج – رنج ۽ راحت. محنت ۽ آرام – ڏک سُکُ.

– ڏک لڳڻ: مصيبت پوڻ.

– ڏکي ج ڏکي: ذ. صفت. ڏک وارو – ڏکِي – ڏکيو – ڏکويل – ڏکايل – غمگين. پيڙا ۾ – مصيبت زده – دردمند – سورائتو – عذابي. اُرهو – رنجيده – ناخوش – ناراض. پريشان – بيقرار – ڏتڙيل. بيمار – مريض – اُکهو.

– ڏکيارو ج ڏکيارا: ذ. صفت. ڏکي. (ٿ. ڏکياري ج ڏکياريون).

– ڏکي هجڻ: رنجيده هجڻ – نهايت تڪليف ۾ هجڻ. مريض هجڻ – روڳي هجڻ.

– ڏکيو ج ڏکيا: ذ. صفت. ڏکي.

• ڏکَ ج ڏکَ: ذ. اکين مٿان ٻڌل پٽيءَ مان ٿورڙو ڏسڻ خاطر ڪيل سوراخ. باز وغيره پکين جا اکيا. ٿوري نظر.

• ڏڪانُ ج ڏڪانَ: ذ. [”ڏڪان“ جي بگڙيل صورت] دڪان – دخان – دڪڻ. ذ. ڪوريءَ جي آڏاڻي واري ڪَڏ. (ٿ. ڏڪاني ج ڏڪانيون).

• ڏڪاڻُ ج ڏڪاڻ: ذ. [ف. دُڪان] دڪان ڪنهن ڪاريگر جو. لوهار، واڍي موچيءَ جي ڪم ڪرڻ جو هنڌ. ڪوريءَ جي آڏاڻي واري ڪَڏ.

– ڏڪاڻي ج ڏڪاڻيون: ٿ. ننڍڙو ڏڪان – ڏڪاني – هٽڙي. دِڪي – ٿلهي – ٿڙي. ٻيڙيءَ ۾ هڪ هنڌ ويهڻ جي جاءِ. جبل جو مٿانهون پاڳو – اٽوڙي (ڪ).

• ڏڪائڻ: مصدر. ذ. [سن. دُکش = ڏڪائڻ] باهه کي جاڳائڻ – ڏڳائڻ – جلائڻ – ٻارڻ – مچائڻ (باهه). وَرَمُ ڏڪائڻ – دونهون دڪائڻ – حقو چڪڻ. واسڻ – واسُ – ڏوپ ڪرڻ. چورڻ – جاڳائڻ – اُٿارڻ – اُپارڻ. هوشيار ڪرڻ – سجاڳ ڪرڻ – جوش ڏيارڻ – پڙڪائڻ. جهيڙو ڪرائڻ – ويڙهائڻ – چيڙڻ.

• ڏڪرُ ج ڏڪرَ (ڪ): ذ. دِڳَ – ديرُ.

• ڏکڻُ: ذ. [سن. داکشڻ + ڏکڻ] هڪ طرف جو نالو – ڏکڻ – جُنوبُ. ڏکڻ هندستان جو هڪ علائقو.

– ڏکڻي ج ڏکڻيَ: ذ. صفت. دکن جو – دکن وارو. ڏکڻ وارو – جُنوبي – ڏکڻ هندستان جو رهاڪو.

• ڏکنو ج ڏکنا (ل): ذ. صفت. چوڙڙوءِ ٿلهو متارو – ڦرُت.

• ڏڪِني ج ڏڪِني: ذ. تتر جو هڪ قسم (ڳاڙهو رنگ، اڇا چِٽا). وڏوءِ پهلوان ڪڪڙُ.

• ڏڪَڻُ ج ڏڪَڻَ (ت): ذ. [ف. دُڪان = هَٽ.] ڪاريگرن جي ڪم ڪرڻ جو هنڌ – ڏڪاڻ – دخان. ڪورين جي اصطلاح ۾ اُٽاوت جي اوزارن جي هيٺين ڪَڏ.

• ڏکڻ: مصدر. [سن. ڏوکش = ڏکڻ. سن. دَهُ] پوريءَ طرح باهه نه لڳڻ سبب دونهون نڪرڻ.

• ڏڪي ج ڏڪيون: ٿ. ٺڪر جي ٿانءَ جو هڪ قسم – ننڍو ڪنگرُ – لوٽو ٺڪر جو (ٺڪرجي) – لاٽَ.

• ڏڳُ ج ڏڳَ (ت): ذ. دِڳ – رستو – وات.

• ڏڳامُ ج ڏڳامَ: ذ. [ف. دو = ٻه + گام = رک] گهوڙي جو ڏکيو پنڌ – دُڳ – دُڳام.

• ڏڳامو ج ڏڳاما: ذ. صفت. دِڳُ ۾ هلندڙ گهوڙو – ٻيٽيون

Gul Hayat Institute

وکون هلندڙ گهوڙو – ڊوڙ هلندڙ گهوڙو.

• **ڏُڳَانَا:** [ف. دو = ٻہ + گانہ = ڦيرو – دفعو] ٻہ دفعا – ٻہ نفل – نفل جون ٻہ رڪعتون.

• **ڏُڳجو ج ڏُڳجا:** ذ. پکين ڦاسائڻ جو رَڇُ.

• **ڏُڳڏُڳِيُ ج ڏُڳڏُڳِيُونْ:** ث. زناني زيور جو هڪ قسم (جو ڳچيءَ ۾ پائجي). ڏُهري ۾ پيل ڏُڳلِيُ – ڏڳڏڳي – لُڪڙي – ڳَلو – حُلقُوم – سيني جي هڏِي – سيني ۽ ڳِچِيءَ جي وچ واري ڳَڏَ.

• **ڏَڳَڏُ ج ڏَڳَڏَ:** ذ. [سن. ڏَڳْڏَهْ: دَهْ = ساڙڻ] چارِ ـ رَڪَ – راک – خاڪ – چاري – ڦلهيار.

• **ڏِڳَرْ:** صفت. (ف) ٻيو – غير – ڌاريو.

– **ڏِڳِرانُ ج ڏِڳِرانَ (ت):** ذ. صفت. ٻيائي رکندڙ – اندر جو پليد – ڪينہ وارو – دغاباز – ٺڳ. ڪميڻو. بُغِضي.

– **ڏِڳَرْبار:** ظرف. ٻئي وقت – ٻئي گهمري ٻئي ڀيري.

– **ڏِڳَرْپيشُ ڪَرَڻُ (ت):** ضد ڪرڻ – بهانو ڪرڻ.

– **ڏِڳَرْپيشِيُ ڪَرَڻُ (ت):** ضد ڪرڻ – وڙهڻ.

– **ڏِڳَرْگُونْ:** صفت. ٻئي رنگ جو – رنگ بدليل. اُلَٽ پُلَٽ.

– **ڏِڳَرْگُونْ ٿِيَڻُ:** بدلجي وڃڻ – هيٺ مٿي ٿيڻ – ٻيءَ حالت ۾ اچي وڃڻ.

– **ڏِڳِروْ ج ڏِڳِرا (ت):** ذ. صفت. ڏِڳِرانُ.

• **ڏِڳِرانُ (ت):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. (تمام سهڻو ٿئي، چون ٿا تہ سندس کنين جي چٽن مان قرآن شريف جي ڪن لفظن جو گمان ٿئي ٿو).

• **ڏُڳْنو ج ڏُڳْنا:** ذ. صفت. [ف. دُوَ = ٻہ + گُنا = دفعا] ٻيڻو – ٻٽو – ڏُهرو. ”دگنا دام دلبرجا، وِجهن ڪُونْڌَرَ ۾ ڪجلو“ (ڪنيار).

• **ڏِڳو ج ڏِڳَا:** ذ. حڪم – آگيا – فرمانُ – ارشاد. اختيارُ. وَسُ – سَنَدَ – پرِماڻ – ڏِهو. زور – ٻَل – طاقت – قوت – زُور – سگهہ. ڇوهہ – ڏاڍ – ڏاڍائي.

• **ڏَڳُ ج ڏَڳَ:** ذ. شاهي رستو – وڏو رستو – مکيہ لنگهہ – سڙڪ – گهاڙو – رَنْدُ. واٽَ – راهَ – گسُ ـ پيچرو.

– **ڏَڳُ ڀُلِجَڻُ:** رستو ڀلجڻ – ڀِٽِڪَڻُ – گمراهہ ٿيڻ.

– **ڏَڳُ ڇڏڻُ (ت):** ڀلجي وڃڻ. رستو ڇڏڻ – دوستي ڇنڻ.

– **ڏَڳُ ڏيکارَڻُ:** رستو ڏيکارڻ – رستي لائڻ – رهبري ڪرڻ – واٽَ ٻڌائڻ.

– **ڏَڳُ سهِي ڪَرَڻُ (ت):** احوال معلوم ڪرڻ – ارادو معلوم ڪرڻ – ارادو سمجهي وڃڻ.

– **ڏَڳُ لائِڻُ:** واٽ ڏيکارڻ – سونهون ڪرڻ – نيڪ صلاح ڏيڻ – واٽ لائڻ. ڏس ڏيڻ – هدايت ڪرڻ – رهبري ڪرڻ – سمجهائڻ.

– **ڏَڳُ لائي ڇڏڻُ:** مُنجائڻ – ڌوڪو ڏيڻ – ڦُرڻ ”تو جهڙا هُنَ ڪيترائي ڏڳ لائي ڇڏيا.“

– **ڏَڳُ وڃائِڻُ:** رستو وڃائڻ. روانو ڪرڻ. دربدر ڪرڻ.

• **ڏِڳُ ج ڏِڳَ:** ذ. [سن. ڏِڳْڏُ = ڏِڳُ] جميل شيءِ جو ٽُڪرُ – ڇِڪو – ڳِپَلُ – ڳِنْڍو – پنوڙو – چاپوڙو – روڙو. ڏِڳ – ڍيرُ (مٽيءَ جي). ڌُوڙي جو (ڇڪو). اُست – دوڳ. وڏو ڪانگهارو. ماسَ جو ٽڪر.

• **ڏُڳارو ج ڏُڳارا (ت):** ذ. حُقي يا ٻيڙيءَ جو ٽڪڙو ۽ وڏو سُوٽو – وڏو ڪَشُ – وڏي ڦُوڪَ.

– **ڏُڳارا هڻَڻُ:** ٻيڙي وغيره جا وڏا سُوٽا هڻڻ – ٻٽاڪُون هڻڻ – ڏِ نگ ڏاهڻ.

• **ڏُڳْڏُڳِيُ ج ڏُڳْڏُڳِيُونْ:** ث. زيور جو هڪ قسم – دهري ۾ پيل ڏُڳلي. ڏسو ”دگدگي“.

• **ڏُڳَڙُ ج ڏُڳَڙَ (ل):** ذ. اڳڙي – وڏي اِڳڙي – وڏو ٽُڪر.

– **ڏُڳَڙِ دُلِيُ:** ث. ٿُلهِيُ مَتاري.

• **ڏُڳِلُ ج ڏُڳِلَ:** ذ. [سن. ڏڳْڏُ = ڏِڳ] ڪنهن شيءَ جو ٽڪر – گوشت جو ٽڪر – ڳِپَلُ – وڏو ٽُڪر.

• **ڏُڳِلوْ ج ڏُڳِلاَ (ل):** ذ. ڏُهريءَ جو ٽِلو – دڳدڳي. (ن). صفت چوٽڙوءِ ٿلهو متارو. (ث. ڏُڳِلِيُ ج ڏُڳِلِيُونْ).

• **ڏِهو ج ڏِهَا:** ذ. حُڪم – فَرمان – ارشاد. اختيار – زور – طاقت – جَبْرُ – ڄَمَتِ. جيئن ”تون وري ويٺو آهين. دڳو ڄمائڻ.“ آسرو – ڀروسو ”تنهنجي پالڻهارجي ڏِهي سنا.“ ڏَنُبَ – ڏِهو.

– **ڏِهو ڄمائِڻُ:** اختياري يا حڪومت جو بنياد وجهڻ – حڪم هلائڻ. زور سان مالڪ بنجي ويهڻ – رعب تاب رکڻ.

– **ڏِهيدارُ ج ڏِهيدارَ:** ذ. صفت. حاڪم – فرمانروا – راڄ ڪندڙ – حڪومت ڪندڙ – سردار – والِيُ. لِيْڪٽو – فتيل.

• **ڏِهو ڏِهو ڪَرَڻُ (ت):** دڙڪا ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

• **دلَ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ ديهن جو نالو. هڪ ذات جو نالو.

• **دَلُ ج دَلَ:** صفت. [سن. دَلَ = ڊِڳُ] گهڻو – جهجهو – جام – مَڙو – زياده ـ ٻهُون – وافر – تمام گهڻو – تمام جهجهو – اَڪيچار – بي شمار – بي اَنتُ – بي انداز – آيلَ ڇيلَ. (ذ). ڪوڙ – ڊِڳ – انبار – ميڙُ. ڪڪرن جو جهڳٽو – جيتن جو ميڙ – ساهه وارن جو انبوهه. گهڻو لشڪر – وڏي فوج – لشڪر – فوج – ڪَٽَڪُ – اُڙدُ – سِپُنا – هشام. (چون ٿا ته دنيا ۾ ڪل اڍائي دل آهن. جن مان هڪ دَلُ مَڪڙن جو، ٻيو دَلُ ماڪوڙينجو ۽ اڌ دَل آهي باقي سمورن ساهوارن جو). تُلسيءَ جو پَنُ. ڪورين جي هڪ اوزار جو نالو (پنج فوٽ کن ڊگهو رسو جو پيڻ ڪندي تاڃيءَ جي مُنڍ ۾ مُنيءَ سان ٻڌبو آهي). اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دَلُ:** ذ. [سن. ڊيلا = اک جو تارو] اک – تارو.

• **دَلُ:** اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دِلِ ج دِليُونَ:** ث. (ف) بدن جي هڪ رئيس عضوي جو نالو (جنهن جو ڪم آهي سڄي بدن ۾ رت پهچائڻ). قلب – هردو – مَنُ – هيانءُ – هيُونَ – جگر – سِينو – چِتُ – باطِنُ – اندرُ – منجههُ. هَانوَ. هِمّت – شُجاعت – دليري – طاقت – بهادري – جرئت. مرضي. خيال – راضپو – خواهش – سَڌِ – ارادو – مطلب – مَنْشيا – نيّت. جيئن "منهنجي هينئر هلڻ تي دل ڪانهي". ڌيان – حوصلو – تَوجّهَ – رُخُ.

– **دلِ آب ٿيڻُ:** پِتو پاڻي ٿيڻ. دل نرم ٿيڻ – ارمان ٿيڻ – تمام گهڻو ڏ ک ٿيڻ.

– **دلِ آرا:** ذ. صفت. [ف. آراستن = سينگارڻ] دل کي وڻندڙ – دلبر. پريتم – پيارو – جانِي – معشوق – محبوب – دلِ گهُريو – دلپسند.

– **دلِ آرامُ ج دلِ آرامَ:** ذ. صفت. دل کي آرام ڏيندڙ – دل کي راحت ڏيندڙ. پيارو – محبوب – مَنٺارُ – دلِ ٺاريندڙُ.

– **دلِ آزارُ ج دلِ آزارَ:** ذ. صفت. دل دکائيندڙ – تڪليف ڏيندڙ – ڏک پهچائيندڙ ظالم.

– **دلِ آزارڻُ:** ڏکوئڻ – ستائڻ – تڪليف ڏيڻ.

– **دلِ آزاريُ:** ث. ظلم – ستم – ايذاءَ – رنجُ.

– **دل آزارُ:** ذ. صفت. ناراض – ڪاوڙيل – رنجيده ـ ناخوش.

– **دل آويز:** ذ.صفت. دل کي وڻندڙ – دلپسند.

– **دل اٿڻُ:** موج ۾ اچڻ – وَجدَ جي حالت ۾ اچڻ – سُڌِ هئڻ – چاهَتَ هئڻ. ڪنهن ڪم لاءِ هڪدم تيار ٿي وڃڻ. چريو ٿيڻ.

– **دل اُٿڻ يا اُٿِي وَڃڻُ:** بيزار ٿيڻ – محبت يا پيار نه رهڻ.

– **دل اٽڪائڻُ:** دل ڦاسائڻ – عشق ڳنڍڻ – دل لڳائڻ.

– **دل اٽڪڻُ:** عشق ٿيڻ. محبت ٿيڻ – پيچ پوڻ.

– **دل اُچاٽ ٿيڻُ:** جِيءَ گهبرائڻ. بيزار ٿيڻ – دل کڄي وڃڻ.

– **دل اُفتادَهُ:** ذ.صفت. دل شڪسته – بد دل – بيدليو.

– **دل افروز:** ذ. صفت. دل کي روشن ڪندڙ.

– **دل اَفگـارُ:** ذ. صفت. زخمي دل وارو – غمگين – رنجيده.

– **دلبازُ ج دلبازَ:** ذ. صفت. جرئت وارو – همّت وارو – دلير. بي شرمو. چالاڪ. هوشيار.

– **دل باغ باغ ٿيڻ:** نهايت خوش ٿيڻ – سرهو ٿيڻ – مُسرّت حاصل ٿيڻ – گهڻي خوشي ٿيڻ.

– **دلِبرُ ج دلِبرَ:** ذ. صفت. دل کڻي ويندڙ – دل وارو – دل گهُريو. وڻندڙ – موهيندڙ – موهڻو – سُندَر – خاصو – سهڻو – حَسِينُ. پيارو – محبوب – معشوق – مُوهَنُ – سُپرين – ساڄَنُ – مُحبُ ـ پرين.

– **دلِبَري ج دلِبَريُونَ:** ث. دل کڻي وڃڻ جي حالت – معشوقپڻو – پيار – محبت. دلي آٿت. دلداري – تَسَلِي. خاطر تواضع – مهمان داري – آدرڀاءَ – آجيان – مَرحبا – خوش آمديد.

– **دل بَسْتهَ:** ذ. صفت. عاشق – موهتُ – اَڪَنَ ڇڪَنُ. ڏکويل – رنجايل – پيڙيل.

– **دلِ بَندُ ج دلِ بَندَ:** ذ. صفت. جگر – فرزند – اولاد. دوست. دل جي برابر پنيون پاڳو يعني پُني چيلهه کان مٿي ڪُلهن جو وچ. پُنيءَ جي ڪرنگهي جا ٻئي پاسا (ڪ).

– **دلِ بَهار:** ذ. صفت. دل کي بَهاريُ ڏيندڙ – دل کي فرحت ڏيندڙ.

– **دلِ بَهار بَهار ٿيڻُ:** خوشي ٿيڻ – مسرّت ٿيڻ.

– **دل بهار ٿيڻُ:** خوش ٿيڻ – مسرت ٿيڻ.

– **دل بَهلائڻ:** دل کي سير تماشي ۾ مَصرُوف ڪرڻ يا رُڌائڻ – ٻئي طرف دل لائڻ – دل وندرائڻ.

Gul Hayat Institute

— **دلِ ٻڌڻ:** همت ڪرڻ — پڪو ارادو ڪرڻ. هانوڪار ڪرڻ. جُرئت ڪرڻ.

— **دلِ ٻڏڻ:** بي هوشي اچڻ — اَهُرجَڻ — هانءُ لهي وڃڻ — پڪو ارادو نہ ٿيڻ "اجا دل ٻڏي تري ٿي".

— **دل ڀڄڻ:** بيزار ٿيڻ — ڪَڪِ ٿيڻ — خَفي ٿيڻ — ڪَنو ٿيڻ — ٿهڻ — وِرچجي پوڻ — دل شڪستہ ٿيڻ. نفرت ٿيڻ — نہ وڻڻ. نااميد ٿيڻ — بي همت ٿيڻ — ڊرو ٿيڻ — بي ايمان ٿيڻ. دلگير ٿيڻ — ڏکي ٿيڻ.

— **دلِ ڀڄڻ:** دل تي اثر پوڻ. قياس اُچڻ — کهل پوڻ.

— **دل ڀڄڻ:** بيدِليو ٿِي پوڻ — دلچسپي نہ وڻڻ.

— **دل ڀڄڻ:** بي همت ڪرڻ — ڪنو ڪرڻ — دلگير ڪرڻ — نااميد ڪرڻ — مَنِ مارڻ — شوق لاهي ڇڏڻ — دل شڪستہ ڪرڻ — ڊرو ڪرڻ. شرمندو ڪرڻ.

— **دلِ ڀرجڻ:** تمام گهڻو ڏک ٿيڻ. ڪنهن جو ڏک ٻڌي روئڻ جهڙو ٿيڻ — ارمان ٿيڻ ـ ڏڪارو ٿيڻ — رُنڻهارڪو ٿيڻ. افسوس ٿيڻ — رنج ٿيڻ — ڏک ٿيڻ. شرمنده ٿيڻ. ڊِوُ ٿيڻ — اطمينان ٿيڻ — خوش ٿيڻ.

— **دلِ ڀرجي اَچڻ:** تمام گهڻو ڏڪارو ٿيڻ — روئڻهارڪو ٿيڻ — ڏک ٿيڻ — اکين ۾ پاڻي تَرِي اچڻ.

— **دلِ تان ڪرڻ:** دل کي پسند نہ اَچڻ — حَقير ٿيڻ — پيار نہ رهڻ — قدر نہ رهڻ.

— **دلِ تان لهڻ:** وِسرڻ — ياد نہ رهڻ. نالو نہ وٺڻ.

— **دلِ تان لهي وڃڻ:** وسري وڃڻ — ياد نہ پوڻ.

— **دلِ تپائڻُ (ت):** ناراض ڪرڻ — رنجيده ڪرڻ.

— **دلِ تڙپڻ:** دل جي چاهت وڌڻ — بيتاب رهڻ — بيقرار ٿيڻ.

— **دلِ تنگُ ج دلِ تنگ:** ذ. صفت. سوڙهِ دليو — تعصبي — ٿوري گجيءَ وارو — ڪُڌو. ڪنجوس — بخيل — مَکِي چُوس — پڪو. رنجيده.

— **دلِ تنگ ٿيڻ:** ڪَکِ ٿيڻ — بيزار ٿيڻ.

— **دلِ تنگ ڪرڻ:** ڪنجوسائي ڪرڻ.

— **دلِ تي:** ظرف. مرضيءَ موجب — اختيار موجب — پسنديءَ موجب. خوشيءَ موجب. خيال تي — ارادي تي — نيت تي. دلُ جان سان.

— **دل تي بارُ پوڻ:** ڳُٽتي ٿيڻ — هاضمو خراب ٿيڻ.

— **دل تي تريُ اَچڻ:** يادگيري اچڻ — ياد پوڻ — خيال ۾ اچڻ.

— **دل تي چڙهڻ:** خيال ۾ اچڻ — ياد پوڻ — اوچتو ياد اچي وڃڻ.

— **دل تي رکڻ:** ياد رکڻ — ياد ڪرڻ. تمام گهڻو پيارو گهرڻ — هر وقت ياد رکڻ.

— **دلِ تي نقشُ ٿيڻ:** ڪنهن ڳالهہ جو جمي وڃڻ — دل تي ويهي وڃڻ — پڪو اثر ٿيڻ.

— **دلِ تي هٿُ رکڻ:** خيال ڪرڻ — ويچار ڪرڻ. ياد ڪرڻ — قياس ڪرڻ — پنهنجي حالت تي قياس ڪرڻ.

— **دلِ ٿيڻ:** چاهہ وڌڻ — شوق پيدا ٿيڻ — مرضي ٿيڻ — دل کي وڻڻ — پسند اچڻ.

— **دل ٿِي وڃڻ:** محبت ٿي وڃڻ — پيار ٿيڻ — عشق لڳي وڃڻ.

— **دل ٺپا ڏيڻ:** خوشي ٿيڻ — بهار بهار ٿيڻ — خوشي حاصل ٿيڻ.

— **دل ٽٽڻ:** همت هارڻ — بي همت ٿيڻ — مايوس ٿيڻ — نااُميد ٿيڻ.

— **دل ٽڪر ٿيڻ:** سخت صدمو ٿيڻ — ڏک ٿيڻ.

— **دل ٽوڙڻ:** نااُميد ڪرڻ — همت ٽوڙڻ — بي همت ڪرڻ — شوق ٽوڙڻ — مايوس ڪرڻ — بي دل ڪرڻ.

— **دل ٿهڻ:** دل پچڻ — نفرت پيدا ٿيڻ.

— **دلِ ٿيوں ٿيوں ڪرڻ:** دل ڌُرڪڻ — روح جو ريلو ڏيڻ — اُٻهرائي ڪرڻ — سڏون ڪرڻ. انتظار هجڻ — ڳٽتي هجڻ — الڪو هجڻ.

— **دلِ ٺارڻ:** خوش ڪرڻ — مسرّت حاصل ڪرڻ.

— **دل ٺرڻ:** خوشي ٿيڻ.

— **دل ٺوڪڻ:** اطمينان ڪرڻ — خاطري ڪرڻ.

— **دلپاڪُ ج دلپاڪ:** ذ. زناني زيور جو هڪ قسم (جنهن جو پٽلو چاتيءَ تي لٽڪيل هجي). سون يا چانديءَ جي پٽلي ۾ مڙهايل دُعا — تعويذ.

— **دلپذير:** صفت. دل کي وڻندڙ — دل آويز. ڪل مک — وڻندڙ رلٽو ملٽو.

— **دل پريشانُ ٿيڻ:** بي آرام ٿيڻ — حيران ٿيڻ.

— **دلپسندُ ج دلپسند:** ذ. صفت. دل کي وڻندڙ — طبيعت کي وڻندڙ — ياءِ پوندڙ. مرضيءَ وارو — خواهش موجب — موافق.

Gul Hayat Institute

— **دل پڪي ڪرڻ:** دل مضبوط ڪرڻ — دل قابو ڪرڻ — دل کي ضابطي هيٺ رکڻ.

— **دل پلڻ:** آسرو پلڻ — اُميد لاهڻ. ڇڪَ يا سڌَ نہ هئڻ — دلجاءِ ڪرڻ — خيال ئي ڇڏي ڏيڻ.

— **دل جا اُنڪُور (ت):** ذ. دل جا ڏُکَ — دل جا سُور.

— **دلجاءِ:** ث. آسرو — اميد — خاطري — پڪَ — تسلي — دلاسو — ويساهه — خاطر جمعي — آٿتُ — ڀروسو. همٿ — ٽيڪَ — مدد. پرچاڻي.

— **دلجاءِ ڪرُ:** جملو. هوش سنڀال — مغز تڪاڻي ڪر — هوشيار ٿي. پرواهه نہ ڪر — دل نہ لاهہ — ماندو نہ ٿي — تسلي ڪر — ڌيرج ڪر — فرحت ڪر — آرام ڪر — تازو ٿي — دم پٽ — خاطري ڪر — سُکَ سان رَهہ.

— **دلجاءِ ڪرڻ:** پڪ ڪرڻ — يقين ڄاڻڻ — يقين محڪم ڪرڻ — ڇيتو جاءِ ڪرڻ — ڀروسو ڪرڻ — اعتبار ڪرڻ.

— **دل جلڻ:** دل سڙڻ — ساڙ لڳڻ — خار لڳڻ — ڪاوڙ لڳڻ. حسد ٿيڻ — رَشڪُ ٿيڻ — ڪِروڌ ٿيڻ — خراب لڳڻ.

— **دلِ جليو ج دلِ جليا:** ذ. صفت. دل سڙيل — مظلوم.

— **دلِ جمعُ رکڻ:** آرام ۾ ويهڻ يا رهڻ سک ۾ رهڻ.

— **دلِ جمعي:** ث. بي فڪري — تسڪين — آٿتُ — اِطمينان — تسلي — خاطري — پڪ — دلاسو — ڏَڍُ.

— **دلِ جمعُ رکڻ:** آرام ۾ ويهڻ يا رهڻ — سک ۾ رهڻ.

— **دلِ جمعي:** ث. بي فڪري — تسڪين — آٿتُ — اِطمينان — تسلي — خاطري — پڪ — دلاسو — ڏَڍُ.

— **دل جمعي ڪرڻ:** خاطري ڪرڻ — تسلي ڪرڻ — پڪ ڪرڻ.

— **دلِ جوج دلِ جو:** ذ. صفت. گهڻو خوش ڪندڙ. دل کي وڻندڙ — محبوب — پيارو.

— **دلِ جو اڇو هئڻ:** اندر جو صاف هئڻ — ايماندار هئڻ — نيڪ نيت هئڻ — خيرخواهه هئڻ.

— **دل جو آرمانُ ڪڍڻ:** دل مان ڏک ڪڍڻ — ساڙ ڪڍڻ. جيڪي ڇوٽو هجي سو چئي ڏيڻ — دل ۾ حسرت باقي نہ رهڻ.

— **دلِ جو بادشاهُ:** ذ. صفت. مرضيءَ جو مالڪ — خود مختيار. آزاد.

— **دلِ جو بخار ڪڍڻ:** دل مان لِڪلَ ڪاوڙ ڪڍڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ. جيڪي ڇوٽو هجي سو چئي ڏيڻ.

— **دل جو دَريا:** ذ. صفت. سخي. وڏي دل وارو. فياض — فراخ دل.

— **دل جو غُبار نڪرڻ:** دل مان ٻَغا يا ڪُدورت نڪرڻ — دل منجهان غم غصو نڪري وڃڻ.

— **دل جو قاضي ڪرڻ:** ويچار ڪرڻ — خيال ڪرڻ — دل مَنُ ڀُڇڻ.

— **دلَ جو ڪارو هئڻ:** دل جو پليت هئڻ — ڪوڙو هئڻ — دغاباز هئڻ.

— **دل جو گسُ لاهڻ (ڪ):** دل جو ارمان دور ڪرڻ.

— **دل جو ڪهاءُ ڄاڻڻ:** ڳجهي صدمي کان واقف هئڻ.

— **دل جو مُلڪ لٽائڻ:** عشق ۾ گرفتار ٿيڻ — حُسن تي حيران ٿيڻ — محبت ۾ مبتلا ٿيڻ — قرب ۾ قاسي پوڻ — دل قاسائي ڇڏڻ — دل ڦرائي ڇڏڻ.

— **دلِ جُون تَندُون وَڄڻ:** تمام گهڻو خوش ٿيڻ — رڳ رڳ ٺرڻ — گَدِ گَدِ ٿيڻ.

— **دلِ جُون مُڪُون دلِ کي لَڳڻُ (ت):** پنهنجن عزيزن مان ئي نقصان رَسڻ.

— **دل جو هَلڪو هُجڻ:** هلڪي طبيعت جوهجڻ. گنڀير نہ هجڻ — بردبار نہ هجڻ — راز جون ڳالهيون کولي ڏيڻ.

— **دلِ جوئي:** ث. دِلداري — تسلي — ڏَڍُ — دلاسو — آسرو — تسڪين.

— **دلِ جُوئي ڪرڻ:** دلداري ڏيڻ — تسڪين ڏيڻ.

— **دلِ جي اَک ۾ جاءِ ڪرڻ:** تمام گهڻو وڻڻ — پيارو لڳڻ — محبوب بنجڻ — منظورِ نظر ٿيڻ.

— **دلِ جي اَک ۾ سُرمُو پائڻ:** من جي ميرائي لاهڻ — اندر اُجارڻ — دل جي دري کولڻ — قلب روشن ڪرڻ — حقيقت حاصل ڪرڻ — خدا کي سڃاڻڻ.

— **دلِ جي دلِ ۾ رَهجي وڃڻ:** اُميد پوري نہ ٿيڻ — حسرت رهڻ.

— **دلِ جي ڪُنجي:** همراز — صلاحڪار — مُشير — همدم.

— **دلِ جي لَڳي:** عشقُ — محبّت — پريت.

— **دلَ جمڻ:** دل لڳڻ — جيءُ لڳڻ. ڪنهن ڪم ۾ توجه ڏيڻ. خيال هڪ هنڌ ڪرڻ.

— **دل جهلڻ:** همت ٻڌڻ — جرائت ڪرڻ — دل کي مضبوط ڪرڻ — مَڙسي ڪرڻ — بهادري ڏيکارڻ.

Gul Hayat Institute

— **دلچسپ ج دِلچسپ:** ذ.صفت. دِل لُڀائيندڙ — دل کي پسند ايندڙ — دلپسند — وڻندڙ. سهڻو — خوبصورت — مَلُوڪ — مَنُ مُوهَنُ — خوشنما. مزي جهڙو — مزيدار. شوق جهڙو.

— **دلچسپي:** ث. شوق — چاهت — مزو — لطف.

— **دلِ چورائڻ:** دل وٺڻ — دل تي قبضو ڪرڻ — ٻئي جي دل هٿ ۾ ڪرڻ.

— **دلِ چِڪِڻي ڏيڻ:** سڪَ لڳڻ. دل ڇڪجڻ — اُڪير ٿيڻ.

— **دلِ خراش:** ذ. صفت. دل ڏاريندڙ — دل چيريندڙ — جگر ڦاڙ. رنج پهچائيندڙ — جَانڪَاه _ دل کي صدمو ڏيندڙ.

— **دلِ خَسْتَهَ:** ذ. صفت. ٽُٽَلَ دِل — پَڄَلَ دِل. رنجيده _ غمگين — آفت زده _ مصيبت زده _ دُکِي.

— **دلِ خواه:** مرضيءَ موجب — پسنديءَ موجب — دلپسند.

— **دِلَ خُوش:** ذ.صفت. سرهو — خوش — خوش مزاج.

— **دلِ خُوش ڪَرڻ:** راضي ڪرڻ — خوش ڪرڻ — ريجهائڻ. پاڻ کي راضي ڪرڻ.

— **دلدار ج دلدار:** ذ. صفت. دل رکندڙ — دل وارو — دل کي وڻندڙ — پيارو — دلبر — محبوب — معشوق — جاني — يار — سڄڻ. مَنوهَرُ — دلچسپ — ڪشش ڪندڙ.

— **دلداري ج دلداريون:** ث. دلاسو — آسرو — تَسَلِيَ _ دلبري — تَسْڪين — همدردي — ڏاڍُ — آٿَتُ. پرچاءِ.

— **دلداريون ڏيڻ:** ث. تسلائيون ڏيڻ — ڏَڍُ ڏيڻ. آٿت ڏيڻ — همت وڌائڻ.

— **دلِ ڏٿلِي ۾ رَکَڻُ:** ڪوڙو آسرو رکڻ — اجائي اُميد رکڻ. دلجاءِ ڪرڻ — تسلي ڪرڻ.

— **دلِ دَڪْ دَڪْ ڪَرڻ:** دل ڌڙڪڻ.

— **دلِ دِڪِي ڪَرڻ:** دل مضبوط ڪرڻ — دنيا جي تڪليفن کان نہ گهبرائڻ — مُسْتقِلُ مزاج بنجڻ.

— **دلِ دُکَائڻ:** رنج ڏيڻ — ڏکوئڻ — صدمو رسائڻ. آزارڻ.

— **دلِ دُکَڻُ:** غم ٿيڻ — افسوس ٿيڻ — رنج ٿيڻ — تڪليف ٿيڻ.

— **دل دکيءِ ۾ رَکَڻُ:** دلجاءِ ڪرڻ.

— **دلدوز ج دلدوز:** دل تي اثر ڪندڙ — دل کي چيندڙ — دل کي سبندڙ — دل کي ڦاسائڻ وارو جگردوز — تکو.

— **دل ڏهلڻ:** خوف ڪرڻ — ڏجڻ — دل ڌڙڪڻ — بي همت ٿيڻ.

— **دلِ ڏتارڻ:** دل وٺڻ — راضي ڪرڻ — ريجهائڻ — پرڀائڻ.

— **دلِ ڌڙڪڻ:** دل جو ڌڪڻ — دل جو ڌَڪ ڌَڪ ڪرڻ. دل لڏڻ — دل ٿَرڪڻ — دل ڪَنبڻ (ڪنهن خوف يا صدمي سبب).

— **دلڏِيرَ:** ث. دلاسو — ڏَڍُ — تسلي — آسرو. ٽيڪ — دلداري — آٿت — آرام — اطمينان — فرحت — راحت — تسڪين.

— **دل ڏسڻ:** حوصلو يا دل جي ڪشادگي کي آزمائڻ.

— **دل ڏيڻ:** ڏيان ڏيڻ. عاشق ٿيڻ — دل ڦاسائڻ — محبت ڪرڻ.

— **دلِ دِلِي ۾ رَکَڻ:** دلجاءِ ڪرڻ — تسلي ڪرڻ.

— **دلربا ج دلربا:** ذ. صفت. دل ڇڪيندڙ — دل ڪسيندڙ — دل کي موهيندڙ — دل کي گد گد ڪندڙ — دل کي خوشي ڏيندڙ — پيارو — پرين دلبر — معشوق.

— **دلربائي:** ث. دل جي ڪشش — محبت — دلبري — معشوقي.

— **دلِ ريهڻ:** دل کي ريٻڻ — دل کي نگڻ دل کي ريجهائي قبضي ۾ ڪرڻ.

— **دل زده:** ذ. صفت. غمزده _ مايُوس — غم رسيده.

— **دلِ ساز ج دلِ ساز:** ذ. صفت. دل کي خوش ڪندڙ.

— **دلِ سازگي ج دلسازگيون:** خوشي — خورمي.

— **دلِ سانُ ڪَرڻ:** خوشيءَ سان ڪرڻ — شوق سان ڪرڻ — خيال سان ڪرڻ.

— **دل سانُ لڳڻ:** وسهڻ ۾ اَچڻ — يادگيري اچڻ — ياد اچڻ — هُري اچڻ — اعتبار ۾ اچڻ — هنئين سان لڳڻ. معلوم ڪرڻ — سچ پائڻ — صحيح سمجهڻ — برابر ٿيڻ.

— **دلستان:** ذ. صفت. دل ڪسيندڙ — دل جو چور — معشوق.

— **دل سڙڻ:** دل جلڻ. افسوس ٿيڻ — ڏک ٿيڻ — حسد ٿيڻ.

— **دل سوخته:** ذ. صفت. دل سڙيل. صدمو آيل دل.

— **دلِ سوڙهي ڪَرڻ:** ڪنجوسي ڪرڻ — ڪنجوسائي ڪرڻ — ڪنجوسائپ ڏيکارڻ — بي همت ٿيڻ.

— **دل سوز ج دلِ سوز:** ذ. صفت. دلِ جلائيندڙ — دل کي ساڙيندڙ — دل پڃائيندڙ — دردانگيز — دل گداز — رقت انگيز.

— **دلِ سوزي ج دلِ سوزيون:** ث. دردمندي — غمخواري.

— **دلِ سِي پارَهَ:** ذ. [ف. سي = ٽيه + پاره = ٽڪر] ٽيهہ ٽڪرا ٽيل دل — سخت مجروح دل — شڪستہ دل.

Gul Hayat Institute

— **دل شادُ ج دل شادَ:** ذ. صفت. دل کي خوش ڪندڙ. خوش — سرهو — مگنُ — خورمُ.
— **دل شاد ڪرڻُ:** خوش ڪرڻ — مسرور ڪرڻ.
— **دل شاهدي نه ڏيڻُ:** اعتبار نه اچڻ — ڀروسو نه اچڻ.
— **دلِ شڪستُ ج دلِ شڪستَ:** ذ. صفت. دل ٽٽلُ — ڀڳل دل — بي وس — لاچار — مرضيءِ خلاف. نا اُميد — مايوس. ناراض — رنج — غمگين.
— **دل شڪستو ج دل شڪستا:** ذ. صفت. ڀڳيءِ دل وارو — نااُميد — بي دل. ناراض رنجيده. اُداس.
— **دل شڪستي:** نا اُميدي — دل شڪني — بي وسي — لاچاري.
— **دل شڪني:** ث. دل ڀڄڻ جي حالت — نامرادي — نااُميدي.
— **دلِ شگفته:** ذ. صفت. وڏيءِ دل وارو — کليل دل وارو — ٽڙندڙ دل ـ خوشيءِ سان ڀريل دل.
— **دل فروز:** ذ. صفت. روشن دل وارو.
— **دل فريبُ ج دلِ فريبَ:** ذ. صفت. دل کي ٺڳيندڙ موهيندڙ ڀائيندڙ — رِيجهائيندڙ.
— **دل فريبي ج دلِ فريبيون:** ث. دل لڀائڻ جي حالت — عاشقي — پريت — چاهنا.
— **دل فگارُ ج دل فگارَ:** ذ. صفت. ٽٽل دل وارو — اُداس — غمگين — اُپاٽڪو — عاشق.
— **دل ڦاٽڻُ:** ڪنهن ڏک واري ڳالهه ٻڌڻ سبب دل جو قابو ۾ نه رهڻ.
— **دل ڦاسڻ:** عاشق ٿيڻ — مائل ٿيڻ.
— **دلِ ڦٽجڻ:** ڏکارو ٿيڻ — غمزده ٿيڻ — دکدائڪ ٿيڻ — عاشق ٿيڻ.
— **دلِ ڦرڻُ:** بيزار ٿيڻ — ڪوَ سبب توجهَ نه هجڻ. اُلٽي جو خيال ٿيڻ — دل ڦري وڃڻ — دل ماندي ٿيڻ — دل ڪچي ٿيڻ.
— **دل ڦيرائڻُ:** بيزار ڪرڻ. بي رخ ڪرڻ — برغلائڻ.
— **دل ڪباب ٿيڻ:** دل کي تمام گهڻو رنج پهچڻ — دل سڙڻ — دل ٻڇڻ — اندر جلڻ.
— **دل ڪٽجڻُ:** دل ڪاري ٿيڻ — دل ۾ بيائي ٿيڻ — دل ۾ ڪدورت اچڻ.
— **دل ڪچي ٿيڻُ:** ڪَنِي اچڻ — اُلٽي اچڻ — اُبتو ٿيڻ — اوڪارو ڏيڻ — ڪراهت ڏيڻ — طبيعت خراب ٿيڻ — ارچ ٿيڻ. اُبڙڪا اچڻ — ٻُڇان لڳڻ.
— **دل ڪڍڻُ:** خواهش ڪرڻ — سڪ ٿيڻ — بي چين ٿيڻ — دل ڀرجي اچڻ — روح جو ريلو ٿيڻ — سڪڻ — ڇڪيون ڏيڻ. اُڪنڊجڻ — آندا اُٿلڻ — دل هُرجڻ ـ آسڪائڻ — تڙڦڻ. وياڪل ٿيڻ.
— **دل ڪرڻُ:** همت ڪرڻ — جرائت ڪرڻ — بهادري ڪرڻ. سخاوت ڪرڻ — دل گهُرڻ.
— **دل ڪشُ ج دلِ ڪشَ:** ذ. صفت. دل کي ڇڪيندڙ — موهيندڙ — نپائيندڙ — سهڻو — خوشنما — دلپسند — حسينُ.
— **دل ڪُڙهڻُ:** غم ڪرڻ — افسوس ڪرڻ — رنج ڪرڻ. جلڻ — ٻچڻ — سڙڻ (دل).
— **دلِ ڪُشا:** ذ. صفت. دل کي کوليندڙ — فرحت ڏيندڙ — دل روشن ڪندڙ.
— **دل ڪشيده ٿيڻُ:** بيزار ٿيڻ — رنجيده ٿيڻ.
— **دل ڪرسي ٿيڻُ:** ڏک ٿيڻ — ارمان ٿيڻ.
— **دل ڪوسي ڪرڻُ:** ناخوش ڪرڻ — ناراض ڪرڻ — بدگمان ڪرڻ.
— **دل ڪومائجڻُ:** سُست ٿيڻ — بي همت ٿيڻ. ارمان ٿيڻ.
— **دل ڪٽني ٿيڻُ:** ڪک ٿيڻ — نااُميد ٿيڻ. بيزار ٿيڻ — خفي ٿيڻ — آتو ٿيڻ. مزو نه اچڻ.
— **دل کلڻُ:** دل جو حجاب لهڻ. سمجهه ٿيڻ.
— **دلِ کليلُ ج دلِ کليلَ:** ذ. صفت. وڏيءِ دل وارو — ڪشاده دل — فراخ دل. سخي — داتا — ڏاتار — فيّاض.
— **دل کليلَ يا ڪشادي هئڻُ:** داتا يا ڏولهه هئڻ.
— **دل کولڻُ:** ڳجهه ظاهر ڪرڻ — حال ٻڌائڻ — اندر جو احوال ڏيڻ.
— **دل کولي:** ظرف. چڱيءِ طرح — بخوبي — بي ڌڙڪ.
— **دل کي آوڙڻُ:** دل کي لڳڻ — دل سان لڳڻ. ساءُ اچڻ.
— **دل کي دل جي ڪشش ٿيڻ:** پيار ڪرڻ واري کي پيار ڪرڻ.
— **دل کي ڏکو اچڻُ:** ارمان ٿيڻ. دل جو ڳانڍاپو ٽٽي پوڻ.
— **دل کي لڳڻُ:** ياد اچڻ — ياد پوڻ — دل تي اثر ٿيڻ — يقين ٿيڻ — پڪ ٿيڻ — دل سان لڳڻ.
— **دل کي هٿ هڻڻُ:** دل کي مضبوط ڪرڻ — ڏک جي وقت صبر ڪرڻ — رضا تي راضي رهڻ.

Gul Hayat Institute

— **دلِ گـاٽُونْ ماٽُون ٿيڻُ:** دل پريشان ٿيڻ — دل خراب ٿيڻ. ڳڻتيون کائڻ. انتظار ۾ رهڻ.

— **دل گـدازُ ج دلِ گـدازَ:** ذ. [ف. گـداختن = پگھارڻ] صفت. دل ڳاريندڙ. دل پچائيندڙ. رنجائيندڙ — ڏکوئيندڙ.

— **دل گـڏجڻ:** ميلاپ ٿيڻ — همراز ٿيڻ.

— **دلِ گيـرُ ج دلِ گيـرَ:** ذ. صفت. اُداس — مايوس — مَلُولُ — اُباٽکو. ڏکي — غمناڪ — شڪستو — ڏکويل — رنجايل — ايذايل — ڏک پريو — سوڳي — ڏکدائڪ — ڏک جهڙو — مغموم — غمگين. حيران — پريشان.

— **دلگيرائِيَ:** ث. دلگيري — غمگيني.

— **دلگير ٿيڻُ:** اُباٽکو ٿيڻ — مايوس ٿيڻ — نااُميد ٿيڻ — همت ڇڏي ڏيڻ.

— **دلگير ڪـرڻ:** نااُميد ڪرڻ — مايوس ڪرڻ — اُباٽکو ڪرڻ.

— **دلگير هُئڻ:** مايوس هئڻ — نا اُميدڪ هئڻ — خفا هئڻ — اُباٽکو هئڻ.

— **دلگيرِيَ:** ث. اَفسوس — ڏک — غم — غمگينِيَ — غمِيَ — سوڳُ. پريشاني — لاچاري. مَلُولائي.

— **دل گھـريو ج دلِ گھـريا:** صفت. مرضيءَ موجب — خواهش موجب — دل تي — گھريل — پسنديده ـ پيارو — محبوب.

— **دل لاهڻُ:** همت هارڻ. دل ننڍڙي ڪرڻ. ڳڻتي ڪرڻ — اُميد آسرو پلڻ.

— **دل لاهي هٿ ۾ ڪـرڻُ:** دل شڪستو ٿيڻ — دل ننڍڙي ڪرڻ. ڊپ ٿيڻ.

— **دل لائڻُ:** چت لائڻ — خيال ڏيڻ. محبت ڪرڻ — عشق ڪرڻ. ڪنهن ڪم سان دل لائڻ. دل وجان سان ڪم ڪرڻ.

— **دل لڳـائڻُ:** لاڳاپو ڳنڍڻ. محبت ڪرڻ — عشق ڪرڻ. فدا ٿيڻ. ڪو ڪم ڌيان سان ڪرڻ — سچيءَ دل سان ڪرڻ — چاهه وٺڻ.

— **دل لڳـڻُ:** طبيعت جو مُتَوَجه ٿيڻ — روح جو ريلو ٿيڻ — چاهه ٿيڻ — شوق پيدا ٿيڻ. محبت ٿيڻ — عشق ٿيڻ — قرب پيار ٿيڻ.

— **دل لڳِي ج دلِ لڳِـيُونْ:** ث. پيار — قرب — عشق — موهه — پيوند. مسخري — چرچو — کِل — يوڳ — گھبو.

— **دل لوڏو کـائڻُ:** پڪ هئڻ ڳڻتي نہ هئڻ — يقين هئڻ — خوف نہ رکڻ.

— **دل لوڙهڻُ:** همت هارڻ — بي همت ٿيڻ — همت وڃائڻ — دل شڪستو ٿيڻ — دل لاهڻ — سَنْڌ روچوڙڻ. غمگين ٿيڻ.

— **دلِ لهڻُ:** همت ڇڏڻ — نااميد ٿيڻ — آسرو لاهي ڇڏڻ. ڪنهن واقعي کي اڳوات سهڻ (ت). منجهہ لهڻ.

— **دل ۾ اچڻُ:** خيال ٿيڻ — ياد پوڻ — ياد اچڻ — ڪنهن ڳالهہ جو دل ۾ تصور اچڻ.

— **دلِ مارڻُ:** نفسياتي خواهش کان دل کي روڪڻ — طبيعت کي ڪنهن شوق کان هٽائڻ.

— **دلِ ماندِي ٿيڻُ:** دل جو ڪِچ ڪِچ ڪرڻ. مونجهہ ٿيڻ. بي آرامي ٿيڻ.

— **دل ۾ اُمنگَ اُٿڻُ:** دل ۾ جذبات پيدا ٿيڻ — دل ۾ ولولا جاڳڻ — دل تي عجيب قسم جي ڪيفيت طاري ٿيڻ.

— **دل ۾ ٻرم وجهڻُ:** دل ۾ رحم پيدا ٿيڻ — ٻاجهہ پئجي وڃڻ — ترس کائڻ — قياس ڪرڻ — مهربانيءَ لاءِ آماده ٿيڻ.

— **دل ۾ ٿيڻُ:** خيال ٿيڻ. ڏک ٿيڻ. ارمان ٿيڻ.

— **دلِ ۾ ڄاءِ ڏيڻُ:** پاڻ وٽ آڻڻ — وڏي حُب سان آڻڻ.

— **دل ۾ جاءِ ڪـرڻُ:** دل تي اثر ڪرڻ — دل ۾ وِيهڻ.

— **دل ۾ چُبڻُ:** دل تي اثر ڪرڻ.

— **دل ۾ چور ويهڻُ:** بدگماني ٿيڻ — شڪ پوڻ — دل ۾ فرق پوڻ.

— **دل ۾ رکڻُ:** لِڪَل رکڻ — ڳُجهو رکڻ — مَخفي رکڻ. ظاهر نہ ڪرڻ — نہ سَلِڻُ.

— **دل مرڻ:** سيني خواهشن تان دل کَڄِيَ وڃڻ.

— **دلِ ۾ ڪـرڻُ:** ڏک ڪرڻ — ارمان ڪرڻ — غم ڪرڻ. ويچار ڪرڻ — خراب محسوس ڪرڻ. ڪاوڙ ڏارڻ — غصو ٿيڻ — ڪاوڙ ڪرڻ — ناراض ٿيڻ. دل سان هَنڊائڻ — ياد ڪرڻ — دلِ ۾ ٿيڻ.

— **دل ۾ ڪـڙهڻُ:** اندر ۾ پَچڻ — جَلَڻ — سَڙڻ.

— **دلِ ۾ کُپڻُ:** دل ۾ ويهي وڃڻ — دل ۾ گھـرُ ڪرڻ — دل تي اثر ڪرڻ — دل ۾ گھڙڻ. پسند اچڻ.

— **دل ۾ گـدرُ پوڻ (ت):** ڳڻتي ٿيڻ — بي ايمان ٿيڻ — اَلڪو ٿيڻ.

— **دل ۾ گھـرُ ڪـرڻُ:** دل ۾ ويهڻ — دل تي اثر ڪرڻ — پسند اَچڻ. پاڻ کي وَڻائڻ — بي جي دل وٺڻ. نيڪي ڪرڻ.

— **دل ۾ گِھڙڻُ:** دل تي اثر ڪرڻ — دل ۾ ويهڻ. پسند اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **دل ملڻُ:** دلين جو گڏجڻ. ڪنهن سان ڏاڍي محبت ٿيڻ.
— **دل مَن پڇڻُ:** پاڻ سان صلاح ڪرڻ — دل ۾ خيال ڪرڻ — سوچ ويچار ڪرڻ. خيال ڪرڻ. ڳڻ ڳوت ڪرڻ — اڳ پوءِ جاچڻ.
— **دل ۾ وجهڻُ:** ڪنهن ڳالهه کي دل ۾ پيدا ڪرڻ. خدا جي طرفان الهام ٿيڻ. ياد رکڻ — مغز ۾ ڳالهه ويهارڻ.
— **دل موهڻُ:** دل لُڀائڻ.
— **دل ميري ٿيڻُ:** قلب ڪارو ٿيڻ — اندر پليد ٿيڻ — دل ۾ دغا هئڻ — دل ۾ شڪ شبها جاڳڻ.
— **دل ميري ڪرڻُ:** نيتَ بد ڪرڻ.
— **دل نہ ھولائڻ:** اعتبار ۾ ڳالهه ئي نہ اچڻُ.
— **دل نشين:** ذ. صفت. دل ۾ ويهندڙ — دل ۾ گهر ڪندڙ.
— **دل نشين ٿيڻُ:** دل ۾ ويهڻ — دل تي جمڻ — ياد ٿيڻ.
— **دل نشين ڪرڻُ:** دل ۾ ويهارڻ — ذهن نشين ڪرڻ — دماغ ۾ ويهارڻ. چڱيءَ طرح ياد ڪري ڇڏڻ. دل ۾ جمائڻ.
— **دل نشيني:** ٿ. دل ۾ ويهي وڃڻ جي حالت.
— **دل ننڍڙي ٿيڻُ:** نااُميد ٿيڻ — مايوس ٿيڻ. ناڪامياب ٿيڻ — گهٻرائڻ — سُست ٿيڻ. دل لاهڻ — مونجهارو حاصل ٿيڻ.
— **دل ننڍي ڪرڻُ:** بي همّت ٿيڻ — سُست ٿيڻ. ڪنجوس ٿيڻ — مکي چُوس ٿيڻ.
— **دل نوازُ ج دل نوازَ:** ذ. صفت. روح کي آرام ڏيندڙ — دل خوش ڪندڙ — محبوب
— **دل وارو ج دل وارا:** ذ. صفت. دل جو. دل کي وڻندڙ. بهادر — دلير — سورمو — سورهيہ. سخي — فيّاض — ڏاتار.
— **دل وَڻان:** ظرف. چاهَ موجب — مرضيءَ موجب هئڻ — مَن گهُريو.
— **دل وَڻان هئڻُ:** مرضي مطابق هئڻ — دل کي وڻڻ — دل پسند هئڻ.
— **دل وَٽڻُ:** ڪنهن جي دل پنهنجي طرف مائل ڪرڻ — راضي ڪرڻ — خُوش ڪرڻ — چَتَ ٻڌڻ — پرچائڻ — ڏاڍرائڻ — ريجهائڻ — نازبرداري ڪرڻ — همدردي ڪرڻ — مرضي رکڻ — دل جوئي ڪرڻ — پيار ڪرڻ. موهڻ — عاشق ڪرڻ. بهادر ڪرڻ.
— **دل وَ جان:** ٿ. من ۽ بدن ـ تن ۽ من — جند جان — ساهہ پساهہ. هر طرح.
— **دل وَ جان سان:** نهايت خوشيءَ سان — شوق سان — بخوبي. سچيءَ دل سان — سچائيءَ سان — صاف نيّت سان.

— **دل وَدماغ:** ذ. سمجهہ ۽ فهم — عقل ۽ اِدراڪ.
— **دل وَڌائڻُ:** همت ٻڌائڻ — دلير ڪرڻ. واهہ واهہ ڪرڻ — پڙڪي ڏيڻ — شاباس ڏيڻ — هشناڪي ڏيڻ.
— **دل وَڏڻُ:** همت اچي وڃڻ — فراخ دل ٿيڻ — گستاخ ٿيڻ.
— **دل وڏي وَڃڻُ:** غرور اچي وڃڻ — وڏائي ٿيڻ.
— **دل وسامڻُ:** رنجيده ٿيڻ — مايُوس ٿيڻ — دل مُرده ٿيڻ.
— **دل وندرائڻُ:** دل خوش ڪرڻ (مشغول ڪرڻ). دل سان ٻي طرف ڌيان ڦيرڻ — غم ٽارڻ.
— **دل وَرڻُ:** دل جو لاڙو ٿيڻ.
— **دلئون دور ڪرڻُ:** وساري ڇڏڻ.
— **دل هٽيجي وَڃڻُ:** برخلاف ٿيڻ — مقابل ٿيڻ. دل شڪستو ٿيڻ.
— **دل هٽڻُ:** دل ڪني ٿيڻ — بيزار ٿيڻ — شوق لهڻ — شوق پڇڻ — نفرت ٿيڻ.
— **دل هڄڻُ:** دل گهرڻ — دل لڳڻ — ويساهہ اچڻ — اعتبار اچڻ.
— **دل هٽڻُ:** ڏسو: دليون هٽڻ.
— **دل هَولُ ج دل هَولَ:** ذ. ٻپ — خوف — خطرو — انديشو — گمان — شڪ. وَسوَسو — ڳڻتي. گهٻراهٽ — ماندڪائي — بيچيني — آنڌمانڌ. سوداءُ — ماليخوليا — خفقان. بي همتي — نَسُن جي ڪمزوري. نااُميدي — پريشاني — نراسائي — دلگيري.
— **دل هول ٿيڻُ:** سخت پريشان ٿيڻ — ماليخوليا جو مرض ٿيڻ — ڳڻتي ٿيڻ.
— **دلهيرُ ج دلهيرَ(ت):** ذ. صفت. دلگير — غمگين.
— **دل ئي دل ۾:** ظرف. اندر ئي اندر ۾ ـ منجهہ ئي منجهہ — مخفي طرح — راز ۾ ـ ڳجهي طرح.
— **دليُ ج دليَ:** ذ. صفت. دل جو — دل وارو. جاني جگري. حُبَ وارو — قُرب وارو — پيارو. دل تي — مرضيءَ تي.
— **دليان:** ظرف. دل سان — جان سان — پنهنجي مرضيءَ سان. دليون — دل ڪان — دل مان — دلئون.
— **دليخرُ:** [دل خام] دل شڪستہ. ڪک.
— **دليخر ٿي پوڻُ:** دل شڪستہ ٿي پوڻ — ڪک ٿي پوڻ.
— **دليُون:** ظرف. دل سان — مرضيءَ سان — رضا خوشيءَ سان — دليون جانيون. دليان. دل ڪَون — دل مَون — دل ڪان — دل مان — دلئون.

Gul Hayat Institute

— **دِليُونْ بَجَانيُونْ:** ظرف. وڏيءَ خوشيءَ سان — دل جان سان — دل جي صدقي ۽ سچائي سان.

— **دِليُونْ جَانيُونْ:** ظرف. دليون — رضاخوشيءَ سان — مرضيءَ سان — خود خيال — دل جان سان — وڏي حب سان — قرب سان — جاڻي واڻي — سمجهي ٻُجهي.

— **دِليُونْ هَڻَڻُ:** ٻهه ٻچائڻ — خيال ڪرڻ — ڳڻتيون ڪائڻ.

• **دُلارو ج دُلارا:** ذ. صفت. [سن. دُرلالَن] پيارو — لاڏو — معشوق. [ث. دُلاري ج دُلاريُونْ].

— **دِلاسو ج دِلاسا:** ذ. ڏَڍُ — آسرو — دلجاءِ — تَسلي — تسڪين — آٿَتُ — دلداري. هِمَت — فرحت — آرام.

— **دِلاسائي ج دِلاسائيُونْ:** ذ. صفت. فقط دلاسا ڏيندڙ.

— **دِلاسو ڏيڻ:** تَسلي ڏيڻ — تَشفي ڏيڻ — هِمّت ٻڌائڻ — آٿت ڏيڻ — دلداري ڏيڻ — خاطري ڏيڻ — دل وڌائڻ — هوشياري ڏيڻ — ڪم ڪرڻ جو وعدو ڪرڻ.

• **دِلاسي جي ٻَڪ نہ هَڻَڻُ:** رڳو هائو هائو ڪرڻ پر ڪجهه نہ ڪرڻ — ڪوڙا وعدا ڪرڻ — ٽال مٽول ڪرڻ — ڪوڙا دلاسا ڏيڻ.

• **دَلالُ ج دَلال:** ذ. [ع. دَلّ = هن اڳواڻي ڪئي] رستو ڏيکاريندڙ — واٽ لائيندڙ — خريدار ۽ وڪڻندڙ جي وچ ۾ سودو ڪرائيندڙ — سودو ناهيندڙ — گماشتو — آڙهيتو — پلاوٽو. ٻن جي وچ ۾ ڳالهائيندڙ. ٿياڪر — وڪيل — ٽالثُ ڳراڪ ڦاسائيندڙ — سؤدي باز — اَصيل — ڪُٽڻ — ويچوئو — پڙوو — دَلو.

— **دَلالِي ج دَلاليُونْ:** ث. دلال جو ڪم — پلاوٽي. ٿياڪري — ٽالثي. سؤدي ڪرائڻ جي عيوض وڪڻندڙ ۽ خريدار کان مليل معاوضو — ڪجهه سيڪڙو، جو خريد فروخت جي عيوض ڏبو آهي — دستوري اُجورو — ڪميشن — پلاوڻ ڪنايتہ. حرام جي ڪمائي — پڙوت.

— **دَلالِي ڪَرَڻُ:** ڪميشن وٺڻ — اُجورو وٺڻ. پڙوت جي ڪميشن وٺڻ.

• **دَلالَتْ ج دَلالَتُونْ:** ث. [ع. دلّ. هن سونهون ڪيو] هدايت — راهنمائي. نشان — علامت — پتو — آثار — اُهڃاڻ. دليل — ثابتي — شاهدي.

— **دَلالَتْ ڪَرَڻُ:** دليل هجڻ — ثابتي هجڻ.

• **دَلان:** اسم خاص. ڏاڙهياڙي جبلن مان وهندڙ هڪ نئين جو نالو.

• **دِلاوَرُ ج دِلاوَرَ:** ذ. صفت. [ف. دِلْ + آوردن = آڻڻ] دل وارو — ڇاتيءَ وارو — همت وارو — دلير — بهادر — شُجاع — سُورمو — جوانمرد — سُورهُيہ.

— **دلاوَرِي ج دِلاوَرِيُونْ:** ث. شُجاعت — بهادري. جوانمردي. جُرائت — دليري.

• **دِلاوَرپُور:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دِلبَرُ ج دِلبَرَ:** ذ. [ف. دل + بُردن = کڻڻ جو امر] دل کڻي ويندڙ — دل کسي ويندڙ — محبوب — معشوق.

• **دلبرلڪُ (ٿ):** اسم خاص. چاچري پرسان سرڪاري ناڪو يا حد بندي لاءِ ڪوڙيل نشان.

• **دَلبَڻُ:** مصدر. [سن. ـ ي = دلبو] فريبڻ — ٺڳڻ — دغا ڏيڻ — دلبو ڏيڻ.

• **دَلبو ج دَلبا:** ذ. [سن. دَلْپ] دولاب — دغا — ٺڳي — ڇَلُ — تَرڪَٽُ — گهات — ڪوٽ — ڪَپَٽ — مَڪر — ڏَٽو — فريب — ڏَنبُ — ڏوڪو — ويساهہ گهاتي. اَڪَپَنڊِي — بازِي — پيچ. پکين ڦاسائڻ لاءِ ڪکن مان جڙيل پکي. باز کي شڪار تي هيرائڻ لاءِ ڏور ۾ ٻڌل ڪانوَ يا ڪکڙ جا کنڀ (جن تي بازُ سٽون ڏيندو آهي). بلبل کي ڏنل ڪاڏو — پيتِي. ٻتو.

— **دَلبائي ج دَلبائِي:** ذ. صفت. دلبو ڏيندڙ — فريب ڏيندڙ — ٺڳي ڪندڙ — دغاباز — ڏوڪيباز — ڏٽائي — ڪَپٽيو — دغاخور — ڇل باز — تَرڪَٽي — گهاتو — ڪوٽو — فريبي — ڪوڙو — لُچو — ٺَلُ — ٺپٽائي.

— **دَلبو ڏيڻ:** ٺڳي ڪرڻ — دغا ڪرڻ — ڇَلُ ڪرڻ — ترڪٽ ڪرڻ — فريب ڪرڻ — دوکو ڏيڻ.

• **دِلپاڪُ ج دِلپاڪ:** ذ. ڳچيءَ ۾ پائڻ جو هڪ زيوَر. پٽر جو هڪ قسم (جو سوراخ ڪري ڌاڳي ۾ پوئي ڳچيءَ ۾ ٻڌبو آهي).

• **دِلپُري:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دل پيچُ:** ذ. گُل جو هڪ قسم.

• **دَلجيءَ وارو:** اسم خاص. جبل جو نالو.

• **دلچَندُ:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دُلْدُل:** اسم خاص. (ع) اسڪندريہ جي حاڪم کان حضرت محمد صلي الله عليه و آله وسلم جن کي تحفہ طور مليل هڪ خچر جو نالو (جا وري حضرت علي ڪرم الله وجهُ جن کي ملي) — ذوالجناح.

Gul Hayat Institute

- **دُلدُلُ سوارَ:** ذ. حضرت علي ڪرم الله وجهہ جن جو لقب.
- **— دُلدُلُ ڪَڍَڻُ:** اهل تَشيُع جي دستور موجب مُحرَم جي ائين تاريخ حضرت امام حسين عليه السلام جي شهادت جي يادگيريءَ ۾ سينگاريل گهوڙو گهمائڻ.
- **دلشا تلائي:** اسم خاص. جسڪاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.
- **دلشاهه داڻرو:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دلفين:** اسم خاص. [انگ. ڈالفين: ع. دلفين] سامونڊيءَ مڇيءَ جو هڪ قسم. درياءَ جي دلفين جو نالو ٻلهڻ.
- **دلق ج دلق:** ذ. (ع) اڳڙين جي ٽڪرن مان ٺهيل فقيرائو چوغو — فقير جو لباس — چتين لڳل جُبو — گودڙي — خرقو — جيئن. "دلق ڍڪائج دل کي لائج ڪونہ لباس" (روحل). اُداسي فقيرن جي مٿي ۾ پائڻ جو ڇنبدار ٽوپ — ڪلنگيدار ٽوپي — ڪُلاهہ.
- **— دلقُ پوش:** ذ. صفت. گودڙي پوش — گودڙي پائيندڙ درويش — گودڙيو فقير — گودڙيو.
- **— دلقُ جو ڌاڳو:** ذ. جاڳوٽو.
- **دلڪي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دلنگ ج دلنگ (ت):** ذ. صفت. وڏو لچ — ڪاٽڪو — ٺڳ — چالاڪ — بدمعاش.
- **دلڻُ:** مصدر. [سن. دَلُ = ڏرڻ] ڏرڻ (اَنَ دال وغيره) دال ٻڌائڻ — ڏرڻ — ڪنايتہ. تباهہ ڪرڻ — برباد ڪرڻ.
- **دلڻ ج دلڻيون (ت):** ث. هارين جي جهنگ هڻڻ جو اوزار ڪهڻي (ل).
- **دلو:** ذ. [ع] لغوي معنيٰ ڏول يا دلو اسم خاص. آسمان جو يارهون برج — ڪُمڀ (ڪُنڀُ).
- **دلو ج دلا:** ذ. صفت. [ع. دلال جي بگڙيل صورت] دلالي ڪندڙ — پيٽو — پڙوو — پانڊي — ڪُٽڻ — پڙوت وٺندڙ — بي غيرت — ڪنجر — بدافعال — دغائي (ث. دلي ج دليون).
- **دلو ج دلا:** ذ. [ع. دلو = ڏول يا دلو] هڪ پاڻي رکڻ لاءِ مٽي جو ٿانو — گهڙو — ننڍو مٽ. (ث. دلي ج دليون).
- **— دلا ڀرڻ:** خدمت چاڪري ڪرڻ. ٻئي جي پاران ڪوشش ڪرڻ يا مدد ڏيڻ.
- **— دلي ج دليون:** ث. ننڍو دلو — گهڙي — ننڍي مٽي.
- **— دلي ڀرڻ:** شاديءَ رات جو دلي ڀرڻ جو سنوڻ ڪرڻ.
- **دلوارو:** اسم خاص. تعلقي ڪاٺوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دلواڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **دلوچو ج دلوچا:** صفت. گهٽو دلُ — ڏهرو — جهجهو (ل. ق) "ڏانَ دلوچا دل وٺيا، وٺي راضي ٿيءَ" (شاهہ). مليدو — ڪاڄ — قورمو — ستَ رڇي.
- **دلوديرو:** اسم خاص. تعلقي ماتليءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دلهير ج دلهيرَ:** ذ. صفت. غمگين — دلگير.
- **دلي:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج (رياست خيرپور) ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دلي ج دليون (ت):** ث. مستيءَ وقت اُٺ جي وات مان نڪتل ماس جي ٿيلهي.
- **دليبادلي:** ظرف. کُليو کُلايو — ظاهر ظهور — شاهہ شاهوڪاري — پڌري پٽ — صاف صاف — ڏينادستي — کولي کولي.
- **— دليبادلي چوڻُ:** کُليو کُلايو چوڻ — پڌري پٽ چوڻ.
- **دليپوٽا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دليجي:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دلير ج دليرَ:** ذ. صفت. [ف] وڏي دل وارو — ڇاتيءَ وارو. همت ڀريو — جُرائت ڀريو — وِيرُ — بهادر — سُورمو — سُورمُيہ — پهلوان — جوڌو — ٻلوان. بي ڊپو — بي خوف — بيباڪ — بيپرواهہ — نڊرُ.
- **دليرانہ:** ذ. صفت. جرائت سان — دليريءَ سان — همت سان — بهادريءَ سان — بهادرانہ.
- **— دليري ج دليريون:** ث. سورهيائي — بهادري — سورمائي. پهلواني — همت — جُرائت. بي ڊپائي — بيباڪي — بيپرواهي. اِستقلالُ — ڏيرج.
- **دليري:** اسم خاص. تعلقي جمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **دليڪ ج دليڪ (ت):** ذ. پاڻيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم.
- **دليَل ج دليَلون:** ث. واڳ — ڏور — مهار. سرڪڻ _ ڦاهي. اُٺ جي سنج جو هڪ قسم — ٽاڪيليءَ ۾ ٻڌل لڳيءَ جو ڪڙو. (انگ. ڊرل) ڪنهن فوجي يا پوليس جي ملازم کي ڏنل سزا — سيکت — سختي ڊرل.

Gul Hayat Institute

• **دَلِيلُ ج دَلِيلَ:** [ع. دَلَ = هن وات ڏيکاري] رستو ڏيکاريندڙ – سُونهون – بحث – مباحثو – بيان. تقرير. سوال وجواب. ثبوت – ثابتي – مثال – بُرهانَ – ڪنهن ڳالهه جي ثابتيءَ ۾ ڏنل شاهدي. حُجت. سمجهاڻي. ويچار – گمان – وهم. ”دَرياهَ جي دليل، لوڙهي لهوارا ڪنا“ (شاهه).

– **دليل بازي ڪرڻ:** بحث مباحثو ڪرڻ.

– **دليل پيش ڪرڻ:** ثابتي پيش ڪرڻ – ثُبوت ڏيڻ.

– **دَلِيلُ ٻوڙائڻُ:** ويچار ڪرڻ – خيال ويڙاهڻ – سوچڻ – سمجهڻ. شڪَ ڪرڻ. دماغ ۾ اجائي ڳالهه ويهي وجهڻ. جيئن. ”تي ٻوڙائي دليل پنهونءَ ما هو موڪليو“ (شاهه). بحث ڪرڻ – مباحثو ڪرڻ.

– **دَلِيل قَاطِعُ:** ث. آخرين ثابتي – نبيرو ڪندڙ ثابتي – صاف ثابتي.

• **دَلِيل ديرو:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دَلِيلو ج دَلِيلا:** ذ. [ع. دَلِيلُ = سُونهون] اُنَ جي هڪ سنج جو نالو (جو نَلِيَ يا چڙي وانگر ٿئي، جيڪڏهن اُن کي ٻڌل هوندو آهي ته اُن جي گهر تي وڃڻ تي ڏٽي ڪيس يڪدم انهيءَ آواز وسيلي ڳولي لهندو آهي). ڏاندي پکيءَ جو هڪ قسم (ت).

• **دَمَ:** ذ. (ع) خون – رَتُ – لَهو – لوهُو.

• **دَمُ ج دَمَ:** [ف]. ذ. پساهه – جيءُ – جانُ – پِراڻ – سانس – جياپو – حياتي – زندگي – روح – چُوٽو – عمر – جيو – آتما. ساهه. يعني پنهنجي جان. جنهن ۾ ٿي محبوب موجود آهي. جيئن ”دَمُ نه سُڃاتَن، دانهُون ڪن مُنَن جئن“ (ف). هڪ دفعو ساهه کڻڻ جي حالت – ساهه – سانس. درياهه جو ساهُ – درياهه جي ڦُوڪ – درياهه جي ڇڪ. ”دهشت دَمَ درياهه ۾، جت هيبت هُلاچو“ (شاهه). ڊگهو ساهه – ڦوڪ – ڦيٽو – دعا – منتر – جادو (هٿي تي شوڪارجي). حُقي يا چلم جي هڪ ڦُوڪَ – سُوٽو – وَزمُ. جيئن ”بيهه ته يار ٻه چار دم هٽي هلان ٿو“ (ف. دَمَهٗ). بيماريءَ جو هڪ قسم، جنهن ۾ وڏا ساهه ٿيندا آهن – اَپَ ساهي – سَهڪو – دَم ڪَشِي، وڏو ساهه کٽي حواسن کي روڪڻ جي حالت (اڪثر يوگي دَمُ ساهي ڪيترائي ڏينهن جيئرو رهي سگهندا آهن). پَلُ – ساعت – گهڙي – لحظو – پَلَڪَ – مهل. جيئن ”دلبر ڪي دل ڏيڻ ۾ دم دير ناڪجي“. دوکو – مڪر – فريب. ٺڳي. دلاسو – آسرو – ڏَڍُ. لَباڙ – ٻَٽاڪَ – ڊاڙَ – لاف. مغروري – گهَمنڊُ – تانءُ – هَٽُ – دماغ – غرور – فخر – مَرڪُ. زور – طاقت – سگهه – سَتُ. طعام کي پُوريءَ طرح رڌڻ لاءِ هلڪي تَئَه تي رکڻ جي حالت – هَڏُ مارڻ جي حالت. ڪورين جي اصطلاح ۾ تاڃيءَ جي اڌ هيٺ ۽ اڌ مٿي ٿيڻ تي نهيل خال. (ت). لکڻ ۾ بيهڪ جي نشانين مان هڪ نشاني – پورو دَمُ (جنهن تي ساهه کڻجي). ڌوٻين جي محاوري ۾ کُنَبَ کي رليءَ وغيره سان ڍڪڻ جي حالت (ت).

– **دَمَادَمُ:** ظرف. لاڳيتو – هڪ ٻئي پويان – پٺي در پٺي – گهڙي گهڙي – هر هر. هميشه – سانده – هر دم.

– **دَمَائِڻُ:** دَم ڏيڻ. ساهه کڻڻ جي فرصت ڏيڻ.

– **دَمُ بَازُ ج دَمُ بَازَ:** ذ. صفت. ٺڳ – ڊوهو – فريبي. دغاباز – ويساهه گهات – ڪُپتيو. چالاڪ – حريف – ڏوٻائي.

– **دَمبَازِي ج دَمبَازيُون:** ث. ٺڳي – مڪاري – ڊوهو.

– **دَمُ بَخُود:** صفت. خاموش – ساڪِتَ – چُپ – ماٺ – مُتحيِّر – حيران – پريشان.

– **دَمُ بَدَمُ:** ظرف. گهڙي گهڙي – هر وقت – هر گهڙي – هر دم – هر لحظي – ذري ذري ماٺ ۾ – ٿوري ٿوري وقت ۾. دائما – هميشه.

– **دَمُ بَند ڪَرڻُ:** خاموش ٿيڻ – ساهه روڪڻ.

– **دَمُ بهاء الحقّ ڪَرڻُ:** ملتاني فقيرن جو هڪ نعرو هڻڻ.

– **دَمبهو ج دَمبهَا (ت):** مُلتاني فقيرن جو هڪ نعرو. (دم بهاءُ الحق).

– **دَمبهَا هَڻڻُ:** توحيد جا نعرا هڻڻ – فقيريءَ جا دم پڙهڻ.

– **دَمُ پَرچَڻُ:** ساهه گهٽجڻ – وڏا ساهه کڻڻ – سهڪڻ – دم گهُٽجڻ. تانءُ ۾ پرچي وڃڻ – هيٺ ڪرڻ – وڏائي ڪرڻ – تيزي ڪرڻ – آڪڙ ۾ پوڻ – ڦوندجي وڃڻ.

– **دَمُ پڙهڻُ:** ڦوڪ پڙهڻ – سُوٽو پڙهڻ – چِلمَ جو سوٽو پڙهڻ – دونهو ڪڍڻ. ساهه ڦوڪڻ. ٻٽاڪ هڻڻ – ڊاڙ هڻڻ – لباڙ هڻڻ – ڪوڙا دلاسا ڏيڻ. هامَ پڙهڻ – نروار ٿيڻ – لياقت ظاهر ڪرڻ – جوهر ڏيکارڻ – قابليت ڏيکارڻ – دعويٰ ڪرڻ.

– **دَمَ تي رَکَڻُ:** چانورن جو ديڳڙو باهه تان لاهي، ان جي مُنهَن

Gul Hayat Institute

تي ڏِڪَ ڏيئي، متس بار ڏيئي رکڻ (جيئن چانورن منجهان ٻاڦ ٻاهر نہ نڪري، ۽ باقاعدي رَجهي تيار ٿيڻ). ڪنهن بہ طعام کي متئين طور دم ڏيڻ يا دم تي رکڻ.

— **دَمَ تي هُجَڻ:** چانور تيار ٿيڻ تي هجڻ.

— **دَمْ ٿيڻ:** ساهہ بَندجي پوڻ. دمڪشي ٿيڻ — دَمَ جي بيماري ٿيڻ.

— **دَمْ ڇَڏَڻ:** دم ڏيڻ — ساهہ ڇَڏَڻ — مرڻ — اِنتقال ڪرڻ.

— **دَمْ پَٽَڻ:** ساهہ کڻڻ — ٿورو آرام وٺڻ — ساهي پَٽڻ.

— **دَمْ پُخْتُ ج دَمْ پُخْتَ:** ذ. دم تي رڌل طعام — دَمِيلُ چانورَ — اُٻاريَلَ چانور. پُلاءُ جو هڪ قسم.

— **دَمْ پُورا ٿيڻ:** حياتي پوري ٿيڻ — مرڻ جو وقت اچڻ.

— **دَمْ جهلَڻ:** ساهہ گهُٽجڻ. پاڻ روڪڻ — پوساڻڻ. صبر ڪرڻ — ماٺ ڪرڻ. همت جهلڻ. تحمل ڪرڻ. ٽانُهر ڪرڻ.

— **دَمْ چڙهڻ:** ساهہ چڙهڻ — ساهہ گهُٽجڻ — سَهڪڻ — سَهڪي مان پرجڻ. جلدي ساهہ کڻڻ — تکڙو ساهہ کڻڻ.

— **دَمْ خُشڪ ٿيڻ:** دم بند ٿيڻ — تمام گهڻو ڊڄڻ — سخت ڊڄي وڃڻ.

— **دَمْ خَمْ:** ذ. تاب و طاقت — مضبوطي.

— **دَمَ دِ لاسا ڏيڻ:** آسرا ڏيڻ — دلداريون ڏيڻ. آسرو ۽ ڏَڍُ — تسلي — دلداري. ڪوڙي اُميد — ڪوڙو آسرو — ڪوڙي تسڪين — ڪوڙو پروسو — ڏوکو.

— **دَمْ دلاسو ڏيڻ:** فريب ڏيڻ — ٺڳڻ — ڦُسلائڻ. رڳو هائو هائو ڪرڻ — ڪوڙا دلاسا ڏيڻ.

— **دَمْ دَمْ:** ظرف. ذري ذري — ساعت ساعت ۾ ـ هَرُ هَرُ.

— **دَمْ دَمڻ:** مصدر. نعرو هڻڻ. ساهہ کڻڻ.

— **دَمْ ڏيڻ:** مرڻ — فوت ٿيڻ — پساهہ ڇڏڻ — وفات ڪرڻ — رحلت ڪرڻ — چالاڻو ڪرڻ — جهان ڇڏڻ. شاهو ڏيڻ — چاڙهہ ڏيڻ — ريهڻ ريبڻ — ڳِلتو ٻڌڻ. ڇَتَ ٻڌڻ — پنيلائڻ — ڊوهڻ. طعام کي آهستي آهستي پچڻ لاءِ ڇڏڻ — طعام کي رَجهي وڃڻ کان پوءِ سِجهڻ لاءِ بند ڪرڻ. تاجيءَ جو هڪ اڌ هيٺ ۽ اڌ مٿي ڪرڻ (يعني خال ٺاهڻ جنهن مان نار لنگهندي آهي).

— **دَمْ ڏيئي وَڃَڻ:** گسائي پڇي وڃڻ — دلاسو ڏئي هليو وڃڻ.

— **دمرُ ج دَمَرَ:** ذ صفت. دم وارو — وڏائي وارو — دمباز — مغرور — هنيلو.

— **دَمْرَٻي ج دَمْرَٻِيُونْ:** ث. لاف — ٻٽاڪ — ڊاڙ — لَباڙَ — ڦوندَ — ڊِش. فخر — وڏائي — اُپمانُ.

— **دَمْرَٻِيُونْ هڻڻ:** ٻٽاڪون هڻڻ — ڊاڙون هڻڻ.

— **دَمْ ساڌڻ:** ٻٽاڪون هڻڻ — ڊاڙون هڻڻ.

— **دَمْ ساڌڻ:** ساهہ بند ڪرڻ يا گهُٽڻ — ساهہ گهُٽڻ — جوڳين وانگي مکر ڪرڻ — يوگ ٻچائڻ. ڌَتُ هڻڻ — چِپُ هڻڻ — ساهہ روڪڻ.

— **دَمْسازُ ج دَمْساز:** ذ. صفت. همراز — رازدار — حال مَحرم — همدم — حال پائي. گهاٽو دوست — ڪَهُرو دوست — جاني دوست — پڳ مَٽُ يار. ياروبسُ — دل گهُريو — همدرد — دل وارو سنگتي — ساٿي.

— **دَمْسازي ج دَمْسازِيُونْ:** ث. گهاٽو سُبنڌ — ياراڻي — گهاٽلي مائٽلي — دلي تعلقات.

— **دَمْ سَانْ دَمْ ڪَلَڻ:** پنهنجو بنائڻ — محبت ڪرڻ — دل دل سان ملائڻ — رازدان بنائڻ.

— **دَمْ سُڃاڻُ:** پنهنجي ساهہ ۾ الله پسڻ. پاڻ کي سڃاڻڻ.

— **دَمْ قَدَمْ:** ذ. زندگي — حياتي — هستي — وجود — ظرف. هر حالت ۾.

— **دَمْ قَدَمْ جو خير:** جان جي سلامتيءَ جي دُعا — هر حال ۾ خير جي دعا.

— **دَمْ ڪَرَڻُ:** ڪجهه پڙهي ڦُوڪارڻ يا ڦوڪارڻ يا ڦوڪڻ — ڦُوڪارو هڻڻ. چانور پُلاءُ وغيره رڌي پچاڙيءَ جو دَمْ ڪرڻ يا ڏيڻ. دفع ڪرڻ — ختم ڪرڻ. "تون شافي تون ڪافي، تون دردن ڪرين دم" (راضي).

— **دَمْ ڪَشِي ج دَمْڪَشِيُونْ:** ث. بيماريءَ جو هڪ قسم — دم جي بيماري — اُبو ساهہ — دَمُ — سَهڪو — اِيسَاهي.

— **دَمْ گهُٽجڻ:** ساهہ گهُٽجڻ — گهبرائڻ — مُونجهارو ٿيڻ — مُنجهي پوڻ.

— **دَمْ گهُٽڻ:** ساهہ روڪڻ — ڪنهن کي سخت وٺڻ — سخت پَڪڙَ پَچاڙَ ڪرڻ.

— **دَمْ لڳائڻ:** حقو پيئڻ — حُقو ڇِڪڻ — سُوٽا هڻڻ — وڏا ڪَش هڻڻ.

— **دَمْ ۾:** ظرف. لحظي ۾ ـ گهڙيءَ ۾ ـ تمام جلدي — ٿوري وقت ۾.

Gul Hayat Institute

— **دَمُ مکڻُ:** کورين جي اصطلاح ۾ اُٺڻُ شروع ڪرڻ لاءِ ڪپڙي جي مُنڍ تي آلو نڙو گھمائڻ سان تندُن کي آلو ڪرڻ.

— **دَمُ نپاهڻ:** وقت ٽپائڻ يا وقت لنگھائڻ. هرحال ۾ ساٿ ڏيڻ — آخر تائين وفاداري ڪرڻ — دوستيءَ جا حقّ پورا ڪرڻ.

— **دَمُ نہ ڏميندا:** جملو. پَلَڪ بہ نہ ترسندا.

— **دَمُ نہ ڪرڻ:** ساهہ نکرڻ — مرڻ "دَمُ نہ ڪري يا غَمُ نہ ڪري".

— **دَمُ نہ هڻڻ:** عاجزي ڏيکارڻ — هرگز نہ ڪُڇڻ — بالڪل خوش رهڻ — پنهنجي طاقت جو اظهار نہ ڪرڻ — پاڻ کي ڪجھ بہ نہ سمجھڻ.

— **دَمُ واپسين:** ظرف. آخري دَمُ — مرڻ واري گھڙي — پويون پساهہ.

— **دَمُ واندو نہ هُئڻ:** هڪ گھڙيءَ جي فرصت نہ هئڻ — هر وقت ڪم ۾ رُڌل رهڻ — عديم الفُرصت هئڻ — فارغ نہ هئڻ — فرصت نہ هئڻ — تمام گھڻي ڪم ۾ مشغول رهڻ. صوفين جي اصطلاح ۾ هرهڪ دَمَ سان ذڪر ڪندو رهڻ.

— **دَمُ وٺڻ:** ساهہ کڻڻ يا آرام ڪرڻ — ساهي پٽڻ — فرحت وٺڻ — ٽڪ پڇڻ — ترسڻ — ٽِڪڻ — دم پٽڻ — سهڙڻ — نهرڻ — تازو توانو ٿيڻ.

— **دَمُوي:** صفت. رت جو — رت وارو — خوني. خوني مزاج وارو ماڻهو — قهرجهڙو — ڪنور — خونخوار.

— **دَمُوي مزاج:** وڌيل خون جي خطا وارو ماڻهو.

— **دَمَهڙو(ت):** ظرف. ڪجھ دم — ٿورو وقت.

— **دَمُ هلائڻُ (ت):** خفِيَ ذڪر ڪرڻ.

— **دَمُ هڻڻ:** چرس يا حقو ڇڪڻ. ٻٽاڪ هڻڻ — پاڻ ساراهڻ — خود ثنائي ڪرڻ — لافِ هڻڻ — وڏائي ڪرڻ — پڌڻ — مرڪڻ — ڦونڊجڻ — ڏاڙ هڻڻ — دعويٰ ڪرڻ. همت ٻڌڻ.

— **دَمِي ج دَميِ:** ذ. صفت. هنيلو — تڪبر ڪندڙ — هوڏ ڪندڙ.

• **دمر:** اسم خاص. تعلقي سانگھڙ ءِ تعلقي موري ۾ ديهن جو نالو. ضلعي سانگھڙ ۾ واهہ جو نالو.

• **دُمُ ج دُمَ:** ذ. (ف) پڇ — دُنبُ — ڇيڙو — پُڇڙ — پوڇڙي — پُڇڙي — پڇاڙي.

— **دُمدارُ ج دُمدارَ:** ذ. صفت. پُڇَ وارو — پڇڙيءَ وارو — دنبدار — هڪ تاري جو قسم.

• **دَماچ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو — ڏَماچ.

• **دِماغُ ج دِماغَ:** ذ. (ع) مغز — ميجالو. مٿو — سِرُ — سِيسُ. سمجھ — عقل — فهم — ادراڪ — دانائي. اوسان — هوش — گھمنڊُ — تڪبر — وڏائي — بانورُ — مغروري — آڪڙ — سيٺ — غرور — بيهودگي. نشو.

— **دماغ آسمان تي هئڻ:** پاڻ کي وڏو سمجھڻ — تڪبرُ ڪرڻ — ڪنهن تي اک نہ پڌڻ — هيٺ نظر نہ هئڻ.

— **دماغ چٽڻ:** ڪنهن جو مٿو کائڻ — بڪواس ڪرڻ.

— **دماغ چڙهي وڃڻ:** دولت جي نشي ۾ پاڻ پڏائڻ — مغرور ٿيڻ.

— **دماغ جاءِ اچڻ:** دماغ صحيح ٿيڻ — غرور ختم ٿيڻ — ٺاڻ وڏائي نہ رهڻ — هوش ۾ اچڻ.

— **دماغ خالي ڪرڻ:** اجايو مٿو هڻڻ — بڪ بڪ ڪري پريشان ڪرڻ — ڪنهن ڳالهہ سمجھائڻ لاءِ پوري پوري ڪوشش ڪرڻ.

— **دماغ رکڻُ:** وڏ ماڻهپائي ڏيکارڻ — مغرور ٿيڻ.

— **دماغ سوزي ڪرڻ:** وڏي دماغي محنت ڪرڻ — وڏي سمجھ ويڙهائڻ.

— **دماغ ڪرڻ:** وڏائي ڪرڻ.

— **دماغ کائڻ:** ڏسو "دماغ چٽڻ".

— **دماغ ۾ خلل هئڻ:** حواس درست نہ هئڻ — چريو هئڻ — ماليخوليا هجڻ — جُنون هجڻ.

— **دماغي ج دماغيِ:** ذ. صفت. مغز وارو — مٿي وارو — دماغ وارو — دماغ جو. فهم وارو — عقل وارو — سمجھہ وارو. هلڪو — هنيلو — مغرور — فخر ڪندڙ. پاڻ کي ڪجھ سمجھندڙ.

• **دَمامو ج دَماما:** ذ. [ف. دَمامَة = نقارو] ڏهل جو هڪ قسم — نغارو — نقارو — پير. ڏُڪڙُ — طَبلو — رونق — ڇهڇٽو — وڏو نٽ (خوشيءَ جي موقعي تي).

— **دَمامون:** ذ. هڪ ساز جو قسم — دهل جي وڄت. دمامہ. خوشي.

— **دَمامِ (لس):** ذ. واڄا — آواز — دهل جو ڪڙڪات — ٺاهو.

• **دَماموُ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دَمانُ:** (ف) طاقت وارو — سخت — ڪرڙو — خون خوار — تڪو. تيز هلڻ وارو — تڪڙو — شوخ. (پيلِ دَمانُ = تيز هلندڙ هاٿي).

• **دَماوند:** اسم خاص. (ف) هڪ جبل جو نالو.

• **دُمبارڻُ (ت):** مصدر. ذرا ذرا ڪرڻ — ڪپهہ پڃڻ — ڦُنبڻُ: — لَتاڙڻ — چيتاڙڻ. مار ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

• **دُمْبچِيْ دُمْبچِيُونْ:** ث. (ف. دُمچي = پوڇڙي). گهوڙي جي سنجن مان هڪ سنج – پُڇي – دُنبچي – پڇڙنگ. اُهو ڪپڙو جو هَني يا پاکڙي جي ٻنهي پاسن کان ٻڌي وَهٽ جي پُڇ هيٺان لنگهائي ڇڏجي.

• **دَمْدَمو ج دَمْدَمَا:** ذ. [ف. دَمْدمهْ] مِٽي يا واريءَ جي ڳوٿين مان ٺهيل قلعو – مورچو. مٿي چڙهيل رستو – مٿيرو – ٻَنْڌ – ٻَنْڌُ. ريلوي يا پچاءَ بند تان آمدرفت جي جاءِ. درياءَ جي مٿان لنگهه لاءِ گهيڙوٽ – وڏي ٻَندَ تي ناموس – هاڪَ – شُهرت – گوڙ – هُل – غوغاءُ – بکيڙو – هنگامو.

– **دَمْدَمو ٻڌَڻُ:** ڪنهن جي برخلاف خراب صلح ڪرڻ – مورچو ٻڌڻ – ٻَندُ ٻڌڻ – حملي لاءِ تياري ڪرڻ.

• **دَمَرُ دَمَرَ:** ذ. [سن. ڍَمَـرُ] ڍُهل جو هڪ قسم – ڪنجري – ڪنجري. ناچ جو هڪ قسم – ڌَمالَ – ناچ – جهُمِرِ – همبوڇي (لس) – هَمْبوشي – ٻَغْلِيُونْ هٽي ناچ ڪرڻ جو قسم.

• **دَمِڙا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دَمِڙو ج دَمِڙا (ت):** ذ. ننڍڙو پٿر. ڪُڪرو – ڪرڪِڙو.

• **دَمْڙِي ج دَمْڙِيُون:** ث. [ف. سن دِرَمِ] اڳيئين وقت جي سڪي جو هڪ قسم – پئسي جو اٺون حصو _ تولي جو اَٺون حصو. جوارين جي اصطلاح ۾ هڪ رپيو (ت). پرت جو هڪ قسم.

– **دَمْڙِيءَ جِيْ ڏَال تي وقت ڇاڙهڻ:** وَڏِيْ قناعت ڪرڻ.

– **دَمڙِيءَ جي دال ڇِڊي نہ ڪرڻ:** اجائي ڀَڪَائي ڪَـرَڻُ.

– **دَمِڙي نَہ وِڃڻ:** سخت ڀڪائي ڪرڻ – ڪنجوسائي ڪرڻ "چمڙي وڃي تہ وڃي پر دمڙي نہ وڃي." چوڻي.

• **دَمَشَق:** اسم خاص. شام ملڪ ۾ هڪ شهر جو نالو.

• **دَمَڪَ:** ث. (دهہ. ڇَمَڪَ. سن. ڇَمَتْرڪُ) چمڪ. شويا رونق سونَ يا ڇَهْري جي.

• **دَمَل:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهہ ۾).

• **دَمِڻُ:** مصدر. [ف. دَمِيْدَنْ = ڦوڪڻ منجهان ورتل] ساهہ کڻڻ – دَم کڻڻ. ترسڻ – صبر ڪرڻ – دم دلاسو ڏيڻ. (سن. دَمن) طعام کي ٿوري تَوءَ تي رڌڻ – اُٻارڻ – جوش تي چانور رڌڻ – اُٻ تي چانور رڌڻ – ڪاڏو يا ڀاڄي ٻاڦ تي رڌڻ – دَم ڏيڻ – پچائڻ رسوئي ڪرڻ.

• **دَمِهيَا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دِمِيْ ج دِمِيُونْ:** ث. ڇوٽي موٽي شيءِ _ ڳُـڙَ جو وڏو ڇَڪو (اٽڪل ٥ سير ڪن). دِمِٽِيْ – ڇوٽو موٽو – ڇوٽڙي قد وارو ٿلهڙو ماڻهو. هڪ هندائي جو قسم – تراڪڙو – ويڪرو – گِدرو. گول هندائو. ڪَدُو (جو تنبي لاءِ ڪم اچي). ڳڙ جي ٿيلهِيْ (ت). ٻِـٽن ڏاڳن وارو ڦورو (ت).

• **دَنِ ج دَنِيُونْ:** ث. [سن. ڌَنَ] اناج جو ڍير يا گُـنڊِي جنهن ۾ اَنَ جمع ڪري رکجي. گاهہ يا ڪانن جو وڏو ڍيرُ – ڍِڳُ – سَٿِيْ.

– **دَن ڪَـرَڻُ:** ڍِڳَ ڪرڻ – گدام ڪرڻ – ڍير ڪرڻ. ڪارڪن جو ڍِڳ ڪرڻ (ت).

• **دِنُ:** ذ. [سن. دِن. پرا. دِڻ] ڏينهن روز – وارُ. ڏهاڙو – موسم – رُتَ _ مُنْدَ.

• **دِنْ بَدِنْ:** ظرف. روزبروز – ڏهاڙي – ڏِينهون ڏِينهن – هر روز – رفتہ رفتہ – ٿيندي ٿيندي – هلندي هلندي.

• **دُنُ ج دُنَ:** ذ. (سن. تُنْب) هڪ عضوو پيٽ جي وچواري ڪَڏَ – ناف – ناڙي واري جاءِ. ڪنهن ٿانوَ جي وچ ۾ مٿي اپريل ٻُونب _ ڏَندي. ڪنهن بہ شيءِ جو پورو وچ. ظرف. وچ ۾ _ وِچَ – گهٽو – انبار. جيئن "مال گاهن جي دُن ۾ پيو چري".

– **دُنِرُ ج دُنِـرَ:** ذ. صفت. وڏي دُنَ وارو – وڏي نافَ وارو. وچ مٿي ٿيل ڪوبہ ٿانءُ.

• **دُنَابُ ج دُنَابَ:** ذ. ٿولهِہ – سوڄ. جيئن "گهوڙي تي دُناب لڳا پيا آهن".

– **دُنَابُ ٿِـيَڻُ:** جانور جو ٿلهو ٿيڻ.

– **دُنَابِيْ ج دُنَابِيْ:** ذ. صفت. ٿولهہ وارو – متارو – سُوٽل.

• **دُنَاڙُ ج دُنَاڙَ:** ذ. نڪ جو هيٺيون ڀاڱو – ڏُون – دُناڙ.

– **دُناڙَ ڀڃي وجهڻ:** نَڪُ ڇِٽي وجهڻ – مُنهَن تي ڏَڪ هڻڻ – سخت سزا ڏيڻ.

• **دُنْبُ ج دُنْبُونْ (ڪ ڪ):** ث. دُنبَنِ کي پيرَنِ ۾ ٿيندڙ هڪ بيماريءَ جو نالو.

• **دُنْبِ ج دُنْبَ:** ذ. [ف. دُمْ = پُڇ] دُم – پڇ – پُٺِ _ پٺِيْ. پول – ڇيڙو – پڇڙي. گهوڙي جي پول وارو حصو. گهوڙي جي هڪ سنج جو نالو (ٿ).

– **دُنْبِرُ ج دُنْبِـرَ:** ذ. صفت. وڏي پڇ وارو – پُڇَـڙُ – دُمِرُ. وڏن ٻَـدَٿَنِ وارو.

• **دُنْبا:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دُنْبار (ڪ):** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **دُنْبارڻُ:** مصدر. پيرن هينان چِٿڻ يا لَتاڙڻ – جهڳورڻ. ٻيو پيرو ڪپهه صاف ڪرڻ – دوباره تُنْبڻُ. _ چانورن کي ٻيو دفعو ڇڙڻُ. زور سان سَٽڻ. ڪُٽڻ. ڏاڍي مار ڏيڻ – پڇَ ڪيڏڻ يا ڏيڻ.

– **دُنْبارَ ج دُنْبارُوْن:** ث. ڪپهه کي ٻيو دفعو پڇ – سَٽَ. چانورن جي ٻيو دفعو ڇـڙ. زور سان سَٽَ ڪُٽَ – مارَ – دُنباڙَ.

• **دُنْبارِيُ ج دُنْبارِيُوْن:** ث. پڳَ – لـُونگي – پٽڪو.

– **دُنبارِيُ ٻڌائڻُ:** پڳ ٻڌائڻ.

– **دُنْباڙَ ج دُنباڙُوْن:** ث. ڏسو "دُنْبار".

• **دُنْبالُ:** ذ. [ف] چوپائي جانور جو پُڇُ – دُنْب.

• **دُنْبالو ج دُنْبالا:** ذ. [ف. دُنبالَۃ] پڇ – دُنْب. ٻيڙِيُ يا جهاز جو پٺيون حصو يا ڇيڙو.

• **دُنْبالوڪاڪيرُ:** اسم خاص. تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دُنْبُ ٿِيڻُ (ت):** غرق ٿيڻ – شهر جو ويران ٿي ٻُورجي وڃڻ – عمارت ڪري پوڻ – محل ويران ٿيڻ – دُفُ ٿيڻ.

• **دُنْبِچِيُ ج دُنْبِچِيُوْن:** ث. (ف). ڏسو "دُمچي".

• **دُنْبَرُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دُنْبرِي ج دُنْبرِيُوْن:** ث. [ف. دُنْبَل = ڦَرڙي] ڦَرڙي – پِت _ رت ڳـڙي.

• **دُنْبو ج دُنْبا:** ذ. صفت. [هہ. دُنّاب = ٿُلهو. اکرن جي مَٽ سَٽ ٿيل. دُناب = دُنبا = دُنْبو] ٿُلهو – موٽو – سوٽُلُ – سُجيل – سَبَر – متارو. (ف). گهيٽي جو هڪ قسم. جنهن جو پُڇ ٿُلهو ٿئي – ٿُلهي پُڇ وارو – دُنب وارو. (ذ). گهيٽو. (ث. دُنْبِيُ ج دُنْبِيُوْن).

– **دُنْبو بَڻائڻُ:** ٿُلهو ڪرڻ – سُجائڻ – متارو ڪرڻ. ماري ماري سُجائي ڇڏڻ – ڏاڍي ڪُٽَ ڪيڻ.

– **دُنْبو ٿيڻُ:** ٿلهو ٿيڻ – متارو ٿيڻ.

• **دُنْبُورو ج دُنْبُورا:** ذ. [ع. طُنْبُورو جي بگڙيل صورت] وڄائڻ جو هڪ ساز – پنجن تندن سان هڪ ستارَ – سُرندو – طُنبورو – هڪ تارو – تنبورو – جنبورو.

• **دُنْبُوق:** "بندوق" جي بگڙيل صورت.

• **دُنْبُ ج دُنْبَ:** ذ. رياءُ – ڏيکاءُ.

• **دُنْجُ ج دُنْجُوْنَ (ت):** ث. دَزَ – ڏوڙِ. [دز > دج > دَنْج].

• **دُنْجهـِ (ل):** ث. دَنْجَ – دَزَ. ڏوڙ – ڪنگهه. (ڪنگهه جو نمونو. جنهن ۾ ڪانگهارو نہ اُٿڙي رڳي ڇڙي سُڪي ڪنگهه هجي).

• **دَنْدُ ج دَنْدَ:** (هہ) وڏو نقاره. شور. ظلم.

– **دَنْدُ دَرَڻُ:** شور ڪرڻ. ظلم ڪرڻ.

• **دَنْداگيرُ ج دَنْداگيرَ:** ذ. تمام ڏاهو – سياڻو – عقلمند – اڪابر – چالاڪ – ذهين – هوشيار – عاقل – سياڻپ وارو – تجربيڪار – آزمودگار – جهان ديدو. اُستاد – گوهر – ڪاريگر – ماهر. جيئن "ڪاڪ ٻڌيو ڪنبندا وڃن. دانهن دنداگير".

– **دَنْداگيرِيُ حَلوو:** ذ. [ف. دندان = جو ڏندن ۾ چنبڙي پوي – چاٻو حلوو – چِـٻـڙُ حلوو.

• **دَنْدانُ:** ذ. (ف) ڏندُ – ڏَچُنُ.

– **دَنْدان سازُ ج دَنْدان سازَ:** ذ. صفت. ڏند ٺاهيندڙ – ڏندن جو علاج ڪندڙ – ڏندن جو ڊاڪٽر يا طبيب.

– **دَنْدان سازِيُ:** ث. ڏندن ٺاهڻ جو ڪم.

– **دَنْدانْ شِڪَنُ:** مُنهن ٽوڙ – ڏَندَن ٽوڙ – بس ڪرائي ڇڏڻ وارو – زبان بند ڪرائڻ وارو.

– **دَنْدانو ج دَنْدانا:** ذ. ڏَندو (ڪارائي وغيره جو). خط يا چِنيءَ جي مٿان لِيڪو يا گـهـڪو.

• **دَنْدَڻُ:** ج دَنْدَڻَ: ذ. [سن. دنڊڻ = ڊراڙ] لَٺ رکندڙ – لَٺَ ڪـٽندڙ – لَٺ وارو. مال وندي – پاڳيو. عملدار – عملي وارو – چوبدار – پهريدار "تُنهنجي مُنهنجي تَڪ تَڪ دَڻُ مِڙئي دَنڌڻ جو" چوٽي.

• **دَنْتو ج دَنْتا:** ذ. ڏنتو – هنر – واپار – ڪِرت – ڪم. رهڻي ڪرڻي – رهايش.

• **دَنْدولڻُ (ت):** مصدر. ڏوڏارڻ – لوڏڻ – ڏوٽڻ – جهَنْجهولِڻُ – ڏانڊولِڻ.

• **دَنْڪڻُ:** مصدر. [سن. دا = چمڪڻ] ٻـرڻ – پَرڪڻ. چمڪڻ – ڊونڪڻ.

• **دَنْگُ ج دَنْگَ:** ذ. حد – سنڌو – سرحد – ڇيهه – ڇيڙو – پڇاڙي – انتها. ميعاد – مُدو – عرصو. رستو – دڳ. (ف) حيران – وائڙو – ديوانو – چريو – احمق – پريشان – ششدر – موڳو.

– **دَنْگ دَرَڻُ:** ڪاوڙ ۾ پير ڌرتيءَ تي هڻڻ – ڌڙها هڻڻ. مِـٽِـي اُٿارڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏنگَ ڏڙو:** ذ. حدَ ـ چيڙو — پڇاڙي. رستو — ڏڪَ.
— **ڏنگَ رهڻ:** حيران رهڻ — وائڙو رهڻ.
— **ڏنگَ رهجي وڃڻ:** هَڪو ٻَڪو ٿيڻ — سُنَ ۾ پئجي وڃڻ — بيحسّ ٿيڻ — هڪ هنڌ ڪُپي وڃڻ (فڪرات ۾).
— **ڏنگ ڪَرڻ:** پڇاڙي ڪرڻ — سنڌ ڪرڻ — حد مقرر ڪرڻ — چوٽيءَ تائين پهچڻ — چوٽي ڪرڻ — توڙ ڪي پهچڻ.
— **ڏنگو ج ڏنگا (ت):** ذ. انتها ڪرڻ — حيران ڪرڻ. شڪارين جي اصطلاح ۾ سوئرن جي اچ وڃ لاءِ ٿهيل رستو.
— **ڏنگا ڻاهڻ:** جهنگ ۾ سُوئرن جي اچڻ وڃڻ لاءِ رستا ڻاهي ڇڏڻ.
— **ڏنگشي ج ڏنگشي:** ذ. صفت. سرحدي — سرحد تي رهندڙ — ڀَرواري زمين يا جاءِ جو مالڪ.
— **ڏنگَ ج ڏنگَ:** ذ. (ف) شراب وغيره رکڻ لاءِ تمام وڏو ٺامي جو مَٽَ — شراب جو مَٽُ. شراب جو وڏو شيشو. شراب جو پيالو.
• **ڏنگَ ڀَرڻ (ت):** مَٽَ ڀرڻ. پيالا ڀرڻ. پرائو مال گهڻو ڪائڻ.
— **ڏنگَ چاڙهڻ:** شراب جا مَٽَ پي وڃڻ — حد کان وڌيڪ شراب پيئڻ.
— **ڏنگڙو ج ڏنگڙا (ت):** [ڏنگَ جو اسم تصغير] ذ. شراب جو ننڍڙو مَٽُ.
— **ڏنگڙي ج ڏنگڙيون:** ث. شراب جو ننڍڙو برتن — شراب رکڻ لاءِ ٺامي جو ننڍڙو مَٽُ.
— **ڏنگي ج ڏنگيون:** ث. شراب جو ٿانوَ — شراب جو شيشو. شيشو — بوتل.
• **ڏنگ ٻيلو:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڏِنگ ڄاڄو:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڏنگَلُ ج ڏنگَلَ:** ذ. پاڻ ۾ گڏجي ويهڻ ۽ خوشي ملهائڻ جي حالت — گڏجي هُل هنگامو ڪرڻ جي حالت — ميڙ — گوڙ — ڀِيڙ — انبوهه — هشام — هُل — لڙ — گهمسان — ٻائيتال — شور. ميڙو — ملاکڙو — آکاڙو — ڪُشتيءَ جو مقابلو. عَملو — ڏِنبلو — اُتالو — چاڪر چوڪر.
• **ڏنگَڻ:** مصدر. ٽَپڻ ـ ٽَپ ڏيڻ — هيٺ مٿي ٿيڻ — ٽَچڻ. پرت جي اصطلاح ۾ ناڪڻُ — سِبَڻُ — ڏِنگڻ.

• **ڏنگو ج ڏنگا:** ذ. تڪرار — جهيڙو — ٻائيتال — هُل — هنگامو — معاملو — ٽَنٽو — ٻکيڙو — جهڳڙو — ٽَونٽو — ٻغاغو — گوڙ — خَلَلُ — ڦَڏو — لڙائي — شرارت.
— **ڏنگائي ج ڏنگائي:** ذ. صفت. فسادي — جهيڙاڪار — شرير — فتنہ انگيز — جهيڙاڪَرُ — ٻکيڙائي — جهڳڙائي — ٽَنٽائي — رَڳڙائي — مُعاملائي — ويڙهاڪو — جهڻائي — تڪراري.
— **ڏنگو ڪَرڻ:** لڙائي ڪرڻ — فساد ڪرڻ — شور ڪرڻ.
— **ڏنگشي ج ڏنگشي:** ذ. صفت. ڏنگو ڪندڙ — فساد ڪندڙ — فسادي — جهيڙا ڪَرُ — لڙاڪو — شرير.
— **ڏنگونا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۾ ٿرپارڪر ۾).
• **ڏُنگي ج ڏُنگيون:** ث. ٻيڙيءَ جو هڪ قسم — وڏي ٻيڙي — سامونڊي ٻيڙي — ننڍو واپاري جهاز. جيئن. ”ڏنگي منجهه درياءَ ٻڏي ڪ اُپڙي.“
• **ڏُنڌڪو ج ڏُنڌڪا (ل):** ذ صفت. ڏَنو مُنو — ٿُلهو مَتارو — ڏندو.
• **ڏُنوار:** مُلڪ.
• **ڏنوُرُ ج ڏنوُرَ (لس):** ذ. ڏور. ڊؤ. گهٽو — جهجهو — بي انداز.
• **ڏُني ج ڏُني:** ذ. صفت. [ع. دَنِي = هو نيچ ٿيو] گهٽ — خسيس — نيچ — ڪميڻو — ڪمذات — اوچو — ڪَرتوتَن — ڪِنو — بڇڙو — بي عزّت — نالائق — پست همت — ڪوتو — گهٽ اخلاق وارو (ث). دنيا — ڏَنُ — دولت — مال — ملڪيت — ناڻو. جيئن. ”جوتَن مَتان جُتڪي، دُلي تُنهنجي دارَ“ (شاهه).
• **ڏُني:** ڏُن تي ”ڪَتِي ڏُني سانوڻ جي حَدَ پَنِي.“ سانوڻ جي آخر ڏاري سج اُڀرڻ کان اڳ ڪتي (نڪت) ستل ماڻهن جي پوري ڏن تي هوندي آهي.
• **دُنيا ج دُنياڻون:** ث. [ع. دَنَا = هو ويجهو ٿيو] موجوده زمانو — جهان — جڳ — جڳت — ڪائنات — سنسار — لوڪ — عالم — وِسُ. زمين — پرٿوي — پرٿِيِي — دَهر — ڀُون — ڌرتي. خلقت — مخلوقات — سرشٽي — ماڻهو — دنيا جا ماڻهو. دنيا جو سامان — دولت — ڏَنُ — مايا — ناڻو — پئسو — مال ملڪيت — خزانو.
— **دُنيا اُميد تي قائم هُئڻ:** انسان جو اُميدن جي آسري زندگي بسر ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

— **دُنيا (اکين اڳيان) اُنداهي ٿي وڃڻ:** غمن ۽ ڏکن جو غلبو ٿيڻ.

— **دُنيا ۾ جون ڳالهيون ڪرڻ:** بيسود ۽ بي فائدي ڳالهيون ڪرڻ — بڪواس ڪرڻ.

— **دُنيا پرسْت:** دنيا ۽ دولت جو پوڄاري — لالچي — طمعي — هبڇي.

— **دُنيا ڄاڄهڪڙا:** دنياوي معاملات — زماني جون ضروري ڳالهيون (گهر، شادي، خوراڪ وغيره).

— **دُنيا جا رَنگَ:** دنيا جون ڦرندڙ گهرندڙ حالتون — دنيا جا بي بقا نظارا.

— **دُنيا جا سَبَب قَطع ڪرڻ:** دنيا جي حُبَ دل مان ڪڍي ڦٽي ڪري ڇڏڻ.

— **دُنيا جو جَهانُ ڇڏڻ:** فوت ٿيڻ — موجوده زندگي ختم ٿيڻ.

— **دُنيا جُون نوڪرُون ڪاٽڻ:** ڏک ڏولاواسهڻ — تڪليفون برداشت ڪرڻ.

— **دُنيا جي اکِيُن ۾ هُئڻ:** سڀني جي نظرن ۾ هئڻ.

— **دُنيا جي تَختي تان ڪَڇِي وَڃڻ:** زندگي ختم ٿيڻ — وفات پائڻ — مرڻ.

— **دُنيا جي هوا لَڳڻ:** دنيا جي خواهشن ۾ لڳي وڃڻ — دنيا جي مزن ۾ ڦاسي پوڻ — زماني جي چال اختيار ڪرڻ — معاشرو مٽائڻ.

— **دُنيادارُ ج دُنيادار:** ذ. صفت. پئسي وارو — شاهوڪار — امير — ملڪيت وارو — ڌن پتي — دولتمند — وَنهيُون — تونگر — غَني — سَتابو — مالامال — پرپور — جوپُ — آسودو — لکاپتي — سٺيو.

— **دُنياداري ج دُنياداريُون:** ث. دنيا سان تعلقات رکڻ جي حالت — زماني سازي — جهانگيري — لوڪ سازي — دنيا جي واقفيت — دنيا جي هلت چلت يا هلي چلي. تونگري — دولتمندي — ڀاڳيائي — آسودائي — ونهيائي.

— **دُنياساز:** دنيا جي معاملن ۾ ڀهرو ونڻ وارو.

— **دُنياسازي:** دنيا ۾ سڀ سان سهڻا تعلقات قائم ڪرڻ جي حالت.

— **دُنياسازي جُون ڳالهيُون:** ظاهرداريءَ جون ڳالهيون — سياست جا معاملا.

— **دُنيا ڪان پَري ڀڄڻ:** دنيوي تعلقات ٽوڙي ڇڏڻ.

— **دُنيا کي ٺوڪر هڻي ڇڏڻ:** دنيا کي ترڪ ڪرڻ.

— **دُنيا کي لَتَ هڻي ڇڏڻ:** دنيوي حرص و هَوس کي ترڪ ڪري ڇڏڻ.

— **دُنيا گُذَر گاهُ هُئڻ:** دنياوي زندگيءَ جو عرصو ٿورو هئڻ.

— **دُنيا مان هَٿُ ڌوئڻ:** دنيوي ڌنڌن تان دست بردار ٿيڻ — عيش کي ترڪ ڪرڻ.

— **دُنيا مَنجهان سِڌارڻ:** دنيا منجهان ڪُوچ ڪرڻ — وفات پائڻ — فوت ٿيڻ — مرڻ.

— **دُنيا وَ آخرتْ:** ث. دنيا و عُقْبيٰ — هيءَ دنيا ۽ ٻي دنيا.

— **دُنيا وَمافِيهَا:** ذ. دنيا ۽ جيڪي دنيا ۾ آهي — سنسار ۽ جيڪي ڪجهه اُن ۾ آهي — سارو جهان — دنيا ۽ اُن جا جَمادات، نَباتات، حيوانات ۽ انسان ۽ جِنَ وغيره.

— **دُنيا هيڏانهُن جي هوڏانهُن ٿي وَڃڻ:** وڏو انقلاب اچڻ.

— **دُنيائِي ج دُنيائِي:** ذ. صفت. دنيا جو — دنيا وارو — جهان جو — زماني جو — لوڪَ — سنساري.

— **دُنيوِي:** صفت. دنيا جو — دنيا وارو — دنيائي — دنيا سان لاڳاپو رکندڙ — سنساري — گِرهستي — گهرٻاري — فَاني.

• **دُنبِرُ ج دُنبِرَ:** ذ. صفت. [سن. ڌ ينورُ] تمام ڪارو. ٿلهو — ٿُلهڙُ — ڌَبڙ — ڏَلو — موٽو — دُدستو — سَپرُ — دُنبو. وڏو ٿلهو نانگ. مڇي مار — مُهاڻو.

• **دُٿِي:** ث. [ع. دنيا > دُنِي] جڳُ — جهَانُ — دنيا — سنسار. جيئن "هن دُٿِي ۾ ڪَئين آيا ڪَئين ويا." زمين پونءِ ـ پرٿي — اَرض.

— **دُٿيَان پاٿيَانُ نڪرڻ:** حوصلي کان نڪري وڃڻ — دين دنيا کان وڃڻ. بي حيا ٿيڻ — ڪنهن ڪم جو نه رهڻ.

— **دُٿيُونْ پاٿيُونْ ڪَڍِي ڇڏڻ:** دين دنيا کان ڪيڻ — ٻئي جهانَ وڃائڻ — صفا ڪاري ڇڏڻ — اِصلاحَ جي اميد باقي نه ڇڏڻ.

— **دُٿيُونْ پاٿيُونْ نيَڻ:** نڪمو ڪرڻ — بيڪار ڪرڻ — صفا ڪاري خراب ڪرڻ.

— **دُٿيُونْ پاٿيُونْ وِيَلُ:** بِنَهُ ڇَت — نِڪار — نِڪمو — بي ڍنگو — هر ڳالهه کان وِيَلُ — بيڪار. دين دنيا کان نڪتل. دين ۽ دنيا ٻنهي کان خارج ٿيل.

• **دو:** صفت. [ف. دُو]. هڪ عدد جو نالو — ٻه — ڏونُ — جوڙو. ٻيڻو — ڏوڻو — ٻنو — ڏهرو.

— **دو آبُ ج دو آبَ:** ذ. صفت. ٻن نهرن جي وچ واري زمين — دو آبو — دوآبو — دُوابو.

Gul Hayat Institute

– ڏوآبو ج ڏوآبا: ٻن نهرن جي وچ واري زمين. دُئابو.

– دُئابو ج دُئابا: ذ. صفت. ٻن ندين جي وچ واري سڪل زمين – دوآبو. اسم خاص. حيدرآباد جي پرسان هڪ ڳوٺ جو نالو. جتي مير شير محمد خان جي انگريزن سان جنگ ٿي.

– دوآتِشو ج دوآتِشا: ذ. صفت. ٻن باهين مان نڪتل – ٻه دفعا چڪايل عَرقُ.

– دوآني ج دوآنيون: ث. هڪ سِڪي جو نالو – ٻيانِي.

– دوآبو ج دوآبا: ذ. صفت. ٻن نهرن جي وچ واري سُڪل زمين.

– دُوائِي ج دُوائِي: ذ. صفت. ٻن زبانن وارو – ڪوڙو.

– دُوبارُ ج دُوبارَ: ذ. صفت. ٻه دفعا – ٻيو دفعو – ٻيو گهمرو – ٻه گهمرا – ٻه پيرا – وري وري. گهڻو (ل. ق).

– دوبارَه: ذ. صفت. ٻيو دفعو – ٻيو گهمرو – وري وري.

– دُوبالا: صفت. ٻيڻو – ٻڻو – بيحد تمام گهڻو.

– دُوبِينائِي ج دُوبِينائِيون: ث. ٻه ڏسڻ جي حالت. دوئي – ٻيائِي. دوئو – داءِ جا ٻه داڻا "دوبِينائِي دُور ڪري، مَعرفتَ ملهاءِ" (شاهه).

– دُوتا: صفت. ٻڻو.

– دُوتارُ ج دُوتارَ: هڪ ساز جو نالو – ٻن تارن وارو هڪ ساز.

– دُوتارو ج دُوتارا: ذ. دُوتار.

– دُوتهو ج دُوتها: ذ. صفت. ٻن ٿڻن وارو. جَبرو – جاندو – قوي – جُنگُ. ڏنو مَٺو – سَنَر وَنَر – قوقانگ – مُٺڪو – ڌ گ.

– دُوپٽو ج دُوپٽا: ذ. ٻن پُٽن واري چادر – پوتي – رئو – ڳنڊي.

– دُوپِستِي ج دُوپِستِيون: ث. صفت. ڏڪي – پيٽ سان – ڳرڀڻي – حمل سان – حامله – ڳر ڪُڙِي.

– دُوپهري ج دُوپهريون: ث. ٻه پهر – منجهند – ظُهر – ٻپهري. (ذ). گل جو هڪ قسم (جو منجهند جو ڪلندو يا ٽڙندو آهي).

– دُوپِيازَه: ذ. ڪاڌي جو هڪ قسم. گوشت (رڌل) جو هڪ قسم (جنهن ۾ ٻه دفعا بصر وڌو ويو هجي).

– دُوجو ج دُوجا (ث): صفت. ٻيو (ث. دُوجِي ج دُوجِيون).

– دُوجَهانَ: ذ. ٻه جهان – هيءَ ۽ هوءَ دنيا. موجوده ۽ آئنده واري دنيا.

– دُوچارُ ج دُوچارَ: صفت. ٻه چار – ڪُجهه – چَند. (ذ) ميڙ – ملاقات – مجلس – سڀا.

– دُوچار ٿيڻُ: مقابل ٿيڻ – سامهون ٿيڻ – مُٺ ڀيڙ ٿيڻ – مُنهَن مقابل ٿيڻ.

– دُوچَند: صفت. ٻيڻو – ٻڻو. ٻوهرو – ڏگڻو – ڊبل – ٻه گهمرا.

– دُوچوبو ج دُوچوبا: ذ. ٻن ڪاٺين وارو تنبو ٻه سُرخو (تنبو).

– دُوچتِي ج دُوچَتيون: ث. ٻن ڇتين يا ڪَڏن واري جاءِ. ڇَڇَندي – جاءِ ۾ ٺهيل طاق وانگي اڌ ڇت (سامان وغيره رکڻ لاءِ).

– دُو دَستو ج دُودَستا: ذ. صفت. ٻن هٿن وارو – مضبوط – زبردست – اڻ گهڙيو – بي ڊولو – بد شڪل. اڏنگو – بيهودو – بدفضيلتو – ترڙو. اناڙي – ڄڏو – بي هُنر.

– دودِلُ: ذ. صفت. ٻه دليو – ٻه چِتو. ڦرندڙ گهرندڙ – ڦرٽو گهرٽو.

– دُوداريو: ذ. ٻن ڏارين يا مُنهن وارو. هڪ واڍڪو اوزار.

– دُوراهو ج دُوراها: ذ. اُها جاءِ جتان ٻه رستا نڪرن – ٻه واٽو.

– دُورُخو ج دُورُخا: ذ. صفت. دورنگو – دو طرفو. – ٻيائي وارو.

– دُو رنگو ج دُو رنگا: ذ. صفت. ٻن رنگن وارو – ٻه رنگو – ڇٽڪمرو – ڇِٽ ڇِٽ. گهوڙي جو هڪ قسم – ڪارو – ابلق. ٻيائي رکندڙ – اندر هڪڙو ٻاهر ٻيو – مُنافِق – ڪوڙو – ٺَڳُ – پاکندي – ڪپٽي.

– دُورنگِي ج دُورَنگِيون: ث. ٻيائِي – ڪَپَٽ – دَغا – ڇَلُ – مَڪَرُ – فريب.

– دُوزانو: ظرف. ٻن گوڏن ڀر – جوٽن ڀر.

– دُوزانو ويهڻُ: گوڏن ڀر ويهڻ – جوٽن ڀر ويهڻ – ڪُپُ ڪوڙي ويهڻ.

– دُوسالو ج دُوسالا: ذ. صفت. ٻن سالن جو – ٻن سالن وارو.

– دُوسِتِي ج دُوسِتِيون: ث. وهٽ جي ٻن اڳين پيرن ۾ وجهڻ جو زنجير.

– دُوسَرا: ٻه گهر – ٻه جهان.

– دُوشالو ج دُوشالا: ذ. ٻن پٽن واري شال – دُوپٽو.

– دُوطرفو ج دُوطرفا: ذ. صفت. ٻن طرفن وارو – ٻنهي طرفن کان – ٻنهي طرفن جو – ٻه پاسو. دُوطرفِي ج دُوطرفِيون: ث. ٻن طرفن واري – ٻن پاسن واري – ٻنهي پاسي. ڪِن ٻه ٻن ڌرين جي پاڻ ۾ وڙهڻ جي حالت – نااِتفاقي – اٽٻٽ – جهيڙو – نِفاق – مُخالفت – ڪُلفت – ضِديَت – دُشمني – وير – برخلافي – اختلافي.

Gul Hayat Institute

— **دوتا:** صفت. ٻيڻو – ٻيو دفعو – ٻُٽيل – موٽيل.

— **دوتا تيڻا:** ث. گولين راند ۾ هڪ داءُ – اوٽ موٽ ـ ٻئي ٽئي – هرطرح.

— **دُوناڙي ج دُوناڙيُون (ث):** ث. ٻہ نالي. ٻن نالين واري بندوق – دُونالي – ٻُنالي.

— **دُونالِي ج دُونالِيُونِ:** ث. ٻہ مُنهين – ٻن مُنهن واري بندوق – ٻُنالي.

— **دُونيم:** صفت. ٻہ اڌ – ٻہ ٽڪر.

• **دَوُ:** ذ. [سن. دَوُ: چمڪڻ] روشنائي – سوجهرو – اولڙو – روشني. پاڇو – پرتوو – عڪس.

• **دَوا ج دَوائُون:** ث. (ع). سُتي – ڦڪي – دارون – دَرمل – علاج – تَدارڪ – دَپُ – ٻُڪي دَرمان – چارھ – چارو. پَسار – جڙي ٻوٽي.

— **دَواخانو ج دواخانا:** دوائُن ملڻ جو هنڌ – دوا جو گهر – ويج گهر – طبابت خانو – درمل خانو – شفاخانو – اسپتال – مَطَبُ.

— **دَوادارُون:** ذ. دوادارو – علاج معالجو – سُتي ڦڪي.

— **دَواسازُ ج دَواسازُ:** ذ. صفت. دوائون ٺاهيندڙ – دوائون رکندڙ – ويدُ – حڪيم – طبيب – ڊاڪٽر. دوا فروش – دوائون وڪڻندڙ – پساري.

— **دَوافروشُ ج دَوافروشُ:** ذ. صفت. دوا وڪڻندڙ.

— **دَوائِي ج دَوائيُون (ث):** ث. دَوا.

• **دُوابو:** اسم خاص. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دُوابو:** اسم خاص. تعلقي جوهي تعلقي دادو ۾ ديهن جو نالو.

• **دَوات ج دَواتُون:** ث. (ع) مَسُ جي شيشي – مَسُ ڪُپڙي.

• **دُوادَسِ:** صفت. هڪ عدد جو نالو – ٻارهن.

• **دُوادَسِي:** ث. پَکُ جو ٻارهون ڏينهن – ٻارس.

— **دُوارُ ج دُوارَ:** ذ. [سن] [ع. دَارُ] گهَرُ. اندر وڃڻ جو لنگهہ – ٻاهريون دروازو – لنگهہ – دَرُ – ڳلي – ٻنيو. چائنٺ – آستان – آستانو. مُلڪ – ديسُ – هَنڌُ – پَٽُ. پکين جو ڪجهہ تعداد – ٻُرپلن جو وَلَر.

— **دُوارپالُ ج دُوارُپالَ:** ذ. صفت. دربانُ. دروانُ – رکوال – رکوالو – رکپالُ.

• **دُوارو ج دُوارا:** ذ. آستانو. دروازو – چائنٺ. دُئارو. جيئن "گرُدُ وارو – ٺاڪردوارو".

— **دُوارا:** ظرف. (ف) جي هٿان – جي وسيلي – جي ذريعي – منجهان – مان – معرفت – هٿان – هٿون – وسيلي – دُواران.

— **دُوارانِ:** ظرف. دُوارا.

• **دُوارڪا:** اسم خاص. ڀارت ۾ هندن جو هڪ مشهور تيرٿ.

— **دُوارڪو ڪرڻُ:** تاڻيءَ ۾ جيڪي ٻہ رنگن جا ڳوڙها هجن تن کي گڏي سُوڙي اُٽڻ. لاٽ ڪري يڪو هڪ ڳوڙهو ڪرڻ.

• **دُوالُ ج دُوالَ:** ذ. (ف). گهوڙي جو هڪ سَنجُ – رڪيبَن کي جهلڻ لاءِ چمڙي جو ٽڪرو – چمڙي جي وَڌي – چمڙي جو تسمُو – پٽو.

— **دُوالِي ج دُوالِيُونِ:** ث. [ف. دُوالُ = چمڙي جي وَڌِي] بازن، تترن وغيره پاليل پکين کي پيرن ۾ ٻڌل سَڳا (جي هٿن ۾ جهلجن).

— **دوالي بند:** دُوالي ۾ ٻڌل – پکو نوڪر – خدمتگار.

• **دَوامُ:** ظرف. [ع. دَامَ = هُن جتاءُ ڪيو] هميشه ـ دائم – سدائين – سدا – نِتُ – مُدام.

— **دَوامِي:** ظرف. هميشه لاءِ ـ سدائين – هميشه جو – مُدامي.

• **دِوانخانو ج دِوانخانا:** ذ. [ف. دِيوان خانو] هڪ وڏي جاءِ ـ ڪورٽ – مڙدن جي ويهڻ جو هنڌ.

• **دَوانُ ج دَوانَ:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (سنها چلڪَ پُٺ ڪاري، پيٽ اڇو بدن ۾ گول. قد ڏيڍ ڪان اڍائي فوٽ).

• **دوبدو:** ظرف. [سن. دانڌ = دف. دُوبدو. سن. دُوبدُ پردُوي]. آمهون سامهون – منهن مقابل – دَعِي مُدَعِي – روبرو – سَنمُکُ – آڏو.

— **دُوبَدُو ٿيڻُ:** هڪ ٻئي جي سامهون ٿيڻ – روبرو ٿيڻ – مُقابل ٿيڻ.

— **دُوبَدُو چوڻُ:** مُنهن تي ٻڌائڻ – رُوبرو چوڻ.

— **دُوبَدُو ڪرڻُ:** روبرو ڪرڻ – سامهون ڪرڻ – مقابل ڪرڻ.

• **ڏوبڙو ج ڏوبڙا (ث):** صفت. ٿلهو – ٿنيرو – متارو. ٿلهي ڪاٺ جو ٽڪر – ڏوڳ.

• **ڏوبڻُ:** مصدر. جهوڪڻ – باھ ۾ ڪاٺيون وجهڻ – باھ ڦوڪڻ. لتاڙڻ – لتون هڻڻ.

• **ڏوبهو ج ڏوبها:** ذ. [سن. ڏرَوَ = ڏبو] هڪ سُرڪ – هڪ سُرکي – هڪ ڏُڪ. هٿ جي ترِي تي ٻيل پاڻي ۾ ڳريل

Gul Hayat Institute

آفيم (موالين جي ترِي تي تماڪ جو ذرو ۽ پاڻي ملائي ڪائڻ لاءِ تيار ڪيل). مَس جو ڦـُڙو — ڏِبو — چُٽو.

• **دوٽ ج دوٽُون (ڪ):** ث. ڪوڙي تُهمت ـ بُهتان — الزام — دوڏ.

• **دوٿَـرُ ج دوٿَـرَ:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڇلرن سان ٽورا ڪنڊا ٿينس. ڏيگهه فوٽ ڪان ڏيڍ فوٽ ٿائين) — ڪاري جو پَلو. صفت. ٿُلهو ماڻهو — مونو ڦيڦو.

• **دوٿَرِيو ج دوٿَريا:** ذ. دوٿَـرَ جو ننڍو ٻچو.

• **دوٿَانِيْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو — افغانن جو هڪ قبيلو.

• **دوٿِهْرِيْ:** ذ. گـُل جو هڪ قسم.

• **دوپيْرُ ج دُوپيـْرَ:** ذ. وَهٽَن جي اڳين يا پُٺين ٽَنگـَن ۾ ٻَڌَڻ جو زنجير.

• **دُوڄَ:** ث. [سن. دو = ٻه] پَکَ جي ٻي تِٿِ ـ ٻي تاريخ — ٻيجُ.

• **دُوڄُ ج دُوڄَ:** ذ. هندن جي پهرين ٽِن ذاتين (برهمڻ، ڪتري، وئش) مان ڪنهن بہ ذات جو ماڻهو.

• **دُودُ ج دُودَ:** ذ. (ف). دونهون — ٻاڦ — بخار. وَزَم — چلم جي ڦوڪ — سُوٽو — دَمُ — ڪَشُ.

— **دُودا:** ذ. دنهان — غبار — ٻاڦ.

— **دُودَ ۾ اَچِلَڻُ (ت):** دونهين ۾ اچلڻ. تڪليف ۾ وجهڻ.

• **دوداپُور:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيرو ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دودالَ وَل:** اسم خاص. ڪِرڙين ۽ ڪبڙن ۾ ٿيندڙ وَل جو هڪ قسم.

• **دوداڻِيْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (گورچاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو).

• **دوداڻيڪو:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دودائِيْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دُودِڙيو ج دُودڙيا:** ذ. اجايا گوڙَ — لـُڙهه — گوڙ — شور — هُل — ڳالهوڙو — ڪَترِاڳُ — ڏانڏِلِ ـ ڪيٽو — راڳ — ٻِڪيڙو — ابُو بَحْـرَ.

• **دُودَسْتِيْ ج دُودَسْتِيُونْ:** ث. [ف. دُ = ٻہ + دست = هٿ] ٻنهي هٿن ۾ جهليل. وهٽ جي اڳين يا پوين ٽنگن ۾ ٻڌڻ جو زنجير — ٻَگهياڙي. جيئن، ”دُودَستِي، دُوپيرَ، سيني سَنگهَـرَ رُڪَ جِي“ (شاهه).

• **دودَ ڦـَلَ:** ل: ث. ول جو قسم (سانوڻيءَ ۾ سيلابي زمين تي هڪ وَل جا ڪِرڙِن تي چڙهي جنهن ۾ اڇيون ڦـُلڙيُون ٿين جي ڪائجن).

— **دودِ ڦـُلو ج دودِ ڦـُلا:** ذ. دود ڦل وَل جون ڦـُلڙِيُون.

• **دودَڪ ڦـُلو:** اسم خاص. گاهه جو هڪ قسم.

• **دودِنو ج دودِنا (ل):** ذ. نندين ٽَنگـُن وارو ڪُڪڙ — تمام ڇوٽين ٽَنگن ۽ ٿلهن بُڪين وارو مرد. (ث. دودِنِيْ ج دودِنـِيُونْ).

• **دودارِيْ:** اسم خاص. تعلقي ناري (رياست خيرپور) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دوديڄا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دوڏ ج دوڏَ (ت):** ذ. ڪوڙ — دغا — ٺڳي — دولاب — ترڪٽ — ڪوٽُ — دغابازي.

— **دوڏ ٻڌَڻُ:** ڪوڙي مالڪي ڏيکارڻ — ڪوڙ ٻڌڻ — دولاب ڪرڻ.

• **دُوڏَٽُ ج دُوڏَٽَ:** ذ. گهُوگهَٽ — گهُوگهاٽ. پاڻيءَ جو زور سان وَهَڻُ جو آواز (ل).

• **دوڏو ج دُوڏا (لس):** ذ. دِڳُ. ظرف. زبردست — ڏَم ڏَمان — گهُم گهُمان.

• **دُوڏَ ڦـَلِيْ:** ث. [هہ. دوڏَ + ڦلي. ڪير واري ڦُلي] ٻوٽي جو هڪ قسم — ڪِيْرول.

• **دوڏَ ج دوڏُونْ (ل):** ث. لوهارڪي ڪم جو هڪ اوزار — ڪوڏار جي پاهي مان اسِيُون وغيره ڪڍڻ جو اوزار.

• **دوڏو ج دوڏا:** ذ. [ف. دِيْد > ديدو = دوڏو] ڇپرن اندر ڍڪيل اک جو گولو — اک جو وڏو تارو — وڏي اک — ڏيلهو. نَـرُ ڪُڪڙ جي ننڍي مُڏي ڪڙهه. ٽُڪو — ڏَڪو. پکيءَ جو هڪ قسم — وڏو ڪانءُ (ت).

— **دوڏا ڦـُوٽارڻُ:** وڏيون اکيون ڏيکارڻ — اکيون ڦوٽارِڻ — ڏيلها ڏيکارڻ ـ ڊيڄارڻ — اکيون ڏيکاري هِيسائڻ.

• **دوْرُ ج دَوْرَ:** ذ. [ع] ڦيرو — گردش — چَڪـَرُ — گهمرو — وارو — ڦيرُ — ڦيرو. درياءُ جو ڦيرُ — پاڻيءَ جو چَڪـَرُ — درياءُ جو زور. جيئن ”دِلو دَوْرَ دَرِياهَ جي، ڪيو اَرادي اڏ“ (شاهه). ڪتاب يا سبق جي ٻي پڙهڻي — سبق جي اُٿلائي — سبق ڪي ڦيرو.

Gul Hayat Institute

اوساريءَ جو هڪ ڦيرو – پت جي هاري. قرآن شريف جي وري پڙهڻي – تلاوت. ڪنهن محل ۾ شراب جي پيالي جو ڦيرو. چال – رفتار – روش – هلت – هلڻي. جيئن ”زماني جا عجيب دَوَر آهن“ وغيره. حڪومت جو وقت – زمانو – عرصو – مهل – نوبت – وارو – مدّت. انقلاب – تغيّر. دَليل – خيال – پُور – بُدبُدو – مَن مؤج – رِيجَڪ – لَهر – رتا – بُودڪِي. خيال – قياس – فهم – سمجهه. درد – غم – ڏک – رنج – سُور. جيئن ”جي ويهين ڳڌ ڳوڏي ته دؤر سٺائين دل جا“ (شاهه). وڏائي – هٺ _ تڪبر – مغروري.

– **دَوَرَانُ**: ذ. صف. گردش ڪندڙ – ڦرندڙ. وقت – زمانو – جُڳُ – عُمر – آوَسٿا. چڪر – ڦيرو – دورو – انقلاب.

– **دَوَرُ جَهڻُ**: مصدر. ڏِڪرجَهڻُ _ دوَري جي بيماريءَ جو اثر ڪرڻ.

– **دَوَرجِي وَجَهڻُ**: بي هوش ٿي وڃڻ – گمراهه ٿي وڃڻ.

– **دَوَردرس جو**: ذ. ديدار جي خوشِي – درشن جي خوشي.

– **دَوَر دُورو**: ذ. زمانو – وقت – عرصو – مدت. حڪومت – اقبال – اختيار – راڄ – عمل.

– **دَور دَورو هئڻ**: پورو قبضو هئڻ – اوج ۾ هئڻ.

– **دَوَرُ ڪرڻُ**: وري وري پڙهڻ – ياد ڪرڻ – پيرو ڏيڻ – اورڻ. ٻن ماڻهن جو ويهي هڪٻئي کي قرآن شريف ٻڌائڻ – تلاوت ڪرڻ. حڪم هلائڻ.

– **دَوَرو ج دَوَرا**: ڦيرو – وَرُ – چڪر – گهمرو – گَشتُ – سفر – سَير – شيل _ گهُمتارِي – گردش – وارو. پُورُ – خيال. نوبَتُ.

– **دَوَرو اَچڻُ**: دوري جي بيماريءَ سبب بيهوشي اچڻ.

– **دَوَرو ڪرڻُ**: چڪر لڳائڻ – گشت ڪرڻ – چڪر لڳائي معائنو ڪري اچڻ.

– **دَوَرِي ج دَوَرِيُون**: ذ. صفت. ڳڌ دؤرو ڪندڙ. ڪلاسي – هر سبق – ساڳئي درجي ۾ پڙهندڙ – ساڳئي سبق وارو.

• **دَوَرُ (ڪ)**: ذ. ڪاري جي وڏي ٻيڙي (واڻ) جو هڪ اوزار – لنگر ڪٽڻ واسطي هڪ وڏو ڪاٺ جو چڪرو.

• **دُورُ**: ظرف. [ف. دُور: سن. دور = ڏُورُ] پري – ڏور – ڏورانهون – بعيد. علحده _ جدا – الڳ – ويڇِي.

– **دُورُ اُفتَادَه**: ذ. صفت. تمام پري ويل – پري رهندڙ – پري اُڇلايَلُ.

– **دُور اَنديشُ ج دُورُ انديشَ**: ذ. صفت. اڳ پوءِ جو خيال ڪندڙ – ڏِگهي نظر رکندڙ – اڳو پيڇو سنڀاليندڙ – ڳٽڳوپ وارو – اڳ ويچارِي – سياڻو – داناءَ – سُڄيت – چَترُ – چالاڪ.

– **دُور اَنديشِي ج دُورانديشِيُون**: ث. اڳ ڳٽتي – ڏِگهي نظر – سوچ ويچار – ڳٽڳوت – اڳ پوءِ جو خيال. دانائي – عقلمندي.

– **دُور بَاشُ**: ندا. پري رهه – پري ٿي – خبردار. پري ٿي وَڃ!

– **دُوربِيِ**: ث. [دوربيني جي بگڙيل صورت] پري ڏسڻ جو هڪ اوزار. جيئن ”دائما دُوربِيءَ ۾، پَسين وِ لاٽن وِت“. (شاهه).

– **دُوربِين ج دُوربِينُون**: ث. پرانهين شيءِ کي ويجهي ڏسڻ جو اوزار – ڊريگهه درسي.

– **دُوربِينِي ج دُوربِينِيُون**: ث. دُوربين.

– **دُور ٿِيڻُ**: الڳ رهڻ – پري رهڻ. نفرت ڪرڻ.

– **دُور ٿيڻُ**: علحده ٿيڻ – جُدا ٿيڻ – پري ٿيڻ. هٽڻ – سُرڪڻ – رڙهڻ.

– **دُور دَرَازُ**: ظَرف. تمام گهڻي مفاصلي تي – تمام پري – گهڻو پري.

– **دور دَسْت**: ظرف. تمام پري – اُها جاءِ جتي پهچڻ مشڪل هجي يا پهچي نه سگهجي.

– **دُورُ ديرو ڪرڻُ**: جدا ٿيڻ – پرديس ۾ رهڻ – لاڳاپا لاهي ڇڏڻ – تعلقات ٽوڙي ڇڏڻ – بي وفائي اختيار ڪرڻ.

– **دُور رَهڻُ**: الڳ ڪرڻ – پري رهڻ – جدا رهڻ.

– **دُور ڪرڻُ**: پري ڪرڻ – جدا ڪرڻ – الڳ ڪرڻ – هٽائڻ. موقوف ڪرڻ – نوڪري کان برطرف ڪرڻ. غائب ڪرڻ – پوشيده ڪرڻ.

– **دُورگو**: ذ. [ف. دُور + گو (گفتن منجهان) ڳالهائيندڙ] پري کان آواز ٻڌڻ جو اوزار – ٽيليفون.

– **دُورِي ج دُورِيُون**: ث. پرانهين – پري پنڌ – وڏو مفاصلو – پريرائي. جدائي – وڇوڙو.

• **دُوران (ل)**: صفت. تمام وڏو – شاهي. جيئن ”مُڙس ته دُوران لَڳو پيو آهين“.

• **دُوراني**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (پٺاڻ).

• **دُوربِينِي ج دُوربِينِيُون**: ث. [ف. دور = پري + ديدن = ڏسڻ]

Gul Hayat Institute

پري ڏسڻ جو هڪ اوزار — دُورَ دَرِ شَڪ.

• **دُورِ گيْلَ (ڪ)**: ذ. ٻيڙيءَ جي چوٽيءَ وارو ٽَنگ (جنهن مان وڏي سڙھ جي چوٽيءَ وارو رسو ڪٽي هاڪارڻ وقت (گوس) لنگهائي ٻڌي ڇڏبو آهي).

• **دَورَنگ**: اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **دَورَو (ڪ)**: اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **دَورَڻُ**: مصدر. [ع. دَورَہْ = ڦيرو] دَورُ يا گهمري ۾ آڻڻ (ل. ق) چارڻ لاءِ ڪاهڻ — پهرائڻ (مال وغيره). (ڪ).

• **دُورو ج دُورا**: ذ. صفت. پيارو — وڻندڙ — دادِلو. مَلُوڪُ — سُهڻو.

• **دُورِيلو ج دُورِيلا (ٿ)**: ذ. صفت. ڪم عقل — بيوقوف — اناڙي — ڄَٽُ.

• **دوڙَ ج دوڙُون**: ذ. صفت. خسيس — نِيچ — گهٽ — ادنيٰ — دُونْ. (ٿ). ٻانهي — گولي — خادم. تمام ٿلهي — متاري (ل).

• **دَوڙدَنگُ ج دَوڙدَنگَ**: ذ. صفت. جانٺو — جبرو — قَوي — سگهارو — هيڪل — زبردست — طاقت ور — مضبوط — ڏٺو مُنو — بهادر — پهلوان — جامَرِدُ — ٿُلهو.

— **دَوڙُ دنگوڙُ (ت)**: ذ. صفت. بڪل ٿُلهو.

• **دوڙِ**: اسم خاص. تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **دُوڙِ ڪيُونْ**: اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **دوڙ موڙُ**: ذ. صفت. ٻول مول — بي ٻولو. خراب حصو — خراب ڀاڱو.

— **دَوڙَ ج دوڙُونْ**: ٿ. ڀَڄ ڊُڪَ — ٻوڙ — ٽاپي (ٽـُراپِيْ).

— **دَوڙائِڻُ**: مصدر. ٻوڙائڻ — ڀَڄائڻ — ٽاپي ڪٽائڻ. موڪلڻ — روانو ڪرڻ.

• **دَوڙَڻُ**: مصدر. [پرا. ڌاوَڻَ. سن. ڌاوَنَ] ڊُڪڻ — ٻوڙڻ.

• **دَوڙو ج دَوڙا**: ذ. [ف. دَورَہْ = دورو] ڦيرو — وارو — چَڪر — گهمرو — گهمتاري. شَـُلُ — سفر — سَيرُ. ذ. صفت. دوڙو ڪندڙ — قاصد — پانڌي. پيامبر. گهوڙي جي پنڌ جي چوٽ. غنيم جو گهوڙن سان حملو ڪرڻ جي حالت. نڳي = دلبو (ل. ق). ضدَ — اڙِي — حسد (ت).

— **دَوڙو مارَڻُ (ت)**: ضدَ ڪرڻ — دباءُ ڪرڻ — ڪنبائڻ. ضدَ ڪري ويهي رهڻ.

• **دُوڙِهيو ج دُوڙِهيا (ل)**: ذ. ڏُوڙيو — ڏوڙ جو وَسڪارو — لَٽَ — ڏُوڙِ ـ رَئِي — مٽيءَ جو طوفان — انڌارِي.

• **دوز**: صفت. [ف. دوختن = سبڻ] سبندڙ — سبڻ وارو. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ جيئن "ڪفش دوز ڪفن دوز وغيره".

• **دَوْزَانِ**: اسم خاص. ڪراچي ضلعي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **دَوْزَخُ ج دَوْزَخَ**: ذ. (ف) گنهگارن کي سزا ڏيڻ لاءِ خدا تعاليٰ جو پيدا ڪيل عذابن جو گهَرُ — جَهنَمُ — نَرڪُ — نُرڳ — پاتال — سَقَر — سِجِيَنْ: نار — باھ جو مَچُ — اوڙاھ (گنهگارن کي سزا ڏيڻ لاءِ پيدا ڪيل ست طبقا).

• **دَوْزَخِيْ ج دَوْزخِيِ**: ذ. صفت. دوزخ جو لائق. سخت گنهگار — جَهنَمي — نـُرڳي. پاپي — اَپراڌي — ڏوهاري — بدڪار.

• **دوسُ ج دوسَ**: ذ. [سن. دوش = ڏوھ] ڏوھ — گناھ — اپراڌ — قصور — دوش. خطا — ڀُل.

— **دوسِيْ ج دوسِيِ**: ذ. صفت. ڏوهي — گنهگار — اپراڌي.

• **دوسُ ج دوسَ**: ذ. [ف. دوست جو مخفف] دوست — سنگتي — يار — سڄڻ — گهٽگهرو — محبوب — ڌيان — خيال. پيار — چاھ.

— **دَوسَانْ**: ذ. صفت. دوستان — دوستن جو.

— **دوسَاڻُو ج دَوسَاڻَا**: ذ. دوستانو — دوستي — ياراڻي — سنگت. مِٺي — ناتو — لاڳاپو. ٻڌي. ايڪو — اِتِحَادُ — اتفاق.

— **دوسَاڻِيْ ج دوساڻِيُون**: ٿ. دوستاڻي — دوستي — سنگت — ياراڻي.

— **دُوساھُ**: نِدا. اي دوست! اي دوس1

— **دوسِدَارُ ج دوسِدَارَ**: ذ. دوستدار — محبُ — سڄڻ — محبوب.

— **دوس ڏِيڻُ**: ڌيان ڏيڻ — توَجّھ ڏيڻ — خيال — ڪرڻ — غور ڪرڻ. پيار ڪرڻ.

• **دُوْسَائِي ج دُوْسائِيُونْ (ڪ)**: ٿ. رلين سبڻ جي وڏي سُئِيْ.

• **دوْستُ ج دوْستَ**: ذ. (ف) لغوي معْنيٰ، ڳنڍيل — لاڳاپيل. [ف. دُوْ = ٻہ + دَسْت = هٿ] ٻہ هَٿ — ٻن ڄڻن جو هٿ سان — هٿ هٿ ۾ ڏيندڙ. سنگتي — يار ـ مِتر — ساٿي — سڄڻ — حبيب خيرخواھ — غمخوار پيار ڪندڙ — چاهيندڙ — مُحِبْ — محبوب — صَنم — پرِيتم — معشوق. آشنا.

— **دوْستَاڻـُو ج دوستَاڻَا**: ذ دوستي — ياري — ياراني — سنگت — آشنائي.

— **دوستَاڻـُو ج دوستاڻَا**: ذ. صفت. دوست جو — سنگتيءَ جو — يار جو — سڄڻ جو — دوساڻو — دوستن وارو (ذ). دوستانو — ياري — دوستي — آشنائي.

– دوست بَنَائِڻُ: يار بنائڻ – همراز – بنائڻ – طرفدار بنائڻ.

– دوستدَار: ذ. صفت. دوست رکندڙ – خيرخواهه – همراز – مُشْفِقُ – هَمْدَرد.

– دوستدَارِيْ: ت. خيرخواهي – دوستي – مَروّت – همدردي.

– دَوستِيْ ج دوستِيُونْ: ث. ياراڻي – ياراني – ياري – ياراڻو – دوستانو. سنگت – مترتا. سڄڻپائي – آشنائي. پيار – پريت – محبّت. ميلْ – ناتو – ٻَڌِي – ايڪو. اِتحادْ.

– دوستيءَ جو دَمُ هَڻَڻُ: دوستيءَ جي دعويٰ ڪرڻ – وفاداري ۽ همدرديءَ جي دعويٰ ڪرڻ – وفاداري ۽ همدرديءَ جي دعويٰ ڪرڻ.

– دوستِيْ هِڪ پاسي رَکَڻُ: دوستي ڇني ڇڏڻ – تعلّقات ٽوڙڻ – بيوفائي ڏيکارڻ. دوستيءَ ۾ دوست جي گلا ڪرڻ – دوست منجهان دشمن بنجڻ – مخالفت تي لاهي پاهي بيهڻ.

• **دوستِلائِيْ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (ڪوسن جو پاڙو).

• **دُوْسَڻُ:** مصدر. زور سان وِجهڻ – اندر زور ڏيڻ – دٻڻ – دٻائڻ – ٺُسڻ – وجهڻ – ڌُوڪڻ – ٻُٽِڻ – ڏَٻڻُ – پَرَڻ – ڏَٺوڻ – جهُوڪِڻ – گهيڙائڻ. هڙٻ ڪرڻ – هپا ڪرڻ – هاٺُو هاٺُو ڪري کائڻ.

• **دُوْسَ ج دُوْسُونْ:** ث. زور سان اندر وِجهڻ جي حالت – دَٻ – ٺُس – دٻاءُ – ڌُوڪَ – جهوڪَ.

– دُوْسِ دُوْسَانْ: ث. گهيس گهيسان – ڌوڪ ڌوڪان – گپا گيهه – دَٻَ ٺُس – پيِڙ.

• **دُوسو:** ذ. ڪجين مان نڪتل رَسُ – ڪارڪن جو رس.

• **دَوْسو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دوش ج دوشَ:** ذ. (ف) ڪُلهو. [سن. دوش = ڏوهه] ڏوهه – گناهه.

– دوش بَدوش: ظرف. [ف]. ڪُلهو ڪلهي سان – ڪلهو ڪلهي سان لڳائي. اِتّفاق سان – ٻَڌيءَ سان – ساڳيءَ رفتار سان.

• **دوشَا (ڪ):** ڪجور جي چاش. (جا ڪارڪُن ڪي ڪاڙهي ٺاهين، ماڪي جهڙي ٿئي جنهن ۾ گِهه ملائي ڪائبو آهي).

• **دوشَنْبَہ:** ذ. (ف). هڪ ڏينهن جو نالو – سُومر.

• **دوشِيْزَهْ:** ث. (ف). ڪنواري ڇوڪري – نوجوان حسين عورت.

– دوشِيْزگِيْ: ث. ڪنواريٽو.

• **دُوغُ ج دُوغَ:** ذ. (ف). اُٺ جو ڇميل کيرُ – اوٺو ڌونرو – اُست. ڏَهِيُ – جهَڳِ ـ ڏُٻ – دَهي – دوڳُ.

• **دوغُلو:** ذ. [ف]. جنهن جا پيءُ ماءُ ساڳي قوم جا نہ هجن – ڪمذات – ڪمينو.

• **دوغَابَ ج دوغَابُونْ:** ث. ڪوٽيل زمين. ران جو گوشت.

• **دَوْفَانُ ج دُوْفَانَ:** ذ. [ف. طُوفَانُ جي بگڙيل صورت] سخت هوا – واچ – ڌوڙيو – طوفان – واچوڙو. وڏو ڪوڙ – ٻٽاڪ – يَٽُ (ت). اُفواهه – هُل (ت). ڪپڙي جو هڪ قسم (ل).

• **دوڦَ ج دوڦـُونْ (ل):** ث. وڏو ڇيٽو – ٿاڦَ – داڦَ.

• **دوڦـَر (ڪ):** ذ. ڪوڙي ڳالهه جو اُٿاءُ – هُل – افواهه.

• **دوڦَرِ (ت):** ث. ٿُلهي متاري – موٽِي – ڦيڦِي – گهٽي ماس واري.

• **دُوْڪُ ج دُوْڪَ:** ذ. پنجن سالن جي عمر جو اُٺ (انهيءَ عُمر ۾ اٺ ڪي ٻہ ڏند نڪرندا آهن). ٻہ ڏَندو اُٺ. ٽن سالن جي عمر جو گهوڙو.

– دُوْڪِيْ ج دَوْڪِيُونْ: ث. دوڪ واري حالت – دوڪُ.

• **دُوْڪَانُ ج دُوْڪَانَ:** ذ. (ف) هَٽُ – هَٽِيْ – دُوْڪان. دُڪانُ.

• **دوڪُوْ ج دوڪَا:** ذ. [سن. دُهْڪَ = دُڪ] ٺڳي – ويساهه گهاتي – ڪُپَتُ – دولاب – فريب – ڇَلُ – ڌوڪو – مڪر – مِڪر. تالُ – ڍَنگ – ڪُوڙ. غلط فهمي – ڀُل. خطرو – خوف – ڊپ. نقصان – ڇيِهو.

– دوڪو ڏِيڻُ: ٺڳڻ – فريب ڏيڻ – دغابازي ڪرڻ.

– دوڪـُو کائـِڻُ: ٺڳجڻ – فريب ۾ اَچڻ – دولابجڻ – ريبجِيْ وڃڻ.

– دوڪِيْ ج دوڪِيْ: ذ. صفت. دوڪو ڏيندڙ – دوڪيباز – ٺڳ – ڪپٽيو – ويساهه گهاتُ. دُکي – پريشان – ڏجهارو – بي حال. ڪمبخت – شامت ماريو – خراب حال.

– دوڪيبَازُ دوڪيبَازَ: ذ. صفت. دوڪو ڪندڙ – دغاباز – فريبي – ٺڳُ – ڪوٽو – مڪار.

– دوڪي ۾ رَکَڻُ: ڪوڙي دلاسي ۾ رکڻ – رڳو آسري ۾ رکڻ.

• **دوگـَامُ ج دوگـَامُونْ (ت):** ذ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم – ڍُگام – ڍُگامو.

• **دوگـَلو ج دوگـَلا (ت):** ذ. [ف. "دوغلو" جي بگڙيل صورت] تتر جو هڪ قسم (جو سنڌي ماديءَ ۽ ايراني نَر مان پيدا ٿئي) – دوڳلو.

• **دوگِيْ ج دوگِيُونْ (ٺ):** ث. ٿُلهو ڪاٺ – ٻُنڍَ – دوڳِيْ.

Gul Hayat Institute

• **دوڳَ ج دوڳَ:** ذ. [ف. دوغَ] اَٽ جو ڇمايل کير – اُست – دوغ – دوڳ – ڏڳَلُ – ڏؤنرو ـ ڇاڻو – ڳنڊو – پنوڙو. گوشت جو تـُکر – ڪاٺ جو ٿلهو ٽڪر – ٻُنڍُ – دوڳِي. ڳَـڄ جي پرت جو هڪ ڪَڻ.

– **دوڳِي ج دوڳِيُون:** ٿ. ڪاٺ جو هڪ ٿُلهو ٽڪرو – ڪاٺ جو ڳٽرو – وڏيل ٿلهي ڪاٺي – ٻُنڍُ. نار جي ڏينگي جي ڪاٺي – اَٽ يا ڦِيٽي جو ٽنيو.

• **دوڳلو ج دوڳلا(ت):** پکيءَ جو هڪ قسم.

• **دوڳـڻُ:** مصدر. سونو پاڻي چاڙهڻ – مُلَمّعو ڪرڻ – سونا وَرق لڳائڻ. چلڪائڻ – زينت ڏيڻ. چِتي رکڻ – ڇِتيُون هڻڻ – اِڳڙيون لڳائڻ. لوهار جو ڪوڏر ٺاهڻ وقت پٽيءَ کي اڏورو تيار ڪرڻ. واهه وغيره کي پيل ڪنڌ کي ڇيڪي مِٽيءَ سان سخت بند ڪرڻ (ت).

– **دوڳُ ج دوڳَ (ت):** ذ. ڪوڏر سان ڪنيل آلي مِٽيءَ جو لِپو.

• **دولابُ ج دولابَ:** ذ. ٺڳي – ٺوڪو – دوکو – فريب – ٺڳيو – دغا – ڪوٽ – ترڪٽ – ڇَل – ڊوهه – گهات – ڪُپَٽ. مِڪرُ – مَڪـرُ – ڪُوڙ.

– **دولابِي ج دولابِي:** ذ. صفت. ٺَڳُ – مَڪريلُ – ٺوڪيباز – دوکيباز – دوکائي – ٺڳيائي – ڪُوڙو – ڪاذِبُ – دغاباز – ڪوٽو – فريبي – دغاخور – ترڪَٽِي – ويساهه گهات ڪُپٽيو – ڪپٽيو – ڊوهي – ڇَلـبازُ.

• **دولاڏکو(ٿ):** ذ. صفت. ٻئي جي مت تي هلندڙ – پَرمَتـڙيو.

• **دولاڙِي ج دولاڙِي:** ذ. جهنگلي گاهه کائيندڙ هڪ پکي.

• **دولاڻِي:** اسم خاص. بازيگرن جو هڪ قبيلو.

• **دُولانَ ج دُولانَ (ل):** ذ. صفت. ڏِنو مُنو – ٿُلهو متارو – دونسون – ڏيڙدلو.

• **دولَتَ:** ٿ. بخت – اِقبال – نصيب – ڀاڳ. فتح – سوڀ. ملڪيت – زر – ناڻو – ڌن – مايا – مال – متاع – مُوڙي – لڇمي – نقدي – خزانو – دُرنگي – پئسا – ڏوڪڙ – ٽَڪا. زرخريد ٻانهي. ملڪ سلطنت راڄ. ”دولت ايران. دولت خداداد وغيره.“

– **دولتِ اُڏائڻُ:** اجايا خرچ ڪرڻ – فضول خرچي ڪرڻ – اِسراف ڪرڻ – حد کان وڌيڪ خرچ ڪرڻ.

– **دولتِ پَناهُ:** ذ. حڪومت جو اجهو يا پناهه – آسري جي جاءِ ـ اُميد جي جاءِ ـ بادشاهن جو هڪ لقب.

– **دولت جو دامَن هَٿ اَچڻُ:** پئسي وارو ٿيڻ – امير ٿيڻ – شاهوڪار ٿيڻ – ڪنهن آسودي ماڻهو سان رشتو قائم ٿيڻ.

– **دولت خانو ج دولت خانا:** ذ. ڌن رکڻ جي جاءِ ـ شاهوڪار جو گهر. بادشاهن يا اميرن جي رهڻ جو هنڌ. محلات – عاليشان عمارت.

– **دولت خُداداد:** ٿ. خدائي نعمت – اِلاهي ذات – خدائي انعام – خدا جي ذات.

– **دولت سَرا ج دولت سرائُون:** ٿ. تعظيماً بادشاهن يا اُميرن جي رهڻ جي جاءِ ـ دولت خانو.

– **دولت عُظميٰ:** ٿ. وڏي ۽ وڏي حڪومت – سلطنت – شهنشاهت.

– **دولت مَنڊُ ج دولت مَنڊَ:** ذ. صفت. نصيب وارو – بخت وارو – بختاور. ملڪيت وارو – ٽَڪن وارو – پئسي وارو – ماياوَندُ – شاهوڪار – ڏَنوندي – ڏَنوان – دولت وند – مالدار – لکاپتي – تونگر.

– **دولَتوندُ ج دولَتوندَ:** ذ. صفت. دنيادار – تونگر – شاهوڪار – ڏنوان – ملڪيت وارو – ٽَڪن وارو – ڏَنوندي – دولتمند.

– **دولَتِي ج دولَتِي:** ذ. صفت. شاهوڪار – ڏنوان – دولتمند.

• **دولَتپُور:** اسم خاص. تعلقي موري، تعلقي ڪنڊڪوٽ، تعلقي ميرپور خاص، تعلقي اُٻاوڙي، تعلقي ٽنڊو محمد خان، تعلقي گهوڙاٻاريءَ ۾ ديهن جا نالا. سيوهڻ جي پر ۾ هڪ شهر جو نالو.

• **دولڪاڻِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (درڪاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو. تاريخ بلوچستان).

• **دُولَهُ ج دُولَهَ:** ذ. صفت. سهڻو – سُنو – عمدو – ڀلُ ڀلورُ – ٺاهوڪو – سوڙو – ڏسڻ جهڙو ـ لطيف – نازڪ ـ فراخ دل – دريادل – سخي – فيّاض – مردانو – بهادر – مڙس ماڻهو – همت وارو – همٿ پريو – پهلوان. ٻنو – ٻنرو – گهوٽ. اسم خاص. هندن جو هڪ ديوتا – ڄَلُ ديوتا دريا – لال. نَوَن گرهن مان هڪ گـرَهُ – نيپچون. صفت. پيٽ وڏو – پيٽـرُ – پيٽوڙي (ت).

– **دُولَهُ ٻَنجڻُ:** گهوٽ ٿيڻ. سخي ٿيڻ.

– **دُولَهه لعل:** قلندر شهباز رحه جو هڪ لقب.

• **دولِي ج دوليُون:** ٿ. [سن. دولاَ] ننڍي ديگ – اڌ ديگ.

• **دُولِي ج دُوليُون:** ٿ. پٽن راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ هڪ

Gul Hayat Institute

هٽ ۾ ۴۲ پتا هجن).

• **ڏُوَمِ**: صفت. (ف) بيون. زبردست. سادو – گهٽ – هلڪو. (ث) بدبُودار پراڻي ڪٽڪ (ت).

– **ڏُومِسوم (دُمشُمُ)**: ظرف. سپ ڳڌ – ڳڌوچڙ – اٽڪل روءِ – گول مول – صافي صاف – اُڪو ڏُڪو – مٺاسنا – هر موڙي – مڙئي سڙئي – يڪو – ٿُلهي ليکي – ڪسو ڪاندو.

– **ڏُومِسوم (دُمشُمُ) ڪَرڻ**: ٿُلهو ليکو ٻڌڻ – نڳيءِ سان هيٺو قرض اگهاڙڻ – حساب ڪتاب سنو نه ڏيڻ.

• **ڏُونُ**: صفت. [ع] حقير – ڪمينو – ادنيٰ – گهٽ – هيچ – هيٺ – هيناهين – تحتُ. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ "دُون همت، دُون نواز، وغيره".

– **ڏُونُ ج ڏُونَ (ت)**: ذ. نڪ جو هيٺيون پاڳو – ڏُناڙ. مُنهن – بوٿ – دوناڙ.

– **ڏُونُ ٿي ڏُونُ ڪُٽڻُ**: منهن وارا ڏڪ هڻڻ – نڪ ۾ مُڪون هڻڻ – سخت مارڪُٽ ڪرڻ.

– **ڏُونَارُ ج ڏُونَارا (ت)**: ذ. بُوٿُ – مُنهَنُ – ڏُوناڙ. وڏن وچن وارو نر سُوئرُ.

– **ڏُونَاڙُ ج ڏُونَاڙا**: ذ. ڏُونَار – بُوٿُ.

– **ڏُونُ ٻِڇڙو**: ذ. صفت. بدشڪل. منهن ڪِنو – بڇڙو – نياڳو – نڪُ ڦِتَلُ.

– **ڏُونُ ڪِنو (ت)**: ذ. صفت. مُنهُن بڇڙو – بدشڪل. نياڳو.

• **ڏُونَابُ ج ڏُونَابَ (ل)**: ذ. گوشت جو ڳنڍيو – ڏڳلُ. ٿولهه متارائي – گوشت جا ٿهَ. جيئن "گهوڙي تي ڏُناب چڙهيا پيا آهن."

• **ڏُونَاڙڻُ (ت)**: مصدر. لتاڙڻ – پيڙڻ – ڪوشش ڪرڻ. ڳولا ڪرڻ. سخت ستائڻ.

• **ڏُونبِرُ ج ڏُونبِرَ (ت)**: ذ. صفت. ٿلهو – متارو – ڏُونسو.

• **ڏُونڊالِي ج ڏُونڊاليُون (ت)**: ث. صفت. ٻت ۾ پريل – ٿُلهي – موٽي – متاري.

– **ڏُونڊِي ج ڏُونڊِيُون**: ث. ٿوري ٿُلهِي. ٿُلهيرِي.

• **ڏُونرو ج ڏُونرا (ڪ)**: ذ. اُٺ جي رنگ جو هڪ قسم.

• **ڏُونسِ ج ڏُونسُون**: ث. گوڙ – هُل – آواز – ڏمچر – ڪَرڳل. ڪنگهه. خارَ – ساڙُ – پچُ – ڪامَ. ليٽ – سيلاب – طغياني.

– **ڏُونساڙو ج ڏُونساڙا (ڪ)**: ذ. گوڙ – گهمسان – ڏمچرُ – هُلُ. ڏامر ڏومر.

• **ڏُونسڻُ (ٽ)**: مصدر. زور سان مهِڻُ – آڏڻ.

• **ڏُونسو ج ڏُونسا**: ذ. صفت. ٿلهو – متارو – ڏُنومُنو – دوٽر – همت پريو – جان مَرد – پهلوان – مضبوط – جانوڙ – سَبِرُ – جَبرو – جانئو – قوِيُ – جُتنگُ – قوقانگ – سَتَرُ مَتَرُ – مُتڪو – ڏِڳُ – ٻت ۾ پريل – زبردست – سخت – تڪڙو – چست – چالاڪ – ڦڙت – جلدباز. لچو – بدمعاش.

– **ڏُونسائِي ج ڏُونسائيُون**: ث. تڪڙ – چستي – چالاڪي. ٿلهائي – متارائي – نوجواني – ڏنمنائي.

– **ڏُونسو ج ڏُونسا (ٽ)**: ذ. ٻاهه يا ٻتي ٻرڻ سبب ڇت ۾ ڳڌ ٿيل ڪاراڻ يا ڪارو چارو.

• **ڏُونڪڻُ**: مصدر. [سن. ڏيُتُ > ڏِ وُ = چمڪڻ]. ٽمڪڻ – ٿوري روشنائي ڏيڻ – ٿورو ظاهر ٿيڻ – پري کان ڏيکارجڻ. چمڪڻ – ڏهڪڻ – جهرڪڻ – تجلا ڪرڻ.

– **ڏُونڪَ ج ڏُونڪُون**: ث. ٿوري روشنائي – ٽِمڪو – ڏونڪو – چمڪو – جهرڪو – تجلو.

– **ڏُونڪو ج ڏُونڪا**: ذ. چلڪو – چمڪو – چمڪاٽ – جهرڪو – تجلو – ڏيکاءُ.

• **ڏُونڪَار ج ڏُونڪَارُون (ل)**: ث. ڪنهن شيءِ جو ٿورو مَڪُ – لُغارَ – ڇَتَ – چَنڪو. ٻَتَ يا ٻوڙ کي گيهه جي ٿوري لغارَ – داغ.

• **ڏُونڪِي ج ڏُونڪِيُون (ت)**: ث. (ف) بوتل – شيشي – شيشو – ڏُنڪِي.

• **ڏُونو ج ڏُونا**: ذ. [سن. درٽي = دونو] وڻ جي پنن مان ٺاهيل وَنِي. (وڻن جي) پَنن جو ڪُپڙو – پاٽل = پڙو.

• **ڏُونهُ ج ڏُونهَ**: ڏُکندڙ ٻاهه مان نڪتل ڪارنهِن – ڏُونهون – ڪارنهن – سياهي – ڇَپي – ٽوڪري.

– **ڏُونهَارو ج ڏُونهَارا**: ذ. صفت. دونهين وارو – دونهن جو – دونهون ڇڏيندڙ – دونهيرو.

– **ڏُونهاڙ (ل)**: ذ. تمام گهڻو دونهون – دونهين جون لاٽون. جيئن "گهر مان الاجي ڪهڙا دونهاڙ پيا نڪرن".

– **ڏُونهاٽڪو ج ڏُونهاٽڪا**: ذ. صفت. دُونهين ۾ خراب ٿيل – دُونهاٽيلُ.

Gul Hayat Institute

— **ڏُونهيارو ج ڏُونهيارا:** ذ. صفت. دونهن وارو — دونهاٽيل — دونهارو.

— **ڏُونهيرو ج ڏُونهيرا:** ذ. صفت. ڏُونهارو — ڏُونهيارو.

• **ڏُونهائڻ:** مصدر. ڏُونهين جي اثر ڪري ڪارو ٿيڻ — دونهاٽجڻ.

— **ڏُونهاٽ:** ذ. ڏُونهون — ڪاراڻ. دونهين جي اثر واري شيءِ. صفت. دونهين جي ڏپ وارو — دونهين وارو. (ذ) دونهين تي رڌل ڪاڙهو. ڪوهه مان نڪتل بخار — اَٻ. دونهين واري فضا — دونهاڙ.

— **ڏُونهاٽجڻ:** مصدر. دونهين ۾ خراب ٿيڻ — دونهين جو اثر لڳڻ — ڪاراٽجڻ. دونهين سان ڀرجڻ.

• **ڏُونهارو:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏُونهون:** ج ڏُونهان. ذ. [سن. دوم = ڏونهون] دکندڙ — باهه مان نڪتل ڪاري هوا — ڏُونهون — دونهه — ڏُوڏ. ڪاراڻ — ڪارڻ. ٻخار — ٻاڦ — اَٻ. واسُ — ڏُوپ. ڪک — ڪَهَجَرُ ۽ سُڪَلَ ڇيڻي جو باهه ڏنل ڏِڳُ. اسم خاص. تعلقي خيرپور ميرس ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو.

— **ڏُونهان ڏکائڻ:** مچ مچائڻ — باهيون ٻچڻ — ڪُورا ٻارڻ — دل ۾ درد پيدا ڪرڻ — عشق ۽ محبت ۾ گرفتار ڪرڻ.

— **ڏُونهان ڪڍي ڇڏڻ:** ڪم يڪدم پورو ڪرڻ. حيرت ۾ وجهي ڇڏڻ. عبرت جهڙي ڳالهه ٻڌائي، ڪَنَ مان دونهان ڪڍي ڇڏڻ.

— **ڏُونهائڻ:** مصدر. دونهاڻ — دونهين وارو ڪرڻ.

— **ڏُونهائجڻ:** مصدر. دونهين ۾ خراب ٿيڻ — ڪاراٽجڻ.

— **ڏُونهائڻ:** ڪاراٽجڻ — دونهين ۾ ڪارو ٿيڻ.

— **ڏُونهون ڏکائڻ:** حرڪت سٽڻ — مَمَڻ مچائڻ — شروعات ڪرڻ.

— **ڏُونهون ڏکڻ:** باهه مچڻ. جهيڙو ٿيڻ — شرارت شروع ڪرڻ. محبت جو مچ ٻرڻ.

— **ڏُونهي ج ڏُونهيُون:** ث. دونهين واري ٿوري باهه. ڪک ڪهجر ۽ ڇيڻن وغيره جو باهه ڏنل ڏِڳُ دونهين. جهيڻي باهه (جا ڪِن مَندرن ۾ سدائين ٻرندي رهي آهي. سنڌ ۾ ٺٽي ۾ دونهين وارو مندر مشهور آهي).

— **ڏُونهي ڏکائڻ:** باهه ٻارڻ. باهه جو مچ مچائڻ. آستانو ڪري ويهڻ. شروع ڪرڻ — راس ڪرڻ. ڏرٽو ڏيڻ. جهيڙو ڪرائڻ — فتنو وجهڻ — ڪُپُ ڪوڙي ويهڻ.

— **ڏُونهي ڏکائي ويهڻ:** ڪُپ ڪوڙي ويهي رهڻ — فقير ٿي ويهي رهڻ — ڏرٽو ماري ويهڻ.

— **ڏُونهي ڏکڻ:** پٽ جي پڌرائي ٿيڻ — اولاد وارو هجڻ — وارثن وارو هجڻ — خاندان آباد هجڻ.

— **ڏُونهي واسڻ:** ڏونهي جاڳائڻ — باهه ٻارڻ.

— **ڏُونهين ج ڏُونهيُون:** ث. ڏُونهي.

— **ڏُونهين جا ڪَڪَرَ اڏارڻ:** بي بنياد ڳالهيون ڪرڻ — بيسُود مَنصُوبا رٿڻ.

— **دونهين دڦو (ت):** ذ. دونهين.

• **دونهياري ج ڏُونهياريون:** ث. ڪاڻ ڪَٽڇِڻي — پکيءَ جو هڪ قسم.

• **دوهاري (ڪ):** اسم خاص. پکيءَ جو هڪ قسم — دوئاري.

• **دوهائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو).

• **ڏُوهَرُ ج ڏُوهَرَ (ل):** ذ. ڪَڙِيُ جَنڊي اڏيل پکو (جنهن جا پاسا زمين کي ويجها هجن).

• **دوهرو ج دوهرا:** ذ. [سن. دو + هَرا = پڇاڙي] ٻن مصرعن جو شعر. ٻن سٽن وارو بيت — دوهو — دوهيڙو — ڏوهيڙو — دُراهو.

• **ڏوهري ج ڏوهريون:** ث. ڳهه جو هڪ قسم — ڳچيءَ ۾ پائڻ جو ڳهه — دُهري. صفت. ٻيٽي — ڏوڙي. ٽلهي (ت).

• **ڏُوهَرُو ج ڏُوهَرا (ٽ):** ذ. صفت. اڍنگو — بي ڍنگو — بي ڍبو.

• **دوهڙو ج دوهڙا:** ذ. [سن. دُو = ٻه + "هرا" پڇاڙي] ٻن سٽن جو شعر.

• **دوهو ج دوها:** ذ. جوڙو — جُٽ — ٻن مصرعن جو شعر — ٻه ٽُڪو بيت. ڏوهيڙو — دوهيڙو.

• **ڏوءِ ج ڏوئيُون:** ث. ننڍي مڇيءَ جو هڪ قسم. سنهي مڇي — ڪُرڙي.

• **ڏوئو ج ڏوئا:** ذ. [سن. دِوُ = ٻه] ٻ. ٻه داڻا — ڪوڏين جي ڇلهر ۽ ستالي راند ۾ ڏاري اڇليل يا داءِ وڌل ۾ ٻه اُبتيُون پيئل ڪوڏيُون. راند جو هڪ داءُ.

• **دوئي ج دوئيون:** ث. [سن. دِوُ = ڏوَن] دُوئو جو مونث — ٻه. ٻيائي — نِفاقُ — اَڻ ٻڻَت. علحدگي — جُدائي — فرق. ڦيري — چڪر — مٽي جي ڦيري (ڪ). ڏاري راند ۾ هڪ داءُ.

Gul Hayat Institute

• **دُوِيتَ ج دُوِيتُونْ:** ث. دِوْ = ٻُونْ] ٻيڻ – دُئائي – ٻيڻائي – ڏُهرائي – ٻِٽائي. ٻيائي – دئائي – ڪوٽائي.

• **دَهْ:** صفت. [ف. دَهْ] هڪ عدد جو نالو – ڏهہ. مرڪبات ۾ تعداد ظاهر ڪندڙ. جيئن دَهْ هزار، دهہ لک، دَهَ ڪروڙ، دهہ ارب، دهہ پدم، دهہ نيل وغيره.

– **دَهدار(لس):** صفت. ڏهن رنگن وارو – گهڻن رنگن وارو.

– **دَهْ دِسَ ج دَهَ دِسُونْ:** ث. ڏهہ پاسا – ڏهہ ڏِسائون – ڏهہ طرف. ظرفَ. چوگرد – چوڌاري – آسپاس.

– **دَهْ دُور (ڪ):** صفت. ڏَهوڻو پَري – سؤ ڪوهہ پري. تمام پري – ڏيهان ڏور.

– **دَهْ دُورِيْ (ڪ):** ث. پري پنڌ – پرانهين ڏورائِي.

– **دَهْلو ج دَهْلا:** ذ. تاش جو ڏهن نشانن وارو پتو – ڏهلو – ڏهو – ڏهہ خال – دَهو – ڏهِيْ.

• **دَهْم:** صفت. ڏهون (عدد قطاري).

• **دِهَ ج دِهُونْ:** ث. [ف] زمين جو ٽُڪر – ڳوٺ. بَستي. جاگرافيءَ موجب ٻہ – چار سؤ نمبرن جي ايراضي. سن. جسم – بدن – ت. [ف. دادن = ڏيڻ جو امر] ڏيندڙ. مُرَڪبات جي آخر ۾ ڪم ايندڙ. جيئن "آرام دِهْ = آرام ڏيندڙ. تڪليف دِهْ = تڪليف ڏيندڙ. وغيره.

– **دِهْ بَنْدِيْ:** ث حلقي بندي – تفصيل بندي. دِهہ جي حد مقرر ڪرڻ.

– **دِهِدارُ ج دِهِدارَ (ت):** ذ. صفت. ديهہ جو مالڪ. زميندار – جاگيردار – وڏو ماڻهو – امير.

– **دِهِوارُ ج دِهِوارَ:** ذ. صفت. دِهہ دِهہ جو جدا تفصيل.

• **دِهَاتُ ج دِهَاتَ:** ث. [ف. دِهْ جو جمع] گهڻا ڳوٺ. ٻهراڙي – واهڻُ – ڳام. ديهہ – قَصبو.

– **دِهَاتِيْ ج دِهَاتِيْ:** ذ. صفت. ڳوٺاڻو – ڳامڙيو – ٻهراڙيءَ جو – دَقيانوسي – پراڻن خيالن وارو – سادگي پسند – شهريءَ جو ضد.

• **دَهَانُ:** ذ. [ف] وات – مُنهُن – مُک – سوراخ – خالُ. زخم – ٽُنگ – وِٿِي.

– **دَهَان بَنْدُ ج دَهَان بَنْدَ:** ذ. صفت. منهن بند ٿيل – جنهن ٿانءَ جو مُنهُن بند هجي.

– **دَهَانـو ج دَهَانَا:** ذ. منهن – وات – مُک. (درياءَ، مَشڪ، ناليءَ وغيره جو). شروعات – ابتدا – مُنڍُ. لَغام جو هڪ حصو. لَغام – واڳَ.

• **دُهَائِيْ ج دُهَائِيُونْ:** ث. [هہ. دُهَائي] قَسَمُ – دوهِي – سُنهُن. فرياد – دانهن – پُڪار.

• **دَهْرِ:** ذ. زمانو – جُڳ – وقت – عرصو – مدت – سمو. دُنيا – سنسار – جهان.

– **دَهْرِيْ:** صفت. دنيوي – سنساري – جهان جو. نفساني رواني.

– **دَهْرِيہ (دَهْرِيو):** زماني پرست – مادي پرست – رڳو هن جَهان جو قائِلُ – خدا تعاليٰ جي وجود ۽ ان جي حڪمن جو مُنڪر – لامذهب – بي دين – مُلْحِدُ.

• **دُهُـرُ ج دُهُـرَ:** ذ. [سن. دِوْ = ٻُونْ] ٻيٽي چادر جا سياري ۾ بُت جي چوگرد ويڙهجي. صفت. ڏوڙو – ٻيٽو – ٽُلهو – ٻِٽو.

• **دُهْرائِڻُ:** مصدر. [سن. دِوْ = ٻُون] ٻيڻو ڪرڻ – ٻِٽو ڪرڻ – ٻہ تَهو ڪرڻ. ڦيرائڻ – گهمرو ڏيڻ. دور ڪرڻ – وري چوڻ – وري بيان ڪرڻ.

• **دُهِرَڻُ (ل):** هڪلڻ. اُٺ جڏهين اوٺي هڪليندا آهن، تڏهين اُنن کي دُهريندا آهن.

• **دُهْرو ج دُهْرا:** ذ. صت. [سن. دِوْ = ٻُونْ] ٻيڻو – ٻِٽو – ٻہ تَهو – ڏوڙو. ٿلهو – ٿوٿانگ – ڏَٽو مُٽو – سَٽَر وَٽَر – مُٽڪو – دونسو – سخت – مضبوط. ڳورو – ثقيل – وزندار. گهٽو – جهجهو.

– **دُهْرا دامَ پَوَڻُ:** چوڪنيو ڦاسڻ – مضبوط زنجير پوڻ. "زُهْري زُلْف زوردارَ تو کي دُهردامَ پيا" (بيدل).

– **دُهْرو دُوشَالو ٻَڌَڻُ:** ٻيڻي ڪوشش ڪرڻ. ٻيڻي محبت ڪرڻ – ٻيڻو عشق ۾ گرفتار ٿيڻ. ٻيڻيون مصيبتون سِر تي سهڻ.

• **دَهْـرَمُ:** ذ. بيقراري – اِضْطرابُ – ڳِٽتي – گهبراهٽ. نقصان. اِيذاءُ. سنديهہ ۾ رهڻ ڪري ٿيل تڪليف.

– **دَهْرَمُ ڏِيڻُ:** سيڪت ڏيڻ – دٻائڻ – هيسائڻ.

• **دُهِرَڻُ (ل):** مصدر. وني وڃڻ – ڪاهڻ (ڪنهن وهٽ کي).

– **دُهْـرَ ج دُهْرُوَن:** ث. اُٺن ڪاهڻ جو آواز.

• **دُهْرِيْ ج دُهْـرِيُونْ:** ث. [سن. دِوْ = ٻہ + سَرِيْ = ٻن سرن واري – فَ. دُر = موتِي] ڳَـهُ جو هڪ قَسم – ڳچيءَ ۾ پائڻ جو.

• **دُهـرِيارو:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دَهڙوُ ج دَهـڙَا (ل):** ذ. صفت. ٿلهو – متارو. جيئن "تو جهڙو دَهڙو تہ اسان کي الله ڏياري".

Gul Hayat Institute

• دهشت ج دهشتون: ث. (ف) ڊپ — خوف — ڀو — ڊچ ڏرُ — خطر — هراس. ڏکو — ڏيا — هَوْلُ هَيبَت — ڏهڪاءُ — حشمت.

— دهشت انگيز: ذ. صفت. خوفناڪ — خطرناڪ — ڀوائتو — ڀيانڪ — مُهيبُ.

— دهشت زده: ذ. صفت. خوف جو ماريل — خوفزده ـ ڊنل — سهميلُ.

— دهشتناڪُ ج دهشتناڪ: ذ. صفت. خوف ڀريو — خوفائتو — خوفناڪ — ڀيانڪ — ڀوائتو — ڊپ وارو. ڊيڄاريندڙ — هيبتناڪ.

— دهشتي: ذ. صفت. خوف وارو — ڊپ جهڙو — هيبتناڪ.

• دهقانُ ج دهقانَ: ذ. صفت. (ف. دِهْ = زمين جو ٽڪر + قان < خاقان = مالڪ) ديهه جو مالڪ — دهدار. زميندار. ڳوٺ جو مالڪ — رئيس — چڱو مڙس. ٻهراڙيءَ جو ڳوٺاڻو — هاري — ڪڙمي. جاهل — چَڪُ — قصبو — ديهات — ٻهراڙي — واهڻُ.

— دهقاني ج دهقاني: ذ. صفت. ٻهراڙيءَ جو — واهٽي — ڳوٺاڻو — ڳامڙيو — ديهاتي. ڪڙمي — هاري — مزرعي — ٻني وارو. اڻ گهڙيو — ڳنوارُ — اَڻاڙي — ويڙهيچو — ڄٽ — بي عقل — جهنگلي. "شهري" جو ضدّ.

— دهقاني اَدَبُ: ذ. ٻهراڙيءَ جي ٻَهَڪَ.

• دَهڪڻُ: مصدر. (دل جو) آواز ڪرڻ — ڌَڪ ڌَڪ ڪرڻ — ڌَڪ ڌَڪ ڪرڻ — ڌڙڪڻ — ڌڙڪڻ. دل جو ڏورو ٿيڻ. ڌَڪَڻ — ڌڙڪڻ — ڦڙڪڻ.

— دَهڪَ: ث. دل جي دَڪ دَڪ — ڌَڪ ڌَڪ — ڌڙن ڌڙن.

— دَهڪارُ ج دَهڪارون: ث. حشمت — خوف — رُعبُ تابُ.

— دهڪارو ج دهڪارا: ذ. دهڪار.

— دَهڪائڻُ: مصدر. ڌٻائڻ — هيسائڻ. ڌڙڪائڻ.

— دَهڪو ج دَهڪا: ذ. دَڪ دَڪ — ڌَڪ ڌَڪ — دل جي حرڪت — ڌڌڪو — آواز — دَهڪو (دل جو) — ڌڙن ڌڙن (لونڊڙيءَ جو ڌڙڪو (دل جو). لوڏو — ڌِڪو — ٺيلهو. ڇرڪُ — چونڪارُ — ڊپ — هراس.

— دَهڪو پوڻُ: ڇرڪو پوڻ — هراس پوڻ — ڊپ ٿيڻ.

• دَهَلُ ج دَهَلَ: ذ. ڪپهه جي ڦٽين جو وڏو ڍيڳ — انبار — ڪوڙ — ڍيڳ. جيئن "مڇيءَ جو دَهَل، ڦٽين جو دَهَل، پلي جو دَهَل وغيره" اُها جاءِ جتي مير بحر مڇي ماري ڪٺي اچي هڪڙي هنڌ گڏ ڪن جتان اجاره دار مڇي نيلام ڪري.

• دُهَلُ ج دُهَلَ: ذ. [سن. ڍولڻ: ف. دُهُلُ] ساز جو هڪ قسم جنهن کي ٻنهي پاسن کان چمڙو چڙهيل ۽ ٻنهي پاسن تي. ڏونڪن هٽڻ سان وڄي.

— دُهلاري ج دُهلاري: ذ. دُهل وڄائيندڙ ـ ڏوڪڙي — پکوازي — طبلچي. نقارچي. منگهار.

— دُهَل تي ڏونڪو(ث): ذ. سخت بدنامي — بدناموسي — وڏي خواري يا شهرت.

— دُهَل تي ڏونڪو هڻڻ: وڏي واڪي ٻڌائڻ — پڙهو ڏيڻ — کُليو کُلايو مقابلو ڪرڻ.

— دُهَل جو آواز پري کان مٺو لڳڻ: پري جي ٻڌل ڳالهه چڱي لڳڻ.

— دُهلڙي ج دُهلڙيون: ث. [دُهل جو اسم تصغير — ننڍڙو دُهل] دُهل جو هڪ قسم پکواز — ڍولڪي. راند جو هڪ قسم (جا، ٻه ڄڻا منديئڙي وانگر ليڪا ڪيو رَهن).

— دُهَل ڳچيءِ پائڻُ: هنڌ هنڌ پڌرائي ڪرڻ — مشهوري ڪرڻ. پڙهو ڏيڻ.

— دُهَل وڄائڻُ: مشهور ڪرڻ — ڍنڍورو ڏيڻ. خوشيون ڪرڻ — شادمانا ڪرڻ.

— دُهَل وَڄڻُ: خوشيون ٿيڻ.

• دَهَلُ: ث. دهشت — هيبت. هراس — ڊچ — ڊيڄو — ڊپ — ڀَوُ.

— دَهلائڻُ: ڊيڄارڻ — ڏڪائڻ. ڇرڪائڻ — هراسڻ.

— دَهلجڻُ: مصدر. دَهلجي وڃڻ — هيسجي وڃڻ — ڊپ ٿيڻ — ڊڄي وڃڻ — خوف ڪرڻ — خوف کائڻ — خوف ۾ اچڻ — ڪنبڻ — هراسجڻ. ڏڪي وڃڻ.

• دُهلوارو: اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• دهلي: اسم خاص. شهر جو نالو. هندستان جي گاديءَ جو هنڌ. ڏيڍي — دهليز.

— دهلوي: ذ. صفت. دهليءَ ۾ رهڻ وارو — دهليءَ شهر جو رهاڪو.

— دهليز ج دهليزون: ث. چائنٺ — آستانو — ڏيڍي — چوکٽ — ڦٽين سان ڏيڍي. ٻن دروازن جي وچ ۾ جڳهه.

• دَهمانُ ج دَهمانَ: ذ. ڌڙڪو — دٻاءُ — ڌمڪي — رعب — جَمَتِ. ڪوڙا دليل — من گهڙت دليل. دوڙُ — ٻُدٻُدو. ڪوڙ

Gul Hayat Institute

— بُهتان. هيبت. ڪُڙ ڪو. ڪُڙ ڪو.
— دهمانُ ٻَڌڻ: وڏو ڪوڙ ٻڌڻ — وڏي تهمت ڏرڻ — الزام مڙهڻ — دوڙ ٻڌڻ.
— دهماني ج دهمانيُ: ذ. صفت. دباءُيندڙ — ڌمڪائيندڙ — ڇمَت رکندڙ. رُعب رکندڙ — رعبدار — رُعب تاب وارو.
• دهمڙدو ج دهمڙدا: ڏهن مڙدن جي طاقت رکندڙ شيءِ. ڪناري تي ٻيڙيءَ ٻڌڻ لاءِ ڪُشتل ڪاٺ — لنگر.
• دهَنُ ج دهَنَ: ذ. [ف. دهان جو مُخفف] وات — مُنهن — مُک.
— دهنرُ ج دهنرَ: ذ. صفت. پيٽوڙي — گهڻو کائيندڙ. کاڌي لاءِ وڏو وات پٽيندڙ.
• دهو ج دهَا: ذ. [سن. دِ و = چمڪڻ] دئو — اولڙو — آرسيءَ جو تجلو. جهڪي روشنائي — ترورو. سج جي روشنائي. تڙڪو. چمڪات — تجلو — روشني — چلڪو — چمڪو. خبر — سُرت — پوڄهُ — سمجهه — مَتِ (ت). انعال (ت). حال — جيئن "جيڪو دهو هوس، سو ٻه نڪري ويس".
— دهو پوڻ (ت): سُڌ پوڻ — خبر پوڻ — سَمَڪ پوڻ. ٿورو ٿورو ڏسڻ ۾ اچڻ.
• دهوڙڻ: مصدر. ڊيڄارڻ — خوف ڏيڻ.
• دهلڻ — هيبت ۾ پوڻ (ل.ق). ڀڄائڻ. ڦٽڻ — گهائڻ. جيئن "اکين جَرُ ڦٽو ڪيو. جن دهوڙيا تي دلَ" (آڇر).
— دهوڙجڻ: مصدر. دهلجڻ — هيبت ۾ پوڻ.
• دَهي ج دَهيون: ث. [سن. دَهُ = ڏهڻ] چاول ڪير — ڏڌُ — ڏونٹرو. [سن. ديهه = بدن] جسم — بدن — ديهي.
• دُهي ج دُهيون (ت): ث. [سن. تُش = تهُ] ڳاهڻ بعد اَنّ مان نڪتل تهَرَ — تُهي. مِٽي — ذر. اِسپنڪر جون مٿيون سنهيون ڪلُون.
• دهيلا: ذ. (هندي) ڏهيرو — ڏڪيو.
• دهيون: ث. [سن. دَشا = رڳڙ اڳڙيءَ جي] ذريون — ٽڪريون — پرزيون — ٽڪرا ٽڪرا — ذرا ذرا (ڪپڙي جي ٿان اُڄڻ بعد سُٽ جا بچيل ٽڪر جي تاني ڳنڍڻ بعد ڪپي ڇڏيندا آهن) — دهيون. جيئن "لڄيو ٿيان لطيف چوي ڪارڻ دوست دهيون" (شاهه).
— دهيونُ ٿيڻُ (ت): ٽُڪريون ٽُڪريون ٿيڻ — ذريون ذريون ٿيڻ — پُرزا پُرزا ٿيڻ.
— دَهيونُ ڪَڍي ڇڏڻُ (ت): اِڳريون ڪيڻ — ناس ڪري ڇڏڻ.
• دَءِ ج دَءَ: ذ. [سن. دِ و = چمڪڻ] نِرت — نظر — نگاهه — دئو. چمڪو — تمڪو — دهو.
— دئَڪارُ ج دئُڪارَ: ذ. چمڪو — تمڪو. ٿوري نِرت — نظر.
• دُئاپر: اسم خاص. [سن. دواپر] هندن جي چئن جُڳَن مان ٽئين جُڳَ جو نالو_ دُواپُر.
• دُئارُ ج دُئارَ: ذ. [سن. دْوار = دروازو] دروازو — دَرُ — چانئٺ — ڏيڍي. جاءِ _ جڳهه — هنڌ — مڪان. مُلڪ — شهر — ديسُ. جيئن ("ناڪُردوارو، گُردُوارو وغيره"). ڏينهن — روز — ڏهاڙو — وڏو ڏينهن — تهاڙو — تڻ — ڏڻ — بارها ماسو — ڏينهن — عيدَ. وَلَرُ — بُريلين جو وَلَرُ.
— دُئارو ج دُئارا: ذ. فقيرن جي رهڻ جي جاءِ _ اوتارو — ديوتا جو ٽڪاڻو — مَندرُ — ديول — مڙهي — دائرو. بت — بوتو. جسم.
• دُئاسِتو ج دُئاستا: ذ. صفت. [سن. دوُ = ٻه + سَتُ = رَسُ] ٻه دفعا چڪايل (شراب وغيره). دو آتشو — ٻه باهيو (جنهن کي ٻه دفعا باهه جي مَچَ ۾ باريو ويو هجي).
• دُئال ج دُئال: ذ. [ف. دُوال = چمڙي جي وَڌي] چمڙي جي پٽي — وڌي. سَنج جو هڪ قسم (چمڙي جي پٽي جنهنجو هڪڙو ڇيڙو هني ۾ ٻيو ڇيڙو رڪاب سان ٻڌجي).
— دُئالي ج دُئاليون: ث. دُئالي جهڙي. ٻَٽي واڳ — مضبوط ٻنڌڻ. جيئن "ڏسي اڄرج ۾ آيس. بي پرواهه جي چالي. سڏيو شهبازن کي، پائي پيرن دُئالي" (جان علي).
— دُئالي ٻَند: ذ. صفت. رڪيب ۾ پير پائڻ لاءِ دُئال جهليندڙ — خدمتگار — مسڪين. تهليو — هروقت خدمت ۾ حاضر رهڻ وارو.
• دئيتُ ج دئيتَ: ذ. [سن. دَئيتِہ = راڪاس] دئيتُ — راڪاسُ — هندڪي ڌرم کان ڦريل بدروح — خبيث روح. تڪليف ڏيندڙ ماڻهو — بدمعاش.
• دئرَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهه ۽ سکر ۾).
• دئرجي: اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو (اڪثر ڪراچيءَ ۾).
• دئري: ذ. هڪ شڪاري پکيءَ جو نالو.
• دئريا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۽ خيرپور ميرس ۾).

Gul Hayat Institute

● دُئُڙڻُ: مصدر. ڊوڙ پائڻ – ڊوڙڻ – ڊُڪڻ – ڀڄڻ. تکو هلڻ – سَٽَ ڪڍڻ. شرط ہڏڻ.

– دئُڙَ ج دئُڙُون: ث. ڊوڙ – ڊُڪ – ڀڄ.

– دُئُڙائِڻُ: مصدر. ڊُڪائڻ – ڊوڙائڻ – ڀڄائڻ – ڪنهن سبب ڊوڙڻ لاءِ چوڻ. سَٽَ ڏِيارڻ. شرط ڀُڄائڻ.

● دَئُڦُ (ت): ذ. صفت. بي سمجهہ – بي عقل – جاهل.

● دَئُڪُ ج دَئُڪَ: ذ. [سن. دِوُ = ڏون يا ٻہ] ڪنهن وَهَٽَ جي ٻن ڏندن نڪرڻ واري چمار. پنج سالو اُٺ. ٻہ سالو گهوڙو. دَوْڪُ.

● دَئِنُ ج دَئِنَ: ذ. (ع) قرض – اوڌر – ڏُڪٽو. جوابداري. احسان – مهرباني – وَڙُ – ٿورو. ڏَنْڊُ – ٻَنْڌَنُ.

● دَئُنْ: ث. [سن. دِوِ = چمڪڻ] چمڪو – دَوْ – دَهو – دَئو.

– دَئُنڪڻُ: مصدر. ٽمڪڻ – چمڪڻ – رکي رکي چمڪات ڪرڻ.

● دَئو ج دَئا: ذ. [سن. دِو = چمڪڻ] سج جي روشني – تيزڪو. دَوْ – ٽمڪو – چلڪو. روشنائي – سوجهرو. اولڙو – پاڇو – عڪس – سايو. خبر – سُڌ – سماءُ – ٻُوڌ.

– دَئو ہڏڻُ (ت): اجايو قبضو ڪرڻ – ضد ڪرڻ – قَبرڻ.

– دَئو ہوڻُ (ت): ٿوري نظر ہوڻ – سماءُ ہوڻ. سوجهرو ہوڻ.

● دَئُوسُ ج دَئُوسَ: ذ. صفت. [ع. دَيُوث] پنهنجي زال جو پڙوو – بي غيرت – بي حيا – مَڄو. نياڳو – نحس – بدبخت – چَندو.

● دَئوڪُ ج دَئوڪَ: ذ. [سن. دِوُ = ڏون] ٻہ. ٻن ڏندن وارو اُٺ يا گهوڙو – دَوڪُ.

● دَئوڪي: اسم خاص. تعلقي ٽنڊو محمد خان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

● دَئِي ج دَئِيُون: ث. [سن. دَو = چمڪڻ] تجلّو – روشني – چمڪو – شُعاع – دَهو. رونق – جوت – پِيڪو – شان – تَجَمل – تيجُ – جَلوو – سوپيا – جهلڪو – پڙڪي – پرتاب – دَما – دِانيسُ. ڏڙڪو. ذرو – جرو – هَوَ – رَتِي – تمام ٿورو حصو. مني جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڏيگهہ ١_٢ انچ).

– دَئِي ڪَرڻُ: ڏيجارڻ – ڏهڪائڻ – ڏڪائڻ – ڏمڪائڻ – اک ڏيکارڻ – ڏڙڪو ڏيڻ – تاهڻ – دہائڻ – ڏڙہائڻ – ڏمڪي چاڙهڻ – ڏڏڪو ڪيڻ.

– دَيُونْ ڪَرڻُ: تابش ڪرڻ – چمڪڻ – ٻهڪڻ – جهرڪڻ – جرڪڻ – تجلو ڏيڻ – آب تاب ڏيکارڻ – چِلڪڻ – روشنائي جي بهار لائڻ – حشمت ڏيکارڻ. جيئن "دائودي دَيُون ڪري، رَنگن ڪونهي رنگ" (شاهہ).

● دُئِيْ: ث. [سن. دوُ = ٻہ، ڏون. ف. دُوئِيْ = ٻيائي] دوئِي – ٻيائي – بي ايماني – بُڇڙائي – بدنيتي – ڪوٽ – بهانو – مَڪَرُ – ڊونگ – مڪرُ.

● دُئِيْتَ: ث. دغا – ٻيائي – ڪوٽُ – دوئي.

● دَئِيْتُ ج دَئِيْتَ: ذ. صفت. [سن. دَئيتہ = راڪاس] دَئِتُ – راڪاس – خطرناڪ.

● دِيْ: ظرف. (ف) گذريل – آخرين. گذريل ڏينهن – ڪَلهہ – ڪالهہ.

– دِيْروز: ظرف. گذريل ڏينهن – ڪالهہ.

– دِيْشَبْ: ظرف. گذريل رات – ڪالهوڪي رات.

● دَيا ج دَيائُون: ث. [سن. دَيَا. دَيَہ = رحم ڪرڻ] رحم – ٻاجهہ – ڪَهَل – قياس – ترسُ. رحمدلي – همدردي. مهر – مهرباني – ڪرم – اِحسان – لطف – فضل – آسيس – ڪريا. سخا. بخشش – عنايت.

– دَيا درشِٽِيْ: ث. مِهْرَ جي نظر – ڀلائي جي نظر.

– دَيالُ ج دَيالَ: ذ. صفت. دياوارو – ٻاجهہ وارو – دياوان – ديالو – رحم دل – ڪهل وارو – ترس ڪائيندڙ – نرم دل – رحمي – ٻاجهارو. سخي – مهربان.

– دَيالُو ج دَيالُو: ذ. صفت. دياوان – ديال. رحمدل – مهربان – ٻاجهارو.

– دَياوانُ ج دَياوانَ: ذ. صفت. ديال – ديالو – رحمدل – مهربان – ٻاجهارو.

– دَياوَنْتُ ج دَياوَنْتَ: ذ. صفت. ديال – ديالو – دياوان – رحم دل – مهربان – سخي – ٻاجهارو.

● دِيارُ: ذ. [ع. دَيْرُ = گهرُ ج دِيارُ] ديس – ملڪ – ڏيهہ – وطن – ساٿيهُ – ماڳَ – هنڌ – جوءِ. ٻاڳو. [سن. ديودار] هڪ قسم جو عمارتي ڪاٺ – دَيالُ – چِيلُ – صَنوبَرُ.

● دَيالُ ج دَيالَ: ذ. [سن. ديوار] وڻ جو هڪ قسم – چِيلَ جو وڻ – صنوبر جي وڻ جو قسم.

● دِيانَتَ: ث. ايمانداري – سچائي – پَت _ سَپَتِيائي – امانت – سالمِي. گڻ – نيڪي – خاصيت.

– دَيانَتدارُ ج دَيانَتدارَ: ذ. صفت. ايماندار – سچار – ٻروسي جهڙو –

Gul Hayat Institute

صادق – اَمين – سُپتيو – اعتبار وارو – پَتِ وارو. وفادار – خداترس – ڌرمي.

– **ديانتداري ج ديانتدارِيُون:** ث. ايمانداري – سچائي – سُپتيائي – ويساھ – اعتبار – پَتِڪار – معتبري – يقين – پَتِ _ پروسو.

• **ڊِيباچو ج ڊِيباچا:** ذ. ديباچه. ديبا = پَٽ جو ڪپڙو + "چہ" اسم تصغير جي نشاني. ٢. ديباج [ف. ديباه = ريشمي چوغو. اڳي ڪتابن جي پهرئين صفحي تي ڇِٽ ڪيندا هُئا] ڪتاب جو مُنڍ – ڪتاب جو مقدّمو – ڪتاب جي شروعات جي لکيت – مُنڍُ – شروعات – تَمْهِيد – پُومڪا – مُهاڳ – مُقَدّمہ – مَهَنْدُ – اُپاسَ – آڳُسَرَ.

• **ڊِيبَ ج ڊِيبُونْ (ل):** ث. ڏاڍي مُڪ – ڊِبَ – مُٺ _ مُڪَ.

• **ڏَيتُ ج ڏَيتَ:** ذ. صفت. [سن. دئيتيہ = راڪاس] وڏي جسم وارو – راڪاس. دَئيت – دُئِتُ.

– **ڏَيتُ پَرِيتُ:** ذ. جنَّ ۽ پَريون.

• **دِيَتَ:** ث. [ع] خون بها – خون جي عيوض قيمت – قصاصُ – خونَ جو بدلو. جيئن "دِيَتَ آهي دوسُ مارڳَ ۾ مُينِ جِي" (شاھ).

• **ڊِيپُ ج ڊِيپَ:** ذ. [سن. دَوِيپُ = پيٽُ، مُلڪُ، ڪَنْڌُ] اقْلِيمُ – زمين جو ستون حصو – پيٽُ – جَزِيرو – ٽاپُونْ جيئن "مالدِيپ – سنگلديپ وغيره". [سن. ڊِيپ = ڏِيو] روشني – چمڪو – ڏِيو (ڏِيئو).

– **ڊِيپ مَالا ج ڊِيپ مَالائُونْ:** ث. ڏِيَن (ڏيئن) جي قطار.

• **ڊِيپَڪُ ج ڊِيپَڪَ:** ذ. [سن. ديپڪ = ڏيو (ڏيئو)] روشنائي – سوجهرو – تجلو – جوت _ شعاع – پَرڪاش – سُجهَندو – اُجالو – سُهائو. ڏيئو – ڏِيو – شَمْع – بَتِي – چَراغُ. ڇهن راڳن مان هڪ راڳ جو نالو (پيرو، مالڪوس، هِندول، سِري، ميگهُ، ڊِيپَڪُ). ديپڪ راڳ، هندستاني موسيقيءَ جي تمثيلي تصوير مطابق. باھ وانگر چمڪاٽ ڪندڙ ڪپڙا پيل، پيشانيءَ مان آڳ جا اُلا نڪرندڙ، مست هاٿيءَ تي سُوار آهي، هي راڳ گرم مند ۾ ٻن پهرن يا شام جو ڳائجي، هن جي ڳائڻ سان باھ پيدا ٿئي ٿي. هن راڳ جون ڇھ راڳڻيون (١. ڇايانَٽُ ٢. هَمِير ٣. ڪَلياڻ ٤. ٻهاڳ ٥. ڪيدار ٦. ايمن) آهن. آتشبازي جو هڪ قسم.

• **ڏَيجُور:** اُونداهِي رات – خاڪي رنگ جي ڪاراڻ مائل مِٽي – اونداهي – تاريڪي – اَڻ ڇِتَائي – گمنامي.

• **ديجو ڪَارائِيْ:** ذ. گَڏھ جو قسم.

• **ڊِيْد ج ڊِيْدُون:** ث. ذ. [ف. دِيدَنْ = ڏسڻ] اک.ڏسڻ جي حالت – ڏِسٽي. نظر – نگاھ – نرت. جوت – سوجهرو – روشني – ڌؤ – ڌهو – ڌئو. جيئن "فلاڻي جي اکين جي ديد گهٽجي ويئي آهي." ڏيک – ڏيکاءُ – نظارو – نماءُ – جهلڪ – لقاءُ – ديدار – درشن. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ جيئن "قابل ديد، چشم ديد وغيره" لڄ – حيا – شرم – حجاب – سنڪوچ. محابو – مرجاتا – لحاظ – مَرَمُ – پاسخاطري – ساڃهِ _ سجاڻپ – مَرُوَت. ڏِڪا _ ڏَڪ _ سُور – ڪشٽ (ڪ).

– **ڊِيْدَ جو اُنْڌو ٿِيَڻُ:** نظر نہ پوڻ – بي حيا ٿيڻ – بي شرم ٿيڻ – بي شناس ٿيڻ – حيا شرم نہ ڪرڻ.

– **ڊِيْدَ ڇَهاڪُ:** ذ. صفت. بي حيا – بي شرم – بي مُحابو.

– **ڊِيْدو (دِيْدَه):** ذ. ف. اک – اک جو تارو – دوڏو – ڏيلهو. نظر – نگاھ. چشمو نيڻَ.

– **ڊِيْدُون وِجهَڻُ (ت):** نظر ڪرڻ. خيال ڪرڻ. ديدار ڪرڻ – گهُورَ پائي ڏسڻ – عشق محبت جي نظر ڪرڻ.

• **ڊِيْدا:** اسم خاص. تعلقي سکر ۾ هڪ ديھ جو نالو. هڪ ذات جو نالو.

• **ڊِيْدارُ ج ڊِيْدارَ:** ذ. (ف). نظر – نگاھ – نِرت – ڏسڻ جي حالت – ڏسٽي – ڏيکاءُ – ڏيک – ڏيکارو. درشن – درسَنُ – جلوو – شڪل – صورت – ڊول – رُوپُ – مُنهَن – مُهاندو – مُکڙو. گڏجاڻي – مقابلو – ملاقات – ميلاپ. لَقاءُ – تَماشو – جَلْوو.

– **ڊِيْدارَبَازِيْ ج ڊِيْدارَبَازِيُونْ:** ث. ديدار ڪرڻ جي حالت – نظاره بازي – ڏيک ويک – ديڪا ديکي. دَرشن. سرسري نظر. عشق بازي – اک جو اشارو. نگاھ عشق محبت واري.

– **ڊِيْدار ڪَرڻُ:** درشن ڪرڻ – درسن ڪرڻ. جلوو پَسَڻ. مُنهَن ڏسڻ – صورت ڏسڻ. تماشو ڏسڻ – زيارت ڪرڻ.

– **ڊِيْدارِيْ ج ڊِيْدارِيْ:** صفت. ديدار جهڙو – ڏسڻ جهڙو – ڏيک وارو – مَلُوڪُ – سُهڻو – خاصو – ٺاهُوڪو.

• **ديدَڙ:** اسم خاص. جت بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڊِيْدِڪِيْ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڊيْدَهٔ:** صفت. [ف. ديدن مصدر جو اسم مفعول] ڏٺو – ڏٺل.

– **ڊيْدَهٔ دانِسْتَهٔ:** ظرف. [ف. ديدن = ڏسڻ + دانستن = سڃاڻڻ] ڄاڻي واڻي –- ڏسي وائسي – ڊيْنا داستي.

– **ڊيْدَهٔ دلير:** ذ. صفت. شوخ چشم – دلير – بهادر. بي پرواھ – اکين جو پڪو – نظر جو پڪو.

• **ڊيْدَهٔ دليري:** ث. ڏسي وائسي ڪو ڏاڍائي جو ڪم ڪرڻ.

• **دَيَر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **دَيْرُ ج دَيْرَ:** ذ. (ف). بُتخانو – مندر – ٺڪاڻو – مڙهي. آتش پرستن جي مڙهي. ڪُتو – شراب خانو – ڪلال خانو.

• **دير ج ديريُون:** ث. (ف). گيسر – سيڙَپ – چرڪُ – اويرَ – اوسيڙو – ليٽ – سيڙَھ – ڪمهلائي. آهستگي – ڍِرائي – سُستي – ڍِل.

– **ديرباز ج ديربازَ:** ذ. صفت. ديرڪندڙ – گيسر ڪندڙ – اويرو. ڍِرو – سُستُ – آهستي هلندڙ.

– **ديرپا:** ظرف. گهڻي وقت تائين – جٽاءُ ڪندڙ – پائدار – هميشه لاءِ – مستحڪم – جهالُو – مظبوط.

– **دير رَنج:** ذ. صفت. گهڻي وقت جو تڪليف ۾ آيل.

– **دير ڪَرڻُ:** اوير ڪرڻ – وقت لڳائڻ – چرِ ڪُ ڪرڻ.

– **دير لڳائڻُ:** وقت لڳائڻ – تاثير لڳائڻ – گهڻو وقت خرچ ڪرڻ.

– **دير هضم:** صفت. دير سان هضم ٿيندڙ – ڳرو (ڪاڏو وغيره).

– **ديري ج ديريُون:** ث. اوير – چرِ ڪُ – ليٽ – دير. آهستگي – ڍِل.

– **ديرينو ج ديرينا:** ذ. صفت. گهڻي وقت جو – پراڻو – جهونو – ڪهنو – قديمي. تجربيڪار – ڳڻ ڳوتي – ڳنڀير – سنجيدو – بُردبار – ڪانڌ وارو – ڀاري. بزرگ – چالاڪ – سياڻو.

• **ڏيرو ج ڏيرا:** ذ. [ف. ديره. ع. دائره] جاءِ – جڳهه – هنڌ – ماڳ – مڪان – گهر – ڪوٺي. رهڻ جي جاءِ – منزل – ڏاهو – آستانو – ٿاڪ – ويسانهين – بستي – ڳوٺ جيئن مرڪبات ۾ ڪن شهرن پنيان آيل نالا "محبت ديرو، نئون ديرو، رتو ديرو وغيره". ڪٽنب – خاندان – گهراڻو. حويلي – گهربار – زال – زوج – زنانه خانو. جيئن "سيدن جو ديرو، ميرن جو ديرو وغيره". ٽپيدارن جي رهڻ جي جاءِ – اوطاق – منزل گاھ – چاوڙي – تنبُو – خيمو – ڏيرو. لاباري بعد انّ يا وَل رکڻ جي جاءِ – ڀارِ – ڪَرو. سِکن جو گردوارو – مندر – ڏيرو. ڪاري جي وڏي ٻيڙي (واڻ) هاڪارڻ ۾ طرفن يا نڪتن وغيره جي رهبري ڪندڙ اوزار – ڪمپاس.

– **ديرو ڄمائڻُ:** هڪ هنڌ ڏاهو ڪري ويهڻ – گهڻو وقت رهڻ – پڪي پختي رهائش ڪرڻ.

– **ديرو دمائڻُ:** جاءِ هٿ ڪري ويهڻ. ڪُپ ڪوڙي ويهڻ – منزل ڪرڻ – ٽڪڻ – ترسڻ.

– **ديرو دمائي ويهڻ:** پڪو انتظام ڪري ويهڻ – رعب تاب سان رهڻ – ڪُپُ ڪوڙي ويهڻ.

– **ديرِدارُ ج ديرِدارَ:** ذ. صفت. ديري وارو – ديرو رکندڙ – ديري جو مالڪ. گهر وارو – ٻارن ٻچن وارو. وڏيرو – سردار – ڳوٺ ڌڻي – ڪَري وارو – ٻار وارو – ڪَري جو رکوال. ٽپيدار.

– **ديرِدري:** ث. ٽپيدار جي ديري سان ٻنڌيل زمين جو ٽڪر.

– **ديري وال ٻيڙيلو:** ذ. ننڍڙي دريائي ٻيڙي جو هڪ قسم.

• **ديرو پراڻُو:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ديرو محبت:** اسم خاص. تعلقي ماتلي جو اڳيون نالو. تعلقي ماتليءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيڙُ ج ڏيڙَ:** ذ. مکڻ جو ڳنڍيو – چاٽو – پنوڙو.

• **ڏيڙو ج ڏيڙا:** ذ. ٻت جو پريل پکي. پکيءَ جو هڪ قسم – بُلبُل. گوشت جو وڏو ٽڪر – ڏڳَل. مٽيءَ جو ديهو (سارين ڏرڻ لاءِ). (ت). شريعت موجب هڪ اک جي سزا (ت). ڏمڪُ.

• **ڏيڙا هڻائڻ:** سخت سيڪت ڏيڻ – ڏمڪ هڻائڻ – ڪڏي چڙڻ.

• **ديز (ڪ):** ث. جبلن جي قطار.

• **ديسُ ج ديسَ:** ذ. [سن. ديشُ پرا. ديش. ديهو = ڏيهہ] ڏيهه – مُلڪ – راشٽر. صوبو – پرڳڻو – ڄمڻ جو هنڌ – علائقو – اباڻو ملڪ – وطن – ساڻيهه. طرف – ڏس. هڪ راڳ جو نالو جيڪو اڌ رات جو ڳايو ويندو آهي.

– **ديسان ديس:** ظرف. ملڪان ملڪ – هر هنڌ – سڀني ملڪن ۾.

– **ديس به ديس:** ظرف. ملڪان ملڪ – هڪ ملڪ کان ٻئي مُلڪ تائين.

– **ديس بديس ڦرڻ:** مُلڪ. مُلڪ گهمڻ – سَيرُ ڪرڻ. پٽڪندو رهڻ – ٿابا کائڻ.

– **ديس ڀاشا:** ث ديسي زبان – پنهنجي ملڪ جي ٻولي – ڏيهي ٻولي.

Gul Hayat Institute

– **ديس ٻائِي ج ديس ٻائِي:** ذ. صفت. هموطن – هموطني – ساڳئي ملڪ جا رهندڙ.

– **ديس پرديس:** ظرف. پنهنجو ۽ پرايو ملڪ – هرهنڌ – سڄو جهانُ – جِتي ڪِٿي.

– **ديس ڇوري پرديس ٻکيا:** نيچ ڪم ڪرڻ کان ڪٿي به شرم نه اچڻ.

– **ديس ڇڏڻُ:** وطن ترڪ ڪرڻ – ملڪ ڇڏڻ.

– **ديس دوار:** ظرف. ملڪ ۽ گهرگهاٽ، وطن.

– **ديس ديس:** ظرف. مُلڪ مُلڪ – هنڌ هنڌ – ڏيهه ڏيهه – هر هنڌ.

– **ديس ديسانتر:** ظرف. ملڪان ملڪ.

– **ديس گهاتڪ:** ذ. صفت. مُلڪ سان بغاوت ڪندڙ – راج دوهي – بغاوتي – غدّار.

– **ديس گهاتي:** ذ. صفت. ملڪ سان دوهه ڪندڙ – راج دوهي – ديس دوهي – باغي – غدّار – شُترو.

– **ديس نِڪالو ج ديس نِڪالا:** ذ. صفت. ديس نڪارو – ڏيهه نيڪالي مليل – مُلڪ بدر ٿيل.

– **ديس نيڪالي:** ث. جَلاوطني – ڏيهه نيڪالي – ملڪ نيڪالي – وطن يا ملڪ ۾ رهڻ جي اجازت نه هئڻ.

– **ديس نيڪالي ڏيڻ:** جلاوطن ڪرڻ – ملڪ مان ڪڍي ڇڏڻ.

– **ديسِي ج ديسِي:** ذ. صفت. پنهنجي ملڪ جو – ڏيهي – مُلڪي – ڳوٺائي – وطني – ساڻيهي. وطن ۾ پيدا ٿيل شيءِ. قدرتي – اصلي – ذاتي – گامٽو.

– **ديسِي هُنر ج ديسِي هُنر:** ذ. ملڪي ڌنڌا – وطني ڪاريگريون – وطن جا ڪارخانا – ملڪي صَنعتون – خاص ملڪ جو هُنر يا ڪاريگري.

• **ديسڪارُ ج ديسڪارَ:** [سن. ديشڪار: ديس ڪار] هڪ راڳڻي جو نالو.

• **ديسِي:** ث. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. شاهه جي 'راڳ' جو هڪ سُر – هڪ راڳ.

• **ديڪ ج ديڪُون (ٿ):** ث. وڏو چيٽو – داڳ. هٿ سان ٺڪيل چيٽو (جو ٻارڻ جي ڪم اچي).

• **ديغَڙ:** ث. مٺي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ديغڙِي ج ديغڙِيون (ٿ):** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ديڳارُ (ل):** ث. (آواز) ٻڪرين جي گڏجي ويل ٻن ڏٿن کي جدا ڪرڻ لاءِ ٻڪرار جو هڪ خاص آواز.

• **ديڪ ديڪ (ل):** ذ. (آواز) ديڪار.

• **ديکڻُ:** مصدر. [سن. دَرش: ف. ديدن = ڏسڻ. ديکاءِ] ڏسڻ – نظر ڪرڻ – مُعائنه ڪرڻ. ڳولڻ – ڍونڍڻ – تلاش ڪرڻ. آزمائڻ – امتحان ڪرڻ. جاچڻ – پرکڻ – سڪڻ.

– **ديکَ ج ديکُون:** ث. ڏسڻ جي حالت – ديدَ – نظر – ڏيک. تڪيءَ نظر سان ڏسڻ جي حالت – گهُور. جُوهَ – جهوٽ. پاهريون ناهه نوهه – ديک – ڏيکارو.

– **ديکاديکي:** ث. پاهريون ڏيکُ – اجايو ڏيکاءُ – نڱيءَ جو ناهه. هڪٻئي کي ڏسڻ جي حالت. حِرص – رِشڪ. نَقل – اَهَل. پيروي. ملاقات – ميلاپ (ت).

– **ديکاديکي ڪرڻ:** هڪٻئي ڏانهن نهارڻ. اَهَلَ ڪرڻ. ملاقات ڪرڻ. مِلڻ – مُنهن مقابلي ٿيڻ.

– **ديکَ ڀالَ:** ث. سنڀال – جاچ جُوچ.

– **ديک ڀال ڪرڻ:** جاچ جُوچ ڪرڻ – سنڀال ڪرڻ.

– **ديک ڏيڻ (ت):** هڪ جاءِ تي گهڻو وقت نظر ڪرڻ. ڏسندي، ڏسڻ سان. "ديکيندي ديدار کي ڪل سڄاتو ڪين." (شاهه).

• **ديڳچيني ج ديڳچينيون:** ث. لوهه جا ننڍا پراٺا ٽڪرُ – سڙيل لوهه جا پراٺا ڪٽيل ٽڪر – پراڻي لوهه جي پورُ.

• **ديڳر:** صفت. ٻيو – وڌيڪ – دگر.

• **ديگمبر:** ذ. [سن. دِڪ > اگهاڙو – نانگو] اگهاڙو – نانگو. جين ڌرم جو اگهاڙو فقير. پلڪار جي جهنب. ملڪ – طرف.

• **ديڳ ج ديڳُون، ديڳيُون:** ث. (ف) ڪاڌي رڌڻ جو وڏو ٿانءُ – ٽامي جو وڏو ديڳڙو – ديڳ. پيتا – خيرات – تل قُل – ڪُني. جانور رَڌي نذراني طور ڏنل.

– **ديڳ تيغ جو مالڪ هُئڻ:** ڌنوان ۽ ٻلوان هئڻ – شاهوڪار ۽ طاقتمند هئڻ – ونهيو ۽ ويڙ هئڻ.

– **ديڳ جي ڪُرڙ هئڻ:** وڏي خاندان سان رشتو هئڻ.

– **ديڳ چاڙهڻ:** عام جام ڪري ڇڏڻ.

• **ديڳچي ج ديڳچيون:** ث. ٽامي ۽ پتل جو ننڍو ديڳڙو – ديگڙي – ديڳڙي.

• **ديڳڙو ج ديڳڙا:** ذ. رڌ پچاءَ لاءِ هڪ برتن – ننڍي ديڳ. (ٿ.

Gul Hayat Institute

ديڳڙِي ج ديڳڙيُونْ).

• **ديڳڙِيءَ چاڙهڻ:** رڌي ڪائڻ – پنهنجي محنت ڪرڻ.

• **ديڳِ باسڻ:** چانورن جي ديڳ تيار ڪرائي خيرات ڪرڻ. طعام جي خيرات باسڻ.

– **ديڳ جي ڪرڙِئي ڪافي هئڻ:** گهڻي مال منجهان ٿورو حصو به ڪافي هجڻ.

• **ديڳيين:** ظرف. ديڳين ۾.

• **ديڳـُوڙوْ ج ديڳـوڙا (لس):** ذ. گيدوڙو – ليسوُڙو.

• **ديڳين وارو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **دِيمَ ج دِيميُونْ:** ث. فوج – لشڪر – سپاهه. ڳَهٽ – ميڙ – اَنْبوُهه (ل – ق).

– **دِيمَ ڪَرڻُ:** گهڻي تعداد ۾ گڏ ٿيڻ. بدبوءِ ڪرڻ (ت).

– **دِيمِي ج دِيميُونْ:** ث. هڪ وڏي فوج – لشڪر جو ڪَٽَڪُ – اَڻ ڪٽ خزانو.

• **دِيمَاڪُ ج دِيمَاڪَ (ت):** ذ. [ع. دماغ جي بگڙيل صورت] دماغ – مغز – مٿو.

• **دِيمَڪُ ج دِيمَڪَ:** ذ. اُٺ جي هڪ سَنْج جو عضوو – پلاڻ جي پوئين حصي کي مضبوط ڪري جهلڻ وارو رَسو – اُڏهِيْ.

• **ڏَينُ ج ڏَينَ:** ذ. [ع] قرض – اُڌار – ڪَٽَتِ _ لَهڻو – ڏيتي. بخشش – عطيہ – احسان – ڪرم.

• **دِينُ ج دِينَ:** ذ. [ع] اختيار ڪيو – مَذهَب – مِلَت – ڌرم – پَنْٿُ. ايمان – عَقِيدو – ويساهه – يقين – ڀروسو – نشچو – اعتبار. انجام – وچن – قول. عاقبت – آخرت.

– **دِينُ اِيمَان مان ڪڍڻُ:** مرضيءَ جي ابتڙ ڳالهه ڪرائڻ. مذهب جي خلاف ڪم ڪرائڻ.

– **دِينُ ڀائِي ج دِينُ ڀائِي:** ذ. صفت. ساڳئي مذهب وارو – هَمْ مَذهَبُ.

– **دِينُ پَناهُ:** ذ. صفت. دين جو مُعاوِنُ – دين جو مُحافِظُ – مذهب جو اَجهو – دين جو حامي.

– **دِيندَارُ ج دِيندَارَ:** ذ. صفت. دين وارو – ايماندار – دين جو پابند – نيڪ – دِيناٺو. مذهبي – ديني – ڌرمي. مُتَقِيْ – پرهيزگار – شَرْعَ جو پابند – جيڪو مذهب تي پورو هجي. اَمين – نيڪ – سچار – راستبَازُ.

– **دِيندَارِيْ:** ث. دين واري حالت – دين جي پابندي – ايمانداري – امانتداري. سچائي – پرهيزگارِيْ – شريعت جي پابندي – پاڪائي – پارسائي – خداترسِي – ديني.

– **دِين دُنيَا کَان وَڃڻُ:** ٻنهي جهانن کان رڌ ٿيڻ.

– **دِيْن مَلـُوْڪِيْ رَکَڻُ:** ڀائِپِيْ پيٽِپِي رکڻ – دوستي رکڻ.

– **دِينُ وَدُنيَا:** ٿ. مذهب ۽ ملڪ. ديني حالت ۽ دنيوي حالت – دين جون ڳالهيون ۽ معاشري جون ڳالهيون. هوءَ دنيا – هِئي جهان.

– **دِيْنِيْ ج دِيْنِيْ:** صفت. دين وارو – دين جو – مذهب جو – ڌرم وارو – ڌرمي – مذهبي – روحاني – آتمڪُ.

– **دِيْنِيَات:** ث. دين سان تعلق رکندڙ ڳالهيون – دين جي اصولن جو علم – فِقْهَ جا مسئلا.

• **دِيْنُ ج دِيْنَ:** ذ. [سن. دِيْنَ = غريب] غريب – مسڪين – ڪنگال – مُفلس – محتاج – گهرجائو – ويچارو – ڪـَنل – حاجتمند – سُڄو – سڪٽو. مانيٽو. حليم – نِهَٺو.

– **دِيْنُ دَيالُ [سن. دين = غريب دَيالُ = مهر ڪرڻ وارو]:** ذ. صفت. غريبن تي رحم ڪندڙ – غريب نواز – غريبن لاءِ رحمدل – مهربان – ٻاجهارو – نرم دِل – دينناٿ – دَيالو – رَحمانُ – رحيم – غريب پرور.

• **دِيْنَاپُور:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيرو تعلقي ڪنڌ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **دِيْنَادَاستِيْ:** ظرف. [ف. دِيْدَهْ دَانِسْتَهْ] ڏسي وائسِيْ – ڏٺو وائٺو – ڄاڻي واڻي – ڄاڻي ٻجهي – سوچي ويچاري. ڏٺو وائٺو – ظاهر ظهور – اکين اڳيان – پڌري پٽ – ڏينهن ڏٺي – کـُلي طرح – کـُليو کـُلايو – اَچين ڪَچين – سڀڪنهن جي ڏسندي – زبردستي – زورِ مَس ڪري.

– **دِيْنَا دَاستِيْ ڇوڙڻُ:** ظاهر ظُهُور يا کـُليو کـُلايو ڇوڙڻ.

– **دِيْنَادَسْتِيْ ڪَرڻُ:** ظاهر ظهور ڪرڻ – کليو کلايو ڪرڻ. زوري زبردستي ڪرڻ – ڏاڍ ڪرڻ.

– **دِيْنَارُ ج دِيْنَارَ:** ذ. عربستان ۾ رائج ٿيل سونَ جي سِڪيَّ جو هڪ قسم.

– **دِيْنَارِيْ ج دِيْنَارِيْ:** ذ. گهوڙي جو هڪ رنگ. (جنهن جي پُٺيءَ تي دينار جيترا ٽِڪا هجن).

• **دِيْنَارِيْ:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ پاڙو.

Gul Hayat Institute

• **دِيْنَبَارِيْ:** اسم خاص. تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دِيْنَ پَنَاهُ:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دِيْنَ پُورِ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهہ جو نالو. تعلقي اباوڙي ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو. جتان جو هڪ بزرگ حافظ محمد صديق رحہ سنڌ جو مشهور اهل الله ٿي گذريو آهي.

• **دِينُدَارِ (ل):** ث. ٻار کي مڇرن يا مکين کان بچاءَ لاءِ سمهڻ وقت مٿان رکيل ڪاٺ جي گهوڙي (جنهن تي ڪپڙو وجهي ڇڏبو آهي). ننڍي مَڇردانِي – مُنهَن رَکِي.

• **دِيْنگُ ج دِينگَ:** ذ. طعام رڌڻ لاءِ ٽڪر جو ديگڙو – ڪُنو.

• **دِيْنگَـرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهہ ۽ اتر سرحد سنڌ ۾).

• **دِيْنِ ڪـَـرَهُ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **دِيْنُورُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ديوُ ج ديوَ:** ذ. صفت. [ف. ديو. پرا. ديوَ. سن. ديوَ. دْو: چمڪڻ]. ديوتا. پريت جيڏو – ڀوائتو. شيطان – اِبليسُ – خَنّاس. ڀُوتُ. پَرِيُنِ جو مڙس.

– **ديوزادُ:** ذ. صفت. ديوَ جو اولاد – وڏي قَدَ ۽ جُثي وارو.

– **ديوَسْتَانُ:** ذ. صفت. ديوَنِ جي رهڻ جي جاءِ _ واسو ڪيَلَ جاءِ _ ڳـَرِي جاءِ (جنهن تي ديوَ يا جنَ جو اثر هجي).

• **ديوُ ج ديوَ:** ذ. [سن. ديوَ: دِوْ = چمڪڻ] چمڪندڙ – تَجَلِيَّ وارو. هندو ڌرم موجب پوڄا جي لائق – ايشور جي حڪم سان سَنْسَار کي هلائيندڙ خيالي جيوُ (جنهن لاءِ سمجهيو ويندو آهي تہ هو هن جهان جي جدا جدا ڪمن يا جدا جدا لوڪن جي نگهبانِي ۽ سنڀال ڪن ٿا. خراب ڪمن تي ناراض ۽ ڀڳيہ. پرارٿنا تي خوش ٿيندا آهن). اوتار. ديوِتا – مُقَدسَ _ پاڪ.

– **ديوَبَانِيْ:** ث. ديوتائن جي مُقَدّس زبان – سنسڪرت.

– **ديوُتا ج ديوُتا، ديوُتَائُونْ:** ذ. اوتار – ڀڳوان. پرميشر. بزرگ – مُقَدّس. اهو مضمون جنهن جو ڪنهن ويد جي منتر ۾ بيان ٿيل هجي.

– **ديوِرَشِيْ:** ذ. صفت. ديوتا سروپ – گِياني رَشِي. نيڪ ٻانهو – ساڌو – سَنْتُ – مَهاتِما.

– **ديورُوْ ج ديوُرَا:** ذ. ديوَ جي رهڻ جي جاءِ _ ٺاڪـرُ دُئارو – ڏيُورو – ٺِڪاڻو.

– **ديوْلُوڪْ ج ديوُلوْڪَ:** ذ. ديوتائن جي رهڻ جي جاءِ _ هندن جو بهشت – سَرڳُ. اُپُ – آڪاس – آسمان.

– **ديومَاتَا:** ث. هندن جي عقيدي موجب ڀڳوان جي ماءُ.

– **ديوُمَالاَ ج ديوُمَالاَئُونْ:** ث. ديوتائن جو احوال – ديو ڪٿا – ديوتائن جي وارِتا. هندن جو ڌرمي ڪتاب – پراڻ.

– **ديوُوِاڻِيْ ج ديوُواڻِيُونْ:** ث. آڪاس واڻي – اِلْهَام –خوشخبري.

– **ديوِيْ ج ديوِيُون:** ث. ديوتا جي زال – ديبي. ”ڪالڪا، ڀوانِي، دُرگا، ڪالي وغيره. مَاتا. هندڪي عقيدي موجب سنسار ۾ ايشور پاران ڪم سنڀاليندڙ خيالي عورت. عورت – زال – ناري – ڪَنْيا – ڪُنواري – دوشِيزّه. راڻي – مَلِڪَ.

– **ديوِيْ جو دَرْشَنُ ڏِيڻُ:** ماتا جي بيماري جو ٿيڻ. ڇيڇَڪ يا وڏي مائَي نڪرڻ.

• **دِيْوَارَ ج ديوا رُونْ، دِيوار يُونْ:** ث. (ف) ڀِت – ديوال. ڀَلْوِيڙو – پناهہ – اوٽَ – پرده.

– **دِيْوارِ چِينْ:** اسم خاص. تاتار جي سرحد تي ٨٠٠ سؤ ڪوهہ ڊگهي ٺاهيل ديوار (جا عيسوي سن کان ٢۴٠ ورهيہ اڳ تاتارين جي حملي کان بچاءُ لاءِ ختاين ٺاهي هئي).

– **ديوَار ڪَڻُ:** ڀت ٺاهڻ – ديوال ٺاهڻ – ڀِت اوسارِڻ.

– **ديوَار قَهْقَهْ:** اسم خاص. سڪندر ذوالقرنين جي ٺهرايل ديوار جا ياجوج ماجوج قوم جي روڪ لاءِ ٺاهي وئي هئي – سَدَّ سَڪندري. چيو وڃي ٿو تہ اُن مان هميشه کِلَڻ جو آواز ايندڙ آهي ۽ جو بہ ماڻهو انهيءَ تي چڙهندو سو کلندو اندر ويندو.

• **دِيْوَالَ ج دِيْوَالـُونْ:** ث. [ف. دِيْوار = ڀت] ديوار – ڀت.

• **ديوالِيْ ج ديوالِيُونْ:** ث. صفت. [سن. ديپاوَلِيْ. دِيپَ = ڏِيئو + اَوَلِيْ = قطار] ڏِيارِيْ – ڏِياريءَ جو ڏڻ – ڏِياريءَ جا ڏِيا.

• **دِيْوَانُ دِيْوَانَ:** ذ. (ع) شاهي دربار – ڪچهري – درٻار – عدالت – انصاف جي جاءِ _ عدالت گاه _ عدالت خانو. نياءُ سڀا – عدالتي مَحڪَمو – دفتر – آفيس – دفتر جو مالڪ – دفتر سنڀاليندڙ. آفيس جو وڏو عملدار – آفيسر – وڏو منشي – هيڊمنشي – مِير مُنشي – رُڪن سلطنت – وزير – منتري. سَڪـرُ يا شريف ماڻهو. خزاني جَو وڏو آفيسر – ڀنداري. ڪارخاني جو مهندار (ل.ق). غزلن جو ڪتاب (جنهن ۾ غزل، قافيہ وار ٺاهي رکيل هجن). جيئن ”ديوان حافظ وغيره“. هندن

Gul Hayat Institute

جي هڪ ذات جو نالو (جي مسلمانن جي حڪومت ۾ روينيو ڪاتي جا وڏا عملدار هئا). جيئن "خيرپوري ديوان، حيدرآبادي ديوان وغيره".

— **ديوان اعليٰ:** ذ. وزيراعظم — وڏو وزير — پرڌان منتري.

— **ديوانخانو ج ديوانخانا:** ذ. ڪورٽ ـ عدالت خانو. آفيس — دفتر. اميرن جي ويهڻ جي جاءِ ـ بيٺڪ — ملاقات جو ڪمرو. مڙدن جي ويهڻ جو ڪمرو.

— **ديوانِ عام:** دربار عام — کليل ڪچهري (جتي سڀڪو اچي سگهي).

— **ديوانگري:** ث. ديوان جو ڪم — ڌنڌو.

— **ديواني ج ديوانيون:** ث ديوان جي آفيس — ڪورٽ — مال ۽ جائداد جي رقم جو فيصلو ڪندڙ عدالت. پئسن جي ڏيتي ليتيءَ بابت ڪيسُ.

— **ديواني دعويٰ:** ث. جائدادي مقدمو — پئسن يا قرض بابت ڪيسُ — ڏيتي ليتي بابت فرياد.

— **ديواني ڪورٽ:** ث. ڏيتي ليتي جي معاملن بابت فيصلا ڪندڙ عدالت — سول ڪورٽ.

• **ديوانو ج ديوانا:** ذ. صفت. [ف. ديوانه = چريو] مستانو — چريو — مست — سودائي — پاڳل — مجنون — خبطي — باولو — الپل. بيوقوف — بيهودو — دعواسي. خفي — چتو — هرڪلو. (ث. ديواني ج ديوانيون). اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

— **ديوانگي:** ث. چريائي — بي عقلي — بي سمجهي ـ ناداني — جنون — مستي — پاڳلپڻو — چتائي — خفو — بيوقوفي.

• **ديوث ج ديوثي** ذ صفت. (ع) بي غيرت — بي حميت — ڀڙوو — ڀاڙي. بيشرم — بيحيا — نرلجو. ڀاڙي (جنهن کي پنهنجي ننگ جي غيرت نه هجي).

• **ديوڪاري:** اسم خاص. هڪ ڪاري ڏنڍ جو نالو.

• **ديوگنڌار:** ث. هڪ راڳڻي جو نالو — ديوگنڌاري.

• **ديول ج ديولسون:** ث. [سن. ديو + آليه = رهڻ جي جاءِ] ديوَ جي رهڻ جي جاءِ. ٺاڪر دُوارو — مندر. عيسائن جي عبادت جي جاءِ ـ ڪليسا — گرجو. مڙهي — ٺڪاڻو.

— **ديولي ج ديوليون:** ث ننڍڙو مندر — ڏيوري. ننڍي ديول ـ ننڍو گرجو.

• **ديوناگري:** ث. سن. هڪ لکت ـ صورتخطي (جنهن ۾ موجوده سنسڪرت، هندي، مرهٽي وغيره ٻوليون لکيون وڃن ٿيون).

• **ديوي ج ديويون:** ث. وڻ جو هڪ قسم. ولائتي ٻٻر.

• **ديهه ج ديهون:** ث. [سن. ديهه = بدن] بدن — جسم — بت — سرير — ٺانئو — تن — ڪايا — جسو — ڍَڍر. جيئن "دلبر ديهه بدر جان، اٿس اطلس جهڙا انگ" (جلال). [ف. ده = زمين جو ڪجهه ٽڪر] پوک واري زمين جي ڪجهه ايراضي — آبادي. تپي جو هڪ حصو. ڳوٺ — بستي — واهڻ — ڳام — قصبو — ديهه. ننڍو علائقو. مڇيءَ جو هڪ قسم.

— **ديهات:** ذ. جمع ديهه جو — گهڻا ڳوٺ — دهات — ديهون — ڳوٺ.

— **ديهاتي ج ديهاتي:** ذ. صفت. ديهه جو — ڳوٺ جو — ڳوٺاڻو — دهقاني — جهنگلي — ڄٽ — غيرمهذب — "شهري" جو ضد.

— **ديهداري:** ذ. صفت. ديهه ڌارڻ وارو — جاندار — سريرڪ. بدني — جسماني.

— **ديهي ج ديهيون:** ث. بدن — بت — جسم — تن — قالب — چولو — وجود — سرير — ڪايا — انگ — جسو. اره — سينو — ڇاتي. جيئن "ڪشادگي ميدان جي، ڏس دٻائي ديهي" (سچل). ڪنيارن جي اصطلاح ۾ پڪل ٺڪر (جنهن تي نهائين يا آويءَ کي ترتيب ڏيڻ وقت ڪچو ٺاٺ ٻهاريو آهي). ذ. صفت. ڳوٺاڻو — ديهاتي — دهقاني.

— **ديهي دٻائڻ:** اندر ۾ جاچڻ — پاڻ سڃاڻڻ — حقيقت حاصل ڪرڻ.

• **ديهات:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ديهائي:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ديءُ ج ديءُ:** ذ. وڏو خوفناڪ وڏي طاقت وارو خيالي جسم. ديوُ.

Gul Hayat Institute

ڏ

- **ڏ:** سنڌي 'الف – بي' جو ويهون اکر – 'د ۽ ه' جو گڏيل اُچارُ (اُچار 'ڏال'). ابجد موجب سندس عدد چار.
- **ڏَ:** ذ. آوازُ – لَئي – تالُ. ڇهين سر جو نالو. ڏيوَڏُ جو مُخَفَّفُ – هندي راڳ جو ڇهون پَدُ (سا – رِي – گ – مَ ـ پَ – ڏَ – لِيْ).
- **ڏا (ل):** ذ. وڏو ۽ ڳرو آواز.
- **ڏاٻو ج ڏاٻا (ت):** ذ. ترّي جو پاٽي.
- **ڏاتِ ج ڏاتُونْ – ڏَاتِيُون:** ث. [سن. ڏات] بندُ – مَني – ويرج – نطفه – ويريه – مڙدي. کاڻين مان کوٽي ڪڍيل مَوَادُ (جنهن ۾ پگهرجڻ جي خاصيت هجي، جهڙوڪ: سون، چاندي، ٽامو، شيهو، جست، پارو، ٽين وغيره) – ڏاتو. رستو – راهه – واٽ – مارِڳُ – دستور – طرح – طِرزَ – نمونو – طريقو – عادت – هلت – چال – رفتار – ڍنگ – رَوَش، جيئن "ڏکين ڏات پئو، هينئڙو لوهه سنداڻ جيئن، سنياري کي سڄڻين، ورچي تان نَہ ويو." (شاهه ڪريم). "جي پائين پرينءَ مِڙان، سِڪُ چوران کِي ڏاتِ." (شاهه). ثابت قدمي – پختائي – پڪائي. گرامر موجب لفظ جو بنياد – پاڙ – اِشتِقَاقُ – ڏاتُو.
- – **ڏاتِ کِسَڻُ:** منيءَ جو وهَڻُ.
- **ڏاتُ ج ڏاتَ:** ذ. [سن] زمين مان کوٽي ڪڍيل معدني شيءِ – ڏاتُو.
- **ڏاتُو ج ڏاتُو:** ذ. [سن. ڏَاتُ = بنيادي عُنْصَرُ] کاڻين مان کوٽي ڪڍيل مواد (جنهن ۾ پگهرجڻ جي خاصيت هجي) – معدنيات – ڪچو ڏاتو – کُکري. جهڙوڪ: "سون، چاندي، ٽامو، لوهه، شيهو، جست، پارو، ٽين وغيره". لفظ جو اصل – مُول – بنياد – پاڙ – اشتقاق – مصدر.
- **ڏاتو تَتَوَ:** ذ. کاڻين مان کوٽي ڪڍيل معدني شيون.
- **ڏاتُورو ج ڏاتُورَا:** ذ. زهريلي ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽو. (هن جا ٣ قسم آهن: ١ چريو ڏاتورو ٢. ول ڏاتورو ٣. ڪارو ڏاتورو).
- **ڏاتُوريا:** اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڏاتِ وَلِ (ٽ):** ث. وَل جو هڪ قسم.
- **ڏاٻڻُ:** مصدر. [سن. ڏَبہ = ڏاٻڻ] ڏاٻي وڃڻ – ڏاٻجڻ – ڏائجڻ – ڇوسجي وڃڻ. ڇوسجڻ – ڇويجڻ – ڇڳڙجڻ.
- – **ڏاٻي وَڃڻُ:** مينهن يا ڍڳيءَ جو کير سندس ڦَرَ جو پي وڃڻ.
- **ڏاڄُ ج ڏاڄَ:** ذ. [سن. ڏوهه = جهنڊو. ڏانِيہَ = اَنُ] تجمّل – ٺاٺ. انَ ـ اناج – ڏاٽو – ڏارو. تور جو هڪ وزن.
- **ڏاڄو ج ڏاڄا:** ذ. صفت. [ڏوْ = چمڪڻ] چمڪندڙ – ٻيڪي وارو. گيڙوءَ رتو – هيڊو رڱيل (ڪپڙو). "اڄ مليندي ماءِ، ڏاڄا ڪنديس ڪپڙا" (سُر آبري – شاهه). ڏهلن جو ڪڙڪو – واڄو – ٺاڄو – ٺاهُو.
- **ڏاڄُورو ج ڏاڄُورَا:** ذ. پاٽيءَ تي پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جو قسم – ڏايورو.
- **ڏاڄُوڙ (ٽ):** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم.
- **ڏاڄُ ج ڏاڄَ:** ث. [سن. ڏانيہ = هر قسم جو اَنَّ. پرا. ڏاڄُ = اناج] هر قسم جو اَنَّ. هر قسم جو سَلو. ڪنهن بہ قسم جي اُپت – فصل – پيدائش – پوک. اَنَّ ـ اناج – ڪٽو – داڻو. جيئن، "هَرُ نہ هٽي نور دين تہ ڏرتي ڏاڄ ڏي نہ ڪري" (نِم).
- **ڏايُو ج ڏَايَا:** ذ. طاقت – ستُ – ٻَلُ. ڪَلَ گاهه جي پاڙ.
- **ڏايُورُ ج ڏايُورَ:** ذ. گاهه جو قسم (وَس جو گاهه. ڪَل ۽ ڇيهي جهڙيون لامون ۽ پن پر وڏيڪ سنها. پاڙ ۾ گول ڪاري خوشبودار پاڙ جنهن کي ڏايورو چئجي، جو ڏَٽ طور ڪائجي. تِتِرَ خاص طرح ڏايورا ڪڍي کائين) ڏامُور (ٽ).
- **ڏايُورو ج ڏايُورَا (ت):** ذ. [سن. ڏانيہ = اناج] گاهه جو هڪ

قسم جنهن جي پاڙ ۾ ٿيندڙ گول، ڪارا ۽ خوشبودار داڻا ٿين جي ڏٿ طور ڪم اچن (تـتـر خاص طرح ڪوٽي ڪَـئـيندا آهن). مڇيءَ جو ڪاٽ، جو سـِـيـاري ول جي پاڙ ۾ ٿين (ڪل ٿلهي). مٺي زمين تي مـينهن جي پاڻيءَ تي جاول سنهڙي ڪل جي پاڙن جو لوڙهه. [سن. ڏَجيانُ = رِڙُون] لـيڙَ – ريڙَ – چـِتڙَ – ڏهي – ڏرو – پرزو.

– **ڏاڍورا ڪَيڻَ:** پرزا ڪيڻ – ليـڙون ليڙون ڪرڻ. جناڪون ڪيڻ.

– **ڏاڍورا نـِـڪـرِي وڃڻ:** تمام گهڻي سيڪت اچڻ – ڇـِـتجي وڃڻ.

• **ڏاڍوري:** ث. [سن. ڏاڏئيه] بارش ۾ پيدا ٿيل گاهه جو هڪ قسم.

• **ڏاڏاڪُ ج ڏاڏاڪَ:** ذ. صفت. قداوَرُ – ڏگهو – جانئو.

• **ڏاڏَرِ ج ڏاڏَرُون:** ث. چاپلوسي – چالبازي. پِرپَ – ريبُ – ريهَ.

• **ڏاڏرائڻُ:** مصدر. پرپائڻ – ريجهائڻ – ريبڻ.

• **ڏاڏَڪُ ج ڏاڏَڪَ:** ذ. صفت. ماهر – جاٺو. پهلوان – سُورهيه.

– **ڏاڏَڪُ نالي جو:** پئسن جو ڍِڳُ – ڍِڳڙي – ڍِڳُ – ڍيرُ.

– **ڏاڏَڪُ نالي جو هئڻُ:** وڏو يا گهڻو انداز پئسن جو هئڻ – وڏي رقم جو موجود هئڻ.

• **ڏاڏرو ج ڏاڏرا:** وڇت جو هڪ قسم.

• **ڏارَ ج ڏارُون:** ث. [سن. ڏَارَا = وهڪرو] ڪنهن پاڻياٺي شيءِ جي سنهي وَهڪَ – لارَ – لاٽَ – گـوهو – ريلو. وهڪرو – وَهَ – سيرَ – وَهڪَ. ڪنهن هٿيار جي تکائي – تيزي – ڪـِنارَ – وَٽِ. هيڙيءَ جي تختي جو چيرُ – وِٿي. پاڻيءَ جي سطح اندر ڏاندو. واڍڪي اوزار جو هڪ نالو – رندي جو هڪ قسم.

• **ڏارُ:** صفت. ظرف. پري – پرانهون – علحده _ الگ – جُدا – خلاصو. ٻئي نموني – وِٿيرڪو – نيارو – اَراڏو – نجو.

– **ڏارا:** ظرف. ڏاران.

– **ڏارَانَ:** ظرف. ڪان سواءِ _ بنا – بِن – بـِگر – بي – بغير – باجهون – ڏارون – ويجهو – چوڏاري.

– **ڏارپارَ:** ظرف. جداڦدا – الگ – جُدا – علحده _ ڏار و ڏار – بلڪل الگ.

– **ڏاروڏارُ:** ظرف. جدا – ڏار – ڏارَونڌار – الگ – نجو – پري – ڪوبہ تعلق نہ هجڻ جي حالت.

– **ڏارونُ:** ظرف. جُدا – پري – ڪانسواءِ _ جداڦدا – ڏارونڌارَ.

– **ڏارونڌارُ:** ظرف. ڏاروڏار – پري – جُدا جُدا – بلڪل الگ – صفا بي تعلق – قطع تعلقات.

– **ڏارنئَنُ:** ظرف. جُدا – ڪان سواءِ _ ڏاران – ڏارُون.

– **ڏاري:** ظرف. آس پاس – اُتي – اُتهين – اُن هنڌ – وٽ – پاسي – پاس – قريباً – ويجهو – اوري. اٽڪل – تخميني – لڳ ڀڳ. جيئن "چند ڏاري".

– **ڏاري پاسي:** ظرف. چوڏاري – سيني پاسي – چوگرد – چوڦير – چوطرف – آس پاس.

– **ڏارين:** ظرف. ڪان سواءِ _ جُدا – ڏاران – ڏارون – ڏارنئن.

• **ڏارا ج ڏاراُونُ:** [ث. سن. ڏارا] ڪنهن وهڪري جو مُنهن – دهانو. پاڻي وهڻ جي جاءِ _ وهڪرو – وَهڪَ. چشمو – آبشار – جهرڻو. جبل جو سلسلو – جبل جي چوٽي.

• **ڏاراڙُ ج ڏاراڙَ(ل):** ذ. مال چاريندڙُ – ڌنارُ – ڌراڙُ.

• **ڏارائڻُ:** مصدر. ٻـُـو پيارڻ – کير پيارڻ – ٿڃ پيارڻ.

• **ڏارڻ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏارڻُ:** مصدر. [سن. ڌرِ = رکڻ] اختيار ڪرڻ – رکڻ – هٿ ۾ هجڻ – قبضي ۾ ڪرڻ. سنڀالڻ – جهلڻ – ڪٽڻ. سنڀال هيٺ رکڻ – پرورش ڪرڻ – پالڻ – بنائڻ – تاتڻ – سانڍڻ – هيرائڻ (جانور وغيره). حفاظت ڪرڻ – هلائڻ – مدد ڪرڻ.

• **ڏاري ج ڏاري:** ذ. صفت. [سن] رکندڙ – اختيار ڪندڙ. جيئن: "مايا ڏاري، بيڪ ڏاري."

• **ڏاري ج ڏاريُونُ:** ث. [سن] ليڪ – ريکا – خط. صفت. جدا – علحده _ اوپري – پرائي – غيرقوم واري.

– **ڏاريڌارُ ج ڏاريڌارَ:** ذ. صفت. ليڪن وارو – ليڪائُون – پٽاپٽي.

• **ڏاريجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهه ۽ سکر ضلعي ۾).

• **ڏاريجا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڏاريندَرو:** اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاريو ج ڏاريا:** ذ. صفت. بيگانو – پرائو – هيو – ٺياڪڙ – اوپرو. اڻ سيڃاتو – غير – نئون – اڳ نہ ڏٺل – نہ ٻُڌل نہ ڏٺل – غير واقف – اجنبي. جيئن، "ڏُريائين ڏاريا، مٽ مُئيءَ جا نہ ٿيا" (شاهه). عجب جهڙو – عجيب – نادر – وِيڳاڻو – پرديسي – وِديشي – بِديهي – بِديشي.

Gul Hayat Institute

- **ڏارينٺو ج ڏارِينٺا (ت):** ذ. هٿيار جو هڪ قسم — ڀالو — نيزو.
- **ڌاڙَ ج ڌاڙُون:** ث. رَهزنَنِ يا ڌاڙيلن جي ٽولي — ڦورُن جي ٽولي — چورَن جي ٽولي، ڌاڙيلن جي ڪاهَ — ڌاڪو — ڦـُر — لـُٽ — ڌاڙو. حملو — ڪاهه — جُلهَ — هلان. وڏو هُل — بغاغو — دانهن — هنگامو — گهوڙا گهوڙا (ت). منڇر وارن جي اصطلاح ۾ مڇيءَ ڦاسائڻ لاءِ ڀن وجهڻ وقت زور سان ڀٽل جون ٺالهيون وڄائڻ جي حالت.
- **ڌاڙِ ڌاڙِ (ت):** ث. گهوڙا گهوڙا. دانهون — رڙيون — واڪا — ڪُوڪُون.
- **ڌاڙِ ـ ڌاڙِ ڪَرَڻُ:** رڙيون ڪرڻ. دانهون ڪرڻ — ڦـُريا ڦـُريا ڪرڻ — ٻاڪارڻ — مدد لاءِ پڪارڻ — وڏو شور مچائڻ.
- **ڌاڙِ وَائِي ج ڌاڙِوَائِي:** ذ.صفت. ڦورُو — لـُٽيرو — چور — رهزن — ڌاڙيل.
- **ڌاڙويس:** حرف ندا. گهوڙا گهوڙا — واڪو — واڪاڻ — واويلا.
- **ڌاڙِڪِي ج ڌاڙِڪِيُون:** گودڙي — بکري.
- **ڌاڙو ج ڌاڙا:** ذ. جماعت — گروهه — ٽولي — جٿو. چورن جو ٽولو — چورن جو حملو — چورن جي ڦـُرمار — ڌاڙ — لـُٽَ — لوٽ — ڌاڪو — رهزني — چوري — اوچتي ڦـُرلٽ.
- **ڌاڙَا ڌاڙَا ڪَرَڻُ (ت):** نقصان ڪرڻ — اجايو زيان ڪري ڇڏڻ — خرابي ڪرڻ — خرچي کپائي ڇڏڻ.
- **ڌاڙائِي ج ڌاڙائِي** ذ. صفت. ڌاڙو هڻندڙ — ڌاڙيل — ڌاڙيلو — رهزن — ڦورُو.
- **ڌاڙولڳڻ:** ڦُر ٿيڻ — لـُٽ ٿيڻ — اوچتو ڦـُرلـُٽ ٿي وڃڻ.
- **ڌاڙو هڻَڻُ:** زوري ڦـُر ڪرڻ — زوري چوري ڪرڻ — ڦـُر ڪرڻ.
- **ڌاڙيچو ج ڌاڙيچا:** ذ. صفت. ڌاڙائي — ڌاڙيل — ڌاڙيلو — ڌاڙيوال. ڌاڙي ۾ ڪنيل ملڪيت — ڦـُرلـُٽ جو مال — مالِ غنيمت
- **ڌاڙيلُ ج ڌاڙيل:** ذ. صفت. ڌاڙو هڻندڙ — ڌاڙائي. ڌاڪو — ڪاٽڪو — رهزن — ڦورُو.
- **ڌاڙي ۾:** ظرف. ارزان — سستو — تمام ٿوري قيمت ۾ ـ مفت ۾ ـ سهانگو.
- **ڌاڙيوَالُ ج ڌاڙيوالَ:** ذ. صفت. ڌاڙيلُ — ڌاڙيچو.
- **ڌاڙِي (ت):** ث. ڪاٺ جي سِپَر (جا راند ۾ ڪينهون جهلڻ واسطي ڪٽجي) — بچاءُ — جهلاءُ.

- **ڏاڪَ ج ڏاڪُون:** ث. نالو — نانءُ — ناماچار. ڏاڪو — هاڪَ — ناموس — شهرت — نيڪي — مشهوري — وڏائي — ٻڌَ — ساراهه — واڪاڻ — ٻڌرائي — ڌُوم. رِٽَ — افواهه — هل — هلاچو. هيبت — هڪل — ڌَيا — ڌَڪو — دٻاءُ — ڌهڪاءُ. رعب — خوف — دٻ — حشمت. عزت — شانُ.
- **ڏاڪو ج ڏاڪا:** ذ. ڏاڪَ. نالو. هيبت — رعب — هُلُ — هُلاچو. دٻُ — ڌَرُ — ناموس — شُهرت — ڌهڪاءُ.
- **ڏاڪو وِجهَڻُ:** مشهور ٿيڻ — ناليرو ٿيڻ — رعب ڄمائڻ — سِڪَو ڄمائڻ — نامي ٿيڻ — نالو ڪڍائڻ.
- **ڏاڪوڙو ج ڏاڪوڙا (ل):** ذ. چوپائي مال جي رڙ — ڪنهن ڍڳي يا مينهن جي ڦَرَ لاءِ ڪيل رَڙِ.
- **ڏاڳَا:** ذ. ڪپڙا — پوشاڪ — متبرڪ لباس — ڪنهن بزرگ يا ولي جا پاٽل ڪپڙا.
- **ڏاڳا پائڻ:** پوشاڪ پائڻ — ڪنهن بزرگ جا ڪپڙا ان جي وفات کان پوءِ، ورسيءَ تي سندس جانشين جي پائڻ جي حالت — ڏاڳا ڏِڪڻ — ڏاڳا ڪرڻ.
- **ڏاڳَا ڌوئَڻُ:** ڪپڙا ڌوئڻ — جسماني صفائي ڪرڻ — ٻاهرين پاڪائي رکڻ. "اندر اڇو نہ ڪري، ڌوئي ٿو ڏاڳا" (شاهه).
- **ڏاڳا ڏِڪَڻُ:** ڏسو "ڏاڳا پائڻ".
- **ڏاڳا ڪَڍَڻُ:** اُڌيڙڻ — اُکيلڻ — تباهه ڪرڻ.
- **ڏاڳا ڪَرَڻُ:** ڏسو "ڏاڳا پائڻ".
- **ڏاڳَا لاهِڻُ:** ڪپڙا لاهڻ — بزرگ جو لباس لاهي سانڍي رکڻ — پردو لاهڻ — عيب اُگهاڙڻ — خوار ڪرڻ.
- **ڏاڳو ج ڏاڳَا:** ذ. [سن. تارڪو. گ. ڏاڳو. هيم. ڏروگُ] سُٽ جي تندُ — سڳو — سُٽُ — تندُ — تندو — ٽڳو — تارَ. سُوٽلي — ڌورِ ـ ڌورو — ڌوري. پيچ — ورُ — وَڪَڙُ — سلسلو — لِيڙَ — رِيڙَ — لينگهَ (ت). سَڳي — چوٽي (ت). فقير ڪي مٽي تي ويڙهيل سڳو — بيماريءَ کان ڇوٽڪاري لاءِ پڙهيل سَڳو.
- **ڏاڳو ٻڌَڻُ:** نشاني ٻڌَڻ (يادگيريءَ لاءِ).
- **ڏاڳو ڪَڍَڻُ:** (ڪورين جو اصطلاح) اڏي تي تاڃي لاهڻ. تندو ڪڍڻ. اڃائي اڄ وڄ ڪرڻ.
- **ڏاڳو ڪَرَڻُ:** تعويذ ڦـُل ڪرڻ. دعا ڪرڻ — سڳو وٽڻ — ڦيٽو پڙهڻ — جهاڙ رکڻ — جادو ڪرڻ — منتر ڪرڻ — فال وجهڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏاڪي ۾ ٽيڻُ:** آگياڪاري ٽيڻ — معتقد ٽيڻ — فرمانبرداري ڪرڻ — چئي ۾ ٽيڻ — وس ۾ ٽيڻ.

— **ڏاڪي ۾ ڳنڍ هُئڻُ:** رنڊڪ هئڻ — اٽڪ هئڻ — پڄڪڙي هئڻ — مونجهاري جهڙو ڪم هئڻ — معاملو سڌو نه هئڻ.

• **ڏالڻُ:** مصدر. ڏارڻ — هيرائڻ — پالڻ.

• **ڏالو ج ڏالا (ت):** ذ. صفت. ننڍي هوندي ماءُ مري ويل جانور — هٿ هيرو ڦَـرُ — هٿائڙو — هٿايو — دالو.

• **ڏامُ ج ڏامَ:** ذ. [ڏامُ = تجمّل] سوڀيا — جلوو — رونق — تيجُ — پرتاب — پڙڪي — ڪرانتي — جهلڪو — ڏِانڊِسُ — ٺَٺُ — تجمّل — پيڪو.

• **ڏامُ ج ڏامَ:** [سن. ڏامَنْ = جاءِ] رهڻ جي جاءِ ـ هنڌ — گهَـرُ — جاءِ ـ جڳهه — آستانو. ناٿ ڌرم وارن جي تيرٿ جي جاءِ (جي مشهور چار آهن: ١. جڳنناٿ ڏام ٢. بدريناٿ ڏام ٣. رامناٿ ڏام ۴. دوارڪاناٿ ڏام).

• **ڏامُ، ڏامو ج ڏامَ، ڏاما:** ذ. [پرا. ڏامُ سن. ڏامن= پالڻ] ڪاڏو — پوڄنُ.

• **ڏاماڇي:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاماسو ج ڏاماسا (ٿ):** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم — دوا طور ڪم ايندڙ هڪ ٻوٽو — ڏاماهو.

• **ڏامَٽ:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏامراهُ (ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڏامراهُ:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏامَـراها (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏامَـراهو:** تعلقي وارهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏامڙو ج ڏامڙا:** ذ. ٺڪر جو ٿانءُ ڪير ۽ پاڻيءَ سان ڀريل (ٽري ۾ ٽن ٽيل هينان ڪير پاڻي وهندڙ. مري ويل جي ڪرياڪرم لاءِ گهر ۾ رکيل).

• **ڏامڻُ:** مصدر. [سن. ڏامَنْ = پالنا] دعوت ڪرڻ — مهماني جهلڻ — ڪاڏو موڪلائڻ — ڪوٺ ڏيڻ. مجلس ڪرڻ. وِنڊَرَ ڪرڻ.

— **ڏامَ ج ڏامُون:** ٿ. دعوت — ڪانو — مهماني — ڪوٺ — نيبند — مجلس — محفل — چوياري — منڊلي جڄُ. وِرونهَه — وِنڊَر — تماشو. وڏي دل — ڪشاده دلي — فراخ دلي.

— **ڏامَ ج ڏامَ:** ذ. وڏو ڏينهن — ساليانو ڏڻ — خوشيءَ جو ڏينهن — عيد — اُتسو. محفل ڪرڻ جو ڏينهن.

— **ڏامو ج ڏاما:** ذ. ڪوٺ — دعوت — نيبندَ — سَڏُ. موڪلايل ماني — ڪاڄُ — ڪاڏو — ڪانو. مهمانيءَ ۾ مليل ڪاڏو — ڪنهن برهمڻ کي ڏنل دعوت. ڪٽڪ جو پڳـلُ ڏارو (جنهن ۾ گيهه. ڪنڊ وغيره پيل هجي).

— **ڏامو ڏيڻُ:** ماني ڏيڻ — ڪاڏو ڏيڻ. (هندن ۾) ڪريا ڪرم بعد برهمڻ کي ڪاڏو ڏيڻ.

• **ڏامُور:** ذ. گاهه جو هڪ قسم — ڏاڄُور.

• **ڏامولو ج ڏامولا (ت):** ذ. لوڏو — ڏوڏو — ڏِڏڪو — ٽيڙُ — آڏيڙو — ٽاهو — ٽيلهو.

• **ڏاميچا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏانُ ج ڏانَ:** ذ. [سن. ڏانيَه = هر قسم جو اناج] اَنُ ـ اناج — ڏاڄُ.

• **ڏانڊاري:** اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاريءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏانڊانُ:** [سن. ڏِوَانُ = آواز] آواز جو هڪ قسم — ڏَڪ ڏَڪ ـ ڌهڪو — ڏانُ ڏانُ — ڏوَنُ ڏوَن — رُونُ رُونُ — آواز — گوڙ — هُل — نڪاءُ

— **ڏانُ ڏانُ ڪرڻُ:** گوڙُ ڪرڻ — هُل ڪرڻ — هُلاچو ڪرڻ. ٽڪڙِ لائڻ. تنگ ڪرڻ — سختي ڪرڻ (ت).

• **ڏانڊلُ — ڏانڊلِ ج ڏانڊلُون — ڏانڊليُون:** ٿ. ڪـتراڳ — ڪٽ پٽ — ريڙهه پيڙهه — چڪتاڻ — گِهَل گيندڙ — اُجايو بَحَثُ — رڳڙو — گهِـپي — ٻائيتالُ — تڪرار — جهيڙو — جهڳڙو — لـڙ — آنٽُ — جهنڊي — ڪِرود. حجّت — وَڏوَاڏ. ڦڏو — فساد. اجايو گوڙ — گـهمسان — غوغاءُ — هَنبَسُ — ماچانگُ — غلغلو — هنگامو — بکيڙو — ڏمچر — ممڻ — خَـرخَسو. بي ايماني — دغا — مڪـرُ — فريبُ — ٺڳي. ٺـڙڪُ — ٺيڪڙ — چالاڪي — جادوگري — چشم بندي. اسم خاص. راجپوتن جي هڪ ذات جو نالو (ت).

— **ڏانڊ لائي ج ڏانڊلائي:** ذ. صفت. ڏانڊل ڪندڙ — ريڙهه پيڙهه ڪندڙ — ٻائيتال ڪندڙ — ڦڏائي — فسادي — ڪـتراڳي.

— **ڏانڊلِ ٻڌڻُ:** ڪـتراڳ ڪرڻ — گـهَل ڪرڻ — ڪٽ ڦٽ ڪرڻ — ڪِرود ڪرڻ. گهمسان ڪرڻ. اجايو بحث ڪرڻ.

— **ڏانڊلِ ڪـرڻُ:** ڪنهن به ڳالهه کي ڏکو ڪرڻ — ريڙهه پيڙهه ڪرڻ. گهمسان ڪرڻ — اعتراض ونڻ — ڦڏو ڪرڻ — شورُ

Gul Hayat Institute

ڪرڻ – بائيتال مچائڻ – اجايو فساد مچائڻ. بي ايماني ڪرڻ – دغا ڪرڻ – جهڳڙو ڪرڻ – بحث ۾ تڪرار ڪرڻ.

• **ڏانڊو(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏانڊولڻُ:** مصدر. لوڏڻ – ڏوڏڻ. ڏوڏڻ – ڏڏڪائڻ – ڏونڏاڙڻ – چاچولڻ – چولڻ. ڏڪائڻ – تڙڪائڻ. چڪتاڻ ڪرڻ – گسرائڻ – گوهڻ.

– **ڏانڊولَ ج ڏانڊولُون:** ث. لوڏو – ڏوڏو – ڏوڏي – تڙڪو – ڏڏڪو – ڏونڏاڙ – لوڏ. ڇلڪو – چاچول – ڇڇڪو.

• **ڏانوڻُ:** مصدر. وهنجڻ – سَنانُ ڪرڻ – مٿو ڌوئڻ – بُت تي پاڻي وجهڻ – ڏانئڻُ – تَڙُ ڪرڻ – غسل ڪرڻ.

• **ڏانورُ ج ڏانورا (ت):** ذ. گاهه جو هڪ قسم – ڏنار ڪٿوري.

• **ڏانشُڪُولَ ج ڏانشُڪُولَ:** ذ. گل جو هڪ قسم. هڪ قسم جي وڻ جون مُڪڙيون ۾ گُلَ.

• **ڏانئڻُ:** مصدر. ڏانوڻ – وهنجڻ – غسل ڪرڻ – ساري بدن تي پاڻي وجهڻ. ڏنوڻُ.

– **ڏانئين ڏوئين اَٿڻُ:** وير ڪان پوءِ خير سان گهمڻ ۾ ڪم ڪار ڪي لڳڻ – بيماري ڪان پوءِ صحت جو مٿي تي پاڻي وجهڻ. سڀ ضروري ڏاڪا طئي ڪري بهڻ.

• **ڏانيوالُ:** اسم خاص. تعلقي ٺٽي باڳي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏانا:** ذ. [سن. ڌانيہ =اناج] مَصالح جو هڪ قسم. مصالح طور ڪم ايندڙ. خوشبودار ٻوٽي جو هڪ قسم. پوک جو هڪ قسم.

• **ڏانڪ:** ذ. جادوگرن جو وڏو – اِيسَرُ – مَهاديوُ.

• **ڏانڪي:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏانسو ج ڏانا:** ذ. [سن. ڌانيہ = اناج] مصالح جو هڪ قسم. ڪوتمير جو سُڪل ٻجُ.

• **ڏانئي ج ڏانئيون:** ث. [سن. ڌانيہ = اناج] پڳَلَ اَنُ (جو پوڄا مهل ڇنجي). مٺائيءَ جو هڪ قسم – اوٻاريل – سُڪايل ۾ ڳَڙُ ملايل اَنُ – ڳَڙڏاڻي.

• **ڏاواچ ج ڏاواچَ (ل):** ذ. صفت. ڏائيندڙ ڦَرُ – ڪير پياڪُ ڦَرُ. ڏائڪُ – ڪير ڏائڪ. –ڏڳي، مينهن، ٻڪري وغيره جو).

• **ڏاوڻُ (ت):** مصدر. (سن. ڌاوَن = صاف ڪرڻ) وهنجڻ – تڙ ڪرڻ. جيئن "زالان ڏاوڻ، مردان ڪاوڻ" (چوڻي). ڦَرن جو ڏائڻ.

• **ڏاوٽيو ج ڏاوٽيا (ت):** ذ. ٻُبو – ڦَڻُ – اُرَهُ.

• **ڏاءِ ج ڏائيُون:** ث. [سن. ڌاتري = کير پيارڻ واري] ڌارئي ٻار کي اُجوري تي کير پيارڻ واري عورت – دائي.

• **ڏاءِ ج ڏاءَ:** ذ. [سن. ڌاءِ = گيڙو رنگ] رنگ جو هڪ قسم – ڳاڙهو رنگ. ڪنيارن جي اصطلاح ۾ ڪچن ٿانون کي رڱڻ لاءِ گيڙوءَ جهڙو ڳاڙهو رنگ. جيئن "پانئيم نہ پيلو مون کي ڏاءُ ڏُتاريو"(شاهہ). نڪاءُ – آواز – ڏڪاءُ – ڏڪ جو آواز.

• **ڏائڪُ:** ڏائيندڙ – کير ڏائيندڙ – کير پياڪ ڦَرُ.

• **ڏائڻُ:** مصدر. ٻار يا ننڍي ڦَرجو وات سان ٻُبي يا ٿڻ مان کير چوسي پيئڻ. چڳڙڻ – چوسڻ – چُوپڻ – ڏگڙڻ – نچوڙڻ – چُسڪڻُ. تَڙُ ڪرڻ – غسل ڪرڻ – وهنجڻ (ت).

– **ڏائي وَڃڻُ:** کير ڏيندڙ جانور مان سندس ڦَرجو کير پيئي وڃڻ.

• **ڏائي ج ڏائيُون:** ث. نوڙيءَ وٽڻ وقت تندي ۾ ڳنڍيل پيش. ڊِپ. ڪجي يا مَڃ جي ڦَرهَن جي مُٺ – ڳَرُ – ڳَتُ – چِڻَ. ٻن رسين کي ڳنڍيندڙ رسيءَ ٽُڪر – ڳوپُ. (وارن جي) چوٽي. (قميص جي) ٻري. ٻن ڌرين جي وچ ۾ پرچاءُ ڪرائڻ جي رِٿَ.

– **ڏائي وائي (ت):** ظرف. فقط – رڳو – صرف.

– **ڏائي وجهڻُ:** ڳَتڻُ – ڳنڍڻ – چُٽڻ. ڳوپُ ڏيڻ – ملائڻ. ڳنڍيندو هلڻ. پرچاءُ ڪرڻ. پرچائڻ (ل).

– **ڏئيون ڏارَ مَڃ ڏارَ ڪرڻُ:** هر هڪ جنس جدا ڪري ڏيکارڻ – حقيقت کولي ٻڌائڻ.

• **ڏائي ج ڏائيُون:** ث. [مصدر. ڏاوڻ = وهنجڻ] وهنجڻ وقت پاڻيءَ جي هڪ راند جو نالو – ڏائي راند.

– **ڏائي پُجي:** پاڻيءَ ۾ ٽُٻي هڻي هڪٻئي کي ڳولڻ جي راند.

– **ڏائي راند:** ث. ڏائي راند.

• **ڏٻ ج ڏُٻون:** ث. ڏڪڻي – تڙڪڻي – ڏوڏو – لوڏو – جُنبش – لرزش.

– **ڏُٻائي ج ڏُٻائيُون:** ث. ڏُٻڻي – ڏڪڻي – ڪَنبڻي – لرزش. جُنبش – حرڪت – چُرپُر – لوڏو.

• **ڏٻ ڏٻ:** ث. (آواز) زور سان هلڻ جو آواز.

– **ڏٻ ڏٻ ڪرڻُ:** آواز ڪرڻ. هلڻ وقت پيرن جو زور سان آواز ڪرڻ. تڙڪو ڪرڻ – ڌڙها هڻڻ.

• **ڏبرُ ج ڏبر – ڏبرُون:** [ث. سن. ڌَوَلَ = سنڌ] ڪٽي يا لوئي.

Gul Hayat Institute

جيئن. ”باالله آهيان بند ۾، ڏٺان تي ڏهر“ (شاهه). پراڻين اڳڙين مان نهيل گودڙ — رلڪو — ٽپڙ — گيدڙو — گيدئو — رلي — آتر — گودڙي. اُجو — سفيد.

• **ڏهرُ ج ڏهرَ (ت):** ذ. صفت. ڏهن وارو — چٽن وارو — ڊبڪياتون — چٽن وارو. شڪارين جي اصطلاح ۾ سوئر جو ننڍو بچو (جنهن جي بدن تي ڏبا يا چٽا يا داغ هوندا آهن).

• **ڏهڙاٽُ ج ڏهڙاٽ:** ذ. (آواز) ڪنهن ڳري شيءِ جي ڪرڻ جو آواز. ڌڪاءُ — ٺڪاءُ — ٺهڪو.

• **ڏهڙ ڏڪو ج ڏهڙڏڪا (ل):** ذ. صفت. مضبوط — ڏاڍو. متارو — سوگهو — ٺلهو — سٽيو.

• **ڏهڙ ڏلو ج ڏهڙڏلا:** ذ. صفت. جبرو — جانٺو — قوي — جنگ — ٻٽ ۾ پريل زبردست — ڏٽو متو — ٺلهو — قوقانگ — دوڦر — متارو — سترو تر — ڏونسو — منڪو — ڏگ — جاڏو — جهالو — پڪو — سڌر — سخت — چالاڪ — ڦرت — پنهنجو مطلب پورو ڪرڻ وارو.

• **ڏهڙي ج ڏهڙيون:** ث. گودڙي — رلي.

• **ڏهڪڻُ (ت):** مصدر. ڊجي وڃڻ — هٽي وڃڻ — هيسجي وڃڻ.

• **ڏهڪو ج ڏهڪا (ت):** ذ. ٿورو لوڏو — ٺيلهو — آڏيڙو — ڪرڻ جو آواز.

• **ڏهڻ:** مصدر. [سن. دو = ڏڏڻ] ڏڏڻ — لڏڻ — اُلٽڻ — ڏڪڻ — ٽرڪڻ — ڪنبڻ. هيٺ مٿي ٿيڻ — لرزجڻ — لوڏا کائڻ.

• **ڏهڻ ج ڏهڻيون، ڏهڻون:** ث. [سن. دو = ڏڏڻ] لچڪندڙ ۽ گهر ڪندڙ. پاڻياٺي زمين يا ڳپ جنهن ۾ ڪاٻ وزندار شيءِ هيٺئون هيٺ پيهي وڃي — چڪڻ — ڳپٽي — گهيچڻ — مچر — گهرڻ.

• **ڏهٽي:** اسم خاص. تعلقي تنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏهو ج ڏها:** ذ. داغ — نشان — چٽو. عيب. = ڏهو لڳڻ: داغ لڳڻ — نشان ٿيڻ. چٽو ٿيڻ. عيب لڳڻ — ڪلنڪ لڳڻ.

• **ڏٽ ج ڏٽون (ت):** ث. دٻاءُ — دڙڪو — دهشت. منع — روڪ — تنبيهه.

— **ڏٽ ڏٽ ڪرڻ:** دٻائڻ — هيسائڻ.

— **ڏٽ ڪرڻ:** دٻاءُ رکڻ — منع ڪرڻ — اک ڏيکارڻ — دڙڪو ڏيڻ — تنبيهه ڪرڻ.

• **ڏٽ ج ڏٽون:** ث. [سن. ڌُورت = ٺڳ] ڏتار — ٺڳي — ڏوپو — ورغلاءُ

— **ڏٽرُ ج ڏٽر:** ذ. صفت. ڏتارو — ڏتاريندڙ — ٺڳ — ڏوپائي — رماڪي.

• **ڏٽو ج ڏٽا:** ذ. ڏسو ”ڏٽر“.

• **ڏتارڻُ:** مصدر. [سن. ڌُورت = ٺڳ] ٺڳڻ — ريبڻ — دلبو ڏيڻ — دوکو ڏيڻ — فريب ڏيڻ — ڏُتڻ. پنيلائڻ — پرمائڻ — برغلائڻ. پاڻ ڏانهن ڪشش ڪرڻ. جيئن. ”پانئيم نہ پيلو مون کي ڏاءُ ڏتاريو“ (شاهه). لالچائڻ — ڏاڏرائڻ — ريجهائڻ — راضي ڪرڻ — موهڻ — هرڪائڻ — چترائڻ.

— **ڏتار ج ڏتارون:** ث. ٺڳي — ريب — دلبو — فريب — ڏوپو — مڪر — رماڪ — ڏت — پرمُ — برغلاءُ — چورت — ڏاڏر — نڳارَ — لوپُ — موهُ — چترُ.

— **ڏتارو ج ڏتارا:** ذ. ڏتاريندڙ — ڏتاريندڙ — ريبيندڙ — ٺڳيندڙ — ريبي — ڏوتڙ — ڏوپائي — رماڪي. لالچائيندڙ — هرڪائيندڙ — ڦسلائيندڙ — ريجهائيندڙ. بگيڙيندڙ.

• **ڏٽڻ ج ڏٽڻيون (ت):** ث. جوئر جو هڪ قسم. صفت. ڏلپي — پڙوي — ڏوتي — تياڪڙ ـ وچ ڪٽي — ڪتڻ.

• **ڏتڻُ:** مصدر. [سن. ڌُورت = ٺڳ] ڏتارڻ — ٺڳڻ — برغلائڻ.

• **ڏتو ج ڏتا (ڪ):** ذ. ٺڳي — فريب — مڪر — ڏوپو — بهانو. رماڪ — برغلاءُ — ڏت.

• **ڏتورو ج ڏتورا (ت):** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم — ڌاتورو.

• **ڏتيلُ ج ڏتيلَ (ت):** ذ. صفت. هيسيل — ڪنبيلُ. عيب هاٿو. گهٽ ـ پنتي پيل.

• **ڏپ ج ڏپون:** ث. [سن. ڌُوپ] بانس — بوءِ ـ بدبوءِ ـ خراب هوا — چٽ — واس — ڌمر — ڌمڪ — سگند — سرهاڻ — هگاءُ. چسڪ — چسڪڻ جو آواز (ل).

— **ڏپ ٽوڙ ج ڏپ ٽوڙ:** ذ.صفت. بانس ناسڪ — بانس ختم ڪندڙ.

— **ڏپ پوڻ:** بوءِ اچڻ — ڏپ اچڻ. پتو لڳڻ — خبر پوڻ.

• **ڏپ ج ڏپون (ت):** ث. ڀت — ديوار — ديوال.

• **ڏپَ ج ڏپون:** ث. [سن. ڌُوپ] سج جي تپش — گرمي — ڪاڙهو — اُس — تپت.

• **ڏپاٽ ج ڏپاٽون:** ث. دونهين جي ڏپ. آواز. ڏبو.

• **ڏپاڙ ج ڏپاڙون (ت):** ث. ٿوري خبر — معلومات — ڪڙڪ — ڏبو.

• **ڏپائجڻُ:** مصدر. ڏپجڻ — بانس ڪري وڃڻ — واسجڻ ـ

Gul Hayat Institute

خراب ٿي وڃڻ. شڪار ڪرڻ ۾ شڪار جي سُڌ پوڻ – شڪار جي بُوءِ اچڻ. ڳهلجڻ – ڳهلبو وڃڻ.

• **ڏپجڻ:** مصدر. ”ڏپائجڻ“.

– **ڏپڙُ ج ڏپڙ:** ذ. هڪ سال کان ٻن سالن تائين عمر جو اُٺ – ڪنوات – ڳوُرو (ڳورو) – اڏيڪُ – جهرٽُ – ڪانگهارو (ٿ). ڏوهين کي سزا ڏيڻ جو ڪاٺُ.

– **ڏپڙڻ:** مصدر. نندي ٻار يا سال جي نندي ڦر جو ٽٽڻ کي زور سان ڏائڻ – ٽَڄُ ڏائڻ – ڪير ڏائڻ.

• **ڏپڙُ ج ڏپڙ:** ذ. اُٺ جو ٻچو ڪير ڏائڪ – ڏاوچ – ڏائڪُ.

• **ڏپڙائڻُ (ل):** مصدر. ڳئُون يا مينهن وغيره جي ڦـَر کي ڪير ڏارائڻ.

• **ڏپڙڻُ (ل):** مصدر. ٻار يا مال جي نندي ڦر جو ٽڻ ڏائڻ مهل زور سان آواز ڪرڻ.

• **ڏپو ج ڏپا:** ذ. بوءِ _ ٻانس – ڏَپ – نڳي – ڏوڪو – دوڪو – ڏوپو. آسرو – اُميد – آواز. اکين جي ٿوري نظر. (ٿ) ٿوري خبر. ڪاٿي – بهانو – عذر (ٿ).

– **ڏپا ڏيڻُ (ڪ):** ناسُون هٽڻ – جهوتون ڏيڻ.

– **ڏپا ڪڻُ (ٿ):** شڪاري ڪُتي کي جانورن جي ڏَپ اچڻ.

– **ڏپائي ج ڏپائي:** ذ. صفت. ڏوپو ڪندڙ – نڳُ – ڏوڪيبازُ.

– **ڏپو پوڻُ:** پتو پوڻ – خبر پوڻ – معلوم ٿيڻ. بُوءِ اچڻ.

• **ڏَڄ (ٿ):** صفت. سُني – تمام سُني – عمدي – اڇي.

• **ڏڄا ج ڏڄائون:** ٿ. [سن. ڌوَجا = جهنڊي] جهنبو – ٻانٺو – ڏڄا.

• **ڏڄ ج ڏڄون:** ٿ. (سن. ڌَڄ = روشن] روشني – چمڪو – ڌوَ – ڀَهڪَ. ٻاھ. روپ – شڪل – ڍنگ. هوا. لباس – پوشاڪ _ [سن ڌوَجا = جهنڊي] ٻيڙيءَ جي جهنڊي – جهنڊي – ٻيرق – ڏڄا – ٻانٺو. جيئن. ”ڏڄون ٿيون ڏنُٺُڪن، آيل ساموندين جون“ (خان زئي). چنڊ جون پهريون پندرهن راتيون. نئون چنڊ. [پرا. ڏاءِ > سن. ڏاتُو] مٽي – ڌُوڙ _ ڌَرَ. جيئن. ”مون تي جا ميهارجي، سا ڪيئن ڏٺان ڏڄ“ (شاھ). وارَ.

• **ڏڄ ج ڏڄ:** ذ. صفت. [سن. ڌَڄ = روشن – چمڪندڙ] روشن – چمڪندڙ – ڀهڪندڙ. سهڻو – ملوڪ – حسين – وٽندڙ – بهترين. پيڪي وارو – چونڊيل – نجو. ذ. زنانو محاورو (ٿ) سونهن – حسن – خوبصورتي – ناھ نوھ. ”هَٽ سهڻل جي پٽ جا ڳانا اوا موڙن لاٽس ڏڄ ڙي. آبلُ ڳـلُ مولاجوا“ وارَ – ڇِتا – ڪيسُ. چنڊ جون پهريون پندرهن راتيون. نئون چنڊ. آواز – ڳائڻ. جيئن ”ڳيچن جا ڏَڄ.“

– **ڏڄُ مڄُ جهڙيُ:** ظرف. تمام سهڻي – نهايت حسين.

• **ڏڄا ج ڏڄائون:** ٿ. [سن. ڌوَجَ = جهنڊي] ٻانٺي – ٻيرق – جهنڊي – جهنڊو – عَلم – روشنائي – تجلي – سونهن – سوڀيا – ڀهڪو – چمڪو. خوشي (ٿ). دولت – ملڪيت – ناٿو – هاڪ – ناموس.

– **ڏڄائون ڄارهڻ:** فتح جون جهنڊيون بلند ڪرڻ.

– **ڏڄايا:** ذ. جهنڊي وارا.

• **ڏُڄڻ:** مصدر. وڏي آواز سان وڃڻُ.

• **ڏڄڻ:** مصدر. لَڏڻ – ٻلاٽڻ.

• **ڏڄو ج ڏڄا:** ذ. رڳڙو – جهيڙو – جهڳڙو – تڪرار – معاملو – فساد – ويڙھ. ڪروڌ – روڏنُ.

• **ڏَڄي ج ڏَڄيون:** ٿ. ڏسو ”ڏُڄَ“.

– **ڏڄيون اڏاري ڇڏڻ:** ليڙون ليڙون ڪري ڇڏڻ. ذرا ذرا ڪري ڇڏڻ. ناس ۾ نابود ڪري ڇڏڻ.

• **ڏڄ:** تعدي. ڄٽ ڦـٽ.

• **ڏُڄ ج ڏُڄ:** ذ. ڏاٿو – چونڊيندڙ – واڻـَر ڪندڙ – ڳالھ کي چنڊڻ چاڻڻ وارو.

• **ڏڄائي ڏڄائيون:** ٿ. [سن. ڌن = ڌڻ] ڌڻ واري – ڌڻ جي مالڪياڻي – مالڪياڻي – سائنڻ _ ڏياڻي – ٻيبي – واسطيدارڻ.

• **ڏڄُ ج ڏڄَ:** ذ. ٿلهو متارو ٻلو – ڌَڪُ ٻلو – ڌڦرو – جهنگراڙ ٻلو.

• **ڏڄـَر (ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏڄـرُ ج ڏڄـَر:** ذ. حراس – خوف – ڊيڄو – ڊپُ. ڳوڙ – شور – گهمسان. هوڪو – چتاءَ – تاڪيد – آگاهي – اڳ خبر – اطلاع – سُڌ.

• **ڏڄراپور:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ڏڄرُ ٻلاھُ ج ڏڄرَ ٻلاھَ (ڪ):** ذ. ٻلاھ جو هڪ قسم. گهٽڻ قسمن جي گڏيل اناج وارو مصالح دارُ ٻلاھُ – ٻلاءُ.

• **ڏڄرو ج ڏڄرا (ٿ):** ذ. صفت. ڏاڍو ٿلهو – جهروٽ. ڪڇھ وڏيرو.

Gul Hayat Institute

• ڏڇري ج ڏڇريون (ت): ث. ڏکهي لَتِ (اٽڪل ۾ ٿي فوت ڏکهي).
• ڏڇڙو ج ڏڇڙا: ذ. صفت. بدخواھ – مٺ ڪِهرو – بي ايمان – اندر پليت – بدنيت. ويري – دشمن. حاسد – نياڳو – چندو.
• ڏڇڪو ج ڏڇڪا (ل): ذ. ٿابو – آٽيڙو – آڏيڙو – ڏڪو – لوڏو.
• ڏڇو ج ڏڇا: ذ. گوڙ – فساد – لُڙ – بکيڙو. هُل – هنگامو. جهيڙو. جيئن. "آءُ شرع تي سومرا! مَ ڪر ڏمَر ڏچا" (ڳُلڻ).
• ڏُچو ج ڏُچا: ذ. گولين راند ۾ مخالف جي گوليءَ کي ٻيو دفعو ڏڪ هڻڻ – ساڙو – اوتي موتي.
• ڏچينُ ج ڏچينَ: ث. صفت. [سن. دَشن انَش] ڏندن جي سفيدي – چلڪو. جيئن "جب گوري گهنا ڪري تب نورا چيمو چينَ – ڪامڻ ڪنول ڪريل ڦل دهنون ڏچن ڏچين" (خضر).
• ڏُڏ ج ڏُڏَ: ذ. صفت. بهادر. ٽلهو. قداور. متارو.
– ڏڏَ جهڙو: ذ. ڏڏو – ٽُلهو.
• ڏُڙ ج ڏُڙون، ڏڙيون: ث. [سن. ڏُول = ڏوڙِ] رئي – مِٽي – ڏوڙِ – ڏُسڙ – ڌَز – بُس – لَٽ – بُسڙ – خاڪ – پيڙ – ڊِسڙِ – راکَ – دُس – ڊاڳ.
• ڏُڙِ ۾ پيرُ هڻڻ: اصل انڪار ڪرڻ. صحي حقيقت نہ ٻڌائڻ – نٽائڻ – ناڪار ڪرڻ – ڳِديءَ ۾ منهن وجهڻ – لاهرائڻ – آلي وجهڻ.
• ڏڙو ج ڏڙا: ذ. ڪنهن ميوي وغيره جو سخت کل سان ٻج – ککڙو – ٽِڏڙو.
• ڏُڙي ج ڏُڙيون: ث. اَنَ جي وکري تي ورتل محصول – اُڪَٽَ – ڏاڻُ. ۾ ڏڙيون – پنج سير.
• ڏڏ ڪرڻُ: مصدر. گجگوڙ ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ – آواز ڪرڻ. ٺڪاءُ ڪرڻ. خوفناڪ رڙ ڪرڻ. ڏَڏ ڪو ڪرڻ – ڪڙڪات ڪرڻ – گهوگهات ڪرڻ – گجڻ: – ٻڙڪڻ – پاڻيءَ جو گسڙڻ – رڙڻ – دانهون ڪرڻ.
– ڏڏڪَ ج ڏڏڪون: ث. پيڪي – ڌمڪي. گج – گجڪار – هڪل – رڙ.
• ڏڏڪار ج ڏڏڪارون: ث. ڏَڏ ڪو – بندوق جو ٺڪاءُ – گوڙ جو ڏڏڪو – پاڻيءَ واري جهاز جو آواز. گهمسان – آواز – ڏڏڪو. هلچارو.
• ڏڏڪو ج ڏَڏ ڪا: ذ. گجڪار گجگوڙ – گوڙ – گاجَ. رڙ – گهوگهاٽ. ڏڏڪار – ڏهڪو. دانهن – رڙِ – ڪيڪڙاٽ. لُڙُ – هُل – گوڙ. بندوق جو ٺڪاءُ – خوفناڪ آواز. لوڏو – غمر – غصو. پاڻيءَ جي جهاز جي هلڻ جو آواز.
• ڏڏڪو اَچڻُ: لوڏو اچڻ – ڌوڏو اچڻ.
• ڏَڏڪي ج ڏڏڪيون: ث. پيڪي – ڌمڪي – هَڪل – رڙ. گوڙ – ٺڪاءُ.
• ڏُڏڻُ (ت): مصدر. [سن. ڌُو = ڌُڏڻ] ڌوڏڻُ لوڏڻ – چورڻ.
• ڏڏو ج ڏڏا: ذ. صفت. ٽلهو ڳرو – ڀاري. جبرو – جانٺو – قوي – جنگ – ڏِنو مُنو – قوڦانگ – سترونتر – مُنڪو – دِوُنس. ڏگ – بهادر – برجستو – بانڪو. واٽڪي "الف – بي" جو ڏال.
• ڏُڏو ج ڏُڏا: ذ. ڪوڙي تهمت – ڪوڙو الزام – ڪوڙو ڦڏو – رڏي – اڙي – ڏنگو – دوٿو – ٿوٿو.
• ڏِڏ ج ڏِڏون (ت): ث ضد – اٽڪل – ٺڳي – چٻ.
– ڏِڏ مارڻ: ضدَ ڪرڻ – هوڏ ٻڌڻ.
• ڏُڏ ج ڏُڏيون: ث. بدن جي هڪ عضوي جو نالو – ڏُڏِ. پاڙَ – مُنڍ – بنياد.
• ڏُڏائڻ: مصدر. [سن. ڌُو = ڌڏڻ] لوڏڻ – چورڻ – ٿيڙڻُ.
– ڏُڏ ڏُڏ: ث. لوڏو – تلڪو – ڏُوٿو – ڏُوٿو – ڏُڏڪ ڏُڏڪ.
• ڏڏرو ج ڏڏرا (ڪ): ذ پڙڪي – دٻاءُ – رعب – تابُ. هيس.
• ڏُڏڪڻُ: مصدر. [سن. ڌُو = ڌُڏڻ] ٿورو ٿورو لوڏو کائڻ – لڏڻ – ڌوڏو کائڻ – ڏڏڪو اچڻ – جُهوٻو اچڻ – ڏُڏڻ. هيٺ مٿي ٿيڻ. جُهولڻ – ڏُٻڻ. ڏڪڻ. جهنجهوڙڻ – گينداڙجڻ.
– ڏُڏڪ ج ڏُڏڪون: ث. لوڏو – ڌوڏو – ڏڏڪو – جهوٻو – جُهولو.
– ڏُڏڪائڻُ: مصدر. هيٺ مٿي ڪرڻ – لوڏائڻ. ڌوڏڻ – لوڏڻ – جهنجهوڙڻ – ڏانڌولڻ – گينداڙڻ – ڏُوٿڻ – ٿلڪائڻ. ڏونداڙڻ – چانچولڻ – چولڻ – چِچڪوڏيڻ.
– ڏُڏڪ ڏُڏڪ: ڏُڏڪو – ڏُڏ ڏُڏِ – لوڏو – ٿلڪو – ڌوڏو.
– ڏُڏڪو ج ڏُڏڪا: ذ. ٿورو لوڏو – ڏڪو – ڌوڏو – لوڏو – جهوٻو – ڏُوٿو – ڌوٻو. ڏونڊاڙَ – گينداڙَ – آڏيڙو – آٽيرو (ل).
• ڏُڏڻُ: مصدر [سن. ڌو = ڌُڏڻ] هيٺ مٿي ٿيڻ – ڏڏڪڻ – لَڏڻ – ڏُٻڻ – اُلڙڻ – ٿلڪڻ. ڏڪڻ – ٿڙڪڻ – ٿڙڻ. ڪنبڻ.
• ڏر ج ڏرون: ث. [سن. ڌَرا = ڌرتي] ڌرتي – زمين پوڻءِ – پوِمُ – ارض – پرٿي – پرٿوي. جيئن "ڪوسا ٿين ڪڪرا، دم دم تپي ڏَرِ" (شاھ). خاص جاءِ – آخرين مڪان. جهَلو – ٽيڪ

Gul Hayat Institute

— ٽُنيو — ٽُوٽي — پُسٽي — آڌار — پَر — سهائتا — ٽڪيو — ٽُلَ — پيٽي — ٽاري.

— **ڏر ٽتي ج ڏرتتيون**: ث. تتل ڌرتي — گرم زمين — ٽاڪ منجهند — ڏينهن تتو — ڪاڙهو — ٻه پهر — ٻه پهر — سج جي گرمي — ڪاپاري سج — تامٽي — تپش.

• **ڏرُ ج ڏرَ**: ذ. جهلو — ٽيڪ _ ٽنيو — ٽُوٽي — پُسٽي — سهارو — آڌارُ — پَر — سهائتا — ٽڪيو — ٽُلَ — ٽاري — پيٽي.

• **ڏرُ ج ڏرُون (ت)**: ث. همت — جُرائت — طاقت — دليري.

• **ڏرُجهلڻ**: همت ڪرڻ — جرائت ڏيکارڻ — دل جهلڻ.

• **ڏُر ج ڏُريون**: ث. [سن. ڏُرَ = پڇاڙي] حدَ _ پڇاڙي — ڇيڙو — آخيرَ — ڏنگ. اصل — نسل — بنياد — بِنا — ٿاهُ — ابتدا — شروعات — مُنڍ — مُنهن — نڪاس — اَزَلَ — پاڙَ — جَڙَ ظرف. انهيءَ هنڌ — اُتي — پريان — پري. خود — پنڊ — پاڻ — ڌڻي — مالڪ. پاسو — طرف — رخ. ٽولي — جماعت — گروهه — جٿو. شخص — آسامي — فرد — هڪ يڪو — اڪيلو — خاص. ڪُنيارن جي اصطلاح ۾ آويءَ (نهائين) کي باهه ڏيڻ جي ڏريِ (ت).

— **ڏرانُ ڏار**: ظرف. اُتي جو اُتي — انهن وٽ — اصلي مالڪن وٽ — ڇيڙي وٽ — پڇاڙيءَ وٽ — آخر ۾ _ پاڻ ڌڻين وٽ — خود وٽن — آخر تائين — ڇيهان ڇيهه — نڌان.

— **ڏرائتو ج ڏرائتا**: ذ. صفت. ڏرِ جو. بنيادي — ٻڌائتو — اصل نسل وارو. ٻهج وارو — اهو ماڻهو جنهن جا قوي مددگار هجن.

— **ڏرِ چڙڻ**: ظرف. چڙڻ — پاسو چڙڻ. آخر هنڌ تي چڙڻ — منزل مقصود تي پهچائڻ.

— **ڏرِ ڌڻي**: ذ. اصلي مالڪ — شروعاتي مالڪ — اڳيون ڌڻي.

— **ڏرِ ڪَرڻ**: ڌڻڻُ _ چونڊڻ — انتخاب ڪرڻ. جيئن. "دوستن جا ڏرِ ڪَئِي، سا صحيح پائيندا پنهنجي" (اڄڻ شاهه).

— **ڏرِ ڪان**: ظرف. اصل ڪان — مُنڍ ڪان — بنياد ڪان — پاڙ ڪان — جَڙ ڪان — شروعات ڪان.

— **ڏرِ وَڃڻ**: آخر تائين وڃڻ — ڇيهه تائين وڃڻ — منزل مقصود تائين وڃڻ.

— **ڏُرون**: ظرف. مُنڍ ڪان ئي — شروع ڪان ئي ڏُرتُون.

— **ڏُرتا**: ظرف. ڏُريان — مُنڍ ڪان — شروع ڪان.

- **ڏُريانُ**: ظرف. مُنڍ ڪان ئي — اول ئي — ڏُر ڪان — اصل ڪان — پريندئي — شروع ۾. جيئن "يا لنگهائي لطيف چئي، يا ڏُريان ڪري دانهن" (شاهه).

— **ڏُريانُ ئي**: ظرف. اصل ڪان ئي — توڙ ڪان ئي. جيئن "ڏُريان ئي ڏاريا، مت مٿيءَ جا نه ٿيا" (شاهه).

• **ڌرارُ ج ڌرارَ**: ذ. [سن. ڌَنُ = ڌڻ] چوپايو مال چاريندڙ — مال جو راڪو — ڌٺارُ — ڌنار — ڌراڙ — گوهري.

— **ڌرارُ ج ڌرارَ**: ذ. صفت. [سن. ڌَنُ = ڌڻ] ڌڻ وارو — ڌنار — ڌرار.

• **ڌرار ڪٿُوري**: هڪ خوشبودار ٻوٽو. ڌنار ڪٿوري — سُرها موٽ.

• **ڌرارُ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڌراٽي**: ث. [سن. ڌَرَ= رکڻ] رَکَت جو محصول — وياج — معاوضو. ڌڻ چارڻ جي عيوض مليل معاوضو — چاراٽي.

• **ڌراوت ج ڌراوتون**: ث. [سن. ڌَرَ = رکڻ] امانت طور رکيل رقم — ڪنهن (شاهوڪار) وٽ رکيل پئسا — امانتي پئسا. لڳايل رقم — سيڙايل رقم.

• **ڌرٻرُ (لس)**: ث. ڳالهه ٻولهه — گفتگو — ڇرڀر.

• **ڌرت ج ڌرتون**: ث. ڌرتي — زمين — پُونءِ _ پرٿي.

• **ڌرت ج ڌرتون**: ث. عادت — عِلت — هيرَ — چال — خُوءِ _ رَوش — شيوو — خصلت — سُڀاءَ. پَر _ رِيت _ رسم — رواج. نمونو — ڍنگ. اسم خاص. وَڄت جو هڪ نمونو.

• **ڌرتي ج ڌرتيون**: ث. [سن. ڌَرتَورِي = جهلي بيهندڙ] پرٿوي — پونءِ _ پٽ — ارض — پومي — پرٿي. مِٽي — سُڪي — خشڪي — پوڪ جي زمين — ايراضي. ميدان — پَڌُ. جڳت دنيا — جهان — ملڪ — ديس. علم نجوم موجب نون (9) گرهن مان هڪ گرهه جو نالو.

— **ڌرتي اٿلي پوڻ**: ڪجهه بہ ٿي پَوڻ.

— **ڌرتي ٿيڻ**: زمين جي رنگ جهڙو ٿيڻ (ڪپڙو وغيره) — مٽي تي وڃڻ — ميرو ٿيڻ. خراب ٿيڻ — ڪنو ٿيڻ.

— **ڌرتي پيرن هيٺان نڪري وڃڻ**: سخت صدمو پهچڻ. وائڙو ٿيڻ — موڳو ٿيڻ. حيران ٿيڻ.

— **ڌرتي جو لڏڻ**: ڌرتيءَ جو ڌُٻڻ.

— **ڌرتي ڌُٻڻ**: ڌرتيءَ جو لڏڻ — زمين جو ڌُٻڻ — زلزلو ٿيڻ — پون ڪَپُ ٿيڻ — ڌرتي ڏڏڻ.

— **ڌرتي ڏڏڻ**: ڌرتي ڌُٻڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڌرتي ڌي تَکڻُ:** زمين ڏانهن ڏسڻ – سوچ ويچار ۾ پئجي وڃڻ – خيال ڪرڻ – ڌيان ڪرڻ – حيرت ۾ پئجي وڃڻ.

– **ڌرتي ڌِکڻُ:** زمين سنئين ڪرڻ – هيٺ مٿانهين زمين کي هموار ڪرڻ.

– **ڌرتي ڪاغَذُ ڪَرڻُ:** تمام گهڻي تعريف ڪرڻ. جيئن، ”ڌرتي سڀ ڪاغذ ڪرون، ليکڻ ڪرون وڻراهه“. (شاهه).

– **ڌرتي ماتا:** ذ. ث. هندن جي عقيدي موجب سڄي جڳت جي ماءُ.

– **ڌرتي نِـرْوارُ:** ذ. [سن. ڌر = ڌرتي + نروار = بيان] ڌرتيءَ جو علم – ڀون وِديا – جاگرافي – جُغرافي.

– **ڌرتي ڪرِي نه ڪوڙڻُ:** لڳاتار ڊوڙندو رهڻ – ڪٿي به نه ويهڻ – ڪٿي به ٽِڪُ نه پَچڻُ – ساندهه مُسافري ڪرڻ – تمام تکڙو ڊوڙڻ – منزل جي پرواهه نه ڪرڻ.

● **ڌُرپَتَ:** ث. [هه] راڳ جو هڪ قسم. ڳائڻ جو هڪ ڍنگ – ڌُرپَدُ. هندي شعر جو هڪ قسم (جنهن ۾ ۳۲ پَد ٿين).

– **ڌُرپَتَ ٻڌائِڻُ:** ڪُتو جواب ڏيڻ – آڏو اُبتو جواب ڏيڻ – سِڌي ٻڌائڻ – ڪري ڪري ڳالهه ڪرڻ.

– **ڌُرپتِي ج ڌُرپتِيُونْ:** ث. [سن. ڌُرپَدَ] دوهي جو هڪ قسم. ست سُري – نِپِٽِي (ڪاوڙ ۾ چئبو آهي).

● **ڌُرپَتُ ج ڌُرپَتَ:** ذ. آئينو – آرسي – درسني – ٽِڪَ. جيئن ”ڪوتل قابل وٽ، ويهي ڪر وصالُ، چڏ ميا جو مامرو مَست ٿِئو ڪر مالُ، ڌوئي ڌرپت جان ڪري، ساهه سينگارڻ سالُ“. (جلال).

● **ڌُرپَدُ ج ڌُرپَدَ:** ذ. [هه] راڳ جو هڪ قسم (جنهن جي هر هڪ مصرع ۾ ۳۲ رڪن ٿين) – ڌُرپَتْ. ڳالهه جو هڪ ڍنگ (جنهن ۾ پهرينءَ مصرع کي بار بار ڳائجي).

● **ڌرِ ڌپ(ل):** ث. ماٺ ــ گهُٽ – ٿَهر – سانت.

● **ڌُرِڙِي ج ڌُرِڙِيُونْ(ت):** ث خوف – هراس – ڊپ ڀؤ – ٿڌو ساهُ – سيسڙاٽ.

● **ڌرسرِ:** ذ. [ڌهسنامي جو لفظ] ڌرتي مٿان – زمين تي.

● **ڌرْمُ ج ڌرْمَ:** ذ. [پرا. ڌمَّ. سن. ڌرْمَا. ڌرْ = جهلڻ، پڪڙڻ] ويساهه – پَنٿُ – مَتُ. انصاف – ريت – رسم – پَرِ. وڙُ – ٿورو – دانُ پُنُ.

– **ڌرْما ڌرْمِي:** صفت. قَسماقسمي – قَسم سان. بلڪل سچ – انصاف موجب.

– **ڌرمُ اَوْتارُ ج ڌرمُ اَوْتارَ:** ذ. [سن. ڌرم + اوتار = پرچار ڪندڙ] ڌرم جو پرچارڪ.

– **ڌرْمائِتو ج ڌرْمائِتا:** ذ. صفت. ڌرمي – مذهبي. خداپرستيءَ وارن اخلاقن ۾ ــ پاڪائيءَ واري نموني ۾.

– **ڌرْمائُو ج ڌرْمائُو:** ذ. صفت. ڌرم وارو – ڌرم جو – دان ۾ ڏنل. بنا پئسي – مفت.

– **ڌرمُ بِگاڙڻُ:** ويساهه وڃائڻ – بڇڙا ڪم ڪرڻ.

– **ڌرمُ پالُ:** ذ. صفت. خيرات ڪندڙ – داني پُرشُ – سخي.

– **ڌرمُ پَتْنِيُ ج ڌرمُ پَتْنِيُون:** ث. [سن. ڌرم + پتني = زال] زال – جوءِ ــ گهرواري.

– **ڌرمَ جا ڌِڪا کائِڻُ:** ڀٽڪڻ – رُلڻ – دربدر ٿيڻ. لِڪيو لوڙڻ.

– **ڌرمَ جو پُٽُ:** ذ. گود جو پُٽْ پُٽيلو.

– **ڌرمُ جو پيءُ:** ذ. دين جو پيءُ.

– **ڌرمُ چارِي:** ذ. صفت. ڌرمي – نيڪ.

– **ڌرمُ ڏَنَڻُ:** ضمير جي سڏ تي مرڻ – اندر واري جي حڪم تي جان ڏيڻ. ڪنهن جي سچي نصيحت يا هدايت پويان مرڻ.

– **ڌرمُ ٻوهو ج ڌرمُ ٻوها:** ذ. صفت. ڌرم جو دشمن.

– **ڌرمُ راجُ:** ذ. عادل ۽ منصف بادشاهه – عدل ۽ انصاف واري حڪومت.

– **ڌرمْ رِيت:** ث. مذهبي رسم.

– **ڌرمْسالُ:** ث. [سن. ڌرم + شال = جاءِ] خيراتي گهَرُ – ڌرمشالا – مسافرخانو – سراءِ ــ گرونانڪ جي فقيرن جي رهڻ جي نهيل جاءِ ــ آشرمُ – آستانو.

– **ڌرمْ سِيا ج ڌرمْ سَيائُونْ:** ث. ڌرمي ادارو.

– **ڌرمْ شَاستِرُ ج ڌرمْ شَاستِرَ:** ذ. [سن. ڌرم +شاستر> شاس = سيکارڻ] هندن جي مذهبي اصولن جا ڪتاب.

– **ڌرمْ شَالا ج ڌرمْ شَالائُونْ:** ث. [سن. ڌرم + شالا = جاءِ] خيراتي گهر – مسافرخانو – خيراتي سراءِ ــ ڌرم سالا.

– **ڌرمْ ڪَرڻُ:** نيڪي ڪرڻ. خيرات ڪرڻ – ثواب جهڙو ڪم ڪرڻ.

– **ڌرمْ گيانِي ج ڌرمْ گيانِي:** ذ.صفت. ڌرم جو عالم – پَنڊِتُ.

– **ڌرمِي ج ڌرمِي:** ذ. صفت. ڌرمائتو – ڌرم جو – ڌرم سان واسطو رکندڙ. ڌرم ڪندڙ. عادل – سچار – سخي – داني.

Gul Hayat Institute

• **ڏرماهي ج ڏرماهيُون:** ث. مني پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ڄڻي ڪارڙي، پيٽ ڳاڙهو ۽ ڊيگهه اٽڪل ٻه فوٽ).

• **ڏرُن ج ڏرنيُون:** ث. [سن. ڌر = ڌرتي] ڌرتي – پڙهءِ – زمين – پٽ – ميدان. مُلڪ – ديش. جسم – ڌڙ – بدن – ديهِي.

• **ڏرُن ڏرڪڻ:** بدن ڌڪڻ – جسم ڌڪڻ.

• **ڏرڻ ج ڏرڻيُون:** ث. جان – جسم – جند – ڌرن.

– **ڏرڻ ڌڪڻ:** بدن ڪنبڻ – جسم ڌڪڻ – ڏجڻ – هراسجڻ.

• **ڏرڻ:** مصدر. [سن. ڌر = رکڻ] رکڻ – هيٺ لاهڻ – هيٺ رکڻ. سانڍڻ – بچائڻ. سنڀالڻ – پالڻ. روڪڻ – جهلڻ – منع ڪرڻ. ٽِڪڻ – رهڻ – ٺهرڻ – ترسڻ. سهڻ – جالڻ – جتاءِ ڪرڻ. قابو رکڻ – دٻائڻ. جمائڻ – ويهارڻ. ڪيرائڻ – ڊاهڻ – ليٽائڻ. وجهڻ – مڙهڻ.

• **ڏرڙو ج ڏرڙا:** ذ. وِهڪَ – بيٺڪ – نِشست. ڪُٻ ڪوڙ وهڪَ. ضدّ – هوڏ – بحث (ت).

• **ڏرڙو ڏيڻ:** ڏرڙو مارڻ.

• **ڏرڙو مارڻ:** ڪنهن گهرجي لاءِ ڪنهن جاءِ تي هڪ هنڌ ڄمي ويهڻ. زمين تي ڪپ ڪوڙي ويهڻ. – پنڊي ڪرڻ – ترپيڙ ڪرڻ – چڪ تاڻ ڪرڻ – ضد ڪري ويهڻ. هوڏَ ٻڌڻ (ت).

• **ڏرو ج ڏرا:** ذ. [سن. ڌار] آڏاڻي جي لَٺ. ڦيٿي جي سَرائي – شيخ – سيخ – لَٺ – ڏنڊو. ڪامر – ڏاسو – لڙهو. بيل گاڏي جي منجي جو پنيون پاڳو (ت). صفت. بهادر – پهلوان – طاقتور – سورهيه (ت). جوارين جي اصطلاح ۾ بيوقوف – ٻڌو – جاهل (ت).

• **ڏرو ج ڏرو:** ذ. [سن] قطب – زمين جي اُتر ۽ ڏکڻ وارو نقطو. قطب تارو – ڏرو تارو.

• **ڏري:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهه ضلعي ۾).

• **ڏري ج ڏريُون:** ث. [سن. ڌُرا] محورُ. لوهه جي سيخ جنهن تي ڦيٿو ڦري – ڌري.

• **ڏريا ملار:** ذ. هڪ راڳڻي جو نالو (جا مينهن وسڻ کان اڳ ڳائبي آهي).

• **ڏڙ:** ث تندُ. ڪمربند – سندرو. چيلهڪي. پيٽ – پٽو – خُردم.

• **ڏڙ ج ڏڙ:** [سن. ڌَڙو = ڌڙ. ڌڙ = جهلَڻُ] سر کان سواءِ بدن – ڌيڙي – ڌڙ – پيڙ – لوٿ. لاش – جسم – بدن – بت. [سن. ڌٽ] تورو – وزن – ماپو – پيمائش – ماڻ – پيمانو. گوڙ – آواز – ڏڏڪار (پاڻيءَ جو).

– **ڏڙ لائڻ:** گوڙ لائڻ – ڪڙڪو ڪرڻ (پاڻيءَ جو).

– **ڏڙوائي ج ڏڙوايون:** ذ. صفت. ڏڙو ڪندڙ – ماڻ ڪندڙ – اناج ماپيندڙ – تور ڪندڙ.

• **ڏڙ ڏڙ:** ظرف. يڪدم – اُمالڪ. ڪنهن شيءِ جي لڳاتار ڪرڻ يا ڪُٽڻ جو آواز. هڪبئي جي مٿان.

• **ڏڙام:** ذ. (آواز). ڪنهن ڳري شيءِ جي ڪرڻ جو آواز. جيئن "هو ڏڙام ڪري اچي هيٺ ڪريو."

• **ڏڙڏڙ:** ث. ڌَڪ ڌَڪ (دِل جي) دل جو آواز – هلڻ جو آواز. ڌَٻ ڌَٻ.

– **ڏڙڏڙ ڪرڻ:** ڌَڪ ڌڪ ڪرڻ.

• **ڏڙڪ ج ڏڙڪون:** ث. ڌيسارو ڌانهن ويندڙ مال – رَلي ڌُپر (ث).

• **ڏڙڪڻ:** مصدر. [سن. ڌَر = ڌُڏڻ] ڌڪ ڌڪ ڪرڻ – ڌهڪڻ (دل جو). ڌڪڻ – ڪنبڻ – ٿَرٿَر ڪرڻ – رڙڻ – ٿَر ڪَڻ – ٿَرڪڻ. ڌُڏڻ – لُڏڻ – تَڙپڻ – بيقرار ٿيڻ. ڊپ ۾ پرجڻ – ڏجڻ. سُپ ۾ اَن وجهي ڇنڊڻ – اُنڌڙڻ. ڌهلڻ. خوف کائڻ.

– **ڏڙڪ ج ڏڙڪون:** ث. ڦتڪو – بيقراري – لوچ – تڙپ – آند ماند. ڊَپُ – خوف. ڀؤ.

– **ڏڙڪو ج ڏڙڪا:** ذ. دل جو ڌَهڪو دل جو آواز – ڌَڙ ڌَڙ – ڌڪ ڌَڪ. ٺپو – تڙڪو – ڌوڏو – لوڏو – لرزش. ڊيجو – خوف – هراس – ڊپ.

– **ڏڙڪي ج ڏڙڪيُون:** ث. اڳڙين جي ٽڪرين مان نهيل رلي – گودڙي – رلي.

• **ڏڙڪ ج ڏڙڪَ (ل):** ذ. باهه جو مچ – آڙاهُ – ڀڀڙ.

• **ڏڙلو ج ڏڙلا (ل):** ذ. گهوٻي – غبن – خيانت – ٺڳي.

– **ڏڙلو هڻڻ:** گهوٻي هڻڻ – ٺڳي ڪرڻ.

• **ڏڙو ج ڏڙا:** ذ. [سن. ڌرا] ٽولي – جماعت – جٿو – ميڙ. [سن. ڌٽ = وزن] بوجهو – بار – تور – تورو – ماڻ – پيمانو (جو اڪثر اڍائن. پنجن. ڏهن ۽ ويهن سيرن جو ٿئي). پنج سير ڏڙي. هڪ پيرو تورڻ لاءِ ساهميءَ ۾ وڌل تورا – بار جي تور. تارازيءَ ۾ هر هڪ واري جي تورڻ جي ماپ. جيئن "هڪ ڏڙو ٻه ڏڙا، پنج ڏڙا وغيره". اڌ مڻ جو ڌاڻ (ت). ڳاهيل اَنَ جو (صاف

Gul Hayat Institute

تيل يا اڻ صاف) ڍِڳُ – ڪوڙُ – انبارُ.

– **ڏڙا تورڻُ:** مقرر تيل ڏڙي موجب تور ڪرڻ.

– **ڏڙو ٻڌِيْ ٻيهَڻْ:** وارو وار ڪرڻ – وارا لائڻ – سَنْبرِيْ بيهڻ – مقابلو ڪرڻ.

– **ڏڙو ڍڪِڻُ (ت):** اَنَ جي ڍِڳ مٿان گاھ يا ٽـوئو وجهڻ.

– **ڏڙو ڪَـرَڻُ:** ساهميءَ جي ٻنهي پُڙن ۾ ڪو وزن وجهي پورو ڪرڻ. ڳاهيل اَنَ ڳڏ ڪري رکڻ.

– **ڏڙِيْ ج ڏڙِيُونْ:** ث. پنجن سيرن جو وزن (اڍائي سيري ۽ ٽـِ سيري بہ ٿئي).

• **ڏُڙو ج ڏُڙا:** ذ. صفت. وڏو ماڻهو – اڳواڻ – شاهوڪار – امير – مُکي – رئيس – وڏيرو – سردار – نواب – حاڪم – خاص. معتبر. مکيہ – وڏو – خاص. هڪجهڙو – مَٽُ – ثاني – ٻرو – ڏِنگو – معاملائي – ڦَڏائِي.

• **ڏڙْوائِي ج ڏڙْوائِيْ:** ذ. صفت. [سن. ڌَٽْ] ڏڙي وارو – ڏڙو ڪندڙ. (اَنَ جي) تور ڪندڙ – تور وارو – تورارو. وزن ڪندڙ – مَئِيندڙ – ماڻ ڪندڙ – ماپيندڙ. ٻٽئي ڪندڙ – ٽوپي سان اَنَ مَئِڻ وارو.

• **ڏڙْهَـڙَ:** ث. درياءَ جي ڀِـڪنِ ڪـرَڻ جو آواز. جيئن. ”ڏڙهڙ ڏونس درياءَ ۾، جت موج ڪري مهراڻ“ (ٻيلا).

• **ڏڙْهيـرَ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏڙِيْ ج ڏڙِيُونْ:** ث. [سن. ڌَٽڪا] ڪپڙي جي رنگين ڪنار – ڪناري – ٻاهريون رنگين پٽو – ڪورَ. [سن. ڌَٽِ = ڏَڙِيْ] پنجن سيرن يا اڍائي سيرن جو وَٽُ – تورو – ماڻ – وَزْنْ. زور واري لت – زورائتو ڏَڪُ. ڏَڙَ – هُل. بکيڙو – گجگاٽ – گوڙ. جيئن ”سارنگ سنبهي آيو، ڏو ڏو ڏمر ڏڙيون“ (اشرف شاهہ). ڳاهيل اناج جي ڍِڳي (ت).

– **ڏڙِيْ ٻڌَڻُ:** گوڙ ڪرڻ – هل بکيڙو ڪرڻ. گوڙيون ۽ گجگاٽ ڪرڻ. جيئن ”اصل ٻيدل ڪي دم دم دل تي، درد ٻڌي آهي ڏڙي“ (ٻيدل).

– **ڏڙِيْ ڏَمَالَ ٻڌَڻُ:** هر هر اچڻ. وري وري چوڻ – بڪ بڪ لائي ڏيڻ – مٿو کائي وڃڻ – وڏا واڪا ڪرڻ.

– **ڏڙِيُون لائـڻُ:** زورائتا ڏڪ هڻڻ.

• **ڏُڙِيْ ج ڏُڙِيُونْ (ت):** ث. وسڪارو – ڏوڙِيو – وِرڪا.

– **ڏُڙِيْ مَچائـِڻُ:** وسڪارو لائڻ. جيئن ”گارين جي ڏُڙي مچائي ڏنائين.“

• **ڏڙِيلُ ج ڏُڙِيلَ (ت):** صفت. ٿُلهو – متارو – اَڏيڪُ.

– **ڏُسِڙِ ج ڏُسِڙِيُونْ:** ث. [سن. ڌوسَر] ڏوڙِ – ڌُڌ ڙِ – مِٽي – دَزَ – ڊِسَ – غُبار.

– **ڏُسِڙِ ۾ پير هڻَڻُ:** ٽٽائڻ – بهانا ڪرڻ – انڪار ڪرڻ.

• **ڏُسو ج ڏُسا:** ذ. [سن. دورْش = اُن جو ڪپڙو] اوني ٻرت سان ٻريل ڪپڙو (جو ڪلهن تي رکجي) شالَ – چادر – اوڍڻي – دُشالو – بوڇڻ – بوڇڻي – ٽـوال – دُشو.

• **ڏڪُ ج ڏڪَ:** ذ. [سن. ڌڪ] مُڪَ – مُٺِ – ٻڌي هٿَ جو ڌَڪُ. ٽونشو ڦهڪو – سَٽِڪو. ٽوڪر – ٽينس – چِپيٽَ – ڀچاڙَ ٽوڪَ – ٽَڪَـرُ. زخم – ڦَٽُ – رَهْڙَ – گهاءُ. صدمو – نقصان – ڇيهو – زيان – تاوان. قسمت جو موچڙو – بربادي – نااميدي.

– **ڏڪُ اَچَڻُ:** صدمو پهچڻ – نقصان پوڻ.

– **ڏڪُ جهلائـِڻُ:** ٻيڙيءَ وارن جي اصطلاح ۾ ٽارڻ – پري ڪرڻ – باز رکڻ – دور ڪرڻ.

– **ڏڪُ جهَلَڻُ:** وارُ جهلڻ – مارَ يا چپيٽ جهلڻ. پاڻ ٻرو ٿيڻ. نقصان برداشت ڪري وڃڻ.

– **ڏڪِرُ ج ڏَڪـِرَ:** ذ. صفت. ڏڪُ هڻندڙ – ويڙهاڪُ.

– **ڏڪُ کائِڻُ:** ڌِڪو کائڻ. سيکت ملڻ. نقصان ۾ پوڻ – ٽوٽي ۾ اچڻ.

– **ڏڪْ لَڳَڻُ:** هرج پوڻ – نقصان پوڻ. بي عزتي ٿيڻ – صدمو پهچڻ.

– **ڏڪْ مُٺْ:** ث. ڌَڪُ مُڪَ – ڇَنبو ٻُجو – ٺُڪ ٺَنْبَـڙُ – هٿو پائي مارڪُٽ. چِڪري – ماراماري – لڙائي – ٽيهو ٽونْشو. ڇِڪَتاڻ.

– **ڏڪُ نہ جهَلـَڻُ:** جٽاءُ نہ ڪرڻ – پُورائو نہ ڪرڻ – مقابلو نہ ڪرڻ – برابري نہ ڪري سگهڻ.

– **ڏڪُ هڻَڻُ:** مُڪَ هڻڻ. مارڻ – ڪُٽڻ. ڳجهارت يا بيت جي ڀڃڻ لاءِ ڪجهہ نہ ڪجهہ چوڻ.

• **ڏِ ڪَ ج ڏِ ڪُونْ:** ث. اڳتي زور – دَٻَ – اُڇِلَ – ڏَمَ – لوڌ – تَڙَ – تيلهو – ٽيلهو.

– **ڏِڪ ڏِ ڪَانْ:** ث. دَٻ دَٻان – ٽيلهہ ٽيلهان – ڪُلهي گَسَ – ڌَنَ – ڌُمانْ.

• **ڏِڪُ ج ڏِڪَ:** ذ. ڌِڪو – تيلهو – لوڏو – اڏيڙو – اُڇِلَ – تاٻو – ڦهڪو. [سن. ڌشهہ = زخم] ڦَٽُ – چوٽَ – زخم.

Gul Hayat Institute

- **ڏِڪارڻُ**: مصدر. [سن. ڏِ ڪَ = ڏِ ڪارڻ] نفرت سان پري ڪرڻ — بڇان آڻڻ — نفرت ڪرڻ. لوڏڻ — تڙڻ — هڪالڻ — ڏِڪڻ — ٻاهر ڪڍڻ — پري ڪرڻ — نيڪالي ڏيڻ. نہ ليکڻ — ڪين جهڙو ڄاڻڻ.
- **ڏِڪارَ ج ڏِ ڪارُونْ**: ث. نفرت — لعنت — ڦٽڪارَ — نِندا — ملامت — لوڏَ — تَڙَ. عتابُ — ويڙ — مهڻو — ڏوراپو — طعنو. پاراتو — ٻِٽَ — سراپ.
- — **ڏِڪارَ ڪَرَڻُ**: نفرت ڪرڻ — بُڇان ڪرڻ — ڪراهت ڪرڻ. هڪالڻ — ڪڍڻ — ٽارڻ — ڏِڪارڻ.
- — **ڏِڪارِيلُ ج ڏِڪاريَلَ**: ذ. صفت. ڏِڪاري ڪڍيل. نفرت لائق — بڇڙو. لوڏيَل — تڙيَلُ — هڪاليلُ.
- **ڏِ ڪامڻُ**: مصدر. ڀڄي پوڻ. تباهہ ٿيڻ — برباد ٿيڻ — ستياناس ٿيڻ — ٻيڙي ٻُڏڻ — ويران ٿيڻ — ناس ٿيڻ. پوئتي پوڻ — ڏيوالو ڪڍڻ — نادار ٿيڻ.
- **ڏڪاٺُو ج ڏڪاٺا**: ذ. صفت. ڪنهن ڏَڪَ سان ڀڳل — ٽُٽل ڀُورُ ـ شڪست. ڏڪ لڳل. ڏڪيل — زخمي — گهائل. برباد — ڇِٽُ — ناسُ. پوئتي پيل — ڏِڪاٺيل.
- **ڏڪاءُ ج ڏڪاءَ**: ذ. [سن. ڏمر] ڪنهن ڳري شيءِ جي هيٺ ڪرڻ جو آواز وڏو آواز — ٺَڪاءُ ڦهڪو. بندوق يا توب جو ٺڪاءُ. ڏَپُ — خوفُ. انديشو — خطرو — هراس — ڏَرُ.
- **ڏِ ڪائِڻُ**: مصدر. ڏِ ڪا ڏيئي ڇڏڻ — هڪالڻ — هٽائڻ — پري ڪرڻ.
- **ڏڪ ڏڪ**: ث. [سن] دل جي هلڻ جو آواز — دل جي حرڪت — ٺَڪْ ٺَڪْ ڏَڙْ ڏَڙْ. زور سان ڊوڙڻ جو آواز — ٽَڦ ٽَڦ ـ ڏٻ ڏٻ — ڏڦن ڏڦن.
- **ڏڪْ ڏَڪْ ڪرڻ**: ڏڙ ڏڙ ڪرڻ.
- **ڏڪْ ڏَڪْ ڪَرِي وَٺڻُ**: جلدي ڪم پورو ڪري وٺڻ.
- **ڏڪ ڏڪِيْ**: ث. دل جي چال. لرزش — ڏَڪِٽِيْ — ٿَڙْڪِٽِيْ.
- **ڏڪَڙُ ج ڏڪَڙَ**: ذ. صفت. ٻاتو ڳالهائيندڙ — ٻاتو — هَڪَڙُ — هَڪِلو.
- **ڏُڪَڙَ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (ت). تعلقي ڪوٽ ڏيجي، ضلعي خيرپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو. ڏُڪَڙُ ج ڏُڪَڙَ: ذ. [سن. ڏُو = ٻہ + ڪُنْڊ = ٿانءُ] ساز جو هڪ قسم. هڪ پاسي واري پکواز — طبلو.
- — **ڏُڪَڙُ ٿِيَڻُ**: ٿلهو ٿيڻ — بدن ۾ ڀرجي وڃڻ.
- — **ڏُڪَڙَ تي آٽو لَڳَڻُ**: معاملو مچڻ — جهيڙو ٿيڻ. پکواز جي آواز کي جهڪي ڪرڻ لاءِ اٽو هڻڻ.
- — **ڏُڪڙَ کي آٽو لائِڻُ**: جهيڙو وڌائڻ — جهيڙو شروع ڪرڻ — ڪوبہ ڪم شروع ڪرڻ.
- **ڏَڪِڙڻُ**: مصدر. ڏَڪَ هڻڻ. ٽريا ڪڙڪِيءَ کي مترڪي سان ڏڪ هڻي سرڻُون يا هَڪَڙ ڪرڻ. اُڪريءَ ۾ چانور وجهي مُهريءَ سان ڪُٽڻ — ڇَڙڻ — ڪُٽڻ.
- **ڏَڪِڙو ج ڏڪِڙا**: ذ. ٽامون ۽ جست گڏي رچائي ناهيل ريهہ. ٽامي ۽ پتل جي برتن کي ريهہ ڏيڻ لاءِ جست ۽ ٽامي کي ملائي ناهيل ڀُورو يا ريهہ.
- **ڏَڪَڻُ**: مصدر. ڏڪ هڻڻ — زخمي ڪرڻ — گهائڻ — واڍوڙڻ (نانگ کي).
- **ڏِڪَڻُ**: مصدر. [سن. ڏِڪ] ڏڪو ڏيڻ — ٺيلهو ڏيڻ — ٺيلهڻ — اڳتي. هلائڻ — ڀِيلِڪَ ڏيڻ — ٺُلَ ڏيڻ. پري ڪرڻ — لوڏڻ — ڏَڪارڻ. نفرت يا بڇان آڻڻ.
- **ڏَڪو ج ڏَڪا**: ذ. ڏِ ڪو — بندر تي جهاز جي بيهڻ ۽ مال لاهڻ جي جاءِ. اسٽيشن تي بار گاڏن مان مال لاهڻ جي جاءِ. ٿَلهو — پليٽ فارم.
- — **ڏڪي تي آڻِڻُ**: جهاز يا ريل کي مال لاهڻ واري هنڌ تي بيهارڻ — بندر تي آڻڻ — پليٽ فارم تي آڻڻ.
- **ڏڪو ج ڏڪا**: ذ. [سن. ڏِ ڪْ = ٺيلهو] ٺيلهو — ٺيلهو — لوڏو. وار — ڦيٽَ — ٺوڪَ — چوٽَ. جهڙپ — سَٽَ. صدمو — ضرب ڪاري. نقصان — ٽوٽو — موڙي گهٽتائي.
- — **ڏِڪا ڏُومانْ ڪَائِڻُ**: ڏڪ ڏاڪڙا ڏسڻ — ڏڪا ٿاٻا کائڻ — دردر ڀٽڪڻ — بيحد تڪليفون سهڻ — دنيا جون لاهيون چاڙهيون ڏسڻ. تجربو حاصل ڪرڻ.
- — **ڏِڪا کائِڻُ**: ٿاٻا کائڻ — رُلڻ — آواره گهمڻ — ڀٽڪڻ.
- — **ڏِڪو ڏِيڻُ**: لوڏو ڏيڻ — ٺيلهو ڏيڻ — نقصان رسائڻ — ٽوٽ وجهڻ.
- — **ڏڪي وَهِيْڻُو**: ذ. صفت. ٽورڙي ڏڪي تي جهٽ ڪري پوندڙ — ضعيف — ڪمزور — پيرسن.
- **ڏُڪو ج ڏُڪا**: ذ. ٿُلهي لٺ — ٻانٺو — ڏنڊو — سؤنٽو. رخ تي

Gul Hayat Institute

ورتل نالو. اوت تي ڏنل اهڃاڻ - تَڪ - اٽڪل - تَلَ - انومان - قياس. سوراخن ڪڍڻ جو اوزار.

- **ڏڪائي ج ڏڪائي:** ذ. صفت. ڏڪي وارو - ڏڪا هڻندڙ - لٺ باز - ڏنڊائي - ڏنڊي باز - ويڙهاڪ - جهيڙاڪ بنا سوچ ويچار جي ڳالهائيندڙ - گشائي - ڏڻائي - ٻٽاڪي. اٽڪل روءِ ڪم ڪندڙ - انومائي - اٽڪلي.

- **ڏڪو ڪٽڻ:** ڏنڊو ڪٽڻ - لٺ ڪٽڻ - طرفداري ڪرڻ - پاسو وٺڻ. "ڳالهه ڪجي الله لڳ، ڏڪو ڪٽجي ياءِ لڳ."

- **ڏڪو هڻڻ:** ڏنڊو هڻڻ - سوٽو هڻڻ - لٺ هڻڻ - گهوباٽو هڻڻ. تَلَ ڪرڻ - ڪٽ ڪرڻ. اٽڪل روءِ چوڻ - تڪ ٻڌڻ. اٽڪل ڪرڻ - اندازو ڪرڻ. سلڻ - ٻڌائڻ (پرولي). بنا ويچار جي چوڻ - رخ تي نالو وٺڻ. غلط جواب ڏيڻ.

- **ڏڪڻي ج ڏڪڻي:** ذ. صفت. ڏڪو هڻندڙ - ڏڪائي - ڏنڊئي.

- **ڏڪي بازُ ج ڏڪي باز:** ذ. صفت. ڏنڊي وارو - ڏنڊو هڻندڙ - ڏڪائي.

- **ڏڪي بازي ج ڏڪي بازيون:** ث. ڏنڊن سان ويڙهه - ڏنڊي بازي - لٺين سان جهيڙو - چڪري - مارا ماري - مارڪُٽ - ويڙهه. اٽڪل روءِ ـ تخميني - اندازاً.

- **ڏڪي بازي هڻڻ:** ڏنڊن سان جهيڙو ٿيڻ - مارا ماري ٿيڻ - چڪري لڳڻ.

- • **ڏڪڻي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

- • **ڏڪيڇو ج ڏڪيڇا (ڪ):** ذ. ٻارن جو هُل - ڌمچر - گوڙ - گهمسان - مستي.

- • **ڏِڪيل ج ڏِڪيل:** ذ. صفت. [سن. ڏڪرِتُ] ٽيلهي ڪڍيل - ڏِڪي ڪڍيل - تڙيل - بيڪار - نڪمو.

- • **ڏِڪيلڻ:** مصدر. ڏڪو ڏيڻ - ٽيلهڻ - ٽيلهڻ - ريڙهڻ - سيرڻ.

- • **ڏڪلُ ج ڏڪل:** ذ. ڍِڳ - ڍير - ٿهو - ستو.

- • **ڏگَ ج ڏگون [سن. دگت = ڏکيل]** باهه جي تپش. باهه جو مچ - آڙاهه. ذ. صفت. ٿلهو - متارو - مواڙُ (ت).

- • **ڏگانا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

- • **ڏگائڻُ:** مصدر. [سن. ڏگَ = ڏکڻ] ڏکائڻ. جلائڻ ٻارڻ - پچرائڻ.

- • **ڏگڙُو (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

- • **ڏگڙُ ج ڏگڙ (ت):** ذ. صفت. ڦڙت - چالاڪ - طاقتور. احمق. لُچ.

- • **ڏگڙو ج ڏگڙا:** ذ. صفت. فاحشه عورت جو يارُ - سينڍو. ٿلهو - متارو - مواڙ (ت). بيوقوف - جاهل - اٻوجهه - بي سمجهه (ت). ٻين ماڻهن جو مال ۽ دولت زبان جي چالاڪيءَ سان هضم ڪندڙ.

- • **ڏگلَ ج ڏگل:** ذ. ڍِڳ - ڍيرُ - انبوهه - ڪوڙُ - ڍِڳي - ستو - ٿهو (پئسن جو).

- • **ڏگڻ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

- • **ڏگڻُ:** مصدر. [سن. ڏگَ = ڏگڻُ] تجلي سان ٻرڻ - تجلو ڪرڻ - روشن ٿيڻ - چمڪڻ - ٽمڪڻ - ٻڪڻُ. باهه جو آواز (ڏگ ڏگ) ڪري ٻرڻ - جلڻ - سڙڻ - پچڻ - ڪامڻ - ٻرڻ. ڏکڻ. جيئن "ڪٽ ڪڙهي، لوهه ٻري، ڏُوڏا جت ڏگن" (شاهه). وڏو آواز ڪرڻ - گجڻُ - گوڙ ڪرڻ - وڏي سڏ ڳالهائڻ.

- • **ڏڳِي ج ڏڳيون (لس):** ث. گهٽي ڪنُوڻ.

- • **ڏ ڳَ ج ڏ ڳَ:** ذ. صفت. مضبوط - پڪو - پختو - سوگهو - قابو - سخت. قويُ ـ جُنگ - جبرو - جانٺو - ڏٽو مُٺو - ٿلهو - ٽوٽانگ - سنَرُ وَنَرُ - قداور - ڏوس. پهلوان - سورهيه - بانڪو - ٻلوان - بهادر - جوڌو - جوان. تمام ٿلهو - ڳرو - ڏگهو - لنبو.

- • **ڏِڳانو ج ڏِڳانا (ڪ):** ذ. هُلُ - گوڙُ.

- • **ڏِڳانو ڪيڏڻ (ت):** شاديءَ وقت هڪ رسم ادا ڪرڻ (جنهن ۾ گهوٽيتن کي ڪنواريتا اچڻ نه ڏيندا آهن ۽ رستو روڪي بيهندا آهن. گهوٽيتا اندر وڃڻ جي ڪوشش ڪندا آهن. پوءِ جيڪڏهن اندر وڃي نه سگهيا ته ڏنڊ ڏيندا.

- • **ڏِڳائي وارو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

- • **ڏِڳائي ج ڏِڳائي:** ذ. صفت. بندوق جو باروتُ ناهيندڙ - گندرف ۽ شورو گڏي باروتُ ناهيندڙ - دارون ناهيندڙ.

- • **ڏلائڻ:** مصدر. [سن. ڏوَل = ڏوئڻ] ڏُئارڻ (ڪپڙو وغيره) - ٻڌڻ.

- • **ڏلوٽ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد ۾).

- • **ڏمر:** ذ. ث. ڪرڻ جو آواز - ڦهڪو.

Gul Hayat Institute

• **ڏمَرَ ج ڏمَرُون:** ث. ٻانَس – ٻُوءِ ـ ٻُرِنءِ ـ ڏپَ – واسُ – ڏمَڪَ – ڇَٽَ. سُرهاڻِ ـ خوشبُوءِ ـ سُگَنڌ ـ زور – زبردستي – جَبُرُ – ڏاڍُ – دٻاءُ. خوف – خطرو – ڊَپُ. ڏڙڪو – دٻاءُ. چڙٻ – چڪ – سَٽَ – ڏٻ – اَثرُ – چپيٽ – مارڪُٽَ – مهميز – سزا.

• **ڏمر ج ڏمرُون:** ث. سوڙهائي – تنگي – ڪَش – ڇڪَ.

• **ڏُمَرَ ج ڏُمَرُون:** ث. [سن. ڏُوَمَر = دونهون] رَش – پيڙ – گوڙ – ڳاهَٽ – پيهَ – ڳپاگيهہ ـ انبوهہ. هُل – شور – گوڙُ – غوغاءُ – آواز – بغاغو. زور – ڇڪَ – ٽڪَرُ.

– **ڏُمر ڏرازيِ ڪَرڻُ:** پيار جون ڳالهيون ڪرڻ – قرب ۽ محبت ونڊڻ – روح رهاڻيون ڪرڻ.

– **ڏُمر ڏُما:** ظرف. ڇهڇٽي وارو – ٺٽ سان – ٽومانَ سان.

– **ڏُمَر لائڻُ:** گهڻو زور رکڻ. گهڙي گهڙي چوڻ – بڪواس ڪرڻ. تنگ ڪرڻ.

– **ڏُمَر مچائڻُ:** زور رکڻ. گوڙ ڪرڻ.

– **ڏُمَر هُئڻُ:** شور هئڻ – غوغا هئڻ. نالو هئڻ. ناموس هئڻ – شُهرت هئڻ – واڪاڻ هئڻ.

• **ڏُمرُ:** صفت. گهڻو – اٿاهُ – بي حد – تمام گهڻو – تمام وڏو. سخت. تکو. (ث) چيڙو – پڇاڙي – حد.

• **ڏما ج ڏمائُون (ت):** ث. چمڪو – چلڪو – تجلو – روشني. حشمت – رونق. ٺاٺُ ـ آڏمبَرُ.

• **ڏماچ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏماچُ ج ڏماچَ:** ذ. [سن. ديمچَہ] ڪيمخواب يا زربفتي ڪپڙو.

• **ڏماهائي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. ٺٽي قيصر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏماچُو:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم.

• **ڏماچوڪڙِي ج ڏماچوڪڙِيُون:** ث. ٽپَ ڪُڏ – نچڪو. گوڙ گهمسان – هُل هنگامو – شور. ٻارن جي ڊوڙ ڊُڪ ۽ گوڙ گهمسان – شور شَرَرُ – فساد – جهيڙو – ڪَروڌ (ت).

– **ڏماچوڪڙِي لائڻُ:** گهڻو گوڙ ڪرڻ – لَڙ ڪرڻ – فساد ڪرڻ – ڪروڌ ڪرڻ. هُل هنگامو ڪرڻ – کل مسخري لائي ڏيڻ.

– **ڏماچوڪڙِي مچائڻُ:** ڏماچوڪڙي لائڻ.

• **ڏماڏمُ:** ث. سَٽَ ڪُٽَ جو آواز – لڳاتار. ڏڪن جو آواز – ڦهہ ڦهہ – سَٽ.

• **ڏماڏُورُ:** ذ. وڏو ميڙ – انبوهہ – ڏڻ – عملو – اَٽالو – ڏمبلو. شانُ – پيڪو – ٽُومانُ – اَڏمبَر – چوچ – ٺاٺ – دبدبو. ڏامر ڏومر. ناهہ نوهہ. گجگوڙ.

– **ڏما ڏُور هُئڻُ:** وڏو ميڙ هئڻ – انبوهہ هئڻ. پيڪو هئڻ – دبدبو هئڻ.

• **ڏمارُ ج ڏمارَ:** ذ. آوازُ.

• **ڏمارَ ج ڏمارُون (ل):** ث. تمام وڏي. تمام ڳري. جيئن ”ڇوڪريءَ کي ايڏي ڏهاڙ پري ته نہ ڪٽاءِ.“

• **ڏماڪو ج ڏماڪا:** ذ. زور سان آواز – بم جو آواز – وڏو ٺڪاءُ (بندوق يا توب وغيره جو).

• **ڏمالَ ج ڏمالَوُن:** ث. [ع. دمار] ٽپَ – ڪُڏ – نچڪو. قلندري فقيرن جو ٽپڻ – نچڻ جو هڪ تار. شور گوڙ – هُل هنگامو. دهل جي وڄت جو هڪ تار. پيرن فقيرن جي درگاهن تي هڪ خاص واڄو.

– **ڏمالَ ڏِجَ رَکڻُ:** دهل تي ناچ ڪرڻ ۾ عجيب ڇهڇٽو پيدا ڪرڻ.

– **ڏمالَ ڪُٽڻُ:** سخت ڇٽ ڦٽ ڪرڻ – مارڪُٽ ڪرڻ.

– **ڏمالَ وڄڻُ:** مقرر ٽيل وقت تي نغارو وڄڻ (پيرن جي درگاهن تي).

– **ڏمالُون هڻڻُ:** آواز ڪرڻ – ٻانگون ڏيڻ – دَس هٽڻ – ڪُڪڙوڪو ڪرڻ.

– **ڏماليِ ج ڏماليِ:** ذ. صفت. ڏمال وڄائيندڙ فقير.

• **ڏمالڻُ:** مصدر. [سن. ڏمار = ڏَڪَ] ڏونڏاڙڻ – ڇاڇولڻ – لوڏڻ – ڏوڙڻ – ڏُوڏِڻ. مارڻ – ڪُٽِڻ – سَٽِڻ – لَتاڙڻ – سزا ڏيڻ. سخت ڳالهائڻ.

• **ڏمامُو ج ڏماما:** ذ. ننڍي دهل جو هڪ قسم – دمامو. خوشي ملهائڻ.

• **ڏمانُ ج ڏمانُون:** ث. [سن. ڏمانُ > ڏامر = تجمل] تجمَل – ڊانڊس – ٺَٺ – پيڪو. سوڀيا – جلوو – رونق. تيج – پرتاب – چِمڪ – ڏمَڪَ – تجلو – چمڪو – پڙڪي – جهلڪو – رَوش – صورت – مُهانڊو.

– **ڏمانُ لهِي وڃڻُ:** پنو لهي وڃڻ (مُنهن جو) – چمڪ ڇڏي وڃڻ – مايوسي وٺي وڃڻ.

• **ڏمائِي ج ڏمائِي (ڪ):** ذ. صفت. ٺڳ – دلٻائِي – دٻائي – مَڪارُ – فريبي.

Gul Hayat Institute

• **ڏمتَرُ ج ڏمتَرَ:** ذ. صفت. [سن. دَڪش] سياڻو – حريف – خبردار – سُڌير – عقلي – هوشيار – ڏاهو. چالاڪ – پَڙُ – چترُ – اٽڪلي – حرفتي – ڪيڏاري. ٺَڳُ – ڦورو – مڪّار. ٺُلهو – متارو (ل). جتاءُ ڪندڙ – جاتائو (ل).

• **ڏمتالُ ج ڏمتالَ:** ذ. صفت. [سن. ڏَونتالُ > ڏَنْ + دَنْتَ = شاهوڪار] شاهوڪار – پئسي وارو – مالدار – ڏنوندي – ڏاتار – هوندوارو – هٽ ڦاڙ. جُنگ – قوي – جاتو – جبرو – جاڏو – پڪو – جهالُو – سَڌَرُ – تُوتانگ – ٺُلهو – زتو – متارو – جتو – يتو – ڏَتو مَتو – ڏِڳُ – مُتڪو – ڏونسو – سَتَرُ وتَرُ – زبردست – مضبوط. بي ڊولو – بدزيبو – اڻ گهَڙيو.

• **ڏمڃ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏمڃرُ ج ڏَمڃرَ:** ذ. گوڙ – شور – هُل – لُٽَ – گهمسان – ٻائيتال – غوغاءُ – ڪڙڪو – هَلڙ – ماچانگ – هَنبَسُ – غلغلو – هلاچو – بڪيڙو – مَمَڻُ – خلل – ڏَمڃڪرُ.

– **ڏمڃرُ مچائڻُ:** گوڙ ڪرڻ – هُل ڪرڻ – شور ڪرڻ.

– **ڏَمڃڪرُ ج ڏَمڃڪرَ:** ذ. هُل – گوڙ – گهمسان – غوغاءُ – گڙٻڙ.

– **ڏمڃڪرِي ج ڏمڃڪرِيُون:** ث. هُل – گوڙُ – ڇهڇتو – رونق – رنگ.

• **ڏمُ ڏامي:** ذ. هُل – بڪيڙو – گوڙ – گهمسان.

• **ڏمَ ڏڙِي ج ڏُمَ ڏڙيُون (ت):** ث. ذوق شوق – زور شور – جوش خروش. تڪڙ – جلدي.

– **ڏُمُ ڏَڙِي لائڻُ:** ذ. ذوق سان ڪم ڪرڻ – دل لائي ڪم ڪرڻ. زور سان ڪم ڪرڻ – تڪڙ ڪرڻ. آنڌ مانڌ پيدا ڪرڻ – بيتاب ڪرڻ.

• **ڏمرُ ج ڏمرَ:** ذ. دهل جو هڪ قسم – مگر مانو.

• **ڏمڪَ ج ڏمڪُون:** ث. پيرن جو آواز – آهَٽُ. هلڪو آواز. ڏَپَ – ڇَتَ. بوءِ – بانس – واسُ – سُرهاڻ – سُڳنڌ – خوشبُوءِ. ڪلاڪ ڪن جي جهَڪَ.

• **ڏمڪُ ج ڏمڪَ:** ذ. لوهه جي تختي سان يا وزن دار شيءِ جنهن سان رستي جا پٿر ڪُٽجن يا هموار ڪجن – پٿرن پيچڻ جو اوزار.

• **ڏَمڪڻُ:** مصدر. ڊپ ڪرڻ – ڊڄڻ – خوف ڪرڻ – ڀؤ ڪرڻ – ڏَرُ ڪرڻ – هيسجڻ – ڌٻجڻ – سهمجي وڃڻ. انديشو ڪرڻ – اُڌڪو ڪرڻ. سُور ٿيڻ – اِيذاءُ ٿيڻ – سورَ جي سوٽ اُپڙڻ. آواز ڪرڻ – ڦهڪو ڪرڻ. اچڻ – اچي سهڙڻ – اچي رَسَڻُ. گهڙي ڪن بيهڻ – ترسڻ – ٺهرڻ.

– **ڏمڪَ ج ڏمڪُون:** ث. ڊپ – ڊڄُ – خوف – وحشت – ڀؤ – ڏَرُ. انديشو – اُڌڪو.

– **ڏمڪائِڻُ:** مصدر. ڊيڄارڻ – ڊپ ڏيڻ – هيسائڻ – ڌَٻائڻ – ڌڙائڻ – ڏمڪي ڏيڻ – ها ها ڪرڻ – چندڪيڻ – ڇينيڻ – ڇڙٻِڻ – ڏَمَ ڪيڻ – ڌَٻ ڪيڻ – دڙڪو ڏيڻ – اک ڏيکارڻ.

– **ڏمڪِجَڻُ:** مصدر. هيسجڻ – ڌَهِلجڻ – هيسجي وڃڻ – انديشو ٿيڻ – اُڌڪو ٿيڻ. وهم ٿيڻ. ڊڄڻ – خوف ڪرڻ.

– **ڏمڪِي ج ڏمڪِيُون:** ث. دڙڪو – داٻ – هاها ماشا – ڏَڪو – ڀيڪي – ڌڙاٽُ – تنبيهه – جُٽ – ڇِينْٻَ – ڇڙٻون. ڊَپُ – ڊاءُ – خوف – خطرو.

– **ڏمڪِي ڏِيڻُ:** دڙڪو ڏيڻ – هيسائڻ – ڊيڄارڻ – تنبيهه ڪرڻ.

• **ڏمڪيَاڻِي:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ڏمَلِي ج ڏمليُون (ل):** ث. حَشَرُ – واويلا – ماتم – گهوڙا گهوڙا.

– **ڏمِلِي مچائِڻُ:** حشر برپا ڪرڻ – واويلا ڪرڻ – شهر مٿي تي کڻڻ.

• **ڏمَڻِ ج ڏمڻِيُون:** ث. [سن. ڌمن] لوهارن جي هڪ اوزار جو نالو – باهه کي هوا ڦوڪڻ جو اوزار – ڌَنوَڻِ _ ڌَنوِڻِي – ڦوڪڻي. گهوڙي گاڏيءَ جو ڍَڪُ – ڇَتي.

– **ڏمڻِي ج ڏمڻِيُون:** ث. باجي جي هوا پرڻ جي پيتي – ڦڦڙن ۾ ساهه کڻڻ جي نلي – نبض.

• **ڏمَڻُ:** مصدر. [سن. ڌَمنْ] واءُ پرڻ – هوا ڏيڻ – هوا ڦوڪڻ – ڌنوڻُ – ڌئوڻ – زور سان ڌٻڻ – ڦُسڻ – وجهڻ – دٻائڻ. زور ڏيڻ – زور لائڻ – ڇِڪڻ. هلائڻ – چورڻ. وڃائڻ – وڃڻ. ڪوڙ ڪرڻ.

– **ڏمڻ ڏُمِي لائِڻُ:** ڀڄ ڀڄان لائڻ. ساندهه ڪَڪِ ڪرڻ. ڀڪو ڪنهن ڳالهه کي وٺڻ.

– **ڏمڻوارَ:** ذ. ڌنوڻ جي مهل – ڏمڻ جو وقت. جيئن [illegible] نءُ ڏنءُ ڏمڻ وارَ، اڄ پڻ آڳڙين جي" (شاهه). صفت. ڌَنوَ[illegible] ارو – هوا ڦوڪيندڙ – ڌَئيندڙ. هڪبئي پنيان ڏنءِ ڏ[illegible] ڏمڻ جو ڦهڪو – ڏماڏم.

• **ڏِمڻَ (ت):** ث. درياءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

Gul Hayat Institute

• **ڌمڻ:** مصدر. سوڙهو ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – ڪَشڻ – ڇڪڻ – ساهڻ – قابو ڪرڻ – پُختو ڪرڻ – ڏاڍو ڪرڻ – پڪو ڪرڻ.

• **ڌمڻ (ت):** ث. جُوئر جو هڪ قسم.

• **ڌموئِي:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڌميڇا:** اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو – ڌاميڇا.

• **ڌنُ ج ڌنَ:** ذ. [سن. ڌَن] چوپايو مالُ (ڍڳيون، مينهيون وغيره). ڌَنُ. نصيب – بخت – ڀاڳ. ملڪيت – ناڻو – دولت – مال – متاع – مايا – خزانو – دنيا – زر – اِملاڪ – ٽڪو – ٽُڪر – مُوڙي – پونجي – آجڪو – اُجهانگ – الهو تَلهو. (هن وقت "ڌن" معنيٰ دولت، پر اصل معنيٰ هئي "ڌڻ وارو يا مالدار" وري جڏهن سون ۽ چانديءَ جا سِڪا جڙيا ۽ ٻي ملڪيت ميڙڻ جو جسڪو پيدا ٿيو تڏهن "ڌن ۽ ڌڻ" لفظن جي معنائن ۾ ڦير اچي ويو يعني "ڌني" معنيٰ ڌن وارو يا شاهوڪار ۽ "ڌڻي" معنيٰ ڌڻ وارو يا چوپائي مال يا ٻي ڪهڙي به ملڪيت جو مالڪ). ٻارهن راسِيُن مان هڪ جو نالو. قوس – ڪمان. (ندا) جَس! شاباس! آفرين! واهه واهه! خوش رهه!

– **ڌن ڀاڳُ ج ڌن ڀاڳَ:** ذ. نيڪ بختي – خوش نصيبي – خوش حالي. (ندا) واهه واهه! شاباس! مرحبا!

– **ڌنترُ ج ڌنترَ:** ذ. صفت. دولتمند – ملڪيت وارو – شاهوڪار – مالدار – زبردست – زوراور – سرڪشُ.

– **ڌن ترِشنا:** ث. پئسي جي اُڃ – لوڀُ – موهُ – لالچ – حرصُ.

– **ڌن پتِي ج ڌن پتِي:** ذ. صفت. شاهوڪار – ڌن جو مالڪ – ڌن وند – دولتمند – دنيادار.

– **ڌن ڌِن:** ذ. صفت. دولتمند – اقبال مند – سڀاڳو.

– **ڌن لوڀ ج ڌن لوڀ:** ذ. ملڪيت ميڙڻ جو حرص – لالچ – طمع.

– **ڌنوانُ ج ڌنوانَ:** ذ. صفت. ملڪيت جو مالڪ – مايا وارو – مالوندُ – مالدار – شاهوڪار – غني – اميرَ – دولتمند. خداترس – نيڪ.

– **ڌنونتُ ج ڌنونتَ:** ذ. صفت. شاهوڪار – دولتمند.

– **ڌنوندُ ج ڌنوندَ:** ذ. صفت. ڌنوان – شاهوڪار – دولتمند.

– **ڌنِي ج ڌنِي:** ذ. شاهوڪار – دولتمند – دولت وارو.

• **ڌُنِ ج ڌُنون:** ث. [سن. ڌَوَنِ = آواز] هوا – واءُ – پوَن ـ باد. آواز. راڳ جو آواز – سُرُ – ڳائڻ جو هڪ خاص اصول. ڳائڻ جو نمونو. مکيه سُرُ [سن. ڌونمَ] ڳوڙهو ويچار – غورُ – غلطاني – اونهون خيال – ڳهري سوچ. ڪنهن هڪڙي ئي ڳالهه جو خاص خيال – هڪ طرفو رجحانُ – لاڙو – ڌيان – خيال – توجه – تصوّر – لڳاتار فڪر يا غور – مستي – بي خودي. مُراقبو – چلو – سرگرمي – اتساهه – شوق – اُدم – پڙڪي – فلڪَ. لنئو – عشق.

– **ڌُن ڌيانَ ۾:** ظرف. ڌيان ۾ مَحوَ.

– **ڌُنَ لائڻُ:** ڌيان ڏيڻ – مَحوُ ٿي وڃڻ.

– **ڌُنَ لڳڻُ:** ڌيان لڳڻ. لنئو لڳڻ. توجه ٿيڻ – خيال ٿيڻ.

– **ڌُنِي ج ڌُنيُون:** ث. هلڪو آواز – هڪ سرد راڳ – سُرُ – آلاپ. مستي. مُراقبو. پندڻ – پنڪو – برڙات – روجُ.

• **ڌنارُ ج ڌنارَ:** ذ. صفت. [سن. ڌَن = ڌَڻُ] چوپايو مال چارينڌڙ – ڌڻ وارو – ڌنار – ڌراڙُ.

– **ڌنارن جا هٿ لڳڻ (ت):** سزا کائڻ – لنيون جهلڻ.

• **ڌنار کُوري:** ث. گاهه جو هڪ قسم (سُرهو گاهه نازبوءِ جي ٻوٽي کان ننڍو ٻوٽو ۽ ڪِنِي کائيءَ جي پنن جهڙا پن).

• **ڌناسري:** ث. [سن. ڌَناشري] هڪ راڳڻيءَ جو نالو (مالڪوس راڳ مان). اُبتي سبتي ڳالهه – هٿ جي چالاڪي – ڪيڏ – اٽڪل.

• **ڌنج ج ڌنجون:** ث. لَتَ – دَز – ڌُوڙ – مٽي.

• **ڌنڌڪرُ ج ڌنڌڪرَ (ت):** ذ. صفت. [سن. گهَنَ = جهڙُ + ڇَڪَرُ = قيرو] مٿو قيرائي ڇڏڻ وارو – گهڻ ڳالهائو – بي وقوف – اڻ ڄاڻ – جاهل – چٽ.

• **ڌُنڌُ ج ڌُنڌَ:** ذ. [سن. ڌوندو = ڌنڌ] ميرُ – ميراڻ ـ ميرانجهه – مُنهن مير – اُجهندو – اونداهه – ڪاراڻ – ڀنپ – گهورُ. ڪوهيڙو – ڌونگر – غبار – لُڙ – لُڙات – چات – ماڪ. راتو – مٽي – دَز. اکين جي هڪ بيماريءَ جو نالو – نظر جي گهٽتائي – ڀُنجهه – جهانورائي. هُل – شور – گوڙُ – گهمسان. ظلم – انڌير – بيداد.

– **ڌُنڌارو ج ڌُنڌارا:** ذ. انڌارو – ميراڻ – ميرانجهه – اونداهي. ڌُوڙ جو طوفان – ڪوهيڙو – لُڙاتُ.

– **ڌُنڌ چڙهڻ:** رءُ چڙهڻ – اونداهي اچڻ. ڪا شيءِ نظر کان گم ٿيڻ. پردو چڙهي وڃڻ.

– **ڌُنڌڪارُ ج ڌُنڌڪارُون:** ث. اُونڌهه – ميراڻ. نظر جي گهٽتائي.

Gul Hayat Institute

گهٽ روشنائي. ڏُنڌُ – ڏُنڌارو.

– ڏُنڌُ ڪارُ ج ڏُنڌُ ڪارَ: ذ. ٿوري اونداهي – اونڌهه – انڌوڪار – ڪاراڻ. ڌوڙ جي طوفان جي ميراڻ – آسمان ۾ ڪارو ڏُنڌ – غبارُ – لٽرات. گهٽتائي. گهٽ روشنائي. گوڙ – شور.

– ڏُنڌِلو ج ڏُنڌِلا: ذ. اُونڌهه – انڌيرو – تاريڪي صفت. ڏونهين جهڙو غير شفاف – ميرو.

– ڏُنڌُ مچائڻ: شور هُل ڪرڻ. ظلم ٻاري ڏيڻ.

– ڏُنڌڪارُ ج ڏُنڌڪارَ: ذ. مٽيءَ جي طوفان سبب ٿيل گهاٽي اونڌهه – انڌوڪار – انڌڪار – پنپ اونڌهه – انڌيرو.

• ڌنڌو ج ڌنڌا: ذ. [گ. ڌَنڌو. سن. ڌَنڌانيَہ] ڪم – ڪار – ڪرت – حاج – ڪسبُ – هُنر – پيشو – وَڳَنڊِي – مشغولي – ڪاروبار – وڻج واپار – ڪاڄُ – روزگار – نوڪري.

– ڌنڌا ڇڏي ڏيڻ: ڪمال درجي تي پهچڻ – وڏيءَ حد تائين هٽڻ.

– ڌنڌا لاهڻُ (ت): نقصان ڪرڻ – تنگ ڪرڻ.

– ڌنڌائي ج ڌنڌائِي: ذ. صفت. ڌنڌي وارو – ڪم وارو – ڪاسبي – گهٽڻ ڌنڌن وارو – گهڻ واسطو.

– ڌنڌو ڌاڙي: ذ. ڪم ڪار – ڪرت حاج – وڻج واپار – ڪاروبار.

– ڌنڌو ڌاڙي ڪرڻ: ڪم ڪار ڪرڻ – ڪرت ڪي لڳڻ.

– ڌنڌوڙي ج ڌنڌوڙي: ذ. صفت. ڌنڌو ڪندڙ – واپار ڪندڙ.

– ڌنڌو وڙڻ: فيصلو ڪرڻ – جهيڙو چڏائڻ – واڳ ڪپڻ – نبيرو ڪرڻ. رقم چڪائڻ – هٿ ڪڍڻ – واسطو ٽوڙڻ.

• ڌنڌورڻ: مصدر. ڪنهن شيءِ کي ڏونهين سان ڪارو ڪرڻ – ڏونهاٽڻ – ڪاراٽڻ. بدنام ڪرڻ – ڪارنهن لڳائڻ.

• ڌنڌي ج ڌنڌيون (ت): ٿ. [سن. ڌ ونڌو = ڌُنڌ] انڌيرُ – ظلم – بيداد. ڦـر _ لٽ – زوري – ڌٻاءُ.

– ڌنڌي ٻارڻ: هر هر چوڻ – ڪَڪ ڪرڻ – ڌونڪ ٻڌڻ.

– ڌنڌي لائي ڏيڻ: لڳاتار چوڻ – وري وري چوڻ.

• ڌنراڻي ج ڌنراڻيون (ت): ٿ. ڪاٺ جي هڪ اوزار جو نالو (ٻاهوڙي يا ڏانداري).

• ڌنرو: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر سکر ۾).

• ڌنس: ٿ. (آواز) [گ. ڌنسُ. م. ڌونش] دهشت – ڌونس. جيئن "دَرهَڙ ڌنونس درياهَ ۾، جت لهرين ڪن لوڙا" (شاه).

• ڌنشُ ج ڌنشَ: ذ. [سن. ڌَنس] ڪمان – ڌنڪ – ونگ – آڳيل.

• ڌنڪ ج ڌنڪون: ٿ. [سن.] ٻانڪَ – ٻامڪ – زري – ڪلابات. مٺيون ڳالهيون. ناز نخرو. ٿالُ – چخن – لاڏ – چاڳُ – ماٺو. هلڻيءَ جو هڪ نمونو – لوڏ – ڍار سان هلڻي. طعنو – چٽر – مسخري – ٽوڪ (ت). قوس – ڪمان – اندلٺ – ڌنش.

– ڌنڪ ڏيئي هَلڻُ: لوڏ سان هلڻ – لوڏو ڏيئي هلڻ. ناز سان هلڻ.

– ڌنڪ وجهڻ: مسخري وجهڻ.

• ڌنوڙ ڦلي (ت): ٿ. گاهه جو هڪ قسم.

• ڌنوڙي ج ڌنوڙيون (ٿ): ٿ. واڍڪي. اوزار جو هڪ قسم – ڪمان ڪشو – لَڪڙ.

• ڌنوڙي: اسم خاص. ٿر ۾ هڪ پٽ جو نالو.

• ڌنوڻ ج ڌنوڻيون: ٿ. [سن. دَمَن] لوهارن جو هڪ اوزار – باهه ڏکائڻ جو اوزار – دَمڻ _ ڌوڻ _ ڪَلَ – ڦوڪڻي – ڌمڻي.

– ڌنوڻي ج ڌنوڻيون: ٿ. [سن. ڌمن] ڌَنوڻ _ ڌَمڻ.

• ڌنوڻ: مصدر. [سن. ڌَما = هوا ڏيڻ] ڌمڻ ڪي هلائڻ يا چڪڻ. ڦوڪڻيءَ ڪي هوا ڀرڻ يا ڏيڻ. ڌَنڻ ڌَنڻ ڪرڻ. ڌَنڻ ڌَنڻ ڪرڻ. نبض جو هلڻ. ڌمڻ – ڌَوڻُ.

• ڌنڻ (ل): ذ. وڏو ٿڦ – ڇهـبرُ وڏو سوراخ.

• ڌنڻرو ج ڌنڻرا: ذ. چاولُ ڪير – ڏهي – ڌهي.

• ڌنڙڪ (ت): ذ. اٺ جو هڪ قسم. پوري ۾ سائي رنگ جو اُٺ.

• ڌنءِ ڌنءِ: ذ. [سن. ڌَمڌَما] ڌنوڻ جو آواز. ڌمڻ هلائڻ جو آواز. نغارن وغيره جو آواز.

• ڌنڻ: مصدر. ڌمڻ ڪي هلائڻ – ڌمڻ سان باهه ڏکائڻ. ڌَنءِ ڌَنءِ ڪرڻ – ڌان ڌان جو آواز ڪرڻ. ڦوڪڻ – ڀرڻ. ڪوشش ڪرڻ. سٽڻ – ڪُٽڻ – ڌڪ هڻڻ. ڳالهائڻ (ت).

• ڌڻُ ج ڌڻَ: ذ. [سن. ڌَن = ڌڻ] چوپائي مال جو ولر – وڳ – وَڳرُ – ڳـلو – ڳـلـرُ – ميڙ – مجموعو – گوهر – چانگ – ٽولو.

– ڌڻارُ ج ڌڻارَ: ذ. صفت. چوپائي مال کي چاريندڙ ڌنار – ڌراڙ – چراهو.

– ڌڻونڊي ج ڌڻونڊي: ذ. صفت. ڌڻ وارو – مال وارو. چوپائي مال جو ڌڻي. سائو – سُکيو – آسودو – ڀاڳيو.

– ڌڻ وانڍي: اهي مال وارا جيڪي ڌڻ ڪاهي جتي گاهه هجي اُتي وانڍيون (عارضي جهوپڙا) ڪري ويهن.

Gul Hayat Institute

— ڌڻِي ج ڌڻِيَ: ذ. صفت. ڌڻ جو مالڪ – مالڪ.
— ڌڻيارُ ج ڌڻيارَ: ذ. صفت. ڌڻي.
• ڏَڻَ ج ڏَڻُون: ث. چونڊ – انتخاب. قبوليت.
• ڌُڻائڻُ (ڪ): مصدر. سنڀال ڪرڻ – بچاءُ ڪرڻ.
• ڌُڻائي ج ڌُڻائيُون: ث. ڪپهه کي پڃڻ جي حالت. ڪپهه پڃڻ جي مزدوري.
• ڌَڪَ ج ڌَڪُون: ث. ڪٽڪ جو هڪ قسم – ڪريل ڪٽڪ (جنهن جو داڻو ساڻ سبب ڪارو ٿئي).
• ڌڻڪو ج ڌڻڪا: ذ. صفت. ڌڻيءَ وارو – ڌڻيڪو. وارثن وارو – پنهنجي وڳر وارو. عزيزن وارو.
• ڏُڻڻ: مصدر. [پرا. ڏڻڻ: سن. ڌوت] چونڊڻ – ڌونجڻ – ڳولي ڪڍڻ – پسند ڪرڻ – منتخب ڪرڻ. ڪڻڪ ڌوئڻ – لوڏڻ. وائڻ – صاف ڪرڻ – چنڊڻ. جيئن. "ويهي وڏي ڏيگ مان. ڏُڻي وجهج ڌوڙ" (شاهه). ڳنهڻ – وٺڻ – ياد ڪرڻ – چيڻ.
• ڏُڻو ج ڏُڻا: ذ. صفت. چونڊيندڙ – منتخب ڪندڙ – ڏُڻندڙ.
• ڏُڻي ج ڏُڻيَ: فعل. چونڊي – ڳولي – پسند ڪري.
— ڏُڻي ڪڍڻ: چونڊي ڪڍڻ – ڳولي ڪڍڻ – پسند ڪري ڪڍڻ.
• ڌڻِي ج ڌڻِيَ: ذ. صفت. [سن. ڌَنِي] مالڪ – خاوند – آقا – سَرُورُ – آڳو – سوامي – والي – مختيارِ سائين. مالدار – دولتمند – ڀاڳيو – ڌنوان – ڌن ونت – گهر وارو – مڙس – ڀتار. اسم خاص. الله تعاليٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.
• ڌڻِي تعاليٰ: اسم خاص. الله تعاليٰ – خداتعاليٰ – اُپائڻهار – پالڻهار.
— ڌڻڪو ج ڌڻڪا: ذ. صفت. ڌڻيءَ وارو – مالڪ وارو – ڌڻيڪو – جنهن جو مددگار هجي. "ڌڻڪو" جو ضد.
— ڌڻيڪو ج ڌڻيڪا: ذ. صفت. ڌڻيءَ وارو – ڌڻڪو – مالڪ وارو.
• ڌڻيـڪـڪو ج ڌڻيـڪـڪا: ذ. صفت. ڏسو "ڌڻيڪو".
• ڌڻي ج ڌڻيُون (ت): ث. مکيه هنڌ – مرڪز. جاءِ _ هنڌ – ٽڪ. پڙي. بينڪ – وڪڙ جو هنڌ – پاٿاري.
— ڌڻيُون جاچڻ: مقرر جايون ڳولهڻ – مکيه جايون تلاش ڪرڻ – پاٿاريون ڳولڻ.
— ڌڻيُون پاڻيُون ڪرڻ: صفا ناس ڪرڻ – خراب ڪرڻ. دين دنيا کان ڪيڻ – تمام زبون حالت کي پهچائڻ.

• ڌڻوارَ (ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• ڏُوڙ: ظرف. پاڻيءَ ۾ ڪرڻ يا ٽپ ڏيڻ جو آواز. سنئون – سڌو – سوڌو – سولو – برابر – ٺيڪ. پورو پورو – سنئون سڌو – ٺيڪ نشان تي – ان ئي هنڌ – پوريءَ طرح – ٺڙ.
— ڏُوهارُ ج ڏُوهارَ: ذ. صفت. هن پار سڌو ويندڙ. هر ڪم مان پار پوندڙ – اٽموت – سدائين ڪامياب رهندڙ.
• ڏُوبڪو ج ڏُوبڪا (ت): ذ. ڏڪ – ڌڪ – مُڪ.
— ڌوبڻ: مصدر. ڌوڏڻ – لوڏڻ. ڌڪو ڏيڻ.
— ڌوبُ ج ڌوبُون: ث. ڌڪو – لوڏ. ڌڪو. ٺيلهو.
— ڌوبُ ج ڌوبُ: ذ. صفت. ڌڪائيندڙ – ڌوڏائيندڙ – لوڏيندڙ.
— ڌوبو ج ڌوبا: ذ. لوڏو – جهوبو – ڌوڏو – پونڪنپ – ڌرتيءَ جو ڌٻڻ – زلزلو.
• ڌوبو ج ڌوبا (ت): ذ. ٻڪ – لَپ – چُرون.
• ڌوبي ج ڌوبي: ذ.صفت. [سن. ڌاوڪ > ف. گاذر = ڌوئندڙ] ڪپڙا ڌوئيندڙ – ڪتي – پريٽ – پرت. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• ڌوبيڪو ج ڌوبيڪا: ذ.صفت. ڌوبيءَ جو – ڪنڪو – ڪتيءَ جو – ڌوبيءَ وارو.
• ڌوبيءَ جو ڪُتو: بيڪار – رولُ – بي گهَرُ – آواره.
• ڌوبيءَ گهاٽُ ج ڌوبي گهاٽَ: ذ. ڪپڙن ڌوئڻ جو هنڌ – ٽڙ.
• ڌوتارو ج ڌوتارا: ذ. صفت. [سن. ڌورت] ڌتاريندڙ – ٺڳ – دغاباز.
• ڏُوتاري ج ڏُوتاريُون (ڪ): ث. آرسي – درسني – ٽڪ – آهري – آئينو.
— ڌوتِپ ج ڌوتِپُون (ڪ): ث. ڌوئڻ جو ڪم – ڌوپُ.
— ڏُوتپڻ: مصدر. [سن. دُوتُ = قاصد] ڌوتپائي ڪرڻ – پڙوت ڪرڻ – ڪٽڻپو ڪرڻ. ٺڳي ڪرڻ.
— ڏُوتپ ج ڏُوتپُون (ڪ): ث. پڙوتَ – دلالي. ٻچاڙائي. ٺڳي.
— ڏُوتپائي ج ڏُوتپائيُون: ث. پڙوت – ڪٽڻپو.
— ڏُوتپڻُ: ذ. پڙوت – ڪُٽڻپو – دلالي.
— ڏُوتپٽو ج ڏُوتپٽا: ذ. پڙوت – ڪٽڻپائي. ٺڳي – بي ايماني.
— ڏُوتپو ج ڏُوتپا: ذ. پڙوت – ڪُٽڻپو. دلالي.
• ڏُوتپو ڪَرڻ: ٺڳي ڪرڻ. چغلي هڻڻ. ڪُٽڻپو ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڏُوْٽرِ:** ٿ. ڏُوٽي — دَلي — پَڙوي — بدڪار عورت.

• **ڏُوْٽرِ(ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڌوتَلُ ج ڌوتَلَ:** ذ. [سن. ڌوت = ڌوتل] ڌوئي صاف ڪيل — ڌوپي ويل — ڌوئي چِڏيل — آگهاريل.

• **ڌوتو ج ڌوتا (ڪ):** ذ. ٺڳي — فريب — دغا — دولابُ — ڪوٽ — ويسا گهاتي. ٿاپو — ڏِڪو — ٺيلهو — رولڙو — آڏيڙو. بدنظر — بدنظر ڪرڻ وارو. عيب جاچڻ وارو. ٺڳ — دغاباز.

— **ڌوتا ڪائِڻُ:** ڏِڪا ڪائڻ — ٿاپا ڪائڻ — رُلڻ.

— **ڌوتائِي ج ڌوتائِي:** ذ. صفت. ٺڳي ڪندڙ — ٺڳ — دغاباز. رولاڪ — رولو. گشائي — ٻڻاڪي.

• **ڌوتو چورِينْدَڙُ:** ذ. صفت. فريب ڪندڙ — ٺڳي پڪيڙيندڙ.

• **ڌوتو ڏِيڻُ:** برغلائي وجڻ — ٺڳي وجڻ.

• **ڏُوتو ج ڏُوْتا:** ذ. صفت. [سن. ڏُوْتَڪَ = قاصد] نياپو ڏيندڙ — خابرو — پانڌي — ايلچي. ٺياڪڙ — ويچوئو — ثالث — دلال — ڪُٽڻ — وچ ڪٽيو — ڪٽڻپو ڪندڙ — پڙوو — ياڙيو — پيٽو — دلبو ڏيندڙ — دغاباز — ٺڳ — عيار — مڪّار.

• **ڏُوتِي ج ڏُوْتِيُونْ:** ٿ. ڏائِڻ — بدنظر عورت — عيب جاچيندڙ عورت — ڪُٽڻپو ڪندڙ عورت — پڙوي.

• **ڌوْتِي ج ڌوْتِيُونْ:** ٿ. [سن. ڌوتر] گوڏِ ٻڌڻ جو ڪپڙو — گوڏِ. اهو ڪپڙو جو هندو قوم جا ماڻهو سُٿڻ جي بدران گوڏ وانگر ڪم آڻين (اهو ڪپڙو جنهن جو هڪ ڇيڙو چيلهه سان ۽ ٻيو ڇيڙو ٽنگن جي وچان لنگهائي پٺيان چيلهه ۾ ٻڌي ڇڏيندا آهن). لاڳَ — منجهلو — تهبند (تهمد) — ڌوتِ.

— **ڌوتِ ج ڌوتِيُونْ:** ٿ. ڏسو "ڌوتِي".

— **ڌوتِرُ ج ڌوتِر:** ڌوتي پائڻ وارو — ڌوتي ٻڌڻ وارو — واڻيو — ڪراڙو — مهتو — هِندو.

— **ڌوتِي ٻَنْدُ ج ڌوتِي ٻَنْدَ:** ذ. صفت. ڌوتي ٻڌندڙ — هندو — واڻيو — مَهتو.

— **ڌوتِي چوڙڻُ:** همّت هارڻ — بزدل ٿيڻ — ڊِڄڻ — گيدي ٿيڻ.

— **ڌوتِيءَ ۾ هَٽُ پيرهُئڻُ:** ڍِلو هئڻ — سُست هئڻ.

— **ڌوتِيو ج ڌوتِيا:** ذ. گوڏ ٻڌڻ جو ڪپڙو — ڌوتي. انگوڇو — انگوشو — ننڍڙي گوڏِ ــ انگرڪو.

• **ڌوتَرُ:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏُوْپَ ج ڏُوْپُونْ:** ٿ. [سن. ڌوپ = چمڪڻ] سج جي روشني. اُس — ڪاڙهو — ڏُپ — تپت.

• **ڏُوْپَ چانْوَ:** ٿ. اُس ڇانْوَ. بَدل سَدل — مَٽ سَٽَ. ٿڌي ڪوسي.

— **ڏُوْپَ ڇَٽِي ج ڏُوْپَ ڇَٽِيُونْ:** ٿ. اُس ڪان بچاءَ جو ڍَڪُ — ڇَٽي — ڇتري.

— **ڏُوْپَ ڏِيڻُ:** اُس ڏيڻ — تِڙڪو ڪائڻ — اُس تي ٿورو گرم ڪرڻ.

• **ڌوپُ ج ڌوپَ (ٿ):** ذ. ڪپڙن ڌوئڻ لاءِ ڪاٺ يا پٿر جو تختو — ڦرهو — داٻِڙو.

• **ڌوْپَڻُ:** مصدر. [سن. ڌوپَ = صاف ٿيڻ] پاڻيءَ سان صاف ٿيڻ — ڌوپجڻ. "ڌوپي منجهه درياهه، تہ بہ اوجهہ نہ ڇڏي اوجهري"

— **ڌوْپُ ج ڌوْپَ:** ذ. ڌوئڻ جو ڪم. ڌوئڻ واري حالت — ڌوئٽي — ڌوئِپ — ڌوپيءَ جي ڪيپ. اشنان — غسل. ڪنهن شيءِ ڪي ڌوئڻ منجهان بچيل پاڻي — پچ. اُبٽڻ — پوچي — سفيدي. چونو. ڪپڙن ڌوئڻ لاءِ پٿر يا ڪاٺ جو تختو (ٿ).

— **ڌوپِجَڻُ:** مصدر. ڌوپَڻُ.

— **ڌوپُ ڪَرَڻُ:** ڪپڙا ڌوئڻ.

• **ڏُوْپَڻُ:** مصدر. [سن. ڏُوپ] لوبان وغيره جو دونهون ڪرڻ — واس ڏيڻ — واسڻ. خوشبُوءِ ــ سُرهاڻ ڪرڻ.

— **ڏُوْپ ج ڏُوْپَ:** ذ. واس — لوبان. سُڳنڌ — سرهاڻِ ــ عطر — ڦُليلُ. ڇِڙ جو هڪ قسم (جو جواهري يا سونارا زيور جي خالي ٽُنگن ڪي پرڻ لاءِ ڪم آڻيندا آهن).

— **ڏُوْپَ دانِي ج ڏُوْپَ دانِيُونْ:** ٿ. ڌوپ ڪي ساڙڻ جي ڪَٽِڇِي.

— **ڏُوْپُ واسُ:** ذ. ڏُوپ ڏيڻ جي حالت — لوبان ٻارڻ جي رسم.

— **ڏُوْپُ واسِڙو:** ذ. 'ڌوپ واس' جو اسم تصغير. مختصر طور ڌوپ ٻارڻ جي رسم.

• **ڌوپو ج ڌوپا:** ذ. ٺڳي — گِدي — دغا — ڌوڪو — فريب — ڊوهہ — دولاب. اٽڪل — نمونو — ٽَلَ — وجهہ — پيچُ. شاهو — ڳِلٽو — جَڙهو — ڇَٽَ — داڌر. پَٽُ — گشو — ڪُوڙ — ٻڻاڪ.

— **ڌوْپائِي ج ڌوْپائِي:** ذ. صفت. ڌوپو ڏيندڙ — ٺڳي ڪندڙ — دغاباز — ڊوهي — دولابي — گِديخور. ڳِلٽائي — چڙهيباز — ڇَٽباز — ڌاڌرائي — گَشائي — ٻڻاڪي — ڪُوڙو (ڪ).

• **ڌوڄ:** اڳراڻ. اختيار وارو.

• **ڌوڄُ ج ڌوڄَ:** ذ. [سن. ڌوَڄا = جهنڊو] ڌوڄ — ڌاڄ — ڌڄا —

Gul Hayat Institute

بيرق – جهنڊو – عَلَمُ.

• **ڏوجڻُ:** مصدر. چونڊڻ – ڏٽڻ – پسند ڪرڻ – انتخاب ڪرڻ.

• **ڏوڙُ ج ڏوڙَ:** ذ. ظلم – انڌير – ناحق – بيداد. الزام – بهتان. ٺڳي – دولاب – مڪر – فريب.

– **ڏوڙَ ہڌڻُ:** ڪوڙي رقم ہڌڻ. تمام گهٽي رقم جي دعويٰ ڪرڻ.

– **ڏوڙَ ڪرڻُ:** ظلم ڪرڻ – انڌير ڪرڻ. بهتان مڙهڻ. ٺڳي ڪرڻ – دولاب ڪرڻ.

– **ڏوڙاٽي:** اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏُوڙَٽَ ج ڏُوڙَٽَ:** ذ. (آواز) درياءَ جي وهڪري جو آواز – ڏڏڪو – ڏڏڪارُ – ڪڙڪاٽ.

– **ڏُوڙَٽَ ڪَرڻُ:** ڪڙڪاٽ ڪرڻ ڏڏڪار ڪرڻ.

• **ڏُوڙِيو ج ڏُوڙِيا:** ذ. افواهُ – سَنسَنِيُ – آڌو – هُئُورُ – گپُ – گپوڙو – هُل – هاوانو.

• **ڏوڙو ج ڏوڙا:** ذ. ڏوبو – دوڻو – ٺڳي – دغا – دوهه – چَلُ – فريب – دوڪو – دولاب – ترڪٽُ. ڪُوڙ – جُوٽ – ڪُساڪ – دروغ.

• **ڏُوڏو ج ڏُوڏا:** ذ. [پرا. دوڏءِ. سن درت] باهه جو مچ – آڙاهُ. ڪُورو. تاندن جو ڍِڳُ رَکَ جو ڍِڳُ – ڦُلهيار جي مُٺ – ڪيريءَ جو پنوڙو – چارِ جو لِپو. صفت. باهه ڏڳائيندڙ – ڏنوٽي هلائيندڙ.

– **ڏُوڏاٽي ج ڏُوڏاٽي:** ذ. صفت. باهه ٻارڻ وارا مچ ٻارڻ وارا. ڏوڏن وارا.

– **ڏُوڏي ج ڏُوڏيُون:** ٺ. ڏنوٽي – ڏنوڻ – ڏمڻ.

– **ڏُوڏو ج ڏُوڏا:** ذ. صفت. لوهار جو ڪوره جنهن ۾ لوهه ڳري. "ڏُوڏان ٿيءَ مَ ڏارَ جم ڪچو رڪ ڪٽيون ٿئي" (شاهه).

• **ڏُوڏُو:** ڏنوڻ جي ڦُوڪ جو آواز. آواز – گوڙ – ڪڙڪاٽ. ظرف. وچ ۾ – اَندر – مَنجهه.

– **ڏُوڏوڪارُ:** ذ. گوڙ – ڪڙڪو – ڌُنڌ ڪارُ – اونداهي.

• **ڏوڙِي ج ڏوڙي:** ذ. صفت. ظالم – ڪنور – قهار – بي قياس – سنگدل – ڪَٺِيلُ – ڪاسائي – ستمگر.

• **ڏوڙيلِي:** اسم خاص. ول جو هڪ قسم (جنهن جي ڏانديءَ مان ڪير وَهي).

• **ڏوڙڻُ:** مصدر. لوڏڻ – جهوڻ – ڏونڌاڙڻ – جانجهولڻ – ٽيلهڻ – ڏِڪڻ. چورڻ.

– **ڏوڙ ج ڏوڙُون:** ٺ. لوڏَ – لوڏو – جهولو – ڏونڌاڙ – اُڇل. بگاڙَ – اونڌپ – گمراهي. هوڏ – ضدَ – ڏن – ڪِروڌ – گهيي. مناظرو – بحث مباحثو.

• **ڏوڙَ ہڌڻُ:** يڪ ساهيءَ ڏونڌاڙڻ – يڪو لوڏڻ. ڏن ڪري ويهڻ – ڪروڌ ڪري ويهڻ – ضدَ ڪرڻ – هوڏ ڪرڻ. بحث ڪرڻ. اڙي ڪرڻ.

• **ڏوڙَ لائڻُ:** ڏوڙَ ہڌڻ.

• **ڏوڙو ج ڏوڙا:** ذ. لوڏو – ڏِڏڪو – جهوٻو – چِلڪو – ڏِڪو – ٽيلهو – لِڇڪو.

– **ڏوڙو کائڻ:** ڏِڪو کائڻ – ٽيلهو کائڻ – ڪنهن سان ٽڪرجي لوڏو کائڻ.

• **ڏُوراڙو ج ڏُوراڙا:** ذ. [سن. دورڻ] محل – محلات – عاليشان عمارت – قصر – بنگلو. راج مندرُ. دولت خانو.

• **ڏُوراٽو ج ڏُوراٽا:** ذ. ڏسو "ڏُراڙو".

• **ڏُورَتَ ج ڏُورِتَ:** ذ. [سن. ڏورت] ٺگُ – لُچو – بدمعاش – اوباش – حرفتي.

• **ڏُورو ج ڏورا:** ذ. صفت. چميل کير – اڇو سفيد.

• **ڏورو اَنبُ ج ڏورا اَنبَ:** ذ. صفت. انب جو هڪ قسم – اڇو انب.

• **ڏُوري ج ڏُوريُون:** ٺ. عورت – زال. جانورن جو ميڙ.

• **ڏُورِيو ج ڏُورِيا (ٺ):** ذ. ڪورڪي ڪم جو هڪ اوزار – تر ڪي جهلڻ لاءِ ڪاني.

• **ڏُورِ:** ٺ. [سن. ڌول = مٽي] مٽي – دَز – ڌُڌَڙ – ٻُسڙ – ٻَس – لَٽَ – ٻُسڙ – ڇائي – ڌُوڙڪ – رئي – رَکَ. ڪچهه ٻه نه.

• **ڏُورِ پائڻُ:** خراب ڪم ڪرڻ – ٻڇڙائي ڪرڻ. ڏوهه ڪرڻ. بدفعلي ڪرڻ.

– **ڏُورِ جُونِ ڏاٽيُونِ (ٺ):** ڪچهه ٻه نه.

– **ڏُورِ ڏاٽي ج ڏُورِ ڏاٽيُون:** ظرف. لَٽَ ۾ – مٽيءَ ۾. اجايو ڪچهه ٻه نه. ناس – برباد – نابود. زيان – نقصان – عدم – گم.

– **ڏُورِ ڏاٽيُونِ ڪري ڇڏڻُ:** ڦنائي ڇڏڻ – خراب ڪرڻ – فنا ڪرڻ – نابود ڪرڻ – وڃائي ڇڏڻ – خرچي ڇڏڻ (پئسا وغيره).

– **ڏُورِ ڏڪاءُ:** ذ. طوفان جو آواز. وڏو آواز – گجگوڙ.

– **ڏُورِ ڏوبو ج ڏُورِ ڏوبا:** ذ. صفت. ڏوڙ ڏوئيندڙ – سونارن جي ڪورن جي رکَ ٿوري ناٽي ۾ خريد ڪري. اُنکي ڏوئي صاف

Gul Hayat Institute

ڪري اُن مان سون جا ذرڙا هٿ ڪندڙ.

– **ڏُوڙِ ڏَنُو ج ڏُوڙِ ڏَنا:** ذ. صفت. ڏسو "ڏوڙ ڏوبو".

– **ڏُوڙِ ڏِکِيَ ڪَرَڻُ (ت):** معاملو اُجهائڻ – خلل مٿائڻ.

– **ڏُوڙَڪ ج ڏُوڙَڪُون:** ث. مٽي – ڏسڙَ – ڏوڙ.

– **ڏُوڙِ ڪمائِڻُ:** ڪجهه بہ فائدو نہ ٿيڻ – ڪجهه بہ نہ حاصل ٿيڻ.

– **ڏُوڙِ ڪِرِو ج ڏُوڙِ ڪِرا (ت):** ذ. صفت. مِٽيءَ هاٺو – ڏوڙ ڪڌيل – مِٽيءَ مليل.

– **ڏُوڙو ج ڏُوڙا:** ذ. ڏوڙ سان ڀريل – لَٽيَلُ – مِٽيءَ هاٺو. جيئن "ڏَرِيائي ڏوڙا ٿيا. وَرَ رِيءَ وِهاٽا" (شاه). صفت. سفيد – اڇو (ت).

– **ڏُوڙِيالو ج ڏُوڙِيالا:** ذ. ڏُوڙِيو – مٽي – مٽيءَ جو طوفان.

– **ڏوڙيو ج ڏوڙيا:** ذ. مٽيءَ جو طوفان – ڏوڙيالو – جهَڪَ. صفت. چنڊو – نياڳو. ڪنهن نہ ڪم جو – بيڪار.

– **ڏُوڙِ ڏِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **ڏُوڙِيو ج ڏُوڙِيا:** ذ. [سن. ڏُوڙلِيْ = مِٽي] ڏُوڙِ – مِٽي – ڏِسڙِ – مِٽيءَ جو طوفان – ڏوڙيالو – جهَڪَ – آنڌي. مٽيءَ جو وسڪارو – دَسُ – وَرْڪا – آرانيو (گارين جو). اسم خاص. هندن جي هوليءَ جو آخرين ٽيون ڏينهن.

– **ڏُوڙِيا لائي ڏِيڻُ:** حدّ کان وڌي وڃڻ – گهٽي اندازِ ۾ يا وڏي زور سان ڪم ڪرڻ.

– **ڏُوڙِيو ڪَرَڻُ:** مِٽيءَ جو وسڪارو ڪرڻ – ڪاهي پوڻ – مٽي اُڏائڻ – ڦهڪو ڪرڻ – هيٺ ڪرڻ.

– **ڏُوڙِيو وَسائِڻُ:** ڏُوڙِ وسائڻ – گهٽي دَزَ اُڏائڻ. گاريون ڏيڻ وسڪارو ڪرڻ.

• **ڏُوڙِيْ ج ڏُوڙِيْ:** صفت. [سن. ڏُرْيَہ] سَنُ – جيْسُ – جيڏو – ثاني – برابر – سَرتو – ميلُ – اڙو – تُلُ – شريڪ – جوٽِياڪ – مَٽُ – مثل – هَمْ سَرْ – پيچي – سريڪو – هموزن – سمان – مساوي.

• **ڏُوڙِيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏُوسَ ج ڏُوسَونْ:** ث. گهٽي تڪڙ – اُبهرائي – جلدي – تيزي.

• **ڏُوسُ ج ڏُوسَ:** ذ. ڏُوڪ ڏُوڪانْ. مَٽي پَرِ ڪرِڻ. آسمان ۾ مينهن، ڳڙن جو نهڻ.

• **ڏوڪَ (ل):** صفت. مضبوط – جهالٽو – جٽادار – هنڊائڻ ۾ گهڻو وقت هلندڙ (ڪپڙو). ڏِ ڪَ (ڏِ ڪڻ مان) – ٺيلهَ (ٺيلهڻ مان) – مٿان کان هيٺ زور ڏيڻ جي حالت.

• **ڏُوڪَرْ:** اسم خاص. ذات جو هڪ قسم.

• **ڏُوڪَرُ ج ڏُوڪَرَ (ت):** ذ. (آواز) ڪنهن شيءِ جي مٿان ڪرِڻ جو آواز – ڦهڪو. منهن تي چٽي ڏيڻ جي حالت.

• **ڏوڪڙِيْ ج ڏوڪڙِيْ:** ذ. صفت. ڏُڪڙ وڄائيندڙ – دهلاري – نغارچي – طَبْلائي – طَبَلْچِيْ.

• **ڏوڪَڻُ:** مصدر. [سن. ڏَوَڪ] مٿان کان هيٺ زور ڏيڻ – دَٻِڻُ – دَٻ مُٽَ ڪري ٺيلهي اندر وجهڻ يا اندر ڪرڻ. ڏوَڻِ ڪي ٺُوڪڻ.

• **ڏُوڪَڻُ:** مصدر. گهوچڻ – جهوڪڻ – زور ڏيئي اندر ڪرڻ – ٺوڪڻ – دٻي وجهڻ – ڦُسڻ – ڏٽڻ – گپائڻ. ڪاهي پوڻ – اڳتي زور سان وڌندو وڃڻ – ڪاهه ڪرڻ – زور سان اندر وڃڻ – ڏَوڻِ ڪي ٺُوڪڻ.

– **ڏُوڪَ:** ث. اڳتي ڌِڪڻ جي حالت – گهُوچَ – دَٻ – ڦُسَ. ڪاهَ – حملو – هلان – رُوْم (رُمّ) – رُومَڙُ.

– **ڏُوڪارَڻُ:** مصدر. ڏڪا ڏيڻ – زور ڀرڻ. زوري ڪاهي پوڻ.

– **ڏُوڪ ڏُوڪانْ:** ث. دَٻ – ڌِڪَ – ڦُسَ. جلدائي – اُبهرو. رُومَڙُ – هلان – ڪاهَ. انڌ ڌنڌ. پيهه – گڙدي – رُومَ (رُمَ سان).

– **ڏُوڪِينْدو وَڃڻُ:** ڪاهيندو وڃڻ – تمام تڪڙو هلڻ – زور شور سان وڃڻ – اُبهرائيءَ ۾ وڃڻ – زوم سان وڃڻ – رومڙ ڪري وڃڻ.

• **ڏوڪو ج ڏوڪا:** ذ. فِريبُ – مَڪَرُ – دولابُ – دغا – ٺڳي – ويساگهاتي.

• **ڏوڪو کائِڻُ:** ٺڳجڻ – ويساگهاتي تي وڃڻ – ٻئي جي فريب ۾ اچڻ. نقصان هيٺ اچڻ.

• **ڏوڪِيْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاه. سکرءَ لاڙڪاڻي ۾).

• **ڏُوْلِ ج ڏُولُونْ:** ث. ڏُوڙِ – مِٽي – دَزَ – ڌَسَ.

• **ڏُوْمِ ج ڏُوْمُونْ:** [سن. ڏوَنِ = آواز] هُل – شور – گوڙ – آواز – لُڙ – ٻڪيڙو – گهمسان – هائيتال – غوغاءُ – ڪڙڪو – ماچانگ – هَنْبَسُ – غلغلو – هنگامو – هَلَڙْ – ڏَمْچر – ڏمچڪر – مَمَڻُ – خرخسو. چؤٻول – افواه. شهرت – ناماچار

Gul Hayat Institute

– ناموس – هاڪ. سراسر ۽ سربستو زور – ڏوڪ – ڪاھ – حملو. ٽِڪ – زور.

• **ڏُومر ڏامرُ:** ذ. شان و شوڪت – زور شور – ڪَرُوفرّ. دبدبو – رُعب.

• **ڏُومان ڏيڻ:** مخفي طرح گهولا ڪرڻ – گهٽي مٽي ماري ڪرڻ.

• **ڏُومَر ڪيٽُ:** ذ. چونيرُ تارو – پُڇڙ تارو.

• **ڏُون (ٿ):** ٿ. چونڊ – پسنديءَ تي انتخاب – ڏُج – ڏُوڻ.

• **ڏُوناڙَڻ:** مصدر. ڏسو "ڏُونڊاڙڻ".

• **ڏُونپ ج ڏُونپَ (ٿ):** ذ. ڏسو "ڏُوپَ".

– **ڏُونپارو ج ڏُونپارا:** ذ. صفت. ڏُوپ وارو – واس ڪيل – واسيَل.

• **ڏُونپڪارڻُ (ٿ):** مصدر. پُسي يا ڏونرا رڌڻ – داغ ڏيڻ – پُچڻ (طعام وغيره).

• **ڏُونجڻُ (ل):** مصدر. ڏُوڻ ڪرڻ – چونڊ ڪرڻ – انتخاب ڪرڻ – مرضيءَ موجب ڪٽڻ.

– **ڏُونڄ ج ڏُونجُون:** ٿ. ڏُوڻ – انتخابُ – چونڊَ – پسندي – مُڪياري.

– **ڏُونڄ ڪَرڻ:** چونڊ ڪرڻ – انتخاب ڪرڻ.

• **ڏُونڊاڙِڻ:** مصدر. [سن. ڏو = ڏڏَڻ] لوڏڻ – ڏوڏڻ – جهوبڻ – ڏڪائڻ – ڏوبڻ – ڦڙڪائڻ. جهاڳورڻ – گهلڻ – گهِلَ گينداڙ ڪرڻ – چانچولڻ.

– **ڏُونڊاڙَ ج ڏُونداڙُون:** ٿ. چڪتاڻ – گهِلَ – گينداڙ – لوڏ – ڏوڏو – لوڏو – ڏوبو – جهوبو – ٽِلڪو. ٿڙڪو.

• **ڏُونڻ ڏُونڻ:** ذ. [سن. ڏوَن = آواز. پرا. ڏَمر ڏما] ڏڪِ ڏڪِ _ ڏَڪ ڏَڪ – ڏهڪو – ڦڙڪ – ڏَمڻ ڪي ڦوڪڻ جو آواز.

• **ڏُونرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏُونرو ج ڏُونرا:** ذ. صفت. اڇو – سفيد – ڪِيرو – صفا – چمڪندڙ. ڪاٻه اڇي رنگ جي شيءِ. ذ. اڻ ولوڙيل جميل ڪير – ڪنو ٿيل ڪير – ٻڏو ڏڌ – ڏهي – ڏِڳُ – ڏِڳُ. وهٽ (ڏڳي يا اُٺ) جي رنگ جو هڪ قسم. ڏاندي پکيءَ جو هڪ قسم. صفت. خراب – ميرو – گدلو.

– **ڏُونرائڻُ:** مصدر. ڏونري وانگر ڏسڻ ۾ اچڻ. اڇي رنگ جو ڏسڻ ۾ اچڻ.

– **ڏونرائي ج ڏُونرائيون:** ٿ. اڇاڻ – سفيدي – جهرڪاڻ – چلڪاڻ.

– **ڏُونرسارُ ج ڏُونرسارَ:** ذ. صفت. اڇي ۽ ميري رنگ تي ڪپڙي جو هڪ قسم – زناني چُني – گندي – بگيئڙو.

– **ڏُونرسارُ چُني (ل):** ٿ. زناني گنديءَ جو هڪ قسم – بگيئڙو – ٻَگُ (اها گندي جنهن کي چار گل ڪُندن تي ۽ هڪ گل وچ تي هجي ۽ تر ڪهڙي بہ رنگ جو هجي).

– **ڏُونرسَرُ ج ڏُونرسَرَ:** ذ. صفت. اڇو پر ڪجهه ميرانجهڙي رنگ تي. اڇي ڳاڙهي رنگ وارو.

– **ڏُونرسرو ج ڏُونرسرا:** ذ. صفت. جنهن جي مٽي جا وار ڪڪا يا ميرانجهڙي رنگ تي هجن. پُورن وارن وارو ۽ پير رنگين.

– **ڏُونرو اڇو ج ڏُونرا اڇا:** ذ. صفت. وهٽ جي رنگ جو هڪ قسم – سفيد – اڇو.

• **ڏُونري ج ڏُونريون:** ٿ. بيماريءَ جو هڪ قسم. ٽِليءَ جي بيماري – سائي – يرقان – ڪامڻ – ساوڪ – هيانچي جي بيماري. صفت. اڇي ۽ ڳاڙهي رنگ واري.

• **ڏونريات:** ذ. اڇي ويس وارا (سايات جو ضد).

• **ڏُونس ج ڏُونسُون:** ٿ. [سن. دَنش] ڌَهمانُ – دهشت – دٻاءُ – ڌڙڪو – تابُ – خوف – ڪاوڙ – غصو – تابش – چڙ – هَڪل هورَ – طَبَلُ. هُلُ – هنگامو – شورُ – غوغاءُ. رَوش – هلت چلت – چال – ڍنگ داڙ – ٻتاڪ. ڪاھَ – هلان – جُلهه – حملو نڳي – مَڪَرُ.

• **ڏُونڪ:** اسم خاص. هڪ نئين جو نالو.

• **ڏُونڪاٽي:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏُونڪڻُ:** مصدر. [سن. ڏومر = دونهون] آهستي آهستي ٻرڻ. هري هري جلڻ. ڌُکڻ – پچرڻ – سڙڻ – ڪامڻ – پَچَڻُ. ٽورو ٽورو ڏئو ڪرڻ – ڏونڪڻ – ٽِمڪڻ – جهرمرائڻ.

– **ڏُونڪ ج ڏُونڪُون:** ٿ. پَچَرَ – جَلَ – ڪامَ – پَچُ – ساڙُ. ٽمڪو _ چلڪو.

– **ڏُونڪ لائِڻُ (ٿ):** گهٽو چوڻ – گهڙي گهڙي چوڻ – ٽپائي ڏيڻ.

– **ڏُونڪائڻُ:** مصدر. ٻارڻ – دُکائڻ – پچرائڻ – جلائڻ – پچائڻ.

• **ڏُونگارڻُ (ل):** مصدر. تيار ڪرڻ.

• **ڏُونڻُون:** ذ. فرڦو – ڪُوفو – ڦِنڻُ – پاتَ – بيڪُ – ٻڪُ –

Gul Hayat Institute

متو — مت (فقيرن جو).

• **ڏرڻ ج ڏرڻيُونْ (ت):** ث. [سن. ڌُونِي = آواز] نانگ يا بلا جو سُوساٽ — ڦُوڪَ — شُوڪَ — شُوڪو.

• **ڌَرَڻِ ج ڌَرِڻيُونْ:** ث. [سن. ڌوني = آواز] لوهارڪي اوزار جو هڪ قسم. باهه کي هوا ڏيڻ جو اوزار. ڌَمڻ — ڌَنوڻ — ڦُوڪِڻي — ڪلڙي — ڪَلَ.

• **ڌوڙِڻِي ج ڌوڙِڻيُون:** ث. [سن. ڌَونِي = آواز] آواز — گوڙ — پڙلاءُ — پڙاڏو — ڳالهائڻ جو ڍنگُ — سُرُ. دهل جو آواز. ڦوڪ — شُوڪ — شُوڪو (بلا وغيره جو). هوا پرڻ ۽ ٽاندن کي دُکائڻ جو آواز — ڌَمَڻِ ـ ڌَرَڻِ ـ ڦُوڪِڻي — ڪلڙي — ڪَل (ل).

• **ڌَرَڻُ:** مصدر. [سن. ڌَون = آواز] ساڳي ڳالهه هرهر چوڻ. ڪنهن ڪم جي پٺيان ڌوندو رهڻ — متو هڻڻ — ڪنهن جي پٺيان لاهي پاهي پوڻ — رُون رُون ڪرڻ.

— **ڌُرَڻُ:** مصدر. ڌوئڻ (ڪپڙا وغيره) — صاف ڪرڻ — زور سان لوڏڻ — ڌُوڻو ڏيڻ (وڻ وغيره کي).

— **ڌُوڻِڻُ:** مصدر. [سن. ڌُو = ڌُڏڻ] لوڏڻ — ڌڏڪائڻ — ڌنڌاڙڻ — ڌوڏڻ — ڏانڌولڻ — ڇاڇولڻ — ڌڏڪائڻ. ڌَڪائڻ — ٽڙڪائڻ — ڦڙڪائڻ. جهوبڻ — ڇِبي ڏيڻ. [سن. ڌُوْت] چونبڻ — انتخاب ڪرڻ — چوندي ڪڍڻ — پسند ڪرڻ.

— **ڌُوڻ:** ث. زورائتو لوڏو — ڌوڏو — ڏانڌول — هلڪو ڌُوڻو — جهوبو — ڇِبي. ڌڪڻي — ٽَڙڪِڻي — ڇاڇولَ. چونب — پسند — مرضي — انتخاب — مُکياري.

— **ڌُوڻِجڻُ:** مصدر. لوڏجڻ — ڌوڏجڻ.

— **ڌوڻَ ڪَرڻُ:** لوڏَ ڪرڻ — ڌڏڪائڻُ ـ ڌونڌاڙَڻ. پسند ڪرڻ — چُونب ڪرڻ — مرضي مطابق ڪڍڻ.

— **ڌُوڻَــو ج ڌُوڻا:** ذ. زور سان لوڏو — جهوبو — ڌوڏو. ذ. صفت. لوڏو ڏيندڙ — لوڏيندڙ (ڪنهن وڻ کي). ڌُڻندڙ — ڳوليندڙ — پسند ڪندڙ — چونبيندڙ — چُونب ڪندڙ.

— **ڌوڻــو ڏيڻُ:** لوڏو ڏيڻ — ڌوڏو ڏيڻ.

• **ڌُوڻِي ج ڌُوڻِيُونْ:** ث. هري هري دُکندڙ باهه — دُونهِين. فقيرن جو مچ — ڪنهن طعام کي ڌنل داغ — داڳُ (ل).

• **ڌُوهو:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڌُوئِنڪَ:** اسم خاص. تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڌوئِڻُ:** مصدر. [سن. ڌاوَ = ڌوئِڻ] ڌوئي صاف ڪرڻ — پاڻيءَ ۾ آگهارڻ — ميرُ ڪڍڻ (ڪپڙن جو).

— **ڌوئِجڻُ:** مصدر. ڌوپجڻ — ڌوپڻ واري حالت ۾ ٿيڻ.

• **ڌُئارڻُ:** مصدر. [سن. ڌاوَن] "ڌوئڻ" جو متعدي بالواسطہ. ڌوئڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ — صفا ڪرائڻ — اڇو ڪرائڻ — اُجرو ڪرائڻ — اُجلو ڪرائڻ.

— **ڌُئارائِي ج ڌُئارائِيُونْ:** ث. ڪپڙن ڌوئڻ جي مزوري.

• **ڌُئَپ ج ڌُئپُونْ:** ث. ڪپڙن ڌوئڻ جي حالت — ڌُئارٽي — ڌوئٽي.

• **ڌُئجڻُ:** مصدر. ڌوپڻ.

• **ڌِئَرِ ج ڌِئَرُونْ:** ث. [سن. دُهْتَر = ڌيءَ] ڌيءَ ـ نياڻي — ڇوڪري.

— **ڌِئاڻــو ج ڌِئاڻا:** ذ. صفت. ڌيءَ جهڙو. ڌِيئُن جو.

• **ڌئل:** چونڊيل، پسند پيل.

• **ڌَنْ ڌَنْ:** ذ. [سن. ڌَون = آواز] ڌَنُڪُ يا باهه ٻارڻ جو آواز.

• **ڌَئِڻُ:** مصدر. [سن. ڌَمَڻْ = ڌَرَڻِ] باهه کي ڦوڪڻيءَ سان هوا هڻڻ — ڦوڪڻ جيئن "ڌڳايومَ ڌَئين، ڇيرو اندر جندڙي" (شاهه).

• **ڌُئَڻُ:** مصدر. [سن. ڌاوَنَ = وهنجڻ] پاڻيءَ سان صاف ڪرڻ — پاڪ ڪرڻ — اڇو ڪرڻ — مير ڪڍڻ (ڪپڙي جي). وهنجڻ — سنان ڪرڻ — اشنان ڪرڻ. [سن. ڌُوْنَنَ] لوڏڻ — ڇنڊڪو ڏيئي ميريا ميل ڪڍڻ — صاف ڪرڻ.

— **ڌُئَٽِيْ ج ڌُئَٽِيُونْ:** ث. ڌوئڻ واري حالت — ڌُئَپُ — ڌوپُ — ڌُئارٽِيْ.

• **ڌَئُونرو ج ڌَئُونرا:** ذ. جمايل کير — ٻڌو ڌُڌُ — ڏهِي. وهٽ جي رنگ جو هڪ قسم. صفت. اڇو — سفيد (ڪ).

• **ڌَئيْوَتُ:** ذ. ساز جي ستن سُرن مان ڇهون سُرُ.

• **ڌِيانُ ج ڌيانَ:** ذ. [سن. ڌيان = خيال] خيال — ويچار — سوچ — غور — تصور — ارادو — ڌُن — تَوَجَهه — ساڌوانِي — خوص. قياس — سمجهه — راءِ ـ رِٽ — اٽڪل — تَڪَ. اَٽَسنو — ڳَڻت — ڪَٿَ. ڄاڻ — پروڙ — ٻوڌ — خبر — ڪل. ڳڻتي — فڪر — انديشو. تاڙ — تاڪ — سنڀال — نظرداري. طرفداري — عبادت — بندگي — پُوڄا. مراقبو — لئُونْ — مَحْوِيت.

— **ڌِيانْ اَچِڻُ:** ياد اچڻ — ياد پوڻ. خيال اچڻ.

— **ڌِيانَ تي چڙهڻُ:** ذهن تي اچڻ — ياد پوڻ — ڪنهن ڳالهه جو خيال ۾ اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏيانَ چڙهڻ:** ياد اچڻ. خيال ۾ اچڻ.

— **ڏيانَ ڏيڻ:** توجهه ڏيڻ — خيال ڏيڻ — ڪو ڪم دلچسپيءَ سان ڪرڻ.

- **ڏيانَ رهڻ:** خيال رهڻ — توجهه رهڻ. يادگيري هجڻ.

— **ڏيانَ سان:** ظرف. توجهه سان — خيال سان — سنڀال سان — يادگيريءَ سان — هوشياريءَ سان.

— **ڏيانَ ڪرڻ:** توجهه ڪرڻ — خيال ڪرڻ. سوچڻ. فڪر ڪرڻ — سمجهڻ. هوشياري ڪرڻ — سُرت ڪرڻ. سنڀال ڪرڻ.

— **ڏيانَ لڳڻ:** خيال ٿيڻ — توجهه ٿيڻ.

— **ڏيانَ ۾ اچڻ:** خيال ۾ اچڻ — ذهن ۾ اچڻ.

— **ڏيانَ ۾ نه آڻڻ:** خيال ۾ ئي نه آڻڻ — توجهه ئي نه ڪرڻ — پرواهه ئي نه ڪرڻ.

— **ڏيانَ وارو ج ڏيانَ وارا:** ذ. صفت. ڏيان ڏيندڙ — خيال ڏيندڙ. ويچاروان — ساڌوان — ويچار سيل — دور انديش — سوچيندڙ. هڪ ڏيانو — ايڪ منو — هڪ منو — هڪ چتو — سُچيتُ — مُتوجهه — ساڃهه وارو.

— **ڏياني ج ڏياني:** ذ. صفت. ڏيان وارو — ويچاروان ـ خيالي — مُفڪر. نمازي — ڀَڳتُ — ديندار — عارف — عابد.

• **ڏياڻي ج ڏياڻيون:** ث. "ڏڻي" جو مؤنث. مالڪياڻي — وارثياڻي — ڌڻياڻي — سائڻ.

• **ڏياءُ ج ڏياءَ:** ذ. [سن] بابُ — فصل — اَڌياءَ — اسڪند — پوسنگ — پارت — ڀاڱو — ڀاڱُ — حصو.

• **ڏيائڻ:** مصدر. [سن. ڏيان] ڏيان ڏيڻ — خيال ڪرڻ — ويچارڻ — سوچڻ. ڀَڄڻ — تورڻ تڪڻ — رٽڻ — ارادو ڪرڻ. ڏيان ڪرڻ.

• **ڏيجَ ج ڏيجون:** ث. آسرو — آڌر — آٿت — پروسو.

• **ڏيجاهو ج ڏيجاها (ت):** ذ. نقصان — ٽوٽ — سزا. ڏوڪو — ڪوڙو دلاسو.

— **ڏيجاهو ڏيڻ:** نقصان وجهڻ — سزا ڪارائڻ. ڏوڪو ڏيڻ — ڪوڙو دلاسو ڏيڻ.

• **ڏيجو ج ڏيجا:** ذ. تسليّ ـ پروسو — پرڇلائي — ٽيڪ — دلداري — دلاسو — هينئاري — آٿت — خاطر جمعي — ڏڍُ. سُک. آسودگي — آسائش.

• **ڏيرج ڏيرون:** ث. [پرا. ڏيرهه. سن. ڌيئريه] ڌيرج — ماٺ — صبر — استقلال — ٿانهر — نهر. همت — جرات — دليري. پروسو — دلداري — دلاسو — تسلي — آڌار — ڏڍُ — ٽيڪ — پرڇلائي — فرحت — آرام (ت).

• **ڏيرائتو ج ڏيرائتا:** ذ. صفت. ڌيرج وارو — تحمل وارو — صبر وارو — بردبار.

• **ڏيرُ ج ڏيرَ:** ذ. صفت. [سن. ڌير = سياڻو] ڌيرج وارو — صبر وارو — ٿانهر وارو — متحمل — صابر — استر. مضبوط — ڏاڍو — پختو. بهادر — پهلوان — همّت وارو — جرائت وارو — دليرُ. سياڻو — ڏاهو.

• **ڏيرائڻ (ل):** مصدر. هضم ٿيڻ — ڦٻي وڃڻ.

• **ڏيرج:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهه ۽ ٿرپارڪر ضلعي ۾).

• **ڏيرجُ ج ڏيرجَ — ڏيرجون:** ذ. ث. [سن. ڌئيرِيه = صبر] صبر — تحمل — سانت — ڪانڌ. ماٺائي — خاموشي — مانار — نوائي. جُرات — دليري — همّت — دل جي پختگي. نوڙت — ڪميا — نياز — نهنائي. پڪو ارادو — قصد — نهراءُ — پرڻُ — رَٽُ. پختائي — ثابت قدمي — پڪائي — دلاسو — دلداري — تسلي. فرحت — آرام.

— **ڏيرجُ ڌارڻ:** صبر ڪرڻ — ماٺ ڪرڻ.

— **ڏيرجُ وانُ ج ڏيرجَ وانَ:** ذ. صفت. ڌيرج وارو — سانتيڪو — ماٺيڙو. صبر وارو — تحمّل وارو — پڪي ارادي وارو — بردبار — گنڀير — هڪ مَتيو — ڪاهوڙو — اَٽل — برقرار — ڪَٻ ڪوڙ — ثابت قدم.

• **ڏيرڪ ج ڏيرڪَ:** ذ. صفت. [سن. ڌيرگهه = ڊگهو] ڊگهو — وڏو.

• **ڏيرو:** اسم خاص. تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيرو ج ڏيرا:** ذ. صفت. آهستگي وارو — آهستي هلندڙ — ڍرو — ڍلو — ڍبر — سُست — ڪاهل — آلسي (آرسي) ديرينو — ٽوٽي. ظرف. هوريان — هَري — آهستي.

— **ڏيري:** ظرف. آهستي — هري — ماٺ سان — هَرين — ڏيمي.

— **ڏيري ڏيري:** ظرف. آهسته آهسته — هوريان هوريان — ڏيمي ڏيمي — هَري هَري.

— **ڏيري ڏيري ڏڪونرو ڄمڻ:** آهسته آهسته ڪم ٿيڻ — درجي بدرجي ترقي ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

- **ڏِيرِيْ ج ڏِيرِيُونْ:** ث. وڏو نغارو – پيرِ.
- **ڏِيۡرُ ج ڏيۡرَ (ل):** وڏو – مکيه.
- **ڏيکٽِيْ ميکٽِيْ:** ذ. اولاد – ٻارٻچا.
- **ڏِيمو ج ڏِيمَا:** ظرف. [سن. ڏِيمون، مَڏِيمَ =هَرين] هرين – آهستي – ڏِيري – دِرو – دِلو. سست. تڏي سُياءَ وارو. سستُ.
– **ڏِيمو ڪَرڻُ:** آهستي ڪرڻ – ڏيري ڪرڻ.
– **ڏِيمي ڏِيمي:** ظرف. ڏيري ڏيري – هَرين هَرين – آهستي آهستي. ورلي – اڻ لپ – ايڪڙ ٻيڪڙ (ت).
- **ڏِينَ:** ث. يادگيري – ڏُنَ.
- **ڏينگاٽُو ج ڏَينگاٽا (ڪ):** ذ. مقابلو – دنگو – زور آزمائي. ڏِڱاٽو.
- **ڏيڻ ج ڏِيڻُون:** ث. [سن. ڏِينَ = ڳُئُون] ڍِڳي – ڳئُون – ڳانءِ. سُوئا مينهن يا ڳئُون. ڪِيرُ (ل).
– **ڏيڻو ج ڏِيڻا:** ذ. صفت. ڪير ڏيندڙ ڍور – ڏُڌِيْ ڏائي – ميڙانگ مال – ولوڙو. ذ. جهجهو ڪِيرُ.

- **ڏِيوَڙِ (ت):** ث. اَڌوڙِ ـ اڌوڙِي.
- **ڏِيْءَ ج ڏِيئُون:** ث. [پرا. ڌِيئَا، سن. دُهَتا > دُهْتر = ڌيءَ، دُهْ = دُهڻ. اڳي ڌيئن تي ڪير ڏُهڻ جو ڪم هوندو هو] مؤنث. اولاد – نياڻي – ڇوڪري – دُختر.
– **ڌِيئاڻو ج ڌِيئاڻا:** ذ صفت. ڌيءَ جو – ڌيءَ جي پاسي وارو. ڇوڪرين جهڙو.
– **ڌِيئڙِيْ ج ڌِيئڙِيُونْ:** ث. "ڌيءَ" جو اسم تصغير. ڇوڪرِڙي ـ ٻارِڙي – ننڍڙي نياڻي.
– **ڌِيْءَ جهڙو پُٽُ:** ذ. نياڻيءَ جهڙو پُٽ – غريب پُٽ ـ لڄارو پُٽ – اشراف پُٽ – شريف ڇوڪرو.
– **ڌِيئُتو ج ڌِيئُتا:** ذ. صفت. ڌيءَ وارو – جنهن کي ڌيءَ هجي – ڌيءَ جو پيءُ.

Gul Hayat Institute

ڏ

• **ڏ:** ڏ. سنڌي الف ب جو ايڪيهون اکر. ابجد موجب عدد "۴" ۽ آواز 'ڏي'.

• **ڏاٻ ج ڏاٻون (ڪڇ – ل):** ٿ. ڌوتيءَ پَڌَڻ جو هڪ نمونو. ڪُلهَن تي ڪپڙي وجهڻ جو هڪ نمونو. لونگي پَڌَڻ جو هڪ نمونو (جنهن ۾ لونگيءَ کي ڪلهن تان ورائي، هيٺ ڇيلهه تي ڳنڍ ڏيئي ٻڌي ڇڏجي). جهوني پوشاڪ ۾ ڪانڊَ جي مٿان ڏڪ. پردي. اَڙَ يا اڏَ طور ٻڌل اڌ ڳوڏ. ڳوڏ لاڪ – مَنجهلو – پوتڙو – ڌوتي. لاڪ (ل). جيئن "آهِ سهڻي ستر سان سٿڻ، مٿي چادر جي ڏاٻ" (ڳل). جهنب (ل). وهندڙ پاڻيءَ کي اَٽڪَ – چاٻ (ل) جيئن "پاڻيءَ کي هتي ڏاٻ آيل آهي." مُڏي ترار. جهڳي – ٻَغ – ٻَڪَ (ل). گهوڙي جي سنبن جو آواز (ل).

– **ڏاٻجڻي پوڻ:** وَهندڙ پاڻيءَ جو ڪٿي اَٽڪي بِيهَڻ. چاٻ اچڻ.

– **ڏاٻ هٽڻ:** جهڳي هٽڻ – ٻَڪَ ڪرڻ. ٻَنَاڪ هڻڻ.

• **ڏاٻَر ج ڏاٻَر (ل):** ڏ. برتن جو هڪ قسم. ٿامي يا جِسُت جي ڏڪ سان گول برتن – ڏاٻورو – سُونگو – ڏٻلو. ٺڪَر جو ٺڪرو. ڪاٻو – ڏائو – ڏٻرو – ڏاوَڙ (ٿ). واهه جي پاڻي سُڪي وڃڻ جي حالت.

• **ڏاٻَڙ ج ڏاٻڙ (ل):** ڏ. صفت. ڪاٻي يا ڏائي هٿ سان ڪم ڪندڙ – ڏاوَڙُ – ڪاٻڙُ – ڪاٻڙيو (ٿ). ڪاٻو هٿ – ڏائو هٿ. وڏو پٽڪو (ٿ). [مرهٽي. ڏاپرا = ڪاٻڙ].

– **ڏاٻڙ ڪتو:** وڏي قد وارو ۽ وڏي مُنهَن وارو ڪتو.

– **ڏاٻڙيو ج ڏاٻڙيا:** ظرف. ڏائي هٿ وارو – پاسيرو.

• **ڏاٻلي ج ڏاٻليون:** ٿ. ڪاٺ جي ٺهيل ننڍڙي گول يا چوڪنڊي پيتي – ناس وجهڻ جو رڇ (برتن). ڏٻلي – ڏٻي – سونگي (ل). ٻُوٽي جو هڪ قسم (هميشه سائو رهي. برسات جي موسم ۾ پيلا گل ۽ ڦَرُ گول ڏٻلي وانگر ٿئي، تنهن ڪري ٿالو "ڏاٻلي ول" پڻ ڳهوٽي ڦٽن ڦرڙين تي رکجن). (ٿ).

• **ڏٻڻ (ٿ):** مصدر. ڇِنڀ ڪرڻ – ڇينڀڻ. هِيسائڻ – رعب جمائڻ.

• **ڏاڀو ج ڏاڀا:** ڏ. صفت. ٿِرڙو – ٿريڏو (جنهن جون اکيون ٿورو ڦريل هجن). ڏائو – ڪاڀو – ڪبو (ٿ).

• **ڏاڀورو ج ڏاڀورا (ل. ٿ):** ڏ. برتن جو هڪ قسم – ٿامي يا جست جو ٺهيل ڏڪ سان گول برتن – ڏاٻلو – ڏاٻَر – سُونگو.

• **ڏات ج ڏاتون، ڏاتيون:** ٿ. [سن. دَاتَ > دا = ڏيڻ] ڪابه ڏنل شئي – بَخشش – خيرات – دانُ – سخا – ڏانُ – خدائي بخشش – خدائي – عنايت – الاهي ڏاجُ – قدرت جي طرفان مليل غير معمولي طاقت جيئن ته. "لڏيسون، لَطيفُ چئي، ڪَنان ڏاتَر ڏات" (شاهه). ڪشاده دلي – اُدارتا – سخاوت – فَرخُ. انعام – عَطيو – سوغات – تحفو – امداد – نَذرانو. هندن جو نديءَ پوڄا وقت پاڻيءَ مان پيٽ لاءِ پريل چُرون – لپ – سُرڪي – ڏڪ – چُرون.

– **ڏاتو ج ڏاتو:** ڏ. صفت. ڏيندڙ – ڏيڻ وارو. سخي – درياهُ دلُ – سخاوت ڪندڙ. هٿ ڦاڙ. ڏاتارُ – ڏاتَرُ.

– **ڏات وَٺڻ:** ڌرمي ڪريا ڪرم ۾ پاڻيءَ جو ڏڪ پيئڻ – اُچمن وٺڻ.

– **ڏات وجهڻُ (ٿ):** ٻارن کي دوا پيارڻ.

– **ڏاتي:** ڏ. صفت. ڏاتو.

• **ڏاتا ج ڏاتا:** ڏ. صفت. [سن. دَاتا = ڏيندڙ] ڏاتار – ڏاتر – داتا.

• **ڏاتارُ، ڏاتارَ:** ڏ. صفت. [سن. داتَرُ = ڏيندڙ]. ڏيڻ وارو. انعام ڏيندڙ – بخشش ڏيندڙ – رِزقُ ڏيندڙ – داتا – ڏاتا – ڏاتَرُ. وڏيءَ دلُ وارو – درياهُ دلُ – سخي – اُدارچتُ – داني. بختاور

Gul Hayat Institute

– خوش نصيبُ. ”جنهن جي ناني نياڳي، تنهن جو ڏهٽو کيئن ڏاتار ٿئي“ خريد ڪندڙ – گراهڪُ. خدا جو هڪ صفاتي نالو. جهونا ڳڙهه ۾ جبل جي هڪ واديءَ جو نالو.

– **ڏاتاري ج ڏاتاريون:** ث. سَخاوت – اُدارتا – فراخ دلي – درياه دلي – مَروّتْ – فرخُ.

• **ڏاتَرُ ج ڏاتَرِ:** ذ. صفت. [سن. داتَرُ > دا = ڏيڻ] داتا – ڏاتا – ڏاتارُ.

• **ڏاترو:** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **ڏاترو ج ڏاترا (ٿ):** ذ. [سن. داتر] گاهه لڻڻ يا لاباري ڪرڻ جو هڪ اوزار – ڏاٽو.

– **ڏاتِ ج ڏاتيُونْ:** ث. [سن. دَاتْرَ] گاهه لڻڻ يا لاباري ڪرڻ جو هڪ اوزار – ڏاٽو – ڏانٽو.

• **ڏاتوجمالي:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاتڙي (ت):** ث. گاهه جو هڪ قسم.

• **ڏَاٽو ج ڏاٽا:** ذ. [سن. دَاتْر. پرا. دتّ] گاهه لڻڻ جو هڪ اوزار – ڏاٽ – ڏاترو – ڏانٽو.

– **ڏاٽو ڏَنْڊائڻُ:** ذ. ڏاٽن کي تکو ڪرڻ – ڏاٽي جا ڏَندا تکا ڪرائڻ.

– **ڏاٽو وجهڻُ:** وَڍَ وجهڻ – سخت ڳالهائڻ. سڌو ڪرڻ – پاڙون پٽڻ – خاتمو ڪرڻ.

– **ڏاٽي ج ڏاٽيونْ:** ڏاٽي جو مُؤنث. ننڍڙو ڏاٽو.

– **ڏَاٽي ڏِيڻُ (ڪ):** دَٻائڻ – ڪَهْرو ڳالهائڻ – تَڙِي ڏيڻ.

• **ڏاڻَ ج ڏاڻُونْ:** ث. [سن. دَنْشٽرا = ڏاڻَ. دَنْش = چَڪ وجهڻ]. ڏند جو هڪ قسم – وڏو ٿلهو ڏند – چاڙهن جي پاسي وارو ڏند – ڏوڙهو ڏند – ٻيٺو ڏند – ڪاڏو پيهندڙ ڏند – ڏاڙهه _ هوڙَ – هنُوڙَ – نيشُ – سُنگهو. چاڙي.

– **ڏاڻَ چورَڻُ:** رشوت کائڻ شروع ڪرڻ – ناجائز فائدو وٺڻ شروع ڪرڻ.

– **ڏاڻَ ڏِيڻُ:** زبان درازي ڪرڻ – وڙهڻ – جهيڙو ڪرڻ – چَپُ پوڻ – گستاخُ ٿيڻ – چَباڙِڻ – هِرڻُ.

– **ڏاڻَ ٿِي نہ ڏيڻ:** بنا چٻاڙڻ جي ڳهي ڇڏڻ – هَڙَپ ڪرڻ – هضَم ڪري وڃڻ – ڦَٻائي وڃڻ – کائي وڃڻ.

– **ڏاڻرُ ج ڏاڻرِ:** ذ. صفت. ڏاڻين وارو – وڏن ڏندن وارو – ڏاڻيل – سُنگهارو – سُنگهَرُ. پوڙهو. جهيڙاڪ – چَڪُ پائيندڙ.

– **ڏاڻَ رسُ:** ذ. صفت. مِٺِيُن شَيُن جو شوقِيْنُ.

– **ڏاڻَ ڦوڙُ ج ڏاڻَ ڦوڙَ (ت):** ذ. صفت. شڪارين جي اصطلاح ۾ هڪ سال جي عمر وارو سوئر.

– **ڏاڻَ گرم ڪَرَڻُ:** رشوت کائڻ – رشوت کائڻ تي هِرڻُ.

– **ڏاڻُونْ ڏِيڻُ:** سخت ڳالهائڻ – چِٽو ڳالهائڻ – کائِڻَ کي اچڻ – يَشُون ڏيڻ.

– **ڏاڻَ هِرَڻُ:** ڪنهن سواد سان چاهه ٿيڻ – هري پوڻ – مٺائجي پوڻ – سوادُ اچڻ – چَشڪو اَچڻ – عادت پئجي وڃڻ – هيرَ پئجي وڃڻ.

• **ڏانو ج ڏانا:** ذ. [سن. تَنْتو= ڌاڳو، ريشو] تماڪ جي پَنَ جي وچواري سُڪَلَ ڏانڊي – گاهہَ يا ڪاني جو سخت چوپو – ڪمند جي ڳَرِيءَ وارو سخت ٽڪر. ڪانو – ڳنو – ڪاني – ڏانڊو – تندورو. گاهه جو هڪ قسم.

• **ڏاڻِيَلُ ج ڏاڻِيَلَ:** ذ. صفت. [سن. دَنْشٽرا = ڏاڻ]. ڏاڻِرُ. نالي وارو – نالي چڙهيو – ناميو – نام ڪِنيو – نامي گرامي.

• **ڏاپَ ج ڏاپُونْ:** ث. چادر جا پَلوَ ٻڌڻ يا ڳَنڍِ ڏيڻ جي حالت. (ل.ق).

• **ڏاپڻ:** مصدر. چادر جا پَلَوَ ٻَڌڻ.

• **ڏاجُ ج ڏاجَ:** ذ. [سن. دايہ. دا = ڏيڻ] عورت کي شادي وقت مائٽن کان ڏنل سامان – ڏاجو – ڏيُج – ڏيپُ. ورثو – حصو – ڀاڳو – قسمت – نصيب. ڪنهن جو نجُ يا ذاتي ڪمالُ – خوبي – ڪابينو – مَهَرُ – نڪاح جي موقعي تي مليل شيون (ڪپڙا – ڳَهہَ – گهر جو سامان – جائداد وغيره).

– **ڏاجُ ڏِيڻُ:** نياڻِيءَ جي شادِيءَ ۾ سامان ڏيڻ.

– **ڏاجَ ۾ ملِڻُ:** ڏاج طور ملڻ – ورثي طور ملڻ – پنهنجي ذاتي يا نجي شيءِ هئڻ.

– **ڏاجو ج ڏاجا:** ذ. ڪنوار کي گهوٽيتن توڙي ڪنواريتن طرفان مليل سامان – ڏاجُ – ڏيپُ – ڪابينو – مَهَرُ.

– **ڏاجيلو ج ڏاجيلا:** ذ. صفت. ڏاج ۾ مليل ڪابہ شيءِ _ حصي ۾ ڏنل – ورچ ۾ آيل – شاديءَ ۾ ڏنل – ڪابِيْنو – ڏاجُ.

– **ڏاجهہَ ج ڏاجهونْ:** ث. [سن. دهہ = ساڙڻ] ساڙُ – جَلُ – پَچُ – ڪامَ – پَچَر. حسد – چاوت – ٻيائي – بدخواهي – بُغْضُ – ڪينو. ويرُ – دشمني – ايرڪا – عَڪْسُ – خَصُومَتَ – رَنْجُ – ڏ ک – ڏنجهُ – تڪليف – اهنج – ايذاءُ – مصيبت – وِيْلو

Gul Hayat Institute

— بانُٺُ — ڏالَتَ. لوڀ. لالچ — طمع — هبچ — حرص — موهُ — هاٺو هاٺو — ڏاجهو.

— ڏاجهو ج ڏاجها: ذ. ڏاجهہَ.

• ڏاجهوڙو ج ڏاجهوڙا (ٿ): ذ. پهرين دفعي حمل — پهريون پيٽ.

• ڏاجري: اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏاجلا (ٿ): ذ. (جمع ۾ ڪر ايندڙ) سُڪَلَ ڇيڙ — ڳِتِرا — ڪَچرِيُون.

• ڏاجو ج ڏاجا (ٿ): ذ. اَٺُ. صفت. قداور — ڍڳهو. بهادرُ. وڏي آواز سان ڳالهاءِ (ڪ).

— ڏاجي ج ڏاجِيُونِ: ٿ. اَٺَ جي مادي — اَٺِ ـ اُٺِڻِ ـ اُٺڻي — توڏِي.

— ڏاجيءَ جي ڏيکارَ ڏيڻُ (ٿ): ڪٽڪ جي فصل جو پڇي ڳاڙهو رنگ ڏيکارڻ.

• ڏاڏ ج ڏاڏِيون: ٿ. [سن. دَهُ = ساڙڻ] ساڙُ — جَلُ — ڪامَ — پَچَر. چمڙِيءَ جي هڪ بيماري — ڏَدِ. مُنهَن تي ڪارا داغَ — داغَ — ڏَبَ — داب داب — ڇانءِ.

• ڏاڏاهَ: اسم خاص. تعلقي ٺٽي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏاڏَر ج ڏاڏَرون: ٿ. ڏڙڪو — تابَ — رُعبُ — سڪٽو ڏڙڪو — گدڙ پيڪي.

— ڏاڏَر ڪَرڻُ: ٺَلهو ڏڙڪو ڏيڻ — تاب ڪرڻ — هاها ڪرڻ — هيٺ مٿي ڪرڻ — گدڙ پيڪي ڏيڻ.

• ڏاڏو ج ڏاڏا: ذ. [سن. تاتَ = پاليندڙ] پيءُ جو پيءُ — پيءُ جو چاچو. شِيدِيُنِ جو هڪ رسمي خطاب.

— ڏاڏاڻا: ذ. پيءُ جا مائٽَ — ڏاڏي جا مائٽَ — ڏاڏي جي آڪهہ — ڏاڏي جا رشتہ دار.

— ڏاڏاڻڪو ج ڏاڏاڻڪا: ذ. صفت. ڏاڏاڻو — ڏاڏي سان واسطو رکندڙ.

— ڏاڏاڻڪي: ٿ. ڏاڏي واري صفت — وڏن واري پَرِ ـ ابي ڏاڏي جا گُڻ.

— ڏاڏاڻو ج ڏاڏاڻا: ذ. صفت. ڏاڏي جو — ڏاڏي جي رشتي وارو — اباڻو — ڏاڏي جي آڪهہ جو — ڏاڏاڻڪو.

— ڏاڏنگَ ج ڏاڏنگَ: ذ. ڏاڏاڻي آڪهہ — ڏاڏي سان تعلق رکندڙ مائٽُ. پيڙهي — بنياد. اصل نسل.

— ڏاڏي پوٽو ج ڏاڏي پوٽا: ذ. پيءُ يا ڏاڏي جي عزيزن مان ڪو رشتہ دارُ — برادريءَ وارو — نڪائي — نُکرِيو.

• ڏاڏو: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏاڏوڪي: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏاڍَ ج ڏاڍ، ڏاڍُون: ذ. ٿ. [سن. دَرڍ = ڏاڍو] زور — ڏاڍائي — سختي — جَبرُ. زورآوري — سَهرائي — زبردستي — دَبَڙ دُونَس — بي داد — زوري — جورُ — جَفا — انڌيرُ. بند — قيدُ. جيئن: "ڏمر ڏک ڏاڍَ تنهنجا وچي ڳلين ۾ ڳائيندس" (ظرف) گهڻو — ڏاڍو — زياده ـ مضبوط.

— ڏاڍَ مُڙسي ج ڏاڍَ مُڙسِيُون: ٿ. زبردستي — سينہ زوري — زورآوري — ڏاڍائي — ظلم.

• ڏاڍو ج ڏاڍا: صفت. ظرف. [سن. دَرڍ = ڏاڍو] زور وارو — زور — مضبوط — قابو — پختو — سوگهو — پڪو — قائم — اچل — برقرار — مَڪَمر — سخت — ڪَٺَنَ ـ اوکو — اهنجو. ڪرڙو — ڪنورُ — جَبرو — جابر — ظالم. (ظرف) تيز — تکو. بي انداز. تمام گهڻو — بيحد — بلڪل.

— ڏاڍاڻ ج ڏاڍاڻون: ٿ. زور — سختي — مضبوط.

— ڏاڍائڻُ: مصدر. ڏاڍو ڪرڻ — سخت ڪرڻ — پڪو ڪرڻ — ديٺ ڪرڻ — لوهُ ڪرڻ — جمائي ڇڏڻ. جبَر ڪرڻ — ڏاڍ ڪرڻ.

— ڏاڍائي ج ڏاڍائيون: ٿ. زوري — سختي — مضبوطائي — ڏاڍَ. زبردستي — ڏاڍَ مُڙسي — ظلم — انڌيرُ — ڪنوريائي — راج هَٺُ — اَنڌو ڌُنڌُ — ڌوڙ — بيداد — فرعونيت — بغداد — هنيلائي — ڌنگائي.

— ڏاڍيان: ظرف. مضبوطيءَ سان — سختيءَ سان — ڏاڍائي سان — زور سان — زبردستي — زوري. جبراً — زوراٺتو — قهراً — وڏي آواز سان — وڏي واڪي.

— ڏاڍي جُٺَ ٿيڻُ: وڏو ويل تي وڃڻ — وڏي تعدي ٿيڻ — ڪم خراب ٿيڻ — مطلب پورو نہ ٿيڻ. ڪم جو دل وٽان نہ ٿيڻ. پريشاني حاصل ٿيڻ.

— ڏاڍي مُڙس ڪي مَٿو ڏيڻُ: پاڻ کان زور واري سان مقابلو ڪرڻ. قرآن شريف قسم لاءِ مٿي تي کڻڻ.

• ڏارَ ج ڏارُون: ٿ. [سن. دَرَ = ڏرڻ] ڏَرِيَلُ (ڇٽا، مٽر وغيره) —

Gul Hayat Institute

ڏالِ ـ چيرُ – ڦوٽ ـ شڪافُ – سيِرَ.

• **ڏارُ ج ڏارَ:** ذ. وڻ جو هڪ حصو – وڻ جي وڏي ٽاري – ٽارُ. جبل جي چوٽي. پرت جو هڪ قسم (ڪ). ڊپ.

• **ڏاراڙُ ج ڏاراڙَ:** ذ. اَپرو انسان يا چوپايو مال. ڏٻرو – ضعيف – هيٺو.

• **ڏاراڙپي ج ڏاراڙپيون (ٿ):** ٿ. چوپائي مال جي ڦرڪڻ جي حالت.

• **ڏارَتِ ج ڏارَتون:** ٿ. ٻُکَ – خواهش – سَڌَ – اِڇا – ڏالَتِ ـ سختي، تنگي، ڏڪار.

• **ڏاردَرِ (ٿ):** ٿ. مصيبت – آرسُ. ڪجهه به نه هجڻ واري حالت.

– **ڏارَدري ج ڏارَدَرِي:** ذ. صفت. نياڳو – وڏي مصيبت وارو.

• **ڏارڳُ (ڪ):** ٿ. ٻڪريءَ جو هڪ قسم – ڪَنَنِ چيٖرِيَلَ ٻڪري.

• **ڏارَڻُ:** مصدر. [سن. دَرَ = ڏَرَڻُ] ٻيڃڻ جو سَنڌو وجهڻ – چيرڻ – ڦاڙڻ – ڦوڙڻ – ڦوٽ وجهڻ – سيِرَ وجهڻ – ٽوڙڻ. ٻه اَڌ ڪرڻ – جدا جدا ڪرڻ.

– **ڏارُ ج ڏارَ:** ذ. چيِرُ – ڇَنُ – ڦوٽِ ـ ڦاڙُ – وِڍُ – ڪنهن ديوار جو چير – شڪاف – وِٿي – ڦاڪُ – سِيرُ – ڪَڙڪاٽُ – سَرڙاٽُ – ڏارَ.

- **ڏارائي ج ڏارائيون:** ٿ. ڏارِڻ جي اُجرت – ڦوڙائي – چيرائي.

- **ڏارَ ڦاڙَ:** ٿ. پائڻ جي پوشاڪ لاءِ ڪپڙي جي وِهَٽَ – چير ڦاڙ – ڪَتَر سَتَر – ريد ڦيد – ٻَٽَ ڪوهَ – ڇِنَ ڦاڙَ.

ڏارو ج ڏارا: ذ. [سن. دَلَ ـ دَرَ = ڏرڻ] ٿُلهو پِيٺَل يا ڪُٽيِل اناج – اَڌَ ڏَرِيَل اَنَ (جهڙوڪ. ڇَٽا. مَٽر ڪٽڪ. چانور وغيره). چانورن يا ڪٽڪ جو ٿُلهو پيٺل اٽو. سنهين داڻ – ڏَڏَر – ٻاٽَ. ڏريل ڪٽڪ ۾ ڳُڙ وجهي رَڌَل ٻَتُ. ونجهه وٽي يا دَرِيَنِ راند ۾ شروع ٿيڻ وقت ٻنهي ڏُوڙيِنِ يا هارِيُن جي هٿن جو هلائڻ يا تاڙِي. جنگ جو سڏُ. ٻاتو ڳالهاءُ. ڪرِڪرِ ـ ڪرِسڙِي – واري. هڪ جهونو سِڪو (صفت). ڳالهائڻ جو اڍنگو – اوباش. لُچو – لانگ چوٽو – جنس (ان ڪپڙي وغيره) جو چور جنهن کي پرکي سڃاڻي نه سگهجي]مال جي چور کي مال جهلي سڃاڻبو، پر جنس جو چور ڪائي ڪپائي ڇڏيندو).

- **ڏارو ڏيڻُ:** وِهِٽَن کي اَنَ ڏيڻ. دُرِيَن راند شروع ٿيڻ وقت وڏن ٻيچِيَن جو پاڻ ۾ هٿ ملائڻ – تاڙِي هڻڻ. ٻجي وجڻ – تڪو پنڌ ڪرڻ (ت). خوشيءَ مان هٿ هٿ تي هڻڻ.

• **ڏارِي ج ڏاريون:** ٿ. [سن. دالَ = ڏارَ. گ: ڊاري. هم. ڊن. ڊاليِ] ڏارُ جو مؤنث – ٽاري – شاخ – ڊالي. جنهن کي پرکي نه سگهجي.
"ڏينهان ڏاريءَ ويس، راتيان روئي رت ڦڙا. لنڊيءَ جي لبيس، ڪانڌ ڪميٽي ڪٽيو".

• **ڏاريا (ٿ):** ذ. [سن. دَلْ = ڏرڻ] ڇٽا – ٻڪيِڙا.

• **ڏاڙَ دَرِي ج ڏاڙَ دَرِي (ٿ):** ذ. [سن. دَرِندَرُ = بي حال]. ڪُتَلُ – مسڪين – ڪنگالُ – مفلس – غريب.

– **ڏاڙَهه ج ڏاڙهون (ل):** ٿ. [سن. دنشٽرا = ڏاٽَ] ڏند جو هڪ قسم – وات جي پاسي وارو ڏند – ڄاڙيءَ وارو ڏند – ٻيٺو ڏند – ڏاٽَ – هوڙَ – ڏاڙَ – ڏانت. سُنگهو – نيشُ – ڪٽلِي – ڏَنگُ (ڪنهن جانور جو). رَنج – سُور – اهنج – ڏک – تڪليف – مشڪلات. لاچاري حالت – سوڙهه – تنگي – پريشاني.

– **ڏاڙهه رَسُ ج ڏاڙهه رَسَ:** ذ. ڪنهن به شئي جو مزو – چشڪو – لذت – ميناج – سَواد.

• **ڏاڙهُ ج ڏاڙهَ:** ذ. [سن. دَنشٽرڪا = ڏاڙهي] وڏي ڏاڙهي.

– **ڏاڙهُرُ ج ڏاڙهَرَ:** ذ. (صفت) وڏي ڏاڙهي وارو.

• **ڏاڙهڻُ:** مصدر. [سن. ڊَنش = ڏَنگڻ]. ڪائڻ – چڪ پائڻ (ڪتي وغيره جو) – ٻونڪڻ. ڦَٽِڻ – زخم رسائڻ – ڪاوڙ مان چَڪَ پائڻ. وڙهڻ – تکو ڳالهائڻ – بڇڙو ڳالهائڻ – ڇڙٻون ڏيڻ.

– **ڏاڙهه ج ڏاڙهون:** ٿ. ڪتي جو چڪ – ٻونڪَ.

– **ڏاڙهائڻ:** چَڪُ پارائڻ – ٻَچَ ڪرائڻ (ڪتي کان).

– **ڏاڙهه ڏيڻُ:** ايذاءُ رسائڻ – چڪُ هڻڻ – ڪاوڙ ۾ ڳالهائڻ.

• **ڏاڙهون ج ڏاڙهون:** ذ. [سن. دادِم: پرا. دالِم = ڏاڙهون] ميوي جو هڪ قسم – انار. سوپاري. آتشبازي جو هڪ قسم. تارُنءَ چوٽيءَ جي وچ وارا وار يا چوٽيءَ جي اڳ وارا وار. پرت جو هڪ قسم (ت). (اسم خاص) تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڏاڙهون ڇڏائڻُ:** تارُونءَ مٿان وارَ ڇڏائڻ يا رکائڻ.

• **ڏاڙهِي ج ڏاڙهيون:** ٿ. [سن. دنشٽرڪا = ڏاڙهي] سُونهارِي – رِيشَ – ٻلارِي. ناريل ڪوپي تي وارن جو بيٺل مُڇو – ٻَڪَرَ جي ڪاڏيءَ هيٺان ڊگهن وارن جو مُڇو.

– **ڏاڙهي ٻئي جي هٿَ ۾ ڏيڻُ:** پرائي ڀروسي تي رهڻ – پاڻ ۾ همت نه سمجهي ڪم ٻئي جي حوالي ڪرڻ – ٻئي جو محتاج ٿيڻ. پنهنجي اختياري ٻئي کي سونپڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏاڙهيءَ تي هٿ رکڻ:** سچو قول ڪرڻ — پڪو انجام ڪرڻ — سچو وعدو ڪرڻ — دل سان اقرار ڪرڻ.

— **ڏاڙهي ٻوڪڻ (ت):** بنا مطلب جي پنڌ ڪرڻ — بي فائدو هلڻ — دردر تي وڃڻ — گهڻا دفعا حاضري ۾ وڃڻ — هر هر اچڻ.

— **ڏاڙهي پٽ ڪرڻ:** جهيڙو ڪرڻ — فساد ڪرڻ. پاڻ ۾ هٿين پوڻ — جانيوتا هڻڻ — بي عزتي ڪرڻ.

— **ڏاڙهي پٽڻ:** جهيڙو ڪرڻ — فساد ڪرڻ — ڦڏو ڪرڻ. سامهون ٿيڻ — وڙهڻ. بي عزتي ڪرڻ.

— **ڏاڙهي پٽي تري ڪرڻ:** سموري ڏاڙهي ڪوهڻ. سخت بي عزتي ڪرڻ.

— **ڏاڙهي پيٽ ۾ هئڻ:** ننڍي عمر ۾ سياڻو ۽ دانا هئڻ.

— **ڏاڙهيءَ جو ٻجو:** چپ جي هيٺان چاول وار — تڏ — تڏي.

— **ڏاڙهيءَ جي ريهہ هجڻ:** شروعاتي ڏاڙهي چاول هئڻ — نوجوان هئڻ — جوانيءَ جي ابتدا هجڻ — ڦوهہ جواني هئڻ.

— **ڏاڙهي ڏس:** ذ. بي معنيٰ ڏس — منجهيل پتو اڻ چٽو رستو.

— **ڏاڙهي ڏس ڏيڻ:** منجهيل پتو ڏيڻ — اڻ چٽو رستو ڏيکارڻ — پورو پتو نہ ڏيڻ. ڪنهن وڏي ماڻهو جو ڏس ڏيڻ. بي دليو تي هنر ڏسڻ.

— **ڏاڙهي ڏڪائڻ:** ٻئي جي اڳيان عاجزي ڪرڻ — ذليل طريقي سان سوال ڪرڻ يا ڪجهہ گهرڻ.

— **ڏاڙهي ڏڪڻ:** خوف ۾ ٿرڪڻ سبب ڏاڙهيءَ جو لڏڻ.

— **ڏاڙهي ڏيکارڻ:** منهن ڏيکارڻ — ديدار ڪرائڻ — روبرو ٿيڻ — شخصي طرح اچڻ.

— **ڏاڙهي ڏيڻ:** پڪو انجام ڪرڻ — وعدو ڪرڻ — قول ڪرڻ — پرتگيا ڪرڻ — وچن ڏيڻ — ٻول ڪرڻ — اقرار ڪرڻ — سخن ڏيڻ.

— **ڏاڙهي ڦڻائي ڏيڻ (ڪ):** ٻئي لاءِ سونهاريءَ جو قسم کڻي اعتبار ڏيڻ — ساک ڏيڻ. پڪو انجام ڪرڻ.

— **ڏاڙهي ڪوڙڻ:** تعدي ڪرڻ — ٻڇڙو ڪرڻ (عورتن جو مڙدن لاءِ هڪ طعنو).

— **ڏاڙهي ڪوڙائڻ:** خراب ڪم ڪرڻ — گلارو ڪم ڪرڻ — عيب وارو ڪم ڪرڻ.

— **ڏاڙهي مان ڦڪو نہ رهڻ:** ڏاڍي بي عزتي ٿيڻ — ساري ڏاڙهي پٽجي وڃڻ — سموري عزت برباد ٿي وڃڻ — ڏاڍو خراب خوار ٿيڻ.

— **ڏاڙهي مڇ ۾، مڇ ڏاڙهيءَ ۾ ڏيڻ:** پٽي سٽي پورائو ڪرڻ — هٿي ڏٽي پوري ڪرڻ. جيئن تيئن ڪري ڪم سرانجام ڪرڻ.

— **ڏاڙهي مُنڻ:** ڏاڙهي ڪوڙڻ — ڏاڙهي ڪوڙي پڌر ڪري ڇڏڻ. ڪنهن سان دوکو ڪرڻ — دغا ڏيڻ — ننگي ڪرڻ — ڪنهن کي ننگڻ.

— **ڏاڙهي منهن ۾ اچڻ:** وڏو ٿيڻ — بالغ ٿيڻ — جوان ٿيڻ — ڇوڪري منجهان جوانمرد ٿيڻ.

— **ڏاڙهي ۾ ڏانڊ ٻڌڻ:** خراب ڪرڻ. ضد ڪرڻ. ڏاڙهي پٽرائڻ — ذليل ۽ خوار ڪرڻ.

— **ڏاڙهي ۾ رسو وجهڻ:** قابو ڪرڻ — سوگهو ڪرڻ — بيوس ڪري ڇڏڻ.

— **ڏاڙهي ۾ ڪجهہ نہ هئڻ:** بي همت هئڻ. ڪابہ لياقت نہ رکڻ — بي غيرت هئڻ.

— **ڏاڙهي وڍيو ڪرڻ (ڪ):** بدنام ڪرڻ — گلارو ڪرڻ — خوار ڪرڻ.

— **ڏاڙهيار ج ڏاڙهيار:** ذ. صفت. ڏاڙهي وارو — ڏاڙهيارو — ڏاڙهيال. پهلوان — جوڌو — بهادر — دلير — سورهيہ — سور وير — سورمو.

• **ڏاڙهيارو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **ڏاس ج ڏاسون:** ث. ٻڪريءَ جا وار يا ٻڄ. ڳهڻي يا رڏ جي اُن.

— **ڏاسر ج ڏاسر:** ذ. صفت. ڏاس وارو — ٻجر — ٻجن وارو.

— **ڏاس ڪاترو ج ڏاس ڪاترو:** ذ. صفت. ٻڪرين جي ڏاس ڪترينڌڙ — ٻڙ — ڇٽ — پونش.

— **ڏاسي ج ڏاسيون:** صفت. ڏاس جو — ڏاس وارو — ڏاس مان ٺهيل.

• **ڏاسڙو:** ذ. ڏسو "ڏاسو" ("ڏاسو" جو اسم تصغير).

• **ڏاسو ج ڏاسا:** ذ. تازي چاول ڳابي يا پاڏي يا ڇيلي وغيره جو ڇيٽو. ننڍڙي ٻار جو ڪاڪوس — ڏاسڙو.

• **ڏاسو ج ڏاسو:** ذ. صفت. ڏس ڏيندڙ — سونهون — ڏڳ ڏيکاريندڙ.

• **ڏاسياري ٽني:** ٻڪريءَ جو هڪ قسم.

• **ڏاڪ ج ڏاڪون (ت):** ث. مڏي ترار. ڊگهي لٺ.

• **ڏاڪ ج ڏاڪ:** ذ. هٿيار جو هڪ قسم — ڏڦو — ڀالو — نيزو.

Gul Hayat Institute

• **ڏالرو:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **ڏالرو ج ڏالرَ:** ذ. ڏاوڙُ هَٽُ – ڏاڙهَ هَٽُ – ڪبو هَٽُ – ڏائو هَٽُ.

• **ڏالرا (ٿ):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏالِڙي ج ڏالِيُونْ (ل):** ٿ. ڪاٺ جي ڏگهي ڳَنَ سان ڇپَرُ – وڏي ڏوئي – ڏوئِيلو – ڪانو – ڪُڙڇي – اَنبيو – هَنْيي.

• **ڏاڪَ:** خوفائتي خبر ڏاهه. دانهه. رڙ.

• **ڏاڪَ ج ڏاڪُونْ:** ٿ. [م. گ. ڊاڪَ سن. ڍَڪا = ڍولڪيءَ يا ڊيبڪيءَ جو قسم] ڪاٺيءَ جو (اٽڪل ٻه فوٽ) وَڏيل ٽڪر – ڏڪَرُ – ڏانديو (جو ڏاڪَ ڇِمِٽي راند ۾ ڪم اچي). ڄلائو ڪاٺين جا وڏيل ٽڪَر (جي ٻارڻ، يا ڀٽي ڪنهن ڪم ۾، جهڙوڪ. قبر ۾ ساميءَ ڪي ڍڪڻ وغيره ۾ ڪم اچن). اُلٽي – قيءُ – اُڇل – ڪَڏَ (ٿ). ڍِڪو. ڀِچرو (ڪورٽ جو). ڊاڪَ – پوسٽ – ٽپال. مُنڊيءَ جي ٽِڪَ يا ٽِٽي هيٺان ڏنل رنگين پنِيءَ ٽڪر (هه. ڊاڪ) ساز جو هڪ قسم (جو ڏڪڙ نموني ٽئي ۽ ڏونڪي سان وڄائجي – ل). ڍُهَل وڄائڻ جو هڪ نمونو (ٿ). ناچ جو هڪ قسم – ڏانڊِيا. ڏيڏرن جو آواز. جيئن: "ڏاڪَ ڏين ڏيڏر سيڻ مُٺيءَ جا سَرَ" – (شاهه). رَڙِ ـ دانهن – هُلُ. جيئن: "اوچنگارن سان اَڌ ڪيائين، ڏونگر ڏيئي ڏاڪَ" – (حمل). اوچنگار. ڏهڪار – ڏڪٽي – ٽڙڪٽي – هراس.

– **ڏاڪَ پاڻِيْ پِيئَڻُ:** پاڻيءَ جو ٿانءَ مٿي جهلي ٻُڪ ۾ پاڻي پيئڻ.

– **ڏاڪَ ڇُمَڻُ:** ذ. راند جو هڪ قسم – ڏاڪَ ڇمٽي.

– **ڏاڪَ ڇُمِٽِيْ:** ٿ. راند جو هڪ قسم – ڏاڪَ ڇُمِڻ (اها راند جنهن ۾ وڻ هيٺ گول ليڪو ڪڍي ان جي وچ ۾ ڏاڪ (ڪاٺي) رکجي. پوءِ هڪ نگهبان بيهندو ۽ باقي ٻيا سڀ وڻن تي مٿي چڙهيل هوندا. جيڪو سڀني کان اڳي وڻ تان لهي نگهبان کان بچي ان ڪاٺيءَ کي چمي ويو ته پوءِ وري اهو نگهبان ٿيندو ۽ ٻيا وري وڻ تي چڙهندا).

– **ڏاڪَ خانُو ج ڏاڪَ خانا:** ذ. ٽپال. گهر – ڊاڪخانو.

– **ڏاڪَ ڏِيڻُ:** مُنڊي وغيره جي ٻڙي کي هيٺان رنگ خاطر پَنِي ڏيڻ.

– **ڏاڪَ گاڏِيءَ ج ڏاڪَ گاڏِيُونْ:** ٿ. ٽپال گاڏي – ڊاڪَ گاڏيْ – ايڪسپريس گاڏي.

– **ڏاڪَ وِجهَڻُ:** ڪاٺيون وجهڻ (باهه وغيره ۾).

– **ڏاڪِڻِ ج ڏاڪِڻِيُونْ:** ٿ. ماڻهوءَ جو ماس ڪائيندڙ هڪ عورت – ڏيڻِ ـ ڏينوٽِي – جادوگرياڻيْ – يوپي – ٻانڀَ.

– **ڏاڪِڻِيْ ج ڏاڪِڻِيُونْ:** ٿ. ڏاڪِڻِ ـ ڏائِڻِ.

• **ڏاڪارَ ج ڏاڪارُونْ:** ٿ. ڪاڌي بعد پيٽ مان وات رستي نڪتل هوا ۽ ان جو آواز – اوڳرائي – اوگرائي – ڏَڪارَ. آوازُ – گوڙ – گجگوڙ (شينهن جي گوڙ) (هه. ڏَڪار).

• **ڏاڪارِڻُ:** مصدر. ٻَڇَڻ – هُشڪارڻ.

• **ڏاڪَرَ ج ڏاڪَرُونْ:** ٿ. ڪُتِرِ ڪَيَلُ سُڪَل گاهُ – مال جي ڪاڌي لاءِ ڪُتِرُ. پوڪ جا هَٽَ جيترا سَلا. نِنڊيءَ ميڇيءَ جا وار (ٿ). زبان کي تارُونءَ سان هڻڻ جو آواز – ڳِٽڪارَ – ٻَڇَ – هُشِيْ (ٿ).

– **ڏاڪَرَ ڪَرَڻُ:** ٻَڇَ ڪَرَڻُ. هاها ڪرڻ. ڪاوڙ ڏيکارڻ.

• **ڏاڪَرُ ج ڏاڪَرَ (ٿ):** ذ. قَي يا اُلٽي ڪرڻ جو آواز. ڍورن جي وِڙهه ۾ ماريل جانور جي زور سان ڪيل رڙِ ـ اٺ جي رَڙِ – دانهَن – رَنْڀَ.

– **ڏاڪَرُ ڪَرَڻُ:** دانهون ڪرڻ – واڪا ڪرڻ – رڙيون ڪرڻ – رَنْڀَڻ – اُلٽي يا قَيْ ڪرڻ.

• **ڏاڪڻ ج ڏاڪَڻُونْ، ڏاڪَڻِيُون:** ٿ. ڇت يا مٿي چڙهڻ لاءِ ڪاٺ يا سِرُنِ جي ٺهيل سيڙهِي – پوڙي – ڇَڙهٽي – ڇَرٽي – چاڙهي – ڏاڪِٽي. ڏيڻ – ڏائِڻ – ڏيٽوڻي (هه. ڊاڪني).

– **ڏاڪَڻ ڪَڍَڻُ:** دشمني ڪرڻ – ويساهِي ڏَڪَ ڪَڍَڻُ. نقصان پهچائڻ.

• **ڏاڪو ج ڏاڪا:** ذ. ڏاڪڻ جي پير رکڻ لاءِ هڪ ڪاٺي – منزل جو هڪ پدُ – ڏاڪڻ جو هڪ طبقو. جبل جو چاڙهيڪو – لَڪُ.

• **ڏاڪاٺُونْ:** ذ. صفت. ڏاڪَنِ وارو – پَٽيئَنِ وارو (دروازو).

– **ڏاڪي تي وِجي بِيهَڻُ:** ڪوبه ڪم پوري ڪرڻ تي اچڻ. ذري گهٽ اميد وڃائڻ – آئي پائي ڳالهه تي بيهڻ.

• **ڏاڪورو ج ڏاڪورا (ل):** ذ. ڪاٺ جو سنهو ۽ ننڍو ٽُڪرُ – ڏاڪَ.

• **ڏاڪولو ج ڏاڪولا:** ذ. [سن. ڍَنْڍڪا = ڏونڪو] ڪاٺيءَ جو ٽڪر – ڏاڪَ – ڏانديو – ڏونڪو.

• **ڏاڪِيْ ج ڏاڪِيْ (ٿ):** ذ. صفت. گهٽو پيٽي.

• **ڏاڪڻي ج ڏاڪڻيون (ت)**: ٿ. طاعون – ويا. موت.

• **ڏاڪڻي ڏهر**: اسم خاص. تعلقي ڇاڇري ۾ هڪ آباد ٽيل ميدان جو نالو.

• **ڏاڪ ج ڏاڪون**: ٿ. ڪَڪَ – ڪَهْجَرُ.

– **ڏاڪر ج ڏاڪرون**: ٿ. ڏسو "ڏاڪَ".

• **ڏاڪڙو ج ڏاڪڙا**: ذ. [سن. دُهْڪَ = ڏ ُکُ]. سخت تڪليف – جاکوڙو – محنت کشالو – مشڪلات – ڏوجهڙو – هلاڪي – دِقت – پورهيو – جدّو جُهْد. اهنج – ڏ ُک – دُک – ايذاءِ – سور – درد.

• **ڏاڪڙا ڪَڍَڻُ**: سخت جاکوڙا ڪَرَڻُ – وڏيون تڪليفون سَهَڻُ.

• **ڏاڪڻاهُ**: اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاڪڻُو ج ڏاڪڻا**: ذ. صفت. [سن. داڪشڻ، دَڪْشڻ = ڏکڻ] ڏکڻ جو – ڏکڻ وارو – ڏاکڻيون – ڏکڻ طرف جو – دَکني – دَکڻي.

• **ڏاڪرو ج ڏاڪرا**: ذ. جُتيَن ناهڻ جي ڪارَبَ کي مضبوط ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جو ٽُڪر.

• **ڏاڳو ج ڏاڳا (ت)**: ذ. ڏاڳهو – اُٺُ – ڪَرَهو.

• **ڏاڳوري**: اسم خاص. هڪ گهٽ ذات جو نالو. (ڇهڙو – مِهتَرِ – ڀنگي – ڀاليشاهي – جهاڙُ وال – ڏَڦيرُ – شڪاري).

• **ڏاڳهَ ج ڏاڳهُون**: ٿ. [سن. دَاْهْ، دَهْ = ساڙڻ – پرا. داگهه. ف. داغ] باهه جو وڏو مَچُ – چِکيا. (هندن ۾) مُردي کي ساڙڻ جي باهه. مَچُ – داهه – باهه – آگَ. سوزُ – ساڙو – ڀَچُ – جَلُ – ڪامُ – داغ – ڏنڀُ. ڪِلنڪ – ڪارَنهِن – ٽِڪو. جيئن: "آءُ اوراهُون، سُپِرين! ڏکيءَ ڏيج مَ ڏاڳهه" (شاهه). سُورِي – سُولِي – ڦاهو – ڦاسِي – ڦاهي (ل – ق).

– **ڏاڳهَ چڙهَڻُ**: چکيا تي چڙهڻ – باهه ۾ سڙڻ – هندڪي رسم موجب سَتِي ٿيڻ. ڦاهي چڙهڻ. مصيبت ۾ پوڻ – آزار ۾ پوڻ.

• **ڏاڳهُ ج ڏاڳهَ**: ذ. صفت. وِڪَ – وِرانگهه – ٻِرانگهه – ٻيلانگهه – قدم. ڊگهن ٽنگهن وارو جانور يا انسان. ڪُونجَ پکي. بندرگاهه تي جهازن ۾ مال لاهڻ يا چاڙهڻ جي مشين يا ڪَلَ. [هه. ڊِيْنڪا، ڊِينڪَ > ڊِيڱ > ڊِگ > ڊاگ > ڏاگهه = ڊگهو].

– **ڏاڳهڙُ ج ڏاڳهڙ**: ذ. صفت. ڊگهو ماڻهو – ڄانگهڙيل.

• **ڏاڳهَڻُ**: مصدر. اڃائجڻ – پياسَ لڳڻ – ڏوڳهڻ – وڏا وڏا ڊُڪَ ڀرڻ. اُڃَ لڳڻ.

– **ڏاڳهَ ج ڏاڳهُونْ**: ٿ. اُڃَ – پياس – ڏوڳهو.

– **ڏاڳهو لڳڻُ**: ڏاڍي اُڃَ لڳڻ.

• **ڏاڳهو ج ڏاڳها**: ذ. قد جو وڏو – ڊگهو. ڊگهو اُٺ. اُٺ – ڪَرَهو – لِيڙو – ڄانگو – مَيو – توڏو – موڏو – روڏو – ٻوتو – متارو. جوان اُٺُ.

• **ڏاڳرو ج ڏاڳرا**: ذ. ڪاٺ جو وڏو ٽُڪر – ڏسو "ڏانگورو".

– **ڏاڳورَڻُ**: مصدر. سخت مار ڪيڏڻ – هَڏُ ڳُڏُ ڀڃَڻ – مارَ ڏيڻ – سَٽَڻُ – ڪُٽڻ – سَڙهڻ – سَٽِڪائڻ. ٽڪر ٽڪر ڪرڻ.

– **ڏاڳورَ ج ڏاڳورُونْ**: ٿ. ڏاڍي مار – سَٽَ – ڪُٽَ – ڀِڃَ.

– **ڏاڳورو ج ڏاڳورا**: ذ. آلِي ڪاٺ جو وڏيل ٽُڪر.

• **ڏالَٽِ ج ڏالَٽُونْ > ڏالَٽيُونْ**: ٿ. [سن. دَرِ درَتا = ڪنگالِپٽو] هَٻَڇ – ٻانْٺَٽ – اُلي – ڏاجهه – وِيلو – هائُو هائُو. لالچ – لوڀ – ڏَڻْ ترِشْنا. ٻُک – اڻَ هُونْدَ – ڪِنالائي – محتاجي – سُڃَ – غريبي – ڪنگالپٽو – اِفلاس – ويهائي – ڪمي – گهٽتائي – مفلسي – ڪوتاهي – پوٺائي – اٿاتِ ـ اوٺائي – اَيرائي. تمام وَڏِي شئي – نِڪمي – بيڪار – بيڪمي نڪار – ڪنهن نہ ڪم جي – ڏاندِ.

– **ڏالِٽِيّ ج ڏالِٽِي**: ذ. صفت. هٻڇي – لالچِي – لوڀي – ٻُکيو – ٻوکِڙو – ڏُرو – پيٽو – پيٽَ لٽُ – مانِيُنِ ٽوڙُ – پيٽوڙِي – پيٽِرُ ـ غريب – مسڪين – محتاج – ڪنگال – ڪُنَل – سَکٽو – سُڃو – ڏالَدي.

• **ڏالد ج ڏالَدُونْ**: ٿ. [سن. دَرِ دْرَتا = ڪنگالپٽو] ڏالَٽِ.

• **ڏالَدِيْ ج ڏالَدِيْ**: ذ. صفت. ڏالدِيْ.

• **ڏالِوَتنُ ج ڏالِوَتنَ (ت)**: ذ. ڀَنَنِ واري ڀاڄيءَ جو هڪ قسم – ڀَنِرو ساڳ.

• **ڏالِهِيْ ج ڏالهِيُونْ (ل)**: ڏسو "ڏالي".

• **ڏالِيْ ج ڏالِيُونْ**: ٿ. [سن. ڊِلڪَ] تحفو – سوکڙي پاکڙي – ڏيپ – سوغات. سوغات طور ڏنل ميوو مٺائي وغيره. وکرو ڪيل انبن مان (يا ٻي ڪنهن ڀاڄيءَ مان) مقرر ڪيل انداز يا وزن جيڪو تحفي طور ورتو يا ڏنو وڃي.

• **ڏامَ ج ڏامُونْ (ت)**: ٿ. داغداري – ڪُلَنْڪُ – ٽِڪو – ڪارَنهِن – داغُ – ڇُٽو.

– **ڏامائڻ**: مصدر. داغدار ڪرڻ – ٽڪو لڳائڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏامَچُ ج ڏامَچَ:** ذ. صفت. لُچُ — بدمعاش — بدڪار — ڏاميچُ.

— **ڏامَرائيتو ج ڏامرائيتا:** ذ. صفت. ڪِروڌي — ضدي. ٽيڪو — تامشي — جوشيلو — چِڙٽو.

• **ڏامُ ج ڏامَ (ت):** ذ. [ف. دام = مُلهه] آگهه — دامُ — مُلهه — قيمت — ناڻو.

• **ڏامالو ج ڏامالا (ل):** ذ. ڪارخانو. مڙهي.

• **ڏامَرُ:** ذ. ڪوئلن مان ناهيل ڪاري رنگ جي روغن جو هڪ قسم (جو رستن ناهڻ جي ڪم اچي) — ڪارو روغن — تار— تار — دامَرُ.

• **ڏامَرڪي:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏامَڻُ:** ذ. گاهه جو هڪ قسم — دامڻُ.

• **ڏاميچُ ج ڏاميچَ:** ذ. [انگ. ڊيميج Damage] خسارو — ٽوٽو — نقصان — ضَرَرُ — هرج. صفت. نقصان ڪار — خيانتي. عيبدار — داغي — تهمتي — ملزم — لاٽجهو — لُچ — بدمعاش — ڏِنگو.

— **ڏاميچُ ٿيل:** ذ. صفت. داغدارُ — عيبدارُ — بدچالُ — بدافعال. نيڪالي مليل — موقوف ڪيل — بدنام ٿيل — رُسوا ٿيل — ذليل ٿيل.

• **ڏاميچ ج ڏاميچَ:** ذ. صفت. ڏسو "ڏاميچُ".

• **ڏانُ ج ڏانَ (ل):** ذ. [سن. دا = ڏيڻ] دانُ — خيراتُ — بيڪ. انعام — بخشش — سوغات — ڏات ـ سُوکڙي — ڏالي.

• **ڏاناسُرُ ج ڏاناسُرَ:** صفت. بي رحم — بي قياس — سخت دل — پٿردل — نِرويا — نِروئي.

— **ڏاناهي ج ڏاناهِيُون (ل):** ث. اشارو — اُهُڃُ — اطلاع — ڄاڻ. دَڙڪو — دَمڪي — ڏانائي — ڌهنائي. جيئن: "احمد ڏاڍيُون ڏاناهِيُون پيو ڏي".

— **ڏانائِي ج ڏانائِيُون:** ث. ڏاناهي — ڌهنائي.

• **ڏانبُ ج ڏانبَ (ت):** ذ. صفت. نياڳو — نحس — ڪمبخت — بدنصيب.

• **ڏانٽرو ج ڏانٽرا (ت):** ذ. [سن. داتر = ڏاٽو] گاهه لڻڻ لاءِ هڪ اوزار — ڏاٽو — ڏانٽو.

• **ڏانٽرو ج ڏانٽرا (ل):** ذ. مڇي سِٽڻ لاءِ ڪم آندل ڪَک (پَلالُ).

— **ڏانٽو ج ڏانٽا:** ذ. [سن. داتر = ڏاٽو] گاهه لڻڻ جو هڪ اوزار — لاباري ڪرڻ جو اوزار — ڏاٽو — ڏانٽرو.

• **ڏانٽو پوڻُ:** فصل ۾ لابارو پوڻ — ڪَٽَ ٿيڻ — ڪَمي يا گهٽتائي شروع ٿيڻ — گهٽجڻ — ٿورو ٿيڻ.

— **ڏانٽُ ج ڏانٽُون:** ث. [سن. دَنشٽرڪا = ڏاٽ] ڏند جو هڪ قسم — ڏاٽ — ڏاڙهه — هَوڙَ.

• **ڏانٽ تراڻ ڏيڻُ (ڪ):** ڏسو "ڏاٽ ٽي نه ڏيڻ".

• **ڏانٽ ج ڏانٽَ (ت):** ذ. صفت. رُکو — سخت.

• **ڏانٽ ڏيڻُ:** تکو ڳالهائڻ — سخت ڳالهائڻ — خراب ڳالهائڻ.

• **ڏانٽري ج ڏانٽريُون (ت):** ث. سَنگن جي وڄواري ڪاٺي — ڏانٽي — ڏانڊي.

• **ڏانٽو ج ڏانٽا (ت):** ذ. گاهه پن ڪاٺ ڪانيءِ باقي بچيل ڪانا — پَنن بنا ڪانو.

• **ڏانٽي:** ث. مڇيءِ جو هڪ قسم چِلَرن سان بت (دوٿَر) جهڙو رنگ مٿان ڪارو ۽ پيٽ اچو. سردي ۾ تمام لذيذ. قد ڏيڍ فوٽ کان ٻه فوٽ).

• **ڏانجهه ج ڏانجهه:** ذ. [ڪَنڌ = سڙيل] داغ — ڏَنبُ — ساڙُ. سور — درد — ايذاء — پيڙا — تڪليف — ڏَنجهه — ڏَرڏ سَري — ڪشالو — ڏِقت — جاکوڙو — ڏُک — ڏُک. وياڪلتا — پريشاني — هلاڪي — اُپاڌي — ڪاڪاهو. جَنجالُ — آزار — زحمت — خرابي — ڳَرُٻڙ — وِگوڙ.

— **ڏانجهو ج ڏانجها:** ذ. ڏسو "ڏانجهه".

• **ڏانجهو ج ڏانجها (ل):** ذ. جوئر يا ٻاجهري جي ناڙ ۾ پيليَلَ ڪانا يا ٻاجهري جي پوڪ (جنهن ۾ پَلُ نه ڪيو هجي).

• **ڏانڃ ج ڏانڃ (ت):** ٻنيءَ تي جهارَ هَڪلڻ لاءِ ناهيل پيهو.

— **ڏانڃي ج ڏانڃيُون:** ث. ننڍو ڏانڃُ (ڪَڏَ يا لانديءَ اَندر نهيل پيهي. جنهن تي هَنڌَ. بِسترا. رِليون وغيره ويڙهي رکجن). مَنجَڻ.

• **ڏانڊ ج ڏانڊُون:** ث. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم — دوٿر جو هڪ قسم (دوٿر کان وڏي. وڏيڪ ويڪري. رنگ ڳاڙهو. ڪاٺڻ ۾ گهٽ لذيذ. ٻنيءَ تي اُت وانگر ٿوهو).

• **ڏاند ج ڏاند:** ذ. [سن. ٻلي وَرڌ = ڏڳو] چوپائي مال جو هڪ قسم ـ ڏڳو — بيلُ — سانُ. مڇيءَ جو هڪ قسم — ڏاندُ (ڪ).

Gul Hayat Institute

– **ڏانڊائي ج ڏانڊائيون**: ذ. صفت. ڏڳن وارو – ڏڳن جو مالڪ.
– **ڏانڊ پٽڻ**: ڏڳن کي هريا گاڏيءَ ۾ ڏڪائڻ.
– **ڏانڊ پڇو ج ڏانڊ پڇا**: ذ. جنهن جو ڏانڊ پڇ جهڙو پڇ هجي – وڃ ٿلهو پاسا يا چيڙا سنها – گاؤ دم – چهنبدار. اهو گهوڙو جنهن جو پڇ ڏاند جي پڇ وانگر هجي – عيبدار گهوڙو.
– **ڏانڊ ڏهڻ**: بخيل مان ڪم ڪڍڻ – ڪنجوس مان فائدو وٺڻ – مرجوت کي به نه ڇڏڻ – نا اميد سان اميد پوري ڪرڻ – ناممڪن کي ممڪن ڪري ڏيکارڻ – نه ٿيڻ جهڙو ڪم ڪري ڏيکارڻ.
– **ڏانڊ ڏهڻو ج ڏانڊ ڏهڻا**: ذ. صفت. ڪنجوس – مکي چوس – موذي – شوم – ڪرپڻ – ڪمرچ – چمڙچوس – مرجوت – بخيل – پيسي جو پٽ.
– **ڏانڊ ڙو ج ڏانڊڙا**: ذ. ڪچيءَ مٽيءَ مان ٺهيل ڏڳي جي شڪل. جنهن جي هندو ماڻهو بدي مهيني جي ستين تاريخ پوڄا ڪندا آهن. چيٽي جو وڏو مڪ.
– **ڏانڊ مٺارو ڪرڻ (ت)**: ٺڳي ڪرڻ – دولاب ڪرڻ – فريب ڪرڻ يا ڏيڻ – چالاڪي ڪرڻ – خراب اکر لکڻ – ليڪن وانگر اکر لکڻ.
– **ڏانڊ مٺو ج ڏانڊ مٺا (ت)**: ذ. پرت جو هڪ قسم.
– **ڏانڊوڙيو ج ڏانڊوڙيا (ل)**: ذ. پگل مٽ يا ڪني جو ڪنو (جو بار راند ۾ ڪم آڻين).
– **ڏانڊ وسڻ**: ڏڳي جو چيٽو لاهڻ.
– **ڏانڊين مؤسين خير (ت)**: هر طرح جو خير – ڪل خيريت – هر طرح جي تسلي – گهر وارن ۽ مال رزق جي سلامتيءَ جي دعا.
• **ڏانڊار ج ڏانڊار**: ذ. [سن. دنت = ڏند] ڪاٺ يا لوهه جوڏندن وارو (ڪوڏر جي نموني) هڪ اوزار (جنهن سان ڪک، ڪچرو، پاڻ، گاهه، ان وغيره ميڙ جي) – پاهوڙو – سبرڪتي – ڏانداري. نار يا هرلي جو هڪ قسم. کوهه جي منهن واري اوساري يا پڳ (ت).
– **ڏانداري ڪُلهي تي رکڻ (ت)**: ڪجهه به نه ڪٽڻ – هٿين خالي ورڻ – خالي موٽڻ.
• **ڏانداڙ ج ڏانداڙ (ڪ)**: ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ رسو – ڏانداڙ.
– **ڏانداڳڙو ج ڏانداڳڙا**: ذ. ڏانداڙ.

• **ڏانڊاٽون**: اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڏانڊاٽي (ت)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ڏانڊري ج ڏانڊريون**: ذ. صفت. [سن. دنت = ڏند] ڏندڻ وڪٽندڙ – ڏانڊڙيو – ڏانڊٽي – مسواڪ وڪٽندڙ.
– **ڏانڊٽي ج ڏانڊٽيون**: ذ. صفت. ڏاندري.
• **ڏانڊرو ج ڏانڊرو**: ذ. زيور جو هڪ قسم – نڪ ۾ پائڻ جو ڳهه.
• **ڏانڊرو ج ڏانڊرا**: ذ. [سن. بلي وَرد = ڏڳو] بدي مهني جي ستين تاريخ تي هندن جي پوڄا ڪرڻ لاءِ مٽيءَ جو ناهيل هڪ هترادو ننڍڙو ڏڳو. ڏڳي تي وهندڙ هڪ مڪ – چيٽي جي وڏي مڪ. اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڏانڊريو ج ڏانڊريا**: ذ. ڏندڻ وڪڻڻ وارو – ڏانڊاري – ڏانڊٽي.
• **ڏانڊ ج ڏانڊبون (ت)**: ث. [سن. دَنڊ = ڏندو] پن جي ٿلهي نس – ڏانڊي – ڳنٽر.
• **ڏانڊ ج ڏانڊيون**: ث. پن جي ٿلهي نس – ڏانڊي – ڳنٽر. ڳچيءَ جو پٽو – طوق – ڳٽ.
• **ڏانداڙ ج ڏانداڙ (ڪ)**: ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ رسو (آڏ جي هيٺينءَ چوٽيءَ ۾ واءَ جي رخ موجب سڙه جي جهل واسطي به رسا، هڪ ننڍو ٻيو وڏو) – ڏانداڳڙو.
– **ڏانداڙو ج ڏانداڙا**: ذ. ڏانداڙ.
– **ڏانداڳڙو ج ڏانداڳڙا**: ذ. ڏانداڙ.
– **ڏانداڻ ج ڏانداٽون**: ث. ڏنداڙ.
• **ڏاندا ويڙهه ج ڏاندا ويڙهه**: ذ. پٽو – ڪمربند – ڪشو – تسمو.
• **ڏانڊو ج ڏانڊا (ل – ت)**: ذ. متاهين بني يا زمين (جتي پاڻي مشڪل سان چڙهي يا بيهي نه سگهي) [سن. دَنڊ = ڏندو] ڏندو – ڏڪو – لٽ. توري آن وارو سنگ. ڳئون يا مينهن جو پڇ. پاهوڙي جي ڏانڊي.
• **ڏانڊي ج ڏانڊيون**: ث. (سن. دَنڊ) گل جي مڪڙيءَ جي پاڙ واري تاريءَ جو ٽڪرو – بونڊي – ڳنر – ڪاني – ڪانو – ڳني. پن جو چيڙو – پن جي ڏندي. تاري – ڳونڄ – بوند. تماڪ جو ڪڏو (ت). ناچ يا راند جو هڪ قسم (ڪ). خاندان جي شاخ – بنياد – اصل نسل – خاندان.
• **ڏانڊيو ج ڏانڊيا**: ذ. ڏانڊو.

Gul Hayat Institute

• **ڏانگرُ ج ڏانگرَ(ل):** ذ. تُورئي يا ڇانيي جو لٽڪلُ ناڙُ.

• **ڏانگَ ج ڏانگُون (ل – ت):** ث. [سن. دَنڊ = ڏنڊو – ھ. ڊانگ] ڊگھي ڪاٺي – ڊگھي لٺ – وڏِي لٺ – لَڪڻُ.

– **ڏانگَرُ ج ڏانگَرَ:** ذ. ڊگھي لٺ – ڏانگ.

– **ڏانگَرُو ج ڏانگَرُو:** ذ. صفت. ڊگھو ماڻھو – تمام ڊگھو – لَانبَٽُ.

• **ڏانگِڙو ج ڏانگِڙا (ٿ):** ذ. آسمان ۾ برسات وقت ظاھر ٿيل رنگا رنگي پٽو – اِندرلَٺ – اِنڊلَٺ – ڏَنڪَ.

• **ڏانگِي ج ڏانگِيُ:** ذ. صفت. ٻلا ڪاڏَلَ ماڻھوءَ کي ڏَمَ ڪندڙ – جھاڙ رکندڙ. (اسم خاص). ٿرَ ۾ مينگھواڙن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **ڏانگھَ ج ڏانگھُون:** ث. وڏي لَٺ – ڏاگرو – ڏاگھَ [ھ. ڊانگَ < ڏانگھ = لٺ].

• **ڏانگَڻُ (ل):** مصدر. ٽڪر ڪرڻ – ڏاگ ڏاگ ڪري وڙھڻ.

– **ڏانگَ ج ڏانگُون:** ث. ڪاٺ جو ٽڪر – ڊگھي ڪاٺي.

– **ڏانگورو ج ڏانگورا:** ذ. ڪاٺ جو وڏيل ٽُڪر – ڏوڪُ.

• **ڏانوَرُ ج ڏانوَرَ:** ذ. جيت جو ھڪ قسم – ڪوريئڙو – ڄراڙو.

• **ڏانورو:** اسم خاص. تعلقي خيرپور ميرس ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **ڏانوَڻُ ج ڏانوَڻَ:** ذ. اُٺ کي اڳين ٽنگن ۾ ٻڌڻ لاءِ رسو.

– **ڏانوَڻ ڪَپڻُ:** آزاد ڪرڻ – ڇوڙڻ – ڇڏي ڏيڻ.

– **ڏانوَڻ هڻڻُ:** سوگھو ڪرڻ – ٻَڌڻ – قابو ڪرڻ – جھلڻ.

• **ڏانوڻُ:** مصدر. شاديءَ جي ھڪ سَوڻَ ۾ لاڙُن تي اينڊڙ گھوٽ کي آڏو ھڪ مائي جو ونجھيءَ ۾ پَٽَ جو سڳو ٻڌي پوءِ انھيءَ کي ڪوشش ڪري گھوٽ جي ڳچيءَ ۾ وجھڻ.

– **ڏانوڻ ڏانئڻُ:** ڪُنوارَ جي ڪوٺيءَ جي دَرَ جي ڪُنڊي ۾ سُٽُ ٻڌي گھوٽَ جي پيرجي آڱوٺن ۾ سٽ پيرا وَڪڙَ ڏيڻ.

– **ڏانوِٽِي ج ڏانوِٽِيُون:** ڳَھ جو ھڪ قسم – ڏاٽي (چانديءَ يا سونَ جي ھڪ قسم جي ويڪري زنجير جا وارن جي پٽي (سينڌِ) جي مٿان سينڌ جي ٻنھي طرفن ڪنن تائين گولائي تي بيھي؛ وچ ۾ ڪنديو ٿئيس جو مٿان سينڌ جي اتڪي ءِ ڏانوِٽي جي وچ کي مٿي جھلي بيھي).

• **ڏانھَ:** ظرف. اُن طرف – اُن طرف ڏي – ان پاسي – ڏانھون – ڏانھين. "لَنڇي لڪ لطيف چئي، ھلي ڏانھن حُضور" (شاھ).

– **ڏانھَن:** ظرف. ھن ڏانھن – ان طرف – انھي پاسي – ڏي – ڏانھن.

– **ڏانھُون، ڏنھون، ڏونھ:** ظرف. جي طرفان. ڪان.

– **ڏانھِين:** ظرف. ڏانھن – ڏانھون – اُن طرف – اُن طرف ڏي. (ڪيڏانھين – اوڏانھين).

• **ڏانءُ ج ڏانوَ:** ذ. ڍَنگُ – طرز – نمونو – طرح – ڍؤل – رواج – چالو – پرويز – ٻر – پَتَ – ڍبُ – پارَ – وَجھُ – وتيرو – دَستور – ھَلَت – ڍارَ – ريت – قسم – پرڪار. لڇڻ – لَڇَ – عادت – افعال – ڇيھَرُ – اٽڻ ويھڻ – شُعورُ – ادب آنداز. اٽڪل – ھنر – تجويز. ڍنگائي. ٽڳي. ڏانيءَ. سبب – ڪارڻ.

– **ڏانءُ اَچڻُ:** اٽڪل اچڻ – رمز اچڻ – اوت ھجڻ – ڏانئي اچڻ – حرفت اچڻ – چالاڪي اچڻ – ڍنگ اچڻ – تجويز اچڻ – ڪري سگھڻ – سمجھ ۾ اچڻ – خيال ۾ اچڻ – ٺاھڻ – جوڙڻ – تيار ڪرڻ.

– **ڏانءُ ڏائڻُ:** ڪونہ ڪو ٻھانو ڪرڻ – فريب ڪرڻ – مڪر ھلائڻ.

– **ڏانءُ نہ اَچڻُ:** مثال جھڙو نہ ڪري سگھڻ – ڪري نہ سگھڻ – (پسند نہ پوڻ – نہ وڻڻ – پانءَ نہ پوڻ).

• **ڏانئِڻُ:** مصدر. ڊگھي رسي سان جانور کي ٻڌڻ – ڏانوڻ وجھڻ. ٻڌڻ. پرت پرڻ جي شروعات ڪرڻ (ث) – پرت ڪچو ڪرڻ. "ھن بہ اُلھي الاھر ڪٿي گھوڙو ڏانيو گاھ ۾" (ڇتو ڪتي). شروع ڪرڻ – اٽڻ – تيار ڪرڻ.

• **ڏانئين:** پيرو – ڏائين.

• **ڏانيُ ج ڏانيِي:** ذ. ث. ڏَنُ يا ڍل پريندڙ – محصول پريندڙ – ڇھ آنڪي پريندڙ – زيردست – مُطيع – تابع – تابعدارُ – چيلو – مُريد – مڃيندڙ – ڏاءَ.

• **ڏاڻُ ج ڏاڻَ:** ذ. [سن. دامن = رسي] جانورن کي (پيڇڻ ڪان جھلَ لاءِ) اڳين ٽنگن ۾ ٻڌڻ جو رسو – ڏاوڻ – نيئرُ – سنگھر. [سن. دانَ. دا = ڏيڻ] عطا – بخشش – دانُ – عطيو – امداد – انعام – سوکڙي – سوغات – تحفو – وَٽ. بزرگ وٽان مليل مراد – نذرانو – سخا – ذات. "تو ڏان توتي ڏاڻ، ھِي پلاڻ اُتي مَڱڻون. اِھي پارين اَسئِي ڪوچئي وڃائي پاڻ (شاھ ڪريم). پارن کي پيارڻ جو ھڪ جلاب – دوا – سُتِي – اوٿِي (ث). وھِنَن کي وجھڻ جو ھڪ جلاب – ڏِڪُ. سُنڱُ – محصول – ٽئڪس – چُونگي. مڃي ڦاسائڻ جو رَڇُ (ڪ).

Gul Hayat Institute

هڪ ڳهه جو نالو – نَڪ کي سوڳهي جهلڻ جو ڏاڳو يا زنجير – ڏاوِٽي.

– **ڏانُ ڏيڻ:** دانُ ڏيڻ – سخا ڪرڻ – احسان ڪرڻ – عنايت ڪرڻ – ٿورو ڪرڻ – مهرباني ڪرڻ – لائق ڪرڻ – وڏا پالَ پرڻ. اوت وجهڻ – ڏاند وغيره کي تيل، گيهه يا ڪا پِنِڙي شئي وجهڻ.

– **ڏاڻي ج ڏاڻي:** ذ. صفت. محصول وٺندڙ – ڏاني.

• **ڏاڻايو ج ڏاڻايا:** ذ. [سن. دا = ڏيڻ] ڏاڻ جي رقم. سامان جو گهٽو اندازو – سامان سِرُو. مُڏِي. اَٽالو – سواري – لَدُو.

• **ڏاڻڻُ:** مصدر. ڏانڻڻ.

• **ڏاڻو ج ڏاڻا (ڪ – ٿ):** ذ. [ف. دانَہ = داڻو] – داڻو – ڪڻو – ڪاڏو – قُوت.

• **ڏاڻِي ج ڏاڻِيُون:** ٿ. [سن. دامَنُ = ڏاوِڻ]. زيور جو هڪ قسم – نڪ جي بار جهلڻ لاءِ سوني زنجيري ڏاوِٽي.

• **ڏاوارو ج ڏاوَارا (ڪ):** ذ. ڏاڪڙو – ڪشالو. جيئن: "سونهٽي گهڙِي سِير ۾، جنهن ڪيو ڏاڍو ڏاوارو" (صاحبڏنو). بيلاين جا ٻول.

• **ڏاوَچ:** اسم خاص. تعلقي دادوءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاوَچ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڏاوَرُ ج ڏاوَرَ:** ذ. ڏنوارُ – جيت جو هڪ قسم – ڪوريئڙو.

• **ڏاوَڙُ ج ڏاوَڙ:** ذ. صفت. ڏائي هٿ سان ڪم ڪندڙ – ڏاٻَڙُ – ڪابَڙُ. (ضدّ: سَاڄڙُ ج ساڄَڙ).

• **ڏاوَڻُ ج ڏاوَڻِيُون:** ٿ. (سن. دامَنُ = رَسِي). ڏاڻُ – ڏاٽِي – ڏاوِٽِي.

• **ڏاوَڻُ ج ڏاوَڻ:** ذ. [سن. دامَنُ = رسي]. چوپائي مال کي اڳين ٽنگن ۾ ٻيل رسو – ڏاڻ – نِيِرُ – واڳهه ٻيڙيُون – اَشڪول – پنئند. نٿ سوڳهي ڪرڻ لاءِ ڪلابات جي ڪارن ڏاڳن جو ٿهيل پٽو – ڏاڻُ – ڏاٽي. شاديءَ جو هڪ سات ڏانوڻ.

– **ڏاوَڻُ ڏائڻ:** شاديءَ جي رسم ۾ ڳهوٽ جو سرگس تان لهڻ وقت پير جو آڱوٺوءَ هٿ جو آڱوٺو ڏاڳي سان ٻڌڻ. وري شروع ڪرڻ – نئين طرح شروع ڪرڻ.

– **ڏاوَڻُ ڪپڻ:** نندي بار جي پهرين هلڻ وقت مامي هٿان ٻنهي ٽنگن ۾ رسمي طور ڪچو ڏاڳو ٻڌي، وري وڍائڻ جي رسم ادا ڪرڻ.

– **ڏاوَڻُ وڍڻ:** ڏاوَڻُ ڪَپڻُ.

• **ڏاوِٽِي ج ڏاوِٽِيُون:** ٿ. [سن. دامَن رسي] ڏانوِٽِي – ڏاڻُ – ڏاٽِي – ڏاوَڻ.

• **ڏاوِٽِي ٽِڪِي:** ٿ. [پرا. دامِڻي. سن. دامني] ڏاٽِيءَ سان گڏ پيشاني تي ٻڌڻ جو هڪ زيور – پِٽلو – آلِڻي.

– **ڏاھُنُ:** ظرف. اُن طرف – اُنهيءَ طرف – انهيءَ پاسي.

• **ڏاھَ ج ڏاھُون:** ٿ. [سن. دَشَ = ڏسڻ] ڏَسُ – پتو اهڃاڻ – اهڃ – پرو. خبر – خبرچار – سُڌِ – سَماءُ – احوال. سُڻس – ڪَنڙڪ. "ڪتو ڇهڪي م اُٿِيئِي، ڏجهڻ پئي مَ ڏاھَ" (خليفو نبي بخش). چتاءُ – آگاهي – اطلاع – ڄاڻ – واقفيت. ڳجهارت – پرولي – مامَ. [سن. دَڪشَ = سمجهه]. سمجهه – عقل – هوش – فهم – ٻڌي – ڏاھپُ – سياڻپ – سُچيتائي – دانائي – چالاڪي – هوشياري. [ف. داهٔ: سن. داسَ = ٻانهو] زرخريد عورت – ٻانهي – گولي – نوڪرياڻي. "ڏيرياڻي ۽ ڏاھ وجهه وني وڙهن. ڏنَ ۾ ڏنل عورت. جيئن: "جني سان مون ڏاھ جي پلِي لڳي لَڄَ" (خانزئي). ساڙو – تپش.

– **ڏاھَ پهچائڻ:** ڪنهن جي مرڻ جي اوچتي خبر وجهي سنڌس عزيزن ۽ مائٽن کي پهچائڻ – ڄاڻ ڪرڻ – موت جو پيغام پهچائڻ. اطلاع ڪرڻ. خبر ڏيڻ – سڌ ڏيڻ.

– **ڏاھَ ڏورڻ:** ڏَسُ پڇائڻ – ڏَس تي هلڻ – ڏسُ ڪي ڪاهڻ.

– **ڏاھَ وجهڻ:** ڄاڻ ڏيڻ – هوڪو ڏيڻ – مشهور ڪرڻ.

ڏاھِي ج ڏاھِيَ: ذ. صفت. ڏاھَ ڏيندڙ – اطلاع ڪندڙ – چتاءُ ڪندڙ – سڌ سماءُ ڏيندڙ – خبرچار ڏيندڙ – آگاهه ڪندڙ – خابرو. عقل مند – هوش وارو – ٻڌيوان. سَمجهُو – فهميدو.

• **ڏاھَ ج ڏاھَ:** ذ. [سن. داسَ = ٻانهو]. ٻانهو – غلام – گولو. ڳونڌَرُ – ڏُڪُ – وڏو مَچُ – گهٽي باهه – آڙاهه (ل). پَچُ – ساڙُ سوز – حسد. وير – دشمني – بغض. (صفت) وڏو – ڪُشادو – ويڪرو – چوڙو. ڄجهو – گهٽو. اوچو – اُتاهون – بُلند. هَنيلو.

• **ڏاھاڻِي:** اسم خاص. بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **ڏاھپ ج ڏاھپُون:** ٿ. سياڻپ – عقلمندي – هوشياري – چالاڪي – چترائي – زيرڪي – دانائي – سمجهه – فهم – گيانُ – ٻڌِي – دورانديشي.

Gul Hayat Institute

• **ڏاهَرُ، ڏاهِرُ:** ڏاهَ وارو، ڏاهَ ڏيندڙ، خبر ڏيندڙ. (اسم خاص). ماڻهوءَ جو (سنڌي) نالو. سنڌ جي برهمڻ گهراڻي جي پوئين حاڪم جو نالو. اوائلي اسلامي دور ۾ مسلمان مردن جو نالو.

• **ڏاهرڪي:** اسم خاص. تعلقي گوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاهري، ڏاهري:** اسم خاص. سنڌ جو هڪ مشهور مسلمان قبيلو (وڏي ڏاڏي ڏاهر جو اولاد جيڪو علامہ ابوالحسن ڏاهري جي روايت مطابق قريشي ۽ قبيلو بہ قريشي ہي روايت موجب مسلمان. ڏاڏيو نسب ۾.

• **ڏاهرو ج ڏاهرا (ٿ):** ذ. پَنج ڪَٽِيُ.

• **ڏاهڻُ:** مصدر. چيرڻ – ڦاڙڻ – ڏارڻ.

• **ڏاهلي:** اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاهو ج ڏاها:** ذ. [سن. دَڪش = سَمجهُو] عقل وارو – عقل مند – بِدوانُ – عاقل – مُدَبرُ – زِيرَڪُ – سَبوجهُ – سجاڻُ – سياڻو – سمجهُو – داناءُ – اڪابر. سَنويرو – فهميدو – چَترو – هوشيار – هوشائتو – گيانِي – چالاڪ – چاڻُو – دُورُ اَنديش – جهَاند يِدو. شريف – ماڻيٺو. حڪيم – طبيب – ويجُ.

– **ڏاهاڻو ج ڏاهاڻا:** ذ. صفت. ڏاهن وارو – سياڻن وارو. عقل جو سياڻپ جو – ڏاهو – سياڻو – عقلمند – هوشيارُ – چالاڪ.

– **ڏاهو ڪانءُ ج ڏاها ڪانءَ:** ذ. وڏي سُرت سمجهہ وارو. وڏو اٽڪلي.

– **ڏاهو ڪانءُ بہ ٽنگو ڦاسڻُ:** حد کان وڌيڪ سياڻپ هلائڻ منجهان نقصان جو انديشو هئڻ.

• **ڏاهِي ج ڏاهِيُون:** ٿ. مڇيءَ جو هڪ قسم – ڏائي (چلر ڪارا. ڊيگهہ ١ ڪان ٣ فوٽن تائين. وات ننڍو مُڇن ۾ سٽن پرن سان. شڪل ٿيري مڇيءَ جهڙي).

• **ڏاهيجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر حيدرآباد. سکر ۽ اتر سرحد سنڌ ۾).

• **ڏاءُ ج ڏاءَ:** ذ. نمونو – حالت – طرزَ – ٽَنڊُ – طريقو. شڪل – شباهت – هنر – ڪاريگري. چترائي – ڦُرتي – چالاڪي – ڏانءُ.

– **ڏاءُ ڏِنگ ج ڏاءُ ڏنگ:** ذ. چَلُ وَلَ – ٺڳي – مڪر – فريب – دولاب – ڏائي ڏَنبِي.

• **ڏائِوَ ج ڏائِوُن (ٿ):** ٿ. ڪنهن بہ ڪم جي ڪرڻ لاءِ رٿَ – تجويز – ڏانءُ.

• **ڏائُڪو ج ڏائُڪا:** ذ. [سن. ڊَنڊڪا = ڏاڪو] ڏاڪڻ جو هڪ ڏَڪَرُ يا ڏاڪورو – ڏاڪو. ہيڙيءَ جي تري ۾ لڳل ڪاٺ جو ڏَڪَرُ.

• **ڏاهئين:** ذ. پيرو – گهمرو – دفعو (هي لفظ اڪيلو ڪين ڪم آڻيو آهي، بلڪ اڳيان ضرور ڪو انگ گڏبو آهي. جيئن تہ "ٻہ ڏانهين = ٻہ پيرا".

• **ڏائڻ ج ڏائڻيُون:** ٿ. [سن. ڊاڪني = ڏائڻ]. هڪ خيالي ۽ خوفناڪ عورت جا تَصَوّرِيُ طاقت سان نظر ملائي ٻارن جو هيانءُ کائي يا قبر مان مُڙدا کڍي کائي – جنڙِيُ – پُوتڻ. جادوگرياڻي – بدصورت عورت – ٻانڀ. مَڪار عورتَ – پوپي – ڏوَتي – ڏِيڻِ. ڪِنَايتاً، بَندوقَ.

• **ڏائڻُ:** مصدر. ڏانئڻ.

• **ڏائو ج ڏائا يا ڏاوا:** ذ. [سن. وامَ = کَبو] کبو – کاٻو ـ ڏاٻو. کٻي پاسي وارو – کبو پاسو. اُبتو – ڏِنگو. کاٻي پاسي کان ٻوليندڙ تِترُ (ل). "ڏائو ڏياري، ٻريا سات پٽن ۾" هندن وٽ سَوڻ خاطر ڪم ايندڙ (ڏِيئي جي شڪل جهڙو) ٺڪر جو ٻوتو.

– **ڏائو جهائو (ٿ):** ذ. خراب هوا.

– **ڏائِيِ ڪرِيِ ڏَنِيڻ:** بَدنَظرِيُ تارڻ لاءِ ڏَنبَ ڏيڻ جو هڪ سَوَڻُ ڪرڻ.

– **ڏائِيِ ڪَرِيءَ ۾ عقل هَئڻ:** سمجهہ جو گهٽ هئڻ – بي عقل يا ڪم فهم هئڻ.

• **ڏائِيِ ج ڏائِيُون:** ٿ. نشاني طور ڪم آندل ڪابہ شئي. مٽيءَ جي ڏڙي (رستي جي نشان لاءِ) پٿَرَ اُچليل (رستي ڏيکارڻ لاءِ). نديءَ ۾ پاڻيءَ جي ماپ لاءِ کوڙيل ڪاٺي. سودي جي مهل واپارين جو قميص جي پلاند جي هيٺان هٿيئي ڪي قيمت ٻڌائڻ لاءِ ڏيکاريل آڱريون: نشاني لاءِ ڪم آيل جَهنڊو يا جَهنڊِيُ. چتاءُ – اشارو – نشاني – اَهنج – اَهَج – اُهڃاڻ – ڏهُنائي (ل). سَهَن. ورهاڱو – ورڇ. مقرري – جڳهہ. انجام – ٺهرايل وقت. پاڻيءَ ۾ راند رهڻ مهل ٽٻيءَ ۾ ڏيکاريل ٻہ آڱريون – ڪُندرو. مڇيءَ جو هڪ قسم – ڏاهِي.

• **ڏائِيِ راند :** ٿ. راند جو هڪ قسم – پاڻيءَ ۾ ٽٻي هڻي، هٿ مٿي کڻي ٻہ آڱريون ڏيکارڻ جي راند – ڪُونڊ رو – ڪُونڊرَ (ل).

• **ڏائيِ ڏنڀيِ ج ڏائيئيون ڏنڀيون:** ث. چَلُ وَلُ – ڏوهُ – دولابُ – ڪپَٽ _ ڏنگي – ڏاءِ ڏنگ.

• **ڏاپارُ ج ڏاپارَ (ٿ):** ذ. صفت. [سن. وامَ = ڪاٻو]. ڏائي هٿ سان ڪم ڪندڙ – ڪاٻڙ – ڏاوڙ.

• **ڏٻرو ج ڏٻرا (ٿ):** ذ. صفت. [پرا. دُبَلَ. سن دُرَ = خراب + بَلَ = طاقت] گهٽ طاقت وارو – ڪمزور – ٿڪَلُ – هيڻو – اَپرو – ضعيف – ڏٻرو.

• **ڏٻ ج ڏٻون (ل – ٿ):** ڏٻي سنگ وارين مينهن يا ڏڳي – هڪ بيماريءَ جو قسم. ڪل جي پاڙ.

• **ڏٻ ج ڏٻون (ٿ):** ث. پاڻيءَ تي پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جو قسم (گاهه – گاهه جي پاڙ جا ماٺهو ڪائين).

• **ڏٻاڪو ج ڏٻاڪا (ٿ):** ذ. صفت. حريف – لالچي – لوڀي. خراب عادتن وارو – بدلڇڻو.

• **ڏٻاءِ ج ڏٻائون:** ث. [سن. دمَ =] دٻ مهميز – چوڪ. جيئن ته: "وَهِ وڄائي پاڻ، ڏي ڏٻائون ڏڳرين" (شاهه). گهٽَ – جهوٽَ. [سن. دُرَ = خراب + وائي = ڳالهه] عتابُ – پاراتو – ڏوراپو – ڏواءِ – ڏٻائي.

– **ڏٻائي ج ڏٻائيون:** ث. ڏٻاءِ – ڏوائي.

• **ڏٻرُ ج ڏٻرَ (ل):** ذ. واٽر ڪورس. ڪڙئي يا واهه کي بندڻ بعد منجهس رهيل پاڻي – لٿل پاڻي – واهه جي لاٽَ. مائي وهڪ وارو پاڻي. سوئر جو ٻچو – پونڊڻ – پونڊٽي.

• **ڏٻرو ج ڏٻرا:** ذ. [پرا. دُبَلَ. سن دُرَ = خراب. گهٽ + بل = طاقت] ڪمزور – بي زور – ضعيف – اَپرو – ڏٻلُ – لاغر – ناتوان – هيڻو – نستو – نٻلُ – پٽنگُ – ٻڪتهو – پاند يو – پانڊو – چينجهرو – ٿينجهه جهڙو – ڳريل – پوٺو – ڪَرنگُ – سُڪل – ڊانگُ (ضد. سٻرو ج سٻرا). (ث. ڏٻري ج ڏٻريون).

– **ڏٻراڻ ج ڏٻراڻون:** ث. ضعفُ – ڪمزوري – نستائي – اَپرائي – ناتواني – هيڻائي – نٻلتا.

– **ڏٻرائي ج ڏٻرائيون:** ث. ضَعفُ – ڪمزوري – نستائي – هيڻائي – ضعيفائي – دُربلتا – لانجهه – ڪم هستي – نٻلائي – اَپرائي – بي طاقتي – هلڪڙائي – پتلائي – هلڪائي.

– **ڏٻرو اُجارُ ج ڏٻرا اُجار:** ذ. گهٽ ۾ گهٽ رٿَ يا تخمينو. آخري فيصلو. ساک – پت _ قسمُ.

– **ڏٻرو هڻڻ:** ٿوري اٽڪل هڻڻ – نندي ڪَٽ هڻڻ.

– **ڏٻرو اُجارُ ڪرڻُ (ٿ):** ڳڻتي ڪرڻ – فڪر ڪرڻ. پڄڻ جا خيال ڪرڻ – انجام ڪري ڦرڻ جو گفتو ڪيڻ.

– **ڏٻرو هائي سوا لک لهڻ:** سادي ۾ سادو امير ٻه غريب ڪان شاهوڪار هڻڻ.

• **ڏٻل ج ڏٻل:** ذ. صفت. [سن. دُرَ + خراب + بَل = طاقت] ڏٻرو. بيماري مان تازو اٿيل – البت سڪر – صحت پذير.

– **ڏٻلائي ج ڏٻلائيون:** ث. ڏٻرائي. سڪرائي (ڪنهن بيماريءَ مان) – افاقه _ نمرائي – صحتيابي.

• **ڏٻو ج ڏٻا:** ذ. صفت. لڙيل سڱن يا ڪنن وارو (ڏڳو يا پاڏو وغيره). هيٺ لڙيل – جهُڪيل – نميل – لڙڪيل – ڏرڪيل. اَکَ ٻيٽيل – اک بند ٿيل – ڪاٺو (ٿ). ذ. ٽين يا لوهه جو ڏٻو. ريل جو بارگير گاڏو (ل).

• **ڏٻهه ج ڏٻهون (ل):** ث. ڪاوڙ مان ڪيل جُلهه – هَلان – الَر.

• **ڏٻي ج ڏٻيون:** ث. مٽي ۾ پائڻ جي ٽوپي – ٽوپڙي. ڪاپالي ٽوپي.

• **ڏٻي ٽوپي ج ڏٻيون ٽوپيون:** ث. لڙيل ٽوپي – ٽيڙهي ٽوپي – جهنبي ٽوپي.

• **ڏپالُ ج ڏپال:** ذ. [ذ = ڏينهن + پالُ = اُپال > اُپار]. هڪ طرف جو نالو – اوڀر – اُڀرندو – مشرق.

• **ڏٻڻ:** مصدر. [پرا. دَهَڻ. سن. دَهُ = سڙڻ] سڙڻ – جلڻ. جيئن: "محبت سندو مَن ۾، پُرُ پيالو جن، پيڻ پٽ جاءِ ناهِ ڪو، ڪنهن جنهن ڏاهِ ڏٻن" (شاهه).

• **ڏٻڻ:** مصدر. [سن. دُهُ = ڏهڻُ] جانور جي ٿڻ مان کير نڪرڻ – ڏيجڻ – ڏهجڻ – نچوئجڻ (وهٽ جو) – چوسجڻ – ڏيي وڃڻ. عذابُ ڪائڻ – پيڙهجڻ – ڏجها ڏسڻ – ڪنجهڻ – ڪُرڪڻ – دانهون ڪرڻ.

• **ڏت ج ڏتيون:** ث. واندڪائي – اڪيلائي – فرصت – نسچنتا – فرجو – وار ڪائي – وارَ – فراغت – نويڪلائي – ساڪنا. وجهُ – وَقتُ – سَجهُ – ساڄي – ٽڻ – موقعو – سنو – سانگو. اعتبار – يقين – ويساهُ. انجام – وعدو – ٻولُ – وچن.

– **ڏت پت:** ث. قول – انجام – پرتگيا – واعدو – وچنُ – پرڻُ – ٻولُ – ڳالهه – اقرار. ميلُ – ناهُ – صُلح.

Gul Hayat Institute

• **ڏتَ ج ڏَتَ:** ذ. [سن. دَتهَ = بخشش: دا = ڏيڻ] مهرباني — احسان — ٿورو — وَڙ — عنايت — بخشش.

• **ڏِت ج ڏِتُون:** ث. ڏيت ـ عادَت — طريقو — هير — رسم — راه ـ ريت — صورت — شڪل. سٽاءُ — بيهڪ. جيئن: ”سونهن موتي صِفَ ۾، آهي تهڙي ڏِت ڏندن“ (ملاں).

• **ڏِتَ ج ڏِتَ (ٺ):** ذ. سٽپ وارو ڪاٺو.

— **ڏِتَر سَنوانُ هڻڻُ:** ناهه يا سُلوڪ هڻڻ — صلح هڻڻ.

— **ڏِتَر هڻڻُ:** شاديءَ جي هڪ رسم ۾ گهوٽ ۽ ڪُنوار جو لائَن وقت اناج جا ٻُڪَ پِريِ هڪٻئي کي ڏيڻ — تِر مٺڻ — تِر پِرڻ. وڙهڻ — جهڳڙو ڪرڻ.

• **ڏترجڻ:** مصدر. پلجي وڃڻ — گمراه ٿيڻ — اوجهڙجڻ — رولُ ٿيڻ. غريب ٿيڻ — مسڪين ٿيڻ — ڪنگال ٿيڻ. حالتن ۾ خراب ٿيڻ — تڪليف ۾ اچڻ — ڏترِجڻ.

• **ڏتُرُ ج ڏتَرَ:** ذ. [سن. دُر = خراب + تَٽ = گهيڙ. پرا. دُترِي. سن. دُسْتَٽي، دُس: دُش = خراب. تٽي: تٽُ = ڪنارو]. ڏکيو گهيرو — خراب تَرُ — خراب جاءِ ـ خراب هنڌ — ڪنو ماڳُ — ڏجهڙُ — اوجهڙ — برباد — تباهه — ويران — قِتَلُ. (ضد. سُتَرُ). (اسم خاص). سنڌو نديءَ جي هڪ قديم بندر جو نالو (پارينگر تعلقي منيءَ جي پاسي ۾).

• **ڏترڻُ:** مصدر. [سن. دُرُ = خراب + تَٽُ = گهيڙ]. گمراهه ٿيڻ — اوجهڙُ ٿيڻ — دربدر ٿيڻ — رُلڻ — ٿلڪڻ غريب ٿيڻ — بي حال ٿيڻ — بدحال ٿيڻ.

— **ڏترِجڻ:** مصدر. ڏترجڻ — ڏاڍو غريب ٿي وڃڻ — صفا نادار ٿيڻ.

• **ڏِتَل واهه:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏتيڪُ ج ڏتيڪَ:** ذ. [سن. دِو = ٻه. ڏُونُ]. قمري سَنبت ۾ ٽئين سال ۾ (شمسي سال سان پوري ڪرڻ لاءِ) ڳنڍيل وڌيڪ مهينو (چاڪاڻ جو قمري سال، شمسي سال کان هر سال ڏهه ڏينهن اڳ ۾ پورو ٿئي ٿو). لَندُ (مهينو) اَڌڪُ — اَڌيڪ — پرشوتم. (ع) ڪَبِيسه.

• **ڏتُ ج ڏتَ:** ذ. جهنگ جي گاهه ٻوڙن، ٻوٽن، وڻن مان پيدا ٿيل اَنَ ـ ڪاڏو (ڏونئرا، تُوهَ جو ٻج، سانئُون ٻُسي — مانڌاٽو — مڪٽي، پِرَتُ — ڪُوري، ڪِرنگهُ، منگها، مرت، پٽ ٻص، ڪودرِ گولاڙو لَيار وغيره) ڪڪ.

— **ڏتُ ڪرڻُ:** ڏتُ (جهنگلي اَنَ) گڏ ڪرڻ — ڏتَ تي گذران ڪرڻ — جهنگ جي ڪاڌي تي گذران ڪرڻ.

— **ڏتُ هلڻُ:** ڏتُ چونڊڻ يا ڳولڻ واسطي هلڻ.

• **ڏِتڪارُ ج ڏِتڪارُون:** (آواز) ث. ٻڪرين ۽ رِڍن وغيره کي هَڪلڻ، ڀڄائڻ يا اٿارڻ جو.

• **ڏتڻُ:** مصدر. ڏٻي پرڻ — زور سان پرڻُ — مُنهان تار ڪرڻ — پرڻ — ڏٻاڙڻ — ڦسڻ. ڪنهن بہ شيءِ جو ٻُوٽُ يا وات بند ڪرڻ — ٻَنجو ڏيڻ — ٻَنجڻُ — ٻُوج ڏيڻ — لِيڙو ڏيڻ — ڏتو ڏيڻ. ڪَڏ ڪوٺي منجهس بند ڪرڻ — زمين ۾ پورڻ — دفن ڪرڻ. (هہ. ڏاٽنا).

• **ڏتجڻُ:** مصدر. ڏاڍو پرجڻ — ڪَنَنِ ڪَر ٿيڻ — چڱيءَ طرح پرجڻ.

• **ڏتو ج ڏتا (ل):** ذ. [سن. دانت]. گيهه يا تيل سان پريل دٻي جي تنگ کي بند ڪرڻ جي ترڪيب (نوڙي جو چلو ٺاهي، سوراخ مٿان رکي مٿائنس ڪپڙي تڪر ڏيئي، ڪپڙي جي مٿان سوراخ کي ڪٽڪ جي اٽي يا گپ سان پرڻ) — ڪاٺ جو ٻُوجُ — اِڳڙين جو ٻُوجُ — ٻَنجو — ٻَتو — لِيڙو. مردنگ (پکواز) جي ڪشن چڪڻ يا سخت ڪرڻ لاءِ ڪاٺ جو گول ڏگهو ڳُترو. نر ۽ ڳوءِ کي هڪٻئي سان گڏ ٻڌڻ واري هنڌ تي اڳڙين جو ڳُتو (ت). ڪوڙو انجام — گُسو — دِلاسو — فريبُ — ڀَتُ — رَتُ — ڪوڙُ — ڦُرَدُ — ٻتاڪَ. (آواز) جانورن کي هَڪلڻ مهل وات جو آواز (ت). (صفت) ٿلهو — موٽو — ٿُوٿنو — هِمَت پريو — سگهارو — جَبرو — جانٺو — قَوِي — جُنگُ.

— **ڏتائي ج ڏتائي:** ذ. صفت. ڏتو ڏيندڙ — گُسائي — ٻتاڪي — زَٽلي، ڪوڙو — ٺڳُ.

— **ڏتو ٻوزِي ج ڏتا ٻوزِيُون (ت):** ث. ٻتاڪَ — ٺڳي — ڏاڙ. چالاڪي — ڪوڙو دلاسو — فريب.

— **ڏتو ڏيڻُ:** گُسو هڻڻ — ڪوڙو دلاسو ڏيڻ. دغا ڪرڻ — فريب ڪرڻ — ٺڳي ڪرڻ. گهوڙي کي هڪلڻ لاءِ زبان سان ٺڪاءُ ڪرڻ — ڏاند يا ڪتن کي هڪلڻ — ڪتي کي هوشيار ڪرڻ (ت).

— **ڏتومُتو ج ڏتامُتا:** ذ. صفت. ٿلهو متارو — وڳوڙو — جاڪُسٽو —

Gul Hayat Institute

بَرجُستو – هِمَت پَريو – زور پَريو – سگهارو – ڏونسو – جانئو.

– **ڏنو مِلائِڻُ:** ڪوڙ ڳالهائڻ – ڪوڙو دِلاسو ڏيڻ – گشو ڏيڻ. ٺڳي ڪرڻ.

– **ڏنئِي ج ڏنئِي:** ذ. صفت. ڏسو "ڏنائي".

– **ڏني تي طَروَجَڻ (ت):** اجائي وڏائي ڪرڻ – ٺيڙي ڪرڻ.

– **ڏني پوزيءَ تي ڪم هلائَڻُ:** دَم دِلاسا ڏيئي ڪم ڪڍڻ.

– **ڏنورِڪِي ج ڏنورِڪِيُونْ (ل):** ث. صفت. ٺُلهي مَتاري – وَڳر وَٽي – جاڪستِي – دؤنسِي.

• **ڏنِي ج ڏنِيُونْ (ت):** ث. ڪورين جو هڪ اوزار. ڪاٺَ جي ٺڪري (جنهن ۾ تاجيءَ کي سڳي سان ٻڌجي).

– **ڏنيُونْ ڏِيڻُ:** ڦيرِيُون ڪائڻ – چڪر هڻڻ.

• **ڏِٺَ ج ڏِٺُونْ:** ث. [سن. دَرْش = ڏسڻ]. نظر – ڏيکاءُ – جهلڪو – نظارو – چمڪو – نگاهه – جاچ – غور – لقاءُ – مَنْظَرُ – ڏيکُ. راءِ – سمجهه – مَتِ – ويچار – مُلاحِظو – خيال. مطلب – مُراد – مَنْشا. ڳجهارت جو هڪ قسم (جا. سگهڙ ڪا شئي ڏسي ٺاهيندو آهي؛ مثلاً: لوهه – گهندي، عضوو – ڪٽرِي" گهندي لڳي هٿي ته ڪٽي ڪري وجي گاڏيءَ کي رسين ها. ڳجهارت – پرولي – مَعمّہ.

– **ڏِٺپروليِ ج ڏِٺپروليُون:** ث. ڳجهارت جو هڪ قسم – ڏِٺَ.

• **ڏٺَ ج ڏٺَ (ڪ):** ذ. ڦَرڙيءَ جو سخت ڳوڙهو يا ڳَنديو – ڏبڙُ.

• **ڏٺُ وُٺُ ج ڏٺَ وُٺَ:** ذ. شڪ – گمان – شُبهه – اَنومان.

• **ڏِٺُڻُ:** مصدر. [سن. دَرْشَن = ڏسڻ] ڏسڻ – پسڻ – ڏيکڻ – نهارڻ – نظرڻ.

• **ڏِٺو ج ڏِٺا:** "ڏسڻ" مان "زمان ماضي مطلق". پَسيو – نِهاريو – ڏيکيو – نظريو – تڪيو.

– **ڏِٺو ٿِيَڻُ:** پڌرو ٿيڻ – ظاهر ٿيڻ. بدنام ٿيڻ. لڄي ٿيڻ – شرمندو ٿيڻ – ڦِڪو ٿيڻ.

– **ڏِٺوڙو ج ڏِٺوڙا (ٿ):** ذ. صفت. واقِفُ – ڏِٺلُ – وانِٺَلُ – پَسْيَلُ.

– **ڏِٺو ڪَرڻُ:** ظاهر ڪرڻ – پڌرو ڪرڻ. (ٻين جي اڳيان) بي عِزّتو ڪرڻ – بدنام ڪرڻ – نِرسِڪارُ ڪرڻ – خراب خوار ڪرڻ – بي مانو ڪرڻ – بڇڙو ڪرڻ. شرمندو ڪرڻ – لڄي ڪرڻ – ڦِڪو ڪرڻ.

– **ڏِٺو نَه وڻَڻُ:** ڪراهت اچڻ – نفرت ٿيڻ – ڏِڏُڪار اچڻ.

– **ڏِٺو وائِٺلو ج ڏِٺا وائِٺلا:** ذ. صفت. ڏِٺل وائِٺَلُ. ظاهِر ظُهُور – پڌري پَٽ – کُليو کلايو – عَلَي الْاَعْلاَن. سُڃاڻو ماڻهو – واقِف ڪار.

– **ڏِٺِي مکِ ڳِيْهڻُ:** ڏسي وائسي هرج سهڻ – عيب جهڙو ڪم برداشت ڪرڻ.

• **ڏٺِي ج ڏٺِيُونْ:** ث. اَڳرين جي هڪ بيماري – اَڳر يا اَڳونئي ۾ ٽيل ڦَرڙي.

• **ڏَپُ ج ڏَپَ:** ذ. زور – طاقت – سَتُ – جوهَرُ – ٻَلُ – قوّت. جيئن: "تاهه طاقت تاب تنهن جي ڏئي بينا ڏَپَ" سُونهَن – ڏيا. چَمڪو – چِلڪو – مِنانُ – مِناسُ – ميناجُ.

• **ڏِپُ ج ڏِپَ (ت):** ذ. ڪنهن ضَربَ يا ڌَڪَ سبب سُڄيل ماس جو ڳوڙهو – ڳنديو – ڏِپو – ڏبڙ.

• **ڏَبڻُ:** مصدر. مٿان هيٺ زور ڏيڻ – دَٻڻ.

• **ڏِپو ج ڏِپا:** ذ. ڪنهن ڌڪ سبب بدن ۾ سُڄيل ماس جو ڳنديو – سوڄ – دِ ڳُ – دِ ڳَلُ. ڪنهن بہ شئي جو ڳَڙڪايل ڳنديو – پِنُ – پِنوڙو – چاٺو – تيرِيْ.

• **ڏُپهْرو ج ڏُپهْرا:** ذ. [سن. دؤ = ٻ. ڏون + پَرهَر = پَهَرُ] ٻن پهرن جو وقت – ڏُپهَرو – ٻپهرو ـ ٻن پهرن وارو آرام ۾ ڪاٽو – مانجهاندو.

– **ڏُپهْرو ڪَرڻُ:** منجهند (ٻنپهرن) جي ماني ڪائڻ ۾ آرام ڪرڻ – ٻپَهرو ڪرڻ.

• **ڏُجارِي ج ڏُجارِيْ (ٿ):** ظرف. ڏکيو – اهنجو – ڏجهاري – تڪليف ۾.

• **ڏُجارَ ج ڏُجارُونْ (ل):** ث. خراب زمين – پَوائِتو هنڌ.

• **ڏجڻُ:** مصدر. ڏيڻ ۾ اچڻ – ڏنو وڃڻ – ڏيئي ڇڏجڻ – ڏيڻ. ڏِنو – ڏِنل.

• **ڏُجَڻَ ج ڏُجَڻَ:** ذ. صفت. [سن. دُرْجَنْ = خراب ماڻهو] ويري – دشمن. "سجڻ ڏُجَڻُ نہ ٿئي جي رُسي سَؤوارُ" (شاهه ڪريم). (ضدّ. سَجَڻُ ج سَجَڻَ).

• **ڏُجَڻُ ج ڏُجَڻَ:** ذ. صفت. [سن. در = خراب + جن = ڇٽڻ، ڇٽيل، ماڻهو) خراب ماڻهو. جهيڙو پيدا ڪندڙ – جهڳڙو جاڳائيندڙ – ڏُقيڙُ وجهندڙ – ڇيٽاپورُ – نِفاقِي – بغاوتي – دشمن – ويرِي. نياڳو – ڪمبخت. ڏُجڻ.

Gul Hayat Institute

• ڏجهہ ج ڏجهون: ث. قرضُ - لھڻو.
- ڏجهہ لھڻ: قرض ادا ٿيڻ - قرض لھڻ.
• ڏجهڻ: مصدر. [پرا. ڏجهڻ: ڏهن. سن دَهن: دَهه = ساڙڻ]. سڙڻ - ڪامڻ - پچڻ - جلڻ. ساڙي ۾ سڙڻ - حسد ۾ پرڄڻ - ايرڪا ۾ پرڄڻ - ريس ڪرڻ - تسيو ڪرڻ. پوسرڻ - پچرڻ - ايرڪجڻ - ريسجڻ. تڪليف ۾ اچڻ - ڏک ڏسڻ - رنج ٿيڻ - پيڙهجڻ - ستائجڻ - ڏکوئجڻ. تنگ ٿيڻ - بيزار ٿيڻ - خفي ٿيڻ - هُرڪڻ - ڪُرڪڻ - ڪُرڻ - ڪونجائجڻ. رڳرڄڻ - گھجڻُ - گسڻ - ڪاڄڻ. چيٽ پوڻ.
- ڏجهہ ج ڏجهہ: ذ. ٻچُ - سار - سوز - جَلُ - ڪار. جاڙ - ڏک - درد - غم. جيئن: "هڪ سک نہ ساريم سرتيون، پيو ڏکيس ڏيرن ڏجهہ".
- ڏجهارو ج ڏجهارا: ذ صفت. ڏکويل - ڏکارو - ڪهيلُ - مصيبت زده - رنجيده.
- ڏجهو ج ڏجها: ڏک - درد - رنج - عذابُ - تڪليف. جيئن: "جت ڏير ڏيئي ويا مُئيءَ کي ڏجهو." (بيکس)
- ڏاجهو ڏسڻ: تڪليف ڏسڻ - ڏکن ۾ گذارڻ.
- ڏجهو ڏيڻ: دل کي ساڙڻ. دل کي گھاءُ ڪرڻ - صدمو رسائڻ. ڏک ڏيڻ - تڪليف ڏيڻ - آزارڻ - ستائڻ - سور ڏيڻ - کَک ڪرڻ - ايذائڻ - تنگ ڪرڻ. جُهنبڙي پائڻ - چمونٽو وجهڻ - چيوٽ ڏيڻ.
• ڏجو ڏجا (ث): ذ. ڏڪارُ - اَٿاڪ.
• ڏجهر: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• ڏجهرُ ج ڏجهر (ل): ذ. صفت. [سن. دُر = خراب + چر+ هلڻ] خراب هلت وارو - اڻنگي هلت وارو - بي اُرڪانو - بدلچڻو - بدافعال - بدتميز. مسخرو - چرچائي.
• ڏجهرُ ج ڏجهر: ذ. صفت. [سن. دُرچر. دُر = گهٽ + چر = چرڻ]. چڱيءَ طرح نہ چرندڙ جانور - ٿور چرو - ٿور کائڪ. (ضد. سُچرُ ج سُچر). گهوڙن جو اصطلاح. ٿورو کاياڪ (گهوڙو) منجرُ (گهوڙو).
• ڏجهڪو ج ڏجهڪا (ل): ذ [هہ. ڏجهڪو] اپو ساهُ - لوڏو - ڏيڏو - هچڪو - چڪي - اُپساهي - ڏڙڪو - نيلهو. نقصان - زيانُ.
• ڏجهڻ (ث): مصدر. تڪڙو تڪڙو کائڻ - هبچ مان کائڻ.

- ڏجهي کائڻ: هبچ ڪري کائڻ.
• ڏجهو ج ڏجها: ذ فساد - گوڙ - گهمسان - لڙ - وڳوڙ. آزار - وٺل - مصيبت.
- ڏجهي جڻي مهل: ث. کُتَ يا مچرءِ هين جيتن جي جانورن کي کائڻ جو وقت - سانجهي.
• ڏجهو پٽڙڻ: ڏورکي بند ڪرڻ - ڏوکڻ - ڏٽڻ - ڦسڻ - گهوجڻ.
• ڏجهليو (ث): ذ. هولي کانپوءِ ڏسمي جي ڏينهن وارو ايڪاٽو - ڏسليو.
• ڏدَر ج ڏدرون (ث): ث. چمڙيءَ جي هڪ بيماري - ڏدِ. ڦرڙي - ڦت.
• ڏڏ ج ڏڏيون: ث صفت اٿپوري - اَشُڌ - ناجائز - بيجاءِ - اڻ سهائيندڙ. نادُرُست - اڻ صحيح - اَڪاريہ - پلاٽي. اُبتي - اونڌي - اُلٽي.
• ڏڏ ج ڏڏ: ذ [پرا. دُڌ. سن. دُهہ = ڏهڻُ] ولوڙيل کير - ولوڙي مکڻ ڪڍيل ڏونرو - لسي - مهي - جهڻ - ڇاڇ. ڇايل کير - ڏوڻرو - ڏهي - دهي.
- ڏڏ پيڻ: ڏڳي يا ٻڪريءَ جو ڦرڻ.
- ڏڏ ڦوڪي کائڻ: حدکان زياده احتياط ڪرڻ.
• ڏڏرُ ج ڏڏر: (ڪجهيءَ جو) اَڏرَ - سڪل اڌ ڪارڪ - ڏڏڙ. ٺڪر - ڏرو - سڙيلُ - جليلُ. منو - بيحال - ڏکي - دل شڪستو - ڏڏو.
• ڏڏر پڌرا ڪرڻ: ڪنهن جا پول پڌرا ڪرڻ - ڪوڙ ظاهر ڪرڻ - ڏوهہ يا عيب پڌرا ڪرڻ - عيب جوئي ڪرڻ.
• ڏڏر (ڪ): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• ڏڏر: ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم.
• ڏڏرُ ج ڏڏر: ذ. ڏرڙو پڳل - پورُ - پڪو - ٺڪر - ڏڏر. ڏڏر.
• ڏڏڙي: ث. چٽن يا ٺرن جون رڌل ڦريون - ٺري - ڇپ چٽي - پڳي.
• ڏڏلُ ڏڏل: ذ. صفت. [سن. دُگڌ] ڏکُ ڏنل - ڏکويل - ڏڏو.
• ڏڏلُ ج ڏڏل: صفت. [سن. دُهہ = ڏهڻ] کير ڏڏل - نچوئيل. پيڙي غريب ڪيل - ڪنگال.
• ڏڏو ج ڏڏا: ذ. صفت. ماريل - ستايل - ڏکويل - آزاريل -

Gul Hayat Institute

ڪَشٽُ ڏنل – رنجايل – ڏکي – ستم زده ـ پيڙيل – ڏڏَلُ. حاسد – ساڙي ڪاڏو – اِرڪائو – ريسارو. اڏ ٻڪَلُ اَنَ.

– **ڏڏا ٻوهَـرَ (ت):** اڏو گابرو پڪل فصل – ڪچو فصل.

• **ڏڏو ج ڏڏا:** ذ. صفت. [سن. دُهـ = ڏهڻ] "ڏهڻ" مصدر جو اسم مفعول – ڪيرڪڏيل – ڪيرنچوئيل – ڏُڏَلُ.

– **ڏڏو ڪيرُ ڦٽينُ نہ پوڻ:** گذريل وقت جو وري موٽي نہ اچڻ – ساڳي حالت ۾ وري موٽي نہ اچڻ – ساڳي حالت ۾ وري مُوٽي نہ سگهڻُ.

• **ڏڏورُ ج ڏڏورَ:** ذ. صفت. [پرا. دَڏ. سن. دَگڌ + اور] ڏڏَلُ – سَڙيل – مُتل – رنجيده ـ ستايل – مصيبت زده. اَڌ رڌو – اَڌ پڪو – اَڌ ڪَچي – اَڌ پَڪيِ رَڌَلُ جُوار يا باجهري – ڏڏَرُ – ڪوهَرُ.

• **ڏڏيلي:** ث. وَلِ جو هڪ قسم (سنهڙا پن جن مان ڪير نڪري) – ڪيرولِ (ت).

• **ڏڏُ ج ڏڏَ:** ذ. صفت. [ف. دَدُ = مرون] بي علم – اڻ پڙهيل – جاهل. اَڻ ڄاڻ – بي سمجهہ – اَڻاڙي – بي وقوف – نادان – مورکُ – ڄَٽُ. ڄڏو – ڄڏالُ – ڄَٽُ – مَڏُ – موڳو – موڳشٽُ – مُنڌَل – موڳيٽُ – ٺَٽُ – پونڊو – پِسُون – سيڪڙاتُ.

– **ڏڏائي ج ڏڏائيون:** ث. بي وقوفي – مور ڪتائي – ناداني – ڄٽپائي – ڪُندُ ذهني.

• **ڏڏ ج ڏڏ (ت):** ذ. صفت. ڪچو – تمام ڪچو – اَپڪ – اَڻ رَسيَلُ.

• **ڏڏائي ج ڏڏائيون:** ث. ڪچائي.

• **ڏڏا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏڏَرَ ج ڏڏَرَ:** ذ. چمڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم – ڏَدُ – چاپاڪو – دڦَڙُ – سُرڻو – ڏبڙُ – سيتانگُ. سَنگ ۾ اڌ ڪچو اڌ پڪو اَنَ ـ اڌ رڌل ڪچو اَنَ ـ ڏڏورُ – پڪو مڙس ـ اَڌڙوٽ – ڪَرروڊُ (ت). ڪَڙ ڪَڙيو لاٿون (ل).

– **ڏڏَر ٿيڻ:** سَنگن ۾ اَنَ جو اڏو گابرو پچڻ (ت).

– **ڏڏِرجڻ:** مصدر. چاپاڪي جي بيماري ٿيڻ – چاپاڪجڻ – دِٻڙجڻ – سُرجڻ.

• **ڏڏَرڻ:** مصدر. [سن. تُرت: دَر دَرہ = ٽڪر ٽڪر ڪرڻ]. ڪنهن شئي کي اڌ ڪارو ڪٽڻ – اڌوراڻو ڪُٽڻ – ڏڏرُ ڪرڻ – ڏارو ڪرڻ – ڏڏرڻ – پورڻ – پڪا ڪرڻ – ذريون ذريون ڪرڻ – ٽڪر ڪرڻ – زمين کي سادي طرح سڌو ڪرڻ – سنوارڻ.

– **ڏڏرُ ج ڏڏرَ:** ز. صفت. اڌو ڪارو ڪٽيل – اڌوراڻو ڪٽيل – ٿُلهو ڪٽيل – ذَرِيلُ. (ذ) اَڌ ذَريل اَنَ ـ ڪچو اَنَ (ت). ڏڏرُ – ذرڙو – ٽڪر – پورُ – قَدر – پڪو – ڏارو – چُورو.

– **ڏڏرُ ڪرڻ:** اڌو گابرو ڪُٽڻ – ٿُلهو ڪُٽڻ – ذَرڻ.

• **ڏڏو ج ڏڏا:** ذ. ڪوڙي دعوي – دولاب – ڪوڙي تهمت – ڦڏو – ٺڳي – چالاڪي.

– **ڏڏو ٻڌڻ:** ڪوڙا ناهـ ناهڻ – ڦڏو ٻڌڻ.

– **ڏڏو ڏڪَرُ:** ذ. دهمان دڙڪو – رعب تاب ـ هائَڙ هُوئَڙ – هاها هوئَڙ.

– **ڏڏو ڏڪَرُ ڪَرڻ:** هائَڙ هُوئَڙ ڪرڻ – دهمان ڪرڻ.

– **ڏڏوڙ ج ڏڏوڙ (ت):** ذ. صفت. ڪوڙو دعويدار – ڦَڏئي.

• **ڏڏو ج ڏڏا (ت):** ذ. ڪيرو. سَل.

• **ڏڏُ ج ڏڏون:** ث. [سن. دَدُرُ]. چمڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم – ڏَدُ.

• **ڏڏُ ج ڏڏُ (ت):** ذ. ڏَدُ.

• **ڏڏ:** ث. [سن. دَدُرَ = ڏَدُ]. چمڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم – خارشي مَلو.

• **ڏڍُ:** ذ. [سن. دَرڍَ = دلاسو]. آسرو – آڌار – ٽڪيو – دلاسو – دلجاءِ ـ پروسو – پرڃهلو – سَهارو – جهلو – ٽيڪ – ٿنيو – ٽوٽي – پُستي – پَرَ – ٽَلَ – تاري – دَم – مَدد – اميد – توڪَل – سَهائتا – همراهي – حِمايتَ – پُٺ – پُٺڀرائي – واهَرَ. ٽڪ – لڄَ – بنياد. ڏاڍائي – همت. تسلّيَ – آٿَت.

– **ڏڍُ ڏسڻ:** اميد هئڻ – آسرو هئڻ – احسان جي توقعَ هئڻ – مهرباني ۽ مروت نظر اچڻ.

– **ڏڍُ ڏيڻ:** تسلّي ڏيڻ – دلاسو ڏيڻ – دلداري. ڏيڻ – آسرو ڏيڻ – آٿت ڏيڻ – مدد ڪرڻ جو آسرو ڏيڻ. همت افزائي ڪرڻ.

• **ڏڍُر:** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم.

• **ڏرُ ج ڏرَ يا ڏرون:** ذ. ث. [سن. درَ = چيرڻ] جيتن ۽ سرڄڻن وغيره جي رهڻ جو ڏرڙ – ٽنگ – سوراخ – ٻِرُ – برگهل – ڏُورُ – سَلُ – چيڊُ – ڦوٽَ – چيرُ – ڏارُ – ڦوڙ. ڪنهن جهنگلي جانور جي رهڻ جو ڪوتيل هنڌ – گدڙ جي رهڻ جي

Gul Hayat Institute

جاءِ ـ ٻُـرَ – غارَ. اَنَ ڏرڻ جي حالت. "گِدڙَ کي گـتـيِ پوي، تہ ڏَر ۾ وڃي لکي". (پهاڪو).

– **ڏَرَتي شينهَن هُجَڻ:** پنهنجي گهر اندر ڏاڍو هئڻ.

– **ڏراچِرا ڪَرڻ:** ڏَرڻ چِرڻ (اَنَ) چِندَ ڦـوڪَ ڪـرڻ – واٽرڻ.

– **ڏر ڦـر ڪَرڻ:** آڏو اُبتو ڪم ڪـرڻ – جهڙو تهڙو ڪم ڪـرڻ.

• **ڏَرُ ج ڏَرَ:** ذ. [پرا. ڏَر. سن. دَرهُ = ڊپ] ڊِ ج – ڊَپ – ڀؤ – خوفُ – سَنڪوچ – هَيبَت – هِراس – حِشمت – تابُ اُڊڪو – اَنديشو – خطرو. [سن. دَرَ = چيرڻ] ڪپڙي جي ٿان يا ٽاڪئي مان ڏاريل ٽـڪر. جيئن "ہ ڏري چادر تہ ڏِري چادر وغيره". ڪپڙي جو ٻَرُ – عَـرضُ – ويڪرِ. زريءَ جي پَرڻ لاءِ ڪپڙي جو ٽـڪر. پَکي يا ٽوئي جو هڪ پاسو يا پاڳو.

– **ڏَرڪَلَڻ:** ڪپڙي جا ٻہ وڏا ٽڪر پاڻ ۾ ملائي سِبڻ.

• **ڏَراڄُ ج ڏَراڄَ:** ذ. صفت. ڏاڪڙو – ڏکُ – تڪليف. جيئن "ڇڏي ڏک ڏَراڄُ، هن پرمزا ماڻيئين" (خان زئي).

• **ڏَراڄو ج ڏَراڄا:** ذ. صفت. ڏکويل – سَتايل.

• **ڏَرائڻُ:** مصدر. [سن. دَرَ = چيرڻ] ڏَرڻِ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ. اناج ٿُلهو پيهائڻ – چانور يا ڪـٽڪ جو ڏِريو ڪرائڻ – ڏارو ڪرائڻ. چيرائڻ – ڦوڙائڻ (ڪاٺ وغيره). ڊپ ڏيارڻ – هيسائڻ – ڊيڄارڻ.

• **ڏُرَتُ ج ڏُرَتَ:** ذ. [سن. دُرتَ]. مصيبت – اَپدا – آفت – هَـچا – غَضبُ. تڪليف – دِقَت – ڏکُ – رنج – سور – غم – اهنج – ايذاءَ. سوڙهِ – تنگي – مشڪلات – لاچاري. اِفلاس – بدقسمتي – پريشاني – ڏولاڻو – شامت – ڪمبختي. ڀؤ – خوفَ – ڊَپ – ڊِڄُ. ڏڪارُ – ڪالُ – قَحطُ. سهڪِي – ٽَڪَ.

– **ڏُرَتُ پَوڻُ:** قدرتي ڪا تڪليف پوڻ. قَحطُ پوڻ – ڏڪار پوڻ – آفت سماوي نازل ٿيڻ.

– **ڏُرَتُ ڏوس:** ڏک و ڏاڪڙو – رنج و غم – دُکَ دَرَدَ.

– **ڏُرَتُ ڏولاڻو وڃڻ:** ڏڪار هليو وڃڻ – سُڪار ٿيڻ – هر جاءِ آسودگي ٿيڻ – سڀ ڏکَ دَرَدَ دَفعَ ٿيڻ – ظلم ۽ فِتنو فساد نہ رهڻ – هر جاءِ عدل ۽ انصاف ٿيڻ.

– **ڏُرَتُ ڏُکَارَ:** ذ. اَهنج آفتون – مصيبتون – ڏکُ.

– **ڏُرَتُ ڏيڻُ (ٿ):** ڏک ڏيڻ – ظلم ڪرڻ يا پهچائڻ – ايذاءَ رسائڻ – رنج ڏيڻ.

– **ڏُرَتُ لَهَڻُ:** ڏولاڻو لهڻ – آفت دفع ٿيڻ.

– **ڏُرَتُ نـڪرڻ:** ڀؤ نڪرڻ – مصيبت ٽرڻ – ڏڪار وڃڻ.

• **ڏُرَتُ ج ڏُرَتَ (ڪ):** ذ. ڏسو "ڏرت".

• **ڏَرڻُ:** مصدر. [سن. دَرَ = ڏَرڻ] جنڊ يا جنڊيءَ ۾ اَنَ جو اڌڙ اڌڙ ٿيڻ يا ٿُهي لهڻ – ذرا ذرا ٿيڻ – چُورو ٿيڻ – پورِ پُڪو ٿيڻ. تڪليف ۾ اچڻ.

• **ڏَرُ ج ڏَرَ:** ذ. [سن. دَرَ = چيرڻ] زمين جو چيرُ – ڦوڙُ – ڏارُ – ڦاڙُ – شگافُ – دِرزَ – ٿُنگُ – سوراخُ. ڪنهن جيتَ يا سُرٽي جي رهڻ جو سوراخ. جهنگلي جانور جي رهڻ جي کَڏَ – ٻُـرَ ڏَرَ – کَـڏَ. ذ. صفت. گهٽو ڪائينڊڙ – پيٽرُ – پيٽو (ٿ).

• **ڏرڙِڪو ج ڏرڙڪا (ٿ):** (آواز) نڪ ۽ وات جي مدد سان هڪ خاص قسم جو آوازُ رڙِ ڪو.

• **ڏرڙِي جاڳيرَ:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏرسَڻُ ج ڏرسَڻَ (ٿ):** ذ. [هہ. دَرشَنُ] ڏيکائي – درسَنُ – ديدارُ.

• **ڏرڪَلِي ج ڏرڪـليُونَ (ٿ):** ٿ. جهڪِي ـ ڪَکِيِ.

• **ڏرڪَڻُ (ٿ):** مصدر. [سن. ڏَرَ + چيرڻ] ڦاٽي پوڻ – ڏرِي پوڻ – چيرجي پوڻ.

– **ڏرڪِي پوڻ:** ڦاٽي پوڻ – چيرجي پوڻ – ڏَري پوڻ – ڏَرڪَڻ.

• **ڏرڪو ج ڏرڪا (ٿ):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏرڳهَڻُ:** مصدر. ڏُبرو ٿيڻ – گَرڻ – اُيرو ٿيڻ – ڪِيڻَ ٿيڻ – پَوٽو پوڻ – ڪُـڙنگ ٿيڻ – سُڪِي ڪاٺي ٿيڻ – ضعيف ٿي وڃڻ – نِربل ٿيڻ.

• **ڏُرمَر:** ذ. ڪِٽتي – ڪِـيتِ ـ خفو – ڪِـڄَ. کُرڪو – ڪِنجهہَ – کُرکُر – ڪِـل ڪِـل. ڏکُ – تڪليف – سختي – نفرت – ناراضپو – ناخوشي – اَپرِنستا – ارهائي – رَنجُ – بيدلي – ناراضگي – لاچاري. ڪاوڙ – غُصو – چڙ.

• **ڏُرمائڻُ:** مصدر. کُرکَڻ – جُهڻ جُهڻ ڪرڻ – ڪَيتِ ڪرڻ. ناراض ٿيڻ – ناخوش ٿيڻ – رنج ٿيڻ – اَرهو ٿيڻ – بي مزي ٿيڻ. نُنهَن ڪرڻ – نٽائڻ – ڪـٽائڻ – انڪار ڪرڻ (ٿ). ڏمرڻ – ڪاوڙجڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڏرمائجڻ:** مصدر. "ڏرمائڻ" مان فعل مجهول. رنجيده ٿيڻ — ڏ ڪارو ٿيڻ.

• **ڏَرڻ:** مصدر. [سن. دَرَ = ڏرڻ. پرا. دَلَنَ. ف. دَريْدَنْ + ڏرڻ] ٿُلهو پِيْهَڻ (اناج وغيره) ڏريو ڪرڻ — ڏارو ڪرڻ. اڌو اڌ ڪرڻ — ٻہ اَڌَ ڪرڻ — ٻَہ ڦاڪُونْ ڪرڻ. ڦِٽَڻ — ڦاٽڻ — ٽُڪر ٿيڻ — چيرجڻ. زور سان رُنڻ — رَڙِيونْ ڪرڻ — ڪُوڪِڻ — رانياڙَ ڪرڻ. [سن. دَرَهْ = دَپُ] خوف ڪرڻ — ڊڄڻ — ڊَپُ ڪرڻ — خطرو ڪرڻ. گهٽو ڪائڻ — ڏَلِهڻ. سَلِڻ (گجهارت).

• **ڏَرڻ:** مصدر. ڏَلَڻ — ڏَولاونِ ۾ اچڻ — رُلڻ — خراب ٿيڻ — دربدر ٿيڻ — ڌِڪا ڪائڻ — ديس ڇڏڻِ ۔ پرديس وڃڻ. ڪِري پوڻ — اَيرو ٿيڻ — لَهڻ (ل). "ڏِڳي ڏَرَندي وڃي پر چڙهي ڪانہ ٿي". بار جو هڪ پاسي لَڙَڻ — ڍَرَڻ — نِمَڻ — جُهڪڻ (ت).

• **ڏَرِٽُو گهوڙو:** (ت) مڪڙ جو هڪ قسم — ڊگهين ٽنگن سان مَڪَڙُ (جو ويهندو آهي تہ پيو لَڏندو آهي) — بِيبِيءَ جو گهوڙو (بہ چوندا اٿس).

• **ڏرِٽِيْ ج ڏرِٽيونْ (ل):** ث. [سن. دَرَ = ڏرڻ]. رانياڙَ جو آواز — شورُ — گوڙُ — پِيهَ. ڏُوڙِيو — وَسڪارو — ڦَهْڪو. جيئن: "گارِيْنِ جي ڏَرْٽِي پي پئي".

• **ڏرو ج ڏرا:** ذ. [سن. دَرْ = ڏرڻ]. زمين ۾ ڪوٽيل وڏو ٽُنگ — سَلُ — سوراخ — پورُ — ڏَرِڙُ — ٽوٽي وغيره ڪوڙڻ لاءِ زمين ۾ ڪوٽيل سوراخ — ڪوڊَ — ڪَڏو — ڪُوہو. ذ. صفت. گهٽو ڪائيندڙ — گهڻَ ڪائُو — پيٽوڙِي — پيٽِيْرُ — پيٽوڙو — هَٻڇي — طُفيلي.

— **ڏرا ڏِئَڻُ:** اڪين ۾ ڪَڏُون ٿيڻ — اڪين جو اندر پِيهِيْ وڃڻ. طاقت ۾ گهٽجي وڃڻ — اَيرو ٿيڻ — لَهِي وڃڻ — هَلڪو ٿي پوڻ — ڳِرِي وڃڻ — لَهڻ — ڍِرڪَڻ — ڍِلڪَڻ — ضعيف ٿيڻ — نِبَلُ ٿيڻ — نِسَتو ٿيڻ — سُسِيْ وڃڻ — ڪمزور ٿيڻ.

• **ڏرَهَ ج ڏرَهونْ:** ث. [سن. دَرْ = ڏرڻ] ڪَڏَ — ياڏَ.

• **ڏرِهُ ج ڏرِهَ:** ۔ ڏرِهُونْ: ذ. ث. خدا کي ڪنهن ظلم بابت ڪيل عرض — فرياد — دانْهَنْ — ڪوڪَ — انصاف جي تقاضا — آهَ — پِٽَ — پاراتو — اِلتِجا — مُنَاجات.

— **ڏرِهائِڻُ:** مصدر. رَنج ٿيڻ — ناراض ٿيڻ — ناخوش ٿيڻ.

• **ڏرِيَ ج ڏرِيُونْ:** ث. [سن. دَرَ = ڏرڻ] پڪي جو هڪڙو پڙُ پَڪي جو هڪ پاسو (ل). ڇَپَـرَ يا ڪِڙ جو لام وارو پاسو (ڪ). تَڏي جو ٽڪر — ڇَپِرِي — تَڏو (ل). ڪپڙي جي ڊگهي پَٽي — ڏَرُ — تاڪُ. جيئن "چوڏري (سٽڻ وغيره)". جبل جي گهاري ۾ وَٽَ. "اڳيان سجهي سخت ٿي ڏونگر ڏاه ڏَري" (خان زئي). زمين جي ٽُڪري (ت). ڪنوار کي شاديءَ تائين گوشہ نَشِيْن ڪرڻ واري رسم — وَناهُ (ت). گهوڙي جي سَنجن مان هڪ سَنْجُ — ٽَڙِي — تَلُ (ٿ).

— **ڏرِيْ ڏوٽو (ٿ):** ذ. راند جو هڪ قسم.

• **ڏرِيو ج ڏرِيا:** ذ. [سن. دَرَ = ڏرڻ] ڏريَل اَنَّ (ڪچو يا پڪو) — ڏَڏِريَلُ اَناَجُ — ڏَڏَرَ. ڏَڏِريلَ ڪٽڪ جو رَڏَلُ پَٽُ — ڏارو.

• **ڏڙَ ج ڏڙُونْ (ٿ):** ث. [سن. دَرَ = ڏرڻ] ڪتي جي ويهڻ يا رهڻ جو هنڌ — ڏرِ.

• **ڏڙَ:** وڏا ڦوڙ. وڏا ڏرا ۽ چَلها.

• **ڏڙو ج ڏڙا (ڪ ڪ):** ذ. ڪينوڙو — ڪينهوڙو — بالُ — ڏڙهو.

• **ڏڙَهُ ج ڏڙَهَ:** ذ. ڳَـڙو — غير آباد زمين. ٽوٽ، ٻُٽ.

• **ڏڙَڪڻُ:** مصدر. چِڪُ هَٽڻ — ڏاڙِهڻُ — ڪائڻ — ايذاءُ رسائڻ. گوڙ ڪرڻ — هُلُ ڪرڻ.

— **ڏڙَہ ڏڙہ:** ث. گوڙ شور — هُل. جيئن: "کهڙي ڪٽي ڏڙہ ڏڙہ ڪئي اٿو".

— **ڏڙَہ ڏڙَہ ڪري روئڻ:** زار زار روئڻ — گهٽا ڳوڙها وهائڻ.

• **ڏڙهو ج ڏڙْها:** ذ. ڪينهوڙو — ڪينوڙو — ڪينهون — ڪِينُونْ — گيِنْد — بالُ — ڏَڙو.

— **ڏڙهي رانْد:** ث. بالَ راند — ڪينهوڙي راند.

• **ڏڙهِيْ ج ڏڙهِيُونْ:** ث. ڪاوڙ مان ڪيل هَڪَلَ — دَڙڪو — تابَہُ — چِنْبَ — دَمڪي — دَٻ — ڳالهاءُ — دَمالَ — تابَش — هَڏِي — چِڙٻ — پِيڪِيْ. تَلَ جو هڪ قسم (ل). سونارن جو هڪ اوزار — نٿَ جي سارِيءَ جو ٽِپو (ت).

— **ڏڙهيُونْ ڏِيڻُ:** دڙڪا ڏيڻ — دَمڪيون ڏيڻ.

• **ڏڙِيْ ج ڏَڙِيُونْ (ٿ):** ث. بوڙَ — ڪاهَ — رُوڙِ ۔ چوهُ — اَلَـرَ — هَلان.

— **ڏڙِي ڪرڻُ:** بوڙ ڪرڻ — ڪاهہ ڪرڻ.

• **ڏڙِيْ ڏوٽو:** راند جو هڪ قسم.

• **ڏس (ٿ):** صفت. [سن. دَشَنْ: ف. دَہْ = ڏَهَ] ڏَهَ — دَهَ.

Gul Hayat Institute

• **ڏَس:** ٿ. پتو – نشان – ٻڌائڻ جي حالت.

– **ڏَس ڪرڻ:** ٻڌائڻ – اشارو ڪرڻ.

• **ڏَسُ ج ڏَس:** ذ. (سن دَش = ڏَسڻُ). نشان – پارُ – پتو – نشاني – اشارو. خبر – اطلاع. سُونهَپ – سُڌ ـ سُهڃاڻ – سُهڃاڻي – هدايت – ڏَهنائي – سُرُ – مامَر – اُهڃُ.

– **ڏَسُ ٻڌائڻ:** نشان ٻڌائڻ – پتو ڏيڻ.

– **ڏَسُ پتو ج ڏَس پتا:** ذ. پار پتو – خبرچار – سُڌ سماءُ – سُڌِ ـ چاڻُ – نشان.

– **ڏَسُ پتو ڏيڻ:** خبر ڏيڻ – نشان ٻڌائڻ.

– **ڏَس ڪَـرُ ڪيائڻ:** پار پتو ڪيائڻ – خبرچار وٺڻ – سُڌ سماءُ لهڻ – حال احوال وٺڻ – نشان پُڇڻ.

• **ڏِس ج ڏِسُون:** ڏِسيُون: ٿ. [سن. دِش > دِشا = طرف] طرف – پاسو – جِهت – دِس – سُوءِ ـ پَهلو – ڏِسا – سِمت. (چار ڏِسيُون: اُتر، ڏکڻ، اوڀر، اولهه). ڏُر – پار. حاشيو. قطب نما جي طرف ڏيکاريندڙ سُئي. ڏيهُ – مُلڪ.

• **ڏِسا ج ڏِسائُون:** ٿ. ڏِس.

– **ڏِس ڪاري ڪرڻ:** ڏيهه يا مُلڪ کي بدنام ڪرڻ.

– **ڏِس ڪاٽِي ڪرڻ:** ڪارِيت وڃائڻ – اعتبار وڃائڻ – قرض کٽي پَچڻ – پاڻ کي گِلارو ڪرڻ – بدنام ڪرڻ.

• **ڏسا ج ڏسائُون:** ٿ. [سن. دَشا = حالت]. حالُ – حالت ـ صورت – سبب – نمونو. درجو. قسمت – نصيب – ڀاڳُ – طالِعُ – تارو – نِڪَتُ.

• **ڏسارئو (ٿ):** اسم خاص. هڪ ڏهر جو نالو.

• **ڏسا سُولُ ج ڏسا سُولَ:** ذ. [هـ. دساسُولَ]. هڪ خيالي طورجيڪو (وهم طور) جنهن طرف هجي ان طرف سفر نہ ڪجي. (نجوم وارن جي چوڻ موجب هن جو اثر روزانو نَوَ گهڙيون ٽي ڪلاڪ ۽ ٽيهه منٽ سج لهڻ وقت رهي ٿو. انهيءَ حالت ۾ اهو جنهن طرف هجي، انهيءَ طرف سفر ڪرڻ باعث نقصان آهي. جيڪڏهن ڪابي طرف هجي تہ پرواهه نہ آهي. پٺيان هجڻ نهايت مناسب آهي. ليڪن سامهون ۽ ساڄي هٿ تي منحوس آهي).

• **ڏَسائڻُ:** مصدر. [سن. دَش = ڏَسڻُ] ٻڌائڻ – پار پتا ڏيڻ – سڌ سماءُ ڏيڻ – ڏَسُ پچڻ – ٻڌائڻ. "اڳڻ اسان جي سيئي آيا، جن تي ڏور ڏسائيو" (سچل). [سن. دَنش = ڏَنگڻ] ڏنگڻ – ڏنگ هڻڻ.

• **ڏَسائو ج ڏَسائا:** ذ. [سن. دَش = ڏَهَ] قضيي کان پوءِ ڏهون ڏينهُن – ڏَهو – ڏهين ڏينهن تائين ڪيل خيرات وغيره.

• **ڏِسجڻُ:** مصدر. [سن. دَرش = ڏِسڻُ] ڏسڻ ۾ اچڻ – پَسجڻ – ظاهر ٿيڻ – حاضر ٿيڻ – معلوم ٿيڻ – پائنجڻ.

• **ڏسراڙو ج ڏَسراڙا (ٿ):** ذ. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن – دَسهرو.

• **ڏسڪڻُ:** مصدر. (آواز). سُڏڪا ڀرڻ – سُڏِڪڻ. جهلي جهلي رئڻ. جيئن: ڏکويون ڏسڪن، ڏسڪي ڪانہ ڏک رئيءَ، و لاٽو وٺين چڙهي ڏسڪيو جهلي ڏار. (شاهه).

– **ڏسڪو ج ڏسڪا:** ذ. رئڻ جو هڪ نمونو – هِڇڪو – سُڏڪو.

• **ڏَسليو (ٿ):** ذ. ڏسو "ڏَچليو".

• **ڏَسمِي:** ٿ. [سن. دَشن = ڏهه] پَکُ (اونداهي يا سهائي) جو ڏهون ڏينهن – ڏَسنئَن.

• **ڏِسندو ج ڏِسندا:** ظرف. [سن. درشن = ڏسڻ] هن کان پويون – ايندڙ – اَئينده ـ ڏِسبو. هلندڙ مهيني کان پوءِ اچڻ وارو مهينو – مٿيون مهينو – ايندڙ (سال يا مهينو) ٻيو – پرواروُ (مهينو وغيره).

• **ڏَسنئَن:** ٿ. [سن. دَشن + ڏهَ] قمري مهيني جي ڏهين تاريخ – چند جي ڏهين تاريخ – ڏَسمِي.

• **ڏَسڻُ:** مصدر. [سن. دُرش. دَش = ڏسڻ. پرا. ديک] ڏيکارڻ – ڏيان چڪائڻ. پتو ڏيڻ – ڏَسُ ڏيڻ – نشان ڏسڻ – پارُ ٻڌائڻ – اشارو ڪرڻ – سونهپ ڪرڻ. ٻڌائڻ – اطلاع ڪرڻ. رستو ڏيکارڻ – ڏکُ لائڻ – طرف ڏيکارڻ. ظاهر ڪرڻ – پڌرو ڪرڻ – ٻڌائڻ – چوڻ – سڄي ڪرڻ. هدايت ڪرڻ.

– **ڏَسڻي ج ڏَسڻيون:** ٿ. ڏَسُ ڏيندڙ ـ ڏيکاريندڙ – نشان ڏاڻهن اشارو ڪندڙ. هٿ جي آڱرين مان آڱوٺي جي پرسان پهريون نمبر آڱر – شهادت واري آڱر ـ شاهد آڱر ـ ٻنوٽري آڱر.

• **ڏِسڻُ:** مصدر. [سن. دَرش = ڏسڻ] نهارڻ – نظر ڪرڻ – پَسڻ – جاچڻ – تپاسڻ – ويکڻ – وائسڻ – تَڪڻ – پاسڻ – واچڻ – جُوچڻ. ديدار ڪرڻ. سمجهڻ. مِلڻ – ملاقات ڪرڻ. معلوم ڪرڻ. آزمائڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏسڻ جو ٽـوهـ هـئڻ:** ظاهري هڪڙو ۽ اندر ۾ ٻيو هئڻ – فقط ٻاهرين ڏيکاءُ وارو هئڻ – مُنهَن ۾ موچارو اندر ۾ ڪارو هئڻ.

— **ڏسٺو ج ڏسٺا:** ذ. صفت. ڏسندڙ – جاچيندڙ – تڪيندڙ. ڏسڻ جهڙو – سهڻو – زيبائتو – پوشيدو. سمجهو – پارکو – سالم عقل. لائق – وڙائتو – اُڇتُ – شايان – شائستو – فضيلت ڀريو – ڏسٺو وائسٺو – اشراف – ڪـلـمُـڪ.

— **ڏسڻ وائسڻ:** جاچڻ جوچڻ – جاچي جُوچي ڏسڻ – نهارڻ. غور ڪرڻ – معلوم ڪرڻ – پڪ ڪرڻ. ملاقات ڪرڻ.

— **ڏسٺو ٽُنيو ج ڏسٺا ٽُنيا:** ذ. نشاني لاءِ ڪوڙيل پٿر.

— **ڏسٺو وائسٺو ج ڏسٺا وائسٺا:** ذ. صفت. هر روز مِلڻ وارو – چڱي طرح واقف ڪار – سُڃاتل – ڳاهِلُ مائِلُ.

— **ڏسٺو وائسٺو هـئڻ:** سڃاتل – هـئڻ. فضيلت وارو هئڻ.

— **ڏسٺي ج ڏسٺيون:** ث. ڏسڻ جو ڪم – نظر – تـڪ – جاچ. صورت – شـڪـل.

— **ڏ. ٻي رهڻ:** انتقامُ وٺڻ – بدلو يا عيوض وٺڻ.

• **ڏسو ج ڏسا (ٿ):** ذ. ڏک – اهنج – تـڪليف – ڏنجهو.

— **ڏسا ڏيڻ:** ڏک ڏيڻ – اَهنج ڏيڻ.

• **ڏسيرا:** اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏسيلُ ج ڏسيلَ (ل):** ذ. صفت. ڳـريل – ميرو تيل – خراب تيل – ڪـنو تيل. جيئن: "آءُ ڏسيل ڳـڏرو ڪونه ڪائيندس".

• **ڏشٽُ ج ڏشٽَ:** ذ. [سن. دُشٽَ = پاپي] خراب – ڪـنو – ٻُڇڙو – ٻرو – مدو – بَدُ. خَبيثُ.

— **ڏشٽائي ج ڏشٽائيون:** ث. ٻڇڙائي – برائي – مدائي – بدي – بدڪاري. پاپُ – گناهُ – ڏوهُ. شرارت – لچائي – حرڪت – ڏنگائي. ڏاڍائي – زوري.

• **ڏڪ ج ڏڪون (ٿ):** ث. تـڪي ڏڪَ – ڏوڙ.

• **ڏڪُ ج ڏڪَ (ٿ):** ذ. ڪورين جو هڪ اوزار (اوني يا ريشمي ڪپڙي ناهڻ ۾ ڪم اچي).

• **ڏڪاني ڏڪانيون (ڪاڇو):** ث. ٻن ڄاڻين تان ڦاٽندڙ ـ بندوق.

• **ڏڪَرُ ج ڏڪَرَ (ٿ):** ذ. صفت. ڏکو – لانبٽ – ڏکهين تنگن وارو – ڄانگهڙ.

• **ڏڪٽي ج ڏڪٽيون:** ث. لوهه جي – ڏڪـي – ٽـڪـٽـي – وراڻـي – ورٽي.

• **ڏڪو ج ڏڪا:** ذ. هٿيار جو هڪ قسم – مرون مارڻ جو هڪ هٿيار – لوهه جو ڇهنبيارو هٿيار – ڀالي جو هڪ قسم. نيزو – ٻـڇـي – سانگ – برڇي.

— **ڏڪڙيو ج ڏڪڙيا:** ذ. صفت. ڏڪو هڻندڙ – ڏڪائي. شـڪاري.

— **ڏڪي ج ڏڪيون:** ث. ننڍو ڏڪو – نيزو – ڀالو.

— **ڏڪير ج ڏڪير:** ذ. صفت. ڏڪو هڻندڙ – ڏڪڙيو – شڪاري.

• **ڏڪوڙ ج ڏڪوڙ (ٿ):** ذ. صفت. بيوقوف – بي عقل – ناسمجهه.

• **ڏڪيٽ ج ڏڪيٽون (ٿ):** ث. زمين ڪوٽڻ جي ڪاٺي.

• **ڏڪيـر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. گهٽ ذات – ڪمذات – مينگهواڙ – ڪولهي – ڏيڏ – شڪاري – ڀيلُ – جهاڙُو وارو – ٻهاري دار – ٽنگي – باليشاهي – چُهڙو – مهتَـرُ – حرام خور – مُردار خور. بدافعالو – بي ڏنگو.

• **ڏڪيرُ ج ڏڪيـرَ:** ذ. جهيڙو – جهڳڙو – فساد – ٽنٽو – رَڳڙو – مُعاملو – تڪرار. گوڙ – ڪـتراڳُ – جهَٽو – مانڌاڻ. ورونڌ. مذهبي ڦوٽ ـ ڦوٽ – ڦيٽاڙو – رفضُ – تفاوت – تفرقو – ڦيرُ – فرق – جدائي – اختلاف – اڻ ٻڻت. بغاوت – وڳوڙ – لچائي – ڏنگائي. پريشاني – حيراني.

— **ڏڪيرَ ج ڏڪيرَ:** ذ. ڏسو "ڏڦيرُ".

— **ڏڪيڙي ج ڏڪيڙي:** ذ. صفت. جدائي وجهندڙ – ڦيٽاڙو وجهندڙ – نفاقُ وجهندڙ.

• **ڏڪ ج ڏڪ:** ذ. [سن. دَرُ گهرم = روڪ] ڪاٺ جو ننڍو گول ٽڪر (جو نار. هُرلي. دَر يا پيهي ناهڻ ۾ ڪم اچي) – ڏاڪَ – ڏڪـرُ – ڏاڪورو. قبر جي لَحَدَ مٿان جهَلَ خاطر ڏنل ڪاٺ جو ٽڪر. ٽنب جي ٽيڪ لاءِ جهلو – ٽـوٽي – ٽنيو – آڌار – ٽَڏ – سهارو – پَر – پَر جهلو. مدد – پُٺ ڀرائي – همَت – تسلي – ڏَڍ.

— **ڏڪ ڏيڻ:** ٽيڪ ڏيڻ – آسرو ڏيڻ – سهارو ڏيڻ – جهَلي بيهڻ.

• **ڏڪُ ج ڏڪُ:** ذ. نئين جوان ٿيندڙ ڇوڪريءَ جو ٻُبو – ننڍي ٻُبي – اُرَهُ – ٿَڻُ – ڇاتي – پستان – ڏڪو.

— **ڏڪـري:** ث. صفت. ڏڪـن واري ڇوڪري – نو بالغ ڇوڪري – ڳُرٽُ (ڪ).

• **ڏڪار ج ڏڪارون:** ث. [سن. اُڌڪار + اُڌ = مٿي + ڪـرُ = منهن ڪان نڪرڻ] معدي جي هوا (جا وات مان نڪري) – ڏاڪار – اوڳرائي – اوڳرائي. [هه. ڏڪار].

Gul Hayat Institute

• **ڏڪارُ ج ڏڪارَ:** ذ. ڏَهڪارَ – خوف – ڏَپُ – ڏِ ڄُ – دَهشَتَ – ڏَهڪو.

• **ڏُڪارُ ج ڏُڪارَ:** ذ. [سن. دُشڪَالُ، دشت + ڪال = خراب وقت]. ڏکيو وقت. هر شئي (اناج وغيره) جي کوٽ يا ڪمي – آڻ هُوند – اَڻاٺ _ کوٽُ – ڪَميْ – قِلت. ڏُڪَرُ – ڪاڻ – اَوسَرُ – ٻُکَ – گراني – مَهِنگائي وارو زمانو – مَهانگائي، ڏُرتَ – وبُلُ. بيماري.

– **ڏُڪارِجَڻُ:** ڏڪار ۾ اچڻ – قَحطَ ۾ اچڻ. اڻاٺَ ۾ ٿيڻ – غريب ٿيڻ – سُڃو ٿيڻ – پِينگِيو ٿيڻ – ڪنگال ٿيڻ – بُکيو ٿيڻ.

– **ڏُڪارَجو مَارِيلُ:** ذ. صفت. ڏُبرو – اَپرو – بُکايل – پِنگلو.

– **ڏُڪارِئو ج ڏُڪارِئا:** ذ. صفت. ڏڪار وارو – ڏُڪار جو – ڏُڪارِيلُ ڏُڪارِي – ڏُڪارِيو. اَنَ گَڏ ڪري مهانگو وِڪڻندڙ.

– **ڏُڪارِيْ ج ڏُڪارِيْ:** ذ. صفت. ڏُڪارِئو – واپارِيْ، جيڪو مهانگي شئي وِڪڻي.

– **ڏُڪارِيلُ ج ڏُڪارِيلَ:** ذ. صفت. ڏُڪارَ ۾ وَرْتل.

– **ڏُڪارِيو ج ڏُڪارِيا:** ذ. ڏُڪارِئو.

– **ڏُڪامَالِي:** ذ. هڪ پسارڪو وکر جو دوا طور ڪم اچي – ريالُ – ڏُوپُ – رالَ. چنبيليءَ جو ميڻُ.

• **ڏَڪائِڻُ:** مصدر. جلدي جلدي لوڏِڻ – ٽَڙِ ڦائڻ – تَڙِپائِڻ – ڏڪائِڻُ – ٽَڙِ ڪائڻ. سِٽائ وجهڻ – ڦَڙِ ڪائڻ – سِياندو وجهڻ. ڪَنْبائِڻ. لَرزش ڪرائڻ – ڏُڏائڻ – ڏِڏِڪائڻ.

• **ڏَڪَ ڏَڪَ (ٽ):** ٿ. هر هڪ ٺَهَڪُ سان ڪِلَڻَ واري عادت.

• **ڏَڪَ ڏَڪَنْدو ج ڏَڪ ڏَڪَنْدا:** ذ. صفت. جيئرو – ڏَڪندڙ – ڪَنْبندو – تازي ڦاسايل (مڇي، پلو وغيره).

• **ڏَڪَرُ ج ڏَڪَرَ:** ذ. ڪاٺ جو ننڍو سنهو ٽُڪَر – ڏَنڊو. اِني ڏڪر راند ۾ ڪم ايندڙ ڪاٺيءَ جو ٽُڪر – ننڍي سَئُونٽِيْ يا ڏنڊي. مَردانہ عضوو – آلت (ٽ). مڇيءَ جو هڪ قسم – ڪُرِڙو (ٽ). مٽي جي ڦيريْءَ سبب آيل لوڏو – ڇَڪَرُ – ڀَنَوانِي (ٽ). ٺُلهو – مضبوط – ڏَٽو مُٽو.

• **ڏُڪَرُ ج ڏَڪَرَ:** ذ. [سن. دُشْڪالُ = ڏُڪارُ] ڏُڪارُ – قَحطُ.

– **ڏُڪَرائو ج ڏُڪَرائا:** ذ. صفت. ڏُڪَرَ جو – ڏُڪار جو – مهانگو – گهٽي قيمت – چوٽ اَگهُ.

– **ڏُڪَرالو ج ڏُڪَرالا:** ذ. صفت. ڏسو "ڏُڪرائو".

• **ڏِڪِرو ج ڏِڪِرا (ٽ):** ذ. پُٽُ – فرزَنْدُ.

• **ڏُڪِڙِيْ ج ڏُڪِڙيُوْنْ:** ٿ. وِيم مَهل نِڪتل پاڻيءَ جي دِلي.

• **ڏڪِلو ج ڏڪِلا (ٽ):** ذ. ڪنهن شئي مان ڪَپِيَل ٽُڪر – ڳَتِرو. گَرَه – گِرانُه.

• **ڏَڪَڻُ:** مصدر. ڪَنبڻ – ٽَڙَڪَڻ – ڏَڪِٽي ٿيڻ – ڏُڏَڻ – لُڏَڻ – ڏِڏِڪَڻ – لَرزْڻ. سِياٽجڻ – سِياندجڻ – هُڙڪَڻَ. ڦَرڪَڻ – (اکر جو). ڏَڙڪَڻ – دَهَڪَڻ – ڏُبڻ – ڏَڪَ ڏَڪ ڪرڻ. ڏوٽجَڻ ڏَرڻ – جهُلَڻ – ڇُرڻ – رِڙهڻ – ترڪڻ – ڪِسِڪَڻ. ڏ ڪُتي جي بيماريءَ جو هڪ قسم (ٽ).

– **ڏَڪِٽُو ج ڏَڪِٽا:** ذ. صفت. ڏَڪندڙُ – ٽَرِڪِٽُو – ڪَنبِٽُو – ڏِڏِٽُو – ڦَرِڪَٽُو. لُڏُٽُو. ڊِڃِٽُو – گِيدِي – بُزدلْ.

– **ڏَڪِٽِيْ ج ڏَڪِٽِيُوْنْ:** ٿ. ٽَرِڪِٽِي – ڪَنبِٽِي – لَرِزَش. ڏُوڻُ – ڏُونڌارَ – ڏِڏِڪو – لوڏو – ڏوڏو. ڀَوُ – ڊِپُ – خوف – انديشو – هراسُ.

– **ڏَڪِٽِيْ وَٺَڻُ:** ڪَنبڻ – ٽَرِ ڪَڻ. سرديءَ سبب ڏَڪڻ. ڊَپُ وٺڻ – ڦَڦَڙِيْ پوڻ – خوفزَدَه ٿيڻ.

• **ڏِڪَ ج ڏِڪُونْ:** ٿ. [سن. دڪا: ديڪشا = ڏسڻ] شاديءَ جي هڪ رسم – شاديءَ واري ڏينهن کان ٽي ڏينهن اڳ ۾ گهوٽ ۽ ڪنوار کي ڳاڙهو ڌاڳو هٿ ۽ پير ۾ ٻڌي ڇِلي ويهارڻ جي رسم. شاديءَ کان اڳ گهوٽ ۽ ڪنوار جو سينگار – هار سينگار. شاديءَ کان هڪ ڏينهن اڳ يا پوءِ ڪيل مجلس: "آيو سو آتوار جنهن ڏِکيُون ڏِک وهاريونْ". هار سينگار – سُونهَن – ڏيکُ: "صورت جا ساهڙ جي، ڏيل پهچي ڏِکَ". (شاه).

– **ڏِڪَ ٿِيڻُ:** سينگارجڻ – ظاهر ٿيڻ.

– **ڏِڪِجَڻُ:** مصدر. شادي کان اڳ ۾ ڪنوار کي تيل لڳائڻ جي رسم ادا ڪرڻ – سينگارجڻ – تيار ٿيڻ.

– **ڏِڪَ مٽي چڙهڻُ:** ڪريا ڪرم کان اڳ ۾ ساڻَ سَنوَڻَ ڪرڻ هار سينگار ڪرڻ.

– **ڏِڪَ وِهارَڻُ:** شاديءَ جي رسم (جنهن ۾ گهوٽ کي موڙ ٻڌائي لاڻن لاءِ تيار ڪري وهارڻ يا ڪنوار کي سيج تي وهارڻ ۽ گهوٽ کي به وهارڻ). شاديءَ جو هِڪ سَنوَڻ ڪرڻ – پرڻي کان هڪ رات اڳي گهوٽ کي منجيءَ تي وهاري هيٺان ڏيئو ٻارڻ.

Gul Hayat Institute

ڳانو ٻڌڻ ۽ ڪپ يا ڪاتي ٻيٺ ۾ هڻڻ. ڪنوار ڪي ويناهه ۾ وهارڻ ۽ ڪارائڻ پيارڻ. "آيو سو اُتوار، جنهن ڏکيون ڏک وهاريون". (شاهه).

— **ڏک ويڻل:** وناهه ۾ ويڻل ڪنوار.

• **ڏکُ ج ڏک:** ز. [پرا. دُکَ. سن. دُهڪَ = ڏک] سُور ـ دَرَدُ — عذابُ — ايذاءُ — پيڙا — ڪَشٽُ. رنج — غم — افسوس — ارمان — سُوڪ — گوندر — ڏکُ — اهنج — مشڪلات — سوڙهه ـ تنگي — تڪليف — سختي — اِفلاس — آپدا — مصيبت.

— **ڏکارو ج ڏکارا:** ذ. صفت. ڏک وارو — دکارو — ڏکوئيل — رنجايلُ — غمگين — دردمند — رنجيده. ستايلُ. رُنُٺهارڪو.

— **ڏکائتو ج ڏکائتا:** ذ. صفت. ڏکارو — درد ڀريو — سُوريتو.

— **ڏک پوڳڻُ:** تڪليفون سهڻ — ڏک ڏسڻ.

— **ڏک پٽڻ:** ڏکن جون ڳالهيون ڪرڻ — دردن جا داستان ٻڌائڻ.

— **ڏک ڏاڪڙو ج ڏک ڏاڪڙا:** ذ. ڏک ۽ تڪليف — محنت — مشڪلات.

— **ڏک ڏورانا ڪَڍڻُ:** سُورن يا ڏکن جو حال اورڻ. ميارون ڏيڻ.

— **ڏک ڏولائون ڏاڄ اَچڻُ:** حياتي سورن ۾ گذرڻ — سُورن جي سُٽي پوڻ — نندي هوندي ڪانئي مصيبت ۾ گرفتار ٿيڻ — سدائين سورن ۾ هئڻ.

— **ڏک ڏيڻُ:** تڪليف پهچائڻ يا رَسائڻ — آزار — رنجائڻ. ايذائڻ.

— **ڏکڙو ج ڏکڙا:** ذ. "ڏک" جو اسم تصغير. ڏک — ڏکُ — غم — سُوڪ — افسوس — رنج — ارمان — گوندر — سور — درد — ويڏَنِ ـ روڏَنِ ـ ماتم.

— **ڏکڙا ڏارڻُ:** سور سهڻ — تڪليفون ڏسڻ. "اوهان ڀاڄهون سُپرين، ويني آءُ هت ڏکڙا ڏاريان" (سچل).

— **ڏکڙا ڏرڻُ:** ڏک ڏسڻ — تڪليفون سهڻ — سور سهڻ.

— **ڏکڙو اورڻُ:** سور بيان ڪرڻ — دردُوندڻِ ـ حال چوڻ.

— **ڏکُ سُکُ ج ڏک سُک:** ذ. رنج راحت — غمي شادي — ارمان خوشي. دانهن ڪوڪ — اهنج ايذاءُ.

— **ڏک سُورُ پِٽڻُ:** ڏکن سورن جو احوال ڏيڻ — دردن جو داستان بيان ڪرڻ — ڏک ونڊڻُ — سُورَ اورڻ.

— **ڏکَنِ جو ڏنڊُ ڀرڻُ:** ڏک پوڳڻ — سور سختيون سهڻ.

— **ڏک وَنڊڻُ:** ڏک ونڊڻ — سور اورڻ — دَرْدَنِ جو داستان ٻڌائڻ.

— **ڏکَ هُجڻُ:** تڪليف هجڻ. ارمان هجڻ. غم هجڻ.

— **ڏکِي ج ڏکِيُ:** ذ. صفت. ڏک وارو — ڏکائتو — ڏکارو — ڏک ۾ ـ غم ۾ ـ ڏکيو — سَتايَلُ — دردمند — دُکي — رنجيل — گهايَلُ — پيڙيَلُ. پريشان — تنگ — وياڪُل — لاچار — حيران. ڏجهارو — بيحالُ. (ضد. سُکِيُ ج سُکِيُ).

— **ڏکيرو ج ڏکيرا:** ذ.صفت. البت ڏکيو — ڏکوارو — غمگين — دُرِدِي — ڏکي.

— **ڏکِيو ج ڏکِيا:** ذ. صفت. ڏکوارو — ڏکِي — درد وارو. ڏهلو — تنگ حال ۾ ـ ناخوش.

— **ڏکيو ڏِينهُن ٽارڻُ:** تڪليف دور ڪرڻ. رنج دفع ڪرڻ — آرام وِنائڻ — سُکيو ستابو ڪرڻ.

— **ڏکيو ڏهرو ج ڏکيا ڏهرا:** ذ. صفت. رَنجائيَلُ.

— **ڏکڻُ:** مصدر. [سن. دُهڪ = ڏک] ايذائڻ — سور ڪرائڻ — درد پهچائڻ رنجائڻ — تڪليف پهچائڻ يا ڏيڻ — ستائڻ — ڏکوئڻ — سور ڏيڻ — ڪاوڙائڻ

• **ڏکراڻ ج ڏکراڻيُون:** ث. ماڪوڙيءَ جو هڪ قسم — ايذائيندڙ ماڪوڙي — ڏکراڻي — ڏکٺهاري.

— **ڏکراڻِي ج ڏکراڻِيون:** ث. ڏکراڻ ـ ڏکٺهاري.

• **ڏکڙِي ج ڏکڙِيُون:** واريءَ ۾ منديريءَ وانگي پڪڙيل.

• **ڏکندو ج ڏکندا:** ذ. صفت. [سن. دُهڪَ = ڏک] دُکدائڪُ — ڏک جهڙو — سورائتو — درد مند. مشڪل — ڏکيو. درد ڀريو — گهايَلُ — قَتيَل. ڏکندڙ — سور ڪندڙ. درد — غم — الم — رنج — سورُ — ڏکُ — ايذاءُ. بيماري — مرض — ڏکندڙ عارضو — ايذائيندڙ مَرضُ. جيئن: "اور ڏکندو اوتيي هادي جَنهِ حَبيبُ." (شاهه).

• **ڏکڻُ:** ذ. [پرا. دَکڻ. سن دَکشَڻُ = ڏکڻ] هڪ طرف جو نالو — چئن طرفن يا ڏِسُن مان هڪ ڏس جو نالو — اتر جي سامهون وارو طرف — ڏکِڻُ — ڪاچيل — ڏاکڻو پاسو — جُنوبُ. ڏکڻ طرف جي هَوا.

— **ڏکڻائڻُ:** ذ. سورج جو ڏکڻ طرف جي آخرين حد تائين وڃڻ جو وقت يا گهيرو — راس الجَدّي — جَدّي گهيرو.

— **ڏکڻ قطب:** اسم خاص. ڌرتيءَ جي هيٺين ڀڃاڙيءَ وارو خيالي ٽُبڪو.

Gul Hayat Institute

– **ڏکڻو ج ڏکڻا:** ذ. صفت. ڏکڻ طرف جو – ڏکڻ طرف وارو – ڏاکڻو –جنوبي.

• **ڏکڻ:** مصدر. شاديءَ جي هڪ رسم ادا ڪرڻ – شاديءَ کان اڳ ۾ ڪنوار کي تيل لڳائڻ واري رسم ادا ڪرڻ. گهوٽ ۽ ڪنوار کي شاديءَ جي ڏينهن کان ٽي ڏينهن اڳ ۾ هٿ ۽ پير ۾ ڳاڙهو ڌاڳو ٻڌي چلي ۾ ويهارڻ جي رسم پوري ڪرڻ. سينگارڻ – جوڙ جنسار ڪرائڻ.

• **ڏکڻ:** مصدر. [سن. دُهْک = دکُ] ايذاءُ ٿيڻ – درد ٿيڻ – سور ٿيڻ – ڏک ٿيڻ – ڪَشْٽُ ٿيڻ – تڪليف ٿيڻ – شوڪ ٿيڻ – رنج ٿيڻ – غم ٿيڻ. پوسرائڻ – چُيَڻُ.

– **ڏکڻو ج ڏکڻا:** ذ. صفت. ڏک ڏيندڙ – اهنجو – سورائتو – ڏکارو – دِل پِنَلُ – دل کي لڳڻ جهڙو. نازڪ – ڪُومَلُ – سُوکيمُ – پَتلو – مُلائم – ضعيف – نفيس – نَرَمُ – نازِڪڙو – مَلوڪاٽو. تنڪ مِزاجُ – تنڪ حَواسُ – سَٽاسو.

• **ڏکڻي سَکڻي شئي:** ث. تمام نازڪ ۽ قيمتي شئي. جهڙوڪ، زيور، شيشي جو سامان وغيره.

• **ڏکڻي ڳالهہ ڪَرَڻ:** ڏکوئيندڙ ڳالهہ ڪرڻ. اثر ڪندڙ ڳالهہ ڪرڻ.

• **ڏکَڻا ج ڏکڻائُونْ:** [سن. دَکْشَٽا = ڏکٽا] هديو – تحفو – سوغات – سوکڙي – پاڪڙِي، نَذْرُ – نَذرانو – پيٽا – باسَ – نياز – سيسا. خدا جي راه ۾ ڏنل خيرُ – خيرات دانُ – پنجَ ڪَٽي ـ ڪنهن ساڌو فقير کي ڏنل دانُ.

– **ڏکڻا مِلَڻ:** انعام ملڻ – سوکڙي ملڻ – تحفو ملڻ – سوغات ملڻ – نذرانو ملڻ – پيٽ ملڻ.

• **ڏکڻا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏکهارِيْ ج ڏکهارِيُونْ:** ث. [سن. دُهْک = ڏک]. جيت جو هڪ قسم – ماڪوڙيءَ جو هڪ قسم جنهن جو چڪ تمام سُورُ ڪري – ڏکراڻ – ڏُکراٽِيْ – ڏکٽِيْ.

• **ڏکٽِيْ ج ڏکٽِيُونْ (ک):** ث. [سن. دُهْک = ڏکُ] ڏکٽهارِي.

• **ڏکو ج ڏکا:** ذ. [سن. دَتْشُ] دَپُ – ڊِڄُ – ڀَؤُ – هِراسُ – ڊَرُ – خوف – ڌَڙکو – ڪُڙکو – ڪاوڙ – تابُ. جيئن: "ڏکا، ڏونگَرَ جامَرَ! مَ ڪَرِ مَعذُورِن تي" (شاهہ). اَلَـرَ – اَلارَ – جُلهہ – ڪاهَ – اَلَـرَ. هيبت – حَشمت – دَهشت – راڪاسُ. ڏکيو ڏکُ – ڏکُ – اهنج – ايذاءُ – تڪليف (ل).

• **ڏکو ڏيکارَڻُ:** زور ڏيکارڻ – ڊپ ڏيڻ يا ڏيکارڻ – ڊيڄارڻ.

• **ڏکو ڏِيڻُ:** ڊيڄارڻ – ڀَؤُ ڏيڻ – ڊپ ڏيڻ – ڏکو ڏيکارڻ.

• **ڏکو ڪَرَڻُ:** ڌڙڪو ڏيڻ – اک ڏيکارڻ – تاب ڪرڻ – دَهْمان رکڻ – ڄمائڻ – رعب ڏيکارڻ – اَلَـرَ شوخي ڏيکارڻ. گوڙ ڪرڻ – هُل ڪرڻ.

• **ڏکو ويهارَڻُ:** هَيبَتَ ويهارڻ – دَهْشَتَ ويهارڻ – تابش ڪرڻ – هراسائڻ – ڊپ ويهارڻ – هِيْسَڻ. سُهْمائڻ – ڇايا وجهڻ – ڊيڄارڻ.

• **ڏکوئِڻُ:** مصدر. [سن. دُهْک = ڏک] سُور ڪرائڻ – ڏکائڻ – دَرْدُ ڪرائڻ – ايذاءُ پهچائڻ – رنج پهچائڻ – دَرْدُ ڏيڻ. رَنج ڪرڻ – رنجائڻ. ظلم ڪرڻ.

• **ڏِکِيْ ج ڏِکِيُونْ:** ث. هار سينگار – ڏِکَ ـ سينگارُ سونهن.

• **ڏکِيْ ج ڏکِيُونْ:** ث. [سن. دُهْک = ڏکُ] اَهنج واري – تڪليف واري – ڏک ڏيندڙ – اهنْجِيْ – مُشڪِل.

– **ڏکِي لَڳَڻُ:** مشڪل لڳڻ – تڪليف واري محسوس ٿيڻ – رَنْجُ پهچڻ – ايذاءُ رسڻ – مِهڻا ٻڌڻ – طعنا ٻڌڻ – شڪايت (پنهنجي) سُٽَڻ.

• **ڏکِيو ج ڏکِيَا:** ذ. صفت. [سن. دُهْک = ڏک]. اؤکو – مشڪل – سخت – تڪليف وارو – درد وارو – سور وارو – اڙانگو – ڪَٺِنُ – اَؤلو – اَهَنْبُ – اهنجو – ڏُهِلو – اَهُکو. دُکِيْ – لاچار – ڏکائِتو – ڪمبخت – نياڳو – بيحالُ. ناخوش – اَرَهو. اداس. پريشَان. اَنْرو – اَٽائس. ڏکيرو.

– **ڏکيَائِي ج ڏکِيَائِيُونْ:** ث. اَهنْجائِي – مشڪلات – تڪليف – لاچاري.

– **ڏکِيو ڏهرو ج ڏکِيَا ڏهرا:** ذ. صفت. رُلِيَلُ ڏتڙِيَلُ.

– **ڏکيو ڏِينهَنْ ٽارڻ:** تڪليفون دور ڪرڻ – رنج دفع ڪرڻ. روح کي راحت بخشڻ – جدائي کان ڇڏائڻ – ملاقات ڪرڻ. ڏن ۽ دولت ڏيڻ – آرام ڏيڻ يا وٺائڻ – سکيو ستابو ڪرڻ.

• **ڏکُ ج ڏک:** ذ. صفت. [سن. تَنْکا = تنگ] ڊگهو – لَنْبو – قداوَرُ – ڄانگهڙ – لَاَنْبتُ – ڏگهُ.

• **ڏکَرُ ج ڏکَـرَ:** ذ. ڪپڙي جو وڏو تنگ يا سوراخ – ڏکـهرُ.

• **ڏکرِيْ ج ڏکرِيُونْ:** ث. ڪنهن ڌاتوءَ يا ڪاٺ جي ٿانءَ کي لڳل

ڇتيُ – ٽـڪري. ڪاٺ جي ٽـنگ ۾ لڳل ڦـٽـيلَ – ڄهلَ – ٽيڪَ –ڏڪـهڙيُ. ڇيٽيُ.

• **ڏڳـڙُ ج ڏڳـڙَ(ٿ):** ذ. پٿر – پهڻوٽو – پهڻُ.

• **ڏڳليُ ج ڏڳـلِيُونْ (ٿ):** ڪپهه وڏل انگرڪو.

• **ڏڳڻ (ل):** مصدر. پچڻ – ٽـنڙڻُ – ڳـسڻ. ڪـسڪڻُ. جيئن: "ڪاني جتي رکيل هئي، اتيئي رکي آهي، ذرو به ڏڳي ڪانهي."

• **ڏڳـٽو ج ڏڳـٽَا (ٿ):** ذ. صفت. روح ر سڪـٽو. سڪـٽو. بد فضيلتو – بدلچٽو.

• **ڏڳو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏڳو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏڳيُ ج ڏڳيُونْ:** ٿ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (گول. ڊگهي. بنا ڏندن. چلرن سان (مرڙي) جهڙي مگر ان ڪان وڏي. قد اٽڪل اڌ ڪان ڏيڍ فوٽ).

• **ڏڳيو ج ڏڳيَا (ٿ):** ذ. صفت. بدلچڻ – بداخلاق – بدفضيلتو – اَڏنگو.

• **ڏڳو ج ڏڳـا:** ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ قسم – ننڍي درياهي ٻيڙي.

• **ڏڳهُ ج ڏڳهَ:** ذ. صفت. [سن. ٽـنڪا = ٽنگ] وڏين ٽـنگـن وارو – جانگهڙ – ڊگهو. لَنبو ڏاگو – لنبوسُ. اجايو وڏو ڊگهو ماڻهو. ٺڪر جو وڏو دلو (ٿ).

– **ڏڳـهچڙُ ج ڏڳـهچڙَ(ٿ):** ذ. صفت. لَنبو – تمام ڊگهو.

– **ڏڳـهلو ج ڏڳـهلا:** ذ. صفت. ڏڳهُ.

• **ڏڳهرُ ج ڏڳهرَ (ڪ):** ذ. ڪپڙي جو تنگ يا سوراخ (ڦاٽل) – ڏڳـرُ.

• **ڏڳهريُ ج ڏڳهريُونْ:** ٿ. ڏڳري – ڏڳـرُ – ليڙو – ڇتيِ – ڳـنڍ.

– **ڏڳهريُ لهڻُ:** ليڙو لهي پوڻ – اندر ظاهر ٿيڻ – بي حيا ٿيڻ – بي شرم ٿيڻ – واهيات ٿيڻ – بدفضيلتو ٿيڻ – اخلاقي پابندي ڪان ٻاهر وڃڻ. اَجايو ڳالهائڻ.

• **ڏڳـهڪيُ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏڳهو ج ڏڳهَا:** ذ. ڏڪ – ايذاءَ – تڪليف – اهنج.

• **ڏڳهو ج ڏڳهَا:** ذ. ڏنگو – مهڻو – طعنو. جيئن: "ڏنگا ڏاڏي پوٽين. ڪن ڏنا، ڪي ڏين" (شاهه).

• **ڏڳُ ج ڏڳَ:** ذ. [سن. ڏنڌڪَ] ٻارڻ جو ڪاٺ – بندُ.

– **ڏڳريُ ج ڏڳريُونْ:** ٿ. ڪاني – بُندِيُ.

• **ڏڳـنو ج ڏڳـنَا:** ذ. صفت. ٿلهو – موٽو – سٻرُ – ڏنبو – رڏ – متارو – پرتو – پريلُ – ڏڳرُ – وڏرُ سٽرُ. جبرو – جانئو – قوي – جُنگ – ڏٽو – مٽو – ڦونڪانگ – ڏوُنسو – مُتڪو – ڏڳ. سني حالت ۾ – سنو – موچارو – چڱو.

• **ڏڳرو ج ڏڳرا:** ذ. [سن. دنڊڪ + روءِ] ٻهر يا ڪنهن ڳوري ڪاٺ جو گول ٽڪر جنهن کي هٿيو به ٿئي (ڪڙمي ماڻهو هن سان ڏڀ ڪٽيندا آهن ۽ لوهار پڻ مُترڪي طور ڪم آڻيندا آهن).

– **ڏڳريُ ج ڏڳريون:** ٿ. پترن يا ٻيءَ ڪنهن شيءِ ڪٽڻ لاءِ ڏنڊو. ڪپڙن ڌوئڻ لاءِ سٿونٽي – ڏونگري.

• **ڏلُ ج ڏلَ:** ذ. [سن. دَلَ = پَنُ] پَن – ورق. تُلسيءَ جي ٻوٽي جو پن. ڍؤ. علاج.

• **ڏلُ ج ڏلُون:** ٿ. پريشاني – حيراني.

• **ڏلائڻُ:** مصدر. [سن. دُلُ = لڏڻ] پريشان ڪرڻ – ڏولائي ۾ وجهڻ – تڪليف ۾ وجهڻ – سُجو ڪرڻ.

• **ڏِلاهُ:** ذ. [ڏينهن + لاهُ] هڪ طرف جو نالو – ڏينهن پوري ٿيڻ وارو طرف – الهندو – مغرب.

• **ڏلڻُ:** مصدر. [سن. دُلَ = لَڏڻ] دربدر ٿيڻ – ڏڪا کائڻ – ديس ڇڏڻ – پرديس وڃڻ. ديس بدر ٿيڻ – ديس نيڪالي واري حالت ۾ اچڻ – خانه بدوش ٿيڻ – پِنڪڻ – بي ٺانيڪو ٿيڻ – ري ٺڪاڻي ٿيڻ. غريب ٿيڻ – بُکيو ٿيڻ. پِنڻ – رُلڻ. حيران ٿيڻ – بي چتو ٿيڻ – پريشان ٿيڻ.

• **ڏلو ج ڏلا:** ذ. مٽي وغيره ڪٽڻ لاءِ ٿيلهن جي چلي – ڏلهو.

• **ڏلهُ ج ڏلهَ:** ذ. بي طاقت – ڪمزور. دل خالي. سُجو.

– **ڏلهائيُ ج ڏلهائيُونْ:** ٿ. سُجائي – پينگهيائي – اڻ هُوندَ – مُفلسي – ناداري.

• **ڏِلهه ج ڏِلهه (ٿ):** ذ. زورُ – دابُ – آڦريُ.

• **ڏلها (ٿ):** اسم خاص. سودن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏلهر ج ڏلهرُون (ٿ):** ٿ. سوڙ – پٽراٽي – وڇاڻ.

• **ڏلهڻُ:** مصدر. پرڻ – لٽڻ (ڪڏ ڪوه ڪي) "مارن ماڳ متائيا ڏلهي تڙ تمام" (خليفو نبي بخش) ڳهوڃڻ –

Gul Hayat Institute

جهوڪڻ – ڪاٽڻ – پيٽ پرڻ – ڏؤڪڻ. گهٽو ڪاٽڻ – زور سان ڪاٽڻ – نڪ تائين پيٽ پرڻ. ڪنهن کي احسان هيٺ يا قرض هيٺ ڪرڻ.

– **ڏلهجڻ:** مصدر. ڍئجڻ – رڄ ٿيڻ – پرجڻ – راضي ٿيڻ – پرپور ٿيڻ – ڪائي پورو ڪرڻ – ڦٻڻ. جوڳرجڻ. ڪتو ٿيڻ – تڪجڻ.

• **ڏلهو ج ڏلها:** ذ. [سن. ڏلڪر = ٽوڪري] ٽوڪريءَ جو هڪ قسم – لئي جي سنهين ڪاٺين جو ٺهيل ٽوڪرو (جو مٽي وغيره ڍوئڻ يا ٽانون وغيره رکڻ جي ڪم اچي). ٽوڪرو – ڪارو. وڏو پيٽ – ڍِڍِ. واهه جي ڪاٽيءَ وقت ڪم ڪندڙ مزدورن کم لاءِ ڳڏ ٿيل ماڻهن جو ميڙ.

• **ڏلهو ڪڻڻ:** مصدر. مزوري ڪرڻ – ٽوڪري کڻڻ – ٽوڪريون ڍوئڻ.

• **ڏلهو:** اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏمَ ج ڏمون (ث):** ث. مادي اُٺ (جنهن تي پاکڙو رکي سواري ڪجي).

• **ڏمَ ج ڏمَ:** ذ. صفت. پوٺي – هيريل – هيرايل – هيراڪ – هٿايو – هٿ هيرو – سيکاريل – پاڙهيل – سکيل (ڍڳو وغيره جنهن تي سواري ڪجي). مصيبت – ڏجهو. شومُ. (اسم خاص) سُهڻي (ميهار جي معشوقه) جي مڙس جو نالو.

• **ڏِمَ ج ڏِمون (ث):** ث. سيڪ – تاتار – تاڪوڙ – تاڪور – تڪور – سيڪو.

– **ڏِمَ ڪرڻ:** تاڪور ڪرڻ – سيڪ ڪرڻ – تؤ ڏيڻ – سيڪو ڏيڻ.

• **ڏمَرُ (ث):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏمِيرو ج ڏمِيرا (ث):** ذ. درياهه جي مڇيءَ جو هڪ قسم – ڪرڙو – وڏو ڪرڙو. ڏنيرو.

• **ڏمَدُ ج ڏمَدَ:** ذ. پيٽ ۾ ٿيندڙ ڪيٺئون – سيڪي – ڏمَند.

• **ڏمرڻ:** مصدر. [سن. ڏمرهَ = دانهون ڪري ڏڪائڻ] ڪاوڙڻ – ڪاوڙجڻ – چڙڻ – ڪروڌ ڪرڻ – غصو ڪرڻ – ناراض ٿيڻ. رنج ٿيڻ.

– **ڏمَرُ ج ڏمَرَ:** ذ. ڪاوڙ – غُصو – چڙ – ڪروڌ – وڏوڻ – جزبو – قهر – تيک – تاءُ – جوش. ناراضپو – ناراضگي – رنج – رنجيدگي. "ڏمر پاسو، ڏک سين ڪانڌ ڪٽوري هوءِ" (شاهه).

– **ڏمرائيتو ج ڏمرائيتا:** ذ. صفت. ڏمر وارو – ڏمرجو – ڪاوڙيل – غصي وارو – جوشيلو – تپٽو – ڪروڌي – چڙٽو – جوشي – جوش پريو – تامشي – ڏمريل – وڏوٿو – رنجُ – غصي ۾ ڏک وارو.

– **ڏمرائڻ:** مصدر. ڪاوڙائڻ. ناراض ڪرڻ – غصو ڏيارڻ – چيڙائڻ – چڙ ڏيارڻ – چيڙخاني ڪرڻ – آپي کان ٻاهر ڪڍڻ – جوش ڏيارڻ. رنجائڻ – ڏکوئڻ – ناراض ڪرڻ.

– **ڏمرجڻ:** مصدر. ڪاوڙجڻ – چڙڻ يا چڙڻ – غصي ٿيڻ – جوش ۾ اچڻ – غصي ۾ اچڻ. ناراض ٿيڻ – رنج ٿيڻ – ڏکوئجڻ.

– **ڏمرُ ڏوٽُ:** ذ. غصو – ڪاوڙ. رنجُ – ڏک.

– **ڏمرُ ڏوٽ ٿيڻ:** چڪتاڻ ٿيڻ – ناراضگي ٿيڻ – شڪر رنجي پيدا ٿيڻ – ڪاوڙجڻ – رُسامو پيدا ٿيڻ.

– **ڏمريلُ ج ڏمريلَ:** ذ. صفت. ڪاوڙيل – وڏوٿو – غُصي – ناراض – رنجُ – چڙيلُ – رنجيده ـ غصي ۾ تمتارُ.

• **ڏمري ج ڏمريون (ل):** ث. ننڍي سنهي ڪڪري – ميڙ (جهڙ جون ڏمريون. مڪڙن جون ڏمريون).

• **ڏمڙيا:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏمڪي:** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **ڏمنڊُ ج ڏمنڊَ:** ذ. معدي ۾ پيدا ٿيندڙ ڪيٺين جو هڪ قسم – آندي ۾ پيدا ٿيندڙ ڪيٺون. چپ وارو ڪيڙو – سپولو – سپانتو – سيڪو – ڏمو.

• **ڏمڻ:** مصدر. پوٺي ڪرڻ – هٿ هيرو ڪرڻ – هٿرو ڪرڻ – ڏومڻ. ڏٻڻ. پاڻيءَ جي ڇنڊ ڏيئي ڪپڙا هڪ ٻئي مٿان ويڙهي رکڻ. ماڻهو جو نالو. ڏمڻ سوناري هڪ ڪهاڻي جو ڪردار.

• **ڏمڻُ (ٿ):** مصدر. لپريءَ جي سوجَ مٿان آهستي تاڪور ڪرڻ – تڪورڻُ. تاڪور ڪرڻ.

• **ڏمڻُ ج ڏمڻَ:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم – مٺي پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏمو ٻٽجڻ (ث):** وڏ وٽجڻ – ڪاوڙجڻ – ڏمرجڻ.

• **ڏمونگيو ج ڏمونگيا (ٿ):** ذ. صفت. نحس – چندو – نياڳو – بدنصيب – ڪمبخت – اڻ سهو – مَر سهو.

Gul Hayat Institute

• ڏمهوڪڻي ج ڏمهوڪڻيُ (ٿ): ذ. صفت. ڏمونگيو.

• ڏنُ ج ڏنَ: ذ. [سن. دا، دَنڊ = ڏيڻ] خراج – ڏلَ – محصولُ – رائر – ڏاڻُ. فقير کي ڏنل خيرات – دانُ – پَڄ. هر ڪنهن سال ڪنهن فقير يا مرشد کي ڏنل ڪجهه پئسن جو انداز – لاڳو – لاڳُ – نذرانو – پيتا – مُريداڻو – ٻنڌاڻُ – ساليانو – ٽُڪَ – پيراڻي وَنڊِي – مُرشداڻي ڦوڙي – چُوٽ. ڏات.

– ڏنُ ڀرو: ذ. صفت. ڏنُ ڀريندڙ – تابعدار – زيردست. باجگذارُ – آنڪي ڀريندڙ – ڏلَ ڀَرو، مُريدُ.

• ڏِنُ ج ڏِنَ (ٿ): ذ. [سن. دَڪش = اُبرڻ] روز – ڏِينهن – ڏهاڙو – يوم.

• ڏنُ (ٿ): ذ. بيماريءَ جو هڪ قسم – ماتا – لاڪڙو – چيچڪ.

– ڏنُ نڪرڻ: ماتا نڪرڻ – چيچڪ نڪرڻ.

• ڏنبُ ج ڏنبَ (ٿ): ذ. پاڻيءَ جو چشمو.

• ڏنبرلو: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏنبرو ج ڏنبرا: ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم ڳاڙهيري گلابي رنگ جي ٿورن ڪنڊن ۽ ڏندن سان. (ٿ. ڏنبري ج ڏنبريون).

– ڏنبرو هٿ ڪان وڃڻ: ڇگو چوکو ڪاڏو نہ ملڻ – خوشامد جو دروازو بند ٿيڻ – ڦرڻ ڪاٺڻ جي اميد باقي نہ رهڻ – آسودي آسامي هٿن مان وڃڻ.

• ڏنبريو: اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏنبڻ: مصدر. ڏنبُ ڏيڻ – داغڻ – داغ ڪرڻ – ٽِڪو لڳائڻ. نشان ڪرڻ – ٽُڪو ڏيڻ – (ڪنهن تتل شئي سان). ساڙڻ – جلائڻ – ڪانئڻ (ڪامڻ مان). تڪليف ڏيڻ – ضرب هڻڻ – عذاب ڏيڻ – پيڙهڻ – چيچلائڻ – ستائڻ – آزارڻ – دَقُ ڪرڻ – هلاڪ ڪرڻ – ڪَڪِ ڪرڻ – ڏڪوئڻ – ڏڪائڻ. سخت ڳالهائڻ.

– ڏنبُ ج ڏنبَ: ذ. ساڙُ – داغُ – داڳُ – ڦَلُ – ٽڏو – سڙيل هنڌ جو نشان – ساڙ جو نشان. ٽُڪو – ٽِڪو – ڇُنو. چاپُ – نشان – ڪلنڪ.

– ڏنبائڻ: داغ ڏيارڻ – داڳائڻ – داغائڻ – ساڙائڻ.

– ڏنبُ ڏيڻ: داغ ڏيڻ – ساڙڻ – ڇُنو ڏيڻ. عذاب ڏيڻ – سور ڏيڻ.

– ڏنبڻي ج ڏنبڻيون: ٿ. اهو لوهه جو ٽڪر جنهن سان داغُ ڪجي – ڏنبڻ ڏيڻ واري لوهه جي ڪاني – ڏنبڻ جو اوزارُ – ڪَرِيي – ٽِڦِٽِي.

• ڏنٽُ ج ڏنٽَ (ٿ): ذ. ڏَنڊ.

– ڏنٽاري ج ڏنٽاريون (ٿ): ٿ. ڪاٺ جو ڏندن سان هڪ اوزارُ (ڪک ڪچرو ميڙڻ لاءِ) – ڏانڊاري.

– ڏنٽڻُ ج ڏنٽڻ: ذ. ڏَنڊڻُ – مِسواڪُ.

– ڏنٽو ج ڏنٽا: ذ. ڦڻي وغيره جو ڏندو.

– ڏنٽي ج ڏنٽيون: ٿ. ڪنگي – ڦڻي.

• ڏنٽي ڏيَڻُ: وارن کي ڦڻي ڏيڻ.

• ڏنٽيرو ج ڏنٽيرا (ٿ): ذ. ڳِتڙ جو هڪ قسم.

• ڏنجُ ج ڏنجَ: ذ. بيماري – مرض – ڏوارُ – اڳهائي – ناچاڪائي – ناچگائي – روڳ – ڏوگُ – ڏجهندو – لڳائي – آزارُ – بي مزائي. سورُ – درد – اَهنجُ – ايذاءُ. ڏکُ – افسوس – شوڪُ – غَمُ – ارمان. تڪليف – ڏولائو – لاچاري. حسد – ساڙو. ڏنجهُ. "ڏجهڻ ڏيئي ڏنجُ، مونکي سجڻ ميڙئين" (خليفو نبي بخش).

– ڏنجائڻ: مصدر. ڏکوئڻ – ايذائڻ. رَنجائڻ.

• ڏنجڻ: مصدر. بيواهہ ٿيڻ – وڌوا ٿيڻ – رنَ زال ٿيڻ – رنڙي ٿيڻ – ڏُهاڳُ اچڻ. ڇڙو ٿيڻ – وانڍو ٿيڻ – رنڙ ٿيڻ.

• ڏنجهُ ج ڏنجهَ: ذ. [سن. دهيتي: پرا. دَجهئي = ڏکيو] ڏانجهو – ڏکُ – ڏولائو – اهنج – ايذاءُ – تڪليف – دردُ – سورُ – رَنجُ. بيماري. دشمني.

– ڏنجهه ڏيڻ: سورَ ڏيڻ – ايذاءُ پهچائڻ – صدما ڏيڻ.

– ڏنجهڻُ ج ڏنجهڻَ: ذ. ڏنجهُ.

– ڏنجهو ج ڏنجها: ذ. تڪليف – سورُ – سختي – تنگي – ڏکيائي. ايذاءُ. اَهنجُ – دَردُ – سورُ – ساڙو.

• ڏنڊ ج ڏنڊون، ڏنڊيون: ٿ. وَٽ ـ اَنڊ ـ ڪنار – ڪنارو – ڪنارَي – پڇاڙي – ڇيڙو – ڪپرُ جبل يا ٽڪي وغيره جو. ٻڪي جي ڪنارَ (ل). جبل جي چوٽيءَ جي ڪنار (ڪ). پرت جو هڪ قسم (جو ڪپڙي جي ڪناريءَ تي پرجي (ڪ)).

• ڏندُ ج ڏندَ: ذ. [سن. دَنت: دَشَن ف. دَندان + ڏَنڊ] وات ۾ چبارڻ لاءِ هڏن جي ٽڪرن مان هڪ ٽڪر – ڏَڇڻُ.

– ڏندَ اُجا ڪرڻ: ڏندَ صاف ڪرڻ – ٿورو ڪيرڏ ڪ پيئڻُ.

Gul Hayat Institute

– **ڏنڊارُ ج ڏنڊارَ:** ذ. صفت. ڏندن وارو – ڏندائون. (ذ). ڪاٺ جو ڏندن سان هڪ اوزار (جنهن سان ڪِڻ ڪچرو ميڙجي) – ڏاندارُ.

– **ڏنداري ج ڏنداريون:** ث. ڏسو ”ڏنڊارُ“.

– **ڏنڊالُ ج ڏنڊالَ (ت):** ذ. ڏاندار – ڏندار – ڏانداري.

– **ڏنڊاوِيٽي ج ڏنڊا وِيٽيون:** ث. ڪاٺ چيرٽي.

– **ڏنڊائتو ج ڏنڊائتا:** ذ. صفت. ڏندن وارو – ڏندرُ. ڏندن جو. اهو بارُ جنهن کي ڏند نڪرڻ شروع ٿين (ڪ).

– **ڏنڊائجڻ:** مصدر. ڏندجڻ – ڏندَ ٿيڻ – ڏندَ اچڻ – ڏندَ نڪرڻ – ڏندائتو ٿيڻ.

• **ڏنڊائڻُ:** مصدر. ڪنهن اوزار (جهڙوڪ: ڏاٽي وغيره) جي ڏندن کي سِراڻِ تي تيز ڪرائڻ.

– **ڏنڊَ ٻجڻُ:** ڏند ڪڍڻ – مار ڏيڻ – سزا ڏيڻ – عاجز ڪرڻ.

– **ڏنڊَ ٻڪوڙڻُ:** ڏندَ پيڙڻُ.

– **ڏنڊَ ٻيڙڻُ:** ڏندَ پِچائڻ. چُپ ڪرڻ – ماٺ ڪرڻ – خاموش رهڻ.

– **ڏنڊَ تي رَکڻُ:** چَکَڻُ – سَوادُ وٺڻ.

– **ڏنڊَ ٽيڙڻُ:** ڏاڍي کِلڻُ – وڏا ٽَهَڪَ ڏيڻ – اجايو کِلَڻ. واهيات ٿيڻ.

– **ڏنڊُ ٽڙِڪو ج ڏنڊَ ٽڙِڪا:** چرڙاٽُ – ٽُڪ ٽُڪ. ٻَڪْ ٻَڪْ – سَگهو رعب تاب – ٿورو ڏڙڪو (ت).

– **ڏنڊَ ٽڙِڪو ڪرڻُ:** ڪجهه نه ڪجهه ڪائڻ – وات چورڻ – وات هلائڻ – چَٻَڻُ – سَگهو رُعب تاب رکڻ (ت).

– **ڏنڊَ ٽهڪائڻُ (ت):** ڏند ڪڙڪائڻ – تکو ڳالهائڻ – ڏند ڏيڻ. چڙٻِيون ڏيڻ.

– **ڏنڊَ ٻِهَڻُ:** ڪاوڙ ۾ ڏند ڪرِٽِڻ – ڪاوڙ ڏيکارڻ – ڏند پِيهَڻ – ڏند ڪَرِٽِڻ. خار ڪائڻ.

– **ڏنڊَ ٻِيهَڻُ:** ڏند پِهَڻُ – ڏند ڪَرِٽِڻ – خارَ ڪائڻ.

– **ڏنڊَ ڇِهَن سان لَڳَڻُ:** حيرت ۾ پوڻ – عجب ۾ پوڻ – وِسِمي ۾ پوڻ – هائس ۾ پوڻ.

– **ڏنڊَ ڇرچو ج ڏنڊَ ڇرچا:** ذ. خبرچار – واءُ سُڌُ – حال احوال – ڳالهه ٻولهه. گَپْ شَپْ – کِلَ ڇرچو – يَٽَ شَٽَ.

– **ڏنڊَ ڇڪ ڪرڻُ:** وِڙهڻ جهِڙڻ – واتورڇڻ – وات ڏيڻ – گهٽ وڌ ڳالهائڻ – جانيوتجڻ.

– **ڏنڊَ ڇِيڪَ ج ڏنڊَ ڇيڪُون (ت):** ث. ڏند شِيڪَ – محبت – سڪَ – قُربُ – ڪاڏو – ڇِڪَ. کِلَ – يوڳُ – مَسخري.

– **ڏنڊَ ڇِيڪَ ڪرڻُ:** اجايو کِلڻ – ڏندَ ڪڍڻ. ڪِيڪارڻ – آڏر ڀاءُ ڪرڻ.

– **ڏنڊ ڏِسڻُ:** ڄمار ڏسڻ – عمر جاچڻ (جانورن جي) ”ڄمَرَ جي واقف جا ڏند کهڙا ڏسجن“.

– **ڏنڊَ ڏنڊَنْ سان مِڙڻُ:** بيهوش ٿيڻ – ڏَنْڏَڻَ پوڻ.

– **ڏنڊَ ڏيکارڻُ:** ڏند ظاهر ڪرڻ. علاج لاءِ ڊاڪٽر کي ڏند ڏيکارڻ. ڪاوڙ ڪرڻ – رنج ظاهر ڪرڻ. ڊيڄارڻ. کِلڻ.

– **ڏنڊَ ڏيڻُ:** وات سان ٽُڪو ڏيڻ (ڏاڳي وغيره کي) – چَڪُ پائڻ – چٻاڙڻ. ايذاءُ رسائڻ. مُنهن ڏيڻ – مهاڏو اٽڪائڻ – تڪرار ڪرڻ – رَدُ ڏيڻ – گهٽ وڌ ڳالهائڻ – وات ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ – فساد ڪرڻ – هوڏجڻ – وڙهڻ.

– **ڏنڊِرُ ج ڏنڊِرَ:** ذ. صفت. ڏندن وارو – وڏن ڏندن وارو – ڏندن سان – ڏندن اُپريل – ڏند ٻاهر نڪتل – ڏَندوُ – ڏَندِ رو.

– **ڏنڊِ رو ج ڏنڊِ را:** ذ. صفت. ڏندِرُ – ڏندو.

– **ڏنڊرو ڇَڪِرو ج ڏندِرا ڇَڪرا (ت):** ذ. ڏند ڇَڪُ ڪنڌڙ – وٺ پڪڙ ڪنڌڙ – محنتي – چالاڪ – هوشيار – هر طرح ڪم ڪرڻ وارو – سڀ طريقا اختيار ڪرڻ وارو.

– **ڏنڊَڙُ ج ڏنڊَڙَ:** ذ. ڏندن صاف ڪرڻ جي ڪهڙيل ڪاٺي – ڏَندڻُ.

– **ڏنڊ شِيڪَ ج ڏنڊَ شِيڪُونْ:** ث. ٿورا ڏند ڪڍي کِلڻ جي حالت – ٿوري کِلَ. ڏند ٽيڙ – ناراضگي – مخالفت – دُشمني. مٺاڄري دوستي – چَل چَلا ئو ياري – خوشامَدَ واري سنگت (ت).

– **ڏنڊ شيڪَ ڪرڻُ:** تکو ڳالهائڻ – ناراض ٿيڻ – ڪاوڙجڻ.

– **ڏنڊَ شِيڪڻُ:** کِلَڻ. ڏاوڙجڻ. لَڄي ٿيڻ – ڦِڪو ٿيڻ – شرمندو ٿيڻ. ڏند ڏيکارڻ.

– **ڏنڊ ڪَٿا ج ڏنڊَ ڪَٿائُونْ:** ث. بي بنياد ڳالهه – خيالي قِصّو – بناوتي ڳالهه – مَن گهڙَت ڳالهه – قياس آرائي – ڪوڙو قصو. ٽونڪو – پراڻي ڳالهه – وارتا – حڪايت – آکاڻي – ڪهاڻي – روايت – سمرتي – اِتهاسُ.

– **ڏنڊَ ڪَڍَڻُ:** ڏند ظاهر ڪرڻ – بنا مطلب جي ڏند ڪڍي کِلَڻ –

Gul Hayat Institute

ڪوڙي ڪِلَ ڪلَڻ. ٺهڪ ڏيڻ – خوش ٿيڻ. ڦِڪو ٿيڻ – شرمندو ٿيڻ – لَڄي ٿيڻ – شرمسار ٿيڻ.

– **ڏَنْدَ ڪِرْٽَڻ:** ڏند ڳَسائڻُ – ڏند پيهَڻُ. ننڊ ۾ ڏند ڳَهَڻُ. ڪاوڙ ۾ ڏند ڳَسائڻ. سخت ڪاوڙجڻ.

– **ڏَنْدَ ڪَاٽي چِپَنْ سانْ لَڳَڻُ:** ڪراڙو جهُور ٿيڻ – تمام پوڙهو ٿيڻ. نالائقي ڏيکارڻ. سڀ مال ملڪيت ڪاٽي ڪپائي ڇڏڻ.

– **ڏَنْدَ کَٽَا ٿِيڻُ:** بيزار ٿيڻ – ڪَڪ ٿيڻ – منهن پٽ سان لڳڻ – تمام شرمندو ٿيڻ – ڏاڍو ڦِڪو ٿيڻ.

– **ڏَنْدَ کَٽَا ڪَرَڻُ:** بيزار ڪرڻ – عاجز ڪرڻ – ٿَڪائڻ – ڪَڪ ڪرڻ. جهيڙو ڪرڻ – فساد ڪرڻ – واتورجڻ.

– **ڏَنْدَ ڪِرْڪو ج ڏَنْدَ ڪِرْڪَا:** ذ. ڏندن جو ٺَڪاءُ – ڏندن جو آواز. ڇِنڊڪو – ڇِهاڙُو. ڏڙڪو – دهمان – دَٻ – هاها. ڳدڙ ڀپڪي.

– **ڏَنْدَ ڪِرْڪو ڪَرَڻُ:** آهستي آهستي ڪا شئي چِٻاڙڻ. ڏڙڪو دهمان ڪرڻ – تورو رعب تاب ڏيکارڻ.

– **ڏَنْدَ ڪِرْڪَڻُ:** سيءَ سبب ڏند وَڄڻ. ڪا شئي ڪائڻ جو آواز ٿيڻ.

– **ڏَنْدَ ڪِڪَائِڻُ (ت):** هرويرو جهيڙو ڪرڻ – واتورجڻ – منهن ڏيڻ – تڪرار ڪرڻ.

– **ڏَنْدَ ڪَوتِڻُ:** ڏندن مان قاتل ڪاڏي جا ذرا ڪڍڻ – ڏندن کي صاف ڪرڻ.

– **ڏَنْدَ ڪوتڻ لاءِ ڪَکُ نَہ بَچَڻُ:** ڪجهه بہ نہ بچڻ – سارو مال متاع تباهہ ٿيڻ.

– **ڏَنْدَ ڪوتڻِي ج ڏَنْدَ ڪوتڻِيُونْ:** ث. ڏندن ڪوتڻ جو اوزار – ڏنديري – ڏنديلي – چِنگهَہ.

– **ڏَنْدَ ڪِيڪَرُ ڪَرَڻُ:** هاها ڪرڻ – ڄٽ ڪرڻ – ڪَهرو ڳالهائڻ – گهٽ وڌ چوڻ – دَٻائڻ.

– **ڏَنْدَنْ تي وِهُ چَڙهَڻُ (ت):** تمام ناراض ٿيڻ – سخت ڪاوڙجڻ.

– **ڏَنْدَنْ جِي پِرِيتَ:** ث. توري گهٽي سِڪَ – تورو گهٽو قُرب – پيار محبت. آشنائي – دوستي.

– **ڏَنْدَنْ جي وِچَ ۾ زِبَانَ وَانگُرَ رَهَڻُ:** دشمن جي وچ ۾ سلامت رهڻ.

– **ڏَنْدَنْ کي ڪَاٽي ڏِيڻُ:** صبر ڪرڻ – ماٺ ڪرڻ.

– **ڏَنْدَنْ ۾ آڱُرَ ڏِيڻُ:** حيرت ۾ پوڻ – عجب ۾ پوڻ.

• **ڏَنْدَڻُ:** مصدر. ڪنهن ڏندن واري اوزار (جهڙوڪ: ڦَڻي. ڏاتي يا ڏانداري) جا ڏندا ڪڍڻ.

• **ڏَنْدَڻُ ج ڏَنْدَڻَ:** ذ. ڏندن صاف ڪرڻ لاءِ وڻ (نِمر. ٻٻَرُ. ڪَٻَرُ يا ٻئي ڪنهن وڻ) جي تاري يا سُڪل ڪاٺي – مِسْواڪ – ٻرياتي – ٻرياتيو. ڏندڻ پوڻ جي هڪ بيماري – بيهوشي.

– **ڏَنْدَڻُ پِيڄَڻُ:** ڏندڻ پيل (بيهوش ٿيل) جو وات کولڻ – سرجيت ڪرڻ – هوش ۾ آڻڻ – پڇيلَ ڏند کولڻ.

– **ڏَنْدَڻُ پَوَڻُ:** ڏندن جو پاڻ ۾ مڙڻ – ڏندن جو پچڻ – ڏَنْدَ پيڙجي وڃڻ. بيهوش ٿيڻ – ڏِڪرجڻ.

– **ڏَنْدَ ٻَجَڻُ:** بيهوش ٿيڻ جي حالت ۾ ٻئي جاڙيُونْ پاڻ ۾ پڄي وڃڻ.

– **ڏَنْدَڻُ کَلَڻُ:** پيڙيل وات کي اُپٽڻ يا کولڻ – بيهوش ٿيل ماڻهوءَ جون جاڙيون کولڻ – ڏندڻ پڄڻ – پڇيلَ ڏند کولڻ.

– **ڏَنْدُو ج ڏَنْدَا:** ذ. (ڪنهن مشن جي چڪري، ڦَڻي، ڏانداري، ڪارائي وغيره جو). ڦڻيءَ جي هڪ ڦاڪَ. ناڙ يا هرلي جي چڪر جو آرو. ڦٽيءَ ۾ جُونئين ڪڍڻ لاءِ ٻڌل ڏاڳو (ت). ڪِنار – وَٽ _ متانهين زمين (ت).

– **ڏَنْدُو ج ڏَنْدُو:** ذ. صفت. وڏن ڏندن وارو – ڏَندرُ.

– **ڏَنْدُورِي ج ڏَنْدُورِيُونْ (ڪ):** ث. ڪِر ڪِر ڪِلِ ڪِلِ _ ڪِٽ ڦِٽ _ جهيڙو – فساد – ڳَهپي.

– **ڏَنْدُ هَڻَڻُ:** ڏاٽ هڻڻ – عادت پوڻ – چُوسَ پوڻ.

– **ڏَنْدُ هُڙڪو (ت):** ذ. سرديءَ سبب ڏندن جو ڪِرڪو.

– **ڏَنْدَ هيٺ ڪَکُرو اَچَڻُ:** غيرت اچڻ.

– **ڏَنْدِي ج ڏَنْدِيُونْ:** ث. ڏَنْدَ جو چڪ. چِڙٻ – هَڏِي.

– **ڏَنْدِي پَوَڻُ:** ڏَنْدڻ پوڻ.

– **ڏَنْدِي ڏِيڻُ:** ٽڙي ڏيڻ – هَڏِي ڏيڻ ڪاوڙ ڪرڻ – اک ڏيکارڻ – ڪهرو ڳالهائڻ.

– **ڏَنْدِيرِي ج ڏَنْدِيرِيُونْ:** ث. ڏندن واري – ڏندن جي. ڏَنْد ڪوتڻي – ڏنديلي – چِنگهَہ.

– **ڏَنْدِيلُ ج ڏَنْدِيلَ:** ذ صفت. ڏَنْدَ ڏَنْدَ – ڏندن وارو – ڏَنْدائتو – ڏَنْدرِ ڪنڊن وارو.

– **ڏَنْدِيلِي ج ڏَنْدِيلِيُونْ:** ث. ڏَنْدَ ڪوتڻي – ڏنديري – چِنگهَہ.

– **ڏَنْدِينُ آڱرِيُونْ اچي وڃڻ:** عجب ۾ پوڻ – حيرانيءَ ۾ پوڻ –

Gul Hayat Institute

حيرت ڪائڻ – عجب ڪائڻ.

– **ڏنڊين ڏانڊَ ج ڏنڊينُ ڏانڊَ:** ذ. پنهنجي مُڙسيءَ وارو – مُڙسان مُڙس – مڙس ماڻهو – پنهنجي همت وارو – آپي سمرٿ – پڇڻ جوڳو – همت ڀريو – دليرُ – بهادر – قَوِيُ – جُنگ.

– **ڏنڊينُ ڏانڊُ هڻڻُ:** پنهنجي مڙسيءَ وارو هڻڻ – سينيءَ جي پُڄڻ لائق. همّت وارو هڻڻ.

– **ڏنڊيو ج ڏنڊيا:** ذ. صفت. ڏندن وارو – ڦٽي – ڦٽوڙو – ڪنگهو.

– **ڏنڊي وراڻي:** ث. ڪارائيءَ جي ڏندن وراڻ جو اوزار.

• **ڏنڊيڙي ج ڏنڊيڙيون:** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏنڊو:** اسم خاص. ٺنڊي باگي، سجاول، بدين تعلقن ۾ ديهن جو نالو. هڪ ريلوي اسٽيشن ۽ شهر جو نالو.

• **ڏنڊي ج ڏنڊيون:** ث. [سن. دنت = ڏند] وارن مان ٺهيل ڦڻي، ڇانهين ۽ جونئين ڪڍڻ لاءِ ڦٽي جي ڏندن ۾ ڏنل ڏاڳو. ڪِناري – وٽ _ آنديُ – ڏَنڊ. نئون ڦُٽَلُ گاهه – چُوپڪو (ث).

– **ڏنڊي ڏيڻ:** ڦٽي جي ڏندن کي ڏاڳي سان ٻڌي (جونئين يا ٻڪي) ڪڍڻ لاءِ ڦٽي ڏيڻ.

• **ڏنڊيو ج ڏنڊيا:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏنڊو:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏنڊيسار (ث):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏنڊِ ج ڏنڊيون:** ڪپڙي جي وَٽ _ ڪناري. گج جي پرت جو هڪ نالو.

• **ڏنڊُ ج ڏنڊَ:** ذ. [سن. ڏَنڊ = ڏَنڊُ] ڪيل ڏوهه جو عوض – عوضو – جرمانو – تاوان – تاواڻ – هرج – مصيبت چٽي – سزا – سيڪت. محصول – ڏنُ. سزا جو هڪ قسم (روڪڙا پئسا وصول ڪرڻ يا، سَگ عوض ۾ وٺڻ). جابلو ٻڪر جو سِڱُ (جو وڄائڻ جي ڪم اچي) – نادُ – ڪوڏ – سنگُ – سِنڪَ – نَفِيلُ. ڏونرو – ڏورو – ٽونٽ ڪان مٿيون پانهن جو حصو. ڪسرت يا ورزش جو هڪ نمونو. ڏنڊو – ڏُڪو – لٺ – حملو. راڄ نيتي جي چئن سزائن مان آخرين سزا "١_شام، ٢_دانُ، ٣_ڀيل، ٤_ڏنڊ". (ذ. صفت) ٺلهو – متارو – سيٽيل (ل).

– **ڏنڊُ ڀرڻُ:** جرمانو ادا ڪرڻ – ڪيل ڪرمن جي سزا ڀوڳڻ. ورزش ڪرڻ.

– **ڏنڊُ ڀوڻُ:** چٽي ڀوڻ – هرج ڀوڻ – جرمانو ڀوڻ.

– **ڏنڊُ ڏيڻ:** جرمانو ڏيڻُ.

– **ڏنڊُ وجهڻ:** تاوان وجهڻ – هرج وجهڻ.

– **ڏنڊُ ج ڏنڊَ:** ذ. ميوي ۾ لڳل ڪانيءَ جو ٽڪر – ڄنڊي – ڏنڊي.

• **ڏنڊمُ ج ڏنڊمَ:** ذ. صفت. بي خوف – بي ڊپو – بي ڀؤ – نڏرُ – نرڀؤ – بهادر – دليرُ – بي پرواهه _ الغرضو – گهيلو. ٺلهو – متارو – ڀريل – ڪائي بي ڏؤ ڪيل.

• **ڏنڊڻ:** مصدر. [سن. ڏنڊهه = ڏنڊ وجهڻ] ڏنڊ وجهڻ – ڏنڊ رکڻ – جرمانو ڪرڻ – چٽي وجهڻ. سزا ڏيڻ. محصول وجهڻ – زبردستي اڳاڙڻ. گهڻ وڌ ڳالهائڻ (ٿ). جيئن ته "الٽو چور ڪوتوال کي ڏنڊي".

• **ڏنڊو ج ڏنڊا:** ذ. [سن. ڏَنڊَ: پرا. ڊنڊو = ڏنڊو] ٺلهو لڪڻ – سوٽو – ڏڪو – سانٽو – گهوٻاٽو – ڏڳرو. لٺ – لوڙهه – بانٽو – وڏو لڪڻ – ڏانگهه. شين گهوٽڻ لاءِ ڪاٺ جو گول ٽڪر – دستو – مهرو – گهوٽو – ملهڙو. (ذ. صفت). ٺلهو – متارو – مضبوط. (ث. ڏَنڊِي ج ڏَنڊِيُون).

– **ڏنڊائي ج ڏنڊائي:** ذ صفت. ڏنڊا هڻندڙ – ڏڪيبازُ. جهيڙاڪ ڏاڍو مڙس – مٽيرُ.

– **ڏنڊو ڪڍڻُ:** ڪنهن شئي جي بلڪل سختيءَ سان نگراني ڪرڻ. هوشيار ٿيڻ. ڪن ڦيرڻ. مقابلو ڪرڻ.

– **ڏنڊو مُٺو ج ڏنڊا مُٺا:** ذ. صفت. ٺلهو متارو – سنر وَنر – ڏگُر وَگر.

– **ڏنڊو مُچائي وهڻ:** بي پرواهه ٿي وهڻ. مقابلي لاءِ تيار ويهڻ.

– **ڏنڊو هڻڻ:** ٽاڏل يا ڀنگ گهوٽڻ. ڏڪ هڻڻ – سوٽو هڻڻ.

– **ڏنڊي تي هڻڻ:** خرچڻ ڪپائڻ (پئسا وغيره). ناس ڪرڻ – ڏُڪ ڪرڻ – اڏائڻ.

– **ڏنڊي جي زور تي هلڻ:** ڏاڍ تي هلڻ – زور تي هلڻ. ظلم ڪرڻ.

• **ڏنڊي ڪونڊي هيٺ لنگهائي ڇڏڻ:** فضول خرچيءَ ۾ پئسو اڏائي ڇڏڻ.

• **ڏنڊوت ج ڏنڊوتون:** ث. [سن. ڏنڊوت: ڏَنڊ = ڪانيءَ جو ٽڪر + وت = وانگر = ڪاني وانگر سڌو]. مٿي ٽيڪڻ جي حالت – جهڪي ڪيل سلامُ (جو هندو پوڄاري پنهنجي معبود کي

Gul Hayat Institute

ڪري) – هيٺ نمڻ واري حالت – سَجدو – نمڪسار – ڪورنش – مُجرو – ڪُرنِشي – آداب.

– ڏنبوت ڪرڻ: سجدو ڪرڻ.

• ڏُنڊِي ج ڏُنڊِيُون: ٿ. ميوي ۾ اَٽڪيل وڻ جي ڪاٺيءَ وارو ذرو – ٻِنڊي – ڄِنڊي – ٻِنڄي – ٻُونڊ – ٻُونڊ – ٻُونڊي – ٻُونب – ڏانڊِي – ڳِنر – ڳِني (ڪنهن ٽاريءَ جي ميوي سان اٽڪيل).

• ڏنڊيو ج ڏنڊيا: ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم – مڇي (ڪسيءَ جي) رنگ تي، گرميءَ ۾ مَري، ڊيگهه ٣ – ٤ اِنچ. ٣ قسم: ڪارو ناپرتو. ناپارو ناپارچو. ١_هيڊا پَڪَ. ٢_ صاف اڇو. ٣_ نائين رتو، ڇٽيو ڏنڊيو ڪارو پَڪَ هيڊا ڇپن وٽان ۽ اڪ وٽان هيڊا پٽا).

• ڏنري ج ڏنريُون (ٽ): ٿ. لئي جي وڻ جي بيماريءَ جو نالو.

• ڏنڪو ج ڏنڪا (ٽ): ذ. (آواز) آواز.

• ڏنگڙ ج (ل): ذ. ڪاٺ جو ڏڪرُ – ڏڪ. ٽلهو متارو ماٿهو.

• ڏنگُ ج ڏنگَ: ذ. [سن. دَنش + ڏنگَ] وهٽن کي ڏنگيندڙ جيت جو هڪ قسم – وڏو مکو – وڏي مک. ڪاڏو – چارو (وهٽن لاءِ) وزن (دوا وغيره جو). ڪارڪ جو هڪ قسم – اڌ نرم ۽ اڌ سخت ڪارڪ.

– ڏنگَ پَوڻُ: ڪارڪن جو ڏونڪن ڪان وڏيڪ پچڻ.

– ڏنگجڻ: ڪجيءَ جو اڌ پڪي ٿيڻ.

– ڏنگَ ڪرڻُ: ڏونڪن سان پچي اڌ ڪارڪون ٿيڻ.

• ڏنگ: اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏِنگَ ج ڏِنگَون (ڪ ٽ): ٿ. نراڙ جي ڪُنڊَ لوٽي جي مٿان وارو حصو – ٽپڻ – ڪياڙي.

• ڏِنگَ ج ڏِنگَ: ذ. وِرُ – وِنگُ – جِهڪَ – موڙ – چَڪَرُ – ڦيرُ – ڦيرو – لاڙو – وَڪڙُ – وَٽُ – پيچُ. سَچ کان پيٽڪڻ واري حالت. ڪوڙ – ڪپٽ – ڳِدِي – نَڳِي. ارڏائي – لچائي – بدمعاشي – ڏنگائي. برخلافي – وروڌ – مخالفت – وِڱائي. برخلافي – وروڌ – مخالفت – وِڱهن – دشمني – رَدُ ڪَدُ.

– ڏِنگائِي ج ڏِنگائيُون: ٿ. تيڙائي – ڦڏائي – نورائي – تيڏائي – اڻ سِڌائي. حرڪت – لچائي – مَستي – شرارت – بدمعاشي – ارڏائي – ڏاڍائي – اڙٻنگائي. ڪُپت – نَڳي – دلبو. ضد.

– ڏِنگَ ڏِنگائِي (ل): ٿ. ٻاراڻي هڪ راند جو نالو. ڏڪن اڇلڻ جي هڪ راند جو نالو.

– ڏِنگو ج ڏِنگا: ذ. صفت. ڦڏو – مڙيل – وريل – اڻ سڌو. تيڏو – ونگو – آڏو تيڏو – شرير – لچو – حرڪتي – ارڏو.

– ڏنگا ڏينهن ڏسڻُ: تڪليف وارا ڏينهن ڏسڻ يا ڪاٽڻ.

– ڏِنگَوڪُڙو ج ڏِنگَوڪُڙا: ذ. صفت. وِنگو – ڏنگو – ڦڏو – مڙيل – وريل – پيچدار – خمدار – وَرَ وڪڙ وارو.

– ڏِنگ وِنگڙو ج ڏِنگَ وِنگڙا: ذ. صفت. ڏِنگو ڪڙو.

– ڏِنگِي ج ڏِنگِيُون: ٿ. صفت. ڏنگو جو مؤنث.

– ڏنگي ليڪَ: ٿ. اڻ سِڌي ليڪ – مڙيل ليڪ.

• ڏنگاڇي ج ڏنگاڇيُون (ل): ٿ. صفت. ٿوري ڪلر واري ڪلرائي (زمين).

• ڏِنگَارِي ج ڏِنگَاريُون (ڪ): ٿ. ٿانءَ جو هڪ قسم – ٻنڪاري. تغارِي – تڳاري. ڪٽڇي – ڪٿهي.

• ڏَنگرُ ج ڏَنگرَ(ٽ): ذ. صفت. وَهڙو (ڏِڳو) جو ڳِٺُون تي نه پوي – ڪُٽ – اڻ وَهُو – خصي.

• ڏَنگَراڄُ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڏَنگرو: اسم خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– ڏَنگرِي ج ڏَنگرِيُون: ٿ. مڇيءَ جو هڪ قسم. (اسم خاص) تعلقي دِڳهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏِنگرِي ج ڏِنگرِيُون: ٿ. نار يا هرلي جي ننڍي چَڪر جو ارو – ڏنگڙي.

• ڏَنگڙو(ٽ): ذ. پرت جو هڪ قسم.

• ڏَنگڙِي: اسم خاص. تعلقي ميروخان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏِنگڙِي ج ڏِنگڙِيُون (ٽ): ٿ. نار جو هڪ عضوو – ڪاٺيءَ جو وريل ٽڪر.

• ڏَنگڻُ: مصدر. [سن. دَنشَن = ڏنگڻ. پرا. ڏَسڻُ] وڇونءَ، نانگ يا ڪنهن زهريلي جيت جو ڇڪُ پائڻ – ڏنگ هڻڻ – ڪڪڻ – گهمائڻ – ڪلپائڻ – دَرۡدُ رسائڻ – ڦٽڻ – زَخمڻ. ڪل ۾ اوزار وغيره سان زخم ڪري رت ڪڍڻ. زهر پريو ڳالهائڻ – ڪاوڙ ڪرڻ – ٽونڪڻُ.

Gul Hayat Institute

— **ڏنگُ ڏنگَ:** ذ. ڪنهن بلا يا نانگ، وڇونءَ يا زهريلي جيت جو چَڪُ – چَهٽُ – جهڙپ – چيڪو – وَڍُ – گهاءُ. پَتونءَ جي پڇ ۾ چيڙي وارو ڪنڊو – نيشُ – نشتر – ڪُڪ. ڏکيو ڳالهاءُ – مهڻو – طعنو – اولاٽيو – چڙب – هڏي.

— **ڏنگائڻُ:** مصدر. ڏنگ هڻڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ.

— **ڏنگجڻُ:** مصدر. ڪنهن زهري جيت وغيره کان ڪکجي پوڻ – ڪائجڻ.

— **ڏنگُ ڏيڻُ:** ڏوراپو ڏيڻ. ڳهٽ وڏ ڳالهائڻ.

— **ڏنگرُ ج ڏنگرَ:** ذ. صفت. ڏنگ هڻندڙ – ڏنگيندڙ – ڏَنگيلُ – ڪڪيلُ.

— **ڏنگڻو ج ڏنگڻا:** ذ. صفت. ڏنگرُ.

— **ڏنگڻي ج ڏنگڻيون:** ث. ڏنگڻ جو طريقو يا نمونو. اسم جنس. گاهه جو قسم جنهن ۾ سارنگ جهڙا ڪنڊا ٿين. صفت. اها شيءِ جا ڏنگ هڻي. ماکي لاهيندڙ تي حملو ڪندڙ ماکيءَ جي مک.

— **ڏنگو ج ڏنگا:** ذ. چَڪُ – چيڪو – وَڍُ – گهاءُ – ڏکو.

— **ڏنگُ هڻائڻُ (ت):** جنڊ آهوڙائڻ.

— **ڏنگُ هڻڻُ:** ڏنگڻ – چَڪُ هڻڻ. مهڻا يا طعنا ڏيڻ – جهيڙو ڪرڻ – اوپالا ڏيڻ.

• **ڏنگڻا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏنگڻي ج ڏنگڻيون:** ث. [سن. دَنْشَن = ڏنگڻ] ڪپڙن کي ڇُهڻي پوندڙ گاهه جو هڪ قسم. جيت جو هڪ قسم (ڏنگيندڙ). لوهارن جو هڪ اوزارُ. جنهن سان ڏاتني وغيره جا ڏندا ڪيجن – ڪَنهِ – ڪَڪرٽي.

• **ڏنگو ج ڏنگا:** ذ. ٻيڙيءَ ۾ تن يا چيرُ – سوراخ – سرنگهه – ٽونگ – ٽينڊي. آفيم يا امل جو ٿورو ذرو – لغار – ٿهارَ – چَٽَ – مَڪَ. مٽي زمين ۾ ڪلر جو ٿورو ٽڪرو – ڪاري زمين جو تراڪڙو – زمين جو ڪلرائو ٿهُ – مٽاچرو – ٽانگهڙو – تَراشو. لوهارن جي اصطلاح ۾ لوهه کي وَڍَ جو نشان (ل) – نشان – سنهي ليڪ – وَڍُ – گهاءُ. جيئن ته: ”ڪاٺيءَ کي ڏنگا ڏي ته جلد سُڪي.“ ڳهمڻ ۽ هلڻ چلڻ ۾ آزادي – چالاڪي – چستي – ڪڙائي – جهانجهرائي.

— **ڏنگو چاڙهڻُ:** آفيم ڪائي نشي ۾ ٿيڻ – خمارجڻ – آفيم کائڻ – نشئي ٿيڻ – نشي ۾ مست ٿيڻ.

— **ڏنگو ڏيڻُ:** لغار ڏيڻ – چَٽ ڏيڻ. پاٽيءَ جي چٽڪار ڏيڻ.

— **ڏنگو ڪڍڻُ:** سرنگهه ڪڍائڻ.

— **ڏنگو ڪرڻُ:** اوچتو تنگ ٿيڻ (ٻيڙيءَ ۾) – ٽينڊيءَ جو اوچتو نڪرڻ.

— **ڏنگو ڪَٽڻُ:** (ڏينهن جو) گرم ٿيڻ – تپڻ – ڪوسو ٿيڻ – جلڻ – سڙڻ – پچڻ – باهه ٿيڻ.

— **ڏنگيدارُ ج ڏنگيدارَ:** ذ. صفت. مٽيءَ زمين ۾ ڪلر وارو ٽڪر. جيئَو وارو وهٽ – پاٽيائو – تِکو – پَلو – سُنو. چالاڪ – چست – ڪڙوتڙو – جهانجهرو.

• **ڏِنگو:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏنگو ج ڏنگا:** ذ. ڏاڙهه – چڙبُ – تابُ – دڙڪو. جيئن ته: ”هڪ ڏنگا ڏاڏاڻا، ٻيو موٽيو تان نه ميڙرو“ (شاهه). طعنو – مهڻو – ڏوراپو – اوپالو (ت).

• **ڏنگي ج ڏنگيِ:** صفت. ڏنگي جو سون (جو تمام سنو سمجهيو وڃي ٿو). (سون وغيره جي) لَٺ – لُسرِيِ. ريٽي – چَڪِيِ – سَرِ (چانديءَ جي).

• **ڏنگيجا:** اسم. خاص. تعلقي نوشهري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏنگهه ج ڏِنگهوُن (ڪ):** ث. ڪوڙيل مٽو – ٺوڙهه – روڏ.

• **ڏنگهو ج ڏنگها:** ذ. ناريل جي ڪَلَ جو لسو اڌ – ڏونگهو. جيئن ته: ”پرڻ چيو ڏنگهي کي ته هل ڙي ته ٽنگا“ (چوٽي). (ذ. صفت) ورِيل – چبو – ڏوڙو (ت).

• **ڏنگَـرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏنگَـرُ:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏَنڻ:** مصدر. ٿنڪا هڻڻ – چهبڪ هڻڻ – نيت هڻڻ – لڪڻ سان مارڻ – سَٽڻ – سَٽڪو لڳائڻ. ڏنا ڪرڻ – ٻنا ڪرڻ. گوڏن ڀر ڪرڻ. رنجائڻ – ڏکوئڻ – تڪليف ڏيڻ – ڪاوڙائڻ – چيڙائڻ – ڪلپائڻ – هلاڪ ڪرڻ – دق ڪرڻ – ستائڻ – خَني ڪرڻ – آزارڻ. هيسڻ. لاڳ وٺڻ – ڏن وٺڻ – خيرات تي گذران ڪرڻ. (زالَ جي) مڙس جو مري وڃڻ (ل).

• **ڏنوُ ج ڏنوُ:** ذ. حسد – ساڙو – ايرڪا – جلن – بغض – ٻيائي – ساڙُ – پَچُ – ڃَرَ – دُشمني – عداوت – ڪينو.

— **ڏنوَ چلڻُ:** ڏِڃڻ – ٿهڻ – ڇرڪڻ. لَڄ ٿيڻ – شرم ٿيڻ – حجاب ٿيڻ – سنڪوچ ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

— ڏنوڏارُ ج ڏنوڏارَ: ذ. ڏپ – خطرو – ڀؤ.

• ڏنو ج ڏنا (ل): ذ. چهبڪ، نيت يا لڪڻ جي ڏڪ جو نشان – ٻنو – ڦتڪو – نيل – نشان – وَڏو – داغ – ٻنُ – ليڪو – ليڪ – پٽو – پٽي – گهاري. ڪُشَلُ – سُڪ. سرِيڪ – ڪناري. مٿاهين زمين – ڏَڙو – ڍِبو – مٿان – پِٽَ – ڊِبَ (ل). ٽَڪري – ٽوڙو – ٽاڪَرُ – لوڙهائو. جبل جو ٽوڙ. ڪورين جو هڪ اوزار – مٽي ٽنگيل رُولُ جنهن ۾ ٽوڙيون ڦڏبيون آهن، جن ۾ وري آڏاٽو ٽنگيل هوندو آهي (ت).

— ڏنگا ڏونگَرُ ٽوڻَ: ذ. جبلن جا چاڙها ۽ لاها – مٿيان ۽ هيٺاهان ٽُڪر.

— ڏنو وَرائڻُ (ت): ڪورين جي هڪ اصطلاح موجب ٽاڪيءَ ٽاڪيءَ ڪانيوءَ ڪڙن کي گسڻ جي ڏپَ کان ڦيرائڻ.

• ڏنو ج ڏنا: [سن. دا = ڏيڻ] (ڏيڻ مصدر مان) ڏنل – ڏيئي ڇڏيل.

— ڏنو ٻنو: خيرات جو نيڪ ڦل – اجورو.

— ڏنو ٻنو ٿيڻُ: خيرات جي ڪري، آخرت، موچاري ٿيڻ – خير و خيرات قبول پوڻ ڪنهن مصيبت کان ڇٽڻ.

— ڏنو وَرتو: ذ. اُجورو – ڦل – جزا.

• ڏنوَرَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڏنوَرُ ج ڏنوَرَ (ت): جيت جو هڪ قسم – ڏانورُ – ڏاوَر – ڪوريئڙو.

• ڏنورو ج ڏنورا: ذ. ڪرڙ جي وڻ ۾ ٿيل ڦلُ.

• ڏنو ماڪو: اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ڏنهَرَ (ڪ): ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• ڏنهَرُ: ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• ڏنهَنُ (ت): ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• ڏنهَنُ: ظرف. طرف ڏي – ان طرف – ان پاسي.

• ڏنهَنُ ج ڏنهَنَ: ذ. ڏينهن.

— ڏنهَنڊَ ج ڏنهَنڪَ: ظرف. هڪ ئي ڏينهن ۾ – انهيءَ ئي ڏينهن.

— ڏنهونڌنهَنُ: ظرف ڏينهن پٺيان ڏينهن – جيئن پوءِ تيئن – روزانو – ڏيهاڙي.

— ڏنهوڪو ج ڏنهوڪا: ظرف. صفت. اجوڪي ڏينهن وارو – ڏينهن وارو – ڏينهن جو – ڏينهاڙڪو. ڏينهوڪو (ل).

— ڏنهوٽڪو ج ڏنهوٽڪا: ظرف. ڏنهوڪو – ڏينهاڙڪو.

— ڏنهوٽو ج ڏنهوٽا: ظرف. صفت. ڏنهوڪو – ڏنهوٽڪو – ڏينهاڙڪو.

• ڏنهي (ت): ث. گاهه جو هڪ قسم.

• ڏنءُ ج ڏنءُ (ل): ذ. [سن. دَنڊ =] ساڙ – پَچُ – جَلُ – ڪامَرَ – پَڇَر. ڏنڊ – سزا – سيڪت. ڏکُ – عذاب – ڏنجهه. جيئن: "اي ڏنءُ ڏيئي ڏير ٻاٽا پراهان ويا". (شاهه). ٻارڻ – ٽانڊو (ل).

• ڏنءُ ڇَڏڻُ: ڏجڻ – تهڻ – چرڪڻ. شرمندو ٿيڻ – لڄي ٿيڻ.

— ڏنءُ ڏائڻ: ڏکيو ڪم شروع ڪرڻ.

• ڏنءُ ڏار ج ڏنءُ ڏارَ: ذ. اَٽنترو يا هٽرو چوڪرو – حَرڪَتِي ٻارُ – (جيڪو راند ۾ ڪپڙا ڦاڙي اچي).

• ڏنڙا (ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڏنڙو ج ڏنڙا: ذ. ڪِرڙُ (وڻ) جو ڪچو ڦلُ.

• ڏنڙوا: ذ. ڪِهَه جو هڪ قسم – سونيءَ ڏاٽيءَ جون ٻه شاخون جي ڪنن ۾ اَٽڪَنديون آهن. (نئين زندگي، فيبروري ١٩٥١ع، ص ٣٥).

• ڏنڀي ج ڏنيون: ث. [سن. دنت] ڪنڌي – ڪنارو – ڪنٺو – ڪَر – ڪَنو – ڪَپَرُ – پَرِ _ ساحِلُ – ڪپُ (ندي وغيره جو) جيئن تہ: "سُڪي ڏنڀي سپرين، هيو مڙوئي تار" (شاهه). پکي جي وَٽَ [ل]. جبل جي اتانهين تي ماٿري يا مٿانهون پٽُ – جبل ۾ زمين جي پٽي (ڪ) پلاڻ جي پڇڙيءَ واري ڪاٺي.

• ڏنڀي ج ڏنيون: ث. صفت. وڏوا – رَنَ زال. بيوهُ ڏنيل – ڏهاڳڻ – ڦلاوَنتي.

— ڏنيل ج ڏنيلون: ث. صفت. وڏوا. بيواهَ – ڦلاوَنتي – ڏنڀي.

• ڏنڀي: اسم خاص. ٺٽي جي نزديڪ ڪنهن قديم واهه يا ڦاٽ جو نالو. جيئن تہ: "وَسِي واسي مينهَن جيئَن ڪري هنڌ هيڪا، تهڙو هلي توڻ ۾ تهڙو ڏنڀي ڏانهن." (مخدوم محمد هاشم).

• ڏنيرُ ج ڏنيرَ: ذ. صفت. وڏوءِ ٿلهو نانگ – ڏنيرُ.

• ڏنڻ ج ڏنڻ: ذ. گاهه جو هڪ قسم (جنهن مان سادا رسا ٺهن) سَرَ – ڪانا يا ڪانهن – ڪپ – ڏڀ – پيش.

• ڏنڻ ج ڏنڻ: ذ. [سن. دِ نَ: ٻرا. دِٺو = ڏينهن] ڏينهن – وڏو ڏينهن

Gul Hayat Institute

— خوشيءَ جو ڏينهن — وارُ — ٻارنهن ماهو ڏينهن — جشن ملهائڻ جو ڏينهن — پرِبُ — خوشيءَ جي ڏينهن تي پنهنجي ڏيءَ يا ڀيڻ کي ڪنهن عزيزياڻيءَ کي موڪليل سوکڙي.

— **ڏِٿائيتو ج ڏِٿائيتا:** ذ. صفت. ڏِڻ وارو — ڏِڻ جو.

— **ڏِڻُ وارُ ج ڏِڻُ وارَ:** ذ. ڏينهن وار.

• **ڏِٿهَنُ (ل):** ذ. بيابان — سُڃ. جيئن ته: ”ملڪ سارو ڏِٿهَنُ لڳو پيو آهي“.

• **ڏوه ج ڏوهَ:** ذ. [سن. ده = ساڙڻ] حَسَدُ — ساڙو — ايرکا. ريَس — هَوَس. ڏُکَ — دَرِدُ (ت). ڪامَ — جَلَ — پَڃَرَ — باهِ — تَوُ — سيکَ.

— **ڏوهُ لڳڻُ:** باهه لڳڻ. حَسَدُ ٿيڻ.

• **ڏوراجُ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏوراخ ج ڏوراخون (ت):** ث. پوڙهي مائي — ٻڍي عورت — ٻانپ.

• **ڏوارُ ج ڏوارَ:** ذ. ڏُکَ — اَهنج — ڏڻارُ — مصيبت — چٽي — تڪليف — هَڇا (ل). جيئن ته: ”ڪاڏي پيتي سنريون، نه ڪر ڏک ڏڻار“ (خانزئي). ”آٽي وڌم ڏکن جي، ڏولي ڏوار ساڻ (لطف).

• **ڏواڻ (ل):** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏواءُ ج ڏواءُون:** ث. [سن. در = خراب + پاٺي = ٻولُ] بد دعا پٽَ — آهَ — سراپَ — پاراتو — ويڻ — عَتابُ مهڻو — ڏوراپو — طعنو — ٻارَ.

• **ڏوائي ج ڏوائيون:** ث. خراب وائي واري — نياڳي — ندوري — ڏکي.

• **ڏواءُ ج ڏواءُ (ل):** ذ. [سن. دُر = خراب + وايو = واءُ] خراب هوا — اڻ وڻندڙ هوا — ناپسند هوا.

• **ڏوبتو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوٻاسو ج ڏوٻاسا:** ذ. اوبالو — مهڻو — ڏوراپو. ”ڏوٻاسا ڏيو، ور ڪيڏي ٿو ولهيون“.

• **ڏوٻاڪرُ ج ڏوٻاڪرَ (ت):** ذ. صفت. بد چال — بدلچٽو — ڪُلچٽو. لالچي — لوڀي — طمعو.

• **ڏوٻاڪ ج ڏوٻاڪون:** ث. صفت. تمام ايري ۽ پوڙهي.

• **ڏوٻر ج ڏوٻرون:** ث. [سن. در = خراب + بل = زور] ڏٻرائي — ڏٻلائي — ڪمزوري — هيڻائي. ڪسيءَ وغيره ۾ آخري بچيل پاڻي (ت).

— **ڏوٻر ڪرڻ:** ضعيف ٿيڻ — ڪمزور ٿيڻ. ليٽ جي پاڻيءَ جو هڪ هنڌ گڏ ٿيڻ — وهڪ نه ڪرڻ.

• **ڏوٻرُ ج ڏوٻرَ (ٿ):** ذ. مٽيءَ جو ٿانءُ — ٺڪر جو ٿانءُ (هه. ڊوبرا).

• **ڏوپُ ج ڏوپَ:** ذ. [سن. دَهُ = ڏهڻ] مال جي ڏهڻ جو وقت — ڏهائيءَ جو ٽائو — ڏهائي. ڪنهن ڪير ڏيندڙ مال جو هڪ وِيم ۾ ڪير ڏيڻ وارو عرصو (ت — ل). جيئن ته: ”مون ڊڳي ٻه ڏوپ ڏڌي آهي“.

• **ڏوٽ ج ڏوٽَ:** ذ. صفت. [سن. ڌُورت =] گهٽو ڪائيندڙ — گهٽڪاياڪ — جهجهو ڪائيندڙ — گهٽڪائو — پيٽ لَٽُ — مانين نوڙ — هبچي — پيٽوڙي — ڏئيتُ — ڏئيتُ — پيٽو — اَڪالُ (ع) — ڌرو. ڪُلچٽو — بدعادتو — بدفضيلت — بي ارڪانُ. ڌورت — ٺڳ. پليت — پريت — شرُ. جيئن ته: ”اَرڪ سرڪ سيد چئي، لڳيس ڏوت ڏهي“ (شاهه). دنيا ۽ دُنيوي ٻنڌڻن کان فارغ — اَڌوت (هندو فقيرن جو هڪ فرقو جي ڌرمي ڪريا ڪرم تي ڌيان ڏين. اڪثري سندن افعال بچڙا هوندا آهن ۽ ڪاڏي پيتي جا ڳوترا هوندا آهن). بي ڊؤلو (ت). [سن. دُوت = قاصد] قاصد — پيامبر — دُوت.

• **ڏوتڙي:** اسم خاص. تعلقي شاهه بندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوتو ج ڏوتا:** ذ. ڪمائي — اُپراسو — آوت — آمدني — اُپت. قوت — ڪاڏو. جيئن ته: ”جيڏا بوتا تيڏا ڏوتا“ (پهاڪو).

• **ڏوتي ج ڏوتي:** ث. ڪاري جي ٻيڙيءَ ۾ (جود) ۽ (ڪڙي) جي رسن کي ڳنڍيندڙ ڪاٺ جو ٿلهو فوٽ ڪن ٺڪر — درياءَ جي ٻيڙيءَ ۾ (ڳلي). ڏاس جي ويڙهي (ڪ).

• **ڏوٿي ج ڏوٿي:** ذ. صفت. ڏُٿَ تي گذران ڪندڙ — جهنگل جي شين تي پيٽ پاريندڙ — ڏٿ ڪائيندڙ مارو ماڻهو — جهنگلي — غريب. ڏٿُ (جهنگلي اَنُ) وڪڻندڙ — ماروئڙا. جيئن ته: ”اَڏاڙي ڏوٿي، آءُ پچان تو ٿئ“ (شاهه). پنهنجي ڪم ۾ ايماندار — اُدمي — اتساهي — سرگرم — تکو — خفتي. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **ڏوٿو ج ڏوٿا (ت):** ذ. ٿلهو لڪڻ — سونٽو.

• **ڏوٺي ج ڏوٺيون:** ث. حُتي جي نڙ کي ڳوءِ سان ڳنڍيندڙ ٽونٽي. زناني زيور جو هڪ قسم. (ث. صفت). ڏونٽي — ڏٽي مٽي — وڳر وٽي — چوٽي موٽي — ٿلهي متاري — سگهي سگهتي — ڪڙي تڙي.

Gul Hayat Institute

• **ڏوٽُ ج ڏوٽَ (ت):** ذ. ڏوراپو – طعنو – عتاب – مهڻو – ميار. ڪاوڙ – رَنج – غصو. تڪليف – ڏک – بار. (سن. دئت = ڏئِتَ) بي ترس – بي رحم – ظالم – ڪٺور – سنگدل. (ديوان فاضل. ص ١٦٩).

– **ڏوٽُ ڏوراپو ڏيڻ:** طعنو ڏيڻ – ڏوراپو ڏيڻ – مهڻو ڏيڻ. ڪاوڙجڻ – ڪاوڙجي سختي ڪرڻ.

• **ڏُپارُ (ل):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏوجُ ج ڏوجَ:** ذ. مرض – بيماري – روڳ – اگهائي. اها بيماري جنهن ۾ گهوڙيون سنڌ ٿيو پون (ويامڻ ڪان رد ٿيڻ واري حالت).

– **ڏوجرُ ج ڏوجرَ:** ذ. صفت. اگهو – روڳي – بيمار – مريض – مرضيل.

• **ڏوجرو ج ڏوجرا:** ذ. ڏکُ رَنجُ – تڪليف. سورُ – سُهمو – انتظاري – ڳڻتي – ڏوجهرو.

• **ڏوجو:** اسم خاص. تعلقي جاتي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوجهہ ج ڏوجهہَ (ٿ):** ذ. ڪير – ڪير ڏيندڙ مال جو ڦر وارو عرصو ڪير ڏيڻ واري حالت – ڏوپ. ٿڻ.

• **ڏوجهارو ج ڏوجهارا (ٿ):** ذ. صفت. ڪير ڏهڻ وارو – ڏهندڙ – ڏوهو.

• **ڏوجهرو ج ڏوجهرا:** ذ. ايذاء – ڏرد – پيڙا – ڏولاٿو – ڏوجهرو. ڏکُ – رَنجُ – تڪليف – سُورُ – سُهمو. ڳڻتي – فِڪر – چِنتا – انتظار – اوڪيا پوڪيا – اُڌڪو – وسواسُ – اَنديشو – سانگو – اونَ – اوسيڙو – چوُنرا ڪونرا – اُڻ تُڻ. بيماري روڳ – مرض.

• **ڏوجهو ج ڏوجها (ت):** ذ. صفت. ڏکيو – تڪليفن ۾.

• **ڏوچلا (ٿ):** ذ. جمع ۾ ڪم ايندڙ. ميهَڻ. چيڙن وغيره جا سُڪايل اڌ ٽڪر – ڪَچريُون.

• **ڏوچڻُ (ٿ):** مصدر. سِٽَ ڪرڻ – جُٽ ڪرڻ. چيني ڪرڻ. ڪرڪو ڪرڻ.

• **ڏوڏ ج ڏوڏُون (ل):** ٿ. [سن. دُهہ = ڏهڻ] گهڻن قسمن جو ڪير. ڪير ڏيڻ جي حالت – ڏهائي – ڏوپ. ڏڏل ڪير – خيرات ڪيل ڪيرُ – ڪيرَ جي خيرات.

– **ڏوڏ تي ڏيڻ:** چارپ تي مال ڏيڻ. (جنهن موجب ڏراڙ مالَ جو ڪيرءِ پاڻ استعمال ڪندو آهي).

– **ڏوڏپائي ج ڏوڏپائيُون:** ٿ. ڪيرَ وڪڻڻ جو ڌنڌو – ماهيو – ڏوڏپڻ – ڏوڏپو – ڏوڏڻ.

– **ڏوڏپڻُ ج ڏوڏپڻ:** ذ. ڏوڏپائي – ڏوڏپو – ڏوڏئپر – ڪير وڪڻڻ جو ڌنڌو.

– **ڏوڏپو ج ڏوڏپا:** ذ. ڏوڏپائي – ڏوڏپڻ. ڏوڏڪو – ڪير وڪڻڻ جو ڌنڌو.

– **ڏوڏئپو ج ڏوڏئپا:** ذ. ڏوڏپائي – ڏوڏپڻ – ڏوڏپو – ڏوڏڪو – ڪير وڪڻڻ جو ڌنڌو.

– **ڏوڏي ج ڏوڏي:** ذ. صفت. ڏڏ. ڪير وڪڻندڙ – ڪير وارو. وِيسَرُ – پاڳيو – ماهڙُ – ماهيڙُ.

• **ڏوڏڪُ ج ڏوڏڪَ:** ذ. هيري يا موتيءَ ۾ پيل داغُ (جيئن هڪ رنگ ۾ بئي رنگ جو داغ) – داغُ – چٽو – ٽڪو – عيبُ. رُڪاوٽ – رَنڊڪ – اٽڪاءُ. (ذ. صفت) ڪنهن ڪم ۾ اٽڪاءُ وجهندڙ.

• **ڏوڏو ج ڏوڏا:** ذ. ڪيرو (انَ جي سنگن جي جهلڻ واري حالت). ڪير وارو ڪچو انَ جهليل سنگُ (ڊيءَ واري حالت کان پهرين حالت).

• **ڏوڏي ج ڏوڏيُون:** ٿ. ٻوڙ ۾ گهاٽائي ڪري وجهڻ لاءِ ڳنڌيل اٽو ۽ پاڻي – لاس.

• **ڏوڏيلي (ٿ):** ٿ. گاهه جو هڪ قسم (زمين تي پکڙندڙ جنهن جو ڪيرُ دوائن ۾ ڪم اچي).

• **ڏوڏيئرو ج ڏوڏيئرا:** (ت) ذ. جيت جو هڪ قسم (جو اُڏامي ڏڏَ ۾ پوندو آهي).

• **ڏوڏا (ٿ):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏوڏَرُ ج ڏوڏَرُون (ٿ):** ٿ. سيتانگ جو مرض – چاپاڪو – ڏڏرُ.

• **ڏوڏو ج ڏوڏا:** ذ. [هہ. ڊوڊا] پست جي ٻج جو ڪوپو – ڏيلهو – ڏينهو – ڏوڏي. ٻيڻ جو ٻج – سُڪل ٻيٺيءَ جو ٻجُ – ٻيڻ – ڏوڏي. آگر جو پهريون سَنڌ – ٽٽي. اک جو تارو – دوڏو – ڏيلهو – (ٿ. ڏوڏي ج ڏوڏيون). ڳهہ جو هڪ قسم – ڳچيءَ ۾ ٻڌڻ جو تعويذ – ڪارڪ – ڪجور – ڪَتَل – ڏونڪو – هليلو.

• **ڏوڏهار:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوڏي ج ڏوڏي:** ٿ. اسم [سن. تُندُ] پُست جو ڦَلُ.

Gul Hayat Institute

• **ڏوڏي:** اسم خاص. تعلقي گوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوڏيرو ج ڏوڏيرا:** ذ. پاٽيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏوڙو ج ڏوڙا (ت):** ذ. چالاڪ – هوشيار – عيار – زيور جو هڪ قسم – ڪنن ۾ پائڻ جو وڏو والو.

• **ڏورَ ج ڏوريون:** ڏوريون: ث. [پرا. دور. سن دور: دور = ڏور] ڏاڳي جو هڪ قسم – وٽيل ڏاڳو – ٿلهو ڏاڳو – سُٽَ جي سنهڙي رَسي – ڏور – ڏوري – سوٽلي (جا. ائٽ هلائڻ، لغڙ اڏائڻ، لاٽون قيرائڻ ۽ ٻين ڪمن ۾ ڪم اچي). اڳٽ – پنهڙ (ل. ث).

– **ڏورَ تي هلڻ:** پاسو وٺڻ – همدرد ٿيڻ.

– **ڏورڪِي ج ڏورڪيون (ث):** ث. ڏور – ڏوري.

– **ڏورو ج ڏورا:** ذ. ٿلهي ڏور – وٽيل مضبوط سُٽَ جو تندو. (ث. ڏوري ج ڏوريون).

– **ڏور واڳ ج ڏور واڳون:** ث. وَهٽَ (گهوڙي وغيره) کي ٻڌارڻ لاءِ لغام ۾ وِڌل رَسي – واڳ – مهارَ – دَليلَ – ٻڌائڻ – سرڪٽي – ڦاهي. اختيار – عام مختاري. حق ۽ واسطا. ڇڙواڳي – آزادي – خودمختاري.

– **ڏورِ وِجهڻ:** ڦاسائڻ – اٽڪل ويڙهائڻ. جيئن ته: ”ڏورِ وڌي تو ڏاهي“ (سچل).

– **ڏورُ ج ڏورَ:** ذ. معمي يا ڳجهارت جو هڪ قسم (جو ڏوهيڙن ۾ ٿيندو آهي).

• **ڏورُ:** ظرف. [سن. دُور = پري] پري – دُورُ – ڏورانهن – ڇيٽو – چيٽو – پرانهن – وٿيرڪو – پنڌ تي – جُدا – پرتي – گهڻو پري – آڳاهون – گهڻو مفاصلو – پَرَيرو – جو ويجهو نه هجي.

– **ڏورا:** ظرف. ڏورانُ – پري کان.

– **ڏورادو ج ڏورادا:** ظرف. ڏورانهونُ – پرانهون – پري جو – ڏورُ – پري.

– **ڏورانُ:** ظرف. پريان – پري کان.

– **ڏورانهونُ ج ڏورانهانُ:** ظرف. پريرو – ٿورو پري – ڏورُ – دُور – پرانهون – تمام پري – دوران دُورُ – پري وارو – ڏوريءَ وارو – آڳاهونُ – ٿوري مفاصلي تي – پري پري جو وٿيرڪو – ڇيٽو.

– **ڏورانهين:** ظرف. پري واري – ڏور واري – پري پنڌ واري – ڏوريءَ واري – پريرائي – ڏورنهن.

– **ڏوراڻ:** ث. ڏوري – ڏوري – پريرائي.

– **ڏوراڻو ج ڏوراڻا:** ظرف. پري جو – ڏورانهونُ.

– **ڏورائي ج ڏورائيونُ:** ث. ڏورائي – پريرائي – ڇيٽائي – دوري – مفاصلو – وٿ. پري جو – پري کان.

– **ڏورِ تانهونُ:** ظرف. پري کان – ڳچ پنڌ تان – گهڻي مفاصلي تان – مفاصلي کان.

– **ڏورڙو:** ظرف. ٿورو پري – پريرو – پري – دور.

– **ڏورِ لڳڻ:** ڏکيو لڳڻ – اَهنجو لڳڻ – دل کي نه وڻڻ.

– **ڏورهين:** ظرف. پري کان – مُفاصلي تان.

– **ڏوريو ج ڏوريا:** ظرف. صفت. پري وارو – ڏور وارو – ڏوريءَ وارو. پري – دُور – ڏور – ڏورانهين – وٿيرڪو – پرانهون – ڏورانهون – بعيد. دوردَسْت.

• **ڏوراپڻ:** مصدر. ڏوراپو ڏيڻ – عتاب ڏيڻ – مهڻو ڏيڻ – طعنو هڻڻ – وڻ ڏيڻ – گلا ڪرڻ – شڪايت ڪرڻ – شڪوو ڪرڻ.

– **ڏوراپائتو ج ڏوراپائتا:** ذ. صفت. مهڻي گور – اهو ڪم جنهن مان ڏوراپو ملي – ڏوراپي وارو – ڏوراپي جو – مهڻي جوڳو – گلا وارو – شڪايت وارو – شڪوي وارو.

– **ڏوراپجڻ:** مصدر. ڏوراپي وارو ٿيڻ – ڏوراپو ملڻ – مهڻا جهلڻ – عتاب سهڻ – وڻ برداشت ڪرڻ – طعنا جهلڻ – ڏوراپي هاٺو ٿيڻ – طعنه هاب ٿيڻ – مياردارُ ٿيڻ.

– **ڏوراپو ج ڏوراپا:** ذ. شڪوو – گلا – دانهن – شڪايتَ – عتابَ – وڻ – مهڻو – طعنو – وِيارُ – اوپالو – ميارَ – حرف. چيڻب – جهٽڪ.

– **ڏوراپو ڏيڻ:** طعنو هڻڻ – مهڻو ڏيڻ – اوپالو ڏيڻ – عتاب ڏيڻ – ميار ڪرڻ. شڪايت ڪرڻ.

• **ڏوراڄ ج ڏوراڄ:** ذ. اَڏ ڏؤ – اڏورو.

• **ڏوراڇو ج ڏوراڇا (ل):** ذ. صفت. اهو چوپايو مال جنهن کي گاهه پاٽي گهٽ ملندو هجي – اَڏ ڏاوَلُ – اَڏورو. اپرو – ضعيف – ڏٻرو. وِڪارو – نفرت ڪندڙ. (ث. ڏوراڇي ج ڏوراڇيونُ). گدلائي کان پاسو ڪندڙ – صفائي پسند ڪندڙ. سوگيارو. ث. سوگياري ”ڏوراڇي گهوڙي“.

• **ڏوراڙو ج ڏوراڙا:** ذ. ماڇين جي محاوري جو لفظ. مهتو – واٽيو – ڪراڙ.

• **ڏورائڻ:** مصدر. اُٺ مهل ٻتو ڏاڳو ڪرڻ. هڪ دفعو ڊارو سڌو

Gul Hayat Institute

نہ پوي تہ وري بيو دفعو اُڇلڻ. گھوڙيءَ کي ڦرائڻ (ٿ).

• **ڏورِتَ (ڪ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏورڙو ج ڏورڙا:** ذ. [سن. دور = ڏور] ڏوري جو اسم تصغير ڌاڳو — ڏورو — ڏوري. هڪ هندڪي رسم — بدي مهني جي چوڏهين تاريخ ڏونري يا ٻانهن جي ڏوري ۾ ٻڌڻ جو ڳاڙهي رنگ جو ريشمي ڌاڳو. زيور جو هڪ قسم — بازو بند — ٻانهن رکڻي (ل). پرت جو هڪ قسم (ل).

• **ڏورَ ڦَرهو ج ڏورڦرها:** ذ. هي هر چورس نوَ انچ ڪن ٽيندو آهي، جنهن ۾ هڪ فوٽ ڪن ڳن ٽيندو آهي. جنهن تي ٽانوَن کي ڏوريو آهي.

• **ڏورمائڻُ:** مصدر. ڪنهن ھيٺي جي ڳالھ جو نہ وڻڻ. ڪم ڪان ڪيبائڻ — لهرائڻ.

• **ڏورڻُ:** مصدر. ڪنهن بہ شئي جي ڳولا ۾ رلڻ — ڳولڻ — ڳولا ڪرڻ — ڊونڊڻ — ووڙڻ — ولاڙڻ — سُوجهڻ — هٿ ڪرڻ — پنيان پوڻ. ڳولهڻ — ڦولهڻ — پڇڻ — جهاڳڻ — رُلڻ — رمڻ — پتڪڻ — گهمڻ — پٽڻ — پَنوڻ — لُٽڪڻ — پرمڻ. اُجهڙڻ — کوجڻ. کُهڙڻ — چاهڻ. لڳائڻ — منڊڻ _ ناهڻ — شروع ڪرڻ — بنائڻ (سودو. واپار وغيره) (ل). جيئن تہ "مون عبدالله سان سؤدو ڏوريو آهي." ٻہ اَڏَ ڪرڻ. نيائڻ. چِڪَڻ. اَڏَ گهڙيو ڪرڻ. گهوڙي جو گهوڙيءَ تي چڙهڻ (ٿ).

— **ڏور ج ڏورُون:** ث. ڳولا — ڦولها — کوجنا — تلاش — اَهوڙَ — جاچَ — ڊوڙَ — رولڙو.

— **ڏوريُ ج ڏوريُ:** ذ. صفت. ڏوريندڙ — ڳوليندڙ.

— **ڏوري ڏِسڻُ:** هَلي ڏسڻ — پُڇڻ يا پُڇائي هٿ ڪرڻ.

• **ڏورَڻ ج ڏورڻَ (ڪ — ل):** پاڄاريءَ جو ٻاهريون ڪِلو (ڍڳن جون ڳِچيون قابو ڪندڙ) ڏورٽو.

• **ڏورٽو ج ڏورٽا:** ذ. پاڄاريءَ جو ٻاهريون ڪِلو (ڍڳن جي ڪَنڌ مضبوط ڪرڻ لاءِ) — ڏورڻ (ڪ). اُنَ جي ڳاشي کي ٻڌڻ جي رَسي يا نوڙي — ڪَشَڻ — ڏور (ل).

— **ڏورٽا ڏيڻ:** مدد ڪرڻ — ڏَڪَ سُڪَ ۾ پائيوار ٿيڻ — ٻاڻ کي ٻڌل رکڻ — وِڪون وجهڻ — زور ڏيڻ.

— **ڏورٽي تي ڪرڻُ (ٿ):** پاسو وٺڻ — رِياءَ رکڻ.

— **ڏورٽي تي هَلڻُ:** رايو رکڻ — مرضي موجب هَلڻ.

— **ڏورٽيڇوڙُ ج ڏورٽيڇوڙَ:** ذ. صفت. ڏورٽو ڇوڙڻ وارو يا ڇوڙيندڙ — پاڄاريءَ جا ڪِلا ڪيندڙ. ختم ڪندڙ — ڪم بند ڪندڙ — آجو — واندو. پنهنجي مرضيءَ موجب هلندڙ.

— **ڏورٽيڇوڙُ اچڻُ (ٿ):** سڌو اچڻ — بنا روڪ ٽوڪ اچڻ — بي حجاب اچڻ.

• **ڏورو ج ڏورا:** ذ. [سن. دورا: دور = ڏور] سُٽَ جو وَٽيل ٿُلهيرڙو ڌاڳو — ڏور — ڏوري. ٿُلهو سُٽُ — سَڳو — سَنهي نوڙي (جا لغڙ اُڏائڻ وغيره ۾ ڪم اچي). زَريءَ يا مقيش واري پٽي — پانَڪَ — پامڪ — ڏوري. مِينڊِي — چڙو — سَڳِي. ٻانهن جو مشڪ وارو مٿيون حصو — ڏونرو. انچ جو اٺون حصو — سُوت. ٻَٽُونُ — ڳوٽري — ٽيلهي. ڳيت جو هڪ قسم (ٿ). ڏَڪُ — فِڪر — ڳَٽتي — وِماس. زور — ظلم — زبردستي — ڌاڍائي.

— **ڏورو وَهائڻُ (ٿ):** پرت پرڻ.

— **ڏوري تي هَٽُ هَڻَڻُ:** ٻُچڙائي ڪرڻ — لاهي پاهي ٻيهڻ — تيار ٿي ٻيهڻ — وڙهڻ لاءِ آماده ٿيڻ.

• **ڏورهو ج ڏورها (ٿ):** ذ. اهنج — مشڪل — تڪليف. ساهه جي مونجهہ. ڏکيو موت.

• **ڏوري ج ڏوريُون:** ٿ. [سن. دور: دور = ڏور] سنهي سٽ جي وٽيل رَسِي — سڳو — ڏورِ _ سنهي رَسِي — ڏورو. پاڻي ڪيڻ لاءِ رَسِي. ڪاٺ کي چيرڻ وقت ليڪ ڪيڻ لاءِ ڪم ايندڙ نوڙي. رازڪي ڪم ۾ اوساريءَ جي سڌائي لاءِ ڪم ايندڙ نوڙي. چاريءَ واري ڪپڙي جي چيڙن تي سِبَيَلُ ڌاڳو. ڪپڙن سڪائڻ لاءِ ٻڌل رسِي — رَس. نَتَ جي جهلڻ لاءِ ڪاري سُتَ يا پَٽَ جو پٽو. پٽي — پانڪ — پامَڪَ. چوٽي — سڳي — مينڊي. واڳ — اختياري.

— **ڏوريُ ڏيڻُ:** اختياري ڏيڻ — حڪومت ڏيڻ — واڳ ڏيڻ.

— **ڏوريءَ ۾ بند هُئڻُ:** محبت ۾ مبتلا هئڻ — عشق جي دامَ ۾ گرفتار هئڻ — قرب ۾ قابو هئڻ — پريت ۾ پيوند هئڻ.

— **ڏوريءَ ۾ ٻَڌَل رَهَڻُ:** جئي ۾ هئڻ — حڪم هيٺ هئڻ — فرمان ۾ هئڻ.

• **ڏوريو ج ڏوريا:** ذ. [سن. دور = ڏوري] ڪپڙي جو هڪ قسم — سنهڙين ڏورين وارو سنهو ڪپڙو — ڌاريدار مَلمَلُ — ليڪن

Gul Hayat Institute

واري مَلمَلَ – پتاپتي مَلمَل – رنگين شبنما. ڍانڊي پکيءَ جو هڪ قسم (ڇهنبَ ڪاري ۽ ويڪري، ٽنگون وڏيون ۽ ڪاريون). نوڙي – رَسِيَ – ڏورو (ٿ).

• **ڏورَ ج ڏورُونَ (ت):** ٿ. سُوئَرَ يا مِرُونءَ جي اڳين ٽَنگ يا ڄنگهہ.

• **ڏوَرُ ج ڏورَ (ل):** ذ. پاسو – پلاند – ڪناري – وُٽ (ڪپڙي وغيره جي).

• **ڏوڙاڪِيَ ٻَرِيَ ج ڏوڙاڪِيُونَ ٻَرِيُونَ:** ٿ. ٻريءَ ٻڪريءَ جو هڪ قسم (بدن تي اڇا ڪارا ٽبڪا: اهو نالو ان ڪري پيو اٿس تہ جڏهين سندس پيءُ هڪ ۽ ماءُ جو ٻيو قسم. جڏهن ڪارو ڳلهو ٻڪر ٻَرِيءَ ٻڪري سان لڳ ڪندو آهي، تڏهن هي ڏوڙاڪِيَ ٻَرِيَ پيدا ٿيندي آهي. ڪيس "ٻسرِيَ" بہ چئبو آهي. يعني ٻن جي ڏيءَ ۽ جهرِي بہ چئبو آهي، جيئن گهوڙو ۽ گڏهہ لَڳُ ڪندا آهن تہ خچر پيدا ٿيندو آهي، تيئن ڪارِيءَ ٻَرو ٻڪر پيو تہ ڏوڙاڪِيَ ٻَرِيَ پيدا ٿيندي آهي).

– **ڏورَڻُ (ٿ):** مصدر. ڊوڙڻ.

– **ڏوڙَ ج ڏوڙُونَ:** ٿ. ڊوڙَ. گوڙ – آواز – رڙ – رَنبِ – دانهن – ڪُوڪَ.

– **ڏوڙِيَ ج ڏَوڙِيُونَ:** ٿ. تيز هلڻ ڪري ڪنهن جانور جي پيرن جو آواز. سوار جي سيڪاريل اُٺَ جِيَ ڊوڙَ.

– **ڏوڙِيُونَ هڻَڻُ:** آواز ڪرڻ – گوڙيون ڪرڻ – رڙيون ڪرڻ – رنڀيون ڪرڻ.

• **ڏوڙو ج ڏوڙا:** ذ. صفت. ٻيٺو – ٻنو – ٻہ پوتِ ـ ڏوٺو – ٻہ دفعا. ڳتي جو هڪ قسم (ٻہ پوتو). وريل – ڦڏو – ڏنگو وڏو ڳرو. مُتو – ٿلهو – متارو (ڪ). (ٿ. ڏوڙِيَ ج ڏوڙِيُون). سڳو – ڏاڳو – جهار – ڦيٽو. ڦيرو. جيئن تہ: "ڏک ڏيئي ويم ڏوڙو".

• **ڏوڙهو ج ڏوڙها (ت):** ذ. پاٽيءَ تي پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽي جو قسم.

• **ڏوڙِيَ (ت):** (ٿ). رِڏَ جو هڪ قسم. سوئَرَ جي هلڻ جو آواز. ڪَرَ نہ چيريل جانور جي هلڻ جو آواز.

• **ڏوڙُ ج ڏوڙَ (ڪ):** ذ. ڪُڪڙ جي هڪ بيماري. پڇ جي مٿان هڪ جوئر جي داڻي جيڏو گوشت جو داڻو نڪري جنهن سان ڪڪڙ آنا ڏِيَڻ بند ڪندي آهي ۽ وري ان گوشت جي ذري ڪپڻ سان ڪڪڙ آنا ڏئي.

• **ڏوسَ (ٿ):** صفت. [سن. دَشَنْ = ڏَهہ] هڪ عدد جو نالو – ڏَهہَ.

• **ڏوسُ ج ڏوسَ:** ذ. [سن. دوشَ = ڏوهُ] گُناهہ – ڏوهُ – قصور – پاپُ – اپراڌ – دوشُ – ڪُڪَرمُ. چُڪَ – ڀُل – غلطي – عَيبُ – سَقَمُ. ڏکُ – پيڙا – عَزاب – ڪَشْٽُ – ڪليش – وِپنا. عتابُ – ڪاوڙ – قهر – تابُ. تڪليف. اهنج. جيئن تہ: "تنهنجو ڏسَ ڏمرُ ڪون سهندواَن ري" (شاهہ). پَري يا جن جي ڇانوَ جو اثر. (ٿ).

– **ڏوسائو ج ڏوسائا (ٿ):** ذ. صفت. جِنَ يا پَريءَ جي ڇانوَ جي اثر هيٺ آيل ماڻهو.

• **ڏوسو ج ڏوسا (ٿ):** ذ. وڏي عمر وارو مرد – پوڙهو ٽَٽُ – ڪُراڙو – جهونو – ٻِفُ – ٻڍو. بخيل – ڪَنجوسُ مَڪِي چُوسُ – چوڙهو (ڪ). ڏائِڻُ – ڇَندو – واتَ ڪارو – نِياڳو (ت). زال جو پردي پريان مرد جهڙي ٻولي ڪري ڪِلائڻ واري حالت (ٿ).

• **ڏوڦو ج ڏوڦا (ت):** ذ. بيوقوف – بي سمجهہ – اٻوجهہُ.

• **ڏڪارو ج ڏڪارا (ٿ):** ذ. (آواز) وَهٽ هَڪلڻ جو آوازُ.

• **ڏوڪو ج ڏوڪا (ت):** ذ. [سن. ڍَڪا] دُهلَ وڄائڻلاءِ ڪم ايندڙ سنهيرڙي گهَڙيل ڪاٺي – ڏونڪو. اڻ پَڪَل ڪارَڪ – ڪَچِي ڪارڪ (جنهن مان لوٽي ڪارڪ ٿهي). جوئر جو رَسَ وارو ڪانو – ڳنو (ٿ).

• **ڏوڪِيَ ج ڏوڪِيُونَ (ت):** ٿ. ڪاٺيءَ ٽُڪر – سنهڙيءَ ڪاٺيءَ ٽڪر. ڪوهہ جي ڀُل هيٺان ڏنل ڪاٺين مان هڪ ڪاٺي.

– **ڏوڪِيَ جهلَڻُ:** سِڌي ڪاٺي جهلڻ. زور آزمائڻ.

• **ڏوڪاڄُ ج ڏوڪاڄَ (ڪ):** جيت جو هڪ قسم (رنگ سائو، ٽنگون وڏيون، سائي وڻ ۾ گهٽو ٿئي، جو ٻڪري وغيره کي اتفاق سان گاهہ سان گڏ پيٽ ۾ وڃي تہ اهو وهٽ بيمار ٿي پوي).

• **ڏوکاهو ج ڏوکاها:** ذ. [سن. دُهَکَ = ڏک] مصيبت – ويڌن – سختي – اَپدارن. جيئن تہ: "وهيان ٿين وٿاڻ ڏو ڪاهي هٿان جي" (شاهہ).

– **ڏوکاهِيَ ج ڏوکاهِيَ:** ذ. صفت. ڏکُ يا ڏکيائي ۾. سُڃو – ويران.

• **ڏوکِڙو ج ڏوکِڙو:** ذ. [سن. دُهَکَ = ڏکُ] سُور – درد – دُکُ – ڏکُ – اِيذاءُ – اهنج. تڪليف – مشڪلات – جاکوڙ – ڪشالو – درد سَري – محنت – ڏاکڙو – ڏنجهہ – ڏوجهرو –

Gul Hayat Institute

مصيبت – آزارُ – هَلاڪِي. دُرگـَي – ڳَـرو ڏُکُ – بُرو حالُ – پريشاني – ڪَمْبَخْتِي – ڏولو – ڏوکڙو.

• **ڏوکِڙانٺُونْ ج ڏوکِڙانٺَـان:** ذ. صفت. ڏُکائيندو – اهنجائيندو – هلاڪ ڪندڙ – ڪپائيندڙ – تڪليف ڏيندڙ – ڪَهُ – ٽڪائُو – ٽَڪائيندو. محنت طلب – ڏکيو – اوکو – اڙانگو – اَڻ کائيو.

• **ڏوکـو ج ڏوکا (ت – ٽ):** ذ. [سن. دُهَکَ = ڏُکُ] اِيذاءُ. بيماري – اگهائِي.

• **ڏوکِـڙو ج ڏوکِـڙا:** ذ. [سن. دهک = ڏُکُ] غم – شوڪ – ڏُکُ – گوندر – ڏنج – سوسُ – افسوس – ارمان – رنـُج. سورُ – درد – ڪَليش – ويڏن – تڪليف – مصيبت – ڏُکُ. ماتم – روڏَن. ڏُکيو.

• **ڏوکِيْ ج ڏوکِيْ:** ذ. صفت. [سن. دُهُک = ڏُکُ] ٻئي کي ڏک ڏيندڙ. ٻئي جو ڏک معلوم ڪندڙ – ٻئي جو ڏک پاڻ تي هموارُ ڪندڙ – ڏُکَ وارو – ڏُکُ سهندڙ – تڪليف برداشت ڪندڙ – دُکي. سخت محنت ڪندڙ. جيئن تہ: ”هڏ ڏوکي“ وغيره.

• **ڏوگَـرُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (خاص ڪري نوابشاهہ ۽ لاڙڪاڻي ۾).

• **ڏُوگَـرُ:** اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏوڳَاهو ج ڏوڳَاها:** ذ. ڏولاهو – ڏَنْجهُ – ڏُکُ – تڪليف – ڏولائو. جيئن تہ: ”ڏور ڏوڳاها پَـجُ جو مينهن مُندائيو آيو“ (خليفو نبي بخش).

• **ڏوگِهَـرُ:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏوگهِلو ج ڏوگهِلا (ل):** ذ. نـِڙي – نـڙگهوٽو.

• **ڏوگـَهڻُ:** مصدر. هَـرَ هَر پاڻي پيئـَڻُ – گهڙي گهڙي پاڻي واپرائڻ – گهڻو پاڻي پيئڻ – مُسَلْسِل پاڻي پيئڻ – ڏوگـَڻُ. يَڪْ ساهي پاڻي پي وڃڻ. گهڻي اُڃَ لڳڻ – سخت اُڃائجڻ.

– **ڏوگهَـہ ج ڏوگهونْ:** ث. پاڻي پيئڻ جي اوتَ اوتانْ – گهڙي گهڙي پاڻي پيئڻ واري حالت – ڏوگَ – گهڻي اُڃَ – اُساٽَ – اُلـِيْ – ڏوگهو.

– **ڏوگهَـہ ڏوگهانْ ڪرڻ:** گهڻي اُڃَ ڪري گهڻو پاڻي پيئڻ – ڏوگَ ڏوڪانْ ڪَـرَڻُ – پاڻيءَ جي اوتَ اوتانْ ڪَـرَڻُ.

– **ڏوگـَهـرُ ج ڏوگـَهـرَ:** ذ. صفت. يَڪْساهِيْ پاڻي پيئندڙ – گهڻي اُڃَ وارو – جهجهو پاڻي پيئندڙ – اُلـِيْ وارو – اُڃايَلُ – ڏوڪِرُ.

– **ڏوگهو ج ڏوگها:** ذ. گهَٽِيْ اُڃَ – اُلـِيْ – ڏاڍِيْ اُڃَ – پياسَ – ڏوگَ – ٽِرهہ – ٽِهَہ.

– **ڏوگهِيْ ج ڏوگهِيُونْ:** ث. اُڃَ – پِياسَ – خشڪي – ٽِهَہ.

• **ڏوگهو ج ڏوگها (ٽ):** ذ. وَڏِيْ اَڪ – دوڏو – ڏيلهو – دِيْدو. ٽوٽارِيلُ.

– **ڏوگها ٽاڻَڻُ:** نظر تيز ڪري هَر هَر نِهارڻ – گهورڻ – تڪڻ – جوهِڻُ.

– **ڏوگهَرُ ج ڏوگهَرَ:** ذ. صفت. اکين ٽوٽاريل – دوڏِرُ – دِيْدَرُ.

• **ڏولُ ج ڏولَ:** ذ. [سن. دول = لـُڏَڻ. سن ڏُلْ < مَتي ڪرڻ. ع. دلو] جهولو لڏڻ جو – پينگهَہ – پينگهو. (کوهہ وغيره مان) پاڻي ڀري ڪڍڻ جو برتن – باڙدي – باردي – بالٽي. لوهہَ جو ٽانءُ – دَٻو – ڏٻو – ٽِينُ – ٻوڪو. خوف – ڊَپُ – ڀَؤ (ت). فساد – بدامني – جهيڙو – فتنہ انگيزِيْ (ت). ڏولو – ڏولائو – ڏنجهہ – ڏکَ. مصيبت – آپدا. ڏوڪار – ڏڪارُ – قَحَطُ (ت).

– **ڏولُ وِجهَڻُ:** فساد مچائڻ – هِراسُ وجهڻ – خوف پيدا ڪرڻ. ڏڪارو وِجهَڻ.

• **ڏُولُ ج ڏُولَ (ل، ٽ):** ذ. [سن. دُل = لَڏَڻُ] ناسُ – برباد – تباهُ – چَٽُ – سُڃَ. جيئن تہ: ڪهڙي هيسيَلْ ڪندو هَولُ، ڏاوڙ رن تہ ڏيرو ڏُولُ، مڙس مُنِيءَ تي هَر هَر هولُ. (جام خان).

– **ڏولُ ڪَـرَڻُ:** برباد ڪرڻ – ناسَ ڪرڻ – چَٽْ ڪَـرَڻُ.

• **ڏولاڪو ج ڏولاڪا (ل):** [سن. دُلْ = لـُڏَڻْ] ڏولو – ڏولائو – رولو – مصيبت – پريشاني.

• **ڏولائو ج ڏولائا (ل):** ذ. [سن. دولا. دُل = لـُڏَڻُ] ڏُکُ – ڏاڪڙو – ڏوجهرو – رولڙو – ٽلڪو – تڪليف – اهنج – دربدرائي – ڏُکُ – رَنجُ – درد – مصيبت. ٽرٽلو – هِراسُ – ٽاڪوڙو – ٿڙٿوٽ – هاهاڪارُ – هائيدوس – ڏهڪاءُ – ڊپ – ٿڙٿڙ – ولوڙو – واڄٽ – گوڙشور – هَلچَل – ٻَکيڙو – وڳوڙ – تڪرارُ – بَحثُ – ڏُکُ ٻُکَ – ڏڪار – قحط – ڏُڪِر – ڏلاڪو.

• **ڏولائي مانُ ج ڏولائي مان:** ذ. صفت. ڏِڪَاٽِلُ – ٽَرين پَـرُ.

• **ڏولِچِي ج ڏولچِيُون (ل،ت):** ث. چمڙي جو ٽانءُ – پاڻي ڀرڻ لاءِ چمر جو دٻو يا بالٽي – دَلـُوچو – ٻوڪو – چڙهي – ڪوس. بندوق رکڻ لاءِ چمڙي جي ڍِڳهي ڳوٿري.

Gul Hayat Institute

• **ڏولڻ:** مصدر. ڳولڻ – ڦولهڻ – تلاش ڪرڻ. ڏورڻ – پنيان وڃڻ – پويان پوڻ – پتڪڻ. پچا ڪرڻ – لوڏڻ. ڏلاٽي ۾ وجهڻ – پريشان ڪرڻ.

• **ڏولو ج ڏولا:** ذ. [سن. ڏُل =لَڏَڻ] ڏرگني – بروحال – ڪمبختي – شڪست حالي – جوڪڙو – ڏولاٽو – ڏوجهرو – ڏک – رَنجُ – تڪليف – دَربَدَرِي – پريشاني.

• **ڏولهه ج ڏولهه (ل):** ذ. [سن. دُلْ = لڏڻ] پاڻيءَ ڪيڻ جو ٿانءُ – ڏولُ.

• **ڏولهو ج ڏولها (ت):** ذ. پتر جي وچ وارو ڪانو.

• **ڏولهڻ:** مصدر. ڏلهڻ.

• **ڏولهي ج ڏولهيُون (ل):** ٿ. [سن. دولْ = لَڏَڻ] ڏولي.

• **ڏولي ج ڏوليون:** ٿ. [سن. دولا: دُلْ = لڏڻ. پرا. ڊولا] پرده دار عورتن جي سواري لاءِ هڪ جهولو يا ماندو – نندو ڪجائو (جنهن کي ماڻهو ڪلهي تي کڻندا آهن) – پالڪِي محافو – لوڏي – چئو ڏولُ. لاش وغيره کڻڻ لاءِ ڪٽ جو هڪ قسم. پاڻي پيڻ لاءِ نڪر جو ننڍو ٿانءُ – چَلَ ڪُپِي – ڪونجي (ت).

– **ڏولي وَنڻ:** گهوٽيتن جو ڪنواريتن وٽي ڪنوار کي وٺي اچڻ.

• **ڏوم:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو – گهمندڙ ڳوين جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏومُ ج ڏومَ:** ذ. [سن. ڊومَ] ڏوم ذات جو هڪ فرد – چارڻ – پاٽُ – ڀَٽُ – منگتو – مگٽهار – ڊادي – پينو – لنگهو. (ٿ. ڏومڙِي ج ڏومڙِيُون). نياڳو – بدنصيب – رولو. رُڪو – بي سَوادُ (ٿ).

– **ڏومڪا ڪُونهان (ت):** ذ. صفت. چرڙ – چڙا چاندَ – رولُ.

– **ڏومِي ج ڏومِي (ٿ):** ذ. صفت. نياڳو – بدبخت – بدنصيب.

• **ڏوماٽو:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوماٽي:** اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏوماٽي اَلهندِي:** اسم خاص. تعلقي ننٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏومڻ:** مصدر. ڏَمڻُ – پوئي ڪرڻ – هٽڙو ڪَرڻُ – هَٽَ هيرو ڪرڻ. ڏَپڻُ – ڪپڙا هڪ ٻئي تي پاڻيءَ جي ڇنڊ ڏيئي رکڻ.

• **ڏميوالي:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏون ج ڏونَ:** ذ. باهه – آگ – آڳ – اڳني – جيرو – ٻارڻ. عذابُ – ڏک – اهنج – ساڙو.

• **ڏون:** صفت. [سن. دُوَ = ٻہ] ٻہ هڪ جي ٻيڻ – ٻِڪَ – ڊُوئو – جوڙي – ٻيلهه – ٻڌي – ٻٽو.

• **ڏوناٽي اپرندي:** اسم خاص. تعلقي ننٽي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏونبڙ ج ڏونبڙ:** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم.

• **ڏونٽو ج ڏونٽا:** ذ. صفت. [سن. ڏشهُ = غرُورُ] جبرو – جاڻو – قَوِي – مضبوط – بهادرُ – جُنگ – ٽلهو – متارو – ڏٽو مُٽو – ڏونسو – مُتڪو – ڏِڳُ – سَٽرُ وَٽرُ – ڦوڦانگُ. جهنگلي – وحشي – اڻ گهڙيو – ٻُر – خون خوار. شوخ – بي اَدبي.

• **ڏونٽِي ج ڏونٽيون:** ٿ. [سن. ٻدَ = ٻونڊ] ٻبي يا ٽڻ جي چوٽي – جُنبي – ڏُنڍي – ٽِونٽي – ڏوٽي – ٻُنڊ – ٻونڊ. حقي يا نڙ جي ٽونٽي – ڏونٽي.

• **ڏونٽُ ج ڏونٽَ (ٿ):** ذ. صفت. شوخ سپاءُ جو ماڻهو – ڪَهرو – رُڪو.

• **ڏونجهو ج ڏونجها (ل):** ذ. اهنج – ايذاءُ – تڪليف – دَرد – ڏک.

• **ڏونجهڻ (ٿ):** مصدر. چينيڻ – جٽ ڪرڻ – ملامت ڪرڻ.

• **ڏونڊ ج ڏونڊيون:** ٿ. [سن. ٻدَ + ٻونڊ] ميوي يا گل جي ڏانڊي – ميوي ۾ اٽڪيل ڪاٺيءَ ذرو – ڏنڊي – ٻونڊ – ڳنڙ – ڳنو. ٻبي جي چوٽي – ڏنڊي – چُونيڙي (ل).

• **ڏونڊڙو ج ڏونڊڙا:** ذ. صفت. عضون سوڙهو – ٽونڊڙو – ڪُرونڊڙو – ڊُونڊڙو – رُونڊڙو – ٻانبوٽيل. ويڙهيل سيڙهيل – وٽيل سٽيلُ – موڙو – سونڙو – سِيلُ – سوڙهو – جهڪيلُ.

• **ڏونڊڙو ٿيڻ:** ڪُرونڊڙو ٿيڻ – جُڪڻ – ڇهه مارڻ – ڏهڻي پوڻ – ڪري پوڻ.

• **ڏونڊڪِي ج ڏونڊڪيون:** ٿ. پري ڪان اچلي ڏک هٽڻ وارو سونٽو.

• **ڏونڊِي ج ڏونڊيون:** ٿ. ٽوٽي – ٽونٽي – ٽُن – ڏنڊي – ٽُنِي – ڦوهارو – نيسارو – ڏونٽِي.

• **ڏونڙ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏونرو ج ڏونرا:** ذ. ڪرڙ جو ڪچو ڦرُ يا ڦلُ – ڏيلهو – ڏينهون. ڪلهي ۽ ٽونٽ جي وچ وارو ٻانهن جو مشڪي حصو – ڏورو. (صفت) ننڍڙو. (هه. ڏنڊ).

Gul Hayat Institute

— ڏونرو لوڪڻُ: وڙهڻ لاءِ تيار ٿيڻ – جهڳڙي لاءِ آماده ٿيڻ. بهادرِي جو ڏاڪو وجهڻ.

• ڏونرُو ج ڏونرَا: صفت. [سن. دو = ٻ] ڏوڙو – ڏوٽو – ٻيٽو – جهجهو – گهڻو – زياده (ديوان فاضل ۴۹).

— ڏونرَا ڏيج ڏيڻ: بيٽي مهرباني ڪرڻ – تمام وڏو احسان ڪرڻ. جيئن ت: "ڏيج ڏوٽا ڏيوم ڏات ڏيار". (فاضل).

• ڏونرُو ج ڏونرُو (ل): ذ. اُٺ جي بيماريءَ جو نالو (جنهن ۾ اُنَ جي رحر ۾ ڳوڙهيون ٿي پونديون آهن).

• ڏونڪو ج ڏونڪا: ذ. نغاري يا دهل وڄائڻ جي هڪ سنهيري ننڍي گهڙيل ڪاٺي – ڪاٺ جي رڱيل ڪِتي – ڏانديو. ڪجيءَ جو هڪ داڻو – تازي ڪجي – اڏ پڪل ڪارڪ – هليلو – ڏوڏو. (هميشه جمع ۾ "ڏونڪا" چئبو آهي).

— ڏونڪا ٿيڻ: ڪجيءَ جي ڦرجو رسجي وڃڻ – هليلا ٿيڻ.

— ڏونڪا رهڻ: گوشن مان ڏونڪا پٽڻ.

— ڏونڪانڻُون ج ڏونڪانڻان: ذ. صفت. ڏونڪَنَ وارو – ڏونڪن جو. رنگيل ڪاٺي گهنگهرا ٻيل ـ راند ۾ ناچ جي ڪم ايندڙ – ڏهل وڄائڻ جي ڪاٺيءَ.

— ڏونڪا هڻڻ: ڏاندين تي ناچ وجهڻ. (جنهن ۾ وچ ۾ دهلاري بيهندو آهي جو بيت ب چوندو آهي ۽ ٻيا ماڻهو چوڌاري ٻ ٻ ڏونڪا ڪٽي ڏهلَ جي سُر تي نڪاءُ ڪَيائيندا آهن).

— ڏونڪائِي ج ڏونڪائِي: ذ. صفت. ڏونڪن وارو – ڏونڪن جو – ڏونڪن سان راند ڪندڙ رانديگر.

— ڏونڪو لڳڻ: ڪنهن ڳالهه جو اطلاع ملڻ – جنگ جو ڏونڪو لڳڻ – نغارو وڄڻ.

— ڏونڪو وڄائڻ: نالو ڪڍائڻ – مشهور ٿيڻ – نامي گرامي ٿيڻ – ناموس ڪڍائڻ – هاڪارو ٿيڻ – ناميارو ٿيڻ – ناليرو ٿيڻ. رعب تاب وجهڻ.

— ڏونڪي جاجي: ذ. صفت. تماشي ڏسڻ وارو – تماشبين – ساکي – ڏرِشڪ. فقط نالي ماتر ڪم ڪري ميڙ يا مجلس ۾ شريڪ ٿيندڙ.

— ڏونڪي جاجي ٿيڻ: ڪم مهل ڪم نه اچڻ. باقي خوشيءَ مهل اچي شريڪ ٿيڻ.

• ڏونڪِي ج ڏونڪِي (ٿ): ذ. صفت. سِنگهرو – سِنگرو.

• ڏونگـَر (ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڏونگـَرُ ج ڏونگـَر: ذ. جَبَلُ – پاهڙ – ڇپَرُ – پَربت – ڪوهه – روهُ. پهاڙِي – تَڪَرُ – تڪري – ٽوڙهو – ٻهاڙُ.

— ڏونگـَر ڏارڻ: جبل ٽاڪڻ. سخت محنت ڪرڻ – تڪليفون سهڻ.

— ڏونگـَر ڏورڻ: جبل جهاڳڻ – تڪيلفون سهڻ.

— ڏونگـَر هارڻ (ت): گهڻو روئڻ – هَنجُون هارڻُ.

— ڏونگرِي ج ڏونگريُون: ٿ. جبل جي ننڍي چوٽي – ننڍو تَڪَرُ – ننڍڙي تڪري – ڏنو – ٽوڙهو.

— ڏونگرِي ج ڏونگري: ذ. صفت. ڏونگر جو – جبل جو – جبل وارو – جابلو – ڇاپرو – پهاڙي – پَربتي.

— ڏونگـَريا: حرف ندا. اي ڏونگرا. اي ڏونگر يا جبل جا رهاڪو! ٻُنهون!

— ڏونگرين ڏَنگَ هَڻڻُ (ڪ): ڇِتو ٿيڻ – چريو ٿيڻ – اوڙي ٻاڙي ڪي ڏڪوئڻ ۾ ستائڻ.

— ڏونگـَريو ج ڏونگـَريا: ذ. صفت. جبل وارو – تَڪر وارو – جابلو – ٽاڪرُو – پهاڙي – ڇاپرو – ڏونگري.

• ڏونگـَر راءُ: اسم خاص. ڪڇ جي هڪ راءِ جو نالو.

• ڏونگرو: اسم خاص. گڊڙي ۽ بارمير جي وچ ۾ هڪ تڪر جو نالو.

• ڏونگرِي ج ڏونگريُون: ٿ. اوپڙ جو هڪ قسم – بصر – پياز. ڪپڙن وغيره سَٽَڻ لاءِ ڪاٺ جو اوزارُ – سَوئِي – ڏگِري. ڏينيوءَ جو هڪ قسم (ڪ).

• ڏونگها (ت): وهڻ جي سجاٽپ لاءِ ڪم ايندڙ لفظ. جانورن جي سگُن جي بيهڪ جو هڪ خاص نمونو.

• ڏونگهو ج ڏونگها: ذ. ناريل جي خالي کوپي جو هڪ اڌ (جنهن سان پاٽيات وغيره ڪيجي) – رڏٽي – ڪيوي – ڏوئي – ڪرندي – ٺپڙي – ٺپري. ڏونگهيءَ جيترو ماڻ يا وزن. ٺولهو – پنڻ جي ٺولهِيُ. طعنو – مهڻو – اوپالو. ٽِڪو – عيبُ – داغُ. (ذ. صفت) اُونهو – اُونهو ۽ وَرِيَلُ – عميق – اٿاهُ.

— ڏونگهَنَ سانُ ڏَلهَڻ: طعنا ڏيڻ – مهڻا ڏيڻ.

• ڏونگهِي ج ڏونگهيُون: ٿ. ناريل جي گولي جو سُڪايل اڌ – ناريل جي ڪَلَ جو اڌ – ڪوپرو.

Gul Hayat Institute

• **ڏونگهيءَ جو تيل:** سُڪل ناريل جو رَس يا سَٽُ – ڪوپري جو تيلُ.

• **ڏونٽُ ج ڏونٽُوڻ (ڪ):** ٺ. ڪُتن جي گهاٽي پونڪ.

• **ڏونٽڪ ج ڏونٽڪون (ت):** ٺ. زنجير – نيئَـُرَ – ڏاڻُ.

– **ڏونٽڪ پوڻُ:** زنجير پوڻ. قابو ٿيڻ – سوگهو ٿيڻ.

• **ڏونهن:** ظرف. ڏانهن.

• **ڏونهون ج ڏونهَا (ت):** ظرف. اونهو – ڏونگهو – عميق – اٿاهُ. پري – ڏُور.

– **ڏونهو ڏيهُ ج ڏونهَا ڏيهَ:** ذ. پري وارو ملڪ – پرانهون مُلڪ – ڏور ڏيسُ.

• **ڏوڻ:** صفت. [سن. ڏو = ڏوڻ. ٻه] ٻيڻ – ٻيڻو – ڏوڻو – ڏهرو – ڏوڙو – ڏٻلُ – ڊبلُ – ٻنو.

– **ڏوڻا:** صفت. ٻيڻا – ٻنا – ڏُهرا – گهڻا – جهجها.

– **ڏوڻائڻُ:** مصدر. ٻيڻائڻُ – ٻيڻو ڪرڻ – ٻنو ڪرڻ – ٻيڻو ڪندو وڃڻ – ڏوڻو ڪرڻ – ڏُهرو ڪرڻ.

– **ڏوڻائي ج ڏوڻائيون:** ٺ. ٻيڻائي – ٻنائي – ڏوڻائي – ڏُهرائي.

– **ڏوڻو ج ڏوڻا:** صفت. ٻيڻو – ٻنو – ڏُهرو – ڏوڙو – ڏٻلُ. گهڻو – جهجهو.

• **ڏوهَ (ت):** صفت. [سن. دَشَنَ = ڏهَ] هڪ عدد جو نالو – ڏَهَ – ڏهَ.

• **ڏوهُ ج ڏوهَ:** ذ. [سن. دوش، دُش = خطا ڪرڻ. ڏوهُ] گُناهه – پاپ – تقصير – اپراڌ – قصور – جُرم – دوش – الزام. خطا – ڀُل – چُڪَ – غلطي – عيبُ – سُقم. عِتاب – ميار – حرف.

– **ڏوهاري ج ڏوهاري:** ذ. صفت. ڏوهي – ڏوهه جوڳو – تقصير وارو – پاپي – عاصي – بدڪارُ – ڪُڪرمي – اپراڌي – قصور وارو – گنهگار. خطاوار – مُجرم. حرفي – عتاب جوڳو – ميَاري.

– **ڏوهائتو ج ڏوهائتا:** ذ. صفت. ڏوهَ وارو – ڏوهَ جو – ڏوهي – ڏوهاري – گنهگار – عيبدار – حرفي – ميَاري – عتاب جوڳو.

– **ڏوهُ ٻاسَ ج ڏوهَ ٻاسون:** ٺ. قبوليت – مڃتا – اقرار نامو – سچي (ڪنهن ڏوهه جي).

– **ڏوهُ ٻاسڻُ:** قبولدار ٿيڻ – (قصور) قبول ڪرڻ – (خطا) مڃڻ – هائوڪار ڪرڻ.

– **ڏوهُ ٻاسڻو ج ڏوهُ ٻاسڻا:** ذ. صفت. ڏوهه ٻاسيندڙ – قصور مڃيندڙ – قبولدار – اقراري.

– **ڏوهُ ڏيڻُ:** الزام لڳائڻ – خطاوار ڪرڻ. عيب لڳائڻ.

– **ڏوهُ ڍڪڻُ:** عيب ڍڪڻُ – خطا پوشي ڪرڻ – گناهن کي ظاهر نه ڪرڻ.

– **ڏوهُ مڙهڻُ:** (ٻئي کي) خطاوار ٺهرائڻ – ڏوهه ڏيڻ (ٻئي تي گناهه ٺڦڻ).

– **ڏوهي ج ڏوهي:** ذ. صفت. ڏوهَ وارو – ڏوهُ ڪندڙ – ڏوهاري – گنهگار – پاپي – مجرم – اپراڌي – تقصير وارو. مياري – حرفي – عتاب جوڳو.

– **ڏوهاڳُ ج ڏوهاڳَ:** ذ. مڙس جو زال تي رنج يا ناراضپو – ڏهاڳُ.

• **ڏوهٽ (ٺ):** اسم خاص. ترڪ ٺڪرن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏوهٽو ج ڏوهٽا:** ذ. [پرا. دوهِتَ. سن دؤهِترَ = ڌيءَ جو پٽ] ڌيءَ جو پٽُ – ڌيءَ جو مذڪر اولادُ.

– **ڏوهٽاڻ:** ذ. ڌيءَ جو اولاد – ڌيءَ جي ٻهائي – جيئن ته: "ڏوهٽاڻ نه پيٽاڻ، جيئن وڌي تيئن ويري" (چوڻي).

– **ڏوهٽاڻو ج ڏوهٽاڻا:** ذ. صفت. – ڏهٽن جو – ڏهٽن وارو – ڏوهٽاڻ.

• **ڏوهٽي ج ڏوهٽيون (ٺ):** ٺ. مِنائيءَ جي هڪ چڪي – ٽڪي.

• **ڏوهٽ (ٺ):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏوهڻُ (ٺ):** مصدر. پسند نه ڪرڻ.

• **ڏوهر ج ڏوهرون (ٺ):** اوڇڻ جو هڪ قسم – ڪيسُ – ڪَٿو – لوئي.

• **ڏوهري ج ڏوهريون (ٺ):** ٺ. هيٺائين زمين – ڏَهرِ.

• **ڏوهڙو ج ڏوهڙا:** ذ. ٻه سِٽو بيتُ – دوهو – دوهيڙو – ڏوهيڙو.

• **ڏوهلو ج ڏوهلا (ٺ):** ذ. گهر جو وڏو صفحو – وڏي ڪوٺي.

• **ڏوهو ج ڏوها:** ذ. صفت. [سن. دوهِيَ = ڏهندڙ] ڪير ڏهندڙ – ڏوٺ ڪندڙ – ڏهائي ڪندڙ – ڏهندڙ. ڪير ڏهڻ جو ٿانءُ – وڏي دَڪي – چونٽري (ت). [سن. دوها = ڏوهيرو]. ٻن سِٽن جو بيتُ – ڏوهيڙو – دوهو.

• **ڏوهورُ ج ڏوهورَ (ٺ):** ذ. ٻن دڙن جي وچ وارو ميدان ڏَهَرُ.

Gul Hayat Institute

• **ڏوهيترو ج ڏوهيترا (ت):** ذ. [سن. دَوُهِتر = ڏوهِتو] ڌيءَ جو پُٽ – ڏهتو – ڏوهِتو.

• **ڏوهيڙو ج ڏوهيڙا:** ذ. [سن. دوها = ڏوهڙو] ٻن سٽن جو بيت – دوهو – ڏوهو – ڏوئو – بيت – دوڙو – ڏوهڙو – لوڙائو (پليٽس). (هڪ جهونو ۽ مقبول عام، پراڪرتي ۽ هندي ٻولين جو بحر وزن جو شعر – ٻن تڪن وارو، هر هڪ تُڪ (٢٤) ماترائن واري ٿئي (پليٽس).

• **ڏوئڙ ج ڏوئڙ (ت):** ذ. وِک – قدم. پاٽيءَ جي پڪيءَ جو هڪ قسم – ڏوئل.

• **ڏوئڙو ج ڏوئڙا (ت):** ذ. [سن. دَروِي = ڏوئي] ڪاٺ جو چمچو يا ڏوئي – ڏوئلو.

• **ڏوئل ج ڏوئل، ڏوئلون:** ذ. ث. پاٽيءَ جي پڪيءَ جو هڪ قسم (جنهن جي ڇهنب ڏوئي وانگي آهي ۽ مڇي ماري ڪائيندو آهي).

• **ڏوئلو ج ڏوئلا:** ذ. [سن. دَروِي = ڏوئي] ڪاٺ جي وڏي ڏوئي – ڏوئي – وَڏٽي – ڪيوِي – چَمچو – ڪَفگير. پاٽيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم – ڏوئل.

• **ڏوئلي ج ڏوئليون:** ث. [سن. دولِڪا = ڏولي] پالڪي – ڏولي.

• **ڏوئو ج ڏوئا (ل):** ذ. سُرو (ڪاٺ ڪي ڪائيندڙ جيت). بيماري – ڳارو – ڳارانجهو – جهجهڻ – جهوري – جهوراٽو. ذ. صفت. پيٽو – گهڻ ڪائو – هبڇي – مُفتخور – ڇهنڊڙ – ٽڪريل – پيٽ لٽ – مانين ٽوڙ – پيٽوڙي.

• **ڏوئي ج ڏوئيون:** ث. [سن. دَروِي = ڏوئي] طعام رڌڻ جو اوزار – ڪاٺ جو وڏيرڙو چمچو – ڪفگير – ڪبگير – ڪيوِي – ڏوئلو.

– **ڏوئي ۾ ڪڻ ڪِيهُ ٿيڻ:** سيڪي حاصل ٿيڻ – فائدو ٿيڻ. (ڪنايَة) سڀ خراب ٿيڻ – نقصان ٿيڻ – ڇيهو ٿيڻ.

• **ڏوئيلو ج ڏوئيلا:** ذ. پاٽيءَ جي پکيءَ جو هڪ قسم (رنگ اڇو قد ڏيڍ فوٽ، ڇهنب ڪاري ڏوئيلي جهڙي، ٻنڊ ۾ ٿئي) – ڏوئل.

• **ڏويار ج ڏويار (ڪ):** ذ. پاٽيءَ جي هڪ پکيءَ جو نالو يا قسم.

• **ڏويڙ ج ڏويڙ (ت):** ذ. ڏنگ – خرابي.

• **ڏويو ج ڏويا (ل):** ذ. [سن. دَروِي = ڏوئي] وڏي ڏوئي – ڏوئلو.

• **ڏهَ:** صفت. [سن. دَشَن: ف. دَه + ڏهَ. پرا. دَس] هڪ انگ يا عدد جو نالو – نون (٩) کانپوءِ ايندڙ انگ (١٠) – پَنج واڌو پَنج – ڏهن ايڪن جو جوڙ – هڪ ڏهاڪو – دَه.

– **ڏهَ آگريون ٻاري ڏيئا ڪرڻ:** فضول خرچ ڪرڻ – اجايو خرچ ڪرڻ.

– **ڏهَ ڏسيون:** ث. ڏهَ طرف (١_ مشرق = اڀرندو ٢_ مغرب = الهندو ٣_ شامل = اتر ٤_ جنوب = ڏکڻ ٥_ تحت = هيٺ ٦_ فوق = مٿي ٧_ آگني ڪون = ڏکڻ اڀرندي جي ڪُنڊ ٨_ نيرت = ڏکڻ الهندي جي ڪنڊ ٩_ پائب = اتر الهندي جي ڪنڊ ١٠_ ايسان = اتر اڀرندي ڪُنڊ) آصفيه.

– **ڏهَ سانڱڻ:** هڪ عدد جو نالو – هزار سنک برابر ڏهَ سانڱڻ.

– **ڏهَ سنک:** صفت. هڪ عدد جو نالو – هزار کرب برابر ڏهَ سنک.

– **ڏهَ سُٿي ج ڏهَ سُٿيون:** ث. ڏهن تندن وارو ڪپڙو (جنهن ۾ ڏهه سٽو تندون تاڃيءَ ۾ هجن.)

– **ڏهَ ڪُنڊو ج ڏهَ ڪُنڊا:** ذ. (جاميٽري وغيره ۾) ڏهن ڪنڊن واري شڪل.

– **ڏهَ مُکِي ج ڏهَ مُکِي:** ذ. صفت. ڏهن واتن وارو – راوڻ جو لقب.

– **ڏهَ نِکرب:** صفت. هڪ عدد جو نالو – هزار ارب برابر ڏهَ نکرب.

– **ڏهون:** صفت. قطار ۾ نائين نمبر کانپوءِ آيل نمبر.

– **ڏهوڻ:** ث. صفت. ڏهَ دفعا وڌيڪ هجڻ جي حالت – ڏهَ دفعا – ڏهَ پيرا. (ظرف) گهڻو وڌيڪ.

– **ڏهوڻائي ج ڏهوڻائيون:** ث. ڏهوڻ.

– **ڏهوڻو ج ڏهوڻا:** صفت. ڏهه دفعا وڌيڪ – ڏهه پيرا زياده. (ظرف) گهڻو – زياده.

– **ڏهوڻو ڏاڻ ج ڏهوڻا ڏاڻ:** ذ. جهجهو انعام – تمام گهڻي بخشش.

– **ڏهوڻو ڏاڻ ڏيڻ:** جهجهو انعام ڏيڻ – تمام گهڻيون سوغاتون بخشڻ.

– **ڏهَ ويري:** ذ. ڏهه دُشمَن. (١_ نفس ٢_ شيطان ٣_ زال ٤_ پُٽ ٥_ پيٽ ٦_ اَڄ ٧_ شهوت ٨_ تڪبر ٩_ ننڊ ١٠_ ڏمر). "ڏهن ويرين وچ ۾ آيو انسان، ٻهريون ويري ٻنهنجو نفس نحس نادان،

Gul Hayat Institute

هيو ويري تنهن سين شامل آ شيطان، ٽيون ويري ويرو محبت زال زبان، چوٿون ويري ٿا چون بيٽو (پٽ) بي فرمان، پنجون ويري پيٽ آ جو نت نت گهري نان، ڇهون ويري آ اڄ جو لئي پاٿي پريشان، ستون ويري شهوت آ جنهن ڪيا هزارين حيران، اٺون ويري آڪرو تڪبر تولان، نائون ويري ننڊ آ غلفت جو گذران، ڏهون ويري ڏمر آ جهَل وڏو جولان، انهن ڏهن ويرين وچ مان جو ڪٽي جنگ جوان، آءُ سر ڪريان قربان، تنهن سورهيه تان ساهو چوي. (ساهو)

– **ڏهين:** صفت. ڪيترا ڀيرا ڏهه. بيشمار – بي انداز. جيئن: "ساهڙ مٿاءِ صدقو ڏهين ڏمَ ڏيانءِ" (شاھ).

• **ڏهُه:** ظرف. ڏانهن – طرف ڏي.

• **ڏهُ ج ڏهِ:** ذ. [سن. ديشُ = ڏيهُ] ڏيهُ – وطن – ملڪ – ديش.

– **ڏِها ڏِهُ:** ذ. ڏيهان ڏيهه – ملڪان ملڪ – هر هنڌَ.

– **ڏِهائِيُ ج ڏِهائِيَ:** ذ. صفت. ڏيهي – ملڪي – ديسي.

– **ڏِهْڙاڳُ ج ڏِهْڙاڳَ (ت):** ذ. صفت. ديس نيڪالي ڏنل – بدنام.

• **ڏهاجَ ج ڏهاجُونْ:** ث. ڦلاَٽْتِيْ عورت هيون دفعو پرڻيل – هڪ مڙس تان ٻيو دفعو مڙس ڪندڙ عورت (هہ. دُهاجو).

• **ڏهارِيْ ج ڏهارِيْ:** ذ. صفت. [سن. دَوشُ = ڏوهہ] ڏوهہ ڪندڙ – ڏوهي – مجرم – گنهگار – پاپي – خاطي – ڏوهاري.

• **ڏِهاڙو ج ڏِهاڙا:** ذ. [سن. دِوْ = چمڪڻ + "ڙو" اسمَ تصغير جي علامت. دِوَس = ڏينهن] ڏينهن ۽ رات جو عرصو – هڪ ڏينهن يوم – زور – وار – تِٿِ. زمانو – سَمون – وقت. اولياءَ جي ختمي جو ڏينهن.

– **ڏِهاڙِيْ ج ڏِهاڙيون:** ث. هر روز – روزانو – روزمره _ نت نئُون – هميشه _ سدائين. هڪ ڏينهن جي مزوري. هڪ ڏينهن جي ڪير مان نڪتل مکڻ. مٽي تي ٻڌڻ جو بوچڻ.

• **ڏَهاڪو ج ڏَهاڪا:** ذ. صفت. [سن. دَشَنُ = ڏهہ] ڏهن ايڪن جو جوڙ – ڏهن جو مجموعو – ڏهن جي لڳ ڀڳ – اٽڪل ڏَهَ – ڏَهَ ڪن. قضئيي (موت) ڪانپوءِ ڏهون ڏينهن ۽ ان تي ڪريا ڪَرمُ.

• **ڏهاڳَ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **ڏهاڳُ ج ڏهاڳَ:** ذ. [سن. دُرُ ڀاڳيہ = بڇڙو + ڀاڳيہ = ڀاڳ] بد بختي – نياڳائي – ڪم نصيبي – اڀاڳ – زحمت. وڇوڙو – جدائي – فراق – ڦوڙائو – ڏکُ – مصيبت – تڪليف. مڙس جو وڇوڙو. ڪنهن زال کي طلاق ملڻ واري حالت يا مڙس جي مري وڃڻ جي حالت – رنوڙ پڻي – رَناپو – رنپڻ – طلاق. مڙس جو زال تي رنج يا ناراضپو يا اٺوٺت. (ضد. سُهاڳُ ج سُهَاڳَ).

– **ڏهاڳجڻ:** مصدر. ڏهاڳ ڏسڻ. رنڙ ٿيڻ – بيوهَ ٿيڻ.

– **ڏهاڳُ ڏِيڻُ:** رنڙ ڪرڻ – اڪيلو ڪرڻ يا ڇڏڻ – ڏک ڏيڻ.

– **ڏهاڳَ ڏور ٿِيَڻُ:** سهاڳ سَرڻ – نياڳ هليو وڃڻ – مِهر وارو مڙس ملڻ – گهر جو سکُ نصيب ٿيڻ – عيش و آرام حاصل ٿيڻ.

– **ڏهاڳِڻِ ج ڏهاڳڻِيُونْ:** ث. مڙس مري ويلَ عورت – مڙس جي ڏڪاريل عورت. بيوه. رَنـڙَ – رَنْڊڙُ – وِڌوا – ڏنيل – ڏَنـِيْ – ڦـلاونَتـِيْ. نياڳي – ڪمبخت.

– **ڏهاڳِيْ ج ڏهاڳِيْ:** صفت. ڏهاڳ وارو – ڏهاڳ هيٺ آيل – جدا ڪيل – ڏِڪارِيَلُ – ترِيَلُ. حُرفي – عتابي – مَياري.

• **ڏَهانْ:** ظرف. ڏانهن – ڏي – ان طرف ڏي – ايڏانهن – ايڏانهين – ڏهُونْ.

• **ڏَهائِيْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏِهائِيْ:** ظرف. ڏِهَاڙِيْ.

• **ڏهائڻُ:** مصدر. [سن. دُهْ = ڏهَڻُ] ڏهڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ.

– **ڏهائُو ج ڏهائَا:** ذ. کير ڏهڻ جو ٿانءُ. ڪاٺ جو ٿانءُ جنهن ۾ ڏاچِيْءَ جو کير ڏهجي – ساڙهو – گهاگهر. ڏوپ – ڏهائي – ڏودِ (ل). (صفت). ڏهندڙ – ڏوهو. جيئن ت: "ڪي ڏهائي ۾ ڏوهہ. ڪي ساڙهي سانگيڙي" (چوٿي). ڏکيو – ڏهليو – ڏوليو. (ضد – سُهائو).

– **ڏهائِيْ ج ڏهائِيُونْ:** ث. ڏودِ _ ڏوپُ. کير ڏهڻ جو ٿانءُ. کير ڏهڻ جي اُجرت.

– **ڏهائِيْ ڪَرڻُ:** کير ڏهڻ – ڏوپ ڪَرڻُ.

– **ڏَهائِيْ ج ڏَهائِيُونْ:** ث. [سن. دشَنْ = ڏَهَ] ڏَهُونْ حصو – ڏَهَانسُ. علم رياضي موجب ڪنهن بہ عدد جي ڏهين پتي.

– **ڏَهائِيْ جي نِشَانِيْ:** ث. ڊيسِيمَل.

– **ڏهيٽرو ج ڏهيٽرا (ت):** ذ. [سن. دُوُهِتَرُ = ڏهِٽو] ڌيءَ جو مذڪر اولادُ – ڌِيءَ جو پٽ يا فرزند – ڏهِٽو. (ث. ڏهْٽڙِيْ ج ڏهْٽڙِيُونْ).

Gul Hayat Institute

• **ڏھٽو ج ڏھٽا:** ذ. [سن. دُؤهَترُ = ڏهِٽو] ڌِيءَ جو مذڪر اولاد — ڌيءَ جو پُٽُ — ڏهٽرو.

— **ڏھٽاڻِ ج ڏھِٽاڻِيُونْ:** ث. ڌِيءَ جو اولاد.

• **ڏہ ڏِيڻُ:** ڳجهه بيان ڪرڻ — ڀيد کولڻ — راز ظاهر ڪرڻ.

• **ڏَھَرُ:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏَھَرَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. روايت موجب پاڙن ۾ ورهايل ١ـ برهماڻي ٢ـ پنّي ٣ـ دوداڻي ۴ـ جنگاڻي ۵ـ ڪانجا ٦ـ ڪاپڙي ٧ـ راجڙي.

• **ڏَھَرُ ج ڏَھَرَ:** ذ. شاهه جي راڳ جو هڪ سُر ۽ راڳ. تعريف جا بيت — سُريلا بيت جيڪو دعا يا ذڪر طور ملتان جي غوث بهاءُالدين ۽ مخدوم نوح جا مريد وڏي آواز سان پڙهن. ڪوَتا — شعر — نظم — ڇَنُ. ٻن واريءَ جي دڙن ۾ ٺهيل ماٿري يا ميدان (جتي زمين پڪي هجي ۽ سال بسال برسات پوڻ تي آبادي ٿئي، جيئن هيڪل ڪوريءَ جو ڏَهَرُ). هيناهون ميدان جتي پاڻي گڏ ٿئي. (هه. ڍَهرُ = ڍَهَر). ڪيسَ جو هڪ قسم (ت).

• **ڏَھراجَ:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڏَھرڪيْ:** اسم خاص. (ڏهر قبيلي جي) ضلعي گهوٽڪي ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ شهر ۽ ريلوي اسٽيشن جو نالو.

• **ڏَھرنگُ:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **ڏَھرو ج ڏَھرا:** ذ. بُتخانو — بُتڪده ـ ڏيرو — مندر — ديرو — دير (رسالو عام راءِ).

• **ڏھري:** اسم خاص. ڏاهري. (صفت). ٻوڪ — بيوقوف — جاهل — اناڙي.

• **ڏَھرجا (ت):** اسم خاص. راجڙ قبيلي جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **ڏَھَسْ نَامُونْ ج ڏَھَسْ نَامَانْ:** ذ. [سن. دَشَنْ = ڏَهَ + نام = نالو] سنڌي شاعري ۾ سگهڙ پائي جو هڪ نمونو — شاعرانہ فَن — اهڙو بيت، جنهن ۾ ڏهن مختلف ٻولين جا يا ڏَهَ هم معنيٰ مختلف ڏکيا لفظ استعمال ڪيل هجن — اهڙو بيت، جنهن ۾ هڪ کان وڌيڪ ٻين ٻولين جا انوکا لفظ استعمال ڪيل هجن. جيئن رات جي ڏهن نالن لاءِ ڏَهَسْنامون: تُڳي، توهياري، تامني، تَمْهَر، تامس، مس، شب، رين، رجني، ليل هَي. (نم شاعر).

• **ڏَھِسَئو ج ڏَھِسَئا:** ذ. ڪپڙي جو هڪ قسم (جنهن جي پيٽي ۾ هڪ هزار تندون هجن).

• **ڏَھڪَارُ ج ڏَھڪَارَ:** ڏَهڪَارُونْ: ذ. ث. [سن. دُسْيہ] هراس — ڊپ — ڊيڄو — ڌاءُ ـ ڀيانڪ حالت — ڀوءُ — ڏَرُ — ڏَڪِٽِي — خوف — ڊِڄُ. ٽاڪوڙو. ٽرٽلو — ٿڙٿوٽ — هاهاڪارُ — دهشت — هائيدُوسُ — ڏَهڪو — ڏاڪو — دَهڪو — دَهمانُ — ڏهڪاءُ — ڇِرڪو — ڇِرڪ — ٽاهُ.

• **ڏَھڪَاءُ ج ڏَھڪَاءَ:** ذ. ڏاڪو — ڏاڪ — هِراس — وسوسو — دهشت — رعب — تاب — ڌَپُ. خوف. حشمت — دٻدٻو — اقبالُ. نالو — ناموس — پڌرائي — وڏائي.

— **ڏَھڪَاءُ پوَڻُ:** ڏاڪو وِهَڻ — رعب وِهَڻ. ڊپ وِهڻ.

— **ڏَھڪَائِجَڻُ:** ڏهڪڻ — ڏهڪجڻ.

• **ڏَھڪَڻُ:** مصدر. ڊڄڻ — ڀؤ ڪرڻ — ڊپُ ڪرڻ — خوف ۾ اچڻ — ڏڪڻ — رَڦڻ — ڪَنْبڻ — ڏرڻ — هراسجڻ — دَهِلجڻ — خوف کائڻ — ڪؤڪرڻ.

• **ڏَھڪِجَڻُ:** مصدر. ڊڄڻ — هراسجڻ — ڌَپُ ڪرڻ — خوف ۾ اچڻ — ڏهڪڻ.

• **ڏھڪَاڄُ ج ڏھڪَاڄَ (ڪ):** ذ. جيت جو هڪ قسم (سائي رنگ جو جيت، جنهن کي جيڪڏهن مال کائي تہ مال هڪدم مري وڃي) — ڪاروواءُ.

• **ڏھُڳُ ج ڏھُڳَ:** ذ. [سن. دُرْ = خراب + ڀاڳيہ = ڀاڳُ] ڏهاڳُ.

• **ڏَھَلُ ج ڏَھَلَ:** ذ. وڏو ٿانءُ — وڏو ٿالهہ — وڏي ٿالهي. ڪاڏي سان خوب ڀريل برتن — پاٽوڙو — ڇَهْبَرُ. (صفت) گهڻ ڪاياڪ. وڏو ڏَرَڙُ — ٻِرگهَلُ. ڏلهي جيڏي پيٽ سان (ل).

• **ڏھِلَ (ڪ):** ث. گاهه جو هڪ قسم.

• **ڏھَلَ ج ڏھَلُون (ڪ):** ث. صفت. [سن. دُهْ = ڏَهَڻُ] ڏوڏ وغيره تي ڏنل يا ورتل چوپايو مالُ.

• **ڏھِلُو ج ڏھِلا:** ذ. [سن. دَشَنْ = ڏهہ] پتن يا تاس راند ڪيڏڻ ۾ ڏهن داڻن وارو پتو — ڏهو — ڏهيلو — ڏهہ خال — دَهلو — دَهيلو — دَهلِي — دَهيلِي — دَهو.

• **ڏِھْلو ج ڏِھْلا (ل):** ذ. ديرو — ڏيرو — ڏِهرو. جيئن تہ: "اسين فلاڻي جي ڏِهلي تي وياسين".

• **ڏھُلو ج ڏھِلا (ل):** ذ. [پرا. دُهِئہ: سن. دُهْڪَتَ + دُهّلِيْ + دَهْڪ = ڏَڪ] ڏَڪ وارو — ڏَڪيو — تڪليف وارو — سُورائتو — ايذايَلُ ڏَهيلو — ڏهيرو. ڏکيو — مُشڪل — اهنجو. جيئن تہ:

Gul Hayat Institute

"ڏينھَن ڏَھلا ڏَمَر سين، آھيان اوھان ڏار" (شاھ). ڏکيو گذران ڪندڙ. سنھڙو – اپرو – ڏبرو – لاغر – ضعيف – ڪمزور – ھيٺو – نِستو – پؤٺو. مُڙيل – ڏِنگو.

– **ڏھلائي ج ڏھلائيُون:** ث. درد – ڏک – تڪليف – ڏکيائي – ڏھيرائي.

• **ڏھلي ج ڏھليُون:** ث. [سن. دول = لڏڻ] ڏولو – ڪجائو – محمل – محافو – ڏولي.

• **ڏھَن:** ظرف. ڏانھن – طرف ڏي.

– **ڏھنئن:** ظرف. ڏانھن – ڏھَن.

• **ڏھنائي ج ڏھنائيُون:** ث. ڳالھ ۾ ڪنھن کي اشارت ڳالھ جي ڏيڻ واري حالت – اشارو – اَج – اُھڃاڻ – ڏسُ – نشاني – اُھنائي. چِتاءُ – اطلاع – ڄاڻ – خبر – سُڌ – ڏوراپو – طعنو.

– **ڏھنائي ڏيڻ:** ڏسُ ڏيڻ – نشاني ڏيڻ – اُھڃاڻ ڏيڻ. ڏوراپو ڏيڻ – طعنو ڏيڻ.

– **ڏھنايُون ڏيڻ:** ويڻ ڏيڻ – طعنو ھڻڻ – مِھڻا ڏيڻ.

• **ڏھنور:** اسم خاص. تعلقي ڏگھڙي ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **ڏھڻ:** مصدر. [سن. دَھَ = ساڙَنُ] ساڙي ۾ سڙڻ – سڙڻ – جلڻ – پڄڻ – پچرڻ – ڏجھڻ. جيئن تہ "ڏاڍي ذات جتن جي، ويئي ڏِيلُ ڏَھي" (شاھ). "اوياري عميق جو ڏکيءَ ڏيل ڏھي" (خان زئي). ڏکوئڻ – رنجائڻ – پيڙڻ – آزارڻ – ايذاءُ رسائڻ – ويڌن ڪرڻ – ستائڻ – چيچلاڻڻ – عذاب رسائڻ. خفي ڪرڻ – چِڙ ڏيارڻ – چوڙڻ – خار ڏيڻ. ڏکڻ – ڏجڻ – خوف ڪرڻ – راند ڪندي بال کي جھلڻ – روڪڻ – جھلڻ – گسائڻ. ڦرڻ – کسڻ – ونڊڻ – نڳي ڪرڻ (ت).

• **ڏھي ڇڏڻ:** برباد ڪرڻ – تباھ ڪرڻ. نابود ڪرڻ – ناس ڪرڻ.

• **ڏھڻُ ج ڏھڻَ (ت):** ذ. وڻ جو تارُ – ڏارُ.

• **ڏھڻ:** مصدر. [سن. دُہ = ڏَھڻُ. پرا. دُھَڻُ: دوھڻُ. سن دوھَنُ] ڪير ڏيندڙ جانور مان ڪير ڏھڻ يا ڪيڻ – ڪير ڏھڻ – ڏوھڻُ ڪرڻ – ڏھائي ڪرڻ – نِچوئڻ – سِچوئڻ – نِپوڙڻُ – چوڪڻ. ميڙڻ (ت). ڪر ۾ وھائڻ. ڦرڻ – آھستہ آھستہ ڦرڻ – ڦري سُچو ڪرڻ – صفا خالي ڪرڻ.

– **ڏھڻو ج ڏھڻا:** ذ. ڪير ڏھڻ جو ٿانءُ.

– **ڏھي ڇڏڻ:** خالي ڪرڻ – سڪائي ڇڏڻ – ٺلھو ڪرڻ – سچو ڪرڻ – ڪنگال ڪرڻ – ڦري ڇڏڻ. ناس ڪرڻ – چٽ ڪرڻ – ويران ڪرڻ – برباد ڪرڻ – اجاڙي يا اُجڙ ڪري ڇڏڻ.

• **ڏھو ج ڏھا:** ذ. [سن. دَشَنْ = ڏھ] ڏھن ڏينھن جو عرصو – ماہ محرم الحرام جا پھريان ڏھ ڏينھن – ڏھن ڏينھن جو چِلو (رمضان جي مھيني ۾) ڏھن ڏينھن جو روزو. موت کان پوءِ ڏھون ڏينھن. راند جي پٽن ۾ ڏھ داڻن وارو پٽو – ڏھلو – دَھلو. انگن ۾ ڏَھَ – ڏھن ايڪن جو جوڙ – ڏھاڪو – دَھو. ڪورين جي اصطلاح ۾ سورھي ڪان ٿورو ٿلھو سُٽُ (ت). سور – درد – غم – دکُ – ڏکُ (ل). صفت. ڏھن وارو – ڏھن جو.

– **ڏھوتر ج ڏھوترا:** ذ. ءِ ڏَھَ – ڏھن سان.

– **ڏھوترو ج ڏھوترا:** ذ. ھڪ سئو جي پويان ڏَھَ – ڏَھَ سيڪڙو – ڏَھَ في صدي.

– **ڏھو ڏيڻ:** سيڪجھ چورائي ڪٽي وڃڻ – ڦري وڃڻ – لٽي وڃڻ.

– **ڏھو ڪڍڻ:** ھڪ ھنڌ گوشائتو ويھي ڏَھَ ڏينھن خدا جي عبادت ڪرڻ يا خدا کي ياد ڪرڻ – ڏھن ڏينھن جو چلو ڪڍڻ.

• **ڏھو ج ڏھا:** ذ. [سن. ديشَ = ڏيھُ] ڏيھُ – ملڪ – وطن – ديسُ – ساٿيھُ – ڏيارُ – ولايت.

• **ڏھوٽ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو.

• **ڏھوچ ج ڏھوچَ (ڪ):** ذ. صفت. لابت – ڏگھو ماٺھو.

• **ڏھون:** ظرف. ڏھان – ڏانھن – ڏي – ان طرف – طرف ڏي – ايڏانھين.

• **ڏھي ج ڏھيُون:** ث. [سن. دَدَ: پرا. دَھِي = ڏَھِي] جميل ڪير – ڏونئرو – گھاٽي لَسِي – ڏَڌُ – دِڳُ – دِ ڳِلُ. [سن. دَشا = ڏھي] ڪچو ڏاڳو – تند – لَوُنُ – لِيَر. اڻ وٽيل سٽ – تاڪئي مان پچاڙي ۾ بچيل سٽ – تاڃيءَ جو چيڙو. ڏرو – پرزو.

– **ڏھي توڙڻ:** ڳنڍيا جوڙ چنڻ – ناتو چنڻ – تعلقات توڙڻ.

– **ڏھين تائين اَلڻ:** پچاڙي تائين ڪم پورو ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ.

– **ڏھين سوڌو اَلڻ:** توڙ يا حد ڪرڻ – پچاڙي ڪرڻ.

– **ڏھي وارو ج ڏھي وارا:** ذ. صفت. ڏوڏي وِيسَر – ڪير وارو – ڪيرو ڪٽندڙ – ماھڙ.

Gul Hayat Institute

— **ڏهيُونُ نڪرڻُ:** ڪپڙي جي پچاڙي ٽيڻ – پوچڙيون نڪرڻ – صفا ڦاٽي وڃڻ – ليرون ٿيڻ. ٽڪجي پوڻ.

• **ڏهي ج ڏهيُونُ:** ث. ٻاجهريءَ جا ٿهَ – ٿهِي – ٻهي – ٻري. تاجيءَ کان ٻاهر نڪتل تنل ڏاڱا.

• **ڏهيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏهيٽ ج ڏهيٽَ (ٿ):** ذ. صفت. [سن. دَئيِتيہ] بدن ۾ مضبوط طاقت وارو – همت ڀريو – سگهارو – پهلوان.

• **ڏهيٽرو ج ڏهيٽرا (ٿ):** ذ. مناٸيءَ جو هڪ قسم – ڪنڊ چڙهيل ٽڪي – ٽڪي.

• **ڏهيٽي:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڏهيرو ج ڏهيرا:** ذ. صفت. [سن. دُهڪ = ڏک] ڏهيلو – ڏهلو – ڏکيو – درديلو. بي سرو سامان – سڃو. آڀالو – ميرو – گدلو. جيئن تہ: "پيش اوهان جي آهيان ٻيئي، متان ڏيئين ڏهاڳ ڏهيري" (جانعلي لغاري). ڪمزور – ضعيف. نياڳو – ڪمبخت – اياڳو – ڏهيرو.

— **ڏهيرائي ج ڏهيرائيون:** ث. ڏهيلائي – ڏهلائي – ڏکيائي – مشڪلات – بي آرامي. ڏک – رنج – درد – ڏکُ – اُپرائي – ڏُہرائي.

• **ڏهيڙو ج ڏهيڙا:** ذ. [سن. دِوْ = ٻہ + وايہ = وائي] ٻہ سٽو بيت – ڏوهيڙو – دوهو – دُراهو.

• **ڏهيسرُ ج ڏهيسرَ:** ذ. صفت. [سن. دَشَنْ = ڏهَ + سر = متو] ڏهن متن وارو – متيرُ – پهلوان – بهادر. سخي.

• **ڏهيل (ث):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏهيلو ج ڏهيلا:** ذ. صفت. [سن. دُهڪ = ڏک] ڏهيرو – ڏهلو – ڏکيو – دَرديلو – تڪليف ده. وزندارُ – ڳرو – بار وارو. اپرو – ضعيف. نياڳو – بدنصيب – ڪمبخت.

• **ڏهيلائي ج ڏهيلائيون:** ث. ڏکيائي – تڪليف – اهنجائي – ڏهلائي.

• **ڏه ج ڏه:** ذ. [سن. دَهہ = سڙڻ] حسد – ساڙو – ڪام – پچ – ايرڪا – هوس – ريس – سَڌ. شڪ – گمان – بدگماني – خدشو – غيرت.

• **ڏيات ج ڏياتون:** ث. [سن. دِوستا: دِوْ = چمڪڻ + ستا = بيهڻ] ڏيئي جي روشنائي جي لاٽ – اَماڙيءَ جي ٻرندڙ ٻاهہ.

ڏئائي – ڏيائي – مَشعَلُ – مشعالُ – ڪڙڪي – ڏيو. بتي رکڻ جي جاءِ.

• **ڏياٽي:** مَشعَلُ – مشعالُ – ڪڙڪي – ڏيو. بتي رکڻ جي جاءِ.

— **ڏياٽي ج ڏياٽيون:** ث. ڏئات.

• **ڏئار ج ڏئار ڏئارون:** ذ. ث. [سن. دشڪال: دش = ڏکيو + ڪال = وقت] بيماري – مرض – ناچڳائي – روڳ – پيڙا – ڏوار – اگهائي – مرض – ناچڳائي – روڳ – پيڙا – ڏوار – اگهائي – ڏوج – لڳائي – خرابي – ڏڪندو – ڏجهندو – بي مزائي – ناچاڪائي. ڏکُ – سختي – اوکائي – تڪليف. عيبُ. ڏڪارَ – ويل – چٽ (ل). ڪپوتُ ماڻهو (ث).

— **ڏئاري ج ڏئاري:** صفت. بيمار – مريض – ناچاڪ – اگهو.

• **ڏيارڻ:** مصدر. [سن. دَا = ڏيڻ] وٺي ڏيڻ – ڏيڻ – ڏيارڻ – ٻئي جي هٿان ڪنهن کي ڪا شئي ڏيارڻ يا حوالي ڪرائڻ – سپرد ڪرائڻ – ملائڻ.

— **ڏياري منجڻ:** روانو ڪرڻ – موڪلي ڏيڻ – ڊوڙائڻ – پلڻُ – مُنجڻُ.

• **ڏياري ج ڏياريون:** ث. [سن. ديپ مالا = ڏيئن جي سَريا قطار] هندن جو هڪ وڏو ڏينهن – رام جي بن مان موٽڻ واري ڏينهن تي خوشي ملهائڻ جو وار يا ڏينهن – اَسو مهيني هندن جو هڪ پوتر وارُ (جنهن ۾ گهر گهٽيون ڏيئن سان روشن ڪندا آهن) – ڏياري.

• **ڏيئال ج ڏيئال:** ذ. [سن. ديپ = ڏيئو] بتي رکڻ جي ڪاٺي – ڏيئي رکڻ جي ڪاٺي. بتيءَ جو هڪ قسم – شمعدان – بتي – ڏيئو – ڏيو. اولياء جي مقبري يا مسجد ۾ ٻرندڙ ڏيئو – ڏيات.

• **ڏيالي ج ڏياليون:** ث. ٻَڌڪَ جو هڪ قسم – جهالي – ڏيالي.

• **ڏئاءَ ج ڏئاءَ:** ذ. مرض – بيماري – اگهائي – ڏئارُ – ڏواءِ.

• **ڏيٽ ج ڏيٽ (ل):** ذ. صفت. [سن. دا = ڏيڻ] گهربل رقم لاءِ انجام ڪندڙ – ڏيندڙ – ڏيٺارڪو.

• **ڏيلي ج ڏيليون:** ث. [سن. دولڪا = ڏولي]. پالڪي – ڏولي – محافو. هندورو. محلات.

• **ڏٽڻ ج ڏٽڻ:** ذ. ڊول – دستور. ڍنگ.

— **ڏٽڻ ڏائڻ:** ڪم شروع ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

• ڏيڻُ: مصدر. [سن. دا = ڏيڻُ. ف. دادن] حوالي ڪرڻ – آڇڻ – قبضي ۾ ڪرائڻ – سپرد ڪرڻ – بخشڻ – ڏيڻ – مڃائڻ.

– ڏيڻاتُ ج ڏيڻاتَ: ذ. ڪابہ ڏيڻ جوڳي شئي. جيڪي ڏجي.

– ڏيڻو ج ڏيڻا: ذ. صفت. ڏيڻ جوڳو – جيڪو ڏنو وڃي – قرض.

– ڏيڻُ وٺڻُ: ڪار وهنوار ڪرڻ – ليڪو لهڻو پرڻ ڪرڻ.

– ڏيڻو ڪرڻُ: ادا ڪرڻ – ڏيڻ – آڇڻ – لاهڻ – پرڻ – پيارڻ – ڏيڻ لائق ڪرڻ.

– ڏيڻو ڳهڻُ ج ڏيڻا ڳهڻا: ذ. جمع واصل – ڏيتي ليتي.

– ڏيڻو لهڻو: ذ. ڏيڻ وٺڻ – ڪار وهنوار ڪرڻ.

– ڏيڻو وٺڻو ج ڏيڻا وٺڻا: ذ. صفت. ڏيڻ وٺڻ جوڳو.

– ڏيڻي ج ڏيڻيون: ث. حوالي ڪرڻ يا ڏيڻ جو ڍنگُ – حوالي ڪرڻ.

– ڏيڻيات ج ڏيڻيات: ذ. ڪابہ ڏيڻ جوڳي شئي. ڪنوار جو پيءُ يا ڀيا عزيز جي ڪنوار کي ڏاج وغيره ڏين. ڏيندڙ. قرضدارُ.

– ڏيڻيدارُ ج ڏيڻيدارَ: ذ. صفت. جنهن کي قرض واپس ڪرڻو هجي – ڏيندڙ – لهڻيدارُ.

– ڏيڻي پيهائڻُ: پاڻ کي جوکي ۾ وجهڻ.

– ڏيڻي وٺڻي رهڻُ: ڪَسَنجڻ. طاقت نہ رهڻ.

• ڏيو ج ڏيا: ذ. [سن. دهُ = سڙڻ] ڏهُ – حسد – ساڙو – ايرڪا – جلن – پچر – ڪارَ – ڪينو – بُغض – وِروڌ – بيائي – بيماني. دشمني – ويرُ – خارُ – ضديت.

– ڏيئون ج ڏيئان: ذ. ڏيئو – ڏوَ.

– ڏيئيارو ج ڏيئيارا: ذ. صفت. دشمن – ويري – حاسد – ساڙونڊو.

• ڏيئو ج ڏيئا: ذ. [سن. دِيپ] نڪر جي وٽي (جنهن ۾ ڪڙو تيل ٻري) – بتي – تيل جي ڏيائي – ڏيئو.

– ڏيئي ٻري: ظرف. سانجهيءَ جي مهل – نماشام وقت – ڏيئي ٻرڻ جي مهل – سنجهاتو – سج لٿي.

– ڏيئي تي وٽ رکڻ: شام ٿيڻ.

• ڏيئو ج ڏيئا (ل): ذ. ڦرندڙ گهرندڙ هوا – چوماسو واءُ – خراب هوا.

• ڏيئوتُ ڏيئوتَ (ل): ذ. صفت. [سن. دئيتيہ = ڏيئوت] گهٽو ڪائيندڙ – پيٽيرُ – پيٽوري – ڏئيتُ. خرابُ – خوفناڪ – ڀيانڪُ – بدصورت.

• ڏيئو ج ڏيئوا: ذ. گجراتي زبان جو شعر (جو گهٽو ڪري ڪولهي ۽ مينگهواڙ ڳائيندا آهن).

• ڏئيتُ ج ڏئيتَ: ذ. [سن. دئيتيہ = ديوُ – جن – ڀوتُ – راڪاسُ – راڪشش – دائيتُ – راڪسُ – سخت دل – بي رحم – بي قياسُ – بي دل – قهارُ – ظالم. خونخوارُ – درندو – وحشي. پيٽيرُ – هبڇي. وڏي جسم وارو – ٽوٽانگ.

• ڏئيڙو ج ڏئيڙوَ(ت): ذ. پکيءَ جو هڪ قسمُ (اڇي رنگ. ڊگهين ٽنگن ۽ ڇهنب سان گاھ ۾ مڇي ڪائيندڙ).

• ڏي: ظرف. ڏانهن – ڏهونُ – طرف.

• ڏيا(ت): اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڏيا ج ڏيائون: ث. [سن. دئيويا = حشمت – دهشت – دبدبو – ڌهڪو – ڏپ – خوف. هيبت – ڌهڪاءُ – پوَ – ڏرَ – روبُ – رُعب – طاقت – زور. مٽيا – جوت – تجلي. الاهِي نورُ. قسمت – نصيب – ڀاڳ. [سن. ديا] سخاوت.

• ڏيالُ ج ڏيالَ: ذ. صفت. ڏيا وارو – ڏيا وانُ – تجليدارُ – ڌهڪي وارو – مٽيا وارو – سخي – داتا – مهربان – رحمدل.

• ڏيات ٻهڙ: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڏياٽي ج ڏياٽيون: ث. [سن. ديپُ = ڏيئو] ننڍو ڏيئو – مشعلو. ڏيئي جي وٽ جي روشنائي – لاٽ. ڏيئي رکڻ جي گهوڙي (ت). ڏئاٽي.

• ڏياڄُ ج ڏياڄَ: ذ. صفت. [سن. دا = ڏيڻُ] ڏيندڙ. (اسم خاص) هڪ سخي راجا جو نالو – راءِ ڏياڄُ.

• ڏيارڻُ: مصدر. [سن. دا = ڏيڻ] ڏيڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ – وٺي ڏيڻ – ٻئي جي معرفت وٺي ڏيڻ.

– ڏياري مُنجڻُ: مصدر. ڏياري موڪلڻ – روانو ڪرڻ (ڪا شئي، ڪنهن ڏانهن).

– ڏياري موڪلڻُ: روانو ڪرڻ – موڪلڻ – اُڪلائڻ – روانگي ڪرڻ.

• ڏياري ج ڏياريون: ث. [سن. ديالي = ديپ + اَولي = ڏيئن جي قطار] ڏين جي قطار – ديپ مالا. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن يا ڏڻ (جنهن تي تمام گهڻي روشني ڪندا آهن – ڏيا ٻاريندا آهن – ڏئاري – ديوالي. "ڏئي ڏياري، سامونڊيڻ، سڙهہ سنباهيا" (شاھ).

• ڏيالُ: اسم خاص. تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ڏيبُ ج ڏيبَ:** ذ. [سن. دا = ڏيڻ] ڏاجُ – ڏاجو – ڏيجُ. انعام – ڏاڻ – بخشش. ڏيکاءُ (ت). وارو – گهمرو. جيئن ته: "مليو قسمت ۾ جڏهن، ڏکنجو ڏيبُ" (نجفي).

– **ڏيبُو ج ڏيبُو (ت):** ذ. صفت. ڏيکاءُ وارو – ڏيکاءُ جو.

• **ڏيبَائِيُ ج ڏيبَائِيُونِ (ٺ):** ث. ڪنهن ديوتا جي نالي ڪيل ٻڪري – باسيل ٻڪري – ڏيبَٺِيُ.

• **ڏيبَٺِيُ ج ڏيبَٺِيُونِ (ٺ):** ث. صفت. ڏيبَائِيُ.

• **ڏيبَڪَ ج ڏيبَڪُونِ:** ث. ڪمر پٽي ٻڌڻ جو هڪ نمونو. وَرُ – ڪُنجهُ – ٽبَڪَ.

• **ڏَيٽُ ج ڏَيٽَ:** ذ. [سن. دَئِيٽيِيَہ] دَيٽُ – دَئِيٽُ – ڏِئِيٽُ – ڏَئوٽُ.

• **ڏِيٽڪِيُ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيتِيُ ج ڏيتِيُونِ:** ث. [سن. دا = ڏيڻ] ڏيڻ واري – ڏيڻ جهڙي (رقم – شئي وغيره) – ڏيڻ لائق – ڏيٽي.

– **ڏيتِيُ ليتِيُ ج ڏيتِيُونِ ليتِيُونِ:** ث. ڏيڻ وٺڻ جي حالت – ڏي وَٺُ – وهنوارُ – ليکو – حسابُ ڪتابُ – خريد فروخت – ڪاروبارُ – سؤدو واپار – لَهه وِچڙُ – واهپو – وهي واٽَ. هندن ۾ ڪنواريتن جو گهوٽيتن کي روڪڙ يا زيور، ڪپڙا ڏيڻ واري هڪ رسم.

• **ڏيڻَا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي نوشهري ۽ تعلقي حيدرآباد ۽ تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ريلوي اسٽيشن جو نالو.

• **ڏيڻِيُ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏِيٽِيُ ج ڏِيٽِيُونِ (ت):** ث. اَنَ، سُٺُ، ٻٽَ وغيره ويڙهڻ لاءِ ڪاٺيءَ جو ٽڪر. اِٽي ڏڪرانڊ ۾ ڪم ايندڙ اِٽِيُ – گِلِيُ.

– **ڏِيٽِيُ ڏڪرُ ج ڏِيٽِيُونِ ڏڪرَ (ت):** ذ. اِٽِيُ ڏڪرُ – گِلِي ڏڪرُ.

– **ڏِيٽِيُ ڏڪرُ ڪيڏڻُ (ت):** پاڻ ۾ سخت وڙهڻ.

– **ڏِيٽِيُونِ ڪيڏڻُ (ت):** (وڙهڻ وقت) وار پٽڻ.

• **ڏيٺِ ج ڏيٺُونِ:** ث. [سن. درشنا. پرا. دِٺِيُ = ڏسڻ] ڏسڻ جي حالت – ڏيکاءُ – نظر – نگاهه. ملاقات – مڪاميلو – مُهاڪڙو – گڏجاڻي. واقفيت – سُڃاڻ – سُڃاڻپ – ڄاڻ سڃاڻ – پڇاڻ – واقفي – پرچو – سهيپو – لڳ لاڳاپو. سار سنڀالَ. مجلس – ڪچهري – رهاڻ – مارڪو. سَهِيُ. دوستي.

– **ڏيٺاپي (ت):** ظرف. تخمِيُني – اٽڪل موجب – ڏسڻ موجب – ٽڪل روءِ.

– **ڏيٺارو ج ڏيٺارا:** ذ. صفت. ڏيکارو – ڏيکاءُ – ڏيٺ – واقفيت – ملاقات. (ظرف) ڏٺو وائٺو – کليو کلايو – ظاهر ظهور.

– **ڏيٺارِيو ج ڏيٺارِياي ذ.** صفت. ڏيٺ وارو – واقف – ملاقاتي – دوست. ڏِٺَل – وائٺل.

– **ڏيٺاٺِيُ ڏيٺ:** صفت. نظاري ڏسندڙ – حسن ڏسندڙ.

– **ڏيٺِ ويٺِ ج ڏيٺُونِ ويٺُونِ:** ث. ڄاڻ سڃاڻ – واقفڪار – منهن لڳائي.

– **ڏيٺِ ويٺِ هُئڻُ:** واقفيت هئڻ – سڃاڻپ هئڻ.

– **ڏيٺِيُ ج ڏيٺِيُونِ:** ڏيٺِ ڄاڻ – سڃاڻ – واقفيت – ڏيٺ ويٺِ – ملاقات. جيئن ته: "آهي عنايت الله چئي ڏکن سان ڏيٺي".

– **ڏيٺِيُ ج ڏيٺِيُ:** ذ. صفت. ملاقي – ملاقاتي – واقف – سڃاڻو. (ظرف) مقابل روبرو – منهن سَامهُون.

• **ڏيٺارو ج ڏيٺارا:** ذ. [سن. دَرْشَنا: پرا. دِٺِيُ = ڏِسَڻ] چمڪات – سوجهرو – رِوشنائي – جهلڪو – تجَلو – اوجل – جرڪو – ڀهڪو. ڏيکارو [جِن يا غيبات وغيره جو] جن جو اثر – جن – ڀوتُ – ٻائُو – جُوڄائُو. ڊپُ – خوف – ڊاءُ – ڇرڪُ – حراسُ.

• **ڏيٺارو ڏِيڻُ (ٺ):** رات جو ڪنهن جن ڀوت وغيره جي ڀيانڪ شڪل ننڊ ۾ ڏسڻ.

• **ڏيٺاري جو حِسابُ:** ذ. لڳت جو حسابُ – جن ڀوتُ جو اثر.

• **ڏيپارچا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو – ڏيپارڇا. تعلقي ميرواه ۾ هڪ ديهه ۽ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڏيپارڇا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو – ڏيپارچا.

• **ڏيپارچا جاڳِيرَ:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيپالجِيُ ج ڏيپالجِيُ (ڪ):** ذ. شاگرد – ٻالڪو – چيلو. مريد.

• **ڏيپر:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏِيپَرَ ج ڏيپَرُونِ:** ث. جوئر جو هڪ قسم.

• **ڏِيپِلو:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏِيپَڻُ (ٺ):** مصدر. ٽانڊي تي گهه وغيره وجهڻ سان لاٽ نڪرڻ.

• **ڏيجُ ج ڏيجَ:** ذ. [سن. دايہ < دا = ڏيڻ] عورت کي شاديءَ وقت مائٽن کان مليل سامان – ڏاجُ – ڏاجو – ڏيجو –

Gul Hayat Institute

جَهيز – استري ڏَنُ – مَهرُ. لڏو – ڏيتي ليتي. جيڪي ڏجي – بخشش – عَطا – سَخا – ڏات – دانُ – انعام. جيئن ته: "ڏيجَ ڏونئڙا ڏيوم ڏات ڏيار" (فاضل شاهه). چوپائي مال کي ڪاراپل مکڻ وغيره. پاڳو – حِصو – ورثو.

– **ڏيجامُ ج ڏيجامَ:** ذ. ڏاجَ يا ڏيجَ سان گڏ ويندڙ ماڻهو – ڏاجو ڪٽي ويندڙ ماڻهو.

– **ڏيجڪَرُ ج ڏيجڪَرَ:** ذ. احسان مند – ٻئي جي مهرباني هيٺ آيل – مرحون منت – ممنون – ٿورائتو. قرضي – قرضدارُ – مقروض – ڏڻتات – ڏيبو – تَليدو.

– **ڏيجوانُ ج ڏيجوانَ:** ذ. گهرجائو – محتاجُ.

– **ڏيجِي ج ڏيجِيُ (ل):** ذ. صفت. ڏيجَ ۾ مليل ڪابه شئي – ڏيجَ وارو – ڏاجيلو.

• **ڏيجاڙِ ج ڏيجاڙيُون (ت):** ث. بجڙي عورت – لانگ چوٽي – ويڃهڙ.

• **ڏيڏَرُ ج ڏيڏَرَ:** ذ. [سن. دَرِدَرِ = ڏيڏر. ف. غوڪ] پاڻيءَ جو هڪ ننڍڙو جانور مينڊڪ. ڏوري واري مُشڪ – ٻانهن جي مشڪ تي ڏَڪُ هڻڻ سان ڳوڙهو.

– **ڏيڏرِي ج ڏيڏريُون:** ث. ننڍو ڏيڏر – ڏيڏر جو مؤنث.

– **ڏيڏريءَ کي رُڪامُ هُئڻُ:** خَسِيسَ ماڻهوءَ جون ڪنهن عمدي ڪم مان ويڪون ڪڍڻ. هيٺين کي جوش اَچڻُ.

• **ڏيڏرٽِپي:** ذ. پرت جو هڪ قسم.

• **ڏيڏِڪِي ج ڏيڏِڪِيُون (ڪ):** ث. پاڃيءَ جو هڪ قسم – توريِ. وَل جو هڪ قسم (تُوهَال وَلِ جهڙي. ڦَرُ – چيڙ جيڏو جنهن تي ننڍڙا ڪنڊا ٿين جو جلاب طور ڪم اچي) – گوسانو (ت).

• **ڏيلُو ج ڏيلا:** ذ. وَوڻَن جي ٻوٽي جو ڦَرُ – گوگڙو – ڏينو – ڏيلهو. پست جو ڏوڏو. (لس).

• **ڏيلَيُٽا (ٿ):** اسم خاص. مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڏيڍُ:** صفت. [سن. اَڌيرِدَ] هڪ سڄو ۽ ٻئي جو اڌ – ٻن مان اڌ گهٽ.

– **ڏيڍ ڄنگهُ (ت):** صفت. هڪ تنگ کان عاجز – منڊو.

– **ڏيڍ ڄانُورَ ڏارِ رَڌَڻ:** پاڻ کي اختياريءَ وارو سمجهڻ. خود مختيار ٿيڻ.

– **ڏيڍَ سرِيُ:** ث. رازن جو اصطلاح – اوساريءَ جو هڪ قسم.

– **ڏيڍَ ڳنڍُ ج ڏيڍَ ڳنڍيُون:** ث. رسي وغيره کي ڳنڍ ڏيڻ جو هڪ نمونو – هڪ سڄي ڳنڍ ۽ ٻي اڌوري ڏنل ڳنڍ.

– **ڏيڍَ ٽُوڻُ:** ظرف. ڏيڍُوڻو.

– **ڏيڍو ج ڏيڍا:** ذ. صفت. هڪ سڄو ۽ اَڌوارو – ڏيڍُ.

– **ڏيڍوترو ۽ ڏيڍاترا:** ذ. هڪ سڄوءِ ٻيو اڌ سيڪڙو – ڏيڍ سيڪڙو – ڏيڍ في صدي.

– **ڏيڍُوڻُو ج ڏيڍُوڻا:** ذ. صفت. هڪ سڄو ۽ ٻئي جي اڌ جيترو.

– **ڏيڍُوڻِ ج ڏيڍُوڻِيُون:** هڪ سڄو ۽ ٻئي جو اڌ مقدار – ڏيڍ دفعو وڌيڪ

– **ڏيڍُوٽو ج ڏيڍُوٽا:** ذ. صفت. ڏيڍو – ڏيڍوڻٽُونُ.

• **ڏيڍو ج ڏيڍَ:** ذ. ڪنن ۾ پائڻ جو هڪ ڳهه – وڏو والو. پڪواز جي وڄڻ جو هڪ قسم. (صفت) ڏنگو – پاسيرو – ٽيڙو – ٽيڏو – ڦريل.

– **ڏيڍو ڳالهائڻُ:** سڌو نه ڳالهائڻ – آڏو ڳالهائڻ – رُکو ڳالهائڻ.

– **ڏيڍي ٻڌائڻُ (ڪ):** ابتو جواب ڏيڻ – ڪاوڙ ۾ آڏو جواب ڏيڻ. پورو جواب نه ڏيڻ.

– **ڏيڍي ميرِيُ (ت):** ث. مٽي جي وارن ويڙهڻ جو هڪ نمونو.

• **ڏيڍِي ج ڏيڍيُون:** ث. [هن. ڊيورهي. پرا. ديوڊي. ف. دهليز. سن. ديهلي]. ڪليل دروازو – گهر جو دروازو (آصفيه). گهر جي ٻاهرئين دروازي اڳيان ڪاٺ يا سرن جي ڏنل پت (جيئن دروازي مان اندر نگاه نه پهچي سگهي). پردي وارو دَرُ – حويليءَ جو مُهڙ – ڊِيڪيل ٻنيو – پيش دالان – اُوسارو. زال جي گهر ڏي وڃڻ جو دروازو – زالن جي رهڻ جي جاءِ – زالن جي ڪمري کي اڳيان ڏنل ننڍي پت. دربان جي رهڻ لاءِ دَرَ جي ٻاهران ٺهيل ڪوٺي – پيش خانو – ٻهرين ڪوٺي. تنتر جي ٻولڻ جو هڪ نمونو (ل). ڪجيءَ جو هڪ قسم (پيڏر وانگر ٿيندي آهي. ڪائڻ ۾ تمام لذيذ ۽ ڪڙهه واري ڪجي کان ٻيو نمبر (ت)). ڪوهه جي اها مالهه جنهن ۾ ٻارنهن ايرڙيون هڪ جيتري مفاصلي تي وڃهي وِچ ۾ ڪجهه وڌيڪ مفاصلو ڇڏي وري ٻه ايرڙيون هڪ جيتري مفاصلي تي هجن (ت). هُرلي جي هيٺئين چڪر

Gul Hayat Institute

واري لٺ. لوهه کي تنگ ڪرڻ جو هڪ اوزار (ت).

– **ڏيڍيوانُ ج ڏيڍيوانَ:** ذ. صفت. دربان – دورانُ – دئار پال – در راکُوُ.

• **ڏيرُ ج ڏيرَ:** ذ. [سن. ديور > دِوَ = راند ڪرڻ: راند ڀائي – سائي (٢) دو = ٻه + ور = مڙس = ٻيو مڙس] زال جي مڙس جو ڀاءُ – ديورُ.

– **ڏيرپو ج ڏيرپا:** ذ. ڏير جو سڱ.

– **ڏيراڻي ج ڏيراڻيون:** ث. ڏير جي زال – ڏيرياڻي.

– **ڏيرياڻي ج ڏيرياڻيون:** ث. ڏيراڻي.

– **ڏيروٽُ ج ڏيروٽ:** ذ. ڏير جو پٽُ.

• **ڏِيرُ ج ڏِيرَ:** ذ. [ف. زاخل] گاهه جو هڪ قسم پاڻيءَ جو. "رڪن ڏيرسان ٿا پکڙيو پليل" (مهراڻ).

– **ڏيرُ سڃي ٻوٽي:** ث. ڏِيرَ گاهه جو هڪ قسم (جنهن مان پکا وغيره ٺهن).

• **ڏيرا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏيرا:** اسم خاص. تعلقي واڙهه ۽ تعلقي قمبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيراج:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **ڏيرانُ:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيراوَرَ:** اسم خاص. شهدادپور تعلقي ۾ مير صاحبن جي رهائش لاءِ نهرايل جدا جدا ڪوٽ – ڏيرهه جات. جيئن ته: "تڏهن مير سان جي هر داستان، ڏيرا وَر جي جانب ڏي ٿيا اوروان".

• **ڏيراوڙو:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏيراڻ:** اسم خاص. تعلقي فيض گنج (خيرپور رياست) ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **ڏيرو ج ڏيرا:** ذ. [ف. ديرَهُ = جاءِ. ع. دائرهُ = هنڌ. سن. ديو = بت خانو] رهڻ جي جاءِ ـ گهر – هنڌ – ماڳ – مڪان – حويلي – آستان – ديرو، مسافري ۾ جنهن هنڌ ترسجي – ڏاهو – منزل – منزل گاهه – ڇانوڻي. جيئن "هن لشڪر الور ۾ ڏيرو ڪيو" ڳوٺ – ڳامُ – راڄُ (ل). [سن. ديو آلَيَه: پرا. ديوَلُ] هندن جو مندر – مڙهي – ٺڪاڻو. جين ڌرم وارن جو مندر. جيئن ته: "فلاڻي وٽ ٻن هزارن جو ڏيرو آهي."

– **ڏيرو ڏيڻ:** منزل ڪرڻ – بت خانو ٺاهڻ – مڙهي ٺاهڻ.

– **ڏيريدارُ ج ڏيريدارَ:** ذ. صفت. ديري وارو – ڪري وارو – ديري ڌڻي. سردارُ – وڏيرو – قومي مهندارُ – پاندپُ. ڪنهن ڳوٺ جو چڱو مڙس – پٽيل – مکي – رئيسُ – پڳدارُ.

• **ڏيڙو ج ڏيڙا (ث):** ذ. ساندارو – پخالُ – ڪلي. (ث. ڏيڙي ج ڏيڙيُون).

• **ڏيس ج ڏيسَ:** ذ. [سن. ديشُ = ڏيهُ. پرا. ديهو] ديس – ملڪ – وطن – ڏيهُ.

– **ڏيسارُ ج ڏيسارَ:** ذ. پرانهون ملڪ – دورديش – غير ملڪ – ڌاريون ملڪ – پرڏيهُ – پرديسُ – ولائت – ڏيساوَرَ.

– **ڏيسارو ج ڏيسارا:** ذ. صفت. ڏيساوَرَ وارو – غير ملڪي – پرڏيهي. ڏورانهون – پرانهون – ڌاريو – وديشي – ولائتي.

– **ڏيساري ج ڏيساريون:** ث. ڏيساوَرَ – ڏورُ ملڪ – پرانهون ملڪ.

– **ڏيسانڊَرُ ج ڏيسانڊرَ:** ذ. [پرا. دِيسنتَرءِ. سن دتيشانتَر. دَيش = مُلڪ + انتو = ٻيو] ڏورانهون ملڪ – پرديسُ – وِلائت – ڏيساوَرُ. ديس – ملڪ – ڏيهُ. نظارو – منظر – ڏيکاءُ – نماءُ.

– **ڏيسانڊَرُ پانڊُ:** ظرف. پرديس ڏانهن – ولايت طرف – پرڏيهه ڏانهن.

– **ڏيساوَرُ ج ڏيساوَرَ:** ذ. [سن. ديشاپَرَ. ديش = ملڪ + اَپَرَ = ٻيو] ڏورانهون ملڪ – پرديسُ – ڌاريو ملڪ – وديشُ – وِلائت – ٻيو ملڪ – ڏيهان ڏور – ملڪان پري – ديَس کان ٻاهر. اهو شهر جو ڪارخاني واري هنڌ کان گهڻو پري هجي، جتان مال گهرائجي ۽ موڪلجي. ڏيهه – ملڪ – ديسُ. (ث. ڏيساوَرِي ڏيساوَرِيُون).

– **ڏيسُ نِڪارو ج ڏيسُ نِڪارا:** ديس نيڪالي – شهر نيڪالي – جلاوطني – ديس بدري – بَنواس – نيڪالي – پَرواس.

– **ڏيسُ نِڪالو ج ڏيسُ نِڪالا:** ڏيس نڪارو.

– **ڏيسِي ج ڏيسِيَ:** ذ. صفت. ساڳئي ملڪ جو – پنهنجي ملڪ جو – ڏيهي – وطني – ملڪي – ديسِي.

• **ڏيسَرُ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر ڪراچي ۽ ٿرپارڪر ۾).

• **ڏيسِي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **ڏيکرُ ج ڏيکرَ (ل):** ذ. دَهْڪاءُ – ڌهڪاءُ – ڏَپُ – خوف. جيئن: "ڏَڏو ڏيکرَ" وغيره.

• **ڏيکرو ج ڏيکرا:** ذ. ڇوڪر – نينگرُ – ڏوڪرو.

• **ڏيکو ج ڏيڳا:** ذ. پکي جو وچ وارو ٽَنبُ – توٽي – ضامن.

• **ڏيکارڻُ:** مصدر. نظر ڪرائڻ – جاچڻ – معائنو ڪرائڻ. ڏَسَڻُ – اشارو ڪرڻ. ٻڌائڻ – آگاهه ڪرڻ – ٻتائڻ – سمجهائڻ. ظاهر ڪرڻ – پڌرو ڪرڻ. پيش ڪرڻ – روبرو ڪرڻ.

– **ڏيکُ ج ڏيکَ:** ذ. نظارو – لقاءُ – ڏيک ويک – ديدارُ. ٻاهرين يا ظاهري شڪل و صورت. ٺَٺُ – ٺپيڪو – ٺاهه ٺوهه – ٺڙڪو ڦڙڪو – ٽيپ ٽاپُ – ادمبر – ٺاسُ – ٺاٺُ. نماءُ جنسار – بناوٽ – سينگار. ويسُ – لِباسُ.

– **ڏيکارو ج ڏيکارا:** ذ. نظر – نِگاهه – نرت – ڏسٽي – ٻهارت – دِرِشٽ ـ جوتُ – دِيدُ. نظارو – نِماءُ – تماشو – لقاءُ – دِيدارُ. پڌرائي – ظاهرائي – پرڪاش – ظهور – ويڪني – ڏيکاري – ڏيکائي – اگهٽ. رَوش – هلت ڍنگُ – ورتاءُ. شڪل – صورت. ڏيٺارو.

– **ڏيکارا ڏِيڻُ:** ڏيکائي ڏيڻ – ڏيکاري ڏيڻ – آڏو اچڻ – ظاهر ٿيڻ – درپيش اچڻ.

– **ڏيکاريْ ج ڏيکارِيُونْ:** ث. ڏيکارو – ڏيکاءُ – ديدارُ – ڏيٺارو.

– **ڏيکارِيْ ڏِيڻُ:** پر گهٽ ٿيڻ – نازل ٿيڻ – ظاهر ٿيڻ – ڏسڻ ۾ اچڻ – نظر تي چڙهڻ – حاضر ٿيڻ.

– **ڏيکاءُ ج ڏيکاءَ:** ذ. ديدارُ – نظارو – نمائش – بناوٽ – ٺاهه ٺوهه. ظاهري ٺَٺُ – ڏيکارو.

– **ڏيکائِتو ج ڏيکائِتا:** ذ. صفت. ڏيک وارو – ڏسڻ جهڙو. موچارو – سُنو. مهانڊي وارو – ڊولائتو – شڪيل – مهانڊي ڀريو – سهڻو. سينگاريل – آراسته – رنگين – زينت ڀريو. وڙائتو ـ لائق ـ اُچت – ڏِسڻو.

– **ڏيکائِڻُ:** مصدر. ظاهر ٿيڻ – پڌرو ٿيڻ.

– **ڏيکائِيْ ج ڏيکائِيُونْ:** ث. ڏسڻ ۾ اچڻ جي حالت. نمائش – نظارو. ٺاٺ – تجمل.

– **ڏيکائِيْ ڏِيڻُ:** نظر اچڻ – ظاهر ٿيڻ – پڌرو ٿيڻ.

– **ڏيکُ پسَنْدُ ج ڏيکُ پسَنْدَ:** ذ. صفت. نمائش بين – شوقين – ڏيکرُ.

– **ڏيکدارُ ج ڏيکدارَ:** ذ. صفت. ڏسڻ جهڙو – ڏيکائتو. ديداري. چمڪيدارُ – چمڪيلو – رونقدارُ – طلسِمي. ٺاسِي – ادمبري – لباسي – ڏيکَرُ ـ ڏيکِيْ.

– **ڏيکَرُ ج ڏيکَرَ:** ذ. صفت. ڏيک وارو – ڏيکائو – ڏيکُ پسند – ادمبري – ٺاٺ پسند – ڏيکِي ڏيکدارُ.

– **ڏيکِڙو ج ڏيکِڙا (ڪ):** ذ. سنو ڏيکُ ويکُ – ٺپيڪو ٺاٺُ – ٺاهه ٺوهه.

– **ڏيکَڻُ:** مصدر. ڏسڻ.

– **ڏيکُ ويکُ ج ڏيکُ ويکَ:** ذ. ظاهري ڏيکاءُ – ڏيکُ – ٻاهريون ٺَٺُ – ٺاسُ – ادمبر – ٺپيڪو – ٺڙڪو ڦڙڪو – ويسَ – ٺاهَ ٺُوهَ. لقاءُ – نمائش – تماشو – نماءُ – ڏيکاءُ.

– **ڏيک ويکُ رَکڻُ:** ٻاهريون ٺَٺُ رکڻ.

– **ڏيکُ ويکِيو ج ڏيکُ ويکِيا:** ذ.صفت. ڏيکائتو – ڏيکِي – ادمبري – چمڪيلو – نمودارُ – ديداري – ڏيکَر.

– **ڏيکِيْ ج ڏيکِيْ:** صفت. ڏيکائتو – ادمبري – چمڪيلو – نمودارُ – ديداري – طُلسِمِيْ – ٺپيڪيدارُ.

• **ڏِيلُ ج ڏِيلَ:** ذ. [هه. ڊيل.] بدن – جسم – ديهَ – ٻيري – جثو – ڏيهي – ديهي – بت – تن – سَرِيْرُ – ڪايا – دِڌِ – پيٽُ. بدن جي بيهڪ – هائي – قد – ڪائي – قدَ بُت – قدقامت. اندر – من – دِل. اندازُ – ڪاڇو – ماپَ – ڪَٿَ – تَڪَ – آڪارُ – مقدارُ. ٻاهرين بناوت – تجمل (ت). ڏَپُ – خوف هراسُ. (ت) گاهه جو هڪ قسم – ڏِيرُ (ت).

– **ڏِيلُ ڏَرَڻُ:** گهڻو ڀَوُ ٿيڻ ـ ڏپ ٿيڻ – بدن ڪنبڻ – ٿڙڪڻ (ڏپ سبب).

– **ڏِيلُ ڏَڪڻُ:** هِينيُونْ ڪنبڻ – دِلُ ڌڙڪڻ – تمام گهڻو ڏڄڻ – حد کان زياده خوف طاري ٿيڻ – ڏيلُ ڏرڻ.

• **ڏيلو ج ڏيلا (ٺ – ت):** ذ. [ف. ديرَهْ: ع. دائِرهْ = ڏيرو] ڏيرو (ث. ڏيلِيْ ج ڏيلِيُونْ).

• **ڏيلِهو ج ڏيلِهَا:** ذ. ڪرڙ جو ڪچو ڦَرُ – ڏونٺرو – پَڪو – ڏينو – ڏينهو.

• **ڏيلهه ڏُڪِيْ ج ڏيلهه ڏُڪِيُونْ (ت):** ث. سن بلوغت کي پهتل ڇوڪري – بوراڪ. نَنڍڙن ٻَبن واري ڇوڪري.

• **ڏيلهُون ڏِسڻَ (ت):** ڏک ڏسڻ – تڪليف ڏسڻ – تڪليف اچڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڏِينَ ج ڏِينَ:** ذ. صفت. [سن. دِينَ = غَريبَ] غريب – مسڪين – گھرجائو.

• **ڏينُهو ج ڏينُهو:** ذ. [ف. زنبور] زهريلي جيت جو هڪ قسم ـ ڪکر – چيلاتو – ڄُونپِيئڻ – (ہ قسم ۱ ـ قنذاري ۲ ـ سنڌي).

• **ڏينهوڙي ج ڏينهوڙيون:** ٿ. تِرو ڪڙي – سِٿڙي – تلڪڙي – تِلڪ (جو، اڪثر هندو عورتون سونهن خاطر ڪيائينديون آهن).

• **ڏينڃ ج ڏينڃ (ٽ):** ذ. مَنجڻ – پيهي (هنڌن رکڻ لاءِ).

• **ڏينڪسڙ ج ڏينڪسڙ (ٽ):** ٿ. اجايا يَتَ – پاڻ پڌائڻ واري حالت – ٻٽاڪون هڻڻ.

• **ڏينڪيو ج ڏينڪيا:** ذ. ڏنگو لڪڻ – مٽي ڪان گول وريل هٿ جو لڪڻ – ٽينگيو – ڏونگيو (پليتس). (هه. ڏِينگا).

• **ڏينو ج ڏينا:** ذ. ڏينهو – ڦُلَ (ونڻ يا ڏاتوري وغيره جو) ڏيلهو – گوگڙو – ڏوڏو – ڪنهن ٻوٽي (ڏاتوري – آڏيري ڪرڙ وغيره) جو ڦر.

• **ڏينهڪڻ ج ڏينهڪڻيون (ٽ):** ٿ. گھوٽ ڪنوار جي سات سَگِڻ جي جاءِ ـ ڏيوا ڪوٺي – لڳن منڊپ. شاديءَ وقت پٽ ۾ ڪڍيل چورس چٽ.

• **ڏينهن ج ڏينهن:** ذ. [سن. دوس. پرا. دِڻهو = ڏينهن] سج اڀرڻ کان سج لهڻ وارو ۱۲ ڪلاڪن وارو عرصو – سج جي روشنائي وارو عرصو – روز – يومُ – تاريخ – تٿ – وارُ – ڏيهاڙو – ڏڻُ ـ سَمون – وقت – زمانو – دَور – پرهه – فجر – صبح. نصيب – طالع – قسمت. جو هڪ قسم (ڪ).

– **ڏينهاڙي:** ظرف. روزمره ـ روزانو – هر روز – ڏهاڙي.

– **ڏينهان ڏينهن:** ظرف. روزانو روز – هر روز – ڏينهاڙي.

– **ڏينهن اچڻ:** موسم اچڻ – رُتِ اچڻ. وقت اچڻ – مقرر وقت اچڻ. وارو اچڻ – زمانو اچڻ.

– **ڏينهن به ڏينهن:** ظرف. روز بروز – هر روز – روزمره. آهستہ آهستہ – رفتہ رفتہ.

– **ڏينهن ٻڌڻ:** ڏينهن مقرر ڪرڻ (مڱڻي، ٻڪي، شادي وغيره جو) – ڏينهن مقرر ڪرڻ.

– **ڏينهن پرڄڻ:** مقرر ڪيل وقت ويجهو اچڻ – مدو پورو ٿيڻ.

– **ڏينهن ٿيڻ:** صبح ٿيڻ – باک ڦٽڻ. وارو اچڻ.

– **ڏينهن ٽرڻ:** مقرر ڪيل وقت جو ٽري وڃڻ.

– **ڏينهن ٽارڻ:** ٻن پهرن جو آرام ڪرڻ – ڪاڙهي تتي آرام ڪرڻ – ساهي کڻڻ يا پڳهر ٽارڻ (اَس ۾) – اُس ٽارڻ.

– **ڏينهن ٽرئي:** ظرف ڪاڙهي تتي ڪانپوءِ ـ ٻنپهرن کان پوءِ ـ وچين مهلَ – سج لڙئي.

– **ڏينهن ٽڪاءَ تي اچڻ:** پڌر ٿيڻ – ڏرتتي ٿيڻ.

– **ڏينهن پڄڻ:** حياتي کٽڻ – عمر پوري ٿيڻ. مدو ختم ٿيڻ.

– **ڏينهن پڳا ڏاڙهون ڳهڻ:** ترءِ تي بهشت گھرڻ – ڪنهن ڪم کي يڪدم پوري ڪرڻ جي خواهش ڪرڻ.

– **ڏينهن پورا ٿيڻ:** عمر گذرڻ – حياتي ختم ٿيڻ.

– **ڏينهن پورا ڪرڻ:** وقت گذرڻ – وقت ڪاٽڻ حياتي جيئن تيئن پوري ڪرڻ.

– **ڏينهن پوڻ:** عرصو پوڻ – وقت پوڻ.

– **ڏينهن جا تارا ڏيکارڻ:** سخت سزا ڏيڻ يا سختي ڪرڻ جو اکين اڳيان ترورا اچي وڃن – ملامت ڪرڻ. ڦيهه ڪڍڻ – مارڪيڻ. خوب سيڪت ڏيڻ – سخت مصيبتون ڏيڻ – عقوبتون ڪرڻ – زبردستي ڪرڻ. عجب ڏيکارڻ.

– **ڏينهن جا تارا ڏسڻ:** حواس باختہ ٿيڻ.

– **ڏينهن جو ڏيئو ٻارڻ:** ڏيوالو ڪيڻ – ڪوٽ ڪيڻ – پاڻ کي ڪنگال ظاهر ڪرڻ – ناداري ڏيکارڻ.

– **ڏينهن چٽا ڪرڻ:** تٽ ٻڌڻ – ڏينهن صاف يا ظاهر ڪرڻ. ڏينهن ٻڌڻ.

– **ڏينهن چوڙهڻ:** سج ڪافي مٽي چڙهڻ – ٻپهر ٿيڻ. عورت کي حَمَل رهجي وڃڻ.

– **ڏينهن چڙهئي:** ظرف. سج اُڀرئي کان دير سان – صبح جو دير سان – سج مٿي اچڻ کانپوءِ.

– **ڏينهن ڏڪڻ:** مصيبت جي ڏينهن کي ٽارڻ – ڏکيو وقت گذارڻ.

– **ڏينهن ڏونرو ج ڏينهن ڏونرا:** ذ. چٽو يا صاف ڏينهن – صفا صبح.

– **ڏينهن ڏٺي:** ظرف. ڏينهن جو – سج ٻيٺي. ظاهر ظهور – پڌري پٽ – کليو کلايو – عام مشهور.

– **ڏينهن ڏسڻ:** وارو ڏسڻ – زمانو ڏسڻ – ڏور ڏسڻ.

Gul Hayat Institute

– **ڏينهَنُ ڏهاڙو ج ڏينهَنُ ڏهاڙا:** ذ. ڪوبہ ڏينهن. وڏو ڏينهن – ڏڻُ – ڏهاڙو.

– **ڏينهَنُ ڏيڻُ:** انجام ڪرڻ – وعدو ڪرڻ ـ قول ڪرڻ. شاديءَ وغيره جي تت ڏيڻ. حياتي ڏيڻ – زندگي ڏيڻ.

– **ڏينهَنُ رات جو فَرقُ:** ذ. تمام گهڻو تفاوت – زياده فرق. جيئن تہ "هنن ٻنهي ڀائرن جي اخلاقن ۾ ڏينهن رات جو فرق آهي."

– **ڏينهَنُ رات جو فرق هُئَڻُ:** وڏو تفاوت هئڻ – گهڻي ڦيرقار هئڻ.

– **ڏينهَنُ رات هڪ ڪَرڻُ:** هرڪا مُمڪن ڪوشش ڪَرڻُ.

– **ڏينهن سان هجڻ:** پيٽ سان هجڻ.

– **ڏينهَنُ شينهَنُ هُئَڻُ:** ڏينهن ڏني جو سڀ ڪجھ ٿي سگهڻ.

– **ڏينهَنُ ڦرڻُ:** سٺا ڏينهن اچڻ – ڀاڳ ورڻ – نصيبُ کلڻ. نياڳَ ڪانپوءِ سياڳُ اچڻ – تنگدستيءَ ڪانپوءِ خوشحاليءَ جو وقت اچڻ.

– **ڏينهَنڪ:** ظرف. هڪ ئي ڏينهن ۾ ـ هڪ ڏينهن لاءِ ـ ساڳئي ڏينهن جو – روزانو – ڏينهون ڏينهن – انهي ڏينهن.

– **ڏينهَنُ ڪاٽڻُ:** حياتي گذارڻ – ڏکي سکي زندگي بسر ڪرڻ – وقت پاس ڪرڻ – تائير پورو ڪرڻ – عرصو لنگهائڻ (تڪليف ۾).

– **ڏينهَنُ ڪَرڻُ:** تمام گهڻو عرصو لڳائڻ – وقت لڳائڻ. صبح ڪرڻ – سج اُڀارڻ.

– **ڏينهَنُ ڳرا ٿيڻُ:** سخت ڏينهَنُ ٿيڻ – تڪليف جا ڏينهن ٿيڻ.

– **ڏينهَنُ ڳڻَڻُ:** انتظار ڪرڻ – وقت گذارڻ.

– **ڏينهَنُ لاهڻُ:** گهڻي دير ڪرڻ – ڏينهن لائڻ – تمام گهڻو وقت ٻاهر رهڻ – مدت ڪانپوءِ اچڻ يا موٽڻ.

– **ڏينهَنُ لائڻُ:** ڏينهن لاهڻ – گهڻو وقت لڳائڻ – جلد واپس نہ اچڻ.

– **ڏينهَنُ لَڙڻُ:** ٻنپهرن ڪان پوءِ ـ وچينءَ وقت – ڏينهَن لَڙڻ ڪانپوءِ.

– **ڏينهَنُ لڳڻُ:** گرميءَ جي چپيٽ اچڻ.

– **ڏينهَنُ مانُ رات ٿيڻُ:** سکيءَ مان ڏکي ٿيڻ – ڦرڪو ڦري وڃڻ.

– **ڏينهَنُ نڪرڻُ:** سج نڪرڻ – صبح ٿيڻ – ٻرہ ڦٽڻ.

– **ڏينهَنُ وڃڻُ:** ڏينهَنُ ٽَرڻُ.

– **ڏينهَنُ هُجَڻُ:** حياتي هجڻ.

– **ڏينهُون ڏينهَنُ:** ظرف. هر هڪ ڏينهن بعد – جيئن پوءِ تيئن – ويران وير – هڪ ٻئي پٺيان لاڳيتو – جلدي جلدي.

– **ڏينهوڪو ج ڏينهوڪا:** صفت. ڏينهن وارو – ڏينهن جو. ڏينهن ڪان وٺي.

– **ڏينهوٽو ج ڏينهوٽا:** ذ. صفت. ڏينهوڪو – ڏينهَنُ جو.

– **ڏينهَنِي اُهو ڪَرڻُ:** وري نہ ڪرڻ.

• **ڏينهَنڃي ج ڏينهَنڃيُونُ (ٽ):** ٽ. رَلين يا بسترن وغيره رکڻ لاءِ متيءَ جي پيهي.

• **ڏينهونٽِي (ٽ):** ذ. گاهہ جو هڪ قسم.

• **ڏيڻُ:** مصدر. [سن. دَدَنُ < دا = ڏيڻ. ف. دادَن = ڏيڻ] حوالي ڪرڻ – سونپڻ – ڇڏڻ – رکڻ (ڪا شئي ٻئي وٽ). عطا ڪرڻ – بخشڻ – دان – خيرات ڪرڻ. امداد ڪرڻ. پيش ڪرڻ – نذر ڪرڻ. ادا ڪرڻ – چُڪائڻ.

– **ڏِنَل ٽڪري آڏي اچڻ:** ڪنهن نيڪيءَ سبب تڪليف ڪان بچڻ.

– **ڏيڻُ وٺڻُ:** ذ. ڏيتي ليتي – ڏنو ورتو. (مصدر) قرض وغيره ڪٽڻ. ادا ڪرڻ – حساب ڪتاب لاهڻ.

– **ڏيٺو ج ڏيٺا:** ذ. ڏيڻ جوڳو – ڏيڻ جهڙو. قرض – ادائي.

– **ڏيٺيدارُ ج ڏيٺيدارَ:** ذ. صفت. ڏنڻات – قرضي.

– **ڏيٺي وٺي ج ڏيٺيون وٺيون:** ٽ. ڏيڻ وٺڻ جي حالت – قرض – اوڌر – قرض پکو.

• **ڏيڻُ ج ڏيڻ:** ذ. ماڻهن جا هينئان ڪڍي کائيندڙ هڪ خيالي مرد – ڏائڻ – ڇنڊاڻُ – ٻيوبو – جادوگر – ڀانيُ – ساحرُ – ڪامڻگور.

• **ڏيوري ج ڏيوريون:** ٽ. هندن جو مندر – تڪاٿو – مڙهي. سماڌ – يادگار – نشاني. ڏيري.

• **ڏيو ج ڏيا:** ذ. ٺڪر جو ڪُپڙو جنهن ۾ تيل ۽ ڪپاهہ جي وٽ وجهي ٻارجي – ٺڪر جو چراغ – ڏيئو. "تو جو ڏيو ٻانئيو. سا سورج سهائي" (شاهہ).

– **ڏيو ٻارڻُ:** سوجهرو ڪرڻ – مڙسي ڏيکارڻ – ٻوٿو ٻارڻ.

– **ڏيو ٽرڻُ:** ڏيو وسامڻ – ڏيو اُجهامڻ.

– **ڏيو ڳل ٿيڻُ:** ڏيو وسامڻ – ڏيو اجهامڻ.

– **ڏيو ڳل ڪَرڻُ:** ڏيو وسائڻ – بتي اُجهائڻ.

Gul Hayat Institute

— **ڏيوڏو ٿيڻُ:** ڏيو ٿرڻ — ڏيو وسامڻ.
• **ڏيوڏو ڪَرڻُ:** ڏيو اُجهائڻ.
• **ڏيوار ج ڏيوارُون:** ث. ديوار — پٽ.
• **ڏيوارڻُ:** مصدر. (ت) ڏيارڻ — بخشڻ — عَطا ڪرڻ.
• **ڏيوارِي ج ڏيوارِيُون (ٿ):** ٿ. هندن جو هڪ وڏو ڏينهن — ڏياري.
• **ڏيواسرِي ج ڏيواسرِيُون (ڪ):** ٿ. گهوٽ ۽ ڪنوار جي سانُ سڳڻ ڪرڻ جي جاءِ ـ ڏينهڪڻ.
• **ڏيوالو ج ڏيوالا:** ذ. [هہ. دوالا = ديوا + بالا = ڏيو ٻارڻ]. ٽوٽو — نقصان — هرج — خسارو — گهاٽو — ناداري — ڪنگالي — سڃائي — پينگيائي — مفلسي — سڃ — پينگ. (هڪ دستور هو ته جڏهن ڪنهن به دڪاندار کي ڏنڌي ۾ نقصان پوندو هو ته دُڪان ۾ ڏينهن جو ڏيئو ٻاري تيز اٿلائي پٽلائي ڇڏيندو هو. جنهن مان خبر پوندي هئي ته ڪجهه به وٽس باقي نه آهي).
— **ڏيوالو ڪڍڻُ:** مفلسي جو اظهار ڪرڻ — واپار ۾ ٽوٽ پوڻ سبب قرضدارن ۽ سرڪار کي قرض جي ادائگي کان مجبوريءَ جو ثبوت ڏيڻ — ڪوٽ ڏيکارڻ — اڻ هوندَ جو هوڪو ڏيڻ — ڪتي وڃڻ — ٽوٽ هيٺ اچڻ — ڪتي پوڻ. بکيو ٿيڻ — پينگيو ٿيڻ.
— **ڏيوالئِي ج ڏيوالئِي:** ذ. صفت. ڏيوالي ۾ ويل.
— **ڏيوالِيئو ج ڏيوالِيئا:** ذ. ڏيوالي واري حالت — ڏيوالو.
• **ڏي وَٺَ ج ڏي وَٺُون:** ٿ. ڏيڻ وٺڻ واري حالت — ڏيتي ليتي — حساب ڪتابُ — متاستا — وهنوارُ — ليکو چوکو. واپار. معاملو.
— **ڏي وٺ ڪَرڻُ:** ڏيڻ وٺڻ. وهنوار ڪرڻ. واپار ڪرڻ. هڪ ٻئي کي سَڱُ ڏيڻ — متي مائٽي ڪرڻ.
• **ڏيوڍِي ج ڏيوڍِيُون (ت):** ث. گهر جي اڳيان دروازي تي ڏيڍي پٽ — پناهه — ڏيڍي.
• **ڏيوَرِي:** اسم خاص. تعلقي اُٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڏيونُ:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڏيوِي:** ٿ. ماتا جي بيماري.
— **ڏيوِي جو دَرشَنُ ٿيڻُ:** ماتا جي بيماريءَ جو اچڻ.
— **ڏيوِي ڏسَڻُ:** ماتا جي بيماري جو اچڻ.
— **ڏيوِي ڏارين ٿارين هُئڻُ:** ماتا ٿوري انداز ۾ نڪرڻ.
— **ڏيوِي جِي موج هُئڻُ:** ماتا گهٽي نڪرڻ.
— **ڏيوِي جو ڪيرُ پيٽ پَرڻُ:** ماتا جي بيماري جو ڇڏي وڃڻ.
• **ڏيوين لَڳڻُ:** نهي بيهڻ — نهڪي بيهڻ سيبائڻ — شان وٽان هجڻ — پانءِ پوڻ — وڻڻ — پسند اچڻ. قبول ڪرڻ — مڃڻ — اقرار ڪرڻ.
• **ڏيهہ ج ڏيهہ:** ذ. [سن. ديش: ف. دِهْ = ملڪ] ديش — ملڪ — ڏيسُ — ديش. پنهنجو شهر — ڳوٺ — ڳام (ل). وطن.
— **ڏيهَارو ج ڏيهَارا:** صفت. وطن وارو — ڏيهي — ڏيهاٽو.
— **ڏيهَانْ ڏورُ ملڪان ٻرِي:** ظرف. تمام پري — بلڪل دورُ — گهٽي مفاصلي وارو.
— **ڏيهَان ڏوٺو هارُ:** ذ. ڏيهہ کان پيٽو — ٻين کان پيٽي کان پيٽي مُلهہ جو.
— **ڏيهاٽو ج ڏيهاٽا:** ذ. صفت. ڏيهِي — ديسِي — مُلڪِي — وطني.
— **ڏيهَاٽِيتا ج ڏيهَاٽِيتا:** ذ. صفت. ملڪي — ڏيهي — ڏيهاٽو — ديسي — وطني. ملڪي رواج موجب.
— **ڏيهہَ تَانْ ڏرِتْ لَهڻُ:** ملڪ مان ڏڪار ٽري وڃڻ — ملڪ تان مصيبت دُور ٿيڻ.
— **ڏيهہَ ٻهاجَ ج ڏيهہَ ٻهاجُون:** ث. جَڳُ جي جوءِ.
— **ڏيهہَ ڏارِي ج ڏيهہَ ڏارِيُون:** ث. صفت. بگهڙ زالَ — چنڊي — جهيڙاڪ زال — ٽُونڪِي — رنوڙ.
— **ڏيهہَ ڏانِي ڪَرڻُ:** ملڪ تابع ڪرڻ — ملڪ کي ڏَنُ پريندڙ ڪندڙ — ملڪ تي قبضو ڪرڻ — ملڪ جو حاڪم ٿيڻ.
— **ڏيهہَ ڏانِي هُئڻُ:** سردار هئڻ — ملڪ ۾ وڏي عزت وارو هئڻ — جڳ محتاج هئڻ — هزارن مريدن جو مرشد هئڻ.
— **ڏيهہَ ڏورڻ:** پرديسُ ڦرڻ — ڏرڏر رُلڻ — تمام وڏي مسافري ڪرڻ — جدا جدا ملڪن ۾ گهمڻ.
— **ڏيهہَ ڪَارَ ج ڏيهہَ ڪَارَ (ڪ):** ذ. صفت. ملڪ ڦٽائيندڙ — تباهي آڻيندڙ.
— **ڏيهڻ جِي ٻهاجَ:** ث. بدڪار عورت — جهيڙاڪ عورت.
— **ڏيهہَ نِڪَارو ج ڏيهہَ نِڪارا:** ذ. ديسَ نيڪالي — ديسَ بدري.
— **ڏيهِي ج ڏيهِي:** ذ. صفت. ساڳئي وطن يا ڏيهہ جو — هم وطن — مُلڪي — ڏيهاٽو. پنهنجي ملڪ جو (ماڻهو). شراب جو هڪ قسم — سِنڌي — ڪَنٽري.

Gul Hayat Institute

– **ڏيهي حِسابُ ج ڏيهي حِسابَ:** ذ. ملڪي حِساب.

• **ڏِيهُ ج ڏِيهَ:** ذ. [سن. دوَسَ: پرا. ڏِئهو = ڏينهن] ڏينهن. وقت – زمانو – دؤر. قسمت – بخت – نصيبُ.

– **ڏِيهَاڙو ج ڏيهَاڙا:** ذ. ڏينهن – ڏينهاڙو.

– **ڏِيهاڙي ج ڏيهاڙيون:** ث. روزانو – روزمره ـ هميشه. اُهو مکڻ جو مقدار جو روزانو لهي.

– **ڏِيهاڙِيَ:** ظرف. ڏيهاڙي – روزانو – روزمره ـ هر روز – ڏهاڙي.

• **ڏِيهَر(لس):** ذ. گاهه جو هڪ قسم – ڏِيرُ گاهُ.

• **ڏيهرو ج ڏيهرا (ٺ):** ذ. ڏيرو.

• **ڏيهي ج ڏيهِيُونَ:** ث. ڏِيلُ – بدن – جسم – تن – ديهِي. جيئن: "جا ڳائج جانعلي چوي، ڏيهِي منجهه ڏيئو" (جانعلي لغاري).

– **ڏيهي ۾ سُورلَڳَڻُ:** جسم ۾ خرابي پيدا ٿيڻ.

• **ڏِيئا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏِيئَـرو ج ڏِيئَـرا (ٺ):** ذ. ساندارو – پَخال. (ٺ ڏِيئَري ج ڏِيئَريُونَ).

• **ڏِيئُڙا:** اسم خاص. راجپوتن جي هڪ ذات جو نالو.

– **ڏِيئَـڻُ:** مصدر. [سن. دا = ڏيڻ] ڏيڻ. (ڏنو – ڏئيندو – ڏنل).

• **ڏيئي ٻَجهائڻُ:** بحث ۾ لاجواب ڪرڻ.

– **ڏيئي وَئي بيهڻ:** زور لڳائي ٽڪجڻ – سخت ڪوشش ۾ ناڪام ٿيڻ – ڪڪ ٿيڻ. همت هارڻ.

– **ڏيئي وَئي وِڃڻُ:** هٿ ڌوئي وهڻ – آسرو لاهي ڇڏڻ – بي آبرو ٿيڻ – خالي ٿي وڃڻ – دل واري يا قيمتي شئي گم ڪرڻ – سخت بيمار ٿيڻ.

• **ڏِيئَـو ج ڏِيئا:** ذ. [سن. دِيپ: پرا. دِيو = ڏيئو] ننڍي چمني جنهن ۾ تيل ۽ ڪپهه جي وٽ وجهي ٻارجي – ڏيو – ڏئو.

– **ڏ يئي ٻرئي:** ظرف. رات جو – سانجهيءَ جو وقت – مُنهن اونداهي.

Gul Hayat Institute

ڊ

• **ڊ:** ث. [ھ] سنڌي 'الف ب' جو ٻاويھون اکر ۽ هنديءَ جو تيرهون اکر. ابجد موجب عدد ۴ ۽ آواز 'ڊي'.

• **ڊابري ج ڊابريون (ل):** ث. صفت. وڏي پيٽ واري.

• **ڊاٻ ج ڊاٻون:** ث. [سن. درَوَيَ] ننڍي سِڪي جو هڪ قسم — ننڍڙو سڪو. ٽاپو راند ۾ ڪم ايندڙ ٺڪر جو ننڍڙو گول چڪرو — ڏٻو — تيزي. سارين ڏرڻ لاءِ مٽيءَ مان ٺهيل ڊيبي جو مٽيون حصو. ڏڏڙ — مٽي — ڏرَ — رِئي — ٻسڙ — ڏوڙ (ت).

• **ڊاٻ ج ڊاٻ:** ذ. [ع. درم] سِڪي جو هڪ قسم — پائي يا پيسي جهڙو هڪ سِڪو — دم — ڊٻ. جيئن: "جي خزانا سو لُٽي ڪو، اهل دنيا جو هزار. ناهه تهڙو جوڙو ڏي، مسڪين ٿو هڪڙو ڊاٻ" (ڪَل).

• **ڊاٻارو ج ڊاٻارا (ت):** ذ. ٻه ٽي ڏينهن پُسائي رکيل شيءِ.

• **ڊاٻڙو:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڊاٻڻ (ت):** مصدر. گهٽو مڪ ڏيڻ.

• **ڊاٻو ج ڊاٻا:** ذ. ٽڪ پچ — وِسرام — دهو — آسائش — اَجهاپو — مانجهاندو — ساهي — دم پٽ — سُک — قرار — ٿورو آرام. ٽيڪ — آڌار — فراغت — وسانهين — ٺَهر — هَٻَڪَ — ٻيهڪ. ڊِوَنڪو — جهُوٽو — پِنڪي (ننڊ). ڊاسڙ زمين — ڏڏڙ — ڏوڙ — ڏرَ — رِئي (ڪ).

— **ڊاٻو ڪرڻ:** آرام ڪرڻ — قرارڻ. ٽڪ پچڻ — چوڪڙو پچڻ — ساهي پٽڻ — دم پٽڻ — وِسرام ڪرڻ — منزل ڪرڻ — وِساهي ڪرڻ — لهڻ — ٺهرڻ — ٻيهڻ — ترسڻ.

• **ڊاٻهارو ج ڊاٻهارا (ت):** ذ. وهٽن کي ڏيڻ لاءِ گوار يا ڪٽڪ جو پُسائي رکيل ڏارو. اُن کي بيماريءَ جي حالت ۾ (لوڻ، گُڙ ۽ ڪٽڪ جو ڏارو پسائي) ڏنل ڪاڌو.

• **ڊاٻي ج ڊاٻيون (ل):** ث. ڳڙ واري شيءِ.

• **ڊاٻري:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاٻڙو ج ڊاٻڙا (ت):** ذ. سن [دَرڀ] گاهه جو هڪ قسم — ڏڀ.

• **ڊاٻڻٺون ج ڊاٻڻٺان:** ذ. صفت. [سن. دَرڀ] ڊڀن وارو — ڊڀن جو — ڊڀن هاٿو. ڊاٻو.

• **ڊاٻڻٺون:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۽ تعلقي ننگر پارڪر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاٻو ج ڊاٻا:** ذ. صفت. [سن. درڀ] ڊڀن وارو هنڌ — ڊڀن واري زمين. گهٽا ڊڀ.

• **ڊاٻوڙ ج ڊاٻوڙون — ڊاٻوڙيون (ت):** ث. گهٽن ڊڀن واري ٻني — گهٽن ڊڀن واري زمين.

— **ڊاٻوڙو وياءُ (ت):** ذ. ڏيءَ نياڻي — چوڪرياڻو اولاد.

— **ڊاٻٺون ج ڊاٻٺان:** ذ. صفت. ڊڀ وارو — ڊاپنٺون.

• **ڊاٻي ج ڊاٻيون (ت):** ث. [سن. درڀ] واري سخت زمين — ڊاٻوڙ. اسم خاص. ڪوٽڙي، ديري محبت، رتي ديري ۽ ڊگهڙي تعلقن ۾ ديهن جو نالو.

• **ڊاٻيرو ج ڊاٻيرا:** ذ. صفت. [سن. درڀ] ڊاپنٺون — ڊڀن وارو.

• **ڊاٻيلي ج ڊاٻيليون (ت):** ث. [سن. درڀ] ڊڀن واري سخت زمين — ڊاٻي — ڊاٻوڙ.

• **ڊاٽري:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاٿ ج ڊاٿون — ڊاٿيون:** پَچ — ڊاهَ — ڪَس.

— **ڊاٿ ڪرڻ:** ڊاهَ ڪرڻ — پچ ڪرڻ — ميسارڻ.

• **ڊاپ ڊاپ ڪرڻ (ت):** خوشامد ڪرڻ.

• **ڊاپجڻ (ت):** مصدر. ڪڪ ٿيڻ.

• **ڊاڊ ج ڊاڊون (ت):** ث. تمام — وڏي گهوڙي. (اسم خاص تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاڊ ٻوڊ:** ث. اجائي گهٽائي — اَجائي خلق.

Gul Hayat Institute

• **ڊاڊِرِيُ:** ڪاري ۽ مٽي جي ڳانگٽ جو هڪ قسم.

• **ڊاڏَ ج ڊاڏيُونَ – ڊاڊِيُونَ (ل):** ٿ. وڏي اُڇنگار. رڙ – دانهن – وڏي آواز سان ڳالهائڻ.

• **ڊاڏُ ج ڊاڏَ (ل):** ذ. وڏو مڇ – ڀِيڙ.

• **ڊاڏِرِ ج ڊاڏِرِيُونَ (ڪ):** ٿ. ننڍي بندوق.

• **ڊاڏِرُ ج ڊاڏِرَ (ت):** ذ. صفت. ٿلهو – مضبوط.

• **ڊارلنگ:** صفت. [انگ. Darling] پيارو – پريتم – محبوب.

• **ڊارون:** اسم خاص. [انگ] هڪ مشهور عالم حيوانات. سياحت. فلسفہ ۽ اصول ارتقا جو موجد (جنهن جي خيال موجب انسان پهريائين باندر هو ۽ پوءِ ترقي ڪري موجوده منزل تائين پهتو آهي).

• **ڊاڙَ ج ڊاڙُون:** ٿ. وڏائيءَ جو بيان – ٻٽاڪ – لاف – ڦُونڊ. هُل – بي بنياد ڳالهه – گشو – ٻَٽُ – زٽُ. ڦسيت – لَباڙَ – زبان خوري – اجائي ٻَڪ. متانهين زمين.

– **ڊاڙَ ڏَڙين:** ڊاڙهڻ.

– **ڊاڙَ چِڪڻُ (ت):** ٻٽاڪ هڻڻ – ٻٽ شٽ هڻڻ.

– **ڊاڙُون هڻڻُ:** ٻٽاڪون هڻڻ – لَباڙون هڻڻ.

– **ڊاڙِيُ ج ڊاڙِيَ:** ذ. صفت. ٻٽاڪون هڻندڙ – ٻٽاڪي – لباڙي.

– **ڊاڙِيُونَ ڏِشيُونَ هڻڻُ (ت):** کِل مسخري ڪرڻ.

• **ڊاسُو ج ڊاسا:** ذ. واري‌ياسو هنڌ – ڏُسڙ.

• **ڊاسوڙِي ج ڊاسوڙِيُونَ:** ٿ. واري‌ياسو هنڌ – ڊاسو – ڏُسڙ. (اسم خاص) تعلقي ٽنڊو الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاسولُ ج ڊاسولَ (ڪ):** ٿ. صفت. پَرائي ڦَر تي مڙندڙ مال.

• **ڊاش ڊوش (ت):** اسم. آدر ڀاءُ – خوشامد – عزت.

• **ڊافِرُ ج ڊافِرَ (ت):** ذ. صفت. اڄايو وڏو – بي ڊولو.

• **ڊاڪُ ج ڊاڪَ:** ذ. ڊپ – خوف.

• **ڊاڪ ج ڊاڪُون:** ٿ. [اردو] ٽپال – خط پٽ.

– **ڊاڪ خانُو ج ڊاڪ خانا:** ذ. ٽپال آفيس – پوسٽ آفيس.

– **ڊاڪ گاڏِي ج ڊاڪ گاڏِيُونَ:** ٿ. ٽپال کڻڻ واري گاڏي.

• **ڊاڪ ٻنگلو ج ڊاڪ ٻنگلا:** ذ. سرڪاري مسافرخانو.

• **ڊاڪٽرُ ج ڊاڪٽرَ:** ذ. [انگ. Doctor] علاج ڪندڙ – طبيب – ويد – ويڄ – جراح – حڪيم – علم حڪمت جو ڄاڻو. عالم – فاضل – فيلسوف – محقق.

• **ڊاڪرُ ج ڊاڪرَ:** ذ. ننڍو گهوڙو – ٽَٽُون – ٽوري مُلهه وارو گهوڙو – ڏِڏو. جيئن: "ڏِڏو ڊاڪر وڪٽي ڏڻ رڍن جو ڏار".

• **ڊاڪُو ج ڊاڪُو:** ذ. صفت. [اردو] ڦورو – رهزن – ڏاڙيل – لٽيرو – چور – بدمعاش – قزاق.

• **ڊاک ج ڊاڪُون:** ٿ. [هہ. ڊاکُ سن درڪشا] هڪ وَلِ ۽ ميوي جو نالو – انگور جو ننڍو قسم – ڪِشمِش – انگور – ڳِٽُون جو نالو (ڪ).

– **ڊاک جو مَنهن:** ذ. ڇت تي چڙهيل ڊاک جي وَلِ ـ انگورستان.

• **ڊاڪاٽُو:** اسم خاص. تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاڪاٽِي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاڪرُ ج ڊاڪرَ (ت):** ذ. اپرو – ضعيف – ڏٻرو. بلڪل پوڙهو – جهُورُ.

• **ڊاڪِٽُو ج ڊاڪِٽا:** ذ. صفت. [سن. تَڪشَڪُ] ڏکڻ وارو – واڍڪو.

• **ڊاڪُو ج ڊاڪا (ت):** ذ. نرم ٻَنِي – اُها واري‌ياسي زمين. جتي نديءَ جي پاڻيءَ جو وهڪرو ڊرو ٿئي ۽ پڪڙي.

• **ڊاڳَ ج ڊاڳُونَ (ت):** ٿ. دز – ڌوڙ – رَڄي.

• **ڊاڳو ج ڊاڳا (ٿ):** ذ. تمام گهٽي واريءَ وارو هنڌ (جتي مشڪلات سان هلي سگهجي). گسر. (اسم خاص) تعلقي گهوٽڪيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊاڳوڙڻُ (ت):** مصدر. مٽي کوٽڻ. ڏاڍي مار ڏيڻ – جهاڳوڙڻ. هارين جي اصطلاح ۾ ونڻن جي فصل جو چوندو خراب نمونو پر ڪرڻ. جيئن: "چوندن ونڻ ڊاڳوڙي ڇڏيا آهن".

• **ڊالڻُ:** مصدر. [هہ. ڊالنا = وجهڻ. سن تَلَن] وجهڻ – اوتڻ – اندر لاهڻ. پلٽڻ – هارڻ.

– **ڊالِ ڊالان:** ظرف. پاڻي يا ڪنهن بي شيءِ جو تمام گهٽي انداز ۾ ٿانون ۾ وجهڻ جي حالت – اوت اوتان – جهوڪ جهوڪان.

• **ڊالرُ ج ڊالرَ:** ذ. آمريڪا ۾ هلندڙ هڪ سڪي جو نالو.

• **ڊاماهو ج ڊاماها:** ذ. دوا طور (خارش جي بيماريءَ ۾ وهنجڻ لاءِ) ڪم ايندڙ هڪ ڪنڊائين ٻوٽي جو قسم.

– **ڊامانُ ٻولُ (ڪ):** ظرف. هيٺ مٿي – بي ترتيب – اُلٽ پلٽ.

• **ڊامانُ ٻولُ ڪرڻُ:** هيٺ مٿي ڪرڻ – الٽ پلٽ ڪرڻ (شين يا

Gul Hayat Institute

سامان ڪي) – ڦـتائڻ – بگاڙڻ.

• **ڏامڙا ڪامڙا:** ذ. هميشه جمع ۾ ڪم ايندڙ. تيز تازي – سامان سڙو – ناموڙا نومڙا – ڳامڙا نامڙا – ٺڪر ٺوڪر.

• **ڏامڻُ ج ڏامڻَ:** ذ. گاهه جو هڪ قسم (ڪارو يا اڇو سنگ ٿئي ۽ مال لاءِ طاقت بخش آهي. غريب ماڻهو هن جون پاڙون ڏٿ ڪري کائين). بلائن جو هڪ قسم – ڏمڻ.

– **ڏامڻُ ساٽُ ج ڏامڻَ ساٽَ (ل):** شاديءَ جو هڪ سوڻ (جنهن ۾ پنج يا اٺ آلين ڪائين جا ٽڪرا ڪٽي گهوٽ ۽ ڪنوار جي مٿي تي رکجن ۽ گيت پڙهجن) – جيئن: "ڏامڻ لنڙيون رانيون ڙي، اسان ونيءَ گهر آيون".

• **ڏامڻِي ج ڏامڻِيُونَ (ڪ):** ث. گاهه جو هڪ قسم.

• **ڏاميشُ ڪَرَڻُ (ت):** وڃائڻ – خراب ڪرڻ.

• **ڏانبُ ج ڏانبَ (ڪ):** ث. هيناهين زمين – ڪَسُ. هيناهين زمين وارو جهنگ.

• **ڏانبو ج ڏانبا (ڪ):** ذ. صفت. وڏي پيٽ وارو – پيٽيڙُ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (چلرن سان. رنگ ڳاڙهو قد چار يا پنج انچ).

• **ڏانبورَ ج ڏانبورُون (ل):** ث. وڙهڻ لاءِ تياري – ڪاهه – جُلهه – هلان.

– **ڏانبورجڻ:** مصدر. ڪاوڙجڻ – آڪڙجڻ. اُلر ڪرڻ – ڪاهه ڪرڻ.

• **ڏانبڙُ ج ڏانبڙَ (ت):** ذ. ڪنهن جيت وغيره جي چڪ ڪان جسم تي ٿيل ڳوڙهي – ڌبڙ.

• **ڏانڊرَڻُ (ل):** مصدر. پيٽ جي پرتي ٿيڻ – بدهضميءَ سبب آڦري ٿيڻ – آڦرجڻ. ڦوڪجڻ – پرجڻ.

– **ڏانڊرَ ج ڏانڊرُون:** ث. پرتي – آڦري.

– **ڏانڊرجڻ:** مصدر. آڦرجڻ – پرجڻ – ڦوڪجڻ.

• **ڏانڊسِ _ ڏانڊشُ ج ڏانڊسُون – ڏانڊشُون:** ث. وڏائي – فخر. آڪڙ – چڙ. ڏيکاءُ – سينگار.

– **ڏانڊس ڪرڻ:** وڏائي ڪرڻ. سينگارڻ. آڪڙ ڪرڻ.

. **ڏانڊڻُ (ڪ):** ث. مني جي مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏانڊو ج ڏانڊا (ل):** ذ. [هه. سن. دانڊيا = ڏڳو] ڏڳو – بيل.

• **ڏانڊورو ج ڏانڊورا (ل):** ذ هيناهين – لهندي – لاهي – جهوڪ – جهمر – نوڙ.

• **ڏانڊِي ج ڏانڊيُونَ (ل)** ث. لئي جو هڪ قسم. وڻ يا ڳاڻ جي طرز. اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (ڪ).

• **ڏانڊُ ج ڏانڊَ:** ذ. باهه جو مچ – وڏو – آڙاهه. اُلو – شعلو – پنيت – ڀيڙُ – لاٽ – جيڀ.

– **ڏانڊُ ڪَرَڻُ (ت):** واڌارو ڪرڻ – ترقي ڪرڻ. همٿ ڪرڻ – مڙسي ڪرڻ.

• **ڏانڊِيرو ج ڏانڊِيرا (ت):** ذ. [هه. ڍنڍورا = پڙهو] پڙهو – اعلان – ڍنڍورو.

– **ڏانڊيرو ڪرڻ:** خواري ڪرڻ – بدنامي ڪرڻ.

• **ڏانڊيو ج ڏانڊيا:** ذ. [هه. دانڊيا] ڏڳو – پوڙهو ڏڳو – بيل (ل.ڪ). (صفت) جهڪو – هيٺ – نميل. پڳل دلو – پاندو.

• **ڏانڊيڙو ج ڏانڊيڙا (ت):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏانگ ج ڏانگُون (ت):** ث. ڏکڻي ڪائي – جانگهه – ڏانگهه. (اسم خاص) تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏانگرُ ج ڏانگرَ:** ذ. [هه] چوپايو مال – ڍور. احمق – بيوقوف.

• **ڏانگرو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏانگِري ج ڏانگرِيُونَ (ل):** ث. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏانواندول ج ڏانواندول:** ذ. صفت. [سن. ڏاوَنَ + ڏولَنَ] هيٺ مٿي – اُلٽ – پُلٽ – اُبتو سُبتو – اُدڙ قدڙ – اونڌو سونڌو – ڪُرومرو – درهم برهم. خراب ٿيل – بگڙيل – ڪريل – منجهيل – وڳوڙيل – بگاڙيل – مُنجهايل – ڦِتل – برباد – ناس – ابتر – زبون. پريشان – گمراهه – رولو – رمتو.

– **ڏانوانُ ڊولُ ٿيڻُ:** هيٺ مٿي ٿيڻ – اُبتو سبتو ٿيڻ. بگڙڻ – ڦِٽڻ – چِٽ ٿيڻ – زبون ٿيڻ.

• **ڏانهَرُ ج ڏانهَرَ (ت):** ذ. [هه. ڊال = ڏار] وڻ جو ڏار – ٽارُ.

• **ڏانءُ (ت):** ث. هڪ ٻاراٿي راند ۾ ڪم ايندڙ ڪائيءَ جو ٽڪر – ڏاڪ.

– **ڏانءُ ٿيڻُ:** ٽڪجي پوڻ – هَڄُ تي پوڻ.

• **ڏانءُ ٻُونُ:** ث. اجائي وڏائي – ٺانءُ _ ٺِينُ ڦُونُ – آڪڙ – ٽيگڙ – سيٽ – وڏائي.

Gul Hayat Institute

• **ڊانسَرُ ج ڊانسَرَ(ل):** ذ. صفت. ڊڄڻو – گيدي – ٻُزدل – ڪانئر.
• **ڊاڻابُو ج ڊاڻابا:** ذ. اها ملڪيت جنهن تي ڊاڻ (ڏنڊ) ورتو وڃي.
• **ڊاهڻُ:** مصدر. [هه. ڍانا = ڊاهڻ. سن. ڌوَنس] ڪيرائڻ – ڦٽائڻ – پڄڻ – يورڻ – ناس ڪرڻ – بگاڙڻ. مٿان ڪيرائڻ – لاهي پٽ ڪرڻ – هيٺ اُڇلڻ – ڦٽو ڪرڻ – هيٺ ڇڪڻ. مسمار ڪرڻ – ميٽڻ – ميٽائڻ – ميسارڻ – ڪرڙڻ. ليٽائڻ – اونڌو ڪرڻ – ڍسڻ.
– **ڊاهَ ج ڊاهُون:** ث. پڄٽي – ڪيرائٽي – ڦٽاءُ. ڊاٽَ – مهٽ سهٽ – ميسارَ.
– **ڊاهَ پاهَ:** ث. ڊاهه ڊوهه – پيچ گهڙ. ڪرڙ سُرڙ.
– **ڊاهَ پاهَ ڪرڻ:** ڊاهڻ – ڦٽائڻ – ڊاهڻ ڊوهڻ.
– **ڊاهڻ ٻوهڻ:** ڦٽائڻ.
– **ڊاهو ج ڊاهو(ت):** لاڳيتي ڊهي پوڻ جي حالت.
– **ڊاهوُ ج ڊاها:** ذ. ٻيلي مان رستو – گَسُ – پيچرو – واٽ – سڙڪ – لَنگهُ – ڍَهو. درياءُ جو غيرآباد پيٽ. (اسم خاص) تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڊاهِي ج ڊاهِيُون (ڪ):** ث. انجام – وعدو – ٻول – وچن – ڊائي. تٽ.
– **ڊاهِيُون ڪرڻ:** وعدو ڪرڻ – انجام ڪرڻ. جيئن: "چور پچن، ڊاهيون ڪن."
• **ڊاءُ ج ڊاءُ** ذ. [سن. درَ = اِيذاءُ رسائڻ] ڊپ – ڀؤ – خطرو – ڏَرُ – ڊڄ – هراس. سنڪوچ. انديشو – اُڌڪو. تاب – دهشت – هيبت – ڌڪو – ڌَهڪو.
• **ڊائرِي ج ڊائرِيُون:** ث. [انگ] روزاني ياداشت – روزنامچو – روزمرهه.
• **ڊائريڪٽَرُ ج ڊائريڪٽَرَ:** ذ. [انگ] هدايتڪار – هدايت ڪندڙ – مُک. انتظام ڪندڙ – منتظم.
• **ڊائيفرمُ:** ذ. [انگ] پيٽ جو هڪ پردو – پيٽ ڇَهُ.
• **ڊائِلُ ج ڊائِلَ:** ذ. [انگ] گهڙيال يا واچ جو انگن وارو پاسو.
• **ڊائمنڊُ ج ڊائمنڊَ:** ذ. [انگ] هيرو – الماس.
– **ڊائمنڊُ جُبلِي:** ث. سٺ سالہ جشن.
• **ڊائِي ج ڊائِيُون** – ڊايُون: ث. وعدي تي ملڻ جو هنڌ – مقرر جاءِ – تٽ – پيٽي – ماڳ. قول – انجام – پڪ – ٻول – وچن –

ڪڻ – جائز – ٺهرايل وقت. وارو – گهمرو – پيرو. دلبري – ڏنو – خوشامد (ت). لوهارن جو هڪ اوزار.
– **ڊائِي پوڻُ (ت):** ڊپ پوڻ – ياچ پوڻ.
– **ڊائِيُون ڏيڻ:** انجام ڏيڻ – ٻول ٻڌڻ. دلبريون ڏيڻ – خوشامد ڪرڻ – ڏَتا ملائڻ – خوشامد طور وڏاءُ ڪرڻ – چاڙهيون ڏيڻ (ت).
• **ڊبَ ج ڊبَ:** ذ. [پرا. ڊبَ. سن. درويَہ] دَوا – دارُون – علاج – ڊپ. جيئن: "تون حبيب، تون طبيب تون ئي ڊٺن ڊَب" (شاهه). گم – غائب (ت).
– **ڊبَ ٿيڻ وڃڻ:** گم ٿي وڃڻ.
• **ڊبُرو (ڪ):** ذ. سمنڊ جي ڪناري تي ٿيندڙ گاهه جو هڪ قسم.
• **ڊبل ج ڊبل:** صفت. [انگ] ٻٽو – ٻيڻو – ڊهرو. ٽلهو.
– **ڊبَل روٽِي ج ڊبَل روٽِيُون:** ث. خميري جي تنور ۾ اُباريل ٽڪي.
• **ڊبڻ:** مصدر. پرڻ – گُهچڻ – گهوچڻ.
• **ڊٻ ج ڊِٻُون:** ث. واريءَ جو دڙو يا ڊِڳُ – مٽيءَ جو ڍير – دڙو – پِٽَ. هڪ قسم جي گاهه جي پاڙ (جا غريب ماڻهو ڪاڏي طور ڪائيندا آهن). ڏنو – ٻنو – لوڙهه. پٽوري – اروڙي (ڪ). اسم خاص. تعلقي خيرپور، تعلقي ميرپور ۽ تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڊبَ چڙهِي (ت):** باراتي راند جو هڪ قسم – گهوڙيءَ راند.
• **ڊبِڻُ (ت):** مصدر. تمام تڪڙو ڪاهي وڃڻ.
• **ڊِٻ ڏيڙِي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڊبُ ڊبُ:** ذ. (آواز). جاءِ جي ڪرڻ جو آواز – ڊب ڊب.
• **ڊٻ ڊِبي ج ڊٻ ڊِبيُون:** ٿ. پکين ڦاسائڻ جو دامر – ڍبلي – ڪوڙڪي – ڪاري.
• **ڊبُو ج ڊبا:** ذ. جيت جي چڪَ يا ڌڪ جي سبب بدن تي ٽيل ماس جي گوڙهي – نشان – ٻنو – نيل.
• **ڊِبُو ج ڊِبو:** ذ. ساموندي مڇيءَ جو هڪ قسم.
• **ڊِٻ طولاڻ:** اسم خاص. تعلقي خيرپور ناٿن شاهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ڊِٻڪڻُ (ت):** مصدر. هيرجي وڃڻ کي ڏوٽڻ – ڏنڊ ڏيڻ.
• **ڊُٻڪڻ ج ڊُٻڪڻُون (ت):** ث. ٿورو کير ڏيندڙ جانور (ٻڪري، مينهن ۽ ڍڳي وغيره).

Gul Hayat Institute

• **ڊٻڪو ج ڊٻڪا (ت):** ذ. ڪنهن شيءِ جي ڪرڻ جو آواز — ٺهڪو — ڌَڪاءُ.

— **ڊٻڪو ڪرڻ:** وڏي آواز سان ڪرڻ — ٺهڪو ڪرڻ.

• **ڏُٻڪِي ج ڏُٻڪِيُون (ٿ):** ڪنهن وهت جا اڳيان پير رسيءَ سان سوڙهيرا ٻڌڻ جي حالت.

• **ڊِٻ ملو:** اسم خاص. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊِٻ موريو:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏُٻڻُ (ت):** مصدر. سياري ۾ سيءَ کان بچڻ لاءِ پاڻ کي چڱيءَ طرح ڪپڙن ۾ ويڙهڻ. سوڳهو ڪرڻ.

• **ڊٻو ج ڊٻا:** ذ. [هه. ڊِبّا] وڏو ڊول — ڏٻو.

• **ڊٻو ج ڊٻو:** ذ. [سن. ڏوبِت. ڏو = ٻه + پت = ٿُلهو] ٿُلهو ماڻهو — بي ڊولو آدمي.

• **ڊٻڻي جو نوڪ (ڪ):** اسم خاص. ڏاڙهياڙي جبل جي هڪ حصي جو نالو.

• **ڊٻي ج ڊٻيون:** ٿ. پکين ڦاسائڻ جو دام — جار — ڊٻي.

• **ڊٻُ ج ڊٻ:** ذ. [هه. ڏَبُ. سن. ڏَرڀ. پرا. ڏَبّ] ٻوٽي يا گاهه جو هڪ قسم (هر ڪنهن قسم جي زمين ۾ ڦٽندڙ ۽ نوڙين وَٽڻ جي ڪم ايندڙ). [سن. ڏرديہ] اکين ۾ وجهڻ جي گهرو دوا، ڇوڙن، رَسوَل، سُرخيءَ وغيره مان ناهيل دارون — ڦُڙو — سُتي — علاج.

— **ڊٻ جي نوڪ لڳڻ:** ٿورو ايذاءُ رسڻ — معمولي نقصان ٿيڻ.

— **ڊٻ ڄمڻ:** گهڻو وقت لڳڻ — دير ٿيڻ. گهڻو وقت سيڙجڻ — سيڙابو ٿيڻ.

— **ڊٻر:** ٿ. ڊٻن واري زمين — ڏِبِرو.

— **ڊٻرو ج ڊٻرا:** ذ. ڊٻن واري زمين — ڊٻر.

— **ڊٻري جو ڪمي هئڻ:** بيڪار زمين جو مزدور هئڻ. مفت ۾ ڪمائيندڙ هئڻ — بيگر ۾ هئڻ — دربدر ٿيڻ — ڌتڙيل هئڻ — نڌڻڪو هئڻ.

— **ڊٻرا ڏڪائڻ:** مٽيءَ ۾ لٽڻ (تان جو متان ڊٻ ڄمي وڃڻ) سخت تڪليف سان آزمائڻ.

— **ڊٻ مورجي وڃڻ (ت):** اجائي عمر گذري وڃڻ.

— **ڊٻورو ج ڊٻورا:** ذ. صفت. ڊٻن جهڙو.

— **ڊٻوري ج ڊٻوريون:** ٿ. صفت. ڊٻن جهڙيون. جيئن: "ڏٻيون ڊٻوريون آهن". جي پٽن جي مقابلي ۾ ڊٻ وانگر ڏک بک ۾ به وڏي وڏيون ٿينديون آهن.

• **ڏٻاڻي:** اسم خاص. تعلقي ڪنڌ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊٻر ج ڊٻرون (ل):** ٿ. [سن. ڏرڀ = ڏَڀ] ڊٻ جو هڪ قسم — ڊبور — ڏٻوري.

• **ڊٻر:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊٻرو:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۽ تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه. هڪ شهر جو نالو.

• **ڊٻري:** اسم خاص. تعلقي هالا ۽ تعلقي جوهيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو — تعلقي هالا ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڊٻڻ:** مصدر. اکين ۾ دوا وجهڻ — ڏَٻُ وجهڻ — ڦُڙو وجهڻ — دارون وجهڻ.

• **ڊٻور ج ڊٻوريون (ل):** ٿ. ڏَٻر.

• **ڊٻوري ج ڊٻوريون (ل):** ٿ. ڊٻ جو هڪ قسم. ڊٻر ڪندو — سُوئو — ڪنڊڙو.

• **ڊٿهڙو ج ڊٿهڙا (ت):** ذ. ڊٻ کان ياچ — تاهُ.

• **ڊٽي ج ڊٽيون (ل):** ٿ. ملاحن جو اصطلاح هوڙي جي اُتل جهلڻ لاءِ ٻن ڪاٺن جي چوٽيءَ ۾ ٻڌل ڏنگو ڪاٺ جو ٽڪر.

• **ڊِٽ ج ڊِٽَ — ڊِٽون (ڪ ـ ت):** ذ. ٿ. ضد — هوڏ — بحث. هاٺ ڏَٽ — هٺ. (اسم ـ ذات) ماٺ — ضديت.

— **ڊِٽ هڻڻ:** بحث ڪرڻ — ضد ڪرڻ. چُپ ڪري ويهڻ — جواب نه ڏيڻ. ڏَٽ هڻڻ.

• **ڊنر ج ڊنَر (ت):** ذ. صفت. نِنر — ضدي — مائيٽو. ڏَٽ هٺندڙ.

• **ڊنو (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏُنڙو:** اسم خاص. تعلقي سنجهوري ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **ڊنل ج ڊنل:** صفت. پٽ تي پيل — ڪريل — ڍهيل. زبون ٿيل — چٽ ٿيل.

• **ڊنو ج ڊنا:** ذ. صفت. [سن. درشت = هوڏي. پرا. ڊَٽ] ضدي — هوڏي — نِنر — مَتَرُ — آتَرُ — وِنڪو — اٿوٻو — شدتي — نِرجو — بي شرم — اکين جو پڪو — بي ديدو. آهنڊ — دُشٽ — اڙٻنگ — ڏنگو — اڙدو — گمراهه — وِيَلُ — بگڙيل.

Gul Hayat Institute

— ڊنائي ج ڊنائيون: ث. [پرا. ڏنمر. سن. ڌرشتا. ڌرُ = رکڻ] ضد — هوڏ — بحث — مچلائي — ڏوڏ — نتراڻي — ڊيناڻي. ڊشائي — ڏنگائي — ڪج بحثي. بي شرمي.

• ڊپُ ج ڊپَ: ذ. [هه. ڏرَ = خوف. سن. ڏرس = ڏڪائڻ] ڊاءُ — پوُ — خوف — ڊجُ — ڏرُ — ڊيجو — خطرو — هراس. اُڌڪو — انديشو — سنڪوچ. تاب — دهڪو — دهشت — هيبت. ڏڪو.

• ڊپائتو ج ڊپائتا: ذ. صفت. ڊَپ وارو — ڊَپ جو — ڊپ جهڙو. خوفائتو — پوائتو — هيبتناڪ.

— ڊپ ڪرڻ: ڊجڻ — پوُ ڪرڻ. انديشو ڪرڻ.

• ڊپارٽمينٽ: ذ. ث. [انگ. Department] محڪمو — کاتو.

• ڊپازٽ ج ڊپازٽون: ث. [انگ. Deposit] امانت — ڌراوت.

• ڊپٽي ج ڊپٽي: ذ. صفت. [انگ. Deputy] نائب.

• ڊجڻُ (ل): مصدر. [هه. ڊرنا = ڊپ] ڊپ — خوف.

• ڊجڻُ: مصدر. [هه. ڊرنا = ڊجڻ. سن. ڊجڪئي = ڊجڻ] ڊپ ڪرڻ — پوُ ڪرڻ — خوف ڪرڻ — ڌڙڻ. ڪنبڻ — دهلجڻ — ڪوُ ڪرڻ — چرڪڻ.

— ڊجڻُو ج ڊجڻا: ذ. صفت. ڊجندڙ — ڊپ ڪندڙ — ڊيجو — گيدي — بزدل. تاهڙ — ٿهٽو — پچٽو.

• ڊجو ج ڊجا (ت): ذ. صفت. ڪُبو — ڪُبڙو — چيلهه ڏنگو.

• ڊڌُ ج ڊڌ: ذ. صفت. نالائق — بيڪار — نڪمو — نڪار. گُڻ هيڻ — وٺواندُ — ناخلف — نامراد — ڪسيرڪ — ڪمينو — بيهودو.

• ڊڌ گوليُ (ڪ): ث. باراٽي راند جو هڪ قسم — بارن جو هڪٻئي کي ٻُنن تي ڪُٽي ڊوڙڻ.

• ڊڌُ ج ڊڌ (ت): ذ.صفت. ٿلهو — مضبوط. پيٽ وڏو — پيٽيرُ. جٽ — اڻ پڙهيل — جاهل — موڳو.

• ڊڌڻ ج ڊڌڻيون (ل): ث. مال — ڌڻ.

• ڊبو ج ڊبا: ڪم قيمت يا ڪمذات وارو گهوڙو — جڏو گهوڙو. گهوڙو. ننڍو گهوڙو — ٽٽون.

— ڊبا ڊوڙ ج ڊبا ڊوڙون: ث. گهوڙن جي ڊوڙ. پچ ڊڪ — ڪوشش.

— ڊبو ڊڪائڻ: سخت ڪوشش ڪرڻ — چاپلوسيءَ طور پٺيان لڳو رهڻ.

— ڊبي ج ڊبيون: ث. ننڍي قد واري گهوڙي.

— ڊبي ڊوڙ پوڙ: گهڻن مهمانن جو اچڻ.

— ڊبي ڊيڪ ڪرڻ (ت): ڪنهن وٽ هر هر ۽ اجايو سجايو وڃڻ.

• ڊُبو ج ڊُبا (ت): ذ. صفت. اندر جو پليد — اندر ڪارو — منافق — بدنيت. ٺڳ — دولابي — فريبي — مڪار — جٽ — جاهل. موڳو — ڪند فهم.

— ڊُبائپ ڪرڻ: منافقت ڪرڻ — ٺڳي ڪرڻ.

• ڊُبي: اسم خاص هڪ ذات جو نالو (اڪثر لاڙڪاڻي ۾).

• ڊُبي ج ڊُبيون: ث. بدن جو پٺيون پاسو — پُٺ — پُٺي — ڊُبي.

— ڊُبي ڏيڻ: پُٺ ڏيڻ — پُٺي ڏيڻ — پُٺيءَ تي ڪٽڻ.

• ڊُبين: ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم — ڪوڙي مينڌي (اڪثر باغيچن ۽ پارڪن ۾ پٽ جي بچاءَ پوکيندا آهن).

• ڊڏُ ج ڊڏ — ڊڏون: ذ. ث. نغاري يا دهل جي وڄت جو هڪ قسم (جو ماتم جي وقت وڄائجي). ڊڏ.

• ڊڏ ج ڊڏ (ل — ت): ذ. [هه. ڊينڊيا = وڏو پيٽ] وڏو پيٽ — پيٽ واري عورت جو پيٽ — حامله عورت جو پيٽ — معدو. اوجهري — گجي.

• ڊڏرا: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڊڏيو ج ڊڏيا: پوک جو اهو سنگ جو اجان ٻن ۾ ويڙهيل هجي ۽ ظاهر ٿيل نه هجي — ٻن ۾ ويڙهيل ڪچڙو سنگ — ڊُڏيو. ٻاهر نڪتل پيٽ — ڊڏ. ڪاغذ جي لغڙ جو وچ وارو حصو.

— ڊڏي ٿيڻ (ت): پوک جو نسرڻ — سنگ جو ظاهر ٿيڻ.

• ڊُڏو ج ڊُڏا (ڪ): ذ. ڊڏو.

— ڊُڏي ٿيڻ: ڊڏي ٿيڻ.

• ڊُڏيو ج ڊُڏيا (ڪ): ذ. ڊڏيو.

• ڊرَ ج ڊرون: ذ. هڪ قسم جي بلا.

• ڊرامو ج ڊراما: ذ. [انگ] دلچسپ واقعو. ناٽڪ — کيل — تماشو.

• ڊرائيورُ ج ڊرائيورَ: ذ. صفت. [انگ] هلائڻ وارو — هلائيندڙ — گاڏي هلائيندڙ: جيئن: موٽر ڊرائيور — انجن ڊرائيور وغيره.

• ڊرائنگ ج ڊرائنگون: ث. [انگ] گلڪاري — چٽسالي — مصوري.

• ڊرڙاٽُ ج ڊرڙاٽ (ٿ): ذ. (آواز) ائٽ ڦرڻ يا ڪنهن چڪري هلڻ جو آواز. ٽِٽ جو آواز — پرڙاٽ — ڦرڙاٽ.

Gul Hayat Institute

- **ٻڙڪارڻُ (ل):** مصدر. وات سان ٺٺول طور ٻر ٻر جو آواز ڪرڻ.
- **ٻُڙڪو ج ٻُڙڪا:** ذ. (آواز) وات سان "ڏَڙ ڏَڙ" جو ڪيل آواز. ريڊار جو رڊ کي سڏ ڪرڻ جو آواز.
- **ڊِڙگ روڊ:** اسم خاص. فيڊرل ايريا ڪراچي ۾ هڪ ديهه ۽ شهر جو نالو.
- **ڊِرِلَ ج ڊِرِلُون:** ث. [انگ] فوجي قواعد – صف آرائي – قواعد – پريٽ – پريڊ.
- **ڊرَمُ ج ڊرَمَ (ت):** ذ. [انگ. Durm] ڪورين جو تاجي ڪڍڻ جو هڪ اوزار (جنهن تي تندون ٻه ويڙهيون ونديون آهن ۽ پيڻ ٻه چڙهندو ويندو آهي).
- **ڊِرِيائِي (ڊيائي):** ذ. صفت. [ڊرنءَ = واري > ڊرن + پائي = واريءَ جي طرف جا] سنڌ جي اُٺن جو هڪ قسم – اچڙي ٿرجي پاسي جا اُٺ.
- **ڊڙَ ج ڊڙُون:** ث. مٿاهين زمين. ڏاڍي مارَ – ڦيهه – سَٽ ڪُٽ. مينهن جو زور سان وسڪارو. ٻڪرين ۽ رڍن جو برساتن ۾ گهٽي انداز ۾ ڦرڻ جي حالت.
- **ڊِڙُ:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِڙُ ج ڊڙَ (ل):** ذ. گهوڙن جو طبيلو – ڪڙهه – ٿانُ.
- **ڊڙا ٻاشِي هڻڻُ (ت):** ٻَناڪون هڻڻ – ڪچهري ڪرڻ – رهاڻ ڪرڻ.
- **ڊڙاشُ ج ڊڙاشُون (ت):** ذ. ڊِڳ – گهٽو – جهجهو.
- **ڊڙامُون ج ڊڙامان:** ذ. ڊوڙندڙن جي پيرن جو آواز – آواز – دهڪو. ٺاهه ٺوهه – بندوسبت.
- **ڊڙَڻُ:** مصدر. ڪِرڻ – ڊهڻ. گهايل ٿيڻ – زخمي ٿيڻ – ڦٽجي پوڻ (جهڳڙي وغيره ۾). موچڙا کائڻ – ڪُٽجڻ – سٽجڻ. وٽجڻ – قابو ٿيڻ (بيماري وغيره ۾).
- **ڊڙِجِي پوڻُ:** سٽجي پوڻ – وٽجي پوڻ (بيماريءَ ۾). مري وڃڻ.
- **ڊڙَڻُ:** مصدر. سٽڻ – ڪُٽڻ – ڳاهڻ – ڏاگوڙڻ – سڙهڻ – جهڳوڙڻ. سخت مار ڏيڻ – ڏڪ مٽ ڪرڻ – ڏڪ هڻڻ – پڃ ڏيڻ – پڃ ڪڍڻ – مار ڏيڻ. ڳڏڻ. ڪپهه، ڏاس يا پشم کي سنهن لَڪڻن سان سَٽي ڪُٽي صاف ڪرڻ – ٽپڻ – پڃڻ (ڪ). چانهين يا ڳڊرن جي واڙيءَ مان گاهه يا ڪانڊيرا ڪڍي صاف ڪرڻ (ل). ڊاهڻ – ڪيرائڻ – ڦٽائڻ – ناس ڪرڻ (ت).

– **ڊڙِي رَکَڻُ:** سَٽي رکڻ – ڪُٽي ڇڏڻ. سخت مار ڪيڻ – جهڳور ڪيڻ.
- **ڊِڙو ج ڊِڙا (ل):** ذ. مِٽيءَ جو دڙو – ڊَبَ – دَڙو.
- **ڊڙُهه ج ڊِڙُهو:** ذ. صفت. مضبوط – پڪو – اچلُ – اِسْتِرُ – اٽلُ – پُختو – ڏاڍو – قابُو – سوگهو – قائم – ڪپ ڪوڙ – ثابت قدم.
- **ڊِڙهتا ج ڊِڙهتائُون:** ث. مضبوطي – پختائي – پڪائي – ڏاڍائي. سوگهائي – برقراري – ثابت قدمي.
- **ڊِزائِنْ ج ڊِزائِنُون:** ث. [انگ]. نقشو – خاڪو – نمونو – بيهڪ – اڏاوت.
- **ڊسَ ج ڊسُون:** ث. مِٽيءَ جو غبار – ڌوڙ – دَزَ – رئِي (ت). بَد دعا – پِٽَ – پاراتو – اولاٽيو (ڪ).
- **ڊُسَ ج ڊُسُون (ل):** ث. ڊاسڙ زمين – وارياسي زمين – ڊَسُڙُ – ڌُوڙ واري زمين – ڊُسُڙُ.
- **ڊسْٽَرُ ج ڊسْٽَرَ:** ذ. [انگ] بورڊ صاف ڪرڻ جو ڪپڙو.
- **ڊسٽرِڪٽ:** ذ. [انگ. District] علائقي جو حصو – ضلعو.
- **ڊسَڙَ ج ڊسَڙُون:** ث. ڪجهه واري گڏيل چيڪي يا کهري مِٽِي. ٻُيڙ – ڌُڌِڙ – ٻُسڙ – ڌوڙ. وارياسي زمين.
- **ڊُسڙِ ج ڊُسڙُون:** ث. وارياسي زمين – ڊَسَڙِ.
- **ڊسْڪَڻُ (ت):** مصدر. گهلجڻ – گِهرڪڻ – ڪِري پوڻ. ڌِڪو کائڻ – ٿاٻو کائڻ.
- **ڊسْڪو ج ڊسْڪا:** ذ. ڪِرڻ جو آواز. ڌَڪ هڻڻ جو آواز – ٿاٻو کائڻ.

– **ڊسْڪو ج ڊسْڪا:** ذ. ڪِرڻ جو آواز. ڌَڪ هڻڻ جو آواز – ڦَهڪو.
– **ڊسْڪو مَچائِڻُ:** گوڙ ڪرڻ – هُل ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ.
- **ڊسْمِسْ:** ذ. [انگ. Dismiss] خارج – معزول – برطرف – نيڪالي – رخصت – جواب (نوڪريءَ کان).
- **ڊِسْمِسْ ڪَرَڻُ:** خارج ڪرڻ – نوڪريءَ مان ڪيڻ.
- **ڊِسْمبَرُ:** اسم خاص. [انگ. December] عيسوي سال جو ٻارهون مهينو.
- **ڊُسَڻُ (ڪ):** مصدر. ڊاهڻ – ڦٽائڻ – نابود ڪرڻ.
- **ڊُسِي ج ڊُسِيُون (ٿ):** ث. ڊِڳيءَ جو سڱن سان ڏنل ٺيلهو –

Gul Hayat Institute

ٽونو —ڊيهہ.

• **ٻسيڙڻُ (ٿ):** مصدر. زور سان ڪيرائڻ – ٺيلهو ڏيڻ.

• **ڊِشَ ج ڊِشَ (ت):** ذ. ڍِڪَ – ڍيرُ.

• **ڊِشُ:** ٿ. [انگ. Dish] ٿالهي – پليٽ – رڪيبي – طباخ.

• **ڊِشْٽانگُ ج ڊِشْٽانگَ:** ذ. [سن. درشٽانت] مثال – ننڍي ڳالهہ – آکاڻي – قصو.

• **ٻشِيُ ج ٻشِيُونْ (ڪ):** ٿ. پِٽ – پاراتو – سراپ – اولاڻيو.

• **ٻفَرُ ج ٻفَـرَ:** ذ. صفت. [انگ] نادان. نِڪمو – بيڪار. لاٽئون راند ۾ لاٽئون نہ ڦرڻ جي حالت.

• **ڊِڪَ ج ڊِڪُونْ (ت):** ٿ. ڍِڪَ – ڍيرُ. ٻنيءَ يا مٽي تي ڏنڊي وغيره جي ڏَڪَ لڳڻ جو آواز. ڪنهن شيءِ جي هيٺ ڪرڻ جو آواز.

– **ڊِڪَ ڪَرَڻُ:** ڊهي پوڻ – ڪِرڻ – ڦهڪو ڪرڻ.

• **ٻڪَـرُ ج ٻڪَـرَ:** ذ. بيماريءَ جو قسم – ڇاپاڪو – ڏَڏَرُ.

– **ٻڪِرِجَڻُ:** مصدر. ڇاپاڪي جي بيماريءَ ۾ وٺجڻ.

• **ڊڪَ ج ڊڪُونْ:** ٿ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم – گهوڙي جي خراب هلڻي –ڏَگَ – ڍِگ ڍِگ ڏِڙڪي – ڊڪو – ڏَڪي. ڪپڙي جو هڪ قسم. نرم زمين. ڪاري جي رَڃ جو هڪ قسم. (رسي ڪان ٿلهين تندن وارو).

– **ڊڪَ ڊاهڻ (ت):** ٻناڪون هڻڻ. خراب ڳالهيون ڪرڻ. افواهہ اُٿارڻ.

• **ڊڪُ ج ڊڪ (ڪ):** ذ. وڏي مڇي ڦاسائڻ جو هڪ رَڃ.

• **ڊِڪَ ج ڊِڪُونْ (ڪ):** ٿ. رنبي – رڙ (ڪنهن جانور جي). ڪِنجهہ – ڪُرڪَ. ڍِڪَ.

• **ڏُڪَ ج ڏُڪُونْ:** ٿ. [ف. تگ = سن. ڊوڪر] ڊوڙُ – ڏُڪَ – ڀاڄ – ڀڄ – ٽاپِي – سَٽَ –لَوهہَ.

• **ڏُڪَ ڊوڙَ ج ڏُڪُونْ ڊوڙُون:** ٿ. ڀڄ ڏُڪَ – ڀڄ ڀڄان – وٺ پڪڙ. ڪوشش – سعيو.

– **ڏُڪَ ڊوڙَ ڪَرَڻُ:** ڀڄ ڀڄان ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ – سعيو ڪرڻ.

• **ڊڪَائِڻُ:** مصدر. [سن. ڊوڪر = ڏُڪڻ] تکو هلائڻ – سَٽَ ڪٽائڻ – ڊوڙ پائڻ – ٽاپي ڪٽائڻ – ڀڄائڻ – ڊوڙائڻ – ڏُڪائڻ.

• **ڊِڪْرِيْ ج ڊِڪْرِيون:** ٿ. [انگ] ڪورٽ جو حڪم – عدالت جو فرمان. ديواني ڪورٽ جو قرضدار جي ملڪيت تي ضبطيءَ جو حڪم – ڊگري – ضبطي.

• **ڊِڪْشنَرِيْ ج ڊِڪْشنَرِيُونْ:** ٿ. [انگ] لفظن جي معنائن جو ڪتاب – لُغت – لُغات – ڪوش.

• **ڏَڪَڻُ:** مصدر. ڏُڳڻ – ڏُگ هلڻ. ڏُڪڻ – ڊيڪڻ – تَرندو وڃڻ – تَرڻ.

• **ڊِڪَڻُ:** مصدر. مڇيءَ جو آواز ڪرڻ.

• **ڏُڪَڻُ:** مصدر. [سن. ڊوڪر = ڊوڙڻ] تمام تکو هلڻ – ڊوڙ پائڻ – ڊوڙڻ – ٽاپي ڪٽڻ.

– **ڏُڪِڻُو ج ڏُڪِڻَا:** ذ. صفت. ڏُڪندڙ – ڊوڙندڙ – ڀڄندڙ. تِکو – تيز – ڇوهو – جلد – تکڙو – ڊوڪو – ڊوڪٽو – ڇُوٽ – ڇانگهو – وڪڙيو – تيزرو – هلٽو – ڀلو – ڇاندو – جل ڦٽاڪو.

• **ڊڪو ج ڊڪا (ل – ت):** ذ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم – گهوڙي جو ڏکيو پنڌ – چؤباز.

– **ڊڪَئِيْ ج ڊڪَئِي:** ذ. صفت. ڊڪي وارو – ڏکيو پنڌ – هلندڙ گهوڙو – ڊڪي ۾ ٻوَڻُ: گهوڙي جو ڏکيو پنڌ شروع ڪرڻ. اجايو وات هڻڻ – ٻَڪَ ڪرڻ. ڪِنا لفظ ڳالهائڻ – ڪَڄُ مٺڻ.

• **ڊڪاءُ ج ڊڪاءُ (ڪ):** ذ. نظرداري – سنڀال چوڪسي – ڊوڪاءُ.

– **ڊڪاءُ ڪَرَڻُ:** نظر ڪرڻ – ڊوڪاءُ ڪرڻ.

• **ڊِڪَڻُ ج ڊِڪَڻُ:** ذ. صفت. [هہ. تر ڪان سن. تَڪْشَڪْ] ڪاٺ جو ڪم ڪندڙ – واڍو – وِڳهامَل – سُتار – سُوتار – سُوٽارُ – سُوٽهَڙُ. (اسم خاص) سکر، حيدرآباد ۽ لاڙڪاڻي ۾ هڪ ذات جو نالو. شهدادڪوٽ، شڪارپور ۽ ٿُل تعلقي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **ڊِڪَڻُ ٻِڪِيْ:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم – ڪاٺ ڪُٽو – هُد هُد.

• **ڏُڪَ ج ڏُڪُونْ:** ٿ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم – گهوڙي جي هلڪي ڊوڙ – تور – رفتار – ڍِگ ڍِگ – ڏُڙڪي. راند جو هڪ قسم (جنهن ۾ هڪٻئي جي پٽرن کي پٽر هٽبا آهن).

– **ڏُگرُ ج ڏُگرِ:** ذ. صفت. ڍِگ ۾ هلندڙ وهٽ – ڍِگ وارو.

– **ڏُگَ ۾ ٻوَڻُ (ت):** خراب لفظ ڳالهائڻ – ٻَڪَ ڪرڻ.

• **ڏُگامُ ج ڏُگامَ:** ذ. [ف. دو = ٻہ + گام = قدم] گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم – گهوڙي جو ڏکيو پنڌ – ڍِگ – ڊڙڪي.

• **ڏُگانِيْ ج ڏُگانِيْ:** ذ. صفت. ڇَٽُ – ويل – لوٺيو – بدمعاش – ڪالينگهو –شودو – اوباش – ابتر – بدتر.

• **ڏُگائِڻُ:** مصدر. گهوڙي کي ڏُگ پنڌ هلائڻ – ڊوڙائڻ – ڏُڪائڻ

Gul Hayat Institute

— پڄائڻ — هلائڻ — هڪلڻ — ڏيکائڻ — تورڻ.

• **ڏِگـَرُ ج ڏِگـَرَ:** ذ. وڏو ڇڙو — سانئيڙ.

• **ڏِگـَرِ ج ڏِگـَرُوْن (ت):** ث. وڏائي — مغروري — تيزي.

• **ڏِگـِرو ج ڏِگـِرا (ل):** ذ. اڻ وڻندڙ آواز وارو مَترُ — پڳل ڇڙو — بي سُرو ڇڙو مَترُ.

• **ڏِگـِري ج ڏِگـِريُوْن:** [انگ] حڪم — فيصلو. فتح — سوڀ — جيت. قرض ثابت ٿيڻ جو سرڪاري فيصلو — ڏڪري — ضبطي — درجو — منزل. ڪاميابيءَ جي سَنَد.

— **ڏِگـِري وَٺَڻُ:** درجو حاصل ڪرڻ — سَنَد وٺڻ.

• **ڏِگـِلو ج ڏِگـِلا:** ذ. [هه. ڏگلا] ڪپهه وارو پهراڻ — گدلو.

• **ڏِگـَڻُ (ل):** مصدر. ڏگ هلڻ — ڊوڙڻ — ڏُڪڻ — ٽِپڻ.

• **ڏِگوشُ ج ڏِگوشَ:** ذ. ڏانديءَ پڪيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏِگوشِي ج ڏِگوشِيُوْن (ٿ):** ث. ڏگوش.

• **ڏِگِي ج ڏِگِيُوْن:** ث. صفت. بدچال عورت.

• **ڏِگِڙَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏِگِڙُ ج ڏِگِڙَ:** ذ. ڪٽڪ جي اٽي مان ٿلهي پڪل ماني — روڍلو — روٽلو — ڍوڍو — بنا گيهه ماني. پڪل مانيءَ جو هيٺيون پاگو يا ڪل (ت).

— **ڏِگِڙِي ج ڏِگِڙِيُوْن:** ث. ڪٽڪ جي سنهي پڪل ماني — ڦلڪو — چپاتي.

• **ڏِگهه:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو تعلقي سڪرنڊ. تعلقي ٽنڊي باگي ۽ تعلقي ماتلي ۾ ديهه جو نالو.

• **ڏِگهه ج ڏِگهون:** ث. [سن ديرگهه = ديگهه] ڇڏ ـ واڌ ـ پاڌ ـ ڊيگهه.

— **ڏِگهه رس:** ث. رَسي ڏگهي ڇڏڻ جي حالت — ڇڙواڳي — آزادي. اختياريءَ جي پهچ. پاڌ — واڳ.

— **ڏِگهڙ ج ڏِگهڙَ:** ذ. صفت. ڏگهو — جانگهڙيل — جانگهو.

— **ڏِگهه ڪَرَڻُ (ت):** شڪارين جو هڪ اصطلاح — سُوئر کي واڌ سان ٻڌڻ.

• **ڏِگهه ج ڏِگهه:** ذ. صفت. [سن. ديرگهه = ديگهه] ڏگهو.

• **ڏِگهارَڻُ:** مصدر. [سن. ديرگهه = ديگهه] ڏگهو ڪرڻ.

• **ڏِگهائي ج ڏِگهائيُوْن:** ث. [سن. ديرگهه = ديگهه] ڊيگهه — ڏگهارڻ — ڏگهائي — لمبائي — طول. اوچائي — متاهين — بلندي — لام.

— **ڏِگهائي ڦاڪ ج ڏِگهائي ڦاڪُون:** ث. ڌرتيءَ تي اُتر قطب کان ڏکڻ قطب تائين ٻيل خيالي ليڪ (جا ڌرتيءَ کي پورا ٻه اڌ ڪري ٿي ۽ ڏگهائي ڦاڪون ڪُل ٣٦٠ آهن).

• **ڏِگهرائين:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏِگهڙي:** اسم خاص. تعلقي ڏگهڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏِگهل:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏِگهو ج ڏِگها:** ذ. صفت. [سن. ديرگهه = ديگهه] پانڌ ۾ وڏو — لمبو — لامبو — ٽينگ — ٽينگو — ڏگهه — طولُ — مٿي اُتاهون — اُچو — اُتم — اعليٰ — وڏو — صدر.

— **ڏِگهاڻ ج ڏِگهاڻيُوْن:** ث. ڊيگهه.

— **ڏِگها هٿ هُئڻ:** پڄندي گهڻي هئڻ. پري جي پهچ هجڻ — طاقت هئڻ — اثر رسوخ هئڻ. پري جي دوستي هئڻ.

— **ڏِگهو ٿيڻُ (ت):** پاڻ کي معتبر سمجهڻ — وڏو ٿيڻ.

— **ڏِگهو رَسو ڏيڻُ:** ير ڏيڻ — آزادي ڏيڻ — ڇڙواڳي ڏيڻ. هر هڪ ڪم ۾ پوري اختياري ڏيڻ.

— **ڏِگهو منڊرو ڇوڙڻُ:** بدشد ڳالهائڻ — ڦٽڪارڻ — ڄٽ ڪرڻ. گهٽ وڌ ڇوڻ — ننڌڻ.

— **ڏِگهو گول ج ڏگها گول:** ذ. آني جهڙي شڪل جو بيضوي گول.

— **ڏِگهي ج ڏِگهيُوْن:** ث. صفت. "ڏگهو" جو مؤنث.

— **ڏِگهي جهل (ت):** ث. لڪل عيب.

— **ڏِگهي واڳ هُئڻ:** مرضيءَ جو مالڪ هئڻ (ٿوري وقت لاءِ) — آزاد هئڻ — خود مختيار هئڻ.

• **ڏِگهوشُ ج ڏِگهوشَ:** ذ. ڏسو "ڏِگوشُ".

• **ڏِگهيرَڻُ:** مصدر. [سن. ديرگهه = ديگهه] ڏگهو ڪرڻ — ديگهه ڏيڻ — اينگهائڻ — ڏگهارڻ — وڌائڻ — لمبو ڪرڻ — طول ڏيڻ. پکيڙڻ — ڦهلاءُ ڪرڻ — پسارڻ — وستار ڪرڻ. کولڻ — اُکولڻ — اُکوڙڻ — اُکيڙڻ — وڇائڻ — پٽڻ.

— **ڏِگهير ج ڏِگهيرُوْن:** ث. ڊيگهه — اينگهه — طول — وڌاءُ — پکيڙ — ڦلاءُ — وستارُ.

— **ڏِگهير ڪَرَڻُ:** اينگهه ڪرڻ — وڌاءُ ڪرڻ. ڊيگهه ڪرڻ. گهٽڻ سان ناتو رکڻ — مائٽي وڌائڻ.

— **ڏِگهيرڙو ج ڏِگهيرڙا:** اسم تصغير. ڪجهه وڌيرڙو — اوچيرڙو.

— **ڏِگهيرو ج ڏِگهيرا:** ذ. صفت. ڪجهه ڏگهو — ڪجهه وڏو ٿورو

Gul Hayat Institute

لمبو – وڏيرڙو – ڪجهہ قداور، ڪجهہ اوچو.
• **ڏکيڙڻ:** مصدر. [سن. دِيَرگهہ = ڊيگهہ] ڏکيرڻ.
• **ڏَلِ ج ڏَلِيُون (ت):** [هہ. دَلَ = لشڪر] ماڻهن يا ساهوارن جي وڏي ٽولي.
– **ڏَلِڙ ج ڏَلِڙُون:** ث. ڏَل.
• **ڏَلُ ج ڏَلَ:** ذ. صفت. [انگ. Dull] بي سمجهہ – ڪم عقل – ڪند ذهن. موڳو.
• **ڏُلَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهہ ۾).
• **ڏُلُ ج ڏُلَ (ت):** ذ. وَجهہ – داءُ – وارو – ٻُلُ.
• **ڏُلاَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهہ ۾).
• **ڏِليوَرِي ج ڏِليوَرِيُون:** ث. [انگ] تقسيم – ورهاست – ونڊ – ورڇ.
• **ڏمُ ج ڏمَ:** ذ. [ف. درم] سڪي جو هڪ قسم – درم – درهم. "پنجين ڏمين ڏم، ڪيجي ڪي سڄڻين" (شاهہ ڪريم). ڏوڪڙ – پيسو. بدن تي ٽيل ڳوڙهي – ڏبڙُ. [انگ] وڏو دبو – ڏول – پيپُ (لوهي). تاجي ڪڍڻ جو هڪ ڪورڪو اوزار – ٻرم.
• **ڏمُ ڪرڻ:** دفع ڪرڻ. ختم ڪرڻ. "تون شافي تون ڪافي، تون دردن ڪرين ڏم"
• **ڏمبڪ ڏمبو:** ذ. (آواز). ڍُهل جو آواز – ڏمُ ڏمُ.
• **ڏمٽِي ج ڏمٽِيُون:** ذ. صفت. [مر. دمگهت] ٿلهو، پر قد جو ٻندرو – ڏِمڪي – دِمي – ڳهُڳهتي – ڊينبو.
• **ڏمُ ڏمُ:** ز. (آواز). ڍُهل جو آواز – ڏمبڪ ڏنبو.
• **ڏمِرِ ج ڏمِرِيُون:** ث. هڪ قسم جي تمام ٿلهي ڇهہ يا ست فوٽ ڪن ڏگهي ٻلا. جا اڪثر سارين جي پوک واري پاڻيءَ ۾ رهي.
• **ڏمرا:** ذ. ڳاڙهي رنگ جون پٿريون (جي فقير پُوئي ڳچيءَ ۾ وجهندا آهن) – حجرالدم.
• **ڏمڙا:** ذ. ٻج جو هڪ قسم (رنگ ڳاڙهو ۽ شڪل مهريءَ جي داڻن جهڙي).
• **ڏِمڪڙو ج ڏِمڪڙا (ڪ):** ذ. صفت. ڏمٽي.
• **ڏمَڻِ ج ڏمڻِيُون:** ث. نانگ جو هڪ قسم – ڳاڙهي رنگ جي وڏي ۽ ٿلهي ٻلا.
• **ڏمڻُ ج ڏمڻَ:** ذ. گاهہ جو هڪ قسم.
• **ڏمِيِ ج ڏمِيُون:** ث. ٻڪريءَ جي رنگ جو هڪ قسم.
• **ڏِنارَنس:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم (شتر مرغ جهڙو پکي، جو نيوزيلئنڊ ۾ رهي ٿو. هو قد ۾ ٽيرهن فوٽ ڏگهو آهي. ڏنارنس جو مطلب آهي "هيبتناڪ").
• **ڏنبُ ج ڏنبُونَ (ڪ):** ث. ڌوڙ جو هڪ نمونو. ماڻهن جو ميڙ – ڏنبلو – انبوهہ – ٽولو.
• **ڏنبُ ج ڏنبَ:** ذ. ماڻهن جو ميڙ – مجموعو – ٽولو – اٽالو.
• **ڏنبُ ڏنباڙو ج ڏنبُ ڏنباڙا:** ذ. دٻدٻو.
– **ڏنبُ ڏنباڙي سان:** ظرف. دٻدٻي سان.
– **ڏنبُ ڪرڻ:** ميڙ ڪرڻ – ٽولو ڪرڻ.
– **ڏنبهو ڪرڻ:** گڏجي ڪوشش ڪرڻ – اچي مَچي ڪرڻ.
• **ڏَنبَرُ ج ڏَنبَرَ:** ذ. وڏو ۽ پراڻو ڇڙو – ڪرڪو.
– **ڏنبرو ج ڏنبرا (ل):** ذ. ڏنبرُ.
– **ڏنبرُ هَجڻُ:** پوڙهو هجڻ.
• **ڏنبڪو ج ڏنبڪا (ت):** ذ. ٽاڪوڙو.
• **ڏنبلو ج ڏنبلا:** ذ. [سن. ڊِنبر = ميڙاڪو] ماڻهن جو گوڙ – انبوهہ – مجموعو – ميڙ – ڪٺ – پِينڊَ – گوڙ – خلق – پيڙ – مچو – هشام – پيهہ – ڪَلَرَ – چانگ – ٽولي.
– **ڏنبلو ڪرڻ:** ميڙ ڪرڻ – گوڙ ڪرڻ – انبوهہ ڪرڻ – گڏ ٿيڻ. ولر ڪرڻ – ٽولو ڪرڻ – ڪَلَرَ ڪرڻ.
• **ڏَنبُورو ج ڏَنبُورا (ت):** ذ. ڏنبرو.
• **ڏنڀُ ج ڏنڀَ:** ذ. [سن. دَنڀ] ڏيکاءُ – وڏائي – مغروري – اهنڪار – پاکنڊ – مَڪر – ڪُپت – دَغا – فريب. چوراٽي ٽولي.
• **ڏنيو ج ڏنيا (ڪ):** ذ. پنيرو ڏَڪُ – چَنبو – ڏڪ جو آواز.
• **ڏنيُورُ ج ڏنيُورَ (ت):** ذ. صفت. ڏکيو – ڪٺن – سخت – مشڪل. تڪو – تيز.
• **ڏنجاڙُ ج ڏنجاڙَ (ت):** ذ. صفت. بلڪل وڏو طويل – لمبو.
• **ڏنڊروٽي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **ڏنڊَنَ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ڏنڊمرهياري:** اسم خاص. تعلقي پني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **ڏنڊَ ج ڏنڊُونَ:** ث. [هہ. ڏنڊا = ڏنڊا] ڍنڍ – پاڻيءَ جو وڏو تلاءُ. گهٽو پاڻي – اجهاڳ پاڻي.
• **ڏنڊ ڪڍڻ (ل):** مصدر. روئڻ – شيءِ گهرڻ لاءِ ٻار جو روئڻ.

Gul Hayat Institute

– ڊنڍِ ڪَرَ ج ڊنڍِ ڪَرُونْ: ث. اوچنگار – ڍاڍ.

– ڊنڍِ ڪو ج ڊنڍِ ڪا: ذ. روج – پِٽڪو – اوچنگار.

• ڊنڍورو ج ڊنڍورا (ل): ذ. [هہ. ڊَنڍورا = پڙهو] پڙهو – اعلان – هوڪو – اشتهار.

• ڊنڍولڻُ (ت): مصدر. [هہ. ڍُونڍَڻُ = ڳولڻ] ڳولڻ – تلاش ڪرڻ – ڍونڍڻ. ڪوشش ڪرڻ.

• ڊنرُ ج ڊِنرُونْ: ث. [انگ] ڪاڌو – ضيافت – دعوت.

• ڊنْگ ج ڊنْگونْ (ت): ث. واريءَ جي ڊِڀَ جي چوٽي. بدنامي – گلا. چغلي.

– ڊنْگ ٿيڻُ: بدنامي ٿيڻ – گِلا ٿيڻ – شهرت ٿيڻ.

– ڊنْگ ڊاهڻُ: ڪُوڙ هڻڻ – اجايون ڳالهيون ڪرڻ – اُفواهہ اُٿارڻ – ٻٽاڪون هڻڻ.

• ڊِنْگُ ج ڊِنْگَ: ذ. صفت. [مر. ڍِانگل. سن. ڍِينَ. ڍِي = آڪاس ۾ وڃڻ] وڏو ماڻهو – شاهوڪار – امير. وڏو – جُنگُ. شوخي – وڏائي. پکين جو وَلرُ.

– ڊِنْگبَرُ ج ڊِنْگبَرَ: ذ. صفت. وڏو ماڻهو. اُتاهون – اچو – مٿاهون – اعليٰ.

• ڊنْگَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهہ ضلعي ۾).

• ڊنْگارُو: اسم خاص. تعلقي خيرپور ناٿن شاهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڊِنْگرالو: اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڊُنْگِي ج ڊُنْگيُونْ (ڪ): ث. ٻارجي پينگهي مٿان ٻڌل نوڙي يا ڪاٺي (جنهن تي ڪپڙو وجهبو آهي تہ ٻار جي مُنهن تي مکيون نہ وِهن).

• ڊِنْگهرُ ج ڊِنْگهرَ: ذ. ٻيريا ٻئي ڪنهن ڪنڊائين وڻ جو ٽارُ.

• ڊِنُو ج ڊِنَا (ڪ): ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم.

• ڊِنُو ج ڊِنَا: ذ. صفت. [ف. ڊَرْنَا = ڊڄڻ] "ڊڄڻ" مصدر جو ماضي – ڊڄيو – ڊڄي ويو – هراسجي ويو.

– ڊنو ٿيڻ (ت): چپ ڪري ويهڻ – ميسوٽو ٿيڻ.

– ڊِنُو پهْ ڪَرڻُ: دورانديشي ڪرڻ – اڳوات اُپاءُ ڪرڻ.

– ڊِنُو ڊَپُ ڪَرڻُ: دورانديشي ڪرڻ – اڳوات اُپاءُ ڪرڻ.

• ڊِنِي ج ڊِنيُونْ: ث. ڊِبَ – ڊِڙو – ڏنو – ٽبو – لوڙهہ. راهَ – گندو – ٿهو – ڍِڳَ – لوڙُ – ڍيرُ – انبوهہ – ڍِڳي.

• ڊٽانبو ج ڊٽانْبا: ذ. وڏو خرچ – بي فائدو خرچ.

• ٻڻ ٻڻ ڪَرڻُ: تنگ ڪرڻ.

• ڊُٽُو ج ڊُٽَا: اڻ ڪليل سِپَ – وڏي ڪوڏي (ل). ڪابہ گول شئي – ٿلهي شئي – گولو – ڳوڙهو. ڊُوٽو.

• ڊٽونبُ ج ڊٽونبَ: ذ. وڏي ڪڏ پاٽيءَ سان ڀريل – تلاءَ جو وچ.

• ڊُٽِي ج ڊُٽيُونْ: ث. گولي.

• ٻو ٻُرو: درو. قطب تارو. هندو ان کي مان ڏين ۽ 'ڊوپڀڳت' يا 'درو ڀڳت' چون. (ٺٽو ضلعو جاتي).

• ٻُوَيارڻُ (ت): مصدر. مٿان پَٽڻ – اڏوگابرو پٽڻ (گاهہ وغيرہ).

• ٻَوِيڪِي: اسم خاص. بلوچن جي هڪ ذات جو نالو جيڪب آباد ۾ رهن ٿا.

• ٻوتُ ج ٻوتونْ (ڪ): ث. ڪيڪار – مرحبا – چَسي.

– ٻُوت ڏِيڻُ: هٿ ملائڻ – ڪيڪارڻ – چَسي ڏيڻ.

• ٻوتِيرُ ج ٻوتِيرَ (ل): ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. هڪ پکيءَ جو نالو.

• ٻوڏِ ج ٻوڏُونْ (ت): ث. ڪوبري – ڪيپراٽي – روڏِ.

• ٻوڏو ج ٻوڏا (ت): ذ. پکيءَ جو هڪ قسم. وڏو جابلو ڪانءُ.

• ٻودُ ج ٻودَ (ت): ذ. دوهہ – دغا – مڪر – فريب.

• ٻودِ ڪَرڻُ: دوهُ ڪرڻ – دغا ڪرڻ.

• ٻودَ اٽِي: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ٻودِ بلارو ج ٻودِ بَلارا: ذ. صفت. ڪوجهو – بدزيبو – بدصورت – روپ هيڻ – ڏوَرُ – مَوَرُ – ڪُروپُ – بدشڪل. بچڙو – خراب – ڪنو – مڪروهہ – نفرت انگيز.

• ٻوڊو ج ٻوڊا: ذ. خواري – بدنامي.

– ٻوڊو ڪَرڻُ: بدنام ڪرڻ – خواري ڪرڻ.

• ٻورَڻُ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ٻوڊو ج ٻوڊا: ٿُلهي ۽ اٽيي ماني.

• ٻوراتَ: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر ٿرپارڪر ضلعي ۾).

– ٻوڙُ ج ٻوڙا: ذ. ڌاڙو – ڦُر – لُٽ.

• ٻوڙو ج ٻوڙا (ت): ذ. مال جو ڌاڙو.

• ٻوڙڻُ: مصدر. [هہ. دوڙنا: سن. دِروَڻ = ڊوڙڻ] ڊوڙ پائڻ – تِکو ڀڄڻ – ڊُڪڻ. هڙي ڪرڻ (ٿ).

• ٻوڙَ ج ٻوڙُونْ: ث. ڀَڄَ – ڊُڪَ – لُوهَ – ڇُهي – ڀاڄ. ڀهڄ – ڀُڄندي؛ جيئن: "ڪُوڙي جي ٻوڙَ ڪُڏ تائين."

– ٻوڙائِڻُ: مصدر. جلدي هلائڻ – تکو هلائڻ – ڀڄائڻ. جلد

Gul Hayat Institute

موڪلڻ. روانو ڪرڻ. ٿَڪائڻ – محنت ڪرائڻ. حيران ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – تِيڪائڻ.

• **ٻوڙَ ٻُڪَ ج ٻوڙُون ٻُڪُونْ:** ٿ. ڀڄ ڊوڙ – ڀڄ ڊُڪ – وٺ پڪڙ – هڻ وٺ – وٺ ڀڄ – اڄ وڃ. ميڙ منٿ. ڪوشش – سعيو – حيلو حوالو. بندوبست – انتظام.

– **ٻوڙ ٻُڪ ڪَرَڻُ:** ڀڄ ڊوڙ ڪرڻ – ڪوشش ڪرڻ – تکڙ ڪرڻ.

– **ٻوڙَڻُ ٻُڪڻُ:** ڪوشش ڪرڻ – ڀڄڻ.

• **ٻوسِڪو ج ٻوسِڪا (ت):** ذ. پِٽَ – روڄ – راڙو – ماتم – واءِ ويلا.

• **ٻُوسَڻُ ج ٻُوسَڻَ (ل):** ذ. صفت. تمام ٿُلهو.

• **ٻُوشُ ج ٻوشَ (ڪ):** ذ. [سن. دروھ = دغا] بڪواس – واهيات گفتگو. ڊوھ – دشمني. (ت) مهاندو – صورت – شڪل.

– **ٻوش ڏيِڻُ (ڪ):** بڪ بڪ ڪرڻ – واهيات ڳالهه ڪرڻ.

• **ٻوشڪَـرَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهه ۾).

• **ٻوڪَ ج ٻوڪُونْ (ت):** ٿ. صفت. گهٽو پٽڙو – ڇڊو – پاڪو – پاهو (ٻيٽ يا ٻوڙ وغيره).

• **ٻُوڳا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻوڳانْ:** ٿ. منگر مڇيءَ جو هڪ قسم (منهن آڌو ڏيڍ فوٽ جو سگ، جنهن جي ٻنهي پاسي چوٽين ۾ اڪيون، قد ٽن کان پنج فوٽ ۽ سندس ٻچي جو نالو ائٽڙي).

• **ٻوڳانڊ:** اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻُوڪارَڻُ (ل):** مصدر. آواز ڪرڻ – پڪارڻ – سڏڻ.

– **ٻُوڪارَ (ل) ج ٻُوڪارَڻُ:** ٿ. وات سان ڪيل آواز – سَڏُ – پُڪارَ.

• **ٻوڪَڻُ:** مصدر. [هہ. دوڙنا: سن. دَرَوَڻَ = ڊوڙڻ] تکو ڀڄڻ – ڊُڪڻ – ڊوڙڻ.

– **ٻوڪَ ج ٻوڪُونْ:** ٿ. ڊوڙ ـ ڊُڪ – ڀاڄ – ڇهي – هڙي (ٿ).

– **ٻوڪائِڻُ:** مصدر. ڊوڙائڻ – ڀڄائڻ – ڊُڪائڻ – تکو هڪلڻ.

– **ٻوڪَ پائِڻُ:** ڊوڙ پائڻ – تکو ڊوڪڻ – ڊڪڻ – ڀڄڻ.

– **ٻوڪِٽُو ج ٻوڪِٽَا:** ذ. صفت. ڊوڙٽو – ڊُڪٽو – ڀڄٽو. تکو – ڇهو.

– **ٻوڪو ج ٻوڳا:** ذ. صفت. ڊوڙٽو – ڊڪٽو – ڀڄٽو – تکو ڊوڙندڙ – تکو – تکڙو – تيز – جلد باز – چوٽ – ڊوڪٽو.

• **ٻوڪِيْ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻوڪِيَا:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ واهه جو نالو.

• **ٻوڪرُ ج ٻوڪَرُ (ت):** ذ. صفت. بيڪار – نڪمو. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **ٻوڪَڻُ (ڪ – ل):** مصدر. ڏسڻ – لڪڻ – جاچڻ – نظر ڪرڻ.

– **ٻوڪَ ج ٻوڪُون:** ٿ. سماءُ – سڌ – خبر – نظر – نگاهه.

– **ٻوڪَا ج ٻوڪَائُونْ:** ٿ. نگاهه – نظر – نهار. جاچ – خبر. پتو – نشان.

– **ٻوڪَا ڪَـرَڻُ:** نظر ڪرڻ – جاچ ڪرڻ.

– **ٻوڪَاءُ ج ٻوڪَاءَ:** ذ. ٻوڪا.

• **ٻُولَ:** اسم خاص. تعلقي ٽُل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻولْ ج ٻولَ:** ذ. [سن. درورِي = سينگار] ڍنگ – نمونو – وجهه – ڍب – ريت – طرح – قسم – وانگر. طور – طريقو – رستو – طرز – گهاٽ گهاڙ. شڪل – صورت – ڏانءُ – روپ – ويس – حالت – دستور. رواج – چالو – روش – پرويز – وتيرو – ٻَـرَ. نقشو – خاڪو – اڏاوت – بيهڪ – ڏيک – ويک – سجاوٽ.

– **ٻولائِتو ج ٻولائِتَا:** ذ. صفت. ٻول جو – طور وارو – طريقي وارو – نموني وارو. دستور وارو – ٻَرِ وارو – ڍنگ وارو – ريتائتو. سُٺي بيهڪ وارو – سهڻي نموني وارو – ڏيک ويک وارو – زيبائتو – مورتوند – ٺاهوڪو – سجائتو. سهڻو – موچارو – شڪيل – خاصو.

– **ٻولِبَازُ ج ٻولِبَازَ:** ذ. صفت. نمونو ڪندڙ – ڍنگباز – هنري – ٺڳ – دولابي – دوکيباز – چالباز. حرفتي – هوشيار – چالاڪ.

– **ٻولِبَازِيْ ج ٻولِبَازِيُونْ:** ٿ. نموني بازي – ڍنگبازي – چالبازي – دوکيبازي – ٺڳي – مڪر – فريب – چالاڪي – حرفت – اٽڪل – هوشياري.

• **ٻُولْ ج ٻُولَ (ل – ت):** ذ. چلم يا حقي جي ڦل يا ٽوپيءَ کي ڍڪڻ لاءِ لوهه جو مخروطي نموني جو ڍڪ. سڄيل ٻوٿ – سُوٽل مُنهن – شڪل – مُهاندو.

– **ٻُولُ ٻِلاڙو ج ٻُولُ ٻِلاڙا (ٻُولُ ٻِلاڙو ج ٻُولُ ٻِلاڙا):** ذ. صفت. ڪوجهو – بدزيبو – بدصورت – بدشڪل – بدنما – روپ هيڻ – ڏَرَڙُ – مَرَڙُ – ڪُروپ. بڇڙو – خراب – ڪِنو – مڪروهه – نفرت انگيز.

Gul Hayat Institute

– **ٻولُ شڪلِ**: ذ. صفت. ڏول جهڙو – مخروطي – گانءِ پڇو.
– **ٻولو ج ٻولا**: ذ. صفت. مُنهن سُوٽل – ٻوت سُوٽل – چپن ٿلهو – چپن لڙيل – بدشڪل.
– **ٻولا ڪرڻُ (چپ)**: چَپ سُجائڻ – منهن ٻُچڙو ڪرڻ – مُنهن سُجائڻ.
• **ٻولا، ٻوليا (ت)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ٻوليرُ ج ٻوليـرَ (ل)**: ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.
• **ٻوِمرُ ج ٻوِمرَ**: ذ. پکيءَجو هڪ قسم – لِڪٽو – لڪندڙ – دوم. (اسم خاص) ميراسي – وڄت وارو – گهٽ ذات وارو ماڻهو.
• **ٻومبري**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نوابشاهه ضلعي ۾).
• **ٻومبڪي**: اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو (ڏهه پاڙا: ١. ميرازئي ٢. آدماڻي ٣. ٻيٽاڻي ۴. بوزدار ۵. گشڪوري ٦. گولاٽا ٧. گدواڻي ٨. گبول ٩. گجاڻي ١٠. لُنڊ. جي اتر سرحد سنڌ ۽ سکر ضلعي ۾ رهن ٿا).
• **ٻومِڪي**: اسم خاص. ڊومبڪي.
• **ٻومڻُ ج ٻومڻَ (ڪ)**: ذ. برتن – ٿانءُ.
• **ٻومڻُ واهُ**: اسم خاص. حيدرآباد شهر ۾ هڪ گندي پاڻيءَ جو واهه. جو شهر جي ننڍين ڪسين ۽ نالين جو گندو پاڻي ڪٺي ڪري ڦليليءَ ۾ ڇوڙ ڪري ٿو.
• **ٻومڻُ (ڪ)**: ذ. وڻ جو هڪ قسم.
• **ٻونبُ ج ٻونبَ (ت)**: ذ. صفت. تمام وڏو – ڊگهو – لمبو.
• **ٻونبڪُ ج ٻونبڪَ**: ذ. صفت. 'ڊونبُ' جو اسم تصغير. ڪجهه وڏو – وڏيرڙو.
– **ٻونبڙُ ج ٻونبڙَ**: ذ. صفت. ڊونبُ.
• **ٻونبڪي ج ٻونبڪيون (ت)**: ث. خوشيءَ مان ٽپ يا ڇال – ٺينگ.
– **ٻونبڪيون هڻڻُ**: خوشيون ڪرڻ – ڇال هڻڻ – ٺينگ ڏيڻ.
• **ٻونڊُ ج ٻونڊَ**: ذ. [مر. ڊوئي. سن. دروئي = ٻيڙي] دريائي ٻيڙيءَ جو هڪ قسم – وڏو ٻيڙو – ڊونڊو. وڏو ٻيٽ – ڊِڊُ (ل).
• **ٻونڊا (ت)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ٻونڊڙو ج ٻونڊڙا**: ذ. صفت. ڇيلهه ڪُٻو – ڪُبڙو – ڏنگو – نميل.
• **ٻونڊڙو ٿي چڙهڻُ**: ڪُبڙو ٿي چڙهڻ – ريڙهيون پائي چڙهڻ – گسري چڙهڻ – لڪي چڙهڻ.
• **ٻونڊڪي ج ٻونڊڪيون (ڪ)**: ث. پيري يا ڪمزوريءَ سبب ڪُٻائي – ڪُبڙائي – ڏنگائي – ڊونڊڙائي.
– **ٻونڊڪين ڀر هلڻُ**: هٿن پيرن ٿي رڙهڻ – مس مس رڙهڻ. تمام پيرسن ٿيڻ – هڏُ لاچار ٿيڻ.
• **ٻونڊڻ**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **ٻونڊو ج ٻونڊا (ل)**: ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ قسم – ننڍڙي ۾ ننڍڙو مڇوئو (جنهن ۾ ٻه ماڻهو ويهي سگهن). مڇي مارڻ جي ٻيڙي. وڏو ٻيڙو – ڊونڊُ. (صفت) وڏي پيٽ وارو ماڻهو. ٿُلهو ماڻهو. وڏو – قداور – پهلوان. ڏنگو – ڪُبڙو – ڊونڊڙو (ت). ٻگل سگن وارو ڏگو – موڏو ڍگو. [هه. ڊُوندو = موڏو].
• **ٻونڊي ج ٻونڊيون (ڪ – ت)**: ث. ٻيڙيءَ جو هڪ قسم – ننڍڙي ٻيڙي – زورق. بار ڪڻڻ واري ننڍي ٻيڙي – ننڍي ٻيڙي (واڻ) – ماڻهن لاهڻ لاءِ مددگار ٻيڙي. جيئن: "ٻيڙيءَ" لاءِ هوڙي ۽ واڻ جي "ڊونڊي". ڪٽار – ننڍي ڪونتل.
– **ٻونڊيارو ج ٻونڊيارا**: ذ. صفت. ڊونڊي هلائيندڙ – ناڪئو.
• **ٻونڊي**: اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
• **ٻونڊُ ج ٻونڊَ**: ذ. ڪِنُ – گند – ڪچرو. مُئل جانور.
– **ٻونڊي ج ٻونڊيون (ت)**: ث. ڊونڊ.
• **ٻونڊڻُ**: مصدر. ڳولڻ – ڦولڻ – ووڙڻ – وائڻ – جاچڻ – کوجڻ – سوجهڻ – ڏورڻ – تلاش ڪرڻ.
• **ٻونڦو ج ٻونڦا (ت)**: ذ. صفت. جنگهن ڦريل – ڦڏو. قد جو ننڍو ۽ ٿلهو – گهمٽي – ڊمٽي.
• **ٻونگُ ج ٻونگ**: ذ. ٻٽاڪ – لٻاڙ – ڊاڙ.
– **ٻونگي ج ٻونگي**: ذ. صفت. ٻٽاڪي – ڊاڙي – لٻاڙي.
• **ٻونگا**: اسم خاص. هندن جي هڪ ذات جو نالو (هندن جي تاريخ ص. ٢١١).
• **ٻونگرُ ج ٻونگرَ**: ذ. ٻُند – دوڳي.
• **ٻونگلُ ج ٻونگلَ**: ذ. اجايو ڳالهاءُ – بڪواس – واهيات ڳالهه – ڊونگل.
– **ٻونگلُ اُچلڻُ**: اجايا لفظ ڳالهائڻ – ڊيڪ ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

— **ٻونڪل هڻڻ:** بيهودو ڳالهائڻ — ڊيڪ ڏيڻ — اجايا ٽٽ ڏيڻ — بکواس ڪرڻ. ٻٽاڪ هڻڻ — ڊاڙ هڻڻ.

• **ٻونڪلي ج ٻونڪلي:** ذ. صفت. ڏسو 'ڏونڪي'.

• **ٻونڪيُجا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو (اڪثر نواب شاهه ضلعي ۾).

• **ٻونٽڻ ج ٻونٽڻ:** ذ. ٺولو — ٺانءُ — برتن — ڪشڪول.

• **ٻوٽو ج ٻوٽا:** ذ. ٻٽ تي سوج سبب ٿيل ڳوڙهو — ڳوڙهي — ڊٺو.

• **ٻوهه ج ٻوهه:** ذ. اُتر طرف هڪ تاري جو نالو — تارو. (صفت) هڪ هنڌ بيٺل — غير متحرڪ — نِسچل — اَچل — اسٿر — ٿانئيڪو — ماڳائتو — هنڌائتو — ٿانئتو — قائم.

• **ٻوهار:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻوهڙو:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ٻوهڻ:** مصدر. [سن. دورهه. پرا. دوهه] ڪوڙ ڪرڻ — دغا ڪرڻ — ٺڳڻ — ويساهڻ — ڦسلائڻ — ٻيلائڻ — پنبي لائڻ — پلائڻ — گمراهه ڪرڻ — ڀرمائڻ — وَرسائڻ — گدي ڪرڻ.

— **ٻوهه ج ٻوهه:** ذ. ٺڳي — دغا — فريب — دولاب — حرفت — مڪر — ڪوٽ — ڪپٽ — ترڪٽ — دوکو — ڇل — ڇل وَل — ويساهه گهاتي. دشمنيءَ جو تعويذ ڦُل. گهٽ — آگر — (ڪ).

— **ٻوهه ٿيڻ:** ٺڳي ٿيڻ — دغا ٿيڻ. ڪامڻ ٿيڻ.

— **ٻوهه ڏيڻ:** دغا ڏيڻ — ٺڳي ڪرڻ.

— **ٻوهه ڪرڻ:** ٺڳي ڪرڻ — فريب ڪرڻ — دولاب ڪرڻ — ڪامڻ ڪرڻ — پڙهيا وجهڻ.

— **ٻوهه وجهڻ:** ڪامڻ وجهڻ.

— **ٻوهو ج ٻوها:** ذ. صفت. ٺڳ — دغا باز — دلبائي — ڇلباز — دولابي — ترڪٽي — ڪپٽيو — مڪريلو — فريبي — ڦند باز — ڇندباز.

— **ٻوهي ج ٻوهي:** ذ. صفت. ٺگ باز — مڪار.

— **ٻوهيون ج ٻوهيا:** ذ. صفت. ٻوهو.

• **ٻوهڻ:** مصدر. بار کڻڻ — بار ڪٽي وڃڻ — هڪ هنڌان ٻئي هنڌ ڪٽي وڃڻ — کڻڻ — نيڻ — ڍوئڻ.

• **ٻُوهڻ:** مصدر. دوهه ڏيئي چڪي ڪٽي وڃڻ (اصطلاحاً — ڪائي وڃڻ) جيئن: "امانت ڏرتي به نه ٻُوهي". زور سان ڇڪڻ — ڪينچڻ — ڪسڻ. زور سان پٽڻ. اُڇلڻ — ڦٽو ڪرڻ.

— **ٻُوهه ج ٻُوهون:** ث. ڪشش — ڇڪ — تاڻ. سوٽ. ٻٽاڪ ڊوڙ — ڏڪ — ڇوهه — لُوهه — جهڙپ. ملهه وڙهڻ جو هڪ انگ. خراب هوا — طوفان — رئو — رائو.

— **ٻُوهه ڏيڻ:** ڪوڙ هڻڻ — ٻٽاڪ هڻڻ — ڊاڙ هڻڻ — ڳالهه وڌائي ڪرڻ. تيل لائي هٿ جي تريءَ سان مهٽڻ — آڏڻ.

— **ٻُوهه ٻُوهان ڪرڻ:** ڏاڍو زور پرڻ. گهٽو چڪڻ.

• **ٻوهو ج ٻوها:** [سن. دروهَ] مينهن جي موسم ۾ تيز تڙڪو — برسات جا آثار — آگر — جُهڙ (ڪ). دڙو — ڍِڳُ — ڍوئي (ٿ — ل).

• **ٻوهي ج ٻوهيون:** ث. قسم — سُنهن — سوڳند — واسطو — ساک [هه. دهائي]. قسم پيل — جَهل روڪ. گند جو ڍير — ڪچري گند ٿيڻ جي جاءِ — ڍوئي.

— **ٻوهي وجهڻ:** قسم ڏيڻ — سُنهن وجهڻ — سوڳند وجهڻ.

• **ٻوبار (ٿ):** ذ. وڻ جو ٿلهو ٿڙ.

• **ٻواٿون:** نظر رکيائون. پهچڻ جو ٻهه ڪيائون.

• **ٻِويڙن ج ٻِويڙنون:** ث. [انگ] ملڪ جو ڀاڱو — علائقو. حصو.

• **ٻهه ج ٻهون:** ث. [سن. دَمڀ = ڏِڪو] هلان — ٿيلهو — ڏڪو. ڏڳيءَ جي کير ڏهڻ وقت لت — مٽي جو ٽڪر — ديهه — ڍِهه (ٿ) ٽُونو. ٻارن ڪي ٿيندڙ دستن جي بيماري — دست (ٿ). (اسم خاص) فيڊرل ايريا ڪراچيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— **ٻهه نه جهلڻ:** ڏڪ نه جهلڻ — ٿيلهو به نه سهڻ.

• **ٻِهه ج ٻِهون:** ث [سن. دَمڀ = ٿيلهو] جُلهه — ڪاهه — حملو — هلان. سگهه سان هنيل ڏڪ — ٽڪر — ٽونو — ڏڪ — ٿيلهو — اُڪلَ.

— **ٻِهون ڏيڻ:** ڪاهون ڪرڻ — سَٽون ڏيڻ — زورَ ڏيڻ.

• **ٻِهه ج ٻِهه (ٿ):** ذ. ڍِڳُ — ڍيرُ — انبار. ٽُوٽَرُ.

• **ٻها (ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻهڄڻ:** مصدر. ٻهڻ. ڪرڻ — ڪري پوڻ — ٿاٻڙجڻ. ناس ٿيڻ — ڇِٽ ٿيڻ.

• **ٻهڄڻ (ٿ):** مصدر. رسڻ — پهچڻ — ملڻ — ڏهڻ.

• **ٻهه ڇُور (ڪ):** ظرف. آمهون سامهون پاڻ ۾ ڳنڍجي وڃڻ جي حالت — ڳنڍجي — جانيوتجي. هٿين پئجي.

• **ٻهر (ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ٻهڪل ج ٻهڪل (ل):** ذ. مينهن جو ڪجهه وسڪارو.

• **ٻهلڻ (ٿ):** مصدر. ڪسڻ — ڦرڻ — پٽڻ — ڇنڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڀهنڊي**: اسم خاص. تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڀهڻُ**: مصدر. [سن. ڏونه] ڪِري پوڻ – ڪِرڻ – ڏسجي پوڻ – پَٽَ تي ڪِرڻ – ڍهي پوڻ – سمهڻ – ليٽڻ – اونڌو ٿيڻ – وِلڙڻ. نابود ٿيڻ – چٽ ٿيڻ – ويران ٿيڻ – ختم ٿيڻ – برباد ٿيڻ – پٽڙڻ – ميٽجڻ – ميسارجڻ.

– **ڀهِي پوڻُ**: ڪِري پوڻ – ڍَهڻ – ڍيري ٿي پوڻ. پڃي پوڻ – پُري پوڻ – ميٽجي وڃڻ.

• **ڀهِڻُ**: مصدر. ملڻ – عطا ٿيڻ – پلئه پوڻ.

• **ڀهو ج ڀها (ل – ڪ)**: ذ. ٿوري پاڻيءَ واري ڪُنڊ – ڇَڏو – ڏبو. ڍِٻ – دڙو – ڏَنو – ٽپو – لوڙهُ. (اسم خاص) تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڀها وهڻُ**: پَٽِڙا دست ٿيڻ (ننڍڙن ٻارن کي).

• **ڀهو ج ڀها**: اسم خاص. اتر سنڌ ۾ هڪ قبيلي يا ذات جو نالو – تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **ڀهو ڀهُ (ت)**: ظرف. آمهون سامهون – روبرو – دوبدو.

– **ڀهو ڀهُ ٿيڻُ**: روبرو ملڻ – دوبدو ٿيڻ. اتفاق سان گڏجڻ.

– **ڀهوءَ ڀهِي (ڪ)**: اوچتي گڏجاڻي – اوچتي ملاقات – اوچتو ميلاپ.

• **ڀُهِي ج ڀُهيُون (ل)**: ث. اُٺ جي وِهڻ جي جاءِ ٻاجهريءَ جي ٿُهي – ٿُهَ.

• **ڀُهيا**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. (اڪثر نوابشاهه ضلعي ۾).

• **ڀئو ج ڀئا (ڪ)**: ذ. ڍَهو.

• **ڀئُون ڀئُون (ل)**: آواز. ڍهل جي وڄڻ جو آواز.

• **ڀُئِي ج ڀُئُون (ل)**: ث. جُوئر جي پوڪ جي لاباري ڪان پوءِ ڪانن جو وري ڦوٽهڙو.

• **ڍِٻ ج ڍِٻُون (ل)**: ث. ٻنن ۾ هنيل ڏاڍي مُڪَ – ڍِٻ.

• **ڍِٻِڪ ج ڍِٻِڪُون**: ث. [سن. ڍِنڊِمَ] مدارين يا بازيگرن جي ننڍي پکواز – دُهلڙي – ڍيبڪي.

– **ڍِٻِڪِي ج ڍِٻِڪيُون**: ث. ڍِبِڪ.

• **ڍيهو ج ڍيها (ل)**: ذ. سارين ڏرڻ جي جَنڊ جو ڪَلر مان ٺهيل هينيون پُڙ – ڍيهو. (اسم خاص) تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍيهوڙي**: اسم خاص. تعلقي ڇاڇري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍيٺَ ٿيڻُ (ت)**: جِن ڀُوت ڏسڻ.

• **ڍيٺو ج ڍيٺا (ت)**: ذ. صفت. ٻندرو – ڍمٽي.

• **ڍيٺُ ج ڍيٺَ**: ذ. صفت. [سن. درشٽ = هوڏي] بهادر – همت پريو – دلير – بي ڊپو – بي پئو – ڇاتيءَ وارو – بيباڪ – نِڏرُ – بي پرواهه. شوخ – گستاخ – بي ادب – نرلجو – بي ساڳاهو. مَنَرُ – اٿرُ – نِنَرُ – هوڏِي.

– **ڍيٺائي ج ڍيٺايُون**: ث. بي ادبي – شوخي – گستاخي. نٺرائي – ڪُڌَ – بهادري – دليري.

• **ڍِپُو ج ڍِپُو**: ذ. [انگ] واپار جو هنڌ – دڪان – ڪوٺي.

– **ڍِپُو لَڳِي وَڃَڻُ**: عام جام ٿيڻ – گهڻي انداز ۾ ٿيڻ – سُڪار ٿيڻ. جيئن: "هر هنڌ مال جا ڍيپو لڳي ويا آهن".

• **ڍيڄارڻُ**: مصدر. [سن. درَ = ڊڄڻ] ڊپ ڏيارڻ – خوف ڏيارڻ – ڌهڪائڻ – ڏرائڻ. ڌاهڻ – ڌڪائڻ – ڪنبائڻ. دڙڪو ڏيڻ – ڌمڪي ڏيڻ – هيسائڻ – دَٻائڻ.

• **ڍيڄو ج ڍيڄا**: ذ. ڊِڄُ – ڊَپُ – ڀؤ – ڊَرُ – سيڪوڄ – پِٽَا. تاب – اُڌڪو – هراس – انديشو. دهشت – هٿبٽ – ڌڪو.

– **ڍيڄڙو ج ڍيڄڙا**: ذ. خوف – ڊپ – ڀَؤ – ٻاراڻي بيماري. جنهن ۾ ٻار گهڻو روئي – چِرڪُ.

– **ڍيڄُو ج ڍيڄُو**: ذ. صفت. ڊڄڻو.

• **ڍيڊاٽا (ت)**: اسم خاص. ڀِيلن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڍيڊسڙ (ت)**: اسم خاص. هڪ ڍهر جو نالو.

• **ڍيڊڪي**: اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍيڊُ ج ڍيڊَ**: ذ. ڀانڊي پکيءَ جو هڪ قسم (ڳيري جيڏو رنگ ميڻاٺون ۽ ڪلُ جي ٻُوٽن ۾ رهي) – ڍيڊڙو (ل). مُردار ڪائيندڙ – شڪاري – نوري.

• **ڍيڊي ج ڍيڊيُون**: ث. هُرلي جو هڪ عضوو – ڀانڊيءَ جو مهڙو (ل). گهوڙي گاڏيءَ جو هڪ عضوو – ڦيٿي ۾ سرائيءَ کي جهليندڙ ڪاٺ جو ٽڪر – ٽم (ت). لوهه جو چورس يا گول ننڍڙو اوزار (جنهن تي ڪا لوهي شيءِ رکي سَلُ ڪيو وڃي) – ٺَڪُ (ت).

• **ڍيرُ ج ڍيرَ**: ذ. رهڻ جي جاءِ – ڏيرو – ديرو – ڏيرو.

Gul Hayat Institute

– **ڊيرو ج ڊيرا:** ذ. ديرو – ڏيرو.

• **ڊيرانبو ج ڊيرانبا:** بيزاري – ڪاپارو – ورچ -- ڪپت – ڪاسارو – خفو – ڪرڪسو – ڪِتپِت. پتوڙ – پچاڙ – گينداڙ – دقت – گِهَلَ – پريشاني – ڳٽتي – فڪر.

• **ڊيرڙو ج ڊيرِڙا (ت):** ذ. طبيعت جو هلڪو – هلڪڙو – ٽرڙو. ڪميٽو – نالائق.

– **ڊيرڙائِي ج ڊيرڙائِيُونْ:** ث. هلڪائي – ٽرڙائي – نالائقي – ڪميٽپ.

• **ڊِيزَ ڏِيڻُ (ڪ):** ٻٽاڪ هڻڻ – ڊاڙ هڻڻ – لاف هڻڻ – ٽِٽ ڏيڻ – وڏائيءَ جو ڳالهائڻ. پنهنجي ناموس ڪرڻ.

• **ڊيسڪَ ج ڊيسڪُونْ:** ث. [انگ. Desk] ننڍڙي ميز.

• **ڊِيْشَ ج ڊِيْشُونْ:** ث. [سن. دِسِ = ڳالهائڻ] ٻٽاڪ – ڊاڙَ – لباڙَ – لافَ – ڦُوندَ. ڊونگل – ٽِٽ – زٽ – گَشو. ٿانءَ جو هڪ قسم – ٿام چيني واري ننڍي تاسري – پيالي.

– **ڊيْشِرُ ج ڊِيْشِرَ:** ذ. صفت. ٻٽاڪي – ڊاڙي – لباڙي – ڦوندٽو. گشائي – زٽائي.

– **ڊِيشُ هَڻَڻُ:** ٻٽاڪ هڻڻ – ڊاڙ هڻڻ – لباڙ هڻڻ – لاف هڻڻ.

• **ڊِيْشَڪَ:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **ڊِيْڪَارو:** اسم خاص. تعلقي ماتلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊِيْڪَامَالِيْ:** ذ. ريال جو ڌوپ (جو گرڊينيا – ليوسيڊا ۾ ٿيا پيدا ڪن).

• **ڊِيْڪَڻُ:** مصدر. [سن. ڍِئُوڪْ = ڍُڪڻ] ڊوڙڻ – ڍُڪڻ – ڀڄڻ. هلاڪ ٿيڻ – تڪليف ۾ اچڻ. راند ۾ گهٽو وقت آگَ ڏيڻ – ٽيڪڻ – ٿڪجي پوڻ – روڄي پوڻ. ٽِٽ ڏيڻ – ڪوڙ ڳالهائڻ.

– **ڊِيْڪَ ڊيْڪ:** ث. ڀڄ ڊوڙ – اُٿ ويهه – هل هلان.

– **ڊِيْڪ ڊِيْڪ ڪَرَڻُ:** هيڏانهن هوڏانهن رُلڻ – اجايو رُلڻ.

– **ڊِيْڪِ ڊِيْڪَانْ:** ث. ڊوڙ ڍڪ – هل هلان – اڄ وڃ. سخت محنت.

• **ڊِيْڪوڙو ج ڊيْڪوڙا:** ذ. ڀاڄ – ڊوڙ.

• **ڊيڪو ج ڊيڪا (ڪ):** ذ. ڇت جي ڪام ڪي وري هيٺان ڏنل ڪاٺي – ضامن.

• **ڊِيْڪَلُ:** اسم خاص. ٿر ۾ رهندڙ هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **ڊيڪِهه ج ڊيڪِهيُونْ:** ث. [سن. ڏيرگهه = ڊيگهه] ڊگهاڻ – ڊگهائي – لمبائي – واڌ – وڌاءُ – اينگهه – طول. وڏائي. اوچائي.

– **ڊيگِهه ٿِيَڻُ:** واڌ ٿيڻ – وڌاءُ ٿيڻ – اينگهه ٿيڻ.

– **ڊيگِهه ڏِيڻُ:** واڌ ڏيڻ – ڊگهو ڪرڻ – اينگهه ڏيڻ. رعايت ڪرڻ – ڇوٽ ڏيڻ.

– **ڊيگِهه ڪَرَڻُ:** وڌاءُ ڪرڻ – اينگهه ڪرڻ.

– **ڊيگِهِيْ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊيلَ ج ڊيلُونْ:** ث. پکيءَ جو هڪ قسم – مور جي مادي. تاس جا ٽئي ساڳيا پتا (ت).

• **ڊيلڻْ (ڪ):** مصدر. ڇڏڻ.

• **ڊيلِي:** ظرف. [انگ] روزانو – ڏهاڙي – هر روز – روز – روز روز.

• **ڊِيْمَاڪُ ج ڊِيْمَاڪَ:** ذ. دماغ – هٺ – غرور – وڏائي – سرڪشي (ڪتاب مومل ميندرو. صفحو ۸۴).

• **ڊِيْمِڪِڙو ج ڊِيْمِڪِڙا:** ذ. صفت. قد جو ننڍو ۽ بدن ۾ ڀريل – ٿلهو ۽ ٻندرو. گهگهٽو – ڊينبو – ڦوسو – ڇگهٽو.

• **ڊِيْن:** ث. اندلٺ – ڏَنڪ – قوس قزح.

• **ڊينْبَ ج ڊينْبُونْ:** ث. چِنبي – طعنو – ڌمڪي – چِنبَ – دَٻَ – ڳالهاءُ. ڏاڍي مارَ – ڦيهَ – جهڳورَ – ڀڄَ.

• **ڊينْبَارَ ج ڊينْبَارُونْ:** ث. سزا – مارَ – سيڪت – ڦيهَ.

– **ڊينْبَ ڏِيڻُ:** مار ڏيڻ – ڦيهَ ڏيڻ – ڏاڍي مارَ ڏيڻ.

– **ڊينْبُ ڪَڍَڻُ:** چِنبڻ – چِڙٻڻ – جهٽڪڻ – چِنب ڪڍڻ – دٻ ڪڍڻ – ڌمڪائڻ. مارَ ڪڍڻ – ڊينب ڏيڻ.

• **ڊينْبُ ج ڊينْبَ (ت):** ذ. صفت. ٿلهو – ٿلهڙ – ڊمٽي – ڊينبو. تمام وڏو.

– **ڊينْبَارُ ج ڊينْبَارَ:** ذ. صفت. ڊينبُ – ڊمٽي – تمام ٿلهو.

• **ڊينْبِٽو ج ڊينْبِٽا:** ذ. صفت. ٻندرو – ڊينبو.

– **ڊينْبَڙُ ج ڊينْبَڙَ:** ذ. صفت. تمام ٿلهو – ٻندرو – ڊينبو.

– **ڊينْبِڙو ج ڊينْبِڙا:** ذ. صفت. ٻندرو – ڊينبو – ٿلهڙو.

– **ڊينْبَڻُ ج ڊينْبَڻَ:** ذ. صفت. ٿُلهڙ – ٿُلهو – ڊِينبُ.

– **ڊينْبو ج ڊينْبَا:** ذ. ننڍي قد ۽ ٿلهي بدن وارو – ٻندرو – ٿُلهڙ – ٿُلهو.

• **ڊينْبو ج ڊينْبَا:** ذ. ڪيڙيل زمين جي وچ ۾ هر ڪان رهجي ويل زمين جو ٽڪر (ت).

Gul Hayat Institute

- **ڊينڊ ج ڊينڊَ:** ذ. مڇيءَ جو هڪ قسم — ننڍڙي مڇي (قد هڪ انچ کن ۽ ڇلر سنهڙا ۽ سفيد).
- **ڊينڊوارو ج ڊينڊوارا:** ذ. خواريءَ جو اعلان يا پڙهو.
- **ڊِين ڊِين:** ث. (آواز) ٽٽ جو آواز.
- **ڊِينگ ج ڊِينگون:** ث. آڪڙ — سيٺ — ٽِنڊ — وڏائي.
- — **ڊِينگ ڪرڻ:** آڪڙ ڪرڻ.
- **ڊِينگ ج ڊِينگ:** ذ. صفت. نامور — ناليرو — پهلوان.
- **ڊِينگارو:** اسم خاص. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِينگاروجاگير:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِينگارِيو:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِينگاڻ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- — **ڊِينگاڻ وَڃڻ:** تمام پري وڃڻ.
- **ڊِينگاڻ پرڳڙي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِينگاڻ پلِي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِينگسڙ(ٽ):** ث. هُل — گوڙ — شور — غوغاءُ.
- **ڊِينگهَر ج ڊِينگهَر (ل — ٿ):** ذ. ڪنڊن وارو سُڪل ٽار — ڊِنگهَر.
- **ڊِينگهو ج ڊينگها (ڪ):** ذ. نارَ يا هُرلي جو هڪ عضوو — ڊِينگو.
- **ڊينمارڪ:** اسم خاص. يورپ کنڊ ۾ هڪ ملڪ جو نالو.
- **ڊيٺو ج ڊيٺا:** (ل — ت): ذ. صفت. ڊينبُ — ڊينبو.
- **ڊِيوٽي ج ڊِيوٽيون:** ث. [انگ Duty] فرض — رکيل ڪم — نوڪري. محصول — ناڪو.
- **ڊيهَ ج ڊيهُون:** ث. ڪنهن جانور جو ٽَڪَرُ — ٽُونو — اُڪل — ڊِهُ (ل — ت). گهٽي واريءَ وارو هنڌ (ٽ).
- **ڊِيهَ ج ڊِيهُون:** ث. ياڄ — ڊوڙ — ڊُڪ — ڊِيڪَ.
- **ڊِيها:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. تعلقي سکر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **ڊِيهاڙَ ج ڊِيهاڙون (ل — ت):** ث. ياڄ — ڊوڙَ — ڊِيڪَ — ڊُڪَ.
- — **ڊِيهَڙَ ج ڊِيهَڙون (ت):** ث. هڪبئي پٺيان لاڳيتو اچڻ جي حالت — قطار — گهٽائي.
- **ڊِيهَڙَرَڪڻ:** هڪبئي پٺيان لاڳيتو اچڻ — گهٽائيءَ ۾ اچڻ.
- — **ڊِيهَڙو ج ڊِيهَڙا:** ذ. ياڄ — ڊُڪَ — ڊوڙَ.
- — **ڊِيهَڙو ٻڌڻ:** ڊوڙَ ٻڌڻ.
- — **ڊِيهَڙو ٻڌڻ:** ڊوڪون پائڻ.
- **ڊِيهو ج ڊِيها (ڪ — ڪ):** ذ. ڊپ — ڊڄ — پوُ — خوف. ڇرڪ — ٽاهُ.
- **ڊِيهوڙ ج ڊِيهوڙ:** ذ. ياڄ — ڊوڙ — ڊُڪَ. ٽاهه. ڊِگ — انباڙ — ميڙ.
- **ڊِيئَر ج ڊِيئَر:** ذ. صفت. [انگ] پيارو.

Gul Hayat Institute

ڏ

• **ڏ:** ث. سنڌي الف ب جو ٽيويهون اکر – ابجد جي حساب موجب سنڌس عدد چار – اُچار "ڏال".

• **ڏاٻ ج ڏاٻون (ل):** ث. راند ڪرڻ جو هڪ ٽول – ٺڪر يا لوهه يا ڪنهن ٻئي ڌاتوءَ جو گول چڪرو جو ٽاپو راند ڪرڻ ۾ ڪم اچي. پکين ڦاسائڻ جي ڦاهي – ڪُڙهي – ڄار – ڄارِي.

• **ڏاٻرو ج ڏاٻرا (ٿ):** ذ. برتن جو هڪ قسم (ردي ٿِنا ڪُني، ان ۾ ڪوئر ملائي ۽ ميٽ ملائي ناهيل برتن) مٽيءَ جو ٺهيل برتن.

– **ڏاٻرڙيو ج ڏاٻرڙيا (ٿ):** ذ. ڏاٻرو.

• **ڏاٻڙو:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاٽ:** اسم خاص. ٿر ملڪ جي هڪ حصي جو نالو.

– **ڏاٽڪي ج ڏاٽڪيون:** ث. ڏٽ جي ٻولي – ڏاٽي ٻولي.

– **ڏاٽي ج ڏاٽيا:** ذ. صفت. ڏٽ مُلڪ جا رهاڪو – ڏٽ مُلڪ جا وِيٺل – ڏٽ وارو – ڏاٽيئڙو.

– **ڏاٽيئڙو ج ڏاٽيئڙا:** ذ. صفت. ڏاٽي.

• **ڏاٽي ج ڏاٽيا:** ذ. صفت ڏات يا ڏٽ جو اسم جنس. سنڌي اُٺن جو هڪ نسل، ڏات جي طرف جو اُٺ. شڪل ۾ ڏٺو ۽ سهڻو ۽ پنڌ جو سوڪو. هڪ سنوءَ پلو اُٺ (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• **ڏاڄڻ:** مصدر. [سن. ترپ = راضي ڪرڻ] ڏڄ ڪرڻ – قوت ڪرڻ (ڪائڻ مان) بس ڪرڻ – مُنهن ڪيڻ – پيٽ پرڄڻ – ڏائجڻ – پُرٿيڻ – پرڄڻ. خوش ٿيڻ – راضي ٿيڻ.

• **ڏاڏ ج ڏاڏون، ڏاڏيون (ٿ):** ث. وڏي واڪي دانهن – رڙ. رڙ جو آواز.

– **ڏاڏ ڪرڻ:** وڏي واڪي رڙ رڙ ڪرڻ.

• **ڏاڏر:** اسم خاص. هڪ ريلوي اسٽيشن جو نالو.

• **ڏاڏر:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۽ تعلقي ديري محبت ۾ هڪ ديهه جو نالو. بلوچستان ۾ هڪ شهر جو نالو.

• **ڏاڍورو ج ڏاڍورا (ٿ):** ذ. ڍنڍورو – پڙهو. مشهوري.

– **ڏاڍورو ڏيڻ:** ڳالهه مشهور ڪرڻ – ڍنڍورو ڏيڻ.

– **ڏاڍورو ڪرڻ:** خوار ڪرڻ – بدنام ڪرڻ.

• **ڏاڍولو ج ڏاڍولا (ٿ):** ذ. ڏڍي – ٻُٽي – ٻُٽ.

– **ڏاڍولو ڪڍڻ:** ٻُٽيءَ تي چاڙهڻ (ٻارن ڪي).

• **ڏاڏي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو – ڪماچ ۽ سُرندي تي ڳائيندڙ فقيرن جي ذات – مڱڻهارن يا لنگهن جي هڪ ذات.

• **ڏاڏي ج ڏاڏيون (ٿ):** ث. لئي جي جلائو ڪاٺي. (ٿ) اُها لئي جي ڪاٺي جا آلي به جلد ٻري وڃي.

• **ڏار ج ڏارون:** ث. [مر. ڊال. سن. ڌارا. سن. ڌرل = هلڻ] نمونو – طريقو – ڍنگ – پٽ – ڍب – پار – طرح – وجهه – وِتيرو – پر. دستور – هلت – رِيت – پرڪار – ڊول. طرز – ڌانوءِ – عادت – هلت – حال – چال – هير – ڌرڌ – خوءِ – روش – شيوو – خصلت. عِلت. سياءُ. راهه ريت – پرويز – مرحاتا. استعمال. اجهو – پناهه – پشت پناهه. اوٽ _ اولو – اوڏر – آڙ. امن – سلامتي – حفاظت – بچاءُ – رکيا. وٽ – پر _ پنارو. آڌار – آسرو. جيئن: "اڏن پيهون، تن ۾ ويهون. رهن ڏِنگر جي ڏار" (ڪبير شاهه). لاڙو – آرو. سُر – لئي (آهستگي واري) جيئن: "بيت ڏار سان پڙهڻ گهرجن". پنڌ _ پيچرو – مارگ – رستو. مائل. راغب جيئن: "ڊول تني جي ڏار. هيناهون هلن جي" (شاهه). ڏڳهي رَسِيءَ ۾ ٻڌل ۽ ڳاهه چرندڙ وهٽ واري حالت – پاڌ (ل).

• **ڏارڪي:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏارڻ:** مصدر. [سن. ڌارڻ. ڌر = جهلڻ] هيٺ لاهڻ – هيٺ چڙهڻ

Gul Hayat Institute

— هيٺ آڻڻ. آهستگيءَ سان هيٺ اُڇلڻ. ڦٽو ڪرڻ. اُڇلائڻ. ڍر ڏيڻ — ڍرو ڪرڻ — اوتڻ — پائڻ — ليٽائڻ. وسائڻ — وڙڪا ڪرڻ — وسڪارو ڪرڻ — چوڙڻ — ڪولڻ. مٿان ڪپڙو وجهڻ — لڪائڻ — گهونگهٽ ڪرڻ. جهلڻ. روانو ڪرڻ (ٿ).

— **ڏارَ ج ڏارُون:** ٿ. هيٺانهين — لاهين — جهمَر — جهوڪَ — نوڻ. آهستگي — ڍِيرج — هَرائي.

— **ڏاري اُڇڻُ (ٿ):** روانو ڪري اڇڻ.

— **ڏاري ڏاري:** ظرف. آهستي آهستي — هَري هَري — ڏيمي ڏيمي.

• **ڏارو ج ڏارا:** ذ. [سن. ڏرڪش] چوپڻ وغيره راند رهڻ لاءِ ٽپڪن سان هڪ ساري — داڻو ـ ڇڪو. گِردِي — گهوڙي. علم رمل ۾ قسمت جي حساب لهڻ جي هڪ صورت. ٿورو وقت آرام ڪرڻ جو هنڌ — ڊاہو — منزل (ٿ). ظرف. پاسي — طرف. (ذ — صفت) جهڙو — يَڪسان — وانگر — طرح. ”رنگ هڪ ڏارو ڏيڻ گهرجي.“

— **ڏارو ڏارڻُ:** منزل ڪرڻ — جهوڪ ڪرڻ — ڊاہو ڪرڻ — مانجهادو ڪرڻ.

— **ڏارو ڏرَڻُ:** فتح هُجڻُ — ڪَٽڻُ — ڪامياب ٿيڻ — فتح ياب ٿيڻ — فائدو ملڻ — نَفعو پرائڻ — جيتڻ — سوڀارو ٿيڻ. ڀاڳ ورڻ — نصيب کُلڻ — سٺو نصيب ٿيڻ.

— **ڏاروُ ڪَرڻُ (ل):** اچي لهڻ — ٽِڪڻ — ترسڻ — ڏاروُ ڏارڻ.

— **ڏاروُ لڳڻُ:** اوجتو فائدو ٿيڻ — ڀاڳ ورڻ — فتح ٿيڻ — جيت ٿيڻ. داءُ ڪيڏڻ — قسمت آزمائڻ — نصيب آزمائڻ — هارجيت جو فيصلو ڪرڻ.

— **ڏاروُ وجهڻُ:** فال وجهڻ — اڳڪٿي ڪرڻ.

— **ڏاروُ هڻڻُ:** ڏاري سان راند ڪرڻ — جُوا ڪرڻ — ڇَڪا هڻڻ. علم رَمل موجب حساب ڪري ڳجهه جو احوال ٻڌائڻ.

• **ڏاروڙو ج ڏاروڙا:** ذ. سانوڻ جي مهيني جا آخرين اوهيرا — وقتي وسڪارا.

• **ڏارويِنُ ج ڏارويُون:** ٿ. ڪڪائين جهوپڙي جو هڪ قِسم.

• **ڏاڪَ ج ڏاڪُون:** ٿ. بدن جو هڪ حصو — سَتر جي چيڙي وارو (چيلهه سان ڳنڍيل) وڏو هڏو — ڊونگريءَ جو هڏو — ڏڏ.

• **ڏاڪَ تي چاڙهڻُ:** (ت). نقصان پهچائڻ — موقعو ڏسي چيهو وجهڻ.

— **ڏاڪَ تي ڪَٽڻُ:** ملهه ۾ ٻلهڻ ڏيئي مٿي اُڇلائڻ — وارو ڪٽڻ.

— **ڏاڪ ڏيڻُ:** موقع ڏيڻ — ٻلهه ڏيڻ — ملهه جو وارو ڪرڻ يا انگ ڪيڏڻ.

— **ڏاڪَ ڪَانُ ڦاٽڻُ (ت):** اوجتو ظاهر ٿيڻ.

• **ڏاڪَنِ ڍِروُ ج ڏاڪَنُ ڍِرا:** ذ. صفت. نَسُتِي چيلهه وارو — سست — ڪاهل — توتِيِ — ڪانٽ — آرسِيِ — سَليُوساتُ — عارِيِ — ڪم ڪوسُ — ڪم چور.

— **ڏاڪَنِ ڍِروُ هُئَڻُ:** سست يا آلسي هئڻ.

• **ڏاڪلوُ:** اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاڪوُ ج ڏاڪا:** ذ. وٽن واري ايراضي. وڻ جي ٽارين جو جَهنجَهٽُ — ڳاهٽ — ڪوڙهو — جُهمڪ — جُهتو — جُهڳٽو — ميڙ (وٽن جو). لِڪڻ جي جاءِ ـ لڪل جاءِ. ناَرَ يا هُرلي جو هڪ قسم. ربيع فصل ڪي ربج ڏيڻ جو هڪ نمونو. نار يا هُرلي جي پاڻيءَ تي آباد ٿيل زمين. ڊوري جو نالو — واءِ. (ت) سنڌ جو هڪ حصو (ت).

• **ڏاڪوُنُ ج ڏاڪوُنَ:** ذ. ٿانءَ جو هڪ قِسم — ڏِڪَ سان ٿالهي — ڏِڪَ وارو ٿانءَ — ڏاڪُڻُون.

— **ڏاڪُونئيِ پڄڻُ:** ڪنهن ۾ ڪنهن بہ ڪم يا فائدي جي اميد نہ رکڻ.

— **ڏاڪُونئيِ پَڪوُ:** جملو. سيني ڪان موڪلائي. ٻيڙا ٿي پار — فتح — جيت — ڪاميابي. ڪامراني. فصل وغيره پڪو يا آبادي تي. ڪم يا فائدي جي اُميد نہ رهي.

• **ڏاڪُنُئوُنُ ج ڏاڪُنُئوُنُ:** ذ. ٿانءَ جو هڪ قسم — ڏاڪون.

— **ڏاڪُئونُ ج ڏاڪُئونُ:** ذ. ڏاڪونُ — ڏاڪُنُئونُ.

— **ڏاڪُنِ ۾ ڏِڪجِيِ اَچڻُ:** سٺو طعام اچڻ. ڪجهه بہ نہ ملڻ.

• **ڏاڪيُو ج ڏاڪيا:** ذ. ڪبٽ جو هڪ قسم — شيشي جو هڪ ڪبٽ. جنهن ۾ ٻيل سامان ظاهر ڏِسڻ ۾ اچي. ڪنهن ننڍي ٿانءَ ڪي ڍَڪڻ لاءِ اڌ گول برتن — ڏاڪون (ت).

• **ڏاڳَ ج ڏاڳُونُ (ڪ):** ٿ. ڏڳن جو ولَر — گوُهَر (فقط نر ڏڳن جي).

• **ڏاڳي ج ڏاڳيُونُ:** ٿ. ڊورو — واهه. نار — هُرلو.

• **ڏاڻُ ج ڏاڻُونُ:** ٿ. [سن. ڏالم] جنگ يا لڙائيءَ وقت تلوار وغيره کان بچاءَ جو هڪ اوزار — پڙ — سپَر — ڪيڙي. پناهه — بچاءَ.

Gul Hayat Institute

مٺي جي مڇيءَ جو هڪ قسم (ٻنان چلرن جي. ٻه ڪَنڊا ڪلين وٽان، رنگ سفيد. قد فوٽ ڪن).

— **ڏالَ ٽولو ٻڌڻُ:** انعام ڪَٽڻُ.

• **ڏالو:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏاليٽ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏاليجا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏاليو ج ڏاليا:** ذ. ڪٻٽ جو هڪ قسم — سينگار جي سامان رکڻ لاءِ شيشانئين پيٽي. سينگاريل. ڪٻٽ — سينگار دان — جانٺرو.

• **ڏامراڻ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏامڻ (ٿ):** ذ. گاهه جو هڪ قسم — ڏامڻ.

• **ڏانٽڻ (ت):** مصدر. دٻائڻ — هيسائڻ — دڙڪا ڏيڻ — ڇينڀڻ.

• **ڏانڇو ج ڏانڇا:** ذ. قالب — بدن جو هڏائون پڃرو. اُٺ تي رکڻ لاءِ رواجي ڪاٺين مان ٺهيل ڪجاوو (ٿ).

• **ڏانڌُ ج ڏانڌا:** ذ. ٻاهه جو وڏو مچُ — وڏي ٻاهه — آڙاهه — ڪُهڙُ — مچُ. ٻاهه جو شعاع. تيجُ — رونق. جلوو — سوڀيا — ڪرانتي — جهَلڪو — پَڙڪو — پرتاب — ڏما. پِيڪو — تجمل — ٺٽُ — ڏانڌسُ (ڪنهن گهر جو). سُڪل ڪَل يا ڇَمرُ.

— **ڏانڌُ ٻارڻُ:** مچُ ٻارڻ — آڙاهُ ٻارڻ. محبت جو جوش پيدا ڪرڻ.

• **ڏانڌسُ ج ڏانڌسَ:** ذ. رونق — تيجُ — جَلوو — سوڀيا — ڪرانتي — جهَلڪو — پَڙڪو — پرتاب — ڏَما — پِيڪو. تجمل — ٺٽُ (ٻاهريون).

• **ڏانڌڻُ ج ڏانڌڻ:** ذ. پاڻيءَ تي ٿيندڙ هڪ گاهه جو قسم.

• **ڏانڊو ج ڏانڊا:** ذ. پوڙهو ڍڳو. ڍڳو. وڏي قد وارو گهوڙو (ت). هڏن جو پڃرو — قالب. جيئن: "هُيون نه حاضر جن. پري نه اڪرين ۾، ٺلها ڏانڊا سَڪٺا. هيئن جاڙ جين" (شاهه ڪريم). ٺڪر جو وڏو ٿانءُ — پڱل ٿانءُ. نار يا هُرلي جو پڃرو (ت). ٿوهر جي ٽاريِ (ڪ). اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڏانڊارو ج ڏانڊارا (ت):** ذ. ڏنڊورو — پڙهو — مشهوري. گلا — غيبت.

• **ڏانڊي ج ڏانڊيُون:** ٿ. هلڪي ۽ ننڍي. حُقي جو هڪ قسم.

• **ڏانڊي، ڏانڊي تارو:** ذ. هڪ تاري جو نالو جيڪو سانجهيءَ جو يا صبح جو نظر اچي.

— **ڏانڊي:** ذ. جيڪو ڊنڊورو ڏئي. دهل تي ڏونڪو هڻي پڙهو ڏئي. 'ڏانڊي مڱڻهار' — ڏاڏي.

— **ڏانڊي هيڙهو:** ذ. هيڙهي پکي جو هڪ قسم جيڪو باغن ۾ يا ٻُوٽن کي ويجهو رهي ۽ گوڙ واري ٻولي ڪري (جڻ ڊنڊورو ٿو ڏئي).

• **ڏانڊي ٽِٽُڙُ (ت):** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڏانگ ج ڏانگُون:** ٿ. غفلت — سُستي — ڍِلَ. ماڪَ (جا صبح جو پوي ۽ ماڻهوءَ کي سست ڪري).

— **ڏانگ ڏِري:** ٿ. ماڪ جي مهل — صبح جو وقت فجر — صُبح.

— **ڏانگو ج ڏانگا:** ذ. صفت. سُستُ — غافل — ڪمزور — آرس — ڏٻرُ. اپرو.

— **ڏانگا ٿيڻ:** سُست ٿيڻ. ڪمزور ٿيڻ — بي طاقت ٿيڻ.

• **ڏانگُ ج ڏانگَ:** ذ. صفت. سنهڙو — اُپرو — پٽنگ — لاغر — ٻانڊيو_ڏٻرو — لِينجهه. جهيرو — رَڳارو — لِڙ — سنهو — پتلو — ڇِينجهرو — سُوڪيمرُ. باريڪ — ڪاغذي — هلڪو. پتڙو — ڇترو — ڇتو — ٻاهو — پاڪو — ڇڊو — ڇڊرو.

— **ڏانگ ٿيڻ:** اُپرو ٿيڻ — ضعيفُ ٿيڻ — ڏٻرو ٿيڻ.

• **ڏانگرا (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏانگرو ج ڏانگرا:** ذ. ڪاري جي مڇيءَ جو هڪ قسم (چلرن وارو، رنگ اڇو، مُنهن سنهو، پُٺ ٿلهي، سَنٺون (ويڪرو)، فوٽي سان).

• **ڏانگهر:** ٿ. ڪنڊن وارن وڻن جو ويڙهه.

• **ڏاڻُ ج ڏاڻُون (ت):** ٿ. عادت — سياءُ.

• **ڏاڻي ج ڏاڻيُون (ت):** ٿ. ننڍو ڳوٺ. ڀهراڙي — وسِتي — واهڻُ.

• **ڏاوَلُ ج ڏاوَلَ:** ذ. صفت. ڏوڪَيل — پيٽ ڀريل — ڪچو — رَڄُ — ٽِپَتُ_خوش — راضي.

• **ڏاهَرُ ج ڏاهَرَ (ت):** ذ. ڪنڌي جي وڻ (يا ڪنهن ٻه وڻ) جو ڏارُ.

• **ڏاهو ج ڏاها (ت):** ذ. مٿاهين زمين — دڙو.

• **ڏائڻُ:** مصدر. ڏوڪرائڻ — پيٽ ڀرائڻ — پرڻ — پُر ڪرڻ_ ڏيڻ. راضي ڪرڻ — دل خوش ڪرڻ. خاطري ڏيڻ. ملڪيت ڏيڻ.

— **ڏائجڻُ:** مصدر. [سن. ترپ = راضي ڪرڻ] ڏائڻ — پرڄڻ — پُر ٿيڻ. ملڪيت ملڻ.

• **ڏائي ج ڏائيُون:** ٿ. ڏاڻِي — انجام — وعدو — ٻولُ — اِقرارُ. سَڏ

Gul Hayat Institute

– سَمَنُ. جيئن: "ڊائِي ڊَٽَ ڌاري، آهم اُني ميهري" (شاهه).

• **ڊايلُ ج ڊايلُ:** ذ. صفت. ڊؤ ٽيل – ڊَوَلُ.

• **ڊبُ ج ڊبَ:** ذ. [مر. ڊب. سن. وَه = ڊنگ] ڊَنگُ – ڍِت ـ پارُ – طرح – وَجهُ – وتيرو – رِيت – نمونو – قِسم – ڊَوَلُ – آچار – طريقو – طور – طِرز. دستور – پرِ ـ هَلَتِ ـ رَوش – ڍار – چال. لڇڻ – لَلُ – ڪِرُ – سياءُ – عادت – افعال – ڇيهَڙُ – پرڪارُ – اُٺڻ وهڻ – ادبُ اندازو – هير – شهورُ. هُنر – فَنُ – ڪاريگرِيْ – ڪارسِتَانِيْ. ڏانءُ – اٽڪل – تجويز – حڪمت – رِٿَ – حيلو – تدبِيرْ. آسرو – اميد – سَڌَ. ڪَسَبُ – ڏنڌو – پيشو. شڪل – صورت – گهاٽ – رُوپُ – حالت – ڏيک. وِسُ – بانو – هَڪَرْ. پکين ڦاسائڻ جي چاري – دامُ – ڊِبِيْ. بند ٿيل جاءِ ـ اُبس وارو گَهرُ (جنهن کي دري وغيره نہ هجي). مقرر ٿيل جاءِ ـ تت (ٽ). جاءِ جي ڪرڻ جو آواز.

– **ڊَبَ ڊارڻُ:** آسرو يا اميد رَکَڻُ. پکين ڦاسائڻ لاءِ ڪوڙڪو منڊڻ.

– **ڊبِئَرُ ج ڊبِئَرَ:** ذ. صفت. پکي ڦاسائيندڙ – ماري – شڪارِي – ٺَگُ – ليبي – ٺَرِيناڪُ – دَغا خور – فريبي – دوهو – گَدِيَرُ.

– **ڊبِيْ ج ڊبِيْ:** ذ. صفت. حرفتي – حڪمتي – اَٽڪلي – ڪيڏارِي – حاضر تدبير – گُڻن ڀريو – لائقن وارو – سُگهڙُ – نِپُڻ – فضيلت وارو – ڪرائتو.

• **ڊِبَ ج ڊِبُونْ (ڪ – ل):** ٿ. ڪچري جو ڍِڳُ – اَروڙِيْ. ڏڙو – ڍِبَ. ڀِٽَ.

• **ڊبرِ ج ڊبرُونْ (ت):** ٿ. ڪرنگهي جي پُڇڙيءَ واري هڏي – دُمچِيْ.

• **ڊبرو ج ڊبرَ (ل):** ذ. هڏو. عضوو. سُڪي ويل واهه جي تر ۾ بچيل پاڻِي – بي زور پاڻي (ل). (ذ. صفت) ٻوڙو – گهبرو – ڪنن ڪان گهٽ (ل) جيئن: "فلاڻو ڪنن ڪان ڊَبِرو ٿي پيو آهي".

– **ڊبرُ ڊِرا ٿِيَڻُ:** حوصلا خطا ٿيڻ – طاقت ڇڏي وڃڻ.

• **ڊِبرِيْ ج ڊِبرِيُونْ (ت):** ٿ. پيچُ – اِسڪُرُوْ.

• **ڊِبرِيْ ٽاٽُ ٿِيَڻُ:** پيچ قابو ٿيڻ، مغروري ۾ پوڻ.

• **ڊبڻُ:** مصدر. ڊِبِي يا ڪوڙڪي ۾ (پکي) ڦاسائڻ – جهلڻ – قيد ڪرڻ. ڊَڪڻ – لڪائڻ.

• **ڊِبوْ ج ڊِبا:** ذ. ڊَنگُ – نمونو (ڪ). عادت – هير (ل). مٿاهين زمين – ڏَڙو – ڍِبَ (ت).

• **ڊبو ج ڊبُو (ٽ):** ذ. ٽامي جو سِڪو.

• **ڊبِيْ ج ڊبِيُون:** ٿ. پکين ڦاسائڻ جي چارِيْ – مانداٺو – ڊَبُ – عادت – هيرَ (ٽ).

– **ڊبِيْ اَڏَڻُ:** پکين ڦاسائڻ لاءِ چاري يا مانداٺو اَڏڻ.

– **ڊبِيْءَ ۾ ڊيرُ ٿِيَڻُ:** چار ۾ ڦاسِجَڻُ – ڪري پوڻ – مري وڃڻ.

• **ڊٽ:** ذ. [هہ. ڊَٽ = هَڪَلَ] هاٿيءَ کي هڪلڻ جو آواز – هاٿيءَ کي هَڪَلَ ڪري ٻيهارڻ. ٻيهي رهڻ لاءِ يا سمهي رهڻ لاءِ آواز.

• **ڊَٽَ:** اسم خاص. ٿَر جي هڪ حصي جو نالو. وارياسو پاگو – بَرِيَٽ – ريگستان. جيئن: "ڊَٽ ۾ وَڃِج ڊولَ! ڪاٺِياري ڪاڪ ڪَرِي". (شاهه).

• **ڊُٽَ ج ڊِٽُونْ (ت):** ٿ. چورِيْ.

– **ڊُٽَ ڪَرَڻُ:** چورِي ڪَرڻ.

– **ڊُٽُ هٽِيْ وِهَڻُ:** جواب نہ ڏيڻ – چپ ڪري وِهڻ – دَت هَٽڻ – نِنرُ ٿيڻ.

• **ڊُٽائي:** عيب، مدائي، ڏوهہ.

• **ڊُٽو ج ڊُٽا:** ذ. صفت. چاٽو – تيز فهم – هوشيار – حرفتي – تکو – سياڻو – پَکو – سَمجهُو – چالاڪُ – چُسْتُ – چرگَنڊُ – سڻو پرو. ٺرِيناڪ چور – چروٽو – آڙاهه چورُ.

– **ڊُٽڪا ڪَرَ ڪَرَڻُ:** چوراٽا ڪم ڪرڻ.

• **ڊِٺوْ ج ڊِٺا (ت):** ذ. نِنَرُ – بي چيو – گيرو. ضدِيْ.

• **ڊِڏَ ج ڊِڏُون:** ٿ. وَڄتُ جو هڪ قسم (جو خاص ڪري عاشورن ۾ وڄائبو آهي). ٻَڙهو – منادِي – دُهل (ت). گِلا – دانهن – خوارِي (ت).

– **ڊِڏَ ڏِيَڻُ:** خوارِي ڪرڻ – بدنام ڪرڻ.

– **ڊِڏَ ڪَڍَ لائِڻُ (ت):** دُهل وڄائي مشهور ڪرڻ – خُواري ڪرڻ – گِلا مڙهڻ.

• **ڊِڏُ ج ڊِڏَ:** ذ. [سن. اُدُوْدِ] ٻاهر نڪتل پيٽُ – وڏو پيٽ – ڏِيلُ.

– **ڊِڏَرُ ج ڊِڏَرُ:** ذ. صفت. وڏي پيٽ وارو ماڻهو – وڏو پيٽو – پيٽيرُ – ڊُوڊِيْ – ڊُڊِيْ – نوسِيَ. ڊُونْڊِيْ – ڊُونْڊ وارو (ل).

• **ڊُڊِيْ ج ڊُڊِيْ:** ذ. صفت. وڏي پيٽ وارو – گهٽي ڪائڻ وارو – ڏلهو – ڏٿيتُ.

Gul Hayat Institute

• **ڍِيَرُ ج ڍِيَرَ:** ذ. بدن جو سرُ ۽ ٽنگن جي وچ وارو حصو – ڌَڙ. ڪنهن شي جو وچُ. ڪنهن ٿانوَ جو ٻاهرِ نڪتل پيٽ. ڪاٺ يا وڻ جو اندريون پورُ. نَٽ جو وِچوارو پورُ (جنهن ۾ جوءِ پرجي). تلوار جو پورو ڳَنُ. پاڻيءَ جي جهاز جو ڍانچو.

– **ڍِيَرَ ڍِرا ٿِيَڻُ:** سُسْت ٿيڻ – همت هارڻ – ٻُتَ جو ساهه ڇڏڻ – بيِ همت ٿيڻ – ڪجي نه سگهڻ – هيسجيْ وَڃڻ – بزدِل ٿيڻ – سَتُ ڇڏي ڏيڻ – تنگ دل ٿيڻ – نااميد ٿيڻ – ساه سڪي وڃڻ – اُباٽڪو ٿيڻ – حيران و پريشان ٿيڻ.

• **ڍِڍِرا:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍِڍِرو:** اسم خاص. تعلقي عمر ڪوٽ ۾ تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍِيوْ ج ڍِيا:** ذ. ڪنهن اناج جو ٻَنْدُ ٿيل سنگ – پوک ۾ ڪچي ان جي حالت.

• **ڏِڍِيْ ج ڏِڍِيُوْنِ:** ث. ننڍي ٻار جو پيٽ – ٻار جو نڪتل پيٽ. جوئر جو هڪ قِسم.

• **ڍِرَ ج ڍِرُوْنِ:** ث. ڍِلَ – ڇوٽَ. آزادِيْ – مُهلت. سُستِي – ڪاهلي – ڍِلائِيْ. ٿِلهڙائِيْ. نذرانو – سوکِڙِي – تحفو (ت). جهولَ – هيناهِين – نِوَڻِ – نِمَڻُ.

– **ڍِرَ ٻڌَڻُ:** ڪورين جي اصطلاح ۾ ڍِرين تندن کي ٿِلهڙو ٻڌڻ (جيئن اٽڻ ۾ پوري انداز ۾ ڇڪجن ۽ ڪپڙو خراب نه ٿئي).

– **ڍِرْ تاڻِ ج ڍِرْ تاڻُوْنِ(ت. ل):** ث. هيناٺين – جهِمَ – نِوَڻِ. سلامتيءَ واري لاهِيْ.

– **ڍِرَ ڏِيَڻُ:** ڍِلَ ڏيَڻُ. آزادي ڏيڻ – ڇوٽ ڇڏڻ. ڪجهه وقت مهلت ڏيڻ. زور نه ڀرڻ.

– **ڍِرَ ڍِرَڻُ (ت):** نذرانو ملڻ – بخشش عطا ٿيڻ – خدائي رحمت جو وَسَڻُ. مفت ۾ ملڻ.

– **ڍِرَ ڪَڍَڻُ:** ڪورين جي اصطلاح ۾ جهول واريون تندون اٽاوت ۾ برابر انداز ۾ ڪرڻ.

• **ڍِرَ ج ڍِرُوْنِ:** ث. ڍِرَ. ڍِلَ – ڍِلائِيْ – ڍِرائِيْ. سُسْتِيْ – غفلت. مَانائِيْ – آهستِگِيْ. ڍِيرُ – اويرَ – چِرڪ. مُهلت – ڇوٽِ – آزادِيْ.

– **ڍِرَ ڏِيَڻُ:** ڍِلو ڇڏڻ – ڍارَڻُ – ڍِرو ڪَرڻُ. سُسْتِي ڪرڻ – غافلائِيْ ڪرڻ. ٿڌو مانو ٿيڻ – تِڙِ پيڙ نه ڪرڻ – بي اونو ٿِيْ وِهڻُ. ڇڏي ڏيڻ. ڇيڪُ ڇَڏڻ. مهلت ڏيڻ – ويڇِي ڏيڻ.

– **ڍِرَوِجهَڻُ:** ڍِلَ وِجهَڻُ: دير ڪرڻ – ديرو وجهڻ.

• **ڍِراڻُ ج ڍِراڻُوْنِ:** ث. [سن. سِٿَلْ ٿڌائي] ڍِرَ – ڍِرائِيْ – ڍِلائِيْ. مانائِيْ – آهستِگِي. سُسْتِي – ڪاهِلي – غفلت. ڪمزورِيْ.

• **ڍِرائِڻُ:** مصدر. [سن. شَٿِلْ + ٿڌو] ڍِرو ڪرڻ – ڍِلو ڪرڻ. سُسْت ڪرڻ – ڪاهل ڪرڻ. غفلت ڪرڻ – ڍِلائِي ڪرڻ – ڪمزور ٿيڻ – طاقت ڇڏڻ. مانائِيْ ڪرڻ.

– **ڍِرائِتوْ ج ڍِرائِتا:** ذ. صفت. ڍِرَ وارو – ڍِرو – ڍِلو – گِهر گِهلو – ٿِلهِڙو. اُچاترو – آهستو – مانو. سُسْت – ڪاهِلُ – ٽوِٽِيْ. چرڪو – ڍارَ سان – وِستو. چُڙِيل – ڪُليل – الڳ. آزاد – ڇيڪُ.

– **ڍِرائِيْ ج ڍِرائِيُوْنِ:** ث. ڍِلائِيْ – ڍِلَ – ڍِرَ – ڍِراڻ. ڪاهِلِيْ – سُسْتِيْ – غفلت. ڪمزورِيْ – ضعيفائِيْ – ٿڌائِيْ – مَنائِيْ – هِلڙائِيْ. آهستگِيْ – دير – اويرائِيْ. چرڪائِيْ – ڇِلهائِيْ. گِرگِلائِيْ – موڪرائِيْ.

• **ڍِرْڙوْ ج ڍِرْڙا:** ذ. صفت. ڍِري جو اسم تصغير. ڍِلڙو – ٿِلهڙو. سُسْت – ڪاهل.

– **ڍِرْڙائِيْ ج ڍِرْڙائِيُوْنِ:** ث. ڍِلڙائِيِ – ڍِلائِيْ. ٿِلهڙائِيْ – گهر گهلائِيْ.

• **ڍِرْڙوْ ڍِينگ:** ذ. جانور جو هڪ قِسم – اُٺ پکي – شُتر مُرغ.

• **ڍِرْڪَڻُ:** مصدر. آهسته آهسته هيٺ ڪرڻ – هيٺ ڪري پَوَڻُ ۽ گِهلبو وڃڻ – هيٺ ڏي رِڙهڻ – کِسْڪڻ – گِهرڪڻ – ٿِسڪَڻ – گُسْڙڻ – سِرڪَڻ – ٻُڙڪَڻ. پوئتي سِرڻ – پوئتي رهجي وڃڻ – پوئتي پوڻ – پاهون پوڻ. ٽِڙڻ – گِهرَڻ. ڍِلو ٿِيْ پَوڻ (بدن جو) – لَڙڪَڻ. (مريض وانگي) – ڍِرو ٿيڻ – تمام گهٽو ڍِرو ٿيڻ. وينل ماڻهوءَ جي ٻُت جو هيٺ لڙڻ – ڪنڌ جو هيٺ لڙڻ. بيماريءَ سبب ضِعيفُ ٿي وڃڻ – بدن جو ساهه ڇڏي وڃڻ – نِستو ٿِيْ پوڻ – بي هوش ٿِي وڃڻ – ساڻو ٿِي ڪري پوڻ. طاقت ڇڏڻ – ڪمزور ٿيڻ – نِربَل ٿيڻ – ضعيف ٿيڻ. مرڻ – وفات ڪرڻ – رحلت ڪرڻ – چالاڻو ڪرڻ. تمام گهٽو تڪجي پوڻ – آهستي آهستي رفتار سان هلڻ – لوڏ سان هلڻ – جيئن: "هلڻ چلڻ حِبيب جو، جيئن ڍرڪڻ ڍيلُون ڍار".

Gul Hayat Institute

– **ڏِرڪَ ج ڏِرڪُونْ:** ٿ. آهستہ هيٺ ڪرڻ جي حالت – گهِلَ – گهِرڪ – گِسڙَ. ڪمزورِيْ – بي طاقتي. بي هوش. آخر وقت – پچاڙي.

– **ڏِرڪُونْ ج ڏِرڪُونْ:** ذ. صفت. ڏرڪندڙ – ڏرڪِي وارو. بيماريءَ سبب ضعيف ٿيل – ساٺو ٿيل – تمام گهٽو ٽڪلُ – ٽڪَلُ ٽَنَلُ – هَڃِيَلُ – ڇِنَلْ – ڪُتَلْ – بلڪُل سُسْت – سِتَلْ – ڍِلو – وِساٺو – ڪَاهِل – ٽوٽِيْ – آرسِي. سومتي. پورو ٿيل – ختم ڪيل.

– **ڏِرڪِيْ پَوَڻُ:** ڍِلو ٿِيَڻُ – ڏِروْ ٿِيَڻُ – بي طاقت ٿيڻ – ڪمزور ٿيڻ – هيڻو ٿِيڻ. سُسْت ٿيڻ. بيهوش ٿِي وڃڻ. پوئتي موٽڻ.

• **ڏِرڪو ج ڏِرڪَا (ڪ):** ذ. (آواز) وات سان ڪيل هڪ آواز ٻُڃڪار – ڪُوْڪَارَ – سَڏ – (ڪنهن جانور وغيره ڪي).

• **ڏِرَڻُ:** مصدر. هيٺ لهڻ – هيٺ اچڻ – اُترڻ – لڙڻ – لهڻ – لهي وڃڻ. ڏِرو ٿيڻ – ڏِرڪڻ – ڏِر ڪرڻ. اندر پهچي وڃڻ – گهڙي وڃڻ. وَهڻُ – اوتجڻ (ڪا پاڻياٺ وغيره ٿانءُ مان). ڪنهن کي پيار ڪرڻ – قرب ڪرڻ – محبت ڪرڻ. عزت ڪرڻ – مان ڏيڻ. لوڏڻ – ڏوڏڻ – ڏُوٺڻ. ڏِر ڏيڻ. ڏِارڻ – جهپائڻ. ڏِرو ڪرڻ – چوڙَڻِ – ڪولَڻ. اِيرو ٿيڻ – ڪمزور ٿيڻ. ڪَرَڻُ – ڍِهَڻُ. ترسڻ – ڍِاپو ڪرڻ.

– **ڏِرِيْ پَوَڻُ (ٿ):** لَهَڻُ – لَڙَڻُ. لهي پوڻ – ترسڻ – منزل ڪرڻ – ڍِاپو ڪرڻ – روانو ٿيڻ – اُسهڻ.

• **ڏِرَڻُ:** مصدر. ڏِرو ڪَرَڻُ – آهستہ ڪرڻ – ڏِرائڻ – ڏِرو ٿيڻ – ڪُلڻ – گهٽ ڪرڻ – گهٽائڻ – گهٽجڻ. ڏِرَڻ – لنگهڻ – اندر وڃڻ – پيهِيْ وڃڻ – منجهہ ٿِيَڻُ (ل).

• **ڏُرَڻُ:** مصدر. [سن. ذري. مر. ڏِلَئِي. پرا. ڏِلْ. سن ڪشَرْ] ڏَرڻ – لنگهڻ – پيهي وڃڻ – اندر ٿيڻ. گِڙگڻ – هارجڻ – هيٺ ڪرڻ. گِسڪڻ – ٽڙڻ – ڏِرڪڻ – هيٺ ڪرڻ – ڪمزور ٿيڻ.

• **ڏِروْ ج ڏِرا:** ذ. صفت. [سن. ستِل – ڏِرو] ٽڏو – مانو – نرم. ڍِلو. ڏِرڙو – ڍِرائتو. آهستو – ڍِار سان – نرميءَ سان – هوريان – ذري – ذيمي. ڦِلهڙو – ڦلهو – گهر گهِلو ـ خلاصو – ڇَٻلو – ويڪرو – (ڪپڙو وغيره). غافِل – سُسْت – ڪاهِل – ٽوٽِي ـ آرسِيْ – آلسِيْ. بيڪار. دير ڪندڙ – ديرينو – چِرڪو – وِسْتو – ڦلو – ڇَلهو – سڙهِ. ڪمزور – نهل – هيڻو – اِيرو – ضَعيف. اُلڙيل – لڏندڙ. موڳو – جَهڪو – اُپاٽڪو – پريشان – وائڙو.

• **ڏِڪَ ج ڏِڪُونْ:** ٿ. [سن. سَتْڪَ = ڏَڪَڻُ] لڪائڻ جي حالت – لِڪ – ڇِپَ. پردو – اجهو – پناهہ. ڪنهن ڏوهہ جي ڪم جي لِڪَ. حفاظت – سنڀال.

– **ڏِڪَ ڪَرَڻُ:** ڪنهن عَيْبَ يا ڏوهہ جي ڪم جي لِڪَ ڪرڻ.

– **ڏِڪِيْ ج ڏِڪِيُونْ:** ٿ. لِڪَل ڳالهہ – راز. لِڪل عَيبُ – گُجهہ. لِڪ – ڇِپَ. پردو – ڏَڪَ.

• **ڏِڪُ ج ڏِڪَ:** ذ. [سن. سٿَگَ = ڏِڪڻ] پَڙُ – پوش – پردو – اوڃڻ. اجهو – پناهہ. اوٽ – اولو – گبرو – ڍِارَ – اوڍَرُ – آڙ – بچاءُ. ڪنهن ٿانءُ ڏِڪڻ جو ٿانءُ – ڏِڪَڻُ – پُڙُ. رولُو چوپائي مال کي بند ڪرڻ جي سرڪاري جاءِ ـ مال جو تُرم.

– **ڏِڪُ مُنْشِيْ ج ڏِڪ مُنْشِيْ:** ذ. ڏَڪَ جي سنڀال ڪندڙ مُلازم.

• **ڏِڪَ ج ڏِڪُونْ:** ٿ. ماهي مال جي رَڙِ ـ ڪنجهہ ڪارَ – ڪُٽڪ. رَنْبَ – رَڙِ ـ راڙِ ـ دانهن – رانْبَ. چِنگهہ – ڪُنڪو.

– **ڏِڪَ تي ڏِڪَ لائي ڏِيڻُ:** دانهن تي دانهن ڪرڻ – رَڙو رَڙِ لائڻ.

– **ڏِ ڪَ ڪَڍَڻُ (ت):** دانهن ڪرائڻ – سخت مار ڏيڻ.

– **ڏِڪُونْ ڪَرائِڻُ:** چِنگهُون ڪڍائڻ – رڙيون ڪرائڻ – دانهون ڪرائڻ. تڪليف ڏيڻ – آڻ مڃائڻ – تابع ڪرڻ.

• **ڏُڪُ ج ڏُڪَ:** ذ. سُرْڪُ – سُرْڪِي – سُرڪو – ڍِيتَ – چِڪَ – پِيَڪَ – اُرڪَ. ڍُڪو – ڪَپَ – ڇُرُونْ.

– **ڏُڪُ ڀَرَڻُ:** سُرڪِيْ ڀَرڻ. ڏُڪَ ڏُڪ ڪري پيڻ. صبر سان سهڻ – برداشت ڪرڻ – سهڻ – پوڳڻ" واڪاڻڻ – ساراهڻ – ڄس ڳائڻ – تعريف ڪرڻ. مدد ڪرڻ. هَمْدرِدِيْ ڪرڻ – واهر ڪرڻ. ڏ ڪَ ڪائڻ ڪان پوءِ گِهہ ۽ ڪنڊ ملائي سُرڪي ڀرڻ.

– **ڏُڪُ پِيَڻُ:** ڪاوڙ گهٽ ڪرڻ. صبر ڪرڻ. برداشت ڪرڻ – سهڻ.

– **ڏُڪُ وِجَهَڻُ:** چوپائي مال کي بيماريءَ سبب تيل، گيهہ يا دوا جي اوٺِي ڪرڻ.

• **ڏِڪَائِڻُ:** مصدر. پارائڻ – پهرائڻ – اوڍائڻ – چوڙائڻ. هنڊائڻ. پناهہ ۾ ڏيڻ – اجهي ۾ ڪرائڻ – لِڪائڻ – بند ڪرائڻ – قابو ڪرائڻ. پورائڻ – دفن ڪرائڻ.

Gul Hayat Institute

• **ڏڪائڻُ (ت):** مصدر. ماري ميڄائڻ – دٻائڻ – هيسائڻ. ڊانهون ڪرائڻ. تڪليف ڏيڻ.

• **ڏُڪائڻُ:** مصدر. پيٽ سان ڪرڻ – حمل واري ڪرڻ – گريٽي ڪرڻ – ڏوپُٽي ڪرڻ – ڳِرَ ڪِرِي ڪرڻ – ڦرائڻ. آٽڻ – رهائڻ – سهڙائڻ – رسائڻ – پهچائڻ. گهوڙي يا ڏاند ڪي گاڏيءَ ۾ جوٽڻ – ٻڌڻُ – پلاڻڻ – سنبرائڻ – تيار ڪرڻ. ڊوڙائڻ.

– **ڏُڪائِي ج ڏُڪائيُون:** ث. ڏُڪي هئڻ واري حالت – پيٽ ۾ ٻچي هئڻ واري حالت.

• **ڏُڪجڻُ:** مصدر. ڏُڪي ٿيڻُ – پيٽ سان ٿيڻ – ڳَپ ٿيڻ – ڳَرِپُ ٿيڻ – لڳجڻُ – ڦرجڻ.

• **ڏُڪرڻُ:** مصدر. بي هوش ٿيڻ – غش ٿيڻُ – مورڇا ٿيڻ. وِسامجڻ. ماندو ٿيڻ – ساٿو ٿيڻ – اونگهجڻ. ڪنهن سخت ڏک يا صدمي سبب ٻڏي وڃڻ (بيهوش ٿيڻ).

– **ڏُڪرُ ج ڏُڪرَ:** ذ. غشي – مورڇائي – بيهوشي. وِسام – ماندڪائي – ساٿائي – اونگهه. ڳِتِي – فڪر – مُونجهَ.

– **ڏُڪرَ اچڻُ:** بيهوش ٿيڻ – غشي ۾ پوڻ. ننڊ جا جهوٽا اچڻ.

– **ڏُڪرجڻُ:** مصدر. بيهوش ٿيڻ – غش ٿيڻ – مورڇا ٿيڻ. وسامڻ – ساٿو ٿيڻ – ماندو ٿيڻ. اونگهجڻ.

– **ڏُڪرَ ڪائڻُ:** ماندو ٿيڻ. اَرمانجڻ – ڳِتِيءَ ۾ هئڻ. وسهوڙو ٿيڻ. ڏکُ ڪرڻ – غم ۾ ٻڏي وڃڻ – شوڪ ڪرڻ. جهوٽا کائڻ – ننڊاڪرو ٿيڻ. وڪڙ کائڻ. ليلائڻ – عاجزي ڪرڻ.

– **ڏُڪرَ لڳڻُ:** وسام ٿيڻ – مُونجهَ ٿيڻ – ٻوڏڙو ٿيڻُ – بي هوشي ٿيڻ.

– **ڏُڪرَ وِني وَڃڻُ:** سخت صدمو پهچڻ.

– **ڏُڪرَ وَٺڻُ:** غشي ٿيڻ – بي هوش ٿيڻ – مونجهه ٿيڻ – وِسامجڻ.

• **ڏُڪرُو پِئڻُ:** شراب ورتائڻ.

• **ڏُڪلَ ج ڏُڪلُون:** ث. صفت. پيٽ سان – ڏُڪي – ڳَرِپَ واري – ٻچي واري – ڳَپيلَ – ڳَپَ واري.

• **ڏڪڻَ:** ث. هڪ قسم جي وڻ.

• **ڏڪڻَ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڏڪڻ ج ڏڪڻَ:** ذ. [سن. سُتگ = ڏَڪَڻُ] [سن. ڏَڪَڻَ] ڏَڪُ – پوش – ڪنهن ٿانءَ جي بند ڪرڻ لاءِ ٿانوُ. (ث. ڏڪڻي ج ڏڪڻيون). بار – غُبار. جيئن: "دلين تي ڏَڪڻ چڙهيا پيا آهن".

• **ڏڪڻُ پيچڻُ:** شاديءَ جي رسم ۾ گهوٽ جو لائڻ وقت. ڪنوار جي گهر وڃڻ وقت. (ڪنوار جي) در تي (سوڻ طور) رکيل ڏڪڻ کي لَتَ سان پيچڻ. جيئن: "پُوچا ڏِنم پيس ڏڪڻ مٿي ڍول جا" (شاهه).

– **ڏڪڻُ ٿيڻُ:** پرده پوشي ڪرڻ. ڪنهن جا عيب لڪائڻ – ڍڪڻ هار ٿيڻ.

– **ڏڪڻُ لاهڻُ:** عيب پڌرو ڪرڻ – خوار ڪرڻ.

– **ڏڪڻُ لهڻُ:** ڪنهن لِڪل عيب جو ظاهر ٿيڻ – خواري ٿيڻ – گلا ٿيڻ – بدنامي ٿيڻ.

– **ڏڪڻ ڏِڪ پاڻي ۾ ٻڏڻُ:** شرمساري سبب منهن ڏيکارڻ جهڙو نہ ٿيڻ. شرم ۾ ٻڏي مرڻ.

– **ڏڪڻي ج ڏڪڻيُون:** ث. ڏَڪڻُ جو مؤنث – ننڍو ڏَڪ.

• **ڏڪڻُ:** مصدر. [سن. سُتَگ = ڏَڪَڻُ] ڏَڪُ ڏيڻ – پڙ ڏيڻ – پوش ڏيڻ. بند ڪرڻ – دفن ڪرڻ – پُورڻ – لڪائڻ – ڇپائڻ. (ڪنهن ڪپڙي وغيره ۾) ويڙهڻ – لَپيٽڻُ – لَٽڻ. بچاءُ ڪرڻ – بچائڻ. اُس کان بچائڻ – ڇانءُ ڪرڻ. پهرڻ – اوڍڻ – پائڻ – جوڙڻ – هنڍائڻ (ڪپڙو). جهنڊ هڻڻ. رولو چوپائي مال کي ڏَڪَ ۾ هڻڻ – ڏِڪ ۾ بند ڪرڻ.

– **ڏڪڻهار:** ذ. صفت. ڍڪيندڙ – لڪائيندڙ – ڇپائيندڙ (عيب وغيره)، جيئن: "ڍڪينُ ڍڪڻ هار، ڏيئي پاند پناه جو" (شاهه).

• **ڏِڪڻُ:** مصدر. رَنبڻُ (مينهن وانگر) – ڪُٽڪڻ – ڪنجهڻ – ڪُرڪڻ. ڄنگهڻ – ڪُسڪڻ – ڪِنجهڪار ڪرڻ.

• **ڏُڪڻُ:** مصدر. [سن. ڏئُوڪ] پهچڻ – سهڙڻ – رسڻ. اچڻ – تشريف آڻڻ – وارد ٿيڻ. دستياب ٿيڻ – ملڻ – پُڄڻ – پُڙڻ. وات سان ڏِڪ ڏِڪ ڪري پيڻ – سُڏڪيُون پرڻ.

• **ڏڪڻي ج ڏڪڻيُون:** ث. [سن. سُتگَ = ڏَڪَڻُ] ڏِڪ جو مؤنث. ڪنهن ٿانوَ وغيره جو ننڍو ڏِڪ. گوڏي جو مٿيون هڏو. تلوار جي مُٺي جي چوٽيءَ تي لڳل گول ٽِڪر. بنگال جي هڪ ننڍيءَ ٻتيءَ جو هڪ قسم. گاهه جو هڪ قِسم (لس).

• **ڏڪڻي ميڪڻي نہ هُجَڻُ:** نہ مينهن نہ ٻڪري هجڻ. ڪجهه بہ

Gul Hayat Institute

نہ هجڻ. ڪوبہ ڪم يا ڪاساري جهڙو ڪم نہ هئڻ – واندو هئڻ.

• **ڊڪڻي ج ڊڪڻيون**: ث. [سن. سْتَنگ = ڊَڪَڻُ] ڇپُ – لِڪُ – لڪڻ جي حالت. سِج جي روشنائِيْ ڪي ڊَڪُ آيل وقت – سج لٿي کان سج ايرڻي تائين وقت – پئسي پرڪ – منهن ميرُ – صبح صادق – پره ڦٽي – پنڀرڪو – پيچ پِنِيْ – صبح سوير – پرڀات – فَجر – صبح اَسرُ. (ث. صفت) بند ٿيل – لِڪل – ڇپيل.

• **ڏُڪڻي ج ڏُڪِيُونْ**: ث. صفت. پيٽ سان – حَامِلَهْ – ڳَرُ پٽِي – ڳريونتِيْ – ڳِيڻ – ڏويستِيْ – ڳَـرَ ڪـڙِيْ – ڳوڙهارِيْ – اميدواري – ٻِن جيئَـنْ سان. ڏُڪَيلَ – ڏُڪَائِي. ڦَرِيَلَ (جانورَ).

– **ڏُڪِيَائِيْ ج ڏُڪِيَائِيُونْ**: ث. ڏڪِيْ ٿيڻ وارِيْ حالت – پيٽ – ڳَـرْڀُ – ڳرِيتا – ڏُڪُلائي – اميدوارِي – ڳر ڪڙائِيْ.

• **ڊڪَرُ ج ڊڪَرَ (ت)**: ذ. وڏائي – آڪڙ – غُرور.

– **ڊگَرَ ڪَرڻُ**: وڏائي ڪرڻ – آڪڙ ڪرڻ.

• **ڊڪروْ ج ڊڪرا (ٿ)**: ٻَندَڙُ – ٻَدَڻُ.

• **ڊڪِلِيْ ج ڊِڪِلِيُونْ (ٿ)**: ث. ڊِڳڙ – ڊِڳِي. راند جو هڪ قسم.

• **ڊَڪلِيْ ٿِيڻُ**: ڊيري ٿيڻ. مري وڃڻ.

• **ڍِڳُ ج ڍِڳَ**: ذ. [سن. د ه. مر. ڍِيگَ] (ڪنهن بہ شيءِ جو) ڪَٽُ – ميڙُ – انبارُ – ڳَندُ – ٿَهو – ڪوڙُ – انبوهہ – ڍيرُ – ڍِڳِي – ڪوڙ ڪيا – سَٿو – ڳَدام. دڙو (اناج وغيره جو) – راهَ – ڪرو. ٽولو – جماعت. (ذ. صفت) گهڻو – بي انداز – جامُ.

– **ڍِڳَ جَهڙو ج ڍِڳَ جَهڙا**: ذ. صفت. ٿلهو – متارو (ماڻهو).

• **ڍِڳَرُ ج ڍِڳَرَ**: ذ. مانيءَ جو هڪ قسم – ڍَڳڙُ.

• **ڍِڳلو ج ڍِڳِلا (ٿ)**: ذ. ڪُتي جو هڪ قسم – ڪَهيُنْ وارو ڪُتو – ڍگلو – ڳدلو.

• **ڍُڳَٽوْ ج ڍُڳَٽا**: ذ. ڍانڊِي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **ڍڳوْ ج ڍڳا**: ذ. چوپائي مال جو هڪ قسم – بيل – ڏاند – ڍاندو. (ذ. صفت) وائڙو – احمق. (ذ) ٻيڙيءَ جو هڪ قسم (نهايت مضبوط ۽ بنا سِڙهہ ۽ شيخلي جي، ڪالاباغ ۽ منڻ ڪوٽ طرف. جبل واري ڪناري لاءِ نهايت موزون).

– **ڍڳائِيْ ج ڍڳائِيْ**: ذ. صفت. ڍَڳن وارو – ڍڳن جو مالڪ – ڍڳا ڏاريندڙ – ڍڳا وهائيندڙ.

– **ڍڳَنِ وانگَرَ وَهڻُ**: سخت پورهيو ڪرڻ – گهڻي محنت ڪرڻ – رات ڏينهن وَهڻ – ڪم ۾ رڌو رهڻ – ڳَـهَڻُ. ٻانهيءَ وانگر ڪم ڪرڻ.

– **ڍڳِيْ ج ڍڳِيُونْ**: ث. ڳَـئُون – ڳانءِ ـ ڳَـئُو – ڍانڊي.

– **ڍڳي وانگي وَهڻُ**: رات ڏينهن ڪم ۾ رُڌو رهڻ – ڳهَڻُ.

• **ڍِڳِيْ ج ڍِڳِيُونْ**: ث. ڪنهن بہ شَيءِ جو ڪوڙ – سَٿِيْ – ڪوڙِيْ. ٿهِيْ – ڍيرُ – ڍِڳُ.

• **ڍُڳَٽوْ ج ڍُڳَٽا**: ذ. درياهي مڇيءَ جو هڪ قِسم (شڪل ۾ ڇَلِيْ، جهڙي بنا ڇِلرن جي، وات وڏو مُڇن سان، سنهڙا ڏَنْدَ، پولهہ سنهون، رنگ ڪارانْجهڙو ڊيگهہ اڌ فوٽ ڪن).

• **ڍَلَ ج ڍَلونْ**: ث. ڪنهن آبادِيْ واري زمين جو محصول – نـولُ – سُنگُ – رَڪَبُ – اُڳاڙِيْ. ڏاڻ – ٽئڪس – آنڪِي – ڏنُ – رائر – چوٽ – خِراج. مسواڙ – ڀاڙو – ڪرايو. جزيو – تاوان – ڏَنْڊُ.

– **ڍَلائِتوْ ج ڍَلائِتا**: ذ. صفت. ڍَلَ وارو – ڍَل جو – جنهن تي ڍَل هجي. ڍَل ڏيڻ جوڳو. ڀاڙي وارو – ڪرائيدارُ. ڏن ڀَرُوْ – خِراجِيْ.

– **ڍَلَ ڀرڻُ**: ڏن ڏيڻ – خراج ڏيڻ – رائِرو ڀَرڻ. سُنْگُ ڏيڻ – اُڳَاڙِي.

– **ڍَلَ وِجَهڻُ**: مسواڙ مقرر ڪرڻ – جزيہ جو اندازو مقرر ڪرڻ – محصول مقرر ڪرڻ.

• **ڍَلُ ج ڍَلَ، ڍَلُونْ (ت)**: ذ. ث. ڪيڙيل زمين ۾ ٻنن ٺاهڻ جو هڪ اوزار – ڪيڙيل زمين ڪي سِڌو ڪرڻ جو اوزار – ڪِيڻ – تَـرُ – سِينارَ.

• **ڍِلَ ج ڍِلُونْ**: ڍَرَ. ٽڏائي – مَٺائِيْ – نَرمائي. گيسَـرُ – سِيڙَپَ – اوسيڙو – انتظار – سِلِ وِلَ. گهِل – سُسْتِيْ – ڳَهر – غفلت. ڊيگهہ – ڇڙواڳِيْ – مهلت – فرصت – جهولَ.

– **ڍِلائِيْ ج ڍِلائِيُونْ**: ث. ڍِرائِيْ – ڍِرَ. سُسْتي – غفلت – ڪاهلي – گهَل – ڳَـهَـرَ. اويرائِيْ – دير. موڳائِيْ.

– **ڍِلَ ڏِيڻُ**: ڍِرَ ڏِيَڻُ – ڍِرائڻ – ڍرو ڇڏڻ – ڍَرڻ – جهَپائڻ – ڍَرو جهلَڻ (لغڙ ڪي اُڏائڻ وقت). ڊيگهہ ڏيڻ – ڇڙواڳِي ڏيڻ. مهلت ڏيڻ.

– **ڍِلَ ڪَرڻُ**: سُسْتِيْ ڪرڻ. دير ڪرڻ – چِرڪَ ڪرڻ.

– **ڍِلَ وِجهَڻُ**: ڍرو ڇڏڻ. ڇڏي ڏيڻ. دير ڪرڻ – اوير ڪرڻ

(ڪنهن بہ ڪم ڪي) انگهائڻ. سِيڙپَ ڪرڻ. سُستي ڪرڻ – غفلت ڪرڻ.

• ڍِلُ ج ڍِلَ (ت): ذ. وارو – وَجهي. اَٽُ – ڏَنگُ – ڪَہائي. ڍُونگو.

– ڍِلُ ڏيڻ: وَجهہ ڏيڻ – موقعہ ڏيڻ. وارو ڏيڻ.

• ڍِلڪڻ (ت): مصدر. تور سان هلڻ – تِلڻُ – سهڻي رفتار سان هلڻ. هيٺو ٿيڻ.

– ڍِلڪَ ج ڍِلڪون: ٿ. تور – رفتار. جيئن: "بغدادي اُتيا بوڙيون ڏيئي، ڍاٽي ڪري ڍِلڪار".

• ڍِلڻُ (ت): مصدر. سنئون ڪرڻ. ڪڙو ٿيڻ.

• ڍِلو ج ڍِلا: ذ. صفت. [سن. شِٿَل = ٿڌو] ٿوري رفتار وارو – آهستو – ڍيمو – ڍِرو. گرگلو – موڪرو – ويڪرو (ڪپڙو وغيره). سُسٽ – ڪاهل – غافل. ڪَچَرَ (زمين). گهٽ آبادي ڪندڙ – غير مُشمَرُ – غيرآباد – ويران – نسقل. غريب بُکيو – سُڃو – ويچارو – ٺلهو – نِڌَرِ – مسڪين. گهٽ ڪَسُو – بُڇڙو – خراب – عيبدار.

– ڍِلائپ ج ڍِلائپون: ٿ. گهٽتائي – خرابي – بڇڙائي – عيب – مدائي.

• ڍِلو: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• ڍِلي ج ڍِليون (ت): ٿ. ڪيڙيل زمين کي سَنئين ڪرڻ جو اوزارُ – ڪيڻ.

– ڍِلي پورڻ (ت): دلگير ٿيڻ – همٿ ڇڏڻ.

• ڍِليار: اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڍِلياري ج ڍِلياريون (ل): ٿ. ٻير جو سڌو سنئون وڻ – ڪابولي ٻير (ت).

• ڍِمبو: ٿ. مڇيءَ جو هڪ قسم.

• ڍِمڻ ج ڍِمڻيون: ٿ. ٿوري واريءَ سان ٿوري چِيڪي گڏيل (زمين).

• ڍِنبري ج ڍِنبريون: ٿ. وڏي ڇڙي.

• ڍِنبري ج ڍِنبريون (ت): ٿ. وڏو ڇڙو – ڍِنبرُ – سانير.

• ڍِنڍَ ج ڍِنڍون: ٿ. [هہ. تل] بيٺل پاڻيءَ جو وڏو تلاءُ – سرو ور. هَوُدُ – حوضُ – ڇمڇو – ڪانٽو. ڇڏي لاٽ وارو هوڙُ. وَڄت جو هڪ قسم – محرم جي عاشورن وقت دُهل يا نغارن جي وڄت – ماتمي وَڄت (اڳي ڪنهن امير، رئيس يا حاڪم جي مرڻ تي وڄندي هئي) – ڍَڍَ.

– ڍنڍَ ٿيڻ: پاڻيءَ جو اچي هڪ هنڌ گڏ ٿيڻ.

– ڍنڍَ پِٽڻُ: نغارن يا دُهل جي ڍَڍَ (وڄت) تي پِٽڻ.

– ڍنڍَ ڪرڻ: درياه جو جهول، پاڻيءَ جو چڙهي وڃڻ.

– ڍنڍ ڪُڪڙُ ج ڍنڍ ڪُڪڙ: ڍنڍ جي پکيءَ جو هڪ قسم (رنگ ميرانجهڙو ڪُڪڙ وانگر، چُهنب نوڪدار، ٽنگون ڊگهيون ۽ سايون. پيرن ۾ پردو ڪونہ ٿئي).

– ڍنڍَ وڄڻ: ڍَڍَ وڄڻ – ماتم جي وڄت وڄڻ. پِٽ پوڻ – ماتم ٿيڻ.

– ڍنڍين پِٽجڻ: مشهور ٿيڻ – ناميارو ٿيڻ – نامي گرامي ٿيڻ – نالي وارو ٿيڻ – هر ڪنهن جي وات تي هجڻ – عام تي وڃڻ. گهٽائي ۽ سستائي هئڻ.

– ڍنڍين ڍير ج ڍنڍين ڍيرَ: ذ. سيوڪڃهہ. جهجهائي – گهڻائي – سُڪَرُ – سُڪار – سرسائي – اڪثريت – ميڙ – گنجُ – شُڪروارو سال.

• ڍنڍين ڍير لڳڻ: بي انداز ٿيڻ (اناج وغيره). سيوڪڃهہ ٿيڻ – سُڪر لڳڻ – سُڪار ٿيڻ.

• ڍِنڍُ ج ڍِنڍَ: ذ. ڍُونڍُ – مُردار – مڙهہ – مُڙدو. مئل جانور جو لاش. گند – ڪچرو.

• ڍنڍَ شاڪراڻي: اسم خاص. تعلقي گهوڙاٻاريءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڍُنڍڪار: ڍُنڍ ڪَر.

• ڍُنڍڪر ج ڍُنڍِ ڪَرون (ت): ٿ. زور سان روئڻ جو آواز – اوچنگار – داد – رڙ – ڪوڪَرَ.

– ڍُنڍِ ڪَرَ ڏيڻ: وڏي آواز سان رُنّ – اوچنگارون ڏيئي روئڻ.

• ڍنڍَ ڪرمپور: اسم خاص. تعلقي سيوهڻ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڍِنڍَڻُ ج ڍِنڍَڻَ (ت): ذ. وڏو جانور – پوڙهو جانور – ڪراڙو جانور – ڍانڊو.

• ڍنڍو: اسم خاص. تعلقي ميرپورخاص ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• ڍنڍورو ج ڍنڍورا: ذ. [سن. ڍِمِ ڍِمِ = هڪ دُهل]. نغاري جي چوٽ يا دُهل جي آواز تي عام اعلان – عام اطلاع (ماڻهو واتان) اعلان – تشهير پڙهو – منادي. (اسم خاص) تعلقي

Gul Hayat Institute

ننگرپارڪر ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

– **ڏَنڍورائِي ج ڏَنڍورائِي:** ذ. صفت. ڍنڍورو ڏيندڙ – پڙهو يا مَنادي ڏيندڙ – عام اطلاع ڪندڙ – سُڌ ڏيندڙ.

– **ڍنڍورچِي ج ڍنڍورچِي:** ذ. صفت. پڙهي وارو – ڍنڍورائِي – ڍنڍورو ڏ يندڙ.

– **ڍنڍورو پِٽائِڻُ:** پڙهو ڦيرائِڻُ – اَعلان ڪرڻ – عام اشتهار ڪرائڻ – عام اطلاع ڪرائڻ. مشهوري ڪرائڻ – ظاهر ڪرائڻ – پڌرو ڪرائڻ. (دهل تي).

– **ڍنڍورو ڏيڻُ:** پڙهو گهمائڻ – مشهوري ڪرڻ – اَعلاَن ڪرڻ – هر هڪ جي ڪَنَ تائين ڳالهہ پهچائڻ.

– **ڍنڍورو گهُمائِڻُ:** ڍنڍورو ڦيرائڻ – پڙهو ڏيارڻ – مَنادِ ي ڪرائڻ (ڪا ڳالهہ) – مشهور يا عام ڪرڻ.

• **ڍَنگُ ج ڍَنگَ:** ذ. [سن. دَنڀ. دَنڀِ = ڏيکاءَ ڏيڻُ] نمونو – طرز – ڍَبُ – ڀَارُ – طرح – ڀَتِ ـ ڏانءُ – طريقو – وَجهُ – وِتيرو – دَستورُ – ٻَرِ ـ ڍِارَ – ريت – قِسم – پرڪارَ – ڊِوَلُ. چلت – چَال – ورتاءُ – وضع قطع – هلت – رَوَش – رويو. لڇڻُ – لَلُ – ڪِرُ – عادت – افعال – ڇيهَرُ – اُٺڻ وِهڻ – نشِستُ برخواست – شِهورُ – ادب اندازو – سيرت – سِليقو – خصلت – حَالُ. رَستو – ورڃَسُ – ترتيبَ – قرِينو. هُنر – فَنُ – ڪُشلتا – چترائِي. رِٽ – تجويز – اٽڪل – ترڪيبِ ـ حرفت. طبع زاد – جوڙ ٽوڙُ – اِيجادَ – ڪَلَ.

– **ڍَنگائِتو ج ڍَنگائِتا:** ذ. صفت. وارو – ڪِرائتو – طريقي وارو – چڱي نموني وارو – شانائتو – بُلند اِخلاق – سلڇڻو – عزت ماب – ڊولائتو.

• **ڍِنگُ ج ڍِنگَ (ل):** ذ. صفت. بهادرُ – جوانُ – سورهيہ – پهلوان – شيردِ ل.

– **ڍِنگَنِ ڪي ڍاهِڻُ:** وڏن ماڻهن کي شڪست ڏيڻ.

• **ڏُنگُ ج ڏُنگَ:** ذ. ٻہ شيون – ٻہ ننگ – ٻہ داڻا – جوڙو ـ جُٽ – جوڙِي – ٻِٽُ. سَلَهڙُ (جانورن جو). گهوٽ ڪنوار – ونو وَني. دَمُ پَٽي . پَٽو – بَنڌَ – ڪشو – ڪمربند.

• **ڍَنگَرُ ج ڍَنگَرَ:** ذ. [سن. جهانجهي. امر. جهانڪو] وڻ جو – ڪنڊن وارو ٽارو – سنهون جهنگُ – ڍَنگرُ. اپرو جانور (جهڙو هڏن جو پڃرو) ڏَٻرو ڍِوُرُ. [سن. تشڪر. مر. ڍَبن] ماڪ. مِينهن تي پيدا ٿيندڙ هڪ قسم جي ٻاجي.

– **ڍَنگَرَنْ تي اَنوهَارَڻُ:** اجائِي محنت ڪرڻ.

– **ڍَنگرِي ج ڍَنگرِيُون:** ث. ڪنڊنِ واري ٽارِي. ٻڪيءَ جو هڪ قسم. (ث. صفت) – ڪمزور.

• **ڏُنگرِي ج ڏُنگرِيُون:** ث. [سن. ڌُومَڪَ + رِي] ماڪَ – ڌُنڌ – غُبار – ڪوهيڙو.

• **ڍِنگَمَتَرُ ج ڍِنگَمَتَرَ:** ذ. دڙڪي وارو ڳالهاءُ – دڙڪو داٻ – دَٻڙاٽ – تابش – ڌمڪِي – ڌڌڪو.

• **ڍَنگَڻُ:** مصدر. کير ڏيندڙ مال (ڏِڳيءَ يا مينهُنَ) کي ڏُهڻ وقت پويُن ٽنگن ۾ رسو ٻڌڻ – ونگ وجهڻ – ونگڻ.

– **ڍِنگُ ج ڍِنگَ:** ذ. مينهنْ يا ڏِڳيءَ کي کير ڏهڻ وقت پوين ٻن ٽنگن ۾ ٻڌلَ رسو – وَنگُ – نُوڙڻ.

– **ڍِنگَ جي مَهَلَ:** ث. ڏُهائِي جي مهل – سَانجهِي -- شام.

– **ڍِنگُ وَجهڻُ:** کير ڏيندڙ چوپائي مال کي وَنگُ وجهڻ – ڏهائِي ڪرڻ.

• **ڏِنگَهرَ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ڍِنگَهرُ، ڍِنگَهرَ:** ذ. ڍَنگرُ. ڏسو "ڍينگهر".

– **ڍِنگَهرُ ڍِارَڻُ:** پناه ڪرڻ – بچاءُ ڪرڻ – اجهو ٺاهڻ.

– **ڍِنگهرِي ج ڍِنگهرِيُون:** ث. ڍَنگرِي.

– **ڍِنگهري چاڙهڻ:** رن زال يا مري ويل ماڻهو جي گهر جي ڀاتين کي خوشيءَ جي موقعي (جهڙوڪ عيد وغيره تي) تي سَيُون رڌي ڏيڻ. ٻئي نموني سنڀال لهڻ.

• **ڍِنوائِڻُ:** مصدر. ڍِؤ ڪرائڻ – ڍِوائڻ – پيٽ ڀرائڻ – رَڄُ ڪرائڻ – خواهش پوري ڪرائڻ.

• **ڍِنُنُ ج ڍِنُنُ:** ذ. ڊِوَل – نمونو – طريقو – طرح – رستو – طرز – ڏانءُ. رواج – چالو – ڀَروِيز وَتِيرو – ڀَرُ. شِڪل – صورت – گهاٽَ – رُوپُ – ڍِنگُ – آچار. ويس – بانو. ڀَت – ڍَبُ – وَجهُ – دستور – هلت – ڍِارُ. لڇڻ – افعال – عادت – لَلُ – ڪِرُ – ڇِيهَرُ – عادت – شَهُورُ. قَرِينو – ترتِيبَ – تجويز – اٽڪل – واٽ – هُنر – فَنُ – ڪاريگرِي ڪَارُسْتانِي. آرُ – رَمْزَ – حڪمت – فِراسَت – عقل – چترائي – ڏاهپَ – سياڻپ – هوشيارِي – قابليت.

• **ڍِوائِتو ج ڍِوائِتا:** ذ. صفت. ڊولائتو – سُهڻين وصفن وارو –

Gul Hayat Institute

سهڻو – خوبصورت. باسيرت – بااخلاق – خليق – باادب – اديب – صالح. (ظرف) سهڻي نموني – سني ڍنگ سان – سني طرز سان.

• **ڍوٻ ج ڍوٻون (ڪ):** ث. صفت. وڏي عمر واري – پوڙهي – ٻڍي.

• **ڍوپُ ج ڍوپ (ت):** ذ. خراب ڳالهه – گار.

– **ڍوپ ڪَڍَڻ:** گاريون ڏيڻ – خراب ڳالهائڻ.

• **ڍوڍا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي ڪنڊياري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍوڍارَ ج ڍوڍارون (ٿ):** ث. ڪپڙ جي وڻ جي پاڙ.

• **ڍوڍارو:** اسم خاص. تعلقي ڏيپلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڍوڍري ج ڍوڍريون:** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم.

• **ڍوڍو (ت):** ذ. گلا – بدنامي – خواري.

– **ڍوڍو ڪڍائڻ:** بدنامي ڪرڻ – گلا ڪرائڻ.

– **ڍوڍو ڪرڻ:** خواري ڪرڻ – بدنام ڪرڻ.

• **ڍوڍو ج ڍوڍا:** مانيءَ جو هڪ قسم – ٿلهي ماني (جوئر يا ٻاجهريءَ جي) – ريلو – روٽلو – ڏڳڙُ – ڏڳڙي – ٽوٽ. مرچ مصالح پيل ٿلهي ماني. توڙي وڃي روم، تہ بہ ڍوڍي مٿي ٿوم".

– **ڍوڍا ڏيڻ:** تپائڻ – تنگ ڪرڻ. رُلائڻ.

• **ڍوڍوري ج ڍوڍوريون:** ث. گاهه جو هڪ قسم – هڪ ٻوٽيءَ جو نالو.

• **ڍورُ ج ڍورَ:** ذ. [گ. ڍورَ. سن. ڌؤريميہ > ڌُروَهہَ = ڍور] جانور – چوپايو. ڳهرو چوپايو مالُ (سڱن وارو). جهڙوڪ: ڍڳيون، ڍڳا، مينهون، ڳابيون، وڇون، وهڙا وغيره. مالُ – مويشي. بار ڍوئيندڙ جانور – وهٽ. نهر – ڍورو. سمنڊ – درياهه. (صفت) بي سمجهه – اڻ ڄاڻ – ابوجهه – بي عقل – موڳو – ٻڏو – ٻگهلو – ڍبو – مانڌو – چرياڻ – گگدام.

– **ڍورُ ڍنگرُ ج ڍورَ ڍنگرَ:** ذ. چوپايو مال – سڱن وارو مال – ڍور ڍڳو – وهٽ واهنو – مال مويشي.

• **ڍورڻُ:** مصدر. انَ مان ڪڻُ، ڪچرو مٽي وغيره صاف ڪرڻ – چنڊڻ – ڇاٽڻ – واڇڻ. جدا ڪرڻ – ڌار ڪرڻ – الڳ ڪرڻ – علحدو ڪرڻ – ورڪائڻ – وچوڙڻ. هارڻُ – ويڙهڻُ. ڪيرائڻ – ڌِڪو ڏيڻ.

• **ڍورو ج ڍورا:** ذ. هيٺاهين زمين (جتي پاڻي بيهندڙ هجي) ڪڏ – جهڪائي – جهڪاڻ – هيٺاهين – ڍوري – ترائي – قدرتي تلاءُ – جهنو. ننڍڙي ڍنڍ – ڇنبُ. واديءِ – ماٽري. خالُ – اونهاڙ – پورُ. پاڻيءَ جو هيٺائون ڪڏو – پاڻي جو چشمو – ڏهو – جهڪٽو. ڦٽل واهه يا درياهه وغيره ـ ڦٽو. واهُ – ڪسي. (ث. ڍوري ج ڍوريون). سمنڊ. مڪان يا نهر جو نالو. (اسم خاص) تعلقي ڏگهڙيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڍورو وڃهڻُ (ٿ):** ٽڪلَ وهٽ کي اُٿارڻ لاءِ رسو وجهڻ يا رسوءِ ڪاٺي ڪر آڻڻ.

• **ڍوري ج ڍوريون:** ث. [سن. ڌار] ڍورو جو مؤنث. هيٺاهين زمين (جتي پاڻي اچي گڏ ٿئي) – ڇن ـ ننڍو تلاءُ – ننڍڙي ڍنڍ – ترائي. ليڪو – ليڪ – پٽو – پٽي – گهاري (تلوار جي ڦر جي وچ ۾ خال وانگي گهٻ وغيره). (اسم خاص) تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڍوري چڙهڻُ (ل):** گهٽي مايا چڙهڻ. گهٽو متارو ٿيڻ.

– **ڍوري هڻڻُ:** سگهارو ٿيڻ – طاقتوارو ٿيڻ – ٿلهو ٿيڻ – متارو ٿيڻ – تازو توانو ٿيڻ – سيرو ٿيڻ – ڏٽو مٽو ٿيڻ (چوپائي مال جو).

• **ڍوريو ج ڍوريا (ٿ):** ذ. ڪٽولو – ڪٽ – منجو.

• **ڍوڙُ ج ڍوڙَ (ل):** ذ. ڍئو. جيئن تہ: "پٽَ جا ڍوڙَ لڳا پيا آهن".

• **ڍوس ج ڍوسون (ت):** ث. پٽَ – سٽَ ڪُٽَ.

– **ڍوس مچائڻ:** گهٽو پٽڻُ – سٽڻ ڪُٽڻ.

• **ڍوڪ ج ڍوڪ (ڪ):** ذ. ورُ – وڪڙُ – ڏنگُ. جبل جو ورُ – نئن وغيره جو ورُ.

• **ڍوڪارڻُ (ڪ):** مصدر. هُوڪارڻ – وڙهڻ لاءِ سڏ ڪرڻ.

• **ڍوڪاري (ٿ):** اسم خاص. هڪ ڏهرِ جو نالو.

• **ڍوڪالي (ٿ):** اسم خاص. هڪ پٽَ جو نالو.

• **ڍوڪر ج ڍوڪرون (ت):** ث. سخا جو خُونچو – ڍاڪئون. مهرباني – بخشش (ت).

• **ڍوڪري ج ڍوڪريون:** ث. مانيءَ جو هڪ قسم – پلو يا مڇيءَ اندر وجهي پچايل ماني يا ڍوڍو – ڇهري روٽي ـ موڻ پيل لولو (ت) – اُٻاريل ٿلهي ڪوڪي يا ماني (ٿ). (ث. صفت) رلندڙ – چرڙُ – آواره ـ نُوسٽي – لالچڻ – بي ماني (ت).

Gul Hayat Institute

- **ڍولَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڍولُ ج ڍولَ:** ذ. صفت. [سن. ڌوَ + "ل" = پچاڙي] مِٺڙ – لَڏڻ – پَپڙُ – لالَن – ساجن – پرينْ – محبوب – ڍولڻ – دلبر – دوست – يارُ – مِترُ – سَڄڻ – ڍولو – ڍوليو – دوسُ – دلدار – منٺار – معشوق – دل گهريو – ساهه سيباڻو. مُڙس – پِتار. (ذ. صفت) دادلو – لاڏلو – چڄلو – ڪوڏ نپنو – انگلِي. مَلُوڪُ – موچارو – سُٺو – سهڻو – ٺاهوڪو – عاليشان – مَن ملوڪ. خدا تعاليٰ. [سن. ڍول = ڍُهل] وڄت جي هڪ ساز جو نالو – ڍُهلُ – ڍولَڪَ.
– **ڍولَ ڍِ لاٿيَڻُ:** همت ڇڏائڻ.
– **ڍولِي ج ڍولِيُ (ٿ):** ذ. صفت. ڍُهل وڄائيندڙ ڍول وارو – ڍُهلارِي.
– **ڍولِيو ج ڍولِيا:** ذ. ڍولُ – ڍولَڻُ – ڍولو – سڄڻ – دوست – پيارو – محبوب. رب تعاليٰ. جيئن: "ڍوليا ڍِڪڻ تي، ڏيئي پاند پناهه جو" (شاهه).
- **ڍُولُ ج ڍُولَ (ڪ):** ذ. حُقي يا چِلم جي ٽوپيءَ جو ڍَڪُ – مخروطي لوهي ٽوپ – ڍُولُ.
- **ڍولَرُ ج ڍولَرَ (ٿ):** ذ. پکيءَ جو هڪ قِسم.
- **ڍولِڙِي ج ڍولِڙِيُون (ٿ):** ٿ. پُوڄا پاٺ ۾ ڪم ايندڙ ٽڪر جو هڪ ٿانءُ (جنهن تي ٽاندا رکي گيهه وجهي ساڙجي).
- **ڍولَڪَ ج ڍولَڪُون:** ٿ. [سن. ڍولِڪا = ڍولَڪ. ف. ڍُهلڪ. سن. ڍول] وڄائڻ جو هڪ ساز – ننڍو ڍُهل (جو اڪثر زالون سَهرن ڳائڻ وقت وڄائين) – ڍُهلڪِي – ڍُهلڙي – پکواز – ڍِڀڪَ – ڍِڀڪڙي – ڍولڪي.
– **ڍولَڪَ وَڄائڻُ:** ڍُهلڙي يا ڍُهل وڄائڻ.
– **ڍولِڪُون وَڄائڻُ:** ڏکيو ڪم ٿي نه سگهڻ. سَولو ڪم ڪرڻ.
– **ڍولِڪِي ج ڍولِڪِيُون:** ٿ. ننڍو ڍُهل – ڍُهلڙي – ڍولَڪَ – ڍِڀڪَ – ڍِڀڪِي – پَکواز.
- **ڍولڪِيُون ج ڍولِڪِيا:** ذ. صفت. ڍولڪ وارو – ڍولڪ وڄائيندڙ – لنگهو – طبلائي – ڍُهلاري – ڌوڪڙي. مارواڙ ملڪ ۾ رائج، رپئي برابر هڪ سڪو.
- **ڍولَڻُ ج ڍولَڻَ:** ذ. صفت. ڍولُ – يارُ – محبُوب – دلدارُ – منٺارُ – دلرُبا – معشوق – ڍولو – ڍوليو – دوست – پرين – پيارو. ڳچيءَ ۾ پائڻ جي ڳَهَه جو هڪ قسم – ڍولڻو – ڪارڪ. ٿانءَ جو هڪ قسم.
- **ڍولِڻو ج ڍولِڻا:** ذ. ڳَهه جو هڪ قسم – ڳِچيءَ ۾ ٻڌل ۽ چانديءَ يا سون جي دٻليءَ ۾ بند ٿيل تعويذ – ڪارڪ. پيارو.
- **ڍولِڻِي ج ڍولِڻِيُون (ڪ – ٿ):** ٿ. (ڪڇ) کَٽَ – ڍولنِي – مَنجِي – چارپائِي.
- **ڍولو ج ڍولا:** ذ. پيارو – محبوب – دلبر – جانِي – دل گهريو – ڍول – دوست – ڍولڻ. ڪانڌ – گهوٽ (ٿ). (اسم خاص) ڍوليو – مومل جو عاشق. ٻار – ڇوڪَرُ – پُٽُ. هڪ راڳڻيءَ جو نالو. راڳ جو هڪ قسم.
- **ڍولِي ج ڍولِيُون:** ٿ. سنڌ جي مينهن جو هڪ ٻُڻُ يا وَڙُ – هَڏَ جي مضبوط ۽ سهڻي مينهن.
- **ڍولِيا (ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **ڍُومَا ج ڍُوماٽُون:** [پرا. ڍُمَ. سن. ڍِرمْ] ناڪامياب ڳولا – اجايا ڌِڪا – ٿاٻا – رولڙو ڦولڙو – ڌوما. جاچ – ڪجهه حاصل ڪرڻ لاءِ خالي رولڙو – ٽاڙ – جُستجُو – ٽوس – ڳولها.
– **ڍُومَانْ هَڻَڻُ (ٿ):** جاچ ڪرڻ – ڳولا ڪرڻ – بيڪار رُلڻ – ناسُون هڻڻ – ٽاڙ ڪرڻ – ڪوشش ڪرڻ.
- **ڍُوماٽُون کائِڻُ:** اجايو رُلَڻُ – ٿاٻا کائڻ – خواه مخواه ڌِڪا کائڻ – اجايو رولڙو ڪرڻ – ڌوما کائڻ – ڪنهن شيءِ جي ناڪام ڳولا ڪرڻ. ڪنهن شيءِ جي ڳولا ۾ ناڪامياب ٿيڻ – ٻاٽُون کائڻ – اجايو دربدر ٿيڻ.
- **ڍُومَڻُ ج ڍُومَڻَ (ڪ – ٿ):** ذ. ٿانءُ جو هڪ قِسم.
- **ڍُومِڻُ (ٿ):** مصدر. ڳولڻ – ڪوشش ڪرڻ.
– **ڍُومِينْ ڍُومِينْ:** ظرف. ورلي – ڪٿي ڪٿي.
– **ڍُونڊُ ج ڍُونڊَ:** ذ. ڪنهن مري ويل جانور جو ڪجهه عرصي کان پيل مَڙهه (جو ڌپ ڪري وڃي) – مردار جانور جو مڙدو – ڪنو گوشت – لوٿ. ڪرفتِي – گندگِي – ڪن ڪچرو – گند.
- **ڍُونڊَڻُ ج ڍُونڊَڻَ (ٿ):** ذ. ٻوٽيءَ جو هڪ قسم. ٻوه وڻ جو ڏينهُونْ.
- **ڍُونڊَڻُ:** مصدر. [سن. ڍُونڊَنْ، ڍُونڊَنَ] تلاش ڪرڻ ڳولڻ – نِهارڻ – ڳولا ڪرڻ – پڇا ڪرڻ – ڏورڻ – جُستجُو ڪرڻ – ڦولهڻ – جاچڻ – کوج لڳائڻ – ڏسڻ.

Gul Hayat Institute

• ڏُونڊَ ج ڏُونڊُون: ث. ڳولا — ڦولها — تَفتيش — ووڙ — کوج — تلاش.

• ڏُونڊيو ج ڏُونڊيا (ت): ذ. صفت. نوڙيَلُ — ڪٻو — ٽُونبڙو — ڏُونڊو.

• ڏون ڏون: ث. (آواز) آواز. دهل جي وڄت جو هڪ قِسم. گوڙ — گهمسان — ٻکِي — جهڳِڙِي.

• ڏونڪو ج ڏونڪا: ذ. ٿوري ننڊ — ننڊ جو جهوٽو — گهيرٽ — جهوٽو — جهُٽڪو — ننڊڙِي — سوڀو — سوپڙو — اک ٻوٽ — پِنڪِي. (ث. ڏونڪي ج ڏونڪيُون).

— ڏونڪو اَچڻُ: ٿوري ننڊ اچڻ — اک لڳڻ.

— ڏونڪو ڪَرڻُ: ٿوري ننڊ ڪرڻ — اک ٻورڻ.

• ڏونگ ج ڏونگ: ذ. [گ. ڍونگ. سن. دَنڀَ. دَنڀ = ڏيکاءُ ڪرڻ] مڪرُ — ڦندُ — پاکنڊ — فريب — ٺڳي — دولاب — دغا — تَرڪتُ — ڇلُ — ڪپٽ — ڪوٽ — گهات — مِنهن — گيگُ — تيتالُ — بهانو — عُذر — ٽالُ — تار — چَندُ. تجويز — اٽڪل بازي — حرفت — پرپنچُ — چالاڪِي. ڪيل — هُنر.

— ڏونگ رچائڻُ: مڪر ڪرڻ — بهانو ڪرڻ — ڪوڙ ڪرڻ.

— ڏونگِي ج ڏونگِي: ذ. صفت. ڏونگُ ڪندڙ — مڪريلو — چندائتو — فندي — چَندباز — ٺَڳُ — حرفتي — چالاڪ. تيتالو.

• ڏونگَرُ ج ڏونگَرَ (ڪ): ذ. [سن. ڍومڪ. "دي" پهاڙِي] ماڪ جو ڪَڪَرُ — ڪوهيڙو — ڏنگري.

— ڏونگَري ج ڏونگَريُون: ث. مَاڪَ — مات — تيز. غبار — ڏنڌ.

• ڏونگرو ج ڏونگرا: ذ. پنيءَ جو هڏو يا ڪَنڊو — ڪرنگهو. پنِي. مڇيءَ جو هڪ قِسم (سينگاري مڇيءَ جهڙي ۽ اڇي رنگ سان هڪ مڇي).

• ڏونگرِي ج ڏونگريُون: ث. بدن جو هڪ عضوو — نهائين.

• ڏونڪَلُ ج ڏونڪَلَ: ذ. ٺٺولِي — چِٿر — ٽوڪ — ڪِلَ — چيڙ. نقلُ — ويچارا. طعنو — مهڻو — گِلا — اجايو گفتو — خراب ڳالهاءُ.

— ڏونڪَلُ اُڇلڻُ: واهيات جملا استعمال ڪرڻ — ڪنهن جي اٽڪل سان پاسخاطري ڪرڻ — طعنو هڻڻ — مهڻو ڏيڻ. پرائي ڳالهه ۾ ٽپي پوڻ.

• ڏونڪَلُ ڏارڻُ: طعنہ زني ڪرڻ — ٺٺولِي ڪرڻ (ڪنهن تان) — مسخري ڪرڻ — ڪِلَ ڪرڻ — چرچا يا چٿرون ڪرڻ. ويڪون ڪيڻ. ڪَسرون ڪيڻ — ظلم ڪرڻ.

• ڏونڪَلُ ڦِٽا ڪرڻُ: ڏيڪَ ڏيڻ.

— ڏونڪَلُ هڻڻُ: چٿر ڪرڻ — ڪِلَ ڪرڻ — ٺٺولي ڪرڻ. ٽوڪ هڻڻ — نقل ڪرڻ — ويچارا ڏيڻ.

• ڏونڪلِي ج ڏونڪلِي: ذ. صفت. ڏونڪل اڇليندڙ طعنہ زن — مهڻائي.

• ڏونگو ج ڏونگا: ذ. ٻَندڻُ — ڇِتڙُ — ٻَندڙَ — ڏڏو — ويهڪ جي جاءِ _ ٽڙو. ڪَڇڙ — ڏڏ. ڀُنو — ڀُنا — ڀُني — ڀُنيءَ وارو ڪنڊو — ڪرنگهو — ڏاڪ جو هڏو — ڏونگري (ل).

• ڏوڻو ج ڏوڻا (ت — ل): ذ. پيٽ — سوکڙي — نذرانو — سوغات — تحفو. لوهار يا ڪنڀار جو شاديءَ جي موقعي تي سوکڙي طور آندل ٿانءُ يا اوزار.

• ڏوڙ ج ڏوا: ذ. مينهن پوڻ جا نشان — خراب هوا — ڪُواءُ — ڏوءُ.

— ڏوڙ ڪٽڻُ: آسمان جو صاف ٿيڻ — مينهن جو ڪجهي وڃڻ.

• ڏوهو ج ڏوها (ت): ذ. ڏڙو — پِٽ (جنهن تي گاهه نہ اُپري).

• ڏوءِ ج ڏوءِ: پيٽ پرائي — رَجَ.

— ڏوءِ پيارڻُ (ت): هيسائڻ — ڊِجائڻ — پڇائڻ.

— ڏوءِ ڪَرڻُ (ت): ڪڪ ٿيڻ — ڊجي وڃڻ.

• ڏوءُ ج ڏوءُ: ذ. خراب هوا — طوفاني هوا — برساتي هوا — رَوُ — رئو — ڏوءُ.

• ڏوءُ ڪٽڻُ: صاف ٿيڻ (هوا جو) ظاهر ٿيڻ (آسمان جو).

• ڏوئڻُ: مصدر. [سن. ڏئوڪ > ڍوهُ: ووڏ. سن. ڍوئڻ] هڪ هنڌان ڦيرائي ڪري ٻارُ ڪڍڻ — وري وري ڪڍڻ — نيڻُ — کڻي وڃڻ — پهچائڻ — رسائڻ — لڏڻ (سامان وغيره) — ويجهو ڪرڻ — کڻي وڃڻ. جيئن ته: هيڙيءَ کي هاڪاري بندر تي آڻڻ. "سُتڙ سي ڏوئي جي تڙ تَوائي مُڪڙا" (شاهه). (ڪورين جو هڪ اصطلاح) ڪم کي ختم ڪرڻ.

— ڏوءِ ج ڏوئُون: ث. ڪٽائي — ڪٽت — ڍُئائي — مُنتقلي. ڍوئڻ جي مزوري — ڪٽائي — ڍُئائي — حَمالپ.

— ڏوئڻو ج ڏوئڻا: ذ. ڍوئيندڙ — ڪٽندڙ — حمال.

— ڏوئِي ج ڏوئِيُون: ث. سامان، ڪچري، وغيره جي گڏ ڪري رکڻ جو هنڌ — اروڙي — ڍِڳِي.

— ڏوئِي ڪَرڻُ: اَنُ يا ڀاڻ وغيره هڪ هنڌان کڻي ٻئي هنڌ ڦٽو ڪرڻ. گڏ ڪرڻ — ڍِڳِي ڪرڻ.

• ڏوئِٽو ج ڏوئِٽا: ذ. شاديءَ يا ٻئي طرح جي خوشيءَ جي موقعي تي

Gul Hayat Institute

راڄ جي ڪاسبين جهڙوڪ لوهارن، ڪنيارن، طرفان مبارڪ يا انعام لاءِ ناهيل سندن تحفو – سوکڙيءَ طور ڏنل ميوو يا مٺائي وغيره. سوغات – سوکڙي – ڏالي – پيتا – نذرانو – عطيو – بخشش – ڏوٿو.

– **ڊهت:** اسم خاص. تعلقي گونيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊهنڊ:** اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

– **ڊهنڊي:** اسم خاص. تعلقي ساماري، تعلقي گوني ۽ تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊهي ج ڊهيون (ت):** ث. ڪرنگهي جي پڇاڙيءَ واري هڏي – هنگڻ هڏي (ت).

– **ڊهي هڏڻ:** سري اچڻ – رڙهي اچڻ.

• **ڊئائڻ:** مصدر. [سن. دَهه = ڊوئڻ] هڪ هنڌان ڪٽائي ٻئي هنڌ رکائڻ – گهمرا ڪري ڪٽائڻ – ڊوئائڻ – ڪٽائڻ – پهچارائڻ.

– **ڊئائي ج ڊئائيون:** ث. ڪنهن شيءِ جي ڪٽائڻ يا ڊوئڻ جي مزوري – سامان وغيره ڪڻ يا ڪٽائڻ جو عيوضو – ڊئائي – ڪٽائي.

– **ڊئائي ج ڊئائيون:** ث. ڊئائي – ڪٽائي – مزوري.

• **ڊءُ ج ڊءَ:** ذ. ڊئو – ڊؤ – رَڄُ – ترپت – قرار – خوشي.

• **ڊءُ جهلڻ:** پيٽ ۾ ماپڻ – سمائڻ. برداشت ڪرڻ – مٽو جهلڻ.

– **ڊءُ ڪرڻ:** قرار ڪرڻ – بس ڪرڻ (ڪاڏي ڪان).

• **ڊئجڻ:** مصدر. ڪائي پرچڻ – ڌئجڻ – ڌلهجڻ – رُوڄ ٿيڻ – ٽپت ٿيڻ. راضي ٿيڻ – خوش ٿيڻ – پرچڻ – پُر ٿيڻ – ڌاپڻ.

– **ڊءُ ڏيئي ڇڏڻ:** تنگ ڪرڻ.

• **ڊئڻ:** مصدر. ڊؤ ڪرائڻ – پيٽ پرائڻ – ڌَئڻ – ڌلهڻ – گهٽو ڏيڻ.

– **ڊئي ڇڏڻ:** خوش ڪرڻ – مالا مال ڪرڻ. ملڪيت بخشڻ. ڊؤ ڪرائڻ (طنز طور) ڪجهه بہ نہ ملڻ.

• **ڊئو ج ڊئا:** ذ. جهڙ – آگر.

– **ڊئي جي اوڪو:** آگـر يا جهڙ واري ڏينهن اپرندي کان لڳندڙ هوا.

• **ڊئون ج ڊئون:** ث. اٽڪل – تجويز – ڏِنءَ. جيئن تہ: "تڪو ڊئون ڊيري جو مون ڏکن ڪان ڏاٺي" (جام خان).

• **ڊئونڪو ج ڊئونڪا:** ذ. ٺوري نِندَ – پنڪي – جهوٽو.

– **ڊئونگ ج ڊئونگ (ڪ):** ذ. مَڪرُ – بهانو – ڪوڙ – نٽائڻ يا ناڪار واري حالت.

– **ڊئونگ ڪرڻ:** نٽ ڪرڻ – نخرو ڪرڻ – نٽائڻ – گهَه ڪرڻ.

• **ڊيڀڙ:** ٻوٽي جو هڪ قسم (جنهن جو ٻج ايڪڙ جي ٻج کان ٿورو وڏو ۽ چيلهه جي سور لاءِ مفيد ٿئي).

• **ڊيڀري ج ڊيڀريون (ٽ):** ث. ننڍي ڪائيءَ جو ٽڪرُ (ڪنهن ٽنگ ۾ اٽڪايل).

• **ڊيڀڪ ج ڊيڀڪون:** ث. [سن. ڊِنڊِمَ] ساز جو هڪ قسم – ڌهلڪي – ڌهلڙي – پڪواز. ڌهل تي هٿ هڻڻ يا ڌهل وڄائڻ وقت نڪرندڙ آواز.

– **ڊيڀڪڙي ج ڊيڀڪڙيون:** ث. ڌهلڙي – پکواز – دهلڪي.

– **ڊيڀڪي ج ڊيڀڪيون:** ث. ڊيڀڪ – ڌهلڙي – ڊولڪ – پکواز.

– **ڊيڀڪي وڄائڻ:** ڌهلڙي وڄائڻ.

• **ڊيبو ج ڊيبا:** ذ. سارين ڌرڻ جي جنبہ جو ڪلر مان ٺهيل هيٺيون پڙ – ڌرٽي – پرڙو (ل – ت). واريءَ جو ننڍو دڙو – ڊڳڙي – ڊِ ب.

• **ڊيڄڪ ج ڊيڄڪ:** ذ. ٻهاري سُهاري – ميڙ سيڙ – صفن صفائي. مهاڙو. لڪڙو.

• **ڊيڊ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **ڊيڊ ج ڊيڊ:** [هند. ڊيڙه] گهٽ ذات وارو – چمڙي جو ڪم ڪندڙ – مردار مال ڪائيندڙ. ڊيڊڙو ج ڊيڊڙا: ذ. ڊيڊ.

– **ڊيڊوڙو ج ڊيڊوڙا:** ذ. گندو پاڙو – خراب جاءِ _ گندي جاءِ _ غليظ هنڌ – ڪِن – ڪچرو.

– **ڊيڊواڙو ج ڊيڊواڙا:** ذ. گندو پاڙو – خراب جاءِ _ گندي جاءِ _ غليظ هنڌ _ ڪِن – ڪچرو.

– **ڊيڊوڙو هڻڻ:** گندو پاڙو هڻڻ – غليظ هَنڌ هڻڻ.

• **ڊيڊانو:** اسم خاص. تعلقي ميرواه (خيرپور ضلعي) ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ڊيڊي ج ڊيڊيون:** ث. هُرلي يا نارَ جو هڪ عضوو – سرائي جي پڇاڙيءَ وارو حصو _ هڪ لوهارڪو اوزار – ٻُلٽي.

• **ڍيرُ ج ڍيرَ:** ذ. [سن. ڌَرڻ] گند ڪچري وغيره جو ٿهو – دڙو – ڍڳ – انبار – ڍڳي – ڪوڙي – ڪوڙو – ڪوڙ – انبوهه – ميڙ. (صفت) ججهو – گهڻو – گهڻو – سرس – سوايو – جالُ – ٻهون – هشام – هجوم – مجموعو.

Gul Hayat Institute

– **ڍيرُ ٿيڻُ:** ڍِ ڳُ ٿيڻ – ڪن شين جو ميڙ ٿيڻ. ڪِري پوڻ – ڍَهڻُ – مَرڻ.

– **ڍيرُ ڪَرڻُ:** ڍِ ڳُ ڪرڻ – جمع ڪرڻ. مارڻ – ڍاهڻ. مِٽيءَ جو ڍِ ڳُ ڪرڻ.

– **ڍيروْ ڍيرُ:** صفت. گَندن مٿان گَند – ڍيرن جا ڍيرَ – ڍِڳن جا ڍِ ڳَ – حد کان وڌيڪ – تمام گهڻا – بي انداز – ڪوڙا – هَشام.

– **ڍيريْ ج ڍيرِيُونْ:** ث. ڍِ ڳُ – ڍِڳِي – سَٽِي – ڪوڙِي.

– **ڍيريْ ٿيَڻُ:** ڍِ ڳُ ٿيڻ. ڪِرِي پوڻ – ڍَهڻ – ڍَهِي پوڻ. ضعيف ٿيڻ – بيهوش ٿيڻ – فرش ٿيڻ. ترين پَر ڪرڻ. سجدو ڪرڻ.

• **ڍيرِڪِيْ ج ڍيرِڪِيُونْ:** ث. وڻ پڪل انْبُ – شاخَ.

• **ڍيروْ ج ڍيرا:** ذ. ڌاڳن جو ڦورو – ڌاڳن جو ويڙهو – ڌاڳي يا ڌور جو ويڙهيل گولو. اَنَّ وٽڻ لاءِ ڪم ايندڙ ڪاٺين جا ٻه ٽُڪر (وچ ٻڌل).

• **ڍيڪُ ج ڍيڪَ:** ذ. وَرُ – وَنگُ – ڏنگُ – جهڪ – موڙُ – ڦِڏو – وَڪڙُ – وَنگوڙو – چِبُ.

• **ڍِيْڪُ ج ڍِيْڪَ:** ذ. واهيات گفتگو – ڪاوڙ ۾ ناگواري پيدا ڪندڙ لفظ – بڪواز – بڪوات – بَڪ بَڪ – يخِيْ – رِبَ – ٻَڙ ٻَڙ – جهَڪ – گٻڙ شٻڙ – ڦسڙ – ٽِڪُ – ڊِوُنگلُ. وڏي ٻَٽاڪَ. بي عقليءَ جو ڳالهاءُ. مِهڻو – طعنو – ڏوراپو – اولاٽيو (ڪ). وڏو ڍُڪُ – وڏي سُرڪِيْ – ٻُڪُهُ (ڪ).

– **ڍِيْڪَ ڇَڏَڻُ:** ڊِونگل هڻڻ – واتان وَهائِڻَ – طعنا هڻڻ – بي تُڪِي ڳالهه ڪرڻ – ڪَٽو ٽِٽُ ڏيڻ – بي موقعي گفتگو ڪرڻ – اياٽپ جي ڳالهه ڪرڻ – اجايو بَڪَڻُ. شيخي ڏيکارڻ.

– **ڍيْڪُ ڏِيڻُ:** واهيات ڳالهائڻ – بَڪ بَڪ ڪرڻ – اجائِي يخِي هڻڻ – رَبَ ڪرڻ – بڪواز ڪرڻ – بي سوچي سمجهي ڳالهائڻ – پرائي ڳالهه ۾ دخل ڏيڻ. ڪنهن جي خلاف ڀري مجلس ۾ بهتان مڙهڻ – غليظ دليل ڏيڻ. مهڻا ڏيڻ – اولاٽيو ڏيڻ.

– **ڍيڪِٽِيْ ميڪِٽِيْ ج ڍيڪِٽِيُونْ، ميڪِٽِيُونْ (ت):** ث. ڍِڪ ڏيندڙ جانور – ڍِ ڪِٽِيْ (مينهن يا ڳئون وغيره). آسرو. وارث – مِٽُ مائٽ.

• **ڍيڪِٽِيْ نہ ميڪِٽِيْ:** ث. ڪجهه بہ نہ هُئڻ واري حالت – سُڃَ – سُڃائِي – سَکٽائِيْ.

• **ڍيڪو ج ڍيڪا:** ذ. [هند. ڍِوُڪ = ويجهو وڃڻ] (جماع وقت) ڏنل لوڏو – ٺَپَڪُ – ٺپڪو. ٽڪر – اُڪَلُ – ٺيڏو – ٺُونُو.

– **ڍيڪو هڻَڻُ:** فرج ۾ آلت وجهِي هڪ ڀيرو زور سان هڻڻ.

• **ڍيڪِيْ ج ڍيڪِيُونْ:** ث. ڪَتڻ جي چَرخي يا ائٽ جي ڪاٺ جي گهوڙي – چرخي جو ڪاٺوڙو – چرخي جي تري جو تختو.

• **ڍيلَ ج ڍيلَوُنْ (ٿ):** ث. پکيءَ جو هڪ قِسم – مور جي مادي – ڍيلَ.

• **ڍِيْلَ ج ڍِيْلَوُنْ:** ث. گيسَر – سِيڙَپَ – دير – سِل وِل – چِرڪ – اوير – ڍِرَ – ڍِلائِيْ – اوسِيڙو – غفلت.

– **ڍِيْلَ ڪَرَڻُ:** سِيڙپ ڪرڻ – دير ڪرڻ – چِرڪ ڪرڻ – اوير ڪرڻ – ڍِلَ ڪرڻ – ڍِلائڻ.

– **ڍِيْلوْ ج ڍِيْلا (ٿ):** ذ. صفت. ڍِلو – ڍِرو – آهستو – ڍيمو. دير ڪندڙ – چرڪ ڪندڙ – سُسْت – غافل.

• **ڍيلا ڍيلا:** ندا. امر. ڍِار – هيٺ ڪَرِ ـ هيٺ ڇڏ – آهستي آهستي ڦِٽو ڪر. شاديءَ وغيره يا ڪنهن خوشيءَ جهڙي موقعي تي گهورَ ملڻ وقت مڱڻهار جي صدا – ڏيلا ڏيلا.

• **ڍيلڪُور (ڪ):** ذ. ٻُوٽيءَ جو هڪ قسم. (بنا پنن، فقط ڪنڊن ۾ اڃن گلن سان).

• **ڍيلَڻُ:** مصدر. [سن. سْٿَل. هہ. ٺميلَنا. سن. ٿَلَنَ = هَٽَڻ] ڇڏڻ. ڌِڪڻ – ڌِڪارڻ – ٺيلهڻ. دِل تان لاهڻ – وسارڻ. جيئن تہ: ”ڍِوليا ڍيلَ مَ مُون“ (شاهہ). رُلڻ – رمڻ – ڀِٽڻ – ڀَٽڪڻ – ڀنوڻ – ڀِنڻ – ڌِ ڪا کائڻ – ٿاٻا کائڻ – آواره گردي ڪَرڻ – غفلت ڪرڻ – ويسر ڪرڻ – ڳهيلائِي ڪرڻ.

– **ڍيلِٽوْ ج ڍيلِٽا (ت):** ذ. صفت. واندو – ڀَٽڪندڙ – رولُ – ٽلڪندڙ.

• **ڍيلِيْ ج ڍيلِيْ (ٿ):** ذ. صفت. غريب مسڪين – ڪنگال – سکٽو – ٺلهو.

• **ڍيلِيْ ٿِيَڻُ:** غريب ٿِيڻ – ڪنگال ٿيڻ.

• **ڍِيْمينْ ڍِيْمينْ:** ظرف. گاهي گاهي – بعضي بعضي – ڪڏهن ڪڏهن – اتفاق سان – ڪنهن قضانِي – ورلِيْ – قضانِي – سس مَرڪي – موادِ ي. آهستي آهستي – ڏيري ڏيري. ٿوري ٿوري. ٽڙيل پکڙيل – هِتي هُتي – هيڏانهن هوڏانهن.

• **ڍِينْبُو ج ڍِينْبا (ت):** ذ. ناڙيءَ ۾ هنيءَ ڪرڻ جي حالت. زمين اوڙ جو ٿورو ياگو – بغير ٻِج جي رهائڻ وارِيْ حالت.

- **ڊِينْبَ ج ڊِينْبُون (ت)**: ث. پٽر – پِٽَر – ڪڙهو.
- **ڊِينڊُوْ ج ڊِينْڊَا (ت)**: ذ. صفت. قد جو ننڍو – بندرو – چوٽو – پِتڪُو.
- **ڊِينْڪُ ج ڊِينْڪَ (ت)**: ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.
- **ڊِينگُ ج ڊِينْگَ**: ذ. صفت. [سن. دراڍِنگ. درد = مضبوط ٿيڻ + اَنْگَ = عُضْوو. دير گهَ = ڊگهو] وڏو – قداور – پربت – ڊگهو. مٿاهون – اُوچو. (ذ) ڪوٻ وڏو جِسم – ڪاٻ تمام وڏي شَيءِ. ديوَ جهڙو مڙس – راڪاسُ – ديوُ – تِسِينْگُ. وڏو يا سکر ماڻهو – معتبر ماڻهو – امير – شاهوڪار. پکيءَ جو هڪ قِسم – وڏو پکي – گڏهه پکي. وڏو جهاز – جهاز جو هڪ چڪرو جنهن تي رسا ويڙهجن. "جتي ڊِينگَ ڊِرن، تتي تاري تنهنجي".
- **ڊِينْگَ ڊَرَڻُ**: وڏا وڏا (ماڻهو) مارڻ جيئن: "هن ڪاڪ ڪڪوريا، ڪيترا، هت ڪيئي ڊِينْگَ ڊِڙيا" (بيدل).
- **ڊِينْگَ ڊَرِيا**: جملو. وڏا جهاز آيا – غوراب آيا (شاهه).
- **ڊِينْگَ رَڙڻُ**: وڏن پکين جون دانهون ڪرڻ – وڏيون رڙيون ڪرڻ. پڌر يا سُڃِيْ جاءِ ۾ گذارڻ – تڪليفون ڪاٽڻ – سختيون سهڻ. سُڃَ هُجڻ – بيابان هجڻ (ت).
- **ڊِينْگَ مَٽَرُ (ت)**: ذ. صفت. ڊگهو ۽ ٿلهو – گول مول – بي ڊولو – اڻ گهڙيل.
- **ڊِينْڪَلُ ج ڊِينْڪَلَ (ڪ)**: ذ. ٻتاڪ – شوغان. ڏوْ فَانُ – هُوگانُ. ڊِيْڪُ (ل).
- **ڊِينْگَرُ ج ڊِينْگَرَ**: ذ. [هـ. ڊِينگَرُ = ڪندن واري وڻ جو ٽارُ] (ٻير، ٻير، ڪنڊي، وغيره جو) ڇهو – ڊَنگَرُ. (صفت) ڪمزور – ڏٻرو – ضعيف – اٻرو.
- **ڊِينْگڙو مِينْگڙوْ (ت)**: ذ. صفت. تمام رَدِي – اجايو – سادو.
- **ڊِينْگَسُ ج ڊِينْگَسَ**: ذ. ٻيڙيءَ جو هڪ قِسم.
- **ڊِينڪلوْ ج ڊِينڪلا**: ذ. ڪَڇَ مُلڪ جو سِڪو – ٻن پئسن جي قيمت وارو سِڪو – ٽَڪو – ٽَڪَڪُ. گهاٽ – چؤنڪِيْ. عهدو – نوڪري – جڳهه. ڊِيْچَڪُ.
- **ڊِينْڪِلِيْ ج ڊِينْڪِلِيُونْ (ڪ)**: ث. نار جو هڪ عضوو – چڪري کي جهلڻ لاءِ ڪاچڻ ۾ پيل ڪاٺيءَ جو ٽُڪرو.
- **ڊِينْگو ج ڊِينْگَا**: ذ. هُرلي يا نار جو ٽڙ وارو چَڪرو – ياندِي. ائٽ جو چڪرو. اَئٽِ ـ چَرخو (ت).
- **ڊِينْگوْ ڊيرِيْ ٿِيَڻُ**: برباد ٿيڻ – ناس ٿيڻ – تباه ٿيڻ – ويران ٿيڻ – چَٽ ٿيڻ – بَس ٿي وڃڻ – ڪُٽِي وڃڻ – ڏکن ۾ اچي وڃڻ – خانو خراب ٿيڻ – رقم ٿي گل ٿيڻ.
- **ڊِينْگوْ ڊيرِيْ ڪَرَڻُ**: خراب ڪم ڪرڻ – ڊينگو ڊاهڻ.
- **ڊِينْگَهرُ ج ڊِينْگَهرَ**: ذ. ڪنڊائين وڻ جو ٽار – ڊِينگرُ. اٻرو – ضعيف – ڏٻرو. (ث. ڊِينْگهِرِيْ ج ڊِينگهرِيُونْ).
- **ڊِينْگَهرُ ٿِي وَڃَڻُ**: ڏٻرو ٿِيْ وَڃڻُ – ڪمزور يا ضعيف ٿِي وَڃڻ – لاچار ٿِي وَڃڻُ – هيٺو ٿي وڃڻ.
- **ڊِينْگَهرَ جي ڍارْ رَهَڻُ**: ڊِنگهرن جي ڇانوَ هيٺ رهڻ. غريباڻي نموني رهڻ.
- **ڊِينْگهَرَنْ تي آنو هَارَڻُ**: اڻ لائق سان لائق ڪرڻ. اجايا ڪم ڪرڻ – بي فائدا ڪم ڪرڻ.
- **ڊِينْگهوْ ج ڊِينْگهَا (ت)**: ذ. نار – هُرلو – چرخو – ائٽ.
- **ڊِيوْ ج ڊِيا**: ذ. صفت. ڊائو – ڊاوَلَ ٿيو – ڊَئو ڏنو. جيئن تہ: "ڪوهُ نہ جُهارِئين جَڪِرو، جَهِن ڏيه ڊَيا ڏيئي" (شاهه).
- **ڊِيئِيْ ج ڊِيئِيُونْ**: ث. گڏجڻ جو واعدو – ملڻ جو انجام – ڊائِيِ. ڊائي.
- **ڊِيبَاٽَا (ت)**: اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

ذ

• **ذ**: ث. (ث) سنڌي الف ب جو چوويهون، عربي الف ب جو نائون ۽ فارسيءَ جو اکر. ابجد موجب عدد (٧٠٠).

• **ذابِحُ ج ذابِحَ**: ذ. صفت (ع) ذبح ڪندڙ – ڪُهندڙ – ڪاسائي.

• **ذاتِ ج ذاتيُونَ**: ث. صاحب – مالڪ – ڏڻي. جيئن: "ذات الجنب، ذات الريه وغيره." شيءِ جي حقيقت – ماهيَّت – اصليت – بنياد – پيڙهه. سرشت – خلقت. طبيعت – بناوت. جوهر – تَتُ – مايو – مول – مادو – خمير – عرق – مغز – عطر. فطرت – قدرت. جسم – وجود – ديهي – بدن – سرير. جيئن: "هن جي ذات مان اُميد نہ لاهبي." قسم – نمونو – پانت – وَجَهُ – جنس. جيئن: "سپ ننگ هڪڙي ذات جا آهن." [ع. ذات: سن. جات] فرقو – ڪوفو – پَنتُ – پَڪ – مَٽ – جاتي – قوم – خاندان – گهراڻو – قبيلو – پاڙو – وَنش – بشُ – نُک – ڪرَم – نيات. آکهه – پهائي – پوچ. جوڙ جو هڪ قسم (انَّ تمام سنو).

– **ذاتِ ہہ ڏاڍوُوات ہہ ڏاڍوُ هُئَڻُ**: وڏي خاندان جو ۽ چالاڪ هئڻ.

– **ذاتِ تي ڏاتِ نہ هُئَڻُ**: خدا تعاليٰ جي مهرباني ڪنهن خاص ذات يا ڪٽنب تي مدار نہ ٿي رکي.

– **ذاتِ ڀائِيِ ج ذاتِ ڀائِيِ**: ذ. صفت. ساڳيءَ ذات وارو – هڪ فرقي وارو – همذات – هم قوم. شريڪ.

– **ذاتِ پات**: ث. پيڙهي پُري. هندو سماج ۾ اوچ نيچ واري ريت.

– **ذاتِ پٽائِڻُ**: قوم جي گِلا ڪرائڻ. قوم کي بدنام ڪرڻ يا ٽِڪو لائڻ.

– **ذاتِ پات جا پَنڌَنَ**: ذ. هندو سماج ۾ ذات پات مطابق پابنديون.

– **ذاتِ پاتِ نہ پُڇڻُ**: ڪُٽنب يا خاندان جو فرق نہ رکڻ.

– **ذاتِ ڏاڍو هُئَڻُ**: ڪنهن اوچي خاندان جو فرد هئڻ.

– **ذاتِ کان ڪَڍَڻُ**: نيات يا قبيلي مان خارج ڪرڻ – ٽالهِيئون لاهي ڇڏڻ. ذاتِ مان ڪَڍَڻُ.

– **ذاتِ وارُ**: ظرف. ذاتين جي ورهاست موجب پنهنجي ذات وارا.

– **ذاتِ وارو ج ذاتِ وارا**: ذ. صفت. هم قوم – ڀائي – شريڪ.

– **ذاتِي ج ذاتِيَ**: ذ. صفت. ذات جو – ذاتيرو. حقيقي – اصلي – فطرتي – قدرتي – طبعي. شخصي. سِرجو – سندس – وجودي – ديهڪ – بدني – پنهنجو. نِج. سياويڪ – عين بين – هوبهو – پراڪرت. سهج – ضروري – مکيہ. فلسفہ جي اصطلاح ۾ ازل کان ابد تائين موجود ۽ قائم رهندڙ جوهر – الله تعاليٰ. حق ۾ حل ٿي حق بڻجي ويل وجود.

– **ذاتِي جوهَرُ**: ذ. شخصيت ۾ موجود جوهر – اصلي خوبي – قدرتي گُڻ – فطرتي سڀاءُ.

– **ذاتِي حيثِيَتُ**: اصلي سرمايو – پُڄندي. شخصي لياقت. خاص قابليت.

– **ذاتِيرُو ج ذاتِيرا**: ذ. صفت. سُٺي ذات وارو – اُچي ذات وارو – چڱي حسب نسب جو – آدي بنيادي – پيڙهيائتو – عالي نسب – اَصيل – خانداني. مٿيون – بالا – اعليٰ – وڏو – اُتم – اُچو – بيش – سرس – اُتر – بهتر – عمدو – فائق – سَجِيهُ – برتر – سرشيت – پلارو – خاصو – چوکو. ذات ذات جو – گهڻن قسمن وارو – قسمين قسمين – پانت پانت جو – طرحين طرحين – نموني جو.

– **ذاتِي لِياقَتُ ج ذاتِي لِياقَتُون**: ث. پنهنجي قابليت اصلي جوهر – اصلي قابليت.

– **ذاتِي معاملو ج ذاتِي معاملا**: ذ. خانگي معاملو – خانگي وهنوار – شخصي وهنوار. خانگي جهيڙو – خانگي ڪم.

Gul Hayat Institute

– **ذاتيُوْن صِفاتُوْن ڇڏڻُ:** وڏ ماڻهپو ڏيکارڻ. پاڻ کي گهٽ ذات وارو سڏائڻ. نيچ ڏنڍو اختيار ڪرڻ.

- **ذاتُ الْبُرُوْج:** ذ. ائون آسمان. عرش ڪرسي.
- **ذاتُ الْجَنَبْ:** ذ. (ع) بيماريءَ جو هڪ قسم – ڦڦڙن جي پردي جي سوج – ڦڦڙي – سرسام.
- **ذاتُ الرِّيَهَ:** ث. (ع) بيماريءَ جو هڪ قسم – ڦڦڙن جي سوج – ذات الجَنب.
- **ذاتُ الصَّدْر:** ذ. (ع) هڪ بيماريءَ جو قسم – ڇاتيءَ جو سُور. ڦڦڙن جي پردي جي سوج – ڦڦڙي – ذات الجنب.
- **ذاتَلُ ج ذاتَلَ:** ذ. (ع. ذاتُ الْجَنْب = پاسي جو سور) پاسي جو سور – ذات الجنب.
- **ذاڪِرُ ج ذاڪِرَ:** ذ. صفت. [ع. ذڪر = احوال ڪيو] ذڪر ڪندڙ – ياد ڪندڙ – خدا جي عبادت ڪندڙ – عابد.
- **ذالُ ج ذالَ:** ذ. ڪڪڙ جو موڙ – چوٽي – تاج.
- **ذائِقو ج ذائِقا:** ذ. [ع. ذائِقہ = سَواد] چکڻ جي حظ – سواد – مزو – لذّت – ساءُ – لاءُ لطف – سڦاءُ – رَسُ – رمنا – چٽ چکي – چشڪو – چش – چشي – چسڪو – چاٽي. شوق.

– **ذائِقو وَٺَڻُ:** مزو وٺڻ. سواد حاصل ڪرڻ.

– **ذائِقيْدارُ ج ذائِقيْدار:** ذ. صفت. سواد وارو – سوادي – مزيدار – لذيذ.

- **ذِبْحُ:** ذ. (ع) ڪنڌ ڪپڻ جي حالت – قتل – ڪوس – گهات. شرعي طرح ڪُهڻ جي حالت – حلال – تڪبير. قربان – ٻلدانُ – صدقو – مينڌ – ڳالهہ – خونريزي – خون.

– **ذِبْح ڪَرَڻُ:** حلال ڪرڻ – ڪنڌ ڪپڻ. قرباني ڪرڻ – صدقو ڪرڻ – ٻَلُ چاڙهڻ. گهات ڪرڻ – قتل ڪرڻ – ماري خون ڪرڻ. وِڍڻ – ڪُهڻ.

- **ذبِيْحُ ج ذبِيْحَ:** ذ. صفت. [ع. ذَبَحَ = ان ذبح ڪيو] ذبح ٿيل – ڪٺل – شرعي طور تي ذبح ڪيل جانور – حلال ڪيل. قربان ٿيل.
- **ذبِيْحُ اللہ:** ذ. خدا جي نالي تي قربان ٿيندڙ. حضرت اسمٰعيل عليه السلام جن جو لقب.
- **ذخِيْروُ ج ذخِيْرا:** ذ. [ع. ذخِيْرۃ: ذَخَرَ = هن گڏ ڪيو] خزانو – لڏي. گڏ ڪري رکيل مال – سرمايو – موڙي – پونجي. گدام. ڀنڊار – انبار – ڍير – سَٿ – گُنْڌ – سَرْتڻ – موجودات. سيڌو سامان – سمر – سامگري – ڪاڏو – توشو – رسد – مئُو مال. ڪيڄَ – ڏلَ. ڪنهن وقت لاءِ رکيل مال. بندوبست – بلو – تدبير.

– **ذخِيْروْ ڪَرَڻُ:** ڍير لڳائڻ – آئنده لاءِ سامان گڏ ڪرڻ – گدام ڀرڻ.

- **ذرا:** صفت. تمام ننڍڙو داڻو – ٿورو – ٿوري – "ذرا ڳالهہ تہ ٻڌجو".
- **ذرا رِيهہ:** ذ. جيت جو هڪ قسم. جو ڪٽڪ جي پوک ۾ رهي. رنگ ڪارو ۽ ڳاڙهاڻ تي مائل.
- **ذرڙوْ ج ذرڙا:** ذرو جو اسم تصغير. ڪنهن شيءِ جو ٿورو حصو. تمام ننڍڙو ٽڪڙو – پرزو – ذرو – ريزه – هَوَ جيترو. (ث. ذَرْڙِيْ ج ذَرْڙِيُوْنْ).
- **ذرو ج ذرا:** ذ. لغوي معنيٰ ۾ ماڪوڙي. اهي ذرا جي اُس ۾ ذرَ وانگر ڏسبا آهن. جَوَ جي سَوين ڀتي – تمام ٿورو حصو – ٿورو ذرڙو. هَوَ رَتي – جزو – پرماڻو – اَڻو – تِرُ – لِڪ (صفت) ٿورو – گهٽ – ننڍو – لاٿو – لاٿارو – ڇوٽو – قليل – ڪجهہ – جزوي – ڪُجِ ڪُجِ – ڪجهہ ڪجهہ.

– **ذروْذروْ ج ذرا ذرا:** ذ. ٿورو ٿورو – ڪجهہ ڪجهہ.

- **ذرّہ نَوازِيْ ڪَرَڻُ:** ناچيز کي چيز بنائڻ. نااهل کي اهل بنائڻ.
- **ذُرو ج ذُرا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قسم – هڪ شڪاري پکي. 'ذرو نر ۽ باز مادي آهي'.
- **ذُرِيَتْ ج ذُرِيَتُوْنْ:** ث. (ع) ماڻهوءَ يا جن جو نسل – پونئير – اولاد – سنتان – ٻار ٻچا. پڄندي – طاقت – پهچ – وسعت.
- **ذريْ ذري:** ظرف. هَرَ هَرَ – لحظي بہ لحظي. وقفي وقفي بعد – جلدي جلدي – ٿوري ٿوري – ورِي ورِي – گهڙي گهڙي – منٽ منٽ ۾.
- **ذرِيعو ج ذرِيْعَا:** ذ. [ع. ذرِيْعَہْ] وسيلو – واسطو. معرفت – ڏواران – طفيل – بدولت. باعث – ڪارڻ. اپاءُ – رستو. هوند – پڄندي. جميعت – وسعت.

– **ذرِيعو پَيْدا ڪَرَڻُ:** وسيلو پيدا ڪرڻ – ڪو سبب ڪڍڻ.

- **ذِقُ ج ذِقُوْنْ (ت):** ث. ڪلي – دٻي (جنهن ۾ گيهہ هجي).
- **ذَقَنُ:** ث. (ع) منهن جو هڪ حصو – ڪاڏي – ڄاڙي.
- **ذڪا:** ث. (ع) ذهن – فهم. طبيعت جي تيزي – دانائي – هوشياري.

Gul Hayat Institute

– **ذَڪاوَتَ ج ذَڪاوَتُون:** ث. ذهانت – هوشياري – دانائي.

• **ذَڪَرُ ج ذَڪَرَ:** ذ. (ع) مخصوص عضوو (مردانو) – آلت – لنگ.

• **ذِڪْرُ ج ذِڪْرَ:** ذ. [ع. ذَڪَرَ = هن ياد ڪيو] يادگيري – ياد. سارَ – سَمَڪَ – سنيارَ – ساروڻي – هُرَ. بيان – تات – تذڪرو – گفتگو – قرآن شريف جو ڏور. ياد – يادِ خدا. ثنا – صفت (خدا جي).

– **ذِڪْرُ اچڻُ:** ڪنهن شيء بابت ڪا ڳالهه ٿيڻ – تذڪره ٿيڻ.

– **ذِڪْرُ اَذڪارُ:** ڳالهه ٻولهه – خبرچار – گفتگو.

– **ذِڪْرَ جِي وادِيءَ وِڙهَڻُ:** گهڻي احوال کي ٿورن لفظن ۾ بيان ڪرڻ – درياءَ کي ڪوزي ۾ بند ڪرڻ.

– **ذِڪْرُ ڇِڙڻُ:** ڳالهه ٻولهه شروع ٿيڻ – گفتگو ٿيڻ – ڳالهه ٿيڻ.

– **ذِڪْرُ ڇيڙڻُ:** ڳالهه شروع ڪرڻ – ڳالهه ڪرڻ.

– **ذِڪْرُ خَيرُ:** ذ. چڱائي يا نيڪي واري ڳالهه – ذڪر اذڪار – ڳالهه ٻولهه.

– **ذِڪْرَ ڪَرَڻُ:** بيان ڪرڻ – ڳالهه ڪرڻ. خدا جو نالو وٺڻ. وظيفو پڙهڻ. خدا جي يادگيري ڪرڻ.

– **ذِڪْرُ مَذڪُورُ:** ذ. ڳالهه ٻولهه – خبرچار – حال احوال – گفتگو.

– **ذِڪْرُ نِڪْرَڻُ:** ڪنهن شخص بابت ڪا ڳالهه هلڻ.

– **ذِڪْرُ هَلَڻُ:** ڪنهن شخص بابت ڳالهه ٻولهه ٿيڻ.

• **ذِڪْرِيُ:** صفت. ذڪر وارو. 'مهدي' کي مڃيندڙ هڪ پاڙو. جيڪو ذڪر ڪري.

• **ذَڪِيُ ج ذَڪِيءَ:** ذ. صفت. (ع) ذهين – هوشيار – تيزفهم – سمجهو – عقلمند – دانا.

• **ذڳو ج ذڳا (ت):** ذ. داڙَ – ٻناڪ.

– **ذڳا هڻڻُ:** داڙون هڻڻ – ٻناڪون هڻڻ.

• **ذِلُ (ت):** ث. ذلت – خواري. تڪليف. مصيبت.

• **ذِلَتَ ج ذِلَتُون:** ث. [ع. ذلّ = هو خوار ٿيو] خواري – رسوائي – بدنامي – بدناموسي. بي عزتي – هتڪ – فضيحت – توهين – بي مانائي – اپجس – اپمان. نفرت – حقارت. آزار – مصيبت – ڦڪڙي – ڦڪت. گلا – عيب – لڌا – ڪميڻائي – ٻڇڙائي – نيچپائي.

– **ذِلَتَ ٿيڻُ:** بدنامي ٿيڻ. بي عزتي ٿيڻ.

– **ذِلَتَ جي مَيدانَ ۾ سَرگردانُ ڪَرَڻُ:** خوار ڪَرڻُ. ذليل ڪرڻ.

– **ذِلَتَ ڪَڍَڻُ:** مصيبت ڪڍڻ. پريشاني سهڻ – آزار ڪڍڻ. بي عزتي سهڻ – خواري سهڻ.

• **ذَلَلُ ج ذَلَلَ (ت):** ذ. نقصان – هرج – جوکو – ٽوٽو – خسارو.

• **ذَليلُ ج ذَليلَ:** ذ. صفت. [ع. ذَلّ = هو ڪميڻو ٿيو] خوار – رُسوا – بدنام. نيچ – ڪمينو – ڏڪاريل – خراب. بي عزت – ڪين جهڙو – ڏڪار لائق. ڦيٽ پيل – منو – ڪوتو. ڪم ذات – گهٽ – حقير. نرلجو – بي غيرت – بي شرم. گنهگار. نماڻو – مسڪين.

– **ذَليل ٿيڻُ:** بدنام ٿيڻ – بي عزت ٿيڻ – حقير ٿيڻ.

– **ذَليل ڪَرَڻُ:** بدنام ڪرڻ. بي عزت ڪرڻ.

• **ذَمُ:** ذ. تکائي – تيزي – زور – ڇوٽَ.

• **ذَماتَ ج ذَماتُون:** ث. ڪٽنب – قبيلو – ڪڙم. (ممڪن آهي ته "ذ" "ج" مان تبديل ٿي هجي – جيئن "ذات ذمات".)

• **ذمڪاڻي:** اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ پاڙو.

• **ذِمو ج ذِمّا:** ذ. [ع. ذِمّہَ = هن ذوهي ڪيو] انجام – عهد – قول – ٻول. ضمانت – جوابداري – سپردگي – قبضو – حوالو – چارج – سونپ – سنڀال. پروسو – ويساهه – اعتبار – پرتيت – ساک پت. سوٽو – ابر – سئو. يقين – توڪل. ڪنڌو – اوزر – چٽو – حساب ڪتاب (ت).

– **ذِمو ڏيڻُ:** پنهنجي جوابداري تي ڪڻڻ – ضامن ڏيڻ. انجام ڏيڻ.

– **ذِمو ڪَرَڻُ:** پنهنجي جوابداري تي ڪڻڻ – نفعي نقصان جو بار کڻڻ. جوابداري کڻڻ.

– **ذِمو کَڻَڻُ:** جوابداري کڻڻ – پنهنجي جوابداري ڏيکارڻ – حامي ڀرڻ – اقرار ڪرڻ.

– **ذِمو وَٺَڻُ:** انجام وٺڻ. جوابداري وٺڻ – ضامن وٺڻ.

– **ذِمہ دارُ ج ذِمہ دارَ:** ذ. صفت. جوابدار – جوابده.

– **ذِمہ داري ج ذِمہ داريون:** ث. جوابداري – جوابدهي. ضمانت.

– **ذِمہ وارُ ج ذِمہ وارَ:** ذ. صفت. اعتبار وارو – جوابدار – منتظر – رکن. سنڀاليندڙ.

– **ذِمي بَردارُ ج ذِمي بَردارَ:** ذ. صفت. جوابدار – ضامن – پڌل.

Gul Hayat Institute

سپ بار کٽندڙ. ذميوارُ – ذِميدارُ.

– ذِميبَرداري ج ذِميبَرداريُون: ث. جوابداري – ضمانت – ذمہ داري – ذميواري.

– ذِميدارُ ذِميدارُ: ذ. ضامن – ڪولاٽذرُ – ڪَفِيلُ – ضامنگير – ذميبَردارُ.

– ذِميداري ج ذِمِيداريُون: ث. جوابداري – ذِمو – جوکو – سوٽو – جوکم – خطرو – بازپُرس – ذميبرداري.

– ذِمي ڪَرڻُ: حوالي ڪرڻ – سونپڻ – سپرد ڪرڻ. جوابداري هيٺ ڏيڻ.

– ذِميوارُ ج ذِميوارَ: ذ. صفت. جوابدار – ضامن – ڪَفِيلُ – ضمانت ڏيندڙ – ٽلهي – ڪولاٽدر – پلهي.

– ذِمي واري ج ذِميواريُون: ث. جوابداري – ضمانت – خبرداري. سونپ.

• ذِمي ج ذِمِيُون (ت): ث. ڪورين جي هڪ اوزار جو نالو.

• ذِمِّي ج ذِمِّي: ذ. صفت. [ع. ذِمہ] اسلامي حڪومت ۾ غير مسلم جذيہ ڏل ڀريندڙ.

• ذَنبُ ج ذَنبَ (ت): ذ. وڏو گُرهُ – گُرانهُ – ڳِتو – نِوالو. (ع) گناهُ.

• ذَنبُ ج ذَنَبَ. ذَنبُونُ (ل): ذ. ث. مِتيءَ جو وڏو ۽ تمام سخت ڳِنڍو – سَرَ جو ٽُڪر – جِنبَ.

• ذَنبَرُ ج ذَنبَرَ: ذ. ذَنبُ.

• ذُوْ: ذ. (ع) (صفت) وارو – جو. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ. جيئن: "ذُوالجَلال، ذُوالنورين" وغيره.

– ذُوالجَلالُ: ذ. صفت. صاحب جلال – شان شوڪت وارو عزت ۽ دٻدٻي وارو – جليل القدر – وڏي وڏائي وارو – معزز. (اسم خاص) الله تعاليٰ جي صفاتي نالن مان هڪ نالو.

– ذُوالجَناحُ: ذ. صفت. ٻن پرن وارو. (اسم خاص) حضرت امام حسين عليہ السلام جي گهوڙي جو نالو.

– ذُوالحَجُ: ذ. حَجَ وارو – حَجَ جو. هڪ مهيني جو نالو. هجري سال جو آخرين مهينو.

– ذُوالفِقارُ: ث. ٻن پاسن واري (تلوار) حضرت علي عليہ السلام جي تلوار جو نالو.

– ذُوالقَدرُ: ذ. صفت. زور وارو – زوردار – سگهارو – سگهائتو – ستائو – زبردست. قرارو – جبرو – بهادر – طاقتمند – پلوان – شهہ زور – همت ڀريو.

– ذُوالڪِرامُ: ذ. صفت. عزت وارو – معتبر – شريف.

– ذُوالمَنَنُ: احسان ڪندڙ. (ذ) ڏَتي تعاليٰ – خاوند.

– ذُوالنُورَيْن: ذ. ٻن نورن وارو. (ذ) حضرت عثمان رضہ جو لقب.

– ذُوالوقارُ: ذ. صفت. عزت وارو – قدر و منزلت وارو.

– ذُوفنُونُ: ذ. صفت. گهڻا فن ڄاڻندڙ – فن وارو – هُنرمند.

– ذُومَعنيُ: ذ. صفت. ٻن معنائن وارو – ٻہ ٽِبي (ڳالهہ).

• ذوالقَرنَيْن: ذ. (ع) ٻن سڱن وارو. سڪندر بادشاهہ جو لقب. (مختلف روايتن موجب، يا تہ ٻن چوٽين هئڻ سبب. يا تہ ماءُ ۽ پيءُ ٻنهي طرفان بزرگ هئڻ. يا تہ مشرق کان مغرب تائين فتوحات سبب. يا تہ هن نور ۽ ظلمت ٻنهي جو سير ڪيو هو انهيءَ سبب. يا تہ هن کي تاج ۾ دنبي جا سڱ لڳل هئا. ان ڪري اهو نالو پيو).

• ذُوالقَعدُ: اسم خاص. (ع) هجري سن جي يارهين مهيني جو نالو.

• ذُوالنُونُ: ذ. [ع. نون = مڇي] مڇيءَ وارو. (ذ) لقب. حضرت يونس عليہ السلام جو (جنهن کي مڇي ڳيهي ويئي هئي ۽ ست ڏينهن مڇيءَ جي پيٽ ۾ هو).

• ذَوقُ ج ذَوقَ: ذ. (ع) چکڻ جي قوت. ذائقو – لذت – مزو – سواد – حظ – ساءُ – لاءُ. شوق. چاهنا – چاتي. خواهش – اُمنگ. لطف – خوشي – سرهائي – موج – آنند – فرحت. عيش – نشاط. اختيار – مرضي – پسندي. رَسُ – رسنا پت – چشڪو – چِش. وندر – وندنا. سِڪَ – چِڪَ.

– ذَوقِي ج ذَوقِي: ذ. ذوق وارو – شوقين – موجي. سکي – آسودو – خوش. عيشي جيئرو – سهجي پراڻي. راضي پرسن – نهال – سرهو. فئشنبل – ٺٺو – خوش مزاج – ڪلائيندڙ – ڪلڻو – اُڇڪ. بختاور – بخت وارو – ڀاڳ وارو.

• ذَوڪَڻُ: ذ. پکيءَ جو هڪ قسم.

• ذَهَبُ: ذ. (ع) سونُ – زَرُ – ڪُندن – طلا – ڪَنچَنُ. "چهرو چمڪيو، چيءَ چِپي، ڪيو زيبَ ذَهَبَ کي زد" (حمل).

• ذِهنُ ج ذِهنَ: ذ. (ع) ياد ڪرڻ جي قُوت – حافظو – سارَ – ياد – يادداشت – يادگيري – (چڱيءَ طرح) سنو حافظو – دماغُ.

Gul Hayat Institute

ڄاڻ – سمجهه – ادراڪ – فهم – عقل – ذڪاوت. استعداد – لياقت – قابليت – هوشياري – فراست – فهميدگي. دانائي – سياڻپ – ذڪاءُ.

– **ذِهنُ ڪُلڻُ:** سمجهه کلڻ – عقل جو تيز ٿيڻ – حافظو سُنو ٿيڻ.

– **ذِهنَ نشِينُ ڪَرڻُ:** سمجهڻ – چيتو ڪرڻ – ڄاڻ رکڻ – ياد ڪرڻ – ياد رکڻ – سمجهه ۾ آڻڻ. سمجهه ۾ وهارڻ – عقل ۾ وهارڻ – سمجهائڻ. ٻڌائي ڇڏڻ. يادگيري ڏيارڻ – ٻڌائڻ – ڄاڻ ڪرڻ.

– **ذِهنُ ويڙهائڻُ:** سوچڻ – سمجهڻ – ويچار ڪرڻ – خيال هلائڻ.

– **ذِهَنِي ج ذِهَنِي:** ذ. صفت. ذَهن وارو – هوشيار. ڪاوڙيل – چيڙاڪ – شوخ (ت).

• **ذهِينُ ج ذهِينَ:** ذ صفت [ع. ذِهن] سٺي حافظي وارو – ذهن وارو. سياڻو – سڄاڻ – عقلمند – ذڪي – تيزفهم – عقلي – سمجهو.

• **ذِي:** ذ. (ع) مالڪ – صاحب – ڌڻي. (صفت) جو – وارو. مرڪّبات ۾ ڪم ايندڙ لفظ. جيئن: "ذِي اختيار، ذي وقار" وغيره.

– **ذِي اختِيارُ:** ذ. صفت. اختيار وارو – صاحبِ اختيار – مرضيءَ وارو – مختيار. حڪومت وارو – رتبي وارو.

– **ذِي الحَج:** ذ حج جو مهينو – هجري سال جو آخري مهينو – ذوالحج.

– **ذِي حَياتُ ج ذِي حَياتَ:** ذ. صفت. حياتيءَ وارو – زنده – ذِي رُوح.

– **ذِي رُوحُ ج ذِي رُوحَ:** ذ. صفت. روح وارو – ساهه وارو – جاندار – زندهه.

– **ذِي شانَ ج ذِي شانَ:** ذ. صفت. شان وارو – دٻدٻي وارو – رعبدار – پيڪي دار.

– **ذِي عِزّتُ:** ذ. صفت. عزت وارو – آبرو وارو – مانائتو. اشراف – سکر چڱو – خاصو – موچارو.

– **ذِي قَعدُ:** ذ. جنگ و جدل کان پاسو ڪري ويهڻ جو مهينو – هجري سال جو يارهون مهينو – ذُوالقعد.

– **ذِي وَقارُ ج ذِي وَقارَ:** ذ. صفت. عزت وارو – معزّز.

– **ذِي هَوشُ:** ذ. صفت. هوش وارو – هوشيار – سمجهو – فهيم – ذڪي – ذهين.

• **ذيابيِطَسُ:** ذ. (ع) بيماريءَ جو هڪ قسم – پيشاب ۾ کنڊ اچڻ جي بيماري – مِٺو پيشاب.

• **ذَيل:** ذ. [ع.] دامن – ڪِنارو – پاند – پلئُه. هيٺاهون حصو. (ظرف) هيٺ – هيٺان – هيٺئون – هيٺتي – هيٺ ڏنل.

Gul Hayat Institute

ر

• **ر:** ث. [ع. ف] سنڌي 'الف ب' جو پنجويهون، عربيءَ جو ڏهون، فارسيءَ جو ٻارهون ۽ هندي 'الف ب' جو ستاويهون اکر آهي. ابجد جي حساب موجب عدد ٢٠٠.

• **رابطو ج رابطا:** ذ. [ع. رَبْطُ > رابطه] ڳانڍاپو — لاڳاپو — تعلق — واسطو.

• **رابعُ:** ذ. صفت. [ع. اربع = چار > رابع] چوٿون.

• **رابعَه:** اسم خاص. [ع] هڪ فقيه ۽ زاهده عورت جو نالو (جا بصره شهر جي ويٺل هئي، جنهن ڪري ڪيس "رابعه بصري" چون).

• **رابُونْ:** ذ. مينهن جو هڪ رنگ.

• **رابيلُ ج رابيلَ:** ذ. هڪ قسم جي وَل ۽ گل جو نالو.

• **راپٽو:** ذ. رب جهڙي گپ — تمام نرم گپ. راپڙو — رب — ربڙو — ربڙي — چڪ — راڦ — راڦو.

• **راپڙو:** ذ. رب جهڙو — پٽڙو — پترو — رب — نرم (پَٽ) هڪ قسم جي ڪڙهي جا اٽي ۽ ڏڌ مان ٺاهين (ث) — راپڙيو.

• **راپڙيو:** ذ. ڏسو "راپڙو".

• **راتِ ج راتيون:** ث. [سن. راتر، راتري = رات: پرا. رَت] سج لٿي کان سج اڀرڻ وارو عرصو — شب — ليل — سانجهي — سنجها. اونده — ڪاراڻ.

— **رات اکين ۾ گذارڻ:** سڄي رات جاڳڻ — اوجاڳو ڪرڻ — سڄي رات انتظار ڪرڻ — ساري رات ننڊ نه ڪرڻ.

— **راتاهو ج راتاها:** ذ. رات وارو — شب خون. رات جو حملو. رات جو حملو ۽ ڦُر.

— **راتاهو ڏيڻ:** شب خون هڻڻ — رات جو حملو ڪرڻ.

— **راتاهو ڏيئي وڃڻ:** رات جو ڦُري وڃڻ — الهو تلهو ڦري وڃڻ.

— **راتاهو هڻڻ:** رات جي وقت حملو ڪرڻ — شب خون هڻڻ.

— **راتِ پڳا جو گهڙڻ:** تريءَ تي بهشت گهڙڻ — ڪنهن ڪم جي ٿيهه پيهه تڪميل چاهڻ. اجائي تڪڙ ڪرڻ.

— **راتِ جو پيٽ وڏو هُئڻ:** رات جي اونداهيءَ ۾ گهڻيون ڳالهيون لڪي وڃڻ.

— **راتِ جو پڙهڻ:** رات جا پڇايل خيال لکڻ.

— **راتِ جي ماءُ (ت):** محاورو. اونداهي —اونده — انڌارو.

— **رات ڏينهن:** ظرف. اٺئي پهر — هر وقت — هر مهل — روزانو — هميشه _ سدائين.

— **راتِ رَهُو:** ذ. هندن جي هڪ رسم (جنهن ۾ مُردي جي رَکَ درياءَ ۾ اُڇلڻ کان اڳ هڪڙي رات رکندا آهن.)

— **راتِ ڳڏيل:** محاورو. صبح ٿيڻ کان اڳ وارو وقت — پوين اَسُر — ڏِکي — باک ڦٽي.

— **راتِ ڳڏيلَ هُئڻ:** اڃان رات جي اونده هئڻ — پنيرڪي جو وقت هئڻ.

— **راتوڏو:** ظرف. راتو واهه.

— **راتو راتِ:** ظرف. رات وچ ۾ _ رات جي عرصي ۾ _ رات گذرڻ کان اڳ ۾.

— **راتوڙو ج راتوڙا (ت):** ذ. صفت. رات جو چوري مال ڪاهيندڙ.

— **راتوڪو ج راتوڪا:** ذ. صفت. رات وارو — گذريل رات جو — راتوٽو. رات جو بچيل (ڪاڌو) — پاروٿو.

— **راتوڪِي راتِ:** ث. فقط هڪڙي رات — گذريل يا ايندڙ هڪڙي رات.

— **راتُوٽو ج راتُوٽا:** ذ. صفت. راتوڪو — رات وارو — گذريل رات جو. پاروٿو.

— **راتو واهَ:** راتو رات — رات جي وچ ۾ _ رات جي پيٽ ۾ _ اڌ رات جو.

• **راتِبُ:** ذ. [ع] هڪ ڏينهن جو ڪاڌو — روزينو. وِرو. روز جو مقرر

Gul Hayat Institute

تيل ڪاڻو – ہنڌاڻ. ڳوٺڻ (گھوڙن لاءِ) – گھوڙي جو مقرر داڻو. گاھ ۽ داڻو.

• **رائوڙ:** اسم خاص. سنڌ جي هڪ مسلمان قبيلي جو نالو.

• **رائوڙُ ج رائوڙَ:** ذ. رائوڙ قوم جو هڪ فرد. (صفت). سگھارو – پهلوان – جانٺو – بهادر – ڏٽو مُٺو – جبرو. جنگجو.

• **راجُ ج راجَ:** ذ. [سن. راج > راجن = راجا] راجا – بادشاھ – حاڪم مُلڪ – ڏيهہ – راج. حڪومت – بادشاهي – بادشاهت – راجائي. حاڪمي – اختيارات.

– **راجَ اَسٿانُ ج راجَ اَسٿانَ:** ذ. [سن. راجن + استان = جاءِ] شاهي محل – قصر سُلطاني. دارالحڪومت – تخت گاھ – گاديءَ جو هنڌ – درالسلطنت.

– **راجپُوٽُ ج راجپُوٽَ:** ذ. [سن. راج + پُوٽ > پُتر = پٽ] راجا جو پٽ – راجا جو اولاد – راجڪمار – شهزادو. پنجاب جي هڪ مسلمان قبيلي جو نالو.

– **راجپُوٽانا:** اسم خاص. هندوستان جي هڪ علائقي جو نالو.

– **راجسٿانُ:** ذ. [سن. راج + اَستان = جاءِ] راجپوتن جي رهڻ جو هنڌ. هندوستان جو هڪ علائقو (جنهن ۾ راجپوتن جون ڪيترين ئي ذاتيون آباد آهن.)

– **راجڪُمارُ ج راجڪُمارَ:** ذ. [سن. راج + ڪُمار = شهزادو] راجا جو پٽ – شهزادو. (ث) راجڪماري ج راجڪماريون.

• **راجا ج راجا، راجائُون:** ذ. [سن. راج: هہ. راجا] راج يا راج ڪندڙ – بادشاھ – حاڪم – راءِ – سلطان.

– **راجا پرجا:** ث. ڏٽي ڏوٽي – ڏٽي سائين جا ڪم ۽ رعيت.

– **راجائُو ج راجائا:** ذ. صفت. شاهاڻو – شاهي – بادشاهي. خانداني – اميراڻو – وڏ گهراڻو.

– **راجائِي:** ث. بادشاهي – تاجداري. سلطنت – حڪومت. (صفت) راجا جو – راجائن وارو – بادشاهي – حاڪماڻو.

• **راجبيرِي:** ث. مصالحي جو هڪ قسم.

• **راجحُ:** ذ. صفت. (ع) بهتر – غالب – فائق.

• **راجسِي ج راجسِي:** ذ. صفت. [انگ. Rogers 'راجرس' ولايتي ڪارخاني جو نهيل چاقو (جو تمام اُجو ۽ سنو سمجهيو ويو).

• **راجعُ:** رجوع ڪندڙ. پيش ٿيندڙ. اڳيان حاضر ٿيندڙ.

• **راجڪرا:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو (اڪثر ڪراچي ۽ حيدرآباد ۾).

• **راجنيلي:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ قبيلي جو نالو (اڪثر جيڪب آباد ۾).

• **راج هَنسُ:** ذ. آبي پکيءَ جو هڪ قسم (اڇو هنج پکي. جنهن جون ٽنگون ۽ چهنب ڳاڙهي ٿئي).

• **راڄُ ج راڄَ:** ذ. [سن. راجن: پرا. راج] رعيت – رعايا – عام ماڻهو – پرجا. قوم. آبادي. بادشاهي – صاحبي – حڪومت. مُلڪ – علائقو.

– **راڄاڻُ ج راڄاڻَ:** ذ. راڄيو – راڄا. "تو جو پاڻيو پانهنجو سو ريساڻو راڄاڻ" (شاھ).

– **راڄاڻو ج راڄاڻا:** ذ. صفت. راجوٽو – راج جو.

– **راڄائتو ج راڄائتا:** ذ. صفت. راج وارو – راجائي – شاهي.

– **راجُ ڀاڳُ:** ذ. حڪومت – سلطنت – بادشاهي – راج.

– **راجُ ڀنگُ:** ذ. حڪومت جي بربادي – بادشاهيءَ جو خاتمو.

– **راجداري:** ث. [سن. راجن + ف. دار > داشتن = رکڻ] رعيتي راج – جمهوريت. راجوٽي – راجنيتي.

– **راجڌاني:** ث. گاديءَ جو هنڌ – تخت گاھ – دارالحڪومت.

– **راجَ ڊوهو ج راجَ ڊوهي:** ذ. صفت. [سن. راجن + دروهہ] حڪومت جو دشمن. غدار – باغي.

– **راجَ ڊوهي ج راجَ ڊوهي:** ذ. صفت. ڏسو "راج دوهو".

– **راجَ راڻي ج راجَ راڻيُون:** ث. ملڪ – پٽ راڻي.

– **راجَ راهو ج راجَ راهو:** ذ. صفت. راج سان رهائيندڙ – صلح پسند.

– **راج سڀا ج راج سڀائُون:** ث. شاهي دربار – شاهي مجلس – درٻار – ڪچهري.

– **راجُ ڪاجُ ج راجَ ڪاجَ:** ذ. شاهي معاملات – سرڪاري معاملات. پنچائتي فيصلو – راجوٽو فيصلو.

– **راجُ ڪرڻُ:** حڪومت ڪرڻ – صاحبي ڪرڻ – بادشاهي ڪرڻ. حڪم هلائڻ. عيش ڪرڻ. آسودو رهڻ. سکيو رهڻ.

– **راجڪو:** ذ. صفت. راج جو – حڪومت جو. راجوٽو – پنچاتي.

– **راجُ مهاجنُ:** ذ. مسلمانن ۽ هندن جي گڏيل جماعت.

– **راجنيت:** ث. ملڪي قانون.

– **راجنيتي:** ث. ملڪي قانون. حڪومت جو آئين. ملڪي جوڙجڪ.

Gul Hayat Institute

– **راج وارو ج راج وارا:** ذ. ھڪڙي راجا جي ھٽ ھيٺ ملڪ، ڳوٺ يا شھر. راڄ – قوم – عوام.

– **راجوٽو ج راجوٽا:** ذ. صفت. راجائي. راڄ جو – راڄ وارو. نيات جو. پنچائتي. قومي. خانگي.

– **راجوٽي:** ث. راڄ جو – نياتي – پنچائتي – راجوٽو – برادرانہ – برادريءَ جو. راجوٽي ھلت – پنچائتي فيصلو.

– **راجي:** ذ. صفت. راڄ جو – راجوٽو. راجوٽي. (اسم خاص) ھڪ عورت جو نالو.

– **راجيو ج راجيا:** ذ. راجا – حاڪم

• **راجاري پٽ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ ھڪ ديھ جو نالو.

• **راجپر:** اسم خاص. مسلمانن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **راجڙ ج راجڙ:** اسم خاص. مسلمانن جي ھڪ ذات جو نالو.

• **راجسين پوٽا:** ذ. اسم خاص. قبيلي جو نالو (ولي راجسين جو اولاد).

• **راجمھلي:** ث. ان جو ھڪ قسم.

• **راجواھ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ ھڪ ديھ جو نالو. تالپورن جي دور جي گھٽن واھن جو نالو.

• **راجڻ (ت):** مصدر. رانڻ – مچڻ – قبولڻ – باسڻ.

• **راڄڻ:** مصدر. خوش ٿيڻ – محبت مان رچڻ.

• **راجڻ ج راجڻيون:** ث. ٻيڙي – ڏونڊي.

• **راجي ج راجيون (ت):** ذ. صفت. اسباب وارو.

• **راح:** ث. [ع] ھٿ جون ترِيون. شراب. خوشي – سرھائي.

• **راحت ج راحتون:** ث. [ع. روح] خوشي – سرھائي – فرحت – سُک – چين.

• **راحت جان:** صفت. [ع. راحت + ف. جان = ساھ] دل کي آرام ڏيندڙ – دل کي خوش ڪندڙ. پيارو – محبوب.

• **راحل ج راحل:** ذ. صفت. [ع. رَحَلَ = ھو روانو ٿيو] ڪُوچ ڪرڻ وارو – راھي ٿيندڙ – لڏيندڙ.

• **راحم ج راحم:** [ع. رَحِمَ: ھن مھرباني ڪئي] الله تعاليٰ جو ھڪ صفاتي نالو. رحم ڪندڙ – رحيم – ٻاجھارو.

• **راخال (ت):** ذ. اوڌر – رکت – قرض.

• **راڏارو ج راڏارا:** ذ. شاديءَ وغيره جي موقعي تي رڌ پچاءُ جو ڪم ڪندڙ.

• **راڏا ويڏ ج راڏا ويڏ:** ذ. دڙڪو داٻ. دلاسو. فيصلو – نبيرو – صلح.

– **راڏاويڏ. راڏاويڏي:** ث. (ڪنھن سودي ۾) واپاري ۽ خريدار جو پاڻ ۾ نبيرو. ڳالھين ذريعي آخري ناھ.

– **راڏا ويڏي ڪرڻ:** ناھ ڪرڻ. فيصلو ڪرڻ. پرچاءُ ڪرڻ.

• **راڌڻ:** اسم خاص. ھڪ ذات جو نالو. ھڪ شھر ۽ ريلوي اسٽيشن جو نالو.

• **راڌڻ ج راڌڻون:** ث. رڌ پچاءُ _ رانڌڻ – سانجھڻ.

• **راڙڻ:** مصدر. پوکڻ – ٻج ڇٽڻ – تخم ريزي ڪرڻ.

– **راڙي (ت):** پوک.

• **راڙ ج راڙيون:** ث. رڙ _ دانھن – ڪُوڪ – ڪُوڪار (جھنگلي جانورن جي): "راڙيون رڙن جون ٿيون، ھاپا ھُل حشر" (حفيظ) رڙيون – روڄ – (اسم خاص) ڪپري جي اُتر ۾ ھڪ پِٽ جو نالو.

– **راڙ ڪرڻ:** رڙيون ڪرڻ – روئڻ – روڄ راڙو ڪرڻ.

• **راڙو:** ذ. روڄ – رودن. جنگ – ويڙھ – لڙائي: "عليءَ پٽ اميرَ، ڪندا راڙو رُڪ سين".

• **راڙھ:** ث. وڏي رڙ.

• **راڙھو:** ذ. وڏيون رڙيون ڪندڙ.

– **راڙھو ڪرڻ:** روڄ ڪرڻ – ماتم مچائڻ.

• **راز ج راز:** ذ. [ف. راز = ڳُجھ] لِڪل ڳالھ – ڳُجھ – ڀيد – اسرار. لِڪ. مَنجھ.

– **رازدار ج رازدار:** ذ. صفت. [ف. راز + دار. داشتن = رکڻ] راز وارو – راز کان واقف – ھمراز – حال محرم – حال پائي. دوست – ھمدرد.

– **رازداري:** راز جو لِڪ.

– **رازدان ج راز دان:** ذ. صفت. [ف. راز + دان دانستن = ڄاڻڻ] رازداري – ڀيدي.

– **راز فاش ڪرڻ:** ڳُجھ ظاھر ڪرڻ – لِڪل ڳالھ ظاھر ڪرڻ – راز کولڻ.

– **راز محرم ج راز محرم:** ذ. صفت. رازدار – رازدان – حال پائي.

– **راز نياز – راز و نياز:** ذ. [ف] محبت جون ڳُجھيون ڳالھيون – ڳجھي رھاڻ.

– **راز نياز جون ڳالھيون:** محاورو. پيار ۽ قرب جون ڳالھيون.

Gul Hayat Institute

• **رازِقُ:** ذ. [ع] اللہ تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو. رزق رسائيندڙ – پالڻهار.

• **رازو ج رازا:** ذ. رازڪو ڪم ڪندڙ – جايون ٺاهيندڙ – معمار – اوساري ڪندڙ.

– **رازڪو ج رازڪا:** ذ. صفت. رازي جو (ڪم يا اوزار).

• **راس، راسِ:** صفت. [ف. راست = برابر] درست – برابر – پورو – مڪمل. صحيح. تيار.

– **راسِ پاس:** هر صلاح – راضي – ٺهيل. مڪمل.

– **راسِ ڪَرَڻُ:** پورو ڪرڻ – مڪمل ڪرڻ (ڪم). نبيرڻ. پڇائڻ.

– **راسِ هُجَڻُ:** موافق هجڻ – خوش هجڻ – راضي هجڻ. مڪمل هجڻ.

• **راسِ ج راسيُون:** ث. [ع] چوٽي. مٿو. چيڙو – پڇاڙي – بلندي – اوج. مُوڙي – پُونجي. گڏ ڪري رکيل مال – ملڪيت – ميراث. علم رياضي موجب مورِ ۽ وياج جي گڏيل رقم. هڪ گرهه جو نالو (جو هر هڪ برج ۾ تيرهن مهينا رهي ٿو). علم نجوم موجب تارن جي هڪ خاص شڪل – نکٽ – برج. جاگرافيءَ جي اصطلاح ۾ خشڪيءَ جو ڇهنبيارو حصو جو پاڻيءَ ۾ هجي. [ف] رستو – راهہ. گهوڙي جي واڳ. وهٽ جي مٿي ۾ پڌل رسي. اها رسي، جنهن سان ناڙيءَ کي هَرَ سان ٻڌجي [ث] اها روشنيءَ جي ليڪ جا سج اُڀرڻ وقت آسمان تي ڏسجي. پانجاريءَ کي ٻڌڻ جي رسي (ل).

– **راسِ الجَدِيُ:** ث. جدي گهيري جو اهو ٽپڪو، جتي سج پهچڻ سان سيارو شروع ٿئي ٿو – ڏکڻائڻ.

– **راسِ چَڪَرُ:** ذ. سج جو مدار – اهو دائرو جنهن تي ٻارهن برج آهن – طريق الشمس – سورج منڊل.

– **راس ڌاري:** ذ. ڪرشن مهراج جي گوپين جو کيل ڪندڙ.

– **راسُ السَّرطان:** ث. سرطان گهيري جي اها جاءِ، جتي سج پهچڻ سان گرمي شروع ٿئي – اُتراڻ.

– **راسُ المال:** ذ. تجارت جو سرمايو – واپار جي مُوڙي. مُلڪي قرض.

– **راس ليلا:** ث. ڪرشن مهراج جي گوپين سان رچايل راڳ ۽ ناچ جي محفل.

– **راس مَنڊَلُ:** ذ. راس چڪر – برجن جو ميڙ.

– **راس و ذنب:** ذ. اهي ٻہ تارا، جن سبب چنڊ گرهڻ ۽ سج گرهڻ ٿيندو آهي – راهو ۽ ڪيت.

• **راساڙو:** ذ. اجائي بڪواس – ڊيگهہ – جهاجهہ.

• **راسائُو ج راسائُو:** صفت. رُسائُو.

• **راستُ:** ذ. صفت. [ف] ساڄو – سڌو – سنئون. درست – صحيح – برابر. سچو – صادق. پورو – نيڪ. موافق – سازگار. (ذ) سچ – حق.

– **راست باز:** ذ. صفت. [ف. راست + باز > باختن = کيڏڻ] سچو – سچ چوندڙ – صادق. ايماندار. ديانتدار. بي رياءُ.

– **راست بازِيُ:** ث. سچائي – صداقت. ايمانداري. بي ريائي. ديانتداري.

– **راستُ بِينُ:** ذ. [ف. راست + بين > ديدن = ڏسڻ] حقيقت شناس. بي رياءُ. امين.

– **راستُ سُخَنُ:** ذ. صفت. [ف. راست + سخن = گفتگو] سچار – سچو. ايماندار. بي رياءُ.

– **راستُ گو:** ذ. [ف. راست + گو > گفتن = ڳالهائڻ] سچو – سچ ڳالهائيندڙ. حق گو.

– **راستُ گوئِيُ:** ث. سچ ڳالهائڻ. راستي – صداقت – سچ.

– **راستِيُ:** ث سچائي – راست بازي – صاف گوئي – سچ – صداقت. ايمانداري.

• **راسِخُ:** ذ. صفت. [ع] پڪو – پُختو – مضبوط – ثابت قدم.

• **راسُڙو ج راسُڙا:** ذ. هندن جي وِرن ۽ سورمن جي تعريف ۾ چيل هڪ ڊگهو نظم – راسوڙو.

• **راسَڻُ:** مصدر. راسيون ڪيڻ – سج يا چنڊ جي اُڀرڻ وقت اُفق مان روشنيءَ جون ڌارون نڪرڻ.

• **راسُو ج راسُو:** صفت. مڪمل – تيار پورو.

• **راسُوڙو ج راسُوڙا (ٿ):** ذ. هڪ قسم جو نظم (جو ڪولهي وغيره هندوڪيچ طور يا ناچ ۾ ڳائين. جنهن ۾ انهن جي وِرن ۽ سورمن جي تعريف هجي.

• **راسِيُ ج راسِيُون:** ث. سج لهڻ کان ٿورو اڳ سج جا ڳاڙها سڌا ڪرڻا. سج لهڻ کان ٿورو اڳ وڻن ٽڪرين مٿان ڳاڙهاڻ "ويو سج وڻن تان راسيون رتائين" (شاهہ).

• **راشِدُ ج راشِدَ:** ذ. [ع. رشد] سڌريل هدايت مجيندڙ – مذهب جو پابند – سنئين رستي تي هلندڙ. خدا پرست. نيڪ سچو.

• **راشِدِي:** اسم خاص. سنڌ ۾ ساداتن جو هڪ خاندان – پير صاحب پاڳاري جو خاندان.

Gul Hayat Institute

• **راشَنُ:** ذ. [انگ. Ration = کاڌو] رسد. راتب. کاڌي جو مقرر انداز – ورو. فوجي خوراڪ. گهوڙي لاءِ خاص کاڌو.
– **راشن بَنْدِ:** ث. راشن جو سرشتو – ملڪ ۾ ضرورت جي شين جي تقسيم.
• **راشو:** ذ. صفت. عام – سادو. معمولي. رواجي.
• **راشِي ج راشِي:** ذ. صفت. [ع] رشوت ڏيندڙ – عام معنيٰ ۾ رشوت وٺندڙ – رشوت خور – رشوتي.
• **راضُ:** ذ. [ع. رضا] خوشي مرضي – رضامندو. مهرباني – ٻاجهه.
– **راضپو:** ذ. رضامندو – خوشي – مرضي. پسندي. اختيار. راضپو.
– **راضِي:** ذ. صفت. [ع. رضا] خوش – سرهو. خواهان – خواهشمند. شاڪر. آماده. تيار. چڱو ڀلو. چاق.
– **راضِي بَرَضا:** صفت. رضا اِلاهي تي خوش – خدا جي حڪم تي خوش. تسليم ڪندڙ.
– **راضِي ٿيڻ:** رضامند ٿيڻ. خوش ٿيڻ – سرهو ٿيڻ.
– **راضِيپو:** رضامندو. خوشي. مرضي. آمادگي. قبوليت – مڃتا. راضپو.
– **راضِي ڪَرڻ:** خوش ڪرڻ. رضامند ڪرڻ. آماده ڪرڻ. مڃائڻ – قبول ڪرائڻ.
– **راضِي نامو ج راضِي ناما:** ذ. پاڻ ۾ ڪيل فيصلو – رضا نامو – ناهه – پرچاءُ – صلح نامو. اقرار نامو. قبوليت.
• **راعِيِ:** ذ. [ع] ڌنار – ڌراڙ. بادشاهه.
• **راغِبُ:** ذ. [ع. رَغَبَ = مائل ڪندڙ] رغبت ڏيارينڊڙ – چاهه ڏيارينڊڙ – لاڙو رکندڙ. خواهشمند.
– **راغِبُ ڪَرڻُ:** مائل ڪرڻ – متوجه ڪرڻ – رغبت ڏيارڻ.
• **رافِضِيِ:** اسم خاص. [ع] سپاهين جو اهو گروهه جو پنهنجي سردار کي ڇڏي ڏئي – جنگ جمل ۾ حضرت علي (ع) جو ساٿ ڇڏي ويندڙ جماعت.
• **رافِعُ:** ذ. صفت. [ع] بلند ڪندڙ – مٿانهون ڪندڙ – کڻندڙ.
• **راقُ:** ث. مينهن جو پٽڙو ڇيٽو.
• **راڪُ ج راڪَ:** ذ. راقو – ڪَپُ – ڇڪ – ڳارو.
• **راقُو ج راقا:** ذ. ڪپ – ڳارو – پٽڙو ڳارو. راهڙو. مينهن جو پٽڙو ڇيٽو.
• **راقِمُ ج راقِمَ:** ذ. [ع] لکندڙ – ڪاتب. مصنف.
– **راقِمُ الحُرُوفُ:** ذ. [ع] اکرن جو لکندڙ. خط لکندڙ.

• **راڪاسُ ج راڪاسَ:** ذ. [سن. راڪس] تمام وڏي قد بت ۽ تمام گهڻي طاقت وارو خيالي ڪردار (جو هميشه آڪاٽين ۾ اچي). ڀوت – ظالم – وحشي. خبيث – پليت. (ث) راڪاسياڻي ج راڪاسياڻيون.
– **راڪاسُ ڪُهِمي وڃڻُ:** ڪو به ماڻهو ڏسڻ ۾ نه اچڻ (شهر وغيره ۾) – ڪا ڀَهرَ نه هجڻ. سُڃ ٿي وڃڻ.
• **راڪاسِي ج راڪاسِي:** ذ. صفت. راڪاس جو – راڪاس وارو.
– **راڪسِي ج راڪسِي:** ذ. صفت. راڪاس جي – ديو جي.
• **راڪِبُ:** ذ. [ع. رڪِبَ = سوار ٿيو] سُوار – سواري ڪندڙ.
• **راکو ج راکا:** ذ. صفت. [رکڻ > راکو] رکوال – رکپال – محافظ – پهريدار – چوڪيدار – واهي. بچائيندڙ.
• **راڳُ ج راڳَ:** ذ. [هـ. راڳ] علم موسيقي. سنگيت. سُرن جي لاهه چاڙهه جو هڪ مقرر ماڻ. امروهي ڪان اَروهي تائين ۽ اَروهي ڪان امروهي تائين مقرر سُرن جي ميلاپ مان پيدا ٿيل خاص آلاپ. ڳائڻ. نغمو – سُرود. گانو. ذڪر – بيان – قصو. جذبو – پُور – ريجهڪ. مسخري. رڳڙو. ڪنراڳ.
– **راڳائِي ج راڳائِي:** ذ. صفت. راڳ ڳائيندڙ – راڳِي – راڳيندڙ – ڳَوَيو.
– **راڳ رنگ:** ذ. ڳائڻ وڄائڻ – راڳ روپ – ناچ گانو – کيل تماشو. عيش عشرت.
– **راڳُ روپُ:** ذ. ڳائڻ وڄائڻ. راڳ رنگ. عيش عشرت. جشن. محفل. خوشيون – مزا.
– **راڳ روپُ ڪَرڻُ:** ڳائڻ وڄائڻ ڪرڻ. خوشيءَ جي مجلس ڪرڻ. سازءِ سرود جي محفل مچائڻ. عيش ڪرڻ.
– **راڳ ڪَرڻُ:** ڪَسائڻ – نٽائڻ – بهانا ڪرڻ.
– **راڳ مالا. راڳ مالها:** ث. راڳ جي اصولن تي لکيل ڪتاب – راڳ بابت ڪتاب. ٻارن جي وندر جو هڪ ساز (ڏڪ هڻڻ سان مختلف آواز ڪيندڙ).
– **راڳِڻِي ج راڳِڻيُونَ:** ث. ڪنهن به وڏي راڳ جي هڪ شاخ.
– **راڳِڻِي ج راڳِڻِيُونَ:** ث. راڳڻي.
– **راڳَ وِيراڳَ:** ذ. ڳائڻ ۽ فڪر ۾ رهڻ.
– **راڳِي ج راڳِي:** ذ. صفت. راڳائي – راڳيندڙ – ڳائڻو – ڳَوَيو – ڪلونت.

Gul Hayat Institute

– **راڳيندڙ ج راڳيندڙ:** ذ. صفت. ڳائڻو – راڳي. ڳويو.

• **راڳڻ:** مصدر. راڳ ڏيڻ – لنبڻ – ليپڻ – ڳاري جو ليپو ڏيڻ.

• **راڳائي ج راڳائيون:** ذ. صفت. راڳو ڏيندڙ – ليپو ڏيندڙ. (ذ) رازو (ڪ).

– **راڳو ج راڳا:** ذ. ليپو – لنب – ڳاري جو استر.

• **راڳهه (ت):** ذ. ريهه – دانهن.

• **راڱڻ:** مصدر. رنگ ۾ پُسيل ڌور سان (ڪاٺ کي چيرڻ لاءِ) نشان ڪرڻ – رنگ سان ليڪا ڪڍڻ.

– **راڱي چڙهڻ:** رڱي ڇڏڻ. ليڪا ڪڍڻ. خراب ڪرڻ. ڳاڙهو ڪري ڇڏڻ.

• **راڱڻ ج راڱڻ:** ذ. شينهن جو هڪ قسم.

• **راڱو ج راڱا:** ذ. [هه. رانگا] رازڪي يا واڍڪي ڪم جو اوزار. اهو ڌاڳو يا ڌوري جو رنگ مان ٻوڙي پٽ يا ڪاٺ تي سنوت لاءِ ليڪن ڪڍڻ ۾ ڪم اچي. ڳاڙهي رنگ ۾ پُسيل ڌور سان (ڪاٺ چيرڻ لاءِ) ڪاٺ تي نڪتل ليڪو – داغ – ليڪو (رنگ جو). ڪتي جو هڪ قسم (ميرانجهڙن اڃن ۽ سليٽي ٽڪڙن وارو). شينهن جو قسم (ٻيلاڙي شينهن. جنهن جي بدن تي ڳاڙهي رنگ جهڙا پٽا ٿين): "ٻَرَ ۾ ٻلائون ٻيڙيون. راڱا ڪن رهاڙ" (حمل). جابلو وڻ جو هڪ قسم (جنهن جو ميوو ڳاڙهو ٿئي). (صفت) رڱيندڙ.

– **راڱا ڪرڻ:** ليڪا وجهڻ. رڱي ڇڏڻ (ڪُهڙي برسات ۾ وڻن تي ڳاڙها ليڪا پئجي ويندا آهن). تهر ڪرڻ – ظلم ڪرڻ – ويل وهائڻ. قُرلت ڪرڻ.

• **رال:** ذ. هڪ قسم جو پسارڪو وکر (ڪوئر جو هڪ قسم. جو ٽانڊي تي رکي ڌوپ واس ڏيڻ جي ڪم اچي). ڌوپ – ريال.

• **رام:** اسم خاص. هندو ڌرم ۾ وڏو اوتار. ايوڌيا جي راجا 'دسترٿ' جو وڏو پٽ "شري رامچندر".

– **رامانندي:** ذ. هندو فقيرن جو هڪ گروهه.

– **رام ڀڄن:** ذ. رام جي تعريف ۾ چيل گيت.

– **رام رام:** ذ. هندن جو سلام.

– **رام ست:** ذ. رام رام.

– **رام رام تي هلڻ:** گذجي مان ڏيڻ.

– **رام ريجهائڻ:** رام کي راضي ڪرڻ.

– **رام ڪهاڻي:** ث. شري رامچندر جي ڪهاڻي. رامائڻ. وڏي آکاڻي – ڏکو قصو.

– **رام ڪهاڻي ٻڌائڻ:** پنهنجي باري ۾ ڪا ڏکي ڳالهه ٻڌائڻ.

– **رام ليلا:** ث. شري رامچندر جي فتحيابي ۽ لڙائيءَ جي نقل جو ناٽڪ. جو هميشه اسوءَ واري مهيني ۾ انهيءَ يادگيريءَ ۾ ڪيو ويندو آهي. دسهڙي جو ميلو.

• **راما نهو (ت):** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **راماڻ:** ذ. گوڙ – شور – هُل – هائيتال – واويلا. روج راڙو – ماتم. جهيڙو. جنگ – لڙائي. راماٽو. هنبس – هنگامو.

• **راماٽو ج راماٽا:** ذ. هُل – شور – گوڙ. هنبس – هنگامو. لڙائي – جنگ. روج – ماتم. "ترڀارت ترنگ، رڻ ۾ راماٽا ڪري" (خليفو نبي بخش). خوشي – مزو. ڏڻ. تماشو.

– **راماٽا ڪرڻ:** خوشيون ڪرڻ. مزا ماڻڻ. موجون ڪرڻ. لڙائي ڪرڻ.

• **رامائڻ:** اسم خاص. هندو ڌرم وارن جو پوتر ڪتاب. شري رامچندر جي احوال بابت ڪتاب (جو پهريائين سنسڪرت ٻوليءَ ۾ والمڪ رشي منظوم ڪيو ۽ ان کان پوءِ تلسيداس هندي ٻوليءَ ۾ لکيو).

• **رامبس:** ذ. ٻوٽي جو هڪ قسم (هٽ جيترو ٿئي. منجهس سنهي ڪُٽ ٿئي: ڪُوئن مارڻ لاءِ گهرن ۾ ساڙجي ته ڪُوئن کي خارش ٿيندي ۽ مري ويندا).

• **رامبس:** ذ. [انگ. Rhambus] جاميٽريءَ جي اصطلاح ۾ اهو پوروچوت چوڪنڊو جنهن جا آمهان سامهان پاسا ۽ آمهون سامهون ڪندون برابر هجن).

• **رامو ج راما (ڪ):** ذ. ڪاري جي رڄ جو هڪ عضوو (ڪاميٽ ۾ لڳل جهنڊو جو پري کان رڄ جو نشان ڏئي).

• **رامپوري ج رامپوريون:** ذ. (ڪُڪڙ جو هڪ قسم جو قد جو ننڍو ۽ سهڻو ٿئي).

• **رام جاڳو:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو. هڪ مشهور مسلمان درويش "رام جاڳو" (رحمان جاڳو) جي درگاهه.

• **رامچندائي:** اسم خاص. سنڌ جي هندن جو هڪ پاڙو.

• **رام ڏيو:** اسم خاص. هندن جي هڪ پير جو نالو.

• **رامش:** ث. [ف] سرهائي – خوشي. راڳ. خوشيءَ ۾ ڳائڻ.

• **رامڪلي:** ث هڪ راڳڻيءَ جو نالو. 'شاهه جي رسالي' ۾ هڪ سُر ۽ راڳ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **راموتِيو ج راموتِيا (ٿ)**: ذ. رانديڪو.
• **رانَ ج رانُونْ**: ث. [ف] ٽنگ جو گوڏي کان مٿيون حصو – ستر – جوٽَ.
• **رانْباھُ ج رانْباھَ**: ذ. ڏِڳِيءَ جي رَنيَ. سُوئر جي رنيِ.
• **رانباھڻ (ت)**: مصدر. سُوئر جو وڙهڻ لاءِ تيار ٿيڻ – هُڙڪڻ.
• **رانياٽُ ج رانياٽَ**: ذ. وڏي رڙ – رنيِ – دانهن – ٻُوڪَرُ. چوپائي جانور جي رنيِ (ت).
– **رانياٽ ڪَرَڻُ**: وڏيون رڙيون ڪرڻ – رنيون ڪرڻ.
– **رانياٽ هڻَڻُ**: رانياٽ ڪرڻ.
• **رانْيَٽُ ج رانْيَٽَ**: ذ. رنيِ – ڍڪَ. رانياٽُ.
• **رانْيِڪو ج رانْيِڪا (ڪ)**: ذَ. رنيِ – دانهن.
• **رانْيُڻُ (ت)**: مصدر. رنيڻ – ڍِڪڻ.
– **رانيُوٽو ج رانيوٽا**: ذ. هٿ جي آگَرين سان جهپ هٽي روڙڻ جي حالت – جهانيوٽو. رهڙ – رهنب.
• **رانْيُوٽا هڻَڻُ**: راهڙون ڏيڻ. جهانيوٽا هڻڻ.
• **رانْيُوڙيو ج رانْيُوڙِيا (ڪ)**: ذ. رڙ – واڪو. ٻيڪاٽُ.
• **رانت ج رانتيون (ٿ)**: ث. راند.
• **رانتيو ج رانْتِيَا (ٿ)**: ذ. رانديڪو.
• **رانْٽَ**: اسم خاص. تعلقي سجاول ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **رانجهاپُور**: اسم خاص. تعلقي ٺـُل ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **رانْجهَنُ**: ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم (لاک مان ٺاهيندا، لاک جهڙو ٿئي ٿو ۽ اڪثر وينجهار ڪم آڻين). اسم خاص. مرد جو نالو. (صفت) پيارو – سهڻو.
• **رانْجهُو رانجها**: اسم خاص. پنجاب جي هڪ مشهور عشقيہ قصي جو هِيرو (جو تخت هزارا شهر جي رئيس جو پٽ هو ۽ جهنگ سيال ۾ هيرَ تي عاشق ٿيو. سنڌ ۾ مرد جو نالو.
• **رانْجهو باڪرانِي**: اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديھ جو نالو.
• **رانْدِ ج رانْدِيُونْ**: ث. کيل – بازي – کيڏ. رونْشو – وندر. تماشو. ٺينگ ٽپو. پتي راند (جُوا). ملھ (ت). سولي ڳالھ.
– **رانْدِ جهلَڻُ**: راند روڪڻ. راند هارائڻ.
– **رانْدِ رهڻ**: راند ڪرڻ – راند کُڏڻ – کيڏڻ.
– **رانْدِ ڙيو ج رانْدِ ڙيا**: ذ. رانديگر. راند جو ماهر.
– **رانْدِ کُڏَڻُ**: راند رهڻ – راند کيڏڻ.
– **رانْدَ ڪَرَڻُ**: کيڏڻ. وندرڻ. رونشو ڪرڻ.
– **رانْدَ ڪٽَڻُ**: بازي کٽڻ. آگ ڏيڻ.
– **رانْدَ کٽَڻُ**: بازي جيتڻ – ميل مارڻ. راند کٽڻ.
– **رانْدَ کيڏڻ**: راند رهڻ – راند کُڏڻ.
– **رانْدِ لَڳائِڻُ (ت)**: راند ڪرڻ. مسخري مچائڻ. بهانو ڪرڻ.
– **رانْدِ وِجهَڻُ (ت)**: راند جي اصطلاح ۾ ڳيچن ڳائڻ جي خيال کان زناني محفل ڪوٺائڻ. مسخري وجهڻ. ڌمچر مچائڻ.
– **رانْدِ يْڪَرِ (ت)**: ث. صفت. ڳائڻ وڄائڻ ۾ برک عورت – راند وجهندڙ (زال).
– **رانْدِ يْڪَرُ ج رانْدِ يْڪَرَ**: ذ. صفت. رانديگر.
– **رانْدِ يڪو ج رانْدِيڪا**: ذ. راند رهڻ جي شيءِ (جنهن سان ٻار راند رهن يا وندرن) – کيڏَوٽو طوق پُٽلو.
– **رانْدِ يڪُوٽِي رَهَڻُ**: مڪمل تابعدار ٿي گذارڻ. حڪم جو بندو ٿي رهڻ – طوق پُٽلو ٿي رهڻ.
– **رانْديڪَرُ ج رانْدِ يڪَـرَ**: ذ. صفت. راند کيڏندڙ – کيڏاري – رانديڪر. بازيگر – مداري.
• **رانْدڙِيُونْ**: ث. عورتن جي ڳائڻ جو قسم.
• **رانْدهْ**: صفت. [ف] نڪتل – تڙيل – لوڌيل.
• **رانْدهْ دَرگاھ**: صفت. دربار مان تڙيل. درگاھ الاهي مان لوڌيل. ملعون.
• **رانْڌَ ج رانْڌُونْ**: ث. جهڳڙو – بکيڙو – ٽنٽو – فساد – ڦڏو.
• **رانْڌائُو ج رانْڌاوا، رانْڌائـُو (ت)**: ذ. صفت. [رڌڻ > رنڌڻ > رانڌائو] رڌيندڙ – راڌو – بورچي.
• **رانڌو ج رانْڌا (ت)**: ذ. بورچي – رڌيندڙ – راڌائو.
• **رانْڌي ج رانڌيون (ت)**: ث. صفت. ڪراڙي – پوڙهي.
• **رانڪَ ج رانڪُونْ**: ث. قبر جي مٿان اڏيل قبو – مقبرو.
• **رانْگ ج رانْگـُونْ (ٿ)**: ث. اها ٻني جا ڏکهي گهٽي هجي ۽ ويڪر ۾ سوڙهي هجي.
• **رانڱا ٽِينگا ڪرڻ (ل)**: گوٽنات ڪرڻ – نٽائڻ – هڪ جي ٻِي ڪرڻ.
• **رانڱـڙُ ج رانڱـڙَ (ٿ)**: ذ. صفت. پهلوان – بهادر – دلير.
• **رانْڱِڙِيْ (ت)**: ث. ڇِڌي پوکيل کٽڪ.
• **رانْڱِيْ**: ذ. ٿرپارڪر ضلعي ۾ رهندڙ مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

Gul Hayat Institute

- **رانُوَ (ت):** ذ. مهاڻن جي اصطلاح ۾ ڄاريءَ جي هيٺين اَکَن ۾ ڦاسائڻ جي نوڙي – رانُءَ.
- **رانُوَتِيِ:** اسم خاص. تعلقي قنبر ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **رانُوَس، رانُوَس چيري (ڪ):** ث. ساموندي مڇيءَ جو هڪ قسم.
- **رانُوڪَ:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **رانُوَلُ ج رانُوَلَ:** ذ. دوست – محبوب – پرين.
- – **رانُوَلَ ديس:** ذ. پرينءَ جو ملڪ.
- **رانُوَلِيِ:** اسم خاص. تعلقي ٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **رانُهَانَ:** ذ. هڪ قسم جو اناج – چؤنرا.
- **رانءُ ج رانُئُونُ (ڪ):** ذ. [پرا. راءُ] رڇ جو هڪ عضوو – ڄاريءَ کي پاسن کان جهلي بيهڻ لاءِ اُن جي اکَن ۾ وڌل ٿُلهو رسو – رانُوَ.
- **رانُٽِيِ ج رانُٽِيُونُ:** ث. ننڍو تنبو.
- **رانُئِڻُ:** مصدر. ڪنهن خوشيءَ جي موقعي تي ماڻهن جي مٿان رنگ هاري ڏَڻ ملهائڻ. رڱڻ. ڳاڙهو ڪرڻ. خوشي ڪرڻ. خوش ڪرڻ – راضي ڪرڻ – ريجهائڻ. سينگارڻ. هار سينگار ڪرائڻ.
- **رانُئِينُ جهائِيِن (رانءِ جهانءِ) ڪَرِڻُ:** گهرو ڪم ڪار ڪرڻ.
- **رانُنِيُونُ لاهِڻُ (ڪ):** مورا وڃڻ – جهنگ هٽڻ – جهنگ ڪپڻ.
- **راڻُ ج راڻَ (ڪ):** ذ. راڻو – راجا – راءُ "مُئي راڻ کان جيئرو ڪانءُ ڀَلو" (چوڻي).
- **راڻا:** اسم خاص. سوڍا. نَڪر.
- **راڻارو:** اسم خاص. تعلقي جيمس آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻاسَر (ٿ):** اسم خاص. ننگر پارڪر جي پرسان هڪ تلاءَ جو نالو.
- **راڻا واءُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻاهُ:** اسم خاص. تعلقي ميرواهه ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻاهو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻَڪ ڏَهرُ:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻِڻُ:** مصدر. رانُئَڻ. ڏتارڻ. گمراهه ڪرڻ. "حق پاڪ امن ڏي هاڻي، شيطان شقي تو راڻي."
- **راڻو ج راڻا:** ذ. [پرا. راڻ؛ هه. رانا] ننڍو راجا. ننڍڙي علائقي جو والي. جاگيردار. (اسم خاص) سومرا گهراڻي جي پوئين حاڪم همير سومري جي وزير جو نالو ("سوڍو"، نکر، مومل – راڻي جي مشهور عشقيه قصي جو هيرو).
- **راڻو:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻو بَنْدُ (ٿ):** ذ. ڀرت جو هڪ قسم.
- **راڻو راهُڙُ:** اسم خاص. تعلقي ٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻوٽا:** اسم خاص. ضلعي ٿرپارڪر ۾ مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.
- **راڻي:** ڇڪي، گهِلي.
- **راڻِي ج راڻِيُونُ:** ث. [هه. راني] بادشاهه جي زال – ملڪه. عورت جو نالو.
- **راڻِي جو ٿانُ:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راڻِيدَترَ:** اسم خاص. ٿرپارڪر ۾ رهندڙ هڪ ذات جو نالو.
- **راڻِي هار:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ماٿيلي ۾ هڪ ديهه جو نالو.
- **راوَ ج راوَ:** ذ. [هه] شهزادو. راءُ – راجا.
- **راوانُ:** ذ. صفت. [ف] موڪرو – ڪشادو – ويڪرو.
- **راوَتْ سَرُ:** اسم خاص. تعلقي ڇاڇري ۾ هڪ ديهه ڳوٺ جو نالو.
- **راوَتِيِ:** ث. رائنٽي.
- **راوِرُو ج راوِرا (ل):** ذ. صفت. بنا ڪنهن روڪ جي – ڇوٽ – ڇڙَواڳ.
- **راوَڙَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
- **راوِڙُو ج راوِڙا:** (ت) ذ. صفت. تيز – سخت. بهادر. چالاڪ.
- **راوَلُ ج راوَلَ:** ذ. [سن. راجن = راجا] شهزادو. حاڪم. سردار. راجا – راءُ. جوڌو – جهونجهار – بهادر. ساجن – پرين – دلبر – محبوب – معشوق. (اسم خاص). مرد جو نالو.
- – **راوَل ديسُ:** ذ. محبوب جو ملڪ. هندن جي عقيدي موجب عالم ارواح.
- **راوِليا:** ذ. هڪ ذات جو نالو.
- **راوَڻُ:** اسم خاص. [سن] آڳاٽي زماني ۾ سري لنڪا جو هڪ راجا.
- **راوِيُ ج راوِيِ:** [ع] ذ صفت. ڏنل يا ٻُڌل – بيان ڪندڙ – مقصد ٻڌائيندڙ.
- **راوِيُ:** اسم خاص. سنڌو نديءَ کي ڀرتي ڪندڙ هڪ ندي جو نالو.
- **راهَ ج راهُونُ:** ث. [ف] رستو – سڙڪ – واٽ – دڳ – لنگهه. ريِت – طريقو.

— **راهبَرُ:** ذ. صفت. [ف. راهہ + بر > بردن = کڻي وڃڻ] رستو ڏيکاريندڙ – واٽ ٻڌائيندڙ – سُونهُون – رهبر – رهنما.
— **راهبَرِيُ:** ٿ. رهبري – سونهپ – اڳواڻي.
— **راهہَ تَکَڻُ:** واٽ ڏسڻ – انتظار ڪرڻ.
— **راهہَ تي آڻڻُ:** گمراهہ کي صحيح واٽ تي آڻڻ – سُڌارڻ.
— **راهہَ تي اچڻُ:** سنئين رستي تي اچڻ – سڌرڻ.
— **راهہَ پيدا ڪرڻُ:** رستو ڳولي ڪڍڻ. طريقو ڳولي لهڻ.
— **راهہِ خُدا:** الله جي راهہ ۾ _ خدا جي واٽ ۾.
— **راهہَ خَرچُ:** ذ. رستي جو خرچ – مسافريءَ جو خرچ پکو. سفرخرچ.
— **راهدارُ ج راهدارَ:** ذ. [ف. راهہ + دار > داشتن = رکڻ] رستي جو نگهبان – رستي جو محصول وصول ڪندڙ. ڌاڙيل – رهزن (ت).
— **راهداري ج راهداريُون:** ٿ. رستي تان لنگهڻ جو پروانو. ڪنهن عملدار جو لکيل پروانو (جنهن جي آڌار تي رستي تان لنگهندڙ مال کي ڪوبہ بيو عملدار روڪ نہ ڪري).
— **راهہَ ڏسڻُ:** رستو ڏسڻ – واٽ نهارڻ – انتظار ڪرڻ.
— **راهہَ ڏيکارڻُ:** رستو ڏيکارڻ – سِڌيءَ راهہ تي آڻڻ. سونهپ ڪرڻ. رهبري ڪرڻ.
— **راهہَ رَدَ ڪرڻُ:** رستو بند ڪرڻ – واهہَ بند ڪرڻ.
— **راهہَ رَسمُ:** ٿ. [ف. راهہ + رسم] رسم رواج – هلي چلي. دعا سلام.
— **راهہِ رَسُولُ:** نبيءَ جي نالي – رسُول جي صدقي.
— **راهرَوُ:** ذ. صفت. [ف. راهہ + رو > رفتن = هلڻ] مسافر – راهي – پانڌي – راهگير – واٽهڙو.
— **راهہَ ريِتُ:** ٿ. [ف. راهہ + ريت = نمونو] رسم رواج – هلي چلي.
— **راهزنُ + راهزَنَ:** ذ. صفت. [ف. راهہ + زن > زدن = هڻڻ] رستي تي ڦُر ڪندڙ – ڦورو – ڌاڙيل.
— **راهزَني:** ٿ. رستي تان ڦُر – ڦُرلٽ.
— **راهہَ ڪَڍڻُ:** رستو ڳولي ڪڍڻ – تدبير ڪرڻ.
— **راهگذَرُ:** ذ. [ف. راهہ + گذر > گذشتن = لنگهڻ] لنگهہ – رستو – واٽ.
— **راهہ گناهہ:** ظرف. هرويرو – خواهہ مخواهہ – دادي نہ ايستادي – نہ ڏيٺي نہ وٺٺي – بي گناهہ – بنا سبب جي.
— **راهگيرُ:** ذ. صفت. [ف. راهہ + گير > گرفتن = وٺڻ] واٽهڙو – مسافر.

— **راهہَ لائڻُ:** ڏڳ لائڻ – رستو ٻڌائڻ – رهنمائي ڪرڻ.
— **راهہ ۾ رَسڻُ:** اوکيءَ ۾ مدد ڪرڻ – همراهہ ٿيڻ – مدد ڪرڻ.
— **راهمارُ:** ذ. صفت. ڦورو – رهزن.
— **راهماري:** ٿ. ڦُر – رهزني.
— **راهہ مُسافرُ:** ذ. صفت. [ف. راهہ + ع. مسافر] واٽ ويندڙ – واٽهڙو – مسافر – راهگير: "راهہ مسافر سيکو، ڪونہ ڏنوسين هٿ ڏيهي".
— **راهہَ مِلَڻُ:** رستو ملڻ – گس ملڻ – واٽ هٿ اچڻ.
— **راهہِ نِجات:** ٿ. [ف. راهہ + ع. نجات] بخشش جو رستو – ڇوٽڪاري جو ذريعو.
— **راهنُما:** ذ. [ف. راهہ + نما > نمودن = ڏيکارڻ] رستو ڏيکاريندڙ – رهبر – رهنما. اڳواڻ.
— **راهنُمائي:** ٿ. رهنمائي – رهبري – سونهپ. اڳواڻي.
— **راهوارُ:** ذ. [ف] گهوڙي جو هڪ قسم – تازي گهوڙو. جنگي گهوڙو.
— **راهواري:** ٿ. گهوڙي جو هڪ پنڌ.
— **راهہَ وَٺڻُ:** گس وٺڻ – رستو وٺڻ – روانو ٿيڻ.
— **راهوُن رَد:** صفت. سيني پاسن کان نا اُميد – جتان ڪٿان ترڙيل. نڪمو. نياڳو.
— **راهوُن رَد ٿيڻُ:** هر طرف کان نا اُميد ٿيڻ.
— **راهوُن رَد ڪرڻُ:** سڀ واهون بند ڪرڻ – هر طرف کان نا اُميد ڪرڻ.
— **راهہَ ويندُو ج راهہَ ويندا:** ذ. صفت. واٽ ويندڙ – مسافر – واٽهڙو. بي گناهہ – بي ڏوهي.
— **راهہَ ويندُو ڦاسڻُ:** بي گناهہ ڦاسڻ – بي ڏوهي جهلجڻ.
— **راهہَ ويندي:** ظرف. ناحق – بي ڏوهي – نہ ڏيٺي نہ وٺٺي – خواهہ مخواهہ – بي سبب.
— **راهي ج راهِيُ:** ذ. صفت. واٽهڙو – واٽ ويندڙ – مُسافر.
— **راهي ٿيڻُ:** روانو ٿيڻ – پنڌ پوڻ – اُسهڻ – وڃڻ.
— **راهہ:** ٿ. ڳاهيل انَ جو ڍِڳُ (جو اجا ڪري ۾ پيل هجي ۽ ٻنٽي ٿيل نہ هجي) – صاف ٿيل انَ _ ڪري ۾ پيل انَ. پوک – آبادي.
— **راهہ تان ڪَکَ لاهڻُ:** راز ظاهر ڪرڻ – ڳجهہ کولڻ.
• **راهِبُ ج راهِبَ:** ذ. صفت. [ع] دنيا کي ترڪ ڪري گوشہ

Gul Hayat Institute

نشين تي الله جي عبادت ۾ مشغول رهندڙ – گوشہ نشين – تارک الدنيا. زاهد. ديول (عيسائين جي عبادت گاهہ) ۾ ويهي عبادت ڪندڙ (جنهن پنهنجي سڄي عمر ديول جي خدمت ۾ وقف ڪري ڇڏي هجي).

- **راهــڙَ:** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو. پرت جو هڪ قسم.
- **راهــڙَ ج راهڙونْ (ت):** ث. وڏي رڙ – دانهن – ڪُوڪَ.
- **راهڪُ ج راهڪَ (ت):** ذ. صفت. [سن. راڌ = راهڻ، پوکڻ] راهي ڪندڙ – پوک ڪندڙ – هاري – ڪڙمي – آبادگار.

– **راهڪِيْ ج راهڪيُونْ:** ث پوک جو ڌنڌو – ڪُڙمت – هاريو – آبادي – کيتي.

– **راهڪِيْ ڪَرَڻُ (ت):** پوک ڪرڻ – ٻني ٻارو ڪرڻ – آبادي ڪرڻ – هاريو ڪرڻ.

– **راهِڪِيْ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي محمد خان ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

- **راهُما:** اسم خاص. ٽرياڪر ۾ مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
- **راهمورُ:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **راهِمُو ج راهُما:** اسم خاص. ٽرياڪر ۾ هڪ مسلمان قبيلي جو نالو.
- **راهِنُ، راهِنَ:** ذ. صفت. [ع. رَهَنَ = گروي رکڻ] ڪا مقرر رقم وياج طور وٺڻ جي شرط تي اُڌاري طور رقم ڏيندڙ – گروي رکندڙ. وياج خور. وياج تي پئسا وٺندڙ.
- **راهِڻُ:** مصدر. رهائڻ – نِباهڻ – وفا ڪرڻ. ترسائڻ – ٽِڪائڻ. ٻُنتي ڇڏڻ. پوکڻ – پوک ڪرڻ.
- **راهُوْ:** ذ. [پرا. راهُ: سن. راهہ] هندو فلسفي موجب اهو ديوتا جو سج ۽ چنڊ کي جهلي گرهڻ ڪرائي (هندن جو عقيدو آهي تہ اهو ديوتا سج يا چنڊ کي جڏهن ڳيهي ٿو تڏهن گرهڻ ٿئي ٿو). هڪ نکٽ جو نالو – ذَنْبُ [ع] هڪ تاري جو نالو. (اسم خاص) هالا ۽ سڪرنڊ تعلقن ۾ ديهن جو نالو. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
- **راهُو ج راها:** ذ. صفت. رهاڪو – رهواسي "تہ ڏسجي راهہ رائي ۾ _ هتا هو روهہ جا راها" (احمد ملاح).
- **راهُو ج راهُو:** ذ. صفت. رهائيءَ وارو – هلندي پڄنديءَ وارو – سڀ ڪنهن سان رس رهاڻ سان هلندڙ. راڄ سان رهائيندڙ (چڱو مڙس) رهاڪو – رهندڙ.
- **راهِواڻِي (ت):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
- **راهوٽ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **راهُوجا:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. سکر، شڪارپور، خيرپور ناٿن شاهہ ۽ رتيديري تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
- **راهُوڪڙا (ڪ):** اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
- **راهُوڪِي:** هالا ۽ حيدرآباد تعلقن ۾ ديهہ جو نالو. هڪ ريلوي اسٽيشن جو نالو.
- **راهُونْڊ:** اسم خاص. هالا شهر کان هڪ ميل اوير طرف هڪ تڪيو (جتي مخدوم امين محمد پڪا اڏي وڃي زهد ۽ عبادت ڪئي. انهيءَ تڪيي کي پڪا بہ سڏيندا آهن).
- **راهُونْڊِڙو:** اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **راهُوڻِي (ٿ):** ث. رهائي – رسائي – هلندي – رسوخ – پهچ. مهرباني – ٿورو – احسان.
- **راهيجا:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ قبيلو. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
- **راهِيْر:** اسم خاص. تعلقي ڪوٽڙي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **راءِ:** ث. رايو – رٿ – تجويز. مشورو – صلاح. خيال – مرضي – خواهش. پٽرائين زمين.

– **راءِ ڏِيڻ:** صلاح ڏيڻ – مشورو ڏيڻ. تجويز ٻڌائڻ – اٽڪل ٻڌائڻ.

– **راءِ وَٺَڻُ:** صلاح وٺڻ – مشورو وٺڻ.

- **راءِ:** ذ. ڏسو "راءُ".
- **راءُ ج راءِ:** ذ. [پرا. رائا: سن. راجن، راجا] راجا – حاڪم. هندو حاڪمن جي نالي پٺيان ڪم ايندڙ لفظ – معزز هندو کي سرڪار طرفان مليل خطاب "راءِ بهادر".
- **رائِتو ج رائِتا:** ذ. [هہ] ڏڌ ۽ مصالحي مان ٺهيل هڪ قسم جي ڪَڙهي.
- **رائِٽ:** صفت. [انگ. Right] صحيح – درست – برابر.
- **رائِجْ:** صفت. [ع] هلندڙ – جاري – مروج – چالو. رسمي – دستوري. معمولي – عام.

– **رائِجُ الْوَقْت:** صفت. هلندڙ وقت جو – مروج – چالو – رواج ۾.

– **رائِج ٿيڻ:** رواج ۾ اچڻ – چالو ٿيڻ – مروج ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

— **رائجُ ڪرڻ:** رواج ۾ آڻڻ – عمل ۾ آڻڻ.

• **رائِرُ، رائِرَ:** ذ. ڏَنُ – ڍَلُ – سُنگ اهو محصول. جو بادشاهه پنهنجي تابع مُلڪن يا سردارن کان وٺي ”تڪا جهل نه ٻل، نڪو رائر ڏيهه ۾“ (شاهه). سمنڊ – بحر.

— **رائِرو رائِرو:** ذ. صفت. محصول جوڳو.

• **رائِفِلَ ج رائِفِلُون:** ث. [انگ. Rifle] بندوق جو هڪ قسم.

• **رائِڪَ:** پٽ شاهه ويجهو هڪ مڪان جو نالو.

• **رائِڪو (ٿ):** ذ. ٿرپارڪر ۾ چوپائي مال جي سڃاڻپ جو هڪ خاص نشان.

• **رائِگَان:** ذ. صفت. [ف. رايگان] رستي ۾ ڪري پيل (شي) – وِيل – اجايو – مفت ۾ _ ضايع.

— **رائگان ٿيڻ:** ضايع ٿيڻ: برباد ٿيڻ. اجايو وڃڻ – بي فائدو وڃڻ.

— **رائگان ڪَرڻُ:** برباد ڪرڻ – ضايع ڪرڻ.

• **رائِلَ ج رائِلُون:** ث. ڪُونج ”رائِلَ رهي نه روهه ري، توڙي هجي پرلوءِ“

• **رائِلو:** ذ. ٿر ۾ هڪ سخت مٽي جو قسم. (اسم خاص) تعلقي ڪوٽڙي ۾ هڪ ديهه ۽ ڳوٺ جو نالو.

• **رائِلِي:** اسم خاص. ٿر ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.

• **رائِنُ (ڪ):** ث. جارَ جي ڪنارين واري ٿلهي رسي.

• **رائِڻُ:** [سن. رَنجَن] پرچائڻ – ريجهائڻ – راضي ڪرڻ – خوش ڪرڻ. ڳائڻ (ت)؛ ”ويني رانول رائيان، جوڳي اندر جيءَ“ (دلپت).

• **رائُو:** ذ. [سن. ريتم = واري] تمام سنهي ريتي. ڪڪري. هوا ۾ اُڏامندڙ مِٽي ”رائي ٻچ مَ رَند، رڙهه روحاني سسئي“ (شاهه).

— **رائُو ڪَرڻُ:** خراب ڳالهائڻ – بد الفاظ چوڻ.

— **رائُو ڏيڻُ (ڪ. ڪڇ):** دانهن ڏيڻ. ڪنهن به ڳالهه جو روبرو مقابلو ڪرڻ – دويدو ٿيڻ.

• **رائُون (ل):** ذ. چوپائي مال جو هڪ رنگ – مينهن جو هڪ خاص رنگ. جو پورانجهڙو هجي.

• **رائِي:** ث. ٻوڙ وغيره (خاص ڪري دال) ۾ گيهه ۾ تهڪايل ٿُوم وغيره ڏنل داغ. ريتي يا واريءَ جو داڻو. تيلي ٻجَ جو هڪ قسم – آهُر.

— **رائِي ڏيڻُ:** گيهه يا تيل ۾ ٿُوم وغيره دال کي داغ ڏيڻ. مشهوري ڏيڻ – نالو ڪرڻ (ت). بدنام ڪرڻ. وڏاءِ ڪرڻ (ڳالهه ۾).

— **رائِي ڪَرڻُ (ت):** بي انصافي ڪرڻ. پاسو وٺڻ – رِياءُ ڪرڻ.

• **رائِيتو (ٿ):** ذ. صفت. جهڙ ۾ مصالحو وجهي، گيهه جو داغ ڏيئي ناهيل ڪڙهي.

• **رائِيٽ (ڪ):** ث. ريتيءَ واري زمين – ريتائين زمين.

• **رائِين (ڪ):** ث. گاهه جو هڪ قسم – پُوئاٽي – پُوئاڙي. (اسم خاص) شاهبندر. ماتلي ۽ ٽنڊي محمد خان تعلقن ۾ ديهه جو نالو.

• **راياسُ (ٿ):** ذ. صفت. وارياسو.

• **رايگان:** ذ. [ف] ڏسو ”رائگان“.

• **رايُ ج رايا:** ذ. [ف. راي > رائي = ويچار. نظريو رکڻ] راءِ _ خيال – مرضي – رٿ. فيصلو. صلاح.

— **رايُ رَکَڻُ:** لحاظ ڪَرڻ – پاسخاطري ڪرڻ – پاسو وٺڻ.

• **رَبُّ:** اسم صفاتي. [ع] پالڻهار – پروردگار – رزاق – ڏاتي تعاليٰ.

— **ربُّ العَالَمِيْنَ:** [ع] سڀني جهانن جو پالڻهار – ڪُل ڪائنات جو پروردگار _ الله تعاليٰ.

— **رَبَّانِي:** صفت. ربَّ تعاليٰ جو – اِلاهي – خُدائي. ربَّ ڏانهن مائل. (اسم خاص) سنڌ جي هڪ مشهور ديني عالم ”مولوي عبدالحق رباني“ جو لقب.

— **ربَّ کي پهچڻُ:** مري وڃڻ – وفات ڪرڻ.

— **ربَّنا:** ندا. اي اسان جا پروردگارا! اي اسان جا ڏاتا!.

— **رَبُوبِيَّتُ:** ث. ربَّ جي صفت. خدائي – الوهيت. خدا جي ڪل ڪائنات.

— **ربِّي اَمْرُ:** خدائي حڪم – خدائي فرض. موت جو سڏ – انتقال.

• **رُبَّه:** ث. [ع] رَسُ – شربت. ڪڙهيل عرق. ميوي وغيره خصوصاً ڏاڙهونءَ جو ڪڙهيل گهاٽو رَسُ – چاش. پٽ _ قوام. پڪو ٿيل شربت ”ربَّ سُوس، رُبَّ انار“ وغيره.

— **رُبَّ اَنارُ:** ذ. ڏاڙهونءَ جو شربت.

— **رُبَّ سُوسُ:** ذ. پسارڪي وَکَر جو هڪ قسم (جو مٺي ڪاٺيءَ جي عرق مان ٺهي) – مٺي ڪاٺيءَ جو عرق.

• **رُبا:** صفت. [ف. رُبودَن = ڦرڻ] ڦريندڙ – ڪسيندڙ. مرڪب لفظن جي آخر ۾ صفاتي پڇاڙي طور ڪم ايندڙ ”آهن رُبا، دلرُبا“ وغيره.

• **رباب ج ربابَ:** ذ. [ع] هڪ قسم جو ساز (طنبوري جهڙو ۽

Gul Hayat Institute

منجهس چار تارون ٿين. مگر لس ٻيلي ۾ ڪيچ ڏانهن رباب پنجن تارن وارو ٿئي). (ڪنايتہ) راڳ. مڇيءَ جو هڪ قسم. منگرو.

— **ربابِي:** ذ. صفت. رباب وڄائيندڙ — ڳائڻو. هڪ قوم جو نالو.

• **رُباعِي ج رُباعِيُوْن:** ث. [ع. رُبع = چوٿون] هڪ قسم جو چئن مصرعن جو بيت (جنهن ۾ پهرين، ٻي ۽ چوٿين مصرع هم قافيہ هجي).

• **رَبطُ ج رَبطَ:** ذ. [ع] ڳانڍاپو — لاڳاپو. ميلاپ. محبت. دوستي. سلسلو.

— **ربطُ ضبطُ:** ذ. ميل ميلاپ — ميل جول. ضابطو — انتظام. توازن.

• **رُبع:** ذ. [ع] چوٿون. چوٿون حصو — چوٿين پتي — چوٿو.

— **رُبع مَسکُون:** ذ. [ع. ربع + مسکون > سَکَنَ = هو رهيو] دنيا جو آباد ٿيل چوٿون حصو. دنيا — جهان.

• **ربُود:** ظرف. [ف. ربودن = ڦرڻ] ڦُريل — کسيل. ڇڪيل. هيرايل — پاليل.

• **ربِيعُ:** ذ. [ع] بهار جي موسم. بهار جو فصل. بهار ۾ لڻل اناج. زراعت جي اصطلاح ۾ هڪ موسم ۽ ان موسم ۾ ٿيندڙ فصل (جو آڪٽوبر ۽ نومبر ۾ پوکجي ۽ مارچ ۾ لڻجي. هن فصل ۾ ڪڻڪ، سرهہ، ڄانڀو وغيره ٿئي) — چيٽ.

— **رَبِيعُ الاوّلُ:** ذ. هجري سال جو ٽيون مهينو — عرس وارو مهينو.

— **ربِيعُ الآخر ربِيعُ الثاني:** ذ. هجري سال جو چوٿون مهينو — يارهينءَ وارو مهينو.

— **ربِيعُ نہ خرِيف هُئڻُ:** ڪوبہ واسطو نہ هئڻ — ڪجهہ بہ نہ ٿيڻ.

• **رِبِين ج رِبِينُوْن:** ث. [انگ. Ribbin] سوٽي يا ريشمي ڪپڙي جي رنگين پٽي (جا زالون وارن ۾ ٻڌن يا ڪپڙي تي سونهن خاطر هڻن). ورن وڪڙن واري پٽي (جا مرد سلوار جي پانچن تي هڻائين).

• **ربِينَ:** ث. [سن. رو + 'اين' پڇاڙي] سج "تلنگ تليهر تين، وڏ سورج ڪان سهٽا پرين، ڪٽن نيڻ خمار مان، متي نين نگين، سهہ ڳِجي، ڪَٽ ڪيسري، اهڙي روءِ ربينَ" (عارف شاهہ).

• **رب ج ربُوْن:** ث. چانورن، ڪڻڪ، جُوئر ٻاجهري يا ڪنهن ٻئي انَّ جو رڌل ڏارو. تمام پتڙو پَٽ. گهٽي ٻاٽيءَ وارو پٽ. پيچي — پچ — اڄ — آش. (صفت) تمام نرم — پتڙو — ڪُنئرو.

— **رب پچ:** ث. سادو ڪاڙو. غريباڻو ڪاڙو.

— **رب روٽلو کائڻُ:** سادو ڪاڙو کائڻ — غريبيءَ ۾ گذارڻ — دال ماني کائڻ.

— **رب روٽو (ٿ):** ذ. مهيشوري قوم ۾ ڪنواريتن کي ڪارايل آخرين ويلو.

• **رباري (ٿ):** اسم خاص. ٿرپارڪر ۾ هندن جي هڪ ذات جو نالو.

• **رباريو:** اسم خاص. تعلقي عمرڪوٽ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ربڙ:** ذ. [انگ. Rubber] هڪ خاص قسم جي وڻ جو رَسُ (جنهن کي سُڪائي ان مان ڪيترن قسمن جون شيون ٺاهيندا آهن).

• **رَبڙِي ج رَبڙيُون:** ث. مٺائيءَ جو هڪ قسم (جا کير ۽ کنڊ کي ڪاڙهي، مائي وانگر پتڙو ٺاهين). کيرڻي. اٽي ۽ جهڻ مان ٺهيل هڪ قسم جو ڪاڙو (ٿ).

• **ربسڙ (ٿ):** ث. گهاٽي ٻاٽيت (رب وغيره).

• **ربل ج ربلُوْن (ت):** ث. پُراڻي ۽ ڪُتل رلي.

• **ربڻ:** مصدر. ٻي معنيٰ ڳالهائڻ — اجايو ڳالهائڻ. بَڪڻ. وقلڻ. ٻاتو ڳالهائڻ. ذري ذري چوڻ. جهيڙو ڪرڻ (ت).

— **رب ج ربُوْن:** ث. ٻڪ — لباڙ — داڙ. ٻڪ ٻڪ — بکواس — لب لب. ڇچلو ڳالهائڻ — ٻاٽائڻ — هَڪڙائڻ. (صفت) بکواسي — لبڙاٽي — ڳالهڙ — داڙي.

— **رب رب ڪرڻ (ت):** ٻڪڻ — ٻيبڻ — ونڊڻ — ناراضپو ڏيکارڻ — ناراض ٿيڻ — رنج ٿيڻ — غصو ڪرڻ — ڪاوڙ ڪرڻ.

— **ربکو ج ربکو — ربکا:** ذ. ڪلڪل — ونڊ — چؤ چؤ — ڪينو — ونڊڪو — ڏُنو — ڪرڪر — ڪروڌ — ڪَکهِيِ.

— **ربڪو ج ربڪا:** ذ. صفت. ڪيتَرُ — تيسيرُ — رب رب ڪندڙ — ڪروڌي — ونڊڻو — گهپي خور — ڪرڪريو.

— **ربَ (ٿ):** ظرف — وِڪ وِڪ — پيرُ پيرُ — قدم قدم — آهستي — هري — هوريان — هورڙيان (ت). ننڍي وِڪ — ننڍو قدم — ننڍي پرانگهہ.

• **ربڻ:** ذ. [سن. رَو + ان = پڇاڙي] — سج "پڳ، پدمڻ، پليوري، ٽي هيرن حال هلي رنگ رين جو روپ سان، ڪيو مات منڌ ملي (ڪنيار).

• **رُبڻ:** مصدر. رُنُبڻ — مشغول ٿيڻ — لڳڻ (ڪم ۾).

— **رُبائڻُ:** مصدر. "رُبڻ" مان متعدي بالواسطہ. رُنبائڻ — مشغول رکڻ — ڪم ۾ لڳائڻ.

Gul Hayat Institute

– **رُبجَڻُ**: مصدر. "رُبڻ" مان فعل مجهول. ڪم ۾ مشغول ٿيڻ –جنبجڻ – لڳي وڃڻ.

• **رتِ**: ث. [سن. رتم] محبت – پيار – پريت.

• **رتُ**: ذ. [پرا. رتّ: سن. رَڪْتُ = رت] خُون – لَهُو. عزازت – مائٽي. نسل –اولاد. سَگهَ – سَتُ – زورُ. ٽولهه – ماچ. سُونهن – مُنهن جي رونق – تازگي. ڳاڙهاڻ – لالائي. ڪپڙا – حيض. (صفت) ڳاڙهو – رتو – سُرخ. ڪاوڙيل – غصي ۾ ورتل – بيزار.

– **رت اَچڻُ**: رت نڪرڻ – رت وهڻ. مُنهن ۾ رت وَرڻ – عورت کي ماهواري اچڻ.

– **رتا وِڇوڙڻ**: عزيزن قريبن يا ويجهي تعلق وارن جي وچ ۾ نفاق وجهڻ. سڳا مائٽ جدا ڪرڻ.

– **رتا وِڇوڙِي**: ذ. صفت. عزيز جدا ڪندڙ – وڇوڙو وجهندڙ.

– **رت بِگڙڻ**: ڦِٽڻ – رت خراب ٿيڻ. ڪاوڙ اچڻ – جوش اچڻ.

– **رت ٻوڙَ**: ث. سوري – پيچش (جنهن ۾ پيٽان رت اچي). خونريزي – رتو ڇاڻ – قتل عام.

– **رت ٻريو واتُ هُئڻ**: فوتيءَ جي ڏک ۾ هئڻ – سوگوار هئڻ.

– **رت ٿيڻ**: رت ۾ پرجڻ – رت ۾ ڳاڙهو ٿيڻ – زخمي ٿيڻ. سڱ ڪرڻ –مائٽي ڪرڻ –گڏجڻ. پرچڻ. ڪڪ ٿيڻ – بيزار ٿيڻ – ورچڻ.

– **رت ٿِي وڃڻ**: وڇڙيل عزيزن جو پاڻ ۾ ناهه ٿيڻ – پرچي وڃڻ. سڱاوتي ڪرڻ – مائٽي ڳنڍڻ.

– **رت ٽهڪڻ**: ڏاڍي ڪاوڙ اچڻ. ڪاوڙ ۾ ڳاڙهو ٿيڻ.

– **رت پِت**: ذ. رت ۽ بلغم – بدن مان نڪتل.

– **رت پُونْءِ**: ث. غلاظت ۽ روڳ – رت – پِتُ.

– **رت پُونْءِ جو پورهيو**: محاورو. سخت ڪمائيءَ جو اُجورو – پگهر جو پورهيو – حق حلال جي ڪمائي.

– **رت پوڻ**: بدن ۾ رت وڌڻ – سگهارو ٿيڻ. متارو ٿيڻ – ٿلهو ٿيڻ. منهن ۾ رونق اچڻ. رت نڪرڻ.

– **رت پوٽائِي**: ث. رت جي گهٽتائي. هيٺائي – ڏبرائي.

– **رت پِياڪُ**: ذ. صفت. رت پيئندڙ. ظالم – قاتل – خوني.

– **رت پِيئَڻُ**: رت چُوسڻ. خون ڪرڻ – قتل ڪرڻ. تباهه ڪرڻ – برباد ڪرڻ. بدلو وٺڻ – وير وٺڻ. آزارڻ – بيزار ڪرڻ.

– **رت جا ٻارا هُئڻ**: حسد سببان اندر ۾ ڦٽ هئڻ – ساڙ سببان اندر سڙڻ

– **رت جا دست ٿيڻ**: پيٽان رت اچڻ. ڏاڍو حسد ٿيڻ. سخت صدمو پهچڻ.

– **رت جا ڍُڪ پِرڻ**: صدما سهڻ. ڏک سهڻ – صبر ڪرڻ.

– **رت جو ٻهو**: محاورو. تازو چاول ٻارُ – ڪچڙو ٻارُ.

– **رت جون مانيون چمڻ**: صدما پهچڻ – پريشانيون ٿيڻ. ظلم ٿيڻ.

– **رَتَ جُونْ مانيُونْ، سُورَنْ جا ساڳَ هُئَڻُ**: پنهنجي ڪَئي تي پشيمان ٿيندي سُور سختيون سهندو رهڻ (ت) –- خراب هلت جي ڪري ذليل زندگي بسر ڪرڻ – ڏکيو وقت ڪاٽڻ. روزيءَ جي تنگي هئڻ. رت جون مانيون ڪارائڻ. سخت بيزار ڪرڻ – تنگ ڪرڻ. تڪليف ڏيڻ.

– **رَتَ جُونْ نَدِيُونْ وَهائِڻُ**: گهڻي رتوڇاڻ ڪرڻ – خونريزي ڪرڻ – قتل عام ڪرڻ.

– **رَتَ جِيْ اُلْٽِي**: ث. وات مان رت جي قئي – هڪ قسم جي بيماري.

– **رَتَ جِيْ ٻُوءِ اَچَڻُ**: صفا سُج تي وڃڻ – تباهي ٿيڻ – خونريزي ٿيڻ.

– **رَتَ چُوسُ**: صفت. رت چُوسيندڙ – رت پيئندڙ – ظالم. ڪنجوس.

– **رتُ چُوسَڻُ**: رت پيئڻ. ٿوري اُجوري تي گهڻي محنت ڪرائڻ – پيڙڻ. رشوت وٺڻ.

– **رَتَ ڇاڻ**: ث. خونريزي – قتل عام – رتوڇاڻ.

– **رتُ ڇاڻَڻُ**: رت وهائڻ – خونريزي ڪرڻ – رتو ڇاڻ ڪرڻ – قتل عام ڪرڻ – ڪوس ڪرڻ.

– **رتُ دانڪِيءَ تي وَرَڻُ**: مائٽيءَ جو احساس ٿيڻ – رت جي ڇڪي اچڻ.

– **رتَ ڏِسِيْ رُمِي هَلَڻُ**: سَوَڙ سارو پير ڊگهيرڻ – حال سارو هلڻ.

– **رتَ روْهِيُوْن ڪَرَڻُ** (ل): ڪاڏو ڪائڻ (عورتون چِڙ ۾ چونديون آهن، مثلاً: "ڇڏيو تہ رت روهِيون ڪري وٺان").

– **رتُ روئَڻُ**: رت جا ڳوڙها ڳاڙڻ – تمام گهڻو روئڻ – زار زار روئڻ. سخت صدمو رسڻ. گهڻو ڏک ڪرڻ. هنجون هارڻ. سخت پشيمان ٿيڻ – شرمسار ٿيڻ.

– **رتُ ريلا ڏِيڻُ**: تمام گهڻو رت وَهڻ – خونريزي ٿيڻ.

– **رتُ سَتُ**: ذ. سگهه ۽ صحت – تندرستي ۽ طاقت.

– **رتُ سَتُ ڏِيڻُ**: سڀ ڪجهه ڏيڻ – سڄي عمر جي طاقت ڏيڻ – سموري زندگي خدمت ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **رتُ سُڪَڻُ:** بيماري وغيره سبب رت گهٽجڻ. رت خشڪ ٿيڻ. ڪمزوري ٿيڻ. ڊپ يا ڇڪتيءَ ۾ همت نه رهڻ. اَيرو ٿيڻ – ڏبرو ٿيڻ. تمام گهڻو ڊڄڻ. ڇڪتيءَ ۾ پوڻ.

– **رتُ ڪَٽُوُرو ڏيڻُ:** گذران واسطي سخت پورهيو ڪرڻ. رت ولوڙڻ. ڪشالو ڪڍڻ. جفاڪشي ڪرڻ.

– **رتُ ڪَڍائِڻُ:** سِير ڇوڙائڻ. جورون هٽائي ڪِنو رت ڪڍائڻ. جهيڙي وغيره ۾ ڀاڻ کي زخمي ڪرائڻ.

– **رتُ ڪَڍَڻُ:** سِير ڇوڙڻ. زخمي ڪرڻ. چِتي وجهڻ. پيڙڻ – ناجائز نفعو وٺڻ.

– **رتُ ڪَـرَڻُ:** زخمي ڪرڻ (سخت پورهئي يا ڪنهن بئي ڪم ۾) ڏاڍي مار ڏيئي بدن رتو رت ڪرڻ. ٿَڪائڻ (سخت ڪم يا سزا ۾). ڏاڍي مار ڏيڻ. هلاڪ ڪرڻ – ڪڪ ڪرڻ. تڪليف ڏيڻ – آزارڻ. چيڙائڻ – ڪاوڙائڻ.

– **رتُ ڳَنڍائِڻُ (ت):** برادريءَ ۾ قوت وجهڻ – راڄ ڦٽائڻ. پنهنجن ۾ ويرو وجهڻ.

– **رتَ ڳَرُ ج رتَ ڳَرُ:** ذ. چمڙيءَ جي هڪ بيماري (بدن جي ڪنهن به حصي تي رت جي خرابيءَ ڪان سوج ٿئي جا رت سان ڀريل هجي) ڳَرُ.

– **رتَ ۾ رات ڪَـرَڻُ (ت):** سخت بيزار ڪرڻ – آزارڻ. جيئڻ حرام ڪرڻ.

– **رتَ ۾ رولُو پوَڻُ:** گهر ۾ دشمني ٿيڻ. پنهنجن ۾ نفاق پوڻ.

– **رتُ واتَ کي لَڳَڻُ (ت):** قضيو ٿيڻ. ڪنهن عزيز جي وفات سبب سُوءَ ۾ هجڻ.

– **رت واهڻُ ج رتَ واهَڻُ:** ذ. رت نَلي – شِريان.

– **رتوچاڻ:** ث. رت چاڻ – خونريزي – قتل عام – ڪوسُ.

– **رتوچاڻ ڪَـرَڻُ:** تمام گهڻو رت وهائڻ – خونريزي ڪرڻ – قتل ڪرڻ – ڪوس ڪرڻ. سخت زخمي ڪرڻ.

– **رتو رتُ:** صفت. رت ۾ ڳاڙهو – رت ۾ ٻڏل – رت سان ڀريل. سخت زخمي.

– **رتو رت ڪَـرَڻُ:** سخت زخمي ڪرڻ – رت ۾ وهنجارڻ – رت ۾ ڳاڙهو ڪرڻ.

– **رتَ وَرُنو ج رتَ وَرُنا:** ذ. صفت. رت جي رنگ جهڙو – ڳاڙهو رَتو.

– **رت وَرُنو ج رت وَرُنا:** ذ. صفت. رت ورنو. "سج اُلٿي سسئي، رت ورنو روءِ" (شاهه).

– **رتُ ولوڙڻ:** سخت محنت ڪرڻ – جفاڪشي ڪرڻ. ڪشالو ڪڍڻ.

– **رتُ ولوڙي پيٽ ڪَـرَڻُ:** محاورو. سخت پورهيو ڪرڻ – محنت سان روزي ڪمائڻ.

– **رتُ وهائِڻُ:** خُون وهائڻ – رت چاڻ ڪرڻ – ڦٽي ڇڏڻ.

– **رتَ وهنتو ڪَـرَڻُ:** رتو رت ڪرڻ – رت ۾ ڳاڙهو ڪرڻ – سخت زخمي ڪرڻ.

– **رتُ هَلَڻُ هُجَڻُ:** تندرستي هجڻ. سگهائي هجڻ. ويجهي عزازت هجڻ – سگهي مائٽي هجڻ.

• **رُتِ ج رُتيُون:** ث. [سن] مُند – موسم – فضائي تبديل جو عرصو (هر هڪ علائقي يا مُلڪ ۾ جدا جدا مندون ٿين ۽ انهن جو عرصو به مختلف ٿئي. سنڌ ۾ سال ۾ چار مندون ٿين: سيارو بهار، اونهارو ۽ سرءُ). ماهواري – حيض. نمونو (هلڻ جو) – رفتار. بيهڪ – بناوت – شڪل.

• **رُتِ بدلجڻ، ڦرڻ:** موسم ۾ ڦيرو اچڻ – موسم بدلجڻ – آب و هوا ڦرڻ.

• **رتا:** اسم خاص. ڪاري ۾ رهندڙ هڪ ذات جو نالو.

• **رتاتڻُ:** ث. پسارڪي وکر جو هڪ قسم ڳاڙهي رنگ جي ڪاٺي جا دوا طور ڪم اچي.

• **رتالُو ج رتالُو:** ذ. ميوي جو هڪ قسم. پاڄيءَ جو هڪ قسم – چيني پٽاٽو.

• **رتامُ:** ذ. انبن جو هڪ قسم – ڳاڙهي رنگ وارو انب.

• **رتانجُ:** ڳاڙهي رنگ جو صندل جو ڪاٺ (جو سُرهو ٿئي ۽ دوائن ۾ ڪم اچي). هڪ قسم جو ڳاڙهو پٿر.

• **رتبَ ج رتَبَ:** ذ. ڏانديءِ پکيءَ جو هڪ قسم (جهنب ڳاڙهي لعل ۽ مٿو به ڳاڙهو ۽ بدڪ جهڙو پر انهيءَ ڪان ٿلهو ۽ ڳرو) – رَتبو. رتونبو.

• **رتبو ج رتبا:** ذ. ڏانديءِ پکيءَ جو هڪ قسم – رتب. رتُونبو.

• **رُتبو ج رُتبا:** ذ. [ع. رُتبه] درجو – مرتبو – عهدو. عزت – شانُ.

– **رُتبو حاصِلُ ٿيڻُ:** مٿاهين درجي کي رسڻ – اوج تي پهچڻ.

– **رُتبو مِلَڻُ:** وڏو درجو ملڻ. گهڻي عزت ٿيڻ.

• **رتڙُ (ت):** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو (اڪثر خيرپور ۾). تعلقي فيض گنج ۾ هڪ ديهه جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **رتڙو، رَتڙو ج رتڙا:** ذ. صفت. رت سان رڱيل – رت وارو. رت جهڙو. ڳاڙهو – رتو – سُرخ – لال. (ث) رتڙي ج رتڙيون.

• **رتڙي، رَتڙي ج رتڙيون:** ث. تِلي – ڦِهي. جُوئر جي هڪ جنس – ڳاڙهي جُوئر. ڳاڙهي رنگ جي ٻڪري (ث). ٻوڪ جو هڪ مرض. رَتي.

• **رتڙيا:** ذ. جانورن جي هڪ جنس (ڳاڙهي ٿِڙ وارا اڇا ۽ پيلا سُگِداسي جانور).

• **رتڪو ج رتڪا (ڪ):** ذ. آواز – پڙلاءُ.

• **رتڪي ج رتڪيون (ٿ):** ڳاڙهي رنگ جي ٻڪري.

• **رَتَل ج رَتَل:** ذ. صفت. ڳاڙهو – لال – سُرخ. ٻڪل – پچي ويل (ميوو وغيره). رڱيل – رچي ويل (الاهي عشق ۾). ڏاند جو هڪ قسم (ت).

• **رُتَل:** ث. جُوئر جي هڪ جنس – ڳاڙهي جُوئر – رتڙي. (اسم مفعول) رونبو ڪيل – رونبيل – وِئڙ ڪيل – وِئراج ڪيل.

• **رتنُ ج رتنُ:** ذ. [سن. رتن] هڪ قسم جو قيمتي پٿر – هيرو – مائڪ. ڪابه قيمتي شيءِ. اک جو تارو.

• **رتن مالا ج رتن مالائون:** ث. هيرن جو هارُ.

• **رتن جوت:** ث. ٻوٽي جو هڪ قسم (گلابي ۽ اڇي رنگ جا سهڻا گل دوا طور ڪم اچي).

• **رتني:** اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رتڻ:** مصدر. [سن. رَڪتَ = رت] رڱڻ – ڳاڙهو ڪرڻ.

• **رتو ج رتا:** ذ. صفت. رت جهڙو – ڳاڙهي رنگ ۾ رڱيل – رتل – ڳاڙهو – سُرخ – لال. ٻڪل – رچي ويل. مينديءَ لڳل. (اسم خاص) مرد جو نالو.

– **رتو ٽڪو ج رتا ٽڪا:** ذ. سونو ٽڪو (سڪو). مُهر – اشرفي.

– **رتو راس ٿيڻ:** ڪابه سهڻي ۽ نئين شيءِ نهي مڪمل ٿيڻ. "تيسين پکوئي پير، جيسين رتو راس ٿئي" (شاهه). مطلب حاصل ٿيڻ.

– **رتو ڳاڙهو (ڪ):** ذ. اُٺ جو هڪ رنگ – گهاٽو ڳاڙهو – ڳُوڙهو ڳاڙهو.

• **رتو ترڙو:** اسم خاص. تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رُتوجُتو (ت):** ذ. صفت. مشغول – رُڌل.

• **رتوڏيرو:** اسم خاص. ضلعي لاڙڪاڻي ۾ تعلقي، تپي، ديهه ۽ شهر جو نالو.

• **رتو ڪوٽ:** اسم خاص. تعلقي ڪبري ۾ (قتل تاريخي) شهر. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ تپي جو نالو.

• **رُتو ڪُتو (ت):** ذ. صفت. آباد.

• **رتي ج رتيون:** ث. صفت. [سن. رَڪتَ = رت > رتي] رت جهڙي – ڳاڙهي رنگ ۾ رڱيل – ڳاڙهي. (ث) ڳاڙهاڻ. چيٽوڻيءَ جي وڻ جو ٻج (ڳاڙهي رنگ جو ۽ سخت، هيرن، سون، چاندي ۽ دوائن تورڻ ۾ ڪم اچي). چيٽوڻي. لالڙي. ماسي جو اٺون حصو – چئن مُگن يا جَون جو وزن – تمام ٿورو حصو – ذري – اٽي. ٻوڪ جو هڪ مرض. (جو هوا جي ڦيري سبب ٿئي ۽ ڪٽڪ ۽ سارين جي سنگن کي ڪارو ڪري ڇڏي). ڳاڙهي ڪپڙي مان ٺهيل فراسي (ت). رت – زور – سگهه – طاقت. پريت – عشق. ڀاڳ – نصيب.

– **رتي رات:** ث. رات جو پڇاڙيءَ وارو تمام ٿورو حصو.

– **رتي ڦُل:** ذ. شراب جو هڪ قسم.

– **رتيءَ جي رهاڻ:** ٿوري وقت جي ملاقات – محبت جو ميلاپ – محبوب جو وصال: "رتيءَ جي رهاڻ، جيءَ اڙايم جتن سين" (شاهه).

– **رتيءَ ماتر:** رتيءَ جيترو – تمام ٿورو ذرو – نالي ماتر – ذرڙو.

– **رتيءَ وارو ج رتيءَ وارا:** ذ. صفت. رت وارو – سگهارو – پهلوان. بدن ۾ ڀريل. سڀاڳو – خوش نصيب.

• **رتياڪ ج رتياڪ:** ڏانڊي پکيءَ جو هڪ قسم.

• **رٿ ج رٿ:** ذ. آڳاٽي زماني جي هڪ قسم جي ٻه ڦيٿي گاڏي (جا گهوڙا ڇڪيندا هئا: رٿ اڪثر جنگين ۾ ڪم ايندا هئا). بادشاهي سواريءَ جي گاڏي.

– **رٿوان، رٿيان:** ذ. صفت. رٿ هڪليندڙ.

• **رٿ ج رٿون:** ث. ٻُهه – تجويز – صلاح. اٽڪل.

– **رٿ رٿڻ:** سٽ سٽڻ – تجويز ڪرڻ – صلاح ٻيهارڻ.

• **رٿڻ:** مصدر. رٿ ڪرڻ – صلاح ڪرڻ – ٻُهه ڪرڻ – تجويز ڪرڻ. خيال ڪرڻ. ڪٿ ڪرڻ. اٽڪل ويڙهائڻ. نيت ڪرڻ.

• **رَٽ ج رَٽ (ت):** ذ. سخت – ڏاڍو – ٺاٺُ.

• **رَٽ ٿيڻ:** سخت ٿيڻ – سوٽ ٿيڻ – پچڻ. چڪجڻ.

– **رٽ پٽ:** ظرف. هيٺ مٿي – ڪڙٻڙ. سُج.

• **رٽ ج رٽون:** ث. لِڪ – هَو – ذري. راٺو. مَجَٽ جو هڪ قسم. سوج – ٽوٽر.

Gul Hayat Institute

- **رِتُ ج رِتَ (ت):** ذ. صفت. ڪنهن ڪم ۾ نہ ايندڙ – نڪمو – بيڪار. دغاباز. اجايو – بي فائدو.
- **رِتُ مُتُ (ت):** ذ. صفت. بي فائدو – اجايو.
- **رُٽُ ج رُٽَ (ٽ):** ذ. ٿُلهو – متارو – ڏِگُ. ڪارو رُڏ.
- **رٽُ ج رٽَ (ٽ):** ذ. گهٽو سِيءَ – پارو.
- **رُٺُ:** ذ. صفت. [مصدر. "رُسڻ" > رُٺ] رُٺل – رُسيل – ڪاوڙيل.
- **رُٺ مُنهَونْ:** ذ. صفت. رُڪو روح – ناراض. مُنهن سُوٽل.
- **رُٺَلُ ج رُٺَلَ:** ذ. صفت. [مصدر. "رُسڻ" > رُٺل] ناراض ٿيل – رنج ٿيل – ڪاوڙيل. "پرتل" جو ضد.
- **رُٺل رُوح:** ذ. صفت. ڪاوڙيل – ناراض. رُڪ مُنهون – پوريءَ طرح مُنهن نہ ڏيندڙ.
- **رُٺو ج رُٺا:** ذ. صفت. [مصدر. "رُسڻ" > رُٺو] رُسيل – رنج ٿيل – ناراض – ڏڪويل – ڪاوڙيل.
- **رُٺا پرچائڻُ:** رُٺل پرچائڻ – وڙهيل پاڻ ۾ پرچائڻ – ڪن ٻہ ٻن ڌُرين جي وچان رنجش ختم ڪرڻ.
- **رُٺن جا پاڳا مِٺا هجڻ:** جيڪو رُسي وڃي، تنهن جو پاڳو ڪائي وڃڻ آسان هئڻ.
- **رپُ ج رپَ (ت):** ذ. جبل جي سخت ۽ هيٺاهين زمين (جنهن ۾ پوک نہ ٿئي).
- **رِپَ ج رِپُونْ:** صفت. [سن. رِپَ = دشمن] دشمن – ويري. آفت – مصيبت. چِپَ. ڳرو. ٿُلهو. چالاڪ – هوشيار. اسم خاص. سانگهڙ. دادو. خيرپور ناٿن شاهہ. شڪارپور. روهڙي. جيمس آباد ۽ ميرو خان تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
- **رِپَ هُجَڻُ:** وڏي چِپَ هجڻ. آفت هجڻ. تمام چالاڪ هجڻ.
- **رِپَ مٿان رِپَ:** محاورو. ڏاڍي ڪان ڏاڍو. چورن مٿان مورُ.
- **رپڙَ (ٽ):** ٿ. وَلِ جو هڪ قسم (گول پنَ ۽ زمين تي پکڙندڙ ٿئي).
- **رپڙُ ج رپڙَ:** ذ. ڳِٽڙُ – سڃيل ماس. ڪَرنڍُ. واهو. چٺو – داغُ – نشان (جانورن جي جسم تي) – وَڏُ – وڍو (وڍرو) – ڏنو – ڊِمُ (ڊِرمُ). ڏڙَٻُ – دڙڳُ – چِٽُ – چُٺو. (اسم خاص) تعلقي شاهہ بندر ۾ هڪ ديهہ جو نالو (ميرپور بٺوري تعلقي ۾).
- **رپڙ:** اسم خاص. ٺٽي الهيار ۽ شاهہ بندر تعلقن ۾ ديهہ جو نالو.
- **رَپَ ڪيچِي:** اسم خاص. تعلقي خيرپور ناٿن شاهہ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **رِپَ ميرداد:** اسم خاص. تعلقي ٺَٽل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **رِپَ نارِيْ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
- **رُپو ج رُپا:** ذ. [سن. رئو پيم = چاندي] هڪ قسم جو قيمتي ڌاتو – چاندي – روپ – سِيم. چانديءَ مان ٺهيل هڪ سِڪو – رُپيو.
- **رپوٽ، رپورٽَ ج رپوٽُونْ، رپورٽُونْ:** ٿ. [انگ. Report] اطلاع – ڄاڻ – لکيل ڪار گذاري. لکيت. خبر.
- **رپوٽَر رپورٽَر:** ذ. صفت. اطلاع ڏيندڙ – خبرون پهچائيندڙ – نامہ نگار.
- **رُپيوْ ج رُپيا:** ذ. [سن. رئوپيم > روپ > رُپيو] چانديءَ مان ٺهيل هڪ سِڪو – هڪ سؤ پيسن وارو سِڪو.
- **رُپيو ڀڃائِڻُ، ڪولائِڻُ، مٽائِڻُ:** رُپئي کي ننڍن سِڪن ۾ تبديل ڪرائڻ – رُپئي جو ريزو وٺڻ.
- **رُپِيئَڙوْ (ڪ ل):** ذ. پرت جو هڪ قسم.
- **رجُ:** ذ. [پرا. رَڄَ: سن. رَجسُ > رَجَ = مِٽي، اَٽو] گل جي وچ واري اچي يا ڦِڪي داڻ داڻ – گل جي ٻَڪر. گل جي وچ ۾ اٽي جهڙو مادو.
- **رجڪوشُ:** ذ. [هہ] اهو ڪوپو، جنهن ۾ گل جو "رَجُ" بند هجي.
- **رجا:** ٿ. [ع. رجا] اُميد – آسرو – ڀروسو. خوشي. (صفت) ڍاول – رَڄ. آسودو.
- **رجائِيَتَ:** ٿ. اُميد واري حالت. آسرو – اُميد.
- **رُجاتَ:** ٿ. [ع. رُجُوعاتِ > سنڌي. رُجات] لاڙو – مريدن جو مرشد ڏانهن لاڙو. مقبوليت. فيض. اعتقاد. رُجوع ٿيڻ وارو عمل – پوئلڳي – بندگي.
- **رِجال:** ذ. [ع. رَجل ج رِجال] مرد. ماڻهو – انسان – آدم.
- **رِجالُ الْغَيب:** ذ. غيب جا ماڻهو – غيبي انسان.
- **رِجائڻ:** زمين کي گهٽو پاڻي ڏيئي آلو ڪرڻ. ڳارڻ – وِگهارڻ. پاڻي ڏيڻ. ريج ڏيڻ.
- **رجبُ:** ذ. [ع. رَجِبُ] هجري سال جو ستون مهينو (جنهن کي زالون "لڪانو" چون). (اسم خاص) مرد جو نالو.
- **رجبُ الْمُرَجَّبْ:** هجري سال جو ستون مهينو – رجب.
- **رَجِبُوت:** ذ. راجپوت.
- **رُجحانُ:** ذ. [ع] لاڙو – ميلان – رغبت.
- **رجْزُ ج رجزَ:** ذ. [ع] علم عروض موجب هڪ بحر.

Gul Hayat Institute

• **رِجِسْٽَرُ ج رِجِسْٽَرَ:** ذ. [انگ. Register] دفتر – داخلا جو ڪتاب. پوسٽ آفيس طرفان مقرر ٿيل في وٺڻ بعد رجسٽر ۾ داخل ڪيل ٽپال.

• **رَجْعَتْ ج رَجْعَتُونْ:** ٿ. [ع. رَجَعَ] واپسي – موٽ. عورت کي رجعي طلاق ڏيڻ بعد، مرد جو اُن طلاق ڏيڻ کان باز رهڻ جو ارادو.

– **رَجْعَتْ پَسَنْدُ:** ذ. صفت. جهونن خيالن وارو – قدامت پسند.

• **رَجْمُونْ (ٿ):** ذ. نانگ جو هڪ قسم.

• **رَجْمينْٽَ ج رَجْمينْٽُونْ:** ٿ. [انگ. Regiment] اٺ سؤ يا هڪ هزار سپاهين جو دستو. پلٽڻ جو هڪ حصو.

• **رَجْنِيُ:** ٿ. [پرا. ريٽي؛ سن. رَجْنِي] رات – ليل – شب.

• **رَجَڻُ:** مصدر. ڳَرَڻُ – آٽڻ – وِڳهرڻ – وِڳِرڻ – پگهرڻ. ڪنهن ڌاتوءَ جو باهه تي ڳرڻ. پٽڙو ٿيڻ – پاڻي ٿيڻ. زمين جو پاڻي هيٺ اچڻ.

• **رَجْواڙو ج رَجْواڙا:** ذ. راجا جو ملڪ – راجائي رياست.

– **رُجُوعُ:** ذ. صفت. [ع. رَجَعَ] موٽ – واپسي. لاڙو. (صفت) راغب – مائل – متوجه.

– **رُجُوعاتَ:** ٿ. رجوع – لاڙو – رغبت. توجه – ڌيان.

– **رُجوع ڪرڻ:** پيش ڪرڻ – حاضر ڪرڻ (عدالت ۾) – چالان ڪرڻ. حوالي ڪرڻ – سپرد ڪرڻ. توجه ڪرڻ – ڌيان ڏيڻ.

• **رجيار (ٿ):** ٿ. لِڪَ – هَوَ – ٿورو – ذرو.

• **رجيمُ:** صفت. [ع] مردود – تڙيل – ڌڪاريل. سرڪش – مغرور. پنيلاٽيندڙ. (ذ) شيطان جو هڪ نالو.

• **رچ:** ذ. ڏؤ. خوشي.

• **رَچَڻُ:** مصدر. [سن. رَچَ = خوش ٿيڻ] ڏئڻ – ڌلهڻ. پرڻ (پيٽ). ڪائي پرچڻ – ڏؤ ڪرڻ. خوش ٿيڻ. آسودو ٿيڻ. ريج اچڻ.

• **رچ ج رچ:** ذ. ڏؤ. خوش – سرهو. (ظرف) ڏؤ تي – چڱيءَ طرح. گهڻو.

• **رچ ٿيڻُ:** ڍئجڻ – سيراب ٿيڻ – پيٽ پري ڪائڻ.

– **رچ چڱو مُڙسُ:** محاورو. پلو ماڻهو. نيڪ ماڻهو – اشراف.

– **رچ ڪَرڻُ:** ڏؤ ڪرڻ – پيٽ پري ڪائڻ.

• **رچو ج رچا:** ذ. صفت. رچيل – ڏاڍل – ڌاپل – پيٽ پريل. راضي – خوش.

– **رچو ڪَچو هُجَڻُ:** پيٽ پريل هجڻ – ڏاول هجڻ. خوش هجڻ – راضي هجڻ – آسودو هجڻ – سائو هجڻ.

• **رجواڙو ج رجواڙا:** ذ. [هه. رجواڙا] راجائي حڪومت. رياست.

• **رجواڙِي ج رجواڙِيُ:** ذ. صفت. بد پيشه – زاني.

• **رُجهه ج رُجهُونْ (ک):** ٿ. [سن. رُج = چمڪڻ] روشنائي – سوجهرو – سُجهندو – سُهائو. چمڪاٽ – جَرڪو.

• **رجهڻُ:** رُڌڻ مان فعل مجهول. [سن. رَڌَ = رڌڻ] ڳرڻ (ڪاڌو). باهه تي پچڻ. سڙڻ – ڪامڻ [اندر ۾]. گرميءَ يا ڪاڙهي ۾ پچڻ. ڪاڙهي ۾ ڪَڙهڻ.

– **رجهه:** ٿ. رڌجڻ جي حالت. باهه – چيرو. رُگهه – گهُٽ. ڪاڙهه. رڌن کي ٿيندڙ هڪ بيماري.

– **رجهه ٿيڻُ:** اُبَس ٿيڻ – گهُٽ ٿيڻ – گرمي ٿيڻ.

– **رجهَڻُ:** اُبس – گرمي – ساڙو – پَچ – گهُٽَ – رَجهه – رُگهه.

• **رُجهَڻُ:** مصدر. رُڌجڻ – رُڌل رهڻ. رُنپجڻ (ڪم ۾). جونجڻ. گوشت جو پاڻيءَ ۾ ڳَري ملي وڃڻ. ٽوپيل ڪن يا نڪ جي سوراخن جو پورجي وڃڻ.

– **رُجهائڻُ:** مصدر. "رجهڻ" مان "متعدي بالواسط". رُنپائڻ – لڳائڻ (ڪم ۾).

• **رَجَ ج رَجُونْ:** ٿ. بيابان ۾ اُس تي نظر ايندڙ پاڻي جو ڪوڙو ڏيک – سراب. مارونل. رڻ پٽ – بيابان – سُڃ – ويراني.

• **رڄ ج رڄ:** ذ. [سن. رَنْجَ = رڱڻ] روپي ڳهه تي چڙهيل سونو پاڻي – ملمعو. گونج. اکين جي ڇپر ۾ ٿيل داڻ داڻ – چاليون.

• **رچائڻُ:** مصدر. رڱ ۾ ٻوڙو ڏيارڻ – رڱائڻ. ڳاڙهو ڪرڻ. خوشبوءِ يا رنگ تر ڪرڻ. چوپڙ راند ۾ ساري وچ واري ڇيلي ۾ اُماڻڻ.

• **رچنا ج رچنائُونْ:** ٿ. [سن. رَچْنا] ناهپ – بناوت – جوڙ – خلقت.

– **رَچْنا ڪَنْدَڙُ:** صفت. بنائيندڙ – خلقيندڙ – جوڙيندڙ – ناهيندڙ – رچيندڙ.

• **رچڻُ:** مصدر. [سن. رَنْجَ = رڱجڻ؛ هه. رَچْنا = رڱجڻ] رڱڻ – رنگ ڏيڻ. رچي لال ٿيڻ. الاهي محبت ۾ محو ٿيڻ. ڪنهن درويش جي صحبت مان فيض پرائڻ. [سن. رَچْ = ناهڻ] ناهڻ – سِٽڻ. رٿڻ. بنائڻ (خاڪو). لکڻ (ڪتاب).

– **رچِي مچِي وَڃَڻُ:** هر خيال تي وڃڻ – ملي هڪ ٿيڻ. نهي وڃڻ.

– **رچيندَڙُ:** ذ. صفت. رچنا ڪندڙ – ناهيندڙ – جوڙيندڙ. خلقيندڙ – اُپائيندڙ.

Gul Hayat Institute

• **رُچَڻُ:** مصدر. [پرا. رُچَ؛ سن. روچن. رُچ = چمڪڻ، پيار ڪرڻ] سُهائڻ – پسند پوڻ – وڻڻ – سنو لڳڻ: "تو دس ڏيان مگڻا، روح رُچندا دان" يعني دل وڻندا دان. موافق اچڻ – برابر اچڻ. رَچڻ – رڱجڻ – ڳاڙهو ٿيڻ. فرحت اچڻ. خوشي ٿيڻ.

• **رُچَ:** خواهش – منشا – مرضي – حب – شوق. اڪير. ڏِسُ – رَچُ.

– **رُچَ ٿيڻ:** دل ٿيڻ – مرضي ٿيڻ – شوق ٿيڻ.

• **رُچائِڻ:** مصدر. راضي ڪرڻ – خوش ڪرڻ. پسند ڪرائڻ – وڻائڻ. مچائڻ.

• **رِچو ج رِچا (ڪ):** ذ. ڪِن ڪچرو – ڪک ڪانا – ڦانگا – ڀانجها (ت). ڀانگا.

• **رِڄهَڙ:** اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رُچِي ج رُچيُون:** ث. جبلت – لاڙو – رُجحان.

• **رَڇَ (ٿ):** ث. حجامڪي ڪم جو هڪ اوزار – پاڪي.

• **رڇاني ج رڇانيون (ل):** ث. سنوارت جي اوزارن وجهڻ جو بجڪو – پاني – ڪِسبَت (ت).

• **رُڇَ ج رڇَ:** ذ. [سن. رڇرا = زنجير] مچي ڦاسائڻ جو ڄار. ڪورِڪي ڪم جو هڪ اوزار – تندن کي هيٺ مٿي ڪرڻ جو فريم (تاڃي پهريائين رَڇ مان نڪري پوءِ ڦڻيءَ مان نڪري). ڪوڀ اوزار. نڪر جو ڪوڀ ٽانءُ. لچڻ – ڪِرُ – لَلُ.

– **رڇُ ڀَرڻُ:** ڪورين جي اصطلاح ۾ سڄي تاڃيءَ جي تندن ۾ سُٽ جا ڪڙا وجهڻ. ڪاٺِي پيٽ ڀرڻ – رڄ ڪرڻ. ڪو وڏو ڪم ڪرڻ (طنزاً) ڀوٽو ڀارڻ. تمام گهڻو روئڻ. ڪِن ڪرڻ.

– **رڇَ ۾ ڪِينَ هُجَڻُ:** ڪوڀ افعال نہ هجڻ – ڪوڀ لَلُ نہ هئڻ.

– **رڇُ نہ ڏسڻُ:** بي پرواهيءَ سان هلڻ. آڪڙ سان هلڻ.

– **رڇُ ويهارڻُ:** تاڃيءَ کي ڪُڙن ۾ وجهڻ کان پوءِ ڀڪوڙي سوگهو ڪرڻ.

• **رِڇُ ج رِڇَ:** ذ. [پرا. رِڇُ؛ سن. رِڪُش؛ ف. خرس = رِڇُ] جهنگلي جانور جو هڪ قسم (ڪاري رنگ جو ۽ وڏن وارن سان).

– **رِڇُ ڀولُو ٿيڻ (ت):** خراب ٿيڻ. آپي مان نڪرڻ. بڇڙو ٿيڻ – خوار ٿيڻ.

– **رِڇ ڪڍائِڻُ (ت):** لُچائي ڪرڻ. نئون ڪم شروع ڪرڻ. رُڌل رهڻ – مشغول رهڻ. پنهنجي مطلب جي ڳالهه ڪرڻ.

• **رُڇُ ج رُڇَ:** ذ. دم ڪٽڻ جو هڪ اوزار.

• **رڇوڙِ ج رڇوڙيُونْ (ٿ):** ث. واڍڪي ڪم جي اوزارن رکڻ جي پيتي.

• **رڇِيْ ج رڇِيُون (ٿ):** [پرا. رَسي؛ سن. وِرشٽِي] ڏاتوءَ ۾ سوراخ ڪڍڻ جو هڪ اوزار. جنديءَ جي ڪم جو هڪ اوزار. اُها ڪَڏَ جا نئين ڪوٽيل ڪُوهہ جي اوساريءَ کان پوءِ ٻاهرئين طرف ٿئي. بند يا واٽر ڪورس جي ڪپ واري ٻنيءَ جي ڪوٽائي. اُها رِڍِ يا گهيٽو جا ٻارهن مهينن بعد اَنَ ڏئي – ڇاتي (ڪ). رڍ. مسافري – لڏ پلاڻ. روانگي – ڪُوچ. اُٺ جو پاڪڙو يا ڪجائو.

• **رِحْلَ ج رِحْلُونْ:** ث. [ع] ڪاٺ جي ننڍي گهوڙي (جنهن تي قرآن شريف رکي پڙهڻ ۾ آساني ٿئي).

• **رَحَلُ ج رَحَلَ (ت):** ذ. ڏسو "رِحْلَ".

• **رِحْلَتَ:** ث. [ع. رَحَلَ = هن ڪوچ ڪيو] ڪوچ – روانگي – لاڏائو – چالاڻو – موت – وفات.

– **رِحْلَتَ ڪَرڻُ:** وفات ڪرڻ – مرڻ – گذاري وڃڻ.

• **رَحْمُ ج رَحْمَ:** ذ. [ع] ڪهل – ٻاجهہ – قياس. رحمت. مِهْرَ – وَڙُ.

– **رَحْمانُ:** [ع] الله تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو. مهربان. اسم خاص. حيدرآباد، لاڙڪاڻي ۽ ٿرپارڪر ۾ رهندڙ مسلمانن جي هڪ ذات.

– **رَحْمانِيْ:** ذ. صفت. اِلاهي – خدائي. قدرتي – ٻلارو.

– **رَحْمائِيْ:** ذ. صفت. رحم وارو – رحيم – ٻاجهارو.

• **رَحْمَتَ ج رَحْمَتُونْ:** ث. [ع] فضل – ٻاجهہ – ڪَهل. ٻلاٽي – مهرباني – بخشش. سُکَ. آرام. (ڪنايةً) مِينهن – برسات.

– **رَحْمَة لِلْعَالَمِينُ:** جملو. شل انهيءَ تي الله تعاليٰ جي ٻاجهہ هجي!

– **رَحْمْدل:** ذ. [ع. رحم + ف. دل] ٻاجهاري دل وارو – قياس وارو. ٻاجهارو – مهربان.

– **رَحمدِليْ:** ث. مهرباني – قياس – ڪهل – ٻاجهہ.

– **رَحْمْ ڪَرڻُ:** قياس ڪرڻ – ڪهل ڪرڻ – ٻاجهہ ڪرڻ.

– **رَحْمُ کائِڻُ:** ترس کائڻ – رحم ڪرڻ – قياس اَچڻ.

• **رحيْمُ:** صفت. [ع] الله تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو – بيحد رحم وارو – مهربان.

• **رِحْمُ ج رِحْمَ:** ذ. [ع] ٻچي داني – ڪُڙِهہ (عورت جي). عورت جي پيٽ ۾ اهو هنڌ جتي ٻارُ سِرجي.

• **رَحَمَڪاڻِيْ:** اسم خاص. مري بلوچن جو هڪ پاڙو.

Gul Hayat Institute

● **رحملاڻي:** اسم خاص. بگٽي بلوچن جو هڪ پاڙو.
● **رحِيل صفت** لڏيندڙ ڪوچ ڪندڙ – اُسهندڙ. قافلي جو اڳواڻ – سرواڻ.
● **رحِيمُ آباد:** اسم خاص. ٺل ۽ جيڪب آباد تعلقن ۾ ديهن جو نالو.
● **رحِيمُ واهه:** اسم خاص. تعلقي گڙهي ياسين ۾ هڪ ديهه جو نالو.
● **رُخ:** ذ. [ف] مُنهن – چهرو – صورت – شڪل. ڏس – طرف – جانب – پاسو. نمونو – ڍول – ڍنگ. شطرنج راند جو هڪ مُهرو – اُٺ – ٺِنگي.
— **رُخ بدلائڻ:** مُنهن ڦيرائڻ – مُنهن مٽائڻ. پاسو مٽائڻ – طرف ڦيرائڻ. مُنهن مٽڻ – رُسڻ. ارادو بدلائڻ.
— **رُخ تي چڙهڻ:** مُنهن سامهون ٿيڻ – روبرو ٿيڻ – گڏجڻ – ملڻ.
— **رُخ رکڻ:** مُنهن ڪرڻ – ڪنهن پاسي روانو ٿيڻ.
— **رُخ ڦيرائڻ:** مُنهن ڦيرائڻ – مُنهن مٽائڻ. پاسو بدلائڻ. طرف ڦيرائڻ. ناراض ٿيڻ – رنج ٿيڻ.
— **رُخ ڪرڻ:** ڌيان ڏيڻ – توجهه ڏيڻ. مائل ٿيڻ – راغب ٿيڻ – رُجوع ٿيڻ – لاڙو ڪرڻ.
● **رخت:** ذ. [ف] هڪ قسم جو ريشمي ڪپڙو. سُني پوشاڪ – خلعت. ريختو. اسباب – سامان – مڏي. لَٽو. ذخيرو – ڪاٺي جو سامان.
— **رخت سفر:** ذ. سفر جو سامان. سفر ۾ ڪم ايندڙ ڪاٺو وغيره.
● **رختو ج رختا (ت):** [ف. ريخته] ڪپڙي جو هڪ قسم.
● **رُخسارُ ج رُخسار:** ذ. [ف] ڳِٽو – ڳَلُ – مِٽَ.
● **رخشُ:** ذ. [ف. رَخشيدن = چمڪڻ] چمڪو – روشني – چمڪاٽ. رونق – ڀڪو – شانُ – تجمّل. (اسم خاص) رستم پهلوان جي گهوڙي جو نالو.
● **رخشان:** ذ. [ف. رخشيدن > رخشان] چمڪندڙ – روشن – ڀڪندڙ. پيڪيدار – رونقدار.
● **رُخصَتَ ج رُخصَتون:** ث. [ف] موڪل – چوٽي – اِجازت. موڪلائي – وداع.
— **رُخصَتَ اتفاقي:** ث. ريزڪي موڪل – چوٽي موڪل.
— **رُخصت ٿيڻ:** روانو ٿيڻ – وداع ٿيڻ – وڃڻ. لاڏاڻو ڪرڻ – گذاري وڃڻ – مرڻ.

— **رُخصَتَ ڏيڻ:** اجازت ڏيڻ – موڪل ڏيڻ.
— **رُخصَتَ ڪرڻ:** روانو ڪرڻ – وداع ڪرڻ. برطرف ڪرڻ – موقوف ڪرڻ (نوڪريءَ تان).
— **رُخصَتَ ملڻ:** اجازت ملڻ – موڪل ملڻ – چوٽي ملڻ. موقوف ٿيڻ (ملازمت تان).
— **رُخصَتَ وٺڻ:** اجازت وٺڻ – موڪل وٺڻ. چوٽي وٺڻ. روانو ٿيڻ – وڃڻ.
● **رُخنو ج رُخنا:** ذ. [ف. رُخنه] سوراخ – چير – سِير – شگاف. ياڄ – پيچ داهه. رنڊڪ. ڦوٽ. ڦيٽاڙو – اختلاف.
— **رُخنه اندازُ ج رُخنه انداز:** ذ. صفت. [ف. رُخنه + انداز > انداختن = ڦٽو ڪرڻ] ڦوٽ وجهندڙ. رنڊڪ وجهندڙ. نقصان ڪار.
— **رُخنه اندازي:** ث. مزاحمت. خلل – فساد.
— **رُخنو پوڻ:** اٽڪ پوڻ – رنڊڪ پوڻ.
— **رُخنو وجهڻ:** خلل وجهڻ. اٽڪاءُ وجهڻ. رنڊڪ وجهڻ.
● **رُخو ج رُخا:** ذ. [ف. رُخ] شطرنج راند جي هڪ ساري – هاٿي.
● **رد:** ذ. [ع] منسوخ – ناقبول – نامنظور – ترڪيل – هٽايل. دليل سان ختم ٿيل. ٽاريل. (صفت) ردي – خراب. نڪمو – بيڪار. ڇٽُ – وِيلُ.
— **ردِ باطل:** ذ. [ع] باطل جو رد. ڪُوڙ کي غلط ثابت ڪندڙ. (ڪنايةً) سچ – حق.
— **ردبدل:** ذ. [ع] اُٿل پُٿل – ڦيرگهير – اُلٽ پُلٽ – تبديلي. مٽاسٽا. ڏي وٺ. رد قد. تڪرار – ريڙهه پيڙهه.
— **ردِ بلا:** مصيبت کي ٽاريندڙ.
— **رد ٿيڻ:** نامنظور ٿيڻ – منسوخ ٿيڻ – غلط ثابت ٿيڻ.
— **ردجواب:** ذ. جواب جو جواب. سوال جواب.
— **رد قد:** ذ. [ع. رد] بحث مباحثو – دليل بازي. زباني تڪرار. سوال جواب.
— **رد قد ڏيڻ:** بحث مباحثو ڪرڻ – سوال جواب ڪرڻ – دليل بازي ڪرڻ.
— **ردُ ڪرڻ:** نامنظور ڪرڻ – منسوخ ڪرڻ – ختم ڪرڻ. ڪاٽڻ – ترڪ ڪرڻ. واپس ڪرڻ – موٽائڻ – ڦيرائڻ. ڪوڙو ثابت ڪرڻ. ترديد ڪرڻ. خراب ڪرڻ. نڪمو ڪرڻ.
● **ردي ج ردي:** صفت. بيڪار – خارج. اُڇلائڻ جهڙو. خراب.

Gul Hayat Institute

• رڏ: ڪُتي کي ٿيندڙ هڪ بيماري.
• ردا ج ردائُون: ث. [ع. رداء] چادر – اوڇڻي – پوتي.
• ردائِي: اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو.
• ردائڻ: مصدر. [ع. رَدّ > ردائڻ] نشان گسائڻ – ڏک گسائڻ – گوهي ڏيئي پاڻ بچائڻ.
• رَدِ راسُ: ذ. دوا طور ڪم ايندڙ هڪ قسم جو پسارڪو وکر – ڳٽوئي جا داڻا.
• ردڪ ڪَرَڻُ (ت): ڪارڪون سُڪائڻ. ڪارڪن جا اڏڙ ڪرڻ – اَڌيا ڪرڻ.
• ردو ج ردا: ذ. [سن. مرديه = مَنُ] دِل – هنيون – قلب. پتو. ڳـَپ – مغز. بهادري. (صفت) رجيل – پگهريل.
• رديف ج رديفُون: ث. [ع. رَدَفَ = گهوڙي تي پيلهه چڙهيو] شعر ۾ مصراعن جي آخر ۾ قافيي جي پٺيان وري وري ايندڙ لفظ.
• رڍ ج رڍيُون (ت): ث. واڌ – گهٽائي. چڙهندي – سَرسِي. ڌنُ – ناتو. سُڪر لچڻ.
– رڍ سڌ: ث. ڌن دولت. مال اسباب. سک سٽائي.
• رَڏ ج رَڏَ (ک): ذ. پوڙ هيٺ اچي، وري سُڪي ويل ميدان.
• رڌڻ: مصدر. [سن. رَنڌَنُ = رَڌَنُ] ڪنهن ٿانءَ ۾ وجهي، باهه تي تهڪائڻ. طعام ٺاهڻ. تيار ڪرڻ.
– رڌلُ ج رڌل: ذ. صفت. رڌجي تيار ٿيل – پڪل. ٿلهي ۾ ورتل. ڪنو ٿيل (ميوو).
– رڌو پڪو: ذ. ٺهيل ڪاڏو. رڌ پچاءَ جو ڪم – سانجهڻ. (صفت) ٺهيل ٺُڪيل.
– رڌو رڪيو هٿ اچڻ: سڀ ڪجهه مفت ملڻ. (طنزاً) محنت ڏاران ڪجهه بہ نہ ملڻ – بنا تڪليف جي ڪجهه بہ حاصل نہ ٿيڻ.
– رڌِي پڪِي: ث. رڌ پچاءَ. ٺهيل ٺُڪيل ڪاڏو. ٺهي ٺُڪي.
– رڌي کي رڌڻ: وري وري ساڳي ڳالهه ڪرڻ – ورجائڻ – هر هر چوڻ. ڏکويل کي هيڪاري ڏکوئڻ – مُئل کي مارڻ.
• رَڌائڻ: مصدر. [سن. رَڌ = مشغول] ڪم ۾ لڳائڻ – رنيائڻ.
– رَڌل ج رَڌل: ذ. صفت. رنيل – مشغول – لڳل (ڪم ۾).
• رڏ ج رڏ: ذ. صفت. اڙٻنگ – اڙڏو – اهنڊ – ڏِنگو. ضدي – بحثي. بي عقل – مورک. بي رحم – بي قياس. بيڪار – نڪمو.
– رڏ ڪڍائڻ: هوڏ ٻڌڻ – اِت هٽي بيهڻ – ضد ٻڌڻ.
– رڏ ڪڍائي وڙهڻ: خواه مخواه وڙهڻ – بنا سبب جهيڙو ڪرڻ.
• رڏ: اسم خاص. مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• رڏ ج رڏ: ذ. صفت. ڪچو – اڻ پڪل. بي اولاد. ڏکيو – مشڪل.
– رڏ پيڙڻ: اڻ تيٺي ڳالهه ڪرڻ.
• رُڏ ج رُڏ: ذ. ٿلهو – ڏونسو – متارو. تمام ڪارو. بڇڙو – بدشڪل. گدلو. اڻ پرٽيل.
– رُڏ ڪرڻ: ناس ڪرڻ – ڪائي چٽ ڪرڻ – تباهه ڪرڻ. هضم ڪرڻ.
• رڏو ج رڏا (ت): ذ. چم اُتلائڻ لاءِ ڪم ايندڙ هڪ ڪاٺي.
• رِڏو ج رِڏا (ت): ذ. دِل – هياءُ – قلب.
• رُڏو ج رُڏا (ت): ذ. هٿن ڪان معذور – لُولو – رُونٽو. ڏکيو – مشڪل. نٽر – ضدي.
• رڏِي رڏيُون: ث. نٽرپائي – ضد. گهبي – اڙي. اهنڊائي – اڙڏائي.
– رڏِي ڪرڻ: ڦڏو ڪرڻ. ضد ڪرڻ – گهبي ڪرڻ. گوهي ڪرڻ. اڙي ڪرڻ.
• رڍ ج رڍُون: ث. چوپائي مال جو هڪ قسم – گهيٽي.
– رڍ جان هنبوجا هٽڻ (ڪ): سهڪڻ. سخت گرمي لڳڻ.
– رڍ جهڙو: ذ. صفت. سادو سُودو – ڏڄٽو. ڀالو ڀولو. بيوقوف.
– رڍ جي ٻچ ۾ ڄنبڙڻ: ڪمزور ۽ بيوقوف ماڻهوءَ تي پروسو رکڻ.
– رڍ جي لت پيڍيءَ تائين: ڪمزور ماڻهوءَ مان گهٽ نقصان پهچڻ جو انديشو.
• رُڍو ج رُڍا (ت): ذ. بينل – هڪ هنڌ ڪُتل – ڪرو ٽيل. بُند.
• رذالت: ث. [ع. رذالت] ڪميڻپ – بي حيائي – بڇڙائي.
• رذيل: ذ. صفت. [ع] ذليل – ڪميڻو – نيچ. بي شرم ڪريل – بداخلاق.
• رڙدوئي (ت): ث. بيماريءَ جو هڪ قسم – يرقان.
• رڙڪو ج رڙڪا (ت): وَڙ – ڦيرو – گهمرو.
• رڙ ج رڙيُون: ث. دانهن – ريهه – ڪيهه – چيخ – ڪُوڪ. واڪو – هَڪل – سَڏُ.
– رڙ نڪرڻ: ايذاءَ يا ڏک سبب دانهن نڪرڻ. عجب مان دانهن نڪرڻ. تمام گهڻي حيرت ڪرڻ. تمام گهڻو افسوس ڪرڻ.
• رڙورڙ: ث. دانهن ڪوڪ – چيخ پڪار. هُل هنگامو.

Gul Hayat Institute

• **رڙائڻ:** مصدر. "رڙڻ" مان متعدي بالواسط. دانهون ڪرائڻ – واڪا ڪرائڻ. روئارڻ (ٻارڪي). ڪُڪ ڪرڻ – ستائڻ – آزارڻ. رُلائڻ.

• **رڙڪات:** ذ. ڏندن سان ڪا سخت شيءِ ڪُرٽڻ جو آواز. پنگ يا تاڏل گھوٽڻ جو آواز.

• **رڙڪاٽ ڪُرڪاٽ (ت):** ذ. گوڙ گھمسان – شور ۽ هُل.

• **رڙڪڻ:** مصدر. ڏندن سان ڪا سخت شيءِ ڪُرٽي ڪائڻ – ڪُرٽڻ – ڪائڻ. ڪائي وجھڻ – ڦبائڻ – دٻائڻ – گيهڻ – هيسڻ.

• **رڙڪو ج رڙڪو (ت):** ذ. صفت. ڪائي ويندڙ – هبچي – لالچي. رشوتخور.

– **رڙڪي وجھڻ (ت):** ڪائي وجھڻ – ڪائي چَٽ ڪرڻ.

• **رڙڪو ج رڙڪا:** ذ. رڙ – دانهن – ڪُوڪَ – واڪو – ڪِيهَ. سڏ – هوڪو – هڪل. گوڙ – ڌمچر.

• **رڙلي:** اسم خاص. تعلقي چاچري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رڙڻ:** مصدر. دانهن – دانهون ڪرڻ – رڙيون ڪرڻ. واڪا ڪرڻ. ٻاڪارڻ. روئڻ (ٻارجو). رنيڻ. سڏ ڪرڻ. ٻاڏائڻ. ليلائڻ.

• **رڙو ج رڙا:** ذ. مني پاڻيءَ جي مڇيءَ جو هڪ قسم – ڪگو (بنا چلرن. پُٺيءَ ۾ تي وڏا ڪنڊا ۽ ٻن وڏين مُڇن سان). مُگ جو سخت داڻو – مُگ يا مٽر جو ڪريل داڻو. "رڙاڪين رَڌهن، توڙي ٻارڻ ٻرن ٻه پُڙا" (صفت) سخت – ڏاڍو.

• **رڙهڪڻ:** رِڙهڻ – سِرڪڻ – هَٽڻ.

• **رڙهڻ:** مصدر. سِرڻ – چُرڻ – ڪسڪڻ. ريڙهيون پائڻ. آهستي آهستي هلڻ.

• **رڙهي:** ث. اِتَ – اڙِي – رَڍِي. (اسم خاص) مغليين جي پير سان هڪ ڳوٺ جو نالو (جتي ماڻهو ڪنهن زماني ۾ تمام شاهوڪار هئا، جيئن اڄ تائين چوندا آهن ته "تون ته رڙهيءَ جو شاهوڪار آهين").

• **رڙي:** ث. ڪٺڪ جو هڪ قسم (داڻو ننڍو ۽ سخت، رنگ ڳاڙهو). اسم خاص. تعلقي جاتيءَ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رز:** ذ. [ف] انگور. (دُختَرِرَز = انگور جو شراب).

• **رزاق:** اسم خاص. [ع] رزق ڏيندڙ – روزي رسائيندڙ – ڪاڌو ڏيندڙ. خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

– **رزاقي:** ث. روزي ڏيڻ جي صفت.

– **رِزق:** ذ. [ع] روزِي – خوراڪ – چُوڻو – روزينو – ڪاڌو. داڻو پاڻي. ڌن دولت. نصيب – ڀاڳ.

– **رزق پهچائڻ:** روزي ڏيڻ – ڪاڌو موجود ڪري ڏيڻ.

• **رزالو ج رزالا (ت):** ذ. [ع] ريزالو.

• **رزلٽ ج رزلٽون:** ث. [انگ. Result] نتيجو – ڦَل. امتحان جو نتيجو.

• **رزم:** ث. [ع] لڙائي – جنگ – ويڙهه.

– **رزمگاهه:** ذ. جنگ جو ميدان – لڙائيءَ جو هنڌ.

– **رزمگوئي:** ث. جنگي شعر.

• **رس:** صفت. [ف] رسندڙ – پهچندڙ. عموماً مرڪب لفظن جي آخر ۾ ڪم ايندڙ: "دسترس، فرياد رس، داد رس".

• **رس ج رسيون:** ث. [پرا. رَسِن؛ سن. رَشمِ: ع. رَسَن] رَسِي – نوڙي – واڄهه. پيڙياتن جي اصطلاح ۾ گرڻ واري رسي. تاڃي کي چڪڻ جو نوڙ (ت).

– **رس چِڪڻ:** پيڙيءَ جي گرڻ واري رَسِي چِڪڻ.

• **رسُ ج رسَ:** ذ. [سن. رَس = مِناڻ] پاڻي – عرق. پاڻيٺ – پنڙي شيءِ، پنڙي مني شيءِ. شربت. ڳاڙ – نچوڙ. چاش – وَٽ. سواد – ذائقو – لذت – چَس – چشڪو. ميناج. مزو – لطف (تماشي يا رهاڻ جو). لئي (ڳائڻ جي). صلح. قرب – محبت. وهٽن جي هڪ بيماري (عموماً گھوڙي يا ڳڏهه کي ڪرن ۾ ٿئي).

– **رسالُ ج رسال:** ذ. رس ڀريو – مِٺو – ذائقيدار.

– **رسائِتو ج رسائتا:** ذ. صفت. رس وارو – سوادي – مِٺو – گھٽي رس وارو.

– **رس ٻيهارڻ:** راڳيندڙ جو راڳ ۾ اثر پيدا ڪرڻ – لئي ڪرڻ.

– **رس ڀريو ج رس ڀريا:** ذ. صفت. رسدار – رس وارو – مِٺو – سُريلو.

– **رس پلائڻ:** رس رهائڻ – رس رکڻ. پلائي ڪرڻ. نباهڻ.

– **رس رسارت ڪرڻ (ت):** راضي ڪرڻ. رسائي ڪرڻ. رشوت ڏيڻ.

– **رس رهائڻ:** قرب سان هلڻ. دوستن يا ياٿرن جو پاڻ ۾ صلح قائم رکڻ.

– **رس ڪرڻ:** ماڪيءَ جي مکين جو ماناري ۾ رس گڏ ڪرڻ. محبت ڪرڻ – پريت ڪرڻ. پاڻ ۾ صلح ڪرڻ.

– **رس لڳڻ:** رس ٻيهڻ – راڳ جو اثر ٿيڻ.

– **رسُ هارڻ:** بيمار ٿيڻ – اڳهو ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

– **رسيلائي:** ث. ميناج – مزيداري ـ سواد ـ لئي.

– **رسيلو ج رسيلا:** ذ. صفت. [سن. رَس = پچڻ] رس وارو – رسائتو. گهڻي رس وارو. لذيذ – سوادي. مٺو (آواز) – وڻندڙ: "اج پڻ رسيلا رنگ، بادل ڪديا برحن سين." (شاهه). "سگهڙ سوئائون، ٿيا رسيلا رحمان سان" (شاهه).

– **رسا:** صفت. [ف] پهچندڙ. مٿي ٿيندڙ. پري ويندڙ.

– **رساڪار:** ذ. صفت. پهچائيندڙ – توڙ پچائيندڙ. تجربيڪار. برجستو – پڙ. لائق.

– **رساڪاري:** ث. رسائي – پهچ – پُڄندي.

• **رسال (ل):** ث. وَٽ ـ ريج (زمين ڪي).

• **رسالت:** ث. [ع. رسالة > رَسَلَ = هن نياپو موڪليو] پيغامبري – سفارت. نبوت.

– **رسالت پناهه:** ذ. پيغامبري جو محافظ.

• **رسالو ج رسالا:** ذ. [ع. رسالة ج رسائل] ننڍو ڪتاب. خط. ڪنهن مضمون تي مشتمل ڪتابڙو. مضمونن جو مجموعو – مخزن. بيتن جو ڪتاب. "شاهه جو رسالو". گهوڙي سوارن جي فوج جو دستو. فوج جو هڪ حصو.

– **رسالدار ج رسالدار:** ذ. صفت. [ع. رساله + ف. دار > داشتن = رکڻ] رسالي جو آفيسر. هڪ فوجي عهديدار. (اسم خاص) تعلقي ڪنڊ ڪوٽ ۾ هڪ تپي ۽ ديهه جو نالو.

– **رسالداري:** ث. رسالدار جو عهدو يا آفيس.

• **رسائڻ:** مصدر. [ف. رسانيدن] پهچائڻ – نيڙ – پُڄائڻ. توڙ ڪرڻ. نبيرڻ. نباهڻ. پورو ڪرڻ – راس ڪرڻ. اُماڻڻ – موڪلڻ.

• **رسائي ج رسايون:** ث. [ف] پهچ – پُڄت – پُڄندي. ڪنهن عملدار جي گشت تي نڪرڻ تي ان جي زيردست عملي جو رسد وغيره پهچائڻ جو انتظام – آفيسر جي منزل جو بندوبست.

– **رسائي ٿيڻ:** پُڄت ٿيڻ. انتظام ٿيڻ.

– **رسائي ڪرڻ:** بندوبست ڪرڻ – انتظام ڪرڻ.

• **رساين، رسائڻ، رسائڻ:** ث. [هه] ڪيميائي عمل ڪيميائي اتصال.

– **رساين گهر:** ذ. تجربيگاهه – ڪيميائي گهر.

– **رساين ميل:** ذ. ڪيميائي جوڙ – ڪيميا مرڪب.

• **رساين وديا:** ث. علم ڪيميا – ڪيمسٽري (Chemistry).

– **رسايني:** ذ. ڪيمياگر. دوا ساز. دوا فروش.

• **رستخيز:** ث. [ف] مسلمانن جي عقيدي موجب الله تعاليٰ جو هر هڪ بندي کان سندس اعمالن جي حساب ڪتاب وٺڻ جو ڏينهن – قيامت – آخرت.

• **رستگار:** ذ. [ف] رهائي حاصل ڪندڙ – آزاد – ڇُٽل – ڇُٽيل.

– **رستگاري:** ث. آزادي – ڇوٽڪارو – رهائي.

• **رُستم:** اسم خاص. [ف] ايران جي هڪ مشهور پهلوان جو نالو (جو زال بن سام جو پٽ هو ۽ عيسوي سنه کان اٽڪل نَوَ سؤ ورهيه اڳ ٿي گذريو). (ڪناية) پهلوان – سورهيه – بانڪو – بهادر. تعلقي سکر ۾ هڪ تپي ۽ ديهه جو نالو.

– **رُستمي:** ث. بهادري – شجاعت – دليري. طاقت – همت. ڏاڍ مڙسي – زوراوري.

• **رُستماڻي:** اسم خاص. مزاري بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **رستو ج رستا:** ذ. [ف. راستہ] سڙڪ – وات – راهه – لنگهه – گسُ. ڏنگ – طريقو – نمونو. قاعدو. اٽڪل – پَهه. اُٺ ويهه – اچ وڃ. سنگت. عزازت.

– **رستو ٻڌائڻ:** رستو ڏيکارڻ – ڏس ڏيڻ. نمونو ڏيکارڻ.

– **رستو ڏسڻ:** انتظار ڪرڻ – اوسيڙو ڪيڻ.

– **رستو ڏيکارڻ:** واٽ ڏيکارڻ. هدايت ڪرڻ. سُڌارڻ.

– **رستو ماپڻ:** اندازو لڳائڻ. ڏسڻ – سجاڻڻ – رکڻ.

– **رستو وٺڻ:** روانو ٿيڻ – هلڻ – پنڌ پوڻ. طريقو معلوم ڪرڻ – رهبري حاصل ڪرڻ.

– **رستو وهڻ:** رستي تي تمام گهڻي آمدرفت هجڻ.

– **رستو هجڻ:** اچ وڃ هجڻ. مائٽي مِٺي هجڻ. لاڳاپو هجڻ.

• **رَسجڻ:** فعل مجهول. پَچڻ (ميوو) راست ٿيڻ. رَسڻُ. پهچڻ. ڪيميائي عمل ۾ پورو پچڻ.

• **رسد ج رسدون:** ذ. حصو – پاڱو – پتي – ونڊي. قسمت – ڀاڱ. اناج جي جنس. لشڪر يا قافلي سان گڏ کاڌي جو ذخيرو. راشن – راتب – خوراڪ – کاڌو. سيڌو سامان (جو فوج لاءِ هجي).

– **رسد پهچائڻ:** لشڪر وغيره کي خوراڪ جو سامان پهچائڻ.

– **رسد رسائڻ:** اناج پهچائڻ. کاڌو پهچائڻ. رسائي ڪرڻ. سامان پهچائڻ.

Gul Hayat Institute

• **رسڪپُورُ:** ذ. [سن. رَس = پارو + ڪَرپُورَ = ڪافور] پسارڪي وکر جو هڪ قسم (زهريلي دوا). پاري جو جلاب.

• **رسڪڻُ:** مصدر. سرڪڻ – رڙهڻ – سِرڻ – هَٽڻ – کِسڪڻ.

– **رسڪڻ (ڪ):** ٿ. سِرڪڻ (ڳنڍ).

– **رسڪو ج رسڪا:** ذ. ريڙهو – گِسڪو – کِسڪو.

• **رسمَ ج رسمُون، رُسُوم** – رسومات: ٿ. [ع. رَسمَ = هُن نشان ڪيو] نقش – شان. لکيت – تحرير. دستور – قاعدو. رواج – ريت – هَلي چَلي. عادت – هلت – رَوَش.

– **رسمُ الخط:** ذ. لکڻ جو نمونو – طرزِ تحرير – لِکٽي.

– **رسمُ و رواج:** ذ. هَلي چَلي – قاعدو قانون.

– **رسمِي ج رسمِيُ:** ذ. صفت. رواجي – معمولي. هالو چالو – عام – مروج. هميشه استعمال ٿيندڙ.

• **رسنُ:** ذ. [ف] رسو – نوڙي. ڦاهي.

– **رسنُ بازُ:** ذ. بازيگر.

• **رسڻُ:** مصدر. [ف. رسيدن = پهچڻ] پهچڻ – پُڄڻ. پُرڻ. سهڙڻ. راس ٿيڻ – تڪميل ٿيڻ. پچڻ (ميوو) تيار ٿيڻ. پڪو ٿيڻ.

• **رُسڻُ:** مصدر. [هه. رُوسنا، رُسنا] ڪاوڙجڻ – رنج ٿيڻ – ناراض ٿيڻ. تنگ ٿيڻ – خفا ٿيڻ. مُنهن مَٽڻ.

– **رُسڻو ج رُسڻا:** ذ. صفت. رُسندڙ. زود رنج. چيڙاڪ – چڙٿو.

• **رسو ج رسا:** ذ. [ف. ريسمان. سن. رَشمِ. رَسنا = نوڙي] نوڙ – واڃهه – ورت.

– **رسو پَچڻُ:** رسو ٺاهڻ – رَسو وَٽڻ.

– **رسو وَٽڻُ:** رَسو پچڻ.

– **رُسوا ج رُسوا:** ذ. صفت. [ف] ذليل – بيعزت. خوار – بدنام.

– **رُسوا ٿيڻ:** بدنام ٿيڻ – خوار ٿيڻ.

– **رُسوا ڪرڻ:** بدنام ڪرڻ – خوار ڪرڻ.

– **رُسوائِي:** ٿ. بدنامي – خواري.

• **رُسُوخ:** ذ. [ع. رسخ = هو پڪو ٿيو] مضبوطي – پَڪائي – استقلال. پهچ – هلندي. اعتبار – پروسو.

• **رسوڙو ج رسوڙا (ڪ – ڪ):** ذ. بورچيخانو – رڌڻو.

• **رسوَل:** ٿ. [هه. رَسوت] پسارڪي وکر جو هڪ قسم (دوا ۾ ڪم ايندڙ ڪارو رس: جو اکين جي اُٿڻ ۽ ٻرهال جي بيماريءَ ۾ ڪم اچي).

• **رسُولُ ج رسُولَ:** ذ. [ع. رُسل = موڪليل] خدا تعاليٰ جي طرفان موڪليل اهو نبي سڳورو جنهن تي ڪتاب نازل ٿئي. قاصد – پيغامبر. ايلچي.

– **رسُولِيُ:** ٿ. پيغمبري – نبوت – رسالت.

– **رسُولِيَتُ:** ٿ. نبوت – پيغمبر – رسالت.

– **رسُول آباد:** اسم خاص. تعلقي ڳڙهي خيري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رسوئِيُ ج رسوئِيُون:** ٿ. [سن. رَسُ = رڌڻ] ڪاڌو – ماني – طعام. رڌڻو – بورچيخانو.

– **رسوئِي ٺاهڻ، ڪَرڻُ:** ڪاڌو تيار ڪرڻ – ماني ٺاهڻ – طعام رڌڻ.

• **رسويو ج رسويا:** ذ. صفت. [هه. رسويا] ماني ٺاهيندڙ – بورچي – راڌو.

• **رسِيُ ج رسِيُون:** ٿ. [سن. رَشمُ. ف. سمان = نوڙي] نوڙي (مُج – سَٽ يا ڏاس جي). ٻيڙيءَ ڇڪڻ لاءِ رسو.

– **رسِي جهلو ٿيڻ (ت):** مددگار ٿيڻ – حامي ٿيڻ – ٻانهن ٻيلي ٿيڻ. چوريءَ جي مال کپائڻ ۾ ٻانهن ٻيلي ٿيڻ.

– **رسِي ڇڄڻُ:** قيد مان نڪرڻ. نجات ملڻ. واسطو ٽٽڻ. چڙواڳ ٿيڻ. ياڳ پڙائڻ – نصيب يا وري ٿيڻ.

– **رسِي ڇڪڻُ:** ٻيڙياتن جي اصطلاح ۾ ٻيڙيءَ کي اوياري وهڪري تي رسيءَ ڪان وٺي ڇڪي هلڻ.

– **رسِي ڍري ڪرڻ:** مهلت ڏيڻ. ڪجهه به نه چوڻ. ڇوٽ ڇڏڻ – واسطا توڙڻ.

– **رسِي ڪترائڻ:** ڀڄي وڃڻ – بنا موڪلائي وڃڻ. مري وڃڻ.

– **رسِيُون وَٽڻُ:** بيفائدو ڪم ڪرڻ. واندو ويهڻ. ڪوبه ڪم نه ڪرڻ.

• **رسِيدَ ج رسِيدُون:** ٿ. [ف. رسيدن = پهچڻ] پهچ – پهچڻ جي لکيت – وصوليءَ جي تحرير.

– **رسِيدَ ڏيڻُ:** پهچ جو ڪاغذ ڏيڻ.

• **رسِيدَهُ:** ذ. صفت. [ف. رسيدن = پهچڻ] پهتل – رَسيل. خدا سان پهتل.

• **رسِيَلُ ج رسِيَلَ:** ذ. صفت. [ف. رسيده = پهتل: سن. رَسُ = پچڻ] پڪل – پڪو. (ميوو). رَس وارو. تازو (ميوو). ساماڻل – بالغ. وَهي جڙهيل.

• **رشُ:** ٿ. [انگ. Rush] هجوم – انبوهه – پيهه.

Gul Hayat Institute

• **رُشُ:** ذ. [ع] چِتڪار — ڦُڙو — ڇِنڊو.
• **رشا (ڪ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **رِشتو ج رِشتا:** ذ. [ف. رشتہ = ڌاڳو، تند] مائٽي — عزازت. پنهنجائي — پنهنجائپ. ناتو — لاڳاپو — تعلق.
— **رِشتو ڪرڻ:** مائٽي ڪرڻ.
— **رِشتو ناتو:** ذ. پنهنجائي — عزازت مائٽي.
— **رِشتيدارُ ج رِشتيدارَ:** ذ. صفت. مائٽ — سڱيڱو — عزيز — پنهنجو. لاڳاپيل.
— **رِشتيداري:** ث. مائٽي — سڱائي — عزازت. لاڳاپو — برادري — پائپي.
• **رُشتُ پُشتُ:** ذ. صفت. بدن ۾ پريل — ڏتو مُتو — ٿُلهو متارو. سگهارو.
• **رُشدُ:** ذ. [ع. رَشَدَ = هو نيڪ راهہ تي هليو] سچائي — صداقت. ايمانداري. هدايت — رهبري.
• **رشڪ:** ث. [ف] حسد — رِيس — ساڙو. عداوت — دشمني — وير — رقابت — غيرت — شرم — لَڄَ.
— **رشڪ انگيز:** ذ. صفت. [ف. رشڪ + انگيز > انگيختن = ڪرڻ] رِيس ڏياريندڙ — حسد پيدا ڪندڙ. پڙڪائيندڙ.
— **رشڪ پري:** ذ. اهڙو سهڻو جنهن کي ڏسي حُور کي بہ رِيس ٿئي — تمام سهڻو.
— **رشڪِ حُور:** ث. رشڪ پري.
• **رشڪو:** ذ. گاهہ جو هڪ قسم.
• **رُشوَتَ ج رُشوَتُون:** ث. [ع. رشيٰ = هن رشوت ڏني] ڪنهن ڪم جي عيوض ناجائز خرچي — ودي — لپ.
— **رُشوا ج رُشوائُون:** ث. رشوت جو بگڙيل نمونو.
— **رُشوَتخورُ ج رُشوَتخورَ:** ذ. صفت. [ع. رشوت + ف. خور > خوردن = کائڻ] رشوت کائيندڙ — رشوتي — راشي.
— **رُشوَتخوري:** ث. رشوت کائڻ جي حالت.
— **رُشوَتَ ڏيڻ:** ڪنهن ڪم جي عيوض ناجائز طرح خرچي ڏيڻ — لپ ڏيڻ — ودي ڏيڻ — پاڙ ڏيڻ.
— **رُشوَتَ سِتاني:** ث. [ع. رشوت + ستاني > ستودن = وٺڻ] رشوتخوري — رشوت وٺڻ جي حالت.
— **رُشوَتَ کائڻ:** ڪنهن ڪم جو ناجائز معاوضو وٺڻ — رشوت وٺڻ.
— **رُشوَتَ وٺڻ:** رشوت کائڻ.
• **رُشوَتي ج رُشوَتيَ:** ذ. صفت. رشوت وٺندڙ — رشوت کائيندڙ — رشوتخور.
• **رِشي ج رِشيَ:** ذ. [سن] ويدن جا شبد ٻڌائيندڙ — سنت — تپسيا ڪندڙ. درويش (هندن جي عقيدي موجب قديم زماني ۾ ست وڏا رشي ٿي گذريا آهن: ١_ ڪشا، ٢_ آتري، ٣_ ريپا، ۴_ آگستيا، ۵_ ڪسيڪا، ٦_ وسشتا ۽ ٧_ وياسوا).
• **رشيبي ج رشيبي (ت):** ذ. صفت. فريبي — مڪريل — ٺڳ — اٽڪلي.
• **رشِيدُ:** ذ. صفت. [ع. رَشَدَ = هن هدايت هٿ ڪئي] هدايت ڪيل — سِڌي رستي لڳايل. تربيت ورتل — تعليم يافتہ (اسم خاص) خدا تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.
• **رشيداڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.
• **رشِيد ڪيبرُ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ڳوٺ جو نالو.
• **رشِيدُ وڳڻُ:** اسم خاص. تعلقي لاڙڪاڻي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.
• **رصَدُ:** ذ. [ع] تارن جي گردش ڏسڻ جو منارو — جنتر تنتر.
— **رصَدُ گاهہ:** ذ. تارن جي گردش جاچڻ جي جاءِ.
• **رضا ج رضائُون:** ث. [ع. رضيٰ — هو خوش ٿيو] خوشنودي — رضامندي — خوشي. ارادو — مرضي. موڪل — رخصت. حڪم — امر (خدائي). چالاڻو — مرڻو. تقدير. بندي جو خدا جي مرضيءَ تي راضي رهڻ جي حالت (پوءِ رنج هجي يا خوشي).
— **رضا الله جي ڪرڻ (ت):** مئل ماڻهوءَ جي عذرخواهي ڪرڻ — فاتحہ پڙهڻ.
— **رضا جو سودو هئڻ:** خوشيءَ جو ڪم هئڻ — خوشيءَ سان قبوليت هئڻ.
• **رضا راڻو:** ذ. صفت. مرضيءَ جو مالڪ — خودمختيار.
• **رضا ڪارُ ج رضاڪارَ:** ذ. صفت. [ع. رضا + ف. ڪار > ڪردن = ڪرڻ] خوشيءَ سان ڪم ڪندڙ — معاوضي ڪانسواءِ قومي خدمت ڪندڙ.
— **رضاڪاري:** ث. بنا اجوري ملڪ جي خدمت.
— **رضا ڪرڻ:** مرڻ — مري وڃڻ — وفات ڪرڻ.
— **رضامَنْدُ ج رضامَنْدَ:** ذ. صفت. [ع. رضا + ف. مند = وارو] راضي — خوش. اقراري — آماده.

Gul Hayat Institute

— **رضامَنْدِي:** ٿ. خوشي – پسندي – مرضي. قبوليت – مڃتا. آمادگي. رغبت.

— **رضانامو ج رضاناما:** ذ. [ع. رضا + نامہ = دستاويز] ناھَ – پرچاءَ – صلح. قبوليت نامو.

— **رضانامو ڪرڻ:** ناھَ ڪرڻ – پرچاءَ ڪرڻ. صلح ڪرڻ.

— **رضائِي ج رضائِي:** ذ. رضا وارو – پنهنجي مرضيءَ وارو – خود خيال – خود مختيار.

• **رضائِي ج رضائِيون:** ٿ. [ف] پنيرائي – طول. گاديلو. سَوڙ.

• **رِضوانُ ج رِضوانَ:** ذ. [ع] بهشت جو داروغو – هڪ فرشتي جو نالو (جو فردوس برين جو دربان تصور ڪيو وڃي ٿو). بهشت. رضامندي. خوشنودي.

— **رضواني ج رضواني:** ذ. صفت. بهشتي – جنّتي.

• **رِضوِي:** صفت. [ع] حضرت موسيٰ علي رضا(ع) جي خاندان سان نسبت رکندڙ.

• **رضِي:** صفت. [ع. رَضِيَ = هو راضي ٿيو] خوش – راضي.

— **رضِيَ اللهُ تعاليٰ عَنْهُ:** انهيءَ کان الله تعاليٰ راضي ٿيو.

• **رضِيَۃ:** ذ. صفت. [ع. رَضِيَ = هو خوش ٿيو] ساراھ جوڳو – تعريف لائق.

• **رطَبُ:** صفت. [ع] پُسيل – تار – آلو – گهميل ـ تازو ـ نرم.

— **رطب ويابِسُ:** ذ. صفت. تر ۽ خشڪ – سُڪل ۽ آلو. چڱو مٺو – نيڪ بد.

• **رِطْلُ ج رِطْلَ:** ذ. [ع] شراب جو جام. اڌ سير جو وزن – رتل.

• **رُطُوبَتُ ج رُطُوبَتُون:** ٿ. [ع] آلاڻ – پوسل – نمي – تري – پاڻيٺ.

• **رطولُ:** اسم خاص. تعلقي شاهبندر ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رعايا:** ٿ. [ع. رَعِيَت ج رعايا < رَعَي = هن ڪاڌو ڪارايو – حفاظت ڪئي] ڪنهن حاڪم جي فرمان ۾ رهڻ وارا ماڻهو – پرجا – محڪوم.

• **رِعايَتَ ج رِعايَتُون:** ٿ. [ع. رَعي = هن سنڀال ڪئي] نگهباني – سنڀال – حفاظت – پرگهور. لحاظ – سانگو – مروت – طرفداري. مهرباني – عنايت. ڪمي (اگهه يا قيمت ۾) – تخفيف.

— **رِعايَتَ ڪَرَڻُ:** طرفداري ڪرڻ ـ لحاظ ڪرڻ. مروت ڪرڻ. گهٽ ڪرڻ(قيمت).

— **رِعايَتِي ج رِعايَتِي:** ذ. صفت. رعايت ڪيل – مروتي. لحاظ ڪيل.

• **رُعْبُ ج رُعْبَ:** ذ. [ع. رَعَبَ = هو ڊنو] ڊپ – خوف ـ ڀؤ – هيبت – هراس – ڏڪو. ڄمت. دٻدٻو – ڌاڪو. حشمت – دهشت.

— **رُعْبُ تابُ:** ذ. دٻدٻو – تجمّل – ڌاڪو. شان شوڪت. حشمت.

— **رُعْب ڇانئجڻُ:** خوف غالب پوڻ – ڊپ ويهڻ – دهشت ويهڻ.

— **رُعْبُ دابُ:** ذ. دٻدٻو – تجمّل – ڌاڪو – شان شوڪت. حشمت.

— **رُعْبدارُ ج رُعْبدارَ:** ذ. صفت. [ع. رعب + ف. دار < داشتن = رکڻ] رعب وارو – حشمت وارو. هيبتناڪ – ڊپ وارو – ڀوائتو.

— **رُعْبُ ويهارَڻُ:** ڄمت ڪرڻ – حشمت ويهارڻ – اثر ويهارڻ – ڄمائڻ – ڏيڄارڻ – ڊپ ويهارڻ.

— **رُعْبُ ويهَڻُ:** ڊپ ويهڻ – حشمت ويهڻ ماڻهن تي تمام سٺو ۽ شانائتو اثر ويهڻ.

• **رَعْدُ ج رَعْدَ:** ذ. [ع] وڄ جو ڪڙڪو – گوڙ – گاج (ڪڪرن جي). ”سٽيو رڙ رَعد جي، ڪليون ٽيون ڪنبن. قرآن شريف جي هڪ سورت جو نالو.

• **رعْشو:** ذ. [ع. رَعْشَۃ] ڏڪڻي – ٿرڪڻي – ڪنبڻي. لرزش – بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ هٿ پير ڏڪن).

• **رعْنا:** صفت. [ع] سينگار سان رهندڙ – ٺٽوئون – رنگيلو. دلچسپ – خوشنما. گل جو هڪ قسم (اندران ڳاڙهو ۽ ٻاهران زرد ٿئي).

— **رعْنائِي:** ٿ. سينگار – ناز نِوَهرَ – آرائش. دلچسپي. ڇڪ – ڪشش (سونهن جي).

• **رعُونَتُ:** ٿ. [ع] غرور – هٺ – گهمنڊ. سرڪشي.

• **رعيّتَ ج رعيّتُون:** ٿ. [ع. رَعَي = هن سنڀاليو] رعايت ٿيل ماڻهو – ڪنهن حاڪم جا ماتحتي ماڻهو – محڪوم – پرجا – رعايا – راڄُ.

— **رعيّت پَروَرُ:** ذ. صفت. [ع. رعيت + ف. پرور < پروردن = پالڻ] رعيت جي سنڀال ڪندڙ – حاڪم – بادشاھ.

— **رعيّتُ پَروَرِي:** ٿ. رعيت جي سنڀال – رعيت جي پوئواري.

— **رعيّتُ نوازُ:** ذ. صفت. [ع. رعيّت + ف. نواز < نواختن = نوازڻ] رعيت کي آسودو ڪندڙ – راڄ کي خوشحال ڪندڙ (حاڪم).

Gul Hayat Institute

— **رعيت نوازي:** ث. رعيت تي مهرباني.

— **رعيتي ج رعيتيون:** ذ. صفت. رعيت جو – راڄ جو – راڄوٽي – قومي – ملڪي. مطيع – تابع – هٿ هيٺ – ماتحت.

— **رعيتي راڄ:** ذ. ماڻهن جي حڪومت – عوام جي حڪومت – عوامي حڪومت – جمهوري راڄ.

• **رغام ج رغام:** ذ. رنج. شڪ – گمان. مٽيءَ لڳل. جهڙو ڪڪر (ڪ).

• **رغبت ج رغبتون:** ث. [ع. رَغَبَ = هو مائل ٿيو] لاڙو – رُخ – چاهه – خواهش. چِڪ – ڪشش. ڌيان – توجه. شوق.

— **رغبت ڪرڻ:** مائل ڪرڻ – لاڙو ڪرڻ. پيار ڪرڻ – چاهڻ.

• **رف:** صفت. [انگ. Rough] ڊاٽ وارو مسودو. بيڪار – ردي.

• **رفاقت:** ث. [ع. رَفَقَ = هو شامل ٿيو] همراهي – سنگت – مدد – معاونت. دوستي – ياري. واقفيت – سُڃاڻپ – ڏيٺ ويٺ.

— **رفاقت ڪرڻ:** گڏ رهڻ – همراهه ٿيڻ. ياري ڪرڻ – دوستي ڪرڻ. مدد ڪرڻ.

• **رفاهه:** ذ. [ع] آرام – چين – سک – قرار – عام جي ڀلائيءَ جو ڪم – ڀلائي – بهبودي. راحت.

— **رفاهه عام:** ذ. عام ماڻهن جي ڀلائي.

• **رفتار:** ث. [ف] چال – هلڻي – پنڌ. تيزي – تِڪَ. ڍنگ – ريت – روش.

• **رفتار گفتار:** ث. هلت چلت – رهڻي ڪهڻي – اُٿ ويهه.

• **رفته:** صفت. [ف. رفتن = وڃڻ > رفته] ويل. گذريل. آڳاٽو. مئل.

• **رفته رفته:** ظرف. [ف] ويندي ويندي – هلندي هلندي. ٿيندي ٿيندي. آهستي آهستي – بتدريج.

• **رفرف:** ذ. [ع] جارو – طاق. طنبو. سائو ڪپڙو. (اسم خاص) آسمان تي حضرت اسرافيل جي رهڻ جي جاءِ. اها سواري جنهن تي نبي صلي الله عليه وسلم جن معراج جي رات سدرة المنتهيٰ کان بارگاهِ الاهي تائين ويا هئا. (صفت) تيز رفتار – تکو. روان – جاري.

• **رفع:** ذ. [ع. رَفَعَ = هن بلند ڪيو] چاڙهو – واڌارو – ترقي – اضافو. اوچائي – مٿانهين – بلندي. ختم – پورو – مڪمل. پري – ڪيل – برطرف.

— **رفع ٿيڻ:** وڃڻ – پري ٿيڻ – هٽڻ.

• **رفع دفع ڪرڻ:** پري ڪرڻ. ختم ڪرڻ. ڊاهڻ. لٿي مٿي ڪرڻ.

— **رفع ڪرڻ:** ٽارڻ – پري ڪرڻ. ختم ڪرڻ. (معاملو).

• **رفعت:** ث. [ع. رَفَعَ] چاڙهو – واڌارو – ترقي. اوچائي – بلندي – عروج. وڏائي – بزرگي. شان. شرافت. درجو – قدر.

• **رفو ج رفوءَ:** [ع. ف] ڪپڙي جو ٽُن – بُورُ. ٽُنگ ٽيل ڪپڙي ۾ ڌاڳي سان مڙهت جو ڪم.

— **رفو ڪرڻ:** ٽُن پرڻ – بور پرڻ.

— **رفوگر:** ذ. صفت. بور پريندڙ. ڦاٽل ڪپڙن جي مرمت ڪندڙ.

• **رفوچڪر:** ظرف. گم – غائب.

— **رفوچڪر ٿيڻ:** تڪڙو هليو وڃڻ – اکين اڳيان ٽرڻ. گم ٿيڻ – ڀڄي وڃڻ.

• **رفيع:** ذ. صفت. [ع. رَفَعَ = هن بلند ڪيو] بلند – اوچو – مٿاهون – اعليٰ.

— **رفيع الدرجات:** ذ. وڏي درجي وارو – وڏي شان وارو – عظيم.

• **رفيق ج رفيق:** ذ. صفت. ع. [رفيق ج رفقاء > رَفَقَ] ساٿي – سنگتي – يارُ – دوست. گڏ هلندڙ – همسفر – همراهه – ٻيلي – مددگار.

• **رفيقي:** ث. دوستي – ياري – سنگت.

• **رقائي (ت):** ث. ڏڪٽي.

• **رقتار ۾ پوڻ (ت):** ٻَڪ ڪرڻ – واهيات ڳالهائڻ – بدشد ڳالهائڻ.

• **رقرق (ڪ):** ث. ڏڪ ڏڪ (دل جي).

• **رقرو ج رقرا (ت):** ذ. صفت. ڪُلڇٽو – بد افعالو.

• **رقڻ:** مصدر. ڏڪڻ – ڪنبڻ – ٿڙڪڻ. سهڪڻ.

— **رقڻي:** ث. ڏَڪٽي – ڪنبڻي.

• **رقڻ (ل):** ث. گپ – راڦو – چِڪڻ – چِڪَ.

• **رقابت:** ث. [ع] دشمني – وير. بغض – حسد – ساڙ – مخالفت. محبت ۾ شراڪت.

• **رقاص ج رقاص:** ذ. صفت. [ع. رقص = هو نچيو] ناچ ڪندڙ – نچندڙ – ناچو]

— **رقاصه:** ث. ناچو عورت – ناچڻي.

• **رقبه:** ذ. [ع] ايراضي – پکيڙ. زمين جو ٽڪر. پسگردائي واري زمين.

• **رقت:** ث. [ع. رَقَّ = هو سنهون ٿيو] ڪنئرائي – نرمي –

Gul Hayat Institute

نرمائي – پتڙائي – پتڙاڻ. سنهاڻ – باريڪي. روح. حال – وَجد. رحم – قياس – ترس. همدردي – رحمدلي.

– رقت آميز: ذ. صفت. [ع. رقت + ف. آميز > آميختن = گڏڻ] ڏک جهڙو – افسوسناڪ.

– رقت انگيز: ذ. صفت. [ع. رقت + انگيز > انگيختن = ڪڙو ڪرڻ] دکدائڪ – ڏک جهڙو – افسوسناڪ.

– رقصُ: ذ. [ع] ناچ – نرت. اُڇل – ٽپ.

– رقصِ طائوسُ: ذ. [ع. رقص + ف. طائوس = مور] مور جو ناچ – ناچ جو هڪ قسم.

– رقص و سرُودُ: ذ. [ع. رقص + ف. سرود = واجو] راڳ ناچ – ڳائڻ وڄائڻ.

• رُقعو ج رُقعا: ذ. [ع. رُقعَة] لکيل ڪاغذ – خط – چِٺي.

• رقمَ ج رقُوْمُ: ث. [ع. رَقمَ = هن نشان ڪيو يا لکيو] لکيت – لکيو – تحرير. مُهر – نشان – چاپو. انگ – لکڻ ۾ رويين جي انگ ظاهر ڪرڻ لاءِ خاص نشان. (عدد > عہ = ١، عا = ٢، سے = ٣، للعہ = ٤، صہ = ٥، ے = ٦، سعہ = ٧، سلے = ٨، لعہ = ٩، عہ = ١٠). جنس – قسم. مال – دولت. قيمتي شيءِ.

– رقمَ تويري ۾ هُئڻ: هڙ مُوڙي وڃڻ – پيسا نابود ٿيڻ.

– رقمَ پُوري ٿيڻ: پيسا ختم ٿيڻ. سيڪجهه چٽ ٿيڻ.

– رقمَ پيارڻ: پيسا جمع ڪرائڻ.

• رقمَ ڏيڊي ٿيڻ: قُرجي وڃڻ. رقم ٻڏڻ. نقصان پوڻ.

– رقمَ ڪرڻ: لکڻ – تحرير ڪرڻ.

– رقمَ ڪي شوَ: محاورو. نہ ملڻ جهڙيءَ رقم جي اڳيان ٻڙي ڏيڻ. حساب ڪتاب ختم – رقم ٻڏڻ.

– رقم ۾ تنگ پوڻ: پيسا کُٽڻ – ڪوٽ پوڻ.

– رقموارُ: ظرف. سلسليوارُ. جنس بہ جنس – درجي بدرجي.

– رقم وارڻ: پئسن ملڻ تي بنديءَ ۾ اها رقم اڳت ڪري ان کي ٻڙي ڏيڻ.

– رقم ٿي اڳت ٿيڻ: پئسا برباد – رقم چٽ.

• رقُودَ ج رقُودَ: ذ. صفت. [ع] سمهندڙ – غافل – لاغرض.

• رقِيبُ ج رقبَاءُ: ذ. صفت. [ع] نگهبان – راکو – محافظ. چاري – جاسُوسُ _ حريف – هم پيشه. دشمن – ويري. مخالف. معشوق جو ٻيو عاشق. (اسم خاص) خدا تعاليٰ جو صفاتي نالو.

• رقِيقُ: ذ. صفت. [ع] پاڻيءَ جهڙو – پتڙو – چڊو. نرم – ڪُنئرو، نازڪ. سنهون – باريڪ. اپرو.

• رقِيقُ القَلب: ذ. صفت. نرم دل – رحمدل – ٻاجهارو.

• رڪَ ج رڪَ: ذ. صفت. [سن. رَنڪَ] سخت ڏاڍو – ستاڻو. مشڪل – ڏکيو. سُکل. سخت دل. بي رحم. سخت ڪنجوس – بخيل. سخت جان. بي اثرو. "تنهنجي مريدن سان ڪُهن، رڪن روسيہ سي نا رهن" (حمل). احمد. لُڇُ: "رَڪَ مان رمضان چٺي، آهي هرگز زيان" (رمضان). (اسم خاص) مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• رُڪُ: ذ. ڌاتوءَ جو هڪ قسم. ماريل لوهہ – فولاد. رُڪ مان ٺهيل ڪوبہ اوزار (جهڙوڪ: تلوار، ڪٽاري، ڪاتي وغيره). جنگ – لڙائي. (صفت) پختو. قابو. مضبوط. (اسم خاص) گهوٽڪي ۾ ڳڙهي ياسين تعلقن ۾ ديهہ جو نالو.

– رُڪانئُونُ: ذ. صفت. رُڪ جو – فولادي – رُڪ مان ٺهيل.

– رُڪَ پيالوُ: ذ. ترارين يا ٻين هٿيارن جو جوهر (جنهن کي "آبَ" چون). ٻاهرازيءَ جا لوهار انهيءَ کي "رڪ جو پاڻي" چون ٿا.

– رُڪَ پيالو چکڻُ: ترار سان شهيد ٿيڻ.

– رُڪَ جا چڻا چٻڻُ: سخت محنت ڪرڻ – ڪشالو ڪڍڻ.

– رُڪَ جي ڏانگي چڙهڻي پئي هُجڻُ: تمام گهڻو خرچ هئڻ. ڏڪار پوڻ.

– رُڪَ چَلڪا ڏيڻُ: تڪليف ڏسڻ ۾ اچڻ.

– رُڪَ راڙون ڪرڻُ: ڏاڍو مشڪل ڪم نظر اچڻ.

– رُڪَ رُجهڻُ (ت): سخت تڪليف ڪرڻ.

– رُڪَ رَٿي: ث. ترار جو چمڪو. جنگ – لڙائي.

– رُڪ ڪرڻُ (ت): قابو ڪرڻ – سوگهو ڪرڻ.

– رُڪَ هُجڻُ (ت): قابو هجڻ – سوگهو هجڻ.

– رِڪابُ: ث. [ف] وڏو پيالو – وڏي ٿالهي – رڪيبي.

– رڪابدار: ذ. صفت. هوشيار بورچي.

• رڪابي ج رڪابيُونَ: ث. ٿالهي – رڪيبي.

• رڪابُ ج رِڪابَ: ذ. [ع. رَڪَبَ = هو سُوار ٿيو] گهوڙي جي زين جي ٻنهي پاسي لڙڪندڙ لوهي پيرڙيو – رڪيب – پاڳوڙو.

– رِڪابدارُ ج رڪابدارَ: ذ. صفت. [ع. رڪاب +ف. دار >

Gul Hayat Institute

داشتن = رکڻ] رڪيب جهليندڙ – اهو نوڪر جو پنهنجي مالڪ کي گهوڙي تي چاڙهڻ ۾ مدد ڪري. خدمتگار.

– **رِڪابَ ۾ پير پائڻُ:** مسافريءَ لاءِ روانو ٿيڻ. مقابلو ڪرڻ – همسري ڪرڻ.

– **رِڪابَ وٺڻُ:** نوڪر ٿيڻ – خدمت ڪرڻ.

• **رُڪاٽَ ج رُڪاٽُونَ:** ٿ. روڪ – رنڊڪ – رُڪاوٽ. "روڳي رُڪاٽن ۾، اوري ٿا اڙجن" (غلام حيدر ڪنڊڙي وارو).

• **رِڪارڊُ ج رِڪارڊَ:** [انگ. Record] ياداشت. دفتر. فائيل (ڪاغذن جو). (گراموفون تي وڄائڻ جي ٿالهي، جنهن ۾ آواز ڀريل هجي).

• **رُڪاوٽَ ج رُڪاوٽون:** ٿ اٽڪ – روڪ – پيچڪڙي – رخنو – رنڊڪ

• **رَڪبُ ج رَڪبَ:** ذ. محصول – سنگ. زميندار جو هاريءَ تي ٻانڌاڻ – لاڳ.

• **رِڪَتَ ج رِڪَتُونَ:** ٿ. تڪليف. ڪاوڙ. اٿٻٽت. ناراضگي. ضد. حسد. حياءُ – شرم.

• **رِڪتِي ج رِڪتِيَ:** ذ. صفت. رنڊڪ وجهندڙ. ڪاوڙيل. حاسد.

• **رَڪتچَندَنُ:** ذ. [سن. رَڪت = رَتُ + چندن] ڳاڙهي صندل جو ڪاٺ.

• **رِڪعَتَ ج رِڪعَتُونَ:** ٿ. [ع] ڏنگ (چيلهه جو) – جهڪاءُ – وَرُ – نماز جو (اڌ يا چوٿون حصو) هڪ رڪن (جنهن ۾ هڪ رڪوع ۽ ٻه سجدا اچي وڃن).

• **رُڪَنَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **رُڪنُ ج رُڪنَ:** ذ. [ع] ٿنڀ – ٿنيو – پايو – پيلپائو – ستون. ڪنهن ٻه جماعت جو ڪارڪن. مصرع جو هڪ حصو – وزن.

• **رُڪَنَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **رُڪڻُ (ت):** ٿ. ڪچيءَ جي هڪ ذات (جنهن جو ڏونڪو هيڊو ۽ بندرو ٿئي).

• **رُڪڻُ:** مصدر. ترسڻ – بيهڻ. اٽڪڻ.

• **رُڪنپُور:** اسم خاص. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رُڪوعُ ج رُڪوعَ:** ذ. [ع. رَڪَع = هن پاڻ کي جهڪايو] عاجزيءَ سان جهُڪڻ جي حالت – نماز جو چوٿون فرض (جنهن ۾ قيام ۽ بيهڻ کان پوءِ گوڏن تي هٿ رکي جهُڪي ۽ پوءِ سجدي ۾ وڃجي).

• **رِڪِنِي:** ٿ. گَونهن – ڪرفتي.

• **رِڪيبُ ج رِڪيبَ:** ذ. [ع. رَڪَبَ = هو سوار ٿيو] زِين، هني يا پاڪڙي جي دوال ۾ لٽڪندڙ لوهي ڪَڙو (جنهن ۾ پير رکي گهوڙي تي چڙهجي يا سُواريءَ مهل پير وجهي ويهجي) – رِڪابُ – پاوڙي – پاڳوڙو – پيرڙي – پيرڙيو.

• **رِڪيب ڏيڻ:** ڏکئي وقت ۾ مدد ڪرڻ. همراهي ڪرڻ.

– **رِڪيب ۾ پير هجڻ (ت):** تيار هجڻ. اُبهرو هجڻ. تڪڙو هجڻ.

• **رِڪيبِي ج رِڪيبِيُونَ:** ٿ. [ف. رڪابي] ٿالهي – رڪابي – طباخ – پليٽ.

• **رَڪيڪ:** صفت. [ع] سُست. ضعيف – ايرو – ڏبرو – ڪمزور – سنهون – باريڪ. ذليل – حقير – ادنيٰ.

• **رکَ:** ٿ. [هه. رَکَ = روڪَ] روڪ – پناهه – سنڀال – آڏ. رکڻ جي حالت. رکيل گاهه. رکيل وڻ ٽڻ. چوپائي مال جي چاري لاءِ حفاظت ۾ رکيل گاهه واري ايراضي – وِيءُ. پرهيز – ڪِري. [هه. راک] ڪنهن شيءِ جي سڙيل خاڪ – ڦلهيار – چارِ – ڪيرِي. جهنگ جو اهو ٽڪرو جتي مالڪ کانسواءِ ٻيو ڪو شڪار ڪري نه سگهي. اَنَ جي راهه جي ٻاهران ڪڍيل ليڪو – ڊوهي (ت).

– **رکَ ٿيڻُ:** خاڪ ٿيڻ – ڀسم ٿيڻ – ڦُلهيار ٿيڻ. سڙي وڃڻ.

– **رکِپالُ ج رکِپالَ:** ذ. صفت. راکو – رکوال – واهي – چوڪيدار – نگهبان.

– **رکِپاءُ:** ٿ. حفاظت – رکوالي – چوڪي.

– **رک رِکانُ:** ٿ. لحاظ – مروت – پاسخاطري.

– **رک رِکانُ ڪَرڻُ:** ڪجهه وقت لاءِ مهلت وٺڻ. لحاظ ڪرڻ – مروت ڪرڻ.

– **رک رِکاٽِي:** ٿ. سنڀال – خبرداري – حفاظت. لحاظ – مروت.

– **رکَ رکاءُ:** ذ. رک رکاٽي. اوڏر (ت). مهلت.

– **رکَ رکَڻُ (ت):** پرهيز ڪرڻ – ڪِرِي ڪرڻ.

– **رکَ سان ٽارُونْ کَٽائِڻُ (ت):** خالي موٽائڻ – ڪاٻه شيءِ نه ڏيڻ – ڪجهه به نه ڏيڻ. ٻار کي ريزش جو سوڻ ڪرائڻ.

– **رکَ ڪَڍَڻُ (ت):** اَنَ جي راهه جي چوڌاري ليڪو ڪڍڻ – ديري ۾ رکيل اَنَ کي ٽپي چوڌاري ليڪو ڪڍڻ.

– **رکَ ڪَڍِيُ وَٺَڻُ (ت):** سخت سزا ڏيڻ – سخت مار ڏيڻ.

– **رکَوارُو ج رکَوارَا (ت):** ذ صفت. سنڀال ڪندڙ – رکپال – رکوال.

Gul Hayat Institute

— **رک وجھڻ (ڪ):** ڪنھن ڏور جي جھنگ ۾ رھجي وڃڻ تي ڪنھن مُلان يا پير فقير کان دعا پڙھائڻ (جيئن ڏور کي ڪوبہ نقصان نہ پھچي).

• **رِڪ ج رِڪُون (ڪ):** ث. ذرو – ذرڙو – ذري – لِڪ – ھَوَ.

• **رڪات:** ث. اوڌر – رَڪَت – رڪال. "وجھن ڪرت ڪپار ۾، ھت ناھي ريت رڪات" (خليفو نبي بخش).

• **رڪال:** ث. اوڌر – قرض – رڪت. ھٽيءَ جو ڳاھ وارو ڇڏيل ٽڪر (جنھن ۾ مال نہ چري) – وِيءَ – سينڌ (ل).

• **رُڪاڻ:** پ. رُڪائي. سوڪ. اٽيائي. رُک مُنھائي.

• **رُڪاڻو (ت):** ذ. رُکي ماني – ڏڏ. کير وغيره مُيسر نہ ھجڻ جي حالت.

— **رُڪاڻو رکڻ:** بُک ڪڍڻ – لنگھڻ ڪڍڻ.

• **رڪائڻ:** مصدر. "رکڻ" مان متعدي بالواسط. کٽڻ (اوڌر). ڪا شيءِ ڪنھن ھنڌ ڇڏڻ.

• **رُڪائي:** ث. [سن. رُڪشيہ] رُڪاڻ. سوڪ – خشڪي. اٽيائي. بي رُخي – سرد مھري. رُک مُنھائي. بي لحاظي.

• **رکت ج رکتيون:** ث [رکڻ > رکت] بچت – ميڙا چونبدي. اوڌر رڪال – قرض.

— **رکت ڪرڻ:** اوڌر ڪرڻ – قرض کڻڻ.

• **رکجڻ:** مصدر. "رکڻ" مان فعل مجھول. ڍرڄڻ. ملتوي ٿيڻ.

• **رکڙي ج رکڙيون:** ث. [ھ راکي] رنگين ڌاڳن مان ٺھيل ڏورو (جنھن کي ڳنڍيون ڏنل ھجن. ھندو ڌرم موجب. ڀيڻ پنھنجي ڀاءُ جي ڪرائيءَ ۾ ٻڌندي آھي. ھندو اھا رسم ساوڻ مھيني جي چوڏھينءَ تاريخ تي ملھائيندا آھن). ڳاڙھي سُٽ مان ٺھيل ڳانو جو گھوٽ کي ٻانھن ۾ ٻڌجي (ٿ).

• **رُکڙيال (ت):** ذ. صفت. سودائي – پورالو. وھمي – وسواسي.

• **رکشا:** ث. [سن] حفاظت – پناھ – آجھو – بچاءُ. سنڀال – نگھباني.

— **رکشا ڪرڻ:** بچائڻ – محفوظ رکڻ – پناھ ڏيڻ.

• **رکڻ:** مصدر. [پرا. رَکڻ: سن. رَکشڻ] ھڪڙي ھنڌ ڇڏڻ – ڌرڻ – ٽڪائڻ – رکي ڇڏڻ. بچائڻ – سنڀالڻ – حفاظت ڪرڻ – سانڍڻ. روڪڻ "خدا رکي وغيره". گڏ ڪرڻ. ھٽڻ (الزام). رکڻ (ڪم). ڇڏڻ – ملتوي ڪرڻ. پورڻ (قبر ۾). بيھارڻ (نوڪريءَ ۾).

— **رکڻھار:** ذ. صفت. سنڀاليندڙ – رکو – رکپال – رکوال – نگھبان – محافظ.

— **رکڻي ج رکڻيون:** ث. رکڻ جي حالت. رکڻ جو نمونو. نھارڻ – خيال. سانگو – لحاظ.

— **رکي ڇڏڻ:** ھڪ ھنڌ ڇڏي ڏيڻ. بچائي رکڻ. ملتوي ڪرڻ. ٽاري ڇڏڻ.

• **رُکو ج رُکا:** ذ. صفت. [سن. رُکش = رُکو] سُڪل – خشڪ. اٽيو – اليوڳو. سادو (ڪاڏو) – پاچي. گيھ يا ڇھاڻ ڪانسواءِ (ڪاڏو). بي مروت – سُونڊ مُنھون – بي مُحابو.

— **رُکو جوابُ ڏيڻ:** انڪار ڪرڻ – نفي ۾ جواب ڏيڻ – ناڪار ڪرڻ.

— **رُکو روح:** ذ. صفت. تند مزاج – سخت طبيعت وارو.

— **رُکو سُکو ج رُکا سُکا:** ذ. صفت. اٽيو. جھڙو تھڙو – سادو سُودو (ڪاڏو).

— **رکو سُکو ڪاڏو ڪائڻ:** سادو ڪاڏو ڪائڻ. غريبيءَ ۾ گذارڻ.

— **رُکو سُکو ج رُکا سُکا:** ذ. صفت. رُکو سُکو.

— **رُکو ڪائڻ:** ڪَسُ پائڻ – نقصان سمجھڻ.

• **رکوالُ ج رکوال:** ذ. صفت. سنڀاليندڙ – محافظ – رکوالو – راکو.

— **رکوالو ج رکوالا:** ذ. صفت. رکوال – رکپال.

— **رکوالِي:** ث. چوڪيداري – نظرداري – نگھباني – سنڀال.

— **رِکيا:** ث. [سن. رِکشا] حفاظت – بچاءُ – پناھ. سنڀال – نظرداري – نگھباني. امن.

• **رگُ:** ث. [ف] نَسَ – نار – رَڳَ – نبض – تند – ڏاڳو.

— **رگِ جان:** ث. شاھ رگ – شريان.

— **رگ وريشه:** ذ. اصل نسل – بنياد.

• **رگ ج رگون (ٿ):** ث. گھيٽي يا رِڍ وغيره جو آواز – رنپ.

• **رگائڻُ (ٿ):** مصدر. ڪر کان نٽائڻ. اِينگھائڻ – ديگھ ڪرائڻ.

• **رگڙ ج رگڙون (ڪ):** ث. وارو – بَل – وٽ – وڪڙ – ڦيرو.

• **رگڻُ (ٿ):** مصدر. رنپڻ (ڪنھن جانور جو) ھاڪارڻ.

• **رگڻُ (ٿ):** مصدر. ورجائڻ – ھر ھر چوڻ – وري وري چوڻ – رنگڻ.

— **رگڻو ج رگڻا (ٿ):** ذ. صفت. ورجائيندڙ – وري وري چوندڙ – ھر ھر چوندڙ – رنگڻو.

Gul Hayat Institute

• **رڳ ويدُ:** اسم خاص. [سن] هندن جو هڪ ڌرمي ڪتاب – چئن ويدن ۾ پهريون ويد (رگ ويد، سام ويد، يجر ويد ۽ اٿرويد).

• **رڳَ ج رڳُون:** ث. [ف. رَڳ] رت جي نلي – رت واهڻ. نس. نبض – ناڙ – شريان. عادت – خصلت – هير. نسلي خاصيت. مردانو مخصوص عضوو.

– **رڳارو ج رڳارا:** ذ. صفت. جنهن جي جسم جون نسون ڏسڻ ۾ اچن. اپرو – ضعيف.

– **رڳَ پڇاڻڻ:** (ڪنهن ڪي) چڱيءَ طرح ڄاڻڻ – ڄاڻڻ – سمجهڻ – (ڪنهن جي) گهٽتائين يا ڪمزورين جي چڱيءَ طرح خبر هجڻ.

• **رڳَ جهڪڻ:** پيروي ڪرڻ – نقش قدم تي هلڻ – اَڏِ وٺڻ – عادتون پرائڻ. مائٽائي ريت پرائڻ.

– **رڳُرُ ج رڳُرَ:** ذ. صفت. رڳن وارو – رت وارو – زور وارو – طاقتورُ – سگهو.

– **رڳَ رڳَ ٺرڻ:** تمام خوش ٿيڻ – اندر ٺرڻ.

– **رڳَ رڳَ کان واقف هئڻ:** چڱيءَ طرح سڃاڻڻ – (ڪنهن جي عادتن جي پوريءَ طرح ڄاڻ هئڻ.

– **رڳَ سهي ڪرڻ:** اٽڪل کان واقف ٿيڻ.

– **رڳن ٽٽو ج رڳن ٽٽا:** ذ. صفت. سُست – بيڪار – نڪمو – ٽوٽي.

– **رڳن ٽٽو هئڻ:** سُست هئڻ – بيڪار هئڻ – نڪمو هئڻ.

– **رڳن ۾ پيهي وڃڻ:** وٺي وڃڻ – دل ۾ گهڙي وڃڻ – سيبائڻ – پسند اچڻ.

• **رِڳَ ج رِڳُون:** ث. صفت. پنيان لڳي پوندڙ – چنبڙندڙ – چهٽندڙ – پند – جِڃا – ڪِڪَ. ڪيٽائي – ضدي. لالچي – حريص – طاماعو. بيڪار – نڪمو. (ث) طمع. بيماري (ت).

– **رِڳُو ج رِڳا:** ذ. صفت. چنبڙ – ڪِڪَ. لالچي – حريص – طاماعو. روڻُو.

• **رڳڙڻ:** مصدر. ڪي به شيون پاڻ ۾ زور سان گسائڻ – مهٽڻ – ملڻ – گهڻ – ڪرڙڻ – گهرڙڻ – رهڙڻ. ماڃڻ – ملڻ – صاف ڪرڻ (برتن وغيره). گهوٽڻ (ڀنگ). ڪڪ ڪرڻ – تنگ ڪرڻ – هلاڪ ڪرڻ.

• **رڳڙ ج رڳڙون:** ث. گهڪو – گسڪو. رهڙ – چِلَ. مالش. هلڪي رهڙ. گاٺ جو نشان.

– **رڳڙجي وڃڻ (ت):** گهوٽجي وڃڻ – پيسجي وڃڻ. تڪليف هيٺ اچڻ – نقصان هيٺ اچڻ.

– **رڳڙو ج رڳڙا:** ذ. ڏنڊي جو ڪونڊي ۾ زور سان گهڪو – رهٽو – رهڙو – گهوٽو.

• **رڳڙو ج رڳڙا:** ذ. جهيڙو – جهڳڙو – ٽنٽو – ڪرهه – معاملو – تڪرار – ريڙهه پيڙهه – ڏانڊل.

– **رڳڙائي ج رڳڙائيون:** ذ. صفت. جهيڙائي – جهڳڙائي – ٽنٽائي – معاملائي – فسادي – ڦڏائي.

– **رڳڙو لڳائڻ:** خواهه مخواهه تڪرار ڪرڻ – ڏانڊل ڪرڻ.

• **رِڳڻ (ت):** مصدر. رنج ٿيڻ – ڏک ڪرڻ. ناراض ٿيڻ. غصو ڪرڻ – ڪاوڙ ڪرڻ.

• **رُڳڻ:** ظرف. رڳو – نِلو – فقط.

• **رُڳنو:** ظرف. ڏسو "رُڳڻ".

• **رُڳو ج رُڳا:** ذ. صفت. اڪيلو – ڇڙو – نِرو – فقط رڳنو.

– **رُڳو پڳو ج رُڳا پڳا:** ذ. صفت. رُڳو – رڳوئي.

• **رُڳهه ج رُڳهون:** ث. اونهاري ۾ هوا بند ٿيڻ جي حالت – گهٽَ – ٻٽَ – اڪرس – اُٻس – اُمس. مُونجهه – ٻوسات. گرمي – رُڳهه.

– **رُڳهارو ج رُڳهارا:** ذ. صفت. گرميءَ وارو – گهٽ وارو. ٻوساٽيل. اُٻس وارو. هوا کان بند.

– **رُڳهائتو ج رُڳهائتا:** ذ. صفت. رُڳهارو – رُڳهه وارو – هوا کان بند.

• **رُڳهتو رُڳهتي (ت ل):** ذ. صفت. قدم ۾ ننڍو پر ٻت ۾ پريل – ٿُلهو – متارو. سگهارو.

• **رُڳهو ج رُڳها (ت):** ذ. ڪانيءَ جو جهنبيارو ٽڪر.

– **رُڳهو ڏيڻ:** ڪانيءَ جو جهنبيارو ٽڪر چڀائڻ – چوڪ ڏيڻ. چُونگ ڏيڻ. طعنا هڻڻ. اشاري سان خبردار ڪرڻ.

– **رُڳهو لڳڻ:** ڪانيءَ يا جُوئر جي سُنڊي جي نوڪ جو پير ۾ لڳڻ يا جسم ۾ ڪنهن به هنڌ لڳڻ.

– **رُڳهو هڻڻ:** ڪانيءَ جو جهنبيارو ٽڪر هڻڻ.

• **رُڳهي ج رُڳهيون (ل):** ٽٻي – غوطو پاڻي ۾.

• **رڳَ ج رڳَ:** ذ. [سن. رَنگ] رنگ – روغن. ورن. چِٽُ – نقش. حيض – ماهواري.

– **رڳَ اچڻ:** فائدو ٿيڻ – مالامال ٿيڻ. حيض اچڻ.

Gul Hayat Institute

— **رڱائڻ:** مصدر. "رڱڻ" مان "متعدي بالواسطہ". رڱ ڪرائڻ – رنگائڻ.

— **رڱائي رڱائيءَ:** ث. رنگ ڏيارڻي – رنگائي – رڱاوت.

— **رڱاوت ج رڱاوتون:** ث. رڱ ڏيڻ جو ڪم – رڱڻي – رڱائي – رڱائي.

• **رڱجڻ:** مصدر. رڱڻ مان فعل مجهول. رنگجڻ – رنگ اچڻ. فائدو ملڻ. فيض حاصل ٿيڻ.

• **رڱڻ:** مصدر. [سن. رَنگ] رنگ ڏيڻ – رنگ چاڙهڻ – رنگ ڪرڻ. ملمعون چاڙهڻ – چٽسالي ڪرڻ. ڪپڙي وغيره تي رڱ چاڙهڻ. مصالحو وغيره ڏيئي چمڙو ناهڻ. فيض ڏيڻ – رچائڻ (محبت الاهيءَ ۾).

— **رڱڻي ج رڱڻيون:** ث. رنگ ڏيڻ جي حالت – رڱائي – رڱاوت.

• **رڱو ج رڱا:** ذ. اُهو ڏاڳو جنهن سان وارا ڪاٽ تي ليڪو ڪڍن – راڱو.

• **رلائڻ:** مصدر. ڳڏائڻ – ملائڻ – ڳڏ وچڙ ڪرڻ.

• **رُلائڻ:** مصدر. هيڏانهن هوڏانهن ڀوڙائڻ – دربدر ڪرڻ – ڏ ڪا ڪارائڻ. ستائڻ. هلائي هَلائي ڪک ڪرڻ. اجايو هلائڻ. گهٽي اچ وڃ ڪرائڻ.

• **رلڪو ج رلڪا:** ذ. [سن. رَلَڪَ] ٻارن لاءِ ننڍو ڳاڏيلو – ننڍي رلي.

• **رلڻ:** مصدر. [سن. لَلَڻ] ملائڻ – ڳڏائڻ. هلڻ – رمڻ.

• **رلڻ:** مصدر. ملڻ – ڳڏجڻ. ڳڏ وچڙ ٿيڻ.

— **رلڻ ملڻ:** ملڻ – ڳڏجڻ. مُسجڻ. ملي وڃڻ. اچڻ وڃڻ. رلي ملي وڃڻ – چڱيءَ طرح ڳڏجي وڃڻ – گهائل مائل ٿيڻ.

— **رلئو ملئو ج رلئا ملئا:** ذ. صفت. خوش اخلاق – سهڻيءَ طرح سان ملندڙ – هر ڪنهن سان هاٿو ماٿو – چڱي نموني پيش ايندڙ.

— **رلئو ملئو هئڻ:** خوش مزاج هئڻ – گهائل مائل هجڻ – هاٿو ماٿو هجڻ.

— **رلِي ملِي هَلڻ:** سيڪنهن سان سٺي نموني هلڻ – خوش اخلاقيءَ سان پيش اچڻ. ڳڏجي هلڻ.

• **رُلڻ:** مصدر. [سن. لَلَنَ] ڪنهن مطلب کان سواءِ هيڏانهن هوڏانهن ڏڪا کائڻ – ڀٽڪڻ – اجايو هلڻ – بي فائدو ڀوڙڻ ڀُڪڻ – بيڪار ڦرڻ. اوجهڙ ٿيڻ. ڀلجڻ – گمراهه ٿيڻ. وڃڙڻ – جُدا ٿيڻ.

• **رلو ج رلا:** ذ. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ نمونو – گهوڙي جو وچترو پنڌ (جنهن ۾ سوار کي تڪليف نه ٿئي) "گهوڙو ته رلو. نه ته هڻيس ڪلو". وڏي رَلي – گودڙ (ڪ). (صفت) ڳرو – وزني (ڪ).

• **رلهڪو ج رلهڪا (ت):** ذ. ڏسو "رلڪو".

• **رَلهي ج رلهيون (ت):** ث. رَلي – گودڙي – گندي. (صفت) ڊٺو – ڳيدي.

• **رلي، رِلي ج رليون، رِليون:** ث. [سن. رَلڪ] اڳڙين ٽڳڙين مان ٺهيل هڪ قسم جو اوڇڻ – گندي (ت) – ڏرڪي (ل).

— **رلي تاڻڻ:** رلي وجهڻ ـ سمهي رهڻ. بيمار پوڻ.

— **رلي ڪُلهي تي رکڻ:** رُسي وڃڻ. روانو ٿيڻ.

• **رليو:** ذ. قسمت – ڀاڳ – نصيب – لکيو. (صفت) قسمت ۾ آيل – تقدير ۾ مليل.

• **رمُ:** ذ. [سن. رَم = وار، ڏچ] وار – بدن جا وار – رؤن – ڏچ. ٻـَرَ. جوانيءَ جي وقت جا چلاوان وار يا ٻانهن جي ٻَرَ.

• **رُمَ ج رُمون (ڪ):** ث. ڀوڙ – ڀُڪ – پاچ.

— **رُمَ ڪرڻ:** ڀوڙڻ – ڀُڪڻ – پيچڻ.

• **رُمَ ج رُمَ (ت):** ذ. ڳـَڙَ. بدن تي ڪارو نشان (ڏک وغيره جو). ڪاراڻ.

• **رماڪ ج رماڪ (ل):** ذ. ڏنو – دلبو – ڪوڙو آسرو.

• **رماڪ ڏيڻ:** ڏنو ڏيڻ – دلبو ڏيڻ – ڪوڙو دلاسو ڏيڻ.

• **رماڪِي ج رماڪِي:** ذ. صفت. دلبائي – مڪارُ – ڪوڙو – ڪَشئي – ڏٺائي.

• **رمَالُ ج رمَال:** ذ. صفت. واريءَ تي ليڪا ڪڍي اڳڪٿي ڪندڙ – رَمل جو حساب ڄاڻندڙ – اڳڪٿيون ڪندڙ. فال وجهندڙ – وڏو رملي.

• **رماند (ل):** ذ. صفت. ڪوڙو – بناوتي. مٺ ڳڏيل (سون).

• **رمائڻ:** مصدر. "رمڻ" مان متعدي بالواسطہ. [هه. رمانا] گهمائڻ – ڦيرائڻ – روانو ڪرڻ – موڪلڻ – رخصت ڪرڻ. ڀڄائڻ – ڀوڙائڻ. چوريءَ ڀڄائڻ. گم ڪرڻ – وڃائڻ – لمائڻ. ٻلائڻ – مُنجهائڻ. [سن. رَم = راند ڪرڻ] کيڏائڻ – راند ڪرائڻ.

• **رمتَ (ت):** ث. راند.

• **رمتو ج رمتو:** ذ. صفت. رمندڙ – هلندڙ – گهمندڙ – سيلاني (فقير). جوڳي – ساڌو – بيڪاري – پينو – گدا – گداگر. هرجاءِ حاضر – حاضر ناظر.

Gul Hayat Institute

– **رمتُوجوڳي:** ذ. گھمندڙ فقير – سيلاني فقير.

• **رِمر جھِمر:** ث. [ھ] بُوند بُوند – ڦڙ ڦڙ – ٽِمر ٽِمر (مينهن جي). مينهن جي ڦڙين جو آواز. برسات جي اها حالت جا طبيعت کي فرحت بخشي. فرحت – خوشي – بهاري.

• **رمداڻ:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءِ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رمداڻي:** اسم خاص. جمالي بلوچن جو هڪ پاڙو.

• **رمڙيا:** اسم خاص. تعلقي جاتيءِ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رمز ج رمزُون:** ث. [ع] اکين، ڀرُن يا چپن جو اشارو – اُهڃ – غمزو. نشاني – اُهڃاڻ – علامت. ڳجهارت – لڪل ڳالهه. ذو معنيٰ ڳالهه. اٽڪل – تجويز – ڍنگ – ڪيڏ. ڳجهه – راز.

– **رمـزَ بازِي ج رمزَ بازيُون:** ث. اشارو. اٽڪل بازي – حرفت – چالاڪي – ڪيڏ.

– **رمزَ پرورَڻ:** اٽڪل سهي ڪرڻ – اشارو سمجهڻ – راز معلوم ڪرڻ.

– **رمزَ شناسَ:** ذ. صفت. [ع. رمز + ف. شناس < شناختن = سڃاڻڻ] اشارا ڄاڻندڙ – اٽڪلي – چالاڪ. ڏاهو – عقلمند.

– **رمـزَ وٺَڻ:** هلت اختيار ڪرڻ – اٽڪل سان هلڻ – نمونو اختيار ڪرڻ. "زماني رمز سا ورتي، جا آهي راءِ حاڪم جي" (سانگي).

– **رمزَ هلَڻ:** اشاري سان ٻڌائڻ. اٽڪل هلڻ – ڪيڏ ڪيڏڻ – چالاڪي ڪرڻ.

– **رمزِي ج رمزِي:** ذ. صفت. اٽڪلي – ڪيڏاري – حرفتي – چالباز.

• **رمضان:** اسم خاص. [ع] قمري سال جو نائون مهينو (مسلمانن جو روزن رکڻ وارو مهينو) – روزن وارو مهينو – ماهِ صيام. مرد جو نالو.

• **رمضان پُور:** اسم خاص. تعلقي جيڪب آباد ۾ هڪ ديهه جو نالو. دل قبيلي جي هڪ پاڙي جو نالو (رمضان دل).

• **رمَل:** ذ. هڪ علم جو نالو جنهن ۾ فرد نقطن (.) ۽ زوج، ٻن نقطن (..) وسيلي غيب جي خبر ٻڌائجي (هيءُ علم حضرت دانيال ڏانهن منسوب آهي). علم عروض موجب هڪ بحر جو نالو. (جنهن ۾ 'فاعلاتن' جو رڪن اٺ دفعا اچي).

– **رملِي ج رملِي:** ذ. صفت. رمال – اڳڪٿي ڪندڙ. اٽڪل باز. ڏُڪائي.

• **رمَنڊ:** ذ. ڦلعي گر يا ٽيناٽي جي دڪان مان نڪتل گند (جنهن ۾ لوهه جا ٻچيل ٽڪرا هجن). ڪِن – ڪچرو – رماند.

• **رَمَڻ:** مصدر. [پرا. رَمِي: ھ رَمْنا: ف. رميدن = هلڻ] گهمڻ – ڦرڻ – گشت ڪرڻ – سير ڪرڻ. هيڏانهن هوڏانهن هلڻ – پسار ڪرڻ – ٽهلڻ. وڃڻ – هلڻ. روانو ٿيڻ. کسڪڻ – ڇُرڻ. رُلڻ – ڀٽڪڻ – پٽڻ. [ف. رَمْ] ڀڄڻ – ڀاڄ ڪائڻ. [سن. رَمَڻ < رم = راند ڪرڻ] راند ڪرڻ – ڪيڏڻ • ث].

– **رمندو رهَڻ:** هلندو وڃڻ – پنڌ ڪرڻ – سفر ڪرڻ. جلد روانو ٿيڻ.

• **رمڻي ج رمڻيُون:** ث. سهڻي عورت – موهيندڙ عورت – وڻندڙ زال. (صفت) حسين – خوبصورت – سوپياوان. هلڻي – چال – رفتار.

• **رُمون ج رُمان:** ذ. ڪَدُو (جنهن جي شاخ سان بدن مان رت ڪيدجي). ڄوُرن هٽڻ کان پوءِ نڪتل رت گڏ ڪرڻ جو پيالو. رت ڪيڻ جي سڱي.

• **رُمُوز:** ث. [ع. رمز ج رموز] رمزون – نشانيون – اهڃاڻ – اشارا. اٽڪلون – ڪيڏون – حرفتون – چالاڪيون. ڀيد – راز.

• **رمُون:** ذ. گاهه جو هڪ قسم.

• **رمِي ج رميُون:** ث. [انگ] پتن جي هڪ راند جو قسم.

• **رُمِي ج رُميُون:** ث رت ڪيڻ جي سڱي. "رت ڏسي رُمي هٽجي".

• **رميُون:** اسم خاص. تعلقي سڪرنڊ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رَن ج رنُون:** ث. [سن. رَنڊ] مڙس مري ويل عورت – ڏهاڳڻ – ڦلاٽي – ڏِني – ڏَنيل – بيوهه – رَنڙ. ڪنهن عورت کي پاراتي طور چوڻ جو لفظ.

– **رَن آهر ڪي نه مرڻ:** ڏولاٿو ٿيڻ – تڪليفون اچڻ – تباهي ٿيڻ.

– **رناپڻ:** ذ. ڏهاڳپڻو ـ رناپو – ڏهاڳ.

– **رناپو:** ذ. رناپڻ – رناپٽو.

– **رنَ ٻَٽ ٿيڻ (ت):** تمام غريب ٿيڻ – مسڪين ٿيڻ. بيواهو ٿيڻ – يتيم ٿيڻ.

– **رنيَپ:** ذ. رناپو – ڏهاڳ.

– **رنَ چور:** ذ. صفت. رَن جو چور – زالون تڪيندڙ.

– **رنَ ڏاتڙيو رنَ ڏاتيو رنَ ڏاتيرو (ت):** صفت. زنانو – ماديءَ مُهُون.

– **رنَ رود ڙي (ت):** ث سادي سُودي زال – هيٺي عورت – غريب زال.

– **رنَ روڳڙي:** ث. ڏاري عورت. واهيات. عورت.

– **رنَ زالَ ج رنُون زالُون:** ث مڙس مري ويل زال – بيوهه – ڏَنيل – ڏهاڳڻ.

Gul Hayat Institute

• **رن مُريدُ ج رن مُريدَ (ت):** ذ. صفت. زال جي چوڻ موجب هلندڙ – زن مُريد – زال جو مُجو – زال جو پاڙيو.

• **رنبَلُ ج رنبَلَ (ت):** ذ. وڏو گراهه – ڀنو نوالو.

– **رنبَل هڻڻُ (ت):** وڏا گراهه کائڻ – گپنا هڻڻ.

– **رنبڻُ:** مصدر. [سن. رويڻ = پوکڻ] هڪ هنڌان سلو پٽي، ٻئي هنڌ لڳائڻ – روت ڪرڻ – رونبو ڪرڻ – روتڻ – وهرڻ – وهراج ڪرڻ. هڻڻ – لڳائڻ – ڪوڙڻ (ٻوٽو، تڏو وغيره). دسڻ – ڪيرائڻ – پرڙڻ – مٽيءَ وغيره ۾ ڦسڻ.

– **رُنبُ:** ث. وهراج – روت – رونبو. سزا – مار – پڇ – ڏاڳوڙ.

– **رُنبُ ڏيڻُ:** زور سان دسڻ – مٿان چڙهي ويهڻ. مار ڏيڻ – سزا ڏيڻ – جهاڳوڙڻ – سٽڻ – ڪُٽڻ – پڇ ڪڍڻ.

– **رُنبُ ڪڍڻُ:** مار ڏيڻ – سيڪيت ڏيڻ – پڇ ڪڍڻ.

– **رُنبڪو ج رُنبڪا (ت):** ذ. زور سان زمين ۾ دسڻ جي حالت. ڏڪو – ٺيلهو.

• **رنبو ج رنبا:** ذ. گاهه ڪڍڻ يا زمين وغيره کوٽڻ جو هڪ لوهي اوزار – ڪرُيو. واڍڪي ڪم جو هڪ اوزار – ڪاٺ ۾ سل ڪڍڻ جو اوزار – (چيٽيءَ جهڙو).

– **رنبو پڻاسُ:** ذ. رنبي جو هڪ قسم.

– **رنبو رکڻُ:** پاڙ پٽي ڇڏڻ – پاڙ ڪپڻ. تڏاري ڇڏڻ.

• **رنبي ج رنبيون:** ث. اوزار جو هڪ قسم (جو چير جهڙو لوهه مان ٺهيل ڪاٺ جي گـنَ سان ٺئي. واڍڪي ڪم جو اوزار آهي ۽ ڪاٺيءَ ۾ سلَ ڪڍڻ يا چٽ ڪڍڻ ۾ ڪم اچي ۽ موچي چمڙي وڍڻ ۾ ڪم آڻين). گاهه ڪڍڻ جو هڪ اوزار.

– **رنبيءَ مُنهون (ت):** ذ. صفت. سنهي مُنهن وارو – چوٽيءَ مُنهون.

• **رنڀَ ج رنڀون:** ث. [سن. رَڀ = آواز ڪرڻ؛ رَمڀ] وڏو آواز – دانهن. ٻاڪارَ – رڙ. وڏي آواز سان سڏ يا هڪلَ. ريهاڙ. جانور جو آواز (خصوصاً مينهن ۽ ڍڳيءَ جو) – آواز – ڊِ ڪَ – ٽاڏ.

– **رنڀون ڪڍائڻُ:** دانهون ڪڍائڻ. رڙيون ڪڍائڻ. سخت سيڪت ڏيڻ. گهٽو بدنام ٿيڻ.

– **رنڀون ڪرڻُ:** دانهون ڪرڻ – رنڀڻ. رونڻ. سزا پوڳڻ.

• **رنڀاٽُ ج رنڀاٽَ:** ذ. ڳئون يا مينهن جي رنڀ – ڊِ ڪَ – دانهن.

• **رنڀاڙُ ج رنڀاڙَ:** ذ. وڏي دانهن – رڙ.

• **رنڀڻُ:** مصدر. [سن. رَڀ] ڪنهن چوپائي جانور جهڙوڪ: ڳئون، مينهن وغيره جون دانهون ڪرڻ – تڏڻ – ڪوڪارڻ – ٻاڪارڻ. ڪنهن شيءِ لاءِ گهُر گهُر لائي ڏيڻ – ورجائڻ – رنگڻ – گهپي ڪرڻ.

• **رُنڀڻُ:** مصدر. [پرا. رُنڀڻ؛ سن. رودن. رُڌ = اٽڪڻ] مشغول ٿيڻ – ڪم ۾ لڳي وڃڻ – ڳنڍجي وڃڻ (ڪم ۾).

– **رُنڀُ:** ث. مشغولي – رُڌ – ڪم ۾ لڳڻ جي حالت.

– **رُنڀائڻُ:** مصدر. "رنڀڻ" مان متعدي بالواسطه. ڪم ۾ لڳائڻ – مشغول رکڻ. رنڌڪ وجهڻ (ڪم ۾).

– **رُنڀجڻُ:** مصدر. "رنڀڻ" مان فعل مجهول. لڳڻ (ڪم ۾) – رُڌل رهڻ.

• **رنڀو ج رُنڀا:** ذ. گرمي – ڪاڙهو – گهُٽ ڪُٽ (ڪانيءَ جي). وڏي ڇپڙ.

• **رنپو ج رنپا (ث):** ذ. چم وڍڻ جو اوزار – رنبو.

• **رنجُ:** ذ. [ف] ڏک – درد – افسوس – غم – الم. محنت – تڪليف. رنجش – ڪاوڙ. آزار – بيماري. (صفت) ڏکويل – ڪاوڙيل – ڏمريل – وڏوٽو – چڙيل – ناراض – ناخوش.

– **رنجائي:** ث. صفت. رنج واري – ڏکن واري.

– **رنجائتو ج رنجائتا:** ذ. صفت. رنجيده _ ڏکويل. آزاريل. هلاڪ – بيزار. ستايل. تنگ – عاجز – ڪاوڙيل.

– **رنج ڏيڻُ:** ڏکوئڻ – ايذائڻ – ستائڻ – آزارڻ.

• **رنجُ:** ذ. ث. صفت. ڏکويل – ڪاوڙيل. ڏمريل – وڏوٽو – چڙيل – ناراض – ناخوش.

– **رنجائڻ:** مصدر. [ف. رنجيدن] ڏکوئڻ – آزارڻ – ناراض ڪرڻ – چيڙائڻ – ڪاوڙائڻ.

– **رنج ٿيڻُ:** ڏک ٿيڻ – افسوس ٿيڻ – ناراض ٿيڻ – ڪاوڙجڻ.

– **رنج ڪرڻُ:** غم ڪرڻ – افسوس ڪرڻ – ڪاوڙائڻ – ناراض ڪرڻ.

• **رنجش ج رنجشون:** ث. [ف] غم – ڏ ک – افسوس. ناخوشي – ناراضگي – آزردگي – ڪاوڙ.

– **رنجش آميز:** ذ. صفت. [ف. رنجش + آميز > آميختن = گڏڻ] ڪاوڙيل – ڏمريل – ناراض.

• **رنجڪ ج رنجڪون:** ث. بندوق جي دارون رکڻ جو ڪيسو (سياگ يا ڳوتري).

– **رنجڪ ڇٽي وڃڻُ:** رنجڪ جو دونهون ڪري رهجي وڃڻ – بندوق جو نہ ڇٽڻ.

Gul Hayat Institute

– **رنْجَڪْدانُ ج رنْجَڪدانَ:** ذ. بندوق ۾ رنجڪ رکڻ جي پيالي.

• **رنْجڪو:** ذ. گاهہ جو هڪ قسم.

• **رنْجُورُ:** ذ. [ف] ڏک – رنج – غم. (صفت) ڏکويل – سُورائتو – ڏجهارو – غمگين. آزاريل. بيمار – مريض.

– **رنْجُوْرِيْ:** ذ. صفت. ڏکويل – رنجيده. بيمار – مريض. "سکهن سُڌ نہ سُورجي، تا رنکن رنجوري" (شاهہ).

• **رنْجُولُ (لس):** ذ. صفت. ڏسو "رنجور".

• **رنْجِيْدگِيْ:** ث. [ف] رنج – رنجش – ڏک. ڪاوڙ – ناراضگي.

• **رنْجِيْدَهٗ:** صفت. [ف] ڏکويل – غمگين – مغموم. دلگير – آزرده _ اُداس. ناراض – بيزار.

• **رنْجِيْدهٗ خاطِر:** صفت. ناراض – ناخوش – ڏکويل.

– **رنْجِيْدهٗ ڪَرَڻُ:** خفا ڪرڻ – ناراض ڪرڻ – ناخوش ڪرڻ. ستائڻ. ڏک ڏيڻ.

• **رِنْجهِ ڪِنْجهِ:** ث. ڪنجهڪو – ڪرڪو – ڪِل ڪِل – گُهپي – ڪٽ ڦٽ. هڪ نہ ٻي بيماري – مرض.

– **رِنْجهِ ڪِنْجهِ نَہ ڇڏَڻُ:** هڪ نہ ٻي بيماري نہ ڇڏڻ – سدائين بيمار هجڻ.

– **رنْجهہ ڪِنْجهہ هئڻ:** ڪِلڪِل هئڻ. هميشه اگهو رهڻ.

• **رنْچڪ ماتَر:** ث. صفت. [سن. رنچڪ = ذرو + ماتر > ما = ماپڻ] گهٽ ۾ گهٽ – ٿوري ۾ ٿورو – نالي ماتر – تمام ٿورو.

• **رنْڊُ ج رنْڊَ:** ذ. [سن. ۱. رِنْدر = چير، خال. ۲. رَنتَ = رستو] ڪوهستان يا پڪي زمين جي واٽ. گس – پيچرو.

– **رنْڊ ڏيڻ (ت):** ڏکوئڻ – تنگ ڪرڻ – تڪليف ڏيڻ – چيچلائڻ.

– **رنْڊن ۾ رُلائڻ:** رولڙي ۾ وجهڻ – ڏاکڙن ۾ وجهڻ. تڪليف ڏيڻ.

– **رنْڊن ۾ رُلڻ:** تڪليف ۾ اچڻ – سورن ۾ پوڻ – مصيبت ۾ پوڻ – دربدر ٿيڻ – ڏِ ڪا کائڻ.

• **رِنْڊَ:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ وڏي قبيلي جو نالو. ڪوٽ ڏيجي ۽ اُباوڙي تعلقي ۾ ديهہ جو نالو.

• **رِنْدُ ج رِنْدَ:** ذ. صفت. اٺموٽ. نتيجن کان بي پرواهہ. لا اُبالي. لاغرض. مست – متوالو. بهادر. فقيري – مستي – سچو. ثابت قدم. رند قوم جو هڪ فرد.

– **رِنْدِيْ:** ث. سچائي – لاغرضي. بي پرواهي.

• **رِنْدِڪو (ٿ):** ذ. چوپائي مال جي سڃاڻپ جو داغ.

• **رنْڊڪِي:** اسم خاص. تعلقي ساماري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رنْڊَڻُ:** [سن. رَدَن؛ هہ. رَنْدنا] رَندي سان ڇلڻ – رَندو هڻڻ. ڇلڻ. وَڍُ وجهڻ (ڪنهن ڌاتو ۾). ڪَنڊڻ.

• **رنْدو ج رنْدا:** ذ. [ف. رنده] ڪاٺ ڇلڻ جو هڪ اوزار. رَندُ – ڪندُ – ڇيد. اُٺ جي بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ڪل سڄي ڦاٽي پوي ۽ اُن مان گند وهي. انهيءَ بيماريءَ ۾ اُئيون ڦر ڇنبي ڇڏين).

• **رنْدو هڻَڻُ:** ڪاٺيءَ کي رندي سان لسو ڪرڻ. ڪرڙڻ – ڇلڻ.

– **رنْڌَڻُ:** مصدر. [سن. رَڌ = ڳارڻ؛ پرا. رنڌڻ] رڌڻ – ٺهڪائڻ – اوٻارڻ – تيار ڪرڻ (ڪاڌو). مارَ ڪڍڻ – پيچ ڪڍڻ (ت).

– **رنْڌَ ج رنْڌُونْ (ت):** ث. رَڌَ – رڌڻ جي حالت. رڌڻ جو ڪم. مارَ – پيچ – ڄاڳور – جهاڳور.

– **رنْڌائِي:** ث. رڌاٽي – رَڌڻ جي اُجرت.

– **رنْڌائو ج رنْڌائُو (ٿ):** ذ. صفت. رڌيندڙ – راڌائو – بورچي.

– **رنْڌ ٽُو ج رنْڌ ٽا:** ذ. رڌڻ پچائڻ جي جاءِ _ رڌٽو – بورچيخانو.

– **رنْڌ ٽِيْ:** ث. رڌٽي – رڌڻ جو نمونو. چُلهہ – سِگري.

– **رنْڌ ٽِي ۾ رولو هئڻ:** گهر ۾ جهيڙو هئڻ – پنهنجائي ۾ نااتفاقي هُئڻ.

– **رنْڌي ڇلڻ (ت):** رڌي ڇڏڻ – ڳاري ڇڏڻ. ڇِتي ڇڏڻ – ڏاڍي مار ڏيڻ.

• **رنْڌوِلِ ج رنْڌولِيُون (ٿ):** ث. صفت. رَنڙ زال – بيوهہ عورت.

• **رنْڀُ ج رِنْڀَ:** ذ. ٿُلهي جُونءِ _ وڏي بوڍُ جُونءِ.

• **رُنْڀَ ج رُنْڀُونْ:** ث. سُکا – سَنْڪلپُ – پرڻُ – ميتا – ميت – مَنَتَ – باس – سيسا – نياز – نذر – نذرانو – ڏَنُ. وَچنُ – انجامُ پرتڪيا – واچا – وعدو.

• **رُنْڊُ ج رُنْڊَ:** ذ. [سن. رُند = ٻُندَ] ٻُند. (وڻ جو ٽُڙ ٽارين ڪانسواءِ) ڪاٺ جو ٿُلهو ٽُڪر – دوڳي – لاهُ.

– **رُنْڊُ ڪَرَڻُ:** دَسڻ – ڪيرائڻ – ڍاهڻ – پڇاڙڻ – سَٽڻ.

– **رُنْڊُ مُنْڊُ ج رُنْڊَ مُنْڊَ (ت):** ذ. صفت. ڇڙهو – بي اولاد – وانڍو – ٻُند جو ٻُند.

• **رنْڊارووَڙُ:** ٿلهو ڪَتَڻ.

• **رنْبَڻُ:** مصدر. روڪڻ – اٽڪائڻ – پلڻ – ٻيهارڻ. ٺهرائڻ – ٽِڪائڻ – ترسائڻ – رهائڻ. رنڊائڻ – پڇڪڙي وجهڻ – وَگهنُ

Gul Hayat Institute

وجھڻ – ڳالھ وڌڻ – وچ ۾ پوڻ – ھِندَ وجھڻ – رُخنو وجھڻ – رُڪاوٽ وجھڻ – اٽڪاءُ وجھڻ. پُورڻ – جھلڻ – بند ڪرڻ – ٺمڻ ڦِرڻ –آڏو اچڻ – برخلاف وڃڻ – سامھون ٿيڻ. مقابلو ڪرڻ –جھيڙو ڪرڻ – فساد ڪرڻ – جھڳڙو ڪرڻ.

– **رنْدَ ج رنْدُونْ:** ث. رنڊڪ – اٽڪاءُ – وِگھن – رُخنو – جھَلَ – پَلَ – منع – بندش – پيچڪڙي – برخلافي – ٺَھر – ٺِڪاءُ – ڦيرو – رُڪاوٽ.

– **رنْدائِڻُ:** مصدر. رندڻ – روڪڻ – بيھارڻ – پُورائڻ – بند ڪرائڻ – جھلائڻ – ترسائڻ – ٺھرائڻ – ٺمائڻ – اٽڪائڻ – ھِندَ وجھڻ – پيچڪڙي وجھائڻ – رُخنو وجھائڻ – برخلافي ڪرڻ – منع ڪرائڻ – بندش وجھائڻ.

– **رنْدِجڻُ:** مصدر. رنڊڪ پوڻ – اٽڪ پوڻ – روڪ سبب بيھڻ – اٽڪاءُ ٿيڻ.

– **رنْدِجِيْ ويھَڻُ:** روڪجي ويھڻ – ويھي رھڻ (مڙس جي مرڻ سبب بيوه ٿيڻ) – وڌوا ٿيڻ.

– **رنْدَ روڪُ ج رنْدَ روڪَ:** ذ. جھَل پَلَ – منع – اٽڪاءُ – رُخنو – وِگُھنُ – پيچڪڙي.

– **رنْدَڪَ ج رنْدَڪُونْ:** ث. اٽڪ – روڪ – جھَلَ – ڇيڏڪ – بندش – رُخنو – رُڪاوٽ – پيچڪڙي – اٽڪاءُ – ڪج بحثي – تڪرار – ڦڏو.

– **رنْدُو ج رنْدا (ت):** ذ. جھل – پل – رنڊڪ – بندش. دٻاءُ – زور – زَبَرَ – زور بارُ.

• **رُنْدو ج رُنْدا:** ذ. صفت. مُڏو – لِمو – ڪُند. سادو سُودو – پورڙو – وَسُوڙَلُ – ڪم عقل – ڳالھائڻ جو ٿُلھو. آڳرين پڳل ماڻھو – رُونٽو – لُولھو (ت).

• **رنْدِيْ ج رنْدِيُونْ:** ث. [سن. رَنْدا = عورت] فاحش عورت – ڪيجري – ڪسبياڻي – رقاصہ – طائف.

– **رنْدِيْبازُ ج رندِيْبازَ:** ذ. صفت. زاني – زنا خور – زنا ڪارُ – لانگ چوٽو.

– **رنْدِيْبازِيْ ج رنديْبازِيُونْ:** زنا – زنا ڪاري – زنا خوري – بد پيشہ. حرامخوري.

– **رنڊي خورُ ج رنڊي خور (ت):** ذ. صفت. زاني – زنا خور – زناڪار.

• **رُنْدَ ج رُنْدُونْ (ل):** ث. ٿَڙن خراب ٿيل چوپايو مال.

• **رُنْڍُ رُنْڍَ (ت):** ذ. (سن. رُنْڊُ = ٻُنْڊُ) ٿُڙُ – ٻُنڊ – رُنْڊُ. (ذ. صفت) ڇڙو – وانڍو – اڪيلو – ھيْڪلو (ت).

– **رُنْڍُ وانْڍُ ج رُنْڍَ وانْڍَ (ت):** ذ. صفت. رُنْڍُ.

• **رنْڍو ج رنْڍا:** ذ. ٿُلھو اڻ وَڻيل ڏاڍو – روڙھو. ڏاڍو – سڳو – ڏورَ – ڏورِي – تَنْڊُ – سُوتلي. نوڙي – رَسِي – رَسو – ٽوڙھو – واجھُ – ڪاٻارُ – جوٽو – نوڙُ. معاملو – تڪرار – ڦَڏو – فَسادُ – جھيڙو.

– **رنْڍا روڙَھڻُ:** ڪپھ مان ڳنڍيون ڪڍڻ – سُٽ سمجھائڻ.

– **رنْڍو روڙھو ج رنْڍا روڙھا:** ذ. ڳنڍيون ڳوڙھا (سُٽ جا).

• **رُنْڍو ج رُنْڍا (ت):** ذ. صفت. ھٿن ننڍڙو ٽُنْڊو – رُونْٽو – آڱرين ڪَپِيَلُ.

• **رنَڙَ ج رنڙُونْ:** ث. صفت. (سن. رَنْدا = عورت) بيوه عورت – ڦُلاوَنْتِي – ڏُھاڳڻ – رَنَ – ڏَنِيَلْ – رَنوڙَ – رنِڙِيْ.

– **رنَڙُ ج رنَڙَ:** ذ. صفت. زال مري ويل – مُڙسُ – ڦُلانْٽو – ڏَنِيَلُ – وانڍو – رَنْڍَڙُ – رَنوڙُ – رَنْڍو.

– **رنڙِيْ ج رنڙِيُونْ:** ث. بيوه عورت – رَنَڙَ – رَنوڙَ.

• **رنْڪُ ج رنْڪَ:** ذ. صفت. غَريبُ – مسڪين – دَرْ دَرِيْ – نِڌرُ – ٺھِيْ دَستُ – ڪُٺَلُ – اَباڻو – اَٽايو – ڏُٽرِيَلُ – محتاج – گھرجائو – نِماڻو. گَدا – پينارُ – فقير – پينْو – بيڪارِيْ – گداگَرُ – پِنڻو – سُوالِيْ. (ضِدُ. راجا ج راجا).

• **رُنْگڻُ:** مصدر. رِنگڻُ – لِيلائڻ – ڪِنجھڻ – ڪُرڪڻ – دانھون ڪرڻ – رُونْ رُونْ ڪرڻ – رينگاٽ ڪرڻ – رينگڙا ڪرڻ – ڪُٽڪڻُ – چنگھڻُ.

• **رُنْگَ ج رُنْگُونْ (ڪ):** ث. حصو – ڀتي – ڀاڱو. لالچ – لَبُ. ڪير جو گوھُو – سيڙھ – ڏار. جيئن "ٻڪري ۾ ھاٿي ڪير جي رُنگَ ٻہ ڪانھي". ٻوڙڻ يا ھلڻ جو ھڪ نمونو (ھلڻ جا چار قسم، ڊُنْبَ، ڊُگَ، ڇُلَ، رُنْگَ).

• **رُنْگُ ج رُنْگَ (ڪ):** ذ. صفت. ڇڙو –ڇڙو ڇانڊ – اڪيلو. ڪنوارو – لوڻيو – اڻ پرڻيل.

• **رنْگرُوْٽُ ج رنگرُوْٽَ:** ذ. (انگ Recruit = رنگروٽ) نئون ڀرتِيْ ٿيل سِپاھِيْ – نئون ڀرتي ڪيل مُلازمُ – سيڪڙاٽُ – سيڪڙائُو – سِڪندڙُ. (ذ. صفت) ناتجربہ ڪارُ – اناڙِيْ – نا آزمودگارُ – ڇَٽُ – ڀُوڪُ – اَڻ ڄاڻُ – جاھِلُ.

Gul Hayat Institute

• **رنگڙو ج رنگڙا:** ذ. پکيءَ جو هڪ قِسمُ.

• **رنگلو ج رنگلا(لس):** ذ. اَٽ – ڳرهو – ڏاڳهو – توڏو – مَيو.

– **رنگَڻُ:** مصدر. [ف. سن] رنگ ڏيڻ – رنگ ڪرڻ – رنگ چاڙهڻ – رنگڻُ – وَرُن ڏيڻ – فام ڪرڻ – رنگو ڪرڻ – وَرُنو ڪرڻ – رُوپ ڏيڻ – رنگدارُ بنائڻ. (ڳاڙهو، سائو، ڪارو وغيره ڪوبه) رنگ ڏيڻ. روغن ڪرڻ – وارنش ڏيڻ – مَلمعو ڪرڻ. هَمرنگُ ڪرڻ – پاڻ جَهڙو ڪرڻ. ڳاڙهو ڪرڻ – رتو ڪرڻ – رتول ڪرڻ – رچائڻ. چِٽ ڪيڻ – چٽسالي چاڙهڻ – رنگين ڪرڻ – سُهڻو ڪرڻ – خوبصورت ڪرڻ. رَونق وڌائڻ – سُکيو ڪرڻ – آسُودو ڪرڻ.

– **رنگُ ج رنگَ:** ذ. رَنگُ – هَلڪو وَرنُ – هلڪو رَنگُ. وکر جو هڪ قسم – (ڪنهن ڪپڙي يا شيءِ کي ڏيڻ جو) رنگ. چِٽُ – چٽسالِي – نقشُ – چِٽاڻ. رَتو – رَنگو – وَرَنو – رُوپُ – رَوُنَقُ – چهرو. براج – سوبيا – حُسنُ – خُوبِي – سُونهن – خوبصورتي – سُهڻائي – جوڀَن. ڪهِي – جواني – ڦُوهه – ٻُوهه – ڦُولار – لعلائي – تازگي. ڇيهڙَ – افعال – عادت – ڪِرُ – لَلُ – لَڇڻ – شهُور – شعُورُ – نشست برخواست – چال – چلت – چَهه – اَٽ ويهُ – ادب اندازو. سانگ _ راند رُوند – رَوُنشو – ڪلُ خوشي – رَهسو – مَزو – موج – تَماشو. منڊل – شغل – ناٽڪ – ڪيو رستو – قرينو – ترتيبُ – ڍَنگُ – نمونو – اَٽڪل – وَتيرو – شعُورُ – ڍَبُ – ڍارَ – هَلت – دَستورُ – پِٽ _ پارُ – وَجهُ – طرح. حالت – گَت. ذات – امانت – جِنسُ – قِسمُ. پتي راند ۾ حُڪمُ. ترپُ (ڪارو، لالُ، ڦُلو، چوڪڙي). روشُ. سونهن. صورت – رُوءِ _ مُهاندو – چهرو – مُنهن جو پَنو – روپُ. ڏيکُ – ڏيک ويک – ٽَنُ – نُوهه – ناهُ. رخ – طرف – پاسو – پارُ – پَرُ. عبارت – لَقبُ – خطابُ. نشاني – اُهڃ – اُهڃاڻُ – نِشانُ. آبرو – عزت – مانُ – شانُ – تعظيم. ڳڻُ – خاصيت. سيرتَ. خصلت. سُياءُ – مِزاج – مَنو ياءُ – قدرت – سرشتي – دُنيا جي جوڙَ رَڻُ – جنگ جو ميدانُ. جابلُو ٻَڪرِي. جهنگلي ڏِڳو. عجب – تعجب – حيرت – اَچرج – وِسميہ – حيراني _ عبرت. اِسرارُ – معجزو – ڪَمالُ. طاقت – وتُ – قُوَتَ.

– **رنگُ آميزُ:** ذ.صفت. رنگ ٿيل – رنگدار – رنگين. رنگ ملائيندڙ – رنگ ڪندڙ – نقاش – مصور – رنگريز.

– **رنگُ آميزِي:** ث. رنگ ڏيڻ جو ڪم – رنگاوت – رنگ سازي – مصوري – نقاشي – چِٽسالي. گلڪاري.

– **رنگُ اَچڻُ:** رنگ چڙهڻ – رنگ وَٽڻ – رنگجي وڃڻ.

– **رَنگُ اُڏامڻُ:** رنگ جو ڪچي وَڃڻ – رنگ جهڪو ٿيڻ – رنگ لَهي وَڃڻ. ڦِڪو ٿيڻ – شرمنده ٿيڻ – لَڄي ٿيڻ – شرمسارُ ٿيڻ. مُنهن جو پنو لَهي وڃڻ – مُنهن جي رَوُنق چڏي وَڃڻ – هراسجي وڃڻ – خوف ۾ پرجي وَڃڻ – ڊڄي وڃڻ.

– **رنگا رنگُ:** ذ. صفت. گهڻن رنگن وارو – گهڻ رنگو – رَنگينُ – رنگا رنگِي – رنگُ بہ رنگِي – گُونا گون – پنٽاپٽي. گهڻن روپن وارو – قسمين قسمين – طرحين طرحين – نمُوني نموني.

– **رنگا رنگِي:** صفت. رنگا رنگ – رنگ بہ رنگي – رنگين رنگين. قسمين قسمين – پانتين پانتين – طرحين طرحين. مُختلفُ – داتيرو – ناناپُر ڪارن جو – وڻ وڻ جي ڪاٺي.

– **رنگُ اُفشاني ڪرڻ:** رنگ چِٽڪارڻ – رنگُ ڏيڻ – آفرين چوڻ – رنگين بنائڻ – رنگين ڪرڻ. چِٽ سالِي ڪرڻ – گُلڪاري ڪيڻ – نقش ڪيڻ.

– **رنگاوت ج رنگاوتون (ل):** ث. رنگ ڏيڻ جو ڪم – رنگائي – رنگائي – رَنگسازِي – چِٽسازي – رَنگ آميزِي.

– **رنگائڻُ:** مصدر. رنگڻ جو ڪم ٻئي کان ڪرائڻ – رنگ ڏيارڻ – رنگ ڪرائڻ – رنگ چاڙهڻُ – رنگائڻ – رنگائي ڪرائڻ.

– **رنگائي ج رنگائيون:** ث. رنگائڻ جي مزوري – رَنگائي – رنگائي. رنگ ڏيارڻ جو ڪم. رگاوت.

– **رنگُ بدُ ڪيڏڻُ (ت):** چوپڙ راند ۾ ٻن جڻن جو اَئنُ اَئنُ سارينُ سان راند ڪرڻ.

– **رَنگُ بدلڻُ:** رنگ ڦيرائڻ. نمونو بدلائڻ – حالت بدلائڻ – رَويو ڦيرائڻ.

– **رَنگُ برنگُ:** صفت. ظرف. جُدا جُدا قِسمُ – نمونو نمونو طرح طرح.

– **رنگُ برنگِي:** صفت. گهڻن ئي قِسمن جي رنگن وارو – گهڻن رنگن وارو – رنگين. چِٽڪمرو – پنٽاپٽي. نموني وارو.

– **رَنگُ بگڙڻُ:** رنگُ پسرڻُ – رنگ خراب ٿيڻ (ڪپڙي جو) – رنگ جا ڏبا ڏبا ٿيڻ يا ٽڪا ٽڪا ٿيڻ (ڪپڙي تي يا ڪاغذ تي) بد رنگ ٿيڻ. حالت خراب ٿيڻ. نمونو ڦرڻُ.

Gul Hayat Institute

ڪاوڙجڻ – ناراض ٿيڻ – غصي ٿيڻ – چِڙَڻُ.

– **رَنگُ پرمائِڻُ:** رنگ رَچائڻ. جيئن: "سجڻ سانگي سانگ تي آيو، رنگ جوڙي تان رنگ پرمايو" (نانڪ يوسف).

– **رنگُ ڀَرَڻُ:** ڪنهن تصوير وغيره کي رنگ لڳائڻ – چِٽُ ڪَڍڻ – نقش ڀَرَڻ – چٽسالي ڪرڻ. سُهڻو بَنائڻ – حَسِيْن ڪرڻ – خوبصورت بنائڻ.

– **رنگُ ڀنگُ ڪَرَڻُ:** مزو وِڃائڻ – لُطف بگاڙڻ. تماشي وغيره ۾ روخنو وِجهڻ – راند ۾ اٽڪاءُ وِجهڻ.

– **رَنگُ ڀُومِيْ ج رَنگَ ڀُومِيُونْ:** ث. تماشي جي جاءِ ـ کيل جي جاءِ ـ ناٽڪ ڪرڻ جي جاءِ ـ تفريح گاه ـ وِندر گاه ـ سئنيما – ناٽَڪُ.

– **رنگَتَ ج رنگَتُونْ:** ث. رنگ – فام. رُوپُ – وَرْنُ – شِڪل – شبِيهَ – صورت. حالَت – ڪيْفِيَتَ. چِمڪو – چِلڪو – تِيجُ – چمڪارُ – جَلوو.

– **رَنْگُ جَمائِڻُ:** رنگُ چاڙهڻ – رنگُ پَڪو ڪرڻ. تماشي جو بنياد وجهڻ – راڳ روپ شروع ڪرڻ. محفل مچائڻ.

– **رنْگُ جَمَڻُ:** رنگ چڙهڻ – رنگ زور وٺڻ – رنگ پڪو ٿيڻ. رونق دار ٿيڻ – زينت وارو ٿيڻ – سُهڻو ٿيڻ. محفل جو زور وٺڻ – تماشي جو مزو اچڻ.

– **رنگُ چاڙهَڻُ:** رَنگ ڏيڻ – رَنگڻ – رنگدار ڪرڻ – رنگين ڪرڻ – رنگ وارو ڪرڻ (ڪنهن ڪپڙي يا ڪاٺيءَ وغيره کي). جنديءَ جو ڪم ڪرڻ. نقشبندي ڪرڻ – چٽسالي ڪرڻ – گلڪاري ڪرڻ.

– **رنْگُ چڙهَڻُ:** رنگ اچڻ – رنگجڻ. وارنش ٿيڻ – روغن چڙهڻ. نشو چڙهڻ – خُمارجڻ – نشئي ٿيڻ.

– **رنْگُ دارُ ج رنْگُ دارَ:** ذ. صفت. رنگ وارو – رنگين – رنگيل.

– **رنْگُ ڏاڙهِيءَ کي:** ندا واه واه! شاباس! آفرين! – جس! – مرحبا!.

– **رنْگُ ڏاڙهِيءَ کي هُئَڻُ:** شاباس هئڻ – آفرين هئڻ – مرحبا هجڻ – جس هجڻ.

– **رنْگُ ڏِسَڻُ:** تماشو ڏسڻ – کيل ڏسڻ – مزو ڏسڻ. ٻن جي ويڙهه ڏسڻ – جهڳڙو ڏسڻ. نتيجي تي نظر وجهڻ – حالت ڏسڻ – ڪيفيت ڏسڻ.

– **رنْگُ ڏيکارَڻُ:** تماشو ڏيکارڻ – ناٽڪ ڏيکارڻ – راند ڏيکارڻ. هُنر ڏيکارڻ – ڪرتَبُ ڏيکارڻ – مزو ڏيکارڻ – شعبده بازي ڪرڻ. حالت ڏيکارڻ. جوين ڏيکارڻ – نکار ظاهر ڪرڻ. بدعادت ظاهر ڪرڻ – بدافعالو ٿيڻ. جهيڙو ڪرڻ – جهڳڙو ڪرڻ. انتقام وٺڻ – وِيْرُ وٺڻ.

– **رنْگُ ڏيڻُ:** رنگ چاڙهڻ – روغن هڻڻ – رنگڻ – رنگڻ – ملمعو چاڙهڻ – رنگدار ڪرڻ – رنگين بنائڻ. لطف ڏيڻ – مزيدار ڪرڻ – وڻندڙ بنائڻ. ڪنهن ڳالهه کي وڌاءُ ڏيڻ – پنهنجي مطلب موجب ڳالهه کي موڙڻ – ڳالهه کي رنگين بنائڻ.

– **رنْگُ ڍَنْگُ ج رنْگَ ڍنْگَ:** ذ. اٽڪل سٽڪل – وَرُ وَڪَڙُ – ڦَند ڦير – فريبُ. طور طريقو – نموني بازي – نمونو – طِرز. رسم – رواج – هَلي چَلِي – هلت چلت – اُٽڪ وِهَڪ – رَوَيو – اُٿِي وِيٺِي – چال چلت. عادت – خصلت – افعال – ارڪان.

– **رنْگُ ڍنگَ ڏِسَڻُ:** حال احوال معلوم ڪرڻ – سُڌ سماءُ وٺڻ – خبر چار وٺڻ. هلت چلت ڏسڻ – نمونو ڏسڻ – طور اطوار ڏسڻ – اُٿي ويٺي ڏسڻ.

– **رنْگُ راسُ ٿِيَڻُ:** ڪنهن ڪم جو بهترين نموني ۾ تيار ٿيڻ – مڪمل ٿيڻ. پورو ٿيڻ.

– **رنْگُ رتولُ ج رنْگَ رتولَ:** ذ. چٽسالي ٿيل جاءِ ـ نقاشي محلات – رنگ محل – لال بنگلو.

– **رنگُ رِچَائِڻُ:** محفل ڄمائڻ – تماشو شروع ڪرڻ – مَجلس مَچائڻ.

– **رنگَ رچَڻُ:** رنگُ جو چڱيءَ طرح اثر ڪرڻ – رنگ لڳڻ – رنگ چڙهڻ – رنگ وِهَڻُ – رنگ ڄَمَڻُ – رنگدارُ ٿيڻ – رنگين ٿيڻ.

– **رنگُ رسُ:** ذ. عيش عِشرت – کيل تماشو – محفل – وِندرَ – ٻوڳ شوڳ – چرچو ڀڳهو.

– **رنْگُ رِلائِڻُ:** مزو ڪرڻ – خوشي ڪرڻ – لطف اندوز ٿيڻ – عيش ڪرڻ – رنگ رِليُون مَنائڻ.

– **رنگُ رُوپُ ج رنگ رُوپَ:** ذ. رنگ روغن – شڪل شبيهه – حُليہ – صُورت – مُنهن مُنهاندو. حُسن جمالُ – سونهن – سوڀيا – چَمڪ دَمڪ – زِيْنَتَ.

– **رنْگُ روغَنُ ج رنْگُ روغَنَ:** ذ. رنگ روپُ – چَمڪ دَمڪ.

— **رنگريزُ ج رنگريزَ:** ذ. رنگ ڏيندڙ — رنگيندڙ — رنگيندڙ — ڪپڙا رنگيندڙ — ڪُهنباتي — نيروٽي. نقاش — مُصور — معمار — ڪمانگر.

— **رنگُ زَردُ ٿيڻُ:** شڪل جو رنگ پيلو ٿيڻ — مُنهن هَئدُو ٿيڻ (بيماري يا شرمساريءَ سبب). شرمسار ٿيڻ — ڦِڪو ٿيڻ — لَڄي ٿيڻ — شرمنده ٿيڻ. ڊڄي وڃڻ — ڀؤ ۾ پرجي وڃڻ — هراسجي وڃڻ. خوفزده ٿيڻ.

— **رنگُ سازُ ج رنگُ سازَ:** ذ. صفت. رنگ بنائيندڙ — رنگ ڏيندڙ (سامان وغيره کي) — رنگ ڪندڙ — نقاش — مُصور — معمار — ڪمانگر.

— **رنگُ سُفيدُ ٿيڻُ:** چهري جو رنگ ڦِڪو ٿيڻ — رنگ زرد ٿيڻ — مُنهن پيلو ٿيڻ (بيماري يا شرمساريءَ سبب).

— **رنگُ فروشُ ج رنگُ فَروشَ:** ذ. صفت. رنگ وڪڻندڙ.

— **رنگُ فَقُ ٿيڻُ:** رنگ اُڏامي وڃڻ — رنگ ڇڏي ڏيڻ — رنگ ۾ ڦِڪو ٿيڻ (چهري يا ڪنهن بہ شيءِ جو).

— **رنگُ ڦِڪائڻُ:** بي رنگ ڪرڻ — رنگ مَٽائڻ — رنگ لاهڻ.

— **رنگُ ڦِڪائيندڙُ جُورو:** رنگ ناس ڪندڙ دوا.

— **رنگُ ڦِڪو ٿيڻُ:** رنگ جو جهڪو ٿيڻ — رنگ اُداس ٿيڻ — رنگ فق ٿيڻ — رنگ اُڏامڻ — رونق گهٽجڻ — مُنهن پيلو ٿيڻ (شرم يا غيرت کان). بي لُطف ٿيڻ — سونهن ڇڏي ڏيڻ — سوبيا گهٽجي وڃڻ — نزاڪت نہ هجڻ — خوبصورتي وڃائڻ.

— **رنگُ ڪڍڻُ:** رنگ چٽو ڪرڻ — رنگ ظاهر ڪرڻ — نکرڻ — نکار ڪرڻ — صاف ٿيڻ — رنگ کُلڻ. سُهڻو ٿيڻ — مَلُوڪ لڳڻ — حَسين ٿيڻ — خوبصورت ٿيڻ — جوڀن ظاهر ٿيڻ — چِهرو ٿيڻ — منُهن ۾ پاڻي اچڻ.

— **رنگُ ڪرڻُ:** رنگ ڏيڻ — رنگ پرڻ — رنگين ڪرڻ — رنگدار ڪرڻ — رنگ چاڙهڻ. مزو ڪرڻ — تماشو ڪرڻ — راند روند ڪرڻ — وندر ڪرڻ — خوشي ڪرڻ. گُونهاندي ڪرڻ — ڏيجَ ڪرڻ — جهيڙو ڪرڻ — فساد ڪرڻ. پٽي راند ۾ حُڪم ڪرڻ — رنگ وارڻ — حڪم بولڻ (ت).

— **رنگُ ڪُلڻُ:** رنگ ظاهر ٿيڻ — رنگ پڌرو ٿيڻ — رنگ چِٽو ٿيڻ — رنگ صاف ٿيڻ (مُنهن يا ڪنهن شيءِ جو). جوڀن ڪڍڻ — نِکارُ ڪرڻ. سَرهو ٿيڻ — خوش ٿيڻ.

— **رنگُ لائڻُ:** رنگين ڪرڻ — رنگ لڳائڻ — رنگدارُ ڪرڻ. تماشو ڪرڻ — رُونشو ڪرڻ — وڏي سُهڻائي پيدا ڪرڻ "رنگ لائي ڇڏيائين!".

— **رنگُ لڳڻُ:** مزو مَچڻ — تماشو ٿيڻ — وندر ٿيڻ — چهر ٻهر ٿيڻ. محفل ٿيڻ — مجلس ٿيڻ — ڪچهري لڳڻ. سازُ سُرود جي محفل لڳڻ — ڳاني ٻجاني جي مجلس لڳڻ.

— **رنگُ لهڻُ:** روغن لهڻ — رنگ گهٽجي وڃڻ (ڪنهن شيءِ تان). مُنهن جو پَنو لهڻ — حَشمت ڇڏي وڃڻ — بي آبو ٿيڻ — بي آبرو ٿيڻ — بي عزت ٿيڻ. شرمسار ٿيڻ — ڦِڪو ٿيڻ — لَڄي ٿيڻ. خوفزده ٿيڻ — هراسجي وڃڻ — ڊڄي وڃڻ — خوف ۾ پرجي وڃڻ. ڏيکاءُ گهٽ ٿيڻ — چَمڪ لهڻ — ملمعو لهڻ — ظاهر ٿيڻ — پڌرو ٿيڻ.

— **رنگَ ۾ ڀنگَ پوڻُ:** خوشيءَ ۾ رنڊڪ پوڻ — خوشيءَ ۾ رُخنو پوڻ — خوشيءَ ۾ رنج پوڻ — خوشيءَ جي وقت ۾ ڪنهن اوچتي دردناڪ واقعي سبب لطف ۾ مزو نڪري وڃڻ — مجلس ۾ رنڊڪ پوڻ. ميل ۾ ٺاهہ نہ ٿيڻ.

— **رنگُ ۾ رَتو رَهڻُ:** هر ڪنهن حالُ ۾ خوش هُجڻ — پنهنجي مَستيءَ ۾ مَگن هُجڻ — پنهنجي حالَ ۾ پُورو هُجڻ.

— **رنگ ۾ رنگُ اَچڻ:** فائدي پنيان فائدو ٿيڻ — نفعي ۾ نفعو ٿيڻ.

— **رنگُ مَٽائڻُ:** اَصليت ڇڏڻ — بدلجڻ — مَتجڻ — صورت بدلائڻ — شڪل ڦيرائڻ — نمونو تبديل ڪرڻ.

— **رنگُ مَٽڻُ:** رنگُ بدلڻ — اَصليت مَٽڻ — صُورت ڦيرائڻ — شَڪلَ ڦيرائڻ — هيو روپ ڪرڻ. نمونو بَدلائڻ. ڍنگ بدلائڻ — عادت ڦيرائڻ.

— **رنگُ مَحَلُ ج رنگُ مَحَلَ:** ذ. عيشُ جو گهرُ — عَياشي جو گهَرُ — عشرتگاهہ. اُها جاءِ جنهن ۾ اَمير يا بادشاهہ عيشُ ڪَن. سينگاريَل جاءِ ـ نقاشي محلات — رَتولُ.

— **رنگُ وِجهڻُ:** رنگُ اُڇلائڻ — هڪٻئي تي خوشيءَ جي موقعي تي رنگدار پاڻي هارڻُ.

— **رنگولي ج رنگوليُون:** ث. (گُجراتي) رنگ ڏيڻ جو هُنر — ڪمانگري — رنگسازِي — رنگاوَت جو ڪَمُ.

— **رنگُ هارجڻُ:** مُنهن جو پيلو ٿيڻ — مُنهن جو پَنو لَهڻ وڃڻ (شرم کان يا ڊپ کان). مَلُولُ ڏسڻ ۾ اچڻ — فڪر وارو ٿيڻ —

Gul Hayat Institute

ڏ ڪايل ڏِسڻ ۾ اَچڻ – رنگ فَق ٿيڻ – رنگ زردو ٿيڻ – رنگ ڇَڏي ڏيڻ – رنگُ لَهِي وڃڻ (ڏ ک ۾ يا فِڪر ۾).

– **رنگُ هارَڻُ:** رنگُ چِندِ ڪارَڻُ – رنگُ اُڇلائڻ. شاديءَ جي موقعي جي هڪ رَسم جنهن وقت ڪُنواريتا گهوٽيتن تي ڳاڙهو رنگ اُڇلائين.

– **رنگ هوءِ:** توکي رنگ هجي! آفرين هجي، جس هجي.

– **رَنْگِي ج رَنْگِي:** ذ. صفت. رنگُ وارو – رنگدارُ – رنگينُ – رنگيْلو – طرح طرح جي رنگن وارو – رنگُ بِرَنگِي.

– **رنْگِيلو ج رنْگِيلا:** ذ. صفت. رنگ وارو – رَنگِينُ – رنگدارُ – رنگُ بِرَنگِي. رنگين مزاج – عيشِي جيئڙو – نَٽوئون. رنگين لباسُ پهَرِيَل – شوُقين. تَرڙو – هلڪي. طبع وارو. ڏُوتو – پاڙيو – وِڃ ڪُتيو. آوُباشُ.

– **رنْگِيلِي ج رنگيْلِيُونْ:** ث. صفت. رنگين مزاج ـ ڪَسْبياڻِي – بيْسِوا – بَدپيشي عورَتَ – رَنْدِي. چالاڪ – تيرهن تالِي – اوُباش. لَندِي – لَنگوتاڙِي.

– **رنگِيْنُ ج رنْگِيْنَ:** ذ. صفت. رَنگِيلُ – رنگ وارو – رنگدارُ – رنگُ چَڙهِيلُ – رنگُ ڪَيَلُ – رنگارنگِي – رنگيْلو – رنگُ بِرنگُ ڪَيَلُ – رنگا رنگِي – رَنگيْلو – رنگُ بِرَنگُ – گَونا گَونُ – ملمعي ڏِنَلُ. گلڪاري ڪَيَلُ – سينگارِيَلُ – گلُ ڦَلُ نِڪتل.

– **رَنگِينُ رَنگِيْنُ:** ذ. صفت. رنگا رنگِي – گَونا گَونُ – چِتَڪَمرو – وِچِتَرُ – چِٽُ – ڦُلڦُليو. طرحين طرحين – قسمين قسمين – نموني نموني – ڀانْت ڀانْت.

– **رنگين عِبارَتَ ج رنگين عِبارَتُونْ:** ث. اُها لِکٽِي جنهن ۾ نَثْرُ مُسجع هُجي – مُقفٰ وَ مُسجَع عِبارَتْ – دلچسپ عبارت – وڻندڙ عِبارت. دلچسپ مضمون.

– **رنگين مِزاجُ ج رنگِينْ مِزاجَ:** ذ. صفت. خوش مِزاج – ڪِلمُڪُ – خوش طبع – زنده دلُ. عياشُ – عياش طَبعُ – عياشِي – عَيشِي جيئڙو.

– **رنگِيني ج رنگِينيُونْ:** ث. رنگاوَتَ – رَنگاوَتَ – رَنگائِي. چِٽسالِي. سينگار – آراستگِي – نمائش – ٺاهُ ٺُوهُ – بَناءُ سينگارُ. خوش طَبعِي – خوش مِزاجِي.

• **رِنْگَڻُ:** مصدر. ڪُرڪَڻُ ڪِنجهَڻُ – چِنگهَڻُ. دانهون ڪرڻ – رڙيون ڪرڻ – واڪا ڪرڻ. هَري هَري روئڻ – هَنجُون هارَڻُ. ڀُنڪَڻُ – ڀُڻ ڀُڻ ڪرڻ – ڇَپَنُ ۾ ڳالهائڻ. ڦَڏو ڪرڻ. اُٺ جو آواز ڪرڻ – اُٺُ جو رَڙَڻُ – دانهون ڪندو هلڻ – چِنگهِندو هلڻ. وَڄڻُ (ڪنهن بَرتن وغيره جو). گوٺنات ڪرڻ – نَٽُ نَٽاءُ ڪرڻ – نٽائڻ – گسائڻ.

– **رِنْگَ ج رِنْگُونْ:** ث. روُئڻ جو آوازُ – سنهو روڄُ – رِينْگو – رِنْگَتَ. گهَپِي – ڪِلڪِل – ڪِنْجهِڪو – ڪُرْڪو – ڪُرْ ڪُرُ. اُٺ جو آواز.

– **رِنْگائِڻُ:** مصدر. رَڙائِڻُ – رودن ڪرائڻ – رُئاڙڻ. گهَپِي ڪرائڻ – ڪِلڪل ڪرائڻ – ڪُرڪو مَچارائڻ. ڪَتَ تي وِنْهِي ٽنگون لوڏَڻُ (ڪ).

– **رِنْگائِي ج رِنگائِي:** صفت. ڪِرڪِريو – گهَپيَرُ – رِينْگائِي – گهَپِي خور.

– **رِنگ چِنْگهہَ ج رِنگُونْ چِنگهُونْ (ت):** ث. سُور سببان دانهن – ڪُٽڪَ. بيمارِي – مَرضُ.

• **رِنْگَڻُ ج رِنْگَڻَ:** ذ. ڪارِي جي مڇيءَ جو هڪ قِسم (منهن سٽيلو. پُڇ سنهون. ڊيگهہ ٢ – ۴ فوٽ).

• **رُنْگَڻُ:** مصدر. ٿوري زياده جي گهُرَ ڪَرڻ – رينگَ ڪرڻ – گِهلَ ڪرڻ. رونگ گهرڻ – جيڪي ملي تنهن کان ڪجهہ وڌيڪ گهُرڻ.

• **رُنگَ ج رُنگُونْ:** ث. جيڪي مِلي تنهن کان ٿورو زياده جي گهُر – سَوائِي – وَزن کان وڌيڪ. ذرو ٿورو – پِڇڪڙو – ڇُڪو – ڦڙِي – ڇُنگِي – ٽيْپو – هَوَ. ڀَتِي – حِصو – ڀاڱو (ڪ).

– **رُنْگُو ج رُنْگُا:** ذ. صفت. زياده گهُرَ ڪندڙ – ڪُرڪُريو – رنگُو – گهَپِي خورُ – ڪِرِ ڪِريو. لالچِي – هَبڇِي – طَمعِي.

• **رِنْگوائِي (ت):** ذ. اسم خاص. ڪوسَنُ بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **رنْگِيونْ:** اسم خاص. تعلقي گونِي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رِنْگهہَ ج رِنْگهُونْ:** ث. روڄُ – راڙو – رودن. فرياد – دانهن. شڪايت – گلا. ڪُرڪو – ڪِنْجهڪو – چِنگهہَ. تِيسْو – خَفو – ڪَپَتَ – ڪَسارو (ٻار جو بيمارِيءَ ڪان) – بيزارِي. ڪِروڌ – گَهِپِي – ڪِلڪِل.

– **رِنگهہَ پِنگهہَ ج رِنْگهُونْ پِنگهُونْ (ٿ):** ث. جِسم ۾ ٿورِي

بيماري جي حرارت. ڪنهن ٻہ ڪم ۾ خاطري جهڙي فيصلي نہ ٿيڻ جي حالت ۾ هرهرڙ ڪرڻ.

— **رِنگهہ جِنگهہَ ج رِنگهوُن جِنگهوُن:** ث. رنجهڪو — ڪَنجهڪو — ڪُرڪو. ڳهپِي — ڪِلڪِل — رِنگهہَ رِنگهہَ — رنجهہ ڪنجهہ.

• **رِنگهہ رِنگهہَ ج رِنگهوُن رِنگهوُن:** ث. (ٻار جو بيماري سبب) جِنگهہَ — ڪِنجهڪو. هُرڪِي.

• **رَنگڻُ:** مصدر. [سن. ف. رَنگ] رنگ ڏيڻ — رنگ چاڙهڻ — رَتڻ — رَچائڻ — ملمعو لڳائڻ — رنگ ڪرڻ — رنگڻ • رنگيو — رنگيندو — رنگيل].

— **رَنگُ ج رَنگَ:** ذ. رنگ — روغن — وَرنُ — ملمعو. صورت — نقش — شڪل — مُهاندرو. چِٽُ — چِٽسالِي — گلڪارِي — رَنگدارِي.

• **رَنوائڻُ:** مصدر. (ڪنهن ڪم جو) نيڪال ڪرڻ — اُڪلاءُ ڪرڻ ختم ڪرڻ — پورو ڪرڻ — سماپت ڪرڻ — سمپورن ڪرڻ. نبيرو ڪرڻ — فيصلو ڪرڻ.

• **رنوتُو ج رنوتا:** ذ. صفت. اُهو ماڻهو جنهن جي زال مري ويئي هجي — رَنڙُ — رَنوڙ — رَنڊو — ڏَنيلُ — ڦَلاونتو. ڪُنوارو — وانڍو — ڇڙهو.

— **رنوڙ ج رنوڙيُون:** ث. رَن زال — مُڙس مري ويل زال — ڦلاونتي — رنوتي — ڏَنيلُ — ڏهاڳڻ. ٽوڻڪي — ڪَلهہ — جهيڙائڻ. چَنڊِي — نِياڳي — نِدوري. بڳهڙ زال.

— **رنوڙُ ج رنوڙ:** ذ. رَنڙُ.

— **رنوڙو ج رنوڙا:** ذ. صفت. رَنڙُ — رَنوتو.

• **رنِيُ ج رنِيُون (ت):** ث. صفت. (سن. رانڊ = عورت) مڙس مري ويل زال — رَنَ زال — بيوه.

— **رنِي ٿيڻُ (ت):** مڙس مري وڃڻ — بيوه ٿيڻ — رن زال ٿيڻ.

• **رنِي ڪوٽُ:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **رَڻُ ج رَڻَ:** ذ. ث. (سن. رَڻ = جنگ) جنگ — جَدل — جهيڙو — جهڳڙو — مقابلو — ويڙهہ — رَزم — يُڌ — جُڌ — لڙائي — معرڪو — ڪاهہ. عظيم جنگ. جنگ جو ميدان — لڙائيءَ جو ميدان — رَنُ ڀوم — رَڻُ ڀومِي — ميدان جنگ. جيئن: ”رَڻُ ڪَڇي راڙهو ٿيو“ (شاهہ).

— **رڻ ڀُومَ:** ث. ميدان جنگ — لڙائيءَ جو ميدان — رڻ — رَڻ ڀومي.

— **رڻ ڀُومِي ج رڻ ڀُومِيُون:** ث. جنگ جو ميدان — رَڻ ڀونءِ — لڙائيءَ جو ميدان — يُڌ جو ميدان — رَڻ ڀوم.

— **رڻ جِيتُ ج رڻ جِيتَ:** ذ. صفت. فاتح — سويارو — فتحمند — ڪَٽيل.

— **رڻ کيترُ ج رڻ کيترَ (ت):** ذ. ميدان جنگ — رَڻ ڀوم — رَڻ ڀومِي.

— **رڻمَلُ ج رڻمَلَ:** ذ. صفت. جنگ بهادر — سورهيہ — جهونجهار.

• **رڻُ ج رڻَ:** ذ. (سن. آرَڻي > رَڻ = رڻ پٽ) صحرا — بيابان — ويرانو — اَرڻ — آوازُ — جابانُ — دشت — بَرپٽ — ٿَرُ بَرُ — سُڃ. غيرآباد — اُجاڙ — ڀِينگَ — بياباني — ويراني. بربادي — تباهي — ظلم — قَهرُ — انڌيرُ — ناانصافي — بي انصافي — هاڃو — ناحق — ستياناس. جنگ — جنگ جو ميدان.

— **رڻُ ٻارڻُ:** ظلم ڪرڻ — انڌير ڪرڻ — قهر ڪرڻ — بي انصافي ڪرڻ. تباهي ڪرڻ — بربادي ڪرڻ — ويراني ڪرڻ — سڃ ڪرڻ — اُجاڙ ڪرڻ — ڀينگ ڪرڻ — تاباني ڪرڻ.

— **رڻُ ٻاري ڏيڻُ:** رڻ ٻارڻ ـ ظلم ڪرڻ — قهر ڪرڻ — بي انصافي ڪرڻ — انڌير ڪرڻ.

— **رڻُ ڪَرڻُ:** ظلم ڪرڻ — انڌير ڪرڻ — قهر ڪرڻ — بي انصافي ڪرڻ. ڏاڍ ڪرڻ — زبردستي ڪرڻ. سُڃ ڪرڻ — ويراني ڪرڻ — تباهي ڪرڻ — تاباني ڪرڻ.

— **رڻُ ۾ رات پَوڻُ:** تڪليف ۾ اچڻ — مصيبت ۾ پوڻ — آزار ۾ پوڻ — مشڪلاتن ۾ پوڻ.

— **رڻُ ۾ رُلائڻُ:** دربدر ڪرڻ — پريشان ڪرڻ. دَغا ڏيڻ — وقت تي ڌوڪو ڏيڻ — اڌ ۾ ڇڏي هليو وڃڻ.

— **رڻُ ۾ رُئارڻُ:** هجر ۾ هنجون هارائڻ — جُدائيءَ ۾ بيقرار ڪرڻ — وڇوڙي ۾ واڻيون ڪرائڻ.

• **رُڻجهہ ج رُڻجهوُن (ت):** ث. يادگيري — ياد — يادگيرو.

• **رُڻ جهُڻ:** ث. ڳالهہ ٻولهہ — گفتگو — گفتار — چُونگار — جهُونگار — لاتَ — آلاپ — مٺو آواز — وٺندڙ گفتگو. آهستي آهستي ڳالهہ ٻولهہ — ڦُس ڦُس — سُس پُس — چُڻ پُڻ. مينهن جي وسڪاري جو آواز. جهَرجهَنگ (بيلا).

• **رڻڪڻُ:** مصدر. کُرڪڻ — ڪِنجهڻ. سُس پُس ڪرڻ — پُڻ پُڻ

Gul Hayat Institute

کرڻ – پٽڪات کرڻ – ڇپن ۾ ڳالهائڻ. ڇچکو ڏيڻ – لوڏو ڏيڻ – ڏوڏو ڏيڻ – جهوبو ڏيڻ – ڏونڌاڙ ڏيڻ. (رُڪيو – رُڪندو – رڪيل).

– **رُڪَ ج رُڪُون:** ث. ڪنجهڪو – ڪرڪو – چنگهڪار. دانهن – رڙ – واڪو. اُت جو ڪنجهڻ (ث).

– **رُڪار ج رُڪارُون (لس):** ث. رڍ جو آوازُ – هيڪار.

– **رُڪو ج رُڪا:** ذ. ڪرڪو – ڪنجهڪو – سُس پُس – پُڻ پُڻ – پٽڪات – پٽڪو – ڇچکو – لوڏو – ڏوڏو – جهوبو – ڏونڌاڙ.

• **رُڪَلُ ج رُڪَلَ:** ذ. صفت. ڊوليو – پيارو – دلبر – جاني – بهادر – هڪ بهادر سوڍي جو نالو.

• **رِڻو ج رِڻا:** ذ. ويراني – سَڃ – پينگ (ت). اتالو – ڪُڙم – ڊنبلو (ت). قرض – اوڌر – لهڻو. "رڻي ۽ رائرجو. سڌ جنهن کي هوءِ" (گل قند).

– **رڻو وجهڻ:** ڳهُ وجهڻ – جبُ وجهڻ. چِٽڻ – چِٽارڻ – گهوٽڻ.

• **رِڻيَ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور ساڪري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رَوُ ج رَوُ:** ث. (ف. رَوِيدَن = وڃڻ) وهڪرو – وهڪ – ريلو – پاڻيءَ جي ڌار. سيلاب – پاڻيءَ جي نِئَنُ. جوش – ولولوه – غصو – ڪروڌ – چڙ – غضب – تسيو. جيئن تہ "رو" ۾ ڳالهه نڪري ويئي". رستي تان هلڻ جو خيال – ڌُن – موج – فوج – لشڪر – سينا – ڪٽڪ – آڙ ماڙ – پلٽڻ. (ذ) وهندڙ پاڻيءَ ۾ گڏيل ميل – مٽي – لَٽ – رائو – واري – ريت – ميراڻ – ميرائي. لاڙو – رغبت – جهڪاءُ – خيال – ويچار. سارين جي پوک ۾ تسمين قسمين گاهه (ت).

– **رَوُ ڪَڍڻُ (ت):** سارين جي پوک مان گاهه ڪڍڻ – سارين جي پوک ۾ گُڏ ڪرڻ.

– **رَوُ ڪري مارڻُ:** ضد ڪري مارڻ – هروڀرو مارڻ – بي گناهه مارڻ. جيئن! "نہ مارج مون ڪري تون رَوُ اتئي صاحب سنڌي ساڪ" (فاضل شاهه).

– **رَوُ ڪري وڙهڻُ:** هَرُو ڀَرُو وڙهڻ – خواه مخواه وڙهڻ – بي گناهه وڙهڻ – ضد ڪري وڙهڻ.

• **رُوُ ج رُوُ:** ذ. (ف) چهرو – مُنهن – مُهاندو – مُهڙ – مُک – مُهاڏو. متانهين – متاڇرو – سطح. جيئن: "رو زمين وغيره". (ظرف) سامهون – اڳيان – مقابل – پيش – روبرو – منهن سامهون.

– **رُوبَرُو ج رُوبَـرُو:** ظرف. آمهون سامهون – منهن سامهون – مُنهان مُنهن – مُنهن مُقابل – منهن تي – منهنڊان – مهند – اڳيان – سَنَڪ – پيش.

– **رُوبَرُو اچڻُ:** سامهون اچڻ – اڳيان اچڻ – منهن سامهون ٿيڻ – منهن مقابل ٿيڻ – مهندا اچڻ – آڏو اچڻ.

– **رُوبَرُو آڻڻُ:** سامهون آڻڻ – اڳيان آڻڻ – پيشُ ڪرڻ – حاضر ڪرڻ – مهنڊان ڪرڻ – مُنهن مقابل ڪرڻ – آمهون سامهون ڪرڻ.

– **رُوبَرُو ٿيڻُ:** سامهون ٿيڻ – اڳيان ٿيڻ – آمهون سامهون ٿيڻ – منهن تي ٿيڻ – پيشُ ٿيڻ – حاضر ٿيڻ. صورت ڏيکارڻ – شڪل ڏيکارڻ – مُهاندو ڏيکارڻ – مُکڙو ڏيکارڻ.

– **رُوبَرُو ڪرڻُ:** سامهون ڪرڻ – اڳيان ڪرڻ – مُنهن مقابل ڪرڻ – آمهون سامهون ڪرڻ – پيشُ ڪرڻ – حاضر ڪرڻ – مُنهن تي ڪرڻ – موجُود ڪرڻ. شڪل ڏيکارڻ – صورت ڏيکارڻ.

– **رُوبڪار ج رُوبڪارُون:** ث. ڪنهن جي اڳيان ٿيل ڪاروائي – سامهون ٿيل فيصلو – رُوبرو ٿيل ڳالهه. حالت – ڪيفيت – اوستا – گتي – دَشا – صورت.

– **رُوپوشُ ج رُوپوشُ:** ذ. صفت. منهن لڪايل – مخفِي – گم شد – پوشيده – ڳُجهو – لڪلُ – ڇپيلُ – گمُ – مفرورُ – ڀڳلُ – غير حاضر – ڀڄي ويلُ – رَفُو چَڪرُ.

– **رُوپوشُ ٿيڻُ:** پنهنجو منهن لڪائڻ. لڪڻُ – ڇپڻُ – فرار ٿيڻ – غائبُ ٿيڻ – لڪِي وڃڻُ. ڀڄڻُ – فرار ٿيڻ – آلوپُ ٿيڻ – ڀڄِي وڃڻ.

– **رُوپوشُ ڪرڻُ:** لڪائڻ – ڀڄائڻ – فرار ڪرڻ – گمُ ڪرڻ – غائب ڪرڻ – مخفي ڪرڻ – پوشيده ڪرڻ.

– **رُوپوشِي ج رُوپوشِيُون:** ث لِڪَ – ڇپَ – گم شدگِي – ڳجهہ. پاڄ – فرارِي.

– **رُوداد ج رُودادُون:** ث. اکين ڏٺو احوال – رُوبڪار – ڪيفيت – حالت – حقيقت – حال احوال. ڳالهه – قصو بيان – واقعو.

– **رُوسياهُ ج رُوسياهُ:** ذ. صفت. منهن ڪارو – ڪار مُنهون – گنهگارُ – پاپِي – ڏوهارِي – ذلِيلُ – بدڪارُ – خطاوارُ – بڇڙو – بداعمال. بدنصيبُ – نياڳو – ڇنبو – بدبختُ – نِدورو. بي عزت – بي مانُ – بي آب.

– **رُوسياهُ ٿيڻُ:** ڪار مُنهون ٿيڻ. بدنامُ ٿيڻ – ذليل ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

بَدڪارُ ٿيڻ – گُنگهار ٿيڻ – پاپِيْ ٿيڻ – ڏوهاري ٿيڻ.

– **رۇسياهِيْ ج رُوْسياهِيُوْن:** ث. ڪار مُنهائِيْ. بدنامي – ذلَتَ – ذلالَتَ – رُسوائِيْ – بي عزتِيْ – بي آبِيْ – بي مانِيْ. گنهگارِيْ – خطا – خَطا وارِيْ – ڏوهُ.

– **رُوْشَناسُ ج رُوْشَناسَ:** ذ. صفت. واقفڪارُ – ڄاڻ سُڃاڻ – سُڃاڻو – ڄاڻندڙ – سُڃاڻپ – وارو – واقفيت وارو – ڏِٺل وائِٺلَ. مشهور شخص – ناليرو – ناميارو – نامِوَرُ.

– **رُوْشَناسِيْ ج رُوْشَناسِيُوْن:** ث. واقفيت – سُڃاڻپ – ڄاڻ سُڃاڻ – مُلاقات – صاحب سَلامت – واقفِيْ – ڏِيْٺ – عَليڪَ سَليڪَ.

– **رُوْنَما:** ظرف. ڏسجڻ ۾ ايندڙ – ظاهرُ – پَڌرو – ڪلِيَلُ – عامُ – مشهورُ.

– **رُوْنَمائِيْ ج رُوْنَمائِيُوْن:** ث. مُنهن ڏيکارڻ جي حالَت – ديْدارُ – ڏيکائِيْ. شاديءَ جي هڪ رسم.

• **روا ج روا:** ذ. صفت. (ف. رَوان = جاري، هلندڙ). رائج – مُروّج – جاري – چالُو – وهندڙ – هلندڙ – حَقِي – جائز – حَقائتو – حَلالُ – حَلالِي – رِهندو – حق حلال جو – قانوني – شرعي – باقاعدي – دُرست – برابر – صحيح – اصل – پُورو – واجب – جَڳائتو – لائق – ٺهندو – لائق لڳو – مُباح – ٺِيڪ – رِهائيندو – مُناسب – ڇڏت جهڙو.

– **روادارُ ج روادارَ:** ذ. صفت. قبول ڪندڙ – جائز سمجهندڙ – مڃيندڙ – باسيندڙ – اِقراري – قبولدار – رضامند. چاهيندڙ – گهرندڙ – پيار ڪندڙ. خير خواهه – ڀلو گهرندڙ – همدرد – خير انديش. طرفدار – ساٿي – ٽيڪو ڏيندڙ – مددگار – واهرُو – سهائتا ڪندڙ – همراهه – پٺڀرو – حِمايتي – پاسو وٺندڙ – بدلو ڪٽندڙ – وَٽ ڪٽندڙ. پنهنجو ڏوهه باسي، ٻئي کي ڦاسائيندڙ – سرڪاري شاهد.

– **رواداريْ ج رواداريُوْن:** ث. مدد – واهر – سهائتا – اوٽ – حمايت – پٺڀرائي – همراهي – پرڇهلو – بَدلو – پاس – وَٽ. منظوري – اقرار – قبوليت – مڃتا – هائوڪار.

– **روا رَکَڻُ:** جائز رکڻ – مباح سمجهڻ. جاري رکڻ – چالُو رکڻ – هلندو رکڻ – مُروج رکڻ. منظور ڪرڻ – قبول ڪرڻ – اقراري ٿيڻ – رضامند ٿيڻ – اجازت ڏيڻ – موڪل ڏيڻ.

– **روا سَمِجهَڻُ:** مُباحُ سمجهڻ – جائز سمجهڻ – حقي سمجهڻ – صحيح سمجهڻ – دُرست ڄاڻڻ – ٺِيڪ سمجهڻ – برابر سمجهڻ.

– **روا ڪَرَڻُ:** جائز هجڻ جي فتويٰ ڏيڻ – جائز ٺهرائڻ – مباح ڪرڻ – لازمي ڪرڻ – حقي ڪرڻ.

• **رُوا ج رُوا (ل):** ذ. رُئڻ جو آواز – رُئات – روڄ – رُواءُ.

– **رُواتُ ج رُواتَ:** ذ. رُوا – رُواءُ.

• **رَواتَڻُ:** مصدر. گَهڻُ – ڪُرڙڻ – گَسائڻ – لَسو ڪرڻ – سِڌائيءَ تي بيهارڻ – سنئون ڪرڻ.

– **رواتُ ج روات، رواتُوْن:** ث. لوهارڪي اوزار جو هڪ قسم – رَواتِي – ٽڪوري – سونهڻ.

– **رواتِيْ ج رواتِيُوْن:** ث. لوهه کي لَسي ڪرڻ جو هڪ لوهارڪو اوزار – رَوات – ٽڪوري – سُونهڻ.

• **رواجُ ج رواجَ:** ذ. (ع. راجَ = آساني سان وِڪرو ٿيندڙ هو). عام دستور – راهه ريت – هلي چلي – ريت – رَسم – پرويز – پَرَ. مَرجاتا – رَتيرو – استعمال. ڍنگ – ڍَنُ – ڍَبُ – پارُ – طرح – وَجههُ – دستور – هلت – ڍِار – نمونو – قسم – پرڪار – ٻڌل – گِراهڪي – ورتاءُ – مُحاورو – چَلت – طريقو – رَوش – سرشتو – قانون – قاعدو. معمول. وات طور – طِرز.

– **رواجُ پَوَڻُ:** رسم پوڻ – جاري ٿيڻ – رائج ٿيڻ – عام ٿيڻ – عمل ۾ اچڻ – دستور ۾ اچڻ – سرشتو پوڻ.

– **رواجُ ڏِيَڻُ:** جاري ڪرڻ – چالو ڪرڻ – مروج ڪرڻ – عامُ ڪرڻ – استعمال ۾ آڻڻ – عمل ۾ آڻڻ.

– **رواجَ ۾ آڻَڻُ:** (نئون رواج) وجهڻ – شروع ڪرڻ – جاري ڪرڻ – چالو ڪرڻ – عام ڪرڻ – مروج ڪرڻ. (بِلُ) پيش ڪرڻ. ڪا به نئين رسم سماج ۾ اندر آڻڻ – گهيڙڻ – وجهڻ – داخل ڪرڻ.

– **رواجِيْ ج رواجِيْ:** ذ. صفت. رواج ۾ آيل – هميشه جو – معمولي – دستوري – رِيتائتو – مُروَجُ – دستور موافق. اڪثر – عموماً – گهڻو ڪري – عام – چالُو – استعمالي – رسمي – قانوني – حَقي. ساڌارڻ – اهڙو جهڙو – هالُو چالُو – پُورو پِنو. خسيس – ڪِين جهڙو – هَلڪو – ٿوري مُلهه وارو – سادو.

– **رواجِيْ طَرَحَ:** ظرف. عام نموني – هميشه وانگر – عام طرح – هُونءَ – دستور موافق – گهڻو ڪري – معمول وانگي.

• **رواژُ ج رواژَ:** ذ. اِسم. رِياءُ – پاسخاطري – وٿَپَ – پاسخاطر – لحاظ – رعايت – پاسو – مَرُوَت. خاص شوق – ڏاڍي دل –

Gul Hayat Institute

حُب – لاڙو – رغبت – پيار – قرب – عشق – موهه. بَک شک
– بَڪواز – لَباڙ – واهيات گفتگو. مسخري – چرچو – گهبو –
مشڪري (ڪ). چربي – سٽپ – تنت مال – روغن – چڪنائي.
– **روازِي ج روازِي:** ذ. صفت. رياءُ ڪندڙ – ريائي – پاسو ڪٽندڙ
– پَکَ پاتي – بہ اکيو – ريائي – رياءُ خور – پاس ڪندڙ –
رعايتي – لحاظي – پاسخاطر ڪندڙ – تلهہ دار – حمايتي –
پُنيرو – هڪ طرفو ڳالهائيندڙ – پاسداري ڪندڙ – بي
انصاف. نگُ – ڪُوڙو – ويساهہ گهاتي – بدمعاش.
• **رواشُ ج رواشَ:** ذ. لذيذ ڪاڏي جو هڪ قسم – مَليدو –
ڪاچ، ڪورمو – سترچي.
• **رُواڪِي (ڪ):** ث. (اسم جنس) روهہ ڪان ايندڙ پکي روهاڪي ڏيند
جا پکي جيڪي سياري ۾ اچن. رُوئاڪي.
– **روانُ:** صفت. [ف. رَوانْ = هلندڙ] جاري – وهندڙ – هلندڙ.
مُروَج – چالو – وَرتمانُ – لَبالب – چِڪندڙ (قتَ). عامُ –
رواجي – ساڌارڻ – معمولي – هڪجهڙو. تيزُ – تکو – جَلدُ
– چُوهو – جهٽ پَٽُ – بجلي – هڪدم. (ث) بنا معني
ڪتاب يا قرآن شريف پڙهڻ جي حالت – بنا هجي جي پڙهڻ
جو هڪ نمونو – لَس پڙهڻي – سڌي پڙهڻي – رَوا.
– **روانُ ٿيڻُ:** جاري ٿيڻ – وَهڻُ. هَلَڻُ – راهي ٿيڻ – روانو ٿيڻ
– نڪرڻ – اُسهڻ – لَڏڻ – چَڏڻ – پرڻ – تَجڻ – تياڳڻُ –
جُدا ٿيڻ – موڪلائڻ. تيز ٿيڻ – چُوهو ٿيڻ – جلد ٿيڻ –
جهٽ پَٽ ٿيڻ – تڪڙو ٿيڻ. زبان تي چڙهڻ – ڏور ٿيڻ –
مشق ٿيڻ – وِرد ٿيڻ. ياد ٿيڻ – برزبان ٿيڻ (سبق وغيره).
– **روانُ پڙهڻُ:** لَس پَڙهڻ – يڪساهي پڙهڻ – رَوا پڙهڻ – لَسو پڙهڻ –
بنا اَٽڪ پڙهڻ – سَولائي سان پڙهڻ – بنا هَٻڪ جي پڙهڻ – بنا
هِجي جي پڙهڻ.
– **روانُ ڪرڻُ:** جاري ڪرڻ – هَلندو ڪرڻ – چالو ڪرڻ – مُروَج
ڪرڻ. روانو ڪرڻ – اُسهائڻ – راهي ڪرڻُ – موڪل ڏيڻ. تيز
ڪرڻ – تکو ڪرڻ – چُوهو ڪرڻ.
– **روانگي ج روانگيُون:** ث. ٻاهر وڃڻ جي حالت – ڪُوچ – اُسهَ
– موڪلائي – نيڪاس – نيڪالُ – نيڪت – موڪَل –
اُماٽ. چالاڻو – رحلت. ٻاهرُ ويندڙ سامان – ٻئي مُلڪ ڏانهن
ويندڙ مالُ.

– **روانو ج روانا:** ذ. صفت. هَليو – موڪليو – اُماٽيو – روانگي –
اُسهيو – ڪُوچ.
– **روانو ٿيڻُ:** ڪنهن منزل ڏانهن وڃڻ شروع ڪرڻ – وَڃڻ –
رُخصت ٿيڻ – اُسهڻُ – رَوانُ ٿيڻ – هَليو وڃڻ – هَلڻُ.
موڪلائڻ – چالاڻو ڪرڻ – لاڏاڻو ڪرڻ – مَري وڃڻ – فوتُ
ٿيڻ – تياڳڻُ.
– **روانو ڪرڻُ:** مُنجڻُ – موڪلڻُ – ڌوڙائڻ – اُسهائڻ – پيڄڻُ
– اُماٽڻُ – ارسال ڪرڻ – رخصت ڪرڻ. اُڪلائڻ – نبيرڻ.
– **رواني ج روانيُون:** ث. هَلندي – وَهڪَ – وهڪرو. تيزي –
تِکَ – چُوهائي – تڪائي – جَلدائي.
• **روائِتُو ج روائِتا:** ذ. صفت. پُورالو – خشڪي – ريڄڪي –
لَهري – ترنگي – وَهمي – لَهرائتو – مَنَ مَوجي – خشڪي
– مزي جهڙو – خام خيالي – دِلوالو – متلوُن.
• **روايت ج روايتُون:** ث. (ع) ڪنهن جي ڳالهہ جو نقل – ڪنهن جي
چيل ڳالهہ. تواريخ – اِتهاسُ – ورتانتُ. ڪئفيت – بيانُ –
داستانُ – نامو – آکاڻي – قصو – ڪهاڻي – ڳالهہ – حڪايت
– ڪَهَتَ – ڪهاتَ – نقلُ – ڳالهہ – ساکي – ڏَند ڪَٿا –
سمرتي – اَفسانو – چَوڻي – چَوتَ.
– **روباهُ ج روباهَ:** ذ. [ف] جانور جو هڪ قسم – لُومڙُ – لوڪڙ.
– **روباهُ بازي ج روباهَ بازيُون:** ث. مَڪاري – نگي – دغا –
فريب – بدمعاشي – ويساهہ گهاتي – عَياري.
– **رُوباهي ج روباهيُون (ت):** ث. دغا – دوکو – نگي – مڪاري
– فريبُ – ويساهہ گهاتي.
– **روباهي ڏيڻُ:** دغا ڪرڻ – دوکو ڏيڻ – فريب ڪرڻ – ويساهہ
گهاتي ڪرڻ – نگي ڪرڻ.
• **رُوبڪار ج رُوبڪارون:** ث. [ف] ڪنهن جي اڳيان ٿيل ڪاروائي
– سامهون ٿيل فيصلو – روبرو ٿيل ڳالهہ. حالت – اوستا – گَتِي
– دَشا – رُوئداد – حالُ – ڪئفيت – صُورت – حقيقت. لکيل
حڪم – فرمان.
– **رُوبڪاري ج رُوبڪاريُون:** ث. قاعدي جي ڪاروائي – مقدمي
جي سماپت – ڪارگذاري – حقيقت – سماچار – سُڌ سماءُ –
احوال – فيصلو – بيانُ – سمجهاڻي. حڪم نامو – فرمان.
• **رُوِياڙ ج رُوِياڙُون:** ث. رُونبَ.

Gul Hayat Institute

• **روڻو ج روڻا:** (ل. ٿ): ذ. تڪليف – ڏک – دقت – اٽڪل – مُونجهه – مصيبت – ڏکيائي – مشڪلات – پريشاني.

• **روٽُ ج روٽَ** (تـ ڪ): ندا. ڪنهن جي مسلسل سڏن کان ڪک ٿي، ڪاوڙ ۾ ڏنل جواب – هوڏ – ڦوت.

• **روٽڻُ** (ٿ): مصدر. ڪنهن پوک جا سلا يا ٻيجو هڪ هنڌان ڪڍي ٻئي هنڌ هڻڻ – ٽڏارڻ – رُنبڻ – وِهڻ – وَهراج ڪرڻ – رونبو ڪرڻ.

– **روٽ ج روٽيون:** ٿ. هڪ هنڌان ڪڍي ٻئي هنڌ لڳايل سَلو – وَهراج – رُنب – رونبو – وهَر.

– **روٽ هڻڻُ:** پوک جا ننڍا سَلا يا ٻيجو هڪ هنڌان ڪڍي ٻئي هنڌ هڻڻ – وهراج ڪرڻ – رونبو ڪرڻ – وهَر ڪرڻ.

• **روٽ ج روٽون:** ٿ. صفت. رَڏ – ڏنبو – ٿُلهو – سِهر – مُنڪو – دوٿر – سترونتر – دُدَ ستو – لوٽ. (ٿ) زمين ۾ هنيل يا گڏ پوکيل ٻوٽن جو ٿورو انداز. گهٽائي – گپا گيهه – متاسٽ – وَلر – هَشام – اِنبوهه – بيشمارُ – ڍِڳُ – سَٿو. جيئن: "مڪڙن جي روٽ لڳي پيئي آهي".

• **روٽُ ج روٽَ:** ذ. وڏي ماني – ٿُلهي ماني – رودلو – روٽلو. ڳُڙ ۾ اٽي مان تيار ڪيل مِٺي ۽ ٿُلهي ماني.

• **روٽُ ڪرڻُ:** روٽ ڏيڻ – مجتا طور روٽ پچائڻ ۽ ڏيڻ جيئن غوث جا روٽ يا شاهه پنجي جا روٽ. قلندر شهباز جا روٽ.

– **روٽلو ج روٽلا:** ذ. ٿُلهي ماني – وڏي ماني – روٽُ – رودلو – ڍوڍو – نانُ.

– **روٽو ج روٽا** (ٿ): ذ. باهه جي اندر پچايل اٽي جو گول پنوڙو – ڪوڪي.

– **روٽي ج روٽيون:** ٿ. ٿُلهي ماني – وڏي ماني – روٽلو – ڍوڍو. ماني – نانُ – ڦُلڪو – ڊِڳڙي – چپاتي. رزق – کاڌو – ڦوت – چوٽو – داڻو ڪٽو.

– **روٽيءَ تان ٿابو اچڻ:** نياڳُ لڳڻ – بُرائي چڙهڻ – بدقسمت ٿيڻ – بدنصيب ٿيڻ – بدبخت هجڻ – ڪُمهري اچڻ – آيو رزق مونڻ. نقصان پوڻ – ڇيهو پوڻ – ٽوٽو پوڻ.

– **روٽي ٽاڻو** (ٿ): ذ. مانيءَ جي مهل – منجهند – ٻپهر – ٻپهرو.

– **روٽي ناهڻ:** ماني ناهڻ – کاڌو تيار ڪرڻ – رَسوئي ڪرڻ.

– **روٽي ڪپڙو:** ذ. ماني گندي – کاڌ خوراڪ ۽ گندي ڪپڙي جو خرچ. ضرورت جو سامان.

– **روٽي ڪرڻُ:** روٽي پچائڻ – ماني ناهڻ – رَسوئي ڪرڻ. ڪنهن جي دعوت ڪرڻ – ماني موڪلائڻ.

• **روٿُ ج روٿَ** (ت – ٿ): ذ. صفت. سخت – ڏاڍو – سٽاٺو – سوٽُ. سڪل – ٺوٺ – سُڪو. هيڪل – بهادر – پهلوان – جوڌو – سورمو – دلير – وِيرُ – قوي – جُنگُ. اڻ ٿڪ – اڻ ورچُ – اُورچُ.

– **روٿُ مُنهن:** ذ. صفت. خُشڪ طبع – سُوٺو مُوٺو – رُڪ مُنهون.

– **روٿو ج روٿا:** ذ. صفت. روٿُ.

– **روٿي ج روٿيون:** ٿ. روٿُ. سوپارين جو هڪ قسم – روٿيون سوپاريون.

• **روپُ ج روپَ:** ذ. (سن. روپُ = چاندي) ڌاتوءَ جو هڪ قسم – چاندي – رُپو – سِلورُ. روپو برتن – روپو سِڪو.

– **روپو ج روپا:** ذ. صفت. چانديءَ جو – چانديءَ جهڙو – چانديءَ مان – چانديءَ وارو.

– **روپهرو ج روپهرا:** ذ. صفت. رُپي جو – رُپي وارو – چانديءَ جو – چانديءَ وارو.

– **روپيو ج روپيا:** ذ. چانديءَ جو هڪ سِڪو (جنهن جو مُلهه ١٦ آنا آهي) – رُپيو.

– **روپيو پيسو ج روپيا پيسا:** ذ. دولت – ناڻو – مال اسباب – ڌَنُ – ملڪيت – پئسو ڏوڪڙُ روڪڙَ.

• **رُوپُ ج رُوپَ:** ذ. [سن. رُوپُ = مُنهن] مُهانڊو – مُکُ – مُکڙو – مُهڙُ – بُوٿ. ڍَوَلُ – آڪارُ – گهاٽُ – ڍَنگُ – آچارُ – وِنسُ – بانو – نمونو – ريت – طرح – طريقو. سُونهن – خوبي – حُسنُ – سوِيا – خوبصورتي – خوبي – نزاڪت – سهڻائي – جَمالُ – شُوبا – جوڀن. رنگ – رنگت. رَوْنقُ – چمڪو – جلوو – جوتُ – روشني – جهلڪ. مُورتَ – تصوير. سانگُ – ٻهروپ – بناوتي صورت. حالت – سمان – حال. راڳڻيءَ جو سُر.

– **رُوپارو ج رُوپارا** (ٿ): ذ. صفت. روپوارو – روپوان – سُهڻو – حَسِينُ – سوبياوانُ – مَلوڪُ. (ٿ. رُوپاري ج رُوپاريون).

– **رُوپُ اُنترتا:** ٿ. اختلاف شڪل – ٻهروپي – وِنسُ ڌاري.

– **رُوپُ بدلڻُ:** وِنسُ بدلڻ. شَبِيهَه بدلڻ – صورت بدلڻ – شڪل بدلڻ. ٻهروپي ٿيڻ.

Gul Hayat Institute

— **رُوپُ بگاڙڻ:** شڪل خراب ڪرڻ — بدصورت ڪرڻ.

— **رُوپُ ڌارڻ:** ڪابہ صورتَ اختيار ڪرڻ صورت ڌارڻ — شڪل ڌارڻ. سانگ ڪرڻ — بهروپي ٿيڻ — ويس ڌارڻ.

— **رُوپُ ڏيکارڻ:** صورتَ ڏيکارڻ — شڪل مُهاندو ڏيکارڻ — ديدار ڪرائڻ — مُکڙو پسائڻ.

— **رُوپ ساگَرُ ج رُوپَ ساگَرَ:** ذ. حُسنُ جو سمنڊ — بيحد حُسنُ — تمام گهڻي سُونهن. (صفت) حَسِينُ — سُهڻو — سوِيياوان.

— **رُوپ سِينُ:** مَلُوڪ. جيئن: "ڪاڪل ڪاله ڏ ٺوم رُخسارن تي رُوپُ سِينُ" (شاهہ).

— **رُوپُ ڪَڍَڻ:** رَنگُ ڪَڍڻ — جوڀَنُ ڪڍڻ — نِکارُ ڪڍڻ — جوانيءَ ۾ اَچي حَسِينُ ڏيکائي ڏيڻ. چِمڪڻ. ظاهر ڪرڻ — پڌرو ڪرڻ.

— **رُوپ مَٽائڻ:** شڪل ڦيرائڻ — صُورت بدلائڻ. چمڙا پوش ڪرڻ.

— **رُوپُ نِڌانُ ج رُوپَ نِڌانَ:** ذ. حُسنُ جو مَڪانُ — سُونهن جو گهَرُ — اَٿاهہ حُسنُ — بيحد سُونهَن.

— **رُوپُ وانُ ج رُوپَ وانَ:** ذ. صفت. رويوَنت — سوِيياوان — خوبصورتُ — حَسِينُ — سُندرُ — سُهڻو — مَلُوڪ.

— **رُوپُ وَنتُ ج رُوپَ وَنتَ:** ذ. صفت. رويوان — سوِيياوان — صورتوند — خوبصورت — حَسِينُ — سُندرُ — سُهڻو — عُمدو — ناهُوڪو — موچارو. سُدرشَنُ — زينت پريو — نزاڪَت وارو.

— **رُوپُ وَنتِي ج رُوپَ وَنتِيُونَ:** ث. صفت. رويوان — حَسِينُ — سُهڻي — سندرُ — ملُوڪُ — حَسِيۡنہ.

— **رُوپِي ج رُوپِي:** ذ. صفت. رويوان — شڪل وارو — حَسِينُ — سُهڻو. ڦرندڙ گهرندڙ خيالن وارو — سَوُدائي — خفقاني — اَڌ مغزِي (ت).

— **رُوپا ج رُوپا:** ذ. [ف. رُوباهَ = لومڙ] جانور جو هڪ قسم — لُومڙُ — لُوڪڙُ — لُومڙيو.

— **رُوپامڪي:** ث. پسارڪي وکرجو هڪ قسم (چانديءَ کي ڳارڻ وقت ڪوٺاريءَ کي لڳل چانديءَ جو فاسد مواد).

• **رُوپاهُ:** اسم خاص. بدين ضلعي جي ڀاڳي جو اڳيون نالو. تعلقي تنڊي الهيار ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رُوپَڪُ ج رُوپَڪَ:** ذ. [سن. رُوپ + شڪل] تمثيل — قصو — ڪهاڻي — آکاڻي — ڪٿا — ڳالهہ — نقلُ — نظيرُ — وَرتانتُ — بيان.

— **رُوپَڪُ مَٽي:** صفت. تمثيلي — بي بُنيادي — جُڙتو — هَٿرادِي — بي بقا — واهيات — مَن گهڙت.

• **رُوپُ مجنون ج رُوپَ مجنان:** ذ. گُلَ جو هڪ قِسمُ.

• **رُوپهَر:** اسم خاص. تعلقي بني عاقل ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رُوپهَرو:** اسم خاص. تعلقي تنڊي باڳي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رُوپهَري:** اسم خاص. تعلقي ڊگهڙيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو. (صفت) رُپي جو ڳهہ.

• **رُوجِي ج رُوجِيُونَ:** ث. (ف. روزي جو بگڙيل اُچار) روزي — رزق — چوٽو — داڻو — ڪاڻو — ان داڻو — چوٽو پاڻي.

• **رُوجَ ج رُوجَ:** ذ. (سن. روحن > رُدْ = رُئڻ) رودن — رُئڻ — راڙو — راڙهہ — گريہ — زاري — ماتم پٽڪو. دانهن — فرياد — ڪُوڪ — ڪيڪ — ريهَ — ڪيڪڙاٽ — ڪُوڪڙاٽ — واويلا — آهہ و فغان.

— **رُوجاٽُ ج رُوجاٽَ (ت):** ذ. روجَ — رودن — راڙو.

— **رُوجَ راڙو ج روجَ راڙا:** ذ. رُئڻ جو آواز — دانهن ڪُوڪ — آهہ و زاري — روج. رودَن — راڙو — راڙهہ. دانهون — ڪُوڪون — فرياد — ماتم.

• **رُوجهُ ج رُوجهہ، رُوجهُونَ:** ذ. ث. (پرا. روجهو: سن. رَشْيَہ) جانور جو هڪ قسم — جابلو هَرڻ جو هڪ قسم — چوُسڱو هَرڻ — اچن پيرن سان ڦاڙهو. ڳئُون جي شڪل تي هڪ ڦاڙهو — نيلي ڳئُون. (هي هرڻ حب نديءَ جي پاسي گهڻا ٿين. ماڻهن جي ڊپ کان اڪثر رات جي وقت نديءَ مان اچي پاڻي پيئن). جيئن: "روجهہ ڏنائين رات. هوت ڳولينڊي حب ۾" (شاهہ).

• **رُوجهار:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **رُوجهاڻ:** اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رُوجهاڻي:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رُوجهو ج رُوجها:** ذ. صفت. ڪَڪو رنگ — ڪَڪوريل — پُورو. گهوڙي جي رنگ جو هڪ قسم. (ث. روجهي ج روجهيُون).

• **رُوجِي ج رُوجِيُونَ:** ث. (ف. روزي جو بگڙيل اُچار) روزانو ڪاڻو — روزينو — روزي — گذران — رزق — چُوٽو — خورش — ان پاڻي — داڻو ڪٽو. جيئن: "آئي تہ روجي، نَري تہ بَلا" (چوٽي).

• **رُوحُ ج رُوحَ (اَرواحُ):** ذ. (ع) ٿڌي هوا — خُنڪي — ٿڌاڻ — خوشبو. فرحت — تازگي — آسائش. علم حڪمت جي اصطلاح

Gul Hayat Institute

۾ "لطيف پاڪ" جا دل ۾ پيدا ٿي باعث حياتي بنجي — آتما — جانُ — امرِ الاهي. دِل — قلب — هِردو — هنيون — هيانءُ — سَت — عرق — نِچوڙ — جوهر — خلاصہ — تَت. خواهش — لاڙو — رغبت — "رُوح جو لاڙو" وغيره.

— **رُوحُ اعْظَـمُ:** ذ. اعليٰ روح — وڏي هستي — بزرگ هستي — پاڪ هستي — سڀ کان مٿاهون.

— **رُوحِ افزا:** ذ.صفت. فرحت وڌائيندڙ — مفرح. تازگي ڏيندڙ — تراوت بخشيندڙ — دل کي قرار ڏيندڙ.

— **رُوحُ الامِينُ:** امانت دار روح — حضرت جبرئيل جو لقب (جو خدا تعاليٰ جو پيغام رسول مقبول صلي الله عليه و آله وسلم جن وٽ، جيئن جو تيئن پهچائيندو رهيو).

— **رُوحُ الله:** ذ. الله تعاليٰ جو روح — حضرت عيسيٰ عليه السلام جو لقب (جو بنا پيءُ پيدا ٿيل هو).

— **رُوحُ الاهِي:** ذ. خدائي روح — اِيشوري آتما.

— **رُوحُ القُدس:** ذ. پاڪ روح — پاڪ قَلب.

— **رُوحَانِي ج رُوحَانِيُون:** صفت. روح جو — روح وارو — روح سان واسطو رکندڙ — آتمڪ — رحماني — آدِيہ آتماني — غير جسماني — نِرآڪارُ — غير فاني — آسريرو — آ صورت. اندروني — اندريون — باطني — ڳُجهو. پاڪُ — صافُ — مقدس — پوتر — سڳورو.

• **رُوحَانِيَّت:** ث. رُوحِي قُوَّت — رُوحاني قُوَّت — دِل جي صفائي — دِل جي سَچائي — مَنَ جي پاڪائي.

— **رُوحَالُو ج رُوحَالَا (ت):** ذ.صفت. رُوحُ جو ـ دِل جو — رُوحَانِي.

— **رُوحَالُو لُولُو ج رُوحَالَا لُولَا (ت):** ذ. مَري وِيل مائٽن جي رُوحَنُ جي نِيتَ ڏنل مانِي — وَنڊَ جي ماني.

— **رُوحُ پِـٽِـڪَڻُ:** روح جو هيڏانهن هوڏانهن ٿيڻ — ڪنهن شيءِ ڏسڻ لاءِ پريشان ٿيڻ — واجهائڻ — ڳولڻ — نِهارڻ — تڪليف ۾ مبتلا ٿيڻ. رلڻ — دربدر ٿيڻ — پِٽڪڻ — خوار خراب ٿيڻ.

— **رُوحُ پروازُ ڪَرڻُ:** ساهُ نڪرڻ — دَمُ نڪرڻ — مَرڻ — وفات ڪرڻ — پراڻُ ڇڏڻ — چالاڻو ڪرڻ — لاڏاڻو ڪرڻ — ڏيهه تياڳڻ — فوتي ٿيڻ.

— **رُوحُ پَرْوَرُ:** ذ. آتما کي پاليندڙ — روح جي پَرورش ڪندڙ.

— **رُوحُ خَبِيثُ ج رُوحَ خَبِيثَ:** ذ. شيطاني روح — ناپاڪ رُوحُ.

— **رُوحُ رَجَندو ج رُوحُ رَجَندا:** ذ. صفت. دل گهريو — مرضيءَ موافق — خواهش پٽاندڙ ـ دِل تي ـ دِل پَسندُ — دِل کي وڻندڙ — مَنَ گهُريو — مَرضيءَ موجب — دِل خوشُ.

— **رُوح رَوانُ:** ذ. صفت. دِل کي تحرڪ ۾ آڻيندڙ — دل کي ڇِڪَ ڪندڙ — پسند ايندڙ — وڻندڙ.

— **رُوحُ رِيلُو ج رُوحُ رِيلَا:** ذ. روح جو لاڙو — دِل جي ڇِڪَ — قُربُ جو ڪاڏو — مَنَ جي اُڪيرَ — اُڪَنڊَ — حُبَ — قَلبُ جي ڪشش — هِردي جي ڇِڪَ.

— **رُوحُ رِيلُو ڏيڻُ:** دِل ڪِرَڻُ — چاهڻُ — تَڙَڦڻُ — اُسڪائڻ — دِل هُرڪڻ — آندا اُٿلڻُ — (ماءُ جا) — سِڪَڻُ — دِل ڇِڪيُونُ ڏيڻ — اُڪندجڻ — دِل پِرَجي اَچڻ — دِل جي ڪشش ٿيڻ — دل جو لاڙو ٿيڻ — مَنَ جو موه ٿيڻ — رغبت ٿيڻ.

— **رُوحُ فَرسا:** ذ. صفت. روح کي ناسُ ڪندڙ — روح کي ستائيندڙ — روح کي ماريندڙ — روح کي تڪليف پهچائيندڙ — افسوسناڪ — دل پچائيندڙ.

— **رُوحُ ڪَيڻُ:** روح قبض ڪرڻ — ساه ڪيڻ — مارڻُ — پراڻ ڪيڻ — سَتُ ڪيڻ — جوهَرُ ڪيڻ — نِچوڙُ ڪيڻ — عرق ڪيڻ — تَتُ ڪيڻ.

— **رُوحُ مُتَحَرِڪُ:** ذ. سارو بَدنُ — جِسمُ — ديهه — دَيَرُ.

— **رُوحِ نَباتِي:** ذ. نباتات جو رُوح — زمين مان اُپرندڙ شين جو جوهَرُ.

— **رُوحُ نِڪرڻُ:** ساهُ نڪرڻ — مَرڻ — فوت ٿيڻ — ڏيهه تياڳڻُ — پراڻ ڇڏڻ — دم نڪرڻ — وَفات ڪرڻ. عَطرُ نڪرڻ — سَتُ نڪرڻ — جوهَرُ نڪرڻ — نِچوڙُ نِڪرڻ — عرق نِڪرڻ — تَتُ نڪرڻ.

• **رُوڏُ ج رُوڏَ (ڪ):** ذ. ڪاري جي بيڙيءَ ۾ ڪَپِينُ اندر ڦِرندڙ لوه يا ڪاٺُ جا گول تُڪر — گِرٽِي — گِرٽو — ڪَپِي — چَرخِي.

• **رُوڏُ ج رُوڏَ:** ذ. گار ـ بَدسُخني — بَدڪَلامي.

— **رُوڏَمَشِڻُ:** گاريون ڏيڻ — بدسُخن ڳالهائڻ — بدالفاظ ڪيڻ — گار گند ڪرڻ.

• **رُودَ، رُود:** ذ. ت. (ف) نهر — درياهه.

• **رُودِ بَارِ ج رُودِ بارون:** ث. (ف. رود = نهر + بار < باريدن = وَسڻُ) گهڻين نَهرن جي جاري ٿيڻ جي جاءِ. وڏي ندي.

• **رُوداڵُ ج رُوداڵَ (ت):** ذ. خراب گوشت — ڪِنو گوشت.

Gul Hayat Institute

— روڏڪو ج روڏڪيون (ت): ث. بي ڏ ڪو – خراب – ڪنو – بڇڙو – بڏ – گندو.

• روڏن ج روڏن: ذ. (سن. روڏن) روڄ – راڙو – روڏن – واڪا – دانهون – فرياد – ماتم – نالہ – آه و فغان. گهيپي – ڪلڪل – جهيڙو.

— روڏن ڪرڻ: روڄ ڪرڻ – رُئڻ – روڏن مچائڻ – رُئڻ پٽڻ – واويلا ڪرڻ. ڳوڙها ڳاڙڻ – هنجون هارڻ – لُڙڪ وهائڻ. جهڄڻ – جهرڻ – تمڻ – نٽڻ – ڳٽڻ.

• روڏناڻي: اسم خاص. "ڪوسن بلوچن جو هڪ پاڙو".

• رودو ج رودا: ذ. آندو – گهچو – پٽڪ – آنتو – انتروزه. سُرندي جي تارن مان هڪ تار – رود.

— روڏو ج روڏا: ذ. صفت. اندروني – خانگي – گهرو. ذ. هڪ قسم جو سازُ.

— روڏيني (ڪ): اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• روڏ ج روڏون (ڪ): ث. رولو. عذاب. مصيبت – تڪليف – ڏک – پريشاني – تنگي. ڦيٽاڙو – ڏڦير.

— روڏ ڏيڻ (ڪ): رُلائڻ – عذاب ڏيڻ.

• روڏن ج روڏن: ذ. (سن. روڏنُ = روڄ) روڄ – راڙهو – راڙو – رودن – هُلُ – حشر – واڪو – دانهن – ماتم – فرياد – نالہ – آه و فغان – روڄ پٽڪو – واويلا. هنجون – لُڙڪ.

• روڏ ج روڏيون (ت): اسم. وارَ ڪوڙيل مٿو – ٺوڙهه – گنج. ڪويري – ڪويري – ڪيپراٽي.

• روڏو ج روڏا: ذ. صفت. (پ. روڏا) مٿي ڪُوڙيل – مٿي مُنايل – ٺوڙهو – گنجو – موڏو. لَسراٽُ اٽُ – گؤنرو – ڏاگهو – توڏو "رڻ چڙهيا روڏا". هڪ قسم جو ٻڪِي – ڪورِي ٻڪي، وڻن جي سنهڙين لامن جي چوٽين ۾ مُرليءَ جي مثل ڪکن جا حيرت انگيز آکيرا ٺاهيندڙ.

— روڏِيءِ خَيرُ (ت): دُعائيہ جملو. گنجيءَ جو خير – سڀ لاءِ چڱائي.

• روڏ ج روڏ (ت): ذ. ٿر بيابان جو وڏو ڪارو ڪانگ.

• روڊ ج روڊ: ذ. (انگ. Road = رستو) وڏو رستو – سَڙڪ – سٽڪ – شارع عام – لَنگهہ – گذر – واٽ – گَسُ – راهہ – دڳ – گهاڙو.

• روڙڻ: مصدر. (گ. روڙوُن. هہ. رولنا) ڌهڙڻ – لاهڻ – ڪوهڻ – پٽڻُ – چنڻ – ٽوڙڻ – ڏار ڏار ڪرڻ – جُدا جُدا ڪرڻ – چلڻ – ڪرڙڻ.

— روڙ ج روڙون: ث. ڌهڙ – پَٽ – چِن – ڪوهَ – ڪُرڙ.

— روڙ ڪرڻ: پَٽ ڪرڻ – چنڻ – ڪوهڻ. گهٽا پئسا ميڙڻ – گهٽي شيءِ گڏ ڪرڻ.

• روڙڻُ (ت): ذ. مصدر. گدڙ يا ڪُتي جو دانهن ڪرڻ – ڪُوڪ ڪرڻ – اونائڻ – ڪُوڪارڻ.

— رُوڙ ج رُوڙون (ل): ث. ڪنهن جانور جي دانهن – اُونائي – رڙ – ڪُوڪ – ڪيڪ – ٻوهاڙ – ڪُوڪار.

— رُوڙون ڪرڻُ (ت): رڙيون ڪرڻ – اونايون ڪرڻ – ڪُوڪُون ڪرڻ – دانهون ڪرڻ – ڪُوڪارون ڪرڻ – ٻوهاڙ ڪرڻ.

• روڙو ج روڙا: ذ. ڳنڍيو – پنوڙو – روڙهو جيئن تہ "امل جو روڙو". ٻهانو – عُذر – ڏنو – ڳشو. ڪُوڙُ – جُوٺ. رنڊڪ – رڪاوٽ – روڪ. هڪ قسم جو سارين جو مرض.

— روڙا روڙڻ: جهڙو تهڙو سَٽُ ڪَتڻ – ٿلهو سَٽُ ڪَتڻ – رَندا روڙڻ.

— روڙو لڳڻُ (ت): سارين جي پوک کي مرض جو لڳڻ.

• روڙو ج روڙا: ذ. صفت. (هہ). چڱو – ڀلو – نيڪ – سٺو – اوگهو – اڇو – موچارو – عمدو ـ سڦرو – چوکو – شَپ. تندرست – چڱو ڀلو – چاڪ – نيڪ – سگهو. سارين جي پوک جو هڪ مرض. رُوئو.

— رُوڙو ڀلو ج رُوڙا ڀلا (ت): ذ. چڱو ڀلو – چاڪُ – سَگهو – تندرست – نيڪ.

— رُوڙِي ج رُوڙِيون: ث. (گ. رُوڙِي) نيڪ زال ـ عورت – سُٺي عورت – اشراف عورت – سُلڇڻي – ڪُٽُونتي – ڪُٽوان – سِيلوانُ: "مَرڪي مَرماتا، روڙِي راءِ ڏياچ جي" (شاهہ).

• رُوڙهہ ج رُوڙهہ (ل): ذ. تمام پوڙهوءِ اپرو گوشت.

— رُوڙهِي ج رُوڙهِيون (ت – ل): ث. صفت. ڪُراڙي – پوڙهِي – ٻڍِي.

• روڙهو ج روڙها (ل): ذ. (هہ. روڙا = ڳنڍا) ڳنڍيو – پِتَرُ – زنبُ – زنبوٽو – جِنبُ – جِنبوٽو – ڪَڙهو. سِر جو ٽُڪر. پٿر – ڀَڻُ. پيرن ۾ مُنهن جي بيماري (مال جي) – مُهاڙو.

— روڙهو ڪائڻُ: آفيم جو ڳنڍيو ڪائڻ – نشي ۾ پريور هجڻ.

— روڙهو وڻڻُ: روڙهو ڪائڻ.

Gul Hayat Institute

• **روڙهي ج روڙهيون (ٿ):** ٿ. سنهو ٻهه.

• **روڙيو ج روڙيا (ٿ):** ذ. ڄڄ کي سامهون ويندڙ ماڻهو.

• **روزُ ج روزَ:** ذ. اسم. (ف) ڏينهن – يوم – وارُ – تِٿ _ ڏهاڙو – تاريخ. سمون – وقت – زمانو – عرصو – تاثير. سجي ڏينهن جي مزوري – روزينو – يوميه. ظرف. هر روز – ڏهاڙي – تاريڪ – نت – هميشه _ سدائين – سدا – دائما.

– **روزُ افزونُ ج روزَ افزونَ:** ذ. صفت. (ف. روز + افزون < افزودن = وڌڻ) ڏينهون ڏينهن وڌندڙ – ڏينهون ڏينهن وڌيڪ – ڏهاڙي وڌيڪ – روزانو ترقي ڪندڙ. هميشه ترقيءَ جي راهه تي هلندڙ.

– **روزانو ج روزانا:** ذ. صفت. (ف) ڏهاڙي – هر روز – روزُ – روزمره _ تاريڪ – روز روز – روز بروز – نِتُ – مُدام – هميشه _ سدا – سدائين.

– **روزُ بروزُ ج روزَ بروزَ:** ذ. (ف) ڏهاڙي – روزانو – هر روزُ – ڏينهن بہ ڏينهن – ڏهاڙي – ڏينهون ڏينهن – ڏِنُ بدِنُ.

– **روزُ پڇتيونُ پڇي ڪائڻ:** روز گوشت پلاءَ ڪائڻ – هر روز سنو ڪاڌو ڪائڻ. ڪاڄ قورما ڪائڻ – لذيذ طعام ڪائڻ.

– **روز تي لت ڏيڻ:** ڪنهنجو روزگارُ وڃائڻ – روزگارُ بندُ ڪرائڻ.

– **روز جزا:** ذ. [ف. روز = ڏينهن. جزا = اجورو] قيامت جو ڏينهن – پڇاڻي جو ڏينهن – انصاف جو ڏينهن – اَعمالن جي حساب جو ڏينهن – يوم الحِساب _ روزحسابُ – روزحَشرُ.

– **روز حِسابُ:** ذ. [ف. روز = ڏينهن + حساب = ڳاڻاٽو] پڇاڻي جو ڏينهن – قيامت جو ڏينهن – روزحشرُ – روزجزا – يوم الحِساب.

– **روزحشر:** ذ. [ف. رو = ڏينهن + حشر = گڏ ڪرڻ] حساب ڪتاب ۽ پڇاڻي جو ڏينهن – قيامت جو ڏينهن – روز جزا – روزحساب _ يوم الحِساب _ روز مَحشرُ.

– **روزِ دادُ:** ذ. [ف. روز + داد = انصاف] انصاف جو ڏينهن – عدالت جو ڏينهن – پڇاڻي جو ڏينهن – قيامت جو ڏينهن – روز حِساب _ روزحَشرُ – روز جزا – روز مَحشرُ – اعمالن جي حساب ڪتاب جو ڏينهن.

– **روزدارُ ج روزدارَ:** ذ. [ف. روز + دار = وارو] روزَ تي ڪم ڪندڙ – روزاني معاوضي تي ڪم ڪندڙ – روزاني پگهار تي ڪم ڪندڙ – روزَ تي بيٺل مَزورُ. عيوضي ڪاريگرُ.

– **روزُ روزُ:** ظرف. [ف]°روز بروزُ – ڏهاڙي – ڏهاڙي – هر روز – روزانو – نتُ – روزمره _ هميشه _ هرهميشه _ هَردَمُ – مُدام – سدائين – دائما.

– **روزُ روشنُ:** ذ. [ف. روز + روشن = چمڪندڙ] علي الصُبح – فَجر – پره ڦُٽڻي – باک ڦُٽڻي – صُبح صادق.

– **روز روشن ٿيڻ:** ڏينهن نڪرڻ – صُبح ٿيڻ – سِجُ اڀرڻ – سورج نڪرڻ.

– **روزُ سياه:** ذ. [ف. روز + سياه = ڪارو] مصيبت جو ڏينهن – تڪليف جو ڏينهن – بد نصيبي جو وقت – بُرائي جي گهڙي.

– **روزِ شُمار:** ز. [روز + شمار < شمردن = ڳڻڻ] پڇاڻي جو ڏينهن – قيامت جو ڏينهن – جزا جو ڏينهن – آخرت جو ڏينهن – روز حِسابُ – روزحَشرُ – روز مَحشرُ – روز دادُ – روز قيامت.

– **روزِ قيامت:** ٿ. [ف. روز + ع. قيامت > قيام > قام = بيٺو] قيامت جو ڏينهن – روزجزا – روز آخرت – روز حِسابُ – روزحَشرُ – روز دادُ – روز شُمارُ.

– **روزُ گارُ ج روزگارَ:** ذ. [ف] نوڪري – ملازمت – پيشو – شُغلُ – ڪم – ڌنڌو – ڪرت. گُذران – پيٽ قُوت – تَنُوَڻ – اَدَرُ پورنا – اَجِيو ڪا – مُلازمي – نَنري – مشغولي – هاڄ – بيليپٽو – پورهيو – مزوري – مزدوري – زمانہ سازي. زمانو – وقت – سَمو – عرصو. دُنيا – جَهانُ – جَڳت – سنسارُ. مُدت – عرصو – فرصت – مُهلت.

– **روزُگار ڪرڻ:** نوڪري ڪرڻ – مُلازمت ڪرڻ – ڌنڌو ڪرڻ – ڪَمُ ڪرڻ – مشغولي ڪرڻ – پيشو ڪرڻ – ڪَمائي ڪرڻ. ڪو واپارُ يا هُنر ڪرڻ – ڪرت ڪرڻ. مزوري ڪرڻ – مزدوري ڪرڻ – پورهيو ڪرڻ. زمانہ سازي ڪرڻ.

– **روزگارُ لڳڻ:** نوڪري لڳڻ – نوڪري ملڻ _ ڌنڌو لڳڻ – ڪَمُ لڳڻ – ڪنهن ڪرت سان لڳڻ – ڪنهن مشغوليءَ ۾ لڳڻ – مزوري لڳڻ – مزدوري لڳڻ – ڪنهن پورهئي سان لڳڻ.

– **روزگاري ج روزگاريون:** ٿ. ڪمائي – نوڪري – ڌنڌو – پيشو – ڪرت – ڪَمُ – مشغولي. چاڪري. روزجي مزدوري.

– **روزُ مَحشرُ:** ذ. [ف. روز + ع. محشر > حشر = گڏ ڪرڻ] قيامت جو ڏينهن – پڇاڻي جو ڏينهن – آخرت جو ڏينهن – روز جزا – روز حِسابُ – روز دادُ – روزحَشرُ – روز شُمارُ.

– **روزُ مره:** ذ. ظرف. هَر روزُ – روز روز – روز بروز – ڏهاڙي –

Gul Hayat Institute

تاريڪ – ڏهاڙي – هر ڏينهن – سدائين – نت – هميشه – دائما – هاروهي – سدا – سَرودا. مُحاوره – تڪيہ ڪلامُ.

– **روز مَيدان:** ذ. [ف. روز + ميدان = لڙائي جو هنڌ] جنگ جو ڏينهن – لڙائي جو ڏينهن – روزِ جهادُ.

– **روزُ مَيلُ ج روزَ مَيلَ:** ذ. [ف. روز + ميل > مِلڻ = گڏ ٿيڻ] روز مره جي آمدني. روڪڙ ۽ ڏيتي ليتي داخل ڪرڻ جو واپارين جو ڪتاب – وَهي – بَندِي – ڪاتو – ڪَرِڙ.

– **روزنامچو ج روزنامچا:** ذ. [ف. روز + نامچہ = ننڍڙي بندي] واپارين جو روزاني حِسابُ رکڻ جو ڪِتابُ – روزاني ڪارگذاريءَ جي داخلا جو ڪتابُ – واپارين جو روزاني ڏيتيءَ ليتيءَ جو ڪتابُ – ڪاتو – روزنامو – ڪارگذاري – ڊائري.

– **روزُ نامو ج روزُناما:** ذ. (ف. روز + نامہ = لکيل شي) روزنامچو – واپارين جو روزاني حساب يا ڏيتيءَ ليتيءَ جو ڪتاب. ڊائري – روزاني ڪار گذاري. روزاني اخبار – هر روز نڪرندڙ اخبار.

– **روزُو ج روزا:** ذ. (ف. روزه) ڏينهن جو ڪجهه بہ نہ ڪائڻ پيئڻ جو فرض. (خدا جي طرف کان عائد ڪيل).

– **روزُ وَ شبُ:** ذ. (ف. روز + شب = رات) ڏينهن رات – هر روز – روزمره – هميشه – سدا – نت – هاروهي – دائما – مُدام.

– **روزِ ولادت:** ذ. (ف. روز + ولادت > ع. وَلد = هو جميو) ڄمڻ جو ڏينهن – جنم جو ڏينهن – جنمَ جي تاريخ. سالگره.

– **روزِي ج روزِيُون:** ث. (ف. روز + ي = روز جو ڪاڌو) روزانو ڪاڌو – روزمره جي خوراڪ – روزانو گذران. ڪاجُ – ڪاڌو – ڪيڻُ – طعام – آهار – غذا – خوراڪ – قُوت – گذران – خورش – رزق – آذوقو. روزگار – نوڪري – ڌنڌو – ملازمت.

– **روزِيُ خُوارُ ج روزِيُ خوارَ:** ذ. (ف. روزي + خوار > خوردن = کائڻ) روزانو ماني کائيندڙ – روزي تي گذران ڪندڙ. روزانو مزدوريءَ تي هلندڙ.

– **روزِيُ رَسانُ:** ذ. صفت. (ف. روزي + رسان > رسانيدن = پهچائڻ) روزي ڏيندڙ – روزي ڏيڻ وارو – روزي پهچائڻ وارو – رزق پهچائيندڙ – اسم پاڪ. رزاق – پروردگار – پالڻهار.

– **روزِيءَ کي لَتَ هڻڻ:** پاڻهي پنهنجي روزي بند ڪرڻ. ڌنڌو ڇڏڻ – نوڪري ڇڏڻ – ملازمت بند ڪرڻ – مزوري نہ ڪرڻ.

– **روزِينو ج روزِينا:** ذ. (ف). روزاني اُجرت – هڪ ڏينهن جو پگهار – روزانو پتو – روز جي مجرائي. وظيفہ. روزمره جو ڪاڌو. ذ. صفت. روزمره جو – روزانو.

● **روزَنُ:** ذ. (ف) گِرِڪِي – دَرِي – سوراخ – روشندان. تَنگُ – لوگهو – ٻرگَهلُ – گُتو.

– **رُوزَنِ دِيوارُ:** ذ. (ف. روزن + ديوار = ڀت) ڀت ۾ دَرِي يا گِرِڪِي.

● **روزنائي (ت):** اسم خاص. جکراڻي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

– **روزائتو ج روزائتا:** ذ. صفت. روزي وارو – روزيدارُ – روزي سان.

– **روزو پچڻ:** روزي ۾ ڪجهه ڪائڻ يا پيئڻ (جنهن جي ڪُفاره ۾ سَٺ ماڻهن کي ڪاڌو کارائڻو پوي).

– **روزو چوڙڻ:** روزو کولڻ – پُوري ٽائيم تي ماني ڪائڻ. روزي جي حالت ۾ روزي جي وقت بعد ڪائڻ ۽ پيئڻ.

– **روزو رکڻ:** صبح کان سجُ لهڻ تائين روزي جي نيت سان ڪاڌي پيتي کان پرهيز ڪرڻ – وِرت رکڻ – اُپواسُ رکڻ.

– **روزو ڪائڻ:** روزو نہ رکڻ – بي روزائتو هجڻ.

– **روزو کولڻ:** روزو افطار ڪرڻ – روزو چوڙڻ – وِرت کولڻ – سڄي ڏينهن جي پرهيز کان پوءِ ڪاڌو ڪائڻ – اُپواسُ چوڙڻ.

– **روزه دارُ ج روزه دارَ:** ذ. (ف. روزه + دار > داشتن = رکڻ) روزي رکيل – روزي وارو – روزيدار – روزائتو – روزي سان.

– **روزه خورُ ج روزه خورَ:** ذ. (ف. روزه + خور > خوردن = ڪائڻ) روزو نہ رکندڙ – بي روزائتو.

– **روزه ڪُشائي ج روزه ڪُشائيُون:** ث. (ف. روزه + ڪشائي > ڪشودن = کولڻ). روزي کولڻ جي تقريب – روزي چوڙ. افطار – افطاري.

● **رُوسَ (ل – ت):** ث. ناراضگي – رسامو – ڪاوڙ – رَنج.

– **رُوسامو ج رُوساما:** رسامو – ناراضگي. ڪاوڙ – رنج – رُوسُ. (دوست طرفان) غلط فهمي – خواه مخواه جي چڙ.

– **رُوسُو ج رُوسُو:** ذ. صفت. رُسڻو – رُسندڙ. تِيسائي – تيسرُ. ضدي – هَٺيلو – چڙٽو – ايوٽو – زود رنج – تانديءَ تپٽو.

– **رُوسُ ج رُوسَ (ث):** ذ. گندگي – خرابي – ڪِن – ڪچرو. تلهي ماني – روٽ – روٽلو. رذل گوشت جو هڪ قسم.

● **رُوسُ:** ذ. اسم خاص. اُتر ايشيا جي هڪ ملڪ جو نالو. رَشيا (Russia).

Gul Hayat Institute

• **رَوِشَ ج رَوِشُون:** ث. هلت — چلت — چال — ڍَنگ — نمونو — ورتاءُ — چلگت — اچڻ — رفتار — هَلڻي — طريقو — برتاءُ — وهنوار — انتظام — جوڙجڪ. ارڪان — افعال — اوساڻ — اُٺي ويٺي — رهڻي ڪهڻي. مُهاندو — چهرو — صورت — شڪل — شبيهه — ٻوش. خاصيت — وصف — اوجَهَ.

— **رَوِشَ سُڌارُ ج روِشَ سُڌارَ:** ذ. صفت. هلت چلت کي سڌاريندڙ — افعال سڌاريندڙ — اخلاق سُڌارُ.

• **روِشُ ج روِشَ (ڪ):** ذ. نانگو — اگهاڙو — ننگو — بِرهَنه.

• **روِشَنُ:** صفت. صافُ — پڌرو — ظاهر ظهور — وِيڪَت — آشڪار — چمڪندڙ — جهرڪندڙ — تجلائي — چمڪَٽو — چلڪٽو — منور — تابان — نوراني. نِشانبَرَ — پرسِدَّ — مشهور — ظاهر — عَيانَ. ڪليل — ڪشادو. چهرو — آبدار — اوجَل — تِڪو — مَلو — چَلو. عاليشان — شاندار — عُمدو — پيڪيدار — نَٽُ وارو.

— **روِشَن اَختر:** ذ. [ف. روشن + اختر = تارو] سَڀاڳو — بخت وارو — بختاوَر — ڀاڳن ڀَريو — ڀاڳِوانُ — خُوشنصيبُ — قسمت وارو. سدورو.

— **روِشنائِيْ ج روِشنائِيُون:** ث. سوجهرو — نُورُ — جوٽِ ـ شُعاعُ — پْرڪاشُ — سُجهندو — اُجالو — اُهاءُ — سَهائِيْ — چِمڪو — فَجرُ — پره ڦُٽِي — باڪ. ڏِيئو — بَتِيْ. مشهورِيْ — پَڌرائِيْ — ظاهِرِيْ. لِکڻ جي مَسَ.

— **روِشَنُ ٿِيَڻُ:** سوجهرو ڪرڻ — چمڪڻ — شعاع ڪرڻ — سُجهَندو ڪرڻ — چِمڪو ڪرڻ. جَلَڻ — ٻَرڻ — سَڙَڻ. ڪُلَڻُ — ظاهر ٿيڻ — معلوم ٿيڻ — خبر پوڻ — ڄاڻ پَوَڻ. صاف ٿيڻ — چِٽو ٿيڻ.

— **روِشَندانُ ج روِشَندانَ:** ذ. [ف. روشن + دان = رکڻ جي جاءِ] روشني اچڻ جي دَرِيْ — لوگهو — جارو — بادبانُ — روزَن. جاءِ ۾ ڏئي رکڻ جو جارو. بَتِيْ — فانوس — ڏِيُو — مَشعل.

— **روِشن دِماغ ج روِشَنَ دِماغَ:** ذ. صفت. [ف. روشن + دماغ = ذهن] اعليٰ دِماغ — هوشيارُ — ذَهِيْنُ — فهِيْمُ — سَمجهُو — ڪليل دِماغُ — ڏاهو — سِياڻو — عاقِلُ.

— **روِشَنُ ضَمِيرُ ج روِشَن ضَمِيرَ:** ذ. صفت. [ف. روشن + ع. ضمير = اَندَرُ] صاحب ڪَشِفُ — روشن دل — صاحب دل — صاحب ادراڪ — اَهلِ دل. گِيانِيْ — هوشيار — عاقل — داناءُ — ماهِرُ.

— **روِشَنُ قِياسَ:** ذ. صفت. [ف. روشن + قياس = غور — خيال] صاحب عقل — قِياسَوندُ — قياسمَنْدُ.

— **روِشَنُ ڪتابُ:** اسم خاص. (ف) پاڪ ڪتاب. قرآن مجيد.

— **روِشَنُ ڪَرَڻُ:** چِمڪائڻ — چلڪائڻ. صاف ڪرڻ — ظاهر ڪرڻ — پڌرو ڪرڻ. جَلائڻ — ٻارڻ — ساڙڻ.

— **روِشَنيْ ج روِشَنِيُون:** ث. روشنائِيَ ـ سوجهرو — اُجاڻو — سُهائو — سُجهندو — سُهائِيْ — چمڪو — جهَلڪِيْ — تَجلِيْ — جوتَ — نورُ — شُعاع — پره ڦُٽِيْ ـ باڪ. پَڌرائِيْ — ظاهرائِيْ — مشهورائِيْ. بينائِيْ — ديْدَ — اکين جي نَظَر.

— **روِشنِيْ ڪَرَڻُ:** جوتَ جاڳائڻ — شعاع ڪرڻ — سُجهندو ڪرڻ — اُجالو ڪرڻ. بَتِيْ ٻارڻ.

• **روِشَنائِيْ:** اسم خاص. تعلقي گُوني ۾ هڪ ديهه جو نالو.

— **روِشنائِيْ جاگِيرَ:** اسم خاص. تعلقي گُونِيْ ۾ هڪ ديهه.

• **روِضو ج روضا:** ذ. (ع. روضة). (ڪنهن بزرگ جي) قَبَر (مٿان سهڻو گنبذ) تُربت مٿان سهڻو قُبو. درگاه. آستانو — مَزارَ. باغ — باغِيچو — چَمنُ — گُلِستان — ڦُلواڙِيْ — ڦولستانُ.

• **روِضءِ رِضِوانْ:** ذ. (ع) بهشت — سَرڳُ — بَجنتَ — فَردوسُ.

• **روغان:** ذ. (اسم خاص) رياست لس ٻيلي ۾ هڪ آڳاٽي ڦٽل شهر جو نالو.

• **روِغَنُ ج روِغَنَ:** ذ. (ف). تيْلُ — سَٽِپُ — گِيهه — عَرقُ — چِڪنائِيَ. ڪاشِيْ — چَمڪو — چَمڪو ڏمَڪو — ظاهِرِيْ ٻِيڪو — مَلمعو — ٻاهرين ٽِيْپَ ٽاپَ.

• **روِغَنِ بَلِسان:** (ف) سون ٻوٽيءَ جو تيْلُ.

• **روِغَنِ تَلخ:** [ف. روغن + تلخ = ڪڙو] ڄانٻي جو تيلُ — ڪڙو تيلُ. ڪارو تيل.

— **روِغَندارُ ج روغَندارَ:** ذ. صفت. (ف. روغن + دار > داشتن = رکڻ) روغنِيْ — تيْلِيْ — وارنشِيْ — سٽِپو — چِڪنائِيْ وارو.

— **روِغَنِ زردُ:** (ف. روغن + زرد = پيلو — هيڊو) مَکڻُ مان تيار ڪيل گيهه.

— **روِغَنُ فَروشُ ج روغَنَ فروشَ:** ذ. (ف. روغن + فروش > فروختن = وڪڻڻ) تيل جو واپارِيْ — تيْلِيْ — تيْلائِيْ — تيْلُ وارو.

— **روِغَنِ فازَ مَڪَڻُ:** (ف) خوشامد ڪرڻ — زمانہ سازي ڪرڻ — يارُ بَنائڻ — دوست ڪرڻ — سنگتي ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **روْغنِيْ ج روْغنِيْ:** ذ. ث. (ف) تيل وارو – سٹيو – چِڪنو – سٹپ لڳل – وارنشي.

• **رُوفُ ج رُوفُوْنْ:** ث. (انگ. Roof) ڇِت.

• **روْفَ جوْ ڪارَبُ:** ذ. ڇِت جي سِرن وِجهڻ جو هڪ ڪارب – سِرن وجهڻ جو سانچو.

• **روْڪَ ج روْڪَ:** ذ. صفت. (سن. روڪ) روڪڙا ٽَڪا – نقد. ظرف. بروقت – اُنهيءَ مهل – بنا دير – جهٽ پٽ – جلد.

– **روْڪَ نُوڪَ:** ث. روڪَ – روڪڙ – روڪڙو – نقد – نقدي – ظرف. بروقت – تڏي تي – اُنهيءَ مهل – هڪدم.

– **روْڪَڙِ ج روْڪَڙوْنْ:** ث. نقدي – نقد – پئسا – حاضر پئسا – ڪَلدار. پئسن جي حساب جو ڪتاب – وهِي – ڪچو – ڪئيش بُوڪ.

– **روْڪِڙوْ ج روْڪِڙا:** ذ. صفت. نقد – روڪُ – روڪڙ – ڪلدار – پئسا. ظرف. بروقت – اُنهيءَ مهل – هڪدم – بنا دير – جهَٽ پَٽ. پئسن نہ ڏيڻ جي حالت ۾ استعمال ٿيندڙ لفظ (روڪڙا ڏنائينس = نہ ڏنائينس).

– **روْڪِڙوْ جَوابُ ج روْڪِڙا جَوابَ:** ذ. رُکو جواب – اِنڪار – ناڪار – نابري – نانْ. تُرت جواب – يڪدم جواب.

– **روْڪِڙوْ جَوابُ ڏِيڻُ:** ناڪار ڪرڻ – انڪار ڪرڻ – رُکو جواب ڏيڻ – نابري وارڻ – نانْ ڪرڻ.

– **روْڪِڙِيْ ج روْڪِڙِيُوْنْ:** ث. نقدي – روْڪَ – روڪڙ.

• **روْڪَڻُ:** مصدر. اٽڪائڻ – پَلڻ – رنڊڻ – رنڊائڻ – جهلڻ – بيهارڻ – ٺارڻ – ترسائڻ – اٽڪاءُ ڪرڻ – ٿَمڻ – مَنڊڻ – سِيڙائڻ – نِوارڻ – وارڻ – اوراٽڻ. واڙَ ڏيڻ – اوٽ ڪرڻ – پردو ڪرڻ – اجهو ڪرڻ – بچاءُ ڪرڻ – بچائڻ – محفوظ رکڻ. منع ڪرڻ – باز رکڻ – جهلڻ.

– **روْڪَ ج روْڪُوْنْ:** ث. پَل – جهَل – منع – نِورتي – پابندي – ضابطو – سيڙاپو – نظربندي – سَنگَٽُ – وگهن. رنڊڪ – اٽڪ – اٽڪاءُ – آڏ – رُڪاوٽ – بندش – ممانعت – اسناد – احاط بندي – ڪَج بحثي. ڇيڏڪ. گَهُ.

– **روْڪَ ٿامَ:** ث. بندش – ممانعت – جهَل پل. رُڪاوٽ – پابندي – احاط بندي.

– **روْڪَ ٽوْڪَ:** ث. منع – آڏ – رنڊڪ – اٽڪ – جهَل پَل – ممانعت – انسداد – بندش.

– **روْڪي رَکَڻُ:** ترسائڻ – جهَلي ڇڏڻ. پڪڙي بيهارڻ – بند ڪرڻ – بندي ڇڏڻ – بندش هيٺ رکڻ.

– **روْڪي روْڪي:** ظرف. تَرسائي تَرسائي – بيهاري بيهاري – جهلي جهلي – آهستي آهستي – ڌيري ڌيري – احتياط سان.

• **روْڳُ ج روْڳَ:** ذ. (سن. روگ = گندگي) روڳُ – گندگي – پُون – پَسُ – گَند. سڙيل رَت – رَت پُون – ڦَٽَ مان وهندڙ گند. بيماري – مرض. ڏوار – اگهائي – ناچگّائي – ڏوجُ – ڏجهندو – لگّائي – ڪُمهرائي – آزار – بي مزائي – رنجوري – ناچاقائي – پيڙا – تڪليف. باه. ڏ ک. عشق – محبت.

– **روڳائِتوْ ج روڳائتا:** ذ. صفت. اگهو – بيمار – ناچگّو – لگّو – ناچاق – سُڪالو – روڳ وارو – روڳِي – جِيءَ جَڏو – ڏجهارو – مَرضِيل – مَريض – ڪِرڪِٽو – رِڳت – رِڳَ – رِڳو – ڏٺاري. پُون وارو – گند سان پريل. ڏکيو – تڪليف وارو.

– **روْڳُ پوڻُ:** بيماري ٿهلجڻ – مرض پوڻ – اگهائي پوڻ.

– **روْڳُ لڳَڻُ:** بيماري ٿيڻ – بيماري پَوڻ – مرض جو پوڻ – اگهائي ٿيڻ. جهڳڙو پَوڻ. عشق لڳڻ.

– **روْڳَ مَنْجهہِ رولَڻُ:** گُناهن ۾ گرفتار هئڻ – بُڇڙن ڪمن ۾ ڦاسڻ – ڪُڌن ڪرتوتن ۾ ڦاسڻ. مرض ۾ مبتلا هجڻ – دائم المريض هجڻ – سدائين بيمار رهڻ.

– **روڳِيْ ج روڳِيْ:** ذ. صفت. (هہ. روگي = روڳِي > سن. روگِي = روڳِي) بيمارُ – اگهو – مرض وارو – مرضِيل – اڻ سَگهو – نا چگّو – لگّو – روڳائتو – سُڪالو – ڏٺاري – رِڳَت – جِيءَ جَڏو – ڏجهارو – دائم المريض. گَند پِتَ سان پريل – رَتُ پُونءَ سان پريل – ڪِنو – گَندو – خراب – بُڇڙو – گدلو. سُست – آرسي – ٽوٽي – ڪاهل – ڍاڪُن ڍِلو – عاري – ڪَم ڪوس – سليو ساٽ – آرسائتو – وِساٺُو – ڍرڪو – ڳَمُ. معذور – لاچار.

• **رُوْلُ ج رُوْلَ:** ذ. (انگ) قاعدو – قانون – ٺهرايل حڪم – ضابطو – دستور – رواج – طريقو – سرشتو. لِيڪن ڪڍڻ جو ڪاٺ جو گول اوزار – لِيڪٽو – گول فَتيل. لوهہ جو وزن دار پُورو چَڪرو. رستن يا ميدان کي هموار ڪندڙ – لوهو سانئِرُ. (ت) هڪ قسم جو ڪورين جو اوزار. هڪ گول لَٺ مُنن کي ڳَنڍِيندڙ پَٽين جي وچ ۾ ڦرندڙ. هڪ ڪپڙي جو قسم.

Gul Hayat Institute

— **رولُ پٽيءَ ج رولُ پٽيئون:** ث. (انگ) پينسل. سُرمي جو قلم. نَقاشي جو قلم.

— **رولَرُ ج رولَرَز:** ذ. (انگ). لوهو سنهون. پٿرن کي پيچڻ جو اوزار.

• **رولَڻُ:** مصدر. رُلائڻ — رولو — دربدر ڪرڻ — رولو وجهڻ — اڌ ۾ ڇڏي ڏيڻ — ڦٽائڻ — خراب ڪرڻ — ڦڏو وجهڻ — ڦيتاڙو وجهڻ — وِگهن وجهڻ — ڇيڙڪ وجهڻ — رنڊڪ وجهڻ — غفلت ڪرڻ — مستي ڪرڻ — گِسَرُ ڪرڻ — گهلَ ڪرڻ.

• **رولُ ج رولَ:** ذ. بي ٺائينيڪو — بي ماڳو — بي هَندو — آوارو — ٽَلڪائتو — رولاڪ — رولُو — روهَ رُليو — تولاڪڙ — پنوار — ٽِرٽاهڙيو — ڪانت — رولاڪڙ — ڏڪا ڪائيندڙ — اجايو گهمندڙ — واهيات ڦرندڙ. لابڙ — لَنبُ — لَفنگ — مَنگتو — پِنُو — پينانگ — توهُو — پِنندڙ — بيڪاري — فقير — پيناڪ. سُست — ڪاهل — توٽِي — آرسي. مُلازمن جي نالي جي فهرست — حاضريءَ جو ڪتاب — داخلا جو ڪتاب.

— **رولِڙو ج رولِڙا (ت):** ذ. بي ٺائينيڪائي — رولو — پنواري — بي ماڳائي — بي هنڌائي — دقت — تڪليف — هَلاڪي — پريشاني — مصيبت — جاڪوڙو — ڪشالو — ڪَشٽُ — ڏک — ڏکُ — ڏکيائي — ڏکائي.

— **رولو ج رولا:** ذ. مونجهارو — گڙٻڙ — لُڙ — گهمسانُ — هائيتالُ — ٻکيڙو — وِڳوڙُ — جهيڙو — ڦڏو — دنگو — جهيڙو — فساد. گهمگوڙ — گندگوڙ — جَنجل. ڦيتاڙو — خلل. دربدري — تڪليف — ڏک — بي آرامي — بي قراري — حيراني — پريشاني. اند ڌند — بادشاهه گردي — بدانتظامي — ابتري. فڪر — ڳڻتي — انتظار — اوسيئڙو. ٻولو — غلطي — چُڪ واتڙائي.

— **رولو پوڻُ:** حساب ڪتاب ۾ پُل پوڻ — چُڪ پوڻ — غلطي ٿيڻ.

— **رولو ڪَرَڻُ:** فساد ڪرڻ — ٻکيرو ڪرڻ — شورش مچائڻ — ڦڏو ڪرڻ — دنگو ڪرڻ — بغاوت ڪرڻ.

— **رولو وجهَڻُ:** مونجهارو پيدا ڪرڻ — گڙٻڙ پيدا ڪرڻ — بي انتظامي وجهڻ — ابتري پيدا ڪرڻ.

• **رولُو ج رولُوءَ:** ذ. بيگانو — پٽڪندڙ — پينانگ — رولاڪ — ٽَلڪائو — روهه رُليو — رولُ — تولاڪڙ — ٽڙٽاهڙيو. بي ٺائينيڪو. لَنب — لَنگ — لابڙ — آوارو — توهُو. اوپرو — ڏاريو — اوپٽو — اڻ واقف — اَيُومي — اڻ سونهون. مسافر — پرديسي. خانہ بدوش — هڪ هنڌان ٻئي هنڌ رهندڙ.

• **رولِها (ت):** اسم خاص. ٿَرِ ۾ رهندڙ مينگهواڙن جي هڪ ذات جو نالو.

• **رُوم:** ذ. اسم خاص. اٽليءَ جي گاديءَ جو هنڌ. قرآن شريف جي هڪ سورة جو نالو.

— **رومَنُ ج رومَنَ:** ذ. رُومُ مُلڪ جو رَهاڪو. انگريزي حرفن ۾ لکيل بي بولي.

— **رومَنُ ڪَٿَلڪ:** ذ. (انگ) عيسائين جو هڪ فرقو.

— **رومَن ڪَئرَيڪٽَرُ:** ذ. (انگ). انگريزي حرفن ۾ لکيل.

— **رُومِي:** ذ. رُومِ ملڪ جو رهاڪو — تُرڪي علائقي 'روم' جو رهاڪو. مشهور بزرگ ۽ شاعر مولانا جلال الدين جو لقب.

• **رُومُ (ت):** ذ. ٻَت جا وارُ — جِسم تي وارُ — ٻَرَ.

— **رُوماڃ:** ث. اُيا وارَ — ڪَڙا ٿيل وار — ڪانداريل وارُ.

— **رُوماچت:** ذ. بدنَ جا ڪَڙا وارَ — اُيا ٿيل وارَ — ڪانداريل وارَ — رُوماڃ. ظرف. گَدگَد — هَرشِت — نِهال — راضِي — خوش — جوُپُ.

— **رُوماوليِ ج رُوماوليون:** ث. پيٽُ تي وارن جي قطارَ.

— **رُومُ رُومُ:** ذ. وارُ وارُ — رَڳ رَڳ — عضوو عضوو — انگُ انگُ — ذرو ذرو جسم جو هر هڪ عضوو.

— **رُومُ رُومُ ڏَڪَڻُ:** سجو بدن ڪاندارجي وڃڻ — سجو بدن ڏڪڻ — وارُ وارُ ڏَڪَڻُ — جسم جو هر هڪ عضوو ٿَڙڪَڻُ. گهڻو هراسجڻُ — خوف ۾ پرجي وڃڻ.

• **رُومالُ ج رُومال:** ذ. اِسم. [ف. رو = منهن + مال < ماليدن = مهڻ] مُنهن وغيره صاف ڪرڻ لاءِ ننڍو ٽُوالُ. هَٿَ ۾ ڪٽڻ جو ننڍڙو ڪپڙو. انگوچو — پوتڙو — ناپڪينُ — ميز پوش.

— **رومال ۾ ويڙهيل پادَرُ هڻَڻُ:** ڳجهيءَ طرح سان بي عزتي ڪرڻ — ڳُجهيءَ طرح سان ڏڪُ هڻڻ.

— **رومالِي ج رومالِيون:** ث. (ف). عورتن جي مٿي جي ٻَڌڻُ جو هڪ ڪپڙو — بُرقعي جو اڳيون حصو.

• **رُومڙَ ج رُومڙَون (ت):** ث. ڪاهَ — حَملو — اُلَر — ڌوڪَ — جُلهَ — سَٽَ. غلبہ. لاڙو.

— **رُومَڙَ ڪَرَڻُ:** ڪاهَ ڪرڻ — اُلَر ڪرڻ — جُلهَ ڪرڻ — حَملو ڪرڻ — سَٽَ ڏيڻ — ڌُوڪي اَچڻ. اوچتو سَنبتَ ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **رُومِڙوُ ج رُوْمِڙا (ت):** ذ. بي خوفُ – بي ڊَپو – دِليرُ – بَهادرُ – وِيرُ – سُورِمُو.

• **رومَڻُ:** مصدر. (ت). ڪورين جو هڪ اصطلاح. سُٽَ ڪي وَرِيْ پنهنجي مرضيءَ موجب وِيڙهَڻُ.

• **رُوْنْ:** آواز (سن. رو) هڪ آواز جو قِسمُ – سَنهو آواز – رينگـَٽُ – رِيْهاٽُ – چِيْچاٽُ – چِيْچَٽُ – رينگو – روئڻ جو سَنْهو آوازُ. سَنها وارَ – رُوْمُ – ٻـَرَ (ٿ).

– **رُوْنْ رُوْنْ:** هڪ قسم جو سنهو آواز. نارُ جو رِينْگـَٽُ. سُرندي جو آوازُ. ڪَپاه صاف ڪرڻ جو آوازُ – ڪنهن بارُ جي رُئڻ جو آوازُ. چرخي جو آواز. ڀُوْنْ ڀُوْنْ – ڀُڻ ڀُڻ – جهونگارَ – هُوْنْ هُوْنْ – رِيْنگو – رِينْڪاٽُ – رينْڪڙو.

• **رُوْنْبو ج رُوْنْبا:** ذ. ڪنهن پوک جي سَلَنِ ڪي هڪ هنڌان ڪڍي ٻئي هنڌ هڻڻ جو ڪم. روت – رُنْبَ – رونْبَ – وِيٺُر – وِهراجُ. (ٿ. رونبيُ ج رُوْنْبيُوْنْ).

• **رُوْنْبَ ج رُوْنْبيُوْنْ:** ٿ. رُوْمَڙَ – جُلهَ – ڪاهَ – ڏُوڪَ – اُلَر.

• **رُوْنْٽَ ج رُوْنْٽوْنْ (ل):** ٿ. اِسم. ٺونْٽَ ڪان ڪَپِيَلُ ٻانهن.

– **رُوْنْٽو ج رُوْنْٽا:** ذ. ٺونْٽَ ڪان ٻانهن ڪَپِيَلُ ماڻهُو – ٻانهن پڳـَلُ. (اسم خاص) ڪاري جي مَڇيءَ جو هڪ قِسمُ.

• **رُوْنْجَنِ جا ڪِرِڻا:** ذ. انساني جسم کي چڪاسڻ جا ڪرڻا – ايڪس ري.

• **رُوْنْجهَ:** اِسم خاص. (رياسَت) خيرپور ۾ رهندڙ ماڻهن جي هڪ ذات جو نالو.

• **رُوْنْجها:** اسم خاص. سنڌي مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• **رُوْنْجهاڻِي:** اسم خاص. (رياست) خيرپور ۾ رهندڙ هڪ ذات جو نالو.

– **رُوْنْجهوُ ج رُوْنْجها:** ذ. اسم. پِنبڻين جي ڪُتَل وارن وارو – ڪُتَل پَنجرن وارو. چُنجهو – ننڍين اکين وارو – چُوچو. جهرو. (اسم خاص) تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو. لس ٻيلي ۽ سنڌ جي هڪ وڏي قبيلي جو نالو.

• **رُوْنْڊِڙوُ ج رُوْنْڊِڙا (ڪ):** ذ. رُهنڊو – جانيُوٽو – رانيُوٽو – رُهنڊڙو.

• **رُوْنْڊوُ ج رُوْنْڊا:** ذ. صفت. هٿن يا ٻانهن کان بيڪار ماڻهو – رونٽو – ٽـُنڊو – جڏو – ٺـُونٺو – ٺـُونٺو – لـُلهو – رُنڊو.

• **رُوْنْسِي وِڃهَڻُ (ڪَڄ):** ڪُهَڻُ.

• **رونْشوُ ج رونْشا:** ذ. ڪِل خوشي – مَزو – وندر – ويار – بازي – ڪَلِوَل – ڪيل – چرچو – تماشو – راڳُ روُپُ – ڀَڳِت – مزيداري – ناٽڪ – رنگ – مسخري – مشڪري – سانگ. لطف – مزو – خوشي.

– **رونْشانْئُونْ ج رونْشانْئانْ:** ذ. صفت. ڪِلارو – ڪِل جهڙو – ڪلائيندڙ – مسخري جهڙو. عجيب. حيرت جهڙو.

– **رونْشائِتوْ ج رُونْشائِتا:** ذ. ضمير. صفت. خوشيءَ جهڙو – مزي جهڙو – رونشائي – ڪِل جهڙو. رونشانئون. ڪِل مُنهون – ڪِلٽو – ڪلائيندڙ – مسخرو.

– **رُونْشائِيْ ج رُونْشائِيْ:** ذ. خوش مزاج – خوشي ملهائيندڙ – رونشو ڪندڙ – چرچائي – خوش طبع – ڀوڳائي – وندرائيندڙ – رانديگر.

• **رونَق ج رونَقُونْ:** ٿ. اسم. چَهرو – روُپ – رنگ – وَرَنُ – صُورت. سونهن – خوبي – حُسن – سوڀيا – خوبصورتي – زينت – زيب – سُهائي – سُندرتا – نِزاڪت. لـُطف – مزو – راحت – عيش. وِندر – چهچٽو. تيجُ – جلوو – ڪِرانتي – جهلڪو – ڀَڙڪي – پَرتاب – ڏَما – بِراج – تجلو – جوت – چمڪو – ڀِيڪو – تجمل – ٺَٽ – ڍانِيس. شان – جاه و جلال – شان شوڪت – وقار – دٻدٻو – رُعب – تاب – حشمت. تازگي – آبادي. بهار.

– **رونَقَ اَفْروزُ:** (ف. رونق + افروز > افروختن = وڌائڻ). رونق وڌائڻ وارو – جلوه گر – جلوه فرما – تشريف فرما – قدم رنج فرما.

– **رونَقُ اَفْروزُ ٿِيَڻُ:** جلوه افروز ٿيڻ – تشريف فرما ٿيڻ – براجمان ٿيڻ – اچڻ. ڪنهن جي لحاظ سان يا ڪنهن لحاظ ڪري عزت وارو ٿيڻ.

– **رونَقَ اَفْزا:** ذ. صفت. (ف. رونق + افزا > افروزدن = وڌائڻ) رونق کي وڌائيندڙ – رونق وڌائڻ وارو – رونق افروز.

– **رونَقُ اَفْزا ٿِيَڻُ:** تشريف فرما ٿيڻ – جلوه فرما ٿيڻ – براجمان ٿيڻ.

– **رونَقُدارُ ج رونَقُدارَ:** ذ. (ف. رونق + دار > داشتن = رکڻ). رونق وارو – چمڪيدار – تجليدار – تِرڪيدار – ڀِيڪيدار – شاندار – عاليشان. حَسين – سُهڻو – سوڀياوان – خوبصورت – پُرلـُطف – پُر بَهار – مزيدار.

Gul Hayat Institute

• رونڪو ج رونڪا: ذ. ونڪو.

– رونڪو ج رونڪا (ل): ذ. رَنڻ جو نمونو – روجَ – رُون رُون – رينگٽ – رينگاٽ.

• رُونڪ ج رُونڪُون (ٿ): ٿ. مرضي – پسند – خواهش – اِڇا – سَڌَ. (راءِ).

• رونڪڙو ج رونڪڙا (ٿ): ذ. وڻ – درخت.

• رُونگَ ج رُونگُون: ٿ. وڌيڪ حاصل ڪرڻ جو مطالبو – رُنگَ – ڪُرڪ. ٿوري وڌيڪ ذري (ڪنهن شيءِ جي).

• رُونگاٽ ج رُونگاٽَ (ٿ): ذ. رُون رُون – رينگٽ – نار جي هلڻ جو آواز. سُرندي جي وڄڻ جو آواز. گوليءَ جو آواز. بيمار ماڻهوءَ جي ڇنگهه جو آواز – رُونگڙو – رينگڙو.

• رُونگاڻَ ج رُونگاڻُون (ڪ): ٿ. ٻنيءَ جي وات – گَس – پيچرو.

• رُونگها: اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو.

• رُونگهاٽُ ج رُونگهاٽَ: ذ. رُون رُون – رُونگاٽُ.

• رُونگهڏي: اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• رُونهارو ج رُونهارا (ڪ): ذ. ڍنڍ جي پکيءَ جو هڪ قسم.

• رُونهارو ج رُونهارا (ٿ): ذ. رونهارو.

• رُونشارو ج رُونشارا (ل): ذ. رونهارو.

• روڻ ج روڻيُون: ٿ. واهہ مان ڪڍيل هڪ ڳجهي شاخ. پاڻيءَ جي گهاري مان پيل ڳجهي ڪاڏ _ ڏَرُ – ڏَرڙُ. ڪنهن واهہ وغيره مان ٿيل سوراخ ٻوڪيل ٻنيءَ کي اڳ ڏنل هلڪو پاڻي – رُوڻي _ رِيجُ. سُرنگهہ – نڙو – بمبو.

• روڻُ: مصدر. (ف. رفتن = هلڻ) خوشيءَ مان ڦيريون پائڻ – جهمريُون هڻڻ – ٺينگ ٽپا ڏيڻ – پِرسن ٿيڻ. هَلڻ.

• رُوڻُ: مصدر. رُنڻُ – روئڻُ.

• رُوڻ ج رُوڻيُون (ٿ): ٿ. ڳالهہ – گفتگو – گفتار.

– رُوڻ پُوڻ (ٿ): ٿ. ڳالهہ ٻولهہ – گفتگو – ٻچارَ – گُفتارَ – ڇوٻولُ.

• روڻو: اسم خاص. تعلقي شهدادپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• روڻي ج روڻيُون: ٿ. آباديءَ کي ڏنل هلڪو پاڻي.

• رُوڻي: اسم خاص. تعلقي ميهڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• روهُ ج روهَ: ذ. (سن. روشن) جَبَلُ – ٽَڪَرُ – ڇَپَرُ – ڪوهُ – پهاڙُ – ڏونگَرُ – پربت – نوڙهو. مڪڙن جو جهنڊُ – رُوٽُ – مڪڙن جو وَلَرُ – مڪڙن جي فوج – مڪڙن جو ڪَٽَڪُ. ڪاوڙ – غصو – ڏَمَر – ڪروڌ – وِڏوڻ – چڙ – ڪوپُ – غَضَبُ – تيجُ – قَهَرُ. (ڪ) سخت گرمي – ڪاڙهو – تپش – لُڪَ – رَجهَ.

– روهاڪي ج روهاڪيُون: صفت. هڪ پکيءَ جو قِسم. جبلن ۾ رهندڙ – پربتي. ذ. صفت. جابلُو – ڇاپرو.

– روهہ ٻرڻُ (ڪ): تڪليف اَچڻ – مصيبت ڪڙڪڻ – مُشڪلات اچڻ.

– روهہ تي چڙهڻُ: جَبلُ تي چڙهڻ. تڪليفون سَهڻ – مشڪلاتون ڀوڳَڻُ – مصيبت ڪڙڪڻ.

– روهہ رَلا: ذ. جَبَلنُ جو رولو – مصيبتون – مشڪلاتون – ڏک ئي ڏک.

– روهہ رَلا مٿي ڪَلا (ج): ذ. هميشه مُصيبتون – سدائين مشڪلاتون – مسلسل ڏاڪڙا. سدائين مسافري.

– روهہ رُليو ج روهہ رُليا: ذ. رولاڪ – ڀَنوارُ – ٻَهَرُ ڀيرو – بي ماڳو – بي ٺاٺيڪو – بي هَنڌو – آوارو – ٽَلڪائو – رولُو – ٽولاڪُڙ – ٽِڙ ٽاهڙيو. ڦيٿهڙ – لُفنگُ – لونبُ – لوفرُ. سُستُ ڪانڌُ – ٽوٽِي – آرسِي – ڪاهِلُ.

– روهہ رُليو هُجڻُ: هميشه ڏِکَنُ ۾ هُجڻ – سدائين ٽولاڪَنُ ۾ هُجڻ. لوفر هُجڻ – لُفنگُ هُجڻ. سُست هُجڻ – ٽوٽِي هُجڻ.

– روهڙ (ڪ): ٿ. ننڍڙيون پٿريون – ڪَڪريُون – ڀِڇٽيُون.

– روهڙو ج روهڙا (ٿ): ذ. پٿرائون هنڌ – جابلو هنڌ. ذ. صفت. جابلُو – ڇاپرُو – ٽڪرائتو – ٽاڪرُو.

– روهڙي ج روهڙيُون: ٿ. ڪَڪرِي – ڀِڇٽِي – پٿرِي – پٿرڙِي. ڪُوهہ ۾ پاڻيءَ جي مٿان سخت پهڻ جو ڍڪ.

– روهہ لڳڻ (ڪ): جبل جي ٿڌِي هَوا لڳڻ. اُتر جي ٿڌي هَوا لڳڻ. پارو پوڻ – سيءَ پوڻ.

– روهہ ۾ رُلائڻُ (ٿ): اَڏَ ۾ ڇڏي وڃڻ – مصيبتن ۾ وجهي وڃڻ – مُشڪلاتن ۾ ڇڏي وڃڻ. هڪ قِسم جو جبل جو ڪارو پٿرُ. اوزارن کي تِکي ڪرڻ لاءِ استعمال ٿيندڙ. ڪَرڙُ – ڪَرَلُ – سراڻ – توهِي. (ٿ). سوئر جي وات ۾ مٿئين جاڙي ۾ ڏندن تکي ڪرڻ جو هڪ عضوو. ٻار ڄمڻ بعد عورت جي پيٽ تي رکڻ جي ڪم ۾ ايندڙ پٿرُ. رڻُ – سَڄ – برَپَٽُ – ويرانِي – صَحرا. رَڄ.

Gul Hayat Institute

– **رُوهِيُ تي وَجائِڻُ** (ت): کَرو ڪري وڃڻ – خاصو ڪري وڃڻ – سَنو ڪري وڃڻ – ناهي ٽوڪي وڃڻ – سوچيُ سمجهي وڃڻ – خيال سان وڃڻ.

– **رُوهِيُ ڏِيڻُ** (ت): جُتيءَ جو تَرو ناهي سُٽُ يا ڏور سان بند ڪري روهِيُ هيٺان رکڻ.

– **رُوهيلو ج روهيلا:** ذ. صفت. ڪوهستانِيُ – ڏونگريو – پَهاڙِيُ – چاپِرُو – ٽاڪرُو. ذ. جابلو ماڻهو. هڪ پکيءَ جو قِسم – جَبلُ جو ڪانءُ – رواجي ڪانءُ کان ٿورو وڏو. هڪ ڳِيري جو قِسم.

• **رُوهِرَڙُ ج رُوهِرَڙُون** (ت): ث. پاجارِيءَ جي ٻنهي پاسن جي وچ ۾ ٻڌل رسِيُ.

• **رُوهِڙو:** ث. اسم خاص. تعلقي سانگهڙ ۽ تعلقي ديره محبت ۾ ديهن جو نالو.

• **رُوهِڙِيُ ج رُوهِڙِيُون:** ث. هڪ جبلن ۾ پيدا ٿيندڙ جهنگلي ڦَلُ جو قِسم – ڏٽُ. هڪ وَڻُ جو نالو. هڪ جبل جو نالو.

• **رُوهِڙِيُ:** اسم خاص. سکر ضلعي جي هڪ شهر جو نالو. تعلقي رُوهِڙِيُ ۾ هڪ ديهِہ جو نالو.

• **رُوهِلانِيُ:** اسم خاص. بُگٽِيُ بلوچن جي هڪ قَبِيلي جو نالو.

• **رُوهِلڙِيُ:** اسم خاص. تعلقي مِٺِيُ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رُوهَڻُ:** مصدر. (سن. روڌن) روڪَڻُ – رنڊڻ – رنڊي ڇڏڻ. سوڙهو گهُٽَڻُ – بَنْدُ ڪرڻ – مُنْڌَڻُ. منع ڪرڻ – جهَلڻ – روڪڻ. ڊوهَڻُ – ٺَڳِڻُ – ويساه گهاتي ڪرڻ – ۴۲۰ ڪرڻ – ٺڳي ڪرڻ.

• **رُوهُو ج رُوها:** ذ. ڏک – درد – تڪليف – روپو – رولُو – ڏاڪڙو – اَهنج – ايذاءُ – مشڪلات – مصيبت – پريشانِيُ – دَربدرِيُ – ٽولاڪو. ساڙُ – رَنْجُ – غصو – ڪاوڙِ.

• **روهلو:** ذ. ساندھ جهڙالو يڪو اٺ ڏھ ڏينهن جهڙالو (ت).

– **رُوها پِٽائِڻُ:** تڪليفون ڏيڻ – مصيبتون ڏيڻ – ڏاڪڙا ڪڍائڻ – مشڪلاتون – ڏيڻ – پريشان ڪرڻ – دربدر ڪرڻ.

– **رُوها پِسَڻُ:** تڪليفون سَهَڻُ – مصيبتون سَهڻ – ڏاڪِڙا ڪڍڻ – پريشاني ڏسڻ – دربدر ٿيڻ.

– **رُوها ڏيڻ:** تڪليفون ڏيڻ – مُصيبتون ڏيڻ. ٺڳيون ڪرڻ – دغائون ڪرڻ. نقصان ڏيڻ – ٽوٽو وِجهڻ – ڪوٽَ ڪرڻ.

• **رُوهِيڙو ج رُوهِيڙا** (ٿ): ذ. تَرُ جو هڪ وڻُ، ڪتُنِ ٺاهڻ لاءِ ڪارائتو. لوهيڙو.

• **رُوهِيڙِيُ ج رُوهِيڙِيُون** (ٿ): ث. لوهيڙي جي وڻ جو گُلُ.

• **رُوهِيلُ** (ڪ): اسم خاص. هڪ لَڪُ جو نالو.

• **رُوهِيلا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **رُوءِ:** ذ. اسم. (ف. رُو = مُنهن) مُنهن – مُک – مُهڙ – مُهانڊو – چِهرو – شڪل – صُورت – حُسن – سُونهن – رونق – سُهڻائي – سوڀيا – شوڀا – خوبصورتي – مٿاچرو – مَٿُ – سَپاٽُ – تَرُ – سَطَح. ڏيکاءُ – لَقاءُ – نظارو – ديدار. رُخ – طرف – پاسو. نمونو – طريقو. راءِ ـ مَتو – خيالُ – ويچار – سوچ. ميل – لاڙو – رَغبت. حالت – حال ـ درگتي. هَلِي چَلِي – مَرجاتا – رسم – رواج – طور اطوار. ظرف. روبرو – مُنهن تي – آمهون سامهون – اڳيان – منهن ۾ ـ مُهڙ ۾.

– **رُوءِ رِعايَتَ ج رُوءِ رِعايَتُون:** ث (ف) طرفداري – پاسخاطري – پاس – پاسخاطر.

– **رُوسُفيدُ:** (ف). معزز – عزت وارو – مان وارو – ممتاز – سڳورو – لائق – فائق – برتر – مُعزز ترين. دولتمند – شاهوڪار – غَني – امير.

– **رُوڪَشُ ج رُوڪَشَ:** ذ. (ف). شرمنده ڪندڙ. شرمائيندڙ – شرمسار ڪندڙ. مُقابل – نَظير.

– **رُونانِيُ ج رُونانِيُون:** ث. مُنهن – مُک – مُهڙ – مُهانڊو – چهرو – شڪل – صورت. منهن جي رونق.

– **رُونانِيُ ڦِرِيُ وَڃڻُ** (ت): شڪل مَٽجي وڃڻ – مُهانڊو تبديل ٿي وڃڻ – صورت ٿي ڦري وڃڻ. مُنهن جي رونق لهي وڃڻ.

– **رُوءِ بُڇِڙو ج رُوءِ بُڇِڙا** (ت): ذ. صفت. بدصورت – شڪل بُڇڙو – بَدشڪل – مُنهن بُڇڙو – ڪوجهو.

– **رُوءِ بَہ رُوءِ:** ظرف. روبرو – مُنهن تي – سامهون – اڳيان – پيش – آمهون سامهون – مُهڙ ۾ ـ مُنهن سامهون.

– **رُوَيَتَ ج رُوَيَتُون:** ث. (ع. رويت: ڏسڻ) صورت – شڪل – رُوءِ ـ مُهانڊو – چهرو. مُهڙ – مُنهن – مُک. ڏيکُ – ڏِسٽي – نِگاھ – نظر – نِرت – بِصارت – درشٽ – جوتُ – دِيد. نظارو – نِماءُ – درشن. لقاءُ – تماشو – ديدار – ڏيکاءُ. مُلاقات – ڏيٺ – ڏيٺ ويٺ – ميل جول.

Gul Hayat Institute

— **روءِ پوشُ:** ذ. ظرف. (ف. روءِ + پوش > پوشيدن = ڍڪڻ) ڳجهو — لڪل — ڇپيل — خفيه — گمنام — عدم پيدا — گم — لاپتہ. ڀڳل — رفو چڪر.

— **روءِ پوشُ ٿيڻ:** ڀڄي وڃڻ — رفو چڪر ٿي وڃڻ — گم ٿي وڃڻ — لڪي وڃڻ — عدم پيدا ٿيڻ — لاپتہ ٿي وڃڻ — گمنام ٿيڻ.

— **روءِ خندان:** ذ. (ف. روءِ + خندان > خنديدن = کلڻ) کلندڙ منهن — کلمک — کلٽو — خوش گفتار — مُرڪٽو.

— **روئداد ج روئدادون:** ث. (ف). اکين ڏٺي حالت. حال — روئداد — روبڪار — احوال — خبر — سُڌ — سماچار — ڄاڻ. گُتي — دَشا. هلي چلي — رِحا ريت — رسم و رواج. اگهه پار. نمونو — قسم.

— **روءِ زمين:** سڄي زمين — ساري دنيا — سڄو جهان — ڪُل ڪائنات. سڄي مخلوقات.

— **روءِ سخن:** (ف). ڳالهه جو منهن — سُخن جو خطاب. ڪنهن ڳالهه جي ابتدا — شروعات — مُنڍ — مُهڙ.

— **روءِ سوءِ:** ظرف. (ف. روءِ + سُوءِ = طرف) پنهنجي سر — پاڻ مُهاڙو — پنهنجي منهن — پاڻ مرادو — پنهنجي خيال — خود خيال — پاڻيهي.

— **روءِ سوءِ ڪم ڪرڻ:** پنهنجي مرضيءَ موجب ڪم ڪرڻ — پنهنجي مُنهن ڪم ڪرڻ — ڪنهن جي صلاح وٺڻ کان سواءِ ڪو ڪم ڪرڻ. پاڻيهي ڪم ڪرڻ — پاڻ مرادو ڪم ڪرڻ.

• **روئڻ:** مصدر. رُئڻ — روڄ ڪرڻ — روڏن مچائڻ — راڙو ڪرڻ — رَڙڻ — گريہ ڪرڻ — اکين مان ڳوڙها ڳاڙڻ — هنجون هارڻ. افسوس ڪرڻ — ارمان ڪرڻ — ڏک ڪرڻ — ماتم ڪرڻ — شوڪ ڪرڻ — غم ڪرڻ. ريهون ڪرڻ — رڙيون ڪرڻ — ٻاڪارڻ — واويلا ڪرڻ — دانهون ڪرڻ — هاءِ هاءِ ڪرڻ — ڪوڪڻ.

— **روئڻا رُوئڻ:** پِٽڻا پِٽڻ — ڏک ظاهر ڪرڻ — ظلم جي شڪايت ڪرڻ.

— **روئڻو ج روئڻا:** ذ. صفت. رُئندڙ — روڏن مچائيندڙ — روڄ ڪندڙ — روئڻهارڪو. رنگٽو — ڪرڪريو — گهپير — ڪِل ڪِل ڪندڙ. گيدي — بُزدل — ٻڇڙو.

— **روئڻُ هارڪو ج روئڻَ هارڪا:** ذ. صفت. رُئڻ جهڙو — رئڻ ڏانهن مائل. غمگين — اُداسُ — شرمسارُ — شرمنده.

— **روئِي پوڻ:** رُئڻ — اکين مان آبَ وهائڻ — ڳوڙها ڳاڙڻ — هنجون هارڻ — روڏن ڪرڻ — روڄ ڪرڻ — رُئڻ هارڪو ٿيڻ. ناراض ٿيڻ — ڪاوڙجڻ. غمگين ٿيڻ — اُداس ٿيڻ — ڏک ۾ پرجڻ.

— **روئِي ڏيڻ:** روئڻ اکين مان آبَ وهائڻ — ڳوڙها ڳاڙڻ — هنجون هارڻ. عاجز ٿيڻ — تنگ ٿيڻ — ڪِڪ ٿيڻ — بيزار ٿيڻ.

— **روئِي رَتُ هارڻ:** تمام گهڻو رُئڻ — روڄ راڙو ڪرڻ — روئي نيڻ نچوئڻ — اکين مان آب وهائڻ — هنجون هارڻ.

— **روئِي روئِي اکيون سڄائڻ:** تمام گهڻو رُئڻ — روئِي رَتُ هارڻ.

— **روئِي روئِي رَڄُ پرڻ:** انجام تان ڦرڻ — بهانا ڪرڻ — عُذر ڪرڻ — نَتُ نَنَاءُ ڪرڻ.

— **روئِي ڪِنُ ڪرڻ:** تمام گهڻو رُئڻ — روڏنَ مچائڻ — واويلا ڪرڻ.

— **روئِي روئِي گهرَ ڀرڻ:** تمام گهڻو رُئڻ — روئِي روئِي گهرَ مٿي تي کڻڻ.

— **روئِي گذارڻ:** ڏکيو ڪاٽڻُ — مصيبت سان گذارڻ — تڪليف ۾ رهڻ — تمام مشڪلات سان وقت گذارڻ.

— **روئِي وهڻ:** روئي ڏيڻ. مايوس ٿي وهڻ — نااُميد ٿيڻ — نراس ٿيڻ — بي آسرو هجڻ.

• **روڙو ج روڙا (ل):** ذ. سارين جي پوک جو هڪ مرض. ان ۾ ڪي ساڙي چڙيندڙ سنگ کي ڪيرائي وجهندڙ — روڙو.

• **روي ج رويَ:** ذ. اسم خاص. سج — سُورج — شمسُ.

• **رويا ج رويائون:** ث. (ع) خواب — سپنو. عڪس — خيال — ويچارُ — نظر — بصارت — ڏِسٽي — نِرت — نگاهه. درشن — ديدار — درشٽي — مشاهدو. جِنُ — ڀُوت. آپاس — ڇايا — ڇاڇو — سايو — پاڇولو.

— **روياءِ صادق:** (ع). سچو خواب — حقيقي سپنو.

— **رويت ج رويتون:** ث. (ع). ديدار — درشن — مُشاهدو — ڏِسٽي.

— **رويت هلالُ:** ذ. (ع). پهرين تاريخ چنڊ جو نظارو — چنڊ جو ديدار — پهرئين ڏينهن چنڊ جو مشاهدو.

• **روينيو:** ذ. (انگ. Revenue) ڍل وصول ڪندڙ کاتو.

• **رويو ج رويا:** ذ. تارن جو ميڙ. راس چڪرُ — مَنطقة البروج.

• **رويو ج رويا:** ذ. چال چلت — هلٽي چلٽي — اٿي ويٺي — برتاءُ — چال چَلَت — نشست و برخواست — دنيا سازي — روش. طريقو — دستورُ — ريت ـ رَسمَ — نمونو. ظابطو.

• **رهُ ج رهون:** ث. (ف). رَستو — راهُ — سڙڪ — واٽ — ڏڳ —

گَسُ — پيچرو — لَنگهه — گَذرُ — گهاڙو. مرتبو — دفعو — وارو — گهمرو — پيرو. نمونو — طريقو — دستورُ. قانُونُ — قاعدو. نغمو — آوازُ — سُرودُ — واڃو. (ت). اوزار جي ڌارُ — تيزائي.

— **رهبَرُ ج رهبَرَ:** ذ. (ف. رَه + بر > بردن = نيڻ — وٺي وڃڻ) رستي سان وٺي هلندڙ — رستو ٻڌائيندڙ — رستو ڏيکاريندڙ — دڳ لائيندڙ — واٽ ڏيکاريندڙ. سُونهون — پوميو — رَهنما — هدايت ڪندڙ — پيشوا — مهندارُ — سردارُ. مددگارُ — حامِي — حمايتي — واهرُو. ريٻارو — قاصدُ — نياپو رَسائيندڙ. مرشد — هادي — گُرو.

— **رهبَرُ ٿيڻ:** رستو ڏيکاريندڙ ٿيڻ — سونهون ٿيڻ — هادِي ٿيڻ — رَهنمائي ڪرڻ.

— **رهبَري ج رهبَريُون:** ث. (ف). رَهنمائي — سُونهپ — اڳواڻي. پيشوائي — هدايت. مهنداري — سرداري. آسانائي — مُشڪل ڪشائي — حمايت — مدد — واهر — مددگاري.

— **رهبَري ڪرڻ:** رَستو ڏيکارڻ — واٽ لائڻ — سُونهپ ڪرڻ — سُونهون ڪرڻ — هدايت ڪرڻ. پيشوائي ڪرڻ — اڳواڻي ڪرڻ. مهنداري ڪرڻ — سرداري ڪرڻ.

— **رهدارُ ج رهدارَ:** ذ. صفت. (ف) "مسافريءَ تي يا ڪنهن ڪمَ تي" سَنبريَلُ — تيارُ ٿيل — رَوانو ٿيل — اُسهيلُ.

— **رهرَوُ ج رهرَوَ:** ذ. (ف. رَه + رو > رفتن = وَڃڻ) واٽهڙو — واٽ ويندڙ — مُسافرُ. پرديسي — بديشي — آپوميو.

— **رهروانُ ج رهروانَ (ت):** ذ. (ف. ره + روان > رفتن = وڃڻ) مُسافرُ — واٽ ويندڙُ — پرديسِي — بديشِي — آپوميو — آڻ سُونهون. قافلي وارو — ڪاروانُ وارو.

— **رهزنَ ج رهزنَ:** ذ. (ف. ره + زن > زدن = هڻڻ). واٽهڙن کي ڦريندڙ — مسافرن کي لُٽيندڙ — ڌاڙيلُ — لُٽيرو — ڦُرڪندڙُ.

— **رهزني ج رهزنيُون:** ث. (ف). واٽ ويندڙن سان ڦُر — ڦُرمارَ — راهزني — ڌاڙو.

— **رهگذرُ ج رهگذرَ:** ذ. (ف. ره گذر > گذشتن = لنگهڻ) عام رَستو — شاهراهُ — سڙڪَ — شارع عام — لنگههُ — گَسُ — ڏَڳُ — گهاڙُو — واٽَ — راهَ — سڙڪَ. لانگهائو — واٽهڙو — واٽ ويندڙُ — مُسافرُ — پانڌيئڙُو.

— **رهگذرُ ٿيڻ:** لانگهائو ٿيڻ — واٽهڙو ٿيڻ — وٽان لنگهڻ — گذري وڃڻ — رَستو وٺي وڃڻ — پانڌيئڙو ٿيڻ. وانڃڻ — روانو ٿيڻ — موڪلائڻ — اُسهڻ.

— **رهنما ج رهنما:** ذ. (ف. ره + نما > نمودن = ڏيکارڻ) واٽ ڏيکاريندڙ — رستو ٻڌائيندڙ. سُونهون — رَهبر — پيشوا — اڳرو — اڳئو — رَهنمائي ڪندڙ. هادِي — هدايت ڪندڙ — وسيلو — مُرشدُ. مهندارُ — سردارُ.

— **رهنمائي ج رهنمائيُون:** ث. (ف) سُونهپ — هدايتَ — اڳواڻي — پيشوائي — رَهبري. مهنداري — سرداري.

— **رهوارَ:** ث. گهوڙي جو هڪُ پنڌ.

— **رهوارُ ج رهوارَ:** ذ. (ف). قدم بازُ گهوڙو — تيز رفتار گهوڙو — تکو گهوڙو.

— **رهوَرُ ج رهوَرَ:** ذ. (ف). رهبر — رهنما.

• **رهہ ج رهيُون (جبل):** ث. عادت — هير — علت — ٻانڌاڻ.

— **رهہ ڪَٽڻُ (ل):** عادت پوڻ — هير ٿيڻ — علت پوڻ.

• **رِها ج رِها:** ظرف. (ف). آزاد — خلاص — ڇُٽل — ڇڏيل — نجات يافته — بري — ڇُڙواڳ — آجو. ج رِهائُون (ت): ث. ٻچڙ ڏاچي.

— **رِها ڪرڻ:** آزاد ڪرڻ — ڇڏي ڏيڻ — بري ڪرڻ — نجات ڏيڻ — بند خلاص ڪرڻ. ڇُڙواڳُ ڪرڻ.

— **رِهائي ج رِهائيُون:** ث. (ف). ڇوٽڪارو — ادائي — آزادي — نجات — بند خلاصي — خلاصي — آجائي.

— **رِهائي ڏيڻ:** آزادي بخشڻ — ڇڏڻ — آزاد ڪرڻ — نجات ڏيڻ — آجائي ڪرڻ — بندُ خلاص ڪرڻ.

• **رُهاڙ ج رُهاڙُون (ل):** ث. برسات جو هڪ قسم. لَس — رُهي.

• **رِهائش ج رهائشُون:** ث. (هـ). رهائش — سڪونت — قرار — ماڳ — ٽڪاڻو — هنڌ — جاءِ — جڳهه — مڪان — آستانو.

• **رهاش ج رهاشُون:** ث. رهاشت — رهائش — گهَرُ — رهڻ جي جاءِ — ماڳ — مڪان — سُڪونت — قيام — آستانو — ٽڪاڻو.

— **رهاشت ج رهاشتُون:** ث. رهاش — رهائش — گهَرُ — رهڻ جي جاءِ — ماڳ — مڪان — قيام — آستانو — ٽڪاڻو — هنڌ. مُلڪ — وطن — ديس.

— **رهاشو ج رهاشو:** ذ. رهاڪو — وينل — رهائشي — قيام پذير.

— **رهاڪو ج رهاڪو:** ذ. رهاشو — رهواسي — وينل — باشنده.

• **رهانُ (ت):** اسم خاص. هڪ قسم جي خريف جي پوک.

Gul Hayat Institute

• **رَهانو ج رهانا (ل):** ذ. خيال – شوق – چاھ ـ چاتي – موھ – پيار – محبت. لاڙو – رغبت.

• **رِهاڻ ج رِهاڻيون:** ث. (سن. رَة). محبت واري رُڻ جهُڻ – دل وڻندڙ ڳالھ ٻولھ – مزيدار گفتگو – ماركو – خوشيءَ جي مجلس – صحبت – ورونھ – لَٽكو چٽكو. ٻَنِ جو هڪ قسم. تڏن ناهڻ جي كم ايندڙ.

– **رِهاڻي ج رِهاڻي:** ذ. ماركي وارو – رهاڻ كندڙ – مجلسي – كچهري كندڙ – هم كلام. صحبتي – محبتي – دوست – يار – آشنا – پيارو.

• **رهاوڙزئي:** اسم خاص. مري بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **رهاوي:** ذ. (ف) فارسي راڳ جي ٻارهن سُرن مان ٻهرئين سُر جو نالو.

• **رهائڻ:** مصدر. ترسائڻ – ٽِكائڻ. وفاداري ڏيكارڻ – دوستي وڌائڻ – محبت قائم كرڻ. رسائي كرڻ.

– **رهائش ج رهائشون:** ث. (ف). سكونت – مسكن – قيام – گهر – جاءِ ـ جڳهه – ماڳ – هنڌ – آستانو.

– **رهائو ج رهائو:** ذ. وينل – باشندو – رهاكو – رهواسي – رهندڙ. رهاشو. قيام پذير – ٽِكيل.

• **رهڻ:** مصدر. (سن. آرَة). حَقي هجڻ – جائز هجڻ – روا هجڻ. مُباح هجڻ. سُونهڻ – ٺهڻ – جڳائڻ – سيبائڻ. لائق هجڻ – واجب هجڻ.

• **رُهبان راهب جو جمع:** ذ. (ع). عيسائين جو زاهد – راهبُ – پادري.

– **رُهبانيت ج رُهبانيتون:** ث. (ع). ترك دنيا واري حالت – بنواسي ٿيڻ جو طريقو – بيراڳ پڻو – ويراڳ – لاطمعي. عبادت – بندگي – رياضت – پوڄا.

• **رهٽُ ج رهٽ (ل):** ذ. ٻيڙي ڳپ – ٻيڙو گارو – راڦو – چكڻ ـ راهڙيو – رَهڙو.

• **رهت ج رهتيون:** ث. باقي – پاڇي – بچت – رَهيل – بقايا – ڇڏيل. لَيڄڻ – لَلُ – كَرُ – عادت – افعال – چيهڙ – اُٿي ويٺي – نشست برخواست – ادب اندازو – رهٽي كهٽي – علت – خصلت – شيوو – روش – طريقو – نمونو – سكونت – ڍنگُ – سياءِ – اخلاق. پار – طرح – وحه – دستور – ڍار – ريت – قسم – نمونو – پركار – ڍول – خوءِ ـ وتير – ڍب. واقفيت – جاڻ سڃاڻ – دوستي – سنگت – ياري – سينڌ. رَد ٿيل – منسوخ ٿيل – ڳاٽا – ختمُ – ڪٽيلُ. هڪ چال جو قسمُ – پُوري ۽ سُوڌي چال – سُٺي رفتارُ – خوش رفتار.

– **رهت كرڻ:** كُجھ ڇڏڻ – بقايا ركائڻ – كُجهُ بچائڻ – پاڇي كرڻ. كا شئي ڇڏي ڏيڻ – تياڳڻ – ڦٽو كرڻ – تجڻ – اُڇلڻ. بازُ ركڻ – ٻري كرڻ. ناأميد كرڻ – بي آس كرڻ.

– **رهتوان ج رهتوانَ:** ذ. صفت. سُلچڻو – نيك عادت – نيك افعال – نيك شعورُ – نيك خصلت – فضيلت وارو – سڌا تُورو – شائستو – فهميدو – سڌريل – ادب وارو – بااخلاقُ.

• **رهت:** صفت. هيٺو – بي واهو – بي واھُ – لاچارُ – اُپالو – ننڌكو – ڏتڙيلُ – ابتر حال – يتيمُ. خالي – سكٽو – ٺَلهو – پالهو – واندو. حرف جر. بنا – بي – ري – كانسواءِ ـ سواءِ. ظرف. ٻريان – ٻرئين پاسي – هُن ٻَرِ ـ ٻَرِ پرو.

• **رهت كرڻ:** ننڌكون كرڻ – بيگانو كرڻ. غضب كرڻ – ڦرڻُ.

• **رهٽ ج رهٽون (ل):** ث. ٿوري ڳاھ جي ساوك – سائي وڙك.

• **رهٽڻُ (ل):** مصدر. رَهٽڻ – كَنهڻُ – رَهٽون ڏيڻ – كرڙڻ. كنهار كرڻ. ليكا كڍڻُ. گهوٽڻُ – كُٽڻُ – سَٽڻُ. مارڻُ – چانگورڻ – ٻچڻُ.

– **رهٽ ج رهٽون (ل):** ث. كَرڙو – رَهٽو – رَهڙو. كنهارُ. جهٽڪ – سخت كلامي – تنبيهہ – جُٽ – ڦٽ.

– **رهٽ ڏيڻُ (ل):** رَهٽڻُ – جهٽڪڻُ – تنبيهہ كرڻ – جُٽ كرڻ. سخت كلامي كرڻ.

– **رهٽو ج رهٽا (ل):** ذ. رَهٽ – تنبيهہ – جهٽڪ. ٻجو – ٻوندو.

– **رهٽو كڍڻ:** رَهٽڻُ.

• **رهپهہ:** ث. هڪ ٻسارڪي وڪر جو نالو.

• **رهيڄ ج رهيڄون (ت):** ث. تنبيهہ – جُٽ – ڦٽ – ملامت – جهٽڪ – سخت كلامي.

• **رهہ ريٽ ج رهہ ريٽيون:** ث. راھ ريٽ – رسم – ريٽ – ٻرويز – ٻَرَ – هَلِي چَلِي – مرجاتا – وٽيرو – استعمال. عادت – حالُ – چال – هيٺر – وِردُ – خوءِ ـ ٻَرِ ـ غذا – ڏشا – اُوستا. لِباسُ – وِيسُ – پهرٽي – پوشاك.

Gul Hayat Institute

• **رهڙ ج رهڙ (ل):** ذ. اَتَ جو آوازُ. ناخوشيءَ جو وقت – غمي جو وقت – اَفسوس جو موقعو. هڪ قبيلي جو نالو.

– **رهڙڪي:** اسم خاص. تعلقي اُباوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رهڙڻ:** مصدر. رُهندا پائڻ – رُهندڻ – نُهندڻ – ڪَتَرڻ – رَهنڻ – جانيُونا پائڻ. ڪنهڻ – ڪنهار ڪرڻ. تکڙو ڪم ڪرڻ – جلدائي ۾ ڪمُ ڪرڻ – اُبهرو ٿيڻ – جلدبازُ ٿيڻ. ليڪا ڪڍڻ – ليڪا ڪڍڻ. بودا ڪڍڻ – ڪنا اڪر لکڻ. اتڪل سان بئي ماڻهو جو سامان هضم ڪرڻ – ڳڙڪائڻ – ڦٻائڻ – ٻُوهڻ. ڦرڻ ڪائڻ. روڙڻ – پٽڻ – چَنڻ – توڙڻ – جُدا ڪرڻ.

– **رهڙ ج رهڙون:** ث. ليڪهو – رَهنبو – رَهندُ – رَهنو – رَهتَ. جسم سان ڪنهن شيءِ جي گهڪڻ اچڻ ڪري ٿيل نشانُ – زخمُ. ڏوڪ ڏوڪان – اُبهرائي – جَلدائي – تکڙ _ اُتاولِي. چر چرِ _ چرڙاٽ – چيڄاٽ (قلم جي). ڏڙڪو – دٻاءُ – جَمتَ – رعب – دَهمانُ. چاڳور – دَرٻارُ – پيج. وهنڊڙ رستو – گهاڙو رَستو – سَڙڪَ – ڏڳُ.

– **رهڙ ڏيڻ:** چيرُ ڏيڻ – چيهُ ڏيڻ – چَهڪُ ڏيڻ. رهندو پائڻ – رَهتَ ڏيڻ – رهڙڻ. دٻاءُ رکڻ – جمت رکڻ – دٻائڻ – رعب رکڻ.

– **رهڙ سهڙ ج رهڙون سهڙون (ت):** تمام تکڙ – اُبهرائي – جَلدائي – سيڪهَ – اُتاوِ لائي – هنگ ترڪان.

– **رهڙ ڪڍڻ:** چڙٻڻ – چينيڙڻ – سنڙڻ – جهٽڪڻ – چندَ ڪڍڻ – ڏينب ڪڍڻ – ڏمڪائڻ – ڏمال ڪڍڻ.

– **رهڙو ج رهڙا:** ذ. رهڙ – رُهندو – رَهنو – رَهندَ – رَهتَ. خارش ڪنهار – آتشڪ. جلدائي جو ڪم – اُبهرائي جو ڪم. اُبهرائي – تکڙ – جَلدائي – تعجيل – هٻڙ هٻڙ. تاهوتُ – گهتو – گسڪو – گهَڪو. ٻناڪ – ڏاڙ – ڏتو – لٻاڙ. واٽ – گسُ – رَستو – ڏڳُ – سَڙڪ – گهاڙو. مَلهه يا ڪُشتيءَ جي وڙهڻ جي هڪ ڪِنڊَ. ڪوڙي دعويٰ – ڇٻ.

– **رهڙو ٻڌڻ:** ڪوڙي دعويٰ ڪرڻ – ڇب ڪرڻ.

– **رهڙو ڪڍڻ (ت):** چينيڙ – ڏمڪائڻ – چندَ ڪڍڻ.

• **رهڙو ج رهڙو:** ذ. ڏوپائي – ڏوڪيباز – دَلبائي – حريفُ – ويساهه گهاتي ڪندڙ – ٺڳُ – ڏٺائي – ڏٺيبازُ – گسٺئي.

• **رُهڙو:** ذ. سنڌو نديءَ جو سمنڊ ۾ پوڻ وارو مکيه وهڪرو (ٻه صدي ڪان وٺي).

• **رُهڙي ج رُهڙيون:** ث. لَسو پٽرُ – پهٽي – لَسو – پٽرُ – عينڪي پٽرُ. طاقُ هٽنڪ.

• **رهڙ ج رهڙ (ل):** ذ. گهرَ ۾ ڳوڻ جي تڪرَ ۾ سبيل گاهُ جي پري، سونهن لاءِ رکيل.

• **رهزادي:** ث. جُوئر جو هڪ قسم.

• **رهزاري ج رهزاريون (ت):** ث. اسم خاص. ڳاڙهي اَنَ ۽ تهه واري جُوئر جو هڪ قسم.

• **رهسڻ:** مصدر. (سن. رهسيه) خوش ٿيڻ – سرهو ٿيڻ – سُهجو ٿيڻ – بهار ٿيڻ – آنند ۾ اچڻ – پرسن ٿيڻ – نهال ٿيڻ – راضي ٿيڻ. سُکي ٿيڻ – آسودو ٿيڻ. بختاور ٿيڻ – ڀاڳ وارو ٿيڻ – بخت وارو ٿيڻ – سَدورو ٿيڻ – ڀاڳوان ٿيڻ – سداتورو ٿيڻ – خوش نصيب هجڻ – قسمت وارو ٿيڻ.

– **رهس ج رهس:** ذ. (سن. رهسيه) خوشي – لُطف – عيش – رهسو – پوڳ – حَظُ – مزو – فرحت – لَذت – آنند – پرسنتا – بهاري – سُهجائي. وندر. بختاوري – سڀاڳائي – سَدورائي – ڀاڳواني – خوشنصيبي. رازُ – ڳجهه – ڀيد. حرص – طمع – لالچ – موهُ – حَرصُ.

– **رهسائڻ:** خوش ڪرڻ – راضي ڪرڻ – نهال ڪرڻ – پرسن ڪرڻ – سرهو ڪرڻ. حرصائڻ – لالچائڻ – طمع ڏيارڻ – موهُ پيدا ڪرڻ – هوس اُپارڻ.

– **رهسو ج رهسا:** ذ. ڪِل خوشي – مزو – رَوُنشو – وندر – لُطف – قرار – سرهائي – پرسنتا – راضپو. فرحت – آرام. حرص – لالچ – طمع – هَوس.

• **رهڪ ج رهڪون (ت):** ث. وهڻ جي جاءِ _ رهڻ جي جاءِ _ سڪونت – قيام گاهه – ماڳ – مڪان – ٽڪاڻو – رهائش – جاءِ _ جڳهه.

• **رهل ج رهل:** ث. ڪنهن مذهبي پاڪ ڪتاب رکي پڙهڻ جي لاءِ بن ڪاٺ جي تختين مان ٺهيل منجي.

• **رهلو ج رهلا (ت – ل):** ذ. سنگت – دوستي _ ياري – صحبت – آشنائي. ميلاپ – گڏجاڻي – ملاقات. گهوڙي جي پنڌ جو هڪ قسم – رَلو (ت).

• **رهن:** ذ. (ع. رهن = گروي رکڻ) گروي – ڪفالت.

– **رهن ارضي:** ث. (ع). زمين يا جائداد جي گروي.

Gul Hayat Institute

— **رهن اِنتفاعي**: ث. (ع). فائدي ڏيڻ واري گروي.
— **رهن اِجتماعي**: ث. (ع). مشترڪ گروي.
— **رهن دَرِ رهن**: ذ. هڪ ماڻهوءَ وٽان گروي تيل شيءِ ڇڏائي، ٻئي وٽ گروي رکيل — گروي جي مٿان گروي.
— **رهن مُطلَق**: (ع). هٿو هٿ گروي.
— **رهن مُتمادي**: (ع). ڪنهن مقرر مدت تائين گروي.
— **رهن نامو ج رهن ناما**: ذ. (ع. ف). اهو دستاويز جو گروي رکڻ وقت لکي ڏجي — ڪفالت نامو — گروي نامو.
— **رهنت ج رهنتون**: ث. مات — نهَر — آرام — شانتي — امن — سامت — قرار — سانت — تانهر. ساهي — آسائش — چَئنُ — سُک — آسودگي — راحت — ڌيرج — جمعيت. سهولت — سهنجائي — سولائي — آساني. ننڊ — آرام.
— **رهنڊو ج رهنڊا**: ذ. صفت. باقاعدي — حقي — سچو — جائز — قانوناً وَ شرعاً جائز — حقائتو — برحق — حق حلالي — روا.
• **رهنڊ وهنڊ ج رهنڊون وهنڊون (ڪ)**: ث. ٺٺول واري رهاڻ — اوٺايون دوهرائي ڪيل مسخري — ٺٺول — ٽوڪ — ڏنڪ.
• **رُهنڊڻ (ت)**: مصدر. ننهن سان رهڙون پائڻ — رانيوٽا هڻڻ — جهانيوٽا پائڻ — ڪرڙڻ — ڪرچڻ. چنبا هڻڻ.
— **رُهنڊ ج رُهنڊون**: ث. رُهندو — رهڙ — رانيوٽو — چنبو — رانبوڙو — رُونبڙو — جهانيوٽو. چير — وَڍ.
— **رُهنڊو ج رُهنڊا**: ذ. رُهنڊ.
— **رِهنڪار ج رهنڪارون (ڪ)**: ڏپ يا مار سبب ڪيل دانهن — رَنڀ — وڏي دانهن — رڙ — ٻاڪار — ٻيڪ — ٻوڪار.
— **رُهنڪو ج رُهنڪا (ڪ)**: ذ. سنهڙو آواز — رُڙڪو — ٺُنڪو — ٻڙڪو — ٻڪاٽ.
• **رهڻ**: مصدر. ترسڻ — ٽِڪڻ — ٺهرڻ. ٻيهڻ — ٻيهي وڃڻ. صبر ڪرڻ — مات ڪرڻ. چپ ڪرڻ. بچڻ — بچي پوڻ — رهجي وڃڻ. قائم هجڻ. برقرار هجڻ. گذارڻ — جيئڻ — جيئرو هجڻ — گهارڻ — قيام ڪرڻ — ڪاٽڻ. ڪيڏڻ (راند). باز اچڻ — پاسو ڪرڻ — ڪناره ڪشي ڪرڻ — ڇڏڻ — ترڻ — تارو ڪرڻ (ڪنهن ڪم کان). بند ٿيڻ.
— **رهجي وڃڻ**: پنيان رهڻ — پوئتي رهڻ — پٺتي رهڻ. ٽڪي پوڻ — ترسي پوڻ — رَهڻ — ٽِڪڻ — قيام ڪرڻ. بچڻ — باقي پوڻ — باقي رهڻ — بقايا ٿيڻ. قائم رهڻ — موجود رهڻ. ڍلو ٿي وڃڻ. ڍروٽي وڃڻ.
— **رهڻ ڏيڻ**: پنيان ڇڏڻ — بقايا ڪرڻ — باچي ڪرڻ — بچت ڪرڻ. هٿ نہ لڳائڻ — خاموش ڪرڻ — مات ڪرڻ — چُپ ڪرڻ — سانت ڪرڻ. قائم رکڻ. ڇڏي ڏيڻ.
— **رهڻي ج رهڻيون**: ث. اٿ ويهہ — نشست برخواست — اٿي ويهي — ادب انداز — هلت — چلت — مرحاتا. ڍنگ — پَتَ — ڍَبُ — پارُ — طرح. لڇڻ — للُ — ڪرُ — عادت — افعال — عمل — فعل — چيهڙ — ارڪان — ڪرتوت. مهملي — روڪ — بندش — روڪ ٿام — نهر — تانهر — ٿمَ — ترسٽي — ٽِڪٽي — سهڙٽي — ٿمٽي. آڌار — آسرو — ٽيڪ. حياتي — زندگي — چوٽا.
— **رهڻي ڪهڻي ج رهڻيون ڪهڻيون**: ث اٿي ويهي — هلت چلت — اٿ ويهہ — رسم ورواج — افعال — ارڪان — ڪرتوت — ڪم لڇڻ.
• **رهٽو (ڪ)**: اسم خاص. بارڻ لڳ هڪ جبل جو نالو.
• **رهو ج رها (ت)**: ذ. شوروو — ٻوڙ جي لاس — گريبي — رَسُ — شوربو — شُروو — لاڳُ.
— **رهو ڪڍڻ**: تڪليف ڏيڻ — آزارڻ — ستائڻ — مصيبتون ڏيڻ. ڪَڪ ڪرڻ — بيزار ڪرڻ — پريشان ڪرڻ — سخت ڪم وٺڻ.
• **رهو ج رهو**: ذ. اسم. رَهواسي — رهاڪو — رَهندڙ — قيام پذير — باشندو.
— **رهواسي ج رهواسي**: ذ. رَهاڪو — رَهو — رهندڙ — رهيل — وينل — باشندو — قيام پذير.
• **رهوالُ ج رهوالَ (ت)**: ظرف. شروع ٿيل — شُروعات ڪيل. ذ. صفت. هوشيار — داناءُ — ڏاهو — عاقل — سياڻو — چالاڪ. همراهہ.
— **رهوالُ ڪرڻ**: شروع ڪرڻ — شروعات ڪرڻ. روانو ڪرڻ. اسهائڻ — موڪلڻ — پيڄڻ.
• **رهوائي**: اسم خاص. سنڌ ۾ مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.
• **رهوائڻ**: (ت): مصدر. آبادي ڪرائڻ — پوکائڻ — آباد ڪرائڻ — پوک ڪرائڻ.
• **رُهي ج رُهيون**: ث. اسم. ٿَڌُ — سِيءُ — سَردِي — ٺارُ — سِياندڙو — سياٽو. سياري جي برسات — ملهارُ — جهڙالو — ڪَڪرُ چانئو (ڪ). لرزش — ڏڪٽي — خوف — ڏپُ — ڊيڄو — ڊِڄُ — ڀَوَ (ث). سُڪلُ — ڏهَرُ.

Gul Hayat Institute

– رُهڻي ٿيڻُ (ت – ڪ): سياري جو مينهن پوڻ.

– رُهڻي ڪَرڻُ: آسمان جو سياري ۾ جهڙ ڪرڻ – برسات وسڻ جي تياري ٿيڻ – برسات اَچڻ – مينهن جو پرجي اَچڻ.

• رهڻجي: اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• رهڻڪ ج رهڻڪَ (ڪ): ذ. صفت. هيراڪ – عادتي – عِلتي.

• رهڻلو ج رهڻلا (ت): ذ. صفت. وهٽ جو سُڪيو پنڊُ – رِلو – رَهلو.

• رهِيَن: ذ. صفت. (ع. رهن = گروي). گروي ٿيل – گروِي رَکيل – گِروت. ظرف. تابع – ماتحت – زيردَستُ – هَٿُ هيٺُ.

– رهِيَنُ ج رهِيَنَ: ذ. تعلق – لاڳاپو – ڳانڍاپو.

– رهِيَن مِنّتَ ج رهِيَنِ مِنّت: (ع. رهن. منت = شڪر گذاري). اِحسانمندُ – شُڪر گذارُ – مَمنُونُ.

• رهِيو سهِيو ج رهيا سهيا: ذ. صفت. باقي مانده ـ بَچت – پاڇي – بقايا – پوئتي رهيل – پُنيان ڇڏيل – اوگهه سوگهه – باقي.

– رهِيو کهِيو ج رهيا کهيا: ذ. صفت. بَچت سَچت – باقي بقايا – رَهيل کُهيل – آڳي باقي – مانده. کَرڙ سُرڙ – اوبر سوبر – اوگهه سوگهه.

• ري: ظرف. (ف. راست). حَقي – سچو – صحيح – برصواب – پُوريءَ طرح – ٺيڪ – پُورو – تحقيق – بلاشڪ – بيشڪ – برابر – پُورڻ – درست – واجب راسُ – اصل حَق ڪري. ج رَئيون: ث. ڪاٽَ – تخفيف – ڪَٽَ ڪُوٽَ – چانڊ. (ف. راءِ) نتيجو – راءِ ـ خيال – ويچار – قِياس آرائي.

– رِءِ ج رَئُون: ث. پُورُ – رِيَجَڪُ – جهُجهڪِي – بُڌبُڌو – بُدڪِي – بُودڪِي – لَهرو – ترنگُ – وَهمُ – خيال – مَنُ مُوجُ – دَوُرُ – لَهر. ڪُڏُ – شوُق – دل – موهُ – پيارُ – اُڪنجهَرُ – اُڪَند – پريت – پيارُ – پاوُ – محبت – سَنيهُ – اَرَواحُ. لاڙو – رغبت. حِرصَ – لاَلَچَ – طَمعَ. تلوار جو ڪَنو – مُنهنُ – ڌارَ. هٿيار ڪي ڌِنل پاڻي – تِکائي – تيزائي – چُوهَ – چُوهائي. لَٽُ – دَرَ – مِتِي – رِيٽُ. لَٽُ – وهڪري واري مِٽِي – وارِي رِيٽي – چاٽو. کُوهُ جي پاسي مان پاڻيءَ ڪان هيٺان آيلُ وارِي. اُرڙ. گهوڙي جي تيز هَلڻ جو هڪ نمونو.

– رِءِ ڪَپڻُ: وَڌڻ نه ڏيڻ – روڪُ ٿامُ ڪرڻ – بندش ڪرڻ.

– رِءِ ڪَڍڻُ: سوئِڻُ – ڪَکَ چُوندڻ – سوئي صافُ ڪرڻ. ڳَنڍَ ڪرڻ.

– رِءِ ج رَءِ: ذ. صفت. لاڏلو – چلولو – انگلي – چِچلو – چنچل – چِچ وچلو.

– رِءِ: حرف جر. ري – رِيءِ – ڪانسواءِ ـ ڌاران – باجهوُن – سواءِ ـ بِيءِ – بغيرُ – بِـگَرُ – بِلاَ – بِنُ.

• رِءِ ج رِءِ (ت): ذ. رِياءَ – پِطَرفِي. ڪُوڙي چانڊِي – مَٺُ.

– رُءِ ج رُوئيُون: ث. [ع. رَئا. ف. رُوءِ] رُوءِ ـ سطح – سُبتو پاسو. حالَت – رُوئِدادُ – صُورتحالُ. دَرجو – شانُ – مانُ – رُتبو – عِزَتَ – مرتبو – وڏائي – خوشي ـ مزو – فرحت – لذت – ذَوَقُ – لُطفُ – وندرَ – عيش. مَوَجَ – مرضي – پَسَندِي – خواهِش – ارادو – نِيَتَ – منهن – مُکَ – مُهاندو – چَهرو – شَڪلَ – صورتَ – دُوناڙُ – مُهرو.

• رُئارڻُ: مصدر. روجُ ڪرائڻ – رودَنُ ڪرائڻ – رڙيُون ڪرائڻ – افسوس ۾ وجهڻ – گِريه ڪرائڻ. آزارڻ – ايذاءُ ڏيڻ – ڏکوئڻ – تڪليف ڏيڻ.

• رِئاءُ ج رِئاءُ: ذ. مهرباني – عَطيه – ڀلائِي – نوازش – عنايت – اِيَهِپو – آنَ گِره ـ تورو – احسان – چڱائِي. پاسخاطري – رِعايَت – رِياءُ – وَٽَپُ. ڏِنيُ – پاڪَندُ. لحاظ – مروت. (ت) بي انصافي.

– رِئاڪارُ ج رِئاڪارَ: ذ. صفت. (ف. رياءُ + ڪار > ڪردن = ڪرڻ) ٻه رُوپِي – ڪپتيو – پاڪَندِي – مُنافِقُ – مَڪرِلو.

– رِئائِي ج رِئائيُون: ث. پاسخاطري – رعايت – رياءُ – وَٽپُ – هڪ طرفائي. مهرباني – عَطيو – ڀلائِي – تورو – نوازش – عنايَت – اِيَهِپو – احسانُ. ج رِئائِي: ذ. صفت. رياءُ ڪندڙ – پاسو وٺندڙ – پاسخاطري ڪندڙ. (ت) بي انصاف.

– رِئِجڻُ: مصدر. ترجڻُ – لَنجڻُ – رِءِ چڙهڻ – رِئنجڻُ ـ مِتي چڙهڻُ. پُورجڻ – ڍَڪجڻُ.

• رُئِداد ج رُئِدادُون: ث. حالَت – رُوئِداد – حالَ – رُوبڪارَ – اوستا – ڳَتِي – دَشا.

• رِئِڪيٽ ج رِئِڪيٽُون: ث. (انگ. Racket) ٽينس راند کيڏڻ جو هٿيو.

• رِئمِي (ڏهسنامو): ث. ڪونج.

• رِئِنَ ج رِئِنُون: ث. اِسر. (انگ. Reign = قبضو رکڻ). گهوڙي جي لغامَ وار واڳَ.

Gul Hayat Institute

• **رَئُنَ ج رَئُنُون:** ث. (انگ. Rouned = ڦيرو) چوڪيدارن يا سپاهين جو گشت – چونڪي – پهرو – شب گرد – چڪرُ – ڦيرو – گهمرو – وارو – گهمِتارِي – دَوُرو – ڦيرِي. ظرف. چوگرد – چوطرف.

• **رُئڻ:** مصدر. ڳوڙها ڳاڙڻ – روڄ ڪرڻ – رودن ڪرڻ – آنسون وهائڻ – اشڪ باري ڪرڻ – لـڙڪَ وهائڻ – هَنجُون هارڻ – تِمَڻُ – افسوس ڪرڻ – رڙَڻُ – دانهون ڪرڻ – ميڪَڻُ – شوڪَ ڪرڻ. ماتمُ ڪرڻ – گريہ ڪرڻ – زارِي ڪرڻ. شڪوه ڪرڻ – گلہ ڪرڻ – هاءِ هاءِ ڪرڻ – آه ڪرڻ.

– **رُئڻُ اچڻُ:** هَنجهُن هارڪو ٿيڻ – اکيون ڳوڙهن سان پرجي اچڻ – دل پرجي اچڻ – افسوس ٿيڻ – ڏ ک ٿيڻ.

– **رُئڻا رُئڻُ:** شڪايت ڪرڻ – فرياد ڪرڻ – ڪُرڪڻ – جهجهڪڻ. ڏوراپا ڪڍڻ – طعنا مهڻا ڏيڻ.

– **رُئڻائِي ج رُئڻائيُون:** ذ. اسم. رُئڻو – رُئندڙ – هر ڳالهہ تي رُئڻو. رُئڻهارڪو – ڏيان طلب.

– **رُئڻُ پِٽڻُ:** روڄ راڙو ڪرڻ – آه زاري ڪرڻ – دانهون ڪرڻ – هاءِ هاءِ ڪرڻ – گهوڙا گهوڙا ڪرڻ – حَشر ڪرڻ – حَشري مچائڻ – واويلا ڪرڻ – فرياد ڪرڻ – پِٽڻ ڪوهڻ – رَنيڻ – رَنيون ڪرڻ – رانياٽ ڪرڻ – رانياڙ ڪرڻ – رڙڻ – رڙيون ڪرڻ – رودن ڪرڻ – شور ڪرڻ – گريہ زاري ڪرڻ – آه پڪار ڪرڻ – آه و فغان ڪرڻ – نالہ ڪرڻ. افسوس ڪرڻ.

– **رُئڻُ ڪائڻُ:** ننڍو هئڻ – معصوم هئڻ – بي سمجهہ هئڻ – ٻالڪ هئڻ – صغير هئڻ.

– **رُئڻُ ۾ ڇُٽڪڻُ:** رُئڻ شروع ڪرڻ – گهڻو رُئڻ – رودن مچائڻ – رُئڻ ۾ پوڻ – روڄ مچائڻ – ڳوڙها ڳاڙڻ – هنجون هارڻ.

– **رُئڻو ج رُئڻا:** ذ. صفت. رُئندڙ – ذري ذري رودن مچائيندڙ – ٿوري ڳالهہ تي روڄ ڪندڙ – جهٽ پٽ رئندڙ. مَرجُوٽ – شُوم – ڪنجُوس – ڇمڇوس – ڇڇي مار – بَخيل – ٻجهُو – گيدي – بزدل – ٻرپوڪ – ٻجندڙ – ذ. شڪايت – گلا.

– **رُئڻهارڪو ج رُئڻهارڪا:** ذ. صفت. رُئڻهابُ – رُئڻ وارو – آب ديدو. غمگين – ڏ ڪارو – ڏ ڪويل.

• **رئُو ج رئا:** ذ. عورت جو مٿي تي پائڻ جو ڪپڙو – پوتي – گندِي – سِرِي – اُڀيڇِٽِي – مٿاڙِي – چُني – پانڌٽِي – ڏپٽو. اوڇڻ – پوتڙو – چادر (ل). اجرڪ (ڪ). ڀوڻ جو شوررو. گهرجي اولي ۾ گڏ ٿيل ٻهَـرَ جو ڍ ڳ.

• **رئُوفُ ج رئُوفَ:** ذ. (ع). تمام مهربان. اسم پاڪ. الله تعاليٰ جو هڪ صفاتي نالو.

• **رئِي ج رئيُونُ – رَيُونُ:** ث. اسم (پرا. رَئِي. سن. رُهِي). اُڏامندڙ ڏُڏُر – ڌَڙ – لَٽَ – مِٽِيءَ جا ڪَڪَر – ڌُوڙيو – ڌوڙ – گَسُ – سنهي خاڪ – چمڪو – چمڪاٽ – تجلو – تجلي – جهَلڪو – چَمتڪارُ (تلوار يا ڪنهن ٻئي هٿيار جو). ڏُڏَر ڪيل چانور – چانورن جي ٻور. ظرف. (سن. رَيَہ) ڇٽُ – خلاص – پُورو – ختم – تمام – آخر – پُڄاڻي – ڇيهہ – ڇيڙو (ڪ). روانو – راهي.

– **رئِي آسمانُ هـڪُ ڪَـرڻُ:** تڪڙو ڊوڙڻ – تيز وڃڻ – تکو ڀڄڻ – ڇوهو ٿي وڃڻ – ڇوٽ وڃڻ.

– **رئِي ٿيڻُ:** ڇٽُ ٿيڻ – ناس ٿيڻ – فنا ٿيڻ – تباهہ ٿيڻ – برباد ٿيڻ – ويران ٿيڻ – اُجاڙ ٿيڻ. کَپي وڃڻ – ختم ٿيڻ – پُورو ٿي وڃڻ – خَلاص ٿيڻ – تمام ٿيڻ – پُڄاڻي ڪرڻ – ڇيهہُ ڪرڻ – ڇيڙو ڪرڻ. ڌَرَ ٿيڻ – ڌُوڙ ٿيڻ.

– **رئِي ڏيڻ:** وڏي زور سان دانهون ڪرڻ – واءِ ويلا مچائڻ – گهوڙا گهوڙا ڪرڻ – حَشر مچائڻ – حشري ڪرڻ.

– **رئِي رئِي:** ظرف. تمام گهڻي تڪليف سان – وڏي مشڪلات سان – ڏاڍن ڏکن سان – ڏاکڙن سان – لاچارُ – ڏکيو – اَهنجو – مُشڪِلُ.

– **رئِي رئِي سوڀَ پائڻُ:** وڏي تڪليف سان سوڀ پائڻ – مشڪلاتن سان فتح حاصل ڪرڻ – ڏاکڙن سان جيئڻُ.

– **رئِي ڪَـرڻُ:** ڌَرَ ڪرڻ – ڏُڏَر ڪرڻ – لَٽَ ڪرڻ – مِٽِيءَ جو غُبارُ ڪرڻ – ڇٽَ ڪرڻ – خلاص ڪرڻ – ختم ڪرڻ – کَپائڻ – پُورو ڪرڻ. تباهہ ڪرڻ – برباد ڪرڻ – سُڃ ڪرڻ – اُجاڙ ڪرڻ – ويرانِي ڪرڻ.

– **رُئِي ج رُئيُونُ:** ث. ڌُنڌُ – لَڙاٽُ – چاٽَ – لڙُ – ڪوهيڙو – ڌُونڪرُ – غُبارُ – ماڪَ – دونهون – رُهِي. مُونجهارو – پريشاني. پچيل ڪپهہ.

• **رئيزائِي:** اسم خاص. ٻڪٽِي بلوچن جي قبيلي جو هڪ پاڙو.

• **رئيس:** اسم خاص. هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي حيدرآباد ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **رئيسُ ج رئيسَ:** ذ. (ع). معزز ماڻهو – امير – سردار – دڳيدارُ – اڳواڻ – مهندارُ – راڄُ – وڏيرو – پڳدارُ. فرمانروا – حاڪمُ. ڳوٺُ جو مالڪ – چڱو مڙس – پٽيلُ – وڏو ماڻهو – پوتارُ – صَدَرُ – (ث. رئيسياڻي ج رئيسياڻيون).

• **رئيس عضوا:** بدن جا مکيہ وضوا. "جهڙوڪ جگر، دل، ڦڦڙ، مغز" وغيره.

• **رئيس واهُ:** اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ري:** حرف جر. بنا – ڌاران – سواءِ ـ ٻاجهون – ڪانسواءِ ـ جي سواءِ ـ بي بغير – بِگَرُ – بِلا. بن.

– **ري ٻُڪِي ٻاجهہ ٿيڻ:** دوا ڪان سواءِ چڱو ڀلو ٿيڻ – بنا مزدوري جي پئسا هٿ اچڻ – بنا تڪليف جي اُجورو ملڻ.

– **ري تعميل:** ظرف. بنا ڪنهن سرانجامي جي – بنا بَجا آوريءَ جي – بنا ڪاروائي جي – بنا ڪنهن ڪار سِڌي جي. بنا تعميل جي – بنا پُهچ جي.

– **ري پاڙوُ ج ري پاڙا (ت):** ذ. صفت. بي بُنيادُ. رولُو – واهيات – بيگانو – اوچو. (ت).

– **ري پاڻ ج ري پاڻيون:** ث. بي ڌيانِي – ڪَنُ لاتارُ – بي پرواهِي – غفلت – لاتارُ.

– **ري پاڻ ج ري پاڻ:** ذ. صفت. پاڻ مختيار – اَڻ پڇيو – پاڻ هورتو – رُوءِ سوءِ ـ اَڻ جهَليو – خود مختيارُ.

– **ري پاڻيو ج ري پاڻيا:** ذ. صفت. بنا پاڻِي – سُڪَلُ – سُڪو – خُشڪُ – ٽوٽُ. اُساٽيَلُ. سَڪٽو – رُڪو – ڪورو – اَپوڳو – لِسو – ڳسو – ڪُجسو.

– **ري پيروُ ج ري پيرا:** ذ. صفت. اَڻ پيرو – اَڻ لَتاڙيَلُ – اَڻ چيپَلُ.

– **ري چيو ج ري چيا:** ذ. صفت. ريُ ڪونيو – اَڻ نينڊيو – اَڻ سڏيو – بي دَعوتيو. اَجهَلُ – بي لغامو – بي مهارُ – اَراوَندو. بي فرمانُ – بي چيو – بي ادبُ – نافرمانُ. سَرڪَشُ – فَسادِي – مُنهن سرُ – مُنهن زورُ – نَجسُ – هوڏِي ـ ڪَپاترُ – عاق. ضِدِي – هَٺيلو – مغرورُ.

– **ري حُڪمُ:** ذ. صفت. ري موڪَل – بنا اختياريءَ ـ بنا اجازت – بنا پروانِي – بنا پُڇِي – ازخودُ – پاڻمرادو – پنهنجي مرضيءَ ـ پاڻ سرَ.

– **ري ڏاڙهيو ج ري ڏاڙهيا:** ذ. صفت. بنا ڏاڙهيءَ. ڪَسرو. لاسيارُ – لَساتُ – لاسڙاتُ – لَسڙو – ڳَپُرو – ڏاڙهي ڪُوڙُ. زنانو – عورتن جهڙو. ذ. ڪدڙو – هيجڙو – مخنث.

– **ريُ ڪمو ج ريُ ڪما:** ذ.صفت. نِڪمو – ناڪامُ – نِڪارُ – نِڪارو – بي روزگار – نڪمٽو – ري ڌنڌي. بيڪارو – بيڪارُ – ٺوٺو. آجايو – فُضولُ – آڪيارٿو – ورٿو – رائيگانُ – وِتو – فالتو – خالِي. ناحَقُ – خالِي پيلِي – بي فائدو – جاڙ. رولُو – آوارو.

– **ري گناه:** ظرف. بي ڏوهہ – بي قصور – بي خطا – ناحق – هَروُ پَروُ – راهہ گناهہ – بي گناهہ – بي سبب – بنا ڪارڻ – خالي پيلي – اجايو – سواءِ الزام جي.

– **ري مُلهوُ ج ري مُلها:** ذ. صفت. مُفت – اُهينين – بنا پئسي – بنا اُجوري – قيمت ڪان سواءِ ـ اڻ مُلهو – ري قيمت – بنا قيمت – بنا ڪنهن عيوضي. املهہ – بي بَها – قيمتي.

– **ري واتوُ ج ري واتا:** ذ. صفت. اڻ واتو – بي واتو – بي گَسُ – ڀُليل – مُنجهيل – گَ .راهہ – اڻ سُونهون – ناواقف – اڻپومِي.

– **ريُ هٿياروُ ج ريُ هٿيارا:** ذ. صفت. بي هٿيار – هٿين خالي – ڇڙو – سَڪٽو – ڪُليءَ ڪمر – شُستر هِيڻ.

– **ريُ هٿيوُ ج ريُ هٿيا:** ذ. صفت. بي هٿيار – هٿين خالي – سڪٽو.

• **رِيُ (ت):** حرف اضافت. جِي – سَندِي.

• **رِيُ ج رِيُ:** ذ. اسم. درياءَ جو ڇڏيل ريٽُ – رَءُ.

• **ريا ج رِيا:** ذ. (ع. رياء) طلسم – ٺڳي – گيگُ – مَڪرُ – فريب – دوڪو – ڌوڪو – ڪُپت – ٻيائِي. ڏيکاءُ – ٻچاپڙي – دل ۾ هڪ ٻاهر ٻيو – ظاهرداري – زمانہ سازي. پيچ واري ڳالهہ.

• **رياڪارُ ج رياڪارَ:** ذ. ٻهُ رُوپِي – ڏِنبِي – ٻگلو ڀڳت – منافق – اندر ٻهرين – مڪار – زمانہ ساز – فريبي – ٻيائي ڪندڙ – ڪُپتيو دغاباز – دوکيباز – پاکنڊي – ڪُپتي.

– **رياڪارِي ج رياڪاريون:** ث. مڪاري – فريب – نِفاق – ٻيائي – مَڪرُ – پاکنڊ – دوکو – ٺڳي – ڪُپت – ڪوٽ – دَغا. پاسخاطر – رايو – رعايت – پاسو – طرفداري. لحاظ – مُروت.

– **رياءُ ج رياءَ:** ذ. (ع). مڪر – پاکنڊُ – مَڪرُ – ڍونگ – ٻاهرين ڏيک – گيگُ. پاسخاطري – طرفداري – پاسداري – رعايت پاسو. بي انصافي. ڪُوڙ. ڏيک – ظاهري نماءُ – ٻاهرين ڏيک. لحاظ – مروت. بدلو – بدر.

Gul Hayat Institute

– **رياءُ رکڻُ:** پاسو وٺڻ – طرفداري ڪرڻ – رعايت ڪرڻ – پاسداري ڪرڻ – رايو رکڻ. بدلو وٺڻ. لحاظ ڪرڻ – مروت ڪرڻ.

– **رياءُ ڪاري ج رياءُ ڪاريون:** ث. رياڪاري – رياءُ.

– **ريائِي ج ريائِيُ:** ذ. (ع). رياڪار – رياءُ ڪندڙ – طرفداري ڪندڙ – پاسو وٺندڙ – پاسداري ڪندڙ. بدلو ڪٺندڙ. ڏيک ڪندڙ – ظاهري نماءُ ڪندڙ – ٻاهريون ڏيک ڪندڙ.

• **رياڙِي:** ذ. اسم خاص. ٻگٽي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **رِيازُ ج رِيازَ(ت):** ذ. محبت – پيار – قرب. لاڙو. چاهه. خوشي – مرضي – ارادو – نيت.

• **رياسَتَ ج رياستون:** ث. ڏيهي راڄ – ڏيهي سرڪار – ڪنهن وڏي حڪومت جي ماتحت ننڍي حڪومت. حڪومت – حڪمراني. عملداري – سرداري – آفيسري – اِمارت. اعليٰ حوصلو – اعليٰ همت.

– **رياسَت جمهوريہ:** ث. ماڻهن جي زير اختيار حڪومت – رعيتي راڄ – خودمختيار راڄ.

• **رياضُ ج رياضَ:** ذ. (ع). محنت – مشقت – جفاڪشي – ڪشالو – ڏاڪڙو. علم هندسہ – حساب جو علم – علم عدد. اسم خاص. سعودي عرب حڪومت جي گاديءَ جو شهر.

• **رياضَتَ ج رياضتون:** ث. (ع). محنت مشقت – سختي – جفاڪشي – ڏاڪڙو – ڪشالو – جاڪوڙو. پرهيزَ – آلپَ آهار – ڪرِيُ – پاسو – رَڪَ. تپسيا – جَپُ تَپُ – بندگي – عبادت – زُهدُ – نفس ڪشِيُ – جوڳُ. لِهرائِي – سادگِي – پورڙائِيُ – موڳائِيُ. ڪسرتَ – ورزش. مزدورِيُ – پورهيو – ڏنڍو – مزورِيُ.

– **رياضَتَ ڪرڻُ:** محنت ڪرڻ – مشقت ڪرڻ – جفاڪشِي ڪرڻ – ڪشالا ڪڍڻ. مزدورِيُ ڪرڻ – پورهيو ڪرڻ – مزوري ڪرڻ. پرهيز ڪرڻ – ڪرِيُ رکڻ – رَکَ ڪرڻ. تپسيا ڪرڻ – عبادت ڪرڻ – بندگي ڪرڻ – جَپُ تَپُ ڪرڻ.

– **رياضَتَ ڪَشُ ج رياضَتَ ڪَشَ:** ذ. (ع. رياضت + ف. ڪَش < ڪَشيدن = ڇِڪَڻُ). محنتي – سخت تڪليف وٺندڙ – جفاڪَشِيُ. پورهيتُ – مزدور – مزورُ. پرهيزگارُ – عابدُ – عبادتِيُ.

– **رياضَتِيُ ج رياضتِيَ:** ذ. (ع) پرهيزگارُ – عبادتِيُ – عابدُ – عِبادت گذارُ – بندگي ڪندڙ – نيڪُ ٻانهون – تپسيائِيُ – جَپُ تپُ ڪندڙ – ويراڳِيُ – بيَراڳِيُ – جوڳِيُ – سنياسِيُ – رشِيُ – مُنِيُ. جَفاڪَشُ – جفاڪَشِيُ – محنتي – تَنُ کي تَسيو ڏيندڙ – ڪَشالا ڪڍندڙ. پورهيتُ – مزدور.

• **رياضِيُ:** ث. اِسم. حِڪمت جي ٽِن علمن مان انگن، عددن، نجوم، موسيقي، مناظره، جبري، مقابلي، جرثقيل وغيره وارو علم. وجود خارجي ۾ مادي جو محتاج – حسابن جو علم.

– **رياضِيدانُ ج رياضِيدانَ:** ذ. صفت. عِلم رياضي جو ماهِرُ – حسابن جو ڄاڻو.

• **رِيالَ ج ريالون:** ث. (سن. رالَ) ڏوپَ – رالَ – لوبانُ – واسُ.

• **رِيالُ ج رِيالَ:** ذ. ذ. (ع). هڪ عربِي سِڪو – اَجرڪ جي ڇَرَ جو دبلِي وارو گُلُ – دَبلِي وارو ڇٽ.

– **رِيالَ وَٽڻُ:** پيسا گَڏُ ڪرڻ – نوٽُ وَٽڻُ پيسا ميڙڻُ.

• **ريالي ج ريالِيُ (ل):** ذ. ڪوڙو – جُونو. جهڙو تهڙو – سادو.

• **رِٻڻُ:** مصدر. ڏُتارڻُ – لالچائڻ – ڏاڍرائڻ – پَرمائڻ – دَلبو ڏيڻ – ريجهائڻ – برغلائڻ – وَرغلائڻ. حرصائڻ – لَبڻُ – دِل سُرڪائڻ – لوبائڻ – لوبڻُ – هِرڪائڻ – چَٽ ٻَڌڻ – تاترائڻ – پرِيائڻ – قُسلائڻ. اَتارڻُ – چَترائڻ – چاڙه ڏيڻ – شاهو ڏيڻ – رِبهڻُ – گُلتو ٻڌڻ – چَڙهو ٻڌڻ – ريجهڻ. نگڻ – فريب ڪرڻ – نگارڻ – دَلبو ڏيڻ – قُند ڪرڻ. موهڻُ – مسحور ڪرڻ.

– **رِبُ ج رِبَ:** ذ. (ع. شڪ) چَڙهو – پرِلوِڻُ – لَبُ – لالچ – چَٽَ – ريجَ – ڏُتارَ – پرِلوپَ – ڏُتَ – فريب – ڏاڍر – موهُ – هِرڪ – لوپ – آتار – قُسلاءُ – دَلبو. دولاب – نگِي – ويساهه گهاتي – دوکو – ڪُپَتَ – دغا. شَڪُ – وَهم – گُمانُ – ڀَرمُ – شُبهو – سَنسو – انديشو.

– **رِٻائيتو ج رِٻائيتا:** ذ. صفت. ظرف. ڏُتاريندڙ – ڏُترُ – رِٻيِي – موهيندڙ – هِرڪائيندڙ – پرلوِيِي – لالچائيندڙ – برغلائيندڙ – ورغلائيندڙ – قُسلائيندڙُ – گُلتائِيُ – ڏاڍرائيندڙُ – نگيندڙُ. چَترُ. موهيندڙ – مسحور ڪندڙ.

– **رِٻيِي ج رِٻيِيُ:** ذ. صفت. ڏُتاريندڙ – ڏُترُ – برغلائيندڙُ – لالچائيندڙُ – قُسلائيندڙ – ورغلائيندڙ – هِر ڪائيندڙُ – دلبائِيُ – مَڪارُ – فريبِي – خراب ڪندڙُ. زناڪارُ – لانگ چونو – چَڪلائِيُ. (ڪپ): ذ. هڪ رَڇُ جو قِسمُ.

• **ربارا:** اسم خاص. اوٺين جي هڪ ذات جو نالو. رٻاري.

Gul Hayat Institute

• ريٻارو ج ريٻارا: ذ. قاصد – پاراپي – پيغام پهچائيندڙ – نياپو پهچائيندڙ. ايلچي – ٽپالي – خط رسان. وڪيل – عيوضي – نائب – خاص – پاران. (ث. ريٻاري ج ريٻاريون).

• ريٻاري ج ريٻاري: ذ. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو.

• ريٻرو ج ريٻرا (ت): ذ. پترو يت – چدا رذل چانور.

• ريٻاڻ جاگيئر: اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ريٻڙ ج ريٻڙ (ت): ذ. بي مُنڌائتو پيدا ٿيل گدرو – وونٽڻ جي فصل ۾ پيدا ٿيل گدرو. هڪ وڏي چيز جو قسم.

– ريٻڙي ج ريٻڙيون: ث. خريف جي موسم ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ گدري جو قسم – ڪڏوتري.

• ريٻڻ: اسم خاص. تعلقي ڪپري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ريت: اسم خاص. سنڌي مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

• ريت: ذ. ث. (ف. ريگ = واري). واري – ريگ – رينتي.

– ريت اڇڻ: پيشاب ۾ ڪڪري اچڻ – پٿري جي بيماري هئڻ.

– ريتي: ث. جبل جي سنهي مٽي – رائو – سوهڻ – ريت واري – ريگ. هڪ قسم جو واريا سو پٿر. درياء جي ڪناري واري واريا سي زمين. (ت). هيناهون رستو – ترائي. هڪ لوهارڪو اوزار – رَواتي – سُوهڻ – ٽڪوري. (اسم خاص). تعلقي جيڪب آباد ۾ آباوڙي ۾ ديهن جو نالو. ريلوي اسٽيشن جو نالو.

– ريتيدان و ج ريتيدانَ: ذ. واريءَ رکڻ جو ٿانءُ. واريءَ جي ماپ جي پيتي. واريءَ جو گهڙيال.

– ريتيلو ج ريتيلا: ذ. صفت. واريا سو – واريءَ وارو. ريگستاني – صحرائي.

– ريتيلي ج ريتيليون: ث. صفت. واريا سي – ريتيءَ واري – ڪڪريلي – ريگستاني – صحرائي.

– ريتيلي زمين: ث. واريا سي زمين – ريتيءَ واري زمين.

• ريٿ ج ريٿون (ت): ث. مٽيون پاسو ڪسائي وڌو ٽنگ ڪيل ڪوڏي – تيلاهين ڪوڏي.

• ريت ج ريتيون (ت): ث. (سن. ريتي) رَسم – راه ريت – پرويز – پَرَ – هَلي چَلي – مرڄاتا – وَتيرو – ورتاءُ – ورتارو – هَلت – رواج – دستور – سرشتو – ليکو – ڍنگ – پت – ڍَبُ – پارُ – طرحُ – وَجهه – ڊارُ – نمونو – قسم – پرڪار – ڊوَل – طريقو – قاعدو – قانون – برتاءُ – چال – چلت – اٽڪل – تجويز – وضع – طور طريقو – تدبير – ترڪيب. عادت – علت.

– ريتائتو ج ريتائتا: ذ. صفت. ظرف. رواجي – معمولي – دستوري – استعمالي – هميشه موجب – هميشه وانگي – عام طرح. ريت وارو – ڍنگ وارو – طريقي وارو – رسم و رواج وارو. قاعدي موجب – قانون موجب – باقاعدي.

– ريتائتي طرح: ظرف. چڱي نموني ۾ – سهڻي طريقي سان. قاعدي موجب – قانوناً – باقاعدي.

– ريت رَسم ج ريتون رَسمون: ث. رسم و رواج – هلي چلي. شاديءَ ۾ عورتن جا سَوڻَ – ٻنڌڻ. قاعده قانون.

– ريت کان ٻاهر: ظرف. خلاف قاعده – قانون کان ٻاهر. دستور جي خلاف – رسم و رواج کان اُبتڙ – بي نياتي – طور طريقي کان ٻاهر.

– ريتي ج ريتيون: ذ. ث. ريت وارو – ريتائتو – ڍنگائتو – رَسم وارو – دستوري – نياتي – رسم و رواج تي هلندڙ.

• ريٽ: ذ. رڇ جا وڏا وار. اسم خاص. تعلقي بدين ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• ريٽ ج ريٽ: ذ. ڪنارو – ڪپ – پر – ڪنڌي – ڪپر – لس – وڪر. ڪچي جي زمين – درياء جي ڇڏيل رڙ. (ت). اڇي واريا سي زمين. (ڪ). سنهي پٿر جو قسم. (انگ. Rate). اگهه – بها – نرخ – قيمت – مُلهه – ناڻو. ذ. صفت. ٻڪو – پڪل.

• ريٽڪو ج ريٽڪا (ت): ذ. رونشو – مزو – ونڊر.

• ريٽڻ: مصدر. چشم پوشي ڪرڻ – نظر انداز ڪرڻ – ڏيلڻ – خيال ۾ نه آڻڻ – نه ليکڻ – حساب ۾ نه آڻڻ – وساري ڇڏڻ – ريٽي ڇڏڻ – آخر ۾ نه آڻڻ – رد ڪرڻ – منظور نه ڪرڻ – نه قبولڻ – انڪار ڪرڻ – نه مڃڻ – جهلڻ – بند ڪرڻ – روڪڻ – منع ڪرڻ – پلڻ – بندش ڪرڻ – رُڪاوٽ ڪرڻ. ميسارڻ – ڊاهڻ – ڦٽائڻ. موٽائڻ – واپس ڪرڻ.

• ريٽو ج ريٽا: ذ. گهوٽ ڪي شاديءَ جي موقعي تي ڪُلهي تي رکڻ جو ڳاڙهو بوڇڻ – رتول – حلوائڻ جو ڪپڙو – ڳاڙهو ڪپڙو. (ت). تمام ڳاڙهي رنگ وارو ڏاند. (ث). گلن سان هڪ ٻوٽيءَ جو قسم. ذ. صفت. ڳاڙهو – لال.

Gul Hayat Institute

— ريڻو ٿيڻُ: ڳاڙهو ٿيڻ – لالُ ٿيڻ – رڱجڻ – پچڻ. اِلاهي عشق ۾ رنگجي وڃڻ.

• ريپ ج ريپُون (ڪ): ث. گـپ – گارو – رهبتو – رَپڙو – ڪچلاڻ ـ راپڙو – پُسيَلُ مِٽي.

• ريپُ ج ريپ (ک): ذ. ڪاريءَ جي ٻيڙيءَ جو مُهري وارو سڙهُ.

• ريپبلڪ (انگ Re_public): ذ. جمهُوري – رَعيتي – ماڻهن جي پنهنجي – عوامي.

• ريٽڻ: مصدر. زمين کي کيڙڻ کان اڳ پاڻي ڏيڻ. کير سان ٿڻن کي پُسائي پوءِ ڏهڻ.

— ريڄ ج ريڄ: ذ. (هه. رَڄ) آباديءَ کان اڳ ۾ زمين کي ڏنلَ پاڻي. پوسَلَ – آلاڻ ـ آلاڻي – گهمرَ. درياءَ جي ريتيَ – پاڻيءَ جي واري – ريتُ – رَءِ پاڻيءَ جي ٻيڄ – ٻيڄو. مال جي بيماريءَ جو هڪ قسم.

— ريڄائو ج ريڄائا: ذ. صفت. ريڄُ ڏنلَ – وتَ ڏنل – ريڄائتو: ذ. زمين کي آباديءَ کان اڳ ۾ ڏنل پاڻي. ريڄُ وارو گاهُ. اسم خاص. هڪ مَڪانُ جو نالو.

— ريڄائتو ج ريڄائتا: ذ. صفت. ريڄائو – پاڻيءِ ڏنلُ – وتَ ڏنلَ – رڄايلُ – ريڄُ ڪيلُ.

— ريڄڄو: زمين کي پاڻي اچڻ. مال جو سندس ٿڻن جي کير سان پُسڻَ بعد. ڏيڇڻ.

— ريڄُ ڏيڻُ: زمين کي آباديءَ لاءِ پاڻي ڏيڻ – زمين کي سائو ڪرڻ – پوک جي تياري ڪرڻ.

— ريڄُ ڪرڻُ: ريڄُ ڏيڻ.

• ريڄالو ج ريڄالا: ذ. صفت. ريزالو – بي فضيلتو – بيهودو – بي حيا ـ هلڪيءَ طبيعت وارو.

• ريجو: ذ. (ف. ريزه = ٽـڪرا) ننڍا سِڪا – ريزگاريِ – ريزگيِ – ٺِڪِلَ پئسا – چوٽڪو پئسا – ڪچرو – خُردو. ڳگهارڻ لاءِ ڌاتن جا گڏ ڪيل ٽـڪرا. ج ريجا: ذ. سون چاندي رڄائڻ لاءِ لوهه جو اوزار – قالبُ – ڪارَبُ.

• ريجيمينٽ ج ريجيمينٽون: ث. (انگ. Regiment) فوجَ جو دَستو – فوجَ ۾ سپاهين جو مقرر انداز. پلٽن – فوج.

• ريجهڻُ: مصدر. (سن. رُڌ > هه. ريجهنا) راضي ٿيڻ – خوش ٿيڻ – نِهال ٿيڻ – پَرسن ٿيڻ – خوشنود ٿيڻ – سَرهو ٿيڻ – گـدَ گـدَ ٿيڻ – هَرشِت – بهار ٿيڻ – آنند ۾ اچڻ – موج ۾ اچڻ – فرحت ۾ اچڻ – بود ۾ اچڻ. مَڃڻ – قبول ڪرڻ – اقرار ڪرڻ – رضامند ٿيڻ. پرچڻ – سرچڻ. مائل ٿيڻ – راغب ٿيڻ. ٺهي وڃڻ.

— ريجهَ ج ريجهُون: ث. (هه. ريجهه = خوشي). خوشي – پاٻوهه – محبت – پيار – قرب. لاڙو – ڪاڌو – رغبت – ميل – ميلاپ – ميل جول. چاهه ـ چاهت – قربت – عشق – لَنءُ – دل جي چڪ. لطف – مزو – موج – رس – فرحت – لذت – ذوق. ڀوڳ بلاس – عيش – عيش پسندي – آنند – جشن – وروُند – وندر – وروُنهه. تريتي – خاطري – دلپسندي – راضپو – پسندي. منظوري – قبوليت – اِقرار – هائوڪار – مجتا – مجوتي. اختيار – مرضي – پرپ – ٿاهه – رضانامو. رهاڻ – ڪچهري – مجلس. عادت – عِلت – خُو – پروڙ.

— ريجهائو ج ريجهائا: ذ. صفت. ريڍو – ريڍل – راضي – راضي ٿيل.

— ريجهائڻ: مصدر. (هه. رجهانا). راضي ڪرڻ – خوش ڪرڻ – مسرور ڪرڻ – نهال ڪرڻ – پرسن ڪرڻ – گـدَ گـدَ ڪرڻ – بودُ ۾ آڻڻ – پرچائڻ. منائڻ – تُسائڻ – ٺارڻ – مڃائڻ – قبول ڪرائڻ – قائل ڪرڻ – ڳالهه تي بيهارڻ. ضد تان لاهڻ. مائل ڪرڻ – راغب ڪرڻ – موهه ۾ ڦاسائڻ. وندرائڻ – وروُنهڻ. لُيائڻ – موهڻ – هرڪائڻ – لالچائڻ. پرچائڻ – سرچائڻ – ٺاهڻ.

— ريجهَ رَسُ: ذ. محبت – قُرب – پيار – عشق – موهه ـ سَنيهُ – چاهت. رَضا – خوشي – قبوليت – اقرار – هائوڪار – رضامندي – رضانامو – مجتا – مجوتي.

— ريجهَڪَ ج ريجهَڪُون: ث. رغبت – لاڙو – ڪاڌو – دل جي چڪ – ميل – چاهه. خوشي – سرهائي – آنند – بهار – پرسنتا – موُج.

• ريڄُ ج ريڄَ (ت): ذ. قُرب – محبت – پيار – عشق. فريب – دغا – ٺڳي – ويساهه گهاتي – ڪُپت.

• ريڇڪ ج ريڇڪ: ذ. پُور – بُدبُدو – جهُجهڪي – ٻُڏڪي – ٻُوڏڪي – لَهرو – وَهم – ترنگ – خيال – دُوُر – من موج رَءِ – لَهَر – اوچتو خيال – اوچتو ارادو – اوچتو نڪرو – اوچتو

Gul Hayat Institute

ڦيرو (ت). اجايو. ڪيتو – بِنا سبب جهيڙو – اجائي ڪِٽ ڦِٽ. مزو. رؤنشو – وندر هٽ چُراند – حرڪت – مَستي. ظرف. ري حساب – نہ ڏيندي نہ وٺندي.

– **رِيْڄَڪُ اَڄَڻُ:** اوچتو خيال اچڻ – اوچتي بُودڪي اچڻ – لَهرو اچڻ – پُور پوڻ – اوچتو اِرادو ٿيڻ –اوچتو ڦيرو اچڻ.

– **رِيْڄَڪُ ڪوڏائِڻُ (ت):** حرڪت بازي ڪرڻ – مستي ڪرڻ – هٽ چراند ڪرڻ.

– **رِيْڄَڪَ ڪاڏوْ ج رِيْڄڪَ ڪاڏا:** ذ. صفت. لَهري – پُورالو – خيالي – رِيچڪي – خوشڪي – بودڪائي – سودائي – وَهمي.

– **رِيْڄَڪُ ڪاڏو هُئَڻُ:** لَهري هجڻ – پُورالو هجڻ – سودائي هجڻ – رِيچڪي هجڻ.

– **رِيْڄَڪِيْ ج رِيْڄَڪِيْ:** ذ. صفت. پُورالو – لَهْرِيْ – لَهْرائِتو – مَؤمَنُ جِيْ – خام خِيالِيْ – رِيْڄَڪُ ڪاڏو – خُشڪِيْ – بوڏڪيو – ترنگي. رَوائِتو – وَهمِيْ – سودائي.

• **رِيڄَڻُ:** مصدر. فِرِيْبَڻُ – ڻَڳَڻُ – دَلبو ڏيڻ – ويساهہ گهاتي ڪرڻ – ٺڳي ڪرڻ. قرب ڪرڻ – پيار ڪرڻ – عشق ڪرڻ – محنت ڪرڻ – موهہ ڪرڻ.

• **رِيْڄَلَ:** ث. اسم خاص. تعلقي هالاءِ تعلقي ٽنڊي الهيار ۾ ديهہ جو نالو.

• **رِيْڄو ج ريڄا (ت):** ذ. ريزشَ – نَزِلو – نَڪُ مان وهندڙ پاڻي.

• **رِيْڄَ:** ث. –(ع. ريح = هوا) پيٽُ مان نِڪتل هوا – بادِيْ – مَعدي جي هَوا – ٽِٽُ ڦوسُ. عام رواجي هَوا. واءُ – پَوَنُ – واهُوندو – واهُوندِيْ.

– **رِيْڄَ جاريْ ٿيڻ:** پيٽ مان هَوا جارِي ٿيڻ – ٽِٽُ ڦُوسَ اَچڻُ – پيٽَ مان باديءَ جو نڪرڻُ.

• **رِيْحانُ:** ذ. (ع) هڪ خوشبوءِ دار ٻُوٽو – نازبُوءِ. هڪ خوشبوءِ دارُ گاهُ. هڪ قسم جو عربي رسم الخطُ.

– **رِيْحانِي (ہيلہ):** اسمِ خاص. هڪ گُلُ جو قِسمُ. هڪ قسم جو عربي رسم الخطُ.

• **رِيْکَ ج رِيْکُون (ت):** ث. اسم (سن. ريکا). لِيڪو – لِيک – ريکا). ريک – رِيْکا. مِسيءَ جي لڳائڻ سان ڏندن جي وچ ۾ پيدا ٿيل ڪارو ليڪو. هٿ جي لَڪِير. بُنياد – پارَ – نَسل. (ف. ريختن = هارڻ مان) ٽوري – ذري – هَوَ – پِڃَ – لوڻءَ ـ چَپٽي.

• **ريختڻُ:** مصدر. (ف. هارڻ) ڇَڻَڻُ – ڇَڻارڻُ – وکيرڻُ – پکيڙڻُ – ڪنڊيَرڻُ – ڇِڙُ وِڇِڙ ڪرڻُ – ڪَٽو ڪَٽو ڪرڻُ – ڇِڻڪار ڪرڻُ – ڇاڻارَ ڪرڻُ – ڇاڻارڻُ – ڇِٽڪارڻُ – ڇِٽڪار ڪرڻُ. هارَڻُ – وِيتَڻُ. بچائڻُ – اوبر سوبر ڪرڻ – جُوٺِ ڪَرِڻُ – بَچت ڪرڻُ – اوبارو ڪرڻُ – باچو ڪرڻُ – باچِيْ ڪرڻُ – بَقايا ڪرڻُ.

• **ريخَت ج رِيْختُونْ:** ث. ڇَڻَ – هارَ – ڇاڻارَ – وِکيْڙَ – پَکيڙَ – ڪِنْڊيَرَ – ڇِڻڪارَ – ڇِٽِڪارَ – ڇِڙُ وَڇِڙائي. باقياتِ ـ جُوٺِ ـ اوبَرسوبَرَ – اوْبارو – جُوٺِ آٿ ـ باڇِيْ – بَقايا – رَهَت.

– **ريختَ ٿِئَڻُ:** جُدا جُدا ٿيڻ – ڇِڙو ڇِڙ ٿيڻ – پَکڙجِيْ وِڃڻ. ڪَٽو ڪَٽو ٿي وَڃڻ – ڪِندرِيْ وَڃڻ. لُٽِجَڻُ – برباد ٿئِڻ – اُڏَڻ – ناس ٿيڻ – کوهِجڻ – اجايو وڃڻ. دَفُ ٿيڻ – خرچجَڻُ – تَباهہ ٿيڻ – ختم ٿِيْ وَڃڻ – کَپِيْ وڃڻ.

• **ريختِوْ ج ريختِا:** ذ. صفت. (ف. ريختہ) ڪَچو – خامُ – آڻُ پَڪَلُ. اُردو زبان جو هڪ قديم نالو. راڳ جي هِڪ سُرُ جو نالو.

– **ريختَہ:** صفت. (ف.) ڪرِيَلُ – بي ساختہ نِڪتَلُ. پُختہ – مَضبوطُ – ڏاڍو – سوگهو – قابُو – مُنتشَرُ – ڇِڙ وَڇِڙ – جُدا جُدا – ڪَٽو ڪَٽو – پکڙيَلُ. پريشان – اَبتر حال – حَيرانُ. مڪانُ بَنائڻ جو مَصالح. اُردو ۾ اِبتدائي زماني جا نظم.

• **رِيْدُ ج رِيْدَ:** ذ. صفت. هلڪو ڳاڙهو – ٿڌو ڳاڙهو – ڳاڙهاڻ تي مائِلُ.

• **رَيْداسَ:** اسم خاص. (هہ.) چَمارَنُ جي فرقي جو موجدُ. هڪ مشهور گِيانِيْ. ڀَڳتُ.

• **رَيْداسِيْ ج رَيْداسِيْ:** ذ. (هہ.) رِيْداس جي مڃڻ وارو فِرقو. ريداس کي مڃيندڙ.

• **ريد ڦِيد (ت):** ظرف. زيانُ – نُقصانُ – بربادُ – ڇَٽُ –تاباڻُ – اُجَڙُ – اُجاڙو – ضايَعُ – وِڃايلُ.

– **ريدِ ڦيدِ ڪَرَڻُ (ت):** اَجايو وِڃائڻ – تاباڻُ ڪرڻ – زِيانُ ڪرڻ – نقصان ڪرڻ – ضايع ڪرڻ – اُجاڙ ڪرڻ.

• **ريدو ج ريدا (ڪ):** ذ. لالچ – طمع – هَوَس – سَڌَ – لُوبُ. ڪاڏو – رِزقُ. رُشوتَ – لَبُ.

• **ريدِيْ ج ريدِيُونْ (ڪ):** ث. ٻَڪريءَ جو هڪ قِسم.

• **رِيْڏا (ت):** ذ. وار – گيْسُو.

– **ريڏِ ڦيدِ (ت):** ظرف. ڏسو "ريد ڦيد".

Gul Hayat Institute

• **ريٽو ج ريٽا (ڪ):** ذ. رُشوت – لَب – ناجائز رستي ورتل مالُ – وَڍِي. پَنگُ. حرام مال.

– **ريٽو ڪائڻُ (ڪ):** حرام کائڻ – لَبَ وٺڻ – وَڍِي وٺڻ – پَنگُ چَڏائڻ – ناجائز رستي مالُ، پئسا يا ڪاڏو وٺي کائڻ.

• **ريڏو ج ريڏا:** ذ. صفت. ڏنگو – ونگو – ٽَنگ وِٽنگو – تيڙهو – ڦڏو. ڪوڙو – ڪپٽيو – وِيساهه گهاتي – دغاباز – بي وِيساهو – بي اعتبارو – بي ايمانُ. اَرڏو – حرڪتي – لُچو – زبانُ خورُ – اَٺِترو – ڪِچلو – مَستيخور. اَتڪلي – چالاڪُ – حرفتي – ڦندي – ڏِنگباز. ڊِٺو – نِنرُ – ڊِنرُ. نادانُ – بي عَقلُ – اپوجهُ – مُوڙهَلُ – وسُوڙلُ – مَت مُوڙهو – ڇَرِپَٽُ – چَسو. مَستُ. ڇَريو. نِدَٽِڪو – بيگانو – بي واهو – يَتيمُ.

– **ريڏائي ج ريڏائيون:** ث. اسم. (سن. اموڙ = سخت). ڏِنگائي اَوِنترائي – ڪَونسقِٽائي – اَرڏائي.

• **ريڊ:** ذ. صفت. (انگ. Red = ڳاڙهو) ڳاڙهو – لالُ – سُرخُ – رَتو – اَحمرين – رَتولُ.

– **ريڊ ڪراس:** ذ. (انگ. Red = ڳاڙهو + Cros = منڊيڙو) ڳاڙهو منڊيڙو – صحت کاتي جي نشاني.

– **ريڊ ڪراس سوسائٽي ج ريڊ ڪراس سوسائٽيون:** ث. (انگ) زخميلن جي لڙائيءَ ۾ خدمت ڪندڙ جماعت – اَنجمن صليب اَحمَرُ.

• **ريڊارُ:** اسم خاص. تعلقي ڏکڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ريڊرُ ج ريڊرَ:** ذ. (انگ. Reider) سامونڊي جهازن ۾ رکيل هڪ قسم جي دوربين.

• **ريڊرُ ج ريڊرَ:** ذ. (انگ. Reader < Read = پڙهڻ) درسي ڪتابُ پڙهندڙ – اپياس ڪندڙ. پروف ڏسندڙ – مواد تپاس ڪندڙ. نائب صوبيدار جي عهدي جو هڪ پوليس آفيسر منشگيريءَ جو ڪم ڪندڙ.

– **ريڊو:** ث. اسم خاص. تعلقي شڪارپور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ريڊيڪل:** اسم خاص. (انگ. Redical) انگلنڊ جي مُدبرنُ جو هڪ نهايت آزاد سياسي فرقو.

• **ريڊيمُ:** ذ. (انگ. Redium) دُنيا ۾ سڀ کان زياده قيمتي ڌاتو.

• **ريڊيو ج ريڊيا:** ذ. (انگ. Redio) وائرليس جي هڪ مشهور ايجادُ – دُنيا جي خبرن وغيره رَسائڻ لاءِ بنا تَند تارُ جي هڪ اوزار.

• **ريڏارُ:** اسم خاص. سنڌي مسلمانن جي هڪ ذات جو نالو.

– **ريڏارُ ج ريڏارَ:** ذ. رِڍون چاريندڙ. ڌراڙُ – ڌَنارُ – ڌَنارُ – پاسبانُ. ذ. صفت. ڌَڌ – نَٽُ – مَڏُ – پِئُنبو – پِسُون – پُوڪُ – ڄَٽُ – جاهلُ – چَسو – بيوقوف – موڳو. اناڙي. راڪو – واهي – سنڀالُ ڪندڙ – نگهبانُ – رَکوالو – رَکپالُ – پاسبانُ – مُحافظُ – وارثُ.

• **ريڍو ج ريڍا (ت):** ذ. صفت. رِڍن جو – رِڍ مان. ذ. صفت. ڪروڌي – ضِدِي – هوڏِي – هَٺيلو – تڪبري.

– **ريڍو ڪرڻُ (ت):** رِڍ جو گوشت پائڻ. ضد ڪرڻ – ڪروڌ مَچائڻ – گهپي ڪرڻ.

– **ريڍو مالُ:** رِڍن جي ڀهائيءَ وارو مال. رِڍون، ڳهَٽا، دُنبا وغيره.

– **ريڍي ج ريڍيون:** ث. مُنهن ڳاڙهي ٻَڪري. اسم خاص. تعلقي ڪڪڙ ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ريذالو ج ريذالا (ت):** ذ. صفت. رَذِيلُ – ڪميڻو – بي حَيا – بي شرمُ – ڪمينو – رنجالو.

– **ريذالپ ج ريذاليون:** ث. (ع. رذيل) ڪميڻپ – بي حَيائي – بي شرمائي – رذالت – رنجالائي – ڪمينائي – بدڪاري – بُڇڙائي. بي همتي – بُزدلي. سَڌ – هَوَسَ – لالچ – هوس – خواهشُ – ارادو.

• **ريڙ ج ريڙون:** ث. اڱڙي – تڱڙي – چيڙَٽ – چيڀاٽ – ڪناري – لِيڙَ – پَٽي – لينگهُ "ڪپڙي جي". هڪدم ڪاهُ – رمزُ – لوهُ – جلهُ – ڏوڪ. پختائي – پڪائي – مضبوطائي – ڏاڍائي – برجستائي – سوگهائي – تاتائي. رَنجش – ڪاوڙَ – غُصو – ناراضگي – چڙ.

– **ريڙارو ج ريڙارا:** ذ. صفت. ريڙه پيڙه ڪندڙُ – رَدبدلُ ڪندڙ – ڦڏائي – بحثي – تڪراري – مُعاملائي – رڳڙائي – جهيڙائي – ڪُلهه – وِرُوڌي – تنتائي – فسادي – گهپير – گهپيخورُ – ڪروڌي.

– **ريڙائڻُ:** مصدر. چيچلائڻ – چيچاڙڻ – چِڪڻُ – چنڻُ ڦاڙڻ – گيندائڙڻ هلاڪ ڪرڻ.

– **ريڙهه پيڙهه ج ريڙهون پيڙهون:** ث. بحثُ – تڪرارُ – مُعاملو

Gul Hayat Institute

– رَڳڙو – جهيڙو – جهڳڙو – حُجت – تَنتو – مُنهَن زورائيْ – ڦڏو – فَسادُ – ڪِلِ ڪِلِ ـ گهُپِيْ – ضد – ڪِروڌ.

– **رِيْڙهِ پِيْڙهِ ڪرڻ:** چِڪتاڻِ ڪرڻ – گهلَ. ڪرڻ – ضد ڪرڻ – تڪرارُ ڪرڻ – مَعاملو ڪرڻ – ڦَڏو ڪرڻ – گَهِپِيْ ڪرڻ – مُقابلو ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ – جهڳڙو ڪرڻ – رَڳِڙو ڪرڻ – ريڙهه پيڙهه ڪرڻ – فَسادُ ڪرڻ – رڏو ڪرڻ – حُجتَ ڪرڻ.

– **رِيْڙهِ پِيْڙهِ ڪرڻُ:** رِيْڙ پِيْڙَ ڪرڻُ.

– **رِيْڙهه ڪرڻ:** ريڙهه پيڙهه ڪرڻ – ڪُرڪڻ – جهُرڪڻ – ڪِنْجهڪَڻُ – چِنگهڻ.

• **رِيْڙِ ج رِيْڙِيُوْن (ت):** ث. ننڍي ٻارُ جو گهٽي وقت تائين روڄُ.

• **رِيْڙِ ڪَرَڻُ (ت):** ننڍي ٻارُ جو گهٽي وقت تائين رُئڻ.

• **ريڙو ج ريڙا (ت):** ذ. ننڍڙو ٻِتَرُ – ٻِتِرِيْ – ٻَهِٽِيْ.

• **رِيْڙهڻُ:** مصدر. رِڙهڪائڻ (ت) – اڳتي ڌِڪڻ – چْورَڻ – سورَڻُ – اڳتي ڪرڻ – پاسي ڪرڻ – هڪ طرف ڪرڻ – هڪڙي پاسي ڪرڻ. گِسڪائڻ – لاهِڻ – پَري ڪرڻ.

– **رِيْڙهَ ج رِيڙهُوْن:** ث. سِرڪو – رِيْڙهو – چورَ – سْورَ – ڌِڪو – ٺيلِهو – ٺيْلِهو – گِسرُ. آهستي، هوريان، هَريْ، هَريْ، ڌ يْرِيْ. آهستي سرڻ واري حالت.

– **ريڙهو ج رِيْڙها:** ذ. سِرڪو – گِسرو – ريڙهو – رِيْڙهه – چورَ – سورَ – بانبِڙو – ڌِڪو – ٺيلِهو. پاڻيءَ جو وَهِڪرو – ڌارَ – نَهرَ. هڪ جيت جو قسم.

– **رِيْڙهِيْ ج رِيُڙهِيُوْن:** ث. بانبڙو – سِرڪو – گِسِرو 'ننڍي ٻارُ جو" سياندڙِيْ – سُرٽو – هڪ بيماريءَ جو قسم.

• **رِيْڙهِيْ پائِڻُ:** بانْبڙا ڏيڻ – رِڙَهڻُ – سُرڻ – گسرَڻُ – سرڪَڻُ – هَري هَري چُرڻ – آهستي آهستي هلڻ – ٽرڻُ.

• **رِيْزَ ج رِيْزُوْن:** ث. (ف)، نُغمَ سَرائيْ – گانو بَجانو – ڳائڻُ وَڄائڻ.

• **رِيْزُ ج رِيْزَ:** ذ. صفت. (ف. ريختن مان) اوتيندڙ – هاريندڙ. ڇٽيندڙ – ڇٽڪار ڪندڙ. وسائيندڙ. متائي وجهندڙ. مثلاً "خون ريزُ = خون هاريندڙ – خوني وغيره".

• **ريزا:** ذ. ذرا. بازجي ڳچيءَ کان هيٺ پيٽ تائين سنهڙا ڪنپ.

– **رِيْزَش ج ريزَشُوْن:** ث. (ف) نَڪُ مان پاڻيءَ وَهڻ جي هڪ بيمارِيْ – زُڪام – لِيْسُ – نَزْلو – ڳاڙو.

• **ريزالُ ج ريزالَ:** ذ. صفت. (ف. رَذِيلُ = ڪميٽو). ڪَميْٽو – رَذِيلُ – گهٽ درجي جو ماڻهو – ڪَمِيْنو – بي حَيا – بي شرم – بدڪارُ – بَد چالُ – نرلَڄو.

– **رِيْزالْو ج رِيْزالا:** ذ. صفت. (ف. ع. رَذِيْلُ = ڪميٽو). ڪمينو – نِيْچُ – گهَٽُ طبيعت وارو – ريزالُ – رَذِيْلُ – بي حيا – نرلَڄو – بي شَرمُ.

• **رِيْزا ميخَ ج ريزا ميخُوْن:** ث. ننڍِيْ ڪلِيْ – ڪوڪو. گل ميخ. ڪَچِيْ سِلائِيْ – ٽاڪو – ٽانْڪو.

• **ريزَرُ ج ريزَرَ:** ذ. (انگ. Razor) پاڪِيْ – اُسِترو.

– **ريزَرُ بليڊُ ج ريزَر بِليڊَ:** ذ. (انگ. Blade + Razor) سيفٽي ۾ استعمال ٿيندڙ وارن ڪوڙڻ جو پَتُ.

• **ريزِڪِيْ ج ريزِڪيُوْن:** ظرف. پَرچُون – ٽُڪر ٽُڪر – ذرو ذرو – ٿورو ٿورو – پورْوْ – ڳَيو. وِڪري جو هڪ قِسم – سَنهو – وِڪِرو – هر هڪ جِنس مان ٿورو ٿورو وِڪِرو – ڇْوٽِڪُو وِڪرو – پَرُچونِيْ.

– **ريزِڪِيْ و ڪِٽَندَرُ:** پَرُچون واپارِيْ – سَنهو واپارِيْ – ڇْوٽِڪو دُڪاندار – هَٽائِيْ – ننڍو دُڪاندارُ – ٿوري ڏنڌي وارو.

• **ريزو ج ريزا:** ذ. (ف) ننڍو سِڪو – ڪُليل پَئسا – ڪچرو – خوردو – ريزگارِيْ – ريزگِيْ – ريجو. ٽُڪر ٽُڪر – ٿورو – ذرو ذرو – پُورُ – پْورو – ڳَيو. پَرچُون – پارچه – ٽُڪرو – پُرزو.

– **ريزگارِيْ ج ريزِگارِيُوْن:** ث. رِيْزو – رِيْجو – خَرده ـ ننڍو سِڪو – ڇْوٽِڪو پَئسا – ڪچرو (ت).

– **ريزِگِيْ ، ريزڪي:** ث. ريزگارِيْ – رِيْزو – رِيْجو. ڪليل پئسا.

– **رِيْزو رِيْزو ج رِيْزا رِيْزا:** ظرف. ف. ٽُڪَرُ ٽُڪَرُ.

– **ريزَه:** ذ. (ف) ٽُڪرو – حصو – ڀاڱو – پُرزو – قَطعه – ذرو – ٿورو – پَتِيْ. ريزگارِيْ – ريزو – رِيْجو. صندوق – پيْتِيْ – بَڪسُ – باڪَسُ.

• **رِيْزولِيُوْشَنُ ج رِيْزوليُوْشَنَ:** ذ. (انگ. Resolution). تجويز – ارادو – نِيتَ – قاعدو – قانُونُ.

• **رِيْزِيْڊَنْٽُ ج رِيْزِيْڊَنْٽَ:** ذ. (انگ. Resident). رهندڙُ – مُقيمُ – وِيْتَلُ – رهاڪو. سياسي نمائندو – وڪيل.

– **رِيْزِيْڊَنْسِيْ ج رِيْزِيْڊَنسِيُوْن:** ث. (انگ. Residency). رهڻ جو هنڌُ – آستانو. رِيْزِيْڊَنْٽُ جي رهڻ جي جاءِ ـ سياسي نمائندي جي جاءِ.

Gul Hayat Institute

• **ريسال ج ريسالـون (ل):** ث. زمين جي اندرين وَٽ – رِيجَ.

• **ريسٽ:** ذ. (انگ. Rest) آرام – سُڪون – چَـئـن – فرحت – قرارُ. ننڊَ – خوابُ.

– **ريسٽ هائوسَ ج ريسٽ هائوسَ:** ذ. (انگ. Rest House). آرام جي جاءِ. آفيسرن وغيره جي رهڻ لاءِ سرڪاري جاءِ – قيامُ گاهُ.

• **ريسمانُ:** (ف). رَسِي – نوڙِي – ڏورِي – نوڙهو – واڄهُ – ڪاٻارُ – رَسو – نوڙُ – ڏورو.

• **ريسڻُ (ڪ. ل):** مصدر. ريهڻُ – ريٻڻُ – ڏُتارڻ – نڳڻ – لالچائڻ – هرڪائڻ. "سو ريسي ريب رؤ ڪري، مونکان تن وٺي وئيشن تيئن". (راجن شاهه).

• **ريسڻُ:** مصدر. چتاپيتي ڪرڻ – چڙهت ڪرڻ – برابر ڪرڻ – همسري ڪرڻ. اغيار ڪرڻ. حسد ڪرڻ – ساڙو رکڻ – ايرڪا وجهڻ.

– **رِيس ج رِيسُون:** ث. (سن. ايرشيا > هـ. ايرڪا) چِتاپِيتِي – اغيارِي – چِڙهَتَ – ڪَسبُ وِيرُ – پهچپٽو – هَمسري – برابري. حَسدَ – ساڙو – ايرڪا – رَشڪَ – رَقابت – ڪامَ – جَلنُ – سارُ – جَـرَ – جيرو – بُغضُ – بيائي – ڪِينو. حرِصَ – هَوَسَ – لالَچَ – سَڌَ – هرڪَ.

– **رِيساروُ ج رِيسارا:** ذ. صفت. (سن. اِيرشا + آتو). رِيَس ڪندڙ – چِڙهَت ڪندڙ – مُقابلو ڪندڙ – برابري ڪندڙ – رَقِيبُ – هَمسَري ڪندڙ. حاسِدِي – ڏائڻ – رَقِيبُ – اَغيارِي – ساڙيلو – حَسدُ رَکندڙُ – ساڙَ وارو – ڪامَ ڪاڏو – اِرڪائُو – ساڙي ڪاڏو.

– **رِيسامنُ:** رِيسجَڻُ – رِيسارو ٿيڻ – رِيَس ڪرڻُ. حاسِدُ ٿيڻ – سَڌون ڪرڻ – سَڙَڻ – پَچَڻُ – پَچرڻ – ڪامڻُ _ جَلَڻُ – اِرڪائو ٿيڻ.

– **رِيسائُو ج رِيسائا:** ذ. رِيساروُ – حاسِدُ اِرڪائو (ٿ – ڪ). رُنَلُ – ڪاوڙيَلُ – ناراضُ.

– **رِيسائتو ج رِيسائتا:** ذ. صفت. رِيسارو – سَڌ ڙيو. مخالفُ. حاسِدِي – حاسِدُ – ساڙِي – ساڙيلو – اَغيار.

– **رِيسائڻُ:** مصدر. رِيَس ڏيارڻُ – هرڪائڻ. چڙهت ڪرڻ – ڪُلهو هٽڻ – برابري ڪرڻ – پُڄڻُ – مُقابلو ڪرڻ – سينو ساهڻُ. ريس ڪرڻ. ساڙُ ڏيارڻُ – جَلائڻ – حَسدُ ڏيکارڻ – ڪامائڻُ.

– **ريسالُو:** ريس وارو.

– **رِيسجَڻُ:** مصدر. حَسدُ ڪرڻ – رِيَس ڪرڻ – ساڙُ ڪرڻ – حاسدُ ٿيڻ – رِيسارو ٿيڻ – ارڪائو ٿيڻ – ڪامَ ڪاڏو ٿيڻ – رِيسـرُ ٿيڻ. سَڌون ڪرڻ – سَڌ ڙيو ٿيڻ. هُوسڻُ – نہ سَهَڻُ.

– **رِيسَرُ ج رِيسَـرَ:** ذ. رِيسارو – رِيسائتو – اَرڪائو – حاسدُ – رَقِيبُ – مُخالفُ – ڪَسبُ ويري – ساڙي ڪاڏو.

– **رِيَس ڳرڻُ:** حرصُ ڪرڻُ – برابري جي دعوي ڪرڻ – ديڪا ديڪِي ڪرڻ – هَمسرِي ڪرڻ.

• **ريسو ج ريسا (ٿ):** ذ. ٽَرِي پرتُ جو هڪ نمونو.

• **ريشُ ج ريشَ (ت):** ذ. صفت. زخمُ – ڦَٽُ – ڦوڙو. زخم مان نڪرندڙ گند. رَتُ پونءِ وغيره.

– **ريشو ج ريشا:** ذ. پُونُ – گَنْدُ – ڪِنُ – پاڻي – رَتُ پُونُ – ڪنهن ڦَٽُ مان نڪرندڙ گند. رَسُ. "ڪنهن ميوي جو". پنو – رَڳ – نَس – تَنتَ. تَندَ – تاندُورو – ڏاڳو.

• **رِيشُ:** ث. (ف.) ڏاڙهِي – سونهارِي.

• **رِيشَلَ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **رِيشَمُ ج رِيشَمَ:** ذ. پٽ ڪِينئين جي وات مان نڪتل رَسُ جا تاندورا – ابريشم – پَٽُ – سلڪ – حرير.

– **رِيشَمُ فَرُوشُ ج رِيشَمُ فَروشَ:** ذ. (ف). پَٽُ وڪڻندڙ – پاٽولِي.

– **رِيشمِي ج رِيشمِيَ:** ذ. پَٽُ جو – پَٽُ جهڙو – حَرِيرِي. مَخمليِ – بَخمليِ – اطلسِي – سلڪِي – لَسو.

• **رِيعَ:** ث. (ع.) ڍل جي شرح – نرخ – بها – اَگهه.

• **رِيعَ بَندِي ج رِيعَ بَندِيُون:** ث. (ع). لاپي جي شرح جو نقشو.

• **رِيعان:** ث. (ع) آغاز جُواني – جوڀنُ – ڦوهه جواني. ڪنهن شيءِ جو بهتر حصو – سِني ۾ سُنو ٽڪرو.

• **رِيفرِيشمينٽ ج رِيفرِيشمينٽون:** ث. (انگ. Refreshment) تفريح طبع لاءِ ڪاڌي پيتي ۾ ڪم ايندڙ ٿوري شئي – هلڪو کاڌو. فرحت – آسايش.

– **رِيفرِيشمينٽ رُوم:** ث. (انگ). تفريح طبع لاءِ هلڪي کاڌي پيتي جي جاءِ _ هوٽل – قهوو خانو. ريلوي اسٽيشن تي ٺهيل تفريح طبع جي جاءِ.

• **رِيڪ ج رِيڪُون (ت):** ث. خَطَ پَٽَ – چنيون چپائيون – ٽَپال.

Gul Hayat Institute

– **رنڪو ج رنڪا (ت)**: ذ. قاصدُ – سَنيِهو پهچائيندڙ – ٽپالِي – پيغامِي.

• **رِنڪَ ج رنڪُونْ (ت)**: ث. پَنڙِي مِنِي – راہڙو – رَہڙِي.

• **رِنڪڙو ج رِنڪڙا (ڪَچ)**: ذ. بَيْلُ گاڏِي – ڍِڳي گاڏِي – ڇَڪڙو.

• **رنڪَ ج رنڪُونْ**: ث. (سن. ريکا = ليکَ). نشان – چِنو – داغ – اُهڃاڻُ – اهڃَ. ريکا – سَنْڌو – لِيْڪَ – لَڪِير – لِيْڪو. هٿ جي لڪير. قسمت – ڀاڳُ – نصيبُ – لِکيو – لِکيتَ – تَقديرَ – ٽيٽي – هو وٺهارُ – انگُ – مُقَدرُ. موتُ – ڪالُ – اَجَل – قَضيو – مَرتيوُ – مَرڻو. تنْدَ – تارَ – ڏاڳو – ڏوَرَ – سڳو – ڏوْرو. سُونهن جي ڪري ڏند کي سونِي ويڙهيل تارَ. (ڪ). ڪُجهُ حصو – هَوَ – ذرِڙو – لِکَ – ڪَٽو – تورو – ڀاڱو – پَتِي ٽُڪرو – ٽُڪَرُ – ڳِيو (ٿ). ڪنهن ڏٺل ماڻهوءَ جهڙي تصوير يا اُهڃاڻُ – پارُ – مُنهاندو – حُليه _ شَڪلُ – تصويرَ.

– **رنڪا ج رنڪائُونْ**: ث. (سن. ريکا = لِيْڪَ). لِيْڪَ – لِيْڪو – خطُ – رنْڪَ – سَنْڌو. ڏاڳو – نوڙِي – رَسِي – ڏورَ. پَڌُ – چَرْن – شَرن – پيْرُ. ظرف. ڏِسَ – پاسو – پَهلو. چِتِي – خَطُ – لِکيل نياپو. قطارَ – ٽُڪَ – سِلسِلو – مِصرع – تارَ – لانْڍَ – صَفَ – پَهْو. حَدَ – عَلائِقو – سُوتُ. وَرُ – قيرو – چَڪَرُ – گهُمرو – گهمتاڙِي – وَلو. سَمڪَ – خبر – ڄاڻ – سُڌَ – پَرُوڙَ – اِطلاع – پَتو – پارُ. تورڙو – ذرڙو – ذرو – تورو – هَوَ – لِکَ – ڪٽو.

– **رِيڪِيارو ج ريڪِيارا**: ذ. صفت. (سن. رِيکَ) ريکَ وارو.

• **رنڪان**: اسم خاص. تعلقي ميرپور خاص ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **رنڪَت ِج رنڪَتِيُونْ (ٿ)**: ث. گهَٽِتائِي – خَرابي.

• **رنڪَڻُ**: ذ. مصدر (ٿ). جهڳڙو ڪرڻ – جهيڙو ڪرڻ – قَدّو ڪرڻ – فسادُ ڪرڻ – ٽنٽو ڪرڻ – رڳڙو ڪرڻ.

• **رِيگ** : ث. (ف). وارِي – ريتِي – رائو.

– **ريگِ رَوانْ**: (ف. ريگ + روان > رفتن = وڃڻ). اُڏامندڙ وارِي. هلندڙ چرندڙ واري.

– **رنگڙِيارو ج رنگڙِيارا**: ذ. صفت. (ف). واريءَ سان پَرِيَلُ پَيُوتُ. چِنَلُ گودڙين وارو. سونن ڏندن وارو. جوڳِي – سَنياسِي – ساڌو – بائو.

– **رنگ زارُ ج رنگ زارَ (ف)**: ذ. واريءَ وارو مُلڪُ – وارياسو پَٽُ – ريگستانُ – رِڻ پَٽُ – صَحرا. پِٽَ – ڊِپَ.

– **ريگِسْتانُ ج ريگِسْتانَ**: ذ. (ف. ريگ + آستان = جاءِ). واريءَ وارو مُلڪُ – وارياسو پَٽُ – رِڻُ – رِڻ پَٽُ – صَحرا – بيابانُ – ريگ زار – بَرپَٽُ – ويرانِي – سُڃَ – ٿَرُ بَرُ.

– **ريگِمالُ ج ريگِمالَ**: ذ. (ف. ريگ + مال > ماليدن = مهٽڻ). ڪاٺُ کي صاف ڪرڻ لاءِ هڪ قِسم جو ريتيءَ لڳل پَنو – ريغمالُ.

– **ريگمالِي ج ريگمالِيُونْ**: ذ. صفت. (ف) ڪاٺ کي پالش ڪندڙ. لَسو ڪندڙ. گهَنْڊَڙُ. صافُ ڪندڙ.

– **ريگِماهِي ج ريگِماهِيُونْ**: ث. (ف. ريگ = وارِي + ماهِي = مَڇِي) واريءَ ۾ رهندڙ هڪ قسم جو ساندو. گِلوئِي – سَقَنقُورُ.

• **ريڪاروُ ج ريڪارا (ٿ)**: ذ. پاڻيءَ جو لِيڪو.

• **ريڪَاڙِي ج ريڪَاڙِيُونْ (ت)**: ث. عرق يا رَتَ جو قطرو. ڦُڙو – ٽيپو. تورو وهندڙ پاڻِي – لاڙ – ڏارَ.

• **ريگستان ڪَرِ تار**: اسم خاص. تعلقي روهڙي ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ريگستان مامِرو**: اسم خاص. تعلقي روهڙيءَ ۾ هڪ ديھ جو نالو.

• **ريگِنِي ج ريگِنِيُونْ (ت)**: ث. لَرزانق با رُجي مادِي – ٽُنْبَڻَ.

• **ريگِيُولِيْشَن**: ذ. (انگ. Regulation) قاعده _ قانون – ضابط.

• **ريڳاڙُ ج ريڳاڙَ (ل –ڪ)**: ذ. ڪنهن زخم مان وَهندڙ گُنْدُ – ڳاڙو – روڳُ – پُونْ.

• **ريڳاڙوُ ج ريڳاڙا (ت)**: ذ. ڦُڙو – ٽيپو – قَطرو. ٽَميلُ پاڻي – ڳاڙوُ – ڳاڙُ. داغ – نشانُ. ريڳاڙ.

– **ريڳڙوُ ج ريڳڙا (ل)**: ذ. تمام تورو پاڻي – چُڪو.

• **ريڳڙِياروُ ج ريڳڙِيارا**: ذ. صفت. (ف. ريگ = وارِي) واريءَ سان پَرِيَلُ – پَيُوتُ. چِنلَُ گودڙين وارو – فقيرُ – پِنو – گَدا – گَدا گَرُ.

• **ريڳڙيُون ہڏَڻُ**: ڀُلائڻ – مُنْجهائڻُ – گُمراھ ڪرڻ.

• **رنگهِي ج رنگهِيُونْ**: ث. ڳَلتو – چَڙهو – ڏاڏَر – چَٽَ – گِرِ گهِلِي – ٿَلُ – لاَڄُ – لَبُ – رِنْبُ – لوپُ. اٽَڪل بازِي –

Gul Hayat Institute

حرفت – چالاڪي. هُوشيارِي – سياڻپ – ڏاهپ.

– **ريکهڙِيْ ج ريکهڙِيُونْ:** ث. ڳـلتو – چڙهو – ڏاڏر – چٽ – گرگهلِي – ٽلُ – لالچ – لَبُ – ريبُ. اَٽڪل بازِي – حرفت – چالاڪِي – هوشيارِي – سياڻپ – ڏاهپ – دانشمندِي.

– **ريکهڙِيْ ٻڌَڻ:** چٽ ڏيڻ – ڏاڏر ٻڌَڻ – ڳـلتا ٻڌڻُ – چڙهو ڏيڻ. ڌُتارڻ – لالچائڻ – ريبَڻُ – لَبَڻُ.

• **رينگِٽوْ ج رينگٽَا (ڪڇ):** ذ. واڳـڻُ – هڪ ٻاجيءَ جو قسم.

• **ريلَ ج ريلـُونْ:** اسم. (انگ. Rail لوهہ جو پٽو). لوهُ جو پٽو – لوه جو رَستو "اَگگاڏِيْ جي هَلڻُ لاءِ" – ريلوي لائين – پٽڙِي – آگ گاڏي – ريل گاڏي.

– **ريلوِيْ ج ريلويْ:** ذ. (انگ. Railway) ريل گاڏيءَ جو رَستو – پٽڙِي. ريل جو مُحڪمو – ريلويْ کاتو.

• **رَيْلَ:** ث. اسم خاص. تعلقي اٻاوڙِي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رِيْلُ ج رِيْلَ:** ذ. پانُٽِي – چِڪَرُ – ڦيرِيْ – وَلو – گهُمتاڙِي. خالِيْ ٽَڙوْ – پُوپُو – ڳِيْتَ – اوبرِوْ "ڏاڳي ويڙهڻ لاءِ". سُٽ جو ڍيرو.

• **رِيْلَتَرائِيْ:** اسم خاص. تعلقي ٽنڊي باگي ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رِيْلَ مُولچَنْدْ:** اسم خاص. تعلقي ميرپور بٺوري ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **ريلَڻُ:** مصدر. اُٿَلڻ – مَٿان وَهَڻُ – اُٿـلِيْ پَوَڻُ – ٻَلْٽَڻُ – ٻَلْٽو ڪائڻ – وافَرُ ٿيڻ – ٻَلٽِيْ پَوَڻُ. اُبامَڻُ – اُڦِرڪَڻُ. فَصلُ ٻَلوْ ٿيڻ. چشم پوشِيْ ڪرڻ – لَٺ مٽِي ڪرڻ – رِياءُ ڪرڻ.

– **ريلَ ج ريلـُونْ:** ث. (پرا. رِيْلَ = اُٿَلَ) ٻوڏَ – اُٿَلَ – ٻرهرو – ٻوڙ ٻوڙان – ليٽَ – سَيلابُ – ٻَلٽو – وافرائِي. گاه وارو ميدانُ – ويءِ – چراگاه – سائِيْ جُوءِ – مَليْرُ – آبادُ زمين – سَرسَبز زمين. هيٺاهين ۽ پاٽيائي زمين – سَيلابِيْ زمين – پوسَل وارِي زمين. ٽيڪَرُ – ڪپو – ٽَلُ – گودَڙُ – ويڏرُ – وَلهارُ. (ٻيلا) لاڙو – ڪاڍو – مَيلُ – رغبت – چِڪَ – چاهُ. (ت). چوسُولُ – چوُواٽو – چونْڪُ.

– **ريلا ڏِيڻ:** ٻَلٽَا ڏيڻ – ليٽَ ٿـئڻ – وافَرُ ٿيڻ "پاڻيءَ جو". سِڪَ پيدا ٿيڻ – تانگهائڻ – تاڻَڻُ – لاڙو ٿيڻ.

– **ريل چيل:** ظرف. مَتُو – جهَجهو ـ جامُ – گهَڻو – بي اندازُ – وافَرُ – بي حَدُ – بي اَنتُ – ٻهُون – سَيَهُو – عامُ جامُ – ڍَنڍيْن ڍيْرُ.

– **ريل چيل اَچَڻُ:** عام جام اَچڻ – تمام گهڻي انداز ۾ اَچڻ – ڳاٽاٽي ڪان ٻاهر اَچڻ – بي اندازُ اَچڻ – بي حَدُ جهجهو اَچڻ.

– **ريل چيل هُئَڻُ:** جهجهو هُئڻ – عام جام هُئڻ – گهـڻو هُئڻ.

– **رِيْلو ج رِيْلا:** ذ. اسم. (پرا. رِيْلَ) وهُ – وَهڪرو – گِتَ – نَديْ – ڌارا – نَهَـرُ – ڌارَ – وَهَڪَ – لَٽَ – اوت – سِيُرَ – روانِيْ – نئن. مُٽُ – پيشابُ – ناڙا ڇوڙ. گهڻو خيالُ – لاڙو – مَحبت – عِشق – پيارُ – خواهِش – مَرضِيْ – شوُق – قُربُ – رَغبتَ – چاهَتَ – ڪَشش. دِل جو مَيلُ.

• **رِيْلَڻُ:** مصدر. ڳولڻ – نِهارِڻُ – ڍُونْڍَڻُ – جُستجُو ڪرڻ.

• **رِيْلوْ:** اسم خاص. تعلقي گهوڙا ٻارِيءَ ۾ هڪ ديهہ جو نالو.

• **رِيمُ ج رِيْمَ:** ذ. (انگ. Reem). ڪاغذ جي وِيْهن دَستن جو بنڊلُ.

• **رِيْمَاراشِيْ (ت):** ظرف. رضا خوشي – مرضيءَ سان. سَچُ پَچُ – سَچ ۾ ـ حقيقت ۾ ـ واقعِيْ.

• **رِيْمَارَڪُ ج رِيْمَارَڪَ:** (انگ. Remark). راءِ ـ خيال – قياسُ آرائِي – ويچارُ – رايوْ.

• **رِيْمَانْڊ:** ذ. (انگَ. Remand). مقدمہ جي مُهلت – ڪُجهہ عرصي جي مُهلت.

• **رِيْمَائيِنْڊَرُ ج رِيْمَائيِنڊرَ:** ذ. (انگ. Reminder). تاڪِيدي چِٺو – يادگيري ڏياريندڙ خط.

• **رَيْنَ ج رَيْنُونْ:** ث. اسم (سن. رجنِيْ) راتِ ـ لَيلَ – رَجنِيْ – توهيارِيْ – شَبُ. انڌيرو – اونداهِيْ – ڪاراڻِ ـ انڌڪارَ – اونده. سنهي ڪجورُ جو هڪ قسم.

– **رَيْنَ بَسيروْ ج رَيْنَ بَسيرا:** ذ. (هہ.) رات گـذارو – شَبُ باشِيْ.

– **رَيْنَ ڪجُورُ:** ث. نِمُورِيْ جي ڦـرُ ڪان ٿورو وڏي قد واري هڪ ڪجور جو قسم.

– **رَيْنَ گـنْوائِڻُ:** راتُ گـذارڻ – رات وِجائڻ – راتِ وهَائـڻُ.

• **رِيْن رِيْنَ:** ذ. "ٻارُ" جي رُوئڻ جو آواز نارُ يا هُرلي جو رينگاٽُ ـ چِيْچَاٽُ – رُون رُونْ – سارنگيءَ وَڄڻُ جو آوازُ – رُونْگاٽُ.

– **رِيْن رِيْن ڪَرڻُ:** رَڙيون ڪرڻ – دانهون ڪرڻ – واڪا ڪرڻ – روڄُ ڪرڻ – رودنُ ڪرڻ – رُئڻ – رِنگو ڪرڻ – رِيْنگاٽُ ڪرڻ – رُونْ رُونْ ڪرڻ.

• **رِيْنڊِ ج رِيْنڊِيُونْ (ڪ):** ث. قَطارَ – سلسلو.

Gul Hayat Institute

• **رِينگ ج رِينگون:** ث. رِينگاٽ – رِينگٽ – رِيڻ رِيڻ – رِينگو – رُوڻ رُوڻ – چيچاٽ – چِيڻ چِيڻ – چرڙاٽ.

– **رِينگٽ ج رِينگٽ:** ذ. رِينگاٽ – رِينگ – رِينگو – رِيڻ رِيڻ – رُوڻ رُوڻ.

– **رِينگو ج رِينگا:** ذ. رِينگاٽ – رِينگ – رِيڻ رِيڻ – رُوڻ رُوڻ – رِينگٽ – رڙ – جُهڻ جُهڻ – ڪرڪو – ڪنجهڪو – مُسلسل روڄ – روڏن. گهپي – ڪلڪل – ڪيٽو.

– **رِينگو هڻڻ:** روڄ جاري رهڻ – روڏن نه بيهڻ. گهپي هُجڻ – ڪلڪل نه وڃڻ.

• **رِينگٽِي ج رِينگٽِيون (ٽ):** ث. ٿر ملڪ ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ گاهه جو قسم.

• **رِينگهه ج رِينگهيون (ل – ڪ):** ث. سنهو خراب ڪپڙو – رُوڙ. رِينگٽ – چيچاٽ – رڙ.

• **ريڻ:** سنڌو نديءَ جو آڳاٽو وهڪرو حيدرآباد پرسان بدين ڏي.

• **ريڻ ج ريڻيون (ٽ):** ث. مينهن جي پاٽيءَ سان پيرل ڪڍَ. ذ. صفت. تمام ٿُلهو – موٽو – ٿوقانگ – مٽڪو – ڏونسو. چالاڪ – چُست – عيار.

• **ريڻوڪا:** اسم خاص. سنيالوءَ جو ٻڄ.

• **ريڻي ج ريڻيون:** ث. ٻوڏ – اُٿل – برهرو – ٻوڙ ٻوڙان – ليٽ – پلٽ – سيلاب. اسم خاص. تعلقي اٻاوڙي ۾ هڪ ديهه جو نالو. آڳاٽو وڏو سيلابي وهڪرو – جيڪو اٻاوڙي ۽ ميرپور ماٿيلي کان هي خيرپور رياست طرف اچي.

• **ريڻي ج ريڻيون:** ث. سر – چڪي – لسري – ڏنگي 'سون يا چانديءَ جي".

• **رِيو ج ريا (ٽ):** ذ. ڪُوڙي چاندي – مٽ – گِلٽ. رياءَ – پاسو – طرفداري.

• **ريوالور ج ريوالورَ:** ذ. (انگ Revolver) گهڻا فائر ڪندڙ پستول – طپاچو – طلمنچو – تمانچو.

• **ريوڙي ج ريوڙيون:** ث. ترن مان ٺهيل هڪ مٺائيءَ جو قسم.

• **ريولچيني:** ث. ريوند چيني.

• **ريولرس:** ث. هڪ وڻ جي رس. دوائن طور ڪم ايندڙ – هڪ پسارڪو وکر – ريوند عصاره ـ شيره ريوند.

• **رِيُون (ج):** ث. (سن. رتيڪا). چانورن جي ڪترَ يا پور – اڌڙ چانورن جا – چانورن جو ڏارو – چانورن جي سنهي ڪڻ. پُرزا پُرزا – ذرا ذرا – رتي – هَوَ – لِڪ – ٻڄ. مٽي – خاڪ – ڏُوڙ – چاٺي.

• **ريوند:** اسم خاص. (ف). چين مُلڪ ۾ پيدا ٿيندڙ هڪ ٻوٽو ۽ اُن مان ٺهندڙ هڪ دوا جو نالو.

– **ريوندچيني:** ث. (ف). ريوند ٻوٽي مان ٺهندڙ دوا جو نالو – هڪ پسارڪو وکر.

• **ريويو:** ذ. (انگ. Review). تقريظ – تبصره ـ تنقيد – ڪنهن ڪتاب وغيره تي راءِ.

• **ريهه ج ريهون:** ث. ڪنهن ڳڀروءَ جي ڏاڙهيءَ جا نرم وار – ڦهرين آيل ڏاڙهي يا مُڇن جا وار – ٿوري ڏاڙهي – لُنوار – مُڇن يا ڏاڙهيءَ جي ساوڪ.

– **ريهه ڀرجي اچڻ:** ڏاڙهيءَ جي شروعات ٿيڻ.

– **ريهه لهڻ:** ڏاڙهي اچڻ.

• **رِيهه ج رِيهون:** ث. (سن. ريشا). رڙ – ڪوڪ – دانهن – ڪيڪ – ڪيڪاٽ – ٻوڪ – ڪيهه – ريهار – ٻوڪار – چيٽ – رازهه ـ آهه ـ فغان – واڪو. وائي – بادي – ٽٽ – ٿوس – پيٽ مان نڪتل هوا. هڪ بيماريءَ جو قسم جنهن ۾ بادي گهٽي ٿئي – باد گولو.

– **رِيهاٽ ج رِيهاٽ (ٽ – ٽ):** ذ. رڙ – وڏي دانهن – ڪوڪ – ريهه – ٻاڪار – ڪيڪاٽ.

– **رِيهون ڪرڻ:** دانهون ڪرڻ – ڪوڪون ڪرڻ – واڪا ڪرڻ – رڙيون ڪرڻ – رانياٽ ڪرڻ – رنيون ڪرڻ.

– **رِيهون ڪري اچي ڇنبڙڻ:** ڏاڍي پريشاني جي حالت ۾ اچي پيش پوڻ – رڙيون ڪري اچي قدمن تي ڪرڻ – ڏاڍي ڏک ۽ درد وچان پنهنجي حالت بيان ڪرڻ.

• **ريهائڻ:** جائز هُجڻ – روا هُجڻ – حلال هُجڻ – حقي هُجڻ – مُباح هُجڻ – رائج هُجڻ.

• **ريهندو ج ريهندا:** ذ. صفت. حقي – جائز – روا – حقائتو – حلال – رهندو – حقُ حلال جو – قانوني – شرعي – باقاعدي – مُباح.

• **ريهڻ:** مصدر. ريهه ڏيڻ – ٽانڪڻ – ڳنڍڻ – ڳنڍڻ – ڳنڍڻ – ملائڻ – جوڙڻ – ميڙڻ – ڳنڍائڻ. پگهارڻ – رجائڻ – پترو ڪرڻ – پاٿيانو ڪرڻ. ريٻڻ – ريجهائڻ – ڏتارڻ – نگڻ – لالچائڻ – راضي ڪرڻ.

Gul Hayat Institute

– **رِنْهُ ج رِنْهَ:** ٽانْڪو – ٽِنو – ڳَنْڍُ – ٽوپو – جُوڙُ – ميلاپُ – دَرزِ _ ڏَڪڙا – ڪَريو.

– **ريهانْ ڪيهانْ (ت):** پَرتَلُ – راضِيْ – خوش باش – سَرچِيَلُ.

– **رِنْهُ ٻَڌَڻُ (ت):** چَٽَ لائڻ – رِنْجهائڻ – ڏُتارڻ – خوشامد ڪرڻ.

– **ريهُ پَوَڻُ:** عادت پوڻ – ڊِنگ پوڻ – عِلتَ پَوَڻُ – عِلَتِيْ ٿيڻ – ٻانڌاٽِيْ ٿيڻ.

– **ريهجَڻُ:** ڳنڍجَڻُ – ٽانْڪِجَڻُ – گَڏجڻ – جَڙڻُ – مِلَڻُ – رِنْهُ اَچڻ.

– **رِنْهُ ڏِيڻُ:** رِنْهَڻُ.

– **رِنْهَڻُ رِنْبَڻُ:** ڏُتارَڻُ – لالچائڻ – هر ڪائڻ – رِنْبَڻُ.

– **ريهو ج رِنْها (ت):** ذ. آرام – فرحت – قَرارُ – چَئِنَ – راحتَ – سُکَ – ميلاپُ – ٽانْڪو – ٽوپو. لِباسِيْ – وات مِٽڙو. وڻندڙ – رِنْجهائيندڙُ. ديگڙي يا ڪُني جي تـَرَ کي ڏِنَل مِٽِيءَ جو ليْپو – تَهُ – ليْهو.

• **رِنْهوْ ٽيْوَنا:** اسم خاص. تعلقي موري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **ريءِ ج رِيْئُونْ:** ث. (سن. رَيَ). پاڻيءَ جي تِکَ – وَهَ – وَهِڪَ – وَهڪرو – ڌارَ – سيْـرَ. (سن. رمَس > ف. ريگ) وارِيْ.

• **رِيءَ ج رِيءَ:** ذ. اِسم. غَمُ – شوڪُ – ڏُک – گـُندرُ – ڏَنْجُ – سوسُ – افسوسُ – ارمان – درد – سوزُ. سُورُ – ڪليشُ – ويْدَن – ڏُکُ – پِيْڙا – آزارُ – تڪليفَ. ماتَم – رودَنُ – روجُ – راڙو – رودَنُ – راڙِهُو. رِياءُ – پاسخاطر – لحاظ – مَروّتَ – رايو – طرفدارِيْ.

ڙ

• **ڙ:** اسم مونث. هندي جو پندرهون ۽ سنڌي جو چويهون اکر آهي. ڳري هجڻ ڪري ڪنهن بہ لفظ جي شروع ۾ نہ ايندو آهي، باقي وچ ۽ پڇاڙيءَ ۾ ايندو آهي.

Gul Hayat Institute

ز

• **ز:** ث. (ع. ف) سنڌي الف ب جو (٢٧) ستاويهون اکر. فارسي الف ب ۾ تيرهون اکر ۽ عربي الف ب ۾ يارهون اکر. ابجد موجب سندس عدد (٧) ست. علم نجوم موجب ڇنڇر ڏينهن لاءِ ڪم ايندڙ اکر ۽ ستارن مان وري ڀنون ۽ لاءِ ڪم اچي.

• **زا:** ذ. صفت. [ف. زاد جو مخفف] پيدا ٿيل – ڄاول. جيئن "ميرزا، وغيره".

• **زابرُ ج زابَرَ:** ذ. صفت. [ع. جابر: جَبَرَ =] جَبَر وارو – جابر. زورآور – زبردست. ڏاڍو. سگهو – بهادر – پهلوان. ظالم.

• **زابِلستان:** اسم خاص. (ث) هڪ علائقي جو نالو. ڪابل – غزني.

• **زاپَڙُ ج زاپڙيُونْ (ڪ):** ث. سنهي ڊگهي ڪاٺي – لڪڙي.

• **زادَ:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

– **زادُ ج زادَ:** ظرف. (ف) پيدا ٿيل – ڄاوَلُ – ڄڻيل – ڄڻيو – ڄائو. جيئن، 'شهر زاد، بهزاد، وغيره". (ذ) ڪاڌو – سيڌو – سامان – توشو – شَهَرُ. بلو بندوبست – پورت – انتظام – آٽت. جيئن، "زاد راه وغيره".

– **زادِ بُومْ:** ذ. ڄمڻ جو هنڌ – جنم جو هنڌ – جنم ڀُونْ.

– **زادِ راهِ:** ث. مسافريءَ جو توشو – سفر جو سامان (ڪاڌو پيتو، خرچ ڪاڀارو وغيره).

– **زادِ بُودْ:** ذ. سامان سڙو – مال متاع – مڏي – وسلا واڙي.

– **زادو ج زادا:** ذ. صفت. ڄڻيل – ڄاول – ڄميل – پيدا ٿيل. "جيئن، اميرزادو شهزادو خانزادو وغيره".

– **زادِيْ ج زادِيُونْ:** ث. صفت. زاد جو مونث. جيئن "شهزادي، اميرزادي وغيره".

• **زارِ:** ث. (ف) وارو هنڌ_ جاءِ _ وارو آستان. جاءِ _ جڳهه – مڪان – مقام – هنڌ – آستان. جيئن: "مرغزار، گلزار، بازار وغيره". گهٽائي ڏيکاريندڙ لفظ – ميڙ – پيهه – ميڙاڪو – ڪثرت – جهجهائي.

– **زارْ زارْ:** صفت. تمام گهڻو – جهجهو – جَالُ – سَرسُ – گهڻو – هيڪاندو – زياده _ وڌيڪ – بي انداز – اڻ مَئُو. ڏاڍو. زارونْ زار.

– **زارْ زارْ رُئَڻُ:** تمام گهڻو رئڻ – سخت رئڻ. ڇڳيءَ طرح ڏجهڻ – ماتم ڪرڻ.

– **زارُونْ زارْ:** صفت. زار زار.

• **زارْ:** صفت. (ف) ضعيف – ڪمزور – ناتوان – اپرو. مسڪين. ويچارو – مفلس – غريب. عاجز – بي پهچ. جيئن "عاشق زار وغيره".

– **زارُ وْنزارْ:** صفت. تمام گهڻو ضعيف – بلڪل ڪمزور.

– **زارِيْ ج زارِيُونْ:** ث. ضعيفائي – ناتواني. مسڪيني – مفلسي. عاجزي – نيازي – نيزاري. منٿ _ آزي – وينتي – سوال – التجا – عرض. روڄ – رودَنُ – دانهون – آهُونْ – ورلاپ.

– **زارِيْ هُئَڻُ:** نيزاري هجڻ – هيٺائي ۽ نيازمندي هجڻ. توبهه زاري هئڻ.

• **زاغُ ج زاغَ:** (ف). ڪانءُ – ڪانگ – ڪانو.

• **زافُ ج زافَ:** ذ. صفت. ضعيف. نابود – فنا – ابتر – خان مان ڇٽ.

– **زافُ ڪَرَڻُ:** ضعيف ڪرڻ. "هيءَ تنين حال، زلف جي زاف ڪيون" (شاه).

• **زالَ ج زالُونْ:** [ف. زالْ = پوڙهي عورت] عورت – استري – مَهْرِي – نارِ _ ناري – زائفان. گهرواري – اهليه – زوجه – بيگم – بائي – جوءِ _ بيبي – ٽهلي – داسي – نوڪرياڻي – نفرياڻي.

– **زالائو ج زالائا:** ذ. صفت. زالڪو – زال لائق – زال جهڙو – زنانو. مونث – مادي – نامرد. نازڪ – بي همت. ماهواري حَيضُ – ڪپڙا (ت) ڇڪيءَ جي بيماري (ڪ).

– **زالائا اَچَڻُ (ت):** ڪپڙا اچڻ – حيض اچڻ – ماهواري اچڻ.

– **زالائو ڳالهاءَ:** سنهو ڳالهائڻ.

Gul Hayat Institute

— **زالاڻي ج زالاڻيون:** ث. حيض – ڪپڙا – رت – ماهواري – ارڪلي – ڦل.

— **زالپڻو ج زالپڻا:** ذ. زالپڻ – استري پڻو. استريءَ جي بلوغت. زناني شڪل – زنانو – عورتن جهڙو.

— **زال ڏوپشتي هئڻ:** حامله زال هئڻ – زال کي پيٽ هئڻ.

— **زالڪو ج زالڪا:** ذ. صفت. زالاڻو – زنانو – عورتن جهڙو.

— **زالون زالن جو ڪاج هئڻ:** زالن جو هڪ ٻئي کان ڳجهه نه رکڻ. زالن جو هڪ ٻئي کي ريٻي ڪنهن ڳالهه تي ٻيهارڻ.

— **زال لڪڙي:** اسم خاص. ڪاڇيوارن جبلن ۾ هڪ لڪ جو نالو (جنهن تي اهو نالو هڪڙيءَ زال تان پيو آهي. جا پنهنجي مڙس کي دغا ڏيئي، انهيءَ ننڍڙي لڪ منجهان هڪڙي سوداگر سان پڄي ويئي هئي). (ڪتاب ڏاڙهيالي جبل جو سير).

— **زالين مڙسين:** ظرف. سڀيئي – هڙيئي – مرد توڙي عورتون.

• **زال:** صفت. (ف) پوڙهو ماڻهو – پيرسن – پڀو. (اسم خاص) رستم پهلوان جي پيءُ جو نالو.

• **زامر (ڪ):** ث. ول جو هڪ قسم.

• **زانو ج زانو:** ذ. (ف) گوڏو – مونو. سٿر – ران.

• **زانو پٽڻ:** گوڏا پٽڻ – سٿرن تي ڏک هٽي ماتم ڪرڻ.

• **زانور:** تڪر جي وڻ ويڙهي.

• **زاني ج زاني:** ذ. صفت. زنا ڪندڙ – زناڪار – زناخور – حرام ڪار – حرام ڪندڙ – رنڊيباز – ويڃاري – حرامي. فاسق – فاجر.

• **زاو رياڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زاويه:** ث. (ع) ڪُنڊ.

• **زاهد ج زاهد:** ذ. صفت. (ع) دنيا سان رغبت نه رکي فقط خدا تعاليٰ سان لنؤ لڳائيندڙ – پرهيزگار – متقي – لوڪ تياڳي – رشي – سنياسي. خدا پرست – عابد – عبادت ڪندڙ – عبادتي. بزرگ – درويش.

— **زاهد خشڪ:** ذ. صفت. ملا طبع – ڪٽر ملا.

— **زاهدي ج زاهدي:** ذ. صفت. زاد.

• **زائچو ج زائچا:** ث (ف) نجومين جو ٻار ڄمڻ وقت ٻار جي احوال جو ڪاغذ – چني – جنم پتري. تارن جي علم جي جدول يا جنتري.

— **زائچو ناهڻ:** جنم پتري ناهڻ.

• **زائد:** ظرف. (ع) زياده _ وڌيڪ – واڌو – وڌيل. گهڻو وڌيل – فضول – اجايو. فاضل – بچت – فالتو – پاڇي.

— **زائدالتوصف:** ظرف. تعريف کان ٻاهر.

• **زائر ج زائر:** ذ. صفت. (ع). زيارت ڪندڙ. زيارت لاءِ ويندڙ – جاتري – زيارتي.

• **زائفان ج زائفائون:** ث. [ع. ضعيف = هيڻي] عورت – ناري – زال – مائي.

• **زائل ج زائل:** ظرف. ذ. صفت. (ع). ضايع ٿيندڙ – گهٽجندڙ – گهٽ – اٽپورو. زيان – ضايع – اجايو. فاني – بي بقا.

• **زائيده:** صفت. (ث). ڄڻيل – ڄاول – ڄاپيل. مرڪبات ۾ ڪم ايندڙ. جيئن: "نوزائيده" وغيره.

• **زبان ج زبانون:** ث. (ف). جيڀ – لِسان. ٻولي – ڀاشا – ٻاڪا – لغت. وائي – ڪٿي – ڄوٽي – ڪلام – سخن – ڳالهه ٻولهه – گفتگو – اقرار – وعدو – انجام – وچن – قول. سِتار جي هڪ تار جو نالو.

— **زبان آور ج زبان آور:** ذ. صفت. [ف. زبان + آور < آورون = آڻڻ] خوش بيان – شيرين زبان – خوش ڪلام – فصيح زبان. شاعر.

— **زبان اٿلڻ:** ڳالهائڻ جهڙو ٿيڻ. ڳالهه ٻولهه ڪرڻ – ڳالهائڻ.

— **زبان بگڙڻ:** ٻولي گندي ٿيڻ. زبان خراب ٿيڻ. گارگند جي عادت ٿيڻ.

— **زبان بند ٿيڻ:** ڳالهائڻ جي قوت ختم ٿيڻ – زبان رڪجي وڃڻ. ڪنهن جي سامهون رعب سبب ڳالهه ڪري نه سگهڻ. مرڻ وقت ڳالهائڻ جي طاقت بند ٿيڻ.

— **زبان بند رکڻ:** خاموش ڪرائڻ – ڳالهائڻ نه ڏيڻ – ماٺ رهڻ – ڪجهه به نه ڪڇڻ.

— **زبان بند ڪرڻ:** ڳالهائڻ کان روڪڻ – ماٺ ڪرائڻ. خاموش رهڻ – چُپ رهڻ.

— **زبان پڃڻ:** انجام نه پاڙڻ – انجام ٽوڙڻ – وعدو پڃڻ – قول نه پاڙڻ – اقرار پورو نه ڪرڻ – وچن نه پاڙڻ.

— **زبان تارون ۾ بند رهڻ:** ڪُڇڻ جي طاقت ڪانه رهڻ – بالڪل ڳالهائي نه سگهڻ – زبان تي مهر لڳي وڃڻ.

— **زبان تي آڻڻ:** بيان ڪرڻ – ظاهر ڪرڻ.

— **زبان تي چڙهڻ:** ياد اچڻ. ڪا به ڳالهه يڪدم چئي وڃڻ يا چئي ڇڏڻ.

Gul Hayat Institute

– **زُبانْ تي مُهْـرَ هَڻَڻُ:** رواجي ڳالھ کان وڌيڪ نہ ڳالهائڻ. زبان بند ڪري ڇڏڻ – ڳالهائڻ بند ڪري ڇڏڻ. دٻائي ڇڏڻ – هيسي ڇڏڻ.

– **زُبانَ تي مُهْـرَ هُجَڻُ:** گهٽو نہ ڳالهائڻ.

– **زبانَ تي مُهْـرَ هُئَڻُ:** مجبوري کان حَقَ جو ڪلمو چئي نہ سگهڻ.

– **زُبانَ جا ڏکَ هَڻَڻُ:** مَهڻا ڏيڻ – ڏک ڏوراپا ڏيڻ. گِلا ڪرڻ – شڪايت ڪرڻ. گهٽ وڌ ڳالهائڻ.

– **زُبانَ جوْ چَسْڪو:** ذ. زبان جو مزو. وات جي لذّت.

– **زُبانَ جْو مِـلوْ:** ذ.صفت. ڳالهائڻ جو مٺو – مِٺ ڳالهائو – شيرين زبان. خوشامندڙيو – چاپلوس. مروت ۽ لِحاظ سان هلڻ وارو.

– **زُبانَ جْومَزوْ:** وات جي لذت – وات جو سواد.

– **زُبانَ جِيْ مِـٺائِيْ ڪارائِڻُ:** رڳو مِـٺيون ڳالهيون ڪرڻ.

– **زُبانَ جهَلَڻُ:** ڳالھ بند ڪرڻ.

– **زُبانَ چَٽُ:** ذ. گهوڙنجو اصطلاح. زبان چٽيندڙ (گهوڙو). نياڳو (گهوڙو).

– **زُبانَ چْورڻُ:** بيان ڏيڻ. ڳالهائڻ.

– **زُبانَ نَقارَهْ خَلْقَ خُدا هُئَڻُ:** جيڪي عام طرح ماڻهو چوندا رهن: اُهو ئِي پوڻ.

– **زُبانْدانُ ج زُبانْدانَ:** ذ. صفت. [ف. زبان + دان > دانستن = ڄاڻڻ] زبان وارو. ڪنهن ٻوليءَ جو ڄاڻو – عالم – فاضل گهڻيون ٻوليون ڄاڻندڙ.

– **زُبانْ دانِيْ ج زُباندانِيونْ:** ث. زبان جي بخوبي واقفيت – علم زبان.

– **زُبان دَبائِڻُ:** ڳالهائڻ کان زبان کي روڪڻ.

– **زُبانْ دَرازُ ج زُبانْ دَرازَ:** ذ. صفت. [ف. زبان + دراز = ڊگهو] گهڻو ڳالهائيندڙ – اجايو ڳالهائيندڙ – زياده گو – بڪواسي – ٻڙ ٻڙيو – ڪِنو ڳالهائيندڙ – وات جو ڪِنو – بي ادب – گستاخ.

– **زُبانُ درازُ ڪرڻ:** طول ڪلامي ڪرڻ – ڳالھ وڌائي بيان ڪرڻ.

– **زُبانْ دَرازهئڻ:** بڪواتي هئڻ – گستاخ هئڻ.

– **زُبانْ دَرازِيْ ج زُبان دَرازِيونْ:** ث. گهٽ وڌ ڳالهائڻ جي حالت – واهيات گفتگو – بيهوده گوئي – فحش زباني – بدزباني – گارگند – بيهودگي. بي اَدبي – گستاخيْ.

– **زُبانْ دَرازِيْ ڪرڻ:** گستاخي ڪرڻ. بيهودو بڪڻ – گارگند ڪرڻ – فاحش بڪ ڪرڻ.

– **زِبان ڏِيَڻُ:** انجام ڏيڻ – اقرار ڪرڻ – وعده ڪرڻ – وچن ڏيڻ – عهد ڪرڻ – قول ڪرڻ. پرن ڪرڻ – ٻول ڏيڻ – سخن ڏيڻ. دلاسو ڏيڻ.

– **زبان روڪَڻُ:** خراب گفتگو کان مَنْع ڪرڻ – بدگوئيءَ کان باز رکڻ. ڳالهائيندي ڳالهائيندي رڪجي وڃڻ.

– **زُبان زَدْ ٿِيَڻُ:** [ف. زبان + زد > زدن = هڻڻ] مشهور معروف ٿيڻ. عام جي زبان تي چڙهڻ.

– **زبان سِبَڻُ:** خاموش ڪرڻ – ڳالهائڻ بند ڪرڻ.

– **زُبان سِبِيْ ڇڏڻُ:** ڳالهائڻ بند ڪري ڇڏڻ – چَپَ نہ چورڻ – زبان نہ هلائڻ – آواز نہ ڪرڻ – نہ ڳالهائڻ.

– **زُبانْ سَنْيالَڻُ:** سنيالي گفتگو ڪرڻ – سنيالي ڳالهائڻ – سوچي سمجهي ڳالهائڻ – سهڻو يا سنو ڳالهائڻ. خاموش رهڻ. زبان کي وس ۾ رکڻ.

– **زُبانْ ڦيرائِڻُ:** ڪَيَل ڳالھ تان ڦري وڃڻ – ڪيل انجام تان ٽري وڃڻ – ڳالهايل لفظن کان انڪار ڪرڻ – وعده ڦيرائڻ – جيڪي چوڻ انهيءَ موجب نہ هلڻ – وعده خلافي ڪرڻ – انجام ٽوڙڻ – زبان تان ڦِري وڃڻ – چئي نہ ڪرڻ – انجام کي پاڙي نہ ڏيڻ.

– **زبان قابُو ۾ رَکَڻُ:** سَـ جهِيْ پُرجهي ڳالهائڻ.

– **زبانَ ڪڍِيْ ڇڏڻ:** سخت سزا ڏيڻ.

– **زُبانَ ڪَرَڻُ:** انجام ڪرڻ – قول ڪرڻ – وعدو ڪرڻ.

– **زُبانَ ڪُوڙِيْ ڪَرَڻُ:** انجام نہ پاڙڻ.

– **زبانَ ڪُلَڻُ:** ٻارجو ڳالهائڻ شروع ڪرڻ. گاريون ڏيڻ شروع ڪرڻ.

– **زبان ڪولَڻُ:** ڳالهائڻ – گفتگو ڪرڻ – آواز ڪَڍَڻُ – ڳالھ چورڻ – زبان هلائڻ.

– **زبانَ کي پاڙِيْ ڏِيَڻُ:** انجام پورو ڪرڻ – قول پاڙڻ – واعده وفا ڪرڻ.

– **زبان کيْ چَپَنِ تي ڦيرائِڻُ:** مزو وٺڻ. چَپَ چٽڻ.

– **زبانَ کي لغام ڏِيَڻُ:** سوچي سمجهي ڳالهائڻ.

– **زبانَ لالُ ڪرڻُ:** تمام گهڻو ڪاوڙجڻ – ڪاوڙ منجهان ڳالهائڻ. مهڻا ڏيڻ – شڪايت ڪرڻ.

– **زبانَ ۾ ڇالا پوڻُ:** ڳالهائي نہ سگهڻ – بيان ڪرڻ جي همت نہ رهڻ. درد ڀريو داستان هئڻ جنهن کي ڳنڍيون اچڻ.

– **زبان مان ڪيڻ:** ٿورا لفظ ڳالهائڻ. سرسري طور ڪا ڳالھ چوڻ.

– **زبان مانْ نِـڪرَڻُ:** زبان مان اوچتو نڪري وڃڻ – تڪڙ ۾ چئي وڃڻ ڪي ڪجھ ڳالهائڻ.

Gul Hayat Institute

– **زبانَ مڇڪائڻُ:** زبان کي وات ۾ ڦيرائڻ.

– **زبانَ مرڪائڻُ:** زبان مڇڪائڻ.

– **زبان نہ ڪسڻ:** ڪاٻہ تڪليف نہ ٿيڻ.

– **زبانَ وڃڻُ:** وعدو وڃڻ – انجام وڃڻ – وچن وڃڻ.

– **زبانَ هارائڻُ:** وعدو ڪسائڻ – انجام شڪني ڪرڻ – قول کي پاڙي نہ ڏيڻ.

– **زبان هڪڙي هئڻ:** زبان جو وعده هميشه هڪ ۽ پڪو هُئڻ.

– **زبانُ هلائڻُ:** ڳالهائڻ. زبان درازي ڪرڻ – گهڻو ڳالهائڻ. سوال ڪرڻ – گُهرڻ.

– **زبانُ هلڻُ:** گهڻو ڳالهائڻ – بڪ وات ڪرڻ.

– **زباني ج زبانيُون:** ث. بيان – اظهار – سماعي – ڪيفيت – شاهدي – گواهي.

– **زباني ج زباني:** صفت. برزبان – واتي ويٺي – تقريري – لفظي.

– **زبانِي اِمتِحانُ:** ذ. زباني طرح پڇا ڳاڇا وارو امتحان – تقريري امتحان – واتي ويٺي امتحان.

– **زباني پڙهڻُ:** ياد پڙهڻ – بنا ڏٺي پڙهڻ – از بر پڙهڻ – حنظ پڙهڻ.

– **زباني جمع خرچ ڪرڻ:** فقط زباني انجام ڪرڻ ۽ نہ پاڙڻ. خيالي پلاءُ پچائڻ. صرف ڳالهيون ٺاهڻ – فقط ڳالهيون ڪرڻ.

– **زباني حسابُ ج زباني حساب:** ذ. يادگيريءَ سان بنا لکڻ جي پچڻ وارا حساب – ذهني حساب – تقريري حساب.

– **زباني ڏَت ڏَتِ ڪرڻ (ت):** اجائي خوشامد ڪرڻ.

• **زبانو ج زبانا:** ذ. [ف. زبان] ڪَشو (چمڙي جو) پٽو. بڪلُ. سئيءَ سان چلو. هڪ قسم جو واڍڪو اوزار – ننيڙي ڪارائي. هَني جي دوالن کي ڳنڍڻ لاءِ لوهہ جو ننيڙو ٽڪر (ت).

• **زبتي (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زُبْدَهُ:** ذ. [ع]. مکڻ – مکڻ جي ڦيڻ – گَجِي – ڦيڻ (ڪيرجي). جوهر – نچوڙ – عرق – مکُ. (صفت) منتخب – چونڊيل.

• **زبَر ج زبَرُون:** ث. [ف. اَزَبَر جو مخفف] اُچار جو هڪ قسم – ڪنهن اکر جي مٿ جي نشاني – حرڪت – اعرابُ. علم نحو جي اصطلاح موجب الف منجهان پيدا ٿيل آواز. جيئن "ڪَتَ – لَتَ – مَنَرَ وغيره". (ع. ضَرَبَ) ڌڪ – چوٽ – ضرب – گهاءُ "هٽي تو حاڪمن کي زور پريون زبرون".

• **زبَرُ ج زبَرَ:** ذ. صفت. [ف. اَزَبَر جو مخفف] وڏو – مها – اُتم – اعظم – عالي – ڪَبِيرُ – شاهي. بلندُ – اوچو. بزرگ. مٿي – مٿان – مٿاهون – وڏيڪ. ڳرو – ڀاري – وزني. (ع. جَبَرُ) ظلم – ڏاڍ – انڌير – اَنرٿ. وڏو – اعليٰ. مٿاهون – اوچو – وڏيڪ. زور وارو – طاقتور – ٻلوان – غالب – حشمت وارو – پڄنديءَ وارو. وس کان ٻاهر – ڏاڍو. زبرو.

• **زبَرْدَسْتُ ج زبَرْدَسْتَ:** ذ. صفت. [ف. زبر + دست = هٿ] زور پريو – طاقتور – سگهائتو – سگهارو – ٻلوان – سگهو – زوردار – ٻلي. مٿانهون – بالا – وڏو ظلم جهڙو – قهر جهڙو – ستمي – ستمگر. بلڪل سخت – ڳرو.

– **زبَرْدَستِي ج زبَرْدَستيُون:** ث. زور – ٻلُ – طاقت – ڏاڍائي – ڏاڍُ – مضبوطي. قهر – غضب – انڌير – ظلم – اَنرٿ. اُرهہ زورائي – ڏاڍ مڙسي – بالادستي – زور آوري.

– **زبَرْدَستي ڪرڻُ:** زوري ڪرڻ – حملو ڪرڻ – ظلم ڪرڻ – سختي ڪرڻ – لاچار ڪرڻ – ڏاڍائي ڪرڻ – اُرهَ زوري ڪرڻ – ڏاڍ مڙسي ڪرڻ.

– **زبَرْزنگ ج زبَرْزنگَ (ت):** ذ. صفت. ڏاڍو جوان – زوراور – ٻلوان. اڙٻنگ. پهلوان – سورهيه – سورمو.

– **زبرو ج زبرا:** ذ. صفت. زبر – زبردست – جَبرو.

• **زبراڻي:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو. درڪاڻي بلوچن جو هڪ پاڙو.

• **زبَرجَدُ ج زبَرجَدَ:** ذ. [ع. ف. زبرجد = قيمتي پٿر يا هيرو] هيري جو هڪ قسم – زُمرد.

• **زبُورُ:** ذ. (ع). نوشتہ – ڪتاب. (اسم خاص) حضرت دائود عليہ السلام جي مٿان لٿل آسماني ڪتاب جو نالو. يهودين جو پاڪ الهامي ڪتاب.

• **زبُونُ ج زبُونَ:** ذ. صفت. (ف). هيٺو – بي طاقت – ضعيف – عاجز – ڪمزور – نستو – پوٺو – بي ڦوتو – بي سگهو – نبل – زچ – ٻل هيڻ – دُربلُ. ناس – چٽ – تباهہ – برباد – سُچ – ابتر – پڳل – خستہ – جهونو – پراڻو. خوار – ذليل – رسوا. ڪميڻو – لُچ – دون – خسيس. گهٽ قسم جو – بڇڙو – ڪِنو – ڪرو – خراب – بد – زشت. سادو – جهڙو تهڙو – غريباڻو.

• **زُبيدَهُ:** اسم خاص. (ع). هارون رشيد جي زال جو نالو (جا بزرگ همت واري ۽ نيڪ هئي).

Gul Hayat Institute

• **زِتمُ ج زِتمَ (ڪ):** ذ. [ف. ستم = ظلم] انڌير – ظلم – ستم. زور – طاقت – سگهه.

• **زٽ ج زٽُون (ت):** ث. ٻناڪ – ڏاڙ – پٽ – ڳپوڙو.

• **زٽ ج زٽَ:** ذ. ٻناڪ – ڏاڙ – ڳپوڙو – گشو – لباڙ – يٽ. ڪوڙي ڳالهه – ڪوڙ. واهيات ڳالهه – بڪ بڪ – بڪواس.

– **زٽ شٽ ج زٽ شٽَ:** ذ. ٻناڪ سناڪ – ڪل پوڳ – چرچو مسخري – ڳالهه پولهه.

– **زٽ مارڻُ:** ڳپوڙو هڻڻ – ڳالهه ڪي وڌائڻ. ڪوڙيون ڳالهيون ڪرڻ. ٻناڪون هڻڻ.

– **زٽ هڻڻُ:** ٻناڪون هڻڻ – لباڙون هڻڻ. ڪوڙ هڻڻ.

– **زٽو ج زٽا:** ذ. ٻناڪ – ڏاڙ – گشو – يٽو – زٽ – زٽاڪ – زٽل.

– **زٽي ج زٽيِ:** ذ. صفت. زٽلي – زٽائي – ٻناڪي – لباڙي – ڏاڙي – گشائي.

• **زٽ ج زٽ (ڪ):** ذ. صفت. ڪاوڙيل – ڦوڪيل – ڏميل.

– **زٽ ٿيڻُ:** ڦوڪجڻ – ڪاوڙجڻ – پرچڻ – اپامجڻ.

• **زٽاڪ ج زٽاڪَ (ت):** ذ. ٻناڪ – لباڙ – ڏاڙ – يٽ.

• **زٽاڪ سٽاڪ:** ذ. ٻناڪ سناڪ – ڪل چرچو – ڳالهه پولهه.

– **زٽاڪي ج زٽاڪيِ:** ذ. صفت. ٻناڪي – لباڙي – ڏاڙي. گشائي. ڪوڙو. زٽلي.

• **زٽل ج زٽلَ:** ذ. زٽ – زٽاڪ.

– **زٽل قافيو ج زٽل قافيا:** ذ. ناموزون شعر – جڏو شعر. گپشپ.

– **زٽل قافيو هڻڻُ:** خراب نموني تقرير يا وعظ هڻڻ.

– **زٽلي ج زٽليِ** ذ. صفت. ٻناڪي – ڏاڙي – لباڙي – گشائي. بڪبڪيو – زٽاڪي.

• **زٽڻُ (ڪ):** مصدر. ڪيهه ڪي ڏڙڻ – سڙڻ – پڇڻ.

• **زٽو ج زٽا (ت):** بندروءِ ٿلهو (قد جو) – گهٽڪي – ڊِمِٽي – دمي.

• **زپ ج زپَ:** ذ. (آواز) ٺهه – ٺهڪو – سٽ – دپ. (ظرف) سڌو – سنئون – ڏو – چٽ.

– **زپاٽ ج زپاٽَ:** ذ. اوچتو ڪنهن شيءِ جي ڪرڻ جو آواز – ٺهڪو – ڏڪاءُ – دپڪو.

– **زپ زپ ڪرڻُ:** زور سان ڏڪ هڻڻ. ٺهڪو ڪرڻ – ٺهه ٺهه ڪرڻ.

– **زپڪار ج زپڪارَ:** ذ. ڏڪ متان ڪرڻ جو آواز – ٺهه – دپ.

– **زپڪو ج زپڪو:** ذ. ڏڪن جو آواز – ٺهه – سٽ. ڪنهن شيءِ جي ڪرڻ جو آواز.

– **زپڪو لائڻُ:** زور سان لاڳيتو ڏڪ هڻڻ – ٺهه ٺهه ڪرڻ – سٽڪو لائڻ.

– **زپٽينگ ج زپٽينگ:** ذ. ٺهڪو – سٽڪو – دپڪو.

• **زچ:** صفت. عاجز – تنگ – ڪڪ – هلاڪ. مجبور – بيوس.

– **زچ ڪرڻُ (ت):** ڪڪ ڪرڻ – هلاڪ ڪرڻ – تنگ ڪرڻ.

• **زچه:** ث. (ف). تازي ويائل عورت.

– **زچه خانو:** ذ. ويم گهر.

• **زُحل:** ذ. (ع). هڪ گرهه جو نالو – ڇنڇر – شني – ڪيوان (گرهه). ستون تارو (گرهن مان). علم نجوم موجب زُحل ستين آسمان تي آهي ۽ بلڪل نحس گرهه سمجهيو ويندو آهي.

• **زحمت ج زحمتُون:** ث. (ع). تڪليف – هلاڪي – پريشاني – ڏک – ڏک – اهنج – ايذاءُ – ڏنج – ڏنجهو – محنت – ڪشالو – دقت – درد سري – آزار – مصيبت – جنجال – وڳوڙ – گڙٻڙ – خرابي – بيماري – روڳ – مرض – ڏوار – اڳهائي – ناچڱائي – ڏجهندو – لڳائي – ناچاڪائي. (صفت). زور ڪندڙ – تقاضائي – ليلائيندڙ – چنبڙ – ڳڪ – پند – جڃا – ڦڪڙي.

– **زحمت ڪڍڻُ:** تڪليف برداشت ڪرڻ – ڏک پوڳڻ – مصيبت سهڻ.

• **زخار:** ذ. صفت. (ع). پاڻيءَ سان تمام پريل – تمتار – لهريون لهندڙ – ڇوليون هڻندڙ (درياءُ وغيره).

• **زُخرف:** ذ. (ع). سون.

• **زخمڻُ:** مصدر. (ف). ڦٽڻ – گهائڻ – زخمي ڪرڻ – زخم رسائڻ – واڍوڙڻ – چيرڻ. رنجائڻ – ڏکوئڻ.

– **زخمُ ج زخمَ:** ذ. ڦٽ – گهاءُ – واڍوڙو – وڍ – چير – چاڪ – ٺپ. ضرر – ريج – داغ (دل جو). فراق – ڦوڙائو. نقصان.

– **زخمُ پُرجڻُ:** ڦٽ جو ڇٽڻ.

– **زخمُ تازو ٿيڻُ:** گذريل صدمو ياد پوڻ.

– **زخمن تي لوڻ ٻرڪڻُ:** سٽل سور جاڳائڻ.

– **زخمجڻُ:** مصدر. ڦٽجڻ – گهائجڻ – واڍوڙجڻ – زخمجي پوڻ. وڍجڻ – چيرجڻ – ڦاٽڻ – داغجڻ.

– **زخمُ ڏيڻُ:** زخمي ڪرڻ – مجروح ڪرڻ.

– **زخمُ ڪاري:** ذ. ڳُهرو گهاءُ – اونهو زخم – اونهو گهاءُ.

Gul Hayat Institute

— **زخمي ج زخمي:** ذ. صفت. قتيل — وڍيل — گهايل — واڍوڙيل — زخميل — زخم رسيل — مجروح. چيريل — ڦاٽل.

• **زدَ ج زدُون:** ث. [ف] مارَ — ڦيھ — ڊينب — پيچَ. نشان — ضرب — چوٽ. صدمو. نقصان. خساره.

— **زدڪوب:** ث. مار ڪٽ — سَٽ ڪٽ.

• **زدو ج زدا:** ذ. صفت. [ف. زدهْ = لڳل] زده — وارو — هنيل — جو] ماريل — ضربيل — (عشق جو) ماريل. پيڙيل — ڏڪويل — رنجايل ـ ستايل — ضربيل. مرڪبات جي آخر ۾ ايندڙ. جيئن "آفت زدو مصيبت زدو وغيره". شرمندو — لڄي — ڦڪو — ڪڪو ڪو — شرمسار — هڪو ٻڪو — پشيمان.

• **زدهْ:** صفت. [ف] لڳل — ٽڪريل. وارو — هنيل — (جو) ماريل. مرڪبات ۾ ڪم آيل "جيئن مصيبت زدهْ، آفت زدهْ وغيره".

— **زدهْ حال:** صفت. خستَه حال — تباه حال. پريشان حال. غمگين — سوگوار.

• **زرُ:** ذ. ث. [ف] سون — طِلا — ڪَنچَنُ. ڌن — مايا — دولت — دنيا — ملڪيت — خزانو — ناڻو — پيسا — ڏوڪڙُ — جميعت. سمپت. سون جي تار.

— **زرِپيشگي:** ث. [ف. زر + پيشگي = اڳواٽ ڏنل] ڪنهن سؤدي وغيره لاءِ اڳواٽ ڏنل رقم — سوٽي.

— **زرِ خريدُ:** ذ. صفت. [ف. زر + خريد = ونڻ] پئسا ڏيئي خريد ڪيل.

— **زرِ خريدُو ج زرِ خريدا:** ذ. صفت. پنهنجن پيسن سان ورتل — زرخريد.

— **زرِ خريدُو هٽُ:** پنهنجن پيسن سان ورتل هٽُ — ذاتي شي هٽُ.

— **زرِ دارُ ج زرِدارَ:** ذ. صفت. [ف. زر + دار > داشتن = رکڻ]. زرَوارو — شاهوڪارُ — دولتمندُ — دنيا وارو — مالدار — تونگرُ — جوءُ — ونهيون — هريو — سائو — پاڳيو — ڌنات — لکاپتي — امير.

— **زرِ دوزُ ج زرِدوزَ:** ذ. [ف. زر + دوز > دوختن = سبڻ] ڪپڙي تي زريءَ جي پرت پرڻ وارو — چمڪدوزي ڪندڙ — چمڪدوز — زرِ بازُ — ڪارچوبي.

— **زرِ دوزي ج زرِدوزيُون:** ث. زريءَ جو پَرت — زريءَ جو ڪم — ڪامداني — زريافي — چمڪدوزي — ڪارچوبي.

— **زردوسُت ج زرِدوسُتَ:** ذ. صفت. [ف. زر + دوست = يار] دولت سان پيار ڪندڙ. لالچي — لوڀي.

— **زرِ سُرُخ:** ذ. [ف. زر + سرخ = ڳاڙهو] سون — طلا.

— **زرِسُفيدُ:** [ف. زر + سفيد = اڇو] چاندي — نُقرَه.

— **زرِ گرُ ج زرِ گرَ:** ف. صفت. [ف. زر + گر = ناهيندڙ] سونارو. مائيءَ پوٽو.

— **زرِ گري:** ث. سوناري جو ڌنڌو.

— **زرِ مالگذاري ج زرِ مالگذاريُون:** ث. ڍَل واري رقم — زرِ لگان.

— **زرنگار ج زرنگارَ:** ذ. صفت. [ف. زر + نگار = چٽسالي] اهڙا شي جنهن تي سون جا نقش ٺهيل هجن — منقش. سونهري ڪم وارو — سونهري.

• **زرِين:** صفت. سونو — سونَ جو. سون جي رنگ جهڙو — سونهري.

• **زرُ ج زرَّ:** ذ.صفت. تيز ڪاوڙيَلُ — غصي — برُ (ل). تيزِ ـ تکو. ڏاڍو مهانگو (ت).

— **زرُ لڳي وڃڻ:** تپي وڃڻ — ڪاوڙجي وڃڻ.

— **زرِچڙهڻ:** ڏاڍو مهانگو ٿيڻ.

• **زراعَتَ ج زراعتُون:** ث. [ع. ف] ٻني ٻارو. پوک واري زمين — آبادي ڪيل زمين. آبادي — پوک — ڪاشت — کيتي — ڪشت ڪاري — ڪاشتڪاري.

— **زراعَت پيشَه:** ذ. صفت. ٻني ٻارو ڪندڙ — پوکيندڙ — هاري — ڪُڙمي — ڪسان — ڪاشتڪار — ڪاشتگار.

— **زراعَتَ ڪَرڻُ:** کيتي ڪرڻ — ڪاشتڪاري ڪرڻ — پوکڻ.

• **زرافُ ج زرافَ:** ذ. [ف] جانور جو هڪ قسم (جو آفريڪا جي جهنگلن ۾ ٿيندو آهي). سترِ گاءِ.

• **زرْبانو (ڪ):** ذ. جابلو راڳ جو هڪ نالو.

• **زربفتُ ج زربفتَ:** ذ. [ف] سوني زريءَ لڳل ڪپڙو. سونَ جهڙو ڪپڙو. ريشمي ڪپڙي جو هڪ قسم — ڌماج — ڪيمخاب.

• **زرتارَ ج زرتارُون:** ث. [ف] زريءَ جي تارن لڳل ڪپڙو — ڪيمخواب.

• **زرتشتُ:** اسم خاص. [ف] آتش پرستن جي رهبر جو نالو — زردشت.

• **زرخيزُ:** ذ. صفت. [ف. زر + خيز > برخواستن = اٿڻ] زرِ پيدا ڪندڙ (زمين). گهڻي پيدا واري زمين — شاداب. اُپائتو — نفعائتو — مثمر ـ اُپت وارو.

• **زردُ ج زردَ:** ذ. (ف) رنگ جو هڪ قسم — پيلو — هئڊو — زردو — ڦڪو — پيرو — بسنتي — هئڊائون — ڪئنسري — گل جو هڪ قسم (لس).

Gul Hayat Institute

• **زردالـِو:** ميوي جو قسم [انگ. Apaicot].

– **زرداڻِ:** ٿ. پيلائي – پيلاڻ – هئِڊاڻِ _ هئڊائي – ڦڪاڻ – ڦڪائي – بيماريءَ جو هڪ قسم – يرقان – زرقان – سائي.

– **زرْدائڻُ:** مصدر. ڪجھ قدر پيلاڻ تي ڏيکارڻ – هيڊائڻ.

– **زرِ دائِيْ ج زرِ دايُونْ:** ٿ. پيلاڻ – هيڊاڻ – ڦڪاڻ – ڦڪائي.

– **زرْدُ ٿيَڻُ:** بيماريءَ سبب پيْلو ٿيڻ.

– **زرْدُروْ:** ذ. صفت. [ف. زرد + رو = منهن] زرد چهري وارو – ڦڪي منهن وارو. شرمِنْده _ خَجَلُ – شرمسار – لڄي. خوفزده.

– **زرْدُرو ٿِيَڻُ:** شرمنده ٿيڻ – لڄي ٿيڻ. خوفزده ٿيڻ.

– **زرْدروئِيْ ج زرْدُروئِيُونْ:** ٿ. شرمساري. ڪمزوري.

– **زرْدوْ ج زرِدا:** ذ. پيلو – پئرو. هئڊو – بسنتي – ڪئسري – ڦڪو – جهڪو – اوڏو. زعفران چهريل پلاءَ جو هڪ قسم –زرد رنگ جا مِنا چانور.

– **زرْدِيْ ج زرْدِيُونْ:** ٿ. زرداڻ – زردائي – هئڊاڻ – ساواڻ – پيلاڻ – ڦڪاڻ – ڦڪائي. بيضي جي اندرين هئڊاڻ. يرقان – سائي – ڪامِڻُ – ڏؤنري (پرمانند). ڪجيءَ جو هڪ قسم (جنهنجو ڏونْڪو زردو ٿئي).

– **زرْدي پيوَڙِيْ:** ٿ. جنديءَ جي ڪم ۾ ڪم ايندڙ هڪ رنگ.

– **زرْديرِڙو ج زرْديرِڙا:** ذ. صفت. پيلاڻ جهڙو – هيڊائتو.

– **زرْديروْ ج زرْديرا:** ذ. صفت. پيْلانْجهو – پيلانْجهڙو – هئڊسِرو – بادامي.

– **زرْدِيُونْ:** ٿ. گهوڙي جي ڏندن ۾ ڪارا داغ (جن مان عمر معلوم ڪجي).

• **زرْدارِيْ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زرْدالُـو ج زردالو:** ذ. (ف) ميوي جو هڪ قسم. ننڍو بادام.

• **زرْدَشُت:** ذ. (ف) آتش پرستن جو رهبر – (هي شخص منوچهر بادشاهہ جي نسل مان هو ۽ فيثا غورث حڪيم جو شاگرد هو هن گشتاسپ بادشاهہ جي زماني ۾ نبوت جي دعويٰ ڪئي ۽ آتش پرستيءَ جو دين برپا ڪيو) – زرتشت.

• **زرڙاٽُ ج زرڙاٽَ:** ذ. (آواز) زور سان وڄڻ جو آواز – شرڙاٽ – شوشاٽ.

• **زرِشڪُ ج زرِشڪَ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم – نيپال ۾ ٿيندڙ ٻيرن جو هڪ قسم.

• **زرَعْ:** ذ. [ف. ع] پوک – کيتي – ٻني.

– **زرَعِيْ ج زرَعِيْ:** صفت. پوک لائق – آبادي لائِقِ _ کيتيءَ لائق – زراعت جهڙي.

• **زرْقُ وبرَقُ:** ذ. [ع] شان و شوڪت.

• **زرْڪانُ (ت):** ٿ. جگرجي بيماريءَ جو هڪ قسم – يرقان.

• **زرَڪْ زَنِيْ:** اسم خاص. [ف. زِيرڪ = دانا + زئيدن = ڄمڻ] زرڪ خان (زيرڪ خان) جو اولاد – براهوئي بلوچن جو هڪ قبيلو.

• **زرْمٽ:** اسم خاص. افغانستان جو هڪ علائقو.

• **زرْنازِ:** اسم خاص. [ف. زرينہ] هڪ عورت جو نالو.

• **زرَنْبُ:** ذ. هڪ مشهور برهمٽي درخت ٻوٽي جو نالو.

• **زرْنُبادُ:** ذ. (ف). پسارڪي وکر جو هڪ قسم گول پاڙ وارو ڪَچورُ – جَدوارُ.

• **زرْنِيْ ج زرْنِيُونْ:** ٿ. (ف). سونهري رنگ تي هڪ زهر جو قسم – هَرْتالُ.

• **زرَڙُ:** (ڪ). مصدر. ڪرِڻ. وَهَڻ – وهي وڃڻ (واريءَ يا سنهي شيءَ جو) – ذرو ذرو ٿيندڙ.

– **زرِڙوْ ج زرِڙا:** ذ. صفت. هيٺ وَهِي ڪرِندڙ – ذرو ذرو ٿيندڙ [ٿ. زرڙي ج زرڙيون]. جيئن: "ڦڪي فقيري علم ري، جيئن واري منجهہ پروڻ، جي ٽي ڏجيس ڏوڻ، تہ هُوءَ اڳيئي زرڙي" (براد).

– **زرِيْ ٻوَڻُ (ڪ):** ٻُري ٻوڻ – ذرا ذرا ٿيڻ.

• **زرَڙْ پٽُ:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **زُروْ ج زُرا:** ذ. [ع. ف. جَره] پکيءَ جو هڪ قسم – پيلين اکين ۽ چوٽن پرن وارو مشهور شڪاري پکي – "باز" جو نَرُ – جِرو.

• **زرَهَ ج زِرَهُون:** ٿ. لوهي پوشاڪ (جا لڙائيءَ ۾ ڪم اچي) پاکر – سلاح.

– **زرَهْ پُوشُ ج زِرَهْ پُوشَ:** ز. صفت. [ع. زره + ف. پوش از پوشيدن = ڍڪڻ] زره پهريل ماڻهو – زره پائيندڙ – سلاح پاتل. جنگي جوڌو.

• **زريْ:** ٿ. (ف). سون جي تار – سونوڙاڳو – سونهري تار (جا پرت جي ڪم اچي). ڪلابتُ. مقيس – بادلو.

– **زريْ بازُ ج زريْ بازَ:** ذ. صفت. [ف. زر + باز > بافتن = ڪيڏڻ] زريءَ جو ڪم ڪندڙ – مقيسي ڪلابتُ پريندڙ.

– **زريْ بافُ ج زرِيْ بافَ:** ذ. صفت. [ف. زر + باف > بافتن =

Gul Hayat Institute

اُٽڻ] زري دوز — زري پرڻ جو ڪم ڪندڙ.

• **زِشتُ ج زِشتَ:** ذ. صفت. (ف). بدشڪل — بُڇڙو — خراب — بُرو — بد.

— **زِشتُ خُوْ:** ذ. صفت. [ف. زشت + خُو = مزاج] جيئن — بدمزاج — ايوٽو.

— **زِشتُ رُوْ:** ذ. صفت. [ف. زشت + رُو = منهن] بدشڪل — بدصورت — بدزيبو — روپ هيڻ — ڪجت — ڪروپ — بُري صورت وارو.

• **زعْفرانُ ج زعْفرانَ:** ث. خوشبوءِ دار گل جو ٻُوٽو جو دوا طور ڪم اچي — ڪيسر — ڪئنسر — ڪيسر جو گل. [انگ. Saffron].

— **زعْفرانِي صفت.** زعفران جي رنگ وارو — ڪيسري. زردُ — پيلو.

— **زعْفرانِي چادَرَ ڍَڪِڻُ:** سج لهي وڃڻ — اونده ٿيڻ — رات ٿيڻ.

• **زعْمُ ج زعْمَ:** ذ. (ع). گمان — خيال — ظن.

• **زعيمُ ج زعيمَ:** ذ. (ع). سردار — ليڊر — رهنما.

• **زُفتُ ج زُفتَ:** ذ. [ف. جفت = جوڙو] جوڙو — ٻه گڏ — جُٽ. چولو ۽ پوتي، جي مڱ يا ڪنوار کي ڳنڍائجن.

• **زڪَ ج زڪُون:** ث. (ف). زلت — شرمندگي — خفت — شڪي — شڪست — هار. نقصان — ٽوٽو — خسارو.

• **زڪ ج زڪُون (ڪ):** ث. [ف]. گهر وڃهڻ لاءِ ٻڪريءَ جي کل جي ساندري — ايزڪ — ساندري — اوٺي — کلي.

• **زڪَ ج زڪَ:** ذ. صفت. پريل — پُر — پربور — رتو — پرتو — چڪار. ٽلهو — متارو — سپرو — سبرو. تمام سخت — پختو — ڏاڍو.

• **زُڪامُ ج زُڪامَ:** ذ. [ف] بيماريءَ جو هڪ قسم (جنهن ۾ ٿڌ يا گرميءَ لڳڻ سبب نڪ مان پاڻي وهي) — ليسُ — ريزش — سردي — ٿڌ — نزلو.

• **زڪَريا:** اسم خاص. (ع) پيغمبر جو نالو. هڪ ذات جو نالو (ڪ).

• **زڪوٰاتَ ج زڪوٰاتُون:** ث. شريعت محمدي مطابق مقرر ٿيل مال جي خيرات. چاليهون حصو. مڱ — دان — خيرات — صدقو.

• **زڪِيُ ج زڪِيَ:** ث. صفت. (ع) نجو — نج — صاف — شڌ — نبار — سُنو — اُڇتو — نرمل خالص — اُصيل — چنڊ. کرو — تڪو — سچو — چوکو — ٽنگسالي. پاڪ — پوِتُرُ — پاڪدامن. نسورو — صفا.

• **زڪِيڪَ ج زڪِيڪُون:** ث. پورن ڏينهن واري عورت — پرئي پيٽ عورت — حامل — گرڀونتي.

• **زڳو ج زڳا (ت):** ذ. ڏاڙ — ٻناڪ — لباڙ — زت.

— **زُڳا هڻڻ:** ٻناڪون هڻڻ — ڏاڙون هڻڻ.

• **زلُ** (ڪ) صفت. سخت تتل — سخت گرم.

— **زلُ ٻارڻُ:** فساد وڌائڻ. ظلم ڪرڻ.

• **زُلالُ ج زُلالَ:** ذ. منوءِ صاف پاڻي.

— **زلزلو ج زلزلا:** ذ. [ع. زلزله] ڏوب — ڏوبو — لوڏو — ڏڪڻي — لرزش — ٿرٿلو — ابتري — فساد — جرجلو. اُجاڙ — سڃ — ويراني. اُداسائي — هيڪل — وسوڙائي.

• **زُلفُ ج زُلفَ:** ذ. (ف) رات جو پهريون حصو. وار — ڪاڪل — گيسو. لونڊيءَ جا وار — ڪنن مٿان وارن جي چڳ. (وارن جي) گهنڊي — چڳ — ڪنڊڙو.

• **زُلفِ بنگال:** ذ. هڪ تيل جو قسم.

— **زُلف تابدار:** ذ. چمڪندڙ ڪارا وار ۽ پيچ در پيچ وارَ.

— **زُلفِ پُرشڪن:** ذ. [ف. زلف + پُر = پريل + شڪن = گهنج] پيچدار زلف — گهنڊيدار ممولا — لوٽي جا وار.

• **زُلفِي ج زُلفُون:** ث. وارن جي گهنڊيدار چڳ — ڪُنڍِي — وَرُ — انگوڙو — چَلو.

• **زُلَيخا:** اسم خاص. (ع) تمام حسين عورت جو نالو. مصر جي عزيز جي راڻي (جا حضرت يوسف تي عاشق ٿي هئي).

• **زِمَرُ (ڪ):** ث. زور — طاقت — ٻلُ — سگهه — زومر.

• **زِمامُ ج زِمامَ:** ذ. (ع) واڳ.

• **زِمانُ ج زمانَ:** ذ. (ع) واڳ.

• **زمانُ ج زمانَ:** ذ. (ع) وقت — عرصو — ساعت — عهد. فرصت — ڪال. گرامر ۾ وقت لاءِ ٺهرايل لفظ.

— **زمانُ حالُ:** ذ. هلندڙ وقت. گرامر ۾ هلندڙ وقت جي معنيٰ ڏيکاريندڙ فعل.

— **زمانُ حالُ اِستمراري:** ذ. گرامر موجب هلندڙ وقت ۾ ڪم جاريءَ کي ظاهر ڪندڙ فعل.

— **زمانُ حالُ مُتَشڪِي:** ذ. گرامر موجب هلندڙ وقت ۾ ڪنهن ڪم بابت شڪ ظاهر ڪندڙ فعل.

— **زمانُ حالُ مُدامِي:** ذ. گرامر ۾ هي زمان گذريل ۽ هلندڙ وقت گڏي ٿو ڏيکاري ۽ ائين ٿو ڏيکاري ۽ ڄاڻائي ته ڪو ڪم گذريل وقت کان وٺي جاري ٿيو آهي ۽ اجا پيو ٿئي يا هميشه ٿيندو آهي.

Gul Hayat Institute

• **زمانُ سازُ ج زمانُ ساز:** ذ. صفت. [ف. زمان + ساز > ساختن = ناهڻ] وقت موجب ٺهي هلندڙ (ماڻهو) — وقت گذاريندڙ. مطلبي يار يا دوست — هان ۾ هان ملائيندڙ.

— **زمانُ ماضيءَ:** ذ. گذريل وقت (گرامر ۾) گذريل وقت جي معنيٰ ڏيکاريندڙ فعل.

— **زمانُ ماضيءِ اِسْتِمراري:** ذ. گرامر ۾ هي زمان ڄاڻائي ٿو ته گذريل وقت وارو ڪم پورو ٿي نه چڪو هو: پر گذريل وقت ۾ هليو پئي يا جاري هو.

— **زمانُ ماضيءِ بَعِيدُ:** ذ. گرامر ۾ هي زمان ڏيکاري ٿو ته فعل وارو ڪم ڪجھ وقت اڳي يا گذريل وقت جي ڪنهن ڪم کان اڳي ٿيو هو.

— **زمانُ ماضي شَرْطِيه:** ذ. گرامر موجب هي زمانُ صيغي شرطي ۾ ڪم ايندو آهي ۽ هميشه ان ۾ هڪ نه ٻيو شرط وجھي ڳالھ ڪبي آهي.

— **زمانُ ماضيءِ قَرِيبُ:** گرامر ۾ گذريل وقت جي ڪم جي، ويجھڙائي ۾ پورائي ڏيکاريندڙ زمان.

— **زمان ماضيءِ مُتشَڪِي:** گذريل وقت جي ڪم بابت شڪ ڏيکاريندڙ زمان.

— **زمانُ ماضيءِ مُدامِي:** ذ. گذريل وقت جي عادت يا رواج يا ٻيو ڪو سانده يا وري وري ٿيندڙ ڪم ڏيکاريندڙ زمان.

— **زمانُ ماضيءِ مُطْلَق:** ذ. هي زمان اهو وقت ٿو ڏيکاري جو بنھ گذري ويو هجي ۽ جنهن ۾ ڪو ڪم ٿي چڪو هجي.

— **زمانُ مُسْتقبل:** ذ. گرامر موجب ايندڙ وقت جي معنيٰ ڏيکاريندڙ زمان.

— **زمان مُسْتقبل اِسْتِمرارِي:** ذ. ايندڙ وقت ۾ جاري رهندڙ ڪم ڏيکاريندڙ زمان.

• **زمانو ج زمانا:** ذ. وقت — ٽاڻو — ويلو — سمو — ويرمُ — ايام — وير — نوبت — صاحبي — وارو — ايام ڪاريِ ـ عَمَلُ ڏينهن — موقعو — وجھه — اوڪاس. رُت — موسم — فصل — مُندَ — سَهَل. فرجو — مهلت. فرصت. مدو — ميعاد. پُرڪو — پيرو — گهمرو — وار — دفعو — لڳو — پرڪ ڏاهي — ڏانهين عمر — جمار — ارجا — اوستا. جُڳ — قرن. دنيا — جهان — جَڳُ — جَڳَتَ — سنسار — لوڪ — وِسُ — عالم — ڪائنات. زمين — پرٿوي — خلقت. مخلوقات.

— **زمانو بَدلِجڻُ وَڃڻُ:** خلق جو ڪردار بدلجڻ. وقت جو بدلجڻ.

— **زمانو ڏسڻُ:** تجربو حاصل ڪرڻ — آزمودگار ٿيڻ — دنيا کي ڏسڻ.

— **زمانو ڦِرِي وَڃڻُ:** زمانو بدلجي وڃڻ. ماڻهو جو ڪنهن جي خلاف ۽ دشمن ٿي وڃڻ.

— **زماني جي زدَ ۾ اچڻُ:** تڪليف ۾ اچڻ — وقت جي ڦيري ۾ اچڻ.

— **زماني سازُ ج زماني ساز:** ذ. صفت. مطلب جو يار — هان ۾ هان ملائيندڙ — خود غرض. دُنيوي — وهنواري — لوڪا چاري — دنياساز — دنيادار.

— **زماني سازِي ج زماني سازِيُون:** ث. خوشامد. ظاهرداري — بناوت. دنياداري. حيلو — وسيلو. حالو چالو — جوڙيءَ کي جَسُ.

— **زماني سازِي ڪَرڻُ:** دنياداريءَ وارو ورتاءُ ڪرڻ. خوشامد ڪرڻ. مڪاري ۽ بناوٽي ڳالهيون ڪرڻ.

— **زماني کي مُنهن ڏيڻُ:** دستور ۽ عام قاعدي موجب هَلَڻُ.

• **زُمَر:** ث. [ع] قرآن پاڪ جي هڪ سورة جو نالو. جماعت.

• **زمُرُد ج زمُرد:** ذ. (ف) هيري جو هڪ قسم. سائي رنگ جو هيرو — پنو.

— **زمُردي:** صفت. زمرد جهڙو سائو — سبز.

• **زمُرڪ ج زمُرڪ (ت):** ذ. ڏڪ — سزا — سيڪت. مالي نقصان پهچڻ خواهه جسماني نقصان پهچڻ. چوٽ. ٻَرو اچڻ.

— **زمُرڪ ڏيڻُ:** سخت سزا ڏيڻ — مار ڏيڻ. هيسائڻ — دٻائڻ.

— **زمرڪ کَڏڻُ:** ڏڪ ٻنائڻ.

• **زمُرو ج زمُرا:** ذ. [ع. زُمْرَة] ٽولي — جماعت — گروهه — ميڙ — هجوم — سڳرَ — ساٿاري — ساٿ. سنگ — صحبت. ڳَلَرُ — ڇانگ — وَلرُ. لشڪر — سپاهه — فوج — تُمَنُ. رسالو — دستو.

• **زمزمُ:** اسم خاص. (ع). مڪ شريف ڪعبة الله ۾ کوهه جو نالو.

— **زمزمِي:** ث. آب زمزم رکڻ لاءِ لوهه جي ننڍڙي دٻلي.

• **زمستانُ:** ذ. (ف). سرديءَ جي موسم — سيارو.

• **زمهرِيرُ:** ث. (ع). سخت ٿڌ — سيارو. سرديءَ جي عذاب واري دوزخ جي هڪ طبقي جو نالو.

• **زمِينَ ج زمِينُون:** ث. (ف). ارض — ڀوم — ڌرتي — پرٿوي — پرٿي — ڀونءِ ـ پٽ — ترُ — ميدان. ملڪ. ديس — ڏيهه — ديش — خاڪ — مٽي. ڪيتي — آراضي — ڀني. دنيا — جهان —

Gul Hayat Institute

عالم — جڳت — سنسار. بنياد — جَڙَ — پاڙَ — هيٺيون حصو.

— **زمِينَ آسمانَ جو فَرقُ هُئڻُ:** ظرف. تمام گهڻو فرق هئڻ — اختلاف عظيم هئڻ.

— **زمِينَ اسمانُ هِڪُ ڪَري ڇڏِڻُ:** ڪنهن ماڻهوءَ جي تلاش ۾ ڪا جاءِ نہ ڇڏڻ — تمام گهٽي تلاش ڪرڻ. تمام گهڻو هُل ۽ دهشت هئڻ. حد کان وڌيڪ پاڻ پتوڙڻ.

— **زمِينَ اُٿلِيْ پوَڻُ:** ڪجهہ بہ ٿي پوڻ.

— **زمِينات:** ث. جمع زمين جو — زمينون.

— **زمِينَ بُوسَ ٿيَڻُ:** [ف. زمين + بوس > بوسيدن = چمڻ] زمين چمڻ. خدمت ۾ حاضر ٿيڻ. ملازمت ۾ حاضر ٿي ادب بجا آڻڻ.

— **زمِينَ تي پيرُ نہ رَکَڻُ:** هَٺُ ڪرڻ — وڏائي ڪرڻ. هميشه سُواريءَ تي گهمڻ ڦرڻ. ناز نخري سان هلڻ.

— **زمِينَ پيرَن هيٺان نِڪرڻ:** بد حواس ٿيڻ — بدحواسيءَ سبب پيرن جو ڏڪڻ ۽ ڦيري اچڻ.

— **زمِينَ جو گز بڻجڻُ:** هردم گهمندو ڦرندو رهڻ. زمين ڪڇيندو رهڻ.

— **زمِينَ داخُل ٿيَڻُ:** خاڪ ۾ ملي وڃڻ. نيست و نابود ٿيڻ. مرڻ.

— **زمِيندارُ ج زمِيندارَ:** ذ. صفت. [ف. زمين + دار > داشتن = رکڻ] زمين وارو — زمين رکندڙ — زمين سنڀاليندڙ — زمين جو مالڪ.

— **زمِيندارِيْ ج زمِيندارِيُونْ:** ث. زمين جي هجڻ جي حالت. زمين جي مالڪي. زمين جي سنڀال.

— **زمِين دوزُ:** ذ. [ف. زمين + دوز > دوختن = سبڻ] زمين ۾ پوريل — زمين اندر — زمين جي هيٺ.

— **زمِين دوزُ ٿيَڻُ:** ڪِري پوڻ — ڍَهِي پَٽ ٿيڻ.

— **زمِينَ ڪاٺِيْ وَڃڻُ:** گُم ٿيڻ. ڪجهہ بہ نہ لَڀڻ.

— **زمِينَ ڪوتائِڻُ:** (ت). لاجواب ڪرڻ. شرمندو ڪرڻ.

— **زمِينَ ۾ سَمائجَڻُ:** شرم يا غيرت جي سببان زمين ۾ داخل ٿيڻ جو خيال ڪرڻ. شرمندو ٿيڻ.

— **زمِينَ ۾ گهڙِيْ وَڃڻُ:** نهايت شرمندو ٿيڻ — لڄي ٿيڻ.

— **زمِينَ وِهڻُ:** زمين جو هيٺ وڃڻ.

— **زمِين وَزمانُ:** ذ. سڄو زمانو — سڄي دنيا — ڪائنات.

— **زَنِ:** ث. (ف). عورت — اِستري — زال — نار — مهْري — ناري. گهر واري — جوءِ ـ پتني — اهليہ — بيوي — زوجہ. ٽهلي — داسي — نوڪرياڻي — نفرياڻي — ٻانهي. وني — ڪنوار.

— **زنانِ خانُو ج زنانِ خانا:** ذ. خاص زالن جي رهڻ جي جاءِ ـ حويلي — ڏيڍي — حرم — حرمسراءِ.

— **زنانُو ج زنانا:** ذ. صفت. زال جو — زالڪو — زالاٺو — رَن ذاتيون — رَن ذاتيرو. ماديءَ مُنهون — نازڪ — نامرد. عياشي.

— **زنانو مُنْهَن هُجَڻُ:** ڪنهن بہ ڪم جي لائق نہ ٿيڻ.

— **زنانِيْ دِل ڪَرَڻُ:** ڪنجوسائي ڪرڻ. بزدلي ڪرڻ. زال جي چئي تي هلڻ.

— **زنْ مُرِيْدُ ج زنْ مُرِيْدَ:** ذ. صفت. زال جي چئي تي هلندڙ — جوءِ جو مڄو — استري جيت — زال جو غلام.

— **زنْ مُرِيْد هُئڻُ:** زال جي هٿ وس هئڻ.

— **زنِ مَنْڪُوحَہ:** ذ. [ف. زن + منڪوحہ = نڪاح ۾ آيل] نڪاح ۾ آندل عورت — نڪاح ٻڌي زال.

• **زِنا ج زِنا:** ذ. [ع] غير عورت سان مباشرت — ڌاري زال سان همبستري — حَرامُ — بَدِ ڪارِيْ — حَرامڪارِيْ.

— **زِنا بالْجَبْر:** ذ. [ف. زنا + با = سان + جبر = ڏاڍائي] زوري حَرامڪارِيْ — زوري زِنا.

— **زِناڪارُ ج زِناڪارَ:** ذ. صفت. [ف. زنا + ڪار > ڪردن = ڪرڻ] زنا ڪندڙ — زناهي — زاني — فاجر — بدڪار — ويچاري.

— **زِناڪارِيْ ج زِناڪارِيُونْ:** ث. زنا — زِناهُ — حرامڪاري — بدڪاري.

• **زناهُ، زناہ:** ذ. زِنا.

— **زناهِيْ ج زناهِي:** ذ. صفت. زناڪار. زنا جو.

• **زناخُ ج زناخُونْ:** ث. [ف] ڪڪڙ يا ڪبوتر وغيره جي سِيني واري هَڏي — سِيني واري هَڏي — سِيني جي تاڪي. هڏو — ڄڙهہ. جناخ — جناڪ.

• **زنّارُ ج زنّارَ:** ذ. [ف] اهو ڌاڳو جو هندو ماڻهو مذهبي رسم موجب ڳچيءَ ۾ پائيندا آهن. جڻيو. قيد خانو — بنديخانو.

• **زناوَرُ ج زناوَرَ:** ذ. ساهوارو. جانور — جناوَر.

• **زنْبُ ج زنْبَ (.ڪ):** ذ. وڏو گرِهُ (ٻَتَ جو) — وڏو نوالو — ڳِنو — لقمو.

• **زنْبَڪُ ج زنْبَڪَ:** ذ. ٻَتَ جو وڏو گرِهُ — زنْبُ.

• **زِنْبَ ج زِنْبُونْ:** ث. سِرَيا ٻترجو وڏو ٽُڪَرُ ـ جِنبَ.

Gul Hayat Institute

• **زنبَقُ:** ذ. [ع] پسارڪي وکر جو هڪ قسم. سفيد گل جو هڪ قسم. [انگ. Inis].

• **زنبڪو ج زنبڪا (ڪ):** ذ. (آواز) آواز جو هڪ قسم – سٽڪو – ڦهڪو. جيئن ”هوا جو سوسات، پاڻي جو ڦينڪو، مال جو رنيڪو“.

• **زنبُورُ ج زنبُورَ:** ذ. (ف) ماکيءَ جي مک.

• **زنبِيلُ ج زنبِيلَ:** ذ. [ع] فقيرن جو ڪچڪول. پنڻ جو ٿانءُ – ڪِسِتو – جنبيل. جهولي – ٿيلهي. فقيرن جي وڏي گوڏڙي.

• **زنجِيرَ ج زنجيرُونَ:** ٿ. [ف] لوهه جي ڪڙين جي ڳنڍيل قطار – سنڪلي – چين – Chain سنگر – نِسُرُ – واڳهه. بيڙي – اشڪول. ڏاڻ. ڪڙي – قطار. ڳچيءَ ۾ پائڻ جو هڪ ڳهه. (صفت) پڪو – پختو – ڏاڍو – مضبوط – قابو – سوگهو – اَچل – برقرار.

– **زنجِيرِي ج زنجيريُونَ:** ٿ. زنجير. پرت جو هڪ قسم.

• **زنجِيلُ ج زنجِيلَ:** ٿ. [ف] پارجات. پنڻ جو ٿانءُ – جنبيلَ – ڪِسِتو – ڪاسو.

• **زنجِيرو ج زنجِيرا:** ذ. [ع. جزيره] بيٽ – جزيرو.

• **زندانُ ج زِندانَ:** ذ. [ف] قيد خانو بنديخانو – جيل – محبس. تڪليف. ڏک. بيماري.

– **زندانَ ۾ پوڻُ:** تڪليف ۾ پوڻ.

– **زندانِي ج زِندانِي:** ذ. صفت. قيدِي – اَسير.

• **زند آوِستا:** اسم خاص. [ف. زند = شرح + آوِستا = متن] پارسين جو پاڪ ڪتاب.

• **زندپُور:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **زندگانِي ج زِندگانِيُونَ:** ٿ [ف]. زندگي – جياپو – زيست – حياتي – جند عمر – اوستا – جوٽا – پساهه – ارحا. جيوتي – گذران.

• **زندگِي بَسر ڪرڻُ:** عمر گذارڻ – جيئڻ – عمر ڪاٽڻ.

– **زندگِي تلخ ٿيڻُ:** حياتي وبال ٿيڻ.

– **زندگِي ڀر:** ظرف. تمام عمر – سڄي عُمر.

– **زندگِي ڪَڙِي ٿيڻُ:** دنيا جي ڏکن کان بيزار ٿيڻ. تمام گهڻين مصيبتن ۾ اچي ڦاسڻ. حياتيءَ کان هٿ ڪڍڻ. دنيا کان دل کٽي ٿيڻ.

– **زِندگِي تنگ ٿيڻُ:** زندگيءَ کان عاجز ٿيڻ – حياتيءَ کان ڪِڪ ٿيڻ.

– **زندگيءَ کان هٿ ڌوئڻُ:** جيئڻ جو آسرو نه رکڻ – حياتيءَ تان آسرو لاهڻ.

• **زِندَهُ:** صفت. (ف). ذِي رُوح – ذِي حيات – حيات – جيئرو. خوش. تازه.

– **زِندَهُ باش:** ندا. جيئرو رهه ـ سلامت رَهه. شاباس – مرحبا.

– **زنده رهڻُ:** جيئرو رهڻ. تازو رهڻ.

– **زِندَهُ دَرگور هجڻُ:** جيئري قبر ۾ هجڻ. تمام تنگ گذارڻ.

– **زِندَهُ دِلُ:** صفت. خوش طبع – خوش مزاج – ظريف – مسخرو – چرچائي.

– **زِندَهُ دلِي:** ٿ. خوش طبعي – ظرافت. چرچو – مسخري.

– **زِندَهُ ڪرڻُ:** جيئرو ڪرڻ – ساهه وجهڻ. حياتي بخشڻ. جان وجهڻ.

– **زِندُو ج زندا:** ذ. صفت. جِيئرو – حيات – زِندَهُ – جاڳندو. خوش. چڱو ڀلو.

• **زِنديقُ ج زِنديقَ:** ذ. صفت. (ع). بي دين – ڪافرُ – بي ايمان – مشرڪ – ملحد.

• **زنگُ ج زنگَ:** ذ. [ف] گهنڊ – گهنڊڙي. (ڪنهن ڌاتوءَ جو ڪَٽُ – ڪَسُ – مَٽُ – مرچو – مورياڻ – زنگار. بدخواهي – عداوت – ضد – دشمني – وِيرُ – ايرڪا – عڪس – خصومت – ڪينو – خار – چاوت – بغض – ڪِوُنس – حسد.

– **زنگ آلُودَهُ:** صفت. ڪَٽِ چڙهيل – زنگ خورده ـ ڪٽيل.

– **زنگارُ ج زنگارَ:** ذ. ٽامي جي ڪَٽِ ـ ڪَسُ زنگال – زنگ. (هي ڪاٽين مان هٿ ايندو رهي، بعضي هن ريت ٺاهيندا آهن. ديگڙيءَ ٽامي جيءَ ۾ سرڪو تڪو وجهي بند ڪري باهه تي چاڙهي، سرڪو سڪائي، ديگڙي مان ڪرڙي لاهي هٿ ڪندا آهن).

– **زنگالُ ج زنگالَ:** ذ. زنگ – ڪٽ – ڪس – زنگارُ.

– **زنگالجڻُ:** زنگجڻ – ڪٽجڻ – ڪٽ چڙهڻ – ڪسجڻ.

– **زنگجڻُ:** زنگ لڳڻ – ڪٽجڻ – ڪٽ چڙهڻ – ڪسجڻ. ڪاڄڻ. سڙڻ.

– **زنگُ لڳڻُ:** ڪٽ چڙهڻ.

• **زنگُ وجهڻُ:** عداوت وجهڻ – دشمني وجهڻ.

• **زنگبار:** اسم خاص. شيدين جو ملڪ. آفريڪا جي هڪ علائقي جو نالو.

Gul Hayat Institute

• **زنگَ (ت):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زنگي ج زنگيَ:** ذ. گل جو هڪ قسم. زنگ ملڪ جو ويٺل — حبشي. (اسم خاص) مرد جو نالو.

• **زنگيا:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زنگياڻي:** اسم خاص. ڪلمتي بلوچن جي هڪ پاڙي جو نالو.

• **زنگيپوٽا:** (ت). اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زنگيءَ پور:** اسم خاص. تعلقي ٺل ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **زنگيجا:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو. تعلقي رتي ديري ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **زنگيزا:** (ت). اسم خاص. قبيلي جو نالو — زنگيجا.

• **زنهار:** ظرف. (ف). پناهه — هرگز — ڪڏهن نه.

• **زنئور:** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زوارُ ج زوارَ:** ذ. (ع). زيارت ڪندڙ — زيارتي. ڪربلا معليٰ جو زيارتي. (اسم خاص) هڪ ذات جو نالو (ت).

• **زوالُ ج زوالَ:** ذ. (ع). ڪِرڻ جي حالت — لاڙو — لاٿ — تنزل. سج لڙڻ جو وقت — لاڙو سج جو. اڳينءَ جو وقت. پڇاڻي — پڇاڙي. زبون — چٽ — ڪريل. ڳر — ناس. ضائع. ڪمي — گهٽتائي پستي (ضد. ڪمال).

— **زوال جو وقتُ:** ذ. ٽيون پَهَرُ — ٻنپهرن ڪان پوءِ جو وقت.

— **زواليَتَ ج زواليَتُون:** ث. گهٽتاءَ — لاڙو. موت — پويان پير — پٺوٽائي — زوال. ابتري. ساڙو — ڳارو — سوءَ — سار — ڳار. بربادي — تباهي — اُجاڙ — خانه خرابي — ستياناس — خانوخراب.

— **زواليءَ ڏينهُ:** (ت) موت پهچائڻ.

— **زوجُ:** ذ. (ع). جوڙو. زال مڙس.

— **زوجه ج زوجهون:** ث. زال — گهرواري — ٻيبي — استري. عورت.

— **زوجه منڪوحه:** ث. نڪاح ٻڌي زال.

— **زوجيتَ:** ث. نڪاح — عقد. وهانءُ.

— **زوجيتَ ۾ آڻڻُ:** نڪاح ۾ آڻڻ — زال بنائڻ.

• **زودُ:** صفت. ظرف. (ف). جلد — تڪڙو — ترت — نهه پهه — جهٽ پٽ — فوراً — شتاب — تِکو — اَمالڪ — يڪدم. هڪدم — تهه طالبو — اوجتو.

— **زودرَس:** ذ. صفت. [ف. زود + رس> رسيدن = پهچڻ] تمام ذهين — تيزفهم.

— **زودُ رنجُ ج زودُ رنجَ:** ذ. صفت. [ف. زود + رنج = ڏک] جلدي چڙٽو. چيڙاڪ — ٽپٽو — پوسرندڙ. خارباز — تيزمزاج.

— **زودُ رنجُ هُئڻُ:** جلدي ڪاوڙجندڙ هئڻ — ڪاوڙيل هئڻ — چيڙاڪ هئڻ.

— **زودُ فهمُ:** ذ. صفت. [ف. زود + فهم = عقل] تمام ذهين — تيزفهم.

— **زودنويس ج زودُ نويسُ:** ذ. صفت. [ف. زود + نويس > نوشتن = لکڻ] تڪڙو لکندڙ — جلدي لکندڙ.

— **زودنويسي:** تڪڙي لکڻ جي طاقت.

• **زورُ ج زورَ:** ذ. (ف). ٻل — طاقت — قوت — توانائي — سگهه — همت — جرئت — شڪتي — تيج — سَت — ڏاڍائي — مضبوطي — توفيق — سگهت — سامرٿي. غلبہ — زيادتي — ڪثرت — افراط — ازحد — نهايت. ظلم — ستم — سختي — غضب — زبردستي. اختيار — حڪم — حڪومت. ڪوشش.

— **زور آزمائڻُ:** طاقت آزمائڻ — طاقت ڏيکارڻ — زور ڏيکارڻ. زور جي آزمائش وٺڻ.

— **زور آزمائي ج زور آزمائيون:** ث. طاقت آزمائي.

— **زور آورُ ج زور آورَ:** ذ. صفت. [ف. زور + آور > آوردن = آڻڻ] ٻلوان — طاقتور — طاقت مند — جرئت وارو.

— **زور آوري ج زور آوريون:** ث. طاقت — ٻَلُ — توانائي. زبردستي.

— **زوراُرُ ج زوراَرَ:** ذ. صفت. زور وارو — زور ڀريو — زورائتو — مضبوط — جاڏو — جبرو — ٻليار — ٻلي — ڀرٻل — ڪراڙو — ڪڙاڪڙي — سگهو — سترو — سگهارو — سگهائتو — سبرُ — سگهتو — قوتي — ستائتو — قرارو — توانو — ستاڻو. زبردست — ٻهج وارو — ٻڇٽيات — شهزور.

— **زوراڪ ٿيڻُ:** (ت) ڪنهن جانور جو زور وٺڻ قابو ۾ نه اچڻ.

— **زوران دستي ج زوران دستيون:** ث. [ف. زور + دست = هٿ] ڏاڍمڙسي — طاقت — زوران زوري — ملهان ملهي.

— **زوران زوري:** ظرف. زبردستي — زوري — جبراً — سختيءَ سان — زور سان — قهراً.

— **زوران زوري ڪرڻُ:** زبردستيءَ ڪرڻ.

— **زورائتو ج زورائتا:** ذ. صفت. سگهارو — سگهائتو — زور ڀريو. زوردار — قرارو — زبردست — پهلوان — پراڪرمي — جبرو — جانٺو — قوي. جنگ — جوڌو — هيڪل — بهادر — ٻلي — ٻلوان

Gul Hayat Institute

— زور آور. (ذ). شوڪ – غم – ڏک – گوندر – ڏنج – افسوس – ارمان – سور – ڪليش – ويڌن – ڏک. ماتم – رودن.

— **زوراورُ ج زوراوَرَ:** ذ. صفت. زور وارو – زبردست – دست دراز – جبراٽو – غضبناڪ. ڏاڍو سخت – بلڪل – مهاوت. ظالم – ڦهري – ڏوڏي – انڌيري – ستمگر – شوخ – گبر.

— **زوراوري ج زوراوَريُون:** ث. زور – ڏاڍ – سبرائي – زوري – جَبَرُ – ڏاڍائي – دست درازي – ظلم. شوخي. گهٽ _ بوسات – ڌبڙ ڌونس – غَضَبُ – زور زبر. ٻل – طاقت – قوت. زوم – چوهه.

— **زوراٽيو ج زوراٽيا:** ذ. صفت. مضبوط – جاڙو – جبرو – ٻليار – ٻلي – پرٻل – ڪراڙو – ڪڙاڪڙي – سگهو – سگهارو – سگهاٽو – سبرُ – زور پريو – قوتي – ستاٽو – قرارو – توانو – ستاٽو – ٻلوان – پراڪرمي – پهٽيات – پهچ وارو – شهزور.

— **زور پلو ج زور پلا:** ذ. صفت. پلو – سنو – چڱو.

— **زورَ پريو ج زور پريا:** ذ.صفت. طاقتمندُ – مضبوط – طاقتور – جبرو – ٻليار. ٻلي – پرٻلُ – ڪراڙو – ڪڙاڪڙي – سگهو – سترو – سگهارو – سگهاٽو – قوي – سبر – زوراٽو – زور پريو – قوتي – ستاٽو – قرارو – توانو – ستاٽو – جانٺو – سَترُ وَترِ ڌونسو – متارو – ڏمتار.

— **زورَ تي چڙهڻُ:** طاقت وٺڻ – زور وٺڻ.

— **زورُ ڄاڻائڻُ:** طاقت ظاهر ڪرڻ.

— **زورَ جي مينڌيءَ هڻڻُ:** مرضيءَ جي خلاف ڪم ڪرڻ.

— **زورَ جي مينڌيءَ نہ لڳڻُ:** رضامنديءَ ڪانسواءِ ڪم سر انجام نہ ٿيڻ.

— **زورَدارُ ج زورَدارَ:** ذ. صفت. [ف. زور + دار > داشتن = رکڻ] زور وارو – زوراٽو – قوي – پهلوان – توانا – طاقتور.

— **زور داغُ ج زور داغَ:** طاقت جو داغ. گهوڙي کي طاقت ۽ صحت لاءِ داغ ڏيڻ.

— **زورُ ڏيکارڻُ:** طاقت ظاهر ڪرڻ – ٻلُ ڏيکارڻ. دٻاءُ وجهڻ.

— **زورُ ڏيڻُ:** پيڙهون ڏيڻ – مَٺڻ – چاپڻ – مناڙڻ – مڪڙيون هڻڻ. طاقت ڏيکارڻ – زور آزمائڻ. بهادري ڏيکارڻ. شد مد سان چوڻ. جهلي بيهڻ. ٿنيڻ. پنيرائي ڪرڻ – مدد ڪرڻ. تاڪيد ڪرڻ. مجبور ڪرڻ. قوت ڏيڻ. سخت ڪرڻ. ڪو لفظ زور سان ڳالهائڻ.

— **زورُ ڏيئي بيهڻ:** تمام گهڻي ڪوشش ڪرڻ.

— **زورُ شورُ ج زورَ شورَ:** ذ. تيزي – شدت – سختي – تيڪ – تاءُ.

— **زورُ ڪَڍڻُ:** زور گهٽائڻ – سگهہ ڪيڏڻ. ڪمزور ڪرڻ.

— **زور ڪرڻ:** زور لڳائڻ – ڪوشش ڪرڻ – طاقت آزمائڻ. زوري ڪرڻ – لاچار ڪرڻ – مجبور ڪرڻ – دٻائڻ. منت ڪرڻ – آزي ڪرڻ.

— **زورَ لائي بيهڻ:** سپ حيلا وسيلا هلائي بيهڻ.

— **زورُ لڳائڻُ:** طاقت لڳائڻ – زور ڪرڻ. همت ڪرڻ. ڪوشش ڪرڻ. مدد ڪرڻ – ڏکو ڏيڻ. مجامعت ڪرڻ.

— **زورَ ماريو ج زورَ ماريا:** ذ. صفت. زبردستيءَ سان نڪتل – زور سان ڏڪيل. زبردستي – مجبوري – زوري – ڏاڍائي – لاچار. مرضيءَ ڪانسواءِ _ بي خواهشو.

— **زور مَن:** ظرف. زبردستيءَ – زور – زور زبَرُ – ڏاڍائي – زوري.

— **زور مَنڊُ ج زورمَنڊَ:** ذ. صفت. ٻلوان – طاقتور – زوراور.

— **زورَ پر وَڃڻُ (ڪ):** ملاحن جي اصطلاح ۾ ٻيڙيءَ جو – واءُ ڪان پاسيرو وڃڻ.

— **زورُو ج زُورا:** ذ. زور – ٻل – طاقت – قوت – سگهہ. زوُمُ – چوهُ. ڏاڍَ – ڏاڍائي – سبرائي – زبردستي – زور واري – جبر – دست درازي. گهَٽَ بوسات – ڌبڙ ڌونس – غضب – زور زبر. (ذ. صفت) زبردست – ظالم. ڏاڍو – بهادر – طاقتوَرُ – سگهارو.

— **زورُ وَنائڻُ:** همٿائڻ – قوت ڏيڻ. جوش ڏيارڻ – ترغيب ڏيڻ. اٽارڻ.

— **زور وجهڻ:** دٻائڻ – مجبور ڪرڻ – دٻاءُ وجهڻ. طاقت ڏيکارڻ. مدد ڪرڻ.

— **زورُ هلائڻُ:** طاقت هلائڻ. وَسُ هلائڻ. حڪومت هلائڻ. زبردستي يا رعب سان ڪم وٺڻ.

— **زورُ هلڻُ:** وس هلڻ – پڄت هلڻ – حڪم هلڻ.

— **زورُ هڻڻُ:** متو هڻڻ. محنت ڪرڻ – زور لڳائڻ – متا مونا هڻڻ – ڪوشش ڪرڻ – جتن ڪرڻ.

— **زورُ هُئڻُ:** طاقتمند هئڻ – ڏاڍو هئڻ – مضبوط هئڻ – طاقتور هئڻ – زوراٽو هئڻ. هلنديءَ وارو هئڻ – رهائيءَ وارو هئڻ. خوش هئڻ.

— **زوريءَ ج زوريُون:** ث. زبردستي – ڏاڍائي – زورو. (ظرف) ڏاڍ سان – جبراً – غضب سان – زور سان.

Gul Hayat Institute

— **زوريءِ زنا:** ٿ. زبردستي زنا — زوريءَ همبستري.

• **زُوُر ج زُوُرَ:** ذ. (ع) دغا — فريب — ڪوڙ — دروغ — ڪذب.

• **زُورَقُ ج زَوَرقُونَ:** ٿ. (ع). ٻيڙيءَ جو هڪ قسم سکر کان ملتان تائين هلندڙ بار ڪڍندڙ.

• **زورَ گُوَهر:** اسم خاص. تعلقي ڪشمور ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **زُوزاٽُ ج زُوزاٽَ:** ذ. (آواز) زور سان وڄڻ يا ڦرڻ جو آواز (چرخي يا لاٽونءَ جو) زوڪاٽ.

• **زُوفا:** ذ. (ع) دوا طور ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو وکر (خوشبودار پَنن سان گاهه جو هڪ قسم. جنهن جي شاخن ۾ ڳنڍيون ٿيون ۽ گل زرد ٿئي).

• **زُوڪاٽُ ج زُوڪاٽَ:** ذ. (آواز) هوا جي زور سان لڳڻ جو آواز — زوزاٽ — سوساٽ — زوڪٽ.

• **زُوڪٽُ ج زوڪٽَ:** ذ. زوڪاٽ — زوزاٽ.

• **زُوڪو ج زُوڪا (ٿ):** ذ. صفت. ٿلهو — متارو — پهلوان.

• **زُوَرُ ج زُوَرَ (ل. ک):** ذ. زور — ٻلُ طاقت — قوت. ڏاڍَ ڏاڍائي. سٻرائي — زوراوري — دست درازي — ڳهٽَ ٻوسات — زبردستي — غضب — زور زَبَر. طاقت — سمرٿي. جلهه — چوهه — هلان — اَلر. توفيق. وسعت. (ظرف) تکو — زور سان _ ڏاڍي.

— **زُوَرَ مان:** ظرف. زور سان. طاقت سان.

— **زُوَمِي ج زُوَمِيَ:** ذ. صفت. ظالم — قهارَ — ستمگر — ڏوڏي. پرجا پيڙڪ — راڄ پيڙڪ — مَردَمُ آزارُ.

— **زُوُنَ (ٿ):** ذ. (آواز) زور — وڏائي — ٽيشَ — آڪر. (ظرف) تکو — تيز.

— **زُوُنَ ٿيڻُ:** وڏائي ۾ پرجي وڃڻ. ڪاوڙجڻ.

— **زُوُنَ سَڏائڻُ:** هوشيار سڏائڻ. بهادر سڏائڻ.

— **زُوُنهِ ۾ هُجَڻُ:** وڏائيءَ ۾ هجڻ — تڪبر ۾ هجڻ.

• **زُوُنٽو ج زُوُنٽا (ل):** ذ. هِمَٿ ڀريو — ٿلهو متارو — مضبوط — ڏاڍو.

• **زُوُنرَ:** اسم خاص. بلوچن جي هڪ قبيلي جو نالو.

• **زُوُنرَ:** هڪ ول جو نالو (نهايت زهريلي) — هڪ قسم جي زنگي گل جو ٻوٽو.

• **زِهُ ج زِهُونَ:** ٿ. يا زِهُ ج زِهَ: ذ. (ف). ڪنهن بہ شيءِ جو ڪنارو — وَٽ. جيئن "زِهَ گريبان. زهه دن" وغيره. ڪمان جي ڏور — وَتَرُ. ڏوري — تند — تار — نار — رودو. جانور جي آنڊي مان وٽيل ڏور (جا ڪمان ۾ ڪم اچي). جاميٽريءَ موجب اها سنئين ليڪ. جا گهيري جي هڪ پاسي کان هلي. گهيري جي ٻئي پاسي ٻهچي: مرڪزمان نہ لنگهي.

— **زِهْبَنْدُ ج زِهْبَنْدَ:** ذ. [زهه + ف. بند > بستن = ٻڌڻ] ڪاٺ جي پٽي: جا رازا جاءِ ناهڻ مهل ڪم آڻيندا آهن (ليپي جي سنوت لاءِ).

— **زِهُونْ ڏيڻُ:** مغزي هڻڻ — ڪپڙي کي ڪناري هڻڻ.

• **زُهْدُ ج زُهْدَ:** ذ. (ع). پرهيزگاري — پارسائي. پاڪائي. خدا پرستي. پرهيز — ڪري.

• **زَهُرُ (ٿ):** اسم خاص. هڪ ذات جو نالو.

• **زَهَرُ ج زَهَرَ:** ذ. (ف). وِههُ — وِڪ — سنکيو. بغض — ڪينو — ساڙ. حسد — جلن — ٻيائي — دغا. دشمني — ويرُ. (صف) ڪارو — ڪَڙُوو — تيز. بي لُطف — بد ذائقہ.

— **زَهرُ آبُ:** ذ. صفت. زهر گڏيل پاڻي — زهر آلوده پاڻي.

— **زَهرِ آلودَهُ:** ذ. صفت. [ف. زهر + آلوده = گڏيل] زهر سان ڀريل — زهريلو.

— **زَهرِباد:** ذ. باد زهر — بادخاپ — خناق. گهوڙي جي بيماريءَ جو هڪ قسم.

— **زَهرُ تريءَ تي رَکِي نہ کائڻُ:** بچڙي صحبت يا سنگت ۾ رهي: بچڙو ڪم نہ ڪرڻ.

— **زَهَرُ ٿِي پَوَڻُ:** وِهُ ٿي لڳڻ. تلخ ٿيڻ. نہ وڻڻ — ناگوار لڳڻ. بچڙي معلوم ٿيڻ. زَهَرُ ٿِيَڻُ: خراب ٿيڻ. تڪليف جو باعث ٿيڻ. تلخ هجڻ.

— **زَهَرَ جو ڍُڪ پِيئَڻُ:** صبر ڪرڻ — غم ڪائي وڃڻ. نہ برداشت ڪري سگهڻ جي ڳالهہ برداشت ڪرڻ.

— **زَهَرجِي ڇُرِي هُئَڻُ:** تمام خوفناڪ ماڻهو هئڻ.

— **زَهرُدارُ:** ذ. صفت. زهر سان ڀريل — زهريلو — زهروارو — زهري. وهه ڀريو.

— **زَهرُ ڏِيَڻُ:** زهر ڪارائڻ — زهر ڏيئي مارڻ — زهر سان مارڻ.

— **زَهرُ قاتِلُ:** ذ. صفت. مهلڪ زهر — مارڻ وارو زهر.

— **زَهرُ ڪُچِلوُ:** ذ. پسارڪي وکر جو هڪ قسم.

— **زَهرُ ڪَرَڻُ:** تلخ ڪرڻ — ڪڙو ڪرڻ — وِهُ ڪرڻ — وِکُ ڪرڻ.

— **زَهرُ ڪَرِي ڏِيَڻُ:** تلخ ڪري ڏيڻ — ناگوار ڪري ڏيڻ — بدمزه ڪري ڏيڻ.

Gul Hayat Institute

– **زهرُ ڪُوچِلو ج زهرُ ڪُوچِلا:** ذ. زهر ڪچلو.

– **زهرُڪوُ ڪلوُ ج زهرُڪوُ ڪِلا (ٿ).** ذ. گاهه جو هڪ قسم – زهر ڪچلو.

– **زهرُ ڪائڻُ:** ڪا مارينڙ شيءِ کائڻ. جان ڏيڻ. مرڻ.

– **زهرُ لَڳَڻُ:** ازحد ناگوار لڳڻ. خراب لڳڻ ڪڙو لڳڻ.

– **زهرُ مُهرِوُ ج زَهرُ مُهرِا:** ذ. زهر کي ڪڍندڙ پٿر جو هڪ قسم (جو دوا طور ڪم اچي).

– **زهرُ ناڪُ:** ذ. صفت. زهر وارو – زهر سان ڀريل – زهريلو.

– **زهرُ واتَ ڀرِيوُ هُئڻُ:** ڪنهن عزيز جي موت هئڻ ڪري سُوءَ ۾ هجڻ.

– **زهرُ هارَڻُ:** اندر جو غصو يا رنج ٻئي جي مٿان هارڻ.

– **زهرِيُ ج زهرِيُ:** ذ. صفت. زهر وارو – وِڪرُ – وِهُ وارو – زهر وارو – اثرائتو – زهريلو – وک ڀريو. ڪڙو – تلخ.

– **زهرِيلو ج زهرِيلا:** ذ. صفت. زهر وارو – زهردار – زهري.

• **زهرا:** ٿ. (ع.) خاتون جنت حضرت بيبي فاطمه (ع) (جو لقب).

• **زُهرانِيُ:** اسم خاص. درڪاڻي بلوچن جو هڪ پاڙو.

• **زهرهُ:** ذ. (ع.) هڪ گرهه جو نالو – شڪر گره ـ زهرو.

– **زُهـرَهُ جَبِيْنُ:** صفت. [ع. زهره + ف. جبين = پيشاني.) خوبصورت – ماهه پيڪر.

– **زُهرو ج زُهرا:** ذ. زُهـرَهُ.

– **زهرِيُ:** اسم خاص. بروهي بلوچن جو هڪ قبيلو. بلوچستان جي جهالاوان علائقي ۾ هڪ ضلعي جو نالو (تاريخ بلوچستان).

– **زهِمُر (ڪ):** ذ. هڪ وَلِ جو نالو – وڻ ويڙهيءَ جو هڪ قسم – بي پاڙي. سُرندي جي وڄت – جهُمر جو تار.

– **زهمِيُ (ڪ):** ٿ. زعم. زور. ڪاوڙ. ڪست. (ڀيلاين جا ٻول).

– **زِهيُ:** ندا (ف.) وه واهه – شاباس.

– **زِهيُ قِسمَت:** ندا. واهه خوش نصيبِيُ.

– **زِهيُ نَصيبُ:** ندا. واهه خوش نصيبيُ.

• **زهِيرُ ج زهِيـرَ:** ذ. صفت. (ف). هيٺو – ڪمزور – ڏٻرو – ايرو.

• **زِهِي ج زِهيون (ت):** ٿ. ڪورين جي اصطلاح ۾ تاڃيءَ جي پچاڙي جيڪا اوج هيٺ نہ اچي.

• **زئـنـرَ:** اسم خاص. بلوچن جي قبيلي جو نالو.

• **زئِيُ ج زئِيوُنُ:** (ت) ٿ. (ف) رَت – مائٽي – عزازت.

– **زئِيرُ ج زئِيرونُ:** (ڪ) ٿ. اُڪيرَ – سِڪَ.

– **زيادَتُ ج زِيادَتُون:** ٿ (ع) گَهڻِ ـ واڌ – واڌارو – افراط. گهٽائي.

• **زِيادَتِيُ ج زيادَتيُونُ:** ٿ. ڪثرت – افراط – جوڙ – واڌ – واڌارو. وَراڻ – چاڙهو – سرسي. زوراوَري – ظلم – جبر – زبردستي. فالتو. فاصِلِيُ.

• **زيادَهُ:** ذ. صفت. (ع.) گهڻو – جهجهو – ٻهُوڻُ. ڳِپل – جال – سرس – وڌيڪ – مٿو – گابٺو – بيحد – سَبيل. گهڻي قدر – نهايت – تمام – بلڪل – ڏاڍو. فالتو – ٻيو ٻـ.

– **زِيادَهُ تَـرَ:** صفت. وڌيڪ – گهڻو – قدري گهڻو – بلڪل زياده.

– **زِيادَهُ حَد اَدَبُ:** جملو. ختم ڪرڻ جي دعا.

– **زِيادَهُ خَيـرِيَت:** (جملو) حال احوال ختم ڪرڻ وقت استعمال ٿيندڙ ڪلمو. باقي خيريت – وڌيڪ خيريت.

– **زِيادَهُ ڪَـرَڻُ:** وڌائڻ – واڌارو ڪرڻ. گهڻو ڪرڻ.

– **زِيادَهُ گـو ج زِيادَهُ گـو:** ذ. صفت. [ف. زياد + گو > گفتن = ڳالهائڻ] ڳالهه وڌائيندڙ. ڪوڙو – فضول گو – دروغگو.

– **زِيادَهُ گوئِيُ ڪَـرَڻُ:** وڌائي ڳالهه ڪرڻ – فضول بڪڻ.

• **زِيارَتَ ج زِيارَتُونُ:** ٿ. [ع. زارَ = ملاقات ڪئي] ڪنهن مقدس جاءِ جو ديدار – جاترا – درش – ديدار. ملاقات – گڏجاڻي.

– **زِيارَتَ ڪَـرَڻُ:** ڪنهن مقدس جاءِ يا بزرگ جو ديدار ڪرڻ.

– **زِيارَتَ گاهَ ج زِيارَت گاهُون:** ٿ. [ع. زيارت + ف. گاهه = جڳهه] زيارت ڪرڻ جي جاءِ ـ مقدس جڳهه – درگاهه – آستانو.

• **زيارَتِيُ ج زِيارَتِيُ:** ذ. صفت. زيارت ڪندڙ زيارت لاءِ ايندڙ پانڌيڙو.

• **زِيانُ ج زِيانَ:** ذ. (ف). نقصان – هرج – ٽوٽو – هاڃو – گهاٽو – خسارو – ضرر – وِٺاءُ – ڇيهو – تاوڻ – تاوانُ. ڇوٽَ – چٽي – اُهوڄي – گاس. بربادي. تباهي.

– **زيانُ خوُرُ ج زِيانُ خوُرَ:** ذ صفت [ف زيان + خور > خوردن = واپارائڻ] نقصانڪار. ناس ڪندڙ – تباهه ڪن – نقصان پهچائيندڙ – ضررناڪ – جهورائو. حرڪتي – لُچو – ايٽرو – هاڃو.

– **زِيانِ ڪارُ ج زِيانِ ڪارَ:** ذ. صفت. [ف. زيان + ڪار > ڪردن = ڪرڻ] نقصانڪار – نقصان پهچائيندڙ – زيان خور.

• **زيانِيُ زِيانِيُ:** صفت. نقصانڪار – نقصان پهچائيندڙ – زيان خور.

Gul Hayat Institute

• **زيبُ ج زيبَ:** ذ. (ف). سونهن – حُسن – سوڀيا – خوُبي – خوبصورتي – برآج. آرائش – زيبائش – سينگار – ٺَٺُ – ڍانديس – خوشنمائي – رونق – تيج – جلوو – ڪِرانتي – جهلڪو – ڀڙڪي – پرتاب – ڏما. تجمل – آب – چمڪ.

– **زيبا:** صفت. خوشنما – سهڻو – سندر – خوبصورت. سٺو. مناسب. آراستہ – سينگاريل.

– **زيبائِتوْ ج زيبائِتا:** ذ. صفت. زيب وارو – زيبو – سوڍو – سندر – ٺاهوڪو – سهڻو. عمدو – ڀل ڀلوڙ – سٺو – وڻندڙ – ديداري – ڏسڻ جهڙو – لطيف – نازڪ – سنگين – مهين. سنهو – نفيس – چوڪو.

– **زيبائِشَ ج زيبائِشُونْ:** ث. سجاوٽ – بناوت – سينگار – آرائش. سوڀيا – زينت – سونهن.

– **زيبُ تَنْ ڪَرَڻُ:** پائڻ – پهرڻ. ڪنهن چيز کي جسم تي سينگارڻ.

– **زيبُ ڏِيڻُ:** سوڀيا ڏيڻ – خوشنما لڳڻ – سٺو لڳڻ.

– **زيبُ زِيْنُ:** ذ. زيب زِينَ – سونهن – سينگار.

– **زيبَ وارو ج زيب وارا:** ذ. صفت. زيبائتو – عمدو – سهڻو – نزاڪت وارو – ٺاهوڪو – زينت وارو.

– **زيبُ و زِيْنَتْ ج زيبُ و زِيْنَتُونْ:** سجاوٽ – آراستگي – ٺاٺُ – بناءُ سينگار – زيبائش.

• **زيبْرا ج زيبْرا:** ذ. (انگ). آفريڪا ۾ گڏھ جو هڪ قسم – ڀٽاپٽي گڏھ جو هڪ قسم.

• **زِيْتوزِيْتَ:** (ڪ) ث (آواز) زِپازِپْ – ڦَهہ ڦَهہ – سَٽ سَٽ – زپ زپ.

• **زِيْتُون ج زِيْتونَ:** ذ. (ف) ميوي ۽ وڻ جو هڪ قسم – چام ڦل – آمروت – امرود. (ٽي قسم جبلي، بري – باغي).

• **زِيْتَ ج زِيْتُونْ:** (ت) ث. (ف). بڪواس – بڪ بڪ. ٻٽاڪ – لباڙ. آڪڙ – وڏائي.

– **زِيْتَ هَڻَڻُ:** ٻٽاڪ هڻڻ – لباڙ هڻڻ.

• **زِيْپَ ج زِيْپُونْ (ت):** ث ڊاڙَ – ٻَٽاڪَ – لَباڙ – بڪواس – بڪبڪ.

– **زِيپرُ ج زِيپَرَ:** ذ. صفت. بڪواسي – لباڙي – ڊاڙي – ٻٽاڪي.

– **زِيْپَ مارَڻُ:** ڊاڙ هڻڻ – ٻٽاڪ هڻڻ.

– **زِيپَ مِلائِڻُ:** ڊاڙون هڻڻ – ٻٽاڪون هڻڻ.

• **زِيْپَتُ ج زِيْپَتَ (ت):** ذ. (آواز) ٺڪاءُ – ڦهڪو – وسڪارو. جيئن "موچڙي جو زيپٽ پيو پوي."

• **زيرْ:** ظرف. (ف). هيٺ ـ هيٺان – هيٺوڻو – هيٺاهون – هيٺ ڀرو – تحت. (صفت). درجي ۾ گهٽ – ڪمتر – نيچ – هلڪو – سادو. تابع ۾ ـ هٿ هيٺ – وَس – زيردست – ماتحت. ڪمزور – ڪم طاقت.

– **زير آبَ:** ذ. صفت. [ف. زير + آب = پاڻي] پاڻيءَ جي اندر – پاڻي جي هيٺ. ٻوڏ هيٺ – اٿل هيٺ – ٻڏل – سيلاب هيٺ.

– **زير آبِيْ ج زير آبيون:** ث. پاڻي هيٺ هلندڙ جهاز – ٽوٻو جهاز.

– **زيرِ بار ج زير بارَ:** صفت. [ف. زير + بار = بوجهہ] بار هيٺ آيل. بار وڌل. قرضدار. اُڌار هيٺ – لاچار – تنگ – قرضي – قرضدار.

– **زير بارِ ٿِيَڻُ:** گهٽي بار هيٺ اچڻ. لاچار ٿيڻ. گهٽي خرچ ۾ پوڻ. قرض ۾ هئڻ.

– **زيرِ بارِيْ ج زير بارِيُونْ:** ث. بار هيٺ اچڻ جي حالت – بارُ – بوجو – اٽڪ. قرض – قرضداري.

– **زير بَنْد ج زير بند:** ذ. [ف. زير + بند < بستن = ٻڌڻ] گهوڙي جي سنجن جو هڪ قسم – لَوَنْڊُ. تنگ. اڳٺ – ناڙو.

– **زير تَجُوِيزْ:** ظرف. [ف. زير + ع. تجويز] ويچار هيٺ – خيال هيٺ – رٿ ۾.

– **زيرتعليمْ:** ظرف. تعليم ۾ (صفت). تعليم حاصل ڪندڙ – متعلم.

– **زيرحِراسَتْ:** ظرف. حوالات ۾ ـ حراست ۾ ـ چوڪي ۾ ـ پهري ۾.

– **زيردَسْتُ ج زيردَسْتَ:** ذ. صفت. هٿ هيٺ – تابع – تابعدار – ماتَحْت. ٻَجِگِيرُ – باجگير – زير حڪم – حڪم هيٺ. غريب – ڪمزور – اڏِيْنُ – ڪم طاقت.

– **زيردَسْتِيْ ج زيردَستيُونْ:** ماتَحَتيْ – تابعداري. باجگِيْرِي – ٻجگيْري. هيٺانئيْ – پائبندي – غلامي.

– **زيرزَمِيْنِ:** ظرف. زمين هيٺ – زمين ۾ ـ زمين اندر.

– **زيرسايہ:** ظرف. پناھ هيٺ – اَجهي ۾. حمايت ۾. قريب – ويجهو. هيٺان.

– **زيرصَدارَتْ:** ظرف. صدارت هيٺ – اڳواڻيءَ هيٺ.

– **زيرِ علاجُ ج زير علاجَ:** ذ. صفت. عِلاج هيٺ – عِلاجَ ۾. دوا ڪرائيندڙ – بيمار.

– **زيرِ ڪَرَڻُ:** تابع ڪرڻ – مطيع ڪرڻ – مغلوب ڪرڻ – هيٺان ڪرڻ. ماري مچائڻ – دٻائڻ – قابوءَ ۾ آڻڻ. فتح ڪرڻ.

– **زيرِ گادِيْ ج زير گاديُونْ:** ث. اٺ جي سنجن مان هڪ سنج جو

Gul Hayat Institute

نالو. وهاٽي جي نموني تي جا اٺ جي پٺيءَ تي بچاءُ لاءِ پاکڙي هينان ڏجي.

— **زيرِ وَ بالا:** ظرف. هيٺ مٿي — اُبتو سبتو — اُلٽ پلٽ — درهم برهم — زيرو زبر.

— **زيرِ وَ زَبَر:** ظرف. هيٺ مٿي — درهم برهم — اُبتو سبتو — تهه و بالا — اُلٽ پُلٽ. سَرِير — زيرِ وَ بالا.

— **زيرُوزَبَرُ ٿِيَڻُ:** هيٺ مٿي ٿيڻ — اُلٽ پلٽ ٿيڻ. اونڌو ٿي پوڻ. پريشان ٿيڻ. ڪني وڃڻ. برباد ٿي وڃڻ — نابود ٿي وڃڻ — اُجڙي وڃڻ.

— **زيرِ وَ زَبَرُ ڪَرَڻُ:** هيٺ مٿي ڪرڻ — اُلٽ پلٽ ڪرڻ. تباهه و برباد ڪرڻ.

— **زيرِ وِيچارُ ج زيرِ وِيچارَ:** ذ. صفت. ويچار هيٺ — ڌيان هيٺ — غور هيٺ. خيال ۾ — سوچ ۾.

— **زيرِوِيچارُ هُئَڻُ:** سوچ يا خيال ۾ هئڻ. ڪا ڳالهه فيصل نه هئڻ.

— **زيرِيَن:** صفت. ظرف. هيٺيون — هيٺاهون. گهٽ.

• **زيرَ ج زيرُون — زيرِيُون:** ث. (ف). اُچار جي هڪ نشان (ِ). اکر جي آواز کي هيٺ ڪندڙ هڪ حرڪت. زنجير — جنجير — ڪڙي. قيد. زير ڪڙي (جا قيدين کي وجهجي). جيئن: "ڳچيءَ ڳانا لوهه جا، زيريون ۾ زنجير".

— **زيرِيِيرُ:** اسم خاص. تعلقي هالا ۾ هڪ ديهه جو نالو.

• **زِيرَڪُ ج زِيرَڪَ:** ذ. صفت. (ف) تيز فهم — ذهين — ذڪي — سمجهو — فهيم — عقلمند — دانا — دانشمند — هوشيار — سُگهڙ — سياڻو — عقلي سجاڻ — ڊگهي نظر رکندڙ — ڳاٽو — متمان — ديرگهه درش — دور انديش. هنري — چتر — چالاڪ — ڪاريگر.

— **زِيرَڪِي ج زِيرَڪِيُون:** ث. تيز فهمي — ذهانت — ذڪاوت — دانائي — دانشمندي — چترائي — هوشياري — حڪمت — سياڻپ.

• **زِيرُو ج زِيرا:** ذ. [ف. زِيرَهْ] مصالح طور ڪم ايندڙ هڪ پسارڪو خوشبودار وکر — جيرو. (ث. زيري ج زيريون) پچڻ بعد زمين تي ڪريل پلڙا (ڪ).

• **زيرِي ج زيرِيُون:** ث. زنجير — سنڪلي — جنجيري. ڪڙي — بيڙي. قطار. اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **زِيسْتُ:** ث. (ف). زندگي — حياتي — عمر — اوستا — هستي.

• **زِيڪُ ج زِيڪَ:** ذ. (ع. ضِيْقُ) بيماريءَ جو هڪ قسم. ساهه کڻڻ ۾ تڪليف — ساهه جي مونجهه. دَم — سهڪڙو — ضِيقُ النَّفسُ.

• **زِيلُ ج زِيلُون:** ث. (ع). ڦوڪارو — ڦونگهارو. شوڪارو — ڦوڪ. [ف. زير = هيٺ] دهل جو مادي پاسو — تالي — شڪاري پکيءَ کي ٻڌل گهنگهرو (ت).

— **زِيلَ هَڻَڻُ:** ڦوڪارڻ — ڦوڪارو هڻڻ — شوڪارو هڻڻ — ڦونگهارو هڻڻ — هٻڪ هڻڻ.

— **زِيلَ ۽ بَمُ:** ذ. هيٺ ۽ مٿي — زيرو بم. سازجو آواز — دهل جا ٻئي پاسا.

• **زِيلا ج زِيلا (ڪ):** ذ. اٺ جي سنجن مان هڪ سنج جو نالو. (هيلاين جا ٻول ١٣١). نالو.

• **زِينَ ج زِينُون:** ث. [ف. سن. جِينَ] گهوڙي جي سنجن مان هڪ سنج جو نالو — هني جو هڪ قسم — چمڙي جو هنو. ڪپڙي جو هڪ قسم.

— **زِين پوشُ:** ذ. [ف. زين + پوش > پوشيدن = ڍڪڻ] زِينَ جي مٿان وجهڻ جو ڪپڙو — غاشو — گاشو.

— **ذِينَ ڪَشُ:** [ف. زين + ڪَش > ڪشيدن چڪڻ] گهوڙو سنجڻ. گهوڙي تي چڙهي روانو ٿيڻ.

— **زِينَتُ ج زِينَتُون:** ث. سينگار — سونهن — زيبائش — آرائش — ناز نوهه — نهوڙ — سوڀيا. سهڻائي — سندرتا — حسن — سونهن — نزاڪت — لطف — براج — رونق.

— **زِينَتَ بَخشُ:** رونق ڏيڻ — سينگارڻ. سوڀيا ڏيڻ — سونهن ڏيڻ.

— **زِينَتَ پريو ج زِينَتَ پريا:** ذ. صفت. آراسته — سينگاريل. سوڊو — سهڻو — پَلُ پلُورُ — روڙو — سنو — عمدو — سُندر — ناهوڪو — زيبائتو — ديداري — ڏسڻ جهڙو. نازڪ — لطيف — سنگين — مهين. چوکو — تکو — ڪُنڊَن — ڪڙو.

— **زِينَتَ دارُ ج زِينَتَ دارَ:** ذ. صفت. سينگاريل. ناز نوهه وارو — زيب وارو — ڀِڪندڙ — زينت پريو.

• **زِينداڻي:** (ت). اسم خاص. بلوچن جي سندراڻي قبيلي جو هڪ پاڙو.

• **زِينو ج زِينا:** ذ. [ف. زِينَهْ] ڏاڪڻ جو ڏاڪو.

— **زِيڻُ:** اسم خاص. هڪ جبل جو نالو.

• **زِيوَرُ ج زِيوَرَ:** ذ. (ف) ڳهڻو — ڳهه — مٽيو — (سون يا چانديءَ جو) چلو منڊي. رَتَنُ — جَواهَرُ. زيبُ — زِينَتَ — زيبائش — آرائش — سينگار.

— **زِيهَ ج زِيهُون:** (ڪ) ث. پٺيءَ جو وچ — ڪرنگهو.

• **زِيهادائِي:** اسم خاص. درڪاڻي بلوچن جو هڪ قبيلو.

Gul Hayat Institute

(All Rights reserved with the Sindhi Adabi Board)

Ist	Edition	1984	4000	Copies
2nd	Edition	2007	1000	Copies

[Price: Rs. 350-00]

Gul Hayat Institute

<u>To be had from</u>

SINDHI ADABI BOARD KITAB GHAR

Tilak Incline, Hyderabad

(Ph: 022-2633679, Fax: 022-2771602)

E-mail Address: sindhiab@yahoo.com

Website: www.sindhiab.com

Printed by Sindhica Acadmy & Published by Aijaz Ahmed Mangi Secretary Sindhi Adabi Board, Jamshoro Sindh Pakistan

A COMPREHENSIVE

SINDHI DICTIONARY

OF CLASSICAL & CURRENT SINDHI

Vol. III (ز - ڄ)

COMPILED
UNDER THE SINDHI ADABI BOARD'S DICTIONARY PROJECT
DIRECTED BY
DR. N. A. BALOCH

EDITED BY
DR. N. A. BALOCH

Gul Hayat Institute

SINDHI ADABI BOARD
Jamshoro Sindh
2007